నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

ధమ్మపద-అట్ఠకథా

(పఠమో భాగో)

గన్థారమ్భకథా

౧. మహామోహతమోనద్ధే , లోకే లోకన్తదస్సినా;
యేన సద్ధమ్మపజ్జోతో, జాలితో జలితిద్ధినా.

౨. తస్స పాదే నమస్సిత్వా, సమ్బుద్ధస్స సిరీమతో;
సద్ధమ్మఞ్చస్స పూజేత్వా, కత్వా సఙ్ఘస్స చఞ్జలిం.

౩. తం తం కారణమాగమ్మ, ధమ్మాధమ్మేసు కోవిదో;
సమ్పత్తసద్ధమ్మపదో, సత్థా **ధమ్మపదం** సుభం.

౪. దేసేసి కరుణావేగ-సముస్సాహితమానసో;
యం వే దేవమనుస్సానం, పీతిపామోజ్జవడ్ఢనం.

౫. పరమ్పరాభతా తస్స, నిపుణా **అత్థవణ్ణనా**;
యా తమ్బపణ్ణిదీపమ్హి, దీపభాసాయ సణ్ఠితా.

౬. న సాధయతి సేసానం, సత్తానం హితసమ్పదం;
అప్పేవ నామ సాధేయ్య, సబ్బలోకస్స సా హితం.

౭. ఇతి ఆసీసమానేన, దన్తేన సమచారినా;
కుమారకస్సపేనాహం, థేరేన థిరచేతసా.

౮. సద్ధమ్మట్ఠితికామేన , సక్కచ్చం అభియాచితో;
తం భాసం అతివిత్థార-గతఞ్చ వచనక్కమం.

౯. పహాయారోపయిత్వాన , తన్తిభాసం మనోరమం;
గాథానం బ్యఞ్జనపదం, యం తత్థ న విభావితం.

౧౦. కేవలం తం విభావేత్వా, సేసం తమేవ అత్థతో;
భాసన్తరేన భాసిస్సం, ఆవహన్తో విభావినం;
మనసో పీతిపామోజ్జం, అత్థధమ్మూపనిస్సితన్తి.

၁. యమకవగ్గో

၁. చక్ఖుపాలత్థేరవత్థు

၁. **‘‘మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా, మనోసేట్ఠా మనోమయా;**
మనసా చే పదుట్ఠేన, భాసతి వా కరోతి వా;
తతో నం దుక్ఖమన్వేతి, చక్కంవ వహతో పద’’న్తి. –

అయం ధమ్మదేసనా కత్థ భాసితాతి? సావత్థియం. కం ఆరబ్భాతి? చక్ఖుపాలత్థేరం.

సావత్థియం కిర మహాసువణ్ణో నామ కుటుమ్బికో అహోసి అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో అపుత్తకో. సో ఏకదివసం న్హానతిత్థం న్హత్వా నత్వా ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే సమ్పన్నపత్తసాఖం ఏకం వనప్పతిం దిస్వా ‘‘అయం మహేసక్ఖాయ దేవతాయ పరిగ్గహితో భవిస్సతీ’’తి తస్స హేట్ఠాభాగం సోధాపేత్వా పాకారపరిక్ఖేపం కారాపేత్వా వాలుకం ఓకిరాపేత్వా ధజపటాకం ఉస్సాపేత్వా వనప్పతిం అలఙ్కరిత్వా అఞ్జలిం కరిత్వా ‘‘సచే పుత్తం వా ధీతరం వా లభేయ్యం, తుమ్హాకం మహాసక్కారం కరిస్సామీ’’తి పత్థనం కత్వా పక్కామి.

అథస్స న చిరస్సేవ భరియాయ కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా తస్స ఆరోచేసి. సో తస్సా గబ్భస్స పరిహారమదాసి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి. తం నామగ్గహణదివసే సేట్ఠి అత్తనా పాలితం వనప్పతిం నిస్సాయ లద్ధత్తా తస్స **పాలో**తి నామం అకాసి. సా అపరభాగే అఞ్ఞమ్పి పుత్తం లభి. తస్స **చూళపాలో**తి నామం కత్వా ఇతరస్స **మహాపాలో**తి నామం అకాసి. తే వయప్పత్తే ఘరబన్ధనేన బన్ధింసు. అపరభాగే మాతాపితరో కాలమకంసు. సబ్బమ్పి విభవం ఇతరేయేవ విచారింసు.

తస్మిం సమయే సత్థా పవత్తితవరధమ్మచక్కో అనుపుబ్బేనాగన్త్వా అనాథపిణ్డికేన మహాసేట్ఠినా చతుపణ్ణాసకోటిధనం విస్సజ్జేత్వా కారితే జేతవనమహావిహారే విహరతి మహాజనం సగ్గమగ్గే చ మోక్ఖమగ్గే చ పతిట్ఠాపయమానో. తథాగతో హి మాతిపక్ఖతో అసీతియా, పితిపక్ఖతో అసీతియాతి ద్వేఅసీతిఞాతికులసహస్సేహి కారితే నిగ్రోధమహావిహారే ఏకమేవ వస్సావాసం వసి, అనాథపిణ్డికేన కారితే జేతవనమహావిహారే ఏకూనవీసతివస్సాని, విసాఖాయ సత్తవీసతికోటిధనపరిచ్చాగేన కారితే పుబ్బారామే ఛబ్బస్సానీతి ద్విన్నం కులానం గుణమహత్తతం పటిచ్చ సావత్థిం నిస్సాయ పఞ్చవీసతివస్సాని వస్సావాసం వసి. అనాథపిణ్డికోపి విసాఖాపి మహాఉపాసికా నిబద్ధం దివసస్స ద్వే వారే తథాగతస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛన్తి, గచ్ఛన్తా చ ‘‘దహరసామణేరా నో హత్థే ఓలోకేస్సన్తీ’’తి తుచ్ఛహత్థా న గతపుబ్బా. పురేభత్తం గచ్ఛన్తా ఖాదనీయభోజనీయాదీని గహేత్వావ గచ్ఛన్తి, పచ్ఛాభత్తం గచ్ఛన్తా పఞ్చ భేసజ్జాని అట్ఠ చ పానాని. నివేసనేసు పన తేసం ద్విన్నం ద్విన్నం భిక్ఖుసహస్సానం నిచ్చం పఞ్ఞత్తాసనానేవ హోన్తి. అన్నపానభేసజ్జేసు యో యం ఇచ్ఛతి, తస్స తం యథిచ్ఛితమేవ సమ్పజ్జతి. తేసు అనాథపిణ్డికేన ఏకదివసమ్పి సత్థా పఞ్హం న పుచ్ఛితపుబ్బో. సో కిర ‘‘తథాగతో బుద్ధసుఖుమాలో ఖత్తియసుఖుమాలో, ‘బహూపకారో మే, గహపతీ’తి మయ్హం ధమ్మం దేసేన్తో కిలమేయ్యా’’తి సత్థరి అధిమత్తసినేహేన పఞ్హం న పుచ్ఛతి. సత్థా పన తస్మిం నిసిన్నమత్తేయేవ ‘‘అయం సేట్ఠి మం అరక్ఖితబ్బట్ఠానే రక్ఖతి. అహఞ్హి కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని అలఙ్కతపటియత్తం అత్తనో సీసం ఛిన్దిత్వా అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా

హదయమంసం ఉప్పాటేత్వా పాణసమం పుత్తదారం పరిచ్చజిత్వా పారమియో పూరేన్తో పరేసం ధమ్మదేసనత్థమేవ పూరేసిం. ఏస మం అరక్ఖితబ్బట్ఠానే రక్ఖతీ"తి ఏకం ధమ్మదేసనం కథేతియేవ.

తదా సావత్థియం సత్త మనుస్సకోటియో వసన్తి. తేసు సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా పఞ్చకోటిమత్తా మనుస్సా అరియసావకా జాతా, ద్వేకోటిమత్తా మనుస్సా పుథుజ్జనా. తేసు అరియసావకానం ద్వేయేవ కిచ్చాని అహేసుం – పురేభత్తం దానం దేన్తి, పచ్ఛాభత్తం గన్ధమాలాదిహత్థా వత్థభేసజ్జపానకాదీని గాహాపేత్వా ధమ్మస్సవనత్థాయ గచ్ఛన్తి. అథేకదివసం మహాపాలో అరియసావకే గన్ధమాలాదిహత్థే విహారం గచ్ఛన్తే దిస్వా "అయం మహాజనో కుహిం గచ్ఛతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ధమ్మస్సవనాయా"తి సుత్వా "అహమ్పి గమిస్సామీ"తి గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పరిసపరియన్తే నిసీది.

బుద్ధా చ నామ ధమ్మం దేసేన్తా సరణసీలపబ్బజ్జాదీనం ఉపనిస్సయం ఓలోకేత్వా అజ్ఝాసయవసేన ధమ్మం దేసేన్తి, తస్మా తం దివసం సత్థా తస్స ఉపనిస్సయం ఓలోకేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో అనుపుబ్బికథం కథేసి. సేయ్యథిదం – దానకథం, సీలకథం, సగ్గకథం, కామానం ఆదీనవం, ఓకారం సంకిలేసం, నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం పకాసేసి. తం సుత్వా మహాపాలో కుటుమ్బికో చిన్తేసి – "పరలోకం గచ్ఛన్తం పుత్తధీతరో వా భాతరో వా భోగా వా నానుగచ్ఛన్తి, సరీరమ్పి అత్తనా సద్ధిం న గచ్ఛతి, కిం మే ఘరావాసేన పబ్బజిస్సామీ"తి. సో దేసనాపరియోసానే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం సత్థా – "అత్థి తే కోచి ఆపుచ్ఛితబ్బయుత్తకో ఞాతీ"తి ఆహ. "కనిట్ఠభాతా మే అత్థి, భన్తే"తి. "తేన హి తం ఆపుచ్ఛాహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా గేహం గన్త్వా కనిట్ఠం పక్కోసాపేత్వా – "తాత, యం మయ్హం ఇమస్మిం గేహే సవిఞ్ఞాణకమ్పి అవిఞ్ఞాణకమ్పి ధనం కిఞ్చి అత్థి, సబ్బం తం తవ భారో, పటిపజ్జాహి న"న్తి. "తుమ్హే పన కిం కరిస్సథా"తి ఆహ. "అహం సత్థు సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి. "కిం కథేసి భాతిక, త్వం మే మాతరి మతాయ మాతా వియ, పితరి మతే పితా వియ లద్ధో, గేహే తే మహావిభవో, సక్కా గేహం అజ్ఝావసన్తేహేవ పుఞ్ఞాని కాతుం , మా ఏవం కరిత్థా"తి. "తాత, అహం సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా ఘరావాసే వసితుం న సక్కోమి. సత్థారా హి అతిసణ్హసుఖుమం తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా ఆదిమజ్ఝపరియోసానకల్యాణో ధమ్మో దేసితో, న సక్కా సో అగారమజ్ఝే వసన్తేన పూరేతుం , పబ్బజిస్సామి, తాతా"తి. "భాతిక, తరుణాయేవ తావత్థ, మహల్లకకాలే పబ్బజిస్సథా"తి. "తాత, మహల్లకస్స హి అత్తనో హత్థపాదాపి అనస్సవా హోన్తి, న అత్తనో వసే వత్తన్తి, కిమఙ్గం పన ఞాతకా, స్వాహం తవ కథం న కరోమి, సమణపటిపత్తింయేవ పూరేస్సామి".

"జరాజజ్జరితా హోన్తి, హత్థపాదా అనస్సవా;
యస్స సో విహతత్థామో, కథం ధమ్మం చరిస్సతి". –

పబ్బజిస్సామేవాహం, తాతాతి తస్స విరవన్తస్సేవ సత్థు సన్తికం గన్త్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా లద్ధపబ్బజ్జూపసమ్పదో ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికే పఞ్చ వస్సాని వసిత్వా వుట్ఠవస్సో పవారేత్వా సత్థారముపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పుచ్ఛి – "భన్తే, ఇమస్మిం సాసనే కతి ధురానీ"తి? "గన్థధురం, విపస్సనాధురన్తి ద్వేయేవ ధురాని భిక్ఖూ"తి. "కతమం పన, భన్తే, గన్థధురం, కతమం విపస్సనాధుర"న్తి? "అత్తనో పఞ్ఞానురూపేన ఏకం వా ద్వే వా నికాయే సకలం వా పన తేపిటకం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా తస్స ధారణం, కథనం, వాచనన్తి ఇదం **గన్థధురం** నామ, సల్లహుకవుత్తినో పన పన్తసేనాసనాభిరతస్స అత్తభావే ఖయవయం పట్ఠపేత్వా సాతచ్చకిరియవసేన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తగ్గహణన్తి ఇదం **విపస్సనాధురం** నామా"తి. "భన్తే, అహం మహల్లకకాలే పబ్బజితో గన్థధురం పూరేతుం న సక్ఖిస్సామి, విపస్సనాధురం పన పూరేస్సామి, కమ్మట్ఠానం మే కథేథా"తి. అథస్స సత్థా యావ అరహత్తం కమ్మట్ఠానం కథేసి.

సో సత్థారం వన్దిత్వా అత్తనా సహగామినో భిక్ఖూ పరియేసన్తో సట్ఠి భిక్ఖూ లభిత్వా తేహి సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా వీసయోజనసతమగ్గం గన్త్వా ఏకం మహన్తం పచ్చన్తగామం పత్వా తత్థ సపరివారో పిణ్డాయ పావిసి. మనుస్సా వత్తసమ్పన్నే భిక్ఖూ దిస్వావ పసన్నచిత్తా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా నిసీదాపేత్వా పణీతేనాహారేన పరివిసిత్వా, "భన్తే, కుహిం అయ్యా గచ్ఛన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా "యథాఫాసుకట్ఠానం ఉపాసకా"తి వుత్తే పణ్డితా మనుస్సా "వస్సావాసం సేనాసనం పరియేసన్తి భదన్తా"తి ఞత్వా, "భన్తే, సచే అయ్యా ఇమం తేమాసం ఇధ వసేయ్యుం, మయం సరణేసు పతిట్ఠాయ సీలాని గణ్హేయ్యామా"తి ఆహంసు. తేపి "మయం ఇమాని కులాని నిస్సాయ భవనిస్సరణం కరిస్సామా"తి అధివాసేసుం.

మనుస్సా తేసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా విహారం పటిజగ్గిత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని సమ్పాదేత్వా అదంసు. తే నిబద్ధం తమేవ గామం పిణ్డాయ పవిసన్తి. అథ నే ఏకో వేజ్జో ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, బహూనం వసనట్ఠానే అఫాసుకమ్పి నామ హోతి, తస్మిం ఉప్పన్నే మయ్హం కథేయ్యాథ, భేసజ్జం కరిస్సామీ"తి పవారేసి. థేరో వస్సూపనాయికదివసే తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛి, "ఆవుసో , ఇమం తేమాసం కతిహి ఇరియాపథేహి వీతినామేస్సథా"తి? "చతూహి, భన్తే"తి. "కిం పనేతం, ఆవుసో, పతిరూపం, నను అప్పమత్తేహి భవితబ్బం"? "మయఞ్హి ధరమానకస్స బుద్ధస్స సన్తికా కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఆగతా, బుద్ధా చ నామ న సక్కా పమాదేన ఆరాధేతుం, కల్యాణజ్ఝాసయేన తే వో ఆరాధేతబ్బా. పమత్తస్స చ నామ చత్తారో అపాయా సకగేహసదిసా, అప్పమత్తా హోథావుసో"తి. "కిం తుమ్హే పన, భన్తే"తి? "అహం తీహి ఇరియాపథేహి వీతినామేస్సామి, పిట్ఠిం న పసారేస్సామి, ఆవుసో"తి. "సాధు, భన్తే, అప్పమత్తా హోథా"తి.

అథ థేరస్స నిద్దం అనోక్కమన్తస్స పఠమమాసే అతిక్కన్తే మజ్ఝిమమాసే సమ్పత్తే అక్ఖిరోగో ఉప్పజ్జి. ఛిద్దఘటతో ఉదకధారా వియ అక్ఖీహి అస్సుధారా పగ్ఘరన్తి. సో సబ్బరత్తిం సమణధమ్మం కత్వా అరుణుగ్గమనే గబ్భం పవిసిత్వా నిసీది. భిక్ఖూ భిక్ఖాచారవేలాయ థేరస్స సన్తికం గన్త్వా, "భిక్ఖాచారవేలా, భన్తే"తి ఆహంసు. "తేన హి, ఆవుసో, గణ్హథ పత్తచీవర"న్తి. అత్తనో పత్తచీవరం గాహాపేత్వా నిక్ఖమి. భిక్ఖూ తస్స అక్ఖీహి అస్సూని పగ్ఘరన్తే దిస్వా, "కిమేతం, భన్తే"తి పుచ్ఛింసు. "అక్ఖీని మే, ఆవుసో, వాతా విజ్ఝన్తీ"తి. "నను, భన్తే, వేజ్జేన పవారితమ్హా, తస్స కథేమా"తి. "సాధావుసో"తి తే వేజ్జస్స కథయింసు. సో తేలం పచిత్వా పేసేసి. థేరో నాసాయ తేలం ఆసిఞ్చన్తో నిసిన్నకోవ ఆసిఞ్చిత్వా అన్తోగామం పావిసి. వేజ్జో తం దిస్వా ఆహ – "భన్తే, అయ్యస్స కిర అక్ఖీని వాతో విజ్ఝతీ"తి? "ఆమ, ఉపాసకా"తి. "భన్తే, మయా తేలం పచిత్వా పేసితం, నాసాయ వో తేలం ఆసిత్త"న్తి? "ఆమ, ఉపాసకా"తి. "ఇదాని కీదిస"న్తి? "రుజ్జతేవ ఉపాసకా"తి. వేజ్జో "మయా ఏకవారేనేవ వూపసమనసమత్థం తేలం పహితం, కిం ను ఖో రోగో న వూపసన్తో"తి చిన్తేత్వా, "భన్తే, నిసీదిత్వా వో తేలం ఆసిత్తం, నిపజ్జిత్వా"తి పుచ్ఛి. థేరో తుణ్హీ అహోసి, పునప్పునం పుచ్ఛియమానోపి న కథేసి. సో "విహారం గన్త్వా థేరస్స వసనట్ఠానం ఓలోకేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా – "తేన హి, భన్తే, గచ్ఛథా"తి థేరం విస్సజ్జేత్వా విహారం గన్త్వా థేరస్స వసనట్ఠానం ఓలోకేన్తో చఙ్కమననిసీదనట్ఠానమేవ దిస్వా సయనట్ఠానం అదిస్వా, "భన్తే, నిసిన్నేహి వో ఆసిత్తం, నిపన్నేహీ"తి పుచ్ఛి. థేరో తుణ్హీ అహోసి. "మా, భన్తే, ఏవం కరిత్థ, సమణధమ్మో నామ సరీరం యాపేన్తేన సక్కా కాతుం, నిపజ్జిత్వా ఆసిఞ్చథా"తి పునప్పునం యాచి. "గచ్ఛ త్వం తావావుసో, మన్తేత్వా జానిస్సామీ"తి వేజ్జం ఉయ్యోజేసి. థేరస్స చ తత్థ నేవ ఞాతీ, న సాలోహితా అత్థి, తేన సద్ధిం మన్తేయ్య? కరజకాయేన పన సద్ధిం మన్తేన్తో "వదేహి తావ, ఆవుసో పాలిత, త్వం కిం అక్ఖీని ఓలోకేస్ససి, ఉదాహు బుద్ధసాసనం? అనమతగ్గస్మిఞ్హి సంసారవట్టే తవ అక్ఖికాణస్స గణనా నామ నత్థి, అనేకాని పన బుద్ధసతాని బుద్ధసహస్సాని అతీతాని. తేసు తే ఏకబుద్ధోపి న పరిచిణ్ణో, ఇదాని ఇమం అన్తోవస్సం తయో మాసే న

నిపజ్జిస్సామీతి తేమాసం నిబద్ధవీరియం కరిస్సామి. తస్మా తే చక్ఖూని నస్సన్తు వా భిజ్జన్తు వా, బుద్ధసాసనమేవ ధారేహి, మా చక్ఖూనీ”తి భూతకాయం ఓవదన్తో ఇమా గాథాయో అభాసి –

“చక్ఖూని హాయన్తు మమాయితాని,
సోతాని హాయన్తు తథేవ కాయో;
సబ్బమ్పిదం హాయతు దేహనిస్సితం,
కిం కారణా పాలిత త్వం పమజ్జసి.

“చక్ఖూని జీరన్తు మమాయితాని,
సోతాని జీరన్తు తథేవ కాయో;
సబ్బమ్పిదం జీరతు దేహనిస్సితం,
కిం కారణా పాలిత త్వం పమజ్జసి.

“చక్ఖూని భిజ్జన్తు మమాయితాని,
సోతాని భిజ్జన్తు తథేవ కాయో;
సబ్బమ్పిదం భిజ్జతు దేహనిస్సితం,
కిం కారణా పాలిత త్వం పమజ్జసీ”తి.

ఏవం తీహి గాథాహి అత్తనో ఓవాదం దత్వా నిసిన్నకోవ నత్థుకమ్మం కత్వా గామం పిణ్డాయ పావిసి. వేజ్జో తం దిస్వా “కిం, భన్తే, నత్థుకమ్మం కత”న్తి పుచ్ఛి. “ఆమ, ఉపాసకా”తి. “కీదిసం, భన్తే”తి? “రుజ్జతేవ ఉపాసకా”తి. “నిసీదిత్వా వో, భన్తే, నత్థుకమ్మం కతం, నిపజ్జిత్వా”తి. థేరో తుణ్హీ అహోసి, పునప్పునం పుచ్ఛియమానోపి న కిఞ్చి కథేసి. అథ నం వేజ్జో, “భన్తే, తుమ్హే సప్పాయం న కరోథ, అజ్జతో పట్ఠాయ ‘అసుకేన మే తేలం పక్క’న్తి మా వదిత్థ, అహమ్పి ‘మయా వో తేలం పక్క’న్తి న వక్ఖామీ”తి ఆహ. సో వేజ్జేన పచ్చక్ఖాతో విహారం గన్త్వా త్వం వేజ్జేనాపి పచ్చక్ఖాతోసి, ఇరియాపథం మా విస్సజ్జి సమణాతి.

“పటిక్ఖిత్తో తికిచ్ఛాయ, వేజ్జేనాపి వివజ్జితో;
నియతో మచ్చురాజస్స, కిం పాలిత పమజ్జసీ”తి. –

ఇమాయ గాథాయ అత్తానం ఓవదిత్వా సమణధమ్మం అకాసి. అథస్స మజ్ఝిమయామే అతిక్కన్తే అపుబ్బం అచరిమం అక్ఖీని చేవ కిలేసా చ భిజ్జింసు. సో సుక్ఖవిపస్సకో అరహా హుత్వా గబ్భం పవిసిత్వా నిసీది.

భిక్ఖూ భిక్ఖాచారవేలాయ ఆగన్త్వా “భిక్ఖాచారకాలో, భన్తే”తి ఆహంసు. “కాలో, ఆవుసో”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “తేన హి గచ్ఛథా”తి. “కిం తుమ్హే పన, భన్తే”తి? “అక్ఖీని మే, ఆవుసో, పరిహీనానీ”తి. తే తస్స అక్ఖీని ఓలోకేత్వా అస్సుపుణ్ణనేత్తా హుత్వా, “భన్తే, మా చిన్తయిత్థ, మయం వో పటిజగ్గిస్సామా”తి థేరం సమస్సాసేత్వా కత్తబ్బయుత్తకం వత్తపటివత్తం కత్వా గామం పిణ్డాయ పవిసింసు. మనుస్సా థేరం అదిస్వా, “భన్తే, అమ్హాకం అయ్యో కుహి”న్తి పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా యాగుం పేసేత్వా సయం పిణ్డపాతమాదాయ గన్త్వా థేరం వన్దిత్వా పాదమూలే పరివత్తమానా రోదిత్వా, “భన్తే, మయం వో పటిజగ్గిస్సామ, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి సమస్సాసేత్వా పక్కమింసు.

తతో పట్ఠాయ నిబద్ధం యాగుభత్తం విహారమేవ పేసేన్తి. థేరోపి ఇతరే సట్ఠి భిక్ఖూ నిరన్తరం ఓవదతి. తే తస్సోవాదే ఠత్వా ఉపకట్ఠాయ పవారణాయ సబ్బేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు . తే వుట్ఠవస్సా చ పన సత్థారం దట్ఠుకామా హుత్వా థేరమాహంసు, “భన్తే, సత్థారం దట్ఠుకామమ్హా”తి . థేరో తేసం వచనం సుత్వా చిన్తేసి – “అహం దుబ్బలో, అన్తరామగ్గే చ అమనుస్సపరిగ్గహితా అటవీ అత్థి, మయి ఏతేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తే సబ్బే కిలమిస్సన్తి, భిక్ఖమ్పి లభితుం న సక్ఖిస్సన్తి, ఇమే పురేతరమేవ పేసేస్సామీ”తి. అథ నే ఆహ – “ఆవుసో, తుమ్హే పురతో గచ్ఛథా”తి. “తుమ్హే పన భన్తే”తి? “అహం దుబ్బలో, అన్తరామగ్గే చ అమనుస్సపరిగ్గహితా అటవీ అత్థి, మయి తుమ్హేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తే సబ్బే కిలమిస్సథ, తుమ్హే పురతో గచ్ఛథా”తి. “మా, భన్తే, ఏవం కరిత్థ, మయం తుమ్హేహి సద్ధింయేవ గమిస్సామా”తి. “మా వో, ఆవుసో, ఏవం రుచ్చిత్థ, ఏవం సన్తే మయ్హం అఫాసుకం భవిస్సతి, మయ్హం కనిట్ఠో పన తుమ్హే దిస్వా పుచ్ఛిస్సతి, అథస్స మమ చక్ఖూనం పరిహీనభావం ఆరోచేయ్యాథ, సో మయ్హం సన్తికం కఞ్చిదేవ పహిణిస్సతి, తేన సద్ధిం ఆగచ్ఛిస్సామి, తుమ్హే మమ వచనేన దసబలఞ్చ అసీతిమహాథేరే చ వన్దథా”తి తే ఉయ్యోజేసి.

తే థేరం ఖమాపేత్వా అన్తోగామం పవిసింసు. మనుస్సా తే దిస్వా నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం దత్వా “కిం, భన్తే, అయ్యానం గమనాకారో పఞ్ఞాయతీ”తి? “ఆమ, ఉపాసకా, సత్థారం దట్ఠుకామమ్హా”తి. తే పునప్పునం యాచిత్వా తేసం గమనఛన్దమేవ ఞత్వా అనుగన్త్వా పరిదేవిత్వా నివత్తింసు. తేపి అనుపుబ్బేన జేతవనం గన్త్వా సత్థారఞ్చ అసీతిమహాథేరే చ థేరస్స వచనేన వన్దిత్వా పునదివసే యత్థ థేరస్స కనిట్ఠో వసతి, తం వీథిం పిణ్డాయ పవిసింసు. కుటుమ్బికో తే సఞ్జానిత్వా నిసీదాపేత్వా కతపటిసన్థారో “భాతికత్థేరో మే, భన్తే, కుహి”న్తి పుచ్ఛి. అథస్స తే తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సో తం సుత్వావ తేసం పాదమూలే పరివత్తేన్తో రోదిత్వా పుచ్ఛి – “ఇదాని, భన్తే, కిం కాతబ్బ”న్తి? “థేరో ఇతో కస్సచి ఆగమనం పచ్చాసీసతి, తస్స గతకాలే తేన సద్ధిం ఆగమిస్సతీ”తి. “అయం మే, భన్తే, భాగినేయ్యో పాలితో నామ, ఏతం పేసేథా”తి. “ఏవం పేసేతుం న సక్కా, మగ్గే పరిపన్థో అత్థి, తం పబ్బాజేత్వా పేసేతుం వట్టతీ”తి. “ఏవం కత్వా పేసేథ, భన్తే”తి. అథ నం పబ్బాజేత్వా అడ్ఢమాసమత్తం పత్తచీవరగ్గహణాదీని సిక్ఖాపేత్వా మగ్గం ఆచిక్ఖిత్వా పహిణింసు.

సో అనుపుబ్బేన తం గామం పత్వా గామద్వారే ఏకం మహల్లకం దిస్వా, “ఇమం గామం నిస్సాయ కోచి ఆరఞ్ఞకో విహారో అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “అత్థి, భన్తే”తి. “కో నామ తత్థ వసతీ”తి? “పాలితత్థేరో నామ, భన్తే”తి. “మగ్గం మే ఆచిక్ఖథా”తి. “కోసి త్వం, భన్తే”తి? “థేరస్స భాగినేయ్యోమ్హీ”తి. అథ నం గహేత్వా విహారం నేసి. సో థేరం వన్దిత్వా అడ్ఢమాసమత్తం వత్తపటివత్తం కత్వా థేరం సమ్మా పటిజగ్గిత్వా, “భన్తే, మాతులకుటుమ్బికో మే తుమ్హాకం ఆగమనం పచ్చాసీసతి, ఏథ, గచ్ఛామా”తి ఆహ. “తేన హి ఇమం మే యట్ఠికోటిం గణ్హాహీ”తి. సో యట్ఠికోటిం గహేత్వా థేరేన సద్ధిం అన్తోగామం పావిసి. మనుస్సా థేరం నిసీదాపేత్వా “కిం, భన్తే, గమనాకారో వో పఞ్ఞాయతీ”తి పుచ్ఛింసు. “ఆమ, ఉపాసకా, గన్త్వా సత్థారం వన్దిస్సామీ”తి. తే నానప్పకారేన యాచిత్వా అలభన్తా థేరం ఉయ్యోజేత్వా ఉపడ్ఢపథం గన్త్వా రోదిత్వా నివత్తింసు. సామణేరో థేరం యట్ఠికోటియా ఆదాయ గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అటవియం కట్ఠనగరం నామ థేరేన ఉపనిస్సాయ వుట్ఠపుబ్బం గామం సమ్పాపుణి, సో గామతో నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞే గీతం గాయిత్వా దారూని ఉద్ధరన్తియా ఏకిస్సా ఇత్థియా గీతసద్దం సుత్వా సరే నిమిత్తం గణ్హి. ఇత్థిసద్దో వియ హి అఞ్ఞో సద్దో పురిసానం సకలసరీరం ఫరిత్వా ఠాతుం సమత్థో నామ నత్థి. తేనాహ భగవా –

> “నాహం, భిక్ఖవే, అఞ్ఞం ఏకసద్దమ్పి సమనుపస్సామి, యం ఏవం పురిసస్స చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతి, యథయిదం, భిక్ఖవే, ఇత్థిసద్దో”తి (అ॰ ని॰ ౧.౨).

సామణేరో తత్థ నిమిత్తం గహేత్వా యట్ఠికోటిం విస్సజ్జేత్వా “తిట్ఠథ తావ, భన్తే, కిచ్చం మే అత్థీ”తి తస్సా సన్తికం గతో. సా తం దిస్వా తుణ్హీ అహోసి. సో తాయ సద్ధిం సీలవిపత్తిం పాపుణి. థేరో చిన్తేసి – “ఇదానేవ ఏకో గీతసద్దో సుయ్యిత్థ. సో చ ఖో ఇత్థియా సద్దో ఛిజ్జి, సామణేరోపి చిరాయతి, సో తాయ సద్ధిం సీలవిపత్తిం పత్తో భవిస్సతీ”తి. సోపి అత్తనో కిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా ఆగన్త్వా “గచ్ఛామ, భన్తే”తి ఆహ. అథ నం థేరో పుచ్ఛి – “పాపోజాతోసి సామణేరా”తి. సో తుణ్హీ హుత్వా థేరేన పునప్పునం పుట్ఠోపి న కిఞ్చి కథేసి. అథ నం థేరో ఆహ – “తాదిసేన పాపేన మమ యట్ఠికోటిగ్గహణకిచ్చం నత్థీ”తి. సో సంవేగప్పత్తో కాసాయాని అపనేత్వా గిహినియామేన పరిదహిత్వా, “భన్తే, అహం పుబ్బే సామణేరో, ఇదాని పనమ్హి గిహీ జాతో, పబ్బజన్తోపి చ స్వాహం న సద్ధాయ పబ్బజితో, మగ్గపరిపన్థభయేన పబ్బజితో, ఏథ గచ్ఛామా”తి ఆహ. “ఆవుసో, గిహిపాపోపి సమణపాపోపి పాపోయేవ, త్వం సమణభావే ఠత్వాపి సీలమత్తం పూరేతుం నాసక్ఖి, గిహీ హుత్వా కిం నామ కల్యాణం కరిస్ససి, తాదిసేన పాపేన మమ యట్ఠికోటిగ్గహణకిచ్చం నత్థీ”తి ఆహ. “భన్తే, అమనుస్సుపద్దవో మగ్గో, తుమ్హే చ అన్ధా అపరిణాయకా, కథం ఇధ వసిస్సథా”తి? అథ నం థేరో, “ఆవుసో, త్వం మా ఏవం చిన్తయి, ఇధేవ మే నిపజ్జిత్వా మరన్తస్సాపి అపరాపరం పరివత్తన్తస్సాపి తయా సద్ధిం గమనం నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

“హన్దాహం హతచక్ఖుస్మి, కన్తారద్ధానమాగతో;
సేయ్యమానో న గచ్ఛామి, నత్థి బాలే సహాయతా.

“హన్దాహం హతచక్ఖుస్మి, కన్తారద్ధానమాగతో;
మరిస్సామి నో గమిస్సామి, నత్థి బాలే సహాయతా”తి.

తం సుత్వా ఇతరో సంవేగజాతో “భారియం వత మే సాహసికం అననుచ్ఛవికం కమ్మం కత”న్తి బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తో వనసణ్డం పక్ఖన్దిత్వా తథా పక్కన్తోవ అహోసి. థేరస్సాపి సీలతేజేన సట్ఠియోజనాయామం పణ్ణాసయోజనవిత్థతం పన్నరసయోజనబహలం జయసుమనపుప్ఫవణ్ణం నిసీదనుట్ఠహనకాలేసు ఓనమనున్నమనపకతికం సక్కస్స దేవరఞ్ఞో పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కో ను ఖో మం ఠానా చావేతుకామో”తి ఓలోకేన్తో దిబ్బేన చక్ఖునా థేరం అద్దస. తేనాహు పోరాణా –

“సహస్సనేత్తో దేవిన్దో, దిబ్బచక్ఖుం విసోధయి;
పాపగరహీ అయం పాలో, ఆజీవం పరిసోధయి.

“సహస్సనేత్తో దేవిన్దో, దిబ్బచక్ఖుం విసోధయి;
ధమ్మగరుకో అయం పాలో, నిసిన్నో సాసనే రతో”తి.

అథస్స ఏతదహోసి – “సచాహం ఏవరూపస్స పాపగరహినో ధమ్మగరుకస్స అయ్యస్స సన్తికం న గమిస్సామి, ముద్ధా మే సత్తధా ఫలేయ్య, గమిస్సామి తస్స సన్తిక”న్తి. తతో –

“సహస్సనేత్తో దేవిన్దో, దేవరజ్జసిరిన్ధరో;
తఙ్ఖణేన ఆగన్త్వాన, చక్ఖుపాలముపాగమి”. –

ఉపగన్త్వా చ పన థేరస్స అవిదూరే పదసద్దమకాసి. అథ నం థేరో పుచ్ఛి – “కో ఏసో”తి? “అహం, భన్తే, అద్ధికో”తి. “కుహిం యాసి ఉపాసకా”తి ? “సావత్థియం, భన్తే”తి. “యాహి, ఆవుసో”తి. “అయ్యో పన, భన్తే, కుహిం గమిస్సతీ”తి? “అహమ్పి తత్థేవ గమిస్సామీ”తి. “తేన హి ఏకతోవ గచ్ఛామ, భన్తే”తి. “అహం, ఆవుసో, దుబ్బలో, మయా సద్ధిం గచ్ఛన్తస్స తవ పపఞ్చో భవిస్సతీ”తి. “మయ్హం అచ్చాయికం నత్థి, అహమ్పి అయ్యేన సద్ధిం గచ్ఛన్తో దససు పుఞ్ఞకిరియవత్థూసు ఏకం లభిస్సామి, ఏకతోవ గచ్ఛామ, భన్తే”తి. థేరో “ఏసో సప్పురిసో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా – “తేన హి సద్ధిం గమిస్సామి, యట్ఠికోటిం గణ్హ ఉపాసకా”తి ఆహ. సక్కో తథా కత్వా పథవిం సఙ్ఖిపన్తో సాయన్హసమయే జేతవనం సమ్పాపేసి. థేరో సఙ్ఖపణవాదిసద్దం సుత్వా “కత్థేసో సద్దో”తి పుచ్ఛి. “సావత్థియం, భన్తే”తి? “పుబ్బే మయం గమనకాలే చిరేన గమిమ్హా”తి. “అహం ఉజుమగ్గం జానామి, భన్తే”తి. తస్మిం ఖణే థేరో “నాయం మనుస్సో, దేవతా భవిస్సతీ”తి సల్లక్ఖేసి.

“సహస్సనేత్తో దేవిన్దో, దేవరజ్జసిరిన్ధరో;
సఙ్ఖిపిత్వాన తం మగ్గం, ఖిప్పం సావత్థిమాగమీ”తి.

సో థేరం నేత్వా థేరస్సేవత్థాయ కనిట్ఠకుటుమ్బికేన కారితం పణ్ణసాలం నేత్వా ఫలకే నిసీదాపేత్వా పియసహాయకవణ్ణేన తస్స సన్తికం గన్త్వా, “సమ్మ, చూళపాలా”తి పక్కోసి. “కిం, సమ్మా”తి? “థేరస్సాగతభావం జానాసీ”తి? “న జానామి, కిం పన థేరో ఆగతో”తి? “ఆమ, సమ్మ, ఇదాని అహం విహారం గన్త్వా థేరం తయా కారితపణ్ణసాలాయ నిసిన్నకం దిస్వా ఆగతోమ్హీ”తి వత్వా పక్కామి. కుటుమ్బికోపి విహారం గన్త్వా థేరం దిస్వా పాదమూలే పరివత్తన్తో రోదిత్వా “ఇదం దిస్వా అహం, భన్తే, తుమ్హాకం పబ్బజితుం నాదాసి”న్తిఆదీని వత్వా ద్వే దాసదారకే భుజిస్సే కత్వా థేరస్స సన్తికే పబ్బాజేత్వా “అన్తోగామతో యాగుభత్తాదీని ఆహరిత్వా థేరం ఉపట్ఠహథా”తి పటియాదేసి. సామణేరా వత్తపటివత్తం కత్వా థేరం ఉపట్ఠహింసు.

అథేకదివసం దిసావాసినో భిక్ఖూ “సత్థారం పస్సిస్సామా”తి జేతవనం ఆగన్త్వా తథాగతం వన్దిత్వా అసీతిమహాథేరే చ, వన్దిత్వా విహారచారికం చరన్తా చక్ఖుపాలత్థేరస్స వసనట్ఠానం పత్వా “ఇదమ్పి పస్సిస్సామా”తి సాయం తదభిముఖా అహేసుం. తస్మిం ఖణే మహామేఘో ఉట్ఠహి. తే “ఇదాని అతిసాయన్హో, మేఘో చ ఉట్ఠితో, పాతోవ గన్త్వా పస్సిస్సామా”తి నివత్తింసు. దేవో పఠమయామం వస్సిత్వా మజ్ఝిమయామే విగతో. థేరో ఆరద్ధవీరియో ఆచిణ్ణచఙ్కమనో, తస్మా పచ్ఛిమయామే చఙ్కమనం ఓతరి. తదా చ పన నవవుట్ఠాయ భూమియా బహూ ఇన్దగోపకా ఉట్ఠహింసు. తే థేరే చఙ్కమన్తే యేభుయ్యేన విపజ్జింసు. అన్తేవాసికా థేరస్స చఙ్కమనట్ఠానం కాలస్సేవ న సమ్మజ్జింసు. ఇతరే భిక్ఖూ “థేరస్స వసనట్ఠానం పస్సిస్సామా”తి ఆగన్త్వా చఙ్కమనే మతపాణకే దిస్వా “కో ఇమస్మిం చఙ్కమతీ”తి పుచ్ఛింసు. “అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో, భన్తే”తి. తే ఉజ్ఝాయింసు “పస్సథావుసో, సమణస్స కమ్మం, సచక్ఖుకకాలే నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో కిఞ్చి అకత్వా ఇదాని చక్ఖువికలకాలే ‘చఙ్కమామీ’తి ఏత్తకే పాణకే మారేసి ‘అత్థం కరిస్సామీ’తి అనత్థం కరోతీ”తి.

అథ ఖో తే గన్త్వా తథాగతస్స ఆరోచేసుం, “భన్తే, చక్ఖుపాలత్థేరో ‘చఙ్కమామీ’తి బహూ పాణకే మారేసీ”తి. “కిం పన సో తుమ్హేహి మారేన్తో దిట్ఠో”తి? “న దిట్ఠో, భన్తే”తి. “యథేవ తుమ్హే తం న పస్సథ, తథేవ సోపి తే పాణే న పస్సతి. ఖీణాసవానం మరణచేతనా నామ నత్థి, భిక్ఖవే”తి. “భన్తే, అరహత్తస్స ఉపనిస్సయే సతి కస్మా అన్ధో జాతో”తి? “అత్తనో కతకమ్మవసేన, భిక్ఖవే”తి. “కిం పన, భన్తే, తేన కత”న్తి? తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథ –

అతీతే బారాణసియం కాసిరఞ్ఞో రజ్జం కారేన్తే ఏకో వేజ్జో గామనిగమేసు చరిత్వా వేజ్జకమ్మం కరోన్తో ఏకం చక్ఖుదుబ్బలం ఇత్థిం దిస్వా పుచ్ఛి – “కిం తే అఫాసుక”న్తి? “అక్ఖీహి న పస్సామీ”తి. “భేసజ్జం తే కరిస్సామీ”తి? “కరోహి, సామీ”తి. “కిం మే దస్ససీ”తి? “సచే మే అక్ఖీని పాకతికాని కాతుం సక్ఖిస్ససి, అహం తే సద్ధిం పుత్తధీతాహి దాసీ భవిస్సామీ”తి. సో “సాధూ”తి భేసజ్జం సంవిదహి, ఏకభేసజ్జేనేవ అక్ఖీని పాకతికాని అహేసుం. సా చిన్తేసి – “అహమేతస్స సపుత్తధీతా దాసీ భవిస్సామీ”తి పటిజానిం, “న ఖో పన మం సణ్హేన సమ్మాచారేన సముదాచరిస్సతి, వఞ్చేస్సామి న”న్తి. సా వేజ్జేనాగన్త్వా “కీదిసం, భద్దే”తి పుట్ఠా “పుబ్బే మే అక్ఖీని థోకం రుజ్జింసు, ఇదాని పన అతిరేకతరం రుజ్జన్తీ”తి ఆహ. వేజ్జో “అయం మం వఞ్చేత్వా కిఞ్చి అదాతుకామా, న మే ఏతాయ దిన్నాయ భతియా అత్థో, ఇదానేవ నం అన్ధం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గేహం గన్త్వా భరియాయ ఏతమత్థం ఆచిక్ఖి. సా తుణ్హీ అహోసి. సో ఏకం భేసజ్జం యోజేత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా “భద్దే, ఇమం భేసజ్జం అఞ్జేహీ”తి అఞ్జాపేసి. అథస్సా ద్వే అక్ఖీని దీపసిఖా వియ విజ్ఝాయింసు. సో వేజ్జో చక్ఖుపాలో అహోసి.

భిక్ఖవే, తదా మమ పుత్తేన కతకమ్మం పచ్ఛతో పచ్ఛతో అనుబన్ధి. పాపకమ్మఞ్హి నామేతం ధురం వహతో బలిబద్దస్స పదం చక్కం వియ అనుగచ్ఛతీతి ఇదం వత్థుం కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా పతిట్ఠాపితమత్తికం సాసనం రాజముద్దాయ లఞ్ఛన్తో వియ ధమ్మరాజా ఇమం గాథమాహ –

౧. “మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా, మనోసేట్ఠా మనోమయా;
మనసా చే పదుట్ఠేన, భాసతి వా కరోతి వా;
తతో నం దుక్ఖమన్వేతి, చక్కంవ వహతో పద”న్తి.

తత్థ **మనో**తి కామావచరకుసలాదిభేదం సబ్బమ్పి చతుభూమికచిత్తం. ఇమస్మిం పన పదే తదా తస్స వేజ్జస్స ఉప్పన్నచిత్తవసేన నియమియమానం వవత్థాపియమానం పరిచ్ఛిజ్జియమానం దోమనస్ససహగతం పటిఘసమ్పయుత్తచిత్తమేవ లబ్భతి. **పుబ్బఙ్గమా**తి తేన పఠమగామినా హుత్వా సమన్నాగతా. **ధమ్మా**తి గుణదేసనాపరియత్తినిస్సత్తనిజ్జీవవసేన చత్తారో ధమ్మా నామ. తేసు –

“న హి ధమ్మో అధమ్మో చ, ఉభో సమవిపాకినో;
అధమ్మో నిరయం నేతి, ధమ్మో పాపేతి సుగ్గతి”న్తి. (థేరగా. ౩౦౪; జా. ౧.౧౫.౩౮౬) –

అయం గుణధమ్మో నామ. “ధమ్మం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి ఆదికల్యాణ”న్తి (మ. ని. ౩.౪౨౦) అయం దేసనాధమ్మో నామ. “ఇధ పన, భిక్ఖవే, ఏకచ్చే కులపుత్తా ధమ్మం పరియాపుణన్తి సుత్తం గేయ్య”న్తి (మ. ని. ౧.౨౩౯) అయం పరియత్తిధమ్మో నామ. “తస్మిం ఖో పన సమయే ధమ్మా హోన్తి, ఖన్ధా హోన్తీ”తి (ధ. స. ౧౨౧) అయం నిస్సత్తధమ్మో నామ, నిజ్జీవధమ్మోతిపి ఏసో ఏవ. తేసు ఇమస్మిం ఠానే నిస్సత్తనిజ్జీవధమ్మో అధిప్పేతో. సో అత్థతో తయో అరూపినో ఖన్ధా వేదనాక్ఖన్ధో సఞ్ఞాక్ఖన్ధో సఙ్ఖారక్ఖన్ధోతి. ఏతే హి మనో పుబ్బఙ్గమో ఏతేసన్తి **మనోపుబ్బఙ్గమా** నామ.

కథం పనేతేహి సద్ధిం ఏకవత్థుకో ఏకారమ్మణో అపుబ్బం అచరిమం ఏకక్ఖణే ఉప్పజ్జమానో మనో పుబ్బఙ్గమో నామ హోతీతి? ఉప్పాదపచ్చయట్ఠేన. యథా హి బహూసు ఏకతో గామఘాతాదీని కమ్మాని కరోన్తేసు “కో ఏతేసం పుబ్బఙ్గమో”తి వుత్తే యో నేసం పచ్చయో హోతి, యం నిస్సాయ తే తం కమ్మం కరోన్తి, సో దత్తో వా మిత్తో వా తేసం పుబ్బఙ్గమోతి

వుచ్చతి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. ఇతి ఉప్పాదపచ్చయట్ఠేన మనో పుబ్బఙ్గమో ఏతేసన్తి మనోపుబ్బఙ్గమా. న హి తే మనే అనుప్పజ్జన్తే ఉప్పజ్జితుం సక్కోన్తి, మనో పన ఏకచ్చేసు చేతసికేసు అనుపజ్జన్తేసుపి ఉప్పజ్జతియేవ. అధిపతివసేన పన మనో సేట్ఠో ఏతేసన్తి **మనోసేట్ఠా**. యథా హి చోరాదీనం చోరజేట్ఠకాదయో అధిపతినో సేట్ఠా. తథా తేసమ్పి మనో అధిపతి మనోవ సేట్ఠా. యథా పన దారుఆదీహి నిప్ఫన్నాని తాని తాని భణ్డాని దారుమయాదీని నామ హోన్తి, తథా తేపి మనతో నిప్ఫన్నత్తా **మనోమయా** నామ.

పదుట్ఠేనాతి ఆగన్తుకేహి అభిజ్ఝాదీహి దోసేహి పదుట్ఠేన. పకతిమనో హి భవఙ్గచిత్తం, తం అపదుట్ఠం. యథా హి పసన్నం ఉదకం ఆగన్తుకేహి నీలాదీహి ఉపక్కిలిట్ఠం నీలోదకాదిభేదం హోతి, న చ నవం ఉదకం, నాపి పురిమం పసన్నఉదకమేవ, తథా తమ్పి ఆగన్తుకేహి అభిజ్ఝాదీహి దోసేహి పదుట్ఠం హోతి, న చ నవం చిత్తం, నాపి పురిమం భవఙ్గచిత్తమేవ, తేనాహ భగవా – "పభస్సరమిదం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తఞ్చ ఖో ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి ఉపక్కిలిట్ఠ"న్తి (అం. ని. ౧.౪౯). ఏవం **మనసా చే పదుట్ఠేన, భాసతి వా కరోతి వా** సో భాసమానో చతుబ్బిధం వచీదుచ్చరితమేవ భాసతి, కరోన్తో తివిధం కాయదుచ్చరితమేవ కరోతి, అభాసన్తో అకరోన్తో తాయ అభిజ్ఝాదీహి పదుట్ఠమానసతాయ తివిధం మనోదుచ్చరితం పూరేతి. ఏవమస్స దస అకుసలకమ్మపథా పారిపూరిం గచ్ఛన్తి.

తతో నం దుక్ఖమన్వేతీతి తతో తివిధదుచ్చరితతో తం పుగ్గలం దుక్ఖం అన్వేతి, దుచ్చరితానుభావేన చతూసు అపాయేసు, మనుస్సేసు వా తమత్తభావం గచ్ఛన్తం కాయవత్థుకమ్పి ఇతరమ్పీతి ఇమినా పరియాయేన కాయికచేతసికం విపాకదుక్ఖం అనుగచ్ఛతి. యథా కిం? **చక్కంవ వహతో పదన్తి** ధురే యుత్తస్స ధురం వహతో బలిబద్దస్స పదం చక్కం వియ. యథా హి సో ఏకమ్పి దివసం ద్వేపి పఞ్చపి దసపి అడ్ఢమాసమ్పి మాసమ్పి వహన్తో చక్కం నివత్తేతుం జహితుం న సక్కోతి , అథ ఖ్వస్స పురతో అభిక్కమన్తస్స యుగం గీవం బాధతి, పచ్ఛతో పటిక్కమన్తస్స చక్కం ఊరుమంసం పటిహనతి. ఇమేహి ద్వీహి ఆకారేహి బాధన్తం చక్కం తస్స పదానుపదికం హోతి; తథేవ మనసా పదుట్ఠేన తీణి దుచ్చరితాని పూరేత్వా ఠితం పుగ్గలం నిరయాదీసు తత్థ తత్థ గతగతట్ఠానే దుచ్చరితమూలకం కాయికమ్పి చేతసికమ్పి దుక్ఖమనుబన్ధతీతి.

గాథాపరియోసానే తింససహస్సా భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు. సమ్పత్తపరిసాయపి దేసనా సాత్థికా సఫలా అహోసీతి.

చక్ఖుపాలత్థేరవత్థు పఠమం

౨. మట్ఠకుణ్డలీవత్థు

౨. మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మాతి దుతియగాథాపి సావత్థియంయేవ మట్ఠకుణ్డలిం ఆరబ్భ భాసితా.

సావత్థియం కిర అదిన్నపుబ్బకో నామ బ్రాహ్మణో అహోసి. తేన కస్సచి కిఞ్చి న దిన్నపుబ్బం, తేన తం "అదిన్నపుబ్బకో"త్వేవ సఞ్జానింసు. తస్స ఏకపుత్తకో అహోసి పియో మనాపో. అథస్స పిలన్ధనం కారేతుకామో "సచే సువణ్ణకారే కారేస్సామి, భత్తవేతనం దాతబ్బం భవిస్సతీ"తి సయమేవ సువణ్ణం కోట్టేత్వా మట్ఠాని కుణ్డలాని కత్వా అదాసి. తేనస్స పుత్తో **మట్ఠకుణ్డలీ**త్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. తస్స సోళసవస్సికకాలే పణ్డురోగో ఉదపాది. తస్స మాతా పుత్తం ఓలోకేత్వా,

“బ్రాహ్మణ, పుత్తస్స తే రోగో ఉప్పన్నో, తికిచ్ఛాపేహి న”న్తి ఆహ. “భోతి సచే వేజ్జం ఆనేస్సామి, భత్తవేతనం దాతబ్బం భవిస్సతి; కిం త్వం మమ ధనచ్ఛేదం న ఓలోకేస్ససీ”తి? “అథ నం కిం కరిస్ససి, బ్రాహ్మణా”తి? “యథా మే ధనచ్ఛేదో న హోతి, తథా కరిస్సామీ”తి. సో వేజ్జానం సన్తికం గన్త్వా “అసుకరోగస్స నామ తుమ్హే కిం భేసజ్జం కరోథా”తి పుచ్ఛి. అథస్స తే యం వా తం వా రుక్ఖతచాదిం ఆచిక్ఖన్తి. సో తమాహరిత్వా పుత్తస్స భేసజ్జం కరోతి. తం కరోన్తస్సేవస్స రోగో బలవా అహోసి, అతేకిచ్ఛభావం ఉపాగమి. బ్రాహ్మణో తస్స దుబ్బలభావం ఞత్వా ఏకం వేజ్జం పక్కోసి. సో తం ఓలోకేత్వావ “అమ్హాకం ఏకం కిచ్చం అత్థి, అఞ్ఞం వేజ్జం పక్కోసిత్వా తికిచ్ఛాపేహీ”తి తం పహాయ నిక్ఖమి. బ్రాహ్మణో తస్స మరణసమయం ఞత్వా “ఇమస్స దస్సనత్థాయ ఆగతా అన్తోగేహే సాపతేయ్యం పస్సిస్సన్తి, బహి నం కరిస్సామీ”తి పుత్తం నీహరిత్వా బహిఆళిన్దే నిపజ్జాపేసి.

తం దివసం భగవా బలవపచ్చూససమయే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ పుబ్బబుద్ధేసు కతాధికారానం ఉస్సన్నకుసలమూలానం వేనేయ్యబన్ధవానం దస్సనత్థం బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో దససహస్సచక్కవాళేసు ఞాణజాలం పత్థరి. మట్ఠకుణ్డలీ బహిఆళిన్దే నిపన్నాకారేనేవ తస్స అన్తో పఞ్ఞాయి. సత్థా తం దిస్వా తస్స అన్తోగేహా నీహరిత్వా తత్థ నిపజ్జాపితభావం ఞత్వా “అత్థి ను ఖో మయ్హం ఏత్థ గతపచ్చయేన అత్థో”తి ఉపధారేన్తో ఇదం అద్దస – అయం మాణవో మయి చిత్తం పసాదేత్వా కాలం కత్వా తావతింసదేవలోకే తింసయోజనికే కనకవిమానే నిబ్బత్తిస్సతి, అచ్ఛరాసహస్సపరివారో భవిస్సతి, బ్రాహ్మణోపి తం ఝాపేత్వా రోదన్తో ఆళాహనే విచరిస్సతి. దేవపుత్తో తిగావుతప్పమాణం సట్ఠిసకటభారాలఙ్కారపటిమణ్డితం అచ్ఛరాసహస్సపరివారం అత్తభావం ఓలోకేత్వా “కేన ను ఖో కమ్మేన మయా అయం సిరిసమ్పత్తి లద్ధా”తి ఓలోకేత్వా మయి చిత్తప్పసాదేన లద్ధభావం ఞత్వా “అయం బ్రాహ్మణో ధనచ్ఛేదభయేన మమ భేసజ్జమకత్వా ఇదాని ఆళాహనం గన్త్వా రోదతి, విప్పకారప్పత్తం నం కరిస్సామీ”తి పితరి రోదన్తే మట్ఠకుణ్డలివణ్ణేన ఆగన్త్వా ఆళాహనస్సావిదూరే నిపజ్జిత్వా రోదిస్సతి. అథ నం బ్రాహ్మణో “కోసి త్వ”న్తి పుచ్ఛిస్సతి. “అహం తే పుత్తో మట్ఠకుణ్డలీ”తి ఆచిక్ఖిస్సతి. “కుహిం నిబ్బత్తోసీ”తి? “తావతింసభవనే”తి. “కిం కమ్మం కత్వా”తి వుత్తే మయి చిత్తప్పసాదేన నిబ్బత్తభావం ఆచిక్ఖిస్సతి. బ్రాహ్మణో “తుమ్హేసు చిత్తం పసాదేత్వా సగ్గే నిబ్బత్తో నామ అత్థీ”తి మం పుచ్ఛిస్సతి. అథస్సాహం “ఏత్తకాని సతాని వా సహస్సాని వా సతసహస్సాని వాతి న సక్కా గణనా పరిచ్ఛిన్దితు”న్తి వత్వా ధమ్మపదే గాథం భాసిస్సామి. గాథాపరియోసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతి, మట్ఠ కుణ్డలీ సోతాపన్నో భవిస్సతి. తథా అదిన్నపుబ్బకో బ్రాహ్మణో. ఇతి ఇమం కులపుత్తం నిస్సాయ మహాధమ్మాభిసమయో భవిస్సతీతి దిస్వా పునదివసే కతసరీరపటిజగ్గనో మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసిత్వా అనుపుబ్బేన బ్రాహ్మణస్స గేహద్వారం గతో.

తస్మిం ఖణే మట్ఠకుణ్డలీ అన్తోగేహాభిముఖో నిపన్నో హోతి. అథస్స సత్థా అత్తనో అపస్సనభావం ఞత్వా ఏకం రస్మిం విస్సజ్జేసి. మాణవో “కిం ఓభాసో నామేసో”తి పరివత్తేత్వా నిపన్నోవ సత్థారం దిస్వా, “అన్ధబాలపితరం నిస్సాయ ఏవరూపం బుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా కాయవేయ్యావటికం వా కాతుం దానం వా దాతుం ధమ్మం వా సోతుం నాలత్థం, ఇదాని మే హత్థాపి అనధిపతేయ్యా, అఞ్ఞం కత్తబ్బం నత్థీ”తి మనమేవ పసాదేసి. సత్థా “అలం ఏత్తకేన చిత్తప్పసాదేన ఇమస్సా”తి పక్కామి. సో తథాగతే చక్ఖుపథం విజహన్తేయేవ పసన్నమనో కాలం కత్వా సుత్తప్పబుద్ధో వియ దేవలోకే తింసయోజనికే కనకవిమానే నిబ్బత్తి.

బ్రాహ్మణోపిస్స సరీరం ఝాపేత్వా ఆళాహనే రోదనపరాయణో అహోసి, దేవసికం ఆళాహనం గన్త్వా రోదతి – “కహం ఏకపుత్తక, కహం ఏకపుత్తకా”తి. దేవపుత్తోపి అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా, “కేన మే కమ్మేన లద్ధా”తి ఉపధారేన్తో “సత్థరి మనోపసాదేనా”తి ఞత్వా “అయం బ్రాహ్మణో మమ అఫాసుకకాలే భేసజ్జమకారేత్వా ఇదాని ఆళాహనం గన్త్వా రోదతి, విప్పకారప్పత్తమేవ నం కాతుం వట్టతీ”తి మట్ఠకుణ్డలివణ్ణేన ఆగన్త్వా ఆళాహనస్సావిదూరే బాహా పగ్గయ్హ రోదన్తో అట్ఠాసి. బ్రాహ్మణో తం దిస్వా “అహం తావ పుత్తసోకేన రోదామి, ఏస కిమత్థం రోదతి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అలఙ్కతో మట్ఠకుణ్డలీ,
మాలధారీ హరిచన్దనుస్సదో;
బాహా పగ్గయ్హ కన్దసి,
వనమజ్ఝే కిం దుక్ఖితో తువ”న్తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౦౭; పే॰ వ॰ ౧౮౬);

సో మాణవో ఆహ –

“సోవణ్ణమయో పభస్సరో,
ఉప్పన్నో రథపఞ్జరో మమ;
తస్స చక్కయుగం న విన్దామి,
తేన దుక్ఖేన జహామి జీవిత”న్తి. (వ॰ ౧౨౦౮; పే॰ వ॰ ౧౮౭);

అథ నం బ్రాహ్మణో ఆహ –

“సోవణ్ణమయం మణిమయం,
లోహితకమయం అథ రూపియమయం;
ఆచిక్ఖ మే భద్ద మాణవ,
చక్కయుగం పటిపాదయామి తే”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౦౯; పే॰ వ॰ ౧౮౮);

తం సుత్వా మాణవో “అయం బ్రాహ్మణో పుత్తస్స భేసజ్జమకత్వా పుత్తపతిరూపకం మం దిస్వా రోదన్తో ‘సువణ్ణాదిమయం రథచక్కం కరోమీ’తి వదతి, హోతు నిగ్గణ్హిస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా “కీవ మహన్తం మే చక్కయుగం కరిస్ససీ”తి వత్వా “యావ మహన్తం ఆకఙ్ఖసి, తావ మహన్తం కరిస్సామీ”తి వుత్తే “చన్దిమసూరియేహి మే అత్థో, తే మే దేహీ”తి యాచన్తో ఆహ –

“సో మాణవో తస్స పావది,
చన్దసూరియా ఉభయేత్థ దిస్సరే;
సోవణ్ణమయో రథో మమ,
తేన చక్కయుగేన సోభతీ”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౧౦; పే॰ వ॰ ౧౮౯);

అథ నం బ్రాహ్మణో ఆహ –

“బాలో ఖో త్వం అసి మాణవ,

యో త్వం పత్థయసే అపత్థియం;

మఞ్ఞామి తువం మరిస్ససి,

న హి త్వం లచ్ఛసి చన్దసూరియే”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౧౧; పే॰ వ॰ ౧౮౦);

అథ నం మాణవో ఆహ –

“కిం పన పఞ్ఞాయమానస్సత్థాయ రోదన్తో బాలో హోతి, ఉదాహు అపఞ్ఞాయమానస్సత్థాయా”తి వత్వా –

“గమనాగమనమ్పి దిస్సతి,

వణ్ణధాతు ఉభయత్థ వీథియా;

పేతో కాలకతో న దిస్సతి,

కో నిధ కన్దతం బాల్యతరో”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౧౨; పే॰ వ॰ ౧౮౧);

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో “యుత్తం ఏస వదతీ”తి సల్లక్ఖేత్వా –

“సచ్చం ఖో వదేసి మాణవ,

అహమేవ కన్దతం బాల్యతరో;

చన్దం వియ దారకో రుదం,

పేతం కాలకతాభిపత్థయి”న్తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౧౩; పే॰ వ॰ ౧౮౨) –

వత్వా తస్స కథాయ నిస్సోకో హుత్వా మాణవస్స థుతిం కరోన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

“ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;

వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

“అబ్బహీ వత మే సల్లం, సోకం హదయనిస్సితం;

యో మే సోకపరేతస్స, పుత్తసోకం అపానుది.

“స్వాహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, సీతిభూతోస్మి నిబ్బుతో;

న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన మాణవా”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౧౪-౧౨౧౬; పే॰ వ॰ ౧౮౩-౧౮౫);

అథ నం “కో నామ త్వ”న్తి పుచ్ఛన్తో –

“దేవతానుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో;

కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయ”న్తి. (వి. వ. ౧౨౧౭; పే. వ. ౧౯౬) –

ఆహ. అథస్స మాణవో –

“యఞ్చ కన్దసి యఞ్చ రోదసి,
పుత్తం ఆళాహనే సయం దహిత్వా;
స్వాహం కుసలం కరిత్వా కమ్మం,
తిదసానం సహబ్యతం గతో”తి. (వి. వ. ౧౨౧౮; పే. వ. ౧౯౭) –

ఆచిక్ఖి . అథ నం బ్రాహ్మణో ఆహ –

“అప్పం వా బహుం వా నాద్దసామ,
దానం దదన్తస్స సకే అగారే;
ఉపోసథకమ్మం వా తాదిసం,
కేన కమ్మేన గతోసి దేవలోక”న్తి. (వి. వ. ౧౨౧౯; పే. వ. ౧౯౮);

మాణవో ఆహ –

“ఆబాధికోహం దుక్ఖితో గిలానో,
ఆతూరరూపోమ్హి సకే నివేసనే;
బుద్ధం విగతరజం వితిణ్ణకఙ్ఖం,
అద్దక్ఖిం సుగతం అనోమపఞ్ఞం.

“స్వాహం ముదితమనో పసన్నచిత్తో,
అఞ్జలిం అకరిం తథాగతస్స;
తాహం కుసలం కరిత్వాన కమ్మం,
తిదసానం సహబ్యతం గతో”తి. (వి. వ. ౧౨౨౦-౧౨౨౧; పే. వ. ౧౯౯-౨౦౦);

తస్మిం కథేన్తేయేవ బ్రాహ్మణస్స సకలసరీరం పీతియా పరిపూరి. సో తం పీతిం పవేదేన్తో –

“అచ్ఛరియం వత అబ్భుతం వత,
అఞ్జలికమ్మస్స అయమీదిసో విపాకో;
అహమ్పి పముదితమనో పసన్నచిత్తో,
అజ్జేవ బుద్ధం సరణం వజామీ”తి. (వి. వ. ౧౨౨౨; పే. వ. ౨౦౧) –

ఆహ. అథ నం మాణవో –

“అజ్జేవ బుద్ధం సరణం వజాహి,

ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘఞ్చ పసన్నచిత్తో;

తథేవ సిక్ఖాపదాని పఞ్చ,

అఖణ్డఫుల్లాని సమాదియస్సు.

పాణాతిపాతా విరమస్సు ఖిప్పం,

లోకే అదిన్నం పరివజ్జయస్సు;

అమజ్జపో మా చ ముసా భణాహి,

సకేన దారేన చ హోహి తుట్ఠో”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౨౩-౧౨౨౪; పే॰ వ॰ ౨౦౨-౨౦౩) –

ఆహ . సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

“అత్థకామోసి మే యక్ఖ, హితకామోసి దేవతే;

కరోమి తుయ్హం వచనం, త్వంసి ఆచరియో మమ.

“ఉపేమి సరణం బుద్ధం, ధమ్మఞ్చాపి అనుత్తరం;

సఙ్ఘఞ్చ నరదేవస్స, గచ్ఛామి సరణం అహం.

“పాణాతిపాతా విరమామి ఖిప్పం,

లోకే అదిన్నం పరివజ్జయామి;

అమజ్జపో నో చ ముసా భణామి,

సకేన దారేన చ హోమి తుట్ఠో”తి. (వి॰ వ॰ ౧౨౨౫-౧౨౨౭; పే॰ వ॰ ౨౦౪-౨౦౬);

అథ నం దేవపుత్తో, “బ్రాహ్మణ, తే గేహే బహుం ధనం అత్థి, సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా దానం దేహి, ధమ్మం సుణాహి, పఞ్హం పుచ్ఛాహీ”తి వత్వా తత్థేవ అన్తరధాయి.

బ్రాహ్మణోపి గేహం గన్త్వా బ్రాహ్మణిం ఆమన్తేత్వా, “భద్దే, అహం అజ్జ సమణం గోతమం నిమన్తేత్వా పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, సక్కారం కరోహీ”తి వత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం నేవ అభివాదేత్వా న పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం ఠితో, “భో గోతమ, అధివాసేహి అజ్జతనాయ భత్తం సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేనా”తి ఆహ. సత్థా అధివాసేసి. సో సత్థు అధివాసనం విదిత్వా వేగేనాగన్త్వా సకే నివేసనే పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయఞ్చ పటియాదాపేసి. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తస్స గేహం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. బ్రాహ్మణో సక్కచ్చం పరివిసి, మహాజనో సన్నిపతి. మిచ్ఛాదిట్ఠికేన కిర తథాగతే నిమన్తితే ద్వే జనకాయా సన్నిపతన్తి మిచ్ఛాదిట్ఠికా “అజ్జ సమణం గోతమం పఞ్హం పుచ్ఛనాయ విహేఠియమానం పస్సిస్సామా”తి సన్నిపతన్తి, సమ్మాదిట్ఠికా “అజ్జ బుద్ధవిసయం బుద్ధలీళం పస్సిస్సామా”తి సన్నిపతన్తి. అథ ఖో బ్రాహ్మణో కతభత్తకిచ్చం తథాగతముపసఙ్కమిత్వా నీచాసనే నిసిన్నో పఞ్హం పుచ్ఛి – “భో గోతమ, తుమ్హాకం దానం అదత్వా పూజం అకత్వా ధమ్మం అసుత్వా ఉపోసథవాసం అవసిత్వా కేవలం మనోపసాదమత్తేనేవ సగ్గే నిబ్బత్తా నామ హోన్తీ”తి? “బ్రాహ్మణ, కస్మా మం పుచ్ఛసి, నను తే పుత్తేన మట్ఠకుణ్డలినా మయి మనం పసాదేత్వా అత్తనో సగ్గే నిబ్బత్తభావో కథితో”తి? “కదా, భో

గోతమా”తి? నను త్వం అజ్జ సుసానం గన్త్వా కన్దన్తో అవిదూరే బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తం ఏకం మాణవం దిస్వా “అలఙ్కతో మట్ఠకుణ్డలీ, మాలధారీ హరిచన్దనుస్సదో”తి ద్వీహి జనేహి కథితకథం పకాసేన్తో సబ్బం మట్ఠకుణ్డలివత్థుం కథేసి. తేనేవేతం బుద్ధభాసితం నామ జాతం.

తం కథేత్వా చ పన “న ఖో, బ్రాహ్మణ, ఏకసతం వా న ద్వేసతం, అథ ఖో మయి మనం పసాదేత్వా సగ్గే నిబ్బత్తానం గణనా నామ నత్థీ”తి ఆహ. అథ మహాజనో న నిబ్బేమతికో హోతి, అథస్స అనిబ్బేమతికభావం విదిత్వా సత్థా “మట్ఠకుణ్డలిదేవపుత్తో విమానేనేవ సద్ధిం ఆగచ్ఛతూ”తి అధిట్ఠాసి. సో తిగావుతప్పమాణేనేవ దిబ్బాభరణపటిమణ్డితేన అత్తభావేన ఆగన్త్వా విమానతో ఓరుయ్హ సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “త్వం ఇమం సమ్పత్తిం కిం కమ్మం కత్వా పటిలభీ”తి పుచ్ఛన్తో –

“అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, యా త్వం తిట్ఠసి దేవతే;
ఓభాసేన్తీ దిసా సబ్బా, ఓసధీ వియ తారకా;
పుచ్ఛామి తం దేవ మహానుభావ, మనుస్సభూతో కిమకాసి పుఞ్ఞ”న్తి. –

గాథమాహ. “దేవపుత్తో అయం మే, భన్తే, సమ్పత్తి తుమ్హేసు చిత్తం పసాదేత్వా లద్ధా”తి. “మయి చిత్తం పసాదేత్వా లద్ధా తే”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. మహాజనో దేవపుత్తం ఓలోకేత్వా “అచ్ఛరియా వత, భో, బుద్ధగుణా, అదిన్నపుబ్బకబ్రాహ్మణస్స నామ పుత్తో అఞ్ఞం కిఞ్చి పుఞ్ఞం అకత్వా సత్థరి చిత్తం పసాదేత్వా ఏవరూపం సమ్పత్తిం పటిలభీ”తి తుట్ఠిం పవేదేసి.

అథ నేసం కుసలాకుసలకమ్మకరణే మనోవ పుబ్బఙ్గమో, మనోవ సేట్ఠో. పసన్నేన హి మనేన కతం కమ్మం దేవలోకం మనుస్సలోకం గచ్ఛన్తం పుగ్గలం ఛాయావ న విజహతీతి ఇదం వత్థుం కథేత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా పతిట్ఠాపితమత్తికం సాసనం రాజముద్దాయ లఞ్ఛన్తో వియ ధమ్మరాజా ఇమం గాథమాహ –

౨. “మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా, మనోసేట్ఠా మనోమయా.

మనసా చే పసన్నేన, భాసతి వా కరోతి వా;
తతో నం సుఖమన్వేతి, ఛాయావ అనపాయినీ”తి.

తత్థ కిఞ్చాపి **మనో**తి అవిసేసేన సబ్బమ్పి చతుభూమికచిత్తం వుచ్చతి, ఇమస్మిం పన పదే నియమియమానం వవత్థాపియమానం పరిచ్ఛిజ్జియమానం అట్ఠవిధం కామావచరకుసలచిత్తం లబ్భతి. వత్థువసేన పనాహరియమానం తతోపి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తమేవ లబ్భతి. **పుబ్బఙ్గమా**తి తేన పఠమగామినా హుత్వా సమన్నాగతా. **ధమ్మా**తి వేదనాదయో తయో ఖన్ధా. ఏతే హి ఉప్పాదపచ్చయట్ఠేన సోమనస్ససమ్పయుత్తమనో పుబ్బఙ్గమో ఏతేసన్తి **మనోపుబ్బఙ్గమా** నామ. యథా హి బహూసు ఏకతో హుత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘస్స చీవరదానాదీని వా ఉళారపూజాధమ్మస్సవనాదీని వా మాలాగన్ధసక్కారకరణాదీని వా పుఞ్ఞాని కరోన్తేసు “కో ఏతేసం పుబ్బఙ్గమో”తి వుత్తే యో తేసం పచ్చయో హోతి, యం నిస్సాయ తే తాని పుఞ్ఞాని కరోన్తి, సో తిస్సో వా ఫుస్సో వా తేసం పుబ్బఙ్గమోతి వుచ్చతి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. ఇతి ఉప్పాదపచ్చయట్ఠేన మనో పుబ్బఙ్గమో ఏతేసన్తి మనోపుబ్బఙ్గమా. న హి తే మనే అనుప్పజ్జన్తే ఉప్పజ్జితుం సక్కోన్తి, మనో పన ఏకచ్చేసు చేతసికేసు అనుప్పజ్జన్తేసుపి ఉప్పజ్జతియేవ. ఏవం అధిపతివసేన

పన మనో సేట్ఠో ఏతేసన్తి **మనోసేట్ఠా**. యథా హి గణాదీనం అధిపతి పురిసో గణసేట్ఠో సేణిసేట్ఠోతి వుచ్చతి, తథా తేసమ్పి మనోవ సేట్ఠో. యథా పన సువణ్ణాదీహి నిప్ఫాదితాని భణ్డాని సువణ్ణమయాదీని నామ హోన్తి, తథా ఏతేపి మనతో నిప్ఫన్నత్తా **మనోమయా** నామ.

పసన్నేనాతి అనభిజ్ఝాదీహి గుణేహి పసన్నేన. **భాసతి వా కరోతి వాతి** ఏవరూపేన మనేన భాసన్తో చతుబ్బిధం వచీసుచరితమేవ భాసతి, కరోన్తో తివిధం కాయసుచరితమేవ కరోతి, అభాసన్తో అకరోన్తో తాయ అనభిజ్ఝాదీహి పసన్నమానసతాయ తివిధం మనోసుచరితం పూరేతి. ఏవమస్స దస కుసలకమ్మపథా పారిపూరిం గచ్ఛన్తి.

తతో నం సుఖమన్వేతీతి తతో తివిధసుచరితతో నం పుగ్గలం సుఖ మన్వేతి. ఇధ తేభూమికమ్పి కుసలం అధిప్పేతం, తస్మా తేభూమికసుచరితానుభావేన సుగతిభవే నిబ్బత్తం పుగ్గలం, దుగ్గతియం వా సుఖానుభవనట్ఠానే ఠితం కాయవత్థుకమ్పి ఇతరవత్థుకమ్పి అవత్థుకమ్పీతి కాయికచేతసికం విపాకసుఖం అనుగచ్ఛతి, న విజహతీతి అత్థో వేదితబ్బో. యథా కిం? **ఛాయావ అనపాయినీతి** యథా హి ఛాయా నామ సరీరప్పటిబద్ధా సరీరే గచ్ఛన్తే గచ్ఛతి, తిట్ఠన్తే తిట్ఠతి , నిసీదన్తే నిసీదతి, న సక్కోతి, "సణ్హేన వా ఫరుసేన వా నివత్తాహీ"తి వత్వా వా పోథేత్వా వా నివత్తాపేతుం. కస్మా? సరీరప్పటిబద్ధత్తా. ఏవమేవ ఇమేసం దసన్నం కుసలకమ్మపథానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణకుసలమూలికం కామావచరాదిభేదం కాయికచేతసికసుఖం గతగతట్ఠానే అనపాయినీ ఛాయా వియ హుత్వా న విజహతీతి.

గాథాపరియోసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి, మట్ఠకుణ్డలిదేవపుత్తో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, తథా అదిన్నపుబ్బకో బ్రాహ్మణో. సో తావమహన్తం విభవం బుద్ధసాసనే విప్పకిరీతి.

మట్ఠకుణ్డలీవత్థు దుతియం.

౩. తిస్సత్థేరవత్థు

అక్కోచ్ఛి మన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరాయస్మా తిస్సత్థేరో భగవతో పితుచ్ఛాపుత్తో అహోసి, మహల్లకకాలే పబ్బజిత్వా బుద్ధానం ఉప్పన్నలాభసక్కారం పరిభుఞ్జన్తో థూలసరీరో ఆకోటితపచ్చాకోటితేహి చీవరేహి నివాసేత్వా యేభుయ్యేన విహారమజ్ఝే ఉపట్ఠానసాలాయం నిసీదతి. తథాగతం దస్సనత్థాయ ఆగతా ఆగన్తుకభిక్ఖూ తం దిస్వా "ఏకో మహాథేరో భవిస్సతీ"తి సఞ్ఞాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా వత్తం ఆపుచ్ఛన్తి, పాదసమ్బాహనాదీని ఆపుచ్ఛన్తి. సో తుణ్హీ అహోసి. అథ నం ఏకో దహరభిక్ఖు "కతివస్సా తుమ్హే"తి పుచ్ఛిత్వా "వస్సం నత్థి, మహల్లకకాలే పబ్బజితా మయ"న్తి వుత్తే, "ఆవుసో, దుబ్బినీత, మహల్లక , అత్తనో పమాణం న జానాసి, ఏత్తకే మహాథేరే దిస్వా సామీచికమ్మమత్తమ్పి న కరోసి, వత్తే ఆపుచ్ఛియమానే తుణ్హీ హోసి, కుక్కుచ్చమత్తమ్పి తే నత్థీ"తి అచ్ఛరం పహరి. సో ఖత్తియమానం జనేత్వా "తుమ్హే కస్స సన్తికం ఆగతా"తి పుచ్ఛిత్వా "సత్థు సన్తిక"న్తి వుత్తే "మం పన 'కో ఏసో'తి సల్లక్ఖేథ, మూలమేవ వో ఛిన్దిస్సామీ"తి వత్వా రుదన్తో దుక్ఖీ దుమ్మనో సత్థు సన్తికం అగమాసి . అథ నం సత్థా "కిం ను త్వం తిస్స దుక్ఖీ దుమ్మనో అస్సుముఖో రోదమానో ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. తేపి భిక్ఖూ "ఏస గన్త్వా కిఞ్చి ఆలోళం కరేయ్యా"తి తేనేవ సద్ధిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సో సత్థారా పుచ్ఛితో "ఇమే మం, భన్తే, భిక్ఖూ అక్కోసన్తీ"తి ఆహ. "కహం పన త్వం నిసిన్నోసీ"తి? "విహారమజ్ఝే ఉపట్ఠానసాలాయం, భన్తే"తి. "ఇమే తే భిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తా

దిట్ఠా’’తి? ‘‘ఆమ, దిట్ఠా, భన్తే’’తి. ‘‘కిం ఉట్ఠాయ తే పచ్చుగ్గమనం కత’’న్తి? ‘‘న కతం, భన్తే’’తి. ‘‘పరిక్ఖారగ్గహణం ఆపుచ్ఛిత’’న్తి? ‘‘నాపుచ్ఛితం, భన్తే’’తి. ‘‘వత్తం వా పానీయం వా ఆపుచ్ఛిత’’న్తి. ‘‘నాపుచ్ఛితం భన్తే’’తి? ‘‘ఆసనం నీహరిత్వా అభివాదేత్వా పాదసమ్బాహనం కత’’న్తి? ‘‘న కతం, భన్తే’’తి. ‘‘తిస్స మహల్లకభిక్ఖూనం సబ్బం ఏతం వత్తం కాతబ్బం, ఏతం వత్తం అకరోన్తేన విహారమజ్ఝే నిసీదితుం న వట్టతి, తవేవ దోసో, ఏతే భిక్ఖూ ఖమాపేహీ’’తి? ‘‘ఏతే మం, భన్తే, అక్కోసింసు , నాహం ఏతే ఖమాపేమీ’’తి. ‘‘తిస్స మా ఏవం కరి, తవేవ దోసో, ఖమాపేహి నే’’తి? ‘‘న ఖమాపేమి, భన్తే’’తి. అథ సత్థా ‘‘దుబ్బచో ఏస, భన్తే’’తి భిక్ఖూహి వుత్తే ‘‘న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దుబ్బచో ఏస, పుబ్బేపి ఏస దుబ్బచోయేవా’’తి వత్వా ‘‘ఇదాని తావస్స, భన్తే, దుబ్బచభావో అమ్హేహి ఞాతో, అతీతే ఏస కిం అకాసీ’’తి వుత్తే ‘‘తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథా’’తి వత్వా అతీతమాహరి.

అతీతే బారాణసియం బారాణసిరఞ్ఞే రజ్జం కారేన్తే దేవిలో నామ తాపసో అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ చత్తారో మాసే నగరముపనిస్సాయ వసితుకామో హిమవన్తతో ఆగన్త్వా నగరద్వారే దారకే దిస్వా పుచ్ఛి – ‘‘ఇమం నగరం సమ్పత్తపబ్బజితా కత్థ వసన్తీ’’తి? ‘‘కుమ్భకారసాలాయం, భన్తే’’తి. తాపసో కుమ్భకారసాలం గన్త్వా ద్వారే ఠత్వా ‘‘సచే తే భగ్గవ అగరు, వసేయ్యామ ఏకరత్తిం సాలాయ’’న్తి ఆహ. కుమ్భకారో ‘‘మయ్హం రత్తిం సాలాయం కిచ్చం నత్థి, మహతీ సాలా, యథాసుఖం వసథ, భన్తే’’తి సాలం నియ్యాదేసి. తస్మిం పవిసిత్వా నిసిన్నే అపరోపి నారదో నామ తాపసో హిమవన్తతో ఆగన్త్వా కుమ్భకారం ఏకరత్తివాసం యాచి. కుమ్భకారో ‘‘పఠమం ఆగతో ఇమినా సద్ధిం ఏకతో వసితుకామో భవేయ్య వా నో వా, అత్తానం పరిమోచేస్సామీ’’తి చిన్తేత్వా ‘‘సచే, భన్తే, పఠమం ఉపగతో రోచేస్సతి, తస్స రుచియా వసథా’’తి ఆహ. సో తముపసఙ్కమిత్వా ‘‘సచే తే, ఆచరియ అగరు, మయఞ్చేత్థ ఏకరత్తిం వసేయ్యామా’’తి యాచి. ‘‘మహతీ సాలా, పవిసిత్వా ఏకమన్తే వసాహీ’’తి వుత్తే పవిసిత్వా పురేతరం పవిట్ఠస్స దేవిలస్స అపరభాగే నిసీది. ఉభోపి సారణీయకథం కథేత్వా నిపజ్జింసు.

సయనకాలే నారదో దేవిలస్స నిపజ్జనట్ఠానఞ్చ ద్వారఞ్చ సల్లక్ఖేత్వా నిపజ్జి. సో పన దేవిలో నిపజ్జమానో అత్తనో నిపజ్జనట్ఠానే అనిపజ్జిత్వా ద్వారమజ్ఝే తిరియం నిపజ్జి. నారదో రత్తిం నిక్ఖమన్తో తస్స జటాసు అక్కమి. ‘‘కో మం అక్కమీ’’తి చ వుత్తే, ‘‘ఆచరియ, అహ’’న్తి ఆహ. ‘‘కూటజటిల, అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా మమ జటాసు అక్కమసీ’’తి. ‘‘ఆచరియ, తుమ్హాకం ఇధ నిపన్నభావం న జానామి, ఖమథ మే’’తి వత్వా తస్స కన్దన్తస్సేవ బహి నిక్ఖమి. ఇతరో ‘‘అయం పవిసన్తోపి మం అక్కమేయ్యా’’తి పరివత్తేత్వా పాదట్ఠానే సీసం కత్వా నిపజ్జి. నారదోపి పవిసన్తో ‘‘పఠమంపాహం ఆచరియే అపరజ్ఝిం, ఇదానిస్స పాదపస్సేన పవిసిస్సామీ’’తి చిన్తేత్వా ఆగచ్ఛన్తో గీవాయ అక్కమి. ‘‘కో ఏసో’’తి చ వుత్తే ‘‘అహం, ఆచరియా’’తి వత్వా ‘‘కూటజటిల, పఠమం మమ జటాసు అక్కమిత్వా ఇదాని గీవాయ అక్కమసి, అభిసపిస్సామి త’’న్తి వుత్తే, ‘‘ఆచరియ, మయ్హం దోసో నత్థి, అహం తుమ్హాకం ఏవం నిపన్నభావం న జానామి, ‘పఠమమ్పి మే అపరద్ధం, ఇదాని పాదపస్సేన పవిసిస్సామీ’తి పవిట్ఠోమ్హి, ఖమథ మే’’తి ఆహ. ‘‘కూటజటిల, అభిసపిస్సామి త’’న్తి. ‘‘మా ఏవం కరిత్థ ఆచరియా’’తి. సో తస్స వచనం అనాదియిత్వా –

‘‘సహస్సరంసీ సతతేజో, సూరియో తమవినోదనో;
పాతోదయన్తే సూరియే, ముద్ధా తే ఫలతు సత్తధా’’తి. –

తం అభిసపి ఏవ. నారదో, “ఆచరియ, మయ్హం దోసో నత్థీతి మమ వదన్తస్సేవ తుమ్హే అభిసపథ, యస్స దోసో అత్థి, తస్స ముద్ధా ఫలతు, మా నిద్దోసస్సా”తి వత్వా –

“సహస్సరంసీ సతతేజో, సూరియో తమవినోదనో;
పాతోదయన్తే సూరియే, ముద్ధా తే ఫలతు సత్తధా”తి. –

అభిసపి. సో పన మహానుభావో అతీతే చత్తాలీస, అనాగతే చత్తాలీసాతి అసీతికప్పే అనుస్సరతి. తస్మా “కస్స ను ఖో ఉపరి అభిసపో పతిస్సతీ”తి ఉపధారేన్తో “ఆచరియస్సా”తి ఞత్వా తస్మిం అనుకమ్పం పటిచ్చ ఇద్ధిబలేన అరుణుగ్గమనం నివారేతి.

నాగరా అరుణే అనుగ్గచ్ఛన్తే రాజద్వారం గన్త్వా, “దేవ, తయి రజ్జం కారేన్తే అరుణో న ఉట్ఠహతి, అరుణం నో ఉట్ఠాపేహీ”తి కన్దింసు. రాజా అత్తనో కాయకమ్మాదీని ఓలోకేన్తో కిఞ్చి అయుత్తం అదిస్వా “కిం ను ఖో కారణ”న్తి చిన్తేత్వా “పబ్బజితానం వివాదేన భవితబ్బ”న్తి పరిసఙ్కమానో “కచ్చి ఇమస్మిం నగరే పబ్బజితా అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “హియ్యో సాయం కుమ్భకారసాలాయం ఆగతా అత్థి దేవా”తి వుత్తే తంఖణఞ్ఞేవ రాజా ఉక్కాహి ధారియమానాహి తత్థ గన్త్వా నారదం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఆహ –

“కమ్మన్తా నప్పవత్తన్తి, జమ్బుదీపస్స నారద;
కేన లోకో తమోభూతో, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

నారదో సబ్బం తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా ఇమినా కారణేన అహం ఇమినా అభిసపితో, అథాహం “మయ్హం దోసో నత్థి, యస్స దోసో అత్థి, తస్సేవ ఉపరి అభిసపో పతతూ”తి వత్వా అభిసపిం. అభిసపిత్వా చ పన “కస్స ను ఖో ఉపరి అభిసపో పతిస్సతీ”తి ఉపధారేన్తో “సూరియుగ్గమనవేలాయ ఆచరియస్స ముద్ధా సత్తధా ఫలిస్సతీ”తి దిస్వా ఏతస్మిం అనుకమ్పం పటిచ్చ అరుణస్స ఉగ్గమనం న దేమీతి. “కథం పన అస్స, భన్తే, అన్తరాయో న భవేయ్యా”తి. “సచే మం ఖమాపేయ్య, న భవేయ్యా”తి. “తేన హి ఖమాపేహీ”తి వుత్తే “ఏసో, మహారాజ, మం జటాసు చ గీవాయ చ అక్కమి, నాహం ఏతం కూటజటిలం ఖమాపేమీ”తి. “ఖమాపేహి, భన్తే, మా ఏవం కరిత్థా”తి. “న ఖమాపేమీ”తి. “ముద్ధా తే సత్తధా ఫలిస్సతీ”తి వుత్తేపి న ఖమాపేతియేవ. అథ నం రాజా “న త్వం అత్తనో రుచియా ఖమాపేస్ససీ”తి హత్థపాదకుచ్ఛిగీవాసు గాహాపేత్వా నారదస్స పాదమూలే ఓనమాపేసి. నారదోపి “ఉట్ఠేహి, ఆచరియ, ఖమామి తే”తి వత్వా, “మహారాజ, నాయం యథామనేన ఖమాపేతి, నగరస్స అవిదూరే ఏకో సరో అత్థి, తత్థ నం సీసే మత్తికాపిణ్డం కత్వా గలప్పమాణే ఉదకే ఠపాపేహీ”తి ఆహ. రాజా తథా కారేసి. నారదో దేవిలం ఆమన్తేత్వా, “ఆచరియ, మయా ఇద్ధియా విస్సట్ఠాయ సూరియసన్తాపే ఉట్ఠహన్తే ఉదకే నిముజ్జిత్వా అఞ్ఞేన ఠానేన ఉత్తరిత్వా గచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహ. “తస్స సూరియరంసీహి సంఫుట్ఠమత్తోవ మత్తికాపిణ్డో సత్తధా ఫలి, సో నిముజ్జిత్వా అఞ్ఞేన ఠానేన పలాయీ”తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “తదా, భిక్ఖవే, రాజా ఆనన్దో అహోసి, దేవిలో తిస్సో, నారదో అహమేవాతి ఏవం తదాపేస దుబ్బచోయేవా”తి వత్వా తిస్సత్థేరం ఆమన్తేత్వా, “తిస్స, భిక్ఖునో నామ ‘అసుకేనాహం అక్కుట్ఠో, అసుకేన పహటో, అసుకేన జితో, అసుకో ఖో మే భణ్డం అహాసీ’తి చిన్తేన్తస్స వేరం నామ న వూపసమ్మతి, ఏవం పన అనుపనయ్హన్తస్సేవ ఉపసమ్మతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౩. “అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;
యే చ తం ఉపనయ్హన్తి, వేరం తేసం న సమ్మతి.

౪. “అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;
యే చ తం నుపనయ్హన్తి, వేరం తేసూపసమ్మతీ”తి.

తత్థ **అక్కోచ్ఛీ**తి అక్కోసి. **అవధీ**తి పహరి. **అజినీ**తి కూటసక్ఖిఓతారణేన వా వాదపటివాదేన వా కరణుత్తరియకరణేన వా అజేసి. **అహాసి మే**తి మమ సన్తకం పత్తాదీసు కిఞ్చిదేవ అవహరి. **యే చ త**న్తి యే కేచి దేవతా వా మనుస్సా వా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా తం “అక్కోచ్ఛి మ”న్తిఆదివత్థుకం కోధం సకటధురం వియ నద్ధినా పూతిమచ్ఛాదీని వియ చ కుసాదీహి పునప్పునం వేఠేత్వా ఉపనయ్హన్తి, తేసం సకిం ఉప్పన్నం వేరం **న సమ్మతీ**తి వూపసమ్మతి. **యే చ తం నుపనయ్హన్తీ**తి అసతియా అమనసికారవసేన వా కమ్మపచ్చవేక్ఖణాదివసేన వా యే తం అక్కోసాదివత్థుకం కోధం తయాపి కోచి నిద్దోసో పురిమభవే అక్కుట్ఠో భవిస్సతి, పహటో భవిస్సతి, కూటసక్ఖిం ఓతారేత్వా జితో భవిస్సతి, కస్సచి తే పసయ్హ కిఞ్చి అచ్ఛిన్నం భవిస్సతి, తస్మా నిద్దోసో హుత్వాపి అక్కోసాదీని పాపుణాసీతి ఏవం న ఉపనయ్హన్తి. తేసు పమాదేన ఉప్పన్నమ్పి వేరం ఇమినా అనుపనయ్హనేన నిరిన్ధనో వియ జాతవేదో వూపసమ్మతీతి.

దేసనాపరియోసానే సతసహస్సభిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. ధమ్మదేసనా మహాజనస్స సాత్థికా అహోసి. దుబ్బచోపి సుబ్బచోయేవ జాతోతి.

తిస్సత్థేరవత్థు తతియం.

౪. కాళయక్ఖినీవత్థు

న హి వేరేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం వఞ్ఝిత్థిం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర కుటుమ్బికపుత్తో పితరి కాలకతే ఖేత్తే చ ఘరే చ సబ్బకమ్మాని అత్తనావ కరోన్తో మాతరం పటిజగ్గి. అథస్స మాతా “కుమారికం తే, తాత, ఆనేస్సామీ”తి ఆహ. “అమ్మ , మా ఏవం వదేథ, అహం యావజీవం తుమ్హే పటిజగ్గిస్సామీ”తి. “తాత, ఖేత్తే చ ఘరే చ కిచ్చం త్వమేవ కరోసి, తేన మయ్హం చిత్తసుఖం నామ న హోతి, ఆనేస్సామీ”తి. సో పునప్పునం పటిక్ఖిపిత్వా తుణ్హీ అహోసి. సా ఏకం కులం గన్తుకామా గేహా నిక్ఖమి. అథ నం పుత్తో “కతరం కులం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛిత్వా “అసుకకులం నామా”తి వుత్తే తత్థ గమనం పటిసేధేత్వా అత్తనో అభిరుచితం కులం ఆచిక్ఖి. సా తత్థ గన్త్వా కుమారికం వారేత్వా దివసం వవత్థపేత్వా తం ఆనేత్వా తస్స ఘరే అకాసి. సా వఞ్ఝా అహోసి. అథ నం మాతా, పుత్త, త్వం అత్తనో రుచియా కుమారికం ఆణాపేసి, సా ఇదాని వఞ్ఝా జాతా, అపుత్తకఞ్చ నామ కులం వినస్సతి , పవేణీ న ఘటీయతి, తేన అఞ్ఞం తే కుమారికం ఆనేమీతి. తేన “అలం, అమ్మా”తి వుచ్చమానాపి పునప్పునం కథేసి. వఞ్ఝిత్థీ తం కథం సుత్వా “పుత్తా నామ మాతాపితూనం వచనం అతిక్కమితుం న సక్కోన్తి, ఇదాని అఞ్ఞం విజాయినిం ఇత్థిం ఆనేత్వా మం దాసిభోగేన భుఞ్జిస్సతి. యంనూనాహం సయమేవ ఏకం కుమారికం ఆనేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా ఏకం కులం గన్త్వా తస్సత్థాయ కుమారికం వారేత్వా “కిం నామేతం, అమ్మ, వదేసీ”తి తేహి పటిక్ఖిత్తా “అహం వఞ్ఝా, అపుత్తకం నామ కులం వినస్సతి, తుమ్హాకం పన

ధీతా పుత్తం వా ధీతరం వా లభిత్వా కుటుమ్బికస్స సామినీ భవిస్సతి, మయ్హం సామికస్స నం దేథా”తి యాచిత్వా సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా ఆనేత్వా సామికస్స ఘరే అకాసి.

అథస్సా ఏతదహోసి – “సచాయం పుత్తం వా ధీతరం వా లభిస్సతి, అయమేవ కుటుమ్బస్స సామినీ భవిస్సతి. యథా దారకం న లభతి, తథేవ నం కాతుం వట్టతీ”తి. అథ నం సా ఆహ – “అమ్మ, యదా తే కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాతి, అథ మే ఆరోచేయ్యాసీ”తి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా గబ్భే పతిట్ఠితే తస్సా ఆరోచేసి. ఇతరిస్సా పన సా సయమేవ నిచ్చం యాగుభత్తం దేతి, అథస్సా ఆహారేనేవ సద్ధిం గబ్భపాతనభేసజ్జమదాసి, గబ్భో పతి. దుతియమ్పి గబ్భే పతిట్ఠితే ఆరోచేసి , ఇతరా దుతియమ్పి తథేవ పాతేసి. అథ నం పటివిస్సకిత్థియో పుచ్ఛింసు – “కచ్చి తే సపత్తి అన్తరాయం కరోతీ”తి? సా తమత్థం ఆరోచేత్వా “అన్ధబాలే, కస్మా ఏవమకాసి, అయం తవ ఇస్సరియభయేన గబ్భస్స పాతనభేసజ్జం యోజేత్వా దేతి, తేన తే గబ్భో పతతి, మా పున ఏవమకత్థా”తి వుత్తా తతియవారే న కథేసి. అథ సా ఇతరిస్సా ఉదరం దిస్వా “కస్మా మయ్హం గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం న కథేసీ”తి వత్వా “త్వం మం ఆనేత్వా వఞ్చేత్వా ద్వే వారే గబ్భం పాతేసి, కిమత్థం తుయ్హం కథేమీ”తి వుత్తే “నట్ఠా దానిమ్హీ”తి చిన్తేత్వా తస్సా పమాదం ఓలోకేన్తీ పరిణతే గబ్భే ఓకాసం లభిత్వా భేసజ్జం యోజేత్వా అదాసి. గబ్భో పరిణతత్తా పతితుం అసక్కోన్తో తిరియం నిపతి, ఖరా వేదనా ఉప్పజ్జి, జీవితసంసయం పాపుణి. సా “నాసితమ్హి తయా, త్వమేవ మం ఆనేత్వా త్వమేవ తయోపి వారే దారకే నాసేసి, ఇదాని అహమ్పి నస్సామి, ఇతో దాని చుతా యక్ఖినీ హుత్వా తవ దారకే ఖాదితుం సమత్థా హుత్వా నిబ్బత్తేయ్య”న్తి పత్థనం పట్ఠపేత్వా కాలం కత్వా తస్మింయేవ గేహే మజ్జారీ హుత్వా నిబ్బత్తి. ఇతరమ్పి సామికో గహేత్వా “తయా మే కులూపచ్ఛేదో కతో”తి కప్పరజణ్ణుకాదీహి సుపోథితం పోథేసి. సా తేనేవాబాధేన కాలం కత్వా తత్థేవ కుక్కుటీ హుత్వా నిబ్బత్తా.

కుక్కుటీ న చిరస్సేవ అణ్డాని విజాయి, మజ్జారీ ఆగన్త్వా తాని అణ్డాని ఖాది. దుతియమ్పి తతియమ్పి ఖాదియేవ. కుక్కుటీ చిన్తేసి – “తయో వారే మమ అణ్డాని ఖాదిత్వా ఇదాని మమ్పి ఖాదితుకామాసీ”తి. “ఇతో చుతా సపుత్తకం తం ఖాదితుం లభేయ్య”న్తి పత్థనం కత్వా తతో చుతా అరఞ్ఞే దీపినీ హుత్వా నిబ్బత్తి. ఇతరా మిగీ హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్సా విజాతకాలే దీపినీ ఆగన్త్వా తయో వారే పుత్తకే ఖాది. మిగీ మరణకాలే “అయం మే తిక్ఖత్తుం పుత్తకే ఖాదిత్వా ఇదాని మమ్పి ఖాదిస్సతి, ఇతో దాని చుతా ఏతం సపుత్తకం ఖాదితుం లభేయ్య”న్తి పత్థనం కత్వా ఇతో చుతా యక్ఖినీ హుత్వా నిబ్బత్తి. దీపినీపి తథేవ తతో చుతా సావత్థియం కులధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి, సా వుద్ధిప్పత్తా ద్వారగామకే పతికులం అగమాసి, అపరభాగే చ పుత్తం విజాయి. యక్ఖినీపి తస్సా పియసహాయికావణ్ణేన ఆగన్త్వా “కుహిం మే సహాయికా”తి “అన్తోగబ్భే విజాతా”తి వుత్తే “పుత్తం ను ఖో విజాతా, ఉదాహు ధీతరన్తి పస్సిస్సామి న”న్తి గబ్భం పవిసిత్వా పస్సన్తీ వియ దారకం గహేత్వా ఖాదిత్వా గతా. పున దుతియవారేపి తథేవ ఖాది. తతియవారే ఇతరా గరుభారా హుత్వా సామికం ఆమన్తేత్వా, “సామి, ఇమస్మిం ఠానే ఏకా యక్ఖినీ మమ ద్వే పుత్తే ఖాదిత్వా గతా, ఇదాని మమ కులగేహం గన్త్వా విజాయిస్సామీ”తి కులగేహం గన్త్వా విజాయి.

తదా సా యక్ఖినీ ఉదకవారం గతా హోతి. వేస్సవణస్స హి యక్ఖినియో వారేన అనోతత్తదహతో సీసపరమ్పరాయ ఉదకమాహరన్తి. తా చతుమాసచ్చయేనపి పఞ్చమాసచ్చయేనపి ముచ్చన్తి. అపరా యక్ఖినియో కిలన్తకాయా జీవితక్ఖయమ్పి పాపుణన్తి. సా పన ఉదకవారతో ముత్తమత్తావ వేగేన తం ఘరం గన్త్వా “కుహిం మే సహాయికా”తి పుచ్ఛి. “కుహిం నం పస్సిస్ససి, తస్సా ఇమస్మిం ఠానే జాతజాతదారకే యక్ఖినీ ఆగన్త్వా ఖాదతి, తస్మా కులగేహం గతా”తి. సా

“యత్థ వా తత్థ వా గచ్ఛతు, న మే ముచ్చిస్సతీ”తి వేరవేగసముస్సాహితమానసా నగరాభిముఖీ పక్ఖన్ది. ఇతరాపి నామగ్గహణదివసే నం దారకం న్హాపేత్వా నామం కత్వా, “సామి, ఇదాని సకఘరం గచ్ఛామా”తి పుత్తమాదాయ సామికేన సద్ధిం విహారమజ్ఝే గతమగ్గేన గచ్ఛన్తీ పుత్తం సామికస్స దత్వా విహారపోక్ఖరణియా న్హాత్వా సామికే న్హాయన్తే ఉత్తరిత్వా పుత్తస్స థఞ్ఞం పాయమానా ఠితా యక్ఖినిం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా సఞ్జానిత్వా, “సామి, వేగేన ఏహి, అయం సా యక్ఖినీ, వేగేన ఏహి, అయం సా యక్ఖినీ”తి ఉచ్చాసద్దం కత్వా యావ తస్స ఆగమనం సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ నివత్తేత్వా అన్తోవిహారాభిముఖీ పక్ఖన్ది.

తస్మిం సమయే సత్థా పరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేసి. సా పుత్తం తథాగతస్స పాదపిట్ఠే నిపజ్జాపేత్వా “తుమ్హాకం మయా ఏస దిన్నో, పుత్తస్స మే జీవితం దేథా”తి ఆహ. ద్వారకోట్ఠకే అధివత్థో సుమనదేవో నామ యక్ఖినియా అన్తో పవిసితుం నాదాసి. సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేత్వా “గచ్ఛ, ఆనన్ద, తం యక్ఖినిం పక్కోసాహీ”తి ఆహ. థేరో పక్కోసి. ఇతరా “అయం, భన్తే, ఆగచ్ఛతీ”తి ఆహ. సత్థా “ఏతు, మా సద్దమకాసీ”తి వత్వా తం ఆగన్త్వా ఠితం “కస్మా ఏవం కరోసి, సచే తుమ్హే మాదిసస్స బుద్ధస్స సమ్ముఖీభావం నాగమిస్సథ, అహినకులానం వియ అచ్ఛఫన్దనానం వియ కాకోలూకానం వియ చ కప్పట్ఠితికం వో వేరం అభవిస్స , కస్మా వేరం పటివేరం కరోథ. వేరఞ్హి అవేరేన ఉపసమ్మతి, నో వేరేనా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫. “న హి వేరేన వేరాని, సమ్మన్తీధ కుదాచనం;
అవేరేన చ సమ్మన్తి, ఏస ధమ్మో సనన్తనో”తి.

తత్థ **న హి వేరేనా**తి యథా హి ఖేళసిఙ్ఘాణికాదీహి అసుచీహి మక్ఖితం ఠానం తేహేవ అసుచీహి ధోవన్తా సుద్ధం నిగ్గన్ధం కాతుం న సక్కోన్తి, అథ ఖో తం ఠానం భియ్యోసోమత్తాయ అసుద్ధతరఞ్చేవ దుగ్గన్ధతరఞ్చ హోతి; ఏవమేవ అక్కోసన్తం పచ్చక్కోసన్తో పహరన్తం పటిపహరన్తో వేరేన వేరం వూపసమేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో భియ్యో భియ్యో వేరమేవ కరోతి. ఇతి వేరాని నామ వేరేన కిస్మిఞ్చి కాలే న సమ్మన్తి, అథ ఖో వడ్ఢన్తియేవ. **అవేరేన చ సమ్మన్తీ**తి యథా పన తాని ఖేళాదీని అసుచీని విప్పసన్నేన ఉదకేన ధోవియమానాని నస్సన్తి, తం ఠానం సుద్ధం హోతి సుగన్ధం; ఏవమేవ అవేరేన ఖన్తిమేత్తోదకేన యోనిసో మనసికారేన పచ్చవేక్ఖణేన వేరాని వూపసమ్మన్తి పటిప్పస్సమ్భన్తి అభావం గచ్ఛన్తి. **ఏస ధమ్మో సనన్తనో**తి ఏస అవేరేన వేరూపసమనసఙ్ఖాతో పోరాణకో ధమ్మో; సబ్బేసం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవానం గతమగ్గోతి.

గాథాపరియోసానే యక్ఖినీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సమ్పత్తపరిసాయపి ధమ్మదేసనా సాత్థికా అహోసి.

సత్థా తం ఇత్థిం ఆహ – “ఏతిస్సా తవ పుత్తం దేహీ”తి. “భాయామి, భన్తే”తి. “మా భాయి, నత్థి తే ఏతం నిస్సాయ పరిపన్థో”తి ఆహ. సా తస్సా పుత్తమదాసి. సా తం చుమ్బిత్వా ఆలిఙ్గేత్వా పున మాతుయేవ దత్వా రోదితుం ఆరభి. అథ నం సత్థా “కిమేత”న్తి పుచ్ఛి. “భన్తే, అహం పుబ్బే యథా వా తథా వా జీవికం కప్పేన్తీపి కుచ్ఛిపూరం నాలత్థం, ఇదాని కథం జీవిస్సామీ”తి. అథ నం సత్థా “మా చిన్తయీ”తి సమస్సాసేత్వా తం ఇత్థిమాహ – “ఇమం నేత్వా అత్తనో గేహే నివాసాపేత్వా అగ్గయాగుభత్తేహి పటిజగ్గాహీ”తి. సా తం నేత్వా పిట్ఠివంసే పతిట్ఠాపేత్వా అగ్గయాగుభత్తేహి పటిజగ్గి, తస్సా వీహిపహరణకాలే ముసలగ్గేన ముద్ధం పహరన్తం వియ ఉపట్ఠాసి. సా సహాయికం ఆమన్తేత్వా “ఇమస్మిం ఠానే వసితుం న సక్కోమి, అఞ్ఞత్థ మం పతిట్ఠాపేహీ”తి వత్వా ముసలసాలాయ ఉదకచాటియం ఉద్ధనే నిబ్బకోసే సఙ్కారకూటే గామద్వారే చాతి ఏతేసు ఠానేసు పతిట్ఠాపితాపి ఇధ మే ముసలేన సీసం భిన్దన్తం వియ ఉపట్ఠాతి, ఇధ దారకా ఉచ్ఛిట్ఠోదకం ఓతారేన్తి, ఇధ సునఖా

నిపజ్జన్తి, ఇధ దారకా అసుచిం కరోన్తి, ఇధ కచవరం ఛడ్డేన్తి, ఇధ గామదారకా లక్ఖయోగ్గం కరోన్తీతి సబ్బాని తాని పటిక్ఖిపి. అథ నం బహిగామే వివిత్తోకాసే పతిట్ఠాపేత్వా తత్థ తస్సా అగ్గయాగుభత్తాదీని హరిత్వా పటిజగ్గి. సా యక్ఖినీ ఏవం చిన్తేసి – "అయం మే సహాయికా ఇదాని బహూపకారా, హన్దాహం కిఞ్చి పటిగుణం కరోమీ"తి. సా "ఇమస్మిం సంవచ్ఛరే సుబ్బుట్ఠికా భవిస్సతి, థలట్ఠానే సస్సం కరోహి, ఇమస్మిం సంవచ్ఛరే దుబ్బుట్ఠికా భవిస్సతి, నిన్నట్ఠానేయేవ సస్సం కరోహీ"తి సహాయికాయ ఆరోచేతి. సేసజనేహి కతసస్సం అతిఉదకేన వా అనోదకేన వా నస్సతి, తస్సా అతివియ సమ్పజ్జతి. అథ నం సేసజనా, "అమ్మ, తయా కతసస్సం నేవ అచ్చోదకేన, న అనుదకేన నస్సతి, సుబ్బుట్ఠిదుబ్బుట్ఠిభావం ఞత్వా కమ్మం కరోసి, కిం ను ఖో ఏత"న్తి పుచ్ఛింసు. "అమ్హాకం సహాయికా యక్ఖినీ సుబ్బుట్ఠిదుబ్బుట్ఠిభావం ఆచిక్ఖతి, మయం తస్సా వచనేన థలేసు నిన్నేసు సస్సాని కరోమ, తేన నో సమ్పజ్జతి. కిం న పస్సథ? నిబద్ధం అమ్హాకం గేహతో యాగుభత్తాదీని హరియమానాని, తాని ఏతిస్సా హరీయన్తి, తుమ్హేపి ఏతిస్సా అగ్గయాగుభత్తాదీని హరథ, తుమ్హాకమ్పి కమ్మన్తే ఓలోకేస్సతీ"తి. అథస్సా సకలనగరవాసినో సక్కారం కరింసు. సాపి తతో పట్ఠాయ సబ్బేసం కమ్మన్తే ఓలోకేన్తీ లాభగ్గప్పత్తా అహోసి మహాపరివారా. సా అపరభాగే అట్ఠ సలాకభత్తాని పట్ఠపేసి. తాని యావజ్జకాలా దీయన్తియేవాతి.

కాళయక్ఖినీవత్థు చతుత్థం.

౫. కోసమ్బకవత్థు

పరే చ న విజానన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసమ్బకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

కోసమ్బియఞ్హి ఘోసితారామే పఞ్చసతపఞ్చసతపరివారా ద్వే భిక్ఖూ విహరింసు వినయధరో చ ధమ్మకథికో చ. తేసు ధమ్మకథికో ఏకదివసం సరీరవలఞ్జం కత్వా ఉదకకోట్ఠకే ఆచమనఉదకావసేసం భాజనే ఠపేత్వావ నిక్ఖమి. పచ్ఛా వినయధరో తత్థ పవిట్ఠో తం ఉదకం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా ఇతరం పుచ్ఛి, "ఆవుసో, తయా ఉదకం ఠపిత"న్తి? "ఆమ, ఆవుసో"తి. "కిం పనేత్థ ఆపత్తిభావం న జానాసీ"తి? "ఆమ, న జానామీ"తి. "హోతి, ఆవుసో, ఏత్థ ఆపత్తీ"తి. "తేన హి పటికరిస్సామి న"న్తి. "సచే పన తే, ఆవుసో, అసఞ్చిచ్చ అస్సతియా కతం, నత్థి ఆపత్తీ"తి. సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసి. వినయధరోపి అత్తనో నిస్సితకానం "అయం ధమ్మకథికో ఆపత్తిం ఆపజ్జమానోపి న జానాతీ"తి ఆరోచేసి. తే తస్స నిస్సితకే దిస్వా "తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాపి ఆపత్తిభావం న జానాతీ"తి ఆహంసు. తే గన్త్వా అత్తనో ఉపజ్ఝాయస్స ఆరోచేసుం. సో ఏవమాహ – "అయం వినయధరో పుబ్బే అనాపత్తీతి వత్వా ఇదాని ఆపత్తీతి వదతి, ముసావాదీ ఏసో"తి. తే గన్త్వా "తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ముసావాదీ"తి ఆహంసు. తే ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం వడ్ఢయింసు. కతో వినయధరో ఓకాసం లభిత్వా ధమ్మకథికస్స ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖేపనీయకమ్మమకాసి. తతో పట్ఠాయ తేసం పచ్చయదాయకా ఉపట్ఠాకాపి ద్వే కోట్ఠాసా అహేసుం, ఓవాదపటిగ్గాహకా భిక్ఖునియోపి ఆరక్ఖదేవతాపి తాసం సన్దిట్ఠసమ్భత్తా ఆకాసట్ఠదేవతాపీతి యావ బ్రహ్మలోకా సబ్బేపి పుథుజ్జనా ద్వే పక్ఖా అహేసుం. చాతుమహారాజికం ఆదిం కత్వా యావ అకనిట్ఠభవనా పన ఏకనిన్నాదం కోలాహలం అగమాసి.

అథేకో అఞ్ఞతరో భిక్ఖు తథాగతముపసఙ్కమిత్వా ఉక్ఖేపకానం వినయధరఅన్తేవాసికానం "ధమ్మికేనేవాయం వినయకమ్మేన ఉక్ఖిత్తో"తి లద్ధిఞ్చ, ఉక్ఖిత్తానువత్తకానం ధమ్మకథికఅన్తేవాసికానం పన "అధమ్మికేనేవ కమ్మేన ఉక్ఖిత్తో"తి లద్ధిఞ్చ, ఉక్ఖేపకేహి వారియమానానమ్పి చ తేసం తం అనుపరివారేత్వా విచరణభావఞ్చ ఆరోచేసి భగవా "సమగ్గా కిర

హోన్తూ"తి ద్వే వారే పేసేత్వా "న ఇచ్ఛన్తి, భన్తే, సమగ్గా భవితు"న్తి సుత్వా తతియవారే "భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో, భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో"తి తేసం సన్తికం గన్త్వా ఉక్ఖేపకానం ఉక్ఖేపనే, ఇతరేసఞ్చ ఆపత్తియా అదస్సనే ఆదీనవం కథేత్వా పున తేసం తత్థేవ ఏకసీమాయం ఉపోసథాదీని అనుజానిత్వా భత్తగ్గాదీసు భణ్డనజాతానం "ఆసనన్తరికాయ నిసీదితబ్బ"న్తి (మహావ. ౪౫౬) భత్తగ్గే వత్తం పఞ్ఞాపేత్వా "ఇదానిపి భణ్డనజాతావ విహరన్తీ"తి సుత్వా తత్థ గన్త్వా "అలం, భిక్ఖవే, మా భణ్డన"న్తిఆదీని వత్వా, "భిక్ఖవే, భణ్డనకలహవిగ్గహవివాదా నామేతే అనత్థకారకా. కలహం నిస్సాయ హి లటుకికాపి సకుణికా హత్థినాగం జీవితక్ఖయం పాపేసీ"తి **లటుకికజాతకం** (జా. ౧.౫.౩౯ ఆదయో) కథేత్వా, "భిక్ఖవే, సమగ్గా హోథ, మా వివదథ. వివాదం నిస్సాయ హి అనేకసతసహస్సా వట్టకాపి జీవితక్ఖయం పత్తా"తి **వట్టకజాతకం** (జా. ౧.౧.౧౧౮) కథేసి. ఏవమ్పి తేసు భగవతో వచనం అనాదియన్తేసు అఞ్ఞతరేన ధమ్మవాదినా తథాగతస్స విహేసం అనిచ్ఛన్తేన "ఆగమేతు, భన్తే భగవా, ధమ్మసామి, అప్పోస్సుక్కో, భన్తే భగవా, దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారమనుయుత్తో విహరతు, మయమేవ తేన భణ్డనేన కలహేన విగ్గహేన వివాదేన పఞ్ఞాయిస్సామా"తి (మహావ. ౪౫౭; మ. ని. ౩.౨౩౬) వుత్తే అతీతం ఆహరి –

భూతపుబ్బం, భిక్ఖవే, బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో నామ కాసిరాజా అహోసి. బ్రహ్మదత్తేన దీఘీతిస్స కోసలరఞ్ఞో రజ్జం అచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన వసన్తస్స పితునో మారితభావఞ్చేవ దీఘావుకుమారేన అత్తనో జీవితే దిన్నే తతో పట్ఠాయ తేసం సమగ్గభావఞ్చ కథేత్వా "తేసఞ్హి నామ, భిక్ఖవే, రాజూనం ఆదిన్నదణ్డానం ఆదిన్నసత్థానం ఏవరూపం ఖన్తిసోరచ్చం భవిస్సతి. ఇధ ఖో తం, భిక్ఖవే, సోభేథ, యం తుమ్హే ఏవం స్వాఖాతే ధమ్మవినయే పబ్బజితా సమానా ఖమా చ భవేయ్యాథ సోరతా చా"తి ఓవదిత్వాపి నేవ తే సమగ్గే కాతుం అసక్ఖి. సో తాయ ఆకిణ్ణవిహారతాయ ఉక్కణ్ఠితో "అహం ఖో ఇదాని ఆకిణ్ణో దుక్ఖం విహరామి, ఇమే చ భిక్ఖూ మమ వచనం న కరోన్తి. యంనూనాహం ఏకకోవ గణమ్హా వూపకట్ఠో విహరేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా కోసమ్బియం పిణ్డాయ చరిత్వా అనపలోకేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఏకకోవ అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ బాలకలోణకగామం గన్త్వా తత్థ భగుత్థేరస్స ఏకచారికవత్తం కథేత్వా పాచినవంసమిగదాయే తిణ్ణం కులపుత్తానం సామగ్గియానిసంసం కథేత్వా యేన పాలిలేయ్యకం అత్థి, తదవసరి. తత్ర సుదం భగవా పాలిలేయ్యకం ఉపనిస్సాయ రక్ఖితవనసణ్డే భద్దసాలమూలే పాలిలేయ్యకేన హత్థినా ఉపట్ఠియమానో ఫాసుకం వస్సావాసం వసి.

కోసమ్బివాసినోపి ఖో ఉపాసకా విహారం గన్త్వా సత్థారం అపస్సన్తా "కుహిం, భన్తే, సత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా "పాలిలేయ్యకవనసణ్డం గతో"తి. "కిం కారణా"తి? "అమ్హే సమగ్గే కాతుం వాయమి, మయం పన న సమగ్గా అహుమ్హా"తి. "కిం, భన్తే, తుమ్హే సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా తస్మిం సామగ్గిం కరోన్తే సమగ్గా నాహువత్థా"తి? "ఏవమావుసో"తి. "మనుస్సా ఇమే సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా తస్మిం సామగ్గిం కరోన్తేపి సమగ్గా న జాతా, మయం ఇమే నిస్సాయ సత్థారం దట్ఠుం న లభిమ్హా, ఇమేసం నేవ ఆసనం దస్సామ, న అభివాదనాదీని కరిస్సామా"తి తతో పట్ఠాయ తేసం సామీచిమత్తమ్పి న కరింసు. తే అప్పాహారతాయ సుస్సమానా కతిపాహేనేవ ఉజుకా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం అచ్చయం దేసేత్వా ఖమాపేత్వా "ఉపాసకా మయం సమగ్గా జాతా, తుమ్హేపి నో పురిమసదిసా హోథా"తి ఆహంసు. "ఖమాపితో పన వో, భన్తే, సత్థా"తి. "న ఖమాపితో, ఆవుసో"తి. "తేన హి సత్థారం ఖమాపేథ, సత్థు ఖమాపితకాలే మయమ్పి తుమ్హాకం పురిమసదిసా భవిస్సామా"తి. తే అన్తోవస్సభావేన సత్థు సన్తికం గన్తుం అవిసహన్తా దుక్ఖేన తం అన్తోవస్సం వీతినామేసుం. సత్థా పన తేన హత్థినా ఉపట్ఠియమానో సుఖం వసి. సోపి హి హత్థినాగో గణం పహాయ ఫాసువిహారత్థాయేవ తం వనసణ్డం పావిసి.

యథాహ – "అహం ఖో ఆకిణ్ణో విహరామి హత్థీహి హత్థినీహి హత్థికలభేహి హత్థిచ్ఛాపేహి, ఛిన్నగ్గాని చేవ తిణాని ఖాదామి, ఓభగ్గోభగ్గఞ్చ మే సాఖాభఙ్గం ఖాదన్తి, ఆవిలాని చ పానీయాని పివామి, ఓగాహా చస్స మే ఉత్తిణ్ణస్స హత్థినియో కాయం ఉపనిఘంసన్తియో గచ్ఛన్తి, యంనూనాహం ఏకోవ గణస్మా వూపకట్ఠో విహరేయ్య"న్తి (మహావ॰ ౪౬౭; ఉదా॰ ౩౫). అథ ఖో సో హత్థినాగో యూథా అపక్కమ్మ యేన పాలిలేయ్యకం రక్ఖితవనసణ్డం భద్దసాలమూలం, యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా పన భగవన్తం వన్దిత్వా ఓలోకేన్తో అఞ్ఞం కిఞ్చి అదిస్వా భద్దసాలమూలం పాదేనేవ పహరన్తో తచ్ఛేత్వా సోణ్డాయ సాఖం గహేత్వా సమ్మజ్జి. తతో పట్ఠాయ సోణ్డాయ ఘటం గహేత్వా పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతి, ఉణ్హోదకేన అత్థే సతి ఉణ్హోదకం పటియాదేతి. కథం? హత్థేన కట్ఠాని ఘంసిత్వా అగ్గిం సమ్పాదేతి, తత్థ దారూని పక్ఖిపన్తో అగ్గిం జాలేత్వా తత్థ పాసాణే పక్ఖిపిత్వా పచిత్వా దారుదణ్డకేన పవట్టేత్వా పరిచ్ఛిన్నాయ ఖుద్దకసోణ్డికాయ ఖిపతి, తతో హత్థం ఓతారేత్వా ఉదకస్స తత్తభావం జానిత్వా గన్త్వా సత్థారం వన్దతి. సత్థా "ఉదకం తే తాపితం పాలిలేయ్యకా"తి వత్వా తత్థ గన్త్వా న్హాయతి . అథస్స నానావిధాని ఫలాని ఆహరిత్వా దేతి. యదా పన సత్థా గామం పిణ్డాయ పవిసతి, తదా సత్థు పత్తచీవరమాదాయ కుమ్భే పతిట్ఠపేత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ గచ్ఛతి. సత్థా గాముపచారం పత్వా "పాలిలేయ్యక ఇతో పట్ఠాయ తయా గన్తుం న సక్కా, ఆహర మే పత్తచీవర"న్తి ఆహరాపేత్వా గామం పిణ్డాయ పావిసి. సోపి యావ సత్థు నిక్ఖమనా తత్థేవ ఠత్వా ఆగమనకాలే పచ్చుగ్గమనం కత్వా పురిమనయేనేవ పత్తచీవరం గహేత్వా వసనట్ఠానే ఓతారేత్వా వత్తం దస్సేత్వా సాఖాయ బీజతి, రత్తిం వాళమిగపరిపన్థనివారణత్థం మహన్తం దణ్డం సోణ్డాయ గహేత్వా "సత్థారం రక్ఖిస్సామీ"తి యావ అరుణుగ్గమనా వనసణ్డస్స అన్తరన్తరేన విచరతి, తతో పట్ఠాయయేవ కిర సో వనసణ్డో పాలిలేయ్యకరక్ఖితవనసణ్డో నామ జాతో. అరుణే ఉగ్గతే ముఖోదకదానం ఆదిం కత్వా తేనేవూపాయేన సబ్బవత్తాని కరోతి.

అథేకో మక్కటో తం హత్థిం ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ దివసే దివసే తథాగతస్స ఆభిసమాచారికం కరోన్తం దిస్వా "అహమ్పి కిఞ్చిదేవ కరిస్సామీ"తి విచరన్తో ఏకదివసం నిమ్మక్ఖికం దణ్డకమధుం దిస్వా దణ్డకం భఞ్జిత్వా దణ్డకేనేవ సద్ధిం మధుపటలం సత్థు సన్తికం ఆహరిత్వా కదలిపత్తం ఛిన్దిత్వా తత్థ ఠపేత్వా అదాసి . సత్థా గణ్హి. మక్కటో "కరిస్సతి ను ఖో పరిభోగం న కరిస్సతీ"తి ఓలోకేన్తో గహేత్వా నిసిన్నం దిస్వా "కిం ను ఖో"తి చిన్తేత్వా దణ్డకోటియం గహేత్వా పరివత్తేత్వా ఉపధారేన్తో అణ్డకాని దిస్వా తాని సణికం అపనేత్వా పున అదాసి. సత్థా పరిభోగమకాసి. సో తుట్ఠమానసో తం తం సాఖం గహేత్వా నచ్చన్తోవ అట్ఠాసి. అథస్స గహితసాఖాపి అక్కన్తసాఖాపి భిజ్జింసు. సో ఏకస్మిం ఖాణుమత్థకే పతిత్వా నివిట్ఠగత్తో సత్థరి పసన్నేనేవ చిత్తేన కాలం కత్వా తావతింసభవనే తింసయోజనికే కనకవిమానే నిబ్బత్తి, అచ్ఛరాసహస్సపరివారో మక్కటదేవపుత్తో నామ అహోసి.

తథాగతస్స తత్థ హత్థినాగేన ఉపట్ఠియమానస్స వసనభావో సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి. సావత్థినగరతో "అనాథపిణ్డికో విసాఖా చ మహాఉపాసికా"తిఏవమాదీని మహాకులాని ఆనన్దత్థేరస్స సాసనం పహిణింసు "సత్థారం నో, భన్తే, దస్సేథా"తి. దిసావాసినోపి పఞ్చసతా భిక్ఖూ వుట్ఠవస్సా ఆనన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా "చిరస్సుతా నో, ఆవుసో ఆనన్ద, భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మీ కథా, సాధు మయం, ఆవుసో ఆనన్ద, లభేయ్యామ భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మిం కథం సవనాయా"తి యాచింసు. థేరో తే భిక్ఖూ ఆదాయ తత్థ గన్త్వా "తేమాసం ఏకవిహారినో తథాగతస్స సన్తికం ఏత్తకేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఉపసఙ్కమితుం అయుత్త"న్తి చిన్తేత్వా తే భిక్ఖూ బహి ఠపేత్వా ఏకకోవ సత్థారం ఉపసఙ్కమి. పాలిలేయ్యకో తం దిస్వా దణ్డమాదాయ పక్ఖన్ది. సత్థా ఓలోకేత్వా అపేహి "అపేహి పాలిలేయ్యక, మా నివారయి, బుద్ధుపట్ఠాకో ఏసో"తి ఆహ. సో తత్థేవ దణ్డం ఛడ్డేత్వా పత్తచీవరపటిగ్గహణం ఆపుచ్ఛి. థేరో నాదాసి. నాగో "సచే ఉగ్గహితవత్తో భవిస్సతి, సత్థు నిసీదనపాసాణఫలకే

అత్తనో పరిక్ఖారం న ఠపేస్సతీ”తి చిన్తేసి. థేరో పత్తచీవరం భూమియం ఠపేసి. వత్తసమ్పన్నా హి గరూనం ఆసనే వా సయనే వా అత్తనో పరిక్ఖారం న ఠపేన్తి.

థేరో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా “ఆనన్ద, ఏకోవ ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా పఞ్చసతేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఆగతభావం సుత్వా “కహం పనేతే”తి వత్వా “తుమ్హాకం చిత్తం అజానన్తో బహి ఠపేత్వా ఆగతోమ్హీ”తి వుత్తే “పక్కోసాహి నే”తి ఆహ. థేరో తథా అకాసి. తే భిక్ఖూ ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా తేహి భిక్ఖూహి, “భన్తే భగవా, హి బుద్ధసుఖుమాలో చేవ ఖత్తియసుఖుమాలో చ, తుమ్హేహి తేమాసం ఏకకేహి తిట్ఠన్తేహి నిసీదన్తేహి చ దుక్కరం కతం, వత్తపటివత్తకారకోపి ముఖోదకాదిదాయకోపి నాహోసి మఞ్ఞే”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, పాలిలేయ్యకహత్థినా మమ సబ్బకిచ్చాని కతాని. ఏవరూపఞ్హి సహాయం లభన్తేన ఏకతోవ వసితుం యుత్తం, అలభన్తస్స ఏకచారికభావోవ సేయ్యో”తి వత్వా ఇమా నాగవగ్గే తిస్సో గాథా అభాసి –

“సచే లభేథ నిపకం సహాయం,
సద్ధించరం సాధువిహారి ధీరం;
అభిభుయ్య సబ్బాని పరిస్సయాని,
చరేయ్య తేనత్తమనో సతీమా.

“నో చే లభేథ నిపకం సహాయం,
సద్ధించరం సాధువిహారి ధీరం;
రాజావ రట్ఠం విజితం పహాయ,
ఏకో చరే మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో.

“ఏకస్స చరితం సేయ్యో,
నత్థి బాలే సహాయతా;
ఏకో చరే న చ పాపాని కయిరా,
అప్పోస్సుక్కో మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో”తి. (మహావ. ౪౬౪; మ. ని. ౩.౨౩౭; ధ. ప. ౩౨౮-౩౩౦; సు. ని. ౪౫-౪౬);

గాథాపరియోసానే పఞ్చసతాపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు. ఆనన్దత్థేరోపి అనాథపిణ్డికాదీహి పేసితసాసనం ఆరోచేత్వా, “భన్తే, అనాథపిణ్డికప్పముఖా తే పఞ్చ అరియసావకకోటియో తుమ్హాకం ఆగమనం పచ్చాసీసన్తీ”తి ఆహ. సత్థా “తేన హి గణ్హాహి పత్తచీవర”న్తి పత్తచీవరం గాహాపేత్వా నిక్ఖమి. నాగో గన్త్వా గతమగ్గే తిరియం అట్ఠాసి. “కిం కరోతి, భన్తే, నాగో”తి? “తుమ్హాకం, భిక్ఖవే, భిక్ఖం దాతుం పచ్చాసీసతి, దీఘరత్తం ఖో పనాయం మయ్హం ఉపకారకో, నాస్స చిత్తం కోపేతుం వట్టతి, నివత్తథ, భిక్ఖవే”తి సత్థా భిక్ఖూ గహేత్వా నివత్తి. హత్థీపి వనసణ్డం పవిసిత్వా పనసకదలిఫలాదీని నానాఫలాని సంహరిత్వా రాసిం కత్వా పునదివసే భిక్ఖూనం అదాసి. పఞ్చసతా భిక్ఖూ సబ్బాని ఖేపేతుం నాసక్ఖింసు. భత్తకిచ్చపరియోసానే సత్థా పత్తచీవరం గాహేత్వా నిక్ఖమి. నాగో భిక్ఖూనం అన్తరన్తరేన గన్త్వా సత్థు పురతో తిరియం అట్ఠాసి. “కిం కరోతి, భన్తే, నాగో”తి? “అయఞ్హి భిక్ఖవే, తుమ్హే పేసేత్వా మం నివత్తేతుకామో”తి. అథ నం సత్థా “పాలిలేయ్యక, ఇదం పన మమ అనివత్తగమనం, తవ ఇమినా అత్తభావేన ఝానం వా విపస్సనం వా మగ్గఫలం వా నత్థి, తిట్ఠ త్వ”న్తి ఆహ. తం

సుత్వా నాగో ముఖే సోణ్డం పక్ఖిపిత్వా రోదన్తో పచ్ఛతో పచ్ఛతో అగమాసి. సో హి సత్థారం నివత్తేతుం లభన్తో తేనేవ నియామేన యావజీవం పటిజగ్గేయ్య, సత్థా పన తం గామూపచారం పత్వా "పాలిలేయ్యక ఇతో పట్ఠాయ తవ అభూమి, మనుస్సావాసో సపరిపన్థో, తిట్ఠ త్వ"న్తి ఆహ. సో రోదమానో తత్థేవ ఠత్వా సత్థరి చక్ఖుపథం విజహన్తే హదయేన ఫలితేన కాలం కత్వా సత్థరి పసాదేన తావతింసభవనే తింసయోజనికే కనకవిమానే అచ్ఛరాసహస్సమజ్ఝే నిబ్బత్తి, పాలిలేయ్యకదేవపుత్తోయేవస్స నామం అహోసి.

సత్థాపి అనుపుబ్బేన జేతవనం అగమాసి. కోసమ్బకా భిక్ఖూ "సత్థా కిర సావత్థిం ఆగతో"తి సుత్వా సత్థారం ఖమాపేతుం తత్థ అగమంసు. కోసలరాజా "తే కిర కోసమ్బకా భణ్డనకారకా భిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తీ"తి సుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "అహం, భన్తే, తేసం మమ విజితం పవిసితుం న దస్సామీ"తి ఆహ. "మహారాజ, సీలవన్తా ఏతే భిక్ఖూ, కేవలం అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదేన మమ వచనం న గణ్హింసు, ఇదాని మం ఖమాపేతుం ఆగచ్ఛన్తి, ఆగచ్ఛన్తు మహారాజా"తి. అనాథపిణ్డికోపి "అహం, భన్తే, తేసం విహారం పవిసితుం న దస్సామీ"తి వత్వా తథేవ భగవతా పటిక్ఖిత్తో తుణ్హీ అహోసి. సావత్థియం అనుప్పత్తానం పన తేసం భగవా ఏకమన్తే వివిత్తం కారాపేత్వా సేనాసనం దాపేసి. అఞ్ఞే భిక్ఖూ తేహి సద్ధిం నేవ ఏకతో నిసీదన్తి, న తిట్ఠన్తి, ఆగతాగతా సత్థారం పుచ్ఛన్తి – "కతమేతే, భన్తే, భణ్డనకారకా కోసమ్బకా భిక్ఖూ"తి? సత్థా "ఏతే"తి దస్సేతి. "ఏతే కిర తే, ఏతే కిర తే"తి ఆగతాగతేహి అఙ్గులికా దస్సియమానా లజ్జాయ సీసం ఉక్ఖిపితుం అసక్కోన్తా భగవతో పాదమూలే నిపజ్జిత్వా భగవన్తం ఖమాపేసుం. సత్థా "భారియం వో, భిక్ఖవే, కతం, తుమ్హే హి నామ మాదిసస్స బుద్ధస్స సన్తికే పబ్బజిత్వా మయి సామగ్గిం కరోన్తే మమ వచనం న కరిత్థ, పోరాణకపణ్డితాపి వజ్ఝప్పత్తానం మాతాపితూనం ఓవాదం సుత్వా తేసు జీవితా వోరోపియమానేసుపి తం అనతిక్కమిత్వా పచ్ఛా ద్వీసు రట్ఠేసు రజ్జం కారయింసూ"తి వత్వా పునదేవ **కోసమ్బికజాతకం** (జా॰ ౧.౯.౧౦ ఆదయో) కథేత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, దీఘావుకుమారో మాతాపితూసు జీవితా వోరోపియమానేసుపి తేసం ఓవాదం అనతిక్కమిత్వా పచ్ఛా బ్రహ్మదత్తస్స ధీతరం లభిత్వా ద్వీసు కాసికోసలరట్ఠేసు రజ్జం కారేసి, తుమ్హేహి పన మమ వచనం అకరోన్తేహి భారియం కత"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬. "పరే చ న విజానన్తి, మయమేత్థ యమామసే;
యే చ తత్థ విజానన్తి, తతో సమ్మన్తి మేధగా"తి.

తత్థ **పరే**తి పణ్డితే ఠపేత్వా తతో అఞ్ఞే భణ్డనకారకా పరే నామ. తే తత్థ సఙ్ఘమజ్ఝే కోలాహలం కరోన్తా "మయం యమామసే ఉపరమామ వినస్సామ సతతం సమితం మచ్చుసన్తికం గచ్ఛామా"తి న విజానన్తి. **యే చ తత్థ విజానన్తీ**తి యే తత్థ పణ్డితా "మయం మచ్చుసన్తికం గచ్ఛామా"తి విజానన్తి. **తతో సమ్మన్తి మేధగా**తి ఏవఞ్హి తే జానన్తా యోనిసోమనసికారం ఉప్పాదేత్వా మేధగానం కలహానం వూపసమాయ పటిపజ్జన్తి. అథ నేసం తాయ పటిపత్తియా తే మేధగా సమ్మన్తీతి. అథ వా **పరే చా**తి పుబ్బే మయా "మా, భిక్ఖవే, భణ్డన"న్తిఆదీని వత్వా ఓవదియమానాపి మమ ఓవాదస్స అపటిగ్గహణేన అతిక్కమనేన అమామకా పరే నామ. "మయం ఛన్దాదివసేన మిచ్ఛాగాహం గహేత్వా ఏత్థ సఙ్ఘమజ్ఝే యమామసే భణ్డనాదీనం వుద్ధియా వాయమామా"తి న విజానన్తి. ఇదాని పన యోనిసో పచ్చవేక్ఖమానా తత్థ తుమ్హాకం అన్తరే యే చ పణ్డితపురిసా "పుబ్బే మయం ఛన్దాదివసేన వాయమన్తా అయోనిసో పటిపన్నా"తి విజానన్తి, తతో తేసం సన్తికా తే పణ్డితపురిసే నిస్సాయ ఇమే దాని కలహసఙ్ఖాతా మేధగా సమ్మన్తీతి అయమేత్థ అత్థోతి.

గాథాపరియోసానే సమ్పత్తభిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీసు పతిట్ఠహింసూతి.

౬. మహాకాళత్థేరవత్థు

సుభానుపస్సిన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సేతబ్యనగరం ఉపనిస్సాయ సింసపావనే విహరన్తో చూళకాళమహాకాళే ఆరబ్భ కథేసి.

సేతబ్యనగరవాసినో హి చూళకాళో, మజ్ఝిమకాళో, మహాకాళోతి తయో భాతరో కుటుమ్బికా . తేసు జేట్ఠకనిట్ఠా దిసాసు విచరిత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి భణ్డం ఆహరన్తి, మజ్ఝిమకాళో ఆభతం విక్కిణాతి. అథేకస్మిం సమయే తే ఉభోపి భాతరో పఞ్చహి సకటసతేహి నానాభణ్డం గహేత్వా సావత్థిం గన్త్వా సావత్థియా చ జేతవనస్స చ అన్తరే సకటాని మోచయింసు. తేసు మహాకాళో సాయన్హసమయే మాలాగన్ధాదిహత్థే సావత్థివాసినో అరియసావకే ధమ్మస్సవనాయ గచ్ఛన్తే దిస్వా "కుహిం ఇమే గచ్ఛన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా "అహమ్పి గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా కనిట్ఠం ఆమన్తేత్వా, "తాత, తేసు సకటేసు అప్పమత్తో హోహి, అహం ధమ్మం సోతుం గచ్ఛామీ"తి వత్వా గన్త్వా తథాగతం వన్దిత్వా పరిసపరియన్తే నిసీది. సత్థా తం దిస్వా తస్స అజ్ఝాసయవసేన అనుపుబ్బిం కథం కథేన్తో **దుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తా**దివసేన (మ॰ ని॰ ౧.౧౬౩ ఆదయో) అనేకపరియాయేన కామానం ఆదీనవం ఓకారం సంకిలేసఞ్చ కథేసి. తం సుత్వా మహాకాళో "సబ్బం కిర పహాయ గన్తబ్బం, పరలోకం గచ్ఛన్తం నేవ భోగా, న ఞాతకా చ అనుగచ్ఛన్తి, కిం మే ఘరావాసేన పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా మహాజనే సత్థారం వన్దిత్వా పక్కన్తే సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా సత్థారా "నత్థి తే కోచి అపలోకేతబ్బో"తి వుత్తే, "కనిట్ఠో మే, భన్తే, అత్థీ"తి వత్వా తేన హి "అపలోకేహి న"న్తి వుత్తే, "సాధు, భన్తే"తి వత్వా గన్త్వా కనిట్ఠం పక్కోసాపేత్వా, "తాత, ఇమం సబ్బం సాపతేయ్యం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. "తుమ్హే పన కిం కరిస్సథ భాతికా"తి? "అహం సత్థు సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి. సో తం నానప్పకారేహి యాచిత్వా నివత్తేతుం అసక్కోన్తో "సాధు, సామి, యథా అజ్ఝాసయం కరోథా"తి ఆహ. మహాకాళో గన్త్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజి. "అహం భాతికం గహేత్వావ ఉప్పబ్బజిస్సామీ"తి చూళకాళోపి పబ్బజి. అపరభాగే మహాకాళో ఉపసమ్పదం లభిత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా సాసనే ధురాని పుచ్ఛిత్వా సత్థారా ద్వీసు ధురేసు కథితేసు "అహం, భన్తే, మహల్లకకాలే పబ్బజితత్తా గన్థధురం పూరేతుం న సక్ఖిస్సామి, విపస్సనాధురం పన పూరేస్సామీ"తి యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా సోసానికధుతఙ్గం సమాదాయ పఠమయామాతిక్కన్తే సబ్బేసు నిద్దం ఓక్కన్తేసు సుసానం గన్త్వా పచ్చూసకాలే సబ్బేసు అనుట్ఠితేసుయేవ విహారం ఆగచ్ఛతి.

అథేకా సుసానగోపికా కాళీ నామ ఛవడాహికా థేరస్స ఠితట్ఠానం నిసిన్నట్ఠానం చఙ్కమితట్ఠానఞ్చ దిస్వా "కో ను ఖో ఇధాగచ్ఛతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి పరిగ్గణ్హితుం అసక్కోన్తీ ఏకదివసం సుసానకుటికాయమేవ దీపం జాలేత్వా పుత్తధీతరో ఆదాయ గన్త్వా ఏకమన్తే నిలీయమానా మజ్ఝిమయామే థేరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా గన్త్వా వన్దిత్వా, "అయ్యో, నో, భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే విహరతీ"తి ఆహ. "ఆమ, ఉపాసికే"తి. "భన్తే, సుసానే విహరన్తేహి నామ వత్తం ఉగ్గణ్హితుం వట్టతీ"తి. థేరో "కిం పన మయం తయా కథితవత్తే వత్తిస్సామా"తి అవత్వా "కిం కాతుం వట్టతి ఉపాసికే"తి ఆహ. "భన్తే, సోసానికేహి నామ సుసానే వసనభావో సుసానగోపకానఞ్చ విహారే మహాథేరస్స చ గామభోజకస్స చ కథేతుం వట్టతీ"తి. "థేరో కిం కారణా"తి? "కతకమ్మా చోరా ధనసామికేహి పదానుపదం అనుబద్ధా సుసానే భణ్డకం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తి, అథ మనుస్సా సోసానికానం పరిపన్థం కరోన్తి, ఏతేసం పన కథితే 'మయం ఇమస్స భద్దన్తస్స ఏత్తకం నామ కాలం ఏత్థ వసనభావం జానామ, అచోరో ఏసో'తి ఉపద్దవం నివారేన్తి. తస్మా ఏతేసం కథేతుం వట్టతీ"తి.

“థేరో అఞ్ఞం కిం కాతబ్బ”న్తి? “భన్తే, సుసానే వసన్తేన నామ అయ్యేన మచ్ఛమంసతిలపిట్ఠతేలగుళాదీని వజ్జేతబ్బాని, దివా న నిద్దాయితబ్బం, కుసీతేన న భవితబ్బం, ఆరద్ధవీరియేన భవితబ్బం, అసఠేన అమాయావినా హుత్వా కల్యాణజ్ఝాసయేన భవితబ్బం, సాయం సబ్బేసు సుత్తేసు విహారతో ఆగన్తబ్బం, పచ్చూసకాలే సబ్బేసు అనుట్ఠితేసుయేవ విహారం గన్తబ్బం. సచే, భన్తే, అయ్యో ఇమస్మిం ఠానే ఏవం విహరన్తో పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పాపేతుం సక్ఖిస్సతి, సచే మతసరీరం ఆనేత్వా ఛడ్డేన్తి, అహం కమ్బలకూటాగారం ఆరోపేత్వా గన్ధమాలాదీహి సక్కారం కత్వా సరీరకిచ్చం కరిస్సామి. నో చే సక్ఖిస్సతి, చితకం ఆరోపేత్వా అగ్గిం జాలేత్వా సఙ్కునా ఆకడ్ఢిత్వా బహి ఖిపిత్వా ఫరసునా కోట్టేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా అగ్గిమ్హి పక్ఖిపిత్వా ఝాపేస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం థేరో “సాధు భద్దే, ఏకం పన రూపారమ్మణం దిస్వా మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి ఆహ. సా “సాధూ”తి పచ్చస్సోసి. థేరో యథాజ్ఝాసయేన సుసానే సమణధమ్మం కరోతి. చూళకాళత్థేరో పన ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ ఘరావాసం చిన్తేతి, పుత్తదారం అనుస్సరతి. “భాతికో మే అతిభారియం కమ్మం కరోతీ”తి చిన్తేతి.

అథేకా కులధీతా తంముహుత్తసముట్ఠితేన బ్యాధినా సాయన్హసమయే అమిలాతా అకిలన్తా కాలమకాసి. తమేనం ఞాతకాదయో దారుతేలాదీహి సద్ధిం సాయం సుసానం నేత్వా సుసానగోపికాయ “ఇమం ఝాపేహీ”తి భతిం దత్వా నియ్యాదేత్వా పక్కమింసు. సా తస్సా పారుతవత్థం అపనేత్వా తంముహుత్తమతం పీణితపీణితం సువణ్ణవణ్ణం సరీరం దిస్వా, “ఇమం అయ్యస్స దస్సేతుం పతిరూపం ఆరమ్మణ”న్తి చిన్తేత్వా గన్త్వా థేరం వన్దిత్వా, “భన్తే, ఏవరూపం నామ ఆరమ్మణం అత్థి, ఓలోకేథ అయ్యా”తి ఆహ. థేరో “సాధూ”తి వత్వా పారుపనం నీహరాపేత్వా పాదతలతో యావ కేసగ్గా ఓలోకేత్వా “అతిపీణితమేతం రూపం సువణ్ణవణ్ణం అగ్గిమ్హి నం పక్ఖిపిత్వా మహాజాలాహి గహితమత్తకాలే మయ్హం ఆరోచేయ్యాసీ”తి వత్వా సకట్ఠానమేవ గన్త్వా నిసీది. సా తథా కత్వా థేరస్స ఆరోచేసి. థేరో గన్త్వా ఓలోకేసి. జాలాయ పహటపహటట్ఠానం కబరగావియా వియ సరీరవణ్ణం అహోసి, పాదా నమిత్వా ఓలమ్బింసు, హత్థా పటికుటింసు, ఊరునలాటం నిచ్చమ్మం అహోసి . థేరో “ఇదం సరీరం ఇదానేవ ఓలోకేన్తానం అపరియన్తకరం హుత్వా ఇదానేవ ఖయం పత్తం వయం పత్త”న్తి రత్తిట్ఠానం గన్త్వా నిసీదిత్వా ఖయవయం సమ్పస్సమానో –

> “అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో;
> ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేసం వూపసమో సుఖో”తి. (దీ. ని. ౨.౨౨౧, ౨౭౨; సం. ని. ౧.౧౮౬; ౨.౧౪౩; జా. ౧.౧.౯౫) –

గాథం వత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

తస్మిం అరహత్తం పత్తే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం చరమానో సేతబ్యం గన్త్వా సింసపావనం పావిసి. చూళకాళస్స భరియాయో “సత్థా కిర అనుప్పత్తో సింసపావన”న్తి సుత్వా “అమ్హాకం సామికం గణ్హిస్సామా”తి పేసేత్వా సత్థారం నిమన్తాపేసుం. బుద్ధానం పన అపరిచిణ్ణట్ఠానే ఆసనపఞ్ఞత్తిం ఆచిక్ఖన్తేన ఏకేన భిక్ఖునా పఠమతరం గన్తుం వట్టతి. బుద్ధానఞ్హి మజ్ఝిమట్ఠానే ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా తస్స దక్ఖిణతో సారిపుత్తత్థేరస్స, వామతో మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స, తతో పట్ఠాయ ఉభోసు పస్సేసు భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆసనం పఞ్ఞాపేతబ్బం హోతి. తస్మా మహాకాళత్థేరో చీవరపారుపనట్ఠానే ఠత్వా, “చూళకాళ, త్వం పురతో గన్త్వా ఆసనపఞ్ఞత్తిం ఆచిక్ఖా”తి చూళకాళం పేసేసి. తస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ గేహజనా తేన సద్ధిం పరిహాసం కరోన్తా నీచాసనాని సఙ్ఘత్థేరస్స కోటియం అత్థరన్తి, ఉచ్చాసనాని సఙ్ఘనవకస్స కోటియం. ఇతరో “మా ఏవం కరోథ, నీచాసనాని ఉపరి మా పఞ్ఞాపేథ, ఉచ్చాసనాని ఉపరి పఞ్ఞాపేథ, నీచాసనాని హేట్ఠా”తి ఆహ. ఇత్థియో తస్స వచనం అసుణన్తియో వియ

“త్వం కిం కరోన్తో విచరసి, కిం తవ ఆసనాని పఞ్ఞాపేతుం న వట్టతి, త్వం కం ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజితో, కేన పబ్బజితోసి, కస్మా ఇధాగతోసీ”తి వత్వా నివాసనపారుపనం అచ్ఛిన్దిత్వా సేతకాని నివాసేత్వా సీసే చ మాలాచుమ్బుటకం ఠపేత్వా, “గచ్ఛ సత్థారం ఆనేహి, మయం ఆసనాని పఞ్ఞాపేస్సామా”తి పహిణింసు. న చిరం భిక్ఖుభావే ఠత్వా అవస్సికోవ ఉప్పబ్బజితత్తా లజ్జితుం న జానాతి, తస్మా సో తేన ఆకప్పేన నిరాసఙ్కోవ గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆదాయ ఆగతో. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పన భత్తకిచ్చావసానే మహాకాళస్స భరియాయో “ఇమాహి అత్తనో సామికో గహితో, మయమ్పి అమ్హాకం సామికం గణ్హిస్సామా”తి చిన్తేత్వా పునదివసే సత్థారం నిమన్తయింసు. తదా పన ఆసనపఞ్ఞాపనత్థం అఞ్ఞో భిక్ఖు అగమాసి. తా తస్మిం ఖణే ఓకాసం అలభిత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం అదంసు. చూళకాళస్స పన ద్వే భరియాయో, మజ్ఝిమకాళస్స చతస్సో, మహాకాళస్స పన అట్ఠ. భిక్ఖూపి భత్తకిచ్చం కాతుకామా నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చమకంసు, బహి గన్తుకామా ఉట్ఠాయ అగమంసు. సత్థా పన నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కరి. తస్స భత్తకిచ్చపరియోసానే తా ఇత్థియో, “భన్తే, మహాకాళో అమ్హాకం అనుమోదనం కత్వా ఆగచ్ఛిస్సతి, తుమ్హే పురతో గచ్ఛథా”తి వదింసు. సత్థా “సాధూ”తి వత్వా పురతో అగమాసి. గామద్వారం పత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు “కిం నామేతం సత్థారా కతం, ఞత్వా ను ఖో కతం, ఉదాహు అజానిత్వా. హియ్యో చూళకాళస్స పురతో గతత్తా పబ్బజ్జన్తరాయో జాతో, అజ్జ అఞ్ఞస్స పురతో గతత్తా అన్తరాయో నాహోసి. ఇదాని మహాకాళం ఠపేత్వా ఆగతో, సీలవా ఖో పన భిక్ఖు ఆచారసమ్పన్నో, కరిస్సతి ను ఖో తస్స పబ్బజ్జన్తరాయ”న్తి. సత్థా తేసం వచనం సుత్వా నివత్తిత్వా ఠితో “కిం కథేథ, భిక్ఖవే”తి పుచ్ఛి . తే తమత్థం ఆరోచేసుం. “కిం పన తుమ్హే, భిక్ఖవే, చూళకాళం వియ మహాకాళం సల్లక్ఖేథా”తి? “ఆమ, భన్తే”. తస్స హి ద్వే పజాపతియో, ఇమస్స అట్ఠ. “అట్ఠహి పరిక్ఖిపిత్వా గహితో కిం కరిస్సతి, భన్తే”తి? సత్థా “మా, భిక్ఖవే, ఏవం అవచుత్థ, చూళకాళో ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ సుభారమ్మణబహులో విహరతి, పపాతే ఠితో దుబ్బలరుక్ఖసదిసో. మయ్హం పన పుత్తో మహాకాళో అసుభానుపస్సీ విహరతి, ఘనసేలపబ్బతో వియ అచలో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౭. “సుభానుపస్సిం విహరన్తం, ఇన్ద్రియేసు అసంవుతం;
భోజనమ్హి చామత్తఞ్ఞుం, కుసీతం హీనవీరియం;
తం వే పసహతి మారో, వాతో రుక్ఖంవ దుబ్బలం.

౮. “అసుభానుపస్సిం విహరన్తం, ఇన్ద్రియేసు సుసంవుతం;
భోజనమ్హి చ మత్తఞ్ఞుం, సద్ధం ఆరద్ధవీరియం;
తం వే నప్పసహతీ మారో, వాతో సేలంవ పబ్బత”న్తి.

తత్థ **సుభానుపస్సిం విహరన్త**న్తి సుభం అనుపస్సన్తం, ఇట్ఠారమ్మణే మానసం విస్సజ్జేత్వా విహరన్తన్తి అత్థో. యో హి పుగ్గలో నిమిత్తగ్గాహం అనుబ్యఞ్జనగ్గాహం గణ్హన్తో “నఖా సోభనా”తి గణ్హాతి, “అఙ్గులియో సోభనా”తి గణ్హాతి, “హత్థపాదా, జఙ్ఘా, ఊరు, కటి, ఉదరం, థనా, గీవా, ఓట్ఠా, దన్తా, ముఖం, నాసా, అక్ఖీని, కణ్ణా, భముకా, నలాటం, కేసా, సోభనా”తి గణ్హాతి, “కేసా, లోమా, నఖా, దన్తా, తచో, సోభనా”తి గణ్హాతి, వణ్ణో సుభో, సణ్ఠానం సుభన్తి, అయం సుభానుపస్సీ నామ. ఏవం తం సుభానుపస్సిం విహరన్తం. **ఇన్ద్రియేసూ**తి చక్ఖాదీసు ఛసు ఇన్ద్రియేసు. **అసంవుత**న్తి చక్ఖుద్వారాదీని అరక్ఖన్తం. పరియేసనమత్తా పటిగ్గహణమత్తా పరిభోగమత్తాతి ఇమిస్సా మత్తాయ అజాననతో **భోజనమ్హి చామత్తఞ్ఞుం**. అపిచ పచ్చవేక్ఖణమత్తా విస్సజ్జనమత్తాతి ఇమిస్సాపి మత్తాయ అజాననతో అమత్తఞ్ఞుం, ఇదం భోజనం ధమ్మికం, ఇదం

అధమ్మికన్తిపి అజానన్తం. కామచ్ఛన్దబ్యాపాదవిహింసావితక్కవసితాయ **కుసీతం. హీనవీరియన్తి** నిబ్బీరియం చతూసు ఇరియాపథేసు వీరియకరణరహితం. **పసహతీతి** అభిభవతి అజ్ఝోత్థరతి. **వాతో రుక్ఖంవ దుబ్బలన్తి** బలవవాతో ఛిన్నపపాతే జాతం దుబ్బలరుక్ఖం వియ. యథా హి సో వాతో తస్స దుబ్బలరుక్ఖస్స పుప్ఫఫలపల్లవాదీనిపి పాతేతి, ఖుద్దకసాఖాపి భఞ్జతి, మహాసాఖాపి భఞ్జతి, సమూలకమ్పి తం రుక్ఖం ఉప్పాటేత్వా ఉద్ధంమూలం అధోసాఖం కత్వా గచ్ఛతి, ఏవమేవ ఏవరూపం పుగ్గలం అన్తో ఉప్పన్నో కిలేసమారో పసహతి, బలవవాతో దుబ్బలరుక్ఖస్స పుప్ఫఫలపల్లవాదిపాతనం వియ ఖుద్దానుఖుద్దకాపత్తిఆపజ్జనమ్పి కరోతి, ఖుద్దకసాఖాభఞ్జనం వియ నిస్సగ్గియాదిఆపత్తిఆపజ్జనమ్పి కరోతి, మహాసాఖాభఞ్జనం వియ తేరససఙ్ఘాదిసేసాపత్తిఆపజ్జనమ్పి కరోతి, ఉప్పాటేత్వా ఉద్ధం, మూలకం హేట్ఠాసాఖం కత్వా పాతనం వియ పారాజికాపత్తిఆపజ్జనమ్పి కరోతి, స్వాక్ఖాతసాసనా నీహరిత్వా కతిపాహేనేవ గిహిభావం పాపేతీతి ఏవం ఏవరూపం పుగ్గలం కిలేసమారో అత్తనో వసే వత్తేతీతి అత్థో.

అసుభానుపస్సిన్తి దససు అసుభేసు అఞ్ఞతరం అసుభం పస్సన్తం పటికూలమనసికారే యుత్తం కేసే అసుభతో పస్సన్తం లోమే నఖే దన్తే తచం వణ్ణం సణ్ఠానం అసుభతో పస్సన్తం. **ఇన్ద్రియేసూతి** ఛసు ఇన్ద్రియేసు. **సుసంవుతన్తి** నిమిత్తాదిగ్గాహరహితం పిహితద్వారం. అమత్తఞ్ఞుతాపటిక్ఖేపేన **భోజనమ్హి చ మత్తఞ్ఞుం. సద్ధన్తి** కమ్మస్స చేవ ఫలస్స చ సద్దహనలక్ఖణాయ లోకికాయ సద్ధాయ చేవ తీసు వత్థూసు అవేచ్చప్పసాదసఙ్ఖాతాయ లోకుత్తరసద్ధాయ చ సమన్నాగతం. **ఆరద్ధవీరియన్తి** పగ్గహితవీరియం పరిపుణ్ణవీరియం. **తం వేతి** ఏవరూపం తం పుగ్గలం యథా దుబ్బలవాతో సణికం పహరన్తో ఏకగ్ఘనం సేలం చాలేతుం న సక్కోతి, తథా అబ్భన్తరే ఉప్పజ్జమానోపి దుబ్బలకిలేసమారో నప్పసహతి, ఖోభేతుం వా చాలేతుం వా న సక్కోతీతి అత్థో.

తాపి ఖో తస్స పురాణదుతియికాయో థేరం పరివారేత్వా “త్వం కం ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజితో, ఇదాని గిహీ భవిస్ససి న భవిస్ససీ”తిఆదీని వత్వా కాసావం నీహరితుకామా అహేసుం. థేరో తాసం ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా నిసిన్నాసనా వుట్ఠాయ ఇద్ధియా ఉప్పతిత్వా కూటాగారకణ్ణికం ద్విధా భిన్దిత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా సత్థరి గాథా పరియోసాపేన్తేయేవ సత్థు సువణ్ణవణ్ణం సరీరం అభిత్థవన్తో ఆకాసతో ఓతరిత్వా తథాగతస్స పాదే వన్ది.

గాథాపరియోసానే సమ్పత్తభిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీసు పతిట్ఠహింసూతి.

మహాకాళత్థేరవత్థు ఛట్ఠం.

౭. దేవదత్తవత్థు

అనిక్కసావోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజగహే దేవదత్తస్స కాసావలాభం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే ద్వే అగ్గసావకా పఞ్చసతే పఞ్చసతే అత్తనో అత్తనో పరివారే ఆదాయ సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా జేతవనతో రాజగహం అగమంసు. రాజగహవాసినో ద్వేపి తయోపి బహూపి ఏకతో హుత్వా ఆగన్తుకదానం అదంసు. అథేకదివసం ఆయస్మా సారిపుత్తో అనుమోదనం కరోన్తో “ఉపాసకా ఏకో సయం దానం దేతి, పరం న సమాదపేతి, సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే భోగసమ్పదం లభతి, నో పరివారసమ్పదం. ఏకో సయం న దేతి, పరం సమాదపేతి, సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే పరివారసమ్పదం లభతి, నో భోగసమ్పదం. ఏకో సయమ్పి న దేతి, పరమ్పి న సమాదపేతి, సో

నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే కఞ్జికమత్తమ్పి కుచ్ఛిపూరం న లభతి, అనాథో హోతి నిప్పచ్చయో. ఏకో సయమ్పి దేతి, పరమ్పి సమాదపేతి, సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే అత్తభావసతేపి అత్తభావసహస్సేపి అత్తభావసతసహస్సేపి భోగసమ్పదఞ్చేవ పరివారసమ్పదఞ్చ లభతీ"తి ఏవం ధమ్మం దేసేసి.

తమేకో పణ్డితపురిసో ధమ్మం సుత్వా "అచ్ఛరియా వత భో, అబ్భుతా వత భో ధమ్మదేసనా, సుకారణం కథితం, మయా ఇమాసం ద్విన్నం సమ్పత్తీనం నిప్ఫాదకం కమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా – "భన్తే, స్వే మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి థేరం నిమన్తేసి. "కిత్తకేహి తే భిక్ఖూహి అత్థో ఉపాసకా"తి. "కిత్తకా పన వో, భన్తే, పరివారా"తి? "సహస్సమత్తా ఉపాసకా"తి. "సబ్బేహి సద్ధింయేవ స్వే భిక్ఖం గణ్హథ, భన్తే"తి. "థేరో అధివాసేసి". ఉపాసకో నగరవీథియం చరన్తో – "అమ్మా, తాతా, మయా భిక్ఖుసహస్సం నిమన్తితం, తుమ్హే కిత్తకానం భిక్ఖూనం భిక్ఖం దాతుం సక్ఖిస్సథ, తుమ్హే కిత్తకాన"న్తి సమాదపేసి. మనుస్సా అత్తనో అత్తనో పహోనకనియామేన – "మయం దసన్నం దస్సామ, మయం వీసతియా, మయం సతస్సా"తి ఆహంసు. ఉపాసకో – "తేన హి ఏకస్మిం ఠానే సమాగమం కత్వా ఏకతోవ పరివిసిస్సామ , సబ్బే తిలతణ్డులసప్పిమధుఫాణితాదీని సమాహరథా"తి ఏకస్మిం ఠానే సమాహరాపేసి.

అథస్స ఏకో కుటుమ్బికో సతసహస్సగ్ఘనికం గన్ధకాసావవత్థం దత్వా – "సచే తే దానవత్తం నప్పహోతి, ఇదం విస్సజ్జేత్వా యం ఊనం, తం పూరేయ్యాసి. సచే పహోతి, యస్సిచ్ఛసి, తస్స భిక్ఖునో దదేయ్యాసీ"తి ఆహ. తదా తస్స సబ్బం దానవత్తం పహోసి, కిఞ్చి ఊనం నామ నాహోసి. సో మనుస్సే పుచ్ఛి – "ఇదం, అయ్యా, కాసావం ఏకేన కుటుమ్బికేన ఏవం నామ వత్వా దిన్నం అతిరేకం జాతం, కస్స నం దేమా"తి. ఏకచ్చే "సారిపుత్తత్థేరస్సా"తి ఆహంసు. ఏకచ్చే "థేరో సస్సపాకసమయే ఆగన్త్వా గమనసీలో, దేవదత్తో అమ్హాకం మఙ్గలామఙ్గలేసు సహాయో ఉదకమణికో వియ నిచ్చం పతిట్ఠితో, తస్స తం దేమా"తి ఆహంసు. సమ్బహులికాయ కథాయపి "దేవదత్తస్స దాతబ్బ"న్తి వత్తారో బహుతరా అహేసుం, అథ నం దేవదత్తస్స అదంసు. సో తం ఛిన్దిత్వా సిబ్బిత్వా రజిత్వా నివాసేత్వా పారుపిత్వా విచరతి. తం దిస్వా మనుస్సా "నయిదం దేవదత్తస్స అనుచ్ఛవికం, సారిపుత్తత్థేరస్స అనుచ్ఛవికం. దేవదత్తో అత్తనో అననుచ్ఛవికం నివాసేత్వా పారుపిత్వా విచరతీ"తి వదింసు. అథేకో దిసావాసికో భిక్ఖు రాజగహా సావత్థిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో సత్థారా ద్విన్నం అగ్గసావకానం ఫాసువిహారం పుచ్ఛితో ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో భిక్ఖు ఇదానేవేసో అత్తనో అననుచ్ఛవికం వత్థం ధారేతి, పుబ్బేపి ధారేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసివాసీ ఏకో హత్థిమారకో హత్థిం మారేత్వా మారేత్వా దన్తే చ నఖే చ అన్తాని చ ఘనమంసఞ్చ ఆహరిత్వా విక్కిణన్తో జీవితం కప్పేతి. అథేకస్మిం అరఞ్ఞే అనేకసహస్సా హత్థినో గోచరం గహేత్వా గచ్ఛన్తా పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా తతో పట్ఠాయ గచ్ఛమానా గమనాగమనకాలే జణ్ణుకేహి నిపతిత్వా వన్దిత్వా పక్కమన్తి. ఏకదివసఞ్హి హత్థిమారకో తం కిరియం దిస్వా – "అహం ఇమే కిచ్ఛేన మారేమి, ఇమే చ గమనాగమనకాలే పచ్చేకబుద్ధే వన్దన్తి, కిం ను ఖో దిస్వా వన్దన్తీ"తి చిన్తేన్తో – "కాసావ"న్తి సల్లక్ఖేత్వా, "మయాపి ఇదాని కాసావం లద్ధుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా ఏకస్స పచ్చేకబుద్ధస్స జాతస్సరం ఓరుయ్హ న్హాయన్తస్స తీరే ఠపితేసు కాసావేసు చీవరం థేనేత్వా తేసం హత్థీనం గమనాగమనమగ్గే సత్తిం గహేత్వా ససీసం పారుపిత్వా నిసీదతి. హత్థినో తం దిస్వా – "పచ్చేకబుద్ధో"తి సఞ్ఞాయ వన్దిత్వా పక్కమన్తి. సో తేసం సబ్బపచ్ఛతో గచ్ఛన్తం సత్తియా పహరిత్వా మారేత్వా దన్తాదీని గహేత్వా సేసం భూమియం నిఖణిత్వా గచ్ఛతి. అపరభాగే బోధిసత్తో హత్థియోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా హత్థిజేట్ఠకో యూథపతి అహోసి. తదాపి సో తథేవ కరోతి.

మహాపురిసో అత్తనో పరిసాయ పరిహానిం ఞత్వా, “కుహిం ఇమే హత్థీ గతా, మన్దా జాతా”తి పుచ్ఛిత్వా, “న జానామ, సామీ”తి వుత్తే, “కుహిఞ్చి గచ్ఛన్తా మం అనాపుచ్ఛిత్వా న గమిస్సన్తి, పరిపన్థేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా, “ఏకస్మిం ఠానే కాసావం పారుపిత్వా నిసిన్నస్స సన్తికా పరిపన్థేన భవితబ్బ”న్తి పరిసఙ్కిత్వా, “తం పరిగ్గణ్హితుం వట్టతీ”తి సబ్బే హత్థీ పురతో పేసేత్వా సయం పచ్ఛతో విలమ్బమానో ఆగచ్ఛతి. సో సేసహత్థీసు వన్దిత్వా గతేసు మహాపురిసం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా చీవరం సంహరిత్వా సత్తిం విస్సజ్జి. మహాపురిసో సతిం ఉపట్ఠపేత్వా ఆగచ్ఛన్తో పచ్ఛతో పటిక్కమిత్వా సత్తిం వివజ్జేసి. అథ నం “ఇమినా ఇమే హత్థీ నాసితా”తి గణ్హితుం పక్ఖన్ది. ఇతరో ఏకం రుక్ఖం పురతో కత్వా నిలీయి. అథ “నం రుక్ఖేన సద్ధిం సోణ్డాయ పరిక్ఖిపిత్వా గహేత్వా భూమియం పోథేస్సామీ”తి తేన నీహరిత్వా దస్సితం కాసావం దిస్వా – “సచాహం ఇమస్మిం దుబ్భిస్సామి, అనేకసహస్సేసు మే బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవేసు లజ్జా నామ భిన్నా భవిస్సతీ”తి అధివాసేత్వా – “తయా మే ఏత్తకా ఞాతకా నాసితా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, సామీ”తి. “కస్మా ఏవం భారియకమ్మమకాసి, అత్తనో అననుచ్ఛవికం వీతరాగానం అనుచ్ఛవికం వత్థం పరిదహిత్వా ఏవరూపం కమ్మం కరోన్తేన భారియం తయా కత”న్తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా ఉత్తరిపి నం నిగ్గణ్హన్తో “అనిక్కసావో కాసావం…పే.… స వే కాసావమరహతీ”తి గాథం వత్వా – “అయుత్తం తే కత”న్తి వత్వా తం విస్సజ్జేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “తదా హత్థిమారకో దేవదత్తో అహోసి, తస్స నిగ్గాహకో హత్థినాగో అహమేవా”తి జాతకం సమోధానేత్వా, “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో అత్తనో అననుచ్ఛవికం వత్థం ధారేసియేవా”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౯. “అనిక్కసావో కాసావం, యో వత్థం పరిదహిస్సతి;
అపేతో దమసచ్చేన, న సో కాసావమరహతి.

౧౦. “యో చ వన్తకసావస్స, సీలేసు సుసమాహితో;
ఉపేతో దమసచ్చేన, స వే కాసావమరహతీ”తి.

ఛద్దన్తజాతకేనాపి (జా. ౧.౧౬.౧౨౨-౧౨౩) చ అయమత్థో దీపేతబ్బో.

తత్థ **అనిక్కసావోతి** రాగాదీహి కసావేహి సకసావో. **పరిదహిస్సతీతి** నివాసనపారుపనఅత్థరణవసేన పరిభుఞ్జిస్సతి. పరిధస్సతీతిపి పాఠో. **అపేతో దమసచ్చేనాతి** ఇన్ద్రియదమేన చేవ పరమత్థసచ్చపక్ఖికేన వచీసచ్చేన చ అపేతో, వియుత్తో పరిచ్చత్తోతి అత్థో. **న సోతి** సో ఏవరూపో పుగ్గలో కాసావం పరిదహితుం నారహతి. **వన్తకసావస్సాతి** చతూహి మగ్గేహి వన్తకసావో ఛడ్డితకసావో పహీనకసావో అస్స. **సీలేసూతి** చతుపారిసుద్ధిసీలేసు. **సుసమాహితోతి** సుట్ఠు సమాహితో సుట్ఠితో. **ఉపేతోతి** ఇన్ద్రియదమేన చేవ వుత్తప్పకారేన చ సచ్చేన ఉపగతో. **స వేతి** సో ఏవరూపో పుగ్గలో తం గన్ధకాసావవత్థం అరహతీతి.

గాథాపరియోసానే సో దిసావాసికో భిక్ఖు సోతాపన్నో అహోసి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా అహోసీతి.

దేవదత్తవత్థు సత్తమం.

౮. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

అసారే సారమతినోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అగ్గసావకేహి నివేదితం సఞ్చయస్స అనాగమనం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అమ్హాకఞ్హి సత్థా ఇతో కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే అమరవతియా నామ నగరే సుమేధో నామ బ్రాహ్మణకుమారో హుత్వా సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా మాతాపితూనం అచ్చయేన అనేకకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం పరిచ్చజిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే వసన్తో ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా ఆకాసేన గచ్ఛన్తో దీపఙ్కరదసబలస్స సుదస్సనవిహారతో రమ్మవతీనగరం పవిసనత్థాయ మగ్గం సోధయమానం జనం దిస్వా సయమ్పి ఏకం పదేసం గహేత్వా మగ్గం సోధేతి. తస్మిం అసోధితేయేవ ఆగతస్స సత్థునో అత్తానం సేతుం కత్వా కలలే అజినచమ్మం అత్థరిత్వా "సత్థా ససావకసఙ్ఘో కలలం అనక్కమిత్వా మం అక్కమన్తో గచ్ఛతూ"తి నిపన్నో. సత్థారా తం దిస్వావ "బుద్ధఙ్కరో ఏస, అనాగతే కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం పరియోసానే గోతమో నామ బుద్ధో భవిస్సతీ"తి బ్యాకతో. తస్స సత్థునో అపరభాగే "కోణ్డఞ్ఞో మఙ్గలో సుమనో రేవతో సోభితో అనోమదస్సీ పదుమో నారదో పదుముత్తరో సుమేధో సుజాతో పియదస్సీ అత్థదస్సీ ధమ్మదస్సీ సిద్ధత్థో తిస్సో ఫుస్సో విపస్సీ సిఖీ వేస్సభూ కకుసన్ధో కోణాగమనో కస్సపో"తి లోకం ఓభాసేత్వా ఉప్పన్నానం ఇమేసమ్పి తేవీసతియా బుద్ధానం సన్తికే లద్ధబ్యాకరణో, "దస పారమియో, దస ఉపపారమియో, దస పరమత్థపారమియో"తి సమత్తింస పారమియో పూరేత్వా వేస్సన్తరత్తభావే ఠితో పథవికమ్పనాని మహాదానాని దత్వా పుత్తదారం పరిచ్చజిత్వా ఆయుపరియోసానే తుసితపురే నిబ్బత్తిత్వా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా దస సహస్సచక్కవాళదేవతాహి సన్నిపతిత్వా –

> "కాలో దేవ మహావీర, ఉప్పజ్జ మాతుకుచ్ఛియం;
> సదేవకం తారయన్తో, బుజ్ఝస్సు అమతం పద"న్తి. (బు॰ వం॰ ౧.౬౭) –

వుత్తే –

> "కాలం దేసఞ్చ దీపఞ్చ, కులం మాతరమేవ చ;
> ఇమే పఞ్చ విలోకేత్వా, ఉప్పజ్జతి మహాయసో"తి. –

పఞ్చ మహావిలోకనాని విలోకేత్వా తతో చుతో సక్యరాజకులే పటిసన్ధిం గహేత్వా దసమాసచ్చయేన మాతుకుచ్ఛితో విజాయి. సోళసవస్సకాలే తత్థ మహాసమ్పత్తియా పరిహారియమానో అనుక్కమేన భద్రయోబ్బనం పత్వా తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికేసు తీసు పాసాదేసు దేవలోకసిరిం వియ రజ్జసిరిం అనుభవన్తో ఉయ్యానకీళాయ గమనసమయే అనుక్కమేన జిణ్ణబ్యాధిమతసఙ్ఖాతే తయో దేవదూతే దిస్వా సఞ్జాతసంవేగో నివత్తిత్వా చతుత్థవారే పబ్బజితం దిస్వా, "సాధు పబ్బజ్జా"తి పబ్బజ్జాయ రుచిం ఉప్పాదేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ దివసం ఖేపేత్వా మఙ్గలపోక్ఖరణీతీరే నిసిన్నో కప్పకవేసం గహేత్వా ఆగతేన విస్సకమ్మేన దేవపుత్తేన అలఙ్కతపటియత్తో రాహులకుమారస్స జాతసాసనం సుత్వా పుత్తసినేహస్స బలవభావం ఞత్వా, "యావ ఇదం బన్ధనం న వడ్ఢతి, తావదేవ నం ఛిన్దిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సాయం నగరం పవిసన్తో –

> "నిబ్బుతా నూన సా మాతా, నిబ్బుతో నూన సో పితా;

నిబ్బుతా నూన సా నారీ, యస్సాయం ఈదిసో పతీ”తి. –

కిసాగోతమియా నామ పితుచ్ఛాధీతాయ భాసితం ఇమం గాథం సుత్వా, “అహం ఇమాయ నిబ్బుతపదం సావితో”తి ముత్తాహారం ఓముఞ్చిత్వా తస్సా పేసేత్వా అత్తనో భవనం పవిసిత్వా సిరిసయనే నిసిన్నో నిద్దోపగతానం నాటకిత్థీనం విప్పకారం దిస్వా నిబ్బిన్నహదయో ఛన్నం ఉట్ఠాపేత్వా కణ్డకం ఆహరాపేత్వా తం ఆరుయ్హ ఛన్నసహాయో దససహస్సచక్కవాళదేవతాహి పరివుతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా అనోమానదీతీరే పబ్బజిత్వా అనుక్కమేన రాజగహం గన్త్వా తత్థ పిణ్డాయ చరిత్వా పణ్డవపబ్బతపబ్భారే నిసిన్నో మగధరఞ్ఞా రజ్జేన నిమన్తియమానో తం పటిక్ఖిపిత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా అత్తనో విజితం ఆగమనత్థాయ తేన గహితపటిఞ్ఞో ఆళారఞ్చ ఉదకఞ్చ ఉపసఙ్కమిత్వా తేసం సన్తికే అధిగతవిసేసం అనలఙ్కరిత్వా ఛబ్బస్సాని మహాపధానం పదహిత్వా విసాఖపుణ్ణమదివసే పాతోవ సుజాతాయ దిన్నపాయసం పరిభుఞ్జిత్వా నేరఞ్జరాయ నదియా సువణ్ణపాతిం పవాహేత్వా నేరఞ్జరాయ నదియా తీరే మహావనసణ్డే నానాసమాపత్తీహి దివసభాగం వీతినామేత్వా సాయన్హసమయే సోత్థియేన దిన్నం తిణం గహేత్వా కాళేన నాగరాజేన అభిత్థుతగుణో బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ తిణాని సన్థరిత్వా “న తావిమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామి, యావ మే అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం న ముచ్చిస్సతీ”తి పటిఞ్ఞం కత్వా పురత్థాభిముఖో నిసీదిత్వా సూరియే అనత్థఙ్గమితేయేవ మారబలం విధమిత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసఞాణం, మజ్ఝిమయామే చుతూపపాతఞాణం పత్వా పచ్ఛిమయామావసానే పచ్చయాకారే ఞాణం ఓతారేత్వా అరుణుగ్గమనే దసబలచతువేసారజ్జాదిసబ్బగుణపటిమణ్డితం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝిత్వా సత్తసత్తాహం బోధిమణ్డే వీతినామేత్వా అట్ఠమే సత్తాహే అజపాలనిగ్రోధమూలే నిసిన్నో ధమ్మగమ్భీరతాపచ్చవేక్ఖణేన అప్పోస్సుక్కతం ఆపజ్జమానో దససహస్సచక్కవాళమహాబ్రహ్మపరివారేన సహమ్పతిబ్రహ్మునా ఆయాచితధమ్మదేసనో బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేత్వా బ్రహ్మునో అజ్ఝేసనం అధివాసేత్వా, “కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్య”న్తి ఓలోకేన్తో ఆళారుదకానం కాలకతభావం ఞత్వా పఞ్చవగ్గియానం భిక్ఖూనం బహూపకారతం అనుస్సరిత్వా ఉట్ఠాయాసనా కాసిపురం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఉపకేన సద్ధిం మన్తేత్వా ఆసాళ్హిపుణ్ణమదివసే ఇసిపతనే మిగదాయే పఞ్చవగ్గియానం వసనట్ఠానం పత్వా తే అననుచ్ఛవికేన సముదాచారేన సముదాచరన్తే సఞ్ఞాపేత్వా అఞ్ఞాతకోణ్డఞ్ఞప్పముఖే అట్ఠారస బ్రహ్మకోటియో అమతపానం పాయేన్తో ధమ్మచక్కం పవత్తేత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో పఞ్చమియం పక్ఖస్స సబ్బేపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా తం దివసమేవ యసకులపుత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా తం రత్తిభాగే నిబ్బిన్దిత్వా గేహం పహాయ నిక్ఖన్తం దిస్వా, “ఏహి యసా”తి పక్కోసిత్వా తస్మిंయేవ రత్తిభాగే సోతాపత్తిఫలం పాపేత్వా పునదివసే అరహత్తం పాపేత్వా అపరేపి తస్స సహాయకే చతుపణ్ణాస జనే ఏహిభిక్ఖుపబ్బజ్జాయ పబ్బాజేత్వా అరహత్తం పాపేసి.

ఏవం లోకే ఏకసట్ఠియా అరహన్తేసు జాతేసు వుట్ఠవస్సో పవారేత్వా, “చరథ, భిక్ఖవే, చారిక”న్తి సట్ఠి భిక్ఖూ దిసాసు పేసేత్వా సయం ఉరువేలం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే కప్పాసికవనసణ్డే తింస జనే భద్దవగ్గియకుమారే వినేసి. తేసు సబ్బపచ్ఛిమకో సోతాపన్నో సబ్బుత్తమో అనాగామీ అహోసి. తే సబ్బేపి ఏహిభిక్ఖుభావేనేవ పబ్బాజేత్వా దిసాసు పేసేత్వా సయం ఉరువేలం గన్త్వా అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా ఉరువేలకస్సపాదయో సహస్సజటిలపరివారే తేభాతికజటిలే వినేత్వా ఏహిభిక్ఖుభావేనేవ పబ్బాజేత్వా గయాసీసే నిసీదాపేత్వా **ఆదిత్తపరియాయదేసనాయ** (మహావ. ౫౪; సం॰ ని॰ ౪.౨౮) అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా తేన అరహన్తసహస్సేన పరివుతో “బిమ్బిసారరఞ్ఞో దిన్నం పటిఞ్ఞం మోచేస్సామీ”తి రాజగహనగరూపచారే లట్ఠివనుయ్యానం గన్త్వా, “సత్థా కిర ఆగతో”తి సుత్వా ద్వాదసనహుతేహి బ్రాహ్మణగహపతికేహి సద్ధిం ఆగతస్స రఞ్ఞో మధురధమ్మకథం కథేన్తో రాజానం ఏకాదసహి నహుతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా ఏకనహుతం

సరణేసు పతిట్ఠాపేత్వా పునదివసే సక్కేన దేవరాజేన మాణవకవణ్ణం గహేత్వా అభిత్థుతగుణో రాజగహనగరం పవిసిత్వా రాజనివేసనే కతభత్తకిచ్చో వేళువనారామం పటిగ్గహేత్వా తత్థేవ వాసం కప్పేసి. తత్థ నం సారిపుత్తమోగ్గల్లానా ఉపసఙ్కమింసు.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అనుప్పన్నేయేవ హి బుద్ధే రాజగహతో అవిదూరే ఉపతిస్సగామో కోలితగామోతి ద్వే బ్రాహ్మణగామా అహేసుం. తేసు ఉపతిస్సగామే సారియా నామ బ్రాహ్మణియా గబ్భస్స పతిట్ఠితదివసేయేవ కోలితగామే మోగ్గలియా నామ బ్రాహ్మణియాపి గబ్భో పతిట్ఠాసి. తాని కిర ద్వేపి కులాని యావ సత్తమా కులపరివట్టా ఆబద్ధపటిబద్ధసహాయకానేవ అహేసుం, తాసం ద్విన్నమ్పి ఏకదివసమేవ గబ్భపరిహారం అదంసు. తా ఉభోపి దసమాసచ్చయేన పుత్తే విజాయింసు. నామగ్గహణదివసే సారియా బ్రాహ్మణియా పుత్తస్స ఉపతిస్సగామకే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా **ఉపతిస్సో**తి నామం కరింసు , ఇతరస్స కోలితగామే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా **కోలితో**తి నామం కరింసు. తే ఉభోపి వుడ్ఢిమన్వాయ సబ్బసిప్పానం పారం అగమంసు. ఉపతిస్సమాణవస్స కీళనత్థాయ నదిం వా ఉయ్యానం వా గమనకాలే పఞ్చ సువణ్ణసివికసతాని పరివారాని హోన్తి, కోలితమాణవస్స పఞ్చ ఆజఞ్ఞయుత్తరథసతాని. ద్వేపి జనా పఞ్చపఞ్చమాణవకసతపరివారా హోన్తి. రాజగహే చ అనుసంవచ్ఛరం గిరగ్గసమజ్జో నామ అహోసి. తేసం ద్విన్నమ్పి ఏకట్ఠానేయేవ మఞ్చం బన్ధన్తి. ద్వేపి ఏకతో నిసీదిత్వా సమజ్జం పస్సన్తా హసితబ్బట్ఠానే హసన్తి, సంవేగట్ఠానే సంవేజేన్తి, దాయం దాతుం యుత్తట్ఠానే దాయం దేన్తి. తేసం ఇమినావ నియామేన ఏకదివసం సమజ్జం పస్సన్తానం పరిపాకగతత్తా ఞాణస్స పురిమదివసేసు వియ హసితబ్బట్ఠానే హాసో వా సంవేగట్ఠానే సంవేగో వా దాతుం యుత్తట్ఠానే దానం వా నాహోసి . ద్వేపి పన జనా ఏవం చిన్తయింసు – “కిమేత్థ ఓలోకేతబ్బం అత్థి, సబ్బేపిమే అప్పత్తే వస్ససతే అప్పణ్ణత్తికభావం గమిస్సన్తి, అమ్హేహి పన ఏకం మోక్ఖధమ్మం పరియేసితుం వట్టతీ”తి ఆరమ్మణం గహేత్వా నిసీదింసు. తతో కోలితో ఉపతిస్సం ఆహ – “సమ్మ ఉపతిస్స, న త్వం అఞ్ఞేసు దివసేసు వియ హట్ఠపహట్ఠో, ఇదాని అనత్తమనధాతుకోసి, కిం తే సల్లక్ఖిత”న్తి? “సమ్మ కోలిత, ఏతేసం వోలోకనే సారో నత్థి , నిరత్థకమేతం, అత్తనో మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ”తి ఇదం చిన్తయన్తో నిసిన్నోమ్హి. త్వం పన కస్మా అనత్తమనోసీతి? సోపి తథేవ ఆహ. అథస్స అత్తనా సద్ధిం ఏకజ్ఝాసయతం ఞత్వా ఉపతిస్సో ఆహ – “అమ్హాకం ఉభిన్నమ్పి సుచిన్తితం, మోక్ఖధమ్మం పన గవేసన్తేహి ఏకా పబ్బజ్జా లద్ధుం వట్టతి. కస్స సన్తికే పబ్బజామా”తి?

తేన ఖో పన సమయేన సఞ్చయో నామ పరిబ్బాజకో రాజగహే పటివసతి మహతియా పరిబ్బాజకపరిసాయ సద్ధిం. తే “తస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామా”తి పఞ్చమాణవకసతాని “సివికాయో చ రథే చ గహేత్వా గచ్ఛథా”తి ఉయ్యోజేత్వా ఏకాయ సివికాయ ఏకేన రథేన గన్త్వా సఞ్చయస్స సన్తికే పబ్బజింసు. తేసం పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సఞ్చయో అతిరేకలాభగ్గయసగ్గప్పత్తో అహోసి. తే కతిపాహేనేవ సబ్బం సఞ్చయస్స సమయం పరిమద్దిత్వా, “ఆచరియ, తుమ్హాకం జాననసమయో ఏత్తకోవ, ఉదాహు ఉత్తరిమ్పి అత్థీ”తి పుచ్ఛింసు. “ఏత్తకోవ సబ్బం తుమ్హేహి ఞాత”న్తి వుత్తే చిన్తయింసు – “ఏవం సతి ఇమస్స సన్తికే బ్రహ్మచరియవాసో నిరత్థకో, మయం యం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం నిక్ఖన్తా, సో ఇమస్స సన్తికే ఉప్పాదేతుం న సక్కా, మహా ఖో పన జమ్బుదీపో, గామనిగమరాజధానియో చరన్తా అద్ధా మోక్ఖధమ్మదేసకం కఞ్చి ఆచరియం లభిస్సామా”తి. తతో పట్ఠాయ, “యత్థ యత్థ పణ్డితా సమణబ్రాహ్మణా అత్థీ”తి వదన్తి, తత్థ తత్థ గన్త్వా సాకచ్ఛం కరోన్తి. తేహి పుట్ఠం పఞ్హం అఞ్ఞే కథేతుం న సక్కోన్తి, తే పన తేసం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తి. ఏవం సకలజమ్బుదీపం పరిగ్గణ్హిత్వా నివత్తిత్వా సకట్ఠానమేవ ఆగన్త్వా, “సమ్మ కోలిత, అమ్హేసు యో పఠమం అమతం అధిగచ్ఛతి, సో ఇతరస్స ఆరోచేతూ”తి కతికం అకంసు.

ఏవం తేసు కతికం కత్వా విహరన్తేసు సత్థా వుత్తానుక్కమేన రాజగహం పత్వా వేళువనం పటిగ్గహేత్వా వేళువనే విహరతి. తదా "చరథ, భిక్ఖవే, చారికం బహుజనహితాయా"తి రతనత్తయగుణపకాసనత్థం ఉయ్యోజితానం ఏకసట్ఠియా అరహన్తానం అన్తరే పఞ్చవగ్గియానం అబ్భన్తరో అస్సజిత్థేరో పటినివత్తిత్వా రాజగహం ఆగతో, పునదివసే పాతోవ పత్తచీవరమాదాయ రాజగహం పిణ్డాయ పావిసి. తస్మిం సమయే ఉపతిస్సపరిబ్బాజకోపి పాతోవ భత్తకిచ్చం కత్వా పరిబ్బాజకారామం గచ్ఛన్తో థేరం దిస్వా చిన్తేసి – "మయా ఏవరూపో పబ్బజితో నామ న దిట్ఠపుబ్బోయేవ, యే లోకే అరహన్తో వా అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నా, అయం తేసం భిక్ఖూనం అఞ్ఞతరో, యంనూనాహం ఇమం భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛేయ్యం – 'కంసి త్వం, ఆవుసో, ఉద్దిస్స పబ్బజితో, కో వా తే సత్థా, కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీ'"తి? అథస్స ఏతదహోసి – "అకాలో ఖో ఇమం భిక్ఖుం పఞ్హం పుచ్ఛితుం, అన్తరఘరం పవిట్ఠో పిణ్డాయ చరతి, యంనూనాహం ఇమం భిక్ఖుం పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధేయ్యం, అత్థికేహి ఉపఞ్ఞాతం మగ్గ"న్తి. సో థేరం లద్ధపిణ్డపాతం అఞ్ఞతరం ఓకాసం గచ్ఛన్తం దిస్వా నిసీదితుకామతఞ్చస్స ఞత్వా అత్తనో పరిబ్బాజకపీఠకం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి, సో భత్తకిచ్చపరియోసానేపిస్స అత్తనో కుణ్డికాయ ఉదకం అదాసి.

ఏవం ఆచరియవత్తం కత్వా కతభత్తకిచ్చేన థేరేన సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా ఏవమాహ – "విప్పసన్నాని ఖో పన తే, ఆవుసో, ఇన్ద్రియాని, పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో పరియోదాతో, కంసి త్వం, ఆవుసో, ఉద్దిస్స పబ్బజితో, కో వా తే సత్థా, కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీ"తి పుచ్ఛి. థేరో చిన్తేసి – "ఇమే పరిబ్బాజకా నామ సాసనస్స పటిపక్ఖభూతా, ఇమస్స సాసనస్స గమ్భీరతం దస్సేస్సామీ"తి. అత్తనో నవకభావం దస్సేన్తో ఆహ – "అహం ఖో, ఆవుసో, నవో అచిరపబ్బజితో, అధునాగతో ఇమం ధమ్మవినయం, న తావాహం సక్ఖిస్సామి విత్థారేన ధమ్మం దేసేతు"న్తి. పరిబ్బాజకో – "అహం ఉపతిస్సో నామ, త్వం యథాసత్తియా అప్పం వా బహుం వా వద, ఏతం నయసతేన నయసహస్సేన పటివిజ్ఝితుం మయ్హం భారో"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

"అప్పం వా బహుం వా భాసస్సు, అత్థంయేవ మే బ్రూహి;
అత్థేనేవ మే అత్థో, కిం కాహసి బ్యఞ్జనం బహు"న్తి. (మహావ. ౬౦);

ఏవం వుత్తే థేరో – "యే ధమ్మా హేతుప్పభవా"తి (మహావ. ౬౦; అప. థేర ౧.౧.౨౮౬) గాథమాహ. పరిబ్బాజకో పఠమపదద్వయమేవ సుత్వా సహస్సనయపటిమణ్డితే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, ఇతరం పదద్వయం సోతాపన్నకాలే నిట్ఠాపేసి. సో సోతాపన్నో హుత్వా ఉపరివిసేసే అప్పవత్తన్తే "భవిస్సతి ఏత్థ కారణ"న్తి సల్లక్ఖేత్వా థేరం ఆహ – "భన్తే, మా ఉపరి ధమ్మదేసనం వడ్ఢయిత్థ, ఏత్తకమేవ హోతు, కుహిం అమ్హాకం సత్థా వసతీ"తి? "వేళువనే, ఆవుసో"తి. "తేన హి, భన్తే, తుమ్హే పురతో యాథ, మయ్హం ఏకో సహాయకో అత్థి, అమ్హేహి చ అఞ్ఞమఞ్ఞం కతికా కతా 'అమ్హేసు యో అమతం పఠమం అధిగచ్ఛతి, సో ఇతరస్స ఆరోచేతూ'తి. అహం తం పటిఞ్ఞం మోచేత్వా సహాయకం గహేత్వా తుమ్హాకం గతమగ్గేనేవ సత్థు సన్తికం ఆగమిస్సామీతి పఞ్చపతిట్ఠితేన థేరస్స పాదేసు నిపతిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా థేరం ఉయ్యోజేత్వా పరిబ్బాజకారామాభిముఖో అగమాసి".

అథ ఖో కోలితపరిబ్బాజకో తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా, "అజ్జ మయ్హం సహాయకస్స ముఖవణ్ణో న అఞ్ఞదివసేసు వియ, అద్ధా తేన అమతం అధిగతం భవిస్సతీ"తి అమతాధిగమం పుచ్ఛి. సోపిస్స "ఆమావుసో, అమతం అధిగత"న్తి పటిజానిత్వా తమేవ గాథం అభాసి. గాథాపరియోసానే కోలితో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహిత్వా ఆహ – "కుహిం కిర, సమ్మ,

అమ్హాకం సత్థా వసతీ”తి? “వేళువనే కిర, సమ్మ, ఏవం నో ఆచరియేన అస్సజిత్థేరేన కథిత”న్తి. “తేన హి, సమ్మ, ఆయామ, సత్థారం పస్సిస్సామా”తి. సారిపుత్తత్థేరో చ నామేస సదాపి ఆచరియపూజకోవ, తస్మా సహాయం ఏవమాహ – “సమ్మ, అమ్హేహి అధిగతం అమతం అమ్హాకం ఆచరియస్స సఞ్చయపరిబ్బాజకస్సాపి కథేస్సామ, బుజ్ఝమానో పటివిజ్ఝిస్సతి, అప్పటివిజ్ఝన్తో అమ్హాకం సద్దహిత్వా సత్థు, సన్తికం గమిస్సతి, బుద్ధానం దేసనం సుత్వా మగ్గఫలపటివేధం కరిస్సతీ”తి. తతో ద్వేపి జనా సఞ్చయస్స సన్తికం అగమంసు.

సఞ్చయో తే దిస్వావ – “కిం, తాతా, కోచి వో అమతమగ్గదేసకో లద్ధో”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, ఆచరియ, లద్ధో, బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, ధమ్మో లోకే ఉప్పన్నో, సఙ్ఘో లోకే ఉప్పన్నో, తుమ్హే తుచ్ఛే అసారే విచరథ, తస్మా ఏథ, సత్థు సన్తికం గమిస్సామా”తి. “గచ్ఛథ తుమ్హే, నాహం సక్ఖిస్సామీ”తి . “కిం కారణాహి”? “అహం మహాజనస్స ఆచరియో హుత్వా విచరిం, విచరన్తస్స మే అన్తేవాసికవాసో చాటియా ఉదఞ్చనభావప్పత్తి వియ హోతి, న సక్ఖిస్సామహం అన్తేవాసికవాసం వసితు”న్తి. “మా ఏవం కరిత్థ, ఆచరియా”తి. “హోతు, తాతా, గచ్ఛథ తుమ్హే, నాహం సక్ఖిస్సామీ”తి. ఆచరియ, లోకే బుద్ధస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ మహాజనో గన్ధమాలాదిహత్థో గన్త్వా తమేవ పూజేస్సతి, మయమ్పి తత్థేవ గమిస్సామ. “తుమ్హే కిం కరిస్సథా”తి? “తాతా, కిం ను ఖో ఇమస్మిం లోకే దన్ధా బహూ, ఉదాహు పణ్డితా”తి. “దన్ధా, ఆచరియ, బహూ, పణ్డితా చ నామ కతిపయా ఏవ హోన్తీ”తి. “తేన హి, తాతా, పణ్డితా పణ్డితస్స సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గమిస్సన్తి, దన్ధా దన్ధస్స మమ సన్తికం ఆగమిస్సన్తి , గచ్ఛథ తుమ్హే, నాహం గమిస్సామీ”తి. తే “పఞ్ఞాయిస్సథ తుమ్హే, ఆచరియా”తి పక్కమింసు. తేసు గచ్ఛన్తేసు సఞ్చయస్స పరిసా భిజ్జి, తస్మిం ఖణే ఆరామో తుచ్ఛో అహోసి. సో తుచ్ఛం ఆరామం దిస్వా ఉణ్హం లోహితం ఛడ్డేసి. తేహిపి సద్ధిం గచ్ఛన్తేసు పఞ్చసు పరిబ్బాజకసతేసు సఞ్చయస్స అడ్ఢతేయ్యసతాని నివత్తింసు, అథ ఖో తే అత్తనో అన్తేవాసికేహి అడ్ఢతేయ్యేహి పరిబ్బాజకసతేహి సద్ధిం వేళువనం అగమంసు.

సత్థా చతుపరిసమజ్ఝే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేన్తో తే దూరతోవ దిస్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “ఏతే, భిక్ఖవే, ద్వే సహాయకా ఆగచ్ఛన్తి కోలితో చ ఉపతిస్సో చ, ఏతం మే సావకయుగం భవిస్సతి అగ్గం భద్దయుగ”న్తి. తే సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు, నిసీదిత్వా చ పన భగవన్తం ఏతదవోచుం – “లభేయ్యామ మయం, భన్తే, భగవతో సన్తికే పబ్బజ్జం, లభేయ్యామ ఉపసమ్పద”న్తి. “ఏథ, భిక్ఖవో”తి భగవా అవోచ – “స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, చరథ బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా”తి. సబ్బేపి ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా సట్ఠివస్సికత్థేరా వియ అహేసుం.

అథ నేసం పరిసాయ చరితవసేన సత్థా ధమ్మదేసనం వడ్ఢేసి. ఠపేత్వా ద్వే అగ్గసావకే అవసేసా అరహత్తం పాపుణింసు, అగ్గసావకానం పన ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం న నిట్ఠాసి. కిం కారణా? సావకపారమిఞాణస్స మహన్తతాయ. అథాయస్మా మహామోగ్గల్లానో పబ్బజితదివసతో సత్తమే దివసే మగధరట్ఠే కల్లవాలగామకం ఉపనిస్సాయ విహరన్తో థినమిద్ధే ఓక్కమన్తే సత్థారా సంవేజితో థినమిద్ధం వినోదేత్వా తథాగతేన దిన్నం ధాతుకమ్మట్ఠానం సుణన్తోవ ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా సావకపారమిఞాణస్స మత్థకం పత్తో. సారిపుత్తత్థేరోపి పబ్బజితదివసతో అడ్ఢమాసం అతిక్కమిత్వా సత్థారా సద్ధిం తమేవ రాజగహం ఉపనిస్సాయ సూకరఖతలేణే విహరన్తో అత్తనో భాగినేయ్యస్స దీఘనఖపరిబ్బాజకస్స వేదనాపరిగ్గహసుత్తన్తే దేసియమానే సుత్తానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా పరస్స వడ్ఢితభత్తం పరిభుఞ్జన్తో వియ సావకపారమిఞాణస్స మత్థకం పత్తో. నను చాయస్మా మహాపఞ్ఞో, అథ కస్మా మహామోగ్గల్లానతో చిరతరేన సావకపారమిఞాణం పాపుణీతి?

పరికమ్మమహన్తతాయ. యథా హి దుగ్గతమనుస్సా యత్థ కత్థచి గన్తుకామా ఖిప్పమేవ నిక్ఖమన్తి, రాజూనం పన హత్థివాహనకప్పనాదిం మహన్తం పరికమ్మం లద్ధుం వట్టతి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం.

తం దివసఞ్ఞేవ పన సత్థా వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ వేళువనే సావకసన్నిపాతం కత్వా ద్విన్నం థేరానం అగ్గసావకట్ఠానం దత్వా పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసి. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు – "సత్థా ముఖోలోకనేన భిక్ఖం దేతి, అగ్గసావకట్ఠానం దదన్తేన నామ పఠమం పబ్బజితానం పఞ్చవగ్గియానం దాతుం వట్టతి, ఏతే అనోలోకేన్తేన యసథేరప్పముఖానం పఞ్చపణ్ణాసభిక్ఖూనం దాతుం వట్టతి, ఏతే అనోలోకేన్తేన భద్దవగ్గియానం తింసజనానం, ఏతే అనోలోకేన్తేన ఉరువేలకస్సపాదీనం తేభాతికానం, ఏతే పన ఏత్తకే మహాథేరే పహాయ సబ్బపచ్ఛా పబ్బజితానం అగ్గసావకట్ఠానం దదన్తేన ముఖం ఓలోకేత్వా దిన్న"న్తి. సత్థా, "కిం కథేథ, భిక్ఖవే"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఇదం నామా"తి వుత్తే "నాహం, భిక్ఖవే, ముఖం ఓలోకేత్వా భిక్ఖం దేమి, ఏతేసం పన అత్తనా అత్తనా పత్థితపత్థితమేవ దేమి. అఞ్ఞాతకోణ్డఞ్ఞో హి ఏకస్మిం సస్సే నవ వారే అగ్గసస్సదానం దదన్తో అగ్గసావకట్ఠానం పత్థేత్వా నాదాసి, అగ్గధమ్మం పన అరహత్తం సబ్బపఠమం పటివిజ్ఝితుం పత్థేత్వా అదాసీ"తి. "కదా పన భగవా"తి? "సుణిస్సథ, భిక్ఖవే"తి. "ఆమ, భన్తే"తి, భగవా అతీతం ఆహరి –

భిక్ఖవే , ఇతో ఏకనవుతికప్పే విపస్సీ నామ భగవా లోకే ఉదపాది. తదా మహాకాళో చూళకాళోతి ద్వేభాతికా కుటుమ్బికా మహన్తం సాలిక్ఖేత్తం వపాపేసుం. అథేకదివసం చూళకాళో సాలిక్ఖేత్తం గన్త్వా ఏకం సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా ఖాది, తం అతిమధురం అహోసి. సో బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స సాలిగబ్భదానం దాతుకామో హుత్వా జేట్ఠభాతికం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భాతిక, సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా బుద్ధానం అనుచ్ఛవికం కత్వా పచాపేత్వా దానం దేమా"తి ఆహ. "కిం వదేసి, తాత, సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా దానం నామ నేవ అతీతే భూతపుబ్బం, న అనాగతేపి భవిస్సతి, మా సస్సం నాసయీ"తి; వుత్తోపి సో పునప్పునం యాచియేవ . అథ నం భాతా, "తేన హి సాలిక్ఖేత్తం ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా మమ కోట్ఠాసం అనామసిత్వా అత్తనో కోట్ఠాసే ఖేత్తే యం ఇచ్ఛసి, తం కరోహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి ఖేత్తం విభజిత్వా బహూ మనుస్సే హత్థకమ్మం యాచిత్వా సాలిగబ్భం ఫాలేత్వా నిరుదకేన ఖీరేన పచాపేత్వా సప్పిమధుసక్ఖరాదీహి యోజేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే – "ఇదం, భన్తే, మమ అగ్గదానం అగ్గధమ్మస్స సబ్బపఠమం పటివేధాయ సంవత్తతూ"తి ఆహ. సత్థా "ఏవం హోతూ"తి అనుమోదనమకాసి.

సో ఖేత్తం గన్త్వా ఓలోకేన్తో సకలక్ఖేత్తం కణ్ణికబద్ధేహి వియ సాలిసీసేహి సఞ్ఛన్నం దిస్వా పఞ్చవిధపీతిం పటిలభిత్వా, "లాభా వత మే"తి చిన్తేత్వా పుథుకకాలే పుథుకగ్గం నామ అదాసి, గామవాసీహి సద్ధిం అగ్గసస్సదానం నామ అదాసి, లాయనే లాయనగ్గం, వేణికరణే వేణగ్గం, కలాపాదీసు కలాపగ్గం, ఖలగ్గం, ఖలభణ్డగ్గం, కోట్ఠగ్గన్తి. ఏవం ఏకసస్సే నవ వారే అగ్గదానం అదాసి. తస్స సబ్బవారేసు గహితగహితట్ఠానం పరిపూరి, సస్సం అతిరేకం ఉట్ఠానసమ్పన్నం అహోసి. ధమ్మో హి నామేస అత్తానం రక్ఖన్తం రక్ఖతి. తేనాహ భగవా –

"ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం,
ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహాతి;
ఏసానిసంసో ధమ్మే సుచిణ్ణే,
న దుగ్గతిం గచ్ఛతి ధమ్మచారీ"తి. (థేరగా॰ ౩౦౩; జా॰ ౧.౧౦.౧౦౨) –

“ఏవమేస విపస్సీసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే అగ్గధమ్మం పఠమం పటివిజ్ఝితుం పత్థేన్తో నవ వారే అగ్గదానాని అదాసి. ఇతో సతసహస్సకప్పమత్థకే పన హంసవతీనగరే పదుముత్తరసమ్బుద్ధకాలేపి సత్తాహం మహాదానం దత్వా తస్స భగవతో పాదమూలే నిపజ్జిత్వా అగ్గధమ్మస్స పఠమం పటివిజ్ఝనత్థమేవ పత్థనం ఠపేసి. ఇతి ఇమినా పత్థితమేవ మయా దిన్నం, నాహం, భిక్ఖవే, ముఖం ఓలోకేత్వా దేమీ”తి.

“యసకులపుత్తప్పముఖా పఞ్చపఞ్ఞాస జనా కిం కమ్మం కరింసు, భన్తే”తి? “ఏతేపి ఏకస్స బుద్ధస్స సన్తికే అరహత్తం పత్థేన్తా బహుం పుఞ్ఞకమ్మం కత్వా అపరభాగే అనుప్పన్నే బుద్ధే సహాయకా హుత్వా వగ్గబన్ధనేన పుఞ్ఞాని కరోన్తా అనాథమతసరీరాని పటిజగ్గన్తా విచరింసు. తే ఏకదివసం సగబ్భం ఇత్థిం కాలకతం దిస్వా, ‘ఝాపేస్సామా’తి సుసానం హరింసు. తేసు పఞ్చ జనే ‘తుమ్హే ఝాపేథా’తి సుసానే ఠపేత్వా సేసా గామం పవిట్ఠా. యసదారకో తం మతసరీరం సూలేహి విజ్ఝిత్వా పరివత్తేత్వా పరివత్తేత్వా ఝాపేన్తో అసుభసఞ్ఞం పటిలభి, ఇతరేసమ్పి చతున్నం జనానం – ‘పస్సథ, భో, ఇమం సరీరం తత్థ తత్థ విద్ధంసితచమ్మం, కబరగోరూపం వియ అసుచిం దుగ్గన్ధం పటికూల’న్తి దస్సేసి. తేపి తత్థ అసుభసఞ్ఞం పటిలభింసు. తే పఞ్చపి జనా గామం గన్త్వా సేససహాయకానం కథయింసు. యసో పన దారకో గేహం గన్త్వా మాతాపితూనఞ్చ భరియాయ చ కథేసి. తే సబ్బేపి అసుభం భావయింసు. ఇదమేతేసం పుబ్బకమ్మం. తేనేవ యసస్స ఇత్థాగారే సుసానసఞ్ఞా ఉప్పజ్జి, తాయ చ ఉపనిస్సయసమ్పత్తియా సబ్బేసమ్పి విసేసాధిగమో నిబ్బత్తి. ఏవం ఇమేపి అత్తనా పత్థితమేవ లభింసు. నాహం ముఖం ఓలోకేత్వా దమ్మీ”తి.

“భద్దవగ్గియసహాయకా పన కిం కమ్మం కరింసు, భన్తే”తి? “ఏతేపి పుబ్బబుద్ధానం సన్తికే అరహత్తం పత్థేత్వా పుఞ్ఞాని కత్వా అపరభాగే అనుప్పన్నే బుద్ధే తింస ధుత్తా హుత్వా తుణ్డిలోవాదం సుత్వా సట్ఠివస్ససహస్సాని పఞ్చ సీలాని రక్ఖింసు. ఏవం ఇమేపి అత్తనా పత్థితమేవ లభింసు. నాహం ముఖం ఓలోకేత్వా దమ్మీ”తి.

“ఉరువేలకస్సపాదయో పన కిం కమ్మం కరింసు, భన్తే”తి? “తేపి అరహత్తమేవ పత్థేత్వా పుఞ్ఞాని కరింసు. ఇతో హి ద్వేనవుతికప్పే తిస్సో ఫుస్సోతి ద్వే బుద్ధా ఉప్పజ్జింసు. ఫుస్సబుద్ధస్స మహిన్దో నామ రాజా పితా అహోసి. తస్మిం పన సమ్బోధిం పత్తే రఞ్ఞో కనిట్ఠపుత్తో పఠమఅగ్గసావకో పురోహితపుత్తో దుతియఅగ్గసావకో అహోసి. రాజా సత్థు సన్తికం గన్త్వా – ‘జేట్ఠపుత్తో మే బుద్ధో, కనిట్ఠపుత్తో పఠమఅగ్గసావకో, పురోహితపుత్తో దుతియఅగ్గసావకో’తి తే ఓలోకేత్వా, ‘మమేవ బుద్ధో, మమేవ ధమ్మో, మమేవ సఙ్ఘో, నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్సా’తి తిక్ఖత్తుం ఉదానం ఉదానేత్వా సత్థు పాదమూలే నిపజ్జిత్వా , ‘భన్తే, ఇదాని మే నవుతివస్ససహస్సపరిమాణస్స ఆయునో కోటియం నిసీదిత్వా నిద్దాయనకాలో వియ అఞ్ఞేసం గేహద్వారం అగన్త్వా యావాహం జీవామి, తావ మే చత్తారో పచ్చయే అధివాసేథా’తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా నిబద్ధం బుద్ధుపట్ఠానం కరోతి. రఞ్ఞో పన అపరేపి తతో పుత్తా అహేసుం. తేసు జేట్ఠస్స పఞ్చ యోధసతాని పరివారాని, మజ్ఝిమస్స తీణి, కనిట్ఠస్స ద్వే. తే ‘మయమ్పి భాతికం భోజేస్సామా’తి పితరం ఓకాసం యాచిత్వా అలభమానా పునప్పునం యాచన్తాపి అలభిత్వా పచ్చన్తే కుపితే తస్స వూపసమనత్థాయ పేసితా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా పితు సన్తికం ఆగమింసు. అథ నే పితా ఆలిఙ్గిత్వా సీసే చుమ్బిత్వా, ‘వరం వో, తాతా, దమ్మీ’తి ఆహ.

“తే ‘సాధు దేవా’తి వరం గహితకం కత్వా పున కతిపాహచ్చయేన పితరా ‘గణ్హథ, తాతా, వర’న్తి వుత్తా, “దేవ, అమ్హాకం అఞ్ఞేన కేనచి అత్థో నత్థి, ఇతో పట్ఠాయ మయం భాతికం భోజేస్సామ, ఇమం నో వరం దేహీ”తి ఆహంసు. ‘న దేమి, తాతా’తి. ‘నిచ్చకాలం అదేన్తో సత్త సంవచ్ఛరాని దేథ, దేవా’తి. ‘న దేమి, తాతా’తి. ‘తేన హి ఛ పఞ్చ చత్తారి తీణి ద్వే ఏకం సంవచ్ఛరం

దేథ, దేవా’తి. ‘న దేమి, తాతా’తి. ‘తేన హి, దేవ, సత్త మాసే దేథా’తి. ‘ఛ మాసే పఞ్చ మాసే చత్తారో మాసే తయో మాసే దేథ, దేవా’తి. ‘న దేమి, తాతా’తి. ‘హోతు, దేవ, ఏకేకస్స నో ఏకేకం మాసం కత్వా తయో మాసే దేథా’తి. ‘సాధు, తాతా, తేన హి తయో మాసే భోజేథా’తి ఆహ. తే తుట్ఠా రాజానం వన్దిత్వా సకట్ఠానమేవ గతా. తేసం పన తిణ్ణమ్పి ఏకోవ కోట్ఠాగారికో, ఏకోవ ఆయుత్తకో, తస్స ద్వాదసనహుతా పురిసపరివారా. తే తే పక్కోసాపేత్వా , ‘మయం ఇమం తేమాసం దస సీలాని గహేత్వా ద్వే కాసావాని నివాసేత్వా సత్థారా సహవాసం వసిస్సామ, తుమ్హే ఏత్తకం నామ దానవత్తం గహేత్వా దేవసికం నవుతిసహస్సానం భిక్ఖూనం యోధసహస్సస్స చ సబ్బం ఖాదనీయభోజనీయం పవత్తేయ్యాథ. మయఞ్హి ఇతో పట్ఠాయ న కిఞ్చి వక్ఖామా’తి వదింసు.

“తే తయోపి జనా పరివారసహస్సం గహేత్వా దస సీలాని సమాదాయ కాసాయవత్థాని నివాసేత్వా విహారేయేవ వసింసు. కోట్ఠాగారికో చ ఆయుత్తకో చ ఏకతో హుత్వా తిణ్ణం భాతికానం కోట్ఠాగారేహి వారేన వారేన దానవత్తం గహేత్వా దానం దేన్తి, కమ్మకారానం పన పుత్తా యాగుభత్తాదీనం అత్థాయ రోదన్తి. తే తేసం భిక్ఖుసఙ్ఘే అనాగతేయేవ యాగుభత్తాదీని దేన్తి. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భత్తకిచ్చావసానే కిఞ్చి అతిరేకం న భూతపుబ్బం. తే ‘అపరభాగే దారకానం దేమా’తి అత్తనాపి గహేత్వా ఖాదింసు. మనుఞ్ఞం ఆహారం దిస్వా అధివాసేతుం నాసక్ఖింసు. తే పన చతురాసీతిసహస్సా అహేసుం. తే సఙ్ఘస్స దిన్నదానవత్తం ఖాదిత్వా కాయస్స భేదా పరం మరణా పేత్తివిసయే నిబ్బత్తింసు. తేభాతికా పన పురిససహస్సేన సద్ధిం కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవలోకా మనుస్సలోకం, మనుస్సలోకా దేవలోకం సంసరన్తా ద్వేనవుతికప్పే ఖేపేసుం. ‘ఏవం తే తయో భాతరో అరహత్తం పత్థేన్తా తదా కల్యాణకమ్మం కరింసు. తే అత్తనా పత్థితమేవ లభింసు. నాహం ముఖం ఓలోకేత్వా దమ్మి’”తి.

తదా పన తేసం ఆయుత్తకో బిమ్బిసారో రాజా అహోసి, కోట్ఠాగారికో విసాఖో ఉపాసకో. తయో రాజకుమారా తయో జటిలా అహేసుం. తేసం కమ్మకారా తదా పేతేసు నిబ్బత్తిత్వా సుగతిదుగ్గతివసేన సంసరన్తా ఇమస్మిం కప్పే చత్తారి బుద్ధన్తరాని పేతలోకేయేవ నిబ్బత్తింసు. తే ఇమస్మిం కప్పే సబ్బపఠమం ఉప్పన్నం చత్తాలీసవస్ససహస్సాయుకం కకుసన్ధం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా, “అమ్హాకం ఆహారం లభనకాలం ఆచిక్ఖథా”తి పుచ్ఛింసు. సో “మమ తావ కాలే న లభిస్సథ, మమ పచ్ఛతో మహాపథవియా యోజనమత్తం అభిరుళ్హాయ కోణాగమనో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తం పుచ్ఛేయ్యాథా”తి ఆహ. తే తత్తకం కాలం ఖేపేత్వా తస్మిం ఉప్పన్నే తం పుచ్ఛింసు. సోపి “మమ కాలే న లభిస్సథ, మమ పచ్ఛతో మహాపథవియా యోజనమత్తం అభిరుళ్హాయ కస్సపో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తం పుచ్ఛేయ్యాథా”తి ఆహ. తే తత్తకం కాలం ఖేపేత్వా తస్మిం ఉప్పన్నే తం పుచ్ఛింసు. సోపి “మమ కాలే న లభిస్సథ, మమ పన పచ్ఛతో మహాపథవియా యోజనమత్తం అభిరుళ్హాయ గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తదా తుమ్హాకం ఞాతకో బిమ్బిసారో నామ రాజా భవిస్సతి, సో సత్థు దానం దత్వా తుమ్హాకం పత్తిం పాపేస్సతి, తదా లభిస్సథా”తి ఆహ. తేసం ఏకం బుద్ధన్తరం స్వేదివససదిసం అహోసి. తే తథాగతే ఉప్పన్నే బిమ్బిసారరఞ్ఞా పఠమదివసం దానే దిన్నే పత్తిం అలభిత్వా రత్తిభాగే భేరవసద్దం కత్వా రఞ్ఞో అత్తానం దస్సయింసు. సో పునదివసే వేళువనం గన్త్వా తథాగతస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసి.

సత్థా, “మహారాజ, ఇతో ద్వేనవుతికప్పమత్థకే ఫుస్సబుద్ధకాలే ఏతే తవ ఞాతకా, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దిన్నదానవత్తం ఖాదిత్వా పేతలోకే నిబ్బత్తిత్వా సంసరన్తా కకుసన్ధాదయో బుద్ధే పుచ్ఛిత్వా తేహి ఇదఞ్చిదఞ్చ వుత్తా ఏత్తకం కాలం తవ దానం పచ్చాసీసమానా హియ్యో తయా దానే దిన్నే పత్తిం అలభమానా ఏవమకంసూ”తి ఆహ. “కిం పన, భన్తే, ఇదానిపి

దిన్నే లభిస్సన్తీ”తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. రాజా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం దత్వా, “భన్తే, ఇతో తేసం పేతానం దిబ్బఅన్నపానం సమ్పజ్జతూ”తి పత్తిం అదాసి, తేసం తథేవ నిబ్బత్తి. పునదివసే నగ్గా హుత్వా అత్తానం దస్సేసుం. రాజా “అజ్జ, భన్తే, నగ్గా హుత్వా అత్తానం దస్సేసు”న్తి ఆరోచేసి. “వత్థాని తే న దిన్నాని, మహారాజా”తి. రాజాపి పునదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చీవరదానం దత్వా, “ఇతో తేసం పేతానం దిబ్బవత్థాని హోన్తూ”తి పాపేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తేసం దిబ్బవత్థాని ఉప్పజ్జింసు. తే పేతత్తభావం విజహిత్వా దిబ్బత్తభావే సణ్ఠహింసు. సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో “తిరోకుట్టేసు తిట్ఠన్తీ”తిఆదినా (ఖు॰ పా॰ ౭.౧; పే॰ వ॰ ౧౪) తిరోకుట్టానుమోదనం అకాసి. అనుమోదనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. ఇతి సత్థా తేభాతికజటిలానం వత్థుం కథేత్వా ఇమమ్పి ధమ్మదేసనం ఆహరి.

అగ్గసావకా పన, “భన్తే, కిం కరింసూ”తి? “అగ్గసావకభావాయ పత్థనం కరింసు”. ఇతో కప్పసతసహస్సాధికస్స హి కప్పానం అసఙ్ఖ్యేయ్యస్స మత్థకే సారిపుత్తో బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి, నామేన సరదమాణవో నామ అహోసి. మోగ్గల్లానో గహపతిమహాసాలకులే నిబ్బత్తి, నామేన సిరివడ్ఢనకుటుమ్బికో నామ అహోసి. తే ఉభోపి సహపంసుకీళకా సహాయకా అహేసుం. తేసు సరదమాణవో పితు అచ్చయేన కుసలన్తకం మహాధనం పటిపజ్జిత్వా ఏకదివసం రహోగతో చిన్తేసి – “అహం ఇధలోకత్తభావమేవ జానామి, నో పరలోకత్తభావం. జాతసత్తానఞ్చ మరణం నామ ధువం, మయా ఏకం పబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా మోక్ఖధమ్మగవేసనం కాతుం వట్టతీ”తి. సో సహాయకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “సమ్మ సిరివడ్ఢన, అహం పబ్బజిత్వా మోక్ఖధమ్మం గవేసిస్సామి, త్వం మయా సద్ధిం పబ్బజితుం సక్ఖిస్ససి, న సక్ఖిస్ససీ”తి? “న సక్ఖిస్సామి, సమ్మ, త్వంయేవ పబ్బజాహీ”తి. సో చిన్తేసి – “పరలోకం గచ్ఛన్తో సహాయే వా ఞాతిమిత్తే వా గహేత్వా గతో నామ నత్థి, అత్తనా కతం అత్తనోవ హోతీ”తి. తతో రతనకోట్ఠాగారం వివరాపేత్వా కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం మహాదానం దత్వా పబ్బతపాదం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తస్స ఏకో ద్వే తయోతి ఏవం అనుపబ్బజ్జం పబ్బజితా చతుసత్తతిసహస్సమత్తా జటిలా అహేసుం. సో పఞ్చ అభిఞ్ఞా, అట్ఠ చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా తేసం జటిలానం కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. తేపి సబ్బే పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసుం.

తేన సమయేన అనోమదస్సీ నామ సమ్మాసమ్బుద్ధో లోకే ఉదపాది. నగరం చన్దవతీ నామ అహోసి, పితా యసవా నామ ఖత్తియో, మాతా యసోధరా నామ దేవీ, బోధి అజ్జునరుక్ఖో, నిసభో చ అనోమో చ ద్వే అగ్గసావకా, వరుణో నామ ఉపట్ఠాకో, సున్దరా చ సుమనా చ ద్వే అగ్గసావికా అహేసుం. ఆయు వస్ససతసహస్సం అహోసి, సరీరం అట్ఠపణ్ణాసహత్థుబ్బేధం , సరీరప్పభా ద్వాదసయోజనం ఫరి, భిక్ఖుసతసహస్సపరివారో అహోసి. సో ఏకదివసం పచ్చూసకాలే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ లోకం వోలోకేన్తో సరదతాపసం దిస్వా, “అజ్జ మయ్హం సరదతాపసస్సం సన్తికం గతపచ్చయేన ధమ్మదేసనా చ మహతీ భవిస్సతి, సో చ అగ్గసావకట్ఠానం పత్థేస్సతి, తస్స సహాయకో సిరివడ్ఢనకుటుమ్బికో దుతియసావకట్ఠానం, దేసనాపరియోసానే చస్స పరివారా చతుసత్తతిసహస్సమత్తా జటిలా అరహత్తం పాపుణిస్సన్తి, మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ అఞ్ఞం కఞ్చి అనామన్తేత్వా సీహో వియ ఏకచరో హుత్వా సరదతాపసస్స అన్తేవాసికేసు ఫలాఫలత్థాయ గతేసు “బుద్ధభావం మే జానాతూ”తి అధిట్ఠహిత్వా పస్సన్తస్సేవ సరదతాపసస్స ఆకాసతో ఓతరిత్వా పథవియం పతిట్ఠాసి. సరదతాపసో బుద్ధానుభావఞ్చేవ సరీరనిప్ఫత్తిఞ్చస్స దిస్వా లక్ఖణమన్తే సమ్మసిత్వా “ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో నామ అగారమజ్ఝే వసన్తో రాజా హోతి చక్కవత్తీ, పబ్బజన్తో లోకే వివట్టచ్ఛదో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో హోతి. అయం పురిసో నిస్సంసయం బుద్ధో”తి జానిత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన

వన్దిత్వా అగ్గాసనం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. నిసీది భగవా పఞ్ఞత్తే అగ్గాసనే. సరదతాపసోపి అత్తనో అనుచ్ఛవికం ఆసనం గహేత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

తస్మిం సమయే చతుసత్తతిసహస్సజటిలా పణీతపణీతాని ఓజవన్తాని ఫలాఫలాని గహేత్వా ఆచరియస్స సన్తికం సమ్పత్తా బుద్ధానఞ్చేవ ఆచరియస్స చ నిసిన్నాసనం ఓలోకేత్వా ఆహంసు – "ఆచరియ , మయం 'ఇమస్మిం లోకే తుమ్హేహి మహన్తతరో నత్థీ'తి విచరామ, అయం పన పురిసో తుమ్హేహి మహన్తతరో మఞ్ఞే"తి? "తాతా, కిం వదేథ, సాసపేన సద్ధిం అట్ఠసట్ఠియోజనసతసహస్సుబ్బేధం సినేరుం సమం కాతుం ఇచ్ఛథ, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేన సద్ధిం మమం ఉపమం మా కరిత్థ పుత్తకా"తి. అథ తే తాపసా, "సచాయం ఇత్తరసత్తో అభవిస్స, అమ్హాకం ఆచరియో న ఏవరూపం ఉపమం ఆహరిస్స, యావ మహా వతాయం పురిసో"తి సబ్బేవ పాదేసు నిపతిత్వా సిరసా వన్దింసు. అథ నే ఆచరియో ఆహ – "తాతా, అమ్హాకం బుద్ధానం అనుచ్ఛవికో దేయ్యధమ్మో నత్థి, సత్థా చ భిక్ఖాచారవేలాయం ఇధాగతో, మయం యథాసత్తి యథాబలం దేయ్యధమ్మం దస్సామ, తుమ్హే యం యం పణీతం ఫలాఫలం, తం తం ఆహరథా"తి ఆహరాపేత్వా హత్థే ధోవిత్వా సయం తథాగతస్స పత్తే పతిట్ఠాపేసి. సత్థారా ఫలాఫలే పటిగ్గహితమత్తే దేవతా దిబ్బోజం పక్ఖిపింసు. సో తాపసో ఉదకమ్పి సయమేవ పరిస్సావేత్వా అదాసి. తతో భత్తకిచ్చం కత్వా నిసిన్నే సత్థరి సబ్బే అన్తేవాసికే పక్కోసిత్వా సత్థు సన్తికే సారణీయకథం కథేన్తో నిసీది. సత్థా "ద్వే అగ్గసావకా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తూ"తి చిన్తేసి. తే సత్థు చిత్తం ఞత్వా సతసహస్సఖీణాసవపరివారా ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు.

తతో సరదతాపసో అన్తేవాసికే ఆమన్తేసి – "తాతా, బుద్ధానం నిసిన్నాసనమ్పి నీచం, సమణసతసహస్సానమ్పి ఆసనం నత్థి, అజ్జ తుమ్హేహి ఉళారం బుద్ధసక్కారం కాతుం వట్టతి, పబ్బతపాదతో వణ్ణగన్ధసమ్పన్నాని పుప్ఫాని ఆహరథా"తి. కథనకాలో పపఞ్చో వియ హోతి, ఇద్ధిమతో పన ఇద్ధివిసయో అచిన్తేయ్యోతి ముహుత్తమత్తేనేవ తే తాపసా వణ్ణగన్ధసమ్పన్నాని పుప్ఫాని ఆహరిత్వా బుద్ధానం యోజనప్పమాణం పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేసుం. ఉభిన్నం అగ్గసావకానం తిగావుతం, సేసభిక్ఖూనం అడ్ఢయోజనికాదిభేదం, సఙ్ఘనవకస్స ఉసభమత్తం అహోసి. "కథం ఏకస్మిం అస్సమపదే తావ మహన్తాని ఆసనాని పఞ్ఞత్తానీ"తి న చిన్తేతబ్బం. ఇద్ధివిసయో హేస. ఏవం పఞ్ఞత్తేసు ఆసనేసు సరదతాపసో తథాగతస్స పురతో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితో, "భన్తే, మయ్హం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ ఇమం పుప్ఫాసనం అభిరుహథా"తి ఆహ. తేన వుత్తం –

"నానాపుప్ఫఞ్చ గన్ధఞ్చ, సమ్పాదేత్వాన ఏకతో;
పుప్ఫాసనం పఞ్ఞాపేత్వా, ఇదం వచనమబ్రవి.

"ఇదం మే ఆసనం వీర, పఞ్ఞత్తం తవనుచ్ఛవిం;
మమ చిత్తం పసాదేన్తో, నిసీద పుప్ఫమాసనే.

"సత్తరత్తిన్దివం బుద్ధో, నిసీది పుప్ఫమాసనే;
మమ చిత్తం పసాదేత్వా, హాసయిత్వా సదేవకే"తి.

ఏవం నిసిన్నే సత్థరి ద్వే అగ్గసావకా సేసభిక్ఖూ చ అత్తనో అత్తనో పత్తాసనే నిసీదింసు. సరదతాపసో మహన్తం పుప్ఫచ్ఛత్తం గహేత్వా తథాగతస్స మత్థకే ధారేన్తో అట్ఠాసి. సత్థా "జటిలానం అయం సక్కారో మహప్ఫలో హోతూ"తి

నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జి. సత్థు సమాపత్తిం సమాపన్నభావం ఞత్వా ద్వే అగ్గసావకాపి సేసభిక్ఖూపి సమాపత్తిం సమాపజ్జింసు. తథాగతే సత్తాహం నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా నిసిన్నే అన్తేవాసికా భిక్ఖాచారకాలే సమ్పత్తే వనమూలఫలాఫలం పరిభుఞ్జిత్వా సేసకాలే బుద్ధానం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ తిట్ఠన్తి. సరదతాపసో పన భిక్ఖాచారమ్పి అగన్త్వా పుప్ఫచ్ఛత్తం ధారయమానోవ సత్తాహం పీతిసుఖేన వీతినామేసి. సత్థా నిరోధతో వుట్ఠాయ దక్ఖిణపస్సే నిసిన్నం పఠమఅగ్గసావకం నిసభత్థేరం ఆమన్తేసి – "నిసభ, సక్కారకారకానం తాపసానం పుప్ఫాసనానుమోదనం కరోహీ"తి. థేరో చక్కవత్తిరఞ్ఞో సన్తికా పటిలద్ధమహాలాభో మహాయోధో వియ తుట్ఠమానసో సావకపారమిఞాణే ఠత్వా పుప్ఫాసనానుమోదనం ఆరభి. తస్స దేసనావసానే దుతియసావకం ఆమన్తేసి – "త్వమ్పి భిక్ఖు ధమ్మం దేసేహీ"తి. అనోమత్థేరో తేపిటకం బుద్ధవచనం సమ్మసిత్వా ధమ్మం కథేసి. ద్విన్నం అగ్గసావకానం దేసనాయ ఏకస్సాపి అభిసమయో నాహోసి. అథ సత్థా అపరిమాణే బుద్ధవిసయే ఠత్వా ధమ్మదేసనం ఆరభి. దేసనాపరియోసానే ఠపేత్వా సరదతాపసం సబ్బేపి చతుసత్తతిసహస్సజటిలా అరహత్తం పాపుణింసు , సత్థా "ఏథ, భిక్ఖవో"తి హత్థం పసారేసి. తేసం తావదేవ కేసమస్సూని అన్తరధాయింసు, అట్ఠపరిక్ఖారా కాయే పటిముక్కావ అహేసుం.

సరదతాపసో "కస్మా అరహత్తం న పత్తో"తి? విక్ఖిత్తచిత్తత్తా. నో కిర బుద్ధానం దుతియాసనే నిసీదిత్వా సావకపారమిఞాణే ఠత్వా ధమ్మం దేసయతో అగ్గసావకస్స ధమ్మదేసనం సోతుం ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ, "అహో వతాహమ్పి అనాగతే ఉప్పజ్జనకబుద్ధస్స సాసనే ఇమినా సావకేన పటిలద్ధధురం లభేయ్య"న్తి చిత్తం ఉప్పాదేసి. సో తేన పరివితక్కేన మగ్గఫలపటివేధం కాతుం నాసక్ఖి. తథాగతం పన వన్దిత్వా సమ్ముఖే ఠత్వా ఆహ – "భన్తే, తుమ్హాకం అనన్తరాసనే నిసిన్నో భిక్ఖు తుమ్హాకం సాసనే కో నామ హోతీ"తి? "మయా పవత్తితం ధమ్మచక్కం అనుపవత్తేన్తో సావకపారమిఞాణస్స కోటిప్పత్తో సోళస పఞ్ఞా పటివిజ్ఝిత్వా ఠితో మయ్హం సాసనే అగ్గసావకో నిసభో నామ ఏసో"తి. "భన్తే, య్వాయం మయా సత్తాహం పుప్ఫచ్ఛత్తం ధారేన్తేన సక్కారో కతో, అహం ఇమస్స ఫలేన అఞ్ఞం సక్కత్తం వా బ్రహ్మత్తం వా న పత్థేమి, అనాగతే పన అయం నిసభత్థేరో వియ ఏకస్స బుద్ధస్స అగ్గసావకో భవేయ్య"న్తి పత్థనం అకాసిన్తి. సత్థా "సమిజ్ఝిస్సతి ను ఖో ఇమస్స పురిసస్స పత్థనా"తి అనాగతంసఞాణం పేసేత్వా ఓలోకేన్తో కప్పసతసహస్సాధికం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా సమిజ్ఝనభావం అద్దస. దిస్వాన సరదతాపసం ఆహ – "న తే అయం పత్థనా మోఘా భవిస్సతి, అనాగతే పన కప్పసతసహస్సాధికం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తస్స మాతా మహామాయా నామ దేవీ భవిస్సతి, పితా సుద్ధోదనో నామ మహారాజా, పుత్తో రాహులో నామ, ఉపట్ఠాకో ఆనన్దో నామ, దుతియఅగ్గసావకో మోగ్గల్లానో నామ, త్వం పనస్స పఠమఅగ్గసావకో ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో నామ భవిస్ససీ"తి . ఏవం తాపసం బ్యాకరిత్వా ధమ్మకథం కథేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఆకాసం పక్ఖన్ది.

సరదతాపసోపి అన్తేవాసికత్థేరానం సన్తికం గన్త్వా సహాయకస్స సిరివడ్ఢనకుటుమ్బికస్స సాసనం పేసేసి, "భన్తే, మమ సహాయకస్స వదేథ, సహాయకేన తే సరదతాపసేన అనోమదస్సీబుద్ధస్స పాదమూలే అనాగతే ఉప్పజ్జనకస్స గోతమబుద్ధస్స సాసనే పఠమఅగ్గసావకట్ఠానం పత్థితం, త్వం దుతియఅగ్గసావకట్ఠానం పత్థేహీ"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా థేరేహి పురేతరమేవ ఏకపస్సేన గన్త్వా సిరివడ్ఢనస్స నివేసనద్వారే అట్ఠాసి. సిరివడ్ఢనో "చిరస్సం వత మే అయ్యో ఆగతో"తి ఆసనే నిసీదాపేత్వా అత్తనా నీచాసనే నిసిన్నో, "అన్తేవాసికపరిసా పన వో, భన్తే, న పఞ్ఞాయతీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, సమ్మ, అమ్హాకం అస్సమం అనోమదస్సీ బుద్ధో ఆగతో, మయం తస్స అత్తనో బలేన సక్కారం అకరిమ్హా, సత్థా సబ్బేసం ధమ్మం దేసేసి, దేసనాపరియోసానే ఠపేత్వా మం సేసా అరహత్తం పత్వా పబ్బజింసు. అహం సత్థు పఠమఅగ్గసావకం నిసభత్థేరం

దిస్వా అనాగతే ఉప్పజ్జనకస్స గోతమబుద్ధస్స నామ సాసనే పఠమఅగ్గసావకట్ఠానం పత్థేసిం, త్వమ్పి తస్స సాసనే దుతియఅగ్గసావకట్ఠానం పత్థేహీ"తి. "మయ్హం బుద్ధేహి సద్ధిం పరిచయో నత్థి, భన్తే"తి. "బుద్ధేహి సద్ధిం కథనం మయ్హం భారో హోతు, త్వం మహన్తం సక్కారం సజ్జేహీ"తి.

సిరివడ్ఢనో తస్స వచనం సుత్వా అత్తనో నివేసనద్వారే రాజమానేన అట్ఠకరీసమత్తం ఠానం సమతలం కారేత్వా వాలుకం ఓకిరాపేత్వా లాజపఞ్చమానిపుప్ఫాని వికిరాపేత్వా నీలుప్పలచ్ఛదనం మణ్డపం కారేత్వా బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా సేసభిక్ఖూనమ్పి ఆసనాని పటియాదేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం సజ్జేత్వా బుద్ధానం నిమన్తనత్థాయ సరదతాపసస్స సఞ్ఞం అదాసి. తాపసో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం గహేత్వా తస్స నివేసనం అగమాసి. సిరివడ్ఢనోపి పచ్చుగ్గమనం కత్వా తథాగతస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా మణ్డపం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసిన్నస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేన భోజనేన పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం మహారహేహి వత్థేహి అచ్ఛాదేత్వా, "భన్తే, నాయం ఆరమ్భో అప్పమత్తకట్ఠానత్థాయ, ఇమినావ నియామేన సత్తాహం అనుకమ్పం కరోథా"తి ఆహ. సత్థా అధివాసేసి. సో తేనేవ నియామేన సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితో ఆహ – "భన్తే, మమ సహాయో సరదతాపసో యస్స సత్థుస్స పఠమఅగ్గసావకో భవేయ్య"న్తి పత్థేసి, అహమ్పి "తస్సేవ దుతియఅగ్గసావకో భవేయ్య"న్తి పత్థేమీతి.

సత్థా అనాగతం ఓలోకేత్వా తస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం దిస్వా బ్యాకాసి – "త్వం ఇతో కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అతిక్కమిత్వా గోతమబుద్ధస్స దుతియఅగ్గసావకో భవిస్ససీ"తి. బుద్ధానం బ్యాకరణం సుత్వా సిరివడ్ఢనో హట్ఠపహట్ఠో అహోసి. సత్థాపి భత్తానుమోదనం కత్వా సపరివారో విహారమేవ గతో. "అయం, భిక్ఖవే, మమ పుత్తేహి తదా పత్థితపత్థనా. తే యథాపత్థితమేవ లభింసు. నాహం ముఖం ఓలోకేత్వా దేమీ"తి.

ఏవం వుత్తే ద్వే అగ్గసావకా భగవన్తం వన్దిత్వా, "భన్తే, మయం అగారియభూతా సమానా గిరగ్గసమజ్జం దస్సనాయ గతా"తి యావ అస్సజిత్థేరస్స సన్తికా సోతాపత్తిఫలపటివేధా సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుం కథేత్వా, "తే మయం, భన్తే, ఆచరియస్స సఞ్చయస్స సన్తికం గన్త్వా తం తుమ్హాకం పాదమూలే ఆనేతుకామా తస్స లద్ధియా నిస్సారభావం కథేత్వా ఇధాగమనే ఆనిసంసం కథయిమ్హా. సో ఇదాని మయ్హం అన్తేవాసికవాసో నామ చాటియా ఉదఞ్చనభావప్పత్తిసదిసో, న సక్ఖిస్సామి అన్తేవాసివాసం వసితు"న్తి వత్వా, "ఆచరియ, ఇదాని మహాజనో గన్ధమాలాదిహత్థో గన్త్వా సత్థారమేవ పూజేస్సతి, తుమ్హే కథం భవిస్సథా"తి వుత్తే "కిం పన ఇమస్మిం లోకే పణ్డితా బహూ, ఉదాహు దన్ధా"తి? "దన్ధా"తి కథితే "తేన హి పణ్డితా పణ్డితస్స సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గమిస్సన్తి, దన్ధా దన్ధస్స మమ సన్తికం ఆగమిస్సన్తి, గచ్ఛథ తుమ్హే"తి వత్వా "ఆగన్తుం న ఇచ్ఛి, భన్తే"తి. తం సుత్వా సత్థా, "భిక్ఖవే, సఞ్చయో అత్తనో మిచ్ఛాదిట్ఠితాయ అసారం సారోతి, సారఞ్చ అసారోతి గణ్హి. తుమ్హే పన అత్తనో పణ్డితతాయ సారఞ్చ సారతో, అసారఞ్చ అసారతో ఞత్వా అసారం పహాయ సారమేవ గణ్హిత్థా"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౧. "అసారే సారమతినో, సారే చాసారదస్సినో;
తే సారం నాధిగచ్ఛన్తి, మిచ్ఛాసఙ్కప్పగోచరా.

౧౨. "సారఞ్చ సారతో ఞత్వా, అసారఞ్చ అసారతో;

తే సారం అధిగచ్ఛన్తి, సమ్మాసఙ్కప్పగోచరా"తి.

తత్థ **అసారే సారమతినో**తి చత్తారో పచ్చయా, దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి, తస్సా ఉపనిస్సయభూతా ధమ్మదేసనాతి అయం అసారో నామ, తస్మిం సారదిట్ఠినోతి అత్థో. **సారే చాసారదస్సినో**తి దసవత్థుకా సమ్మాదిట్ఠి, తస్సా ఉపనిస్సయభూతా ధమ్మదేసనాతి అయం సారో నామ, తస్మిం "నాయం సారో"తి అసారదస్సినో. **తే సార**న్తి తే పన తం మిచ్ఛాదిట్ఠిగ్గహణం గహేత్వా ఠితా కామవితక్కాదీనం వసేన మిచ్ఛాసఙ్కప్పగోచరా హుత్వా సీలసారం, సమాధిసారం, పఞ్ఞాసారం, విముత్తిసారం, విముత్తిఞాణదస్సనసారం, "పరమత్థసారం, నిబ్బానఞ్చ నాధిగచ్ఛ"న్తి. **సారఞ్చా**తి తమేవ సీలసారాదిసారం "సారో నామాయ"న్తి, వుత్తప్పకారఞ్చ అసారం "అసారో అయ"న్తి ఞత్వా. **తే సార**న్తి తే పణ్డితా ఏవం సమ్మాదస్సనం గహేత్వా ఠితా నేక్ఖమ్మసఙ్కప్పాదీనం వసేన సమ్మాసఙ్కప్పగోచరా హుత్వా తం వుత్తప్పకారం సారం అధిగచ్ఛన్తీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. సన్నిపతితానం సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు అట్ఠమం.

౯. నన్దత్థేరవత్థు

యథా అగారన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం నన్దం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థా హి పవత్తితవరధమ్మచక్కో రాజగహం గన్త్వా వేళువనే విహరన్తో – "పుత్తం మే ఆనేత్వా దస్సేథా"తి సుద్ధోదనమహారాజేన పేసితానం సహస్ససహస్సపరివారానం దసన్నం దూతానం సబ్బపచ్ఛతో గన్త్వా అరహత్తప్పత్తేన కాళుదాయిత్థేరేన గమనకాలం ఞత్వా మగ్గవణ్ణం వణ్ణేత్వా వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో కపిలపురం నీతో ఞాతిసమాగమే పోక్ఖరవస్సం అత్థుప్పత్తిం కత్వా **వేస్సన్తరజాతకం** (జా. ౨.౨౨.౧౬౫౫ ఆదయో) కథేత్వా పునదివసే పిణ్డాయ పవిట్ఠో, "ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్యా"తి (ధ. ప. ౧౬౮) గాథాయ పితరం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా, "ధమ్మఞ్చరే"తి (ధ. ప. ౧౬౯) గాథాయ మహాపజాపతిం సోతాపత్తిఫలే, రాజానఞ్చ సకదాగామిఫలే పతిట్ఠాపేసి. భత్తకిచ్చావసానే పన రాహులమాతుగుణకథం నిస్సాయ **చన్దకిన్నరీజాతకం** (జా. ౧.౧౪.౧౮ ఆదయో) కథేత్వా తతో తతియదివసే నన్దకుమారస్స అభిసేకగేహప్పవేసనవివాహమఙ్గలేసు పవత్తమానేసు పిణ్డాయ పవిసిత్వా నన్దకుమారస్స హత్థే పత్తం దత్వా మఙ్గలం వత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమన్తో నన్దకుమారస్స హత్థతో పత్తం న గణ్హి. సోపి తథాగతగారవేన "పత్తం వో, భన్తే, గణ్హథా"తి వత్తుం నాసక్ఖి. ఏవం పన చిన్తేసి – "సోపానసీసే పత్తం గణ్హిస్సతీ"తి. సత్థా తస్మిమ్పి ఠానే న గణ్హి. ఇతరో "సోపానపాదమూలే గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేసి. సత్థా తత్థాపి న గణ్హి. ఇతరో "రాజఙ్గణే గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేసి. సత్థా తత్థాపి న గణ్హి. కుమారో నివత్తితుకామో అరుచియా గచ్ఛన్తో సత్థుగారవేన "పత్తం గణ్హథా"తి వత్తుం న సక్కోతి. "ఇధ గణ్హిస్సతి, ఏత్థ గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేన్తో గచ్ఛతి.

తస్మిం ఖణే అఞ్ఞా ఇత్థియో తం దిస్వా జనపదకల్యాణియా ఆచిక్ఖింసు – "అయ్యే, భగవా నన్దకుమారం గహేత్వా గతో, తుమ్హేహి తం వినా కరిస్సతీ"తి. సా ఉదకబిన్దూహి పగ్ఘరన్తేహేవ అడ్ఢుల్లిఖితేహి కేసేహి వేగేన గన్త్వా, "తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి ఆహ. తం తస్సా వచనం తస్స హదయే తిరియం పతిత్వా వియ ఠితం. సత్థాపిస్స హత్థతో

పత్తం అగ్గణ్హిత్వావ తం విహారం నేత్వా, “పబ్బజిస్ససి నన్దా”తిఆహ. సో బుద్ధగారవేన “న పబ్బజిస్సామీ”తి అవత్వా, “ఆమ, పబ్బజిస్సామీ”తి ఆహ. సత్థా “తేన హి నన్దం పబ్బాజేథా”తి ఆహ. సత్థా కపిలపురం గన్త్వా తతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసి.

సత్తమే దివసే రాహులమాతా కుమారం అలఙ్కరిత్వా భగవతో సన్తికం పేసేసి – “పస్స, తాత, ఏతం వీసతిసహస్ససమణపరివుతం సువణ్ణవణ్ణం బ్రహ్మరూపివణ్ణం సమణం, అయం తే పితా, ఏతస్స మహన్తా నిధికుమ్భియో అహేసుం. త్యాస్స నిక్ఖమనతో పట్ఠాయ న పస్సామ, గచ్ఛ నం దాయజ్జం యాచస్సు – ‘అహం , తాత, కుమారో, అభిసేకం పత్వా చక్కవత్తీ భవిస్సామి, ధనేన మే అత్థో, ధనం మే దేహి. సామికో హి పుత్తో పితుసన్తకస్సా’”తి. కుమారో భగవతో సన్తికం గన్త్వావ పితుసినేహం పటిలభిత్వా హట్ఠచిత్తో “సుఖా తే, సమణ, ఛాయా”తి వత్వా అఞ్ఞమ్పి బహుం అత్తనో అనురూపం వదన్తో అట్ఠాసి. భగవా కతభత్తకిచ్చో అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. కుమారోపి “దాయజ్జం మే, సమణ, దేహి, దాయజ్జం మే, సమణ, దేహీ”తి భగవన్తం అనుబన్ధి. భగవాపి కుమారం న నివత్తాపేసి. పరిజనోపి భగవతా సద్ధిం గచ్ఛన్తం నివత్తేతుం నాసక్ఖి. ఇతి సో భగవతా సద్ధిం ఆరామమేవ అగమాసి.

తతో భగవా చిన్తేసి – “యం అయం పితుసన్తకం ధనం ఇచ్ఛతి, తం వట్టానుగతం సవిఘాతం, హన్దస్స బోధితలే పటిలద్ధం సత్తవిధం అరియధనం దేమి, లోకుత్తరదాయజ్జస్స నం సామికం కరోమీ”తి. అథ ఖో భగవా ఆయస్మన్తం సారిపుత్తం ఆమన్తేసి – “తేన హి త్వం, సారిపుత్త, రాహులకుమారం పబ్బాజేహీ”తి. థేరో కుమారం పబ్బాజేసి. పబ్బజితే చ పన కుమారే రఞ్ఞో అధిమత్తం దుక్ఖం ఉప్పజ్జి. తం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో భగవతో నివేదేత్వా, “సాధు, భన్తే, అయ్యా, మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతం పుత్తం న పబ్బాజేయ్యు”న్తి వరం యాచి. భగవా తస్స తం వరం దత్వా పునేకదివసం రాజనివేసనే కతపాతరాసో ఏకమన్తం నిసిన్నేన రఞ్ఞా, “భన్తే, తుమ్హాకం దుక్కరకారికకాలే ఏకా దేవతా మం ఉపసఙ్కమిత్వా, ‘పుత్తో తే కాలకతో’తి ఆహ. అహం తస్సా వచనం అసద్దహన్తో ‘న మయ్హం పుత్తో బోధిం అప్పత్వా కాలం కరోతీ’తి పటిక్ఖిపి”న్తి వుత్తే – “ఇదాని కిం సద్దహిస్సథ, పుబ్బేపి అట్ఠికాని దస్సేత్వా, ‘పుత్తో తే మతో’తి వుత్తే న సద్దహిత్థా”తి ఇమిస్సా అత్థుప్పత్తియా **మహాధమ్మపాలజాతకం** (జా. ౧.౧౦.౯౨ ఆదయో) కథేసి. గాథాపరియోసానే రాజా అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. ఇతి భగవా పితరం తీసు ఫలేసు పతిట్ఠాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో పునదేవ రాజగహం గన్త్వా తతో అనాథపిణ్డికేన సావత్థిం ఆగమనత్థాయ గహితపటిఞ్ఞో నిట్ఠితే జేతవనే విహారే తత్థ గన్త్వా వాసం కప్పేసి.

ఏవం సత్థరి జేతవనే విహరన్తే ఆయస్మా నన్దో ఉక్కణ్ఠిత్వా భిక్ఖూనం ఏతమత్థం ఆరోచేసి – “అనభిరతో అహం, ఆవుసో, బ్రహ్మచరియం చరామి, న సక్కోమి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిస్సామీ”తి. భగవా తం పవత్తిం సుత్వా ఆయస్మన్తం నన్దం పక్కోసాపేత్వా ఏతదవోచ – “సచ్చం కిర త్వం, నన్ద, సమ్బహులానం భిక్ఖూనం ఏవం ఆరోచేసి – ‘అనభిరతో, ఆవుసో, బ్రహ్మచరియం చరామి, న సక్కోమి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిస్సామీ’”తి? “ఏవం, భన్తే”తి. “కిస్స పన త్వం, నన్ద, అనభిరతో బ్రహ్మచరియం చరసి, న సక్కోసి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిస్ససీ”తి? “సాకియానీ మం, భన్తే, జనపదకల్యాణీ ఘరా నిక్ఖమన్తస్స అడ్ఢుల్లిఖితేహి కేసేహి అపలోకేత్వా మం ఏతదవోచ – ‘తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ’తి, సో ఖో అహం, భన్తే, తం అనుస్సరమానో అనభిరతో బ్రహ్మచరియం చరామి, న సక్కోమి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిస్సామీ”తి.

అథ ఖో భగవా ఆయస్మన్తం నన్దం బాహాయం గహేత్వా ఇద్ధిబలేన తావతింసదేవలోకం ఆనేన్తో అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం ఝామక్ఖేత్తే ఝామఖాణుకే నిసిన్నం ఛిన్నకణ్ణనాసనఙ్గుట్ఠం ఏకం పలుట్ఠమక్కటిం దస్సేత్వా తావతింసభవనే సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఉపట్ఠానం ఆగతాని కకుటపాదాని పఞ్చ అచ్ఛరాసతాని దస్సేసి. **కకుటపాదానీ**తి రత్తవణ్ణతాయ పారేవతపాదసదిసపాదాని. దస్సేత్వా చ పనాహ – "తం కిం మఞ్ఞసి, నన్ద, కతమా ను ఖో అభిరూపతరా వా దస్సనీయతరా వా పాసాదికతరా వా సాకియానీ వా జనపదకల్యాణీ, ఇమాని వా పఞ్చ అచ్ఛరాసతాని కకుటపాదానీ"తి? తం సుత్వా ఆహ – "సేయ్యథాపి సా, భన్తే, ఛిన్నకణ్ణనాసనఙ్గుట్ఠా పలుట్ఠమక్కటీ, ఏవమేవ ఖో, భన్తే, సాకియానీ జనపదకల్యాణీ, ఇమేసం పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం ఉపనిధాయ సఙ్ఖ్యమ్పి న ఉపేతి, కలమ్పి న ఉపేతి, కలభాగమ్పి న ఉపేతి. అథ ఖో ఇమానేవ పఞ్చ అచ్ఛరాసతాని అభిరూపతరాని చేవ దస్సనీయతరాని చ పాసాదికతరాని చా"తి. "అభిరమ, నన్ద, అభిరమ, నన్ద, అహం తే పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదాన"న్తి. "సచే మే, భన్తే భగవా, పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదానం, అభిరమిస్సామహం, భన్తే, భగవతి బ్రహ్మచరియే"తి.

అథ ఖో భగవా ఆయస్మన్తం నన్దం గహేత్వా తత్థ అన్తరహితో జేతవనేయేవ పాతురహోసి. అస్సోసుం ఖో భిక్ఖూ, "ఆయస్మా కిర నన్దో భగవతో భాతా మాతుచ్ఛాపుత్తో అచ్ఛరానం హేతు బ్రహ్మచరియం చరతి. భగవా కిరస్స పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదాన"న్తి. అథ ఖో ఆయస్మతో నన్దస్స సహాయకా భిక్ఖూ ఆయస్మన్తం నన్దం భతకవాదేన చ ఉపక్కితకవాదేన చ సముదాచరన్తి, "భతకో కిరాయస్మా నన్దో, ఉపక్కితకో కిరాయస్మా నన్దో, అచ్ఛరానం హేతు బ్రహ్మచరియం చరతి. భగవా కిరస్స పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదాన"న్తి. అథ ఖో ఆయస్మా నన్దో సహాయకానం భిక్ఖూనం భతకవాదేన చ ఉపక్కితకవాదేన చ అట్టియమానో హరాయమానో జిగుచ్ఛమానో ఏకో వూపకట్ఠో అప్పమత్తో ఆతాపీ పహితత్తో విహరన్తో న చిరస్సేవ యస్సత్థాయ కులపుత్తా సమ్మదేవ అగారస్మా అనగారియం పబ్బజన్తి, తదనుత్తరం బ్రహ్మచరియపరియోసానం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహాసి, "ఖీణా జాతి, వుసితం బ్రహ్మచరియం, కతం కరణీయం, నాపరం ఇత్థత్తాయా"తి అబ్భఞ్ఞాసి. అఞ్ఞతరో చ ఖో పనాయస్మా నన్దో అరహతం అహోసి.

అథేకా దేవతా రత్తిభాగే సకలం జేతవనం ఓభాసేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఆరోచేసి – "ఆయస్మా, భన్తే, నన్దో భగవతో భాతా మాతుచ్ఛాపుత్తో ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి. భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాది "నన్దో ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి. సోపాయస్మా నన్దో తస్సా రత్తియా అచ్చయేన భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏతదవోచ – "యం మే, భన్తే, భగవా పాటిభోగో పఞ్చన్నం అచ్ఛరాసతానం పటిలాభాయ కకుటపాదానం, ముఞ్చామహం, భన్తే, భగవన్తం ఏతస్మా పటిస్సవా"తి. "మయాపి ఖో తే, నన్ద, చేతసా చేతో పరిచ్చ విదితో 'నన్దో ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ'తి. దేవతాపి మే ఏతమత్థం ఆరోచేసి – 'ఆయస్మా, భన్తే, నన్దో ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ'తి. యదేవ ఖో తే, నన్ద, అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముత్తం, అథాహం ముత్తో ఏతస్మా పటిస్సవా"తి. అథ ఖో భగవా ఏతమత్థం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

“యస్స నిత్తిణ్ణో పఙ్కో, మద్దితో కామకణ్టకో;

మోహక్ఖయం అనుప్పత్తో, సుఖదుక్ఖేసు న వేధతీ స భిక్ఖూ”తి. (ఉదా. ౨౨);

అథేకదివసం భిక్ఖూ తం ఆయస్మన్తం నన్దం పుచ్ఛింసు – “ఆవుసో నన్ద, పుబ్బే త్వం ‘ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ’తి వదేసి, ఇదాని తే కథ”న్తి? “నత్థి మే, ఆవుసో, గిహిభావాయ ఆలయో”తి. తం సుత్వా భిక్ఖూ – “అభూతం ఆయస్మా నన్దో కథేతి, అఞ్ఞం బ్యాకరోతి, అతీతదివసేసు ‘ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ’తి వత్వా ఇదాని ‘నత్థి మే గిహిభావాయ ఆలయో’తి కథేతీ”తి గన్త్వా భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. భగవా “భిక్ఖవే, అతీతదివసేసు నన్దస్స అత్తభావో దుచ్ఛన్నగేహసదిసో అహోసి, ఇదాని సుచ్ఛన్నగేహసదిసో జాతో. అయఞ్హి దిబ్బచ్ఛరానం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ పబ్బజితకిచ్చస్స మత్థకం పాపేతుం వాయమన్తో తం కిచ్చం పత్తో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩. “యథా అగారం దుచ్ఛన్నం, వుట్ఠీ సమతివిజ్ఝతి;
ఏవం అభావితం చిత్తం, రాగో సమతివిజ్ఝతి.

౧౪. “యథా అగారం సుచ్ఛన్నం, వుట్ఠీ న సమతివిజ్ఝతి;
ఏవం సుభావితం చిత్తం, రాగో న సమతివిజ్ఝతీ”తి.

తత్థ **అగార**న్తి యంకిఞ్చి గేహం. **దుచ్ఛన్న**న్తి విరళచ్ఛన్నం ఛిద్దావఛిద్దం. **సమతివిజ్ఝతీ**తి వస్సవుట్ఠి వినివిజ్ఝతి. **అభావిత**న్తి తం అగారం వుట్ఠి వియ భావనాయ రహితత్తా అభావితం చిత్తం రాగో సమతి విజ్ఝతి. న కేవలం రాగోవ, దోసమోహమానాదయో సబ్బకిలేసా తథారూపం చిత్తం అతివియ విజ్ఝన్తియేవ. **సుభావిత**న్తి సమథవిపస్సనాభావనాహి సుభావితం. ఏవరూపం చిత్తం సుచ్ఛన్నం గేహం వుట్ఠి వియ రాగాదయో కిలేసా అతివిజ్ఝితుం న సక్కోన్తీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. మహాజనస్స దేసనా సాత్థికా అహోసి.

అథ ఖో భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, “ఆవుసో, బుద్ధా నామ అచ్ఛరియా, జనపదకల్యాణిం నిస్సాయ ఉక్కణ్ఠితో నామాయస్మా నన్దో సత్థారా దేవచ్ఛరా ఆమిసం కత్వా వినీతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా – “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ , పుబ్బేపేస మయా మాతుగామేన పలోభేత్వా వినీతోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసివాసీ కప్పటో నామ వాణిజో అహోసి. తస్సేకో గద్రభో కుమ్భభారం వహతి, ఏకదివసేన సత్త యోజనాని గచ్ఛతి. సో ఏకస్మిం సమయే గద్రభభారకేహి సద్ధిం తక్కసిలం గన్త్వా యావ భణ్డస్స విస్సజ్జనం, తావ గద్రభం చరితుం విస్సజ్జేసి. అథస్స సో గద్రభో పరిఖాపిట్ఠే చరమానో ఏకం గద్రభిం దిస్వా ఉపసఙ్కమి. సా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తీ ఆహ – “కుతో ఆగతోసీ”తి? “బారాణసితో”తి. “కేన కమ్మేనా”తి? “వాణిజ్జకమ్మేనా”తి. “కిత్తకం భారం వహసీ”తి ? “కుమ్భభార”న్తి? “ఏత్తకం భారం వహన్తో కతి యోజనాని గచ్ఛసీ”తి? “సత్త యోజనానీ”తి. “గతగతట్ఠానే తే కాచి పాదపరికమ్మపిట్ఠిపరికమ్మకరా అత్థీ”తి? “నత్థీ”తి. “ఏవం సన్తే మహాదుక్ఖం నామ అనుభోసీ”తి? “కిఞ్చాపి హి తిరచ్ఛానగతానం పాదపరికమ్మాదికారకా నామ నత్థి, కామసంయోజనఘట్టనత్థాయ పన ఏవరూపం కథం కథేసి”? సో తస్సా కథాయ ఉక్కణ్ఠి. కప్పటోపి భణ్డం విస్సజ్జేత్వా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా – “ఏహి, తాత,

గమిస్సామా”తి ఆహ. “గచ్ఛథ తుమ్హే, నాహం గమిస్సామీ”తి. అథ నం పునప్పునం యాచిత్వా, “అనిచ్ఛన్తం పరిభాసేత్వా నం నేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

“పతోదం తే కరిస్సామి, సోళసఙ్గులికణ్టకం;
సఞ్ఛిన్దిస్సామి తే కాయం, ఏవం జానాహి గద్రభా”తి.

తం సుత్వా గద్రభో “ఏవం సన్తే అహమ్పి తే కత్తబ్బం జానిస్సామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“పతోదం మే కరిస్ససి, సోళసఙ్గులికణ్టకం;
పురతో పతిట్ఠహిత్వాన, ఉద్ధరిత్వాన పచ్ఛతో;
దన్తం తే పాతయిస్సామి, ఏవం జానాహి కప్పటా”తి.

తం సుత్వా వాణిజో – “కేన ను ఖో కారణేన ఏస ఏవం వదతీ”తి చిన్తేత్వా, ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో తం గద్రభిం దిస్వా, “ఇమాయేస ఏవం సిక్ఖాపితో భవిస్సతి, ‘ఏవరూపిం నామ తే గద్రభిం ఆనేస్సామీ’తి మాతుగామేన నం పలోభేత్వా నేస్సామీ”తి ఇమం గాథమాహ –

“చతుప్పదిం సఙ్ఖముఖిం, నారిం సబ్బఙ్గసోభినిం;
భరియం తే ఆనయిస్సామి, ఏవం జానాహి గద్రభా”తి.

తం సుత్వా తుట్ఠచిత్తో గద్రభో ఇమం గాథమాహ –

“చతుప్పదిం సఙ్ఖముఖిం, నారిం సబ్బఙ్గసోభినిం;
భరియం మే ఆనయిస్ససి, ఏవం జానాహి కప్పట;
కప్పట భియ్యో గమిస్సామి, యోజనాని చతుద్దసా”తి.

అథ నం కప్పటో, “తేన హి ఏహీ”తి గహేత్వా సకట్ఠానం అగమాసి. సో కతిపాహచ్చయేన నం ఆహ – “నను మం తుమ్హే ‘భరియం తే ఆనయిస్సామీ’తి అవోచుత్థా”తి? “ఆమ, వుత్తం, నాహం అత్తనో కథం భిన్దిస్సామి, భరియం తే ఆనేస్సామి, వేతనం పన తుయ్హం ఏకకస్సేవ దస్సామి, తుయ్హం వేతనం దుతియస్స పహోతు వా మా వా, త్వమేవ జానేయ్యాసి. ఉభిన్నం పన వో సంవాసమన్వాయ పుత్తా విజాయిస్సన్తి, తేహిపి బహూహి సద్ధిం తుయ్హం తం పహోతు వా మా వా, త్వమేవ జానేయ్యాసీ”తి. గద్రభో తస్మిం కథేన్తేయేవ అనపేక్ఖో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “తదా, భిక్ఖవే, గద్రభీ జనపదకల్యాణీ అహోసి, గద్రభో నన్దో, వాణిజో అహమేవ. ఏవం పుబ్బేపేస మయా మాతుగామేన పలోభేత్వా వినీతో”తి జాతకం నిట్ఠాపేసీతి.

నన్దత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. చున్దసూకరికవత్థు

ఇధ సోచేతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో చున్దసూకరికం నామ పురిసం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని సూకరే వధిత్వా ఖాదన్తో చ విక్కిణన్తో చ జీవికం కప్పేసి. ఛాతకాలే సకటేన వీహిం ఆదాయ జనపదం గన్త్వా ఏకనాళిద్వేనాళిమత్తేన గామసూకరపోతకే కిణిత్వా సకటం పూరేత్వా ఆగన్త్వా పచ్ఛానివేసనే వజం వియ ఏకం ఠానం పరిక్ఖిపిత్వా తత్థేవ తేసం నివాపం రోపేత్వా, తేసు నానాగచ్ఛే చ సరీరమలఞ్చ ఖాదిత్వా వడ్ఢితేసు యం యం మారేతుకామో హోతి, తం తం ఆళానే నిచ్చలం బన్ధిత్వా సరీరమంసస్స ఉద్ధుమాయిత్వా బహలభావత్థం చతురస్సముగ్గరేన పోథేత్వా, “బహలమంసో జాతో”తి ఞత్వా ముఖం వివరిత్వా అన్తరే దణ్డకం దత్వా లోహథాలియా పక్కుథితం ఉణ్హోదకం ముఖే ఆసిఞ్చతి. తం కుచ్ఛిం పవిసిత్వా పక్కుథితం కరీసం ఆదాయ అధోభాగేన నిక్ఖమతి, యావ థోకమ్పి కరీసం అత్థి, తావ ఆవిలం హుత్వా నిక్ఖమతి, సుద్ధే ఉదరే అచ్ఛం అనావిలం హుత్వా నిక్ఖమతి. అథస్స అవసేసం ఉదకం పిట్ఠియం ఆసిఞ్చతి. తం కాళచమ్మం ఉప్పాటేత్వా గచ్ఛతి. తతో తిణుక్కాయ లోమాని ఝాపేత్వా తిఖిణేన అసినా సీసం ఛిన్దతి. పగ్ఘరణతం లోహితం భాజనేన పటిగ్గహేత్వా మంసం లోహితేన మద్దిత్వా పచిత్వా పుత్తదారమజ్ఝే నిసిన్నో ఖాదిత్వా సేసం విక్కిణాతి. తస్స ఇమినావ నియామేన జీవికం కప్పేన్తస్స పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని అతిక్కన్తాని . తథాగతే ధురవిహారే వసన్తే ఏకదివసమ్పి పుప్ఫముట్ఠిమత్తేన పూజా వా కటచ్ఛుమత్తం భిక్ఖదానం వా అఞ్ఞం వా కిఞ్చి పుఞ్ఞం నామ నాహోసి. అథస్స సరీరే రోగో ఉప్పజ్జి, జీవన్తస్సేవ అవీచిమహానిరయసన్తాపో ఉపట్ఠహి. అవీచిసన్తాపో నామ యోజనసతే ఠత్వా ఓలోకేన్తస్స అక్ఖీనం భిజ్జనసమత్థో పరిళాహో హోతి. వుత్తమ్పి చేతం –

> “తస్స అయోమయా భూమి, జలితా తేజసాయుతా;
>
> సమన్తా యోజనసతం, ఫరిత్వా తిట్ఠతి సబ్బదా”తి. (మ. ని. ౩.౨౬౭; అ. ని. ౩.౩౬);

నాగసేనత్థేరేన పనస్స పాకతికగ్గిసన్తాపతో అధిమత్తతాయ అయం ఉపమా వుత్తా – “యథా, మహారాజ, కూటాగారమత్తో పాసాణోపి నేరయికగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తో ఖణేన విలయం గచ్ఛతి, నిబ్బత్తసత్తా పనేత్థ కమ్మబలేన మాతుకుచ్ఛిగతా వియ న విలీయన్తీ”తి (మి. ప. ౨.౪.౬). తస్స తస్మిం సన్తాపే ఉపట్ఠితే కమ్మసరిక్ఖకో ఆకారో ఉప్పజ్జి. గేహమజ్ఝేయేవ సూకరరవం రవిత్వా జణ్ణుకేహి విచరన్తో పురత్థిమవత్థుమ్పి పచ్ఛిమవత్థుమ్పి గచ్ఛతి. అథస్స గేహమానుసకా తం దళ్హం గహేత్వా ముఖం పిదహన్తి. కమ్మవిపాకో నామ న సక్కా కేనచి పటిబాహితుం. సో విరవన్తోవ ఇతో చితో చ విచరతి. సమన్తా సత్తసు ఘరేసు మనుస్సా నిద్దం న లభన్తి. మరణభయేన తజ్జితస్స పన బహినిక్ఖమనం నివారేతుం అసక్కోన్తో సబ్బో గేహజనో యథా అన్తోఠితో బహి విచరితుం న సక్కోతి, తథా గేహద్వారాని థకేత్వా బహిగేహం పరివారేత్వా రక్ఖన్తో అచ్ఛతి. ఇతరో అన్తోగేహేయేవ నిరయసన్తాపేన విరవన్తో ఇతో చితో చ విచరతి. ఏవం సత్తదివసాని విచరిత్వా అట్ఠమే దివసే కాలం కత్వా అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తి. అవీచిమహానిరయో **దేవదూతసుత్తేన** (మ. ని. ౩.౨౬౧ ఆదయో; అ. ని. ౩.౩౬) వణ్ణేతబ్బోతి.

భిక్ఖూ తస్స ఘరద్వారేన గచ్ఛన్తా తం సద్దం సుత్వా, “సూకరసద్దో”తి సఞ్ఞినో హుత్వా విహారం గన్త్వా సత్థు సన్తికే నిసిన్నా ఏవమాహంసు – “భన్తే, చున్దసూకరితస్స గేహద్వారం పిదహిత్వా సూకరానం మారియమానానం అజ్జ సత్తమో దివసో, గేహే కాచి మఙ్గలకిరియా భవిస్సతి మఞ్ఞే. ఏత్తకే నామ, భన్తే, సూకరే మారేన్తస్స ఏకమ్పి మేత్తచిత్తం వా కారుఞ్ఞం వా నత్థి, న వత నో ఏవరూపో కక్ఖళో ఫరుసో సత్తో దిట్ఠపుబ్బో”తి. సత్థా – “న, భిక్ఖవే, సో ఇమే సత్తదివసే సూకరే మారేతి,

కమ్మసరిక్ఖకం పనస్స విపాకం ఉదపాది, జీవన్తస్సేవ అవీచిమహానిరయసన్తాపో ఉపట్ఠాసి. సో తేన సన్తాపేన సత్త దివసాని సూకరరవం రవన్తో అన్తోనివేసనే విచరిత్వా అజ్జ కాలం కత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తో"తి వత్వా, "భన్తే, ఇధ లోకే ఏవం సోచిత్వా పున గన్త్వా సోచనట్ఠానేయేవ నిబ్బత్తో"తి వుత్తే, "ఆమ, భిక్ఖవే, పమత్తా నామ గహట్ఠా వా హోన్తు పబ్బజితా వా, ఉభయత్థ సోచన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫. "ఇధ సోచతి పేచ్చ సోచతి,
పాపకారీ ఉభయత్థ సోచతి;
సో సోచతి సో విహఞ్ఞతి;
దిస్వా కమ్మకిలిట్ఠమత్తనో"తి.

తత్థ **పాపకారీ**తి నానప్పకారస్స పాపకమ్మస్స కారకో పుగ్గలో "అకతం వత మే కల్యాణం, కతం పాప"న్తి ఏకంసేనేవ మరణసమయే ఇధ **సోచతి,** ఇదమస్స కమ్మసోచనం. విపాకం అనుభవన్తో పన **పేచ్చ సోచతి**. ఇదమస్స పరలోకే విపాకసోచనం. ఏవం సో **ఉభయత్థ సోచతి**యేవ. తేనేవ కారణేన జీవమానోయేవ **సో** చున్దసూకరికోపి **సోచతి. దిస్వా కమ్మకిలిట్ఠ**న్తి అత్తనో కిలిట్ఠకమ్మం పస్సిత్వా నానప్పకారకం విలపన్తో విహఞ్ఞతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

చున్దసూకరికవత్థు దసమం.

౧౧. ధమ్మికఉపాసకవత్థు

ఇధ మోదతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మికఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర పఞ్చసతా ధమ్మికఉపాసకా నామ అహేసుం. తేసు ఏకేకస్స పఞ్చ పఞ్చ ఉపాసకసతాని పరివారా. యో తేసం జేట్ఠకో, తస్స సత్త పుత్తా సత్త ధీతరో. తేసు ఏకేకస్స ఏకేకా సలాకయాగు సలాకభత్తం పక్ఖికభత్తం నిమన్తనభత్తం ఉపోసథికభత్తం ఆగన్తుకభత్తం సఙ్ఘభత్తం వస్సావాసికం అహోసి. తేపి సబ్బేవ అనుజాతపుత్తా నామ అహేసుం. ఇతి చుద్దసన్నం పుత్తానం భరియాయ ఉపాసకస్సాతి సోళస సలాకయాగుఆదీని పవత్తన్తి. ఇతి సో సపుత్తదారో సీలవా కల్యాణధమ్మో దానసంవిభాగరతో అహోసి. అథస్స అపరభాగే రోగో ఉప్పజ్జి, ఆయుసఙ్ఖారో పరిహాయి. సో ధమ్మం సోతుకామో "అట్ఠ వా మే సోళస వా భిక్ఖూ పేసేథా"తి సత్థు సన్తికం పహిణి. సత్థా పేసేసి. తే గన్త్వా తస్స మఞ్చం పరివారేత్వా పఞ్ఞత్తేసు ఆసనేసు నిసిన్నా. "భన్తే, అయ్యానం మే దస్సనం దుల్లభం భవిస్సతి, దుబ్బలోమ్హి, ఏకం మే సుత్తం సజ్ఝాయథా"తి వుత్తే "కతరం సుత్తం సోతుకామో ఉపాసకా"తి? "సబ్బబుద్ధానం అవిజహితం సతిపట్ఠానసుత్త"న్తి వుత్తే – "ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో సత్తానం విసుద్ధియా"తి (దీ. ని. ౨.౩౭౩; మ. ని. ౧.౧౦౬) సుత్తన్తం పట్ఠపేసుం. తస్మిం ఖణే ఛహి దేవలోకేహి సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా సహస్ససిన్ధవయుత్తా దియడ్ఢయోజనసతికా ఛ రథా ఆగమింసు. తేసు ఠితా దేవతా "అమ్హాకం దేవలోకం నేస్సామ, అమ్హాకం దేవలోకం నేస్సామ, అమ్భో మత్తికభాజనం భిన్దిత్వా సువణ్ణభాజనం గణ్హన్తో వియ అమ్హాకం దేవలోకే అభిరమితుం ఇధ నిబ్బత్తాహి, అమ్హాకం దేవలోకే అభిరమితుం ఇధ నిబ్బత్తాహీ"తి

వదింసు. ఉపాసకో ధమ్మస్సవనన్తరాయం అనిచ్ఛన్తో – “ఆగమేథ ఆగమేథా”తి ఆహ. భిక్ఖూ “అమ్హే వారేతీ”తి సజ్ఝాయ తుణ్హీ అహేసుం.

అథస్స పుత్తధీతరో “అమ్హాకం పితా పుబ్బే ధమ్మస్సవనేన అతిత్తో అహోసి, ఇదాని పన భిక్ఖూ పక్కోసాపేత్వా సజ్ఝాయం కారేత్వా సయమేవ వారేతి, మరణస్స అభాయనకసత్తో నామ నత్థీ”తి విరవింసు. భిక్ఖూ “ఇదాని అనోకాసో”తి ఉట్ఠాయాసనా పక్కమింసు. ఉపాసకో థోకం వీతినామేత్వా సతిం పటిలభిత్వా పుత్తే పుచ్ఛి – “కస్మా కన్దథా”తి? “తాత, తుమ్హే భిక్ఖూ పక్కోసాపేత్వా ధమ్మం సుణన్తా సయమేవ వారయిత్థ, అథ మయం ‘మరణస్స అభాయనకసత్తో నామ నత్థీ’తి కన్దిమ్హా”తి . “అయ్యా పన కుహి”న్తి? “‘అనోకాసో’తి ఉట్ఠాయాసనా పక్కన్తా, తాతా”తి. “నాహం, అయ్యేహి సద్ధిం కథేమీ”తి వుత్తే “అథ కేన సద్ధిం కథేథా”తి. “ఛహి దేవలోకేహి దేవతా ఛ రథే అలఙ్కరిత్వా ఆదాయ ఆకాసే ఠత్వా ‘అమ్హాకం దేవలోకే అభిరమ, అమ్హాకం దేవలోకే అభిరమా’తి సద్దం కరోన్తి, తాహి సద్ధిం కథేమీ”తి. “కుహిం, తాత, రథా, న మయం పస్సామా”తి? “అత్థి పన మయ్హం గన్థితాని పుప్ఫానీ”తి? “అత్థి, తాతా”తి. “కతరో దేవలోకో రమణీయో”తి? “సబ్బబోధిసత్తానం బుద్ధమాతాపితూనఞ్చ వసితట్ఠానం తుసితభవనం రమణీయం, తాతా”తి. “తేన హి ‘తుసితభవనతో ఆగతరథే లగ్గతూ’తి పుప్ఫదామం ఖిపథా”తి. తే ఖిపింసు. తం రథధురే లగ్గిత్వా ఆకాసే ఓలమ్బి. మహాజనో తదేవ పస్సతి, రథం న పస్సతి. ఉపాసకో “పస్సథేతం పుప్ఫదామ”న్తి వత్వా, “ఆమ, పస్సామా”తి వుత్తే – “ఏతం తుసితభవనతో ఆగతరథే ఓలమ్బతి, అహం తుసితభవనం గచ్ఛామి , తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, మమ సన్తికే నిబ్బత్తితుకామా హుత్వా మయా కతనియామేనేవ పుఞ్ఞాని కరోథా”తి వత్వా కాలం కత్వా రథే పతిట్ఠాసి.

తావదేవస్స తిగావుతప్పమాణో సట్ఠిసకటభారాలఙ్కారపటిమణ్డితో అత్తభావో నిబ్బత్తి, అచ్ఛరాసహస్సం పరివారేసి, పఞ్చవీసతియోజనికం కనకవిమానం పాతురహోసి. తేపి భిక్ఖూ విహారం అనుప్పత్తే సత్థా పుచ్ఛి – “సుతా, భిక్ఖవే, ఉపాసకేన ధమ్మదేసనా”తి? “ఆమ, భన్తే, అన్తరాయేవ పన ‘ఆగమేథా’తి వారేసి. అథస్స పుత్తధీతరో కన్దింసు . మయం ‘ఇదాని అనోకాసో’తి ఉట్ఠాయాసనా నిక్ఖన్తా”తి. “న సో, భిక్ఖవే, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేసి, ఛహి దేవలోకేహి దేవతా ఛ రథే అలఙ్కరిత్వా ఆహరిత్వా తం ఉపాసకం పక్కోసింసు. సో ధమ్మదేసనాయ అన్తరాయం అనిచ్ఛన్తో తాహి సద్ధిం కథేసీ”తి. “ఏవం, భన్తే”తి. “ఏవం, భిక్ఖవే”తి. “ఇదాని కుహిం నిబ్బత్తో”తి? “తుసితభవనే, భిక్ఖవే”తి. “భన్తే, ఇదాని ఇధ ఞాతిమజ్ఝే మోదమానో విచరిత్వా ఇదానేవ గన్త్వా పున మోదనట్ఠానేయేవ నిబ్బత్తో”తి. “ఆమ, భిక్ఖవే, అప్పమత్తా హి గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా సబ్బత్థ మోదన్తియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬. “ఇధ మోదతి పేచ్చ మోదతి,
కతపుఞ్ఞో ఉభయత్థ మోదతి;
సో మోదతి సో పమోదతి,
దిస్వా కమ్మవిసుద్ధిమత్తనో”తి.

తత్థ **కతపుఞ్ఞో**తి నానప్పకారస్స కుసలస్స కారకో పుగ్గలో “అకతం వత మే పాపం, కతం మే కల్యాణ”న్తి ఇధ కమ్మమోదనేన, పేచ్చ విపాకమోదనేన మోదతి. ఏవం **ఉభయత్థ మోదతి** నామ. **కమ్మవిసుద్ధి**న్తి ధమ్మికఉపాసకోపి అత్తనో కమ్మవిసుద్ధిం పుఞ్ఞకమ్మసమ్పత్తిం దిస్వా కాలకిరియతో పుబ్బే ఇధలోకేపి మోదతి, కాలం కత్వా ఇదాని పరలోకేపి అతిమోదతియేవాతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

ధమ్మికఉపాసకవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. దేవదత్తవత్థు

ఇధ తప్పతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

దేవదత్తస్స వత్థు పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ యావ పథవిప్పవేసనా దేవదత్తం ఆరబ్భ భాసితాని సబ్బాని జాతకాని విత్థారేత్వా కథితం. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – సత్థరి అనుపియం నామ మల్లానం నిగమో అత్థి. తం నిస్సాయ అనుపియమ్బవనే విహరన్తేయేవ తథాగతస్స లక్ఖణపటిగ్గహణదివసేయేవ అసీతిసహస్సేహి ఞాతికులేహి "రాజా వా హోతు, బుద్ధో వా, ఖత్తియపరివారోవ విచరిస్సతీ"తి అసీతిసహస్సపుత్తా పటిఞ్ఞాతా. తేసు యేభుయ్యేన పబ్బజితేసు భద్దియం నామ రాజానం, అనురుద్ధం, ఆనన్దం, భగుం, కిమిలం, దేవదత్తన్తి ఇమే ఛ సక్యే అపబ్బజన్తే దిస్వా, "మయం అత్తనో పుత్తే పబ్బాజేమ, ఇమే ఛ సక్యా న ఞాతకా మఞ్ఞే, కస్మా న పబ్బజన్తీ"తి? కథం సముట్ఠాపేసుం. అథ ఖో మహానామో సక్యో అనురుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా, "తాత, అమ్హాకం కులా పబ్బజితో నత్థి, త్వం వా పబ్బజ, అహం వా పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. సో పన సుఖుమాలో హోతి సమ్పన్నభోగో, "నత్థీ"తి వచనమ్పి తేన న సుతపుబ్బం. ఏకదివసఞ్హి తేసు ఛసు ఖత్తియేసు గుళకీళం కీళన్తేసు అనురుద్ధో పూవేన పరాజితో పూవత్థాయ పహిణి, అథస్స మాతా పూవే సజ్జేత్వా పహిణి . తే ఖాదిత్వా పున కీళింసు. పునప్పునం తస్సేవ పరాజయో హోతి. మాతా పనస్స పహితే పహితే తిక్ఖత్తుం పూవే పహిణిత్వా చతుత్థవారే "పూవా నత్థీ"తి పహిణి. సో "నత్థీ"తి వచనస్స అసుతపుబ్బత్తా "ఏసాపేకా పూవవికతి భవిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో "నత్థిపూవం మే ఆహరథా"తి పేసేసి. మాతా పనస్స "నత్థిపూవం కిర, అయ్యే, దేథా"తి వుత్తే, "మమ పుత్తేన 'నత్థీ'తి పదం న సుతపుబ్బం, ఇమినా పన ఉపాయేన నం ఏతమత్థం జానాపేస్సామీ"తి తుచ్ఛం సువణ్ణపాతిం అఞ్ఞాయ సువణ్ణపాతియా పటికుజ్జిత్వా పేసేసి. నగరపరిగ్గాహికా దేవతా చిన్తేసుం – "అనురుద్ధసక్యేన అన్నభారకాలే అత్తనో భాగభత్తం ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధస్స దత్వా "'నత్థీ'తి మే వచనస్స సవనం మా హోతు, భోజనుప్పత్తిట్ఠానజాననం మా 'హోతూ'తి పత్థనా కతా, సచాయం తుచ్ఛపాతిం పస్సిస్సతి, దేవసమాగమం పవిసితుం న లభిస్సామ, సీసమ్పి నో సత్తధా ఫలేయ్యా"తి. అథ నం పాతిం దిబ్బపూవేహి పుణ్ణం అకంసు. తస్సా గుళమణ్డలే ఠపేత్వా ఉగ్ఘాటితమత్తాయ పూవగన్ధో సకలనగరే ఛాదేత్వా ఠితో. పూవఖణ్డం ముఖే ఠపితమత్తమేవ సత్తరసహరణీసహస్సాని అనుఫరి.

సో చిన్తేసి – "నాహం మాతు పియో, ఏత్తకం మే కాలం ఇమం నత్థిపూవం నామ న పచి, ఇతో పట్ఠాయ అఞ్ఞం పూవం నామ న ఖాదిస్సామీ"తి, సో గేహం గన్త్వావ మాతరం పుచ్ఛి – "అమ్మ , తుమ్హాకం అహం పియో, అప్పియో"తి? "తాత, ఏకక్ఖినో అక్ఖి వియ చ హదయం వియ చ అతివియ పియో మే అహోసీ"తి. "అథ కస్మా ఏత్తకం కాలం మయ్హం నత్థి పూవం న పచిత్థ, అమ్మా"తి? సా చూళుపట్ఠాకం పుచ్ఛి – "అత్థి కిఞ్చి పాతియం, తాతా"తి? "పరిపుణ్ణా, అయ్యే, పాతి పూవేహి, ఏవరూపా పూవా నామ మే న దిట్ఠపుబ్బా"తి ఆరోచేసి. సా చిన్తేసి – "మయ్హం పుత్తో పుఞ్ఞవా కతాభినీహారో భవిస్సతి, దేవతాహి పాతిం పూరేత్వా పూవా పహితా భవిస్సన్తీ"తి. "అథ నం పుత్తో, అమ్మ, ఇతో పట్ఠాయాహం అఞ్ఞం పూవం నామ న ఖాదిస్సామి, నత్థిపూవమేవ పచేయ్యాసీ"తి. సాపిస్స తతో పట్ఠాయ "పూవం ఖాదితుకామోమ్హీ"తి వుత్తే తుచ్ఛపాతిమేవ అఞ్ఞాయ పాతియా పటికుచ్ఛిత్వా పేసేసి. యావ అగారమజ్ఝే వసి, తావస్స దేవతావ పూవే పహిణింసు.

సో ఏత్తకమ్పి అజానన్తో పబ్బజ్జం నామ కిం జానిస్సతి? తస్మా “కా ఏసా పబ్బజ్జా నామా”తి భాతరం పుచ్ఛిత్వా “ఓహారితకేసమస్సునా కాసాయనివత్థేన కట్ఠత్థరకే వా బిదలమఞ్చకే వా నిపజ్జిత్వా పిణ్డాయ చరన్తేన విహరితబ్బం. ఏసా పబ్బజ్జా నామా”తి వుత్తే, “భాతిక, అహం సుఖుమాలో. నాహం సక్ఖిస్సామి పబ్బజితు”న్తి ఆహ. “తేన హి, తాత, కమ్మన్తం ఉగ్గహేత్వా ఘరావాసం వస. న హి సక్కా అమ్హేసు ఏకేన అపబ్బజితు”న్తి. అథ నం “కో ఏస కమ్మన్తో నామా”తి పుచ్ఛి. “భత్తుట్ఠానట్ఠానమ్పి అజానన్తో కులపుత్తో కమ్మన్తం నామ కిం జానిస్సతీ”తి? ఏకదివసఞ్హి తిణ్ణం ఖత్తియానం కథా ఉదపాది – “భత్తం నామ కుహిం ఉట్ఠహతీ”తి? కిమిలో ఆహ – “కోట్ఠే ఉట్ఠహతీ”తి. అథ నం భద్దియో “త్వం భత్తస్స ఉట్ఠానట్ఠానం న జానాసి, భత్తం నామ ఉక్ఖలియం ఉట్ఠహతీ”తి ఆహ. అనురుద్ధో “తుమ్హే ద్వేపి న జానాథ, భత్తం నామ రతనమకుళాయ సువణ్ణపాతియం ఉట్ఠహతీ”తి ఆహ.

తేసు కిర ఏకదివసం కిమిలో కోట్ఠతో వీహీ ఓతారియమానే దిస్వా, “ఏతే కోట్ఠేయేవ జాతా”తి సఞ్ఞీ అహోసి. భద్దియో ఏకదివసం ఉక్ఖలితో భత్తం వడ్ఢియమానం దిస్వా “ఉక్ఖలియఞ్ఞేవ ఉప్పన్న”న్తి సఞ్ఞీ అహోసి. అనురుద్ధేన పన నేవ వీహీ కోట్టేన్తా, న భత్తం పచన్తా, న వడ్ఢేన్తా దిట్ఠపుబ్బా, వడ్ఢేత్వా పన పురతో ఠపితమేవ పస్సతి. సో భుఞ్జితుకామకాలే “భత్తం పాతియం ఉట్ఠహతీ”తి సఞ్ఞమకాసి. ఏవం తయోపి తే భత్తుట్ఠానట్ఠానం న జానన్తి. తేనాయం “కో ఏస కమ్మన్తో నామా”తి పుచ్ఛిత్వా, “పఠమం ఖేత్తం కసాపేతబ్బ”న్తిఆదికం సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే కత్తబ్బం కిచ్చం సుత్వా, “కదా కమ్మన్తానం అన్తో పఞ్ఞాయిస్సతి, కదా మయం అప్పోస్సుక్కా భోగే భుఞ్జిస్సామా”తి వత్వా కమ్మన్తానం అపరియన్తతాయ అక్ఖాతాయ “తేన హి త్వఞ్ఞేవ ఘరావాసం వస, న మయ్హం ఏతేనత్థో”తి మాతరం ఉపసఙ్కమిత్వా , “అనుజానాహి మం, అమ్మ, పబ్బజిస్సామీ”తి వత్వా తాయ నానప్పకారేహి తిక్ఖత్తుం పటిక్ఖిపిత్వా, “సచే తే సహాయకో భద్దియరాజా పబ్బజిస్సతి, తేన సద్ధిం పబ్బజాహీ”తి వుత్తే తం ఉపసఙ్కమిత్వా, “మమ ఖో, సమ్మ, పబ్బజ్జా తవ పటిబద్ధా”తి వత్వా తం నానప్పకారేహి సఞ్ఞాపేత్వా సత్తమే దివసే అత్తనా సద్ధిం పబ్బజనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి.

తతో భద్దియో సక్యరాజా అనురుద్ధో ఆనన్దో భగు కిమిలో దేవదత్తోతి ఇమే ఛ ఖత్తియా ఉపాలికప్పకసత్తమా దేవా వియ దిబ్బసమ్పత్తిం సత్తాహం సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తా వియ చతురఙ్గినియా సేనాయ నిక్ఖమిత్వా పరవిసయం పత్వా రాజాణాయ సేనం నివత్తాపేత్వా పరవిసయం ఓక్కమింసు. తత్థ ఛ ఖత్తియా అత్తనో అత్తనో ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా భణ్డికం కత్వా, “హన్ద భణే, ఉపాలి, నివత్తస్సు, అలం తే ఏత్తకం జీవికాయా”తి తస్స అదంసు. సో తేసం పాదమూలే పరివత్తిత్వా పరిదేవిత్వా తేసం ఆణం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో ఉట్ఠాయ తం గహేత్వా నివత్తి. తేసం ద్వేధా జాతకాలే, వనం ఆరోదనప్పత్తం వియ పథవీకమ్పమానాకారప్పత్తా వియ అహోసి. ఉపాలి కప్పకోపి థోకం గన్త్వా నివత్తిత్వా “చణ్డా ఖో సాకియా, ‘ఇమినా కుమారా నిప్పాతితా’తి ఘాతేయ్యుమ్పి మం. ఇమే హి నామ సక్యకుమారా ఏవరూపం సమ్పత్తిం పహాయ ఇమాని అనగ్ఘాని ఆభరణాని ఖేళపిణ్డం వియ ఛడ్డేత్వా పబ్బజిస్సన్తి, కిమఙ్గం పనాహా”న్తి భణ్డికం ఓముఞ్చిత్వా తాని ఆభరణాని రుక్ఖే లగ్గేత్వా “అత్థికా గణ్హన్తూ”తి వత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా తేహి “కస్మా నివత్తోసీ”తి పుట్ఠో తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం తే ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా, “మయం, భన్తే, సాకియా నామ మాననిస్సితా, అయం అమ్హాకం దీఘరత్తం పరిచారకో, ఇమం పఠమతరం పబ్బాజేథ, మయమస్స అభివాదనాదీని కరిస్సామ, ఏవం నో మానో నిమ్మానాయిస్సతీ”తి వత్వా తం పఠమతరం పబ్బాజేత్వా పచ్ఛా సయం పబ్బజింసు. తేసు ఆయస్మా భద్దియో తేనేవ అన్తరవస్సేన తేవిజ్జో అహోసి. ఆయస్మా అనురుద్ధో దిబ్బచక్ఖుకో హుత్వా పచ్ఛా **మహావితక్కసుత్తం** (అ॰ ని॰ ౮.౩౦) సుత్వా

అరహత్తం పాపుణి. ఆయస్మా ఆనన్దో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. భగుత్థేరో చ కిమిలత్థేరో చ అపరభాగే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణింసు. దేవదత్తో పోథుజ్జనికం ఇద్ధిం పత్తో.

అపరభాగే సత్థరి కోసమ్బియం విహరన్తే ససావకసఙ్ఘస్స తథాగతస్స మహన్తో లాభసక్కారో నిబ్బత్తి. వత్థభేసజ్జాదిహత్థా మనుస్సా విహారం పవిసిత్వా "కుహిం సత్థా, కుహిం సారిపుత్తత్థేరో, కుహిం మహామోగ్గల్లానత్థేరో, కుహిం మహాకస్సపత్థేరో, కుహిం భద్దియత్థేరో, కుహిం అనురుద్ధత్థేరో, కుహిం ఆనన్దత్థేరో, కుహిం భగుత్థేరో, కుహిం కిమిలత్థేరో"తి అసీతిమహాసావకానం నిసిన్నట్ఠానం ఓలోకేన్తా విచరన్తి. "దేవదత్తత్థేరో కుహిం నిసిన్నో వా, ఠితో వా"తి పుచ్ఛన్తో నామ నత్థి. సో చిన్తేసి – "అహమ్పి ఏతేహి సద్ధింయేవ పబ్బజితో, ఏతేపి ఖత్తియపబ్బజితా, అహమ్పి ఖత్తియపబ్బజితో, లాభసక్కారహత్థా మనుస్సా ఏతేయేవ పరియేసన్తి, మమ నామం గహేతాపి నత్థి. కేన ను ఖో సద్ధిం ఏకతో హుత్వా కం పసాదేత్వా మమ లాభసక్కారం నిబ్బత్తేయ్య"న్తి. అథస్స ఏతదహోసి – "అయం ఖో రాజా బిమ్బిసారో పఠమదస్సనేనేవ ఏకాదసహి నహుతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో, న సక్కా ఏతేన సద్ధిం ఏకతో భవితుం, కోసలరఞ్ఞాపి సద్ధిం న సక్కా భవితుం. అయం ఖో పన రఞ్ఞో పుత్తో అజాతసత్తు కుమారో కస్సచి గుణదోసే న జానాతి, ఏతేన సద్ధిం ఏకతో భవిస్సామీ"తి. సో కోసమ్బితో రాజగహం గన్త్వా కుమారకవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా చత్తారో ఆసీవిసే చతూసు హత్థపాదేసు ఏకం గీవాయ పిలన్ధిత్వా ఏకం సీసే చుమ్బటకం కత్వా ఏకం ఏకంసం కరిత్వా ఇమాయ అహిమేఖలాయ ఆకాసతో ఓరుయ్హ అజాతసత్తుస్స ఉచ్ఛఙ్గే నిసీదిత్వా తేన భీతేన "కోసి త్వ"న్తి వుత్తే "అహం దేవదత్తో"తి వత్వా తస్స భయవినోదనత్థం తం అత్తభావం పటిసంహరిత్వా సఙ్ఘాటిపత్తచీవరధరో పురతో ఠత్వా తం పసాదేత్వా లాభసక్కారం నిబ్బత్తేసి. సో లాభసక్కారాభిభూతో "అహం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరిహరిస్సామీ"తి పాపకం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా సహ చిత్తుప్పాదేన ఇద్ధితో పరిహాయిత్వా సత్థారం వేళువనవిహారే సరాజికాయ పరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ – "భగవా, భన్తే, ఏతరహి జిణ్ణో వుడ్ఢో మహల్లకో, అప్పోస్సుక్కో దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారం అనుయుఞ్జతు, అహం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరిహరిస్సామి, నియ్యాదేథ మే భిక్ఖుసఙ్ఘ"న్తి వత్వా సత్థారా ఖేళాసకవాదేన అపసాదేత్వా పటిక్ఖిత్తో అనత్తమనో ఇమం పఠమం తథాగతే ఆఘాతం బన్ధిత్వా పక్కామి.

అథస్స భగవా రాజగహే పకాసనీయకమ్మం కారేసి. సో "పరిచ్చత్తో దాని అహం సమణేన గోతమేన, ఇదానిస్స అనత్థం కరిస్సామీ"తి అజాతసత్తుం ఉపసఙ్కమిత్వా, "పుబ్బే ఖో, కుమార, మనుస్సా దీఘాయుకా, ఏతరహి అప్పాయుకా. ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం త్వం కుమారోవ సమానో కాలం కరేయ్యాసి, తేన హి త్వం, కుమార, పితరం హన్త్వా రాజా హోహి, అహం భగవన్తం హన్త్వా బుద్ధో భవిస్సామీ"తి వత్వా తస్మిం రజ్జే పతిట్ఠితే తథాగతస్స వధాయ పురిసే పయోజేత్వా తేసు సోతాపత్తిఫలం పత్వా నివత్తేసు సయం గిజ్ఝకూటపబ్బతం అభిరుహిత్వా, "అహమేవ సమణం గోతమం జీవితా వోరోపేస్సామీ"తి సిలం పవిజ్ఝిత్వా రుహిరుప్పాదకకమ్మం కత్వా ఇమినాపి ఉపాయేన మారేతుం అసక్కోన్తో పున నాళాగిరిం విస్సజ్జాపేసి. తస్మిం ఆగచ్ఛన్తే ఆనన్దత్థేరో అత్తనో జీవితం సత్థు పరిచ్చజిత్వా పురతో అట్ఠాసి. సత్థా నాగం దమేత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా విహారం గన్త్వా అనేకసహస్సేహి ఉపాసకేహి అభిహటం మహాదానం పరిభుఞ్జిత్వా తస్మిం దివసే సన్నిపతితానం అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖాతానం రాజగహవాసీనం అనుపుబ్బిం కథం కథేత్వా చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయే జాతే "అహో ఆయస్మా ఆనన్దో మహాగుణో, తథారూపే నామ హత్థినాగే ఆగచ్ఛన్తే అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా సత్థు పురతోవ అట్ఠాసీ"తి థేరస్స గుణకథం సుత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చజియేవా"తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో **చూళహంస** (జా. ౧.౧౫.౧౩౩ ఆదయో; ౨.౨౧.౧ ఆదయో) – **మహాహంస** (జా. ౨.౨౧.౮౯ ఆదయో) –

కక్కటకజాతకాని (జా. ౧.౩.౪౯ ఆదయో) కథేసి. దేవదత్తస్సాపి కమ్మం నేవ పాకటం, తథా రఞ్ఞో మారాపితత్తా, న వధకానం పయోజితత్తా న సిలాయ పవిద్ధత్తా పాకటం అహోసి, యథా నాళాగిరిహత్థినో విస్సజ్జితత్తా. తదా హి మహాజనో "రాజాపి దేవదత్తేనేవ మారాపితో, వధకోపి పయోజితో, సిలాపి అపవిద్ధా. ఇదాని పన తేన నాళాగిరి విస్సజ్జాపితో, ఏవరూపం నామ పాపకం గహేత్వా రాజా విచరతీ"తి కోలాహలమకాసి.

రాజా మహాజనస్స కథం సుత్వా పఞ్చ థాలిపాకసతాని నీహరాపేత్వా న పున తస్సూపట్ఠానం అగమాసి, నాగరాపిస్స కులం ఉపగతస్స భిక్ఖామత్తమ్పి న అదంసు. సో పరిహీనలాభసక్కారో కోహఞ్ఞేన జీవితుకామో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్చ వత్థూని యాచిత్వా భగవతో "అలం, దేవదత్త, యో ఇచ్ఛతి, సో ఆరఞ్ఞికో హోతూ"తి పటిక్ఖిత్తో కస్సావుసో, వచనం సోభనం, కిం తథాగతస్స ఉదాహు మమ, అహఞ్హి ఉక్కట్ఠవసేన ఏవం వదామి, "సాధు, భన్తే, భిక్ఖూ యావజీవం ఆరఞ్ఞికా అస్సు, పిణ్డపాతికా, పంసుకూలికా, రుక్ఖమూలికా, మచ్ఛమంసం న ఖాదేయ్యు"న్తి. "యో దుక్ఖా ముచ్చితుకామో, సో మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛతూ"తి వత్వా పక్కామి. తస్స వచనం సుత్వా ఏకచ్చే నవకపబ్బజితా మన్దబుద్ధినో "కల్యాణం దేవదత్తో ఆహ, ఏతేన సద్ధిం విచరిస్సామా"తి తేన సద్ధిం ఏకతో అహేసుం. ఇతి సో పఞ్చసతేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం తేహి పఞ్చహి వత్థూహి లూఖప్పసన్నం జనం సఞ్ఞాపేన్తో కులేసు విఞ్ఞాపేత్వా విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తో సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమి. సో భగవతా, "సచ్చం కిర త్వం, దేవదత్త, సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమసి చక్కభేదాయా"తి పుట్ఠో "సచ్చం భగవా"తి వత్వా, "గరుకో ఖో, దేవదత్త, సఙ్ఘభేదో"తిఆదీహి ఓవదితోపి సత్థు వచనం అనాదియిత్వా పక్కన్తో ఆయస్మన్తం ఆనన్దం రాజగహే పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా, "అజ్జతగ్గే దానాహం, ఆవుసో ఆనన్ద, అఞ్ఞత్రేవ భగవతా, అఞ్ఞత్ర, భిక్ఖుసఙ్ఘా ఉపోసథం కరిస్సామి, సఙ్ఘకమ్మం కరిస్సామీ"తి ఆహ. థేరో తమత్థం భగవతో ఆరోచేసి. తం విదిత్వా సత్థా ఉప్పన్నధమ్మసంవేగో హుత్వా, "దేవదత్తో సదేవకస్స లోకస్స అనత్థనిస్సితం అత్తనో అవీచిమ్హి పచ్చనకకమ్మం కరోతీ"తి వితక్కేత్వా –

"సుకరాని అసాధూని, అత్తనో అహితాని చ;
యం వే హితఞ్చ సాధుఞ్చ, తం వే పరమదుక్కర"న్తి. (ధ. ప. ౧౬౩) –

ఇమం గాథం వత్వా పున ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"సుకరం సాధునా సాధు, సాధు పాపేన దుక్కరం;
పాపం పాపేన సుకరం, పాపమరియేహి దుక్కర"న్తి. (ఉదా. ౪౮; చూళవ. ౩౪౩);

అథ ఖో దేవదత్తో ఉపోసథదివసే అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం ఏకమన్తం నిసీదిత్వా, "యస్సిమాని పఞ్చ వత్థూని ఖమన్తి , సో సలాకం గణ్హాతూ"తి వత్వా పఞ్చసతేహి వజ్జిపుత్తకేహి నవకేహి అప్పకతఞ్ఞూహి సలాకాయ గహితాయ సఙ్ఘం భిన్దిత్వా తే భిక్ఖూ ఆదాయ గయాసీసం అగమాసి. తస్స తత్థ గతభావం సుత్వా సత్థా తేసం భిక్ఖూనం ఆనయనత్థాయ ద్వే అగ్గసావకే పేసేసి. తే తత్థ గన్త్వా ఆదేసనాపాటిహారియానుసాసనియా చేవ ఇద్ధిపాటిహారియానుసాసనియా చ అనుసాసన్తా తే అమతం పాయేత్వా ఆదాయ ఆకాసేన ఆగమింసు. కోకాలికోపి ఖో "ఉట్ఠేహి, ఆవుసో దేవదత్త, నీతా తే భిక్ఖూ సారిపుత్తమోగ్గల్లానేహి, నను త్వం మయా వుత్తో 'మా, ఆవుసో, సారిపుత్తమోగ్గల్లానే విస్సాసీ'తి. పాపిచ్ఛా సారిపుత్తమోగ్గల్లానా, పాపికానం ఇచ్ఛానం వసం గతా"తి వత్వా జణ్ణుకేన హదయమజ్ఝే పహరి, తస్స తత్థేవ ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గఞ్ఛి. ఆయస్మన్తం పన సారిపుత్తం భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం ఆకాసేన ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా భిక్ఖూ ఆహంసు – "భన్తే, ఆయస్మా సారిపుత్తో గమనకాలే

అత్తదుతియో గతో, ఇదాని మహాపరివారో ఆగచ్ఛన్తో సోభతీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సారిపుత్తో సోభతి, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తకాలేపి మయ్హం పుత్తో మమ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో సోభియేవా"తి వత్వా –

"హోతి సీలవతం అత్థో, పటిసన్థారవుత్తినం;
లక్ఖణం పస్స ఆయన్తం, ఞాతిసఙ్ఘపురక్ఖతం;
అథ పస్ససిమం కాళం, సువిహీనంవ ఞాతిభీ"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౧) –

ఇదం జాతకం కథేసి. పున భిక్ఖూహి, "భన్తే, దేవదత్తో కిర ద్వే అగ్గసావకే ఉభోసు పస్సేసు నిసీదాపేత్వా 'బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేస్సామీ'తి తుమ్హాకం అనుకిరియం కరోతీ"తి వుత్తే, "న , భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమ అనుకిరియం కాతుం వాయమి, న పన సక్ఖీ"తి వత్వా –

"అపి వీరక పస్సేసి, సకుణం మఞ్జుభాణకం;
మయూరగీవసఙ్కాసం, పతిం మయ్హం సవిట్ఠకం.

"ఉదకథలచరస్స పక్ఖినో,
నిచ్చం ఆమకమచ్ఛభోజినో;
తస్సానుకరం సవిట్ఠకో,
సేవాలే పలిగుణ్ఠితో మతో"తి. (జా॰ ౧.౨.౧౦౭-౧౦౮) –

ఆదినా జాతకం వత్వా అపరాపరేసుపి దివసేసు తథానురూపమేవ కథం ఆరబ్భ –

"అచారి వతాయం వితుదం వనాని,
కట్ఠఙ్గరుక్ఖేసు అసారకేసు;
అథాసదా ఖదిరం జాతసారం,
యత్థబ్భిదా గరుళో ఉత్తమఙ్గ"న్తి. (జా॰ ౧.౨.౧౨౦);

"లసీ చ తే నిప్ఫలికా, మత్థకో చ పదాలితో;
సబ్బా తే ఫాసుకా భగ్గా, అజ్జ ఖో త్వం విరోచసీ"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౪౩) –

ఏవమాదీని జాతకాని కథేసి. పున "అకతఞ్ఞూ దేవదత్తో"తి కథం ఆరబ్భ –

"అకరమ్హస తే కిచ్చం, యం బలం అహువమ్హసే;
మిగరాజ నమో త్యత్థు, అపి కిఞ్చి లభామసే.

"మమ లోహితభక్ఖస్స, నిచ్చం లుద్దాని కుబ్బతో;
దన్తన్తరగతో సన్తో, తం బహుం యమ్పి జీవసీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౨౯-౩౦) –

ఆదీని జాతకాని కథేసి. పున వధాయ పరిసక్కనమస్స ఆరబ్భ –

> “ఞాతమేతం కురుఙ్గస్స, యం త్వం సేపణ్ణి సియ్యసి;
>
> అఞ్ఞం సేపణ్ణి గచ్ఛామి, న మే తే రుచ్చతే ఫల”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౨౧) –

ఆదీని జాతకాని కథేసి. పునదివసే “ఉభతో పరిహీనో దేవదత్తో లాభసక్కారతో చ సామఞ్ఞతో చా”తి కథాసు పవత్తమానాసు “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో పరిహీనో, పుబ్బేపేస పరిహీనోయేవా”తి వత్వా –

> “అక్ఖీ భిన్నా పటో నట్ఠో, సఖిగేహే చ భణ్డనం;
>
> ఉభతో పదుట్ఠా కమ్మన్తా, ఉదకమ్హి థలమ్హి చా”తి. (జా॰ ౧.౧.౧౩౯) –

ఆదీని జాతకాని కథేసి. ఏవం రాజగహే విహరన్తోవ దేవదత్తం ఆరబ్భ బహూని జాతకాని కథేత్వా రాజగహతో సావత్థిం గన్త్వా జేతవనే విహారే వాసం కప్పేసి. దేవదత్తోపి ఖో నవ మాసే గిలానో పచ్ఛిమే కాలే సత్థారం దట్ఠుకామో హుత్వా అత్తనో సావకే ఆహ – “అహం సత్థారం దట్ఠుకామో, తం మే దస్సేథా”తి. “త్వం సమత్థకాలే సత్థారా సద్ధిం వేరీ హుత్వా అచరి, న మయం తత్థ నేస్సామా”తి వుత్తే, “మా మం నాసేథ, మయా సత్థరి ఆఘాతో కతో, సత్థు పన మయి కేసగ్గమత్తోపి ఆఘాతో నత్థి”. సో హి భగవా –

> “వధకే దేవదత్తమ్హి, చోరే అఙ్గులిమాలకే;
>
> ధనపాలే రాహులే చ, సబ్బత్థ సమమానసో”తి. (అప॰ థేర ౧.౧.౩౮౭; మి॰ ప॰ ౬.౬.౩) –

“దస్సేథ మే భగవన్త”న్తి పునప్పునం యాచి. అథ నం తే మఞ్చకేనాదాయ నిక్ఖమింసు. తస్స ఆగమనం సుత్వా భిక్ఖూ సత్థు ఆరోచేసుం – “భన్తే, దేవదత్తో కిర తుమ్హాకం దస్సనత్థాయ ఆగచ్ఛతీ”తి. “న, భిక్ఖవే, సో తేనత్తభావేన మం పస్సితుం లభిస్సతీ”తి. దేవదత్తో కిర పఞ్చన్నం వత్థూనం ఆయాచితకాలతో పట్ఠాయ పున బుద్ధం దట్ఠుం న లభతి, అయం ధమ్మతా. “అసుకట్ఠానఞ్చ అసుకట్ఠానఞ్చ ఆగతో, భన్తే”తి. “యం ఇచ్ఛతి, తం కరోతు, న సో మం పస్సితుం లభిస్సతీ”తి. “భన్తే, ఇతో యోజనమత్తం ఆగతో, అడ్ఢయోజనం, గావుతం, జేతవనపోక్ఖరణీసమీపం ఆగతో, భన్తే”తి. “సచేపి అన్తోజేతవనం పవిసతి, నేవ మం పస్సితుం లభిస్సతీ”తి. దేవదత్తం గహేత్వా ఆగతా జేతవనపోక్ఖరణీతీరే మఞ్చం ఓతారేత్వా పోక్ఖరణిం న్హాయితుం ఓతరింసు. దేవదత్తోపి ఖో మఞ్చతో వుట్ఠాయ ఉభో పాదే భూమియం ఠపేత్వా నిసీది. పాదా పథవిం పవిసింసు . సో అనుక్కమేన యావ గోప్ఫకా, యావ జణ్ణుకా, యావ కటితో, యావ థనతో, యావ గీవతో పవిసిత్వా హనుకట్ఠికస్స భూమియం పవిట్ఠకాలే –

> “ఇమేహి అట్ఠీహి తమగ్గపుగ్గలం,
>
> దేవాతిదేవం నరదమ్మసారథిం;
>
> సమన్తచక్ఖుం సతపుఞ్ఞలక్ఖణం,
>
> పాణేహి బుద్ధం సరణం ఉపేమీ”తి. (మి॰ ప॰ ౪.౧.౩) –

ఇమం గాథమాహ. ఇదం కిర ఠానం దిస్వా తథాగతో దేవదత్తం పబ్బాజేసి. సచే హి న సో పబ్బజిస్స, గిహీ హుత్వా కమ్మఞ్చ భారియం అకరిస్స, ఆయతిం భవనిస్సరణపచ్చయం కాతుం న సక్ఖిస్స, పబ్బజిత్వా చ పన కిఞ్చాపి కమ్మం భారియం కరిస్సతి, ఆయతిం భవనిస్సరణపచ్చయం కాతుం సక్ఖిస్సతీతి తం సత్థా పబ్బాజేసి. సో హి ఇతో సతసహస్సకప్పమత్థకే అట్ఠిస్సరో నామ పచ్చేకబుద్ధో భవిస్సతి, సో పథవిం పవిసిత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. నిచ్చలే బుద్ధే అపరజ్ఝభావేన పన నిచ్చలోవ హుత్వా పచ్చతూతి యోజనసతికే అన్తో అవీచిమ్హి యోజనసతుబ్బేధమేవస్స సరీరం నిబ్బత్తి. సీసం యావ కణ్ణసక్ఖలితో ఉపరి అయకపల్లం పావిసి, పాదా యావ గోప్ఫకా హేట్ఠా అయపథవియం పవిట్ఠా, మహాతాలక్ఖన్ధపరిమాణం అయసూలం పచ్ఛిమభిత్తితో నిక్ఖమిత్వా పిట్ఠిమజ్ఝం భిన్దిత్వా ఉరేన నిక్ఖమిత్వా పురిమభిత్తిం పావిసి, అపరం దక్ఖిణభిత్తితో నిక్ఖమిత్వా దక్ఖిణపస్సం భిన్దిత్వా వామపస్సేన నిక్ఖమిత్వా ఉత్తరభిత్తిం పావిసి, అపరం ఉపరి కపల్లతో నిక్ఖమిత్వా మత్థకం భిన్దిత్వా అధోభాగేన నిక్ఖమిత్వా అయపథవిం పావిసి. ఏవం సో తత్థ నిచ్చలోవ పచ్చి.

భిక్ఖూ "ఏత్తకం ఠానం దేవదత్తో ఆగచ్ఛన్తో సత్థారం దట్ఠుం అలభిత్వావ పథవిం పవిట్ఠో"తి కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మయి అపరజ్ఝిత్వా పథవిం పావిసి, పుబ్బేపి పవిట్ఠోయేవా"తి వత్వా హత్థిరాజకాలే మగ్గమూళ్హం పురిసం సమస్సాసేత్వా అత్తనో పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా ఖేమన్తం పాపితస్స పున తిక్ఖత్తుం ఆగన్త్వా అగ్గట్ఠానే మజ్ఝిమట్ఠానే మూలేహి ఏవం దన్తే ఛిన్దిత్వా తతియవారే మహాపురిసస్స చక్ఖుపథం అతిక్కమన్తస్స తస్స పథవిం పవిట్ఠభావం దీపేతుం –

"అకతఞ్ఞుస్స పోసస్స, నిచ్చం వివరదస్సినో;
సబ్బం చే పథవిం దజ్జా, నేవ నం అభిరాధయే"తి. (జా॰ ౧.౧.౭౨; ౧.౯.౧౦౪) –

ఇదం జాతకం కథేత్వా పునపి తథేవ కథాయ సముట్ఠితాయ ఖన్తివాదిభూతే అత్తని అపరజ్ఝిత్వా కలాబురాజభూతస్స తస్స పథవిం పవిట్ఠభావం దీపేతుం **ఖన్తివాదిజాతకఞ్చ** (జా॰ ౧.౪.౪౯ ఆదయో), చూళధమ్మపాలభూతే అత్తని అపరజ్ఝిత్వా మహాపతాపరాజభూతస్స తస్స పథవిం పవిట్ఠభావం దీపేతుం **చూళధమ్మపాలజాతకఞ్చ** (జా॰ ౧.౫.౪౪ ఆదయో) కథేసి.

పథవిం పవిట్ఠే పన దేవదత్తే మహాజనో హట్ఠతుట్ఠో ధజపటాకకదలియో ఉస్సాపేత్వా పుణ్ణఘటే ఠపేత్వా "లాభా వత నో"తి మహన్తం ఛణం అనుభోతి. తమత్థం భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తే మతే మహాజనో తుస్సతి, పుబ్బేపి తుస్సియేవా"తి వత్వా సబ్బజనస్స అప్పియే చణ్డే ఫరుసే బారాణసియం పిఙ్గలరఞ్ఞో నామ మతే మహాజనస్స తుట్ఠభావం దీపేతుం –

"సబ్బో జనో హింసితో పిఙ్గలేన,
తస్మిం మతే పచ్చయా వేదయన్తి;
పియో ను తే ఆసి అకణ్హనేత్తో,
కస్మా తువం రోదసి ద్వారపాల.

"న మే పియో ఆసి అకణ్హనేత్తో,
భాయామి పచ్చాగమనాయ తస్స;

ఇతో గతో హింసేయ్య మచ్చురాజం,

సో హింసితో ఆనేయ్య పున ఇధా’’తి. (జా॰ ౧.౨.౧౭౯-౧౮౦) –

ఇదం **పిఙ్గలజాతకం** కథేసి. భిక్ఖూ సత్థారం పుచ్ఛింసు – ‘‘ఇదాని, భన్తే, దేవదత్తో కుహిం నిబ్బత్తో’’తి? ‘‘అవీచిమహానిరయే, భిక్ఖవే’’తి. ‘‘భన్తే, ఇధ తప్పన్తో విచరిత్వా పున గన్త్వా తప్పనట్ఠానేయేవ నిబ్బత్తో’’తి. ‘‘ఆమ, భిక్ఖవే, పబ్బజితా వా హోన్తు గహట్ఠా వా, పమాదవిహారినో ఉభయత్థ తప్పన్తియేవా’’తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭. ‘‘ఇధ తప్పతి పేచ్చ తప్పతి, పాపకారీ ఉభయత్థ తప్పతి;

పాపం మే కతన్తి తప్పతి, భియ్యో తప్పతి దుగ్గతిం గతో’’తి.

తత్థ **ఇధ తప్పతీ**తి ఇధ కమ్మతప్పనేన దోమనస్సమత్తేన తప్పతి. **పేచ్చా**తి పరలోకే పన విపాకతప్పనేన అతిదారుణేన అపాయదుక్ఖేన తప్పతి. **పాపకారీ**తి నానప్పకారస్స పాపస్స కత్తా. **ఉభయత్థా**తి ఇమినా వుత్తప్పకారేన తప్పనేన ఉభయత్థ తప్పతి నామ. **పాపం మే**తి సో హి కమ్మతప్పనేన కప్పన్తో ‘‘పాపం మే కత’’న్తి తప్పతి. తం అప్పమత్తకం తప్పనం, విపాకతప్పనేన పన తప్పన్తో **భియ్యో తప్పతి దుగ్గతిం గతో** అతిఫరుసేన తప్పనేన అతివియ తప్పతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

దేవదత్తవత్థు ద్వాదసమం.

౧౩. సుమనాదేవీవత్థు

ఇధ నన్దతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సుమనాదేవిం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియఞ్హి దేవసికం అనాథపిణ్డికస్స గేహే ద్వే భిక్ఖుసహస్సాని భుఞ్జన్తి, తథా విసాఖాయ మహాఉపాసికాయ. సావత్థియం యో యో దానం దాతుకామో హోతి, సో సో తేసం ఉభిన్నం ఓకాసం లభిత్వావ కరోతి. కిం కారణా? ‘‘తుమ్హాకం దానగ్గం అనాథపిణ్డికో వా విసాఖా వా ఆగతా’’తి పుచ్ఛిత్వా, ‘‘నాగతా’’తి వుత్తే సతసహస్సం విస్సజ్జేత్వా కతదానమ్పి ‘‘కిం దానం నామేత’’న్తి గరహన్తి. ఉభోపి హి తే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స రుచిఞ్చ అనుచ్ఛవికకిచ్చాని చ అతివియ జానన్తి, తేసు విచారేన్తేసు భిక్ఖూ చిత్తరూపం భుఞ్జన్తి. తస్మా సబ్బే దానం దాతుకామా తే గహేత్వావ గచ్ఛన్తి. ఇతి తే అత్తనో అత్తనో ఘరే భిక్ఖూ పరివిసితుం న లభన్తి. తతో విసాఖా, ‘‘కో ను ఖో మమ ఠానే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిస్సతీ’’తి ఉపధారేన్తీ పుత్తస్స ధీతరం దిస్వా తం అత్తనో ఠానే ఠపేసి. సా తస్సా నివేసనే భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసతి. అనాథపిణ్డికోపి మహాసుభద్దం నామ జేట్ఠధీతరం ఠపేసి. సా భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చం కరోన్తీ ధమ్మం సుణన్తీ సోతాపన్నా హుత్వా పతికులం అగమాసి. తతో చూళసుభద్దం ఠపేసి. సాపి తథేవ కరోన్తీ సోతాపన్నా హుత్వా పతికులం గతా. అథ సుమనదేవిం నామ కనిట్ఠధీతరం ఠపేసి. సా పన ధమ్మం సుత్వా సకదాగామిఫలం పత్వా కుమారికావ హుత్వా తథారూపేన అఫాసుకేన ఆతురా ఆహారుపచ్ఛేదం కత్వా పితరం దట్ఠుకామా హుత్వా పక్కోసాపేసి. సో ఏకస్మిం దానగ్గే తస్సా సాసనం సుత్వావ ఆగన్త్వా, ‘‘కిం, అమ్మ సుమనే’’తి ఆహ. సాపి నం ఆహ – ‘‘కిం, తాత కనిట్ఠభాతికా’’తి? ‘‘విలపసి అమ్మా’’తి? ‘‘న విలపామి, కనిట్ఠభాతికా’’తి. ‘‘భాయసి,

అమ్మా”తి? “న భాయామి, కనిట్ఠభాతికా”తి. ఏత్తకం వత్వాయేవ పన సా కాలమకాసి. సో సోతాపన్నోపి సమానో సేట్ఠిధీతరి ఉప్పన్నసోకం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ధీతు సరీరకిచ్చం కారేత్వా రోదన్తో సత్థు సన్తికం గన్త్వా, “కిం, గహపతి, దుక్ఖీ దుమ్మనో అస్సుముఖో రోదమానో ఆగతోసీ”తి వుత్తే, “ధీతా మే, భన్తే, సుమనదేవీ కాలకతా”తి ఆహ. “అథ కస్మా సోచసి, నను సబ్బేసం ఏకంసికం మరణ”న్తి? “జానామేతం, భన్తే, ఏవరూపా నామ మే హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నా ధీతా, సా మరణకాలే సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తీ విలపమానా మతా, తేన మే అనప్పకం దోమనస్సం ఉప్పజ్జతీ”తి. “కిం పన తాయ కథితం మహాసేట్ఠీ”తి? “అహం తం, భన్తే, ‘అమ్మ, సుమనే’తి ఆమన్తేసిం. అథ మం ఆహ – ‘కిం, తాత, కనిట్ఠభాతికా’తి? ‘విలపసి, అమ్మా’తి? ‘న విలపామి, కనిట్ఠభాతికా’తి. ‘భాయసి, అమ్మా’తి? ‘న భాయామి కనిట్ఠభాతికా’తి. ఏత్తకం వత్వా కాలమకాసీ”తి. అథ నం భగవా ఆహ – “న తే మహాసేట్ఠి ధీతా విలపతీ”తి. “అథ కస్మా భన్తే ఏవమాహా”తి? “కనిట్ఠత్తాయేవ . ధీతా హి తే, గహపతి, మగ్గఫలేహి తయా మహల్లికా. త్వఞ్హి సోతాపన్నో, ధీతా పన తే సకదాగామినీ. సా మగ్గఫలేహి తయా మహల్లికత్తా తం ఏవమాహా”తి. “ఏవం, భన్తే”తి? “ఏవం, గహపతీ”తి. “ఇదాని కుహిం నిబ్బత్తా, భన్తే”తి? “తుసితభవనే, గహపతీ”తి. “భన్తే, మమ ధీతా ఇధ ఞాతకానం అన్తరే నన్దమానా విచరిత్వా ఇతో గన్త్వాపి నన్దనట్ఠానేయేవ నిబ్బత్తా”తి. అథ నం సత్థా “ఆమ, గహపతి, అప్పమత్తా నామ గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా ఇధ లోకే చ పరలోకే చ నన్దన్తియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౮. “ఇధ నన్దతి పేచ్చ నన్దతి, కతపుఞ్ఞో ఉభయత్థ నన్దతి;
పుఞ్ఞం మే కతన్తి నన్దతి, భియ్యో నన్దతి సుగ్గతిం గతో”తి.

తత్థ **ఇధా**తి ఇధ లోకే కమ్మనన్దనేన నన్దతి. **పేచ్చా**తి పరలోకే విపాకనన్దనేన నన్దతి. **కతపుఞ్ఞో**తి నానప్పకారస్స పుఞ్ఞస్స కత్తా. **ఉభయత్థా**తి ఇధ “కతం మే కుసలం, అకతం మే పాప”న్తి నన్దతి, పరత్థ విపాకం అనుభవన్తో నన్దతి. **పుఞ్ఞం మే**తి ఇధ నన్దన్తో పన “పుఞ్ఞం మే కత”న్తి సోమనస్సమత్తేనేవ కమ్మనన్దనం ఉపాదాయ నన్దతి. **భియ్యో**తి విపాకనన్దనేన పన సుగతిం గతో సత్తపఞ్ఞాసవస్సకోటియో సట్ఠివస్ససతసహస్సాని దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవన్తో తుసితపురే అతివియ నన్దతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

సుమనాదేవీవత్థు తేరసమం.

౧౪. ద్వేసహాయకభిక్ఖువత్థు

బహుమ్పి చేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే సహాయకే ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థివాసినో హి ద్వే కులపుత్తా సహాయకా విహారం గన్త్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా కామే పహాయ సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా పఞ్చ వస్సాని ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికే వసిత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా సాసనే ధురం పుచ్ఛిత్వా విపస్సనాధురఞ్చ గన్థధురఞ్చ విత్థారతో సుత్వా ఏకో తావ “అహం, భన్తే, మహల్లకకాలే పబ్బజితో న సక్ఖిస్సామి గన్థధురం పూరేతుం, విపస్సనాధురం పన పూరేస్సామీ”తి యావ అరహత్తా విపస్సనాధురం కథాపేత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. ఇతరో పన “అహం గన్థధురం పూరేస్సామీ”తి అనుక్కమేన తేపిటకం బుద్ధవచనం

ఉగ్గణ్హిత్వా గతగతట్ఠానే ధమ్మం కథేతి, సరభఞ్ఞం భణతి, పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం ధమ్మం వాచేన్తో విచరతి. అట్ఠారసన్నం మహాగణానం ఆచరియో అహోసి. భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఇతరస్స థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తస్స ఓవాదే ఠత్వా అరహత్తం పత్వా థేరం వన్దిత్వా, "సత్థారం దట్ఠుకామమ్హా"తి వదన్తి. థేరో "గచ్ఛథ, ఆవుసో, మమ వచనేన సత్థారం వన్దిత్వా అసీతి మహాథేరే వన్దథ, సహాయకత్థేరమ్పి మే 'అమ్హాకం ఆచరియో తుమ్హే వన్దతీ'తి వదథా"తి పేసేతి. తే భిక్ఖూ విహారం గన్త్వా సత్థారఞ్చేవ అసీతి మహాథేరే చ వన్దిత్వా గన్థికత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా, "భన్తే, అమ్హాకం ఆచరియో తుమ్హే వన్దతీ"తి వదన్తి. ఇతరేన చ "కో నామ సో"తి వుత్తే, "తుమ్హాకం సహాయకభిక్ఖు, భన్తే"తి వదన్తి. ఏవం థేరే పునప్పునం సాసనం పహిణన్తే సో భిక్ఖు థోకం కాలం సహిత్వా అపరభాగే సహితుం అసక్కోన్తో "అమ్హాకం ఆచరియో తుమ్హే వన్దతీ"తి వుత్తే, "కో ఏసో"తి వత్వా "తుమ్హాకం సహాయకభిక్ఖూ"తి వుత్తే, "కిం పన తుమ్హేహి తస్స సన్తికే ఉగ్గహితం, కిం దీఘనికాయాదీసు అఞ్ఞతరో నికాయో, కిం తీసు పిటకేసు ఏకం పిటక"న్తి వత్వా "చతుప్పదికమ్పి గాథం న జానాతి, పంసుకూలం గహేత్వా పబ్బజితకాలేయేవ అరఞ్ఞం పవిట్ఠో, బహూ వత అన్తేవాసికే లభి, తస్స ఆగతకాలే మయా పఞ్హం పుచ్ఛితుం వట్టతీ"తి చిన్తేసి.

అథ అపరభాగే థేరో సత్థారం దట్ఠుం ఆగతో. సహాయకస్స థేరస్స సన్తికే పత్తచీవరం ఠపేత్వా గన్త్వా సత్థారఞ్చేవ అసీతి మహాథేరే చ వన్దిత్వా సహాయకస్స వసనట్ఠానం పచ్చాగమి. అథస్స సో వత్తం కారేత్వా సమప్పమాణం ఆసనం గహేత్వా, "పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ"తి నిసీది. తస్మిం ఖణే సత్థా "ఏస ఏవరూపం మమ పుత్తం విహేఠేత్వా నిరయే నిబ్బత్తేయ్యా"తి తస్మిం అనుకమ్పాయ విహారచారికం చరన్తో వియ తేసం నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది. తత్థ తత్థ నిసీదన్తా హి భిక్ఖూ బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వావ నిసీదన్తి. తేన సత్థా పకతిపఞ్ఞత్తేయేవ ఆసనే నిసీది. నిసజ్జ ఖో పన గన్థికభిక్ఖుం పఠమజ్ఝానే పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా తస్మిం అకథితే దుతియజ్ఝానం ఆదిం కత్వా అట్ఠసుపి సమాపత్తీసు రూపారూపేసు చ పఞ్హం పుచ్ఛి. గన్థికత్థేరో ఏకమ్పి కథేతుం నాసక్ఖి. ఇతరో తం సబ్బం కథేసి. అథ నం సోతాపత్తిమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి. గన్థికత్థేరో కథేతుం నాసక్ఖి. తతో ఖీణాసవత్థేరం పుచ్ఛి. థేరో కథేసి. సత్థా "సాధు సాధు, భిక్ఖూ"తి అభినన్దిత్వా సేసమగ్గేసుపి పటిపాటియా పఞ్హం పుచ్ఛి. గన్థికో ఏకమ్పి కథేతుం నాసక్ఖి, ఖీణాసవో పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం కథేసి. సత్థా చతూసుపి ఠానేసు తస్స సాధుకారం అదాసి. తం సుత్వా భుమ్మదేవే ఆదిం కత్వా యావ బ్రహ్మలోకా సబ్బా దేవతా చేవ నాగసుపణ్ణా చ సాధుకారం అదంసు. తం సాధుకారం సుత్వా తస్స అన్తేవాసికా చేవ సద్ధివిహారినో చ సత్థారం ఉజ్ఝాయింసు – "కిం నామేతం సత్థారా కతం, కిఞ్చి అజానన్తస్స మహల్లకత్థేరస్స చతూసు ఠానేసు సాధుకారం అదాసి, అమ్హాకం పనాచరియస్స సబ్బపరియత్తిధరస్స పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం పామోక్ఖస్స పసంసామత్తమ్పి న కరీ"తి. అథ నే సత్థా "కిం నామేతం, భిక్ఖవే, కథేథా"తి పుచ్ఛిత్వా తస్మిం అత్థే ఆరోచితే, "భిక్ఖవే, తుమ్హాకం ఆచరియో మమ సాసనే భతియా గావో రక్ఖణసదిసో, మయ్హం పన పుత్తో యథారుచియా పఞ్చ గోరసే పరిభుఞ్జనకసామిసదిసో"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౯. "బహుమ్పి చే సంహిత భాసమానో,
న తక్కరో హోతి నరో పమత్తో;
గోపోవ గావో గణయం పరేసం,
న భాగవా సామఞ్ఞస్స హోతి.

౨౦. "అప్పమ్పి చే సంహిత భాసమానో,

ధమ్మస్స హోతి అనుధమ్మచారీ;
రాగఞ్చ దోసఞ్చ పహాయ మోహం,
సమ్మప్పజానో సువిముత్తచిత్తో.
“అనుపాదియానో ఇధ వా హురం వా,
స భాగవా సామఞ్ఞస్స హోతీ”తి.

తత్థ **సంహితన్తి** తేపిటకస్స బుద్ధవచనస్సేతం నామం. తం ఆచరియే ఉపసఙ్కమిత్వా ఉగ్గణ్హిత్వా బహుమ్పి పరేసం **భాసమానో** వాచేన్తో తం ధమ్మం సుత్వా యం కారకేన పుగ్గలేన కత్తబ్బం, తక్కరో న హోతి. కుక్కుటస్స పక్ఖపహరణమత్తమ్పి అనిచ్చాదివసేన యోనిసోమనసికారం నప్పవత్తేతి. ఏసో యథా నామ దివసం భతియా గావో రక్ఖన్తో గోపో పాతోవ నిరవసేసం సమ్పటిచ్ఛిత్వా సాయం గహేత్వా సామికానం నియ్యాదేత్వా దివసభతిమత్తం గణ్హాతి, యథారుచియా పన పఞ్చ గోరసే పరిభుఞ్జితుం న లభతి, ఏవమేవ కేవలం అన్తేవాసికానం సన్తికా వత్తపటివత్తకరణమత్తస్స భాగీ హోతి, సామఞ్ఞస్స పన భాగీ న హోతి. యథా పన గోపాలకేన నియ్యాదితానం గున్నం గోరసం సామికావ పరిభుఞ్జన్తి, తథా తేన కథితం ధమ్మం సుత్వా కారకపుగ్గలా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జిత్వా కేచి పఠమజ్ఝానాదీని పాపుణన్తి, కేచి విపస్సనం వడ్ఢేత్వా మగ్గఫలాని పాపుణన్తి, గోణసామికా గోరసస్సేవ సామఞ్ఞస్స భాగినో హోన్తి.

ఇతి సత్థా సీలసమ్పన్నస్స బహుస్సుతస్స పమాదవిహారినో అనిచ్చాదివసేన యోనిసోమనసికారే పమత్తస్స భిక్ఖునో వసేన పఠమం గాథం కథేసి, న దుస్సీలస్స. దుతియగాథా పన అప్పస్సుతస్సపి యోనిసోమనసికారే కమ్మం కరోన్తస్స కారకపుగ్గలస్స వసేన కథితా.

తత్థ **అప్పమ్పి చేతి** థోకం ఏకవగ్గద్వివగ్గమత్తమ్పి. **ధమ్మస్స హోతి అనుధమ్మచారీతి** అత్థమఞ్ఞాయ ధమ్మమఞ్ఞాయ నవలోకుత్తరధమ్మస్స అనురూపం ధమ్మం పుబ్బభాగపటిపదాసఙ్ఖాతం చతుపారిసుద్ధిసీలధుతఙ్గఅసుభకమ్మట్ఠానాదిభేదం చరన్తో అనుధమ్మచారీ హోతి. సో “అజ్జ అజ్జేవా”తి పటివేధం ఆకఙ్ఖన్తో విచరతి. సో ఇమాయ సమ్మాపటిపత్తియా రాగఞ్చ దోసఞ్చ పహాయ మోహం సమ్మా హేతునా నయేన పరిజానితబ్బే ధమ్మే పరిజానన్తో తదఙ్గవిక్ఖమ్భనసముచ్ఛేదపటిప్పస్సద్ధినిస్సరణవిముత్తీనం వసేన సువిముత్తచిత్తో, **అనుపాదియానో ఇధ వా హురం వాతి** ఇధలోకపరలోకపరియాపన్నా వా అజ్ఝత్తికబాహిరా వా ఖన్ధాయతనధాతుయో చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియన్తో మహాఖీణాసవో మగ్గసఙ్ఖాతస్స సామఞ్ఞస్స వసేన ఆగతస్స ఫలసామఞ్ఞస్స చేవ పఞ్చఅసేక్ఖధమ్మక్ఖన్ధస్స చ భాగవా హోతీతి రతనకూటేన వియ అగారస్స అరహత్తేన దేసనాయ కూటం గణ్హీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

ద్వేసహాయకభిక్ఖువత్థు చుద్దసమం.

యమకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమో వగ్గో.

౨. అప్పమాదవగ్గో

౧. సామావతీవత్థు

అప్పమాదో అమతపదన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా కోసమ్బిం ఉపనిస్సాయ ఘోసితారామే విహరన్తో సామావతిప్పముఖానం పఞ్చన్నం ఇత్థిసతానం, మాగణ్డియప్పముఖానఞ్చ ఏతిస్సా పఞ్చన్నం ఞాతిసతానం మరణబ్యసనం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే అల్లకప్పరట్ఠే అల్లకప్పరాజా నామ, వేఠదీపకరట్ఠే వేఠదీపకరాజా నామాతి ఇమే ద్వే దహరకాలతో పట్ఠాయ సహాయకా హుత్వా ఏకాచరియకులే సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా అత్తనో అత్తనో పితూనం అచ్చయేన ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా ఆయామేన దసదసయోజనికే రట్ఠే రాజానో అహేసుం. తే కాలేన కాలం సమాగన్త్వా ఏకతో తిట్ఠన్తా నిసీదన్తా నిపజ్జన్తా మహాజనం జాయమానఞ్చ జీయమానఞ్చ మీయమానఞ్చ దిస్వా “పరలోకం గచ్ఛన్తం అనుగచ్ఛన్తో నామ నత్థి, అన్తమసో అత్తనో సరీరమ్పి నానుగచ్ఛతి, సబ్బం పహాయ గన్తబ్బం, కిం నో ఘరావాసేన, పబ్బజిస్సామా”తి మన్తేత్వా రజ్జాని పుత్తదారానం నియ్యాదేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తప్పదేసే వసన్తా మన్తయింసు – “మయం రజ్జం పహాయ పబ్బజితా, న జీవితుం అసక్కోన్తా. తే మయం ఏకట్ఠానే వసన్తా అపబ్బజితసదిసాయేవ హోమ, తస్మా విసుం వసిస్సామ. త్వం ఏతస్మిం పబ్బతే వస, అహం ఇమస్మిం పబ్బతే వసిస్సామి. అన్వద్ధమాసం పన ఉపోసథదివసే ఏకతో భవిస్సామా”తి. అథ ఖో నేసం ఏతదహోసి – “ఏవమ్పి నో గణసఙ్గణికావ భవిస్సతి, త్వం పన తవ పబ్బతే అగ్గిం జాలేయ్యాసి, అహం మమ పబ్బతే అగ్గిం జాలేస్సామి, తాయ సఞ్ఞాయ అత్థిభావం జానిస్సామా”తి. తే తథా కరింసు.

అథ అపరభాగే వేఠదీపకతాపసో కాలం కత్వా మహేసక్ఖో దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తో. తతో అడ్ఢమాసే సమ్పత్తే అగ్గిం అదిస్వావ ఇతరో “సహాయకో మే కాలకతో”తి అఞ్ఞాసి. ఇతరోపి నిబ్బత్తక్ఖణేయేవ అత్తనో దేవసిరిం ఓలోకేత్వా కమ్మం ఉపధారేన్తో నిక్ఖమనతో పట్ఠాయ అత్తనో తపచరియం దిస్వా “గన్త్వా మమ సహాయకం పస్సిస్సామీ”తి తం అత్తభావం విజహిత్వా మగ్గికపురిసో వియ తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సో ఆహ – “కుతో ఆగతోసీ”తి? “మగ్గికపురిసో అహం, భన్తే, దూరతోవ ఆగతోమ్హి. కిం పన, భన్తే, అయ్యో ఇమస్మిం ఠానే ఏకకోవ వసతి, అఞ్ఞోపి కోచి అత్థీ”తి? “అత్థి మే ఏకో సహాయకో”తి. “కుహిం సో”తి? “ఏతస్మిం పబ్బతే వసతి, ఉపోసథదివసే పన అగ్గిం న జాలేతి, మతో నూన భవిస్సతీ”తి. “ఏవం, భన్తే”తి? “ఏవమావుసో”తి. “అహం సో, భన్తే”తి. “కుహిం నిబ్బత్తోసీ”తి? “దేవలోకే మహేసక్ఖో దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తోస్మి, భన్తే, ‘అయ్యం పస్సిస్సామీ’తి పున ఆగతోమ్హి. అపి ను ఖో అయ్యానం ఇమస్మిం ఠానే వసన్తానం కోచి ఉపద్దవో అత్థీ”తి? “ఆమ, ఆవుసో, హత్థీ నిస్సాయ కిలమామీ”తి. “కిం వో, భన్తే, హత్థీ కరోన్తీ”తి? “సమ్మజ్జనట్ఠానే లణ్డం పాతేన్తి, పాదేహి భూమియం పహరిత్వా పంసుం ఉద్ధరన్తి, స్వాహం లణ్డం ఛడ్డేన్తో పంసుం సమం కరోన్తో కిలమామీ”తి. “కిం పన తేసం అనాగమనం ఇచ్ఛథా”తి? “ఆమావుసో”తి. “తేన హి తేసం అనాగమనం కరిస్సామీ”తి తాపసస్స హత్థికన్తవీణఞ్చేవ హత్థికన్తమన్తఞ్చ అదాసి. దదన్తో చ పన వీణాయ తిస్సో తన్తియో దస్సేత్వా తయో మన్తే ఉగ్గణ్హాపేత్వా “ఇమం తన్తిం పహరిత్వా ఇమస్మిం మన్తే వుత్తే నివత్తిత్వా ఓలోకేతుమ్పి అసక్కోన్తా హత్థీ పలాయన్తి, ఇమం తన్తిం పహరిత్వా ఇమస్మిం మన్తే వుత్తే నివత్తిత్వా పచ్ఛతో ఓలోకేన్తా ఓలోకేన్తా పలాయన్తి, ఇమం తన్తిం పహరిత్వా

ఇమస్మిం మన్తే వుత్తే హత్థియూథపతి పిట్ఠిం ఉపనామేన్తో ఆగచ్ఛతీ"తి ఆచిక్ఖిత్వా, "యం వో రుచ్చతి, తం కరేయ్యాథా"తి వత్వా తాపసం వన్దిత్వా పక్కామి. తాపసో పలాయనమన్తం వత్వా పలాయనతన్తిం పహరిత్వా హత్థీ పలాపేత్వా వసి.

తస్మిం సమయే కోసమ్బియం పూరన్తప్పో నామ రాజా హోతి. సో ఏకదివసం గబ్భినియా దేవియా సద్ధిం బాలసూరియతపం తప్పమానో అబ్భోకాసతలే నిసీది. దేవీ రఞ్ఞో పారుపనం సతసహస్సగ్ఘనికం రత్తకమ్బలం పారుపిత్వా నిసిన్నా రఞ్ఞా సద్ధిం సముల్లపమానా రఞ్ఞో అఙ్గులితో సతసహస్సగ్ఘనికం రాజముద్దికం నీహరిత్వా అత్తనో అఙ్గులియం పిలన్ధి. తస్మిం సమయే హత్థిలిఙ్గసకుణో ఆకాసేన గచ్ఛన్తో దూరతో రత్తకమ్బలపారుపనం దేవిం దిస్వా "మంసపేసీ"తి సఞ్ఞాయ పక్ఖే విస్సజ్జేత్వా ఓతరి. రాజా తస్స ఓతరణసద్దేన భీతో ఉట్ఠాయ అన్తోనివేసనం పావిసి. దేవీ గరుగబ్భతాయ చేవ భీరుకజాతికతాయ చ వేగేన గన్తుం నాసక్ఖి. అథ నం సో సకుణో అజ్ఝప్పత్తో నఖపఞ్జరే నిసీదాపేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తే కిర సకుణా పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారేన్తి. తస్మా ఆకాసేన నేత్వా యథారుచితట్ఠానే నిసీదిత్వా మంసం ఖాదన్తి. సాపి తేన నీయమానా మరణభయభీతా చిన్తేసి – "సచాహం విరవిస్సామి, మనుస్ససద్దో నామ తిరచ్ఛానగతానం ఉబ్బేజనీయో, తం సుత్వా మం ఛడ్డేస్సతి. ఏవం సన్తే సహ గబ్భేన జీవితక్ఖయం పాపుణిస్సామి, యస్మిం పన ఠానే నిసీదిత్వా మం ఖాదితుం ఆరభిస్సతి, తత్ర నం సద్దం కత్వా పలాపేస్సామీ"తి. సా అత్తనో పణ్డితతాయ అధివాసేసి.

తదా చ హిమవన్తపదేసే థోకం వడ్ఢిత్వా మణ్డపాకారేన ఠితో ఏకో మహానిగ్రోధో హోతి. సో సకుణో మిగరూపాదీని తత్థ నేత్వా ఖాదతి, తస్మా తమ్పి తత్థేవ నేత్వా విటపబ్భన్తరే ఠపేత్వా ఆగతమగ్గం ఓలోకేసి. ఆగతమగ్గోలోకనం కిర తేసం ధమ్మతా. తస్మిం ఖణే దేవీ, "ఇదాని ఇమం పలాపేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా ఉభో హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా పాణిసద్దఞ్చేవ ముఖసద్దఞ్చ కత్వా తం పలాపేసి. అథస్సా సూరియత్థఙ్గమనకాలే గబ్భే కమ్మజవాతా చలింసు. సబ్బదిసాసు గజ్జన్తో మహామేఘో ఉట్ఠహి. సుఖేధితాయ రాజమహేసియా "మా భాయి, అయ్యే"తి వచనమత్తమ్పి అలభమానాయ దుక్ఖపరేతాయ సబ్బరత్తిం నిద్దా నామ నాహోసి. విభాతాయ పన రత్తియా వలాహకవిగమో చ అరుణుగ్గమనఞ్చ తస్సా గబ్భవుట్ఠానఞ్చ ఏకక్ఖణేయేవ అహోసి. సా మేఘఉతుఞ్చ పబ్బతఉతుఞ్చ అరుణఉతుఞ్చ గహేత్వా జాతత్తా పుత్తస్స ఉతేనోతి నామం అకాసి.

అల్లకప్పతాపసస్సపి ఖో తతో అవిదూరే వసనట్ఠానం హోతి. సో పకతియావ వస్సదివసే సీతభయేన ఫలాఫలత్థాయ వనం న పవిసతి, తం రుక్ఖమూలం గన్త్వా సకుణేహి ఖాదితమంసానం అట్ఠిం ఆహరిత్వా కోట్టేత్వా రసం కత్వా పివతి. తస్మా తం దివసం "అట్ఠిం ఆహరిస్సామీ"తి తత్థ గన్త్వా రుక్ఖమూలే అట్ఠిం పరియేసన్తో ఉపరి దారకసద్దం సుత్వా ఉల్లోకేన్తో దేవిం దిస్వా "కాసి త్వ"న్తి వత్వా "మానుసిత్థిమ్హీ"తి. "కథం ఆగతాసీ"తి? "హత్థిలిఙ్గసకుణేనానీతామ్హీ"తి వుత్తే "ఓతరాహీ"తి ఆహ . "జాతిసమ్భేదతో భాయామి, అయ్యా"తి. "కాసి త్వ"న్తి? "ఖత్తియామ్హీ"తి. "అహమ్పి ఖత్తియోయేవా"తి. "తేన హి ఖత్తియమాయం కథేహీ"తి. సో ఖత్తియమాయం కథేసి. "తేన హి ఆరుయ్హ పుత్తం మే ఓతారేహీ"తి. సో ఏకేన పస్సేన అభిరుహనమగ్గం కత్వా అభిరుహిత్వా దారకం గణ్హి. "మా మం హత్థేన ఛుపీ"తి చ వుత్తే తం అఛుపిత్వావ దారకం ఓతారేసి. దేవీపి ఓతరి. అథ నం అస్సమపదం నేత్వా సీలభేదం అకత్వావ అనుకమ్పాయ పటిజగ్గి, నిమ్మక్ఖికమధుం ఆహరిత్వా సయంజాతసాలిం ఆహరిత్వా యాగుం పచిత్వా అదాసి. ఏవం తస్మిం పటిజగ్గన్తే సా అపరభాగే చిన్తేసి – "అహం నేవ ఆగతమగ్గం జానామి, న గమనమగ్గం జానామి, ఇమినాపి మే సద్ధిం విస్సాసమత్తమ్పి నత్థి. సచే పనాయం అమ్హే పహాయ కత్థచి గమిస్సతి, ఉభోపి ఇధేవ మరణం పాపుణిస్సామ, యంకిఞ్చి కత్వా ఇమస్స సీలం భిన్దిత్వా యథా మం న

ముఞ్చతి, తథా తం కాతుం వట్టతీ”తి. అథ నం దున్నివత్థదుప్పారుతదస్సనేన పలోభేత్వా సీలవినాసం పాపేసి. తతో పట్ఠాయ ద్వేపి సమగ్గవాసం వసింసు.

అథేకదివసం తాపసో నక్ఖత్తయోగం ఉల్లోకేన్తో పూరన్తప్పస్స నక్ఖత్తమిలాయనం దిస్వా “భద్దే కోసమ్బియం పూరన్తప్పరాజా మతో”తి ఆహ. “కస్మా, అయ్య, ఏవం వదేసి? కిం తే తేన సద్ధిం ఆఘాతో అత్థీ”తి? “నత్థి, భద్దే, నక్ఖత్తమిలాయనమస్స దిస్వా ఏవం వదామీ”తి, సా పరోది. అథ నం “కస్మా రోదసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తాయ తస్స అత్తనో సామికభావే అక్ఖాతే ఆహ – “మా, భద్దే, రోది, జాతస్స నామ నియతో మచ్చూ”తి. “జానామి, అయ్యా”తి వుత్తే “అథ కస్మా రోదసీ”తి? “పుత్తో మే కులసన్తకస్స రజ్జస్స అనుచ్ఛవికో, ‘సచే తత్ర అభవిస్స, సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపయిస్స. ఇదాని మహాజానికో వత జాతో’తి సోకేన రోదామి, అయ్యా”తి. “హోతు, భద్దే, మా చిన్తయి, సచస్స రజ్జం పత్థేసి, అహమస్స రజ్జలభనాకారం కరిస్సామీ”తి. అథస్స హత్థికన్తవీణఞ్చేవ హత్థికన్తమన్తే చ అదాసి. తదా అనేకాని హత్థిసహస్సాని ఆగన్త్వా వటరుక్ఖమూలే నిసీదన్తి. అథ నం ఆహ – “హత్థీసు అనాగతేసుయేవ రుక్ఖం అభిరుహిత్వా తేసు ఆగతేసు ఇమం మన్తం వత్వా ఇమం తన్తిం పహార, సబ్బే నివత్తిత్వా ఓలోకేతుమ్పి అసక్కోన్తా పలాయిస్సన్తి, అథ ఓతరిత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి. సో తథా కత్వా ఆగన్త్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథ నం దుతియదివసే ఆహ – “అజ్జ ఇమం మన్తం వత్వా ఇమం తన్తిం పహరేయ్యాసి , సబ్బే నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తా పలాయిస్సన్తీ”తి. తదాపి తథా కత్వా ఆగన్త్వా ఆరోచేసి . అథ నం తతియదివసే ఆహ – “అజ్జ ఇమం మన్తం వత్వా ఇమం తన్తిం పహరేయ్యాసి, యూథపతి పిట్ఠిం ఉపనామేన్తో ఆగమిస్సతీ”తి. తదాపి తథా కత్వా ఆరోచేసి.

అథస్స మాతరం ఆమన్తేత్వా, “భద్దే, పుత్తస్స తే సాసనం వదేహి, ఏత్తోవ గన్త్వా రాజా భవిస్సతీ”తి ఆహ. సా పుత్తం ఆమన్తేత్వా, “తాత, త్వం కోసమ్బియం పూరన్తప్పరఞ్ఞో పుత్తో, మం సగబ్భం హత్థిలిఙ్గసకుణో ఆనేసీ”తి వత్వా సేనాపతిఆదీనం నామాని ఆచిక్ఖిత్వా “అసద్దహన్తానం ఇమం పితు పారుపనకమ్బలఞ్చేవ పిలన్ధనముద్దికఞ్చ దస్సేయ్యాసీ”తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. కుమారో తాపసం “ఇదాని కిం కరోమీ”తి ఆహ. “రుక్ఖస్స హేట్ఠిమసాఖాయ నిసీదిత్వా ఇమం మన్తం వత్వా ఇమం తన్తిం పహార, జేట్ఠకహత్థీ తే పిట్ఠిం ఉపనామేత్వా ఉపసఙ్కమిస్సతి, తస్స పిట్ఠియం నిసిన్నోవ రట్ఠం గన్త్వా రజ్జం గణ్హాహీ”తి. సో మాతాపితరో వన్దిత్వా తథా కత్వా ఆగతస్స హత్థినో పిట్ఠియం నిసీదిత్వా కణ్ణే మన్తయి – “అహం కోసమ్బియం పూరన్తప్పరఞ్ఞో పుత్తో, పేత్తికం మే రజ్జం గణ్హిత్వా దేహి సామీ”తి. సో తం సుత్వా “అనేకాని హత్థిసహస్సాని సన్నిపతన్తూ”తి హత్థిరవం రవి, అనేకాని హత్థిసహస్సాని సన్నిపతింసు. పున “జిణ్ణా హత్థీ పటిక్కమన్తూ”తి హత్థిరవం రవి, జిణ్ణా హత్థీ పటిక్కమింసు. పున “అతితరుణా హత్థీ నివత్తన్తూ”తి హత్థిరవం రవి, తేపి నివత్తింసు. సో అనేకేహి యూథహత్థిసహస్సేహేవ పరివుతో పచ్చన్తగామం పత్వా “అహం రఞ్ఞో పుత్తో, సమ్పత్తిం పత్థయమానా మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తూ”తి ఆహ. “తతో పట్ఠాయ మనుస్సానం సఙ్గహం కరోన్తో గన్త్వా నగరం పరివారేత్వా ‘యుద్ధం వా మే దేతు, రజ్జం వా’”తి సాసనం పేసేసి. నాగరా ఆహంసు – “మయం ద్వేపి న దస్సామ. అమ్హాకఞ్హి దేవీ గరుగబ్భా హత్థిలిఙ్గసకుణేన నీతా, తస్సా అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా మయం న జానామ. యావ తస్సా పవత్తిం న సుణామ. తావ నేవ యుద్ధం దస్సామ, న రజ్జ”న్తి. తదా కిర తం పవేణిరజ్జం అహోసి. తతో కుమారో “అహం తస్సా పుత్తో”తి వత్వా సేనాపతిఆదీనం నామాని కథేత్వా తథాపి అసద్దహన్తానం కమ్బలఞ్చ ముద్దికఞ్చ దస్సేసి. తే కమ్బలఞ్చ ముద్దికఞ్చ సఞ్జానిత్వా నిక్కఙ్ఖా హుత్వా ద్వారం వివరిత్వా తం రజ్జే అభిసిఞ్చింసు. అయం తావ ఉతేనస్స ఉప్పత్తి.

అల్లకప్పరట్ఠే పన దుబ్భిక్ఖే జీవితుం అసక్కోన్తో ఏకో కోతుహలికో నామ మనుస్సో కాపిం నామ తరుణపుత్తఞ్చ కాళిం నామ భరియఞ్చ ఆదాయ "కోసమ్బిం గన్త్వా జీవిస్సామీ"తి పాథేయ్యం గహేత్వా నిక్ఖమి. "అహివాతరోగేన మహాజనే మరన్తే దిస్వా నిక్ఖమీ"తిపి వదన్తియేవ. తే గచ్ఛన్తా పాథేయ్యే పరిక్ఖీణే ఖుదాభిభూతా దారకం వహితుం నాసక్ఖింసు. అథ సామికో పజాపతిం ఆహ – "భద్దే, మయం జీవన్తా పున పుత్తం లభిస్సామ, ఛడ్డేత్వా నం గచ్ఛామా"తి. మాతు హదయం నామ ముదుకం హోతి. తస్మా సా ఆహ – "నాహం జీవన్తమేవ పుత్తం ఛడ్డేతుం సక్ఖిస్సామీ"తి. "అథ కిం కరోమా"తి? "వారేన నం వహామా"తి. మాతా అత్తనో వారే పుప్ఫదామం వియ నం ఉక్ఖిపిత్వా ఉరే నిపజ్జాపేత్వా అఙ్కేన వహిత్వా పితునో దేతి. తస్స తం గహేత్వా గమనకాలే ఛాతకతోపి బలవతరా వేదనా ఉప్పజ్జి. సో పునప్పునం ఆహ – "భద్దే, మయం జీవన్తా పుత్తం లభిస్సామ, ఛడ్డేమ న"న్తి. సాపి పునప్పునం పటిక్ఖిపిత్వా పటివచనం నాదాసి. దారకో వారేన పరివత్తియమానో కిలన్తో పితు హత్థే నిద్దాయి. సో తస్స నిద్దాయనభావం ఞత్వా మాతరం పురతో కత్వా ఏకస్స గచ్ఛస్స హేట్ఠా పణ్ణసన్థరే తం నిపజ్జాపేత్వా పాయాసి. మాతా నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తీ పుత్తం అదిస్వా, "సామి, కుహిం మే పుత్తో"తి పుచ్ఛి. "ఏకస్స మే గచ్ఛస్స హేట్ఠా నిపజ్జాపితో"తి. "సామి, మా మం నాసయి, పుత్తం వినా జీవితుం న సక్ఖిస్సామి, ఆనేహి మే పుత్త"న్తి ఉరం పహరిత్వా పరిదేవి. అథ నం నివత్తిత్వా ఆనేసి. పుత్తోపి అన్తరామగ్గే మతో హోతి. ఇతి సో ఏత్తకే ఠానే పుత్తం ఛడ్డేత్వా తస్స నిస్సన్దేన భవన్తరే సత్త వారే ఛడ్డితో. "పాపకమ్మం నామేతం అప్పక"న్తి న అవమఞ్ఞితబ్బం.

తే గచ్ఛన్తా ఏకం గోపాలకులం పాపుణింసు. తం దివసఞ్చ గోపాలకస్స ధేనుమఙ్గలం హోతి. గోపాలకస్స గేహే నిబద్ధం ఏకో పచ్చేకబుద్ధో భుఞ్జతి. సో తం భోజేత్వా మఙ్గలమకాసి. బహు పాయాసో పటియత్తో హోతి. గోపాలకో తే ఆగతే దిస్వా, "కుతో ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా సబ్బం పవత్తిం సుత్వా ముదుజాతికో కులపుత్తో తేసు అనుకమ్పం కత్వా బహుకేన సప్పినా పాయాసం దాపేసి. భరియా "సామి, తయి జీవన్తే అహమ్పి జీవామి నామ, దీఘరత్తం ఊనోదరోసి, యావదత్థం భుఞ్జాహీ"తి సప్పిఞ్చ దధిఞ్చ తదభిముఖఞ్ఞేవ కత్వా అత్తనా మన్దసప్పినా థోకమేవ భుఞ్జి. ఇతరో బహుం భుఞ్జిత్వా సత్తట్ఠదివసే ఛాతతాయ ఆహారతణ్హం ఛిన్దితుం నాసక్ఖి. గోపాలకో తేసం పాయాసం దాపేత్వా సయం భుఞ్జితుం ఆరభి. కోతుహలికో తం ఓలోకేన్తో నిసీదిత్వా హేట్ఠాపీఠే నిపన్నాయ సునఖియా గోపాలకేన వడ్ఢేత్వా దియ్యమానం పాయాసపిణ్డం దిస్వా "పుఞ్ఞా వతాయం సునఖీ, నిబద్ధం ఏవరూపం భోజనం లభతీ"తి చిన్తేసి. సో రత్తిభాగే తం పాయాసం జీరాపేతుం అసక్కోన్తో కాలం కత్వా తస్సా సునఖియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి.

అథస్స భరియా సరీరకిచ్చం కత్వా తస్మింయేవ గేహే భతిం కత్వా తణ్డులనాళిం లభిత్వా పచిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తే పతిట్ఠాపేత్వా, "దాసస్స వో పాపుణాతూ"తి వత్వా చిన్తేసి – "మయా ఇధేవ వసితుం వట్టతి, నిబద్ధం, అయ్యో, ఇధాగచ్ఛతి, దేయ్యధమ్మో హోతు వా, మా వా, దేవసికం వన్దన్తీ వేయ్యావచ్చం కరోన్తీ చిత్తం పసాదేన్తీ బహుం పుఞ్ఞం పసవిస్సామీ"తి. సా తత్థేవ భతిం కరోన్తీ వసి. సాపి సునఖీ ఛట్ఠే వా సత్తమే వా మాసే ఏకమేవ కుక్కురం విజాయి. గోపాలకో తస్స ఏకధేనుయా ఖీరం దాపేసి. సో న చిరస్సేవ వడ్ఢి. అథస్స పచ్చేకబుద్ధో భుఞ్జన్తో నిబద్ధం ఏకం భత్తపిణ్డం దేతి. సో భత్తపిణ్డం నిస్సాయ పచ్చేకబుద్ధే సినేహమకాసి. గోపాలకోపి నిబద్ధం ద్వే వారే పచ్చేకబుద్ధస్సుపట్ఠానం యాతి. గచ్ఛన్తోపి అన్తరామగ్గే వాళమిగట్ఠానే దణ్డేన గచ్ఛే చ భూమిఞ్చ పహరిత్వా "సుసూ"తి తిక్ఖత్తుం సద్దం కత్వా వాళమిగే పలాపేతి. సునఖోపి తేన సద్ధిం గచ్ఛతి.

సో ఏకదివసం పచ్చేకబుద్ధం ఆహ – “భన్తే, యదా మే ఓకాసో న భవిస్సతి, తదా ఇమం సునఖం పేసేస్సామి, తేన సఞ్ఞాణేన ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి. తతో పట్ఠాయ అనోకాసదివసే, “గచ్ఛ, తాత, అయ్యం ఆనేహీ”తి సునఖం పేసేసి. సో ఏకవచనేనేవ పక్ఖన్దిత్వా సామికస్స గచ్ఛపోథనభూమిపోథనట్ఠానే తిక్ఖత్తుం భుస్సిత్వా తేన సద్దేన వాళమిగానం పలాతభావం ఞత్వా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా నిసిన్నస్స పచ్చేకబుద్ధస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా పణ్ణసాలద్వారే తిక్ఖత్తుం భుస్సిత్వా అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా ఏకమన్తే నిపజ్జతి, పచ్చేకబుద్ధే వేలం సల్లక్ఖేత్వా నిక్ఖన్తే భుస్సన్తో పురతో గచ్ఛతి. అన్తరన్తరా పచ్చేకబుద్ధో తం వీమంసన్తో అఞ్ఞం మగ్గం పటిపజ్జతి. అథస్స పురతో తిరియం ఠత్వా భుస్సిత్వా ఇతరమగ్గమేవ నం ఆరోపేతి. అథేకదివసం అఞ్ఞం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా తేన పురతో తిరియం ఠత్వా వారియమానోపి అనివత్తిత్వా సునఖం పాదేన పహరిత్వా పాయాసి. సునఖో తస్స అనివత్తనభావం ఞత్వా నివాసనకణ్ణే డంసిత్వా ఆకడ్ఢన్తో ఇతరమగ్గమేవ నం ఆరోపేసి. ఏవం సో తస్మిం బలవసినేహం ఉప్పాదేసి.

తతో అపరభాగే పచ్చేకబుద్ధస్స చీవరం జీరి. అథస్స గోపాలకో చీవరవత్థాని అదాసి. తమేనం పచ్చేకబుద్ధో ఆహ – “ఆవుసో, చీవరం నామ ఏకకేన కాతుం దుక్కరం, ఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా కారేస్సామీ”తి. “ఇధేవ, భన్తే, కరోథా”తి. “న సక్కా, ఆవుసో”తి. “తేన హి, భన్తే, మా చిరం బహి వసిత్థా”తి. సునఖో తేసం కథం సుణన్తోవ అట్ఠాసి, పచ్చేకబుద్ధోపి “తిట్ఠ, ఉపాసకా”తి గోపాలకం నివత్తాపేత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా గన్ధమాదనాభిముఖో పాయాసి. సునఖస్స తం ఆకాసేన గచ్ఛన్తం దిస్వా భుక్కరిత్వా ఠితస్స తస్మిం చక్ఖుపథం విజహన్తే హదయం ఫలిత్వా మతో. తిరచ్ఛానా కిర నామేతే ఉజుజాతికా హోన్తి అకుటిలా. మనుస్సా పన అఞ్ఞం హదయేన చిన్తేన్తి, అఞ్ఞం ముఖేన కథేన్తి. తేనేవాహ – “గహనఞ్హేతం, భన్తే, యదిదం మనుస్సా, ఉత్తానకఞ్హేతం, భన్తే, యదిదం పసవో”తి (మ॰ ని॰ ౨.౩).

ఇతి సో తాయ ఉజుచిత్తతాయ అకుటిలతాయ కాలం కత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తో అచ్ఛరాసహస్సపరివుతో మహాసమ్పత్తిం అనుభోసి. తస్స కణ్ణమూలే మన్తయన్తస్స సద్దో సోళసయోజనట్ఠానం ఫరతి, పకతికథాసద్దో పన సకలం దసయోజనసహస్సం దేవనగరం ఛాదేతి. తేనేవస్స “ఘోసకదేవపుత్తో”తి నామం అహోసి. “కిస్స పనేస నిస్సన్దో”తి. పచ్చేకబుద్ధే పేమేన భుక్కరణస్స నిస్సన్దో. సో తత్థ న చిరం ఠత్వా చవి. దేవలోకతో హి దేవపుత్తా ఆయుక్ఖయేన పుఞ్ఞక్ఖయేన ఆహారక్ఖయేన కోపేనాతి చతూహి కారణేహి చవన్తి.

తత్థ యేన బహుం పుఞ్ఞకమ్మం కతం హోతి, సో దేవలోకే ఉప్పజ్జిత్వా యావతాయుకం ఠత్వా ఉపరూపరి నిబ్బత్తతి. ఏవం **ఆయుక్ఖయేన** చవతి నామ. యేన పరిత్తం పుఞ్ఞం కతం హోతి, తస్స రాజకోట్ఠాగారే పక్ఖిత్తం తిచతునాళిమత్తం ధఞ్ఞం వియ అన్తరావ తం పుఞ్ఞంఖీయతి, అన్తరావ కాలం కరోతి . ఏవం **పుఞ్ఞక్ఖయేన** చవతి నామ. అపరోపి కామగుణే పరిభుఞ్జమానో సతిసమ్మోసేన ఆహారం అపరిభుఞ్జిత్వా కిలన్తకాయో కాలం కరోతి. ఏవం **ఆహారక్ఖయేన** చవతి నామ. అపరోపి పరస్స సమ్పత్తిం అసహన్తో కుజ్ఝిత్వా కాలం కరోతి. ఏవం **కోపేన** చవతి నామ.

అయం పన కామగుణే పరిభుఞ్జన్తో ముట్ఠస్సతి హుత్వా ఆహారక్ఖయేన చవి, చవిత్వా చ పన కోసమ్బియం నగరసోభినియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సాపి జాతదివసే “కిం ఏత”న్తి దాసిం పుచ్ఛిత్వా, “పుత్తో, అయ్యే”తి వుత్తే – “హన్ద, జే, ఇమం దారకం కత్తరసుప్పే ఆరోపేత్వా సఙ్కారకూటే ఛడ్డేహీ”తి ఛడ్డాపేసి. నగరసోభినియో హి ధీతరం పటిజగ్గన్తి, న పుత్తం. ధీతరా హి తాసం పవేణీ ఘటీయతి. దారకం కాకాపి సునఖాపి పరివారేత్వా నిసీదింసు. పచ్చేకబుద్ధే సినేహప్పభవస్స భుక్కరణస్స నిస్సన్దేన ఏకోపి ఉపగన్తుం న విసహి. తస్మిం ఖణే ఏకో మనుస్సో బహి నిక్ఖన్తో తం

కాకసునఖసన్నిపాతం దిస్వా, "కిం ను ఖో ఏత"న్తి గన్త్వా దారకం దిస్వా పుత్తసినేహం పటిలభిత్వా "పుత్తో మే లద్ధో"తి గేహం నేసి. తదా కోసమ్బకసేట్ఠి రాజకులం గచ్ఛన్తో రాజనివేసనతో ఆగచ్ఛన్తం పురోహితం దిస్వా, "కిం, ఆచరియ, అజ్జ తే తిథికరణనక్ఖత్తయోగో ఓలోకితో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, మహాసేట్ఠి, అమ్హాకం కిం అఞ్ఞం కిచ్చన్తి? జనపదస్స కిం భవిస్సతీ"తి? "అఞ్ఞం నత్థి, ఇమస్మిం పన నగరే అజ్జ జాతదారకో జేట్ఠకసేట్ఠి భవిస్సతీ"తి. తదా సేట్ఠినో భరియా గరుగబ్భా హోతి. తస్మా సో సీఘం గేహం పురిసం పేసేసి – "గచ్ఛ భణే, జానాహి నం విజాతా వా, నో వా"తి. "న విజాయతీ"తి సుత్వా రాజానం దిస్వావ వేగేన గేహం గన్త్వా కాళిం నామ దాసిం పక్కోసిత్వా సహస్సం దత్వా, "గచ్ఛ జే, ఇమస్మిం నగరే ఉపధారేత్వా సహస్సం దత్వా అజ్జ జాతదారకం గణ్హిత్వా ఏహీ"తి. సా ఉపధారేన్తీ తం గేహం గన్త్వా దారకం దిస్వా, "అయం దారకో కదా జాతో"తి గహపతానిం పుచ్ఛిత్వా "అజ్జ జాతో"తి వుత్తే, "ఇమం మయ్హం దేహీ"తి ఏకకహాపణం ఆదిం కత్వా మూలం వడ్ఢేన్తీ సహస్సం దత్వా తం ఆనేత్వా సేట్ఠినో దస్సేసి. సేట్ఠి "సచే మే ధీతా విజాయిస్సతి, తాయ నం సద్ధిం నివేసేత్వా సేట్ఠిట్ఠానస్స సామికం కరిస్సామి. సచే మే పుత్తో విజాయిస్సతి, మారేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా తం గేహే కారేసి.

అథస్స భరియా కతిపాహచ్చయేన పుత్తం విజాయి. సేట్ఠి "ఇమస్మిం అసతి మమ పుత్తోవ సేట్ఠిట్ఠానం లభిస్సతి, ఇదానేవ తం మారేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా కాళిం ఆమన్తేత్వా, "గచ్ఛ, జే, వజతో గున్నం నిక్ఖమనవేలాయ వజద్వారమజ్ఝే ఇమం తిరియం నిపజ్జాపేహి, గావియో నం మద్దిత్వా మారేస్సన్తి, మద్దితామద్దితభావం పనస్స ఇత్వా ఏహీ"తి ఆహ. సా గన్త్వా గోపాలకేన వజద్వారే వివటమత్తేయేవ తం తథా నిపజ్జాపేసి. గోగణజేట్ఠకో ఉసభో అఞ్ఞస్మిం కాలే సబ్బపచ్ఛా నిక్ఖమన్తోపి తం దివసం సబ్బపఠమం నిక్ఖమిత్వా దారకం చతున్నం పాదానం అన్తరే కత్వా అట్ఠాసి. అనేకసతగావియో ఉసభస్స ద్వే పస్సాని ఘంసన్తియో నిక్ఖమింసు. గోపాలకోపి "అయం ఉసభో పుబ్బే సబ్బపచ్ఛా నిక్ఖమతి, అజ్జ పన సబ్బపఠమం నిక్ఖమిత్వా వజద్వారమజ్ఝే నిచ్చలోవ ఠితో, కిం ను ఖో ఏత"న్తి చిన్తేత్వా గన్త్వా తస్స హేట్ఠా నిపన్నం దారకం దిస్వా పుత్తసినేహం పటిలభిత్వా, "పుత్తో మే లద్ధో"తి గేహం నేసి.

కాళీ గన్త్వా సేట్ఠినా పుచ్ఛితా తమత్థం ఆరోచేత్వా, "గచ్ఛ, నం పున సహస్సం దత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తా సహస్సం దత్వా పున ఆనేత్వా అదాసి. అథ నం ఆహ – "అమ్మ, కాళి ఇమస్మిం నగరే పఞ్చ సకటసతాని పచ్చూసకాలే ఉట్ఠాయ వాణిజ్జాయ గచ్ఛన్తి, త్వం ఇమం నేత్వా చక్కమగ్గే నిపజ్జాపేహి, గోణా వా నం మద్దిస్సన్తి, చక్కా వా ఛిన్దిస్సన్తి, పవత్తిం చస్స ఇత్వావ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి. సా తం నేత్వా చక్కమగ్గే నిపజ్జాపేసి. తదా సాకటికజేట్ఠకో పురతో అహోసి. అథస్స గోణా తం ఠానం పత్వా ధురం ఛడ్డేసుం, పునప్పునం ఆరోపేత్వా పాజియమానాపి పురతో న గచ్ఛింసు. ఏవం తస్స తేహి సద్ధిం వాయమన్తస్సేవ అరుణం ఉట్ఠహి. సో "కిం నామేతం గోణా కరింసూ"తి మగ్గం ఓలోకేన్తో దారకం దిస్వా, "భారియం వత మే కమ్మ"న్తి చిన్తేత్వా, "పుత్తో మే లద్ధో"తి తుట్ఠమానసో తం గేహం నేసి.

కాళీ గన్త్వా సేట్ఠినా పుచ్ఛితా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా, "గచ్ఛ, నం పున సహస్సం దత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తా తథా అకాసి. అథ నం సో ఆహ – "ఇదాని నం ఆమకసుసానం నేత్వా గచ్ఛన్తరే నిపజ్జాపేహి, తత్థ సునఖాదీహి వా ఖాదితో, అమనుస్సేహి వా పహటో మరిస్సతి, మతామతభావఞ్చస్స జానిత్వావ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి. సా తం నేత్వా తత్థ నిపజ్జాపేత్వా ఏకమన్తే అట్ఠాసి. తం సునఖో వా కాకో వా అమనుస్సో వా ఉపసఙ్కమితుం నాసక్ఖి. "నను చస్స నేవ మాతా న పితా న భాతికాదీసు కోచి రక్ఖితా నామ అత్థి, కో తం రక్ఖతీ"తి? సునఖకాలే పచ్చేకబుద్ధే సినేహేన పవత్తితభుక్కరణమత్తమేవ తం రక్ఖతి. అథేకో అజపాలకో అనేకసహస్సా అజా గోచరం నేన్తో సుసానపస్సేన గచ్ఛతి. ఏకా అజా పణ్ణాని ఖాదమానా గచ్ఛన్తరం

పవిట్ఠా దారకం దిస్వా జణ్ణుకేహి రత్వా దారకస్స ధనం అదాసి, అజపాలకేన “హే హే”తి సద్దే కతేపి న నిక్ఖమి. సో “యట్ఠియా నం పహరిత్వా నీహరిస్సామీ”తి గచ్ఛన్తరం పవిట్ఠో జణ్ణుకేహి రత్వా దారకం ఖీరం పాయన్తిం అజిం దిస్వా దారకే పుత్తసినేహం పటిలభిత్వా, “పుత్తో మే లద్ధో”తి ఆదాయ పక్కామి.

కాళీ గన్త్వా సేట్ఠినా పుచ్ఛితా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా, “గచ్ఛ, తం పున సహస్సం దత్వా ఆనేహీ”తి వుత్తా తథా అకాసి. అథ నం ఆహ – “అమ్మ కాళి, ఇమం ఆదాయ చోరపపాతపబ్బతం అభిరుహిత్వా పపాతే ఖిప, పబ్బతకుచ్ఛియం పటిహఞ్ఞమానో ఖణ్డాఖణ్డికో హుత్వా భూమియం పతిస్సతి, మతామతభావఞ్చస్స ఞత్వావ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి. సా తం తత్థ నేత్వా పబ్బతమత్థకే రత్వా ఖిపి. తం ఖో పన పబ్బతకుచ్ఛిం నిస్సాయ మహావేళుగుమ్బో పబ్బతానుసారేనేవ వడ్ఢి, తస్స మత్థకం ఘనజాతో జిఞ్జుకగుమ్బో అవత్థరి. దారకో పతన్తో కోజవకే వియ తస్మిం పతి. తం దివసఞ్చ నళకారజేట్ఠకస్స వేళుబలి పత్తో హోతి. సో పుత్తేన సద్ధిం గన్త్వా తం వేళుగుమ్బం ఛిన్దితుం ఆరభి. తస్మిం చలన్తే దారకో సద్దమకాసి. సో “దారకసద్దో వియా”తి ఏకేన పస్సేన అభిరుహిత్వా తం దిస్వా, “పుత్తో మే లద్ధో”తి తుట్ఠచిత్తో ఆదాయ గతో.

కాళీ సేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా తేన పుచ్ఛితా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా, “గచ్ఛ, నం పున సహస్సం దత్వా ఆనేహీ”తి వుత్తా తథా అకాసి. సేట్ఠినో ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తస్సేవ దారకో వడ్ఢితో “ఘోసకో”త్వేవస్స నామం అహోసి. సో సేట్ఠినో అక్ఖిమ్హి కణ్టకో వియ ఖాయి, ఉజుకం తం ఓలోకేతుమ్పి న విసహతి. అథస్స మారణూపాయం చిన్తేన్తో అత్తనో సహాయకస్స కుమ్భకారస్స సన్తికం గన్త్వా, “కదా త్వం ఆవాపం ఆలిమ్పేస్ససీ”తి పుచ్ఛిత్వా – “స్వే”తి వుత్తే, “తేన హి ఇదం సహస్సం గహేత్వా మమ ఏకం కమ్మం కరోహీ”తి ఆహ. “కిం, సామీ”తి? “ఏకో మే అవజాతపుత్తో అత్థి, తం తవ సన్తికం పేసేస్సామి, అథ నం గహేత్వా గబ్భం పవేసేత్వా తిఖిణాయ వాసియా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా చాటియం పక్ఖిపిత్వా ఆవాపే పచేయ్యాసి, ఇదం తే సహస్సం సచ్చకారసదిసం. ఉత్తరిం పన తే కత్తబ్బయుత్తకం పచ్ఛా కరిస్సామీ”తి. కుమ్భకారో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సేట్ఠి పునదివసే ఘోసకం పక్కోసిత్వా, “హియ్యో మయా కుమ్భకారో ఏకం కమ్మం ఆణత్తో, ఏహి, త్వం తస్స సన్తికం గన్త్వా ఏవం వదేహి – ‘హియ్యో కిర మే పితరా ఆణత్తం కమ్మం నిప్ఫాదేహీ’”తి పహిణి. సో “సాధూ”తి అగమాసి. తం తత్థ గచ్ఛన్తం ఇతరో సేట్ఠినో పుత్తో దారకేహి సద్ధిం గుళం కీళన్తో దిస్వా తం పక్కోసిత్వా, “కుహిం గచ్ఛసి భాతికా”తి పుచ్ఛిత్వా “పితు సాసనం గహేత్వా కుమ్భకారస్స సన్తిక”న్తి వుత్తే “అహం తత్థ గమిస్సామి. ఇమే మం దారకా బహుం లక్ఖం జినింసు, తం మే పటిజినిత్వా దేహీ”తి ఆహ. “అహం పితు భాయామీ”తి. “మా భాయి, భాతిక, అహం తం సాసనం హరిస్సామి. బహూహి జితో, యావాహం ఆగచ్ఛామి, తావ మే లక్ఖం పటిజినా”తి.

ఘోసకో కిర గుళకీళాయ ఛేకో, తేన నం ఏవం నిబన్ధి. సోపి తం “తేన హి గన్త్వా కుమ్భకారం వదేహి – ‘పితరా కిర మే హియ్యో ఏకం కమ్మం ఆణత్తం, తం నిప్ఫాదేహీ’”తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. సో తస్స సన్తికం గన్త్వా తథా అవచ. అథ నం కుమ్భకారో సేట్ఠినా వుత్తనియామేనేవ మారేత్వా ఆవాపే ఖిపి. ఘోసకోపి దివసభాగం కీళిత్వా సాయన్హసమయే గేహం గన్త్వా “కిం, తాత, న గతోసీ”తి వుత్తే అత్తనో అగతకారణఞ్చ కనిట్ఠస్స గతకారణఞ్చ ఆరోచేసి. తం సుత్వా సేట్ఠి “అహం ధీ”తి మహావిరవం విరవిత్వా సకలసరీరే పక్కుథితలోహితో వియ హుత్వా, “అమ్భో, కుమ్భకార, మా మం నాసయి, మా మం నాసయీ”తి బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తో తస్స సన్తికం అగమాసి. కుమ్భకారో తం తథా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా, “సామి, మా సద్దం కరి, కమ్మం తే నిప్ఫన్న”న్తి ఆహ. సో పబ్బతేన వియ మహన్తేన సోకేన అవత్థటో హుత్వా అనప్పకం దోమనస్సం పటిసంవేదేసి. యథా తం అప్పదుట్ఠస్స పదుస్సమానో. తేనాహ భగవా –

“యో దణ్డేన అదణ్డేసు, అప్పదుట్ఠేసు దుస్సతి;
దసన్నమఞ్ఞతరం ఠానం, ఖిప్పమేవ నిగచ్ఛతి.

“వేదనం ఫరుసం జానిం, సరీరస్స చ భేదనం;
గరుకం వాపి ఆబాధం, చిత్తక్ఖేపఞ్చ పాపుణే.

“రాజతో వా ఉపసగ్గం, అబ్భక్ఖానఞ్చ దారుణం;
పరిక్ఖయఞ్చ ఞాతీనం, భోగానఞ్చ పభఙ్గురం.

“అథ వాస్స అగారాని, అగ్గి డహతి పావకో;
కాయస్స భేదా దుప్పఞ్ఞో, నిరయం సోపపజ్జతీ”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౩౭-౧౪౦);

ఏవం సన్తేపి పున నం సేట్ఠి ఉజుకం ఓలోకేతుం న సక్కోతి. “కిన్తి నం మారేయ్య”న్తి చిన్తేన్తో, “మమ గామసతే ఆయుత్తకస్స సన్తికం పేసేత్వా మారేస్సామీ”తి ఉపాయం దిస్వా, “అయం మే అవజాతపుత్తో, ఇమం మారేత్వా వచ్చకూపే ఖిపతు, ఏవం కతే అహం మాతులస్స కత్తబ్బయుత్తకం పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి తస్స పణ్ణం లిఖిత్వా, “తాత ఘోసక, అమ్హాకం గామసతే ఆయుత్తకో అత్థి, ఇమం పణ్ణం హరిత్వా తస్స దేహీ”తి వత్వా పణ్ణం తస్స దుస్సన్తే బన్ధి. సో పన అక్ఖరసమయం న జానాతి. దహరకాలతో పట్ఠాయ హి నం మారాపేన్తోవ సేట్ఠి మారేతుం నాసక్ఖి, కిం అక్ఖరసమయం సిక్ఖాపేస్సతి? ఇతి సో అత్తనో మారాపనపణ్ణమేవ దుస్సన్తే బన్ధిత్వా నిక్ఖమన్తో ఆహ – “పాథేయ్యం మే, తాత, నత్థీ”తి. “పాథేయ్యేన తే కమ్మం నత్థి, అన్తరామగ్గే ‘అసుకగామే నామ మమసహాయకో సేట్ఠి అత్థి, తస్స ఘరే పాతరాసం కత్వా పురతో గచ్ఛాహీ’”తి. సో “సాధూ”తి పితరం వన్దిత్వా నిక్ఖన్తో తం గామం పత్వా సేట్ఠిస్స ఘరం పుచ్ఛిత్వా గన్త్వా సేట్ఠిజాయం పస్సి. “త్వం కుతో ఆగతోసీ”తి చ వుత్తే, “అన్తోనగరతో”తి ఆహ. “కస్స పుత్తోసీ”తి? “తుమ్హాకం సహాయకసేట్ఠినో, అమ్మా”తి. “త్వంసి ఘోసకో నామా”తి? “ఆమ, అమ్మా”తి. తస్సా సహ దస్సనేనేవ తస్మిం పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జి. సేట్ఠినో పనేకా ధీతా అత్థి పన్నరససోళసవస్సుద్దేసికా అభిరూపా పాసాదికా, తం రక్ఖితుం ఏకమేవ పేసనకారికం దాసిం దత్వా సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలే సిరిగబ్భే వసాపేన్తి. సేట్ఠిధీతా తస్మిం ఖణే తం దాసిం అన్తరాపణం పేసేసి. అథ నం సేట్ఠిజాయా దిస్వా, “కుహిం గచ్ఛసీ”తి పుచ్ఛిత్వా, “అయ్యధీతాయ పేసనేనా”తి వుత్తే “ఇతో తావ ఏహి, తిట్ఠతు పేసనం, పుత్తస్స మే పీఠకం అత్థరిత్వా పాదే ధోవిత్వా తేలం మక్ఖిత్వా సయనం అత్థరిత్వా దేహి, పచ్ఛా పేసనం కరిస్ససీ”తి ఆహ. సా తథా అకాసి.

అథ నం చిరేనాగతం సేట్ఠిధీతా సన్తజ్జేసి. అథ నం సా ఆహ – “మా మే కుజ్ఝి, సేట్ఠిపుత్తో ఘోసకో ఆగతో, తస్స ఇదఞ్చిదఞ్చ కత్వా తత్థ గన్త్వా ఆగతామ్హీ”తి. సేట్ఠిధీతాయ “సేట్ఠిపుత్తో ఘోసకో”తి నామం సుత్వావ పేమం ఛవియాదీని ఛిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ ఠితం. కోతుహలకాలస్మిఞ్హి సా తస్స పజాపతీ హుత్వా నాళికోదనం పచ్చేకబుద్ధస్స అదాసి, తస్సానుభావేనాగన్త్వా ఇమస్మిం సేట్ఠికులే నిబ్బత్తా. ఇతి తం సో పుబ్బసినేహో అవత్థరిత్వా గణ్హి. తేనాహ భగవా –

“పుబ్బేవ సన్నివాసేన, పచ్చుప్పన్నహితేన వా;
ఏవం తం జాయతే పేమం, ఉప్పలంవ యథోదకే”తి. (జా॰ ౧.౨.౧౭౪);

అథ నం పుచ్ఛి – "కుహిం సో, అమ్మా"తి? "సయనే నిపన్నో నిద్దాయతీ"తి. "అత్థి పనస్స హత్థే కిఞ్చీ"తి? "దుస్సన్తే పణ్ణం అత్థీ"తి. సా "కిం పణ్ణం ను ఖో ఏత"న్తి తస్మిం నిద్దాయన్తే మాతాపితూనం అఞ్ఞవిహితతాయ అపస్సన్తానం ఓతరిత్వా సమీపం గన్త్వా తం పణ్ణం మోచేత్వా ఆదాయ అత్తనో గబ్భం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ వాతపానం వివరిత్వా అక్ఖరసమయే కుసలతాయ పణ్ణం వాచేత్వా, "అహో వత బాలో, అత్తనో మరణపణ్ణం దుస్సన్తే బన్ధిత్వా విచరతి, సచే మయా న దిట్ఠం అస్స, నత్థిస్స జీవిత"న్తి తం పణ్ణం ఫాలేత్వా సేట్ఠిస్స వచనేన అపరం పణ్ణం లిఖి – "అయం మమ పుత్తో ఘోసకో నామ, గామసతతో పణ్ణాకారం ఆహరాపేత్వా ఇమస్స జనపదసేట్ఠినో ధీతరా సద్ధిం మఙ్గలం కత్వా అత్తనో వసనగామస్స మజ్ఝే ద్విభూమకం గేహం కారేత్వా పాకారపరిక్ఖేపేన చేవ పురిసగుత్తియా చ సుసంవిహితారక్ఖం కరోతు, మయ్హఞ్చ 'ఇదఞ్చిదఞ్చ మయా కత'న్తి సాసనం పేసేతు, ఏవం కతే అహం మాతులస్స కత్తబ్బయుత్తకం పచ్ఛా జానిస్సామీ"తి, లిఖిత్వా చ పన సఙ్ఘరిత్వా ఓతరిత్వా దుస్సన్తేయేవస్స బన్ధి.

సో దివసభాగం నిద్దాయిత్వా ఉట్ఠాయ భుఞ్జిత్వా పక్కామి. పునదివసే పాతోవ తం గామం గన్త్వా ఆయుత్తకం గామకిచ్చం కరోన్తంయేవ పస్సి. సో తం దిస్వా, "కిం, తాతా"తి పుచ్ఛి. "పితరా మే తుమ్హాకం పణ్ణం పేసిత"న్తి. "కిం పణ్ణం, తాత, ఆహరా"తి పణ్ణం గహేత్వా వాచేత్వా తుట్ఠమానసో "పస్సథ, భో, మమ సామినో మయి సినేహం కత్వా జేట్ఠపుత్తస్స మే మఙ్గలం కరోతూ"తి మమ సన్తికం పహిణి. "సీఘం దారుఆదీని ఆహరథా"తి గహపతికే వత్వా గామమజ్ఝే వుత్తపకారం గేహం కారాపేత్వా గామసతతో పణ్ణాకారం ఆహరాపేత్వా జనపదసేట్ఠినో సన్తికా ధీతరం ఆనేత్వా మఙ్గలం కత్వా సేట్ఠిస్స సాసనం పహిణి "ఇదఞ్చిదఞ్చ మయా కత"న్తి.

తం సుత్వా సేట్ఠినో "యం కారేమి, తం న హోతి; యం న కారేమి, తదేవ హోతీ"తి మహన్తం దోమనస్సం ఉప్పజ్జి. పుత్తసోకేన సద్ధిం సో సోకో ఏకతో హుత్వా కుచ్ఛిడాహం ఉప్పాదేత్వా అతిసారం జనేసి. సేట్ఠిధీతాపి "సచే కోచి సేట్ఠినో సన్తికా ఆగచ్ఛతి, మమ అకథేత్వా సేట్ఠిపుత్తస్స పఠమతరం మా కథయిత్థా"తి జనే ఆణాపేసి. సేట్ఠిపి ఖో "దాని తం దుట్ఠపుత్తం మమ సాపతేయ్యస్స సామికం న కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఏకం ఆయుత్తకం ఆహ – "మాతుల, పుత్తం మే దట్ఠుకామోమ్హి, ఏకం పాదమూలికం పేసేత్వా మమ పుత్తం పక్కోసాపేహీ"తి. సో "సాధూ"తి వత్వా పణ్ణం దత్వా ఏకం పురిసం పేసేసి. సేట్ఠిధీతాపి తస్స ఆగన్త్వా ద్వారే ఠితభావం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా, "కిం, తాతా"తి పుచ్ఛి. సో ఆహ – "సేట్ఠి గిలానో, పుత్తం పస్సితుం పక్కోసాపేసి, అయ్యే"తి. "కిం, తాత, బలవా, దుబ్బలో"తి? "బలవా తావ, ఆహారం భుఞ్జతియేవ, అయ్యే"తి. సా సేట్ఠిపుత్తం అజానాపేత్వావ తస్స నివేసనఞ్చ పరిబ్బయఞ్చ దాపేత్వా "మయా పేసితకాలే గమిస్ససి, అచ్ఛస్సు తావా"తి ఆహ. సేట్ఠి పున ఆయుత్తకం అవచ, "కిం, మాతుల, న తే మమ పుత్తస్స సన్తికం పహిత"న్తి? "పహితం, సామి, గతపురిసో న తావ ఏతీ"తి. "తేన హి పున అపరం పేసేహీ"తి. సో పేసేసి. సేట్ఠిధీతా తస్మిమ్పి తథేవ పటిపజ్జి. అథ సేట్ఠినో రోగో బలవా జాతో, ఏకం భాజనం పవిసతి, ఏకం నిక్ఖమతి. పున సేట్ఠి ఆయుత్తకం పుచ్ఛి – "కిం, మాతుల, న తే మమ పుత్తస్స సన్తికం పహిత"న్తి? "పహితం, సామి, గతపురిసో న తావ ఏతీ"తి. "తేన హి పున అపరం పేసేహీ"తి. సో పేసేసి. సేట్ఠిధీతా తతియవారే ఆగతమ్పి తం పవత్తిం పుచ్ఛి. సో "బాళ్హగిలానో, అయ్యే, సేట్ఠి ఆహారం పచ్ఛిన్దిత్వా మచ్చుపరాయణో జాతో, ఏకం భాజనం నిక్ఖమతి , ఏకం పవిసతీ"తి ఆహ. సేట్ఠిధీతా "ఇదాని గన్తుం కాలో"తి సేట్ఠిపుత్తస్స "పితా తే కిర గిలానో"తి ఆరోచేత్వా "కిం వదేసి భద్దే"తి వుత్తే "అఫాసుకమస్స, సామీ"తి ఆహ. "ఇదాని కిం కాతబ్బ"న్తి. సామి? "గామసతతో వుట్ఠానకపణ్ణాకారం ఆదాయ గన్త్వా పస్సిస్సామ న"న్తి. సో "సాధూ"తి పణ్ణాకారం ఆహరాపేత్వా సకటేహి ఆదాయ పక్కామి.

అథ నం సా "పితా తే దుబ్బలో, ఏత్తకం పణ్ణాకారం గహేత్వా గచ్ఛన్తానం పపఞ్చో భవిస్సతి, ఏతం నివత్తాపేహీ"తి వత్వా తం సబ్బం అత్తనో కులగేహం పేసేత్వా పున తం ఆహ – "సామి, త్వం అత్తనో పితు పాదపస్సే తిట్ఠేయ్యాసి, అహం ఉస్సీసకపస్సే ఠస్సామీ"తి. గేహం పవిసమానాయేవ చ "గేహస్స పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆరక్ఖం గణ్హథా"తి అత్తనో పురిసే ఆణాపేసి. పవిట్ఠకాలే పన సేట్ఠిపుత్తో పితు పాదపస్సే అట్ఠాసి, ఇతరా ఉస్సీసకపస్సే.

తస్మిం ఖణే సేట్ఠి ఉత్తానకో నిపన్నో హోతి. ఆయుత్తకో పన తస్స పాదే పరిమజ్జన్తో "పుత్తో తే, సామి, ఆగతో"తి ఆహ. "కుహిం సో"తి? "ఏస పాదమూలే ఠితో"తి. అథ నం దిస్వా ఆయకమ్మికం పక్కోసాపేత్వా, "మమ గేహే కిత్తకం ధన"న్తి పుచ్ఛి. "సామి, ధనస్సేవ చత్తాలీసకోటియో, ఉపభోగపరిభోగభణ్డానం పన వనగామక్ఖేత్తద్విపదచతుప్పదయానవాహనానఞ్చ అయఞ్చ అయఞ్చ పరిచ్ఛేదో"తి వుత్తే, "అహం ఏత్తకం ధనం మమ పుత్తస్స ఘోసకస్స న దేమీ"తి వత్తుకామో "దేమీ"తి ఆహ. తం సుత్వా సేట్ఠిధీతా "అయం పున కథేన్తో అఞ్ఞం కిఞ్చి కథేయ్యా"తి చిన్తేత్వా సోకాతురా వియ కేసే వికిరిత్వా రోదమానా "కిం నామేతం, తాత, వదేథ, ఇదమ్పి నామ వో వచనం సుణోమ, అలక్ఖికా వతమ్హా"తి వత్వా మత్థకేన నం ఉరమజ్ఝే పహరన్తీ పతిత్వా యథా పున వత్తుం న సక్కోతి, తథాస్స ఉరమజ్ఝే మత్థకేన ఘంసేన్తీ ఆరోదనం దస్సేసి. సేట్ఠి తంఖణఞ్ఞేవ కాలమకాసి. "సేట్ఠి మతో"తి గన్త్వా ఉతేనస్స రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా తస్స సరీరకిచ్చం కారాపేత్వా, "అత్థి పనస్స పుత్తో వా ధీతా వా"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, దేవ, ఘోసకో నామ తస్స పుత్తో, సబ్బం సాపతేయ్యం తస్స నియ్యాదేత్వావ మతో, దేవా"తి.

రాజా అపరభాగే సేట్ఠిపుత్తం పక్కోసాపేసి. తస్మిఞ్చ దివసే దేవో వస్సి. రాజఙ్గణే తత్థ తత్థ ఉదకం సణ్ఠాతి. సేట్ఠిపుత్తో "రాజానం పస్సిస్సామీ"తి పాయాసి. రాజా వాతపానం వివరిత్వా తం ఆగచ్ఛన్తం ఓలోకేన్తో రాజఙ్గణే ఉదకం లఙ్ఘిత్వా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఠితం "త్వం ఘోసకో నామ, తాతా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, దేవా"తి వుత్తే "పితా మే మతోతి మా సోచి, తవ పేత్తికం సేట్ఠిట్ఠానం తుయ్హమేవ దస్సామీ"తి తం సమస్సాసేత్వా "గచ్ఛ, తాతా"తి ఉయ్యోజేసి. రాజా గచ్ఛన్తఞ్చ నం ఓలోకేన్తోవ అట్ఠాసి. సో ఆగమనకాలే లఙ్ఘితం ఉదకం గమనకాలే ఓతరిత్వా సణికం అగమాసి. అథ నం రాజా తతోవ పక్కోసాపేత్వా, "కిం ను ఖో, తాత, త్వం మమ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో ఉదకం లఙ్ఘిత్వా ఆగమ్మ గచ్ఛన్తో ఓతరిత్వా సణికం గచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, దేవ, అహం తస్మిం ఖణే కుమారకో, కీళనకాలో నామ, సో ఇదాని పన మే దేవేన ఠానన్తరం పటిస్సుతం. తస్మా యథా పురే అచరిత్వా ఇదాని సన్నిసిన్నేన హుత్వా చరితుం వట్టతీ"తి. తం సుత్వా రాజా "ధితిమాయం పురిసో, ఇదానేవస్స ఠానన్తరం దస్సామీ"తి పితరా భుత్తం భోగం దత్వా సబ్బసతేన సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి.

సో రథే ఠత్వా నగరం పదక్ఖిణం అకాసి. ఓలోకితోలోకితట్ఠానం కమ్పతి. సేట్ఠిధీతా కాళిదాసియా సద్ధిం మన్తయమానా నిసిన్నా "అమ్మ కాళి, పుత్తస్స తే ఏత్తికా సమ్పత్తి మం నిస్సాయ ఉప్పన్నా"తి ఆహ. "కిం కారణా, అమ్మా"తి? "అయఞ్హి అత్తనో మరణపణ్ణం దుస్సన్తే బన్ధిత్వా అమ్హాకం ఘరం ఆగతో, అథస్స మయా తం పణ్ణం ఫాలేత్వా మయా సద్ధిం మఙ్గలకరణత్థాయ అఞ్ఞం పణ్ణం లిఖిత్వా ఏత్తకం కాలం తత్థ ఆరక్ఖో కతో"తి. "అమ్మ, త్వం ఏత్తకం పస్ససి, ఇమం పన సేట్ఠి దహరకాలతో పట్ఠాయ మారేతుకామో మారేతుం నాసక్ఖి, కేవలం ఇమం నిస్సాయ బహుం ధనం ఖీయీ"తి. "అమ్మ, అతిభారియం వత సేట్ఠినా కత"న్తి. నగరం పదక్ఖిణం కత్వా గేహం పవిసన్తం పన నం దిస్వా, "అయం ఏత్తికా సమ్పత్తి మం నిస్సాయ ఉప్పన్నా"తి హసితం అకాసి. అథ నం సేట్ఠిపుత్తో దిస్వా, "కిం కారణా హసీ"తి పుచ్ఛి. "ఏకం కారణం నిస్సాయా"తి. "కథేహి న"న్తి? "సా న కథేసి". సో "సచే న కథేస్ససి, ద్విధా తం ఛిన్దిస్సామీ"తి తజ్జేత్వా అసిం నిక్కడ్ఢి. సా

“అయం ఏత్తికా సమ్పత్తి తయా మం నిస్సాయ లద్ధాతి చిన్తేత్వా హసిత”న్తి ఆహ. “యది మమ పితరా అత్తనో సన్తకం మయ్హం నియ్యాదితం, త్వం ఏత్థ కిం హోసీ”తి? సో కిర ఏత్తకం కాలం కిఞ్చి న జానాతి, తేనస్సా వచనం న సద్దహి. అథస్స సా “తుమ్హాకం పితరా మరణపణ్ణం దత్వా పేసితా, తుమ్హే మయా ఇదఞ్చిదఞ్చ కత్వా రక్ఖితా”తి సబ్బం కథేసి. “త్వం అభూతం కథేసీ”తి అసద్దహన్తో “మాతరం కాళిం పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “ఏవం కిర, అమ్మా”తి. “ఆమ, తాత, దహరకాలతో పట్ఠాయ తం మారేతుకామో మారేతుం అసక్కోన్తో తం నిస్సాయ బహుం ధనం ఖీయి, సత్తసు ఠానేసు త్వం మరణతో ముత్తో, ఇదాని భోగగామతో ఆగమ్మ సబ్బసతేన సద్ధిం సేట్ఠిట్ఠానం పత్తో”తి. సో తం సుత్వా “భారియం వత కమ్మం, ఏవరూపా ఖో పన మరణా ముత్తస్స మమ పమాదజీవితం జీవితుం అయుత్తం, అప్పమత్తో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా దేవసికం సహస్సం విస్సజ్జేత్వా అద్ధికకపణాదీనం దానం పట్ఠపేసి. మిత్తో నామస్స కుటుమ్బికో దానబ్యావటో అహోసి. అయం ఘోసకసేట్ఠినో ఉప్పత్తి.

తస్మిం పన కాలే భద్దవతీనగరే భద్దవతియసేట్ఠి నామ ఘోసకసేట్ఠినో అదిట్ఠపుబ్బసహాయకో అహోసి. భద్దవతీనగరతో ఆగతానం వాణిజానం సన్తికే ఘోసకసేట్ఠి భద్దవతియసేట్ఠినో సమ్పత్తిఞ్చ వయప్పదేసఞ్చ సుత్వా తేన సద్ధిం సహాయకభావం ఇచ్ఛన్తో పణ్ణాకారం పేసేసి. భద్దవతియసేట్ఠిపి కోసమ్బితో ఆగతానం వాణిజానం సన్తికే ఘోసకసేట్ఠినో సమ్పత్తిఞ్చ వయప్పదేసఞ్చ సుత్వా తేన సద్ధిం సహాయకభావం ఇచ్ఛన్తో పణ్ణాకారం పేసేసి. ఏవం తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అదిట్ఠపుబ్బసహాయకా హుత్వా వసింసు. అపరభాగే భద్దవతియసేట్ఠినో గేహే అహివాతరోగో పతితో. తస్మిం పతితే పఠమం మక్ఖికా మరన్తి, తతో అనుక్కమేనేవ కీటా మూసికా కుక్కుటా సూకరా గావో దాసీ దాసా సబ్బపచ్ఛా ఘరమానుసకాపి మరన్తి. తేసు యే భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాయన్తి, తే జీవితం లభన్తి, తదా పన సేట్ఠి చ భరియా చ ధీతా చస్స తథా పలాయిత్వా ఘోసకసేట్ఠిం పస్సితుం పత్థేన్తా కోసమ్బిమగ్గం పటిపజ్జింసు. తే అన్తరామగ్గేయేవ ఖీణపాథేయ్యా వాతాతపేన చేవ ఖుప్పిపాసాహి చ కిలన్తసరీరా కిచ్ఛేన కోసమ్బిం పత్వా ఉదకఫాసుకట్ఠానే ఠత్వా న్హత్వా నగరద్వారే ఏకం సాలం పవిసింసు.

తతో సేట్ఠి భరియం ఆహ – “భద్దే, ఇమినా నీహారేన గచ్ఛన్తా విజాతమాతుయాపి అమనాపా హోన్తి, సహాయకో కిర మే అద్ధికకపణాదీనం దేవసికం సహస్సం విస్సజ్జేత్వా దానం దాపేసి. తత్థ ధీతరం పేసేత్వా ఆహారం ఆహరాపేత్వా ఏకాహం ద్వీహం ఇధేవ సరీరం సన్తప్పేత్వా సహాయకం పస్సిస్సామా”తి. సా “సాధు, సామీ”తి. తే సాలాయమేవ వసింసు. పునదివసే కాలే ఆరోచితే కపణద్ధికాదీసు ఆహారత్థాయ గచ్ఛన్తేసు మాతాపితరో, “అమ్మ, గన్త్వా అమ్హాకం ఆహారం ఆహరా”తి ధీతరం పేసయింసు. మహాభోగకులస్స ధీతా విపత్తియా అచ్ఛిన్నలజ్జితాయ అలజ్జమానా పాతిం గహేత్వా కపణజనేన సద్ధిం ఆహారత్థాయ గన్త్వా “కతి పటివీసే గణ్హిస్ససి, అమ్మా”తి పుట్ఠా చ పన “తయో”తి ఆహ. అథస్సా తయో పటివీసే అదాసి. తాయ భత్తే ఆహటే తయోపి ఏకతో భుఞ్జితుం నిసీదింసు.

అథ మాతాధీతరో సేట్ఠిం ఆహంసు – “సామి, విపత్తి నామ మహాకులానమ్పి ఉప్పజ్జతి, మా అమ్హే ఓలోకేత్వా భుఞ్జ, మా చిన్తయీ”తి. ఇతి నం నానప్పకారేహి యాచిత్వా భోజేసుం. సో భుఞ్జిత్వా ఆహారం జీరాపేతుం అసక్కోన్తో అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తే కాలమకాసి. మాతాధీతరో నానప్పకారేహి పరిదేవిత్వా రోదింసు. కుమారికా పునదివసే రోదమానా ఆహారత్థాయ గన్త్వా, “కతి పటివీసే గణ్హిస్ససీ”తి వుత్తా, “ద్వే”తి వత్వా ఆహారం ఆహరిత్వా మాతరం యాచిత్వా భోజేసి. సాపి తాయ యాచియమానా భుఞ్జిత్వా ఆహారం జీరాపేతుం అసక్కోన్తీ తం దివసమేవ కాలమకాసి. కుమారికా ఏకికావ రోదిత్వా పరిదేవిత్వా తాయ దుక్ఖుప్పత్తియా అతివియ సఞ్జాతఛాతకదుక్ఖా పునదివసే యాచకేహి సద్ధిం రోదన్తీ ఆహారత్థాయ గన్త్వా,

“కతి పటివీసే గణ్హిస్ససి, అమ్మా”తి వుత్తా “ఏక”న్తి ఆహ. మిత్తకుటుమ్బికో తం తయో దివసే భత్తం గణ్హన్తిం సఞ్జానాతి, తేన తం “అపేహి నస్స, వసలి, అజ్జ తవ కుచ్ఛిప్పమాణం అఞ్ఞాసీ”తి ఆహ. హిరోత్తప్పసమ్పన్నా కులధీతా పచ్చోరస్మిం సత్తిపహారం వియ వణే ఖారోదకసేచనకం వియ చ పత్వా “కిం, సామీ”తి ఆహ. “తయా పురే తయో కోట్ఠాసా గహితా, హియ్యో ద్వే, అజ్జ ఏకం గణ్హాసి. అజ్జ తే అత్తనో కుచ్ఛిప్పమాణం ఞాత”న్తి. “మా మం, సామి, ‘అత్తనోవ అత్థాయ గణ్హీ’తి మఞ్ఞిత్థా”తి. “అథ కస్మా ఏవం గణ్హీ”తి? “పురే తయో జనా అహుమ్హ, సామి, హియ్యో ద్వే, అజ్జ ఏకికావ జాతామ్హీ”తి. సో “కేన కారణేనా”తి పుచ్ఛిత్వా ఆదితో పట్ఠాయ తాయ కథితం సబ్బం పవత్తిం సుత్వా అస్సూని సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో సఞ్జాతబలవదోమనస్సో హుత్వా, “అమ్మ, ఏవం సన్తే మా చిన్తయి, త్వం భద్దవతియసేట్ఠినో ధీతా అజ్జకాలతో పట్ఠాయ మమ ధీతాయేవ నామా”తి వత్వా సీసే చుమ్బిత్వా ఘరం నేత్వా అత్తనో జేట్ఠధీతుట్ఠానే ఠపేసి.

సా దానగ్గే ఉచ్చాసద్దం మహాసద్దం సుత్వా, “తాత, కస్మా ఏతం జనం నిస్సద్దం కత్వా దానం న దేథా”తి ఆహ. “న సక్కా కాతుం, అమ్మా”తి. “సక్కా, తాతా”తి. “కథం సక్కా, అమ్మా”తి? “తాత దానగ్గం పరిక్ఖిపిత్వా ఏకేకస్సేవ పవేసనప్పమాణేన ద్వే ద్వారాని యోజేత్వా, ‘ఏకేన ద్వారేన పవిసిత్వా ఏకేన నిక్ఖమథా’తి వదేథ, ఏవం నిస్సద్దా హుత్వావ గణ్హిస్సన్తీ”తి. సో తం సుత్వా, “భద్దకోవ, అమ్మ, ఉపాయో”తి తథా కారేసి. సాపి పుబ్బే సామా నామ. వతియా పన కారితత్తా **సామావతీ** నామ జాతా. తతో పట్ఠాయ దానగ్గే కోలాహలం పచ్ఛిన్ది. ఘోసకసేట్ఠి పుబ్బే తం సద్దం సుణన్తో “మయ్హం దానగ్గే సద్దో”తి తుస్సతి. ద్విహతీహం పన సద్దం అసుణన్తో మిత్తకుటుమ్బికం అత్తనో ఉపట్ఠానం ఆగతం పుచ్ఛి – “దియ్యతి కపణద్ధికాదీనం దాన”న్తి? “ఆమ, సామీ”తి. “అథ కిం ద్విహతీహం సద్దో న సుయ్యతీ”తి? “యథా నిస్సద్దా హుత్వా గణ్హన్తి, తథా మే ఉపాయో కతో”తి. “అథ పుబ్బేవ కస్మా నాకాసీ”తి? “అజాననతాయ, సామీ”తి. “ఇదాని కథం తే ఞాతో”తి? “ధీతరా మే అక్ఖాతో, సామీ”తి. మయ్హం అవిదితా “తవ ధీతా నామ అత్థీ”తి. సో అహివాతరోగుప్పత్తితో పట్ఠాయ సబ్బం భద్దవతియసేట్ఠినో పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా తస్సా అత్తనో జేట్ఠధీతుట్ఠానే ఠపితభావం ఆరోచేసి. అథ నం సేట్ఠి “ఏవం సన్తే మమ కస్మా న కథేసి, మమ సహాయకస్స ధీతా మమ ధీతా నామా”తి తం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – “అమ్మ, సేట్ఠినో ధీతాసీ”తి? “ఆమ, తాతా”తి. “తేన హి మా చిన్తయి, త్వం మమ ధీతాసీ”తి తం సీసే చుమ్బిత్వా పరివారత్థాయ తస్సా పఞ్చ ఇత్థిసతాని దత్వా తం అత్తనో జేట్ఠధీతుట్ఠానే ఠపేసి.

అథేకదివసం తస్మిం నగరే నక్ఖత్తం సఙ్ఘుట్ఠం హోతి. తస్మిం పన నక్ఖత్తే బహి అనిక్ఖమనకా కులధీతరోపి అత్తనో పరివారేన సద్ధిం పదసావ నదిం గన్త్వా న్హాయన్తి. తస్మా తం దివసం సామావతీపి పఞ్చహి ఇత్థిసతేహి పరివారితా రాజఙ్గణేనేవ న్హాయితుం అగమాసి. ఉతేనో సీహపఞ్జరే ఠితో తం దిస్వా “కస్సిమా నాటకిత్థియో”తి పుచ్ఛి. “న కస్సచి నాటకిత్థియో, దేవా”తి. “అథ కస్స ధీతరో”తి? “ఘోసకసేట్ఠినో ధీతా దేవ, సామావతీ నామేసా”తి. సో దిస్వావ ఉప్పన్నసినేహో సేట్ఠినో సాసనం పాహేసి – “ధీతరం కిర మే పేసేతూ”తి. “న పేసేమి, దేవా”తి. “మా కిర ఏవం కరోతు, పేసేతుయేవా”తి. “మయం గహపతికా నామ కుమారికానం పోథేత్వా విహేఠేత్వా కడ్ఢనభయేన న దేమ, దేవా”తి. రాజా కుజ్ఝిత్వా గేహం లఞ్ఛాపేత్వా సేట్ఠిఞ్చ భరియఞ్చ హత్థే గహేత్వా బహి కారాపేసి. సామావతీ, న్హాయిత్వా ఆగన్త్వా గేహం పవిసితుం ఓకాసం అలభన్తీ, “కిం ఏతం, తాతా”తి పుచ్ఛి. “అమ్మ, రాజా తవ కారణా పహిణి. అథ ‘న మయం దస్సామా’తి వుత్తే ఘరం లఞ్ఛాపేత్వా అమ్హే బహి కారాపేసీ”తి. “తాత, భారియం వో కమ్మం కతం, రఞ్ఞా నామ పహితే ‘న, దేమా’తి అవత్వా ‘సచే మే ధీతరం సపరివారం గణ్హథ, దేమా’తి వత్తబ్బం భవేయ్య, తాతా”తి. “సాధు, అమ్మ, తవ రుచియా సతి ఏవం కరిస్సామీ”తి రఞ్ఞో తథా

సాసనం పాహేసి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం సపరివారం ఆనేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సేసా తస్సాయేవ పరివారిత్థియో అహేసుం. అయం సామావతియా ఉప్పత్తి.

ఉతేనస్స పన అపరాపి వాసులదత్తా నామ దేవీ అహోసి చణ్డపజ్జోతస్స ధీతా. ఉజ్జేనియఞ్హి చణ్డపజ్జోతో నామ రాజా అహోసి. సో ఏకదివసం ఉయ్యానతో ఆగచ్ఛన్తో అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా, "అత్థి ను ఖో అఞ్ఞస్సపి కస్సచి ఏవరూపా సమ్పత్తీ"తి వత్వా తం సుత్వా మనుస్సేహి "కిం సమ్పత్తి నామేసా, కోసమ్బియం ఉతేనస్స రఞ్ఞో అతిమహతీ సమ్పత్తీ"తి వుత్తే రాజా ఆహ – "తేన హి గణ్హిస్సామ న"న్తి? "న సక్కా సో గహేతు"న్తి. "కిఞ్చి కత్వా గణ్హిస్సామయేవా"తి? "న సక్కా దేవా"తి. "కిం కారణా"తి? "సో హత్థికన్తం నామ సిప్పం జానాతి, మన్తం పరివత్తేత్వా హత్థికన్తవీణం వాదేన్తో నాగే పలాపేతిపి గణ్హాతిపి. హత్థివాహనసమ్పన్నో తేన సదిసో నామ నత్థీ"తి. "న సక్కా మయా సో గహేతు"న్తి. "సచే తే, దేవ, ఏకన్తేన అయం నిచ్ఛయో, తేన హి దారుహత్థిం కారేత్వా తస్సాసన్నట్ఠానం పేసేహి. సో హత్థివాహనం వా అస్సవాహనం వా సుత్వా దూరమ్పి గచ్ఛతి. తత్థ నం ఆగతం గహేతుం సక్కా భవిస్సతీ"తి.

రాజా "అత్థేసో ఉపాయో"తి దారుమయం యన్తహత్థిం కారాపేత్వా బహి పిలోతికాహి వేఠేత్వా కతచిత్తకమ్మం కత్వా తస్స విజితే ఆసన్నట్ఠానే ఏకస్మిం సరతీరే విస్సజ్జాపేసి. హత్థినో అన్తోకుచ్ఛియం సట్ఠి పురిసా అపరాపరం చఙ్కమన్తి, హత్థిలణ్డం ఆహరిత్వా తత్థ తత్థ ఛడ్డేసుం. ఏకో వనచరకో హత్థిం దిస్వా, "అమ్హాకం రఞ్ఞో అనుచ్ఛవికో"తి చిన్తేత్వా, గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి – "దేవ, మయా సబ్బసేతో కేలాసకూటపటిభాగో తుమ్హాకఞ్ఞేవ అనుచ్ఛవికో వరవారణో దిట్ఠో"తి. ఉతేనో తమేవ మగ్గదేసకం కత్వా హత్థిం అభిరుయ్హ సపరివారో నిక్ఖమి. తస్స ఆగమనం ఞత్వా చరపురిసా గన్త్వా చణ్డపజ్జోతస్స ఆరోచేసుం. సో ఆగన్త్వా మజ్ఝే తుచ్ఛం కత్వా ఉభోసు పస్సేసు బలకాయం పయోజేసి. ఉతేనో తస్సాగమనం అజానన్తో హత్థిం అనుబన్ధి. అన్తో ఠితమనుస్సా వేగేన పలాపేసుం. కట్ఠహత్థీ రఞ్ఞో మన్తం పరివత్తేత్వా వీణం వాదేన్తస్స తన్తిసద్దం అసుణన్తో వియ పలాయతియేవ. రాజా హత్థినాగం పాపుణితుం అసక్కోన్తో అస్సం ఆరుయ్హ అనుబన్ధి. తస్మిం వేగేన అనుబన్ధన్తే బలకాయో ఓహీయి. రాజా ఏకకోవ అహోసి. అథ నం ఉభోసు పస్సేసు పయుత్తా చణ్డపజ్జోతస్స పురిసా గణ్హిత్వా అత్తనో రఞ్ఞో అదంసు. అథస్స బలకాయో అమిత్తవసం గతభావం ఞత్వా బహినగరేవ ఖన్ధావారం నివేసేత్వా అచ్ఛి.

చణ్డపజ్జోతోపి ఉతేనం జీవగ్గాహమేవ గాహాపేత్వా ఏకస్మిం చోరగేహే పక్ఖిపిత్వా ద్వారం పిదహాపేత్వా తయో దివసే జయపానం పివి. ఉతేనో తతియదివసే ఆరక్ఖకే పుచ్ఛి – "కహం వో, తాత, రాజా"తి? "'పచ్చామిత్తో మే గహితో'తి జయపానం పివతీ"తి. "కా నామేసా మాతుగామస్స వియ తుమ్హాకం రఞ్ఞో కిరియా, నను పటిరాజానం గహేత్వా విస్సజ్జేతుం వా మారేతుం వా వట్టతి, అమ్హే దుక్ఖం నిసీదాపేత్వా జయపానం కిర పివతీ"తి. తే గన్త్వా తమత్థం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. సో ఆగన్త్వా "సచ్చం కిర త్వం ఏవం వదసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "సాధు తం విస్సజ్జేస్సామి, ఏవరూపో కిర తే మన్తో అత్థి, తం మయ్హం దస్ససీ"తి. "సాధు దస్సామి, గహణసమయే మం వన్దిత్వా తం గణ్హాహి. కిం పన త్వం వన్దిస్ససీ"తి? "క్యాహం తం వన్దిస్సామి, న వన్దిస్సామీ"తి? "అహమ్పి తే న దస్సామీ"తి . "ఏవం సన్తే రాజాణం తే కరిస్సామీ"తి. "కరోహి, సరీరస్స మే ఇస్సరో, న పన చిత్తస్సా"తి. రాజా తస్స సూరగజ్జితం సుత్వా, "కథం ను ఖో ఇమం మన్తం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా, "ఇమం మన్తం అఞ్ఞం జానాపేతుం న సక్కా, మమ ధీతరం ఏతస్స సన్తికే ఉగ్గణ్హాపేత్వా అహం తస్సా సన్తికే గణ్హిస్సామీ"తి. అథ నం ఆహ – "అఞ్ఞస్స వన్దిత్వా గణ్హన్తస్స దస్ససీ"తి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "తేన హి అమ్హాకం ఘరే ఏకా ఖుజ్జా అత్థి తస్సా అన్తోసాణియం వన్దిత్వా నిసిన్నాయ త్వం బహిసాణియం ఠితోవ మన్తం వాచేహీ"తి.

“సాధు, మహారాజ, ఖుజ్జా వా హోతు పీఠసప్పి వా, వన్దన్తియా దస్సామీ”తి. తతో రాజా గన్త్వా ధీతరం వాసులదత్తం ఆహ – “అమ్మ, ఏకో సఙ్ఖకుట్ఠీ అనగ్ఘమన్తం జానాతి, తం అఞ్ఞం జానాపేతుం న సక్కా. త్వం అన్తోసాణియం నిసీదిత్వా తం వన్దిత్వా మన్తం గణ్హ, సో బహిసాణియం ఠత్వా తుయ్హం వాచేస్సతి. తవ సన్తికా అహం తం గణ్హిస్సామీ”తి.

ఏవం సో తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం సన్థవకరణభయేన ధీతరం ఖుజ్జం, ఇతరం సఙ్ఖకుట్ఠిం కత్వా కథేసి. సో తస్సా అన్తోసాణియం వన్దిత్వా నిసిన్నాయ బహి ఠితో మన్తం వాచేసి. అథ నం ఏకదివసం పునప్పునం వుచ్చమానమ్పి మన్తపదం వత్తుం అసక్కోన్తిం “అరే ఖుజ్జే అతిబహలోట్ఠకపోలం తే ముఖం, ఏవం నామ వదేహీ”తి ఆహ. “సా కుజ్ఝిత్వా అరే దుట్ఠసఙ్ఖకుట్ఠి కిం వదేసి, కిం మాదిసా ఖుజ్జా నామ హోతీ”తి? సాణికణ్ణం ఉక్ఖిపిత్వా “కాసి త్వ”న్తి వుత్తే, “రఞ్ఞో ధీతా వాసులదత్తా నామాహ”న్తి ఆహ. “పితా తే తం మయ్హం కథేన్తో ‘ఖుజ్జా’తి కథేసీ”తి. “మయ్హమ్పి కథేన్తో తం సఙ్ఖకుట్ఠిం కత్వా కథేసీ”తి. తే ఉభోపి “తేన హి అమ్హాకం సన్థవకరణభయేన కథితం భవిస్సతీ”తి అన్తోసాణియఞ్ఞేవ సన్థవం కరింసు.

తతో పట్ఠాయ మన్తగ్గహణం వా సిప్పగ్గహణం వా నత్థి. రాజాపి ధీతరం నిచ్చం పుచ్ఛతి – “సిప్పం గణ్హాసి, అమ్మా”తి? “గణ్హామి, తాతా”తి. అథ నం ఏకదివసం ఉతేనో ఆహ – “భద్దే, సామికేన కత్తబ్బం నామ నేవ మాతాపితరో న భాతుభగినియో కాతుం సక్కోన్తి, సచే మయ్హం జీవితం దస్ససి, పఞ్చ తే ఇత్థిసతాని పరివారం దత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానం దస్సామీ”తి. “సచే ఇమస్మిం వచనే పతిట్ఠాతుం సక్ఖిస్సథ, దస్సామి వో జీవిత”న్తి. “సక్ఖిస్సామి, భద్దే”తి. సా “సాధు, సామీ”తి పితు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సో పుచ్ఛి – “అమ్మ, నిట్ఠితం సిప్ప”న్తి? “న తావ నిట్ఠితం, తాత, సిప్ప”న్తి. అథ నం సో పుచ్ఛి – “కిం, అమ్మా”తి? “అమ్హాకం ఏకం ద్వారఞ్చ ఏకం వాహనఞ్చ లద్ధుం వట్టతి, తాతా”తి. “ఇదం కిం, అమ్మా”తి? “తాత, రత్తిం కిర తారకసఞ్ఞాయ మన్తస్స ఉపచారత్థాయ ఏకం ఓసధం గహేతబ్బం అత్థి. తస్మా అమ్హాకం వేలాయ వా అవేలాయ వా నిక్ఖమనకాలే ఏకం ద్వారఞ్చేవ ఏకం వాహనఞ్చ లద్ధుం వట్టతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. తే అత్తనో అభిరుచితం ఏకం ద్వారం హత్థగతం కరింసు. రఞ్ఞో పన పఞ్చ వాహనాని అహేసుం. భద్దవతీ నామ కరేణుకా ఏకదివసం పఞ్ఞాస యోజనాని గచ్ఛతి, కాకో నామ దాసో సట్ఠి యోజనాని గచ్ఛతి, చేలకట్ఠి చ ముఞ్చకేసీ చాతి ద్వే అస్సా యోజనసతం గచ్ఛన్తి, నాళాగిరి హత్థీ వీసతి యోజనసతన్తి.

సో కిర రాజా అనుప్పన్నే బుద్ధే ఏకస్స ఇస్సరస్స ఉపట్ఠాకో అహోసి. అథేకదివసం ఇస్సరే బహినగరం గన్త్వా న్హత్వా ఆగచ్ఛన్తే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో నగరం పిణ్డాయ పవిసిత్వా సకలనగరవాసీనం మారేన ఆవట్టితత్తా ఏకం భిక్ఖామ్పి అలభిత్వా యథాధోతేన పత్తేన నిక్ఖమి. అథ నం నగరద్వారం పత్తకాలే మారో అఞ్ఞాతకవేసేన ఉపసఙ్కమిత్వా, “అపి, భన్తే, వో కిఞ్చి లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. “కిం పన మే త్వం అలభనాకారం కరీ”తి? “తేన హి నివత్తిత్వా పున పవిసథ, ఇదాని న కరిస్సామీ”తి. “నాహం పున నివత్తిస్సామీ”తి. సచే హి నివత్తేయ్య, పున సో సకలనగరవాసీనం సరీరే అధిముఞ్చిత్వా పాణిం పహరిత్వా హసనకేళిం కరేయ్య. పచ్చేకబుద్ధే అనివత్తిత్వా గతే మారో తత్థేవ అన్తరధాయి. అథ సో ఇస్సరో యథాధోతేనేవ పత్తేన ఆగచ్ఛన్తం పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా వన్దిత్వా, “అపి, భన్తే, కిఞ్చి లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. “చరిత్వా నిక్ఖన్తమ్హావుసో”తి. సో చిన్తేసి – “అయ్యో, మయా పుచ్ఛితం అకథేత్వా అఞ్ఞం వదతి, న కిఞ్చి లద్ధం భవిస్సతీ”తి. అథస్స పత్తం ఓలోకేన్తో తుచ్ఛం దిస్వా గేహే భత్తస్స నిట్ఠితానిట్ఠితభావం అజాననతాయ సూరో హుత్వా పత్తం గహేతుం అవిసహన్తో “థోకం, భన్తే, అధివాసేథా”తి వత్వా వేగేన ఘరం గన్త్వా “అమ్హాకం భత్తం నిట్ఠిత”న్తి పుచ్ఛిత్వా, “నిట్ఠిత”న్తి వుత్తే తం ఉపట్ఠాకం ఆహ – “తాత, అఞ్ఞో తయా సమ్పన్నవేగతరో నామ నత్థి, సీఘేన జవేన భదన్తం పత్వా ‘పత్తం మే, భన్తే, దేథా’తి వత్వా పత్తం గహేత్వా వేగేన ఏహీ”తి.

సో ఏకవచనేనేవ పక్ఖన్దిత్వా పత్తం గహేత్వా ఆహరి. ఇస్సరోపి అత్తనో భోజనస్స పత్తం పూరేత్వా “ఇమం సీఘం గన్త్వా అయ్యస్స సమ్పాదేహి, అహం తే ఇతో పత్తిం దమ్మీ”తి ఆహ.

సోపి తం గహేత్వా జవేన గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తం దత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, ‘వేలా ఉపకట్ఠా’తి అహం అతిసీఘేన జవేన ఆగతో చ గతో చ, ఏతస్స మే జవస్స ఫలేన యోజనానం పణ్ణాససట్ఠిసతవీససతగమనసమత్థాని పఞ్చ వాహనాని నిబ్బత్తన్తు, ఆగచ్ఛన్తస్స చ మే గచ్ఛన్తస్స చ సరీరం సూరియతేజేన తత్థం, తస్స మే ఫలేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ఆణా సూరియతేజసదిసా హోతు, ఇమస్మిం మే పిణ్డపాతే సామినా పత్తి దిన్నా, తస్సా మే నిస్సన్దేన తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్స భాగీ హోమీ”తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధో “ఏవం హోతూ”తి వత్వా –

“ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, సబ్బమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, చన్దో పన్నరసో యథా. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౯౫ పుబ్బూపనిస్సయసమ్పత్తికథా; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧. ౧౯౨);

“ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, ఖిప్పమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, మణిజోతిరసో యథా”తి. –

అనుమోదనం అకాసి. పచ్చేకబుద్ధానం కిర ఇధావ ద్వే గాథా అనుమోదనగాథా నామ హోన్తి. తత్థ **జోతిరసోతి** సబ్బకామదదం మణిరతనం వుచ్చతి. ఇదం తస్స పుబ్బచరితం. సో ఏతరహి చణ్డపజ్జోతో అహోసి. తస్స చ కమ్మస్స నిస్సన్దేన ఇమాని పఞ్చ వాహనాని నిబ్బత్తింసు. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానకీళాయ నిక్ఖమి. ఉతేనో “అజ్జ పలాయితబ్బ”న్తి మహన్తామహన్తే చమ్మపసిబ్బకే హిరఞ్ఞసువణ్ణస్స పూరేత్వా కరేణుకాపిట్ఠే ఠపేత్వా వాసులదత్తం ఆదాయ పలాయి. అన్తేపురపాలకా పలాయన్తం తం దిస్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “సీఘం గచ్ఛథా”తి బలం పహిణి. ఉతేనో బలస్స పక్ఖన్దభావం ఞత్వా కహాపణపసిబ్బకం మోచేత్వా పాతేసి, మనుస్సా కహాపణే ఉచ్చినిత్వా పున పక్ఖన్దింసు. ఇతరో సువణ్ణపసిబ్బకం మోచేత్వా పాతేత్వా నేసం సువణ్ణలోభేన పపఞ్చేన్తానఞ్ఞేవ బహి నివుట్ఠం అత్తనో ఖన్ధావారం పాపుణి. అథ నం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ అత్తనో బలకాయో పరివారేత్వా నగరం పవేసేసి. సో పత్వావ వాసులదత్తం అభిసిఞ్చిత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసీతి. అయం వాసులదత్తాయ ఉప్పత్తి.

అపరా పన మాగణ్డియా నామ రఞ్ఞో సన్తికా అగ్గమహేసిట్ఠానం లభి. సా కిర కురురట్ఠే మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స ధీతా. మాతాపిస్సా మాగణ్డియాయేవ నామం. చూళపితాపిస్సా మాగణ్డియోవ, సా అభిరూపా అహోసి దేవచ్ఛరపటిభాగా. పితా పనస్సా అనుచ్ఛవికం సామికం అలభన్తో మహన్తేహి మహన్తేహి కులేహి యాచితోపి “న మయ్హం ధీతు తుమ్హే అనుచ్ఛవికా”తి తజ్జేత్వా ఉయ్యోజేసి. అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స సపజాపతికస్స అనాగామిఫలూపనిస్సయం దిస్వా అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ తస్స బహినిగమే అగ్గిపరిచరణట్ఠానం అగమాసి. సో తథాగతస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం అత్తభావం ఓలోకేత్వా, “ఇమస్మిం లోకే ఇమినా పురిసేన సదిసో అఞ్ఞో పురిసో నామ నత్థి, అయం మయ్హం ధీతు అనుచ్ఛవికో, ఇమస్స పోసాపనత్థాయ ధీతరం దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “సమణ, ఏకా మే ధీతా అత్థి, అహం ఏత్తకం కాలం తస్సా అనుచ్ఛవికం పురిసం న పస్సామి, తుమ్హే తస్సా అనుచ్ఛవికా, సా చ తుమ్హాకఞ్ఞేవ అనుచ్ఛవికా. తుమ్హాకఞ్హి పాదపరిచారికా, తస్సా చ భత్తా లద్ధుం వట్టతి, తం వో అహం దస్సామి, యావ మమాగమనా

ఇధేవ తిట్ఠథా"తి ఆహ. సత్థా కిఞ్చి అవత్వా తుణ్హీ అహోసి. బ్రాహ్మణో వేగేన ఘరం గన్త్వా, "భోతి, భోతి ధీతు మే అనుచ్ఛవికో పురిసో దిట్ఠో, సీఘం సీఘం నం అలఙ్కరోహీ"తి తం అలఙ్కారాపేత్వా సద్ధిం బ్రాహ్మణియా ఆదాయ సత్థు సన్తికం పాయాసి. సకలనగరం సఙ్ఖుభి. అయం "ఏత్తకం కాలం మయ్హం ధీతు అనుచ్ఛవికో నత్థీ"తి కస్సచి అదత్వా "అజ్జ మే ధీతు అనుచ్ఛవికో దిట్ఠో"తి కిర వదేతి, "కీదిసో ను ఖో సో పురిసో, పస్సిస్సామ న"న్తి మహాజనో తేనేవ సద్ధిం నిక్ఖమి.

తస్మిం ధీతరం గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తే సత్థా తేన వుత్తట్ఠానే అట్ఠత్వా తత్థ పదచేతియం దస్సేత్వా గన్త్వా అఞ్ఞస్మిం ఠానే అట్ఠాసి. బుద్ధానఞ్హి పదచేతియం అధిట్ఠహిత్వా అక్కన్తట్ఠానేయేవ పఞ్ఞాయతి, న అఞ్ఞత్థ. యేసఞ్చత్థాయ అధిట్ఠితం హోతి, తేయేవ నం పస్సన్తి. తేసం పన అదస్సనకరణత్థం హత్థిఆదయో వా అక్కమన్తు, మహామేఘో వా పవస్సతు, వేరమ్భవాతా వా పహరన్తు, న తం కోచి మక్ఖేతుం సక్కోతి. అథ బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణం ఆహ – "కుహిం సో పురిసో"తి. "'ఇమస్మిం ఠానే తిట్ఠాహీ'తి నం అవచం, కుహిం ను ఖో సో గతో"తి ఇతో చితో ఓలోకేన్తో పదచేతియం దిస్వా "అయమస్స పదవలఞ్జో"తి ఆహ. బ్రాహ్మణీ సలక్ఖణమన్తానం తిణ్ణం వేదానం పగుణతాయ లక్ఖణమన్తే పరివత్తేత్వా పదలక్ఖణం ఉపధారేత్వా, "నయిదం, బ్రాహ్మణ, పఞ్చకామగుణసేవినో పద"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

"రత్తస్స హి ఉక్కుటికం పదం భవే,
దుట్ఠస్స హోతి సహసానుపీళితం;
మూళ్హస్స హోతి అవకడ్ఢితం పదం,
వివట్టచ్ఛదస్స ఇదమీదిసం పద"న్తి. (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౬౦-౨౬౧; విసుద్ధి॰ ౧.౪౫);

అథ నం బ్రాహ్మణో ఏవమాహ – "భోతి త్వం ఉదకపాతియం కుమ్భీలం, గేహమజ్ఝే చ పన చోరం వియ మన్తే పస్సనసీలా, తుణ్హీ హోహీ"తి. బ్రాహ్మణ, యం ఇచ్ఛసి, తం వదేహి, నయిదం పఞ్చకామగుణసేవినో పదన్తి. తతో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో సత్థారం దిస్వా, "అయం సో పురిసో"తి వత్వా బ్రాహ్మణో గన్త్వా, "సమణ, ధీతరం మే తవ పోసాపనత్థాయ దేమీ"తి ఆహ. సత్థా "ధీతరా తే మయ్హం అత్థో అత్థి వా నత్థి వా"తి అవత్వావ, "బ్రాహ్మణ, ఏకం తే కారణం కథేమీ"తి వత్వా, "కథేహి సమణా"తి వుత్తే మహాభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ యావ అజపాలనిగ్రోధమూలా మారేన అనుబద్ధభావం అజపాలనిగ్రోధమూలే చ పన "అతీతో దాని మే ఏస విసయ"న్తి తస్స సోకాతురస్స సోకవూపసమనత్థం ఆగతాహి మారధీతాహి కుమారికవణ్ణాదివసేన పయోజితం పలోభనం ఆచిక్ఖిత్వా, "తదాపి మయ్హం ఛన్దో నాహోసీ"తి వత్వా –

"దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ,
నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం;
కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం,
పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే"తి. (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౬౦-౨౬౧; సు॰ ని॰ ౮౪౧) –

ఇమం గాథమాహ. గాథాపరియోసానే బ్రాహ్మణో చ బ్రాహ్మణీ చ అనాగామిఫలే పతిట్ఠహింసు. మాగణ్డియాపి ఖో "సచస్స మయా అత్థో నత్థి, అనత్థికభావోవ వత్తబ్బో, అయం పన మం ముత్తకరీసపుణ్ణం కరోతి, పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛేతి, హోతు, అత్తనో జాతికులపదేసభోగయసవయసమ్పత్తిం ఆగమ్మ తథారూపం భత్తారం లభిత్వా సమణస్స గోతమస్స కత్తబ్బయుత్తకం జానిస్సామీ"తి సత్థరి ఆఘాతం బన్ధి. "కిం పన సత్థా తాయ అత్తని ఆఘాతుప్పత్తిం జానాతి,

నో”తి? “జానాతియేవ. జానన్తో కస్మా గాథమాహా”తి? ఇతరేసం ద్విన్నం వసేన. బుద్ధా హి ఆఘాతం అగణేత్వా మగ్గఫలాధిగమారహానం వసేన ధమ్మం దేసేన్తియేవ. మాతాపితరో తం నేత్వా చూళమాగణ్డియం కనిట్ఠం పటిచ్ఛాపేత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు. చూళమాగణ్డియోపి చిన్తేసి – “మమ ధీతా ఓమకసత్తస్స న అనుచ్ఛవికా, ఏకస్స రఞ్ఞోవ అనుచ్ఛవికా”తి. తం ఆదాయ కోసమ్బిం గన్త్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా, “ఇమం ఇత్థిరతనం దేవస్స అనుచ్ఛవిక”న్తి ఉతేనస్స రఞ్ఞో అదాసి. సో తం దిస్వావ ఉప్పన్నబలవసినేహో అభిసేకం కత్వా పఞ్చసతమాతుగామపరివారం దత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. అయం మాగణ్డియాయ ఉప్పత్తి.

ఏవమస్స దియడ్ఢసహస్సనాటకిత్థిపరివారా తిస్సో అగ్గమహేసియో అహేసుం. తస్మిం ఖో పన సమయే ఘోసకసేట్ఠి కుక్కుటసేట్ఠి పావారికసేట్ఠీతి కోసమ్బియం తయో సేట్ఠినో హోన్తి. తే ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ పఞ్చసతతాపసే హిమవన్తతో ఆగన్త్వా నగరే భిక్ఖాయ చరన్తే దిస్వా పసీదిత్వా నిసీదాపేత్వా భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా చత్తారో మాసే అత్తనో సన్తికే వసాపేత్వా పున వస్సారత్తే ఆగమనత్థాయ పటిజానాపేత్వా ఉయ్యోజేసుం. తాపసాపి తతో పట్ఠాయ అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసిత్వా చత్తారో మాసే తేసం సన్తికే వసింసు. తే అపరభాగే హిమవన్తతో ఆగచ్ఛన్తా అరఞ్ఞాయతనే ఏకం మహానిగ్రోధం దిస్వా తస్స మూలే నిసీదింసు. తేసు జేట్ఠకతాపసో చిన్తేసి – “ఇమస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా ఓరమత్తికా న భవిస్సతి, మహేసక్ఖేనేవేత్థ దేవరాజేన భవితబ్బం , సాధు వత సచాయం ఇసిగణస్స పానీయం దదేయ్యా”తి. సోపి పానీయం అదాసి. తాపసో న్హానోదకం చిన్తేసి, తమ్పి అదాసి. తతో భోజనం చిన్తేసి, తమ్పి అదాసి. అథస్స ఏతదహోసి – “అయం దేవరాజా అమ్హేహి చిన్తితం చిన్తితం సబ్బం దేతి, అహో వత నం పస్సేయ్యామా”తి. సో రుక్ఖక్ఖన్ధం పదాలేత్వా అత్తానం దస్సేసి. అథ నం తాపసా, “దేవరాజ, మహతీ తే సమ్పత్తి, కిం ను ఖో కత్వా అయం తే లద్ధా”తి పుచ్ఛింసు. “మా పుచ్ఛథ, అయ్యా”తి. “ఆచిక్ఖ, దేవరాజా”తి. సో అత్తనా కతకమ్మస్స పరిత్తకత్తా లజ్జమానో కథేతుం న విసహి. తేహి పునప్పునం నిప్పీళియమానో పన “తేన హి సుణాథా”తి వత్వా కథేసి.

సో కిరేకో దుగ్గతమనుస్సో హుత్వా భతిం పరియేసన్తో అనాథపిణ్డికస్స సన్తికే భతికమ్మం లభిత్వా తం నిస్సాయ జీవికం కప్పేసి. అథేకస్మిం ఉపోసథదివసే సమ్పత్తే అనాథపిణ్డికో విహారతో ఆగన్త్వా పుచ్ఛి – “తస్స భతికస్స అజ్జుపోసథదివసభావో కేనచి కథితో”తి? “న కథితో, సామీ”తి. “తేన హిస్స సాయమాసం పచథా”తి. అథస్స పత్థోదనం పచింసు. సో దివసం అరఞ్ఞే కమ్మం కత్వా సాయం ఆగన్త్వా భత్తే వడ్ఢేత్వా దిన్నే “ఛాతోమ్హీ”తి సహసా అభుఞ్జిత్వావ “అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమస్మిం గేహే ‘భత్తం దేథ, సూపం దేథ, బ్యఞ్జనం దేథా’తి మహాకోలాహలం అహోసి, అజ్జ తే సబ్బే నిస్సద్దా నిపజ్జింసు, మయ్హమేవ ఏకస్సాహారం వడ్ఢయింసు, కిం ను ఖో ఏత”న్తి చిన్తేత్వా పుచ్ఛి – “అవసేసా భుఞ్జింసు, న భుఞ్జింసూ”తి? “న భుఞ్జింసు, తాతా”తి. “కిం కారణా”తి? ఇమస్మిం గేహే ఉపోసథదివసేసు సాయమాసం న భుఞ్జన్తి, సబ్బేవ ఉపోసథికా హోన్తి. అన్తమసో థనపాయినోపి దారకే ముఖం విక్ఖాలాపేత్వా చతుమధురం ముఖే పక్ఖిపాపేత్వా మహాసేట్ఠి ఉపోసథికే కారేతి. గన్ధతేలప్పదీపే జాలన్తే ఖుద్దకమహల్లకదారకా సయనగతా ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయన్తి. తుయ్హం పన ఉపోసథదివసభావం కథేతుం సతిం న కరిమ్హా. తస్మా తవేవ భత్తం పక్కం, నం భుఞ్జస్సూతి. సచే ఇదాని ఉపోసథికేన భవితుం వట్టతి, అహమ్పి భవేయ్యన్తి. “ఇదం సేట్ఠి జానాతీ”తి. “తేన హి నం పుచ్ఛథా”తి. తే గన్త్వా సేట్ఠిం పుచ్ఛింసు. సో ఏవమాహ – “ఇదాని పన అభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠహన్తో ఉపడ్ఢం ఉపోసథకమ్మం లభిస్సతీ”తి. ఇతరో తం సుత్వా తథా అకాసి.

తస్స సకలదివసం కమ్మం కత్వా ఛాతస్స సరీరే వాతా కుప్పింసు. సో యోత్తేన ఉరం బన్ధిత్వా యోత్తకోటియం గహేత్వా పరివత్తతి. సేట్ఠి తం పవత్తిం సుత్వా ఉక్కాహి ధారియమానాహి చతుమధురం గాహాపేత్వా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా, "కిం, తాతా"తి పుచ్ఛి. "సామి, వాతా మే కుప్పితా"తి. "తేన హి ఉట్ఠాయ ఇదం భేసజ్జం ఖాదాహీ"తి. "తుమ్హేపి ఖాదథ, సామీ"తి. "అమ్హాకం అఫాసుకం నత్థి, త్వం ఖాదాహీ"తి. "సామి, అహం ఉపోసథకమ్మం కరోన్తో సకలం కాతుం నాసక్ఖిం, ఉపడ్ఢకమ్మమ్పి మే వికలం మా అహోసీ"తి న ఇచ్ఛి. "మా ఏవం కరి, తాతా"తి వుచ్చమానోపి అనిచ్ఛిత్వా అరుణే ఉట్ఠహన్తే మిలాతమాలా వియ కాలం కత్వా తస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖే దేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్మా ఇమమత్థం కథేత్వా "సో సేట్ఠి బుద్ధమామకో, ధమ్మమామకో, సఙ్ఘమామకో, తం నిస్సాయ కతస్స ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మస్స నిస్సన్దేనేసా సమ్పత్తి మయా లద్ధా"తి ఆహ.

"బుద్ధో"తి వచనం సుత్వావ పఞ్చసతా తాపసా ఉట్ఠాయ దేవతాయ అఞ్జలిం పగ్గయ్హ "బుద్ధోతి వదేసి, బుద్ధోతి వదేసీ"తి పుచ్ఛిత్వా, "బుద్ధోతి వదామి, బుద్ధోతి వదామీ"తి తిక్ఖత్తుం పటిజానాపేత్వా "ఘోసోపి ఖో ఏసో దుల్లభో లోకస్మి"న్తి ఉదానం ఉదానేత్వా "దేవతే అనేకేసు కప్పసతసహస్సేసు అసుతపుబ్బం సద్దం తయా సుణాపితమ్హా"తి ఆహంసు. అథ అన్తేవాసినో ఆచరియం ఏతదవోచుం – "తేన హి సత్థు సన్తికం గచ్ఛామా"తి. "తాతా, తయో సేట్ఠినో అమ్హాకం బహూపకారా, స్వే తేసం నివేసనే భిక్ఖం గణ్హిత్వా తేసమ్పి ఆచిక్ఖిత్వా గమిస్సామ, అధివాసేథ, తాతా"తి. తే అధివాసయింసు. పునదివసే సేట్ఠినో యాగుభత్తం సమ్పాదేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా "అజ్జ నో అయ్యానం ఆగమనదివసో"తి ఞత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా తే ఆదాయ నివేసనం గన్త్వా నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం అదంసు. తే కతభత్తకిచ్చా మహాసేట్ఠినో "మయం గమిస్సామా"తి వదింసు. "నను, భన్తే, తుమ్హేహి చత్తారో వస్సికే మాసే అమ్హాకం గహితావ పటిఞ్ఞా, ఇదాని కుహిం గచ్ఛథా"తి? "లోకే కిర బుద్ధో ఉప్పన్నో, ధమ్మో ఉప్పన్నో, సఙ్ఘో ఉప్పన్నో, తస్మా సత్థు సన్తికం గమిస్సామా"తి. "కిం పన తస్స సత్థునో సన్తికం తుమ్హాకఞ్ఞేవ గన్తుం వట్టతీ"తి? "అఞ్ఞేసమ్పి అవారితం, ఆవుసో"తి. "తేన హి, భన్తే, ఆగమేథ, మయమ్పి గమనపరివచ్ఛం కత్వా గచ్ఛామా"తి. "తుమ్హేసు పరివచ్ఛం కరోన్తేసు అమ్హాకం పపఞ్చో హోతి, మయం పురతో గచ్ఛామ, తుమ్హే పచ్ఛా ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి వత్వా తే పురేతరం గన్త్వా సమ్మాసమ్బుద్ధం దిస్వా అభిత్థవిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. అథ నేసం సత్థా అనుపుబ్బిం కథం కథేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బేపి సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా "ఏథ, భిక్ఖవో"తి వచనసమనన్తరంయేవ ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా ఏహిభిక్ఖూ అహేసుం.

తేపి ఖో తయో సేట్ఠినో పఞ్చహి పఞ్చహి సకటసతేహి భత్తచ్ఛాదనసప్పిమధుఫాణితాదీని దానూపకరణాని ఆదాయ సావత్థిం పత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ధమ్మకథం సుత్వా కథాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అద్ధమాసమత్తమ్పి దానం దదమానా సత్థు సన్తికే వసిత్వా కోసమ్బిం ఆగమనత్థాయ సత్థారం యాచిత్వా సత్థారా పటిఞ్ఞం దదన్తేన "సుఞ్ఞాగారే ఖో గహపతయో తథాగతా అభిరమన్తీ"తి వుత్తే, "అఞ్ఞాతం, భన్తే, అమ్హేహి పహితసాసనేన ఆగన్తుం వట్టతీ"తి వత్వా కోసమ్బిం గన్త్వా ఘోసకసేట్ఠి ఘోసితారామం, కుక్కుటసేట్ఠి కుక్కుటారామం, పావారికసేట్ఠి పావారికారామన్తి తయో మహావిహారే కారేత్వా సత్థు ఆగమనత్థాయ సాసనం పహిణింసు. సత్థా తేసం సాసనం సుత్వా తత్థ అగమాసి. తే పచ్చుగ్గన్త్వా సత్థారం విహారం పవేసేత్వా వారేన వారేన పటిజగ్గన్తి. సత్థా దేవసికం ఏకేకస్మిం విహారే వసతి. యస్స విహారే వుట్ఠో హోతి, తస్సేవ ఘరద్వారే పిణ్డాయ చరతి. తేసం పన తిణ్ణం సేట్ఠీనం ఉపట్ఠాకో సుమనో నామ మాలాకారో అహోసి. సో తే సేట్ఠినో ఏవమాహ – "అహం తుమ్హాకం దీఘరత్తం ఉపకారకో, సత్థారం భోజేతుకామోమ్హి, మయ్హమ్పి ఏకదివసం సత్థారం దేథా"తి. "తేన హి భణే స్వే భోజేహీ"తి. "సాధు, సామీ"తి సో సత్థారం నిమన్తేత్వా సక్కారం పటియాదేసి.

తదా రాజా సామావతియా దేవసికం పుప్ఫమూలే అట్ఠ కహాపణే దేతి. తస్సా ఖుజ్జుత్తరా నామ దాసీ సుమనమాలాకారస్స సన్తికం గన్త్వా నిబద్ధం పుప్ఫాని గణ్హాతి. అథ నం తస్మిం దివసే ఆగతం మాలాకారో ఆహ – “మయా సత్థా నిమన్తితో, అజ్జ పుప్ఫేహి సత్థారం పూజేస్సామి, తిట్ఠ తావ, త్వం పరివేసనాయ సహాయికా హుత్వా ధమ్మం సుత్వా అవసేసాని పుప్ఫాని గహేత్వా గమిస్ససీ”తి . సా “సాధూ”తి అధివాసేసి. సుమనో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా అనుమోదనకరణత్థాయ పత్తం అగ్గహేసి. సత్థా అనుమోదనధమ్మదేసనం ఆరభి. ఖుజ్జుత్తరాపి సత్థు ధమ్మకథం సుణన్తీయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సా అఞ్ఞేసు దివసేసు చత్తారో కహాపణే అత్తనో గహేత్వా చతూహి పుప్ఫాని గహేత్వా గచ్ఛతి, తం దివసం అట్ఠహిపి పుప్ఫాని గహేత్వా గతా. అథ నం సామావతీ ఆహ – “కిం ను ఖో, అమ్మ, అజ్జ అమ్హాకం రఞ్ఞా ద్విగుణం పుప్ఫమూలం దిన్న”న్తి? “నో, అయ్యే”తి. “అథ కస్మా బహూని పుప్ఫానీ”తి? “అఞ్ఞేసు దివసేసు అహం చత్తారో కహాపణే అత్తనో గహేత్వా చతూహి పుప్ఫాని ఆహరామీ”తి. “అజ్జ కస్మా న గణ్హీ”తి? “సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ధమ్మకథం సుత్వా ధమ్మస్స అధిగతత్తా”తి. అథ నం “అరే, దుట్ఠదాసి ఏత్తకం కాలం తయా గహితకహాపణే మే దేహీ”తి అతజ్జేత్వా, “అమ్మ, తయా పివితం అమతం అమ్హేపి పాయేహీ”తి వత్వా “తేన హి మం న్హాపేహీ”తి వుత్తే సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హాపేత్వా ద్వే మట్ఠసాటకే దాపేసి. సా ఏకం నివాసేత్వా ఏకం ఏకంసం పారుపిత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా ఏకం బీజనిం ఆహరాపేత్వా ఆసనే నిసీదిత్వా చిత్రబీజనిం ఆదాయ పఞ్చ మాతుగామసతాని ఆమన్తేత్వా తాసం సత్థారా దేసితనియామేనేవ ధమ్మం దేసేసి. తస్సా ధమ్మకథం సుత్వా తా సబ్బాపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

తా సబ్బాపి ఖుజ్జుత్తరం వన్దిత్వా, “అమ్మ , అజ్జతో పట్ఠాయ త్వం కిలిట్ఠకమ్మం మా కరి, అమ్హాకం మాతుట్ఠానే చ ఆచరియట్ఠానే చ ఠత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారా దేసితం ధమ్మం సుత్వా అమ్హాకం కథేహీ”తి వదింసు. సా తథా కరోన్తీ అపరభాగే తిపిటకధరా జాతా. అథ నం సత్థా “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావికానం ఉపాసికానం బహుస్సుతానం ధమ్మకథికానం యదిదం ఖుజ్జుత్తరా”తి ఏతదగ్గే ఠపేసి. తాపి ఖో పఞ్చసతా ఇత్థియో తం ఏవమాహంసు – “అమ్మ, సత్థారం దట్ఠుకామామ్హా, తం నో దస్సేహి, గన్ధమాలాదీహి తం పూజేస్సామా”తి. “అయ్యే, రాజకులం నామ భారియం, తుమ్హే గహేత్వా బహి గన్తుం న సక్కా”తి. “అమ్మ, నో మా నాసేహి, దస్సేహేవ అమ్హాకం సత్థార”న్తి. “తేన హి తుమ్హాకం వసనగబ్భానం భిత్తీసు యత్తకేన ఓలోకేతుం సక్కా హోతి, తత్తకం ఛిద్దం కత్వా గన్ధమాలాదీని ఆహరాపేత్వా సత్థారం తిణ్ణం సేట్ఠీనం ఘరద్వారం గచ్ఛన్తం తుమ్హే తేసు తేసు ఠానేసు ఠత్వా ఓలోకేథ చేవ, హత్థే చ పసారేత్వా వన్దథ, పూజేథ చా”తి. తా తథా కత్వా సత్థారం గచ్ఛన్తఞ్చ ఆగచ్ఛన్తఞ్చ ఓలోకేత్వా వన్దింసు చేవ పూజేసుఞ్చ.

అథేకదివసం మాగణ్డియా అత్తనో పాసాదతలతో నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమమానా తాసం వసనట్ఠానం గన్త్వా గబ్భేసు ఛిద్దం దిస్వా, “ఇదం కి”న్తి పుచ్ఛిత్వా, తాహి తస్సా సత్థరి ఆఘాతబద్ధభావం అజానన్తీహి “సత్థా ఇమం నగరం ఆగతో, మయం ఏత్థ ఠత్వా సత్థారం వన్దామ చేవ పూజేమ చా”తి వుత్తే, “ఆగతో నామ ఇమం నగరం సమణో గోతమో, ఇదానిస్స కత్తబ్బం జానిస్సామి, ఇమాపి తస్స ఉపట్ఠాయికా, ఇమాసమ్పి కత్తబ్బం జానిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి – “మహారాజ, సామావతిమిస్సికానం బహిద్ధా పత్థనా అత్థి, కతిపాహేనేవ తే జీవితం మారేస్సన్తీ”తి. రాజా “న తా ఏవరూపం కరిస్సన్తీ”తి న సద్దహి. పునప్పునం వుత్తేపి న సద్దహి ఏవ. అథ నం ఏవం తిక్ఖత్తుం వుత్తేపి అసద్దహన్తం “సచే మే న సద్దహసి, తాసం వసనట్ఠానం గన్త్వా ఉపధారేహి, మహారాజా”తి ఆహ. రాజా గన్త్వా గబ్భేసు ఛిద్దం దిస్వా, “ఇదం కి”న్తి పుచ్ఛిత్వా, తస్మిం అత్థే ఆరోచితే తాసం అకుజ్ఝిత్వా, కిఞ్చి అవత్వావ ఛిద్దాని పిదహాపేత్వా సబ్బగబ్భేసు ఉద్ధచ్ఛిద్దకవాతపానాని కారేసి. ఉద్ధచ్ఛిద్దకవాతపానాని కిర తస్మిం కాలే ఉప్పన్నాని. మాగణ్డియా తాసం కిఞ్చి కాతుం అసక్కుణిత్వా, “సమణస్స

గోతమస్సేవ కత్తబ్బం కరిస్సామీ"తి నాగరానం లఞ్జం దత్వా, "సమణం గోతమం అన్తోనగరం పవిసిత్వా విచరన్తం దాసకమ్మకరపోరిసేహి అక్కోసేత్వా పరిభాసేత్వా పలాపేథా"తి ఆణాపేసి. మిచ్ఛాదిట్ఠికా తీసు రతనేసు అప్పసన్నా అన్తోనగరం పవిట్ఠం సత్థారం అనుబన్ధిత్వా , "చోరోసి , బాలోసి, మూళ్హోసి, ఓట్ఠోసి, గోణోసి, గద్రభోసి, నేరయికోసి, తిరచ్ఛానగతోసి, నత్థి తుయ్హం సుగతి, దుగ్గతియేవ తుయ్హం పాటికఙ్ఖా"తి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి.

తం సుత్వా ఆయస్మా ఆనన్దో సత్థారం ఏతదవోచ – "భన్తే, ఇమే నాగరా అమ్హే అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి, ఇతో అఞ్ఞత్థ గచ్ఛామా"తి. "కుహిం, ఆనన్దోతి"? "అఞ్ఞం నగరం, భన్తే"తి. "తత్థ మనుస్సేసు అక్కోసన్తేసు పున కత్థ గమిస్సామ, ఆనన్దో"తి? "తతోపి అఞ్ఞం నగరం, భన్తే"తి. "తత్థాపి మనుస్సేసు అక్కోసన్తేసు కుహిం గమిస్సామా"తి? "తతోపి అఞ్ఞం నగరం, భన్తే"తి. "ఆనన్ద, ఏవం కాతుం న వట్టతి. యత్థ అధికరణం ఉప్పన్నం, తత్థేవ తస్మిం వూపసన్తే అఞ్ఞత్థ గన్తుం వట్టతి. కే పన తే, ఆనన్ద, అక్కోసన్తీ"తి? "భన్తే, దాసకమ్మకరే ఉపాదాయ సబ్బే అక్కోసన్తీ"తి. "అహం, ఆనన్ద, సఙ్గామం ఓతిణ్ణహత్థిసదిసో, సఙ్గామం ఓతిణ్ణహత్థినో హి చతూహి దిసాహి ఆగతే సరే సహితుం భారో, తథేవ బహూహి దుస్సీలేహి కథితకథానం సహనం నామ మయ్హం భారో"తి వత్వా అత్తానం ఆరబ్భ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా నాగవగ్గే తిస్సో గాథా అభాసి –

"అహం నాగోవ సఙ్గామే, చాపతో పతితం సరం;
అతివాక్యం తితిక్ఖిస్సం, దుస్సీలో హి బహుజ్జనో.

"దన్తం నయన్తి సమితిం, దన్తం రాజాభిరూహతి;
దన్తో సేట్ఠో మనుస్సేసు, యోతివాక్యం తితిక్ఖతి.

"వరమస్సతరా దన్తా, ఆజానీయా చ సిన్ధవా;
కుఞ్జరా చ మహానాగా, అత్తదన్తో తతో వర"న్తి. (ధ. ప. ౩౨౦-౩౨౨);

ధమ్మకథా సమ్పత్తమహాజనస్స సాత్థికా అహోసి. ఏవం ధమ్మం దేసేత్వా మా చిన్తయి, ఆనన్ద, ఏతే సత్తాహమత్తమేవ అక్కోసిస్సన్తి, అట్ఠమే దివసే తుణ్హీ భవిస్సన్తి, బుద్ధానఞ్హి ఉప్పన్నం అధికరణం సత్తాహతో ఉత్తరి న గచ్ఛతి. మాగణ్డియా సత్థారం అక్కోసాపేత్వా పలాపేతుం అసక్కోన్తీ, "కిం ను ఖో కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా, "ఇమా ఏతస్స ఉపత్థమ్భభూతా, ఏతాసమ్పి బ్యసనం కరిస్సామీ"తి ఏకదివసం రఞ్ఞో సురాపానట్ఠానే ఉపట్ఠానం కరోన్తీ చూళపితు సాసనం పహిణి "అత్థో మే కిర కుక్కుటేహి , అట్ఠ మతకుక్కుటే, అట్ఠ సజీవకుక్కుటే చ గహేత్వా ఆగచ్ఛతు, ఆగన్త్వా చ సోపానమత్థకే ఠత్వా ఆగతభావం నివేదేత్వా 'పవిసతూ'తి వుత్తేపి అపవిసిత్వా పఠమం అట్ఠ సజీవకుక్కుటే పహిణతు, 'పచ్ఛా ఇతరే'"తి. చూళుపట్ఠాకస్స చ "మమ వచనం కరేయ్యాసీ"తి లఞ్జం అదాసి. మాగణ్డియో ఆగన్త్వా, రఞ్ఞో నివేదాపేత్వా, "పవిసతూ"తి వుత్తే, "రఞ్ఞో ఆపానభూమిం న పవిసిస్సామీ"తి ఆహ. ఇతరా చూళుపట్ఠాకం పహిణి – "గచ్ఛ, తాత, మమ చూళపితు సన్తిక"న్తి. సో గన్త్వా తేన దిన్నే అట్ఠ సజీవకుక్కుటే ఆనేత్వా, "దేవ, పురోహితేన పణ్ణాకారో పహితో"తి ఆహ. రాజా "భద్దకో వత నో ఉత్తరిభఙ్గో ఉప్పన్నో, కో ను ఖో పచేయ్యా"తి ఆహ. మాగణ్డియా, "మహారాజ, సామావతిప్పముఖా పఞ్చసతా ఇత్థియో నిక్కమ్మికా విచరన్తి, తాసం పేసేహి, తా పచిత్వా ఆహరిస్సన్తీ"తి ఆహ. రాజా "గచ్ఛ, తాసం దత్వా అఞ్ఞస్స కిర హత్థే అదత్వా సయమేవ మారేత్వా పచన్తూ"తి పేసేసి. చూళుపట్ఠాకో "సాధు దేవా"తి గన్త్వా తథా వత్వా తాహి "మయం పాణాతిపాతం న కరోమా"తి పటిక్ఖిత్తో ఆగన్త్వా తమత్థం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. మాగణ్డియా "దిట్ఠం తే, మహారాజ, ఇదాని తాసం

పాణాతిపాతస్స కరణం వా అకరణం వా జానిస్ససి, 'సమణస్స గోతమస్స పచిత్వా పేసేన్తూ'తి వదేహి దేవా"తి ఆహ. రాజా తథా వత్వా పేసేసి. ఇతరో తే గహేత్వా గచ్ఛన్తో వియ హుత్వా గన్త్వా తే కుక్కుటే పురోహితస్స దత్వా మతకుక్కుటే తాసం సన్తికం నేత్వా, "ఇమే కిర కుక్కుటే పచిత్వా సత్థు సన్తికం పహిణథా"తి ఆహ. తా, "సామి, ఆహర, ఇదం నామ అమ్హాకం కిచ్చ"న్తి పచ్చుగ్గన్త్వా గణ్హింసు. సో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా, "కిం, తాతా"తి పుట్ఠో, "సమణస్స గోతమస్స పచిత్వా పేసేథాతి వుత్తమత్తేయేవ పటిమగ్గం ఆగన్త్వా గణ్హింసూ"తి ఆచిక్ఖి. మాగణ్డియా "పస్స, మహారాజ, న తా తుమ్హాదిసానం కరోన్తి, బహిద్ధా పత్థనా తాసం అత్థీతి వుత్తే న సద్దహసీ"తి ఆహ. రాజా తం సుత్వాపి అధివాసేత్వా తుణ్హీయేవ అహోసి. మాగణ్డియా "కిం ను ఖో కరిస్సామీ"తి చిన్తేసి.

తదా పన రాజా "సామావతియా వాసులదత్తాయ మాగణ్డియాయ చా"తి తిస్సన్నమ్పి ఏతాసం పాసాదతలే వారేన వారేన సత్తాహం సత్తాహం వీతినామేతి . అథ నం "స్వే వా పరసువే వా సామావతియా పాసాదతలం గమిస్సతీ"తి ఞత్వా మాగణ్డియా చూళపితు సాసనం పహిణి – "అగదేన కిర దాఠా ధోవిత్వా ఏకం సప్పం పేసేతూ"తి. సో తథా కత్వా పేసేసి. రాజా అత్తనో గమనట్ఠానం హత్థికన్తవీణం ఆదాయయేవ గచ్ఛతి, తస్సా పోక్ఖరే ఏకం ఛిద్దం అత్థి. మాగణ్డియా తేన ఛిద్దేన సప్పం పవేసేత్వా ఛిద్దం మాలాగుళేన థకేసి. సప్పో ద్వీహతీహం అన్తోవీణాయమేవ అహోసి. మాగణ్డియా రఞ్ఞో గమనదివసే "అజ్జ కతరిస్సిత్థియా పాసాదం గమిస్ససి దేవా"తి పుచ్ఛిత్వా "సామావతియా"తి వుత్తే, "అజ్జ మయా, మహారాజ, అమనాపో సుపినో దిట్ఠో. న సక్కా తత్థ గన్తుం, దేవా"తి? "గచ్ఛామేవా"తి. సా యావ తతియం వారేత్వా, "ఏవం సన్తే అహమ్పి తుమ్హేహి సద్ధిం గమిస్సామి, దేవా"తి వత్వా నివత్తియమానాపి అనివత్తిత్వా, "న జానామి, కిం భవిస్సతి దేవా"తి రఞ్ఞా సద్ధింయేవ అగమాసి.

రాజా సామావతిమిస్సికాహి దిన్నాని వత్థపుప్ఫగన్ధాభరణాని ధారేత్వా సుభోజనం భుఞ్జిత్వా వీణం ఉస్సీసకే ఠపేత్వా సయనే నిపజ్జి. మాగణ్డియా అపరాపరం విచరన్తీ వియ హుత్వా వీణాఛిద్దతో పుప్ఫగుళం అపనేసి. సప్పో ద్వీహతీహం నిరాహారో తేన ఛిద్దేన నిక్ఖమిత్వా పస్ససన్తో ఫణం కత్వా సయనపిట్ఠే నిపజ్జి . మాగణ్డియా తం దిస్వా, "ధీ ధీ, దేవ, సప్పో"తి మహాసద్దం కత్వా రాజానఞ్చ తా చ అక్కోసన్తీ, "అయం అన్ధబాలరాజా అలక్ఖికో మయ్హం వచనం న సుణాతి, ఇమాపి నిస్సిరీకా దుబ్బినీతా, కిం నామ రఞ్ఞో సన్తికా న లభన్తి, కిం ను తుమ్హే ఇమస్మిం మతేయేవ సుఖం జీవిస్సథ, జీవన్తే దుక్ఖం జీవథ, 'అజ్జ మయా పాపసుపినో దిట్ఠో, సామావతియా పాసాదం గన్తుం న వట్టతీ'తి వారేన్తియాపి మే వచనం న సుణసి, దేవా"తి ఆహ. రాజా సప్పం దిస్వా మరణభయతజ్జితో "ఏవరూపమ్పి నామ ఇమా కరిస్సన్తి, అహో పాపా, అహం ఇమాసం పాపభావం ఆచిక్ఖన్తియాపి ఇమిస్సా వచనం న సద్దహిం, పఠమం అత్తనో గబ్భేసు ఛిద్దాని కత్వా నిసిన్నా, పున మయా పేసితే కుక్కుటే పటిపహిణింసు, అజ్జ సయనే సప్పం విస్సజ్జింసూ"తి కోధేన సమ్పజ్జలితో వియ అహోసి.

సామావతీపి పఞ్చన్నం ఇత్థిసతానం ఓవాదం అదాసి – "అమ్మా, అమ్హాకం అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థి, నరిన్దే చ దేవియా చ అత్తని చ సమమేవ మేత్తచిత్తం పవత్తేథ, మా కస్సచి కోపం కరిత్థా"తి. రాజా సహస్సథామం సిఙ్గధనుం ఆదాయ జియం పోథేత్వా విసపీతం సరం సన్నయ్హిత్వా సామావతిం ధురే కత్వా సబ్బా తా పటిపాటియా ఠపాపేత్వా సామావతియా ఉరే సరం విస్సజ్జేసి. సో తస్సా మేత్తానుభావేన పటినివత్తిత్వా ఆగతమగ్గాభిముఖోవ హుత్వా రఞ్ఞో హదయం పవిసన్తో వియ అట్ఠాసి. రాజా చిన్తేసి – "మయా ఖిత్తో సరో సిలమ్పి వినివిజ్ఝిత్వా గచ్ఛతి, ఆకాసే పటిహననకట్ఠానం నత్థి, అథ చ పనేస నివత్తిత్వా మమ హదయాభిముఖో జాతో, అయఞ్హి నామ నిస్సత్తో నిజ్జీవో సరోపి ఏతిస్సా గుణం జానాతి, అహం

మనుస్సభూతోపి న జానామీ”తి, సో ధనుం ఛడ్డేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సామావతియా పాదమూలే ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా ఇమం గాథమాహ –

“సమ్ముయ్హామి పముయ్హామి, సబ్బా ముయ్హన్తి మే దిసా;
సామావతి మం తాయస్సు, త్వఞ్చ మే సరణం భవా”తి.

సా తస్స వచనం సుత్వా, “సాధు, దేవ, మం సరణం గచ్ఛా”తి అవత్వా, “యమహం, మహారాజ, సరణం గతా, తమేవ త్వమ్పి సరణం గచ్ఛాహీ”తి ఇదం వత్వా సామావతీ సమ్మాసమ్బుద్ధసావికా –

“మా మం త్వం సరణం గచ్ఛ, యమహం సరణం గతా;
ఏస బుద్ధో మహారాజ, ఏస బుద్ధో అనుత్తరో;
సరణం గచ్ఛ తం బుద్ధం, త్వఞ్చ మే సరణం భవా”తి. –

ఆహ . రాజా తస్స వచనం సుత్వా, “ఇదానాహం అతిరేకతరం భాయామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఏస భియ్యో పముయ్హామి, సబ్బా ముయ్హన్తి మే దిసా;
సామావతి మం తాయస్సు, త్వఞ్చ మే సరణం భవా”తి.

అథ నం సా పురిమనయేనేవ పున పటిక్ఖిపిత్వా, “తేన హి త్వఞ్చ సరణం గచ్ఛామి, సత్థారఞ్చ సరణం గచ్ఛామి, వరఞ్చ తే దమ్మీ”తి వుత్తే, “వరో గహితో హోతు, మహారాజా”తి ఆహ. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా సరణం గన్త్వా నిమన్తేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సత్తాహం మహాదానం దత్వా సామావతిం ఆమన్తేత్వా, “ఉట్ఠేహి, వరం గణ్హా”తి ఆహ. “మహారాజ, మయ్హం హిరఞ్ఞాదీహి అత్థో నత్థి, ఇమం పన మే వరం దేహి, తథా కరోహి, యథా సత్థా నిబద్ధం పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం ఇధాగచ్ఛతి, ధమ్మం సుణిస్సామీ”తి. రాజా సత్థారం వన్దిత్వా, “భన్తే, పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిబద్ధం ఇధాగచ్ఛథ, సామావతిమిస్సికా ‘ధమ్మం సుణిస్సామా’తి వదన్తీ”తి ఆహ. “మహారాజ, బుద్ధానం నామ ఏకస్మిం ఠానే నిబద్ధం గన్తుం న వట్టతి, మహాజనో సత్థారం ఆగమనత్థాయ పచ్చాసీసతీ”తి. “తేన హి, భన్తే, ఏకం భిక్ఖుం ఆణాపేథా”తి. సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఆణాపేసి. సో తతో పట్ఠాయ పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆదాయ నిబద్ధం రాజకులం గచ్ఛతి. తాపి దేవియో నిబద్ధం థేరం సపరివారం భోజేన్తి, ధమ్మం సుణన్తి. తా ఏకదివసం థేరస్స ధమ్మకథం సుత్వా పసీదిత్వా, పఞ్చహి ఉత్తరాసఙ్గసతేహి ధమ్మపూజం అకంసు . ఏకేకో ఉత్తరాసఙ్గో పఞ్చ సతాని పఞ్చ సతాని అగ్ఘతి.

తా ఏకవత్థా దిస్వా రాజా పుచ్ఛి – “కుహిం వో ఉత్తరాసఙ్గో”తి. “అయ్యస్స నో దిన్నా”తి. “తేన సబ్బే గహితా”తి? “ఆమ, గహితా”తి. రాజా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తాహి ఉత్తరాసఙ్గానం దిన్నభావం పుచ్ఛిత్వా తాహి దిన్నభావఞ్చ థేరేన గహితభావఞ్చ సుత్వా, “నను, భన్తే, అతిబహూని వత్థాని, ఏత్తకేహి కిం కరిస్సథా”తి పుచ్ఛి. “అమ్హాకం పహోనకాని వత్థాని గణ్హిత్వా సేసాని జిణ్ణచీవరికానం భిక్ఖూనం దస్సామి, మహారాజా”తి. “తే అత్తనో జిణ్ణచీవరాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “జిణ్ణతరచీవరికానం దస్సన్తీ”తి. “తే అత్తనో జిణ్ణతరచీవరాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “పచ్చత్థరణాని కరిస్సన్తీ”తి. “పురాణపచ్చత్థరణాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “భూమత్థరణాని కరిస్సన్తీ”తి. “పురాణభూమత్థరణాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “పాదపుఞ్ఛనాని కరిస్సన్తి, మహారాజా”తి. “పురాణపాదపుఞ్ఛనాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “ఖణ్డాఖణ్డికం కోట్టేత్వా మత్తికాయ

మద్దిత్వా భిత్తిం లిమ్పిస్సన్తీ”తి. “భన్తే, ఏత్తకాని కత్వాపి అయ్యానం దిన్నాని న నస్సన్తీ”తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. రాజా పసన్నో అపరానిపి పఞ్చ వత్థసతాని ఆహరాపేత్వా థేరస్స పాదమూలే ఠపాపేసి. థేరో కిర పఞ్చసతగ్ఘనకానేవ వత్థాని పఞ్చసతభాగేన పాదమూలే ఠపేత్వా దిన్నాని పఞ్చసతక్ఖత్తుం లభి, సహస్సగ్ఘనకాని సహస్సభాగేన పాదమూలే ఠపేత్వా దిన్నాని సహస్సక్ఖత్తుం లభి, సతసహస్సగ్ఘనకాని సతసహస్సభాగేన పాదమూలే ఠపేత్వా దిన్నాని సతసహస్సక్ఖత్తుం లభి. ఏకం ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చ దసాతిఆదినా నయేన లద్ధానం పన గణనా నామ నత్థి. తథాగతే కిర పరినిబ్బుతే థేరో సకలజమ్బుదీపం విచరిత్వా సబ్బవిహారేసు భిక్ఖూనం అత్తనో సన్తకానేవ పత్తచీవరాని అదాసి.

తదా మాగణ్డియాపి “యమహం కరోమి. తం తథా అహుత్వా అఞ్ఞథావ హోతి, ఇదాని కిం ను ఖో కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “అత్థేసో ఉపాయో”తి రఞ్ఞో ఉయ్యానకీళం గచ్ఛన్తే చూళపితు సాసనం పహిణి – “సామావతియా పాసాదం గన్త్వా, దుస్సకోట్ఠాగారాని చ తేలకోట్ఠాగారాని చ వివరాపేత్వా, దుస్సాని తేలచాటీసు తేమేత్వా తేమేత్వా థమ్భే వేఠేత్వా తా సబ్బాపి ఏకతో కత్వా ద్వారం పిదహిత్వా బహి యన్తకం దత్వా దణ్డదీపికాహి గేహే అగ్గిం దదమానో ఓతరిత్వా గచ్ఛతూ”తి. సో పాసాదం అభిరుయ్హ కోట్ఠాగారాని వివరిత్వా వత్థాని తేలచాటీసు తేమేత్వా తేమేత్వా థమ్భే వేఠేతుం ఆరభి. అథ నం సామావతిప్పముఖా ఇత్థియో “కిం ఏతం చూళపితా”తి వదన్తియో ఉపసఙ్కమింసు. “అమ్మా, రాజా దళ్హికమ్మత్థాయ ఇమే థమ్భే తేలపిలోతికాహి వేఠాపేతి, రాజగేహే నామ సుయుత్తం దుయుత్తం దుజ్జానం, మా మే సన్తికే హోథ, అమ్మా”తి ఏవం వత్వా తా ఆగతా గబ్భే పవేసేత్వా ద్వారాని పిదహిత్వా బహి యన్తకం దత్వా ఆదితో పట్ఠాయ అగ్గిం దేన్తో ఓతరి. సామావతీ తాసం ఓవాదం అదాసి – “అమ్హాకం అనమతగ్గే సంసారే విచరన్తీనం ఏవమేవ అగ్గినా ఝాయమానానం అత్తభావానం పరిచ్ఛేదో బుద్ధఞాణేనపి న సుకరో, అప్పమత్తా హోథా”తి. తా గేహే ఝాయన్తే వేదనాపరిగ్గహకమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తియో కాచి దుతియఫలం, కాచి తతియఫలం పాపుణింసు. తేన వుత్తం – “అథ ఖో సమ్బహులా భిక్ఖూ పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమింసు, ఉపసఙ్కమిత్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు, ఏకమన్తం నిసిన్నా ఖో తే భిక్ఖూ భగవన్తం ఏతదవోచుం – ‘ఇధ, భన్తే, రఞ్ఞో ఉతేనస్స ఉయ్యానగతస్స అన్తేపురం దడ్ఢం, పఞ్చ చ ఇత్థిసతాని కాలకతాని సామావతిప్పముఖాని. తాసం, భన్తే, ఉపాసికానం కా గతి, కో అభిసమ్పరాయో’తి? సన్తేత్థ, భిక్ఖవే, ఉపాసికాయో సోతాపన్నా , సన్తి సకదాగామియో, సన్తి అనాగామియో, సబ్బా తా, భిక్ఖవే , ఉపాసికాయో అనిప్ఫలా కాలకతా”తి. అథ ఖో భగవా ఏతమత్థం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

“మోహసమ్బన్ధనో లోకో, భబ్బరూపోవ దిస్సతి;
ఉపధీబన్ధనో బాలో, తమసా పరివారితో;
సస్సతోరివ ఖాయతి, పస్సతో నత్థి కిఞ్చన”న్తి. (ఉదా. ౭౦);

ఏవఞ్చ పన వత్వా, “భిక్ఖవే, సత్తా నామ వట్టే విచరన్తా నిచ్చకాలం అప్పమత్తా హుత్వా పుఞ్ఞకమ్మమేవ న కరోన్తి, పమాదినో హుత్వా పాపకమ్మమ్పి కరోన్తి. తస్మా వట్టే విచరన్తా సుఖమ్పి దుక్ఖమ్పి అనుభవన్తీ”తి ధమ్మం దేసేసి.

రాజా “సామావతియా గేహం కిర ఝాయతీ”తి సుత్వా వేగేనాగచ్ఛన్తోపి అదడ్ఢే సమ్పాపుణితుం నాసక్ఖి. ఆగన్త్వా పన గేహం నిబ్బాపేన్తో ఉప్పన్నబలవదోమనస్సో అమచ్చగణపరివుతో నిసీదిత్వా సామావతియా గుణే అనుస్సరన్తో, “కస్స ను ఖో ఇదం కమ్మ”న్తి చిన్తేత్వా – “మాగణ్డియాయ కారితం భవిస్సతీ”తి ఞత్వా, “తాసేత్వా పుచ్ఛియమానా న కథేస్సతి, సణికం ఉపాయేన పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా అమచ్చే ఆహ – “అమ్భో, అహం ఇతో పుబ్బే ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ

ఆసఙ్కితపరిసఙ్కితోవ హోమి, సామావతీ మే నిచ్చం ఓతారమేవ గవేసతి, ఇదాని పన మే చిత్తం నిబ్బుతం భవిస్సతి, సుఖేన చ వసితుం లభిస్సామీ"తి, తే "కేన ను ఖో, దేవ, ఇదం కత"న్తి ఆహంసు. "మయి సినేహేన కేనచి కతం భవిస్సతీ"తి. మాగణ్డియాపి సమీపే ఠితా తం సుత్వా, "నాఞ్ఞో కోచి కాతుం సక్ఖిస్సతి, మయా కతం, దేవ, అహం చూళపితరం ఆణాపేత్వా కారేసి"న్తి ఆహ. "తం ఠపేత్వా అఞ్ఞో మయి సినేహో సత్తో నామ నత్థి, పసన్నోస్మి, వరం తే దమ్మి, అత్తనో ఞాతిగణం పక్కోసాపేహీ"తి. సా ఞాతకానం సాసనం పహిణి – "రాజా మే పసన్నో వరం దేతి, సీఘం ఆగచ్ఛన్తూ"తి. రాజా ఆగతాగతానం మహన్తం సక్కారం కారేసి. తం దిస్వా తస్సా అఞ్ఞాతకాపి లఞ్జం దత్వా "మయం మాగణ్డియాయ ఞాతకా"తి ఆగచ్ఛింసు. రాజా తే సబ్బే గాహాపేత్వా రాజఙ్గణే నాభిప్పమాణే ఆవాటే ఖణాపేత్వా తే తత్థ నిసీదాపేత్వా పంసూహి పూరేత్వా ఉపరి పలాలే వికిరాపేత్వా అగ్గిం దాపేసి. చమ్మస్స దడ్ఢకాలే అయనఙ్గలేన కసాపేత్వా ఖణ్డాఖణ్డం హీరాహీరం కారేసి. మాగణ్డియాయ సరీరతోపి తిఖిణేన సత్థేన ఘనఘనట్ఠానేసు మంసం ఉప్పాటేత్వా తేలకపాలం ఉద్ధనం ఆరోపేత్వా పూవే వియ పచాపేత్వా తమేవ ఖాదాపేసి.

ధమ్మసభాయమ్పి భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం, "అననుచ్ఛవికం వత, ఆవుసో, ఏవరూపాయ సద్ధాయ పసన్నాయ ఉపాసికాయ ఏవరూపం మరణ"న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా, "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, ఇమస్మిం అత్తభావే సామావతిప్పముఖానం ఇత్థీనం ఏతం అయుత్తం సమ్పత్తం. పుబ్బే కతకమ్మస్స పన యుత్తమేవ ఏతాహి లద్ధ"న్తి వత్వా, "కిం, భన్తే, ఏతాహి పుబ్బే కతం, తం ఆచిక్ఖథా"తి తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే రాజగేహే నిబద్ధం అట్ఠ పచ్చేకబుద్ధా భుఞ్జన్తి. పఞ్చసతా ఇత్థియో తే ఉపట్ఠహన్తి. తేసు సత్త పచ్చేకబుద్ధా హిమవన్తం గచ్ఛన్తి, ఏకో నదీతీరే ఏకం తిణగహనం అత్థి, తత్థ ఝానం సమాపజ్జిత్వా నిసీది. అథేకదివసం రాజా పచ్చేకబుద్ధేసు గతేసు తా ఇత్థియో ఆదాయ నదియం ఉదకకీళం కీళితుం గతో. తత్థ తా ఇత్థియో దివసభాగం ఉదకే కీళిత్వా ఉత్తరిత్వా సీతపీళితా అగ్గిం విసిబ్బేతుకామా "అమ్హాకం అగ్గికరణట్ఠానం ఓలోకేథా"తి అపరాపరం విచరన్తియో తం తిణగహనం దిస్వా, "తిణరాసీ"తి సఞ్ఞాయ తం పరివారేత్వా ఠితా అగ్గిం అదంసు. తిణేసు ఝాయిత్వా పతన్తేసు పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా, "నట్ఠామ్హా, అమ్హాకం రఞ్ఞో పచ్చేకబుద్ధో ఝాయతి, రాజా ఞత్వా అమ్హే నాసేస్సతి, సుదడ్ఢం నం కరిస్సామా"తి సబ్బా తా ఇత్థియో ఇతో చితో చ దారూని ఆహరిత్వా తస్స ఉపరి దారురాసిం కరింసు. మహాదారురాసి అహోసి. అథ నం ఆలిమ్పేత్వా, "ఇదాని ఝాయిస్సతీ"తి పక్కమింసు. తా పఠమం అసఞ్చేతనికా హుత్వా కమ్మునా న బజ్ఝింసు, ఇదాని పచ్ఛా సఞ్చేతనాయ కమ్మునా బజ్ఝింసు. పచ్చేకబుద్ధం పన అన్తోసమాపత్తియం సకటసహస్సేహి దారూని ఆహరిత్వా ఆలిమ్పేన్తాపి ఉస్మాకారమత్తమ్పి గహేతుం న సక్కోన్తి. తస్మా సో సత్తమే దివసే ఉట్ఠాయ యథాసుఖం అగమాసి. తా తస్స కమ్మస్స కతత్తా బహూని వస్ససతసహస్సాని నిరయే పచ్చిత్వా తస్సేవ కమ్మస్స విపాకావసేసేన అత్తభావసతే ఇమినావ నియామేన గేహే ఝాయమానే ఝాయింసు. ఇదం ఏతాసం పుబ్బకమ్మన్తి.

ఏవం వుత్తే భిక్ఖూ సత్థారం పటిపుచ్ఛింసు – "ఖుజ్జుత్తరా పన, భన్తే, కేన కమ్మేన ఖుజ్జా జాతా, కేన కమ్మేన మహాపఞ్ఞా, కేన కమ్మేన సోతాపత్తిఫలం అధిగతా, కేన కమ్మేన పరేసం పేసనకారికా జాతా"తి? భిక్ఖవే, తస్సేవ రఞ్ఞో బారాణసియం రజ్జం కరణకాలే స్వేవ పచ్చేకబుద్ధో థోకం ఖుజ్జధాతుకో అహోసి. అథేకా ఉపట్ఠాయికా ఇత్థీ కమ్బలం

పారుపిత్వా సువణ్ణసరణం గహేత్వా, “అమ్హాకం పచ్చేకబుద్ధో ఏవఞ్చ ఏవఞ్చ విచరతీ”తి ఖుజ్జా హుత్వా తస్స విచరణాకారం దస్సేసి. తస్స నిస్సన్దేన ఖుజ్జా జాతా. తే పన పచ్చేకబుద్ధే పఠమదివసే రాజగేహే నిసీదాపేత్వా పత్తే గాహాపేత్వా పాయాసస్స పూరేత్వా దాపేసి. ఉణ్హపాయాసస్స పూరే పత్తే పచ్చేకబుద్ధా పరివత్తేత్వా పరివత్తేత్వా గణ్హన్తి. సా ఇత్థీ తే తథా కరోన్తే దిస్వా అత్తనో సన్తకాని అట్ఠ దన్తవలయాని దత్వా, “ఇధ ఠపేత్వా గణ్హథా”తి ఆహ. తేసు తథా కత్వా తం ఓలోకేత్వా ఠితేసు తేసం అధిప్పాయం ఞత్వా, “నత్థి, భన్తే, అమ్హాకం ఏతేహి అత్థో. తుమ్హాకఞ్ఞేవ ఏతాని పరిచ్చత్తాని, గహేత్వా గచ్ఛథా”తి ఆహ. తే గహేత్వా నన్దమూలకపబ్భారం అగమంసు. అజ్జతనాపి తాని వలయాని అరోగానేవ. సా తస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన ఇదాని తిపిటకధరా మహాపఞ్ఞా జాతా. పచ్చేకబుద్ధానం కతఉపట్ఠానస్స నిస్సన్దేన పన సోతాపత్తిఫలం పత్తా. ఇదమస్సా బుద్ధన్తరే పుబ్బకమ్మం.

కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే పన ఏకా బారాణసిసేట్ఠినో ధీతా వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ ఆదాసం గహేత్వా అత్తానం అలఙ్కరోన్తీ నిసీది. అథస్సా విస్సాసికా ఏకా ఖీణాసవా భిక్ఖునీ తం దట్ఠుం అగమాసి. భిక్ఖునియో హి ఖీణాసవాపి సాయన్హసమయే ఉపట్ఠాకకులాని దట్ఠుకామా హోన్తి. తస్మిం పన ఖణే సేట్ఠిధీతాయ సన్తికే కాచి పేసనకారికా నత్థి, సా “వన్దామి, అయ్యే, ఏతం తావ మే పసాధనపేళకం గహేత్వా దేథా”తి ఆహ. థేరీ చిన్తేసి – “సచస్సా ఇమం గణ్హిత్వా న దస్సామి, మయి ఆఘాతం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తిస్సతి. సచే పన దస్సామి, పరస్స పేసనకారికా హుత్వా నిబ్బత్తిస్సతి. నిరయసన్తాపతో ఖో పన పరస్స పేసనభావోవ సేయ్యో”తి. “సా అనుదయం పటిచ్చ తం గహేత్వా తస్సా అదాసి. తస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన పరేసం పేసనకారికా జాతా”తి.

అథ పునేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “సామావతిప్పముఖా పఞ్చసతా ఇత్థియో గేహే అగ్గినా ఝాయింసు, మాగణ్డియాయ ఞాతకా ఉపరి పలాలగ్గిం దత్వా అయనఙ్గలేహి భిన్నా, మాగణ్డియా పక్కుథితతేలే పక్కా, కే ను ఖో ఏత్థ జీవన్తి నామ, కే మతా నామా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా, “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, యే కేచి పమత్తా, తే వస్ససతం జీవన్తాపి మతాయేవ నామ. యే అప్పమత్తా, తే మతాపి జీవన్తియేవ. తస్మా మాగణ్డియా జీవన్తీపి మతాయేవ నామ, సామావతిప్పముఖా పఞ్చసతా ఇత్థియో మతాపి జీవన్తియేవ నామ. న హి, భిక్ఖవే, అప్పమత్తా మరన్తి నామా”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౧. “అప్పమాదో అమతపదం, పమాదో మచ్చునో పదం;
అప్పమత్తా న మీయన్తి, యే పమత్తా యథా మతా.

౨౨. “ఏవం విసేసతో ఞత్వా, అప్పమాదమ్హి పణ్డితా;
అప్పమాదే పమోదన్తి, అరియానం గోచరే రతా.

౨౩. “తే ఝాయినో సాతతికా, నిచ్చం దళ్హపరక్కమా;
ఫుసన్తి ధీరా నిబ్బానం, యోగక్ఖేమం అనుత్తర”న్తి.

తత్థ **అప్పమాదో**తి పదం మహన్తం అత్థం దీపేతి, మహన్తం అత్థం గహేత్వా తిట్ఠతి. సకలమ్పి హి తేపిటకం బుద్ధవచనం ఆహరిత్వా కథియమానం అప్పమాదపదమేవ ఓతరతి. తేన వుత్తం –

“సెయ్యథాపి, భిక్ఖవే, యాని కానిచి జఙ్గలానం పాణానం పదజాతాని, సబ్బాని తాని హత్థిపదే సమోధానం గచ్ఛన్తి, హత్థిపదం తేసం అగ్గమక్ఖాయతి యదిదం మహన్తత్తేన. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యే కేచి కుసలా ధమ్మా, సబ్బేతే అప్పమాదమూలకా అప్పమాదసమోసరణా, అప్పమాదో తేసం ధమ్మానం అగ్గమక్ఖాయతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౪౦).

సో పనేస అత్థతో సతియా అవిప్పవాసో నామ. నిచ్చం ఉపట్ఠితాయ సతియా చేతం నామం. **అమతపదన్తి** అమతం వుచ్చతి నిబ్బానం. తఞ్హి అజాతత్తా ను జీయతి న మీయతి, తస్మా అమతన్తి వుచ్చతి. పజ్జన్తి ఇమినాతి పదం, అమతం పాపుణన్తీతి అత్థో. అమతస్స పదం అమతపదం, అమతస్స అధిగమూపాయోతి వుత్తం హోతి, **పమాదో**తి పమజ్జనభావో, ముట్ఠస్సతిసఙ్ఖాతస్స సతియా వోసగ్గస్సేతం నామం. **మచ్చునో**తి మరణస్స. **పద**న్తి ఉపాయో మగ్గో. పమత్తో హి జాతిం నాతివత్తతి, జాతో జీయతి చేవ మీయతి చాతి పమాదో మచ్చునో పదం నామ హోతి, మరణం ఉపేతి. **అప్పమత్తా న మీయన్తీ**తి సతియా సమన్నాగతా హి అప్పమత్తా న మరన్తి. అజరా అమరా హోన్తీతి న సల్లక్ఖేతబ్బం. న హి కోచి సత్తో అజరో అమరో నామ అత్థి, పమత్తస్స పన వట్టం నామ అపరిచ్ఛిన్నం, అప్పమత్తస్స పరిచ్ఛిన్నం. తస్మా పమత్తా జాతిఆదీహి అపరిముత్తత్తా జీవన్తాపి మతాయేవ నామ. అప్పమత్తా పన అప్పమాదలక్ఖణం వడ్ఢేత్వా ఖిప్పం మగ్గఫలాని సచ్ఛికత్వా దుతియతతియఅత్తభావేసు న నిబ్బత్తన్తి. తస్మా తే జీవన్తాపి మతాపి న మీయన్తియేవ నామ. **యే పమత్తా యథా మతా**తి యే పన సత్తా పమత్తా, తే పమాదమరణేన మతత్తా, యథా హి జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదేన మతా దారుక్ఖన్ధసదిసా అపగతవిఞ్ఞాణా , తథేవ హోన్తి. తేసమ్పి హి మతానం వియ గహట్ఠానం తావ “దానం దస్సామ, సీలం రక్ఖిస్సామ, ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామా”తి ఏకచిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జతి, పబ్బజితానమ్పి “ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తాదీని పూరేస్సామ, ధుతఙ్గాని సమాదియిస్సామ, భావనం వడ్ఢేస్సామా”తి న ఉప్పజ్జతీతి మతేన తే కిం నానాకరణావ హోన్తి. తేన వుత్తం – “యే పమత్తా యథా మతా”తి.

ఏవం విసేసతో ఞత్వాతి పమత్తస్స వట్టతో నిస్సరణం నత్థి, అప్పమత్తస్స అత్థీతి ఏవం విసేసతోవ జానిత్వా. కే పనేతం విసేసం జానన్తీతి? **అప్పమాదమ్హి పణ్డితా**తి యే పణ్డితా మేధావినో సప్పఞ్ఞా అత్తనో అప్పమాదే ఠత్వా అప్పమాదం వడ్ఢేన్తి, తే ఏవం విసేసకారణం జానన్తి. **అప్పమాదే పమోదన్తీ**తి తే ఏవం ఞత్వా తస్మిం అత్తనో అప్పమాదే పమోదన్తి, పహంసితముఖా తుట్ఠపహట్ఠా హోన్తి. **అరియానం గోచరే రతా**తి తే ఏవం అప్పమాదే పమోదన్తా తం అప్పమాదం వడ్ఢేత్వా అరియానం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం గోచరసఙ్ఖాతే చతుసతిపట్ఠానాదిభేదే సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మే నవవిధలోకుత్తరధమ్మే చ రతా నిరతా, అభిరతా హోన్తీతి అత్థో.

తే ఝాయినోతి తే అప్పమత్తా పణ్డితా అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతేన ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానేన విపస్సనామగ్గఫలసఙ్ఖాతేన లక్ఖణూపనిజ్ఝానేన చాతి దువిధేనపి ఝానేన ఝాయినో. **సాతతికా**తి అభినిక్ఖమనకాలతో పట్ఠాయ యావ అరహత్తమగ్గా సతతం పవత్తకాయికచేతసికవీరియా. **నిచ్చం దళ్హపరక్కమా**తి యం తం పురిసథామేన పురిసవీరియేన పురిసపరక్కమేన పత్తబ్బం, న తం అపాపుణిత్వా వీరియస్స సణ్ఠానం భవిస్సతీతి ఏవరూపేన వీరియేన అన్తరా అనోసక్కిత్వా నిచ్చప్పవత్తేన దళ్హపరక్కమేన సమన్నాగతా. **ఫుసన్తీ**తి ఏత్థ ద్వే ఫుసనా ఞాణఫుసనా చ, విపాకఫుసనా చ. తత్థ చత్తారో మగ్గా ఞాణఫుసనా నామ, చత్తారి ఫలాని విపాకఫుసనా నామ. తేసు ఇధ విపాకఫుసనా అధిప్పేతా. అరియఫలేన నిబ్బానం

సచ్ఛికరోన్తో ధీరా పణ్డితా తాయ విపాకఫుసనాయ ఫుసన్తి, నిబ్బానం సచ్ఛికరోన్తి. **యోగక్ఖేమం అనుత్తరన్తి** యే చత్తారో యోగా మహాజనం వట్టే ఓసీదాపేన్తి, తేహి ఖేమం నిబ్బయం సబ్బేహి లోకియలోకుత్తరధమ్మేహి సేట్ఠత్తా అనుత్తరన్తి.

దేసనాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

సామావతీవత్థు పఠమం.

౨. కుమ్భఘోసకసేట్ఠివత్థు

ఉట్ఠానవతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో కుమ్భఘోసకం ఆరబ్భ కథేసి. రాజగహనగరస్మిఞ్హి రాజగహసేట్ఠినో గేహే అహివాతరోగో ఉప్పజ్జి, తస్మిం ఉప్పన్నే మక్ఖికా ఆదిం కత్వా యావ గావా పఠమం తిరచ్ఛానగతా మరన్తి, తతో దాసకమ్మకరో, సబ్బపచ్ఛా గేహసామికా, తస్మా సో రోగో సబ్బపచ్ఛా సేట్ఠిఞ్చ జాయఞ్చ గణ్హి. తే రోగేన ఫుట్ఠా పుత్తం సన్తికే ఠితం ఓలోకేత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి తం ఆహంసు – "తాత, ఇమస్మిం కిర రోగే ఉప్పన్నే భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాయన్తావ జీవితం లభన్తి, త్వం అమ్హే అనోలోకేత్వా పలాయిత్వా జీవన్తో పునాగన్త్వా అమ్హాకం అసుకట్ఠానే నామ చత్తాలీస ధనకోటియో నిదహిత్వా ఠపితా, తా ఉద్ధరిత్వా జీవికం కప్పేయ్యాసీ"తి. సో తేసం వచనం సుత్వా రుదమానో మాతాపితరో వన్దిత్వా మరణభయభీతో భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాయిత్వా పబ్బతగహనం గన్త్వా ద్వాదస వస్సాని తత్థ వసిత్వా మాతాపితువసనట్ఠానం పచ్చాగఞ్ఛి.

అథ నం దహరకాలే గన్త్వా పరూళ్హకేసమస్సుకాలే ఆగతత్తా న కోచి సఞ్జాని. సో మాతాపితూహి దిన్నసఞ్ఞావసేన ధనట్ఠానం గన్త్వా ధనస్స అరోగభావం ఞత్వా చిన్తేసి – "మం న కోచి సఞ్జానాతి, సచాహం ధనం ఉద్ధరిత్వా వలఞ్జిస్సామి, 'ఏకేన దుగ్గతేన నిధి ఉద్ధటో'తి మం గహేత్వా విహేఠేయ్యుం, యంనూనాహం భతిం కత్వా జీవేయ్య"న్తి. అథేకం పిలోతికం నివాసేత్వా, "అత్థి కోచి భతకేన అత్థికో"తి పుచ్ఛన్తో భతకవీథిం పాపుణి. అథ నం భతకా దిస్వా, "సచే అమ్హాకం ఏకం కమ్మం కరిస్ససి, భత్తవేతనం తే దస్సామా"తి ఆహంసు. "కిం కమ్మం నామా"తి? "పబోధనచోదనకమ్మం. సచే ఉస్సహసి, పాతోవ ఉట్ఠాయ 'తాతా, ఉట్ఠహథ, సకటాని సన్నయ్హథ, గోణే యోజేథ, హత్థిఅస్సానం తిణత్థాయ గమనవేలా; అమ్మా, తుమ్హేపి ఉట్ఠహథ, యాగుం పచథ, భత్తం పచథా'తి విచరిత్వా ఆరోచేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. అథస్స వసనత్థాయ ఏకం ఘరం అదంసు. సో దేవసికం తం కమ్మం అకాసి.

అథస్స ఏకదివసం రాజా బిమ్బిసారో సద్దమస్సోసి. సో పన సబ్బరవఞ్ఞూ అహోసి. తస్మా "మహాధనస్స పురిసస్సేస సద్దో"తి ఆహ. అథస్స సన్తికే ఠితా ఏకా పరిచారికా "రాజా యం వా తం వా న కథేస్సతి, ఇదం మయా ఞాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా – "గచ్ఛ, తాత, ఏతం జానాహీ"తి ఏకం పురిసం పహిణి. సో వేగేన గన్త్వా తం దిస్వా ఆగన్త్వా, "ఏకో భతకానం భతికారకో కపణమనుస్సో ఏసో"తి ఆరోచేసి. రాజా తస్స వచనం సుత్వా తుణ్హీ హుత్వా దుతియదివసేపి తతియదివసేపి తం తస్స సద్దం సుత్వా తథేవ ఆహ. సాపి పరిచారికా తథేవ చిన్తేత్వా పునప్పునం పేసేత్వా, "కపణమనుస్సో ఏసో"తి వుత్తే చిన్తేసి – "రాజా 'కపణమనుస్సో ఏసో'తి వచనం సుత్వాపి న సద్దహతి, పునప్పునం 'మహాధనస్స పురిసస్సేస సద్దో'తి వదతి, భవితబ్బమేత్థ కారణేన, యథాసభావతో ఏతం ఞాతుం వట్టతీ"తి. సా రాజానం ఆహ, "దేవ , అహం సహస్సం లభమానా ధీతరం ఆదాయ గన్త్వా ఏతం ధనం రాజకులం పవేసేస్సామీ"తి. రాజా తస్సా సహస్సం దాపేసి.

సా తం గహేత్వా ధీతరం ఏకం మలినధాతుకం వత్థం నివాసాపేత్వా తాయ సద్ధిం రాజగేహతో నిక్ఖమిత్వా మగ్గపటిపన్నా వియ భతకవీథిం గన్త్వా ఏకం ఘరం పవిసిత్వా, “అమ్మ, మయం మగ్గపటిపన్నా, ఏకాహద్వీహం ఇధ విస్సమిత్వా గమిస్సామా”తి ఆహ. “అమ్మ, బహూని ఘరమానుసకాని, న సక్కా ఇధ వసితుం, ఏతం కుమ్భఘోసకస్స గేహం తుచ్ఛం, తత్థ గచ్ఛథా”తి. సా తత్థ గన్త్వా, “సామి, మయం మగ్గపటిపన్నకా, ఏకాహద్వీహం ఇధ వసిస్సామా”తి వత్వా తేన పునప్పునం పటిక్ఖిత్తాపి, “సామి, అజ్జేకదివసమత్తం వసిత్వా పాతోవ గమిస్సామా”తి నిక్ఖమితుం న ఇచ్ఛి. సా తత్థేవ వసిత్వా పునదివసే తస్స అరఞ్ఞగమనవేలాయ, “సామి, తవ నివాపం దత్వా యాహి , ఆహారం తే పచిస్సామీ”తి వత్వా, “అలం, అమ్మ, అహమేవ పచిత్వా భుఞ్జిస్సామీ”తి వుత్తే పునప్పునం నిబన్ధిత్వా తేన దిన్నే గహితమత్తకేయేవ కత్వా అన్తరాపణతో భాజనాని చేవ పరిసుద్ధతణ్డులాదీని చ ఆహరాపేత్వా రాజకులే పచననియామేన సుపరిసుద్ధం ఓదనం, సాధురసాని చ ద్వే తీణి సూపబ్యఞ్జనాని పచిత్వా తస్స అరఞ్ఞతో ఆగతస్స అదాసి. అథ నం భుఞ్జిత్వా ముదుచిత్తతం ఆపన్నం ఞత్వా, “సామి, కిలన్తమ్హా, ఏకాహద్వీహం ఇధేవ హోమా”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథస్స సాయమ్పి పునదివసేపి మధురభత్తం పచిత్వా అదాసి. అథ ముదుచిత్తతం తస్స ఞత్వా “సామి, కతిపాహం ఇధేవ వసిస్సామా”తి. తత్థ వసమానా తిఖిణేన సత్థేన తస్స మఞ్చవాణం హేట్ఠాఅటనియం తహం తహం ఛిన్ది. మఞ్చో తస్మిం ఆగన్త్వా నిసిన్నమత్తేయేవ హేట్ఠా ఓలమ్బి. సో “కస్మా అయం మఞ్చో ఏవం ఛిజ్జిత్వా గతో”తి ఆహ. “సామి, దహరదారకే వారేతుం న సక్కోమి, ఏత్థేవ సన్నిపతన్తీ”తి. “అమ్మ, ఇదం మే దుక్ఖం తుమ్హే నిస్సాయ జాతం. అహఞ్హి పుబ్బే కత్థచి గచ్ఛన్తో ద్వారం పిదహిత్వా గచ్ఛామీ”తి. “కిం కరోమి, తాత, వారేతుం న సక్కోమీ”తి. సా ఇమినావ నియామేన ద్వే తయో దివసే ఛిన్దిత్వా తేన ఉజ్ఝాయిత్వా ఖీయిత్వా వుచ్చమానాపి తథేవ వత్వా పున ఏకం ద్వే రజ్జుకే ఠపేత్వా సేసే ఛిన్ది. తం దివసం తస్మిం నిసిన్నమత్తేయేవ సబ్బం వాణం భూమియం పతి, సీసం జణ్ణుకేహి సద్ధిం ఏకతో అహోసి, సో ఉట్ఠాయ, “కిం కరోమి, ఇదాని కుహిం గమిస్సామి , నిపజ్జనమఞ్చస్సాపి తుమ్హేహి అసామికో వియ కతోమ్హీ”తి ఆహ. “తాత, కిం కరోమి, పటివిస్సకదారకే వారేతుం న సక్కోమి, హోతు, మా చిన్తయి, ఇమాయ నామ వేలాయ కుహిం గమిస్ససీ”తి ధీతరం ఆమన్తేత్వా, “అమ్మ, తవ భాతికస్స నిపజ్జనోకాసం కరోహీ”తి ఆహ. సా ఏకపస్సే సయిత్వా “ఇధాగచ్ఛ, సామీ”తి ఆహ. ఇతరోపి నం “గచ్ఛ, తాత, భగినియా సద్ధిం నిపజ్జా”తి వదేసి. సో తాయ సద్ధిం ఏకమఞ్చే నిపజ్జిత్వా తం దివసఞ్ఞేవ సన్థవం అకాసి, కుమారికా పరోది. అథ నం మాతా పుచ్ఛి – “కిం, అమ్మ, రోదసీ”తి? “అమ్మ, ఇదం నామ జాత”న్తి. “హోతు, అమ్మ, కిం సక్కా కాతుం, తయాపి ఏకం భత్తారం ఇమినాపేకం పాదపరిచారికం లద్ధుం వట్టతీ”తి తం జామాతరం అకాసి. తే సమగ్గవాసం వసింసు.

సా కతిపాహచ్చయేన రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి – “భతకవీథియం ఛణం కరోన్తు. యస్స పన ఘరే ఛణో న కరీయతి, తస్స ఏత్తకో నామ దణ్డో”తి ఘోసనం కారేతూ”తి. రాజా తథా కారేసి. అథ నం సస్సు ఆహ – “తాత, భతకవీథియం రాజాణాయ ఛణో కత్తబ్బో జాతో, కిం కరోమా”తి? “అమ్మ, అహం భతిం కరోన్తోపి జీవితుం న సక్కోమి, కిం కరిస్సామీ”తి? “తాత, ఘరావాసం వసన్తా నామ ఇణమ్పి గణ్హన్తి, రఞ్ఞో ఆణా అకాతుం న లబ్భా. ఇణతో నామ యేన కేనచి ఉపాయేన ముచ్చితుం సక్కా, గచ్ఛ, కుతోచి ఏకం వా ద్వే వా కహాపణే ఆహరా”తి ఆహ. సో ఉజ్ఝాయన్తో ఖీయన్తో గన్త్వా చత్తాలీసకోటిధనట్ఠానతో ఏకమేవ కహాపణం ఆహరి. సా తం కహాపణం రఞ్ఞో పేసేత్వా అత్తనో కహాపణేన ఛణం కత్వా పున కతిపాహచ్చయేన తథేవ సాసనం పహిణి. పున రాజా తథేవ “ఛణం కరోన్తు, అకరోన్తానం ఏత్తకో దణ్డో”తి ఆణాపేసి. పునపి సో తాయ తథేవ వత్వా నిప్పీళియమానో గన్త్వా తయో కహాపణే ఆహరి. సా తేపి కహాపణే రఞ్ఞో పేసేత్వా పున

కతిపాహచ్చయేన తథేవ సాసనం పహిణి – “ఇదాని పురిసే పేసేత్వా ఇమం పక్కోసాపేతూ”తి. రాజా పేసేసి. పురిసా గన్త్వా, “కుమ్భఘోసకో నామ కతరో”తి పుచ్ఛిత్వా పరియేసన్తా తం దిస్వా “ఏహి, భో రాజా, తం పక్కోసతీ”తి ఆహంసు. సో భీతో “న మం రాజా జానాతీ”తిఆదీని వత్వా గన్తుం న ఇచ్ఛి. అథ నం బలక్కారేన హత్థాదీసు గహేత్వా ఆకడ్ఢింసు. సా ఇత్థీ తే దిస్వా, “అరే, దుబ్బినీతా, తుమ్హే మమ జామాతరం హత్థాదీసు గహేతుం అననుచ్ఛవికా”తి తజ్జేత్వా, “ఏహి, తాత, మా భాయి, రాజానం దిస్వా తవ హత్థాదిగాహకానం హత్థేయేవ ఛిన్దాపేస్సామీ”తి ధీతరం ఆదాయ పురతో హుత్వా రాజగేహం పత్వా వేసం పరివత్తేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. ఇతరమ్పి పరికడ్ఢిత్వా ఆనయింసుయేవ.

అథ నం వన్దిత్వా ఠితం రాజా ఆహ – “త్వం కుమ్భఘోసకో నామా”తి? “ఆమ, దేవా”తి . “కిం కారణా మహాధనం వఞ్చేత్వా ఖాదసీ”తి ? “కుతో మే, దేవ, ధనం భతిం కత్వా జీవన్తస్సా”తి? “మా ఏవం కరి, కిం అమ్హే వఞ్చేసీ”తి? “న వఞ్చేమి, దేవ, నత్థి మే ధన”న్తి. అథస్స రాజా తే కహాపణే దస్సేత్వా, “ఇమే కస్స కహాపణా”తి ఆహ. సో సఞ్జానిత్వా, “అహో బాలోమ్హి, కథం ను ఖో ఇమే రఞ్ఞో హత్థం పత్తా”తి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో తా ద్వేపి పటిమణ్డితపసాధనా గబ్భద్వారమూలే ఠితా దిస్వా, “భారియం వతిదం కమ్మం, ఇమాహి రఞ్ఞా పయోజితాహి భవితబ్బ”న్తి చిన్తేసి. అథ నం రాజా “వదేహి, భో, కస్మా ఏవం కరోసీ”తి ఆహ. “నిస్సయో మే నత్థి, దేవా”తి. “మాదిసో నిస్సయో భవితుం న వట్టతీ”తి. “కల్యాణం, దేవ, సచే మే దేవో అవస్సయో హోతీ”తి. “హోమి, భో, కిత్తకం తే ధన”న్తి? “చత్తాలీసకోటియో, దేవా”తి. “కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “సకటాని దేవా”తి? రాజా అనేకసతాని సకటాని యోజాపేత్వా పహిణిత్వా తం ధనం ఆహరాపేత్వా రాజఙ్గణే రాసిం కారాపేత్వా రాజగహవాసినో సన్నిపాతాపేత్వా, “అత్థి కస్సచి ఇమస్మిం నగరే “ఏత్తకం ధన”న్తి పుచ్ఛిత్వా “నత్థి, దేవా”తి. “కిం పనస్స కాతుం వట్టతీ”తి? “సక్కారం, దేవా”తి వుత్తే మహన్తేన సక్కారేన తం సేట్ఠిట్ఠానే ఠపేత్వా ధీతరం తస్సేవ దత్వా తేన సద్ధిం సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా “భన్తే, పస్సథిమం పురిసం, ఏవరూపో ధితిమా నామ నత్థి, చత్తాలీసకోటివిభవో హోన్తోపి ఉప్పిలావితాకారం వా అస్మిమానమత్తం వా న కరోతి, కపణో వియ పిలోతికం నివాసేత్వా భతకవీథియం భతిం కత్వా జీవన్తో మయా ఇమినా నామ ఉపాయేన ఞాతో. జానిత్వా చ పన పక్కోసాపేత్వా సధనభావం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా తం ధనం ఆహరాపేత్వా సేట్ఠిట్ఠానే ఠపితో, ధీతా చస్స మయా దిన్నా. భన్తే, మయా చ ఏవరూపో ధితిమా న దిట్ఠపుబ్బో”తి ఆహ.

తం సుత్వా సత్థా “ఏవం జీవన్తస్స జీవికం ధమ్మికజీవికం నామ, మహారాజ, చోరికాదికమ్మం పన ఇధలోకే చేవ పీళేతి హింసేతి, పరలోకే చ, తతోనిదానం సుఖం నామ నత్థి. పురిసస్స హి ధనపారిజుణ్ణకాలే కసిం వా భతిం వా కత్వా జీవికమేవ ధమ్మికజీవికం నామ. ఏవరూపస్స హి వీరియసమ్పన్నస్స సతిసమ్పన్నస్స కాయవాచాహి పరిసుద్ధకమ్మస్స పఞ్ఞాయ నిసమ్మకారినో కాయాదీహి సఞ్ఞతస్స ధమ్మజీవికం జీవన్తస్స సతిఅవిప్పవాసే ఠితస్స ఇస్సరియం వడ్ఢతియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౪. “ఉట్ఠానవతో సతీమతో,

సుచికమ్మస్స నిసమ్మకారినో;

సఞ్ఞతస్స ధమ్మజీవినో,

అప్పమత్తస్స యసోభివడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **ఉట్ఠానవతోతి** ఉట్ఠానవీరియవన్తస్స. **సతిమతోతి** సతిసమ్పన్నస్స. **సుచికమ్మస్సాతి** నిద్దోసేహి నిరపరాధేహి కాయకమ్మాదీహి సమన్నాగతస్స. **నిసమ్మకారినోతి** ఏవఞ్చే భవిస్సతి, ఏవం కరిస్సామీతి వా, ఇమస్మిం కమ్మే ఏవం కతే ఇదం నామ భవిస్సతీతి వా ఏవం నిదానం సల్లక్ఖేత్వా రోగతికిచ్ఛనం వియ సబ్బకమ్మాని నిసామేత్వా ఉపధారేత్వా కరోన్తస్స. **సఞ్ఞతస్సాతి** కాయాదీహి సఞ్ఞతస్స నిచ్ఛిద్దస్స. **ధమ్మజీవినోతి** అగారికస్స తులాకూటాదీని వజ్జేత్వా కసిగోరక్ఖాదీహి, అనగారికస్స వేజ్జకమ్మదూతకమ్మాదీని వజ్జేత్వా ధమ్మేన సమేన భిక్ఖాచరియాయ జీవికం కప్పేన్తస్స. **అప్పమత్తస్సాతి** అవిప్పవుత్థసతినో. **యసోభివడ్ఢతీతి** ఇస్సరియభోగసమ్పన్నసఙ్ఖాతో చేవ కిత్తివణ్ణభణనసఙ్ఖాతో చ యసో అభివడ్ఢతీతి.

గాథాపరియోసానే కుమ్భఘోసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. ఏవం మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

కుమ్భఘోసకసేట్ఠివత్థు దుతియం.

౩. చూళపన్థకత్థేరవత్థు

ఉట్ఠానేనప్పమాదేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో చూళపన్థకత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజగహే కిర ధనసేట్ఠికులస్స ధీతా వయప్పత్తకాలే మాతాపితూహి సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలే అతివియ రక్ఖియమానా యోబ్బనమదమత్తతాయ పురిసలోలా హుత్వా అత్తనో దాసేనేవ సద్ధిం సన్థవం కత్వా, "అఞ్ఞేపి మే ఇదం కమ్మం జానేయ్యు"న్తి భీతా ఏవమాహ – "అమ్హేహి ఇమస్మిం ఠానే న సక్కా వసితుం. సచే మే మాతాపితరో ఇమం దోసం జానిస్సన్తి, ఖణ్డాఖణ్డికం మం కరిస్సన్తి. విదేసం గన్త్వా వసిస్సామా"తి. తే హత్థసారం గహేత్వా అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా, "యత్థ వా తత్థ వా అఞ్ఞేహి అజాననట్ఠానం గన్త్వా వసిస్సామా"తి ఉభోపి అగమంసు. తేసం ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం సంవాసమన్వాయ తస్సా కుచ్ఛిస్మిం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా గబ్భపరిపాకం ఆగమ్మ తేన సద్ధిం మన్తేసి, "గబ్భో మే పరిపాకం గతో, ఞాతిబన్ధువిరహితే ఠానే గబ్భవుట్ఠానం నామ ఉభిన్నమ్పి అమ్హాకం దుక్ఖావహం, కులగేహమేవ గచ్ఛామా"తి. సో "సచాహం తత్థ గమిస్సామి, జీవితం మే నత్థీ"తి భయేన "అజ్జ గచ్ఛామ, స్వే గచ్ఛామా"తి దివసే అతిక్కామేసి. సా చిన్తేసి – "అయం బాలో అత్తనో దోసమహన్తతాయ గన్తుం న ఉస్సహతి, మాతాపితరో నామ ఏకన్తహితావ, అయం గచ్ఛతు వా, మా వా, అహం గమిస్సామీ"తి. సా తస్మిం గేహా నిక్ఖన్తే గేహపరిక్ఖారం పటిసామేత్వా అత్తనో కులఘరం గతభావం అనన్తరగేహవాసీనం ఆరోచేత్వా మగ్గం పటిపజ్జి.

సోపి ఘరం ఆగన్త్వా తం అదిస్వా పటివిస్సకే పుచ్ఛిత్వా, "సా కులఘరం గతా"తి సుత్వా వేగేన అనుబన్ధిత్వా అన్తరామగ్గే సమ్పాపుణి. తస్సాపి తత్థేవ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సో "కిం ఇదం, భద్దే"తి పుచ్ఛి. "సామి, మే ఏకో పుత్తో జాతో"తి. "ఇదాని కిం కరిస్సామా"తి? "యస్సత్థాయ మయం కులఘరం గచ్ఛేయ్యామ, తం కమ్మం అన్తరామగ్గేవ నిప్ఫన్నం, తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సామ, నివత్తిస్సామా"తి ద్వేపి ఏకచిత్తా హుత్వా నివత్తింసు. తస్స చ దారకస్స పన్థే జాతత్తా **పన్థకోతి** నామం కరింసు. తస్సా నచిరస్సేవ అపరోపి గబ్భో పతిట్ఠహి. సబ్బం పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. తస్సపి దారకస్స పన్థే జాతత్తా పఠమజాతస్స **మహాపన్థకోతి** నామం కత్వా ఇతరస్స **చూళపన్థకోతి** నామం కరింసు. తే ద్వేపి దారకే గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. తేసం తత్థ వసన్తానం మహాపన్థకదారకో అఞ్ఞే దారకే "చూళపితా మహాపితాతి,

అయ్యకో అయ్యికా"తి చ వదన్తే సుత్వా మాతరం పుచ్ఛి – "అమ్మ, అఞ్ఞే దారకా 'అయ్యకో అయ్యికా'తిపి, 'మహాపితా చూళపితా'తిపి వదన్తి, కచ్చి అమ్హాకఞ్ఞేవ ఞాతకా నత్థీ"తి? "ఆమ, తాత, అమ్హాకం ఏత్థ ఞాతకా నత్థి. రాజగహనగరే పన వో ధనసేట్ఠి నామ అయ్యకో, తత్థ అమ్హాకం బహూ ఞాతకా"తి. "కస్మా తత్థ న గచ్ఛథ, అమ్మా"తి? సా అత్తనో అగమనకారణం పుత్తస్స అకథేత్వా పుత్తేసు పునప్పునం కథేన్తేసు సామికం ఆహ – "ఇమే దారకా మం అతివియ కిలమేన్తి, కిం నో మాతాపితరో దిస్వా మంసం ఖాదిస్సన్తి, ఏహి, దారకానం అయ్యకకులం దస్సేస్సామా"తి? "అహం సమ్ముఖా భవితుం న సక్ఖిస్సామి, తే పన నయిస్సామీ"తి. "సాధు యేన కేనచి ఉపాయేన దారకానం అయ్యకకులమేవ దట్ఠుం వట్టతీ"తి. ద్వేపి జనా దారకే ఆదాయ అనుపుబ్బేన రాజగహం పత్వా నగరద్వారే ఏకిస్సా సాలాయ పవిసిత్వా దారకమాతా ద్వే దారకే గహేత్వా అత్తనో ఆగతభావం మాతాపితూనం ఆరోచాపేసి. తే తం సాసనం సుత్వా, "సంసారే విచరన్తానం న పుత్తో న ధీతా భూతపుబ్బా నామ నత్థి, తే అమ్హాకం మహాపరాధికా, న సక్కా తేహి అమ్హాకం చక్ఖుపథే ఠాతుం, ఏత్తకం నామ ధనం గహేత్వా ద్వేపి జనా ఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా జీవన్తు, దారకే పన ఇధ పేసేన్తూ"తి ధనం దత్వా దూతం పాహేసుం.

తేహి పేసితం ధనం గహేత్వా దారకే ఆగతదూతానఞ్ఞేవ హత్థే దత్వా పహిణింసు. దారకా అయ్యకకులే వడ్ఢన్తి. తేసు చూళపన్థకో అతిదహరో, మహాపన్థకో పన అయ్యకేన సద్ధిం దసబలస్స ధమ్మకథం సోతుం గచ్ఛతి. తస్స నిచ్చం సత్థు సన్తికం గచ్ఛన్తస్స పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. సో అయ్యకం ఆహ – "సచే మం అనుజానేయ్యాథ, అహం పబ్బజేయ్య"న్తి . "కిం వదేసి, తాత, సకలస్స లోకస్సపి మే పబ్బజ్జాతో తవ పబ్బజ్జా భద్దికా. సచే సక్కోసి పబ్బజాహీ"తి. తం సత్థు సన్తికం నేత్వా, "కిం, గహపతి, దారకో తే లద్ధో"తి వుత్తే, "ఆమ, భన్తే, అయం మే నత్తా తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజితుకామో"తి ఆహ. సత్థా అఞ్ఞతరం పిణ్డపాతచారికం భిక్ఖుం "ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ"తి ఆణాపేసి. థేరో తస్స తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేసి. సో బహుం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా పరిపుణ్ణవస్సో ఉపసమ్పదం లభిత్వా యోనిసోమనసికారేన కమ్మట్ఠానం కరోన్తో అరహత్తం పాపుణి. సో ఝానసుఖేన ఫలసుఖేన వీతినామేన్తో చిన్తేసి – "సక్కా ను ఖో ఇదం సుఖం చూళపన్థకస్స దాతు"న్తి! తతో అయ్యకసేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా ఏవమాహ – "మహాసేట్ఠి, సచే అనుజానేయ్యాథ, అహం చూళపన్థకం పబ్బాజేయ్య"న్తి. "పబ్బాజేథ, భన్తే"తి. సేట్ఠి కిర సాసనే చ సుప్పసన్నో, "కతరధీతాయ వో ఏతే పుత్తా"తి పుచ్ఛియమానో చ "పలాతధీతాయా"తి వత్తుం లజ్జతి, తస్మా సుఖేనేవ తేసం పబ్బజ్జం అనుజాని. థేరో చూళపన్థకం పబ్బాజేత్వా సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. సో పబ్బజిత్వావ దన్ధో అహోసి.

"పద్మం యథా కోకనదం సుగన్ధం,
పాతో సియా ఫుల్లమవీతగన్ధం;
అఙ్గీరసం పస్స విరోచమానం,
తపన్తమాదిచ్చమివన్తలిక్ఖే"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౩; అ॰ ని॰ ౫.౧౯౫) –

ఇమం ఏకం గాథం చతూహి మాసేహి ఉగ్గణ్హితుం నాసక్ఖి. సో కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే పబ్బజిత్వా పఞ్ఞవా హుత్వా అఞ్ఞతరస్స దన్ధభిక్ఖునో ఉద్దేసగ్గహణకాలే పరిహాసకేళిం అకాసి. సో భిక్ఖు తేన పరిహాసేన లజ్జితో నేవ ఉద్దేసం గణ్హి, న సజ్ఝాయమకాసి. తేన కమ్మేన అయం పబ్బజిత్వావ దన్ధో జాతో, గహితగహితం పదం ఉపరూపరిపదం గణ్హన్తస్స నస్సతి. తస్స ఇమమేవ గాథం ఉగ్గహేతుం వాయమన్తస్స చత్తారో మాసా అతిక్కన్తా. అథ నం మహాపన్థకో, "చూళపన్థక, త్వం

ఇమస్మిం సాసనే అభబ్బో, చతూహి మాసేహి ఏకం గాథమ్పి గణ్హితుం న సక్కోసి, పబ్బజితకిచ్చం పన కథం మత్థకం పాపేస్ససి, నిక్ఖమ ఇతో"తి విహారా నిక్కడ్ఢి. చూళపన్థకో బుద్ధసాసనే సినేహేన గిహిభావం న పత్థేతి.

తస్మిఞ్చ కాలే మహాపన్థకో భత్తుద్దేసకో అహోసి. జీవకో కోమారభచ్చో బహుం మాలాగన్ధవిలేపనం ఆదాయ అత్తనో అమ్బవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా ధమ్మం సుత్వా ఉట్ఠాయాసనా దసబలం వన్దిత్వా మహాపన్థకం ఉపసఙ్కమిత్వా, "కిత్తకా , భన్తే, సత్థు సన్తికే భిక్ఖూ"తి పుచ్ఛి. "పఞ్చమత్తాని భిక్ఖుసతానీ"తి. "స్వే, భన్తే, బుద్ధప్పముఖాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆదాయ అమ్హాకం నివేసనే భిక్ఖం గణ్హథా"తి. "ఉపాసక, చూళపన్థకో నామ భిక్ఖు దన్ధో అవిరుళ్హిధమ్మో, తం ఠపేత్వా సేసానం నిమన్తనం సమ్పటిచ్ఛామీ"తి థేరో ఆహ. తం సుత్వా చూళపన్థకో చిన్తేసి – "థేరో ఏత్తకానం భిక్ఖూనం నిమన్తనం సమ్పటిచ్ఛన్తో మం బాహిరం కత్వా సమ్పటిచ్ఛతి, నిస్సంసయం మయ్హం భాతికస్స మయి చిత్తం భిన్నం భవిస్సతి, కిం దాని మయ్హం ఇమినా సాసనేన, గిహీ హుత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో జీవిస్సామీ"తి? సో పునదివసే పాతోవ విబ్భమితుం పాయాసి.

సత్థా పచ్చూసకాలేయేవ లోకం వోలోకేన్తో ఇమం కారణం దిస్వా పఠమతరం గన్త్వా చూళపన్థకస్స గమనమగ్గే ద్వారకోట్ఠకే చఙ్కమన్తో అట్ఠాసి. చూళపన్థకో గచ్ఛన్తో సత్థారం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా "కుహిం పన త్వం, చూళపన్థక, ఇమాయ వేలాయ గచ్ఛసీ"తి ఆహ. "భాతా మం, భన్తే, నిక్కడ్ఢతి, తేనాహం విబ్భమితుం గచ్ఛామీ"తి. "చూళపన్థక, తవ పబ్బజ్జా నామ మమ సన్తకా, భాతరా నిక్కడ్ఢితో కస్మా మమ సన్తికం నాగఞ్ఛి, ఏహి, కిం తే గిహిభావేన, మమ సన్తికే భవిస్ససీ"తి చక్కఙ్కితతలేన పాణినా తం సిరసి పరామసిత్వా ఆదాయ గన్త్వా గన్ధకుటిప్పముఖే నిసీదాపేత్వా, "చూళపన్థక, పురత్థాభిముఖో హుత్వా ఇమం పిలోతికం 'రజోహరణం రజోహరణ'న్తి పరిమజ్జన్తో ఇధేవ హోహీ"తి ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖతం పరిసుద్ధం పిలోతికం దత్వా కాలే ఆరోచితే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో జీవకస్స గేహం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. చూళపన్థకోపి సూరియం ఓలోకేన్తో తం పిలోతికం "రజోహరణం రజోహరణ"న్తి పరిమజ్జన్తో నిసీది. తస్స తం పిలోతికఖణ్డం పరిమజ్జన్తస్స కిలిట్ఠం అహోసి. తతో చిన్తేసి – "ఇదం పిలోతికఖణ్డం అతివియ పరిసుద్ధం, ఇమం పన అత్తభావం నిస్సాయ పురిమపకతిం విజహిత్వా ఏవం కిలిట్ఠం జాతం, అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా"తి ఖయవయం పట్ఠపేన్తో విపస్సనం వడ్ఢేసి. సత్థా "చూళపన్థకస్స చిత్తం విపస్సనం ఆరుళ్హ"న్తి ఞత్వా, "చూళపన్థక, త్వం పిలోతికఖణ్డమేవ సంకిలిట్ఠం 'రజం రజ'న్తి మా సఞ్ఞం కరి, అబ్భన్తరే పన తే రాగరజాదయో అత్థి, తే హరాహీ"తి వత్వా ఓభాసం విస్సజ్జేత్వా పురతో నిసిన్నో వియ పఞ్ఞాయమానరూపో హుత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

"రాగో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి,
రాగస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజ్జం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో,
విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

"దోసో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి,
దోసస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో,
విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

“మోహో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి,
మోహస్సేతం అధివచనం రజోతి;
ఏతం రజం విప్పజహిత్వ భిక్ఖవో,
విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే”తి. (మహాని. ౨౦౮);

గాథాపరియోసానే చూళపన్థకో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సహ పటిసమ్భిదాహియేవస్స తీణి పిటకాని ఆగమింసు.

సో కిర పుబ్బే రాజా హుత్వా నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో నలాటతో సేదే ముచ్చన్తే పరిసుద్ధేన సాటకేన నలాటన్తం పుఞ్ఛి, సాటకో కిలిట్ఠో అహోసి. సో “ఇమం సరీరం నిస్సాయ ఏవరూపో పరిసుద్ధో సాటకో పకతిం జహిత్వా కిలిట్ఠో జాతో, అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా”తి అనిచ్చసఞ్ఞం పటిలభి. తే కారణేనస్స రజోహరణమేవ పచ్చయో జాతో.

జీవకోపి ఖో కోమారభచ్చో దసబలస్స దక్ఖిణోదకం ఉపనామేసి. సత్థా “నను, జీవక, విహారే భిక్ఖూ అత్థీ”తి హత్థేన పత్తం పిదహి. మహాపన్థకో “నను, భన్తే, విహారే భిక్ఖూ నత్థీ”తి ఆహ. సత్థా “అత్థి, జీవకా”తి ఆహ. జీవకో “తేన హి భణే గచ్ఛ, విహారే భిక్ఖూనం అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా త్వఞ్ఞేవ జానాహీ”తి పురిసం పేసేసి. తస్మిం ఖణే చూళపన్థకో “మయ్హం భాతికో ‘విహారే భిక్ఖూ నత్థీ’తి భణతి , విహారే భిక్ఖూనం అత్థిభావమస్స పకాసేస్సామీ”తి సకలం అమ్బవనం భిక్ఖూనఞ్ఞేవ పూరేసి. ఏకచ్చే భిక్ఖూ చీవరకమ్మం కరోన్తి, ఏకచ్చే రజనకమ్మం కరోన్తి, ఏకచ్చే సజ్ఝాయం కరోన్తి. ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞఅసదిసం భిక్ఖుసహస్సం మాపేసి. సో పురిసో విహారే బహూ భిక్ఖూ దిస్వా నివత్తిత్వా, “అయ్య, సకలం అమ్బవనం భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణ”న్తి జీవకస్స ఆరోచేసి. థేరోపి ఖో తత్థేవ –

“సహస్సక్ఖత్తుమత్తానం , నిమ్మినిత్వాన పన్థకో;
నిసీదమ్బవనే రమ్మే, యావ కాలప్పవేదనా”తి.

అథ సత్థా తం పురిసం ఆహ – “విహారం గన్త్వా ‘సత్థా చూళపన్థకం నామ పక్కోసతీ’తి వదేహీ”తి. తేన గన్త్వా తథా వుత్తే, “అహం చూళపన్థకో, అహం చూళపన్థకో”తి ముఖసహస్సం ఉట్ఠహి. సో పురిసో పున గన్త్వా, “సబ్బేపి కిర, భన్తే, చూళపన్థకాయేవ నామా”తి ఆహ. “తేన హి గన్త్వా యో ‘అహం చూళపన్థకో’తి పఠమం వదతి, తం హత్థే గణ్హ, అవసేసా అన్తరధాయిస్సన్తీ”తి. సో తథా అకాసి. తావదేవ సహస్సమత్తా భిక్ఖూ అన్తరధాయింసు. థేరోపి తేన పురిసేన సద్ధిం అగమాసి. సత్థా భత్తకిచ్చపరియోసానే జీవకం ఆమన్తేసి – “జీవక, చూళపన్థకస్స పత్తం గణ్హాహి, అయం తే అనుమోదనం కరిస్సతీ”తి. జీవకో తథా అకాసి. థేరో సీహనాదం నదన్తో తరుణసీహో వియ తీహి పిటకేహి సఙ్ఖోభేత్వా అనుమోదనమకాసి. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో విహారం గన్త్వా భిక్ఖూహి వత్తే దస్సితే గన్ధకుటిప్పముఖే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సుగతోవాదం దత్వా కమ్మట్ఠానం కథేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉయ్యోజేత్వా సురభిగన్ధవాసితం గన్ధకుటిం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం ఉపగతో. అథ సాయన్హసమయే భిక్ఖూ ఇతో చితో చ సమోసరిత్వా రత్తకమ్బలసాణియా పరిక్ఖిత్తా వియ నిసీదిత్వా సత్థు గుణకథం ఆరభింసు, “ఆవుసో, మహాపన్థకో చూళపన్థకస్స అజ్ఝాసయం అజానన్తో చతూహి మాసేహి ఏకం గాథం ఉగ్గణ్హాపేతుం న సక్కోతి, ‘దన్ధో అయ’న్తి విహారా నిక్కడ్ఢి, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన అత్తనో అనుత్తరధమ్మరాజతాయ

ఏకస్మింయేవస్స అన్తరభత్తే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అదాసి, తీణి పిటకాని సహ పటిసమ్భిదాహియేవ ఆగతాని, అహో బుద్ధానం బలం నామ మహన్త”న్తి.

అథ భగవా ధమ్మసభాయం ఇమం కథాపవత్తిం ఞత్వా, “అజ్జ మయా గన్తుం వట్టతీ”తి బుద్ధసేయ్యాయ ఉట్ఠాయ సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా విజ్జులతం వియ కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా రత్తకమ్బలసదిసం సుగతమహాచీవరం పారుపిత్వా సురభిగన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ మత్తవరవారణసీహవిజమ్భితవిలాసేన అనన్తాయ బుద్ధలీళాయ ధమ్మసభం గన్త్వా అలఙ్కతమణ్డలమాళమజ్ఝే సుపఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనం అభిరుయ్హ ఛబ్బణ్ణబుద్ధరంసియో విస్సజ్జేన్తో అణ్ణవకుచ్ఛిం ఖోభయమానో యుగన్ధరమత్థకే బాలసూరియో వియ ఆసనమజ్ఝే నిసీది. సమ్మాసమ్బుద్ధే పన ఆగతమత్తే భిక్ఖుసఙ్ఘో కథం పచ్ఛిన్దిత్వా తుణ్హీ అహోసి. సత్థా ముదుకేన మేత్తచిత్తేన పరిసం ఓలోకేత్వా, “అయం పరిసా అతివియ సోభతి, ఏకస్సపి హత్థకుక్కుచ్చం వా పాదకుక్కుచ్చం వా ఉక్కాసితసద్దో వా ఖిపితసద్దో వా నత్థి, సబ్బేపి ఇమే బుద్ధగారవేన సగారవా, బుద్ధతేజేన తజ్జితా. మయి ఆయుకప్పమ్పి అకథేత్వా నిసిన్నే పఠమం కథం సముట్ఠాపేత్వా న కథేస్సన్తి. కథాసముట్ఠాపనవత్తం నామ మయావ జానితబ్బం, అహమేవ పఠమం కథేస్సామీ”తి మధురేన బ్రహ్మస్సరేన భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా, “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా, కా చ పన వో అన్తరాకథా విప్పకతా”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “న, భిక్ఖవే, చూళపన్థకో ఇదానేవ దన్ధో, పుబ్బేపి దన్ధోయేవ. న కేవలఞ్చస్సాహం ఇదానేవ అవస్సయో జాతో, పుబ్బేపి అవస్సయో అహోసిమేవ. పుబ్బే పనాహం ఇమం లోకియకుటుమ్బస్స సామికం అకాసిం, ఇదాని లోకుత్తరకుటుమ్బస్సా”తి వత్వా తమత్థం విత్థారతో సోతుకామేహి భిక్ఖూహి ఆయాచితో అతీతం ఆహరి –

“అతీతే, భిక్ఖవే, బారాణసినగరవాసీ ఏకో మాణవో తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పుగ్గహణత్థాయ దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స ధమ్మన్తేవాసికో హుత్వా పఞ్చన్నం మాణవకసతానం అన్తరే అతివియ ఆచరియస్స ఉపకారకో అహోసి, పాదపరికమ్మాదీని సబ్బకిచ్చాని కరోతి. దన్ధతాయ పన కిఞ్చి ఉగ్గణ్హితుం న సక్కో”తి. ఆచరియో “అయం మమ బహూపకారో, సిక్ఖాపేస్సామి న”న్తి వాయమన్తోపి కిఞ్చి సిక్ఖాపేతుం న సక్కోతి. సో చిరం వసిత్వా ఏకగాథమ్పి ఉగ్గణ్హితుం అసక్కోన్తో ఉక్కణ్ఠిత్వా “గమిస్సామీ”తి ఆచరియం ఆపుచ్ఛి. ఆచరియో చిన్తేసి – “అయం మయ్హం ఉపకారకో, పణ్డితభావమస్స పచ్చాసీసామి, న నం కాతుం సక్కోమి , అవస్సం మయా ఇమస్స పచ్చుపకారో కాతబ్బో, ఏకమస్స మన్తం బన్ధిత్వా దస్సామీ”తి సో తం అరఞ్ఞం నేత్వా “ఘట్టేసి ఘట్టేసి, కిం కారణా ఘట్టేసి? అహమ్పి తం జానామి జానామీ”తి ఇమం మన్తం బన్ధిత్వా ఉగ్గణ్హాపేన్తో అనేకసతక్ఖత్తుం పరివత్తాపేత్వా, “పఞ్ఞాయతి తే”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఆమ, పఞ్ఞాయతీ”తి వుత్తే “దన్ధేన నామ వాయామం కత్వా పగుణం కతం సిప్పం న పలాయతీ”తి చిన్తేత్వా మగ్గపరిబ్బయం దత్వా, “గచ్ఛ, ఇమం మన్తం నిస్సాయ జీవిస్ససి, అపలాయనత్థాయ పనస్స నిచ్చం సజ్ఝాయం కరేయ్యాసీ”తి వత్వా తం ఉయ్యోజేసి. అథస్స మాతా బారాణసియం సమ్పత్తకాలే “పుత్తో మే సిప్పం సిక్ఖిత్వా ఆగతో”తి మహాసక్కారసమ్మానం అకాసి.

తదా బారాణసిరాజా “అత్థి ను ఖో మే కాయకమ్మాదీసు కోచి దోసో”తి పచ్చవేక్ఖన్తో అత్తనో అరుచ్చనకం కిఞ్చి కమ్మం అదిస్వా “అత్తనో వజ్జం నామ అత్తనో న పఞ్ఞాయతి, పరేసం పఞ్ఞాయతి, నాగరానం పరిగ్గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సాయం అఞ్ఞాతకవేసేన నిక్ఖమిత్వా, “సాయమాసం భుఞ్జిత్వా నిసిన్నమనుస్సానం కథాసల్లాపో నామ నానప్పకారకో హోతి, ‘సచాహం అధమ్మేన రజ్జం కారేమి, పాపేన అధమ్మికేన రఞ్ఞా దణ్డబలిఆదీహి హతమ్హా’తి వక్ఖన్తి. ‘సచే ధమ్మేన రజ్జం కారేమి, దీఘాయుకో హోతు నో రాజా’తిఆదీని వత్వా మమ గుణం కథేస్సన్తీ”తి తేసం తేసం గేహానం భిత్తిఅనుసారేనేవ విచరతి.

తస్మిం ఖణే ఉమఙ్గచోరా ద్విన్నం గేహానం అన్తరే ఉమఙ్గం భిన్దన్తి ఏకఉమఙ్గేనేవ ద్వే గేహాని పవిసనత్థాయ. రాజా తే దిస్వా గేహచ్ఛాయాయ అట్ఠాసి. తేసం ఉమఙ్గం భిన్దిత్వా గేహం పవిసిత్వా భణ్డకం ఓలోకితకాలే మాణవో పబుజ్ఝిత్వా తం మన్తం సజ్ఝాయన్తో "ఘట్టేసి ఘట్టేసి, కిం కారణా ఘట్టేసి? అహమ్పి తం జానామి జానామీ"తి ఆహ. తే తం సుత్వా, "ఇమినా కిరమ్హా ఞాతా, ఇదాని నో నాసేస్సతీ"తి నివత్థవత్థానిపి ఛడ్డేత్వా భీతా సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానేనేవ పలాయింసు. రాజా తే పలాయన్తే దిస్వా ఇతరస్స చ మన్తసజ్ఝాయనసద్దం సుత్వా గేహాఞ్ఞేవ వవత్థపేత్వా నాగరానం పరిగ్గణ్హిత్వా నివేసనం పావిసి. సో విభాతాయ పన రత్తియా పాతోవేకం పురిసం పక్కోసిత్వా ఆహ – "గచ్ఛ భణే, అసుకవీథియం నామ యస్మిం గేహే ఉమఙ్గో భిన్నో, తత్థ తక్కసిలతో సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగతమాణవో అత్థి, తం ఆనేహీ"తి. సో గన్త్వా "రాజా తం పక్కోసతీ"తి వత్వా మాణవం ఆనేసి. అథ నం రాజా ఆహ – "త్వం, తాత, తక్కసిలతో సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగతమాణవో"తి? "ఆమ, దేవా"తి. "అమ్హాకమ్పి తం సిప్పం దేహీ"తి. "సాధు, దేవ, సమానాసనే నిసీదిత్వా గణ్హాహీ"తి. రాజాపి తథా కత్వా మన్తం గహేత్వా "అయం తే ఆచరియభాగో"తి సహస్సం అదాసి.

తదా సేనాపతి రఞ్ఞో కప్పకం ఆహ – "కదా రఞ్ఞో మస్సుం కరిస్ససీ"తి? "స్వే వా పరసువే వా"తి. సో తస్స సహస్సం దత్వా "కిచ్చం మే అత్థీ"తి వత్వా, "కిం, సామీ"తి వుత్తే "రఞ్ఞో మస్సుకమ్మం కరోన్తో వియ హుత్వా ఖురం అతివియ పహంసిత్వా గలనాళిం ఛిన్ద, త్వం సేనాపతి భవిస్ససి, అహం రాజా"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రఞ్ఞో మస్సుకమ్మకరణదివసే గన్ధోదకేన మస్సుం తేమేత్వా ఖురం పహంసిత్వా నలాటన్తే గహేత్వా, "ఖురో థోకం కుణ్ఠధారో, ఏకప్పహారేనేవ గలనాళిం ఛిన్దితుం వట్టతీ"తి పున ఏకమన్తం ఠత్వా ఖురం పహంసి. తస్మిం ఖణే రాజా అత్తనో మన్తం సరిత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తో "ఘట్టేసి ఘట్టేసి, కిం కారణా ఘట్టేసి? అహమ్పి తం జానామి జానామీ"తి ఆహ. న్హాపితస్స నలాటతో సేదా ముచ్చింసు. సో "జానాతి మమ కారణం రాజా"తి భీతో ఖురం భూమియం ఖిపిత్వా పాదమూలే ఉరేన నిపజ్జి. రాజానో నామ ఛేకా హోన్తి, తేన తం ఏవమాహ – "అరే, దుట్ఠ, న్హాపిత, 'న మం రాజా జానాతీ'తి సఞ్ఞం కరోసీ"తి. "అభయం మే దేహి, దేవా"తి. "హోతు, మా భాయి, కథేహీ"తి. సేనాపతి మే, దేవ, సహస్సం దత్వా, "రఞ్ఞో మస్సుం కరోన్తో వియ గలనాళిం ఛిన్ద, అహం రాజా హుత్వా తం సేనాపతిం కరిస్సామీ"తి ఆహాతి. రాజా తం సుత్వా "ఆచరియం మే నిస్సాయ జీవితం లద్ధ"న్తి చిన్తేత్వా సేనాపతిం పక్కోసాపేత్వా, "అమ్భో, సేనాపతి, కిం నామ తయా మమ సన్తికా న లద్ధం, ఇదాని తం దట్ఠుం న సక్కోమి, మమ రట్ఠా నిక్ఖమాహీ"తి తం రట్ఠా పబ్బాజేత్వా ఆచరియం పక్కోసాపేత్వా, "ఆచరియ, తం నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధ"న్తి వత్వా మహన్తం సక్కారం కరిత్వా తస్స సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. "సో తదా చూళపన్థకో అహోసి, సత్థా దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో"తి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా, "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి చూళపన్థకో దన్ధోయేవ అహోసి, తదాపిస్సాహం అవస్సయో హుత్వా తం లోకియకుటుమ్బే పతిట్ఠాపేసి"న్తి వత్వా పున ఏకదివసం "అహో సత్థా చూళపన్థకస్స అవస్సయో జాతో"తి కథాయ సముట్ఠితాయ **చూళసేట్ఠిజాతకే** అతీతవత్థుం కథేత్వా –

"అప్పకేనాపి మేధావీ, పాభతేన విచక్ఖణో;
సముట్ఠాపేతి అత్తానం, అణుం అగ్గింవ సన్ధమ"న్తి. (జా. ౧.౧.౪) –

గాథం వత్వా, "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవాహం ఇమస్స అవస్సయో జాతో, పుబ్బేపి అవస్సయో అహోసిమేవ. పుబ్బే పనాహం ఇమం లోకియకుటుమ్బస్స సామికం అకాసిం, ఇదాని లోకుత్తరకుటుమ్బస్స. తదా హి చూళన్తేవాసికో చూళపన్థకో అహోసి,

చూళసేట్ఠి పన పణ్డితో బ్యత్తో నక్ఖత్తకోవిదో అహమేవా’’తి జాతకం సమోధానేసి.

పునేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, ‘‘ఆవుసో, చూళపన్థకో చతూహి మాసేహి చతుప్పదం గాథం గహేతుం అసక్కోన్తోపి వీరియం అనోస్సజ్జిత్వావ అరహత్తే పతిట్ఠితో , ఇదాని లోకుత్తరధమ్మకుటుమ్బస్స సామికో జాతో’’తి. సత్థా ఆగన్త్వా, ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా, ‘‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే, ‘‘భిక్ఖవే, మమ సాసనే ఆరద్ధవీరియో భిక్ఖు లోకుత్తరధమ్మస్స సామికో హోతియేవా’’తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౫. ‘‘ఉట్ఠానేనప్పమాదేన , సంయమేన దమేన చ;

దీపం కయిరాథ మేధావీ, యం ఓఘో నాభికీరతీ’’తి.

తత్థ **దీపం కయిరాథా**తి వీరియసఙ్ఖాతేన ఉట్ఠానేన, సతియా అవిప్పవాసాకారసఙ్ఖాతేన అప్పమాదేన, చతుపారిసుద్ధిసీలసఙ్ఖాతేన సంయమేన, ఇన్ద్రియదమేన చాతి ఇమేహి కారణభూతేహి చతూహి ధమ్మేహి ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో మేధావీ ఇమస్మిం అతివియ దుల్లభపతిట్ఠతాయ అతిగమ్భీరే సంసారసాగరే అత్తనో పతిట్ఠానభూతం అరహత్తఫలం దీపం కయిరాథ కరేయ్య, కాతుం సక్కుణేయ్యాతి అత్థో. కీదిసం? **యం ఓఘో నాభికీరతీ**తి యం చతుబ్బిధోపి కిలేసోఘో అభికిరితుం విద్ధంసేతుం న సక్కోతి. న హి సక్కా అరహత్తం ఓఘేన అభికిరితున్తి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. ఏవం దేసనా సమ్పత్తపరిసాయ సాత్థికా జాతాతి.

చూళపన్థకత్థేరవత్థు తతియం.

౪. బాలనక్ఖత్తసఙ్ఘుట్ఠవత్థు

పమాదమనుయుఞ్జన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బాలనక్ఖత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సావత్థియం బాలనక్ఖత్తం నామ సఙ్ఘుట్ఠం. తస్మిం నక్ఖత్తే బాలా దుమ్మేధినో జనా ఛారికాయ చేవ గోమయేన చ సరీరం మక్ఖేత్వా సత్తాహం అసబ్భం భణన్తా విచరన్తి. కిఞ్చి ఞాతిం సుహజ్జం వా పబ్బజితం వా దిస్వా లజ్జన్తా నామ నత్థి. ద్వారే ద్వారే ఠత్వా అసబ్భం భణన్తి. మనుస్సా తేసం అసబ్భం సోతుం అసక్కోన్తా యథాబలం అడ్ఢం వా పాదం వా కహాపణం వా పేసేన్తి. తే తేసం ద్వారే లద్ధం లద్ధం గహేత్వా పక్కమన్తి. తదా పన సావత్థియం పఞ్చ కోటిమత్తా అరియసావకా వసన్తి, తే సత్థు సన్తికం సాసనం పేసయింసు – ‘‘భగవా, భన్తే, సత్తాహం భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం నగరం అప్పవిసిత్వా విహారేయేవ హోతూ’’తి. తఞ్చ పన సత్తాహం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స విహారేయేవ యాగుభత్తాదీని సమ్పాదేత్వా పహిణింసు, సయమ్పి గేహా న నిక్ఖమింసు. తే నక్ఖత్తే పన పరియోసితే అట్ఠమే దివసే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా నగరం పవేసేత్వా మహాదానం దత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా, ‘‘భన్తే, అతిదుక్ఖేన నో సత్త దివసాని అతిక్కన్తాని, బాలానం అసబ్భాని సుణన్తానం కణ్ణా భిజ్జనాకారప్పత్తా హోన్తి, కోచి కస్సచి న లజ్జతి, తేన మయం తుమ్హాకం అన్తోనగరం పవిసితుం నాదమ్హ, మయమ్పి గేహతో న నిక్ఖమిమ్హా’’తి ఆహంసు. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, ‘‘బాలానం దుమ్మేధానం కిరియా నామ ఏవరూపా హోతి, మేధావినో పన ధనసారం వియ అప్పమాదం రక్ఖిత్వా అమతమహానిబ్బానసమ్పత్తిం పాపుణన్తీ’’తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬. “పమాదమనుయుఞ్జన్తి, బాలా దుమ్మేధినో జనా;
అప్పమాదఞ్చ మేధావీ, ధనం సేట్ఠంవ రక్ఖతి.

౨౭. “మా పమాదమనుయుఞ్జేథ, మా కామరతిసన్థవం;
అప్పమత్తో హి ఝాయన్తో, పప్పోతి విపులం సుఖ”న్తి.

తత్థ **బాలా**తి బాల్యేన సమన్నాగతా ఇధలోకపరలోకత్థం అజానన్తా. **దుమ్మేధినో**తి నిప్పఞ్ఞా. తే పమాదే ఆదీనవం అపస్సన్తా పమాదం అనుయుఞ్జన్తి పవత్తేన్తి, పమాదేన కాలం వీతినామేన్తి. **మేధావీ**తి ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో పన పణ్డితో కులవంసాగతం సేట్ఠం ఉత్తమం సత్తరతనధనం వియ అప్పమాదం రక్ఖతి. యథా హి ఉత్తమం ధనం నిస్సాయ “కామగుణసమ్పత్తిం పాపుణిస్సామ, పుత్తదారం పోసేస్సామ, పరలోకగమనమగ్గం సోధేస్సామా”తి ధనే ఆనిసంసం పస్సన్తా తం రక్ఖన్తి, ఏవం పణ్డితోపి అప్పమత్తో “పఠమజ్ఝానాదీని పటిలభిస్సామి, మగ్గఫలాదీని పాపుణిస్సామి, తిస్సో విజ్జా, ఛ అభిఞ్ఞా సమ్పాదేస్సామీ”తి అప్పమాదే ఆనిసంసం పస్సన్తో ధనం సేట్ఠంవ అప్పమాదం రక్ఖతీతి అత్థో. **మా పమాద**న్తి తస్మా తుమ్హే మా పమాదమనుయుఞ్జేథ మా పమాదేన కాలం వీతినామయిత్థ. **మా కామరతిసన్థవ**న్తి వత్థుకామకిలేసకామేసు రతిసఙ్ఖాతం తణ్హాసన్థవమ్పి మా అనుయుఞ్జేథ మా చిన్తయిత్థ మా పటిలభిత్థ. **అప్పమత్తో హీ**తి ఉపట్ఠితస్సతితాయ హి అప్పమత్తో ఝాయన్తో పుగ్గలో విపులం ఉళారం నిబ్బానసుఖం పాపుణాతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

బాలనక్ఖత్తసఙ్ఘుట్ఠవత్థు చతుత్థం.

౫. మహాకస్సపత్థేరవత్థు

పమాదం అప్పమాదేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాకస్సపత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే థేరో పిప్ఫలిగుహాయం విహరన్తో రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో ఆలోకం వడ్ఢేత్వా పమత్తే చ అప్పమత్తే చ ఉదకపథవీపబ్బతాదీసు చవనకే ఉపపజ్జనకే చ సత్తే దిబ్బేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తో నిసీది. సత్థా జేతవనే నిసిన్నకోవ “కేన ను ఖో విహారేన అజ్జ మమ పుత్తో కస్సపో విహరతీ”తి దిబ్బేన చక్ఖునా ఉపధారేన్తో “సత్తానం చుతూపపాతం ఓలోకేన్తో విహరతీ”తి ఞత్వా “సత్తానం చుతూపపాతో నామ బుద్ధఞాణేనపి అపరిచ్ఛిన్నో, మాతుకుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గహేత్వా మాతాపితరో అజానాపేత్వా చవనసత్తానం పరిచ్ఛేదో కాతుం న సక్కా, తే జానితుం తవ అవిసయో, కస్సప, అప్పమత్తకో తవ విసయో, సబ్బసో పన చవన్తే చ ఉపపజ్జన్తే చ జానితుం పస్సితుం బుద్ధానమేవ విసయో”తి వత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా సమ్ముఖే నిసిన్నో వియ హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮. “పమాదం అప్పమాదేన, యదా నుదతి పణ్డితో;
పఞ్ఞాపాసాదమారుయ్హ, అసోకో సోకినిం పజం;
పబ్బతట్ఠోవ భూమట్ఠే, ధీరో బాలే అవేక్ఖతీ”తి.

తత్థ **నుదతీ**తి యథా నామ పోక్ఖరణిం పవిసన్తం నవోదకం పురాణోదకం ఖోభేత్వా తస్సోకాసం అదత్వా తం అత్తనో మత్థకమత్థకేన పలాయన్తం నుదతి నీహరతి, ఏవమేవ పణ్డితో అప్పమాదలక్ఖణం బ్రూహేన్తో పమాదస్సోకాసం అదత్వా యదా అప్పమాదవేగేన తం నుదతి నీహరతి, అథ సో పనున్నపమాదో అచ్చుగ్గతత్థేన పరిసుద్ధం దిబ్బచక్ఖుసఙ్ఖాతం పఞ్ఞాపాసాదం తస్స అనుచ్ఛవికం పటిపదం పూరేన్తో తాయ పటిపదాయ నిస్సేణియా పాసాదం వియ ఆరుయ్హ పహీనసోకసల్లతాయ **అసోకో,** అప్పహీనసోకసల్లతాయ **సోకినిం పజం** సత్తనికాయం చవమానఞ్చేవ ఉపపజ్జమానఞ్చ దిబ్బచక్ఖునా **అవేక్ఖతి** పస్సతి. యథా కిం? **పబ్బతట్ఠోవ భూమట్ఠే**తి పబ్బతముద్ధని ఠితో భూమియం ఠితే, ఉపరిపాసాదే వా పన ఠితో పాసాదపరివేణే ఠితే అకిచ్ఛేన అవేక్ఖతి, తథా సోపి ధీరో పణ్డితో మహాఖీణాసవో అసముచ్ఛిన్నవట్టబీజే బాలే చవన్తే చ ఉపపజ్జన్తే చ అకిచ్ఛేన అవేక్ఖతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని సచ్ఛికరింసూతి.

మహాకస్సపత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. పమత్తాపమత్తద్వేసహాయకవత్థు

అప్పమత్తో పమత్తేసూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే సహాయకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞకవిహారం పవిసింసు. తేసు ఏకో కిర కాలస్సేవ దారూని ఆహరిత్వా అఙ్గారకపల్లం సజ్జేత్వా దహరసామణేరేహి సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమయామం విసిబ్బమానో నిసీదతి. ఏకో అప్పమత్తో సమణధమ్మం కరోన్తో ఇతరం ఓవదతి, "ఆవుసో, మా ఏవం కరి, పమత్తస్స హి చత్తారో అపాయా సకఘరసదిసా. బుద్ధా నామ సాఠేయ్యేన ఆరాధేతుం న సక్కా"తి సో తస్సోవాదం న సుణాతి. ఇతరో "నాయం వచనక్ఖమో"తి తం అవత్వా అప్పమత్తోవ సమణధమ్మమకాసి. అలసత్థేరోపి పఠమయామే విసిబ్బేత్వా ఇతరస్స చఙ్కమిత్వా గబ్భం పవిట్ఠకాలే పవిసిత్వా, "మహాకుసీత, త్వం నిపజ్జిత్వా సయనత్థాయ అరఞ్ఞం పవిట్ఠోసి, కిం బుద్ధానం సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఉట్ఠాయ సమణధమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి వత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం పవిసిత్వా నిపజ్జిత్వా సుపతి. ఇతరోపి మజ్ఝిమయామే విస్సమిత్వా పచ్ఛిమయామే పచ్చుట్ఠాయ సమణధమ్మం కరోతి. సో ఏవం అప్పమత్తో విహరన్తో న చిరస్సేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. ఇతరో పమాదేనేవ కాలం వీతినామేసి. తే వుట్ఠవస్సా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా, "కచ్చి, భిక్ఖవే, అప్పమత్తా సమణధమ్మం కరిత్థ, కచ్చి వో పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్త"న్తి పుచ్ఛి. పఠమం పమత్తో భిక్ఖు ఆహ – "కుతో, భన్తే, ఏతస్స అప్పమాదో, గతకాలతో పట్ఠాయ నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో కాలం వీతినామేసీ"తి. "త్వం పన భిక్ఖూ"తి. "అహం, భన్తే, కాలస్సేవ దారూని ఆహరిత్వా అఙ్గారకపల్లం సజ్జేత్వా పఠమయామే విసిబ్బేన్తో నిసీదిత్వా అనిద్దాయన్తోవ కాలం వీతినామేసి"న్తి. అథ నం సత్థా "త్వం పమత్తో కాలం వీతినామేత్వా 'అప్పమత్తోమ్హీ'తి వదసి, అప్పమత్తం పన పమత్తం కరోసీ"తి ఆహ. పున పమాదే దోసం, అప్పమాదే ఆనిసంసం పకాసేతుం, "త్వం మమ పుత్తస్స సన్తికే జవచ్ఛిన్నో దుబ్బలస్సో వియ, ఏస పన తవ సన్తికే సీఘజవస్సో వియా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౯. "అప్పమత్తో పమత్తేసు, సుత్తేసు బహుజాగరో;
అబలస్సంవ సీఘస్సో, హిత్వా యాతి సుమేధసో"తి.

తత్థ **అప్పమత్తో**తి సతివేపుల్లప్పత్తతాయ అప్పమాదసమ్పన్నో ఖీణాసవో. **పమత్తేసూ**తి సతివోస్సగ్గే ఠితేసు సత్తేసు. **సుత్తేసూ**తి సతిజాగరియాభావేన సబ్బిరియాపథేసు నిద్దాయన్తేసు. **బహుజాగరో**తి మహన్తే సతివేపుల్లే జాగరియే ఠితో. **అబలస్సంవా**తి కుణ్ఠపాదం ఛిన్నజవం దుబ్బలస్సం సీఘజవో సిన్ధవాజానీయో వియ. **సుమేధసో**తి ఉత్తమపఞ్ఞో. తథారూపం పుగ్గలం ఆగమేనపి అధిగమేనపి **హిత్వా యాతి**. మన్దపఞ్ఞస్మిఞ్హి ఏకం సుత్తం గహేతుం వాయమన్తేయేవ సుమేధసో ఏకం వగ్గం గణ్హాతి, ఏవం తావ ఆగమేన హిత్వా యాతి. మన్దపఞ్ఞే పన రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని కాతుం వాయమన్తేయేవ కమ్మట్ఠానం ఉగ్గహేత్వా సజ్ఝాయన్తేయేవ చ సుమేధసో పుబ్బభాగేపి పరేన కతం రత్తిట్ఠానం వా దివాట్ఠానం వా పవిసిత్వా కమ్మట్ఠానం సమ్మసన్తో సబ్బకిలేసే ఖేపేత్వా నేవ లోకుత్తరధమ్మే హత్థగతే కరోతి, ఏవం అధిగమేనపి హిత్వా యాతి. వట్టే పన నం హిత్వా ఛడ్డేత్వా వట్టతో నిస్సరన్తో యాతియేవాతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పమత్తాపమత్తద్వేసహాయకవత్థు ఛట్ఠం.

౭. మఘవత్థు

అప్పమాదేన మఘవాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేసాలియం ఉపనిస్సాయ కూటాగారసాలాయం విహరన్తో సక్కం దేవరాజానం ఆరబ్భ కథేసి.

వేసాలియఞ్హి మహాలి నామ లిచ్ఛవీ వసతి, సో తథాగతస్స **సక్కపఞ్హసుత్తన్తదేసనం** (దీ. ని. ౨.౩౪౪ ఆదయో) సుత్వా "సమ్మాసమ్బుద్ధో సక్కసమ్పత్తిం మహతిం కత్వా కథేసి, 'దిస్వా ను ఖో కథేసి, ఉదాహు అదిస్వా. జానాతి ను ఖో సక్కం, ఉదాహు నో'తి పుచ్ఛిస్సామి న"న్తి చిన్తేసి. అథ ఖో, మహాలి, లిచ్ఛవీ యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది, ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో, మహాలి, లిచ్ఛవీ భగవన్తం ఏతదవోచ – "దిట్ఠో ఖో, భన్తే, భగవతా సక్కో దేవానమిన్దో"తి? "దిట్ఠో ఖో మే , మహాలి, సక్కో దేవానమిన్దో"తి. "సో హి నున, భన్తే, సక్కపతిరూపకో భవిస్సతి . దుద్దసో హి, భన్తే, సక్కో దేవానమిన్దో"తి. "సక్కఞ్చ ఖ్వాహం, మహాలి, పజానామి సక్కకరణే చ ధమ్మే, యేసం ధమ్మానం సమాదిన్నత్తా సక్కో సక్కత్తం అజ్ఝగా, తఞ్చ పజానామి".

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో పుబ్బే మనుస్సభూతో సమానో మఘో నామ మాణవో అహోసి, తస్మా "మఘవా"తి వుచ్చతి.

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో పుబ్బే మనుస్సభూతో సమానో పురే దానం అదాసి, తస్మా "పురిన్దదో"తి వుచ్చతి.

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో పుబ్బే మనుస్సభూతో సమానో సక్కచ్చం దానం అదాసి, తస్మా "సక్కో"తి వుచ్చతి.

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో పుబ్బే మనుస్సభూతో సమానో ఆవసథం అదాసి, తస్మా "వాసవో"తి వుచ్చతి.

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో సహస్సమ్పి అత్థం ముహుత్తేన చిన్తేతి, తస్మా "సహస్సక్ఖో"తి వుచ్చతి.

సక్కస్స, మహాలి, దేవానమిన్దస్స సుజా నామ అసురకఞ్ఞా, పజాపతి, తస్మా “సుజమ్పతీ”తి వుచ్చతి.

సక్కో, మహాలి, దేవానమిన్దో దేవానం తావతింసానం ఇస్సరియాధిపచ్చం రజ్జం కారేతి, తస్మా “దేవానమిన్దో”తి వుచ్చతి.

సక్కస్స, మహాలి, దేవానమిన్దస్స పుబ్బే మనుస్సభూతస్స సత్త వతపదాని సమత్తాని సమాదిన్నాని అహేసుం, యేసం సమాదిన్నత్తా సక్కో సక్కత్తం అజ్ఝగా. కతమాని సత్త వతపదాని? యావజీవం మాతాపేత్తిభరో అస్సం, యావజీవం కులే జేట్ఠాపచాయీ అస్సం, యావజీవం సణ్హవాచో అస్సం, యావజీవం అపిసుణవాచో అస్సం, యావజీవం విగతమలమచ్ఛేరేన చేతసా అగారం అజ్ఝావసేయ్యం, ముత్తచాగో పయతపాణి వోసగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో అస్సం. యావజీవం సచ్చవాచో అస్సం, యావజీవం అక్కోధనో అస్సం, “సచేపి మే కోధో ఉప్పజ్జేయ్య, ఖిప్పమేవ న పటివినేయ్య”న్తి. సక్కస్స, మహాలి, దేవానమిన్దస్స పుబ్బే మనుస్సభూతస్స ఇమాని సత్త వతపదాని సమత్తాని సమాదిన్నాని అహేసుం, యేసం సమాదిన్నత్తా సక్కో సక్కత్తం అజ్ఝగాతి.

“మాతాపేత్తిభరం జన్తుం, కులే జేట్ఠాపచాయినం;
సణ్హం సఖిలసమ్భాసం, పేసుణేయ్యప్పహాయినం.

“మచ్ఛేరవినయే యుత్తం, సచ్చం కోధాభిభుం నరం;
తం వే దేవా తావతింసా, ఆహు సప్పురిసో ఇతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౭) –

ఇదం, మహాలి, సక్కేన మఘమాణవకాలే కతకమ్మన్తి వత్వా పున తేన “కథం, భన్తే, మఘమాణవో పటిపజ్జీ”తి? తస్స పటిపత్తిం విత్థారతో సోతుకామేన పుట్ఠో “తేన హి, మహాలి, సుణాహీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే మగధరట్ఠే మచలగామే మఘో నామ మాణవో గామకమ్మకరణట్ఠానం గన్త్వా అత్తనో ఠితట్ఠానం పాదన్తేన పంసుం వియూహిత్వా రమణీయం కత్వా అట్ఠాసి. అపరో తం బాహునా పహరిత్వా తతో అపనేత్వా సయం తత్థ అట్ఠాసి. సో తస్స అకుజ్ఝిత్వావ అఞ్ఞం ఠానం రమణీయం కత్వా ఠితో. తతోపి నం అఞ్ఞో ఆగన్త్వా బాహునా పహరిత్వా అపనేత్వా సయం అట్ఠాసి. సో తస్సపి అకుజ్ఝిత్వావ అఞ్ఞం ఠానం రమణీయం కత్వా ఠితో, ఇతి తం గేహతో నిక్ఖన్తా నిక్ఖన్తా పురిసా బాహునా పహరిత్వా ఠితఠితట్ఠానతో అపనేసుం. సో “సబ్బేపేతే మం నిస్సాయ సుఖితా జాతా, ఇమినా కమ్మేన మయ్హం సుఖదాయకేన పుఞ్ఞకమ్మేన భవితబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా, పునదివసే కుదాలం ఆదాయ ఖలమణ్డలమత్తం ఠానం రమణీయం అకాసి. సబ్బే గన్త్వా తత్థేవ అట్ఠంసు. అథ నేసం సీతసమయే అగ్గిం కత్వా అదాసి, గిమ్హకాలే ఉదకం. తతో “రమణీయం ఠానం నామ సబ్బేసం పియం, కస్సచి అప్పియం నామ నత్థి, ఇతో పట్ఠాయ మయా మగ్గం సమం కరోన్తేన విచరితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా, పాతోవ నిక్ఖమిత్వా, మగ్గం సమం కరోన్తో ఛిన్దిత్వా, హరితబ్బయుత్తకా రుక్ఖసాఖా హరన్తో విచరతి. అథ నం అపరో దిస్వా ఆహ – “సమ్మ, కిం కరోసీ”తి? “మయ్హం సగ్గగామినం మగ్గం కరోమి, సమ్మా”తి. “తేన హి అహమ్పి తే సహాయో హోమీ”తి. “హోహి, సమ్మ, సగ్గో నామ బహూనమ్పి మనాపో సుఖబహులో”తి. తతో పట్ఠాయ ద్వే జనా అహేసుం. తే దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా చ సుత్వా చ అపరోపి తేసం సహాయో జాతో, ఏవం అపరోపి అపరోపీతి సబ్బేపి తేత్తింస జనా జాతా. తే సబ్బేపి కుదాలాదిహత్థా మగ్గం సమం కరోన్తా ఏకయోజనద్వియోజనమత్తట్ఠానం గచ్ఛన్తి.

తే దిస్వా గామభోజకో చిన్తేసి – “ఇమే మనుస్సా అయోగే యుత్తా, సచే ఇమే అరఞ్ఞతో మచ్ఛమంసాదీని వా ఆహరేయ్యుం. సురం వా కత్వా పివేయ్యుం, అఞ్ఞం వా తాదిసం కమ్మం కరేయ్యుం, అహమ్పి కిఞ్చి కిఞ్చి లభేయ్య”న్తి. అథ నే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – “కిం కరోన్తా విచరథా”తి? “సగ్గమగ్గం, సామీ”తి. “ఘరావాసం వసన్తేహి నామ ఏవం కాతుం న వట్టతి, అరఞ్ఞతో మచ్ఛమంసాదీని ఆహరితుం, సురం కత్వా పాతుం, నానప్పకారే చ కమ్మన్తే కాతుం వట్టతీ”తి. తే తస్స వచనం పటిక్ఖిపింసు, ఏవం పునప్పునం వుచ్చమానాపి పటిక్ఖిపింసుయేవ. సో కుజ్ఝిత్వా “నాసేస్సామి నే”తి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా, “చోరే తే, దేవ, వగ్గబన్ధనేన విచరన్తే పస్సామీ”తి వత్వా, “గచ్ఛ, తే గహేత్వా ఆనేహీ”తి వుత్తే తథా కత్వా సబ్బే తే బన్ధిత్వా ఆనేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసి. రాజా అవీమంసిత్వావ “హత్థినా మద్దాపేథా”తి ఆణాపేసి. మఘో సేసానం ఓవాదమదాసి – “సమ్మా, ఠపేత్వా మేత్తం అఞ్ఞో అమ్హాకం అవస్సయో నత్థి, తుమ్హే కత్థచి కోపం అకత్వా రఞ్ఞే చ గామభోజకే చ మద్దనహత్థిమ్హి చ అత్తని చ మేత్తచిత్తేన సమచిత్తావ హోథా”తి. తే తథా కరింసు. అథ నేసం మేత్తానుభావేన హత్థీ ఉపసఙ్కమితుమ్పి న విసహి. రాజా తమత్థం సుత్వా బహూ మనుస్సే దిస్వా మద్దితుం న విసహిస్సతి? “గచ్ఛథ, నే కిలఞ్జేన పటిచ్ఛాదేత్వా మద్దాపేథా”తి ఆహ. తే కిలఞ్జేన పటిచ్ఛాదేత్వా మద్దితుం పేసియమానోపి హత్థీ దూరతోవ పటిక్కమి.

రాజా తం పవత్తిం సుత్వా “కారణేనేత్థ భవితబ్బ”న్తి తే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – “తాతా, మం నిస్సాయ తుమ్హే కిం న లభథా”తి? “కిం నామేతం, దేవా”తి? “తుమ్హే కిర వగ్గబన్ధనేన చోరా హుత్వా అరఞ్ఞే విచరథా”తి? “కో ఏవమాహ, దేవా”తి? “గామభోజకో, తాతా”తి. “న మయం, దేవ, చోరా, మయం పన అత్తనో సగ్గమగ్గం సోధేన్తా ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోమ, గామభోజకో అమ్హే అకుసలకిరియాయ నియోజేత్వా అత్తనో వచనం అకరోన్తే నాసేతుకామో కుజ్ఝిత్వా ఏవమాహా”తి. అథ రాజా తేసం కథం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా, “తాతా, అయం తిరచ్ఛానో తుమ్హాకం గుణే జానాతి, అహం మనుస్సభూతో జానితుం నాసక్ఖిం, ఖమథ మే”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా సపుత్తదారం గామభోజకం తేసం దాసం, హత్థిం ఆరోహనియం, తఞ్చ గామం యథాసుఖం పరిభోగం కత్వా అదాసి. తే “ఇధేవ నో కతపుఞ్ఞస్సానిసంసో దిట్ఠో”తి భియ్యోసోమత్తాయ పసన్నమానసా హుత్వా తం హత్థిం వారేన వారేన అభిరుయ్హ గచ్ఛన్తా మన్తయింసు “ఇదాని అమ్హేహి అతిరేకతరం పుఞ్ఞం కాతబ్బం, కిం కరోమ? చతుమహాపథే థావరం కత్వా మహాజనస్స విస్సమనసాలం కరిస్సామా”తి. తే వడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా సాలం పట్ఠపేసుం. మాతుగామేసు పన విగతచ్ఛన్దతాయ తస్సా సాలాయ మాతుగామానం పత్తిం నాదంసు.

మఘస్స పన గేహే నన్దా, చిత్తా, సుధమ్మా, సుజాతి చతస్సో ఇత్థియో హోన్తి. తాసు **సుధమ్మా** వడ్ఢకినా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా, “భాతిక, ఇమిస్సా సాలాయ మం జేట్ఠికం కరోహీ”తి వత్వా లఞ్జం అదాసి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పఠమమేవ కణ్ణికత్థాయ రుక్ఖం సుక్ఖాపేత్వా తచ్ఛేత్వా విజ్ఝిత్వా కణ్ణికం నిట్ఠాపేత్వా, “సుధమ్మా నామ అయం సాలా”తి అక్ఖరాని ఛిన్దిత్వా వత్థేన పలివేఠేత్వా ఠపేసి. అథ నే వడ్ఢకీ సాలం నిట్ఠాపేత్వా కణ్ణికారోపనదివసే “అహో, అయ్యా, ఏకం కరణీయం న సరిమ్హా”తి ఆహ. “కిం నామ, భో”తి? “కణ్ణిక”న్తి. “హోతు తం ఆహరిస్సామా”తి. “ఇదాని ఛిన్నరుక్ఖేన కాతుం న సక్కా, పుబ్బేయేవ తం ఛిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా విజ్ఝిత్వా ఠపితకణ్ణికా లద్ధుం వట్టతీ”తి. “ఇదాని కిం కాతబ్బ”న్తి? “సచే కస్సచి గేహే నిట్ఠాపేత్వా ఠపితా విక్కాయికకణ్ణికా అత్థి, సా పరియేసితబ్బా”తి. తే పరియేసన్తా సుధమ్మాయ గేహే దిస్వా సహస్సం దత్వాపి మూలేన న లభింసు. “సచే మం సాలాయ పత్తిం కరోథ, దస్సామీ”తి వుత్తే పన “మయం మాతుగామానం పత్తిం న దమ్మా”తి ఆహంసు.

అథ నే వడ్ఢకీ ఆహ – “అయ్యా, తుమ్హే కిం కథేథ, ఠపేత్వా బ్రహ్మలోకం అఞ్ఞం మాతుగామరహితట్ఠానం నామ నత్థి, గణ్హథ కణ్ణికం. ఏవం సన్తే అమ్హాకం కమ్మం నిట్ఠం గమిస్సతీ”తి. తే “సాధూ”తి కణ్ణికం గహేత్వా సాలం నిట్ఠాపేత్వా తిధా విభజింసు. ఏకస్మిం కోట్ఠాసే ఇస్సరానం వసనట్ఠానం కరింసు, ఏకస్మిం దుగ్గతానం, ఏకస్మిం గిలానానం. తేత్తింస జనా తేత్తింస ఫలకాని పఞ్ఞపేత్వా హత్థిస్స సఞ్ఞం అదంసు – “ఆగన్తుకో ఆగన్త్వా యస్స అత్థతఫలకే నిసీదతి, తం గహేత్వా ఫలకసామికస్సేవ గేహే పతిట్ఠపేహి, తస్స పాదపరికమ్మపిట్ఠిపరికమ్మపానీయఖాదనీయభోజనీయసయనాని సబ్బాని ఫలకసామికస్సేవ భారో భవిస్సతీ”తి. హత్థీ ఆగతాగతం గహేత్వా ఫలకసామికస్సేవ ఘరం నేతి. సో తస్స తం దివసం కత్తబ్బం కరోతి. మఘో సాలాయ అవిదూరే కోవిళారరుక్ఖం రోపేత్వా తస్స మూలే పాసాణఫలకం అత్థరి. సాలం పవిట్ఠపవిట్ఠా జనా కణ్ణికం ఓలోకేత్వా అక్ఖరాని వాచేత్వా, “సుధమ్మా నామేసా సాలా”తి వదన్తి. తేత్తింసజనానం నామం న పఞ్ఞాయతి. **నన్దా** చిన్తేసి – “ఇమే సాలం కరోన్తా అమ్హే అపత్తికా కరింసు, సుధమ్మా పన అత్తనో బ్యత్తతాయ కణ్ణికం కత్వా పత్తికా జాతా, మయాపి కిఞ్చి కాతుం వట్టతి, కిం ను ఖో కరిస్సామీ”తి? అథస్సా ఏతదహోసి – “సాలం ఆగతాగతానం పానీయఞ్చేవ న్హానోదకఞ్చ లద్ధుం వట్టతి, పోక్ఖరణిం ఖణాపేస్సామీ”తి. సా పోక్ఖరణిం కారేసి. **చిత్తా** చిన్తేసి – “సుధమ్మాయ కణ్ణికా దిన్నా, నన్దాయ పోక్ఖరణీ కారితా, మయాపి కిఞ్చి కాతుం వట్టతి, కిం ను ఖో కరిస్సామీ”తి? అథస్సా ఏతదహోసి – “సాలం ఆగతాగతేహి పానీయం పివిత్వా న్హత్వా గమనకాలేపి మాలం పిళన్ధిత్వా గన్తుం వట్టతి, పుప్ఫారామం కారాపేస్సామీ”తి. సా రమణీయం పుప్ఫారామం కారేసి. యేభుయ్యేన తస్మిం ఆరామే “అసుకో నామ పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖో నత్థీ”తి నాహోసి.

సుజా పన “అహం మఘస్స మాతులధీతా చేవ పాదపరిచారికా చ, ఏతేన కతం కమ్మం మయ్హమేవ, మయా కతం ఏతస్సేవా”తి చిన్తేత్వా, కిఞ్చి అకత్వా అత్తభావమేవ మణ్డయమానా కాలం వీతినామేసి. మఘోపి మాతాపితుఉపట్ఠానం కులే జేట్ఠాపచాయనకమ్మం సచ్చవాచం అఫరుసవాచం అపి, సుణవాచం మచ్ఛేరవినయం అక్కోధనన్తి ఇమాని సత్త వతపదాని పూరేత్వా –

“మాతాపేత్తిభరం జన్తుం, కులే జేట్ఠాపచాయినం;
సణ్హం సఖిలసమ్భాసం, పేసుణేయ్యప్పహాయినం.

“మచ్ఛేరవినయే యుత్తం, సచ్చం కోధాభిభుం నరం;
తం వే దేవా తావతింసా, ఆహు ‘సప్పురిసో’ఇతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౭) –

ఏవం పసంసియభావం ఆపజ్జిత్వా జీవితపరియోసానే తావతింసభవనే సక్కో దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి, తేపిస్స సహాయకా తత్థేవ నిబ్బత్తింసు, వడ్ఢకీ విస్సకమ్మదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా తావతింసభవనే అసురా వసన్తి. తే “అభినవా దేవపుత్తా నిబ్బత్తా”తి దిబ్బపానం సజ్జయింసు. సక్కో అత్తనో పరిసాయ కస్సచి అపివనత్థాయ సఞ్ఞమదాసి. అసురా దిబ్బపానం పివిత్వా మజ్జింసు. సక్కో “కిం మే ఇమేహి సాధారణేన రజ్జేనా”తి అత్తనో పరిసాయ సఞ్ఞం దత్వా తే పాదేసు గాహాపేత్వా మహాసముద్దే ఖిపాపేసి. తే అవంసిరా సముద్దే పతింసు. అథ నేసం పుఞ్ఞానుభావేన సినేరునో హేట్ఠిమతలే అసురవిమానం నామ నిబ్బత్తి, చిత్తపాటలి నామ నిబ్బత్తి.

దేవాసురసఙ్గామే పన అసురేసు పరాజితేసు దసయోజనసహస్సం తావతింసదేవనగరం నామ నిబ్బత్తి. తస్స పన నగరస్స పాచీనపచ్ఛిమద్వారానం అన్తరా దసయోజనసహస్సం హోతి, తథా దక్ఖిణుత్తరద్వారానం. తం ఖో పన నగరం

ద్వారసహస్సయుత్తం అహోసి ఆరామపోక్ఖరణిపటిమణ్డితం. తస్స మజ్ఝే సాలాయ నిస్సన్దేన తియోజనసతుబ్బేధేహి ధజేహి పటిమణ్డితో సత్తరతనమయో సత్తయోజనసతుబ్బేధో వేజయన్తో నామ పాసాదో ఉగ్గఞ్ఛి. సువణ్ణయట్ఠీసు మణిధజా అహేసుం, మణియట్ఠీసు సువణ్ణధజా; పవాళయట్ఠీసు ముత్తధజా, ముత్తయట్ఠీసు పవాళధజా; సత్తరతనమయాసు యట్ఠీసు సత్తరతనధజా, మజ్ఝే ఠితో ధజో తియోజనసతుబ్బేధో అహోసి. ఇతి సాలాయ నిస్సన్దేన యోజనసహస్సుబ్బేధో పాసాదో సత్తరతనమయోవ హుత్వా నిబ్బత్తి, కోవిళారరుక్ఖస్స నిస్సన్దేన సమన్తా తియోజనసతపరిమణ్డలో పారిచ్ఛత్తకో నిబ్బత్తి, పాసాణఫలకస్స నిస్సన్దేన పారిచ్ఛత్తకమూలే దీఘతో సట్ఠియోజనా పుథులతో పణ్ణాసయోజనా బహలతో పఞ్చదసయోజనా జయసుమనరత్తకమ్బలవణ్ణా పణ్డుకమ్బలసిలా నిబ్బత్తి. తత్థ నిసిన్నకాలే ఉపడ్ఢకాయో పవిసతి, ఉట్ఠితకాలే ఊనం పరిపూరతి.

హత్థీ పన ఏరావణో నామ దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. దేవలోకస్మిఞ్హి తిరచ్ఛానగతా న హోన్తి. తస్మా సో ఉయ్యానకీళాయ నిక్ఖమనకాలే అత్తభావం విజహిత్వా దియడ్ఢయోజనసతికో ఏరావణో నామ హత్థీ అహోసి. సో తేత్తింసజనానం అత్థాయ తేత్తింస కుమ్భే మాపేసి ఆవట్టేన తిగావుతఅడ్ఢయోజనప్పమాణే, సబ్బేసం మజ్ఝే సక్కస్స అత్థాయ సుదస్సనం నామ తింసయోజనికం కుమ్భం మాపేసి. తస్స ఉపరి ద్వాదసయోజనికో రతనమణ్డపో హోతి. తత్థ అన్తరన్తరా సత్తరతనమయా యోజనుబ్బేధా ధజా ఉట్ఠహన్తి. పరియన్తే కిఙ్కిణికజాలం ఓలమ్బతి. యస్స మన్దవాతేరితస్స పఞ్చఙ్గికతూరియసద్దసంమిస్సో దిబ్బగీతసద్దో వియ రవో నిచ్ఛరతి. మణ్డపమజ్ఝే సక్కస్సత్థాయ యోజనికో మణిపల్లఙ్కో పఞ్ఞత్తో హోతి, తత్థ సక్కో నిసీది. తేత్తింస దేవపుత్తా అత్తనో కుమ్భే రతనపల్లఙ్కే నిసీదింసు. తేత్తింసాయ కుమ్భానం ఏకేకస్మిం కుమ్భే సత్త సత్త దన్తే మాపేసి. తేసు ఏకేకో పణ్ణాసయోజనాయామో, ఏకేకస్మిఞ్చేత్థ దన్తే సత్త సత్త పోక్ఖరణియో హోన్తి, ఏకేకాయ పోక్ఖరణియా సత్త సత్త పదుమినీగచ్ఛాని, ఏకేకస్మిం గచ్ఛే సత్త సత్త పుప్ఫాని హోన్తి, ఏకేకస్మిం పుప్ఫే సత్త సత్త పత్తాని, ఏకేకస్మిం పత్తే సత్త సత్త దేవధీతరో నచ్చన్తి. ఏవం సమన్తా పణ్ణాసయోజనఠానేసు హత్థిదన్తేసుయేవ నటసమజ్జా హోన్తి. ఏవం మహన్తం యసం అనుభవన్తో సక్కో దేవరాజా విచరతి.

సుధమ్మాపి కాలం కత్వా గన్త్వా తత్థేవ నిబ్బత్తి. తస్సా సుధమ్మా నామ నవ యోజనసతికా దేవసభా నిబ్బత్తి. తతో రమణీయతరం కిర అఞ్ఞం ఠానం నామ నత్థి , మాసస్స అట్ఠ దివసే ధమ్మస్సవనం తత్థేవ హోతి. యావజ్జతనా అఞ్ఞతరం రమణీయం ఠానం దిస్వా, "సుధమ్మా దేవసభా వియా"తి వదన్తి. నన్దాపి కాలం కత్వా గన్త్వా తత్థేవ నిబ్బత్తి, తస్సా పఞ్చయోజనసతికా నన్దా నామ పోక్ఖరణీ నిబ్బత్తి. చిత్తాపి కాలం కత్వా గన్త్వా తత్థేవ నిబ్బత్తి , తస్సాపి పఞ్చయోజనసతికం చిత్తలతావనం నామ నిబ్బత్తి, తత్థ ఉప్పన్నపుబ్బనిమిత్తే దేవపుత్తే నేత్వా మోహయమానా విచరన్తి. సుజా పన కాలం కత్వా ఏకిస్సా గిరికన్దరాయ ఏకా బకసకుణికా హుత్వా నిబ్బత్తి. సక్కో అత్తనో పరిచారికా ఓలోకేన్తో "సుధమ్మా ఇధేవ నిబ్బత్తా, తథా నన్దా చ చిత్తా చ, సుజా ను ఖో కుహిం నిబ్బత్తా"తి చిన్తేన్తో తం తత్థ నిబ్బత్తం దిస్వా, "బాలా కిఞ్చి పుఞ్ఞం అకత్వా ఇదాని తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తా, ఇదాని పన తం పుఞ్ఞం కారేత్వా ఇధానేతుం వట్టతీ"తి అత్తభావం విజహిత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన తస్సా సన్తికం గన్త్వా, "కిం కరోన్తీ ఇధ విచరసీ"తి పుచ్ఛి. "కో పన త్వం, సామీ"తి? "అహం తే సామికో మఘో"తి. "కుహిం నిబ్బత్తోసి, సామీ"తి? "అహం తావతింసదేవలోకే నిబ్బత్తో". "తవ సహాయికానం పన నిబ్బత్తట్ఠానం జానాసీ"తి? "న జానామి, సామీ"తి. "తాపి మమేవ సన్తికే నిబ్బత్తా, పస్సిస్ససి తా సహాయికా"తి. "కథాహం తత్థ గమిస్సామీ"తి? సక్కో "అహం తం తత్థ నేస్సామీ"తి వత్వా హత్థతలే ఠపేత్వా దేవలోకం నేత్వా నన్దాయ పోక్ఖరణియా తీరే విస్సజ్జేత్వా ఇతరాసం తిస్సన్నం ఆరోచేసి – "తుమ్హాకం సహాయికం సుజం పస్సిస్సథా"తి. "కుహిం సా, దేవా"తి ?

“నన్దాయ పోక్ఖరణియా తీరే ఠితా”తి ఆహ. తా తిస్సోపి గన్త్వా, “అహో అయ్యాయ ఏవరూపం అత్తభావమణ్డనస్స ఫలం, ఇదానిస్సా తుణ్డం పస్సథ, పాదే పస్సథ, జఙ్ఘా పస్సథ, సోభతి వతస్సా అత్తభావో”తి కేళిం కత్వా పక్కమింసు.

పున సక్కో తస్సా సన్తికం గన్త్వా, “దిట్ఠా తే సహాయికా”తి వత్వా “దిట్ఠా మం ఉప్పణ్డేత్వా గతా, తత్థేవ మం నేహీ”తి వుత్తే తం తత్థేవ నేత్వా ఉదకే విస్సజ్జేత్వా, “దిట్ఠా తే తాసం సమ్పత్తీ”తి పుచ్ఛి. “దిట్ఠా, దేవా”తి? “తయాపి తత్థ నిబ్బత్తనూపాయం కాతుం వట్టతీ”తి. “కిం కరోమి, దేవా”తి? “మయా దిన్నం ఓవాదం రక్ఖిస్ససీ”తి. “రక్ఖిస్సామి, దేవా”తి. అథస్సా పఞ్చ సీలాని దత్వా, “అప్పమత్తా రక్ఖాహీ”తి వత్వా పక్కామి. సా తతో పట్ఠాయ సయంమతమచ్ఛకేయేవ పరియేసిత్వా ఖాదతి. సక్కో కతిపాహచ్చయేన తస్సా వీమంసనత్థాయ గన్త్వా, వాలుకాపిట్ఠే మతమచ్ఛకో వియ హుత్వా ఉత్తానో నిపజ్జి. సా తం దిస్వా “మతమచ్ఛకో”తి సఞ్ఞాయ అగ్గహేసి. మచ్ఛో గిలనకాలే నఙ్గుట్ఠం చాలేసి. సా “సజీవమచ్ఛకో”తి ఉదకే విస్సజ్జేసి. సో థోకం వీతినామేత్వా పున తస్సా పురతో ఉత్తానో హుత్వా నిపజ్జి. పున సా “మతమచ్ఛకో”తి సఞ్ఞాయ గహేత్వా గిలనకాలే అగ్గనఙ్గుట్ఠం చాలేసి. తం దిస్వా “సజీవమచ్ఛో”తి విస్సజ్జేసి. ఏవం తిక్ఖత్తుం వీమంసిత్వా “సాధుకం సీలం రక్ఖతీ”తి అత్తానం జానాపేత్వా “అహం తవ వీమంసనత్థాయ ఆగతో, సాధుకం సీలం రక్ఖసి, ఏవం రక్ఖమానా న చిరస్సేవ మమ సన్తికే నిబ్బత్తిస్ససి, అప్పమత్తా హోహీ”తి వత్వా పక్కామి.

సా తతో పట్ఠాయ పన సయంమతమచ్ఛం లభతి వా, న వా. అలభమానా కతిపాహచ్చయేనేవ సుస్సిత్వా కాలం కత్వా తస్స సీలస్స ఫలేన బారాణసియం కుమ్భకారస్స ధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథస్సా పన్నరససోళసవస్సుద్దేసికకాలే సక్కో “కుహిం ను ఖో సా నిబ్బత్తా”తి ఆవజ్జేన్తో దిస్వా, “ఇదాని మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి ఏళాలుకవణ్ణేన పఞ్ఞాయమానేహి సత్తహి రతనేహి యానకం పూరేత్వా తం పాజేన్తో బారాణసిం పవిసిత్వా, “అమ్మతాతా, ఏళాలుకాని గణ్హథ గణ్హథా”తి ఉగ్ఘోసేన్తో వీథిం పటిపజ్జి. ముగ్గమాసాదీని గహేత్వా ఆగతే పన “మూలేన న దేమీ”తి వత్వా, “కథం దేసీ”తి వుత్తే, “సీలరక్ఖికాయ ఇత్థియా దమ్మీ”తి ఆహ. “సీలం నామ, సామి, కీదిసం, కిం కాళం, ఉదాహు నీలాదివణ్ణ”న్తి? “తుమ్హే ‘సీలం కీదిస’న్తిపి న జానాథ, కిమేవ నం రక్ఖిస్సథ, సీలరక్ఖికాయ పన దస్సామీ”తి. “సామి, ఏసా కుమ్భకారస్స ధీతా ‘సీలం రక్ఖామీ’తి విచరతి, ఏతిస్సా దేహీ”తి. సాపి నం “తేన హి మయ్హం దేహి, సామీ”తి ఆహ. “కాసి త్వ”న్తి? “అహం అవిజహితపఞ్చసీలా”తి. “తుయ్హమేవేతాని మయా ఆనీతానీ”తి యానకం పాజేన్తో తస్సా ఘరం గన్త్వా అఞ్ఞేహి అనాహారియం కత్వా ఏళాలుకవణ్ణేన దేవదత్తియం ధనం దత్వా అత్తానం జానాపేత్వా, “ఇదం తే జీవితవుత్తియా ధనం, పఞ్చసీలాని అఖణ్డాదీని కత్వా రక్ఖాహీ”తి వత్వా పక్కామి.

సాపి తతో చవిత్వా అసురభవనే అసురజేట్ఠకస్స ధీతా హుత్వా సక్కస్స వేరిఘరే నిబ్బత్తి. ద్వీసు పన అత్తభావేసు సీలస్స సురక్ఖితత్తా అభిరూపా అహోసి సువణ్ణవణ్ణా అసాధారణాయ రూపసిరియా సమన్నాగతా. వేపచిత్తిఅసురిన్దో ఆగతాగతానం అసురానం “తుమ్హే మమ ధీతు అనుచ్ఛవికా న హోథా”తి తం కస్సచి అదత్వా, “మమ ధీతా అత్తనావ అత్తనో అనుచ్ఛవికం సామికం గహేస్సతీ”తి అసురబలం సన్నిపాతాపేత్వా, “తుయ్హం అనుచ్ఛవికం సామికం గణ్హా”తి తస్సా, హత్థే పుప్ఫదామం అదాసి. తస్మిం ఖణే సక్కో తస్సా నిబ్బత్తట్ఠానం ఓలోకేన్తో తం పవత్తిం ఞత్వా, “ఇదాని మయా గన్త్వా తం ఆనేతుం వట్టతీ”తి మహల్లకఅసురవణ్ణం నిమ్మినిత్వా గన్త్వా పరిసపరియన్తే అట్ఠాసి. సాపి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తీ తం దిట్ఠమత్తావ పుబ్బసన్నివాసవసేన ఉప్పన్నేన పేమేన మహోఘేనేవ అజ్ఝోత్థటహదయా హుత్వా, “ఏసో మే సామికో”తి తస్స ఉపరి పుప్ఫదామం ఖిపి . అసురా “అమ్హాకం రాజా ఏత్తకం కాలం ధీతు అనుచ్ఛవికం అలభిత్వా ఇదాని లభి,

అయమేవస్స ధీతు పితామహతో మహల్లకో అనుచ్ఛవికో”తి లజ్జమానా అపక్కమింసు. సక్కోపి తం హత్థే గహేత్వా “సక్కోహమస్మీ”తి నదిత్వా ఆకాసే పక్ఖన్ది. అసురా “వఞ్చితమ్హా జరసక్కేనా”తి తం అనుబన్ధింసు. మాతలి, సఙ్గాహకో వేజయన్తరథం ఆహరిత్వా అన్తరామగ్గే అట్ఠాసి. సక్కో తం తత్థ ఆరోపేత్వా దేవనగరాభిముఖో పాయాసి. అథస్స సిప్పలివనం సమ్పత్తకాలే రథసద్దం సుత్వా భీతా గరుళపోతకా విరవింసు. తేసం సద్దం సుత్వా సక్కో మాతలిం పుచ్ఛి – “కే ఏతే విరవన్తీ”తి? “గరుళపోతకా, దేవా”తి. “కిం కారణా”తి? “రథసద్దం సుత్వా మరణభయేనా”తి. “మం ఏకం నిస్సాయ ఏత్తకో దిజో రథవేగేన విచుణ్ణితో మా నస్సి, నివత్తేహి రథ”న్తి. సోపి సిన్ధవసహస్సస్స దణ్డకసఞ్ఞం దత్వా రథం నివత్తేసి. తం దిస్వా అసురా “జరసక్కో అసురపురతో పట్ఠాయ పలాయన్తో ఇదాని రథం నివత్తేసి, అద్ధా తేన ఉపత్థమ్భో లద్ధో భవిస్సతీ”తి నివత్తిత్వా ఆగమనమగ్గేనేవ అసురపురం పవిసిత్వా పున సీసం న ఉక్ఖిపింసు.

సక్కోపి సుజం అసురకఞ్ఞం దేవనగరం నేత్వా అడ్ఢతేయ్యానం అచ్ఛరాకోటీనం జేట్ఠికట్ఠానే ఠపేసి. సా సక్కం వరం యాచి – “మహారాజ, మమ ఇమస్మిం దేవలోకే మాతాపితరో వా భాతికభగినియో వా నత్థి, యత్థ యత్థ గచ్ఛసి, తత్థ తత్థ మం గహేత్వావ గచ్ఛేయ్యాసీ”తి. సో “సాధూ”తి తస్సా పటిఞ్ఞం అదాసి. తతో పట్ఠాయ చిత్తపాటలియా పుప్ఫితాయ అసురా “అమ్హాకం నిబ్బత్తట్ఠానే దిబ్బపారిచ్ఛత్తకస్స పుప్ఫనకాలో”తి యుద్ధత్థాయ సగ్గం అభిరుహన్తి. సక్కో హేట్ఠాసముద్దే నాగానం ఆరక్ఖం అదాసి, తతో సుపణ్ణానం, తతో కుమ్భణ్డానం, తతో యక్ఖానం. తతో చతున్నం మహారాజానం. సబ్బూపరి పన ఉపద్దవనివత్తనత్థాయ దేవనగరద్వారేసు వజిరహత్థా ఇన్దపటిమా ఠపేసి. అసురా నాగాదయో జినిత్వా ఆగతాపి ఇన్దపటిమా దూరతో దిస్వా “సక్కో నిక్ఖన్తో”తి పలాయన్తి. ఏవం, మహాలి, మఘో మాణవో అప్పమాదపటిపదం పటిపజ్జి. ఏవం అప్పమత్తో పనేస ఏవరూపం ఇస్సరియం పత్వా ద్వీసు దేవలోకేసు రజ్జం కారేసి. అప్పమాదో నామేస బుద్ధాదీహి పసత్థో. అప్పమాదఞ్హి నిస్సాయ సబ్బేసమ్పి లోకియలోకుత్తరానం విసేసానం అధిగమో హోతీతి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

30. “అప్పమాదేన మఘవా, దేవానం సేట్ఠతం గతో;
అప్పమాదం పసంసన్తి, పమాదో గరహితో సదా”తి.

తత్థ **అప్పమాదేనా**తి మచలగామే భూమిప్పదేససోధనం ఆదిం కత్వా కతేన అప్పమాదేన. **మఘవా**తి ఇదాని “మఘవా”తిపఞ్ఞాతో మఘో మాణవో ద్విన్నం దేవలోకానం రాజభావేన **దేవానం సేట్ఠతం గతో**. **పసంసన్తీ**తి బుద్ధాదయో పణ్డితా అప్పమాదమేవ థోమేన్తి వణ్ణయన్తి. కిం కారణా? సబ్బేసం లోకియలోకుత్తరానం విసేసానం పటిలాభకారణత్తా. **పమాదో గరహితో సదా**తి పమాదో పన తేహి అరియేహి నిచ్చం గరహితో నిన్దితో. కిం కారణా? సబ్బవిపత్తీనం మూలభావతో. మనుస్సదోభగ్గం వా హి అపాయుప్పత్తి వా సబ్బా పమాదమూలికాయేవాతి.

గాథాపరియోసానే మహాలి లిచ్ఛవీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి బహూ సోతాపన్నాదయో జాతాతి.

మఘవత్థు సత్తమం.

౮. అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు

అప్పమాదరతో భిక్ఖూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సత్థు సన్తికే యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో అరహత్తం పత్తుం నాసక్ఖి. సో "విసేసేత్వా కమ్మట్ఠానం కథాపేస్సామీ"తి తతో నిక్ఖమిత్వా సత్థు సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే మహన్తం దావగ్గిం ఉట్ఠితం దిస్వా వేగేన ఏకం ముణ్డపబ్బతమత్థకం అభిరుయ్హ నిసిన్నో అరఞ్ఞం డయ్హమానం అగ్గిం దిస్వా ఆరమ్మణం గణ్హి – "యథా అయం అగ్గి మహన్తాని చ ఖుద్దకాని చ ఉపాదానాని డహన్తో గచ్ఛతి, ఏవం అరియమగ్గఞాణగ్గినాపి మహన్తాని చ ఖుద్దకాని చ సంయోజనాని డహన్తేన గన్తబ్బం భవిస్సతీ"తి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తస్స చిత్తాచారం ఞత్వా, "ఏవమేవ, భిక్ఖు, మహన్తానిపి ఖుద్దకానిపి ఉపాదానాని వియ ఇమేసం సత్తానం అబ్భన్తరే ఉప్పజ్జమానాని అణుంథూలాని సంయోజనాని, తాని ఞాణగ్గినా ఝాపేత్వా అభబ్బుప్పత్తికాని కాతుం వట్టతీ"తి వత్వా ఓభాసం విస్సజ్జేత్వా తస్స భిక్ఖునో అభిముఖే నిసిన్నో వియ పఞ్ఞాయమానో ఇమం ఓభాసగాథమాహ –

౩౧. "అప్పమాదరతో భిక్ఖు, పమాదే భయదస్సి వా;
సంయోజనం అణుం థూలం, డహం అగ్గీవ గచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **అప్పమాదరతో**తి అప్పమాదే రతో అభిరతో, అప్పమాదేన వీతినామేన్తోతి అత్థో. **పమాదే భయదస్సి వా**తి నిరయుప్పత్తిఆదికం పమాదే భయం భయతో పస్సన్తో, తాసం వా ఉప్పత్తీనం మూలత్తా పమాదం భయతో పస్సన్తో. **సంయోజన**న్తి వట్టదుక్ఖేన సద్ధిం యోజనం బన్ధనం పజానం వట్టే ఓసీదాపనసమత్థం దసవిధం సంయోజనం. **అణుం థూల**న్తి మహన్తఞ్చ ఖుద్దకఞ్చ. **డహం అగ్గీవ గచ్ఛతీ**తి యథా అయం అగ్గి ఏతం మహన్తఞ్చ ఖుద్దకఞ్చ ఉపాదానం డహన్తోవ గచ్ఛతి. ఏవమేసో అప్పమాదరతో భిక్ఖు అప్పమాదాధిగతేన ఞాణగ్గినా ఏతం సంయోజనం డహన్తో అభబ్బుప్పత్తికం కరోన్తో గచ్ఛతీతి అత్థో.

గాథాపరియోసానే సో భిక్ఖు యథానిసిన్నోవ సబ్బసంయోజనాని ఝాపేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా తథాగతస్స సువణ్ణవణ్ణం సరీరం థోమేత్వా వణ్ణేత్వా వన్దమానోవ పక్కామీతి.

అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. నిగమవాసితిస్సత్థేరవత్థు

అప్పమాదరతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నిగమవాసితిస్సత్థేరం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సావత్థితో అవిదూరే నిగమగామే జాతసంవడ్ఢో ఏకో కులపుత్తో సత్థు సాసనే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో "నిగమవాసితిస్సత్థేరో నామ అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో పవివిత్తో ఆరద్ధవీరియో"తి పఞ్ఞాయి. సో నిబద్ధం ఞాతిగామేయేవ పిణ్డాయ విచరతి. అనాథపిణ్డికాదీసు మహాదానాని కరోన్తేసు, పసేనదికోసలే అసదిసదానం కరోన్తేపి సావత్థిం నాగచ్ఛతి. భిక్ఖూ "అయం నిగమవాసితిస్సత్థేరో ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ ఞాతిసంసట్ఠో విహరతి, అనాథపిణ్డికాదీసు మహాదానాదీని కరోన్తేసు, పసేనదికోసలే అసదిసదానం కరోన్తేపి నేవ ఆగచ్ఛతీ"తి కథం సముట్ఠాపేత్వా సత్థు ఆరోచయింసు. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా, "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఏవం కరోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా, "నత్థి, భన్తే, మయ్హం ఞాతిసంసగ్గో, అహం ఏతే మనుస్సే నిస్సాయ అజ్ఝోహరణీయమత్తం ఆహారం లభామి లూఖే వా పణీతే వా. యాపనమత్తే లద్ధే పున కిం ఆహారపరియేసనేనాతి న గచ్ఛామి, ఞాతీహి పన మే సంసగ్గో నామ నత్థి, భన్తే"తి వుత్తే సత్థా పకతియాపి తస్స అజ్ఝాసయం విజానన్తో – "సాధు

సాధు, భిక్ఖూ”తి తస్స సాధుకారం దత్వా, “అనచ్ఛరియం ఖో పనేతం భిక్ఖు, యం త్వం మాదిసం ఆచరియం లభిత్వా అప్పిచ్ఛో అహోసి. అయఞ్హి అప్పిచ్ఛతా నామ మమ తన్తి, మమ పవేణీ”తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి –

అతీతే హిమవన్తే గఙ్గాతీరే ఏకస్మిం ఉదుమ్బరవనే అనేకసహస్సా సువా వసింసు. తత్రేకో సువరాజా అత్తనో నివాసరుక్ఖస్స ఫలేసు ఖీణేసు యం యదేవ అవసిట్ఠం హోతి అఙ్కురో వా పత్తం వా తచో వా, తం తం ఖాదిత్వా గఙ్గాయం పానీయం పివిత్వా పరమప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో హుత్వా అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతి. తస్స అప్పిచ్ఛసన్తుట్ఠభావగుణేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జమానో తం దిస్వా తస్స వీమంసనత్థం అత్తనో ఆనుభావేన తం రుక్ఖం సుక్ఖాపేసి. రుక్ఖో ఓభగ్గో ఖాణుమత్తో ఛిద్దావఛిద్దోవ హుత్వా వాతే పహరన్తే ఆకోటితో వియ సద్దం నిచ్ఛారేన్తో అట్ఠాసి. తస్స ఛిద్దేహి చుణ్ణాని నిక్ఖమన్తి. సువరాజా తాని ఖాదిత్వా గఙ్గాయం పానీయం పివిత్వా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా వాతాతపం అగణేత్వా ఉదుమ్బరఖాణుమత్థకే నిసీదతి. సక్కో తస్స పరమప్పిచ్ఛభావం ఞత్వా, “మిత్తధమ్మగుణం కథాపేత్వా వరమస్స దత్వా ఉదుమ్బరం అమతఫలం కత్వా ఆగమిస్సామీ”తి ఏకో హంసరాజా హుత్వా సుజం అసురకఞ్ఞం పురతో కత్వా ఉదుమ్బరవనం గన్త్వా అవిదూరే ఏకస్స రుక్ఖస్స సాఖాయ నిసీదిత్వా తేన సద్ధిం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“సన్తి రుక్ఖా హరిపత్తా, దుమానేకఫలా బహూ;
కస్మా ను సుక్ఖే కోళాపే, సువస్స నిరతో మనో”తి. (జా॰ ౧.౯.౩౦);

సబ్బం సువజాతకం నవకనిపాతే ఆగతనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. అట్ఠుప్పత్తియేవ హి తత్థ చ ఇధ చ నానా, సేసం తాదిసమేవ. సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “తదా సక్కో ఆనన్దో అహోసి, సువరాజా అహమేవా”తి వత్వా, “ఏవం, భిక్ఖవే, అప్పిచ్ఛతా నామేసా మమ తన్తి, మమ పవేణీ, అనచ్ఛరియా మమ పుత్తస్స నిగమవాసితిస్సస్స మాదిసం ఆచరియం లభిత్వా అప్పిచ్ఛతా, భిక్ఖునా నామ నిగమవాసితిస్సేన వియ అప్పిచ్ఛేనేవ భవితబ్బం. ఏవరూపో హి భిక్ఖు అభబ్బో సమథవిపస్సనాధమ్మేహి వా మగ్గఫలేహి వా పరిహానాయ, అఞ్ఞదత్థు నిబ్బానస్సేవ సన్తికే హోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౨. “అప్పమాదరతో భిక్ఖు, పమాదే భయదస్సి వా;
అభబ్బో పరిహానాయ, నిబ్బానస్సేవ సన్తికే”తి.

తత్థ **అభబ్బో పరిహానాయా**తి సో ఏవరూపో భిక్ఖు సమథవిపస్సనాధమ్మేహి వా మగ్గఫలేహి వా పరిహానాయ అభబ్బో, నాపి పత్తేహి పరిహాయతి, న అప్పత్తాని న పాపుణాతి. **నిబ్బానస్సేవ సన్తికే**తి కిలేసపరినిబ్బానస్సపి అనుపాదాపరినిబ్బానస్సాపి సన్తికేయేవాతి.

గాథాపరియోసానే నిగమవాసితిస్సత్థేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

నిగమవాసితిస్సత్థేరవత్థు నవమం.

అప్పమాదవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా. దుతియో వగ్గో.

౩. చిత్తవగ్గో

౧. మేఘియత్థేరవత్థు

ఫన్దనం చపలం చిత్తన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా చాలికాయ పబ్బతే విహరన్తో ఆయస్మన్తం మేఘియం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స వత్థుం విభావనత్థం సబ్బం **మేఘియసుత్తన్తం** (ఉదా॰ ౩౧) విత్థారేతబ్బం. సత్థా పన తీహి వితక్కేహి అన్వాసత్తతాయ తస్మిం అమ్బవనే పధానం అనుయుఞ్జితుం అసక్కుణిత్వా ఆగతం మేఘియత్థేరం ఆమన్తేత్వా, "అతిభారియం తే, మేఘియ, కతం 'ఆగమేహి తావ, మేఘియ, ఏకకోమ్హి యావ అఞ్ఞోపి కోచి భిక్ఖు ఆగచ్ఛతీ'తి మం యాచన్తం ఏకకం పహాయ గచ్ఛన్తేన భిక్ఖునా నామ ఏవం చిత్తవసికేన భవితుం న వట్టతి, చిత్తం నామేతం లహుకం, తం అత్తనో వసే వత్తేతుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౩. "ఫన్దనం చపలం చిత్తం, దూరక్ఖం దున్నివారయం;
ఉజుం కరోతి మేధావీ, ఉసుకారోవ తేజనం.

౩౪. "వారిజోవ థలే ఖిత్తో, ఓకమోకతఉబ్భతో;
పరిప్ఫన్దతిదం చిత్తం, మారధేయ్యం పహాతవే"తి.

తత్థ **ఫన్దన**న్తి రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు విప్ఫన్దమానం. **చపల**న్తి ఏకఇరియాపథేన అసణ్ఠహన్తో గామదారకో వియ ఏకస్మిం ఆరమ్మణే అసణ్ఠహనతో చపలం. **చిత్త**న్తి విఞ్ఞాణం, భూమివత్థుఆరమ్మణకిరియాదివిచిత్తతాయ పనేతం "చిత్త"న్తి వుత్తం. **దూరక్ఖ**న్తి కిట్ఠసమ్బాధే ఠానే కిట్ఠఖాదకగోణం వియ ఏకేకస్మిం సప్పాయారమ్మణేయేవ దుట్ఠపనతో దూరక్ఖం. **దున్నివారయ**న్తి విసభాగారమ్మణం గచ్ఛన్తం పటిసేధేతుం దుక్ఖత్తా దున్నివారయం. **ఉసుకారోవ తేజన**న్తి యథా నామ ఉసుకారో అరఞ్ఞతో ఏకం వఙ్కదణ్డకం ఆహరిత్వా నిత్తచం కత్వా కఞ్జియతేలేన మక్ఖేత్వా అఙ్గారకపల్లే తాపేత్వా రుక్ఖాలకే ఉప్పీళేత్వా నివఙ్కం ఉజుం వాలవిజ్ఝనయోగ్గం కరోతి, కత్వా చ పన రాజరాజమహామత్తానం సిప్పం దస్సేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం లభతి, ఏవమేవ మేధావీ పణ్డితో విఞ్ఞూ పురిసో ఫన్దనాదిసభావమేతం చిత్తం ధుతఙ్గారఞ్ఞవాసవసేన, నిత్తచం అపగతఓళారికకిలేసం కత్వా సద్ధాసినేహేన తేమేత్వా కాయికచేతసికవీరియేన తాపేత్వా సమథవిపస్సనాలకే ఉప్పీళేత్వా ఉజుం అకుటిలం నిబ్బిసేవనం కరోతి, కత్వా చ పన సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా మహన్తం అవిజ్జక్ఖన్ధం పదాలేత్వా, "తిస్సో విజ్జా, ఛ అభిఞ్ఞా, నవ లోకుత్తరధమ్మే"తి ఇమం విసేసం హత్థగతమేవ కత్వా అగ్గదక్ఖిణేయ్యభావం లభతి.

వారిజోవాతి మచ్ఛో వియ, **థలే ఖిత్తో**తి హత్థేన వా పాదేన వా జాలాదీనం వా అఞ్ఞతరేన థలే ఛడ్డితో. **ఓకమోకతఉబ్భతో**తి "ఓకపుణ్ణేహి చీవరేహీ"తి ఏత్థ (మహావ॰ ౩౦౬) ఉదకం ఓకం, "ఓకం పహాయ అనికేతసారీ"తి ఏత్థ (సు॰ ని॰ ౮౫౦) ఆలయో, ఏత్థ ఉభయమ్పి లబ్భతి. "ఓకమోకతఉబ్భతో"తి హి ఏత్థ **ఓకమోకతో**తి ఉదకసఙ్ఖాతా ఆలయాతి అయమత్థో. **ఉబ్భతో**తి ఉద్ధటో. **పరిప్ఫన్దతిదం చిత్త**న్తి యథా సో ఉదకాలయతో ఉబ్భతో థలే ఖిత్తో మచ్ఛో ఉదకం అలభన్తో పరిప్ఫన్దతి, ఏవమిదం పఞ్చకామగుణాలయాభిరతం చిత్తం తతో ఉద్ధరిత్వా మారధేయ్యసఙ్ఖాతం వట్టం పహాతుం విపస్సనాకమ్మట్ఠానే ఖిత్తం కాయికచేతసికవీరియేన సన్తాపియమానం పరిప్ఫన్దతి, సణ్ఠాతుం న సక్కోతి. ఏవం సన్తేపి ధురం

అనిక్ఖిపిత్వా మేధావీ పుగ్గలో తం వుత్తనయేనేవ ఉజుం కమ్మనియం కరోతీతి అత్థో. అపరో నయో – ఇదం మారధేయ్యం కిలేసవట్టం అవిజహిత్వా ఠితం చిత్తం సో వారిజో వియ పరిప్ఫన్దతి, తస్మా **మారధేయ్యం పహాతవే,** యేన కిలేసవట్టసఙ్ఖాతేన మారధేయ్యేనేవ పరిప్ఫన్దతి, తం పహాతబ్బన్తి.

గాథాపరియోసానే మేఘియత్థేరో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో జాతాతి.

మేఘియత్థేరవత్థు పఠమం.

౨. అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు

దున్నిగ్గహస్స లహునోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

కోసలరఞ్ఞో కిర విజితే పబ్బతపాదే మాతికగామో నామ ఏకో ఘనవాసో గామో అహోసి. అథేకదివసం సట్ఠిమత్తా భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా తం గామం గన్త్వా పిణ్డాయ పవిసింసు. అథ నే యో తస్స గామస్స సామికో మాతికో నామ, తస్స మాతా దిస్వా గేహే నిసీదాపేత్వా నానగ్గరసేన యాగుభత్తేన పరివిసిత్వా, “భన్తే, కత్థ గన్తుకామా”తి పుచ్ఛి. “యథా ఫాసుకట్ఠానం మహాఉపాసికే”తి. సా “వస్సావాసట్ఠానం, అయ్యా, పరియేసన్తి మఞ్ఞే”తి ఞత్వా పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, “సచే, అయ్యా, ఇమం తేమాసం ఇధ వసిస్సన్తి, అహం తీణి సరణాని, పఞ్చ సీలాని గహేత్వా ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామీ”తి ఆహ. భిక్ఖూ “మయం ఇమం నిస్సాయ భిక్ఖాయ అకిలమన్తా భవనిస్సరణం కాతుం సక్ఖిస్సామా”తి అధివాసయింసు. సా తేసం వసనట్ఠానం విహారం పటిజగ్గిత్వా అదాసి.

తే తత్థేవ వసన్తా ఏకదివసం సన్నిపతిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓవదింసు, “ఆవుసో, అమ్హేహి పమాదచారం చరితుం న వట్టతి. అమ్హాకఞ్హి సకగేహం వియ అట్ఠ మహానిరయా వివటద్వారాయేవ, ధరమానకబుద్ధస్స ఖో పన సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా మయం ఆగతా, బుద్ధా చ నామ పదానుపదికం విచరన్తేనాపి సఠేన ఆరాధేతుం న సక్కా, యథాజ్ఝాసయేనేవ ఆరాధేతుం సక్కా, అప్పమత్తా హోథ, ద్వీహి ఏకట్ఠానే న ఠాతబ్బం, న నిసీదితబ్బం, సాయం ఖో పన థేరూపట్ఠానకాలే పాతోవ భిక్ఖాచారకాలే ఏకతో భవిస్సామ, సేసకాలే ద్వే ఏకతో న భవిస్సామ, అపిచ ఖో పన అఫాసుకేన భిక్ఖునా ఆగన్త్వా విహారమజ్ఝే ఘణ్డియా పహతాయ ఘణ్డిసఞ్ఞాయ ఆగన్త్వా తస్స భేసజ్జం కరిస్సామా”తి.

తేసు ఏవం కతికం కత్వా విహరన్తేసు ఏకదివసం సా ఉపాసికా సప్పితేలఫాణితాదీని గాహాపేత్వా దాసదాసికమ్మకరాదీహి పరివుతా సాయన్హసమయే తం విహారం గన్త్వా విహారమజ్ఝే భిక్ఖూ అదిస్వా, “కహం ను ఖో, అయ్యా, గతా”తి పురిసే పుచ్ఛిత్వా, “అత్తనో అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు నిసిన్నా భవిస్సన్తి, అయ్యే”తి వుత్తే, “కిం ను ఖో కత్వా దట్ఠుం సక్ఖిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స కతికవత్తం జాననమనుస్సా ఆహంసు – “ఘణ్డియా పహతాయ సన్నిపతిస్సన్తి, అయ్యే”తి. సా చ ఘణ్డిం పహరాపేసి. భిక్ఖూ ఘణ్డిసద్దం సుత్వా, “కస్సచి అఫాసుకం భవిస్సతీ”తి సకసకట్ఠానేహి నిక్ఖమిత్వా విహారమజ్ఝే సన్నిపతింసు. ద్వేపి జనా ఏకమగ్గేనాగతా నామ నత్థి. ఉపాసికా ఏకేకట్ఠానతో ఏకేకమేవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా, “మమ పుత్తేహి అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహో కతో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం వన్దిత్వా పుచ్ఛి – “కలహం ను ఖో, భన్తే, కరిత్థా”తి? “న కరోమ, మహాఉపాసికే”తి. “సచే వో, భన్తే, కలహో నత్థి, అథ కస్మా యథా అమ్హాకం గేహం ఆగచ్ఛన్తా సబ్బే ఏకతోవ ఆగచ్ఛథ, ఏవం అనాగన్త్వా ఏకేకట్ఠానతో ఏకేకావ ఆగతా”తి? “మహాఉపాసికే, ఏకేకస్మిం

ఠానే నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సామా"తి. "కో ఏస , భన్తే, సమణధమ్మో నామా"తి? "ద్వత్తింసాకారే సజ్ఝాయం కరోమ, అత్తభావే చ ఖయవయం పట్ఠపేమ, మహాఉపాసికే"తి. "కిం పన, భన్తే, ద్వత్తింసాకారే సజ్ఝాయం కాతుం, అత్తభావే చ ఖయవయం పట్ఠపేతుం తుమ్హాకమేవ వట్టతి, ఉదాహు అమ్హాకమ్పీతి, కస్సచిపి అవారితో ఏస ధమ్మో, మహాఉపాసికే"తి. "తేన హి, భన్తే, మయ్హమ్పి ద్వత్తింసాకారం దేథ, అత్తభావే చ ఖయవయపట్ఠపనం ఆచిక్ఖథా"తి. "తేన హి ఉగ్గణ్హ, మహాఉపాసికే"తి సబ్బం ఉగ్గణ్హాపేసుం.

సా తతో పట్ఠాయ ద్వత్తింసాకారే సజ్ఝాయం కత్వా అత్తని ఖయవయం పట్ఠపేత్వా తేహి భిక్ఖూహి పురేతరమేవ తయో మగ్గే, తీణి చ ఫలాని పాపుణి. మగ్గేనేవ చస్సా చతస్సో పటిసమ్భిదా లోకియఅభిఞ్ఞా చ ఆగమింసు. సా మగ్గఫలసుఖతో వుట్ఠాయ దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేత్వా, "కదా ను ఖో మమ పుత్తేహి అయం ధమ్మో అధిగతో"తి ఉపధారేన్తీ సబ్బేపిమే సరాగా సదోసా సమోహా ఝానవిపస్సనామత్తమ్పి తేసం నత్థి, "కిం ను ఖో మయ్హం పుత్తానం అరహత్తస్స ఉపనిస్సయో అత్థి, నత్థీ"తి ఆవజ్జేత్వా, "అత్థీ"తి దిస్వా, "సేనాసనసప్పాయం ను ఖో అత్థి, నత్థీ"తి ఆవజ్జేత్వా తమ్పి దిస్వా, "పుగ్గలసప్పాయం ను ఖో లభన్తి, న లభన్తీ"తి ఆవజ్జేసి, పుగ్గలసప్పాయమ్పి దిస్వా, "ఆహారసప్పాయం ను ఖో లభన్తి, న లభన్తీ"తి ఉపధారేన్తీ "ఆహారసప్పాయం నేసం నత్థీ"తి దిస్వా తతో పట్ఠాయ నానావిధం యాగుం, అనేకప్పకారం ఖజ్జకం, నానగ్గరసఞ్చ భోజనం సమ్పాదేత్వా గేహే భిక్ఖూ నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా, "భన్తే , తుమ్హాకం యం యం రుచ్చతి, తం తం గహేత్వా పరిభుఞ్జథా"తి నియ్యాదేసి. తే యథారుచి యాగుఆదీని గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తి. తేసం సప్పాయాహారం లభన్తానం చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి.

తే ఏకగ్గేన చిత్తేన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా న చిరస్సేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా చిన్తయింసు – "అహో మహాఉపాసికా అమ్హాకం పతిట్ఠా జాతా, సచే మయం సప్పాయాహారం న లభిమ్హా, న నో మగ్గఫలపటివేధో అభవిస్స, ఇదాని వుట్ఠవస్సా పవారేత్వా సత్థు సన్తికం గమిస్సామా"తి. తే "సత్థారం దట్ఠుకామమ్హా"తి మహాఉపాసికం ఆపుచ్ఛింసు. "మహాఉపాసికా సాధు, అయ్యా"తి. తే అనుగన్త్వా పునపి, "భన్తే, అమ్హే ఓలోకేయ్యాథా"తి బహూని పియవచనాని వత్వా పటినివత్తి. తేపి ఖో భిక్ఖూ సావత్థిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా "కచ్చి, భిక్ఖవే, ఖమనీయం, కచ్చి యాపనీయం, న చ పిణ్డకేన కిలమిత్థా"తి వుత్తే "ఖమనీయం, భన్తే, యాపనీయం, భన్తే, పిణ్డకేన పన నేవ కిలమిమ్హా. అమ్హాకఞ్హి మాతికమాతా నామేకా ఉపాసికా చిత్తాచారం ఞత్వా, 'అహో వత నో ఏవరూపం నామ ఆహారం పటియాదేయ్యా'తి చిన్తితే యథాచిన్తితం ఆహారం పటియాదేత్వా అదాసీ"తి తస్సా గుణకథం కథయింసు.

అఞ్ఞతరో భిక్ఖు తస్సా గుణకథం సుత్వా తత్థ గన్తుకామో హుత్వా సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా, "భన్తే, తం గామం గమిస్సామీ"తి సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా జేతవనతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన తం గామం పత్వా విహారం పవిసనదివసేయేవ చిన్తేసి – "అయం కిర ఉపాసికా చిన్తితచిన్తితం జానాతి, అహఞ్చ మగ్గకిలన్తో విహారం పటిజగ్గితుం న సక్ఖిస్సామి, అహో వత మే విహారపటిజగ్గకం మనుస్సం పేసేయ్యా"తి. ఉపాసికా గేహే నిసిన్నావ ఆవజ్జేన్తీ తమత్థం ఞత్వా, "గచ్ఛ, విహారం పటిజగ్గిత్వా ఏహీ"తి మనుస్సం పేసేసి. ఇతరోపి పానీయం పివితుకామో "అహో వత మే సక్ఖరపానకం కత్వా పేసేయ్యా"తి చిన్తేసి. ఉపాసికా తమ్పి పేసేసి. సో పునదివసే "పాతోవ సినిద్ధయాగుం మే సఉత్తరిభఙ్గం పేసేతూ"తి చిన్తేసి. ఉపాసికా తథా అకాసి . సో యాగుం పివిత్వా, "అహో వత మే ఏవరూపం ఖజ్జకం పేసేయ్యా"తి చిన్తేసి. ఉపాసికా తమ్పి పేసేసి. సో చిన్తేసి – "అయం ఉపాసికా మయా సబ్బం చిన్తితచిన్తితం పేసేసి, అహం ఏతం దట్ఠుకామో, అహో వత మే నానగ్గరసభోజనం

గాహాపేత్వా సయమేవ ఆగచ్ఛేయ్యా"తి. ఉపాసికా "మమ పుత్తో మం దట్ఠుకామో, ఆగమనం మే పచ్చాసీసతీ"తి భోజనం గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా తస్స అదాసి. సో కతభత్తకిచ్చో "మాతికమాతా నామ త్వం, మహాఉపాసికే"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, తాతా"తి. "త్వం పరచిత్తం జానాసీ"తి? "కిం మం పుచ్ఛసి, తాతా"తి? "మయా చిన్తితచిన్తితం సబ్బమకాసి, తేన తం పుచ్ఛామీ"తి. "పరచిత్తజాననకభిక్ఖూ బహూ, తాతా"తి? "నాహం అఞ్ఞే పుచ్ఛామి, తువం పుచ్ఛామి, ఉపాసికే"తి. ఏవం సన్తేపి ఉపాసికా "పరచిత్తం జానామీ"తి అవత్వా "పరచిత్తం జానన్తా నామ ఏవం కరోన్తి పుత్తా"తి ఆహ. సో "భారియం వతిదం కమ్మం, పుథుజ్జనా నామ సోభనమ్పి అసోభనమ్పి చిన్తేన్తి, సచాహం కిఞ్చి అయుత్తం చిన్తయిస్సామి, సహ భణ్డకేన చోరం చూళాయ గణ్హన్తీ వియ మం విప్పకారం పాపేయ్య, మయా ఇతో పలాయితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా, "ఉపాసికే, అహం గమిస్సామీ"తి ఆహ. "కహం, అయ్యా"తి? "సత్థు సన్తికం, ఉపాసికే"తి. "వసథ తావ, భన్తే, ఇధా"తి. "న వసిస్సామి, ఉపాసికే, గమిస్సామేవా"తి నిక్ఖమిత్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి. అథ నం సత్థా "కిం భిక్ఖు న త్వం తత్థ వససీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే, న సక్కా తత్థ వసితు"న్తి. "కిం కారణా భిక్ఖూ"తి? "భన్తే, సా ఉపాసికా చిన్తితచిన్తితం సబ్బం జానాతి, పుథుజ్జనా చ నామ సోభనమ్పి అసోభనమ్పి చిన్తేన్తి, సచాహం కిఞ్చి అయుత్తం చిన్తేస్సామి, సహ భణ్డకేన చోరం చూళాయ గణ్హన్తీ వియ మం విప్పకారం పాపేస్సతీ"తి చిన్తేత్వా ఆగతోమ్హీతి. "భిక్ఖు, తత్థేవ తయా వసితుం వట్టతీ"తి , "న సక్కోమి, భన్తే, నాహం తత్థ వసిస్సామీ"తి. "తేన హి త్వం, భిక్ఖు, ఏకమేవ రక్ఖితుం సక్ఖిస్ససీ"తి. "కిం, భన్తే"తి? "తవ చిత్తమేవ రక్ఖ, చిత్తం నామేతం దురక్ఖం, త్వం అత్తనో చిత్తమేవ నిగ్గణ్హ, మా అఞ్ఞం కిఞ్చి చిన్తయి, చిత్తం నామేతం దున్నిగ్గహ"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౫. "దున్నిగ్గహస్స లహునో, యత్థకామనిపాతినో;
చిత్తస్స దమథో సాధు, చిత్తం దన్తం సుఖావహ"న్తి.

తత్థ చిత్తం నామేతం దుక్ఖేన నిగ్గయ్హతీతి దున్నిగ్గహం. లహుం ఉప్పజ్జతి చ నిరుజ్ఝతి చాతి లహు. తస్స **దున్నిగ్గహస్స లహునో. యత్థకామనిపాతినో**తి యత్థ కత్థచిదేవ నిపతనసీలస్స. ఏతఞ్హి లభితబ్బట్ఠానం వా అలభితబ్బట్ఠానం వా యుత్తట్ఠానం వా అయుత్తట్ఠానం వా న జానాతి, నేవ జాతిం ఓలోకేతి, న గోత్తం, న వయం. యత్థ యత్థ ఇచ్ఛతి, తత్థ తత్థేవ నిపతతీతి "యత్థకామనిపాతీ"తి వుచ్చతి. తస్స ఏవరూపస్స **చిత్తస్స దమథో సాధు** చతూహి అరియమగ్గేహి దన్తభావో యథా నిబ్బిసేవనం హోతి, తథా కతభావో సాధు. కిం కారణా? ఇదఞ్హి **చిత్తం దన్తం సుఖావహం** నిబ్బిసేవనం కతం మగ్గఫలసుఖం పరమత్థనిబ్బానసుఖఞ్చ ఆవహతీతి.

దేసనాపరియోసానే సమ్పత్తపరిసాయ బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం, మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

సత్థా తస్స భిక్ఖునో ఇమం ఓవాదం దత్వా, "గచ్ఛ, భిక్ఖు, అఞ్ఞం కిఞ్చి అచిన్తయిత్వా తత్థేవ వసాహీ"తి పహిణి. సో భిక్ఖు సత్థు సన్తికా ఓవాదం లభిత్వా తత్థ అగమాసి. కిఞ్చి బహిద్ధా చిన్తనం నామ న చిన్తేసి. మహాఉపాసికాపి దిబ్బేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తీ థేరం దిస్వా, "ఇదాని ఓవాదదాయకం ఆచరియం లభిత్వా పునాగతో మమ పుత్తో"తి అత్తనో ఞాణేనేవ పరిచ్ఛిన్దిత్వా తస్స సప్పాయాహారం పటియాదేత్వా అదాసి. సో సప్పాయభోజనం సేవిత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పత్వా మగ్గఫలసుఖేన వీతినామేన్తో "అహో మహాఉపాసికా మయ్హం పతిట్ఠా జాతా, అహం ఇమం నిస్సాయ భవనిస్సరణం పత్తోమ్హీ"తి చిన్తేత్వా, "ఇమస్మిం తావ మే అత్తభావే పతిట్ఠా జాతా, సంసారే పన మే సంసరన్తస్స అఞ్ఞేసుపి అత్తభావేసు

అయం పతిట్ఠా భూతపుబ్బా, నో"తి ఉపధారేన్తో ఏకూనఅత్తభావసతం అనుస్సరి. సాపి ఏకూనఅత్తభావసతే తస్స పాదపరిచారికా అఞ్ఞేసు పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా తం జీవితా వోరోపేసి. థేరో తస్సా ఏత్తకం అగుణం దిస్వా, "అహో మయం మహాఉపాసికా భారియం కమ్మం అకాసీ"తి చిన్తేసి.

మహాఉపాసికాపి గేహే నిసిన్నావ "కిం ను ఖో మయ్హం పుత్తస్స పబ్బజితకిచ్చం మత్తకం పత్తం, నో"తి ఉపధారయమానా తస్స అరహత్తపత్తిం ఞత్వా ఉత్తరి ఉపధారియమానా, "మమ పుత్తో అరహత్తం పత్వా అహో వత మే అయం ఉపాసికా మహతీ పతిట్ఠా జాతా"తి చిన్తేత్వా, "అతీతేపి ను ఖో మే అయం పతిట్ఠా భూతపుబ్బా, నో"తి ఉపధారేన్తో ఏకూనఅత్తభావసతం అనుస్సరి, "అహం ఖో పన ఏకూనఅత్తభావసతే అఞ్ఞేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా ఏతం జీవితా వోరోపేసిం, అయం మే ఏత్తకం అగుణం దిస్వా 'అహో భారియం కమ్మం కతం ఉపాసికాయా"తి చిన్తేసి. "అత్థి ను ఖో ఏవం సంసారే సంసరన్తియా మమ పుత్తస్స ఉపకారో కతపుబ్బో"తి ఉపధారయమానా తతో ఉత్తరిం సతమం అత్తభావం అనుస్సరిత్వా సతమే అత్తభావే మయా ఏతస్స పాదపరిచారికాయ హుత్వా ఏతస్మిం జీవితా వోరోపనట్ఠానే జీవితదానం దిన్నం, అహో మయా మమ పుత్తస్స మహాఉపకారో కతపుబ్బో"తి గేహే నిసిన్నావ ఉత్తరిం విసేసేత్వా "ఉపధారేథా"తి ఆహ. సో దిబ్బాయ సోతధాతుయా సద్దం సుత్వా విసేసేత్వా సతమం అత్తభావం అనుస్సరిత్వా తత్థ తాయ అత్తనో జీవితస్స దిన్నభావం దిస్వా, "అహో మమ ఇమాయ మహాఉపాసికాయ ఉపకారో కతపుబ్బో"తి అత్తమనో హుత్వా తస్సా తత్థేవ చతూసు మగ్గఫలేసు పఞ్హం కథేత్వా అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయీతి.

అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. అఞ్ఞతరఉక్కణ్ఠితభిక్ఖువత్థు

సుదుద్దసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థరి కిర సావత్థియం విహరన్తే ఏకో సేట్ఠిపుత్తో అత్తనో కులూపగత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, అహం దుక్ఖా ముచ్చితుకామో, ఏకం మే దుక్ఖతో ముచ్చనకారణం కథేథా"తి ఆహ. "సాధావుసో, సచేసి దుక్ఖా ముచ్చితుకామో, సలాకభత్తం దేహి, పక్ఖికభత్తం దేహి, వస్సావాసికం దేహి, చీవరాదయో పచ్చయే దేహి, అత్తనో సాపతేయ్యం తయో కోట్ఠాసే కత్వా ఏకేన కమ్మన్తం పయోజేహి, ఏకేన పుత్తదారం పోసేహి, ఏకం బుద్ధసాసనే దేహీ"తి ఆహ. సో "సాధు, భన్తే"తి వుత్తపటిపాటియా సబ్బం కత్వా పున థేరం పుచ్ఛి – "తతో ఉత్తరిం అఞ్ఞం కిం కరోమి, భన్తే"తి? "ఆవుసో, తీణి సరణాని గణ్హ, పఞ్చ సీలాని గణ్హాహీ"తి. తానిపి పటిగ్గహేత్వా తతో ఉత్తరిం పుచ్ఛి. "తేన హి దస సీలాని గణ్హాహీ"తి. "సాధు, భన్తే"తి గణ్హి. సో ఏవం అనుపుబ్బేన పుఞ్ఞకమ్మస్స కతత్తా అనుపుబ్బసేట్ఠిపుత్తో నామ జాతో. తతో "ఉత్తరిమ్పి కత్తబ్బం అత్థి, భన్తే"తి పున పుచ్ఛిత్వా, "తేన హి పబ్బజాహీ"తి వుత్తో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. తస్సేకో ఆభిధమ్మికభిక్ఖు ఆచరియో అహోసి. ఏకో వినయధరో ఉపజ్ఝాయో. తస్స లద్ధూపసమ్పదస్స ఆచరియో అత్తనో సన్తికం ఆగతకాలే అభిధమ్మే పఞ్హం కథేసి – "బుద్ధసాసనే నామ ఇదం కాతుం వట్టతి, ఇదం న వట్టతీ"తి. ఉపజ్ఝాయోపిస్స అత్తనో సన్తికం ఆగతకాలే వినయే పఞ్హం కథేసి – "బుద్ధసాసనే నామ ఇదం కాతుం వట్టతి, ఇదం న వట్టతి, ఇదం కప్పతి, ఇదం న కప్పతీ"తి. సో చిన్తేసి – "అహో భారియం ఇదం కమ్మం, అహం దుక్ఖా ముచ్చితుకామో పబ్బజితో, ఇధ చ మమ హత్థపసారణట్ఠానమ్పి న పఞ్ఞాయతి, గేహే ఠత్వావ దుక్ఖా ముచ్చితుం సక్కా, మయా గిహినా భవితుం వట్టతీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ ఉక్కణ్ఠితో అనభిరతో

ద్వత్తింసాకారే సజ్ఝాయం న కరోతి, ఉద్దేసం న గణ్హాతి, కిసో లూఖో ధమనిసన్థతగత్తో ఆలస్సియాభిభూతో కచ్ఛుపరికిణ్ణో అహోసి.

అథ నం దహరసామణేరా, "ఆవుసో, కిం త్వం ఠితట్ఠానే ఠితోవ నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నోవ అహోసి, పణ్డురోగాభిభూతో కిసో లూఖో ధమనిసన్థతగత్తో ఆలస్సియాభిభూతో కచ్ఛుపరికిణ్ణో, కిం తే కత"న్తి పుచ్ఛింసు. "ఉక్కణ్ఠితోమ్హి, ఆవుసో"తి. "కిం కారణా"తి? సో తం పవత్తిం ఆరోచేసి. తే తస్స ఆచరియుపజ్ఝాయానం ఆచిక్ఖింసు. ఆచరియుపజ్ఝాయా తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం అగమంసు. సత్థా "కిం, భిక్ఖవే, ఆగతత్థా"తి ఆహ. "భన్తే, అయం భిక్ఖు తుమ్హాకం సాసనే ఉక్కణ్ఠితో"తి. "ఏవం కిర భిక్ఖూ"తి. "ఆమ, భన్తే"తి. "కిం కారణా"తి? "అహం, భన్తే, దుక్ఖా ముచ్చితుకామోవ పబ్బజితో, తస్స మే ఆచరియో అభిధమ్మకథం కథేసి, ఉపజ్ఝాయో వినయకథం కథేసి, స్వాహం 'ఇధ మే హత్థపసారణట్ఠానమ్పి నత్థి, గిహినా హుత్వా సక్కా దుక్ఖా ముచ్చితుం, గిహీ భవిస్సామీ'తి సన్నిట్ఠానమకాసిం, భన్తే"తి. "సచే త్వం, భిక్ఖు, ఏకమేవ రక్ఖితుం సక్ఖిస్ససి, అవసేసానం రక్ఖనకిచ్చం నత్థీ"తి. "కిం, భన్తే"తి? "తవ చిత్తమేవ రక్ఖితుం సక్ఖిస్ససీ"తి. "సక్ఖిస్సామి, భన్తే"తి. "తేన హి అత్తనో చిత్తమేవ రక్ఖాహి, సక్కా దుక్ఖా ముచ్చితు"న్తి ఇమం ఓవాదం దత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౬. "సుదుద్దసం సునిపుణం, యత్థకామనిపాతినం;
చిత్తం రక్ఖేథ మేధావీ, చిత్తం గుత్తం సుఖావహ"న్తి.

తత్థ **సుదుద్దస**న్తి సుట్ఠు దుద్దసం. **సునిపుణ**న్తి సుట్ఠు నిపుణం పరమసణ్హం. **యత్థకామనిపాతిన**న్తి జాతిఆదీని అనోలోకేత్వా లభితబ్బాలభితబ్బయుత్తాయుత్తట్ఠానేసు యత్థ కత్థచి నిపతనసీలం. **చిత్తం రక్ఖేథ మేధావీ**తి అన్ధబాలో దుమ్మేధో అత్తనో చిత్తం రక్ఖితుం సమత్థో నామ నత్థి, చిత్తవసికో హుత్వా అనయబ్యసనం పాపుణాతి. మేధావీ పన పణ్డితోవ చిత్తం రక్ఖితుం సక్కోతి, తస్మా త్వమ్పి చిత్తమేవ గోపేహి. ఇదఞ్హి **చిత్తం గుత్తం సుఖావహం** మగ్గఫలనిబ్బానసుఖాని ఆవహతీతి.

దేసనాపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలం పాపుణి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం, దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరఉక్కణ్ఠితభిక్ఖువత్థు తతియం.

౪. సఙ్ఘరక్ఖితభాగినేయ్యత్థేరవత్థు

దూరఙ్గమన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో సఙ్ఘరక్ఖితం నామ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో లద్ధూపసమ్పదో సఙ్ఘరక్ఖితత్థేరో నామ హుత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పాపుణి. తస్స కనిట్ఠభగినీ పుత్తం లభిత్వా థేరస్స నామం అకాసి. సో భాగినేయ్యసఙ్ఘరక్ఖితో నామ హుత్వా వయప్పత్తో థేరస్సేవ సన్తికే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో అఞ్ఞతరస్మిం గామకారామే వస్సం ఉపగన్త్వా, "ఏకం సత్తహత్థం, ఏకం అట్ఠహత్థ"న్తి ద్వే వస్సావాసికసాటకే లభిత్వా అట్ఠహత్థం "ఉపజ్ఝాయస్స మే భవిస్సతీ"తి సల్లక్ఖేత్వా "సత్తహత్థం మయ్హం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా వుట్ఠవస్సో "ఉపజ్ఝాయం పస్సిస్సామీ"తి ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరన్తో

ఆగన్త్వా థేరే విహారం అనాగతేయేవ విహారం పవిసిత్వా థేరస్స దివాట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా పాదోదకం ఉపట్ఠపేత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తో నిసీది. అథస్సాగమనభావం దిస్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పత్తచీవరం పటిగ్గహేత్వా, "నిసీదథ, భన్తే"తి థేరం నిసీదాపేత్వా తాలవణ్టం ఆదాయ బీజిత్వా పానీయం దత్వా పాదే ధోవిత్వా తం సాటకం ఆనేత్వా పాదమూలే ఠపేత్వా, "భన్తే, ఇమం పరిభుఞ్జథా"తి వత్వా బీజయమానో అట్ఠాసి.

అథ నం థేరో ఆహ – "సఙ్ఘరక్ఖిత, మయ్హం చీవరం పరిపుణ్ణం, త్వమేవ పరిభుఞ్జా"తి. "భన్తే, మయా లద్ధకాలతో పట్ఠాయ అయం తుమ్హాకమేవ సల్లక్ఖితో, పరిభోగం కరోథా"తి. "హోతు, సఙ్ఘరక్ఖిత, పరిపుణ్ణం మే చీవరం, త్వమేవ పరిభుఞ్జా"తి. "భన్తే, మా ఏవం కరోథ, తుమ్హేహి పరిభుత్తే మయ్హం మహప్ఫలం భవిస్సతీ"తి. అథ నం తస్స పునప్పునం కథేన్తస్సపి థేరో న ఇచ్ఛియేవ.

ఏవం సో బీజయమానో ఠితోవ చిన్తేసి – "అహం థేరస్స గిహికాలే భాగినేయ్యో, పబ్బజితకాలే సద్ధివిహారికో, ఏవమ్పి మయా సద్ధిం ఉపజ్ఝాయో పరిభోగం న కత్తుకామో. ఇమస్మిం మయా సద్ధిం పరిభోగం అకరోన్తే కిం మే సమణభావేన, గిహి భవిస్సామీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి – "దుస్సణ్ఠాపితో ఘరావాసో, కిం ను ఖో కత్వా గిహిభూతో జీవిస్సామీ"తి. తతో చిన్తేసి – "అట్ఠహత్థసాటకం విక్కిణిత్వా ఏకం ఏళికం గణ్హిస్సామి, ఏళికా నామ ఖిప్పం విజాయతి, స్వాహం విజాతం విజాతం విక్కిణిత్వా మూలం కరిస్సామి, మూలే బహూ కత్వా ఏకం పజాపతిం ఆనేస్సామి, సా ఏకం పుత్తం విజాయిస్సతి. అథస్స మమ మాతులస్స నామం కత్వా చూళయానకే నిసీదాపేత్వా మమ పుత్తఞ్చ భరియఞ్చ ఆదాయ మాతులం వన్దితుం ఆగమిస్సామి, ఆగచ్ఛన్తే అన్తరామగ్గే మమ భరియం ఏవం వక్ఖామి – 'ఆనేహి తావ మే పుత్తం వహిస్సామిన'న్తి. సా 'కిం తే పుత్తేన, ఏహి, ఇమం యానకం పాజేహీ'తి వత్వా పుత్తం గహేత్వా, 'అహం నేస్సామి న'న్తి నేత్వా సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ చక్కపథే ఛడ్డేస్సతి. అథస్స సరీరం అభిరుహిత్వా చక్కం గమిస్సతి, అథ నం 'త్వం మమ పుత్తం నేవ మయ్హం అదాసి, నం సన్ధారేతుం నాసక్ఖి నాసితోస్మి తయా'తి వత్వా పతోదయట్ఠియా పిట్ఠియం పహరిస్సామీ"తి.

సో ఏవం చిన్తేన్తోవ ఠత్వా బీజయమానో థేరస్స సీసే తాలవణ్టేన పహరి. థేరో "కిం ను ఖో అహం సఙ్ఘరక్ఖితేన సీసే పహతో"తి ఉపధారేన్తో తేన చిన్తితచిన్తితం సబ్బం ఞత్వా, "సఙ్ఘరక్ఖిత, మాతుగామస్స పహారం దాతుం నాసక్ఖి, కో ఏత్థ మహల్లకత్థేరస్స దోసో"తి ఆహ. సో "అహో నట్ఠోమ్హి, ఞాతం కిర మే ఉపజ్ఝాయేన చిన్తితచిన్తితం, కిం మే సమణభావేనా"తి తాలవణ్టం ఛడ్డేత్వా పలాయితుం ఆరద్ధో.

అథ నం దహరా చ సామణేరా చ అనుబన్ధిత్వా ఆదాయ సత్థు సన్తికం అగమంసు. సత్థా తే భిక్ఖూ దిస్వావ "కిం, భిక్ఖవే, ఆగతత్థ, ఏకో వో భిక్ఖు లద్ధో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే, ఇమం దహరం ఉక్కణ్ఠిత్వా పలాయన్తం గహేత్వా తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతమ్హా"తి. "ఏవం కిర భిక్ఖూ"తి? "ఆమ, భన్తే"తి. "కిమత్థం తే భిక్ఖు ఏవం భారియం కమ్మం కతం, నను త్వం ఆరద్ధవీరియస్స ఏకస్స బుద్ధస్స పుత్తో, మాదిసస్స నామ బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా అత్తానం దమేత్వా సోతాపన్నోతి వా సకదాగామీతి వా అనాగామీతి వా అరహాతి వా వదాపేతుం నాసక్ఖి, కిమత్థం ఏవం భారియం కమ్మమకాసీ"తి? "ఉక్కణ్ఠితోస్మి, భన్తే"తి. "కిం కారణా ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి? సో ఏవం వస్సావాసికసాటకానం లద్ధదివసతో పట్ఠాయ యావ థేరస్స తాలవణ్టేన పహారా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా, "ఇమినా కారణేన పలాతోస్మి, భన్తే"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "ఏహి భిక్ఖు, మా చిన్తయి చిత్తం నామేతం దూరే హోన్తమ్పి ఆరమ్మణం సమ్పటిచ్ఛనకజాతికం, రాగదోసమోహబన్ధనా ముచ్చనత్థాయ వాయమితుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౭. “దూరఙ్గమం ఏకచరం, అసరీరం గుహాసయం;

యే చిత్తం సంయమేస్సన్తి, మోక్ఖన్తి మారబన్ధనా”తి.

తత్థ **దూరఙ్గమ**న్తి చిత్తస్స హి మక్కటసుత్తమత్తకమ్పి పురత్థిమాదిదిసాభాగేన గమనాగమనం నామ నత్థి, దూరే సన్తమ్పి పన ఆరమ్మణం సమ్పటిచ్ఛతీతి దూరఙ్గమం నామ జాతం. సత్తట్ఠచిత్తాని పన ఏకతో కణ్ణికబద్ధాని ఏకక్ఖణే ఉప్పజ్జితుం సమత్థాని నామ నత్థి. ఉప్పత్తికాలే ఏకేకమేవ చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తస్మిం నిరుద్ధే పున ఏకేకమేవ ఉప్పజ్జతీతి **ఏకచరం** నామ జాతం. చిత్తస్స సరీరసణ్ఠానం వా నీలాదిప్పకారో వణ్ణభేదో వా నత్థీతి **అసరీరం** నామ జాతం. గుహా నామ చతుమహాభూతగుహా, ఇదఞ్చ హదయరూపం నిస్సాయ పవత్తతీతి **గుహాసయం** నామ జాతం. **యే చిత్త**న్తి యే కేచి పురిసా వా ఇత్థియో వా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా అనుప్పజ్జనకకిలేసస్స ఉప్పజ్జితుం అదేన్తా సతిసమ్మోసేన ఉప్పన్నకిలేసం పజహన్తా **చిత్తం సంయమేస్సన్తి** సంయతం అవిక్ఖిత్తం కరిస్సన్తి. **మోక్ఖన్తి మారబన్ధనా**తి సబ్బేతే కిలేసబన్ధనాభావేన మారబన్ధనసఙ్ఖాతా తేభూమకవట్టా ముచ్చిస్సన్తీతి.

దేసనాపరియోసానే భాగినేయ్యసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరో సోతాపత్తిఫలం పాపుణి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో జాతా, మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సఙ్ఘరక్ఖితభాగినేయ్యత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. చిత్తహత్థత్థేరవత్థు

అనవట్ఠితచిత్తస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో చిత్తహత్థత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో నట్ఠగోణం పరియేసన్తో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మజ్ఝన్హికే కాలే గోణం దిస్వా గోయూథే విస్సజ్జేత్వా, “అవస్సం అయ్యానం సన్తికే ఆహారమత్తం లభిస్సామీ”తి ఖుప్పిపాసాపీళితో విహారం పవిసిత్వా భిక్ఖూనం సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తస్మిం ఖో పన సమయే భిక్ఖూనం అవక్కారపాతియం భుత్తావసేసకం భత్తం హోతి, తే తం ఛాతకపీళితం దిస్వా, “ఇతో భత్తం గహేత్వా భుఞ్జాహీ”తి వదింసు. బుద్ధకాలే చ పన అనేకసూపబ్యఞ్జనం భత్తం ఉప్పజ్జతి, సో తతో యాపనమత్తం గహేత్వా భుఞ్జిత్వా పానీయం పివిత్వా హత్థే ధోవిత్వా భిక్ఖూ వన్దిత్వా, “కిం, భన్తే, అజ్జ, అయ్యా, నిమన్తనట్ఠానం అగమంసూ”తి పుచ్ఛి. “నత్థి, ఉపాసక, భిక్ఖూ ఇమినావ నీహారేన నిబద్ధం లభన్తీ”తి. సో “మయం ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ రత్తిన్దివం నిబద్ధం కమ్మం కరోన్తాపి ఏవం మధురబ్యఞ్జనం భత్తం న లభామ, ఇమే కిర నిబద్ధం భుఞ్జన్తి, కిం మే గిహిభావేన, భిక్ఖు భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం భిక్ఖూ “సాధు ఉపాసకా”తి పబ్బాజేసుం.

సో లద్ధూపసమ్పదో సబ్బప్పకారం వత్తపటివత్తం అకాసి. సో బుద్ధానం ఉప్పన్నేన లాభసక్కారేన కతిపాహచ్చయేన థూలసరీరో అహోసి. తతో చిన్తేసి – “కిం మే భిక్ఖాయ చరిత్వా జీవితేన, గిహీ భవిస్సామీ”తి. సో విబ్భమిత్వా గేహం పావిసి. తస్స గేహే కమ్మం కరోన్తస్స కతిపాహేనేవ సరీరం మిలాయి. తతో “కిం మే ఇమినా దుక్ఖేన, సమణో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పున గన్త్వా పబ్బజి. సో కతిపాహం వీతినామేత్వా పున ఉక్కణ్ఠిత్వా విబ్భమి, పబ్బజితకాలే పన భిక్ఖూనం ఉపకారకో హోతి. సో కతిపాహేనేవ పునపి ఉక్కణ్ఠిత్వా, “కిం మే గిహిభావేన, పబ్బజిస్సామీ”తి గన్త్వా భిక్ఖూ వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం

భిక్ఖూ ఉపకారవసేన పున పబ్బాజయింసు. ఏవం సో ఇమినా నియామేనేవ ఛక్ఖత్తుం పబ్బజిత్వా ఉప్పబ్బజితో. తస్స భిక్ఖూ "ఏస చిత్తవసికో హుత్వా విచరతీ"తి **చిత్తహత్థత్థేరో**తి నామం కరింసు.

తస్సేవం అపరాపరం విచరన్తస్సేవ భరియా గబ్భినీ అహోసి. సో సత్తమే వారే అరఞ్ఞతో కసిభణ్డమాదాయ గేహం గన్త్వా భణ్డకం ఠపేత్వా "అత్తనో కాసావం గణ్హిస్సామీ"తి గబ్భం పావిసి . తస్మిం ఖణే తస్స భరియా నిపజ్జిత్వా నిద్దాయతి. తస్సా నివత్థసాటకో అపగతో హోతి, ముఖతో చ లాలా పగ్ఘరతి, నాసా ఘురఘురాయతి, ముఖం వివట్టం, దన్తం ఘంసతి, సా తస్స ఉద్ధుమాతకసరీరం వియ ఉపట్ఠాసి. సో "అనిచ్చం దుక్ఖం ఇద"న్తి సఞ్ఞం లభిత్వా, "అహం ఏత్తకం కాలం పబ్బజిత్వా ఇమం నిస్సాయ భిక్ఖుభావే సణ్ఠాతుం నాసక్ఖి"న్తి కాసాయకోటియం గహేత్వా ఉదరే బన్ధిత్వా గేహా నిక్ఖమి.

అథస్స అనన్తరగేహే ఠితా సస్సు తం తథా గచ్ఛన్తం దిస్వా, "అయం పటిఉక్కణ్ఠితో భవిస్సతి, ఇదానేవ అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా కాసావం ఉదరే బన్ధిత్వావ గేహా నిక్ఖన్తో విహారాభిముఖో గచ్ఛతి, కిం ను ఖో"తి గేహం పవిసిత్వా నిద్దాయమానం ధీతరం పస్సిత్వా "ఇమం దిస్వా సో విప్పటిసారీ హుత్వా గతో"తి ఞత్వా ధీతరం పహరిత్వా "ఉట్ఠేహి కాళకణ్ణి, సామికో తే తం నిద్దాయమానం దిస్వా విప్పటిసారీ హుత్వా గతో, నత్థి సో ఇతో పట్ఠాయ తుయ్హ"న్తి ఆహ. "అపేహి అపేహి, అమ్మ, కుతో తస్స గమనం అత్థి, కతిపాహేనేవ పునాగమిస్సతీ"తి ఆహ. సోపి "అనిచ్చం దుక్ఖ"న్తి వత్వా గచ్ఛన్తో గచ్ఛన్తోవ సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. సో గన్త్వా భిక్ఖూ వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. "న సక్ఖిస్సామ మయం తం పబ్బాజేతుం, కుతో తుయ్హం సమణభావో, సత్థకనిసానపాసాణసదిసం తవ సీస"న్తి. "భన్తే, ఇదాని మం అనుకమ్పాయ ఏకవారం పబ్బాజేథా"తి. తే తం ఉపకారవసేన పబ్బాజయింసు. సో కతిపాహేనేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

తేపి నం ఆహంసు – "ఆవుసో చిత్తహత్థ, తవ గమనసమయం త్వమేవ జానేయ్యాసి, ఇమస్మిం వారే తే చిరాయిత"న్తి. "భన్తే, సంసగ్గస్స అత్థిభావకాలే గతమ్హా, సో నో సంసగ్గో ఛిన్నో, ఇదాని అగమనధమ్మా జాతమ్హా"తి. భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం గన్త్వా, "భన్తే, అయం భిక్ఖు అమ్హేహి ఏవం వుత్తో ఏవం నామ కథేసి, అఞ్ఞం బ్యాకరోతి, అభూతం వదతీ"తి ఆహంసు. సత్థా "ఆమ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో అత్తనో అనవట్ఠితచిత్తకాలే సద్ధమ్మం అజాననకాలే గమనాగమనం అకాసి, ఇదానిస్స పుఞ్ఞఞ్చ పాపఞ్చ పహీన"న్తి వత్వా ఇమా ద్వే గాథా ఆహ –

౩౮. "అనవట్ఠితచిత్తస్స, సద్ధమ్మం అవిజానతో;
పరిప్లవపసాదస్స, పఞ్ఞా న పరిపూరతి.

౩౯. "అనవస్సుతచిత్తస్స, అనన్వాహతచేతసో;
పుఞ్ఞపాపపహీనస్స, నత్థి జాగరతో భయ"న్తి.

తత్థ **అనవట్ఠితచిత్తస్సా**తి చిత్తం నామేతం కస్సచి నిబద్ధం వా థావరం వా నత్థి. యో పన పుగ్గలో అస్సపిట్ఠే ఠపితకుమ్భణ్డం వియ చ థుసరాసిమ్హి కోట్టితఖాణుకో వియ చ ఖల్లాటసీసే ఠపితకదమ్బపుప్ఫం వియ చ న కత్థచి సణ్ఠాతి, కదాచి బుద్ధసావకో హోతి, కదాచి ఆజీవకో, కదాచి నిగణ్ఠో, కదాచి తాపసో. ఏవరూపో పుగ్గలో అనవట్ఠితచిత్తో నామ. తస్స అనవట్ఠితచిత్తస్స. **సద్ధమ్మం అవిజానతో**తి సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మభేదం ఇమం సద్ధమ్మం అవిజానన్తస్స పరిత్తసద్ధతాయ వా ఉప్లవసద్ధతాయ వా **పరిప్లవపసాదస్స** కామావచరరూపావచరాదిభేదా **పఞ్ఞా న పరిపూరతి**. కామావచరాయపి

అపరిపూరయమానాయ కుతోవ రూపావచరారూపావచరలోకుత్తరపఞ్ఞా పరిపూరిస్సతీతి దీపేతి. **అనవస్సుతచిత్తస్సాతి** రాగేన అతిన్తచిత్తస్స. **అనన్వాహతచేతసోతి** "ఆహతచిత్తో ఖిలజాతో"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౧౯; విభ॰ ౯౪౧; మ॰ ని॰ ౧.౧౮౫) ఆగతట్ఠానే దోసేన చిత్తస్స పహతభావో వుత్తో, ఇధ పన దోసేన అప్పటిహతచిత్తస్సాతి అత్థో. **పుఞ్ఞపాపపహీనస్సాతి** చతుత్థమగ్గేన పహీనపుఞ్ఞస్స చేవ పహీనపాపస్స చ ఖీణాసవస్స. **నత్థి జాగరతో భయన్తి** ఖీణాసవస్స జాగరన్తస్సేవ అభయభావో కథితో వియ. సో పన సద్ధాదీహి పఞ్చహి జాగరధమ్మేహి సమన్నాగతత్తా జాగరో నామ. తస్మా తస్స జాగరన్తస్సాపి అజాగరన్తస్సాపి కిలేసభయం నత్థి కిలేసానం అపచ్చావత్తనతో. న హి తం కిలేసా అనుబన్ధన్తి తేన తేన మగ్గేన పహీనానం కిలేసానం పున అనుపగమనతో. తేనేవాహ – "సోతాపత్తిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి, సకదాగామిఅనాగామిఅరహత్తమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీ"తి (చూళని॰ మేత్తగూమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౨౭).

దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా సఫలా అహోసి.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "భారియా వతిమే, ఆవుసో, కిలేసా నామ, ఏవరూపస్స అరహత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నో కులపుత్తో కిలేసేహి ఆలోళితో సత్తవారే గిహీ హుత్వా సత్తవారే పబ్బజితో"తి. సత్థా తేసం తం కథాపవత్తిం సుత్వా తఙ్ఖణానురూపేన గమనేన ధమ్మసభం గన్త్వా బుద్ధాసనే నిసిన్నో "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే ఏవమేవ, భిక్ఖవే, కిలేసా నామ భారియా, సచే ఏతే రూపినో హుత్వా కత్థచి పక్ఖిపితుం సక్కా భవేయ్యుం, చక్కవాళం అతిసమ్బాధం, బ్రహ్మలోకో అతినీచకోతి ఓకాసో నేసం న భవేయ్య, మాదిసమ్పి నామేతే పఞ్ఞాసమ్పన్నం పురిసాజానేయ్యం ఆలోళేన్తి, అవసేసేసు కా కథా? "అహఞ్హి అడ్ఢనాళిమత్తం వరకచోరకం కుణ్ఠకుదాలఞ్చ నిస్సాయ ఛ వారే పబ్బజిత్వా ఉప్పబ్బజితపుబ్బో"తి. "కదా, భన్తే, కదా సుగతా"తి? "సుణిస్సథ, భిక్ఖవే"తి. "ఆమ, భన్తే"తి. "తేన హి సుణాథా"తి అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కుదాలపణ్డితో నామ బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసిత్వా వస్సారత్తసమయే భూమియా తిన్తాయ "గేహే మే అడ్ఢనాళిమత్తో వరకచోరకో చ కుణ్ఠకుదాలకో చ అత్థి, వరకచోరకబీజం మా నస్సీ"తి ఉప్పబ్బజిత్వా ఏకం ఠానం కుదాలేన కసిత్వా తం బీజం వపిత్వా వతిం కత్వా పక్కకాలే ఉద్ధరిత్వా నాళిమత్తబీజం ఠపేత్వా సేసం ఖాది. సో "కిం మే దాని గేహేన, పున అట్ఠ మాసే పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. ఇమినావ నీహారేన నాళిమత్తం వరకచోరకఞ్చ కుణ్ఠకుదాలఞ్చ నిస్సాయ సత్తవారే గిహీ హుత్వా సత్తవారే పబ్బజిత్వా సత్తమే పన వారే చిన్తేసి – "అహం ఛ వారే ఇమం కుణ్ఠకుదాలం నిస్సాయ గిహీ హుత్వా పబ్బజితో, కత్థచిదేవ నం ఛడ్డేస్సామీ"తి. సో గఙ్గాయ తీరం గన్త్వా, "పతితట్ఠానం పస్సన్తో ఓతరిత్వా గణ్హేయ్యం, యథాస్స పతితట్ఠానం న పస్సామి, తథా నం ఛడ్డేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నాళిమత్తం బీజం పిలోతికాయ బన్ధిత్వా పిలోతికం కుదాలఫలకే బన్ధిత్వా కుదాలం అగ్గదణ్డకే గహేత్వా గఙ్గాయ తీరే ఠితో అక్ఖీని నిమీలేత్వా ఉపరిసీసే తిక్ఖత్తుం ఆవిజ్ఝిత్వా గఙ్గాయం ఖిపిత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో పతితట్ఠానం అదిస్వా "జితం మే, జితం మే"తి తిక్ఖత్తుం సద్దమకాసి.

తస్మిం ఖణే బారాణసిరాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా ఆగన్త్వా నదీతీరే ఖన్ధావారం నివాసేత్వా న్హానత్థాయ నదిం ఓతిణ్ణో తం సద్దం అస్సోసి. రాజూనఞ్చ నామ "జితం మే"తి సద్దో అమనాపో హోతి, సో తస్స సన్తికం గన్త్వా, "అహం ఇదాని అమిత్తమద్దనం కత్వా 'జితం మే'తి ఆగతో, త్వం పన 'జితం మే, జితం మే'తి విరవసి, కిం నామేత"న్తి పుచ్ఛి. కుదాలపణ్డితో

“త్వం బాహిరకచోరే జిని, తయా జితం పున అవజితమేవ హోతి, మయా పన అజ్ఝత్తికో లోభచోరో జితో, సో పున మం న జినిస్సతి, తస్సేవ జయో సాధూ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“న తం జితం సాధు జితం, యం జితం అవజీయతి;

తం ఖో జితం సాధు జితం, యం జితం నావజీయతీ”తి. (జా॰ ౧.౧.౭౦);

తం ఖణంయేవ చ గఙ్గం ఓలోకేన్తో ఆపోకసిణం నిబ్బత్తేత్వా అధిగతవిసేసో ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది. రాజా మహాపురిసస్స ధమ్మకథం సుత్వా వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా సద్ధిం బలకాయేన పబ్బజి. యోజనమత్తా పరిసా అహోసి. అపరోపి సామన్తరాజా తస్స పబ్బజితభావం సుత్వా, “తస్స రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి ఆగన్త్వా తథా సమిద్ధం నగరం సుఞ్ఞం దిస్వా, “ఏవరూపం నగరం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితో రాజా ఓరకే ఠానే న పబ్బజిస్సతి, మయాపి పబ్బజితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా తత్థ గన్త్వా మహాపురిసం ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా సపరివారో పబ్బజి. ఏతేనేవ నీహారేన సత్త రాజానో పబ్బజింసు. సత్తయోజనికో అస్సమో అహోసి. సత్త రాజానో భోగే ఛడ్డేత్వా ఏత్తకం జనం గహేత్వా పబ్బజింసు. మహాపురిసో బ్రహ్మచరియవాసం వసిత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “అహం, భిక్ఖవే, తదా కుదాలపణ్డితో అహోసిం, కిలేసా నామేతే ఏవం భారియా”తి ఆహ.

చిత్తహత్థత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు

కుమ్భూపమన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో ఆరద్ధవిపస్సకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర పఞ్చసతా భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం గహేత్వా, “సమణధమ్మం కరిస్సామా”తి యోజనసతమగ్గం గన్త్వా ఏకం మహావాసగామం అగమంసు. అథ తే మనుస్సా దిస్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా పణీతేహి యాగుభత్తాదీహి పరివిసిత్వా, “కహం, భన్తే, గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛిత్వా, “యథాఫాసుకట్ఠాన”న్తి వుత్తే, “భన్తే, ఇమం తేమాసం ఇధేవ వసథ, మయమ్పి తుమ్హాకం సన్తికే సరణేసు పతిట్ఠాయ పఞ్చ సీలాని రక్ఖిస్సామా”తి యాచిత్వా తేసం అధివాసనం విదిత్వా, “అవిదూరే ఠానే మహన్తో వనసణ్డో అత్థి, ఏత్థ వసథ, భన్తే”తి వత్వా ఉయ్యోజేసుం. భిక్ఖూ తం వనసణ్డం పవిసింసు. తస్మిం వనసణ్డే అధివత్థా దేవతా “సీలవన్తో, అయ్యా, ఇమం వనసణ్డం అనుప్పత్తా, అయుత్తం ఖో పన అస్మాకం అయ్యేసు ఇధ వసన్తేసు పుత్తదారే గహేత్వా రుక్ఖే అభిరుయ్హ వసితు”న్తి రుక్ఖతో ఓతరిత్వా భూమియం నిసీదిత్వా చిన్తయింసు, “అయ్యా, ఇమస్మిం ఠానే అజ్జేకరత్తిం వసిత్వా అద్ధా స్వే గమిస్సన్తీ”తి. భిక్ఖూపి పునదివసే అన్తోగామే పిణ్డాయ చరిత్వా పున తమేవ వనసణ్డం ఆగమింసు. దేవతా “భిక్ఖుసఙ్ఘో స్వాతనాయ కేనచి నిమన్తితో భవిస్సతి, తస్మా పునాగచ్ఛతి , అజ్జ గమనం న భవిస్సతి, స్వే గమిస్సతి మఞ్ఞే”తి ఇమినా ఉపాయేన అడ్ఢమాసమత్తం భూమియమేవ అచ్ఛింసు.

తతో చిన్తయింసు – “భదన్తా ఇమం తేమాసం ఇధేవ మఞ్ఞే వసిస్సన్తి, ఇధేవ ఖో పన ఇమేసు వసన్తేసు అమ్హాకం రుక్ఖే అభిరుహిత్వా నిసీదితుమ్పి న యుత్తం, తేమాసం పుత్తదారే గహేత్వా భూమియం నిసీదనట్ఠానానిపి దుక్ఖాని, కిఞ్చి కత్వా

ఇమే భిక్ఖూ పలాపేతుం వట్టతీ”తి. తా తేసు తేసు రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు చేవ చఙ్కమనకోటీసు చ ఛిన్నసీసాని కబన్ధాని దస్సేతుం అమనుస్ససద్దఞ్చ భావేతుం ఆరభింసు. భిక్ఖూనం ఖిపితకాసాదయో రోగా పవత్తింసు. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం “తుయ్హం, ఆవుసో, కిం రుజ్జతీ”తి పుచ్ఛన్తా, “మయ్హం ఖిపితరోగో, మయ్హం కాసో”తి వత్వా, “ఆవుసో, అహం అజ్జ చఙ్కమనకోటియం ఛిన్నసీసం అద్దసం, అహం రత్తిట్ఠానే కబన్ధం అద్దసం , అహం దివాట్ఠానే అమనుస్ససద్దం అస్సోసిం, పరివజ్జేతబ్బయుత్తకమిదం ఠానం, అమ్హాకం ఇధ అఫాసుకం అహోసి, సత్థు సన్తికం గమిస్సామా”తి నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు.

అథ నే సత్థా ఆహ – “కిం, భిక్ఖవే, తస్మిం ఠానే వసితుం న సక్ఖిస్సథా”తి? “ఆమ, భన్తే, అమ్హాకం తస్మిం ఠానే వసన్తానం ఏవరూపాని భేరవారమ్మణాని ఉపట్ఠహన్తి, ఏవరూపం అఫాసుకం హోతి, తేన మయం ‘వజ్జేతబ్బయుత్తకమిదం ఠాన’న్తి తం ఛడ్డేత్వా తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతా”తి. “భిక్ఖవే, తత్థేవ తుమ్హాకం గన్తుం వట్టతీ”తి. “న సక్కా, భన్తే”తి. “భిక్ఖవే, తుమ్హే ఆవుధం అగ్గహేత్వా గతా, ఇదాని ఆవుధం గహేత్వా గచ్ఛథా”తి. “కతరావుధం, భన్తే”తి? సత్థా “అహం ఆవుధం వో దస్సామి, మయా దిన్నం ఆవుధం గహేత్వా గచ్ఛథా”తి వత్వా –

“కరణీయమత్థకుసలేన, యన్త సన్తం పదం అభిసమేచ్చ;
సక్కో ఉజూ చ సుహుజూ చ, సువచో చస్స ముదు అనతిమానీ”తి. (ఖు॰ పా॰ ౯.౧; సు॰ ని॰ ౧౪౩) –

సకలం **మేత్తసుత్తం** కథేత్వా, “భిక్ఖవే, ఇమం తుమ్హే బహి విహారస్స వనసణ్డతో పట్ఠాయ సజ్ఝాయన్తా అన్తోవిహారం పవిసేయ్యాథా”తి ఉయ్యోజేసి. తే సత్థారం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన తం ఠానం పత్వా బహివిహారే గణసజ్ఝాయం కత్వా సజ్ఝాయమానా వనసణ్డం పవిసింసు. సకలవనసణ్డే దేవతా మేత్తచిత్తం పటిలభిత్వా తేసం పచ్చుగ్గమనం కత్వా పత్తచీవరపటిగ్గహణం ఆపుచ్ఛింసు, హత్థపాదసమ్బాహనం ఆపుచ్ఛింసు, తేసం తత్థ తత్థ ఆరక్ఖం సంవిదహింసు, పక్కధూపనతేలం వియ సన్నిసిన్నా అహేసుం. కత్థచి అమనుస్ససద్దో నామ నాహోసి. తేసం భిక్ఖూనం చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి. తే రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు నిసిన్నా విపస్సనాయ చిత్తం ఓతారేత్వా అత్తని ఖయవయం పట్ఠపేత్వా, “అయం అత్తభావో నామ భిజ్జనకట్ఠేన అథావరట్ఠేన కులాలభాజనసదిసో”తి విపస్సనం వడ్ఢయింసు. సమ్మాసమ్బుద్ధో గన్ధకుటియా నిసిన్నోవ తేసం విపస్సనాయ ఆరద్ధభావం ఞత్వా తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా, “ఏవమేవ, భిక్ఖవే, అయం అత్తభావో నామ భిజ్జనకట్ఠేన అథావరట్ఠేన కులాలభాజనసదిసో ఏవా”తి వత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా యోజనసతే ఠితోపి అభిముఖే నిసిన్నో వియ ఛబ్బణ్ణరంసియో విస్సజ్జేత్వా దిస్సమానేన రూపేన ఇమం గాథమాహ –

౪౦. “కుమ్భూపమం కాయమిమం విదిత్వా, నగరూపమం చిత్తమిదం ఠపేత్వా;
యోధేథ మారం పఞ్ఞావుధేన, జితఞ్చ రక్ఖే అనివేసనో సియా”తి.

తత్థ **కుమ్భూపమ**న్తి అబలదుబ్బలట్ఠేన అనద్ధనియతావకాలికట్ఠేన ఇమం కేసాదిసమూహసఙ్ఖాతం కాయం కుమ్భూపమం కులాలభాజనసదిసం విదిత్వా. **నగరూపమం చిత్తమిదం ఠపేత్వా**తి నగరం నామ బహిద్ధా థిరం హోతి, గమ్భీరపరిఖం పాకారపరిక్ఖిత్తం ద్వారట్టాలకయుత్తం, అన్తోసువిభత్తవీథిచతుక్కసిఙ్ఘాటకసమ్పన్నం అన్తరాపణం, తం “విలుమ్పిస్సామా”తి బహిద్ధా చోరా ఆగన్త్వా పవిసితుం అసక్కోన్తా పబ్బతం ఆసజ్జ పటిహతా వియ గచ్ఛన్తి, ఏవమేవ పణ్డితో కులపుత్తో అత్తనో విపస్సనాచిత్తం థిరం నగరసదిసం కత్వా ఠపేత్వా నగరే ఠితో ఏకతోధారాదినానప్పకారావుధేన చోరగణం

వియ విపస్సనామయేన చ అరియమగ్గమయేన చ పఞ్ఞావుధేన తంతంమగ్గవజ్ఝం కిలేసమారం పటిబాహన్తో తం తం కిలేసమారం యోధేథ, పహరేయ్యాథాతి అత్థో. **జితఞ్చ రక్ఖేతి** జితఞ్చ ఉప్పాదితం తరుణవిపస్సనం ఆవాససప్పాయఉతుసప్పాయభోజనసప్పాయపుగ్గలసప్పాయధమ్మస్సవనసప్పాయాదీని ఆసేవన్తో అన్తరన్తరా సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ సుద్ధచిత్తేన సఙ్ఖారే సమ్మసన్తో రక్ఖేయ్య.

అనివేసనో సియాతి అనాలయో భవేయ్య. యథా నామ యోధో సఙ్గామసీసే బలకోట్ఠకం కత్వా అమిత్తేహి సద్ధిం యుజ్ఝన్తో ఛాతో వా పిపాసితో వా హుత్వా సన్నాహే వా సిథిలే ఆవుధే వా పతితే బలకోట్ఠకం పవిసిత్వా విస్సమిత్వా భుఞ్జిత్వా పివిత్వా సన్నహిత్వా ఆవుధం గహేత్వా పున నిక్ఖమిత్వా యుజ్ఝన్తో పరసేనం మద్దతి, అజితం జినాతి, జితం రక్ఖతి. సో హి సచే బలకోట్ఠకే ఠితో ఏవం విస్సమన్తో తం అస్సాదేన్తో అచ్ఛేయ్య, రజ్జం పరహత్థగతం కరేయ్య, ఏవమేవ, భిక్ఖు, పటిలద్ధం తరుణవిపస్సనం పునప్పునం సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ సుద్ధచిత్తేన సఙ్ఖారే సమ్మసన్తో రక్ఖితుం సక్కోతి, ఉత్తరిమగ్గఫలపటిలాభేన కిలేసమారం జినాతి. సచే పన సో సమాపత్తిమేవ అస్సాదేతి, సుద్ధచిత్తేన పునప్పునం సఙ్ఖారే న సమ్మసతి, మగ్గఫలపటివేధం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా రక్ఖితబ్బయుత్తకం రక్ఖన్తో అనివేసనో సియా, సమాపత్తిం నివేసనం కత్వా తత్థ న నివేసేయ్య, ఆలయం న కరేయ్యాతి అత్థో. "అద్ధా తుమ్హేపి ఏవం కరోథా"తి ఏవం సత్థా తేసం భిక్ఖూనం ధమ్మం దేసేసి.

దేసనావసానే పఞ్చసతా భిక్ఖూ నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నాయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా తథాగతస్స సువణ్ణవణ్ణం సరీరం వణ్ణయన్తా థోమేన్తా వన్దన్తావ ఆగచ్ఛింసూతి.

పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు ఛట్ఠం.

౭. పూతిగత్తతిస్సత్థేరవత్థు

అచిరం వతయం కాయోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో పూతిగత్తతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజితో, సో లద్ధూపసమ్పదో తిస్సత్థేరో నామ అహోసి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే తస్స సరీరే రోగో ఉదపాది. సాసపమత్తియో పిళకా ఉట్ఠహింసు. తా అనుపుబ్బేన ముగ్గమత్తా కలాయమత్తా కోలట్ఠిమత్తా ఆమలకమత్తా బేళువసలాటుమత్తా బేళువమత్తా హుత్వా పభిజ్జింసు, సకలసరీరం ఛిద్దావఛిద్దం అహోసి. **పూతిగత్తతిస్సత్థేరో**త్వేవస్స నామం ఉదపాది. అథస్స అపరభాగే అట్ఠీని భిజ్జింసు. సో అప్పటిజగ్గియో అహోసి. నివాసనపారుపనం పుబ్బలోహితమక్ఖితం జాలపూవసదిసం అహోసి. సద్ధివిహారికాదయో పటిజగ్గితుం అసక్కోన్తా ఛడ్డయింసు. సో అనాథో హుత్వా నిపజ్జి.

బుద్ధానఞ్చ నామ ద్వే వారే లోకవోలోకనం అవిజహితం హోతి. పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తా చక్కవాళముఖవట్టితో పట్ఠాయ గన్ధకుటిఅభిముఖం ఞాణం కత్వా ఓలోకేన్తి, సాయం ఓలోకేన్తా గన్ధకుటితో పట్ఠాయ బాహిరాభిముఖం ఞాణం కత్వా ఓలోకేన్తి. తస్మిం పన సమయే భగవతో ఞాణజాలస్స అన్తో పూతిగత్తతిస్సత్థేరో పఞ్ఞాయి. సత్థా తస్స భిక్ఖునో అరహత్తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా, "అయం సద్ధివిహారికాదీహి ఛడ్డితో, ఇదానిస్స మం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థీ"తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా విహారచారికం చరమానో వియ అగ్గిసాలం గన్త్వా ఉక్ఖలిం ధోవిత్వా ఉదకం దత్వా ఉద్ధనం ఆరోపేత్వా ఉదకస్స

తత్తభావం ఆగమయమానో అగ్గిసాలాయమేవ అట్ఠాసి. తత్తభావం జానిత్వా గన్త్వా తస్స భిక్ఖునో నిపన్నమఞ్చకోటియం గణ్హి, తదా భిక్ఖూ "అపేథ, భన్తే, మయం గణ్హిస్సామా"తి మఞ్చకం గహేత్వా అగ్గిసాలం ఆనయింసు. సత్థా అమ్బణం ఆహరాపేత్వా ఉణ్హోదకం ఆసిఞ్చిత్వా తేహి భిక్ఖూహి తస్స పారుపనం గాహాపేత్వా ఉణ్హోదకే మద్దాపేత్వా మన్దాతపే విస్సజ్జాపేసి. అథస్స సన్తికే ఠత్వా సరీరం ఉణ్హోదకేన తేమేత్వా ఘంసిత్వా న్హాపేసి, తస్స నహానపరియోసానే పారుపనం సుక్ఖి. అథ నం తం నివాసాపేత్వా నివత్థకాసావం ఉదకే మద్దాపేత్వా ఆతపే విస్సజ్జాపేసి. అథస్స గత్తే ఉదకే ఛిన్నమత్తే తమ్పి సుక్ఖి. సో ఏకం కాసావం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా సల్లహుకసరీరో ఏకగ్గచిత్తో మఞ్చకే నిపజ్జి. సత్థా తస్స ఉస్సీసకే ఠత్వా, "భిక్ఖు అయం తవ కాయో అపేతవిఞ్ఞాణో నిరుపకారో హుత్వా కలిఙ్గరం వియ పథవియం సేస్సతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧. "అచిరం వతయం కాయో, పథవిం అధిసేస్సతి;
ఛుద్ధో అపేతవిఞ్ఞాణో, నిరత్థంవ కలిఙ్గర"న్తి.

తత్థ **అచిరం వతా**తి భిక్ఖు న చిరస్సేవ **అయం కాయో పథవిం అధిసేస్సతి,** ఇమిస్సా పకతిసయనేన సయితాయ పథవియా ఉపరి సయిస్సతి . **ఛుద్ధో**తి అపవిద్ధో, అపగతవిఞ్ఞాణతాయ తుచ్ఛో హుత్వా సేస్సతీతి దస్సేతి. యథా కిం? **నిరత్థంవ కలిఙ్గరం** నిరుపకారం నిరత్థకం కట్ఠఖణ్డం వియ. దబ్బసమ్భారత్థికా హి మనుస్సా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఉజుకం ఉజుకసణ్ఠానేన వఙ్కం వఙ్కసణ్ఠానేన ఛిన్దిత్వా దబ్బసమ్భారం గణ్హన్తి, అవసేసం పన సుసిరఞ్చ పూతికఞ్చ అసారకఞ్చ గణ్ఠిజాతఞ్చ ఛిన్దిత్వా తత్థేవ ఛడ్డేన్తి. అఞ్ఞే దబ్బసమ్భారత్థికా ఆగన్త్వా తం గహేతారో నామ నత్థి, ఓలోకేత్వా అత్తనో ఉపకారకమేవ గణ్హన్తి, ఇతరం పథవీగతమేవ హోతి. తం పన తేన తేన ఉపాయేన మఞ్చపటిపాదకం వా పాదకథలికం వా ఫలకపీఠం వా కాతుం సక్కాపి భవేయ్య. ఇమస్మిం పన అత్తభావే ద్వత్తింసాయ కోట్ఠాసేసు ఏకకోట్ఠాసోపి మఞ్చపటిపాదకాదివసేన అఞ్ఞేన వా ఉపకారముఖేన గయ్హూపగో నామ నత్థి, కేవలం నిరత్థంవ కలిఙ్గరం అయం కాయో అపగతవిఞ్ఞాణో కతిపాహేనేవ పథవియం సేస్సతీతి.

దేసనావసానే పూతిగత్తతిస్సత్థేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. థేరోపి అరహత్తం పత్వావ పరినిబ్బాయి. సత్థా తస్స సరీరకిచ్చం కారాపేత్వా ధాతుయో గహేత్వా చేతియం కారాపేసి. భిక్ఖూ సత్థారం పుచ్ఛింసు – "భన్తే, పూతిగత్తతిస్సత్థేరో కుహిం నిబ్బత్తో"తి. "పరినిబ్బుతో, భిక్ఖవే"తి. "భన్తే, ఏవరూపస్స పన అరహత్తూపనిస్సయసమ్పన్నస్స భిక్ఖునో కిం కారణా గత్తం పుతికం జాతం, కిం కారణా అట్ఠీని భిన్నాని, కిమస్స కారణం అరహత్తస్స ఉపనిస్సయభావం పత్త"న్తి? "భిక్ఖవే, సబ్బమేతం ఏతస్స అత్తనా కతకమ్మేనేవ నిబ్బత్త"న్తి. "కిం పన తేన, భన్తే, కత"న్తి? "తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథా"తి అతీతం ఆహరి –

అయం కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే సాకుణికో హుత్వా బహూ సకుణే వధిత్వా ఇస్సరజనం ఉపట్ఠహి. తేసం దిన్నావసేసే విక్కిణాతి, "విక్కితావసేసా మారేత్వా ఠపితా పూతికా భవిస్సన్తీ"తి యథా ఉప్పతితుం న సక్కోన్తి, తథా తేసం జఙ్ఘట్ఠీని చ పక్ఖట్ఠీని చ భిన్దిత్వా రాసిం కత్వా ఠపేతి, తే పునదివసే విక్కిణాతి. అతిబహూనం పన లద్ధకాలే అత్తనోపి అత్థాయ పచాపేతి. తస్సేకదివసం రసభోజనే పక్కే ఏకో ఖీణాసవో పిణ్డాయ చరన్తో గేహద్వారే అట్ఠాసి. సో థేరం దిస్వా చిత్తం పసాదేత్వా, "మయా బహూ పాణా మారేత్వా ఖాదితా, అయ్యో చ మే గేహద్వారే ఠితో, అన్తోగేహే చ రసభోజనం సంవిజ్జతి, పిణ్డపాతమస్స దస్సామీ"తి తస్స పత్తం ఆదాయ పూరేత్వా రసపిణ్డపాతం దత్వా థేరం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, "భన్తే, తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్స మత్థకం పాపుణేయ్య"న్తి ఆహ. థేరో "ఏవం హోతూ"తి అనుమోదనం అకాసి. "భిక్ఖవే, తదా

కతకమ్మవసేనేతం తిస్సస్స నిప్ఫన్నం, సకుణానం అట్ఠిభేదననిస్సన్దేన తిస్సస్స గత్తఞ్చ పూతికం జాతం, అట్ఠీని చ భిన్నాని, ఖీణాసవస్స రసపిణ్డపాతదాననిస్సన్దేన అరహత్తం పత్తో”తి.

పూతిగత్తతిస్సత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. నన్దగోపాలకవత్థు

దిసో దిసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా కోసలజనపదే నన్దగోపాలకం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర అనాథపిణ్డికస్స గహపతినో నన్దో నామ గోపాలకో గోయూథం రక్ఖతి అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో. సో కిర యథా కేణియో జటిలో పబ్బజ్జావేసేన, ఏవం గోపాలకత్తేన రాజబలిం పరిహరన్తో అత్తనో కుటుమ్బం రక్ఖతి. సో కాలేన కాలం పఞ్చ గోరసే ఆదాయ అనాథపిణ్డికస్స సన్తికం ఆగన్త్వా సత్థారం పస్సతి, ధమ్మం సుణాతి, అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగమనత్థాయ సత్థారం యాచతి. సత్థా తస్స ఞాణపరిపాకం ఆగమయమానో ఆగన్త్వా పరిపక్కభావం ఞత్వా ఏకదివసం మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం చరన్తో మగ్గా ఓక్కమ్మ తస్స వసనట్ఠానాసన్నే అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీది. నన్దో సత్థు సన్తికం అగన్త్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పణీతం పఞ్చగోరసదానం అదాసి. సత్తమే దివసే సత్థా అనుమోదనం కత్వా దానకథాదిభేదం అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. కథాపరియోసానే నన్దగోపాలకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థు పత్తం గహేత్వా సత్థారం అనుగచ్ఛన్తో దూరం గన్త్వా, “తిట్ఠ, ఉపాసకా”తి నివత్తియమానో వన్దిత్వా నివత్తి. అథ నం ఏకో లుద్దకో విజ్ఝిత్వా మారేసి. పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తా భిక్ఖూ నం దిస్వా గన్త్వా సత్థారం ఆహంసు – “నన్దో, భన్తే, గోపాలకో తుమ్హాకం ఇధాగతత్తా మహాదానం దత్వా అనుగన్త్వా నివత్తేన్తో మారితో, సచే తుమ్హే నాగచ్ఛిస్సథ, నాస్స మరణం అభవిస్సా”తి. సత్థా , “భిక్ఖవే, మయి ఆగతేపి అనాగతేపి తస్స చతస్సో దిసా చతస్సో అనుదిసా చ గచ్ఛన్తస్సాపి మరణతో ముచ్చనూపాయో నామ నత్థి. యఞ్హి నేవ చోరా, న వేరినో కరోన్తి, తం ఇమేసం సత్తానం అన్తోపదుట్ఠం మిచ్ఛాపణిహితం చిత్తమేవ కరోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౨. “దిసో దిసం యం తం కయిరా, వేరీ వా పన వేరినం;
మిచ్ఛాపణిహితం చిత్తం, పాపియో నం తతో కరే”తి.

తత్థ **దిసో దిస**న్తి చోరో చోరం. “దిస్వా”తి పాఠసేసో. **యం తం కయిరా**తి యం తం తస్స అనయబ్యసనం కరేయ్య. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏకో ఏకస్స మిత్తదుబ్భీ చోరో పుత్తదారఖేత్తవత్థు గోమహింసాదీసు అపరజ్ఝన్తో యస్స అపరజ్ఝతి, తమ్పి తథేవ అత్తని అపరజ్ఝన్తం చోరం దిస్వా, **వేరి వా పన** కేనచిదేవ కారణేన బద్ధవేరం వేరిం దిస్వా అత్తనో కక్ఖళతాయ దారుణతాయ యం తం తస్స అనయబ్యసనం కరేయ్య, పుత్తదారం వా పీళేయ్య, ఖేత్తాదీని వా నాసేయ్య, జీవితా వా పన నం వోరోపేయ్య, దససు అకుసలకమ్మపథేసు మిచ్ఛాఠపితత్తా **మిచ్ఛాపహిణితం చిత్తం పాపియో నం తతో కరే** తం పురిసం తతో పాపతరం కరేయ్య. వుత్తప్పకారేహి, దిసో దిసస్స వా వేరీ వేరినో వా ఇమస్మింయేవ అత్తభావే దుక్ఖం వా ఉప్పాదేయ్య, జీవితక్ఖయం వా కరేయ్య. ఇదం పన అకుసలకమ్మపథేసు మిచ్ఛాఠపితం చిత్తం దిట్ఠేవ ధమ్మే అనయబ్యసనం పాపేతి, అత్తభావసతసహస్సేసుపి చతూసు అపాయేసు ఖిపిత్వా సీసం ఉక్ఖిపితుం న దేతీతి.

దేసనాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. మహాజనస్స సాత్థికా దేసనా జాతా. ఉపాసకేన పన భవన్తరే కతకమ్మం భిక్ఖూహి న పుచ్ఛితం, తస్మా సత్థారా న కథితన్తి.

నన్దగోపాలకవత్థు అట్ఠమం.

౯. సోరేయ్యత్థేరవత్థు

న తం మాతా పితా కయిరాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం జేతవనే విహరన్తో సోరేయ్యత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

వత్థు సోరేయ్యనగరే సముట్ఠితం, సావత్థియం నిట్ఠాపేసి. సమ్మాసమ్బుద్ధే సావత్థియం విహరన్తే సోరేయ్యనగరే సోరేయ్యసేట్ఠిపుత్తో ఏకేన సహాయకేన సద్ధిం సుఖయానకే నిసీదిత్వా మహన్తేన పరివారేన న్హానత్థాయ నగరా నిక్ఖమి. తస్మిం ఖణే మహాకచ్చాయనత్థేరో సోరేయ్యనగరం పిణ్డాయ పవిసితుకామో హుత్వా బహినగరే సఙ్ఘాటిం పారుపతి. థేరస్స చ సువణ్ణవణ్ణం సరీరం. సోరేయ్యసేట్ఠిపుత్తో తం దిస్వా చిన్తేసి – “అహో వత అయం వా థేరో మమ భరియా భవేయ్య, మమ వా భరియాయ సరీరవణ్ణో ఏతస్స సరీరవణ్ణో వియ భవేయ్యా”తి. తస్స చిన్తితమత్తేయేవ పురిసలిఙ్గం అన్తరధాయి, ఇత్థిలిఙ్గం పాతురహోసి. సో లజ్జమానో యానకా ఓరుయ్హ పలాయి. పరిజనో తం అసఞ్జానన్తో “కిమేత”న్తి ఆహ. సాపి తక్కసిలమగ్గం పటిపజ్జి. సహాయకోపిస్సా ఇతో చితో చ విచరిత్వాపి నాద్దస. సబ్బే న్హాయిత్వా గేహం అగమింసు. “కహం సేట్ఠిపుత్తో”తి చ వుత్తే, “న్హత్వా ఆగతో భవిస్సతీతి మఞ్ఞిమ్హా”తి వదింసు. అథస్స మాతాపితరో తత్థ తత్థ పరియేసిత్వా అపస్సన్తా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా, “మతో భవిస్సతీ”తి మతకభత్తం అదంసు. సా ఏకం తక్కసిలగామిం సత్థవాహం దిస్వా యానకస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో అనుబన్ధి.

అథ నం మనుస్సా దిస్వా, “అమ్హాకం యానకస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో అనుగచ్ఛతి, మయం ‘కస్సేసా దారికా’తి తం న జానామా”తి వదింసు. సాపి “తుమ్హే అత్తనో యానకం పాజేథ, అహం పదసా గమిస్సామీ”తి గచ్ఛన్తీ అఙ్గులిముద్దికం దత్వా ఏకస్మిం యానకే ఓకాసం కారేసి. మనుస్సా చిన్తయింసు – “తక్కసిలనగరే అమ్హాకం సేట్ఠిపుత్తస్స భరియా నత్థి, తస్స ఆచిక్ఖిస్సామ, మహాపణ్ణాకారో నో భవిస్సతీ”తి. తే గేహం గన్త్వా, “సామి, అమ్హేహి తుమ్హాకం ఏకం ఇత్థిరతనం ఆనీత”న్తి ఆహంసు. సో తం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా అత్తనో వయానురూపం అభిరూపం పాసాదికం దిస్వా ఉప్పన్నసినేహో గేహే అకాసి. పురిసా హి ఇత్థియో, ఇత్థియో వా పురిసా అభూతపుబ్బా నామ నత్థి. పురిసా హి పరస్స దారేసు అతిచరిత్వా కాలం కత్వా బహూని వస్ససతసహస్సాని నిరయే పచ్చిత్వా మనుస్సజాతిం ఆగచ్ఛన్తా అత్తభావసతే ఇత్థిభావం ఆపజ్జన్తి.

ఆనన్దత్థేరోపి కప్పసతసహస్సం పూరితపారమీ అరియసావకో సంసారే సంసరన్తో ఏకస్మిం అత్తభావే కమ్మారకులే నిబ్బత్తో. పరదారకమ్మం కత్వా నిరయే పచ్చిత్వా పక్కావసేసేన చుద్దససు అత్తభావేసు పురిసస్స పాదపరిచారికా ఇత్థీ అహోసి, సత్తసు అత్తభావేసు బీజుద్ధరణం పాపుణి. ఇత్థియో పన దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఇత్థిభావే ఛన్దం విరాజేత్వా, “ఇదం నో పుఞ్ఞం పురిసత్తభావపటిలాభాయ సంవత్తతూ”తి చిత్తం అధిట్ఠహిత్వా కాలం కత్వా పురిసత్తభావం పటిలభన్తి, పతిదేవతా హుత్వా సామికే సమ్మాపటిపత్తివసేనాపి పురిసత్తభావం పటిలభన్తేవ.

అయం పన సేట్ఠిపుత్తో థేరే అయోనిసో చిత్తం ఉప్పాదేత్వా ఇమస్మింయేవ అత్తభావే ఇత్థిభావం పటిలభి. తక్కసిలాయం సేట్ఠిపుత్తేన సద్ధిం సంవాసమన్వాయ పన తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం

లభిత్వా తస్స పదసా గమనకాలే అపరమ్పి పుత్తం పటిలభి. ఏవమస్సా కుచ్ఛియం వుత్థా ద్వే, సోరేయ్యనగరే తం పటిచ్చ నిబ్బత్తా ద్వేతి చత్తారో పుత్తా అహేసుం. తస్మిం కాలే సోరేయ్యనగరతో తస్సా సహాయకో సేట్ఠిపుత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి తక్కసిలం గన్త్వా సుఖయానకే నిసిన్నో నగరం పావిసి. అథ నం సా ఉపరిపాసాదతలే వాతపానం వివరిత్వా అన్తరవీథిం ఓలోకయమానా ఠితా దిస్వా సఞ్జానిత్వా దాసిం పేసేత్వా పక్కోసాపేత్వా మహాతలే నిసీదాపేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం అకాసి. అథ నం సో ఆహ – "భద్దే, త్వం ఇతో పుబ్బే అమ్హేహి న దిట్ఠపుబ్బా, అథ చ పన నో మహన్తం సక్కారం కరోసి, జానాసి త్వం అమ్హే"తి. "ఆమ, సామి, జానామి, నను తుమ్హే సోరేయ్యనగరవాసినో"తి? "ఆమ, భద్దే"తి. సా మాతాపితూనఞ్చ భరియాయ చ పుత్తానఞ్చ అరోగభావం పుచ్ఛి. ఇతరో "ఆమ, భద్దే, అరోగా"తి వత్వా "జానాసి త్వం ఏతే"తి ఆహ. "ఆమ సామి, జానామి. తేసం ఏకో పుత్తో అత్థి, సో కహం, సామీ"తి? "భద్దే, మా ఏతం కథేహి, మయం తేన సద్ధిం ఏకదివసం సుఖయానకే నిసీదిత్వా న్హాయితుం నిక్ఖన్తా నేవస్స గతిం జానామ, ఇతో చితో చ విచరిత్వా తం అదిస్వా మాతాపితూనం ఆరోచయిమ్హా, తేపిస్స రోదిత్వా కన్దిత్వా పేతకిచ్చం కిరింసూ"తి. "అహం సో, సామీ"తి. "అపేహి, భద్దే, కిం కథేసి మయ్హం సహాయో దేవకుమారో వియ ఏకో పురిసో"తి? "హోతు, సామి, అహం సో"తి. "అథ ఇదం కిం నామా"తి? "తం దివసం తే అయ్యో మహాకచ్చాయనత్థేరో దిట్ఠో"తి? "ఆమ, దిట్ఠో"తి. అహం అయ్యం మహాకచ్చాయనత్థేరం ఓలోకేత్వా, "అహో వత అయం వా థేరో మమ భరియా భవేయ్య , ఏతస్స వా సరీరవణ్ణో వియ మమ భరియాయ సరీరవణ్ణో భవేయ్యా"తి చిన్తేసిం. చిన్తితక్ఖణేయేవ మే పురిసలిఙ్గం అన్తరధాయి, ఇత్థిలిఙ్గం పాతుభవి. అథాహం లజ్జమానా కస్సచి కిఞ్చి వత్తుం అసక్కుణిత్వా తతో పలాయిత్వా ఇధాగతా, సామీతి.

"అహో వత తే భారియం కమ్మం కతం, కస్మా మయ్హం నాచిక్ఖి, అపిచ పన తే థేరో ఖమాపితో"తి? "న ఖమాపితో, సామి. జానాసి పన త్వం కహం థేరో"తి? "ఇమమేవ నగరం ఉపనిస్సాయ విహరతీ"తి. "సచే పిణ్డాయ చరన్తో ఇధాగచ్ఛేయ్య, అహం మమ అయ్యస్స భిక్ఖాహారం దదేయ్యం, సామీ"తి. "తేన హి సీఘం సక్కారం కరోహి, అమ్హాకం అయ్యం ఖమాపేస్సామా"తి సో థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో, "భన్తే, స్వే మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి ఆహ. "నను త్వం, సేట్ఠిపుత్త, ఆగన్తుకోసీ"తి. "భన్తే, మా అమ్హాకం ఆగన్తుకభావం పుచ్ఛథ, స్వే మే భిక్ఖం గణ్హథా"తి. థేరో అధివాసేసి, గేహేపి థేరస్స మహాసక్కారో పటియత్తో. థేరో పునదివసే తం గేహద్వారం అగమాసి. అథ నం నిసీదాపేత్వా పణీతేనాహారేన పరివిసిత్వా సేట్ఠిపుత్తో తం ఇత్థిం గహేత్వా థేరస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా, "భన్తే, మయ్హం సహాయికాయ ఖమథా"తి ఆహ. "కిమేత"న్తి? "అయం, భన్తే, పుబ్బే మయ్హం పియసహాయకో హుత్వా తుమ్హే ఓలోకేత్వా ఏవం నామ చిన్తేసి, అథస్స పురిసలిఙ్గం అన్తరధాయి, ఇత్థిలిఙ్గం పాతుభవి, ఖమథ, భన్తే"తి. "తేన హి ఉట్ఠహథ, ఖమామి వో అహ"న్తి. థేరేన "ఖమామీ"తి వుత్తమత్తేయేవ ఇత్థిలిఙ్గం అన్తరధాయి, పురిసలిఙ్గం పాతుభవి.

పురిసలిఙ్గే పాతుభూతమత్తేయేవ తం తక్కసిలాయ సేట్ఠిపుత్తో ఆహ – "సమ్మ సహాయక, ఇమే ద్వే దారకా తవ కుచ్ఛియం వుత్థత్తా మం పటిచ్చ నిబ్బత్తత్తా ఉభిన్నమ్పినో పుత్తా ఏవ, ఇధేవ వసిస్సామ, మా ఉక్కణ్ఠీ"తి. "సమ్మ, అహం ఏకేనత్తభావేన పఠమం పురిసో హుత్వా ఇత్థిభావం పత్వా పున పురిసో జాతోతి విప్పకారప్పత్తో, పఠమం మం పటిచ్చ ద్వే పుత్తా నిబ్బత్తా, ఇదాని మే కుచ్ఛితో ద్వే పుత్తా నిక్ఖన్తా, స్వాహం ఏకేనత్తభావేన విప్పకారప్పత్తో, పున 'గేహే వసిస్సతీ'తి సఞ్ఞం మా కరి, అహం మమ అయ్యస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామి. ఇమే ద్వే దారకా తవ భారాతి, ఇమేసు మా పమజ్జీ"తి వత్వా పుత్తే సీసే పరిచుమ్బిత్వా పరిమజ్జిత్వా ఉరే నిపజ్జాపేత్వా పితు నియ్యాదేత్వా నిక్ఖమిత్వా థేరస్స సన్తికే పబ్బజ్జం యాచి. థేరోపి నం పబ్బాజేత్వా ఉపసమ్పాదేత్వా గణ్హిత్వావ చారికం చరమానో అనుపుబ్బేన సావత్థిం అగమాసి. తస్స

సోరేయ్యత్థేరోతి నామం అహోసి. జనపదవాసినో తం పవత్తిం ఞత్వా సఙ్ఖుభిత్వా కోతూహలజాతా తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛింసు – "ఏవం కిర, భన్తే"తి? "ఆమ, ఆవుసో"తి. "భన్తే, ఏవరూపమ్పి కారణం నామ హోతి"? "తుమ్హాకం కుచ్ఛియం కిర ద్వే పుత్తా నిబ్బత్తా, తుమ్హే పటిచ్చ ద్వే జాతా, తేసం వో కతరేసు బలవసినేహో హోతీ"తి? "కుచ్ఛియం వుత్థకేసు, ఆవుసో"తి. ఆగతాగతా నిబద్ధం తథేవ పుచ్ఛింసు.

థేరో "కుచ్ఛియం వుత్థకేసు ఏవ సినేహో బలవా"తి పునప్పునం కథేన్తో హరాయమానో ఏకోవ నిసీదతి, ఏకోవ తిట్ఠతి. సో ఏవం ఏకత్తూపగతో అత్తభావే ఖయవయం సముట్ఠాపేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అథ నం ఆగతాగతా పుచ్ఛన్తి – "భన్తే, ఏవం కిర నామ అహోసీ"తి? "ఆమావుసో"తి. "కతరేసు సినేహో బలవా"తి? "మయ్హం కత్థచి సినేహో నామ నత్థీ"తి. భిక్ఖూ "అయం అభూతం కథేసి, పురిమదివసేసు 'కుచ్ఛియం వుత్థపుత్తేసు సినేహో బలవా'తి వత్వా ఇదాని 'మయ్హం కత్థచి సినేహో నత్థీ'తి వదతి, అఞ్ఞం బ్యాకరోతి, భన్తే"తి ఆహంసు. సత్థా "న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో అఞ్ఞం బ్యాకరోతి, మమ పుత్తస్స సమ్మాపణిహితేన చిత్తేన మగ్గస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ న కత్థచి సినేహో జాతో, యం సమ్పత్తిం నేవ మాతా, న పితా కాతుం సక్కోతి, తం ఇమేసం సత్తానం అబ్భన్తరే పవత్తం సమ్మాపణిహితం చిత్తమేవ దేతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౩. "న తం మాతా పితా కయిరా, అఞ్ఞే వాపి చ ఞాతకా;
సమ్మాపణిహితం చిత్తం, సేయ్యసో నం తతో కరే"తి.

తత్థ **న తన్తి** తం కారణం నేవ మాతా కరేయ్య, న పితా, న అఞ్ఞే ఞాతకా. **సమ్మాపణిహితన్తి** దససు కుసలకమ్మపథేసు సమ్మా ఠపితం. **సేయ్యసో నం తతో కరే**తి తతో కారణతో సేయ్యసో నం వరతరం ఉత్తరితరం కరేయ్య, కరోతీతి అత్థో. మాతాపితరో హి పుత్తానం ధనం దదమానా ఏకస్మిංయేవ అత్తభావే కమ్మం అకత్వా సుఖేన జీవికకప్పనం ధనం దాతుం సక్కోన్తి. విసాఖాయ మాతాపితరోపి తావ మహద్ధనా మహాభోగా, తస్సా ఏకస్మింయేవ అత్తభావే సుఖేన జీవికకప్పనం ధనం అదంసు. చతూసు పన దీపేసు చక్కవత్తిసిరిం దాతుం సమత్థా మాతాపితరోపి నామ పుత్తానం నత్థి, పగేవ దిబ్బసమ్పత్తిం వా పఠమజ్ఝానాదిసమ్పత్తిం వా, లోకుత్తరసమ్పత్తిదానే కథావ నత్థి, సమ్మాపణిహితం పన చిత్తం సబ్బమ్పేతం సమ్పత్తిం దాతుం సక్కోతి. తేన వుత్తం "సేయ్యసో నం తతో కరే"తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

సోరేయ్యత్థేరవత్థు నవమం.

చిత్తవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తతియో వగ్గో.

౪. పుప్ఫవగ్గో

౧. పథవికథాపసుతపఞ్చసతభిక్ఖువత్థు

కో ఇమం పథవిం విచేస్సతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో పథవికథాపసుతే పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర భగవతా సద్ధిం జనపదచారికం చరిత్వా జేతవనం ఆగన్త్వా సాయన్హసమయే ఉపట్ఠానసాలాయం సన్నిసిన్నా అత్తనా గతగతట్ఠానేసు "అసుకగామతో అసుకగామగమనట్ఠానే సమం విసమం కద్దమబహులం సక్ఖరబహులం కాళమత్తికం తమ్బమత్తిక"న్తి పథవికథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా, "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా, "భన్తే, అమ్హేహి విచరితట్ఠానే పథవికథాయా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, ఏసా బాహిరపథవీ నామ, తుమ్హేహి అజ్ఝత్తికపథవియం పరికమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౪౪. "కో ఇమం పథవిం విచేస్సతి,
యమలోకఞ్చ ఇమం సదేవకం;
కో ధమ్మపదం సుదేసితం,
కుసలో పుప్ఫమివ పచేస్సతి.

౪౫. "సేఖో పథవిం విచేస్సతి,
యమలోకఞ్చ ఇమం సదేవకం;
సేఖో ధమ్మపదం సుదేసితం,
కుసలో పుప్ఫమివ పచేస్సతీ"తి.

తత్థ **కో ఇమ**న్తి కో ఇమం అత్తభావసఙ్ఖాతం పథవిం. **విచేస్సతీ**తి అత్తనో ఞాణేన విచినిస్సతి విజానిస్సతి, పటివిజ్ఝిస్సతి, సచ్ఛికరిస్సతీతి అత్థో. **యమలోకఞ్చా**తి చతుబ్బిధం అపాయలోకఞ్చ. **ఇమం సదేవక**న్తి ఇమం మనుస్సలోకఞ్చ దేవలోకేన సద్ధిం కో విచేస్సతి విచినిస్సతి విజానిస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి సచ్ఛికరిస్సతీతి పుచ్ఛి. **కో ధమ్మపదం సుదేసిత**న్తి యథాసభావతో కథితత్తా సుదేసితం సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మసఙ్ఖాతం ధమ్మపదం **కుసలో** మాలాకారో **పుప్ఫం** విచినన్తో వియ **కో పచేస్సతి** విచినిస్సతి విజానిస్సతి ఉపపరిక్ఖిస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి, సచ్ఛికరిస్సతీతి అత్థో. **సేఖో**తి అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాతి ఇమా తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖనతో సోతాపత్తిమగ్గట్ఠం ఆదిం కత్వా యావ అరహత్తమగ్గట్ఠా సత్తవిధో సేఖో ఇమం అత్తభావసఙ్ఖాతం పథవిం అరహత్తమగ్గేన తతో ఛన్దరాగం అపకడ్ఢన్తో విచేస్సతి విచినిస్సతి విజానిస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి సచ్ఛికరిస్సతి. **యమలోకఞ్చా**తి తం యథావుత్తపకారం యమలోకఞ్చ ఇమం మనుస్సలోకఞ్చ సహ దేవేహి సదేవకం స్వేవ విచేస్సతి విచినిస్సతి విజానిస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి సచ్ఛికరిస్సతి. **సేఖో**తి స్వేవ సత్తవిధో సేఖో, యథా నామ కుసలో మాలాకారో పుప్ఫారామం పవిసిత్వా తరుణమకుళాని చ పాణకవిద్ధాని చ మిలాతాని చ గణ్ఠికజాతాని చ పుప్ఫాని వజ్జేత్వా సోభనాని సుజాతసుజాతానేవ పుప్ఫాని విచినాతి, ఏవమేవ ఇమం సుకథితం సునిద్దిట్ఠం

బోధిపక్ఖియధమ్మపదమ్పి పఞ్ఞాయ పచేస్సతి విచినిస్సతి ఉపపరిక్ఖిస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి సచ్ఛికరిస్సతీతి సత్థా సయమేవ పఞ్హం విస్సజ్జేసి.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు. సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పథవికథాపసుతపఞ్చసతభిక్ఖువత్థు పఠమం.

౨. మరీచికమ్మట్ఠానికత్థేరవత్థు

ఫేణూపమన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో అఞ్ఞతరం మరీచికమ్మట్ఠానికం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా, "సమణధమ్మం కరిస్సామీ"తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఘటేత్వా వాయమిత్వా అరహత్తం పత్తుం అసక్కోన్తో "విసేసేత్వా కమ్మట్ఠానం కథాపేస్సామీ"తి సత్థు సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే మరీచిం దిస్వా, "యథా అయం గిమ్హసమయే ఉట్ఠితా మరీచి దూరే ఠితానం రూపగతా వియ పఞ్ఞాయతి, సన్తికం ఆగచ్ఛన్తానం నేవ పఞ్ఞాయతి, అయం అత్తభావోపి ఉప్పాదవయట్ఠేన ఏవరూపో"తి మరీచికమ్మట్ఠానం భావేన్తో ఆగన్త్వా మగ్గకిలన్తో అచిరవతియం న్హాయిత్వా ఏకస్మిం చణ్డసోతతీరే రుక్ఖఛాయాయ నిసిన్నో ఉదకవేగాభిఘాతేన ఉట్ఠహిత్వా మహన్తే మహన్తే ఫేణపిణ్డే భిజ్జమానే దిస్వా, "అయం అత్తభావోపి ఉప్పజ్జిత్వా భిజ్జనట్ఠేన ఏవరూపోయేవా"తి ఆరమ్మణం అగ్గహేసి. సత్థా గన్ధకుటియం ఠితోవ తం థేరం దిస్వా, "ఏవమేవ, భిక్ఖు, ఏవరూపోవాయం అత్తభావో ఫేణపిణ్డో వియ మరీచి వియ ఉప్పజ్జనభిజ్జనసభావోయేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౬. "ఫేణూపమం కాయమిమం విదిత్వా,
మరీచిధమ్మం అభిసమ్బుధానో;
ఛేత్వాన మారస్స పపుప్ఫకాని,
అదస్సనం మచ్చురాజస్స గచ్ఛే"తి.

తత్థ **ఫేణూపమ**న్తి ఇమం కేసాదిసమూహసఙ్ఖాతం కాయం అబలదుబ్బలట్ఠేన అనద్ధనియతావకాలికట్ఠేన ఫేణపిణ్డసరిక్ఖకోతి విదిత్వా. **మరీచిధమ్మ**న్తి యథా మరీచి దూరే ఠితానం రూపగతా వియ గయ్హూపగా వియ హోతి, సన్తికే ఉపగచ్ఛన్తానం రిత్తా తుచ్ఛా అగయ్హూపగా సమ్పజ్జతి, ఏవమేవ ఖణికఇత్తరపచ్చుపట్ఠానట్ఠేన అయం కాయోపి మరీచిధమ్మోతి **అభిసమ్బుధానో** బుజ్ఝన్తో, జానన్తోతి అత్థో. **మారస్స పపుప్ఫకానీ**తి మారస్స పపుప్ఫకసఙ్ఖాతాని తేభూమకాని వట్టాని అరియమగ్గేన ఛిన్దిత్వా ఖీణాసవో భిక్ఖు మచ్చురాజస్స అదస్సనం అవిసయం అమతమహానిబ్బానం గచ్ఛేయ్యాతి.

గాథాపరియోసానే థేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా సత్థు సువణ్ణవణ్ణం సరీరం థోమేన్తో వణ్ణేన్తో వన్దన్తోవ ఆగతోతి.

మరీచికమ్మట్ఠానికత్థేరవత్థు దుతియం.

౩. విటటూభవత్థు

పుప్ఫానిహేవ పచినన్తన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో సపరిసం మహోఘేన అజ్ఝోత్థరిత్వా మారితం విటటూభం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – సావత్థియఞ్హి మహాకోసలరఞ్ఞో పుత్తో పసేనదికుమారో నామ. వేసాలియం లిచ్ఛవిరఞ్ఞో పుత్తో లిచ్ఛవికుమారో మహాలి నామ, కుసినారాయం మల్లరాజపుత్తో బన్ధులో నామాతి ఇమే తయో దిసాపామోక్ఖస్సాచరియస్స సన్తికే సిప్పుగ్గహణత్థం తక్కసిలం గన్త్వా బహినగరే సాలాయ సమాగతా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆగతకారణఞ్చ కులఞ్చ నామఞ్చ పుచ్ఛిత్వా సహాయకా హుత్వా ఏకతోవ ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా సిప్పం సిక్ఖన్తా న చిరస్సేవ ఉగ్గహితసిప్పా ఆచరియం ఆపుచ్ఛిత్వా ఏకతోవ నిక్ఖమిత్వా సకసకట్ఠానాని అగమంసు. తేసు **పసేనదికుమారో** పితు సిప్పం దస్సేత్వా పసన్నేన పితరా రజ్జే అభిసిత్తో. **మహాలికుమారో** లిచ్ఛవీనం సిప్పం దస్సేన్తో మహన్తేన ఉస్సాహేన దస్సేసి, తస్స అక్ఖీని భిజ్జిత్వా అగమంసు. లిచ్ఛవిరాజానో “అహో వత అమ్హాకం ఆచరియో అక్ఖివినాసం పత్తో, న నం పరిచ్చజిస్సామ, ఉపట్ఠహిస్సామ న”న్తి తస్స సతసహస్సుట్ఠానకం ఏకం ద్వారం అదంసు. సో తం నిస్సాయ పఞ్చసతే లిచ్ఛవిరాజపుత్తే సిప్పం సిక్ఖాపేన్తో వసి. **బన్ధులకుమారో** సట్ఠిం సట్ఠిం వేళూ గహేత్వా మజ్ఝే అయసలాకం పక్ఖిపిత్వా సట్ఠికలాపే ఉస్సాపేత్వా ఠపితే మల్లరాజకులేహి “ఇమే కప్పేతూ”తి వుత్తో అసీతిహత్థం ఆకాసం ఉల్లఙ్ఘిత్వా అసినా కప్పేన్తో అగమాసి. సో ఓసానకలాపే అయసలాకాయ “కిరీ”తి సద్దం సుత్వా, “కిం ఏత”న్తి పుచ్ఛిత్వా సబ్బకలాపేసు అయసలాకానం ఠపితభావం ఞత్వా అసిం ఛడ్డేత్వా రోదమానో “మయ్హం ఏత్తకేసు ఞాతిసుహజ్జేసు ఏకోపి ససినేహో హుత్వా ఇమం కారణం నాచిక్ఖి. సచే హి అహం జానేయ్యం, అయసలాకాయ సద్దం అనుట్ఠాపేన్తోవ ఛిన్దేయ్య”న్తి వత్వా, “సబ్బేపిమే మారేత్వా రజ్జం కరేయ్య”న్తి మాతాపితూనం కథేసి. తేహి “పవేణిరజ్జం నామ, తాత, ఇదం న లబ్భా ఏవం కాతు”న్తి నానప్పకారేన వారితో “తేన హి మమ సహాయకస్స సన్తికం గమిస్సామీ”తి సావత్థిం అగమాసి.

పసేనది కోసలో రాజా తస్సాగమనం సుత్వా పచ్చుగ్గన్త్వా మహన్తేన సక్కారేన తం నగరం పవేసేత్వా సేనాపతిట్ఠానే ఠపేసి. సో మాతాపితరో పక్కోసాపేత్వా తత్థేవ వాసం కప్పేసి. అథేకదివసం రాజా ఉపరిపాసాదే ఠితో అన్తరవీథిం ఓలోకయమానో “అనాథపిణ్డికస్స చూళఅనాథపిణ్డికస్స విసాఖాయ సుప్పవాసాయా”తి ఏతేసం గేహే నిచ్చం భత్తకిచ్చత్థాయ గచ్ఛన్తే అనేకసహస్సే భిక్ఖూ దిస్వా, “కహం, అయ్యా, గచ్ఛన్తీ”తి పుచ్ఛిత్వా, “దేవ, అనాథపిణ్డికస్స గేహే నిచ్చభత్తసలాకభత్తగిలానభత్తాదీనం అత్థాయ దేవసికం ద్వే భిక్ఖుసహస్సాని గచ్ఛన్తి, చూళఅనాథపిణ్డికస్స గేహే పఞ్చసతాని, తథా విసాఖాయ తథా సుప్పవాసాయా”తి వుత్తే సయమ్పి భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉపట్ఠహితుకామో విహారం గన్త్వా భిక్ఖుసహస్సేన సద్ధిం సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం సహత్థా దానం దత్వా సత్తమే దివసే సత్థారం వన్దిత్వా, “భన్తే, పఞ్చహి మే భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిబద్ధం భిక్ఖం గణ్హథా”తి ఆహ. “మహారాజ బుద్ధా నామ ఏకట్ఠానే నిబద్ధం భిక్ఖం న గణ్హన్తి, బహూ జనా బుద్ధానం ఆగమనం పచ్చాసీసన్తీ”తి. “తేన హి ఏకం భిక్ఖుం నిబద్ధం పేసేథా”తి ఆహ. సత్థా ఆనన్దత్థేరస్స భారం అకాసి. రాజా భిక్ఖుసఙ్ఘే ఆగతే పత్తం గహేత్వా, “ఇమే నామ పరివిసన్తూ”తి అవిచారేత్వావ సత్తాహం సయమేవ పరివిసిత్వా అట్ఠమే దివసే విక్ఖిత్తచిత్తో పముజ్జమకాసి. రాజకులే నామ అనాణత్తా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా భిక్ఖూ నిసీదాపేత్వా పరివిసితుం న లభన్తి “న మయం ఇధ ఠాతుం సక్ఖిస్సామా”తి బహూ భిక్ఖూ పక్కమింసు. రాజా దుతియదివసేపి పముజ్జి, దుతియదివసేపి బహూ భిక్ఖూ పక్కమింసు. తతియదివసేపి పముజ్జి, తదా ఆనన్దత్థేరం ఏకకమేవ ఠపేత్వా అవసేసా పక్కమింసు. పుఞ్ఞవన్తా నామ

కారణవసికా హోన్తి, కులానం పసాదం రక్ఖన్తి. తథాగతస్స చ సారిపుత్తత్థేరో మహామోగ్గల్లానత్థేరోతి ద్వే అగ్గసావకా, ఖేమా ఉప్పలవణ్ణాతి ద్వే అగ్గసావికా, ఉపాసకేసు చిత్తో, గహపతి, హత్థకో ఆళవకోతి ద్వే అగ్గఉపాసకా, ఉపాసికాసు వేళుకణ్ఠకీ నన్దమాతా, ఖుజ్జుత్తరాతి ద్వే అగ్గఉపాసికా, ఇతి ఇమే అట్ఠ జనే ఆదిం కత్వా ఠానన్తరపత్తా సబ్బేపి సావకా ఏకదేసేన దసన్నం పారమీనం పూరితత్తా మహాపుఞ్ఞా అభినీహారసమ్పన్నా. ఆనన్దత్థేరోపి కప్పసతసహస్సం పూరితపారమీ అభినీహారసమ్పన్నో మహాపుఞ్ఞో అత్తనో కారణవసికతాయ కులస్స పసాదం రక్ఖన్తో అట్ఠాసి. తం ఏకకమేవ నిసీదాపేత్వా పరివిసింసు.

రాజా భిక్ఖూనం గతకాలే ఆగన్త్వా ఖాదనీయభోజనీయాని తథేవ ఠితాని దిస్వా, “కిం, అయ్యా, నాగమింసూ”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఆనన్దత్థేరో ఏకకోవ ఆగతో దేవా”తి సుత్వా, “అద్ధా ఏత్తకం మే భత్తచ్ఛేదనమకంసూ”తి భిక్ఖూనం కుద్ధో సత్థు సన్తికం గన్త్వా, “భన్తే, మయా పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం భిక్ఖా పటియత్తా, ఆనన్దత్థేరో కిర ఏకకోవాగతో, పటియత్తా భిక్ఖా తథేవ ఠితా, పఞ్చసతా భిక్ఖూ మమ గేహే సఞ్ఞం న కరింసు, కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఆహ. సత్థా భిక్ఖూనం దోసం అవత్వా, “మహారాజ, మమ సావకానం తుమ్హేహి సద్ధిం విస్సాసో నత్థి, తేన న గతా భవిస్సన్తీ”తి వత్వా కులానం అనుపగమనకారణఞ్చ ఉపగమనకారణఞ్చ పకాసేన్తో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా ఇమం సుత్తమాహ –

> “నవహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతం కులం అనుపగన్త్వా వా నాలం ఉపగన్తుం, ఉపగన్త్వా వా నాలం ఉపనిసీదితుం. కతమేహి నవహి? న మనాపేన పచ్చుట్ఠేన్తి, న మనాపేన అభివాదేన్తి, న మనాపేన ఆసనం దేన్తి, సన్తమస్స పరిగుహన్తి, బహుకమ్పి థోకం దేన్తి, పణీతమ్పి లూఖం దేన్తి, అసక్కచ్చం దేన్తి నో సక్కచ్చం, న ఉపనిసీదన్తి ధమ్మస్సవనాయ, భాసితమస్స న సుస్సూసన్తి . ఇమేహి ఖో, భిక్ఖవే, నవహఙ్గేహి సమన్నాగతం కులం అనుపగన్త్వా వా నాలం ఉపగన్తుం, ఉపగన్త్వా వా నాలం ఉపనిసీదితుం.
>
> “నవహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతం కులం అనుపగన్త్వా వా అలం ఉపగన్తుం, ఉపగన్త్వా వా అలం ఉపనిసీదితుం. కతమేహి నవహి? మనాపేన పచ్చుట్ఠేన్తి, మనాపేన అభివాదేన్తి, మనాపేన ఆసనం దేన్తి, సన్తమస్స న పరిగుహన్తి, బహుకమ్పి బహుకం దేన్తి, పణీతమ్పి పణీతం దేన్తి, సక్కచ్చం దేన్తి నో అసక్కచ్చం, ఉపనిసీదన్తి ధమ్మస్సవనాయ, భాసితమస్స సుస్సూసన్తి. ఇమేహి ఖో, భిక్ఖవే, నవహఙ్గేహి సమన్నాగతం కులం అనుపగన్త్వా వా అలం ఉపగన్తుం, ఉపగన్త్వా వా అలం ఉపనిసీదితు”న్తి (అ॰ ని॰ ౯.౧౭).

ఇతి ఖో, మహారాజ, మమ సావకా తుమ్హాకం సన్తికా విస్సాసం అలభన్తా న గతా భవిస్సన్తీతి. పోరాణకపణ్డితాపి హి అవిస్సాసికట్ఠానే సక్కచ్చం ఉపట్ఠియమానాపి మారణన్తికం వేదనం పత్వా విస్సాసికట్ఠానమేవ అగమింసూతి. “కదా, భన్తే”తి రఞ్ఞా పుట్ఠో అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కేసవో నామ రాజా రజ్జం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తం పఞ్చ పురిససతాని అనుపబ్బజింసు. సో కేసవతాపసో నామ అహోసి. పసాధనకప్పకో పనస్స అనుపబ్బజిత్వా కప్పకో నామ అన్తేవాసికో అహోసి. కేసవతాపసో పరిసాయ సద్ధిం అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసిత్వా వస్సారత్తసమయే లోణమ్బిలసేవనత్థాయ బారాణసిం పత్వా భిక్ఖాయ పావిసి. అథ నం రాజా దిస్వా పసీదిత్వా చతుమాసం అత్తనో సన్తికే వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఉయ్యానేవ వసాపేన్తో సయం సాయంపాతం అస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి. అవసేసా తాపసా కతిపాహం వసిత్వా

హత్థిసద్దాదీహి ఉబ్బాళ్హా హుత్వా ఉక్కణ్ఠిత్వా, “ఆచరియ, ఉక్కణ్ఠితమ్హా, గచ్ఛామా”తి ఆహంసు. “కహం, తాతా”తి? “హిమవన్తం, ఆచరియా”తి. రాజా అమ్హాకం ఆగతదివసేయేవ చతుమాసం ఇధ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి. “కథం గమిస్సథ, తాతా”తి? “తుమ్హేహి అమ్హాకం అనాచిక్ఖిత్వావ పటిఞ్ఞా దిన్నా, మయం ఇధ న సక్కోమ వసితుం, ఇతో అవిదూరే తుమ్హాకం పవత్తిస్సవనట్ఠానే వసిస్సామా”తి వన్దిత్వా పక్కమింసు. కప్పన్తేవాసికేన సద్ధిం ఆచరియో ఓహీయి.

రాజా ఉపట్ఠానం ఆగతో, “కహం, అయ్యా”తి పుచ్ఛి. “సబ్బే ఉక్కణ్ఠితమ్హాతి వత్వా హిమవన్తం గతా, మహారాజా”తి ఆహ. కప్పకోపి న చిరస్సేవ ఉక్కణ్ఠిత్వా ఆచరియేన పునప్పునం వారియమానోపి “న సక్కోమీ”తి వత్వా పక్కామి. ఇతరేసం పన సన్తికం అగన్త్వా ఆచరియస్స పవత్తిం సుణన్తో అవిదూరే ఠానే వసి. అపరభాగే ఆచరియస్స అన్తేవాసికే అనుస్సరన్తస్స కుచ్ఛిరోగో ఉప్పజ్జి. రాజా వేజ్జేహి తికిచ్ఛాపేసి, రోగో న వూపసమ్మతి. తాపసో ఆహ – “కిం, మహారాజ, ఇచ్ఛసి మే రోగవూపసమ”న్తి? “భన్తే, సచాహం సక్కుణేయ్యం, ఇదానేవ వో ఫాసుకం కరేయ్య”న్తి. “మహారాజ, సచే మే ఫాసుకం ఇచ్ఛసి, మం అన్తేవాసికానం సన్తికం పేసేహీ”తి. రాజా “సాధు , భన్తే”తి తం మఞ్చకే నిపజ్జాపేత్వా నారదఅమచ్చప్పముఖే చత్తారో అమచ్చే “మమ అయ్యస్స పవత్తిం ఞత్వా, మయ్హం సాసనం పహిణేయ్యాథా”తి ఉయ్యోజేసి. కప్పన్తేవాసికో ఆచరియస్స ఆగమనం సుత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఇతరే “కహ”న్తి వుత్తే, “అసుకట్ఠానే కిర వసన్తీ”తి ఆహ. తేపి ఆచరియస్సాగమనభావం సుత్వా తత్థేవ సమోసరిత్వా ఆచరియస్స ఉణ్హోదకం దత్వా ఫలాఫలం అదంసు. తం ఖణఞ్ఞేవ రోగో వూపసమ్మతి. సో కతిపాహేనేవ సువణ్ణవణ్ణో అహోసి. అథ నం నారదో పుచ్ఛి –

“మనుస్సిన్దం జహిత్వాన, సబ్బకామసమిద్ధినం;
కథం ను భగవా కేసీ, కప్పస్స రమతి అస్సమే.

“సాదూని రమణీయాని, సన్తి వక్ఖా మనోరమా;
సుభాసితాని కప్పస్స, నారద రమయన్తి మం.

“సాలీనం ఓదనం భుఞ్జే, సుచిం మంసూపసేచనం;
కథం సామాకనీవారం, అలోణం ఛాదయన్తి తం.

“సాదుం వా యది వాసాదుం, అప్పం వా యది వా బహుం;
విస్సత్థో యత్థ భుఞ్జేయ్య, విస్సాసపరమా రసా”తి. (జా॰ ౧.౪.౧౮౧-౧౮౪);

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేన్తో “తదా రాజా మోగ్గల్లానో అహోసి, నారదో సారిపుత్తో, కప్పన్తేవాసికో ఆనన్దో, కేసవతాపసో అహమేవా”తి వత్వా, “ఏవం, మహారాజ, పుబ్బేపి పణ్డితా మారణన్తికం వేదనం పత్వా విస్సాసికట్ఠానం గమింసు, మమ సావకా తుమ్హాకం సన్తికే విస్సాసం న లభన్తి మఞ్ఞే”తి ఆహ. రాజా “భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం మయా విస్సాసం కాతుం వట్టతి, కథం ను ఖో కరిస్సామీతి సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ఞాతిధీతరం మమ గేహే కాతుం వట్టతి, ఏవం సన్తే ‘దహరా చ సామణేరా చ సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ఞాతిరాజా’తి మమ సన్తికం విస్సత్థా నిబద్ధం ఆగమిస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా – “ఏకం మే ధీతరం దేన్తూ”తి సాకియానం సన్తికం సాసనం పేసేసి. “కతరస్స సక్యస్స ధీతా”తి చ పుచ్ఛిత్వా, “ఞత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి వత్వా దూతే ఆణాపేసి. దూతా గన్త్వా సాకియే దారికం యాచింసు. తే సన్నిపతిత్వా, “పక్ఖన్తరికో

రాజా, సచే న దస్సామ, వినాసేస్సతి నో, న ఖో పన అమ్హేహి కులేన సదిసో, కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి మన్తయింసు. మహానామో “మమ దాసియా కుచ్ఛిమ్హి జాతా వాసభఖత్తియా నామ ధీతా రూపసోభగ్గప్పత్తా అత్థి, తం దస్సామా”తి వత్వా దూతే ఆహ – “సాధు, రఞ్ఞో దారికం దస్సామా”తి. “సా కస్స, ధీతా”తి? “సమ్మాసమ్బుద్ధస్స చూళపితుపుత్తస్స మహానామస్స సక్కస్స ధీతా వాసభఖత్తియా నామా”తి.

తే గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా “యది ఏవం, సాధు, సీఘం ఆనేథ, ఖత్తియా చ నామ బహుమాయా, దాసిధీతరమ్పి పహిణేయ్యుం, పితరా సద్ధిం ఏకభాజనే భుఞ్జన్తిం ఆనేయ్యాథా”తి పేసేసి. తే గన్త్వా, “దేవ, తుమ్హేహి సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జన్తిం రాజా ఇచ్ఛతీ”తి ఆహంసు. మహానామో “సాధు, తాతా”తి తం అలఙ్కారాపేత్వా అత్తనో భోజనకాలే పక్కోసాపేత్వా తాయ సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జనాకారం దస్సేత్వా దూతానం నియ్యాదేసి. తే తం ఆదాయ సావత్థిం గన్త్వా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా తుట్ఠమానసో తం పఞ్చన్నం ఇత్థిసతానం జేట్ఠికం కత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే అభిసిఞ్చి. సా న చిరస్సేవ సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి.

అథస్స నామగ్గహణదివసే రాజా దారకస్స అయ్యకస్స సన్తికం పేసేసి “సక్యరాజధీతా వాసభఖత్తియా పుత్తం విజాతా, కిమస్స నామం కరోమా”తి? తం పన సాసనం గహేత్వా గతో అమచ్చో థోకం బధిరధాతుకో, సో గన్త్వా రఞ్ఞో అయ్యకస్స ఆరోచేసి, సో తం సుత్వా “వాసభఖత్తియా పుత్తం అవిజాయిత్వాపి సబ్బజనం అభిభవి, ఇదాని పన రఞ్ఞో అతివియ వల్లభా భవిస్సతీ”తి ఆహ. బధిరో అమచ్చో “వల్లభా”తి వచనం దుస్సుతం సుత్వా “విటటూభో”తి సల్లక్ఖేత్వా రాజానం ఉపగన్త్వా, “దేవ, కుమారస్స కిర ‘విటటూభో’తి నామం కరోథా”తి ఆహ. రాజా “పోరాణకం నో కులసన్తకం నామం భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా తం నామం అకాసి. అథస్స దహరకాలేయేవ రాజా “సత్థు పియం కరోమీ”తి సేనాపతిట్ఠానం అదాసి.

సో కుమారపరిహారేన వడ్ఢన్తో సత్తవస్సికకాలే అఞ్ఞేసం కుమారానం మాతామహకులతో హత్థిరూపకఅస్సరూపకాదీని ఆహరియమానాని దిస్వా మాతరం పుచ్ఛి – “అమ్మ, అఞ్ఞేసం మాతామహకులతో పణ్ణాకారో ఆహరీయతి, మయ్హం కోచి కిఞ్చి న పేసేసి, కిం త్వం నిమాతా నిపితా”తి? అథ నం సా, “తాత, తవ సక్యరాజానో మాతామహా దూరే పన వసన్తి, తేన తే కిఞ్చి న పేసేన్తీ”తి వఞ్చేసి. సోళసవస్సికకాలే, “అమ్మ, తవ మాతామహకులం పస్సితుకామోమ్హీ”తి వత్వా, “అలం, తాత, కిం తత్థ గన్త్వా కరిస్సతీ”తి వారియమానోపి పునప్పునం యాచి. అథస్స మాతా “తేన హి గచ్ఛా”తి సమ్పటిచ్ఛి. సో పితు ఆరోచేత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమి. వాసభఖత్తియా పురేతరం పణ్ణం పేసేసి – “అహం ఇధ సుఖం వసామి, మాస్స కిఞ్చి సామినో అన్తరం దస్సయింసూ”తి. సాకియా విటటూభస్స ఆగమనం ఞత్వా, “వన్దితుం న సక్కోమా”తి తస్స దహరదహరే కుమారే జనపదం పహిణిత్వా తస్మిం కపిలపురం సమ్పత్తే సన్థాగారే సన్నిపతింసు. కుమారో తత్థ గన్త్వా అట్ఠాసి.

అథ నం “అయం తే, తాత, మాతామహో, అయం మాతులో”తి వత్వా వన్దాపేసుం. సో సబ్బే వన్దమానో విచరిత్వా ఏకమ్పి అత్తానం వన్దన్తం అదిస్వా “కిం ను ఖో మం వన్దన్తా నత్థీ”తి పుచ్ఛి. సాకియా, “తాత, తే కనిట్ఠకుమారా జనపదం గతా”తి వత్వా తస్స మహన్తం సక్కారం కరింసు. సో కతిపాహం వసిత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమి. అథేకా దాసీ సన్థాగారే తేన నిసిన్నఫలకం “ఇదం వాసభఖత్తియాయ దాసియా పుత్తస్స నిసిన్నఫలక”న్తి అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా ఖీరోదకేన ధోవి. ఏకో పురిసో అత్తనో ఆవుధం పముస్సిత్వా నివత్తో తం గణ్హన్తో విటటూభకుమారస్స అక్కోసనసద్దం సుత్వా తం కారణం పుచ్ఛిత్వా, “వాసభఖత్తియా దాసియా కుచ్ఛిమ్హి మహానామసక్కం పటిచ్చ జాతా”తి ఞత్వా బలకాయస్స కథేసి.

“వాసభఖత్తియా కిర దాసిధీతా”తి మహాకోలాహలం అహోసి. తం సుత్వా విటటూభో “ఏతే తావ మమ నిసిన్నఫలకం ఖీరోదకేన ధోవన్తు, అహం పన రజ్జే పతిట్ఠితకాలే ఏతేసం గలలోహితం గహేత్వా మమ నిసిన్నఫలకం ధోవిస్సామీ”తి చిత్తం పట్ఠపేసి. తస్మిం సావత్థిం గతే అమచ్చా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా “మయ్హం దాసిధీతరం అదంసూ”తి సాకియానం కుజ్ఝిత్వా వాసభఖత్తియాయ చ పుత్తస్స చ దిన్నపరిహారం అచ్ఛిన్దిత్వా దాసదాసీహి లద్ధబ్బమత్తమేవ దాపేసి.

తతో కతిపాహచ్చయేన సత్థా రాజనివేసనం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. రాజా ఆగన్త్వా వన్దిత్వా, “భన్తే, తుమ్హాకం కిర ఞాతకేహి దాసిధీతా మయ్హం దిన్నా, తేనస్సా అహం సపుత్తాయ పరిహారం అచ్ఛిన్దిత్వా దాసదాసీహి లద్ధబ్బమత్తమేవ దాపేసి”న్తి ఆహ. సత్థా “అయుత్తం, మహారాజ, సాకియేహి కతం, దదన్తేహి నామ సమానజాతికా దాతబ్బా అస్స, తం పన , మహారాజ, వదామి, వాసభఖత్తియా ఖత్తియరాజధీతా ఖత్తియరఞ్ఞో గేహే అభిసేకం లభి. విటటూభోపి ఖత్తియరాజానమేవ పటిచ్చ జాతో, మాతుగోత్తం నామ కిం కరిస్సతి, పితుగోత్తమేవ పమాణన్తి. పోరాణకపణ్డితా దలిద్దిత్థియా కట్ఠహారికాయ అగ్గమహేసిట్ఠానం అదంసు, తస్సా చ కుచ్ఛిమ్హి జాతకుమారో ద్వాదసయోజనికాయ బారాణసియా రజ్జం పత్వా కట్ఠవాహనరాజా నామ జాతో”తి **కట్ఠహారిజాతకం** (జా. ౧.౧.౭) కథేసి. రాజా ధమ్మకథం సుత్వా “పితుగోత్తమేవ కిర పమాణ”న్తి తుస్సిత్వా వాసభఖత్తియాయ చ పుత్తస్స చ పకతిపరిహారమేవ దాపేసి.

బన్ధులసేనాపతిస్సపి ఖో కుసినారాయం మల్లరాజధీతా మల్లికా నామ భరియా దీఘరత్తం పుత్తం న విజాయి. అథ నం బన్ధులో “అత్తనో కులఘరమేవ గచ్ఛా”తి ఉయ్యోజేసి. సా “సత్థారం దిస్వావ గమిస్సామీ”తి జేతవనం పవిసిత్వా తథాగతం వన్దిత్వా ఠితా, “కహం గచ్ఛసీ”తి వుత్తా “సామికో మం భన్తే, కులఘరం పేసేతీ” ఆహ. “కిం కారణా”తి? “వఞ్ఝా కిరస్మి అపుత్తికా”తి. “యది ఏవం, గమనకిచ్చం నత్థి, నివత్తస్సూ”తి. సా తుట్ఠమానసా సత్థారం వన్దిత్వా నివేసనం గన్త్వా “కస్మా నివత్తాసీ”తి వుత్తా “దసబలేన నివత్తితామ్హీ”తి ఆహ బన్ధులో “దిట్ఠం భవిస్సతి దీఘదస్సినా కారణ”న్తి సమ్పటిచ్ఛి. సా న చిరస్సేవ గబ్భం పటిలభిత్వా ఉప్పన్నదోహళా “దోహళో మే ఉప్పన్నో”తి ఆరోచేసి. “కిం దోహళో”తి? “వేసాలినగరే గణరాజకులానం అభిసేకమఙ్గలపోక్ఖరణియం ఓతరిత్వా న్హత్వా పానీయం పాతుకామామ్హి, సామీ”తి. బన్ధులో “సాధూ”తి వత్వా సహస్సథామధనుం గహేత్వా తం రథం ఆరోపేత్వా సావత్థితో నిక్ఖమిత్వా రథం పాజేన్తో మహాలిలిచ్ఛవినో దిన్నద్వారేన వేసాలిం పావిసి. మహాలిలిచ్ఛవినో చ ద్వారసమీపే ఏవ నివేసనం హోతి. సో రథస్స ఉమ్మారే పనిఘాతసద్దం సుత్వావ “బన్ధులస్స రథసద్దో ఏసో, అజ్జ లిచ్ఛవీనం భయం ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి ఆహ.

పోక్ఖరణియా అన్తో చ బహి చ ఆరక్ఖా బలవతీ, ఉపరి లోహజాలం పత్థటం, సకుణానమ్పి ఓకాసో నత్థి. బన్ధులసేనాపతి పన రథా ఓతరిత్వా ఆరక్ఖకే మనుస్సే వేత్తేన పహరన్తో పలాపేత్వా లోహజాలం ఛిన్దిత్వా అన్తోపోక్ఖరణీయం భరియం న్హాపేత్వా సయమ్పి న్హత్వా పున తం రథం ఆరోపేత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఆగతమగ్గేనేవ పాయాసి. తే ఆరక్ఖమనుస్సా లిచ్ఛవిరాజూనం ఆరోచేసుం. లిచ్ఛవిరాజానో కుజ్ఝిత్వా పఞ్చ రథసతాని ఆరుయ్హ “బన్ధులమల్లం గణ్హిస్సామా”తి నిక్ఖమింసు. తం పవత్తిం మహాలిస్స ఆరోచేసుం. మహాలి, “మా గమిత్థ, సో హి వో సబ్బే ఘాతేస్సతీ”తి ఆహ. తేపి “మయం గమిస్సామ ఏవా”తి వదింసు. “తేన హి తస్స రథచక్కస్స యావ నాభితో పథవిం పవిట్ఠట్ఠానం దిస్వా నివత్తేయ్యాథ, తతో అనివత్తన్తా పురతో అసనిసద్దం వియ సుణిస్సథ, తమ్హా ఠానా నివత్తేయ్యాథ. తతో అనివత్తన్తా తుమ్హాకం రథధురేసు ఛిద్దం పస్సిస్సథ, తమ్హా ఠానా నివత్తేయ్యాథ, పురతో మా గమిత్థా”తి. తే తస్స వచనేన అనివత్తిత్వా తం అనుబన్ధింసు ఏవ. మల్లికా దిస్వా, “రథా, సామి, పఞ్ఞాయన్తీ”తి ఆహ. “తేన హి ఏకస్సేవ రథస్స పఞ్ఞాయనకాలే మం ఆరోచేయ్యాసీ”తి. సా యదా సబ్బే రథా ఏకో

వియ హుత్వా పఞ్ఞాయింసు, తదా “ఏకమేవ, సామి, రథసీసం పఞ్ఞాయతీ”తి ఆహ. బన్ధులో “తేన హి ఇమా రస్మియో గణ్హాహీ”తి తస్సా రస్మియో దత్వా రథే ఠితోవ ధనుం ఆరోపేసి, రథచక్కం యావ నాభితో పథవిం పావిసి.

లిచ్ఛవినో తం ఠానం దిస్వాపి న నివత్తింసు. ఇతరో థోకం గన్త్వా జియం పోథేసి, అసనిసద్దో వియ అహోసి. తే తతోపి న నివత్తింసు, అనుబన్ధన్తా గచ్ఛన్తేవ. బన్ధులో రథే ఠితకోవ ఏకసరం ఖిపి, సో పఞ్చన్నం రథసతానం రథసీసే ఛిద్దం కత్వా పఞ్చ రాజసతాని పరికరబన్ధనట్ఠానే వినివిజ్ఝిత్వా పథవిం పావిసి. తే అత్తనో పవిద్ధభావం అజానిత్వా, “తిట్ఠ, రే, తిట్ఠ, రే”తి వదన్తా అనుబన్ధింసు ఏవ. బన్ధులో రథం ఠపేత్వా “తుమ్హే మతకా, మతకేహి సద్ధిం మయ్హం యుద్ధం నామ నత్థీ”తి ఆహ. “మతకా నామ అమ్హాదిసా న హోన్తీ”తి. “తేన హి సబ్బపచ్ఛిమస్స పరికరం మోచేథా”తి. తే మోచయింసు. సో ముత్తమత్తే ఏవ మరిత్వా పతితో. అథ తే సబ్బేపి “తుమ్హే ఏవరూపా, అత్తనో ఘరాని గన్త్వా సంవిధాతబ్బం సంవిదహిత్వా పుత్తదారం అనుసాసిత్వా సన్నాహం మోచేథా”తి ఆహ. తే తథా కత్వా సబ్బేపి జీవితక్ఖయం పత్తా. బన్ధులోపి మల్లికం సావత్థిం ఆనేసి. సా సోళసక్ఖత్తుం యమకే యమకే పుత్తే విజాయి. సబ్బేపి సూరా థామసమ్పన్నా అహేసుం, సబ్బసిప్పానం నిప్ఫత్తిం పాపుణింసు. ఏకేకస్స పురిససహస్సం పరివారో అహోసి. పితరా సద్ధిం రాజనివేసనం గచ్ఛన్తేహి తేహేవ రాజఙ్గణం పరిపూరి.

అథేకదివసం వినిచ్ఛయే కూటట్టపరాజితా మనుస్సా బన్ధులం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా మహావిరవం విరవన్తా వినిచ్ఛయఅమచ్చానం కూటట్టకరణం తస్స ఆరోచేసుం. సో వినిచ్ఛయం గన్త్వా తం అట్టం విచారేత్వా సామికమేవ సామికం అకాసి. మహాజనో మహాసద్దేన సాధుకారం పవత్తేతి. రాజా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా తుస్సిత్వా సబ్బేపి తే అమచ్చే హారేత్వా బన్ధులస్సేవ వినిచ్ఛయం నియ్యాదేసి. సో తతో పట్ఠాయ సమ్మా వినిచ్ఛయి. తతో తే పోరాణకవినిచ్ఛయికా అమచ్చా కిఞ్చి లఞ్జం అలభన్తా అప్పలాభా హుత్వా “బన్ధులో రజ్జం పత్థేతీ”తి రాజకులే పరిభిన్దింసు. రాజా తేసం కథం సద్దహిత్వా చిత్తం నిగ్గహేతుం నాసక్ఖి. “ఇమస్మిం ఇధేవ ఘాతియమానే గరహా మే ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి పున చిన్తేత్వా పయుత్తపురిసేహి పచ్చన్తం పహరాపేత్వా బన్ధులం పక్కోసాపేత్వా, “పచ్చన్తో కిర కుపితో, తవ పుత్తేహి సద్ధిం గన్త్వా , చోరే గణ్హాహీ”తి పహిణిత్వా, “ఏత్థేవస్స ద్వత్తింసాయ పుత్తేహి సద్ధిం సీసం ఛిన్దిత్వా ఆహరథా”తి తేహి సద్ధిం అఞ్ఞేపి సమత్థే మహాయోధే పేసేసి. తస్మిం పచ్చన్తం గచ్ఛన్తేయేవ “సేనాపతి కిర ఆగచ్ఛతీ”తి పయుత్తచోరా పలాయింసు. సో తం పదేసం ఆవాసాపేత్వా సణ్ఠాపేత్వా నివత్తి.

అథస్స నగరతో అవిదూరే ఠానే తే యోధా పుత్తేహి సద్ధిం సీసం ఛిన్దింసు. తం దివసం మల్లికాయ పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం ద్వే అగ్గసావకా నిమన్తితా హోన్తి. అథస్సా పుబ్బణ్హే ఏవ “సామికస్స తే సద్ధిం పుత్తేహి సీసం ఛిన్న”న్తి పణ్ణం ఆహరిత్వా అదంసు. సా తం పవత్తిం ఞత్వా కస్సచి కిఞ్చి అవత్వా పణ్ణం ఉచ్ఛఙ్గే ఠపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘమేవ పరివిసి. అథస్సా పరిచారికాయో భిక్ఖూనం భత్తం దత్వా సప్పిచాటిం ఆహరన్తియో థేరానం పురతో సప్పిచాటిం భిన్దింసు. ధమ్మసేనాపతి “భేదనధమ్మం భిన్నం, న చిన్తితబ్బ”న్తి ఆహ. సా ఉచ్ఛఙ్గతో పణ్ణం నీహరిత్వా “ద్వత్తింసాయ పుత్తేహి సద్ధిం పితుసీసం ఛిన్నన్తి మే ఇమం పణ్ణం ఆహరింసు, అహం ఇదం సుత్వాపి న చిన్తేమి, సప్పిచాటియా భిన్నాయ కిం చిన్తయిస్సామి, భన్తే”తి ఆహ. ధమ్మసేనాపతి “అనిమిత్తమనఞ్ఞాతం , మచ్చానం ఇధ జీవిత”న్తిఆదీని (సు॰ ని॰ ౫౮౮) వత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం అగమాసి. సాపి ద్వత్తింస సుణిసాయో పక్కోసాపేత్వా, “తుమ్హాకం సామికా నిరపరాధా అత్తనో పురిమకమ్మఫలం లభింసు , తుమ్హే మా సోచయిత్థ, మా పరిదేవిత్థ, రఞ్ఞో ఉపరి మనోపదోసం మా కరిత్థా”తి ఓవది.

రఞ్ఞో చరపురిసా తం కథం సుత్వా గన్త్వా తేసం నిద్దోసభావం రఞ్ఞో కథయింసు. రాజా సంవేగప్పత్తో తస్సా నివేసనం గన్త్వా మల్లికఞ్చ సుణిసాయో చస్సా ఖమాపేత్వా మల్లికాయ వరం అదాసి. సా “వరో గహితో మే హోతూ”తి వత్వా తస్మిం గతే మతకభత్తం దత్వా న్హత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా, “దేవ, తుమ్హేహి మయ్హం వరో దిన్నో, మయ్హఞ్చ అఞ్ఞేన అత్థో నత్థి, ద్వత్తింసాయ మే సుణిసానం మమఞ్చ కులఘరగమనం అనుజానాథా”తి ఆహ. రాజా సమ్పటిచ్ఛి. సా ద్వత్తింస సుణిసాయో యథాసకాని కులాని పేసేసి, సయమ్పి కుసినారానగరే అత్తనో కులఘరం అగమాసి.

రాజాపి బన్ధులసేనాపతినో భాగినేయ్యస్స దీఘకారాయనస్స నామ సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. సో పన “మాతులో మే ఇమినా మారితో”తి రఞ్ఞో ఓతారం గవేసన్తో విచరతి. రాజాపి నిరపరాధస్స బన్ధులస్స మారితకాలతో పట్ఠాయ విప్పటిసారీ హుత్వా చిత్తస్సాదం న లభతి, రజ్జసుఖం నానుభోతి. తదా సత్థా సక్యానం మేదాళుపం నామ నిగమం ఉపనిస్సాయ విహరతి. రాజా తత్థ గన్త్వా ఆరామతో అవిదూరే ఖన్ధావారం నివాసేత్వా, “మన్దేన పరివారేన సత్థారం వన్దిస్సామీ”తి విహారం గన్త్వా పఞ్చరాజాకకుధభణ్డాని దీఘకారాయనస్స దత్వా ఏకకోవ గన్ధకుటిం పావిసి. సబ్బం **ధమ్మచేతియసుత్త**నియామేన (మ॰ ని॰ ౨.౩౬౪ ఆదయో) దీపేతబ్బం. తస్మిం గన్ధకుటిం పవిట్ఠే దీఘకారాయనో తాని పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని గహేత్వా విటటూభం రాజానం కత్వా రఞ్ఞో ఏకం అస్సం ఏకఞ్చ ఉపట్ఠానకారికం మాతుగామం ఠపేత్వా నివత్తేత్వా సావత్థిం అగమాసి.

రాజా సత్థారా సద్ధిం పియకథం కథేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిక్ఖన్తో సేనం అదిస్వా తం మాతుగామం పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా, “అహం భాగినేయ్యం ఆదాయ గన్త్వా, విటటూభం గహేస్సామీ”తి రాజగహనగరం గచ్ఛన్తో వికాలే ద్వారేసు పిదహితేసు నగరం పత్వా ఏకిస్సా సాలాయ నిపజ్జిత్వా వాతాతపేహి కిలన్తో రత్తిభాగే తత్థేవ కాలమకాసి. విభాతాయ రత్తియా, “దేవ, కోసలనరిన్ద అనాథో జాతోసీ”తి విప్పలపన్తియా తస్సా ఇత్థియా సద్దం సుత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. సో మాతులస్స మహన్తేన సక్కారేన సరీరకిచ్చం కారేసి.

విటటూభోపి రజ్జం లభిత్వా తం వేరం సరిత్వా “సబ్బేపి సాకియే మారేస్సామీ”తి మహతియా సేనాయ నిక్ఖమి. తం దివసం సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో ఞాతిసఙ్ఘస్స వినాసం దిస్వా, “ఞాతిసఙ్గహం కాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా పుబ్బణ్హసమయే పిణ్డాయ చరిత్వా, పిణ్డపాతపటిక్కన్తో గన్ధకుటియం సీహసేయ్యం కప్పేత్వా, సాయన్హసమయే ఆకాసేన గన్త్వా, కపిలవత్థుసామన్తే ఏకస్మిం కబరచ్ఛాయే రుక్ఖమూలే నిసీది. తతో విటటూభస్స రజ్జసీమాయ మహన్తో సన్దచ్ఛాయో నిగ్రోధో అత్థి. విటటూభో సత్థారం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా, “భన్తే, కిం కారణా ఏవరూపాయ ఉణ్హవేలాయ ఇమస్మిం కబరచ్ఛాయే రుక్ఖమూలే నిసీదథ, ఏతస్మిం సన్దచ్ఛాయే నిగ్రోధమూలే నిసీదథ, భన్తే”తి వత్వా, “హోతు, మహారాజ, ఞాతకానం ఛాయా నామ సీతలా”తి వుత్తే, “ఞాతకానురక్ఖనత్థాయ సత్థా ఆగతో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా నివత్తిత్వా సావత్థింయేవ పచ్చాగమి. సత్థాపి ఉప్పతిత్వా జేతవనమేవ గతో.

రాజా సాకియానం దోసం సరిత్వా దుతియమ్పి నిక్ఖమిత్వా తథేవ సత్థారం పస్సిత్వా పున నివత్తి. తతియవారేపి నిక్ఖమిత్వా తథేవ సత్థారం పస్సిత్వా పున నివత్తి. చతుత్థవారే పన తస్మిం నిక్ఖన్తే సత్థా సాకియానం పుబ్బకమ్మం ఓలోకేత్వా తేసం ఏకదివసం నదియం విసపక్ఖిపనపాపకమ్మస్స అప్పటిబాహియభావం ఞత్వా చతుత్థవారే నాగమాసి. విటటూభో “సాకియే ఘాతేస్సామీ”తి మహన్తేన బలకాయేన నిక్ఖమి. సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పన ఞాతకా అసత్తఘాతకా నామ, అత్తనా మరన్తాపి పరేసం జీవితం న వోరోపేన్తి. తే చిన్తయింసు – “మయం సుసిక్ఖితా కతహత్థా కతూపాసనా మహిస్సాసా, న ఖో పన సక్కా అమ్హేహి పరం జీవితా వోరోపేతుం, అత్తనో కమ్మం దస్సేత్వా పలాపేస్సామా”తి తే కతసన్నాహా నిక్ఖమిత్వా

యుద్ధం ఆరభింసు. తేహి ఖిత్తా సరా విటటూభస్స పురిసానం అన్తరన్తరేన గచ్ఛన్తి, ఫలకన్తరకణ్ణఛిద్దన్తరాదీహి నిక్ఖమన్తి. విటటూభో దిస్వా నను భణే "సాకియా అసత్తఘాతకామ్హా"తి వదన్తి, అథ చ పన మే పురిసే నాసేన్తీతి.

అథ నం ఏకో పురిసో ఆహ – "కిం సామి, నివత్తిత్వా ఓలోకేసీ"తి? "సాకియా మే పురిసే నాసేన్తీ"తి. "తుమ్హాకం కోచి పురిసో మతో నామ నత్థి. ఇఙ్ఘ తే గణాపేథా"తి. గణాపేన్తో ఏకస్సపి ఖయం న పస్సి. సో తతో నివత్తిత్వా "యే యే పన భణే 'సాకియమ్హా'తి భణన్తి, సబ్బే మారేథ, మాతామహస్స పన మహానామసక్కస్స సన్తికే ఠితానం జీవితం దేథా"తి ఆహ. సాకియా గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తా ఏకచ్చే తిణం డంసిత్వా, ఏకచ్చే నళం గహేత్వా అట్ఠంసు. "తుమ్హే సాకియా, నో"తి పుచ్ఛితా యస్మా తే మరన్తాపి ముసావాదం న భణన్తి, తస్మా తిణం డంసిత్వా ఠితా "నో సాకో, తిణ"న్తి వదన్తి. నళం గహేత్వా ఠితా "నో సాకో, నళో"తి వదన్తి. యే చ మహానామస్స సన్తికే ఠితా, తే చ జీవితం లభింసు. తేసు తిణం డంసిత్వా ఠితా **తిణసాకియా** నామ, నళం గహేత్వా ఠితా **నళసాకియా** నామ జాతాతి, విటటూభో అవసేసే ఖీరపకేపి దారకే అవిస్సజ్జేత్వా ఘాతాపేన్తో లోహితనదిం పవత్తేత్వా తేసం గలలోహితేన ఫలకం ధోవాపేసి. ఏవం సాకియవంసో విటటూభేన ఉపచ్ఛిన్నో.

సో మహానామసక్కం గాహాపేత్వా నివత్తో "పాతరాసవేలాయ పాతరాసం కరిస్సామీ"తి ఏకస్మిం ఠానే ఓతరిత్వా భోజనే ఉపనీతే "ఏకతోవ భుఞ్జిస్సామా"తి అయ్యకం పక్కోసాపేసి. ఖత్తియా పన జీవితం చజన్తాపి దాసిపుత్తేహి సద్ధిం న భుఞ్జన్తి. తస్మా మహానామో ఏకం సరం ఓలోకేత్వా "కిలిట్ఠగత్తోమ్హి, న్హాయిస్సామి, తాతా"తి ఆహ. "సాధు, అయ్యక, న్హాయథా"తి. సో "అయం మం ఏకతో అభుఞ్జన్తం ఘాతేస్సతి, సయమేవ మే మతం సేయ్యో"తి కేసే ముఞ్చిత్వా అగ్గే గణ్ఠిం కత్వా కేసేసు పాదఙ్గుట్ఠకే పవేసేత్వా ఉదకే నిముజ్జి. తస్స గుణతేజేన నాగభవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. నాగరాజా "కిం ను ఖో"తి ఉపధారేన్తో తం ఞత్వా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా తం అత్తనో ఫణే నిసీదాపేత్వా నాగభవనం పవేసేసి. సో ద్వాదస్స వస్సాని తత్థేవ వసి. విటటూభోపి "మయ్హం అయ్యకో ఇదాని ఆగమిస్సతి, ఇదాని ఆగమిస్సతీ"తి ఆగమయమానోవ నిసీది. తస్మిం అతిచిరాయన్తే సరం విచినాపేత్వా దీపాలోకేన పురిసబ్భన్తరానిపి ఓలోకేత్వా అదిస్వా "గతో భవిస్సతీ"తి పక్కామి. సో రత్తిభాగే అచిరవతిం పత్వా ఖన్ధావారం నివాసేసి. ఏకచ్చే అన్తోనదియం వాలుకాపులినే నిపజ్జింసు , ఏకచ్చే బహిథలే, అన్తోనిపన్నేసుపి పుబ్బే అకతపాపకమ్మా అత్థి, బహినిపన్నేసుపి పుబ్బే కతపాపకమ్మా అత్థి, తేసం నిపన్నట్ఠానేసు కిపిల్లికా ఉట్ఠహింసు. తే "మయ్హం నిపన్నట్ఠానే కిపిల్లికా, మయ్హం నిపన్నట్ఠానే కిపిల్లికా"తి ఉట్ఠహిత్వా అకతపాపకమ్మా ఉత్తరిత్వా థలే నిపజ్జింసు, కతపాపకమ్మా ఓతరిత్వా వాలుకాపులినే నిపజ్జింసు. తస్మిం ఖణే మహామేఘో ఉట్ఠహిత్వా ఘనవస్సం వస్సి. నదియా ఓఘో ఆగన్త్వా విటటూభం సద్ధిం పరిసాయ సముద్దమేవ పాపేసి. సబ్బే తత్థ మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖా అహేసుం.

మహాజనో కథం సముట్ఠాపేసి "సాకియానం మరణం అయుత్తం, 'ఏవం నామ కోట్టేత్వా కోట్టేత్వా సాకియా మారేతబ్బా'తి అననుచ్ఛవికమేత"న్తి. సత్థా తం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, ఇమస్మిం అత్తభావే కిఞ్చాపి సాకియానం ఏవం మరణం అయుత్తం, పుబ్బే కతపాపకమ్మవసేన పన యుత్తమేవేతేహి లద్ధ"న్తి ఆహ. "కిం పన, భన్తే, ఏతే పుబ్బే అకంసూ"తి? సబ్బే ఏకతో హుత్వా నదియం విసం పక్ఖిపింసూతి. పునేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "విటటూభో ఏత్తకే సాకియే మారేత్వా ఆగచ్ఛన్తో అత్తనో మనోరథే మత్థకం అప్పత్తేయేవ ఏత్తకం జనం ఆదాయ మహాసముద్దే మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖో జాతో"తి . సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "ఇమేసం సత్తానం మనోరథే మత్థకం అప్పత్తేయేవ మచ్చురాజా సుత్తం గామం

అఙ్ఝోత్థరన్తో మహోఘో వియ జీవితిన్ద్రియం ఛిన్దిత్వా చతూసు అపాయసముద్దేసు నిముజ్జాపేతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౭. "పుప్ఫాని హేవ పచినన్తం, బ్యాసత్తమనసం నరం;
సుత్తం గామం మహోఘోవ, మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **బ్యాసత్తమనసం నర**న్తి సమ్పత్తే వా అసమ్పత్తే వా లగ్గమానసం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా మాలాకారో పుప్ఫారామం పవిసిత్వా "పుప్ఫాని పచినిస్సామీ"తి తతో పుప్ఫాని గహేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం వా గచ్ఛం పత్థేన్తో సకలే పుప్ఫారామే మనం పేసేతి, "ఇతో చితో చ పుప్ఫాని పచినిస్సామీ"తి తతో పుప్ఫాని అగ్గహేత్వా అఞ్ఞత్థ మనం పేసేసి, తమేవ గచ్ఛం పచినన్తో పమాదమాపజ్జతి, ఏవమేవ ఏకచ్చో పుప్ఫారామసదిసం పఞ్చకామగుణమఞ్ఞం ఓతరిత్వా మనోరమం రూపం లభిత్వా మనోరమానం సద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బానం అఞ్ఞతరం పత్థేతి. అఞ్ఞో తేసు వా అఞ్ఞతరం లభిత్వా అఞ్ఞతరం పత్థేతి, రూపమేవ వా లభిత్వా అఞ్ఞం అపత్థేన్తో తమేవ అస్సాదేతి, సద్దాదీసు వా అఞ్ఞతరం. ఏసేవ నయో గోమహింసదాసిదాసఖేత్తవత్థుగామనిగమజనపదాదీసు, పబ్బజితానమ్పి పరివేణవిహారపత్తచీవరాదీసూతి ఏవం పఞ్చకామగుణసఙ్ఖాతాని పుప్ఫాని ఏవ పచినన్తం సమ్పత్తే వా అసమ్పత్తే వా కామగుణే బ్యాసత్తమనసం నరం. **సుత్తం గామ**న్తి గామస్స గేహభిత్తిఆదీనం పన సుపనవసేన సుపనం నామ నత్థి, సత్తానం పన సుత్తపమత్తతం ఉపాదాయ సుత్తో నామ హోతి. ఏవం సుత్తం గామం ద్వే తీణి యోజనాని ఆయతగమ్భీరో మహోఘోవ మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతి. యథా సో మహోఘో ఇత్థిపురిసగోమహింసకుక్కుటాదీసు కిఞ్చి అనవసేసేత్వా సబ్బం తం గామం సముద్దం పాపేత్వా మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖం కరోతి, ఏవమేవ బ్యాసత్తమనసం నరం మచ్చు ఆదాయ జీవితిన్ద్రియమస్స ఛిన్దిత్వా చతూసు అపాయసముద్దేసు నిముజ్జాపేతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. మహాజనస్స సాత్థికా దేసనా జాతాతి.

విటటూభవత్థు తతియం.

౪. పతిపూజికకుమారివత్థు

పుప్ఫాని హేవాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో పతిపూజికం నామ కుమారికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు తావతింసదేవలోకే సముట్ఠితం.

తత్థ కిర మాలభారీ నామ దేవపుత్తో అచ్ఛరాసహస్సపరివుతో ఉయ్యానం పావిసి. పఞ్చసతా దేవధీతరో రుక్ఖం ఆరుయ్హ పుప్ఫాని పాతేన్తి, పఞ్చసతా పతితాని పుప్ఫాని గహేత్వా దేవపుత్తం అలఙ్కరోన్తి. తాసు ఏకా దేవధీతా రుక్ఖసాఖాయమేవ చుతా, సరీరం దీపసిఖా వియ నిబ్బాయి. సా సావత్థియం ఏకస్మిం కులగేహే పటిసన్ధిం గహేత్వా జాతకాలే జాతిస్సరా హుత్వా "మాలభారీదేవపుత్తస్స భరియామ్హీ"తి అనుస్సరన్తీ వుడ్ఢిమన్వాయ గన్ధమాలాదీహి పూజం కత్వా సామికస్స సన్తికే అభినిబ్బత్తిం పత్థేసి. సా సోళసవస్సకాలే పరకులం గతాపి సలాకభత్తపక్ఖికభత్తవస్సావాసికాదీని దత్వా, "అయం మే సామికస్స సన్తికే నిబ్బత్తనత్థాయ పచ్చయో హోతూ"తి వదతి. అథస్సా భిక్ఖూ "అయం కుమారికా ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ పతిమేవ పత్థేతీతి పతిపూజికా"తి నామం కరింసు. సాపి నిబద్ధం ఆసనసాలం పటిజగ్గతి, పానీయం

ఉపట్ఠపేతి, ఆసనాని పఞ్ఞపేతి. అఞ్ఞేపి మనుస్సా సలాకభత్తాదీని దాతుకామా, “అమ్మ, ఇమానిపి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పటిపాదేయ్యాసీ”తి వత్వా ఆహరిత్వా దేన్తి. సాపి ఏతేన నియామేన ఆగచ్ఛన్తీ గచ్ఛన్తీ ఏకపదవారే ఛపఞ్ఞాస కుసలధమ్మే (ధం. సం. ౧; ధం. సం. అట్ఠ. ౧ యేవాపనకవణ్ణనా) పటిలభతి. తస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠహి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి. తస్స పదసా గమనకాలే అఞ్ఞమ్పి అఞ్ఞమ్పీతి చత్తారో పుత్తే పటిలభి.

సా ఏకదివసం దానం దత్వా పూజం కత్వా ధమ్మం సుత్వా సిక్ఖాపదాని రక్ఖిత్వా దివసపరియోసానే తం ఖణం నిబ్బత్తేన కేనచి రోగేన కాలం కత్వా అత్తనో సామికస్సేవ సన్తికే నిబ్బత్తి. ఇతరాపి ఏత్తకం కాలం దేవపుత్తం అలఙ్కరోన్తి ఏవ. దేవపుత్తో తం దిస్వా “త్వం పాతోవ పట్ఠాయ న దిస్ససి, కుహిం గతాసీ”తి ఆహ. “చుతామ్హి సామీ”తి. “కిం వదేసీ”తి? “ఏవమేతం, సామీ”తి. “కుహిం నిబ్బత్తాసీ”తి? “సావత్థియం కులగేహే”తి. “కిత్తకం కాలం తత్థ ఠితాసీ”తి? “దసమాసచ్చయేన మాతు కుచ్ఛితో నిక్ఖమిత్వా సోళసవస్సకాలే పరకులం గన్త్వా చత్తారో పుత్తే విజాయిత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా తుమ్హే పత్థేత్వా ఆగన్త్వా తుమ్హాకమేవ సన్తికే నిబ్బత్తామ్హి, సామీ”తి. “మనుస్సానం కిత్తకం ఆయూ”తి? “వస్ససతమత్త”న్తి. “ఏత్తకమేవా”తి? “ఆమ, సామీ”తి. “ఏత్తకం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తమనుస్సా కిం ను ఖో సుత్తపమత్తా కాలం అతిక్కామేన్తి, ఉదాహు దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తీ”తి. “కిం వదేథ, సామి”? “అసఙ్ఖ్యేయ్యం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తా వియ అజరామరా వియ చ నిచ్చం పమత్తా, మనుస్సా”తి. మాలభారీదేవపుత్తస్స మహాసంవేగో ఉదపాది “వస్ససతమత్తమాయుం గహేత్వా నిబ్బత్తమనుస్సా కిర పమత్తా నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తి, కదా ను ఖో దుక్ఖా ముచ్చిస్సన్తీ”తి? మనుస్సానం పన వస్ససతం తావతింసానం దేవానం ఏకో రత్తిన్దివో, తాయ రత్తియా తింసరత్తియో మాసో, తేన మాసేన ద్వాదసమాసికో సంవచ్ఛరో, తేన సంవచ్ఛరేన దిబ్బవస్ససహస్సం ఆయుప్పమాణం , తం మనుస్సగణనాయ తిస్సో వస్సకోటియో, సట్ఠి చ వస్ససతసహస్సాని హోన్తి. తస్మా తస్స దేవపుత్తస్స ఏకదివసోపి నాతిక్కన్తో ముహుత్తసదిసోవ కాలో అహోసి. ఏవం అప్పాయుకమనుస్సానం పమాదో నామ అతివియ అయుత్తోతి.

పునదివసే భిక్ఖూ గామం పవిట్ఠా ఆసనసాలం అపటిజగ్గితం, ఆసనాని అపఞ్ఞత్తాని, పానీయం అనుట్ఠపితం దిస్వా, “కహం పతిపూజికా”తి ఆహంసు. “భన్తే, కహం తుమ్హే తం దక్ఖిస్సథ, హియ్యో అయ్యేసు భుఞ్జిత్వా గతేసు సాయన్హసమయే మతా”తి. తం సుత్వా పుథుజ్జనా భిక్ఖూ తస్సా ఉపకారం సరన్తా అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖింసు. ఖీణాసవానం ధమ్మసంవేగో ఉదపాది. తే భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పుచ్ఛింసు – “భన్తే, పతిపూజికా నామ ఉపాసికా ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ నానప్పకారాని పుఞ్ఞాని కత్వా సామికమేవ పత్థేసి, సా ఇదాని మతా, కహం ను ఖో నిబ్బత్తా”తి? “అత్తనో సామికస్సేవ సన్తికే, భిక్ఖవే”తి. “నత్థి, భన్తే, సామికస్స సన్తికే”తి. “న సా, భిక్ఖవే, ఏతం సామికం పత్థేతి, తావతింసభవనే తస్సా మాలభారీదేవపుత్తో నామ సామికో, సా తస్స పుప్ఫపిలన్ధనట్ఠానతో చవిత్వా పున గన్త్వా తస్సేవ సన్తికే నిబ్బత్తా”తి. “ఏవం కిర, భన్తే”తి. “ఆమ, భిక్ఖవే”తి. “అహో పరిత్తం, భన్తే, సత్తానం జీవితం, పాతోవ అమ్హే పరివిసిత్వా సాయం ఉప్పన్నబ్యాధినా మతా”తి. సత్థా “ఆమ, భిక్ఖవే, పరిత్తం సత్తానం జీవితం నామ, తేనేవ ఇమే సత్తే వత్థుకామేహి చేవ కిలేసకామేహి చ అతిత్తే ఏవ అన్తకో అత్తనో వసే వత్తేత్వా కన్దన్తే పరిదేవన్తే గహేత్వా గచ్ఛతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౮. “పుప్ఫాని హేవ పచినన్తం, బ్యాసత్తమనసం నరం;
అతిత్తంయేవ కామేసు, అన్తకో కురుతే వస”న్తి.

తత్థ **పుప్ఫాని హేవ పచినన్త**న్తి పుప్ఫారామే మాలాకారో నానాపుప్ఫాని వియ అత్తభావపటిబద్ధాని చేవ ఉపకరణపటిబద్ధాని చ కామగుణపుప్ఫాని ఓచినన్తమేవ . **బ్యాసత్తమనసం నర**న్తి అసమ్పత్తేసు పత్థనావసేన, సమ్పత్తేసు గేధవసేన వివిధేనాకారేన ఆసత్తచిత్తం. **అతిత్తంయేవ కామేసూ**తి వత్థుకామకిలేసకామేసు పరియేసనేనపి పటిలాభేనపి పరిభోగేనపి నిధానేనపి అతిత్తం ఏవ సమానం. **అన్తకో కురుతే వస**న్తి మరణసఙ్ఖాతో అన్తకో కన్దన్తం పరిదేవన్తం గహేత్వా గచ్ఛన్తో అత్తనో వసం పాపేతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా, దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

పతిపూజికకుమారివత్థు చతుత్థం.

౫. మచ్ఛరియకోసియసేట్ఠివత్థు

యథాపి భమరో పుప్ఫన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో మచ్ఛరియకోసియసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు రాజగహే సముట్ఠితం.

రాజగహనగరస్స కిర అవిదూరే సక్కారం నామ నిగమో అహోసి. తత్థేకో మచ్ఛరియకోసియో నామ సేట్ఠి అసీతికోటివిభవో పటివసతి. సో తిణగ్గేన తేలబిన్దుమ్పి పరేసం న దేతి, న అత్తనా పరిభుఞ్జతి. ఇతిస్స తం విభవజాతం నేవ పుత్తదారాదీనం, న సమణబ్రాహ్మణానం అత్థం అనుభోతి, రక్ఖసపరిగ్గహితా పోక్ఖరణీ వియ అపరిభోగం తిట్ఠతి. సత్థా ఏకదివసం పచ్చూససమయే మహాకరుణాసమాపత్తితో వుట్ఠాయ సకలలోకధాతుయం బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే వసన్తస్స సేట్ఠినో సపజాపతికస్స సోతాపత్తిఫలస్స ఉపనిస్సయం అద్దస. తతో పురిమదివసే పన సో రాజానం ఉపట్ఠాతుం రాజగేహం గన్త్వా రాజుపట్ఠానం కత్వా ఆగచ్ఛన్తో ఏకం ఛాతజ్ఝత్తం జనపదమనుస్సం కుమ్మాసపూరం కపల్లకపూవం ఖాదన్తం దిస్వా తత్థ పిపాసం ఉప్పాదేత్వా అత్తనో ఘరం గన్త్వా చిన్తేసి – “సచాహం కపల్లకపూవం ఖాదితుకామోమ్హీతి వక్ఖామి, బహూ మనుస్సా మయా సద్ధిం ఖాదితుకామా భవిస్సన్తి, ఏవం మే బహూని తిలతణ్డులసప్పిఫాణితాదీని పరిక్ఖయం గమిస్సన్తి, న కస్సచి కథేస్సామీ”తి తణ్హం అధివాసేన్తో చరతి. సో గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో జాతో. తతో తణ్హం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో గబ్భం పవిసిత్వా మఞ్చకే ఉపగూహిత్వా నిపజ్జి. ఏవం గతోపి ధనహానిభయేన న కస్సచి కిఞ్చి కథేసి.

అథ నం భరియా ఉపసఙ్కమిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా, “కిం తే, సామి, అఫాసుకం జాత”న్తి పుచ్ఛి. “న మే కిఞ్చి అఫాసుకం అత్థీ”తి. “కిం ను ఖో తే రాజా కుపితో”తి? “రాజాపి మే న కుప్పతీ”తి. “అథ కిం తే పుత్తధీతాహి వా దాసకమ్మకరాదీహి వా కిఞ్చి అమనాపం కతం అత్థీ”తి? “ఏవరూపమ్పి నత్థీ”తి. “కిస్మిఞ్చి పన తే తణ్హా అత్థీ”తి? ఏవం వుత్తేపి ధనహానిభయేన కిఞ్చి అవత్వా నిస్సద్దోవ నిపజ్జి, అథ నం భరియా “కథేహి, సామి కిస్మిఞ్చి తే తణ్హా అత్థీ”తి ఆహ. సో వచనం పరిగిలన్తో వియ “అత్థి మే తణ్హా”తి ఆహ. “కిం తణ్హా, సామీ”తి? “కపల్లకపూవం ఖాదితుకామోమ్హీ”తి. “అథ కిమత్థం మే న కథేసి, కిం త్వం దలిద్దోసి, ఇదాని సకలనిగమవాసీనం పహోనకే కపల్లకపూవే పచిస్సామీ”తి. “కిం తే ఏతేహి, అత్తనో కమ్మం కత్వా ఖాదిస్సన్తీ”తి? “తేన హి ఏకరచ్ఛవాసీనం పహోనకే పచిస్సామీ”తి. “జానామహం తవ మహద్ధనభావ”న్తి. “ఇమస్మిం గేహసామన్తే సబ్బేసం పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “జానామహం తవ మహజ్ఝాసయభావ”న్తి. “తేన హి తే పుత్తదారమత్తస్సేవ పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “కిం తే ఏతేహీ”తి? “కిం పన తుయ్హఞ్చ మయ్హఞ్చ

పహోనకం కత్వా పచామీ”తి? “త్వం కిం కరిస్ససీ”తి ? “తేన హి ఏకకస్సేవ తే పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “ఇమస్మిం ఠానే పచమానే బహూ పచ్చాసీసన్తి. సకలతణ్డులే ఠపేత్వా భిన్నతణ్డులే చ ఉద్ధనకపల్లాని చ ఆదాయ థోకం ఖీరసప్పిమధుఫాణితఞ్చ గహేత్వా సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలం ఆరుయ్హ పచ, తత్థాహం ఏకకోవ నిసీదిత్వా ఖాదిస్సామీ”తి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా గహేతబ్బం గాహాపేత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ దాసియో విస్సజ్జేత్వా సేట్ఠిం పక్కోసాపేసి, సో ఆదితో పట్ఠాయ ద్వారాని పిదహన్తో సబ్బద్వారేసు సూచిఘటికం దత్వా సత్తమతలం అభిరుహిత్వా తత్థపి ద్వారం పిదహిత్వా నిసీది. భరియాపిస్స ఉద్ధనే అగ్గిం జాలేత్వా కపల్లం ఆరోపేత్వా పూవే పచితుం ఆరభి.

అథ సత్థా పాతోవ మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆమన్తేసి – “ఏసో, మోగ్గల్లాన, రాజగహస్స అవిదూరే సక్కారనిగమే మచ్ఛరియసేట్ఠి ‘కపల్లకపూవే ఖాదిస్సామీ’తి అఞ్ఞేసం దస్సనభయేన సత్తభూమికే పాసాదే కపల్లకపూవే పచాపేతి, త్వం తత్థ గన్త్వా సేట్ఠిం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా ఉభోపి జాయమ్పతికే పూవే చ ఖీరసప్పిమధుఫాణితాని చ గాహాపేత్వా అత్తనో బలేన జేతవనం ఆనేహి, అజ్జాహం పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం విహారే ఏవ నిసీదిస్సామి, పూవేహేవ భత్తకిచ్చం కరిస్సామీ”తి.

థేరో “సాధు, భన్తే”తి సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తావదేవ ఇద్ధిబలేన తం నిగమం గన్త్వా తస్స పాసాదస్స సీహపఞ్జరద్వారే సునివత్థో సుపారుతో ఆకాసే ఏవ మణిరూపకం వియ అట్ఠాసి. మహాసేట్ఠినో థేరం దిస్వావ హదయమంసం కమ్పి. సో అహం ఏవరూపానంయేవ దస్సనభయేన ఇమం ఠానమాగతో, అయఞ్చ భిక్ఖు ఆకాసేనాగన్త్వా వాతపానద్వారే ఠితోతి. సో గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తలోణసక్ఖరా వియ దోసేన తటతటాయన్తో ఏవమాహ – “సమణ, ఆకాసే ఠత్వాపి కిం లభిస్ససి, ఆకాసే అపదే పదం దస్సేత్వా చఙ్కమన్తోపి నేవ లభిస్ససీ”తి. థేరో తస్మిం ఏవ ఠానే అపరాపరం చఙ్కమి. సేట్ఠి “చఙ్కమన్తో కిం లభిస్ససి, ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదన్తోపి న లభిస్ససియేవా”తి ఆహ. థేరో పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. అథ నం “ఆకాసే నిసిన్నో కిం లభిస్ససి, ఆగన్త్వా వాతపానస్స ఉమ్మారే ఠితోపి న లభిస్ససీ”తి ఆహ. థేరో ఉమ్మారే ఠితో. “ఉమ్మారే ఠితోపి కిం లభిస్ససి, ధూమాయన్తోపి న లభిస్ససి ఏవా”తి ఆహ. థేరోపి ధూమాయి. సకలపాసాదో ఏకధూమో అహోసి. సేట్ఠినో అక్ఖీనం సూచియా విజ్ఝనకాలో వియ అహోసి, గేహజ్ఝాయనభయేన పన “త్వం పజ్జలన్తోపి న లభిస్ససీ”తి అవత్వా “అయం సమణో సుట్ఠు లగ్గో, అలద్ధా న గమిస్సతి , ఏకమస్స పూవం దాపేస్సామీ”తి భరియం ఆహ – “భద్దే ఏకం ఖుద్దకపూవం పచిత్వా సమణస్స దత్వా ఉయ్యోజేహి న”న్తి. సా థోకం ఏవ పిట్ఠం కపల్లపాతియం పక్ఖిపి, మహాపూవో హుత్వా సకలపాతిం పూరేత్వా ఉద్ధుమాతో హుత్వా అట్ఠాసి.

సేట్ఠి తం దిస్వా “బహుం తయా పిట్ఠం గహితం భవిస్సతీ”తి సయమేవ దబ్బికణ్ణేన థోకం పిట్ఠం గహేత్వా పక్ఖిపి, పూవో పురిమపూవతో మహన్తతరో జాతో . ఏవం యం యం పచతి, సో సో మహన్తమహన్తోవ హోతి. సో నిబ్బిన్నో భరియం ఆహ – “భద్దే, ఇమస్స ఏకం పూవం దేహీ”తి. తస్సా పచ్ఛితో ఏకం పూవం గణ్హన్తియా సబ్బే ఏకాబద్ధా అల్లీయింసు. సా సేట్ఠిం ఆహ – “సామి, సబ్బే పూవా ఏకతో లగ్గా, విసుం కాతుం న సక్కోమీ”తి. “అహం కరిస్సామీ”తి సోపి కాతుం నాసక్ఖి. ఉభోపి జనా కోటియం గహేత్వా కడ్ఢన్తాపి వియోజేతుం నాసక్ఖింసు ఏవ . అథస్స పూవేహి సద్ధిం వాయమన్తస్సేవ సరీరతో సేదా ముచ్చింసు, పిపాసా ఉపచ్ఛిజ్జి. తతో భరియం ఆహ – “భద్దే, న మే పూవేహి అత్థో, పచ్ఛియా సద్ధింయేవ ఇమస్స దేహీ”తి. సా పచ్ఛిం ఆదాయ థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా అదాసి. థేరో ఉభిన్నమ్పి ధమ్మం దేసేసి, తిణ్ణం రతనానం గుణం కథేసి, “అత్థి దిన్నం, అత్థి యిట్ఠ”న్తి దిన్నదానాదీనం ఫలం గగనతలే పుణ్ణచన్దం వియ దస్సేసి.

తం సుత్వా పసన్నచిత్తో హుత్వా సేట్ఠి “భన్తే, ఆగన్త్వా ఇమస్మిం పల్లఙ్కే నిసీదిత్వా పరిభుఞ్జథా”తి ఆహ. థేరో, “మహాసేట్ఠి, సమ్మాసమ్బుద్ధో ‘పూవే ఖాదిస్సామీ’తి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం విహారే నిసిన్నో, తుమ్హాకం రుచియా సతి అహం వో నేస్సామి, సేట్ఠిభరియం పూవే చ ఖీరాదీని చ గణ్హాపేథ, సత్థు సన్తికం గమిస్సామా”తి ఆహ. “కహం పన, భన్తే, ఏతరహి సత్థా”తి? “ఇతో పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే జేతవనవిహారే, మహాసేట్ఠీ”తి. “భన్తే, కాలం అనతిక్కమిత్వా ఏత్తకం అద్ధానం కథం గమిస్సామా”తి. “మహాసేట్ఠి, తుమ్హాకం రుచియా సతి అహం వో అత్తనో ఇద్ధిబలేన నేస్సామి, తుమ్హాకం పాసాదే సోపానసీసం అత్తనో ఠానే ఏవ భవిస్సతి, సోపానపరియోసానం పన వో జేతవనద్వారకోట్ఠకే భవిస్సతి, ఉపరిపాసాదా హేట్ఠాపాసాదం ఓతరణకాలమత్తేనేవ జేతవనం నేస్సామీ”తి. సో “సాధు, భన్తే”తి సమ్పటిచ్ఛి.

థేరో సోపానసీసం తత్థేవ కత్వా “సోపానపాదమూలం జేతవనద్వారకోట్ఠకే హోతూ”తి అధిట్ఠాసి. తథేవ అహోసి. ఇతి థేరో సేట్ఠిఞ్చ సేట్ఠిభరియఞ్చ ఉపరిపాసాదా హేట్ఠాపాసాదం ఓతరణకాలతో ఖిప్పతరం జేతవనం సమ్పాపేసి. తే ఉభోపి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా కాలం ఆరోచేసుం. సత్థా భత్తగ్గం పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. మహాసేట్ఠి బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దక్ఖిణోదకం అదాసి. భరియాపిస్స తథాగతస్స పత్తే పూవం పతిట్ఠాపేసి. సత్థా అత్తనో యాపనమత్తం గణ్హి, పఞ్చసతా భిక్ఖూపి యాపనమత్తం గణ్హింసు. సేట్ఠి ఖీరసప్పిమధుసక్ఖరాదీని దదమానో న ఖయం అగమాసి. సత్థా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేసి. మహాసేట్ఠిపి సద్ధిం భరియాయ యావదత్థం ఖాది. పూవానం పరియోసానమేవ న పఞ్ఞాయతి. సకలవిహారే భిక్ఖూనఞ్చ విఘాసాదానఞ్చ దిన్నేసుపి పరియన్తో న పఞ్ఞాయతేవ. “భన్తే, పూవా పరిక్ఖయం న గచ్ఛన్తీ”తి భగవతో ఆరోచేసుం. “తేన హి జేతవనద్వారకోట్ఠకే ఛడ్డేథా”తి. అథ నే ద్వారకోట్ఠకస్స అవిదూరే పబ్భారట్ఠానే ఛడ్డయింసు. యావజ్జతనాపి తం ఠానం **కపల్లకపూవపబ్భార**న్తేవ పఞ్ఞాయతి. మహాసేట్ఠి సహ భరియాయ భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. భగవా అనుమోదనమకాసి. అనుమోదనావసానే ఉభోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ సత్థారం వన్దిత్వా ద్వారకోట్ఠకే సోపానం ఆరుయ్హ అత్తనో పాసాదేయేవ పతిట్ఠహింసు.

తతో పట్ఠాయ సేట్ఠి అసీతికోటిధనం బుద్ధసాసనేయేవ విక్కిరి. పునదివసే సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ “పస్సథావుసో, మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స ఆనుభావం, అనుపహచ్చ నామ సద్ధం, అనుపహచ్చ భోగే మచ్ఛరియసేట్ఠిం ముహుత్తేనేవ దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా పూవే గాహాపేత్వా జేతవనం ఆనేత్వా సత్థు సమ్ముఖం కత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి, అహో మహానుభావో థేరో”తి థేరస్స గుణం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా దిబ్బాయ సోతధాతుయా కథం సుత్వా ఆగన్త్వా, “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, కులదమకేన నామ భిక్ఖునా అనుపహచ్చ సద్ధం, అనుపహచ్చ భోగే, కులం అకిలమేత్వా అవిహేఠేత్వా పుప్ఫతో రేణుం గణ్హన్తేన భమరేన వియ ఉపసఙ్కమిత్వా బుద్ధగుణం జానాపేతబ్బం, తాదిసో మమ పుత్తో మోగ్గల్లానో”తి థేరం పసంసిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౯. “యథాపి భమరో పుప్ఫం, వణ్ణగన్ధమహేఠయం;
పలేతి రసమాదాయ, ఏవం గామే మునీ చరే”తి.

తత్థ **భమరో**తి యా కాచి మధుకరజాతి. **పుప్ఫ**న్తి పుప్ఫారామే చరన్తో పుప్ఫఞ్చ వణ్ణఞ్చ గన్ధఞ్చ అహేఠయన్తో అవినాసేన్తో విచరతీతి అత్థో. **పలేతీ**తి ఏవం చరిత్వా యావదత్థం రసం పివిత్వా అపరమ్పి మధుకరణత్థాయ ఆదాయ పలేతి,

సో ఏవం వనగహనం అజ్ఝోగాహేత్వా ఏకస్మిం రుక్ఖసుసిరే తం రజమిస్సకం రసం లభేత్వా అనుపుబ్బేన మధురరసం మధుం కరోతి, న తస్స పుప్ఫారామే విచరితపచ్చయా పుప్ఫం వా వణ్ణగన్ధం వాస్స విగచ్ఛతి, అథ ఖో సబ్బం పాకతికమేవ హోతి. **ఏవం గామే మునీ చరే**తి ఏవం సేఖాసేఖభేదో అనాగారియముని కులపటిపాటియా గామే భిక్ఖం గణ్హన్తో విచరతీతి అత్థో. న హి తస్స గామే చరణపచ్చయా కులానం సద్ధాహాని వా భోగహాని వా హోన్తి. సద్ధాపి భోగాపి పాకతికావ హోన్తి. ఏవం చరిత్వా చ పన నిక్ఖమిత్వా సేఖముని తావ బహిగామే ఉదకఫాసుకట్ఠానే సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞాపేత్వా నిసిన్నో అక్ఖభఞ్జనవణపటిచ్ఛాదనపుత్తమంసూపమాదివసేన పచ్చవేక్ఖన్తో పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా తథారూపం వనసణ్డం అనుపవిసిత్వా అజ్ఝత్తికకమ్మట్ఠానం సమ్మసన్తో చత్తారో మగ్గే, చత్తారి చ సామఞ్ఞఫలాని హత్థగతానేవ కరోతి. అసేఖముని పన దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారమనుయుఞ్జతి . అయమస్స భమరేన సద్ధిం మధుకరణసరిక్ఖతా వేదితబ్బా. ఇధ పన ఖీణాసవోవ అధిప్పేతో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం వత్వా ఉత్తరిపి థేరస్స గుణం పకాసేతుం "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ మోగ్గల్లానేన మచ్ఛరియసేట్ఠి దమితో, పుబ్బేపి నం దమేత్వా కమ్మఫలసమ్బన్ధం జానాపేసి ఏవా"తి వత్వా ఇమమత్థం పకాసేన్తో అతీతం ఆహరిత్వా –

"ఉభో ఖఞ్జా ఉభో కుణీ, ఉభో విసమచక్ఖుకా;

ఉభిన్నం పిళకా జాతా, నాహం పస్సామి ఇల్లిస"న్తి. (జా॰ ౧.౧.౭౮) –

ఇమం **ఇల్లిసజాతకం** కథేసీతి.

మచ్ఛరియకోసియసేట్ఠివత్థు పఞ్చమం.

౬. పావేయ్యకాజీవకవత్థు

న పరేసం విలోమానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో పావేయ్యం నామ ఆజీవకం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకా గహపతానీ పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పావేయ్యం నామ ఆజీవకం పటిజగ్గి. తస్సానన్తరఘరేసు మనుస్సా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా ఆగన్త్వా, "అహో అచ్ఛరియా బుద్ధానం ధమ్మదేసనా"తి నానప్పకారేహి బుద్ధగుణే వణ్ణేన్తి. సా బుద్ధానం గుణకథం సుత్వా విహారం గన్త్వా ధమ్మం సోతుకామా ఆజీవకస్స ఏతమత్థం కథేత్వా, "గచ్ఛిస్సామి అహం బుద్ధసన్తికం, అయ్యా"తి ఆహ. సో "మా గచ్ఛాహీ"తి నివారేత్వా తం పునప్పునం యాచమానమ్పి నివారేసి ఏవ. సా "అయం మమ విహారం గన్త్వా ధమ్మం సోతుం న దేతి, సత్థారం నిమన్తేత్వా ఇధేవ ధమ్మం సుణిస్సామీ"తి సాయన్హసమయే పుత్తం పక్కోసిత్వా, "గచ్ఛ, తాత, స్వాతనాయ సత్థారం నిమన్తేహీ"తి పేసేసి. సో గచ్ఛన్తో పఠమతరం ఆజీవకస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం సో "కహం గచ్ఛసీ"తి ఆహ. "మాతు వచనేన సత్థారం నిమన్తేతుం గచ్ఛామీ"తి ఆహ. "మా తస్స సన్తికం గచ్ఛాహీ"తి. "అలం, అయ్య, మమ మాతు భాయామి, గచ్ఛిస్సామహ"న్తి. "ఏతస్స కతసక్కారం ఉభోపి ఖాదిస్సామ, మా గచ్ఛాహీ"తి. "అలం, అయ్య, మాతా మే తజ్జేస్సతీ"తి. తేన హి గచ్ఛ, గన్త్వా పన నిమన్తేత్వా, "అమ్హాకం గేహం అసుకట్ఠానే వా అసుకవీథియం వా అసుకమగ్గేన వా గన్తబ్బ"న్తి మా ఆచిక్ఖి. "సన్తికే ఠితో వియ అఞ్ఞేన మగ్గేన గచ్ఛన్తో

వియ పలాయిత్వా ఏహీ"తి. సో ఆజీవకస్స వచనం సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా నిమన్తేత్వా ఆజీవకేన వుత్తనియామేనేవ సబ్బం కత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా, "కిం తే కత"న్తి పుట్ఠో, "సబ్బం కతం, అయ్యా"తి ఆహ. "భద్దకం తే కతం, తస్స సక్కారం ఉభోపి ఖాదిస్సామా"తి వత్వా పునదివసే ఆజీవకో పాతోవ తం గేహం అగమాసి. తం గహేత్వా పచ్ఛాగబ్భే నిసీదాపేసుం.

పటివిస్సకమనుస్సా తం గేహం అల్లగోమయేన ఉపలిమ్పిత్వా లాజపఞ్చమాని పుప్ఫాని వికిరిత్వా సత్థు నిసీదనత్థాయ మహారహం ఆసనం పఞ్ఞాపేసుం. బుద్ధేహి సద్ధిం అపరిచితమనుస్సా హి ఆసనపఞ్ఞత్తిం న జానన్తి, బుద్ధానఞ్చ మగ్గదేసకేన కిచ్చం నామ నత్థి, బోధిమూలే దససహస్సిలోకధాతుం కమ్పేత్వా సమ్బోధిం పత్తదివసేయేవ హి నేసం "అయం మగ్గో నిరయం గచ్ఛతి, అయం తిరచ్ఛానయోనిం, అయం పేత్తివిసయం, అయం మనుస్సలోకం, అయం దేవలోకం, అయం అమతమహానిబ్బాన"న్తి సబ్బే మగ్గా ఆవిభూతా. గామనిగమాదీనం పన మగ్గే వత్తబ్బమేవ నత్థి. తస్మా సత్థా పాతోవ పత్తచీవరమాదాయ మహాఉపాసికాయ గేహద్వారం గతో. సా గేహా నిక్ఖమిత్వా సత్థారం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా ఆసనే నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసి. ఉపాసికా కతభత్తకిచ్చస్స సత్థునో అనుమోదనం కారేతుకామా పత్తం గణ్హి. సత్థా మధురస్సరేన అనుమోదనధమ్మకథం ఆరభి. ఉపాసికా "సాధు, సాధూ"తి సాధుకారం దదమానా ధమ్మం సుణి. ఆజీవకోపి పచ్ఛాగబ్భే నిసిన్నోవ తస్సా సాధుకారం దత్వా ధమ్మం సుణన్తియా సద్దం సుత్వా సన్ధారేతుం నాసక్ఖి. "న ఇదానేసా మయ్హ"న్తి నిక్ఖమిత్వా "నట్ఠాసి కాళకణ్ణి, ఏతస్స ఏవం సక్కారం కరోతీ"తి నానప్పకారేన ఉపాసికఞ్చ సత్థారఞ్చ అక్కోసన్తో పలాయి. ఉపాసికా తస్స కథాయ లజ్జితా అఞ్ఞథత్తం గతం చిత్తం దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేతుం నాసక్ఖి. అథ నం సత్థా "కిం ఉపాసికే చిత్తం దేసనానుగతం కాతుం న సక్కోసీ"తి? "భన్తే, ఏతస్స మే కథాయ చిత్తం అఞ్ఞథత్తం ఉపగత"న్తి . సత్థా "ఏవరూపస్స విసభాగజనస్స కథితం కథం నామ ఆవజ్జితుం న వట్టతి, ఏవరూపం అసమన్నాహరిత్వా అత్తనో కతాకతమేవ ఓలోకేతుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౦. "న పరేసం విలోమాని, న పరేసం కతాకతం;
అత్తనోవ అవేక్ఖేయ్య, కతాని అకతాని చా"తి.

తత్థ **న పరేసం విలోమానీ**తి పరేసం విలోమాని ఫరుసాని మమ్మచ్ఛేదకవచనాని న మనసికాతబ్బాని. **న పరేసం కతాకత**న్తి "అసుకో ఉపాసకో అస్సద్ధో అప్పసన్నో, నాపిస్స గేహే కటచ్ఛుభిక్ఖాదీని దియ్యన్తి, న సలాకభత్తాదీని, న చీవరాదిపచ్చయదానం ఏతస్స అత్థి, తథా అసుకా ఉపాసికా అస్సద్ధా అప్పసన్నా, నాపిస్సా గేహే కటచ్ఛుభిక్ఖాదీని దియ్యన్తి, న సలాకభత్తాదీని, న చీవరాదిపచ్చయదానం ఏతిస్సా అత్థి, తథా అసుకో భిక్ఖు అస్సద్ధో అప్పసన్నో, నాపి ఉపజ్ఝాయవత్తం కరోతి, న ఆచరియవత్తం, న ఆగన్తుకవత్తం, న గమికవత్తం, న చేతియఙ్గణవత్తం, న ఉపోసథాగారవత్తం, న భోజనసాలావత్తం, న జన్తాఘరవత్తాదీని, నాపిస్స కిఞ్చి ధుతఙ్గం అత్థి, న భావనారామతాయ ఉస్సాహమత్తమ్పీ"తి ఏవం పరేసం కతాకతం నామ న ఓలోకేతబ్బం. **అత్తనోవ అవేక్ఖేయ్యా**తి "కథం భూతస్స మే రత్తిన్దివా వీతివత్తన్తీతి పబ్బజితేన అభిణ్హం పచ్చవేక్ఖితబ్బ"న్తి (అ॰ ని॰ ౧౦.౪౮) ఇమం ఓవాదం అనుస్సరన్తో సద్ధాపబ్బజితో కులపుత్తో "కిం ను ఖో అహం 'అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా'తి తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా యోగే కమ్మం కాతుం సక్ఖిం , నాసక్ఖి"న్తి ఏవం అత్తనో కతాకతాని ఓలోకేయ్యాతి.

దేసనావసానే సా ఉపాసికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా, దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

పావేయ్యకాజీవకవత్థు ఛట్ఠం.

౭. ఛత్తపాణిఉపాసకవత్థు

యథాపి రుచిరం పుప్ఫన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో ఛత్తపాణిఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియఞ్హి ఛత్తపాణి నామ ఉపాసకో తిపిటకధరో అనాగామీ. సో పాతోవ ఉపోసథికో హుత్వా సత్థు ఉపట్ఠానం అగమాసి. అనాగామిఅరియసావకానఞ్హి సమాదానవసేన ఉపోసథకమ్మం నామ నత్థి, మగ్గేనేవ తేసం బ్రహ్మచరియఞ్చ ఏకభత్తికఞ్చ ఆగతం. తేనేవాహ – "ఘటికారో ఖో, మహారాజ, కుమ్భకారో ఏకభత్తికో బ్రహ్మచారీ సీలవా కల్యాణధమ్మో"తి (మ. ని. ౨.౨౮౮). ఏవం అనాగామినో పకతియావ ఏకభత్తికా చ బ్రహ్మచారినో చ హోన్తి. సోపి తథేవ ఉపోసథికో హుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ధమ్మకథం సుణన్తో నిసీది. తస్మిం సమయే రాజా పసేనది కోసలో సత్థు ఉపట్ఠానం అగమాసి. ఛత్తపాణి ఉపాసకో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "ఉట్ఠాతబ్బం ను ఖో, నో"తి చిన్తేత్వా – "అహం అగ్గరాజస్స సన్తికే నిసిన్నో, తస్స మే పదేసరాజానం దిస్వా ఉట్ఠాతుం న యుత్తం, రాజా ఖో పన మే అనుట్ఠహన్తస్స కుజ్ఝిస్సతి, ఏతస్మిం కుజ్ఝన్తేపి నేవ ఉట్ఠహిస్సామి . రాజానం దిస్వా ఉట్ఠహన్తేన హి రాజా గరుకతో హోతి, నో సత్థా, తస్మా నేవ ఉట్ఠహిస్సామీ"తి న ఉట్ఠహి. పణ్డితపురిసా నామ గరుతరానం సన్తికే నిసీదిత్వా అనుట్ఠహన్తం దిస్వా న కుజ్ఝన్తి. రాజా పన తం అనుట్ఠహన్తం దిస్వా కుపితమానసో సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా కుపితభావం ఞత్వా, "మహారాజ, అయం ఛత్తపాణి ఉపాసకో పణ్డితో దిట్ఠధమ్మో తిపిటకధరో అత్థానత్థకుసలో"తి ఉపాసకస్స గుణం కథేసి. రఞ్ఞో తస్స గుణకథం సుణన్తస్సేవ చిత్తం ముదుకం జాతం.

అథేకదివసం రాజా ఉపరిపాసాదే ఠితో ఛత్తపాణిం ఉపాసకం కతభత్తకిచ్చం ఛత్తమాదాయ ఉపాహనమారుయ్హ రాజఙ్గణేన గచ్ఛన్తం దిస్వా పక్కోసాపేసి. సో ఛత్తుపాహనం అపనేత్వా రాజానముపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం రాజా ఆహ – "భో ఉపాసక, కిన్తే ఛత్తుపాహనం అపనీత"న్తి. "'రాజా పక్కోసతీ'తి సుత్వా అపనేత్వా ఆగతోమ్హీ"తి. "అజ్జ అమ్హాకం రాజభావో తుమ్హేహి ఞాతో భవిస్సతీ"తి. "సదాపి మయం, దేవ, తుమ్హాకం రాజభావం జానామా"తి. "యది ఏవం కస్మా పురిమదివసే సత్థు సన్తికే నిసిన్నో మం దిస్వా న ఉట్ఠహీ"తి? "మహారాజ, అహం అగ్గరాజస్స సన్తికే నిసిన్నో, పదేసరాజానం దిస్వా ఉట్ఠహన్తో సత్థరి అగారవం పవేదేయ్యం, తస్మా న ఉట్ఠహి"న్తి. "హోతు, భో, తిట్ఠతేతం". "తుమ్హే కిర దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికానం అత్థానత్థానం కుసలా తిపిటకధరా అమ్హాకం అన్తేపురే ధమ్మం వాచేథా"తి. "న సక్కోమి, దేవా"తి. "కిం కారణా"తి? "రాజగేహం నామ మహాసావజ్జం, దుయుత్తసుయుత్తకాని గరుకానేత్థ, దేవా"తి. "మా ఏవం వదేథ, 'పురిమదివసే మం దిస్వా న ఉట్ఠితోమ్హీ'తి మా కుక్కుచ్చం కరోథా"తి. "దేవ, గిహీనం విచరణట్ఠానం నామ మహాసావజ్జం, ఏకం పబ్బజితం పక్కోసాపేత్వా ధమ్మం వాచాపేథా"తి. రాజా "సాధు, భో, గచ్ఛథ తుమ్హే"తి తం ఉయ్యోజేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం యాచి, "భన్తే, మల్లికా చ దేవీ వాసభఖత్తియా చ ధమ్మం పరియాపుణిస్సామాతి వదన్తి, పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిబద్ధం మమ గేహం గన్త్వా తాసం ధమ్మం ఉద్దిసథా"తి. "బుద్ధానం నిబద్ధం ఏకట్ఠానగమనం నామ నత్థి, మహారాజా"తి. "తేన హి, భన్తే, అఞ్ఞం ఏకం భిక్ఖుం దేథా"తి. సత్థా ఆనన్దత్థేరస్స భారమకాసి. థేరో నిబద్ధం గన్త్వా తాసం ఉద్దేసం ఉద్దిసతి. తాసు మల్లికా సక్కచ్చం గహేత్వా సజ్ఝాయిత్వా ఉద్దేసం పటిచ్ఛాపేసి. వాసభఖత్తియా పన నేవ సక్కచ్చం గణ్హాతి, న సజ్ఝాయతి, న ఉద్దేసం పటిచ్ఛాపేతుం సక్కోతి.

అథేకదివసం సత్థా థేరం పుచ్ఛి – “కిమానన్ద, ఉపాసికా ధమ్మం పరియాపుణన్తీ”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “కా సక్కచ్చం గణ్హాతీ”తి? “మల్లికా, భన్తే, సక్కచ్చం గణ్హాతి, సక్కచ్చం సజ్ఝాయతి, సక్కచ్చం ఉద్దేసం పటిచ్ఛాపేతుం సక్కోతి. తుమ్హాకం పన ఞాతిధీతా నేవ సక్కచ్చం గణ్హాతి, న సజ్ఝాయతి, న ఉద్దేసం పటిచ్ఛాపేతుం సక్కోతీ”తి. సత్థా థేరస్స వచనం సుత్వా, “ఆనన్ద, మయా కథితధమ్మో నామ సక్కచ్చమసుణన్తస్స అగ్గణ్హన్తస్స అసజ్ఝాయన్తస్స అదేసేన్తస్స వణ్ణసమ్పన్నం అగన్ధకపుప్ఫం వియ అఫలో హోతి, సక్కచ్చం పన సవనాదీని కరోన్తస్స మహప్ఫలో హోతి మహానిసంసో”తి వత్వా ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౫౧. “యథాపి రుచిరం పుప్ఫం, వణ్ణవన్తం అగన్ధకం;
ఏవం సుభాసితా వాచా, అఫలా హోతి అకుబ్బతో.

౫౨. “యథాపి రుచిరం పుప్ఫం, వణ్ణవన్తం సగన్ధకం;
ఏవం సుభాసితా వాచా, సఫలా హోతి కుబ్బతో”తి.

తత్థ **రుచిర**న్తి సోభనం. **వణ్ణవన్త**న్తి వణ్ణసణ్ఠానసమ్పన్నం, **అగన్ధక**న్తి గన్ధవిరహితం పాలిభద్దకగిరికణ్ణికజయసుమనాదిభేదం. **ఏవం సుభాసితా వాచా**తి సుభాసితా వాచా నామ తేపిటకం బుద్ధవచనం. తం వణ్ణసణ్ఠానసమ్పన్నం అగన్ధకపుప్ఫసదిసం. యథా పన అగన్ధకపుప్ఫం యో నం ధారేతి, తస్స సరీరే గన్ధం న ఫరతి, ఏవం ఏతమ్పి యో నం సక్కచ్చం సవనాదీహి న సమాచరతి, తస్స సక్కచ్చం అసమాచరన్తస్స యం తత్థ కత్తబ్బం, తం అకుబ్బతో సుతగన్ధఞ్చ వాచాగన్ధఞ్చ పటిపత్తిగన్ధఞ్చ న ఆవహతి అఫలా హోతి. తేన వుత్తం – “ఏవం సుభాసితా వాచా, అఫలా హోతి అకుబ్బతో”తి. **సగన్ధక**న్తి చమ్పకనీలుప్పలాదిభేదం. **ఏవ**న్తి యథా తం పుప్ఫం ధారేన్తస్స సరీరే గన్ధో ఫరతి, ఏవం తేపిటకబుద్ధవచనసఙ్ఖాతా సుభాసితా వాచాపి. **కుబ్బతో**తి యో సక్కచ్చం సవనాదీహి తత్థ కత్తబ్బం కరోతి, సా అస్స పుగ్గలస్స సఫలా హోతి, సుతగన్ధవాచాగన్ధపటిపత్తిగన్ధానం ఆవహనతో మహప్ఫలా హోతి, మహానిసంసాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

ఛత్తపాణిఉపాసకవత్థు సత్తమం.

౮. విసాఖావత్థు

యథాపి పుప్ఫరాసిమ్హాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం ఉపనిస్సాయ పుబ్బారామే విహరన్తో విసాఖం ఉపాసికం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర అఙ్గరట్ఠే భద్దియనగరే మేణ్డకసేట్ఠిపుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో అగ్గమహేసియా సుమనదేవియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి. తస్సా సత్తవస్సికకాలే సత్థా సేలబ్రాహ్మణాదీనం బోధనేయ్యబన్ధవానం ఉపనిస్సయసమ్పదం దిస్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో చారికం చరమానో తం నగరం పాపుణి.

తస్మిఞ్చ సమయే మేణ్డకో, గహపతి, తస్మిం నగరే పఞ్చన్నం మహాపుఞ్ఞానం జేట్ఠకో హుత్వా సేట్ఠిట్ఠానం కరోతి. **పఞ్చ మహాపుఞ్ఞా** నామ మేణ్డకో సేట్ఠి, చన్దపదుమా నామ తస్సేవ జేట్ఠకభరియా, తస్సేవ జేట్ఠకపుత్తో ధనఞ్చయో నామ,

తస్స భరియా సుమనదేవీ నామ, మేణ్డకసేట్ఠినో దాసో పుణ్ణో నామాతి. న కేవలఞ్చ మేణ్డకసేట్ఠియేవ, బిమ్బిసారరఞ్ఞో పన విజితే **పఞ్చ అమితభోగా** నామ అహేసుం – జోతికో, జటిలో, మేణ్డకో, పుణ్ణకో, కాకవలియోతి. తేసు అయం మేణ్డకసేట్ఠి దసబలస్స అత్తనో నగరం సమ్పత్తభావం ఞత్వా పుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో ధీతరం విసాఖం దారికం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “అమ్మ, తుయ్హమ్పి మఙ్గలం, అమ్హాకమ్పి మఙ్గలం, తవ పరివారేహి పఞ్చహి దారికాసతేహి సద్ధిం పఞ్చ రథసతాని ఆరుయ్హ పఞ్చహి దాసిసతేహి పరివుతా దసబలస్స పచ్చుగ్గమనం కరోహీ”తి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా తథా అకాసి. కారణాకారణేసు పన కుసలత్తా యావతికా యానస్స భూమి, యానేన గన్త్వా యానా పచ్చోరోహిత్వా పత్తికావ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథస్సా చరియావసేన సత్థా ధమ్మం దేసేసి. సా దేసనావసానే పఞ్చహి దారికాసతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. మేణ్డకసేట్ఠిపి ఖో సత్థారముపసఙ్కమిత్వా ధమ్మకథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పునదివసే అత్తనో నివేసనే పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా ఏతేనేవ ఉపాయేన అడ్ఢమాసం మహాదానమదాసి. సత్థా భద్దియనగరే యథాభిరన్తం విహరిత్వా పక్కామి.

తేన ఖో పన సమయేన బిమ్బిసారో చ పసేనది కోసలో చ అఞ్ఞమఞ్ఞం భగినిపతికా హోన్తి. అథేకదివసం కోసలరాజా చిన్తేసి – “బిమ్బిసారస్స విజితే పఞ్చ అమితభోగా మహాపుఞ్ఞా వసన్తి, మయ్హం విజితే ఏకోపి తాదిసో నత్థి, యంనూనాహం బిమ్బిసారస్స సన్తికం గన్త్వా ఏకం మహాపుఞ్ఞం యాచేయ్య”న్తి. సో తత్థ గన్త్వా రఞ్ఞా కతపటిసన్థారో “కిం కారణా ఆగతోసీ”తి పుట్ఠో “‘తుమ్హాకం విజితే పఞ్చ అమితభోగా మహాపుఞ్ఞా వసన్తి, తతో ఏకం గహేత్వా గమిస్సామీ’తి ఆగతోమ్హి, తేసు మే ఏకం దేథా”తి ఆహ. “మహాకులాని అమ్హేహి చాలేతుం న సక్కా”తి ఆహ. “అహం అలద్ధా న గమిస్సామీ”తి ఆహ. రాజా అమచ్చేహి సద్ధిం మన్తేత్వా “జోతికాదీనం మహాకులానం చాలనం నామ మహాపథవియా చాలనసదిసం, మేణ్డకమహాసేట్ఠిస్స పుత్తో ధనఞ్చయసేట్ఠి నామ అత్థి, తేన సద్ధిం మన్తేత్వా పటివచనం తే దస్సామీ”తి వత్వా తం పక్కోసాపేత్వా, తాత, కోసలరాజా “‘ఏకం ధనసేట్ఠిం గహేత్వా గమిస్సామీ’తి వదతి, త్వం తేన సద్ధిం గచ్ఛాహీ”తి. “తుమ్హేసు పహిణన్తేసు గమిస్సామి, దేవా”తి. “తేన హి పరివచ్ఛం కత్వా గచ్ఛ, తాతా”తి. సో అత్తనో కత్తబ్బయుత్తకమకాసి. రాజాపిస్స మహన్తం సక్కారం కత్వా, “ఇమం ఆదాయ గచ్ఛథా”తి పసేనదిరాజానం ఉయ్యోజేసి. సో తం ఆదాయ సబ్బత్థ ఏకరత్తివాసేన గచ్ఛన్తో ఏకం ఫాసుకట్ఠానం పత్వా నివాసం గణ్హి, అథ నం ధనఞ్చయసేట్ఠి పుచ్ఛి – “ఇదం కస్స విజిత”న్తి? “మయ్హం, సేట్ఠీ”తి. “కీవ దూరో ఇతో సావత్థీ”తి ? “సత్తయోజనమత్థకే”తి. “అన్తోనగరం సమ్బాధం, అమ్హాకం పరిజనో మహన్తో, సచే రోచేథ, ఇధేవ వసేయ్యామ, దేవా”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్మిం ఠానే నగరం మాపేత్వా తస్స దత్వా అగమాసి. తస్మిం పదేసే సయం వసనట్ఠానస్స గహితత్తా నగరస్స సాకేతన్త్వేవ నామం అహోసి.

సావత్థియమ్పి ఖో మిగారసేట్ఠినో పుత్తో పుణ్ణవడ్ఢనకుమారో నామ వయప్పత్తో అహోసి. అథ నం మాతాపితరో వదింసు – “తాత, తవ రుచ్చనట్ఠానే ఏకం దారికం ఉపధారేహీ”తి. “‘మయ్హం ఏవరూపాయ భరియాయ కిచ్చం నత్థీ’తి, పుత్త, మా ఏవం కరి, కులం నామ అపుత్తకం న తిట్ఠతీ”తి. సో పునప్పునం వుచ్చమానో “తేన హి పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతం దారికం లభమానో తుమ్హాకం వచనం కరిస్సామీ”తి ఆహ. “కాని పనేతాని **పఞ్చ కల్యాణాని** నామ, తాతా”తి. కేసకల్యాణం, మంసకల్యాణం, అట్ఠికల్యాణం, ఛవికల్యాణం, వయకల్యాణన్తి. మహాపుఞ్ఞాయ హి ఇత్థియా కేసా మోరకలాపసదిసా హుత్వా ముఞ్చిత్వా విస్సట్ఠా నివాసనన్తం పహరిత్వా నివత్తిత్వా ఉద్ధగ్గా తిట్ఠన్తి, ఇదం **కేసకల్యాణం** నామ, దన్తావరణం బిమ్బఫలసదిసం వణ్ణసమ్పన్నం సమం సుఫుసితం హోతి , ఇదం **మంసకల్యాణం** నామ, దన్తా సుక్కా సమా అవిరళా

ఉస్సాపేత్వా ఠపితవజిరపన్తి వియ సమచ్ఛిన్నసఙ్ఖపన్తి వియ చ సోభన్తి, ఇదం **అట్ఠికల్యాణం** నామ, కాళియా చుణ్ణకాదీహి అవిలిత్తో ఏవ ఛవివణ్ణో సినిద్ధో నీలుప్పలదామసదిసో హోతి, ఓదాతాయ చ కణికారపుప్ఫదామసదిసో హోతి, ఇదం **ఛవికల్యాణం** నామ, దసక్ఖత్తుం విజాతాపి ఖో పన సకిం విజాతా వియ అవిగతయోబ్బనాయేవ హోతి, ఇదం **వయకల్యాణం** నామ హోతి. అథస్స మాతాపితరో అట్ఠుత్తరసతబ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా భోజేత్వా "పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతా ఇత్థియో నామ హోన్తీ"తి పుచ్ఛింసు. "ఆమ, హోన్తీ"తి. "తేన హి ఏవరూపం దారికం పరియేసితుం అట్ఠ జనా గచ్ఛన్తూ"తి బహుం ధనం దత్వా "ఆగతకాలే వో కత్తబ్బం జానిస్సామ, గచ్ఛథ, ఏవరూపం దారికం పరియేసథ, దిట్ఠకాలే చ ఇమం పిలన్ధనం దదేయ్యాథా"తి సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణమాలం దత్వా ఉయ్యోజేసుం.

తే మహన్తమహన్తాని నగరాని గన్త్వా పరియేసమానా పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతం దారికం అదిస్వా నివత్తిత్వా ఆగచ్ఛన్తా వివటనక్ఖత్తదివసే సాకేతం అనుప్పత్తా – "అజ్జ అమ్హాకం కమ్మం నిప్ఫజ్జిస్సతీ"తి చిన్తయింసు. తస్మిం పన నగరే అనుసంవచ్ఛరం వివటనక్ఖత్తం నామ హోతి. తదా బహి అనిక్ఖమనకులానిపి పరివారేన సద్ధిం గేహా నిక్ఖమిత్వా అప్పటిచ్ఛన్నేన సరీరేన పదసావ నదీతీరం గచ్ఛన్తి. తస్మిం దివసే ఖత్తియమహాసాలాదీనం పుత్తాపి "అత్తనో సమానజాతికం మనాపం కులదారికం దిస్వా మాలాగుళేన పరిక్ఖిపిస్సామా"తి తం తం మగ్గం నిస్సాయ తిట్ఠన్తి. తేపి ఖో బ్రాహ్మణా నదీతీరే ఏకం సాలం పవిసిత్వా అట్ఠంసు. "తస్మిం ఖణే విసాఖా పన్నరససోళసవస్సుద్దేసికా హుత్వా సబ్బాభరణపటిమణ్డితా పఞ్చహి కుమారికాసతేహి పరివుతా నదిం గన్త్వా న్హాయిస్సామీ"తి తం పదేసం పత్తా, అథ ఖో మేఘో ఉట్ఠహిత్వా పావస్సి. పఞ్చసతా కుమారికాయో వేగేన గన్త్వా సాలం పవిసింసు. బ్రాహ్మణా ఓలోకేన్తా తాసు ఏకమ్పి పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతం న పస్సింసు. అథ విసాఖా పకతిగమనేనేవ సాలం పావిసి, వత్థాభరణాని తేమింసు. బ్రాహ్మణా తస్సా చత్తారి కల్యాణాని దిస్వా దన్తే పస్సితుకామా "అలసజాతికా అమ్హాకం ధీతా, ఏతిస్సా సామికో కఞ్జికమత్తమ్పి న లభిస్సతి మఞ్ఞే"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం కథయింసు. అథ నే విసాఖా ఆహ – "కం వదేథ తుమ్హే"తి? "తం కథేమ, అమ్మా"తి. మధురో హి తస్సా సద్దో కంసతాళసరో వియ నిచ్ఛరతి. అథ నే పున మధురసద్దేన "కిం కారణా భణథా"తి పుచ్ఛి. "తవ పరివారిత్థియో వత్థాలఙ్కారే అతేమేత్వా వేగేన సాలం పవిట్ఠా, తుయ్హం ఏత్తకం ఠానం వేగేన ఆగమనమత్తమ్పి నత్థి, వత్థాభరణాని తేమేత్వా ఆగతాసి. తస్మా కథేమ, అమ్మా"తి.

"తాతా, ఏవం మా వదేథ, అహం ఏతాహి బలవతరా, కారణం పన సల్లక్ఖేత్వా జవేన నాగతామ్హీ"తి. "కిం, అమ్మా"తి? "తాతా, చత్తారో జనా జవమానా న సోభన్తి, అపరమ్పి కారణం అత్థీ"తి. "కతమే చత్తారో జనా జవమానా న సోభన్తి, అమ్మా"తి? తాతా, **అభిసిత్తరాజా** తావ సబ్బాభరణపటిమణ్డితో కచ్ఛం బన్ధిత్వా రాజఙ్గణే జవమానో న సోభతి, "కిం అయం రాజా గహపతికో వియ ధావతీ"తి అఞ్ఞదత్థు గరహం లభతి, సణికం గచ్ఛన్తోవ సోభతి. రఞ్ఞో **మఙ్గలహత్థీ**పి అలఙ్కతో జవమానో న సోభతి, వారణలీళాయ గచ్ఛన్తోవ సోభతి. **పబ్బజితో** జవమానో న సోభతి, "కిం అయం సమణో గిహీ వియ ధావతీ"తి కేవలం గరహమేవ లభతి, సమితగమనేన పన సోభతి. **ఇత్థీ** జవమానా న సోభతి, "కిం ఏసా ఇత్థీ పురిసో వియ ధావతీ"తి గరహితబ్బావ హోతి, "ఇమే చత్తారో జనా జవమానా న సోభన్తి, తాతా"తి. "కతమం పన అపరం కారణం, అమ్మా"తి? "తాతా, మాతాపితరో నామ ధీతరం అఙ్గపచ్చఙ్గాని సణ్ఠాపేత్వా పోసేన్తి. మయఞ్హి విక్కిణేయ్యభణ్డం నామ, అమ్హే పరకులపేసనత్థాయ పోసేన్తి. సచే జవమానానం నివత్థదుస్సకణ్ణే వా అక్కమిత్వా భూమియం వా పక్ఖలిత్వా పతితకాలే హత్థో వా పాదో వా భిజ్జేయ్య, కులస్సేవ భారో భవేయ్య, పసాధనభణ్డం పన మే తేమేత్వా సుస్సిస్సతి. ఇమం కారణం సల్లక్ఖేత్వా న ధావితామ్హి, తాతా"తి.

బ్రాహ్మణా తస్సా కథనకాలే దన్తసమ్పత్తిం దిస్వా “ఏవరూపా నో దన్తసమ్పత్తి దిట్ఠపుబ్బా”తి తస్సా సాధుకారం దత్వా, “అమ్మ, తుయ్హమేవేసా అనుచ్ఛవికా”తి వత్వా తం సువణ్ణమాలం పిలన్ధయింసు. అథ నే పుచ్ఛి – “కతరనగరతో ఆగతాత్థ, తాతా”తి? “సావత్థితో, అమ్మా”తి. “సేట్ఠికులం కతరం నామా”తి? “మిగారసేట్ఠి నామ, అమ్మా”తి. “అయ్యపుత్తో కో నామా”తి? “పుణ్ణవడ్ఢనకుమారో నామ, అమ్మా”తి. సా “సమానజాతికం నో కుల”న్తి అధివాసేత్వా పితు సాసనం పహిణి “అమ్హాకం రథం పేసేతూ”తి . కిఞ్చాపి హి సా ఆగమనకాలే పదసా ఆగతా, సువణ్ణమాలాయ పన పిలన్ధనకాలతో పట్ఠాయ తథా గన్తుం న లభతి, ఇస్సరదారికా రథాదీహి గచ్ఛన్తి, ఇతరా పకతియానకం వా అభిరుహన్తి, ఛత్తం వా తాలపణ్ణం వా ఉపరి కరోన్తి, తస్మిమ్పి అసతి నివత్థసాటకస్స దసన్తం ఉక్ఖిపిత్వా అంసే ఖిపన్తా గచ్ఛన్తి ఏవ. తస్సా పన పితా పఞ్చ రథసతాని పేసేసి. సా సపరివారా రథం ఆరుయ్హ గతా. బ్రాహ్మణాపి ఏకతోవ అగమంసు. అథ నే సేట్ఠి పుచ్ఛి – “కుతో ఆగతాత్థా”తి? “సావత్థితో మహాసేట్ఠీ”తి. “సేట్ఠి కతరో నామా”తి? “మిగారసేట్ఠి నామా”తి. “పుత్తో కో నామా”తి? “పుణ్ణవడ్ఢనకుమారో నామ మహాసేట్ఠీ”తి. “ధనం కిత్తక”న్తి? “చత్తాలీసకోటియో మహాసేట్ఠీ”తి. “ధనం తావ అమ్హాకం ధనం ఉపాదాయ కాకణికమత్తం, దారికాయ పన ఆరక్ఖమత్తాయ లద్ధకాలతో పట్ఠాయ కిం అఞ్ఞేన కారణేనా”తి అధివాసేసి. సో తేసం సక్కారం కత్వా ఏకాహద్వీహం వసాపేత్వా ఉయ్యోజేసి.

తే సావత్థిం గన్త్వా మిగారసేట్ఠిస్స “లద్ధా నో దారికా”తి ఆరోచయింసు. “కస్స ధీతా”తి? “ధనఞ్చయసేట్ఠినో”తి. సో “మహాకులస్స మే దారికా లద్ధా, ఖిప్పమేవ నం ఆనేతుం వట్టతీ”తి తత్థ గమనత్థం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “‘మహాకులం ఏతం మయా బిమ్బిసారస్స సన్తికా ఆనేత్వా సాకేతే నివేసితం, తస్స సమ్మానం కాతుం వట్టతీ’తి అహమ్పి ఆగమిస్సామీ”తి ఆహ, సో “సాధు, దేవా”తి వత్వా ధనఞ్చయసేట్ఠినో సాసనం పేసేసి – “మయి ఆగచ్ఛన్తే రాజాపి ఆగమిస్సతి, మహన్తం రాజబలం ఏత్తకస్స జనస్స కత్తబ్బయుత్తకం కాతుం సక్ఖిస్ససి, న సక్ఖిస్ససీ”తి? ఇతరోపి “సచేపి దస రాజానో ఆగచ్ఛన్తి, ఆగచ్ఛన్తూ”తి పటిసాసనం పేసేసి. మిగారసేట్ఠి తావ మహన్తే నగరే గేహగోపకమత్తం ఠపేత్వా సేసజనం ఆదాయ గన్త్వా అడ్ఢయోజనమత్తే ఠానే ఠత్వా “ఆగతామ్హా”తి సాసనం పహిణి. ధనఞ్చయసేట్ఠి బహుపణ్ణాకారం పేసేత్వా ధీతరా సద్ధిం మన్తేసి, “అమ్మ, ససురో కిర తే కోసలరఞ్ఞా సద్ధిం ఆగతో, తస్స కతరం గేహం పటిజగ్గితబ్బం, రఞ్ఞో కతరం , ఉపరాజాదీనం కతరానీ”తి? పణ్డితా సేట్ఠిధీతా వజిరగ్గతిఖిణఞాణా కప్పసతసహస్సం పత్థితపత్థనా అభినీహారసమ్పన్నా “ససురస్స మే అసుకగేహం పటిజగ్గథ, రఞ్ఞో అసుకగేహం, ఉపరాజాదీనం అసుకానీ”తి సంవిదహిత్వా దాసకమ్మకరే పక్కోసాపేత్వా “ఏత్తకా రఞ్ఞో కత్తబ్బకిచ్చం కరోథ, ఏత్తకా ఉపరాజాదీనం, హత్థిఅస్సాదయోపి తుమ్హేయేవ పటిజగ్గథ, అస్సబన్ధాదయోపి ఆగన్త్వా మఙ్గలఛణం అనుభవిస్సన్తీ”తి సంవిదహి. “కిం కారణా”? “‘మయం విసాఖాయ మఙ్గలట్ఠానం గన్త్వా న కిఞ్చి లభిమ్హా, అస్సరక్ఖణాదీని కరోన్తా సుఖం న విచరిమ్హా’తి కేచి వత్తుం మా లభింసూ”తి.

తం దివసమేవ విసాఖాయ పితా పఞ్చసతే సువణ్ణకారే పక్కోసాపేత్వా “ధీతు మే **మహాలతాపసాధనం** నామ కరోథా”తి రత్తసువణ్ణస్స నిక్ఖసహస్సం, తదనురూపాని చ రజతమణిముత్తాపవాళవజిరాదీని దాపేసి. రాజా కతిపాహం వసిత్వావ ధనఞ్చయసేట్ఠిస్స సాసనం పహిణి “న సక్కా సేట్ఠినా అమ్హాకం చిరం పోసనం నామ కాతుం, దాని దారికాయ గమనకాలం జానాతూ”తి. సోపి రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి – “ఇదాని వస్సకాలో ఆగతో, న సక్కా చతుమాసం విచరితుం, తుమ్హాకం బలకాయస్స యం యం లద్ధుం వట్టతి, సబ్బం తం మమ భారో, మయా పేసితకాలే దేవో గమిస్సతీ”తి. తతో పట్ఠాయ సాకేతనగరం నిచ్చనక్ఖత్తం వియ అహోసి. రాజానం ఆదిం కత్వా సబ్బేసం మాలాగన్ధవత్థాదీని పటియత్తానేవ హోన్తి. తతో తే జనా చిన్తయింసు – “సేట్ఠి అమ్హాకమేవ సక్కారం కరోతీ”తి, ఏవం తయో మాసా అతిక్కన్తా, పసాధనం పన తావ న

నిట్ఠాతి. కమ్మన్తాధిట్ఠాయకా ఆగన్త్వా సేట్ఠినో ఆరోచేసుం – “అఞ్ఞం అసన్తం నామ నత్థి, బలకాయస్స పన భత్తపచనదారూని నప్పహోన్తీ”తి. “గచ్ఛథ, తాతా, ఇమస్మిం నగరే పరిజిణ్ణా హత్థిసాలాదయో చేవ పరిజిణ్ణకాని చ గేహాని గహేత్వా పచథా”తి. ఏవం పచన్తానమ్పి అడ్ఢమాసో అతిక్కన్తో. తతో పునపి “దారూని నత్థీ”తి ఆరోచయింసు . “ఇమస్మిం కాలే న సక్కా దారూని లద్ధుం, దుస్సకోట్ఠాగారాని వివరిత్వా థూలసాటకేహి వట్టియో కత్వా తేలచాటీసు తేమేత్వా భత్తం పచథా”తి. తే అడ్ఢమాసం తథా అకంసు. ఏవం చత్తారో మాసా అతిక్కన్తా, పసాధనమ్పి నిట్ఠితం.

తస్మిం పసాధనే చతస్సో వజిరనాళియో ఉపయోగం అగమంసు, ముత్తానం ఏకాదస నాళియో, పవాళస్స బావీసతి నాళియో, మణీనం తేత్తింస నాళియో. ఇతి ఏతేహి చ అఞ్ఞేహి చ రతనేహి నిట్ఠానం అగమాసి. అసుత్తమయం పసాధనం రజతేన సుత్తకిచ్చం కరింసు. తం సీసే పటిముక్కం పాదపిట్ఠిం గచ్ఛతి. తస్మిం తస్మిం ఠానే ముద్దికా యోజేత్వా కతా సువణ్ణమయా గణ్ఠికా హోన్తి, రజతమయా పాసకా, మత్థకమజ్ఝే ఏకా ముద్దికా, ద్వీసు కణ్ణపిట్ఠీసు ద్వే, గలవాటకే ఏకా, ద్వీసు జణ్ణూసు ద్వే, ద్వీసు కప్పరేసు ద్వే, ద్వీసు కటిపస్సేసు ద్వేతి. తస్మిం ఖో పన పసాధనే ఏకం మోరం కరింసు, తస్స దక్ఖిణపక్ఖే రత్తసువణ్ణమయాని పఞ్చ పత్తసతాని అహేసుం, వామపక్ఖే పఞ్చ పత్తసతాని, తుణ్డం పవాళమయం, అక్ఖీని మణిమయాని, తథా గీవా చ పిఞ్ఛాని చ, పత్తనాళియో రజతమయా, తథా జఙ్ఘాయో. సో విసాఖాయ మత్థకమజ్ఝే పబ్బతకూటే ఠత్వా నచ్చనమయూరో వియ ఖాయతి. పత్తనాళిసహస్సస్స సద్దో దిబ్బసఙ్గీతం వియ పఞ్చఙ్గికతూరియఘోసో వియ చ పవత్తతి. సన్తికం ఉపగతాయేవ తస్సా అమోరభావం జానన్తి. పసాధనం నవకోటిఅగ్ఘనకం అహోసి, సతసహస్సం హత్థకమ్మమూలం దీయిత్థ.

“కిస్స పన నిస్సన్దేన తాయేతం పసాధనం లద్ధ”న్తి? సా కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానం చీవరసాటకం దత్వా సుత్తమ్పి సూచియోపి రజనమ్పి అత్తనో సన్తకమేవ అదాసి. తస్స చీవరదానస్స నిస్సన్దేన ఇమం మహాలతాపసాధనం లభి. ఇత్థీనఞ్హి చీవరదానం మహాలతాపసాధనభణ్డేన మత్థకం పప్పోతి, పురిసానం ఇద్ధిమయపత్తచీవరేనాతి. ఏవం మహాసేట్ఠి చతూహి మాసేహి ధీతు పరివచ్చం కత్వా తస్సా దేయ్యధమ్మం దదమానో కహాపణపూరాని పఞ్చ సకటసతాని అదాసి, సువణ్ణభాజనపూరాని పఞ్చ, రజతభాజనపూరాని పఞ్చ, తమ్బభాజనపూరాని పఞ్చ, పత్తుణ్ణవత్థకోసేయ్యవత్థపూరాని పఞ్చ, సప్పిపూరాని పఞ్చ, తేలపూరాని పఞ్చ, సాలితణ్డులపూరాని పఞ్చ, నఙ్గలఫాలాదిఉపకరణపూరాని పఞ్చసకటసతాని అదాసి. ఏవం కిరస్స అహోసి – “మమ ధీతు గతట్ఠానే ‘అసుకేన నామ మే అత్థో’తి మా పరస్స గేహద్వారం పహిణీ”తి. తస్మా సబ్బూపకరణాని దాపేసి. ఏకేకస్మిం రథే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా తిస్సో తిస్సో వణ్ణదాసియో ఠపేత్వా పఞ్చ రథసతాని అదాసి. “ఏతం న్హాపేన్తియో భోజేన్తియో అలఙ్కరోన్తియో విచరథా”తి దియడ్ఢసహస్సపరిచారికాయో అదాసి. అథస్స ఏతదహోసి – “మమ ధీతు గావో దస్సామీ”తి. సో పురిసే ఆణాపేసి – “గచ్ఛథ భణే చూళవజస్స ద్వారం వివరిత్వా తీసు గావుతేసు తిస్సో భేరియో గహేత్వా తిట్ఠథ, పుథులతో ఉసభమత్తే ఠానే ఉభోసు పస్సేసు తిట్ఠథ. గావీనం తతో పరం గన్తుం మా అదత్థ. ఏవం ఠితకాలే భేరిసఞ్ఞం కరేయ్యాథా”తి. తే తథా అకంసు. తే గావీనం వజతో నిక్ఖమిత్వా గావుతం గతకాలే భేరిసఞ్ఞం అకంసు, పున అడ్ఢయోజనం గతకాలే అకంసు. పునపి తిగావుతం గతకాలే భేరిసఞ్ఞం అకంసు, పుథులతో గమనఞ్చ నివారేసుం. ఏవం దీఘతో తిగావుతే, పుథులతో ఉసభమత్తే ఠానే గావియో అఞ్ఞమఞ్ఞం నిఘంసన్తియో అట్ఠంసు.

మహాసేట్ఠి “మమ ధీతు ఏత్తకా గావో అలం, ద్వారం పిదహథా”తి వజద్వారం పిదహాపేసి. ద్వారస్మిం పిదహితే విసాఖాయ పుఞ్ఞబలేన బలవగావో చ ధేనుయో చ ఉప్పతిత్వా ఉప్పతిత్వా నిక్ఖమింసు. మనుస్సానం వారేన్తానం వారేన్తానమేవ సట్ఠిసహస్సా బలవగావో చ సట్ఠిసహస్సా ధేనుయో చ నిక్ఖన్తా, తత్తకా బలవవచ్ఛా తాసం ధేనూనం ఉసభా ఉప్పతిత్వా అనుబన్ధా అహేసుం. “కిస్స పన నిస్సన్దేన ఏవం గావో గతా”తి? నివారేన్తానం నివారేన్తానం దిన్నదానస్స. సా కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే కికిస్స రఞ్ఞో సత్తన్నం ధీతానం కనిట్ఠా సఙ్ఘదాసీ నామ హుత్వా వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానం పఞ్చగోరసదానం దదమానా థేరానఞ్చ దహరానఞ్చ సామణేరానఞ్చ పత్తం పిదహిత్వా, “అలం, అల”న్తి నివారేన్తానమ్పి “ఇదం మధురం, ఇదం మనాప”న్తి అదాసి. ఏవం తస్స నిస్సన్దేన వారియమానాపి గావో నిక్ఖమింసు. సేట్ఠినా ఏత్తకస్స ధనస్స దిన్నకాలే సేట్ఠిభరియా ఆహ – “తుమ్హేహి మయ్హం ధీతు సబ్బం సంవిదహితం, వేయ్యావచ్చకరా పన దాసదాసియో న సంవిదహితా, కిం కారణా”తి? “మమ ధీతరి ససినేహానిస్సినేహానం జాననత్థం. అహఞ్హి తాయ సద్ధిం ఆగచ్ఛమానకే గీవాయ గహేత్వా న పహిణామి, యానం ఆరుయ్హ గమనకాలేయేవ ఏతాయ సద్ధిం గన్తుకామా గచ్ఛన్తు, మా అగన్తుకామాతి వక్ఖామీ”తి ఆహ.

అథ “స్వే మమ ధీతా గమిస్సతీ”తి గబ్భే నిసిన్నో ధీతరం సమీపే నిసీదాపేత్వా, “అమ్మ, పతికులే వసన్తియా నామ ఇమఞ్చ ఇమఞ్చ ఆచారం రక్ఖితుం వట్టతీ”తి ఓవాదమదాసి. అయమ్పి మిగారసేట్ఠి అనన్తరగబ్భే నిసిన్నో ధనఞ్చయసేట్ఠినో ఓవాదం అస్సోసి. సోపి సేట్ఠి ధీతరం ఏవం ఓవది –

> “అమ్మ, ససురకులే వసన్తియా నామ అన్తోఅగ్గి బహి న నీహరితబ్బో, బహిఅగ్గి అన్తో న పవేసేతబ్బో, దదన్తస్సేవ దాతబ్బం, అదదన్తస్స న దాతబ్బం, దదన్తస్సాపి అదదన్తస్సాపి దాతబ్బం, సుఖం నిసీదితబ్బం, సుఖం భుఞ్జితబ్బం, సుఖం నిపజ్జితబ్బం, అగ్గి పరిచరితబ్బో, అన్తోదేవతా నమస్సితబ్బా”తి.

ఇమం దసవిధం ఓవాదం దత్వా పునదివసే సబ్బా సేనియో సన్నిపాతేత్వా రాజసేనాయ మజ్ఝే అట్ఠ కుటుమ్బికే పాటిభోగే గహేత్వా, “సచే మే గతట్ఠానే ధీతు దోసో ఉప్పజ్జతి, తుమ్హేహి సోధేతబ్బో”తి వత్వా నవకోటిఅగ్ఘనకేన మహాలతాపసాధనేన ధీతరం పసాధేత్వా న్హానచుణ్ణమూలకం చతుపణ్ణాసకోటిధనం దత్వా యానం ఆరోపేత్వా సాకేతస్స సామన్తా అత్తనో సన్తకేసు అనురాధపురమత్తేసు చుద్దససు భత్తగామేసు భేరిం చరాపేసి – “మమ ధీతరా సద్ధిం గన్తుకామా గచ్ఛన్తూ”తి. తే సద్దం సుత్వావ – “అమ్హాకం అయ్యాయ గమనకాలే కిం అమ్హాకం ఇధా”తి చుద్దస గామకా కిఞ్చి అసేసేత్వా నిక్ఖమింసు? ధనఞ్చయసేట్ఠిపి రఞ్ఞో చ మిగారసేట్ఠినో చ సక్కారం కత్వా థోకం అనుగన్త్వా తేహి సద్ధిం ధీతరం ఉయ్యోజేసి.

మిగారసేట్ఠిపి సబ్బపచ్ఛతో యానకే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో బలకాయం దిస్వా, “కే నామేతే”తి పుచ్ఛి. “సుణిసాయ వో వేయ్యావచ్చకరా దాసిదాసా”తి. “ఏత్తకే కో పోసేస్స”తి? “పోథేత్వా తే పలాపేథ, అపలాయన్తే ఇతో దణ్డం కరోథా”తి. విసాఖా పన “అపేథ, మా వారేథ, బలమేవ బలస్స భత్తం దస్సతీ”తి ఆహ. సేట్ఠి ఏవం వుత్తేపి, “అమ్మ, నత్థి అమ్హాకం ఏతేహి అత్థో, కో ఏతే పోసేస్సతీ”తి లేడ్డుదణ్డాదీహి పోథేత్వా పలాపేత్వా సేసకే “అలం అమ్హాకం ఏత్తకేహీ”తి గహేత్వా పాయాసి. అథ విసాఖా సావత్థినగరద్వారం సమ్పత్తకాలే చిన్తేసి – “పటిచ్ఛన్నయానస్మిం ను ఖో నిసీదిత్వా పవిసిస్సామి, ఉదాహు రథే ఠత్వా”తి. అథస్సా ఏతదహోసి – “పటిచ్ఛన్నయానేన మే పవిసన్తియా మహాలతాపసాధనస్స విసేసో న పఞ్ఞాయిస్సతీ”తి. సా సకలనగరస్స అత్తానం దస్సేన్తీ రథే ఠత్వా నగరం పావిసి. సావత్థివాసినో విసాఖాయ సమ్పత్తిం దిస్వా, “ఏసా కిర విసాఖా నామ, ఏవరూపా అయం సమ్పత్తి ఏతిస్సావ అనుచ్ఛవికా”తి ఆహంసు. ఇతి సా మహాసమ్పత్తియా సేట్ఠినో గేహం

పావిసి. గతదివసే చస్సా సకలనగరవాసినో “అమ్హాకం ధనఞ్చయసేట్ఠి అత్తనో నగరం సమ్పత్తానం మహాసక్కారం అకాసీ”తి యథాసత్తి యథాబలం పణ్ణాకారం పహిణింసు. విసాఖా పహితపహితం పణ్ణాకారం తస్మింయేవ నగరే అఞ్ఞమఞ్ఞేసు కులేసు సబ్బత్థకమేవ దాపేసి. ఇతి సా “ఇదం మయ్హం మాతు దేథ, ఇదం మయ్హం పితు దేథ, ఇదం మయ్హం భాతు దేథ, ఇదం మయ్హం భగినియా దేథా”తి తేసం తేసం వయానురూపం పియవచనం వత్వా పణ్ణాకారం పేసేన్తీ సకలనగరవాసినో ఞాతకే వియ అకాసి. అథస్సా రత్తిభాగసమనన్తరే ఆజఞ్ఞవళవాయ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సా దాసీహి దణ్డదీపికా గాహాపేత్వా తత్థ గన్త్వా వళవం ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా తేలేన మక్ఖాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి.

మిగారసేట్ఠిపి పుత్తస్స ఆవాహమఙ్గలం కరోన్తో ధురవిహారే వసన్తమ్పి తథాగతం అమనసికరిత్వా దీఘరత్తం నగ్గసమణకేసు పతిట్ఠితేన పేమేన చోదియమానో “మయ్హం అయ్యానమ్పి సక్కారం కరిస్సామీ”తి ఏకదివసం అనేకసతేసు నవభాజనేసు నిరుదకపాయాసం పచాపేత్వా పఞ్చసతే అచేలకే నిమన్తాపేత్వా అన్తోగేహం పవేసేత్వా, “ఆగచ్ఛతు మే సుణిసా, అరహన్తే వన్దతూ”తి విసాఖాయ సాసనం పహిణి. సా “అరహన్తో”తి వచనం సుత్వా సోతాపన్నా అరియసావికా హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా తేసం భోజనట్ఠానం ఆగన్త్వా తే ఓలోకేత్వా, “ఏవరూపా హిరోత్తప్పవిరహితా అరహన్తా నామ న హోన్తి, కస్మా మం ససురో పక్కోసాపేసీ”తి, “ధీ, ధీ”తి సేట్ఠిం గరహిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. అచేలకా తం దిస్వా సబ్బే ఏకప్పహారేనేవ సేట్ఠిం గరహింసు – “కిం త్వం, గహపతి, అఞ్ఞం నాలత్థ, సమణస్స గోతమస్స సావికం మహాకాళకణ్ణిం ఇధ పవేసేసి, వేగేన నం ఇమస్మా గేహా నిక్కడ్ఢాపేహీ”తి. సో “న సక్కా మయా ఇమేసం వచనమత్తేనేవ నిక్కడ్ఢాపేతుం, మహాకులస్స సా ధీతా”తి చిన్తేత్వా, “అయ్యా, దహరా నామ జానిత్వా వా అజానిత్వా వా కరేయ్యుం, తుమ్హే తుణ్హీ హోథా”తి తే ఉయ్యోజేత్వా సయం మహారహే ఆసనే నిసీదిత్వా సువణ్ణపాతియం నిరుదకం మధుపాయాసం పరిభుఞ్జి.

తస్మిం సమయే ఏకో పిణ్డపాతికత్థేరో పిణ్డాయ చరన్తో తం నివేసనం పావిసి. విసాఖా ససురం బీజయమానా ఠితా తం దిస్వా “ససురస్స ఆచిక్ఖితుం అయుత్త”న్తి యథా సో థేరం పస్సతి, ఏవం అపగన్త్వా అట్ఠాసి. సో పన బాలో థేరం దిస్వాపి అపస్సన్తో వియ హుత్వా అధోముఖో భుఞ్జతేవ. విసాఖా “థేరం దిస్వాపి మే ససురో సఞ్ఞం న కరోతీ”తి ఞత్వా, “అతిచ్ఛథ, భన్తే, మయ్హం ససురో పురాణం ఖాదతీ”తి ఆహ. సో నిగణ్ఠేహి కథితకాలే అధివాసేత్వాపి “పురాణం ఖాదతీ”తి వుత్తక్ఖణేయేవ హత్థం అపనేత్వా, “ఇమం పాయాసం ఇతో నీహరథ, ఏతం ఇమస్మా గేహా నిక్కడ్ఢథ, అయం మం ఏవరూపే మఙ్గలకాలే అసుచిఖాదకం నామ కరోతీ”తి ఆహ. తస్మిం ఖో పన నివేసనే సబ్బేపి దాసకమ్మకరా విసాఖాయ సన్తకావ, కో నం హత్థే వా పాదే వా గణ్హిస్సతి, ముఖేన కథేతుం సమత్థోపి నత్థి. విసాఖా ససురస్స కథం సుత్వా ఆహ – “తాత, న ఏత్తకేనేవ మయం నిక్ఖమామ, నాహం తుమ్హేహి ఉదకతిత్థతో కుమ్భదాసీ వియ ఆనీతా, ధరమానకమాతాపితూనం ధీతరో నామ న ఏత్తకేనేవ నిక్ఖమన్తి, ఏతేనేవ మే కారణేన పితా ఇధాగమనకాలే అట్ఠ కుటుమ్బికే పక్కోసాపేత్వా ‘సచే మే ధీతు దోసో ఉప్పజ్జతి, సోధేయ్యాథా’తి వత్వా మం తేసం హత్థే ఠపేసి, తే పక్కోసాపేత్వా మయ్హం దోసాదోసం సోధాపేథా”తి.

సేట్ఠి “కల్యాణం ఏసా కథేతీ”తి అట్ఠ కుటుమ్బికే పక్కోసాపేత్వా, “అయం దారికా మఙ్గలకాలే నిసీదిత్వా సువణ్ణపాతియం నిరుదకపాయాసం పరిభుఞ్జన్తం మం ‘అసుచిఖాదకో’తి వదతీ”తి ఆహ, “ఇమిస్సా దోసం ఆరోపేత్వా ఇమం గేహాతో నిక్కడ్ఢథా”తి. “ఏవం కిర, అమ్మా”తి. నాహం ఏవం వదామి, ఏకస్మిం పన పిణ్డపాతికత్థేరే ఘరద్వారే ఠితే ససురో మే అప్పోదకం మధుపాయాసం పరిభుఞ్జన్తో తం న మనసికరోతి, అహం “మయ్హం ససురో ఇమస్మిం అత్తభావే పుఞ్ఞం న కరోతి, పురాణపుఞ్ఞమేవ ఖాదతీ”తి చిన్తేత్వా, “అతిచ్ఛథ, భన్తే, మయ్హం ససురో పురాణం ఖాదతీ”తి అవచం, “ఏత్థ మే కో దోసో”తి?

“అయ్య, ఇధ దోసో నత్థి, అమ్హాకం ధీతా యుత్తం కథేతి, త్వం కస్మా కుజ్ఝసీ”తి? “అయ్యా, ఏస తావ దోసో మా హోతు, అయం పన ఏకదివసం మజ్ఝిమయామే దాసీపరివుతా పచ్ఛాగేహం అగమాసీ”తి. “ఏవం కిర, అమ్మా”తి. “తాతా, నాహం అఞ్ఞేన కారణేన గతా, ఇమస్మిం పన గేహే ఆజానేయ్యవళవాయ విజాతాయ సఞ్ఞమ్పి అకత్వా నిసీదితుం నామ అయుత్త”న్తి దణ్డదీపికా గాహాపేత్వా ఉణ్హోదకాదీనిపి గాహాపేత్వా దాసీహి సద్ధిం గన్త్వా వళవాయ విజాతపరిహారం కారాపేసిం, “ఏత్థ మే కో దోసో”తి? “అయ్య, ఇధ దోసో నత్థి, అమ్హాకం ధీతా తవ గేహే దాసీహిపి అకత్తబ్బయుత్తకం కమ్మం కరోతి, త్వం కిం ఏత్థ దోసం పస్ససీ”తి?

అయ్యా, ఇధాపి తావ దోసో మా హోతు, ఇమిస్సా పన పితా ఇధాగమనకాలే ఇమం ఓవదన్తో గుయ్హే పటిచ్ఛన్నే దస ఓవాదే అదాసి, తేసం అత్థం న జానామి, తేసం మే అత్థం కథేతు. ఇమిస్సా పన పితా “**అన్తోఅగ్గి బహి న నీహరితబ్బో**”తి ఆహ, “సక్కా ను ఖో అమ్హేహి ఉభతో పటివిస్సకగేహానం అగ్గిం అదత్వా వసితు”న్తి? “ఏవం కిర, అమ్మా”తి. “తాతా, మయ్హం పితా న ఏతం సన్ధాయ కథేసి. ఇదం పన సన్ధాయ కథేసి – ‘అమ్మ, తవ సస్సుససురసామికానం అగుణం దిస్వా బహి తస్మిం తస్మిం గేహే ఠత్వా మా కథేసి. ఏవరూపో హి అగ్గిసదిసో అగ్గి నామ నత్థీ’”తి.

అయ్యా, ఏతం తావ ఏవం హోతు, ఇమిస్సా పన పితా “**బాహిరతో అగ్గి న అన్తో పవేసేతబ్బో**”తి ఆహ, “కిం సక్కా అమ్హేహి అన్తో అగ్గిమ్హి నిబ్బుతే బాహిరతో అగ్గిం అనాహరితు”న్తి? “ఏవం కిర, అమ్మా”తి. తాతా, మయ్హం పితా న ఏతం సన్ధాయ కథేసి, ఇదం పన సన్ధాయ కథేసి – సచే పటివిస్సకగేహేసు ఇత్థియో వా పురిసా వా సస్సుససురసామికానం అగుణం కథేన్తి, తేహి కథితం ఆహరిత్వా “అసుకో నామ తుమ్హాకం ఏవఞ్చ ఏవఞ్చ అగుణం కథేతీ”తి పున మా కథేయ్యాసి. “ఏతేన హి అగ్గినా సదిసో అగ్గి నామ నత్థీ”తి. ఏవం ఇమస్మిమ్పి కారణే సా నిద్దోసావ అహోసి. యథా చ ఏత్థ, ఏవం సేసేసుపి.

తేసు పన అయమధిప్పాయో – యమ్పి హి తస్సా పితరా “**యే దదన్తి, తేసంయేవ దాతబ్బ**”న్తి వుత్తం. తం “యాచితకం ఉపకరణం గహేత్వా యే పటిదేన్తి, తేసఞ్ఞేవ దాతబ్బ”న్తి సన్ధాయ వుత్తం.

“**యే న దేన్తి, తేసం న దాతబ్బ**”న్తి ఇదమ్పి యే యాచితకం గహేత్వా న పటిదేన్తి, తేసం న దాతబ్బన్తి సన్ధాయ వుత్తం.

“**దదన్తస్సాపి అదదన్తస్సాపి దాతబ్బ**”న్తి ఇదం పన దలిద్దేసు ఞాతిమిత్తేసు సమ్పత్తేసు తే పటిదాతుం సక్కోన్తు వా మా వా, తేసం దాతుమేవ వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

“**సుఖం నిసీదితబ్బ**”న్తి ఇదమ్పి సస్సుససురసామికే దిస్వా వుట్ఠాతబ్బట్ఠానే నిసీదితుం న వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

“**సుఖం భుఞ్జితబ్బ**”న్తి ఇదం పన సస్సుససురసామికేహి పురేతరం అభుఞ్జిత్వా తే పరివిసిత్వా సబ్బేహి లద్ధాలద్ధం ఞత్వా పచ్ఛా సయం భుఞ్జితుం వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

“**సుఖం నిపజ్జితబ్బ**”న్తి ఇదమ్పి సస్సుససురసామికేహి పురేతరం సయనం ఆరుయ్హ న నిపజ్జితబ్బం, తేసం కత్తబ్బయుత్తకం వత్తపటివత్తం కత్వా పచ్ఛా సయం నిపజ్జితుం యుత్తన్తి సన్ధాయ వుత్తం.

‘‘**అగ్గి పరిచరితబ్బో**’’తి ఇదం పన సస్సుమ్పి ససురమ్పి సామికమ్పి అగ్గిక్ఖన్ధం వియ ఉరగరాజానం వియ చ కత్వా పస్సితుం వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం.

‘‘**అన్తోదేవతా నమస్సితబ్బా**’’తి ఇదమ్పి సస్సుఞ్చ ససురఞ్చ సామికఞ్చ దేవతా వియ కత్వా దట్ఠుం వట్టతీతి సన్ధాయ వుత్తం. ఏవం సేట్ఠి ఇమేసం దసఓవాదానం అత్థం సుత్వా పటివచనం అపస్సన్తో అధోముఖో నిసీది.

అథ నం కుటుమ్బికా ‘‘కిం సేట్ఠి అఞ్ఞోపి అమ్హాకం ధీతు దోసో అత్థీ’’తి పుచ్ఛింసు. ‘‘నత్థి, అయ్యా’’తి. ‘‘అథ కస్మా నం నిద్దోసం అకారణేన గేహా నిక్కడ్ఢాపేసీ’’తి ఏవం వుత్తే విసాఖా ఆహ – ‘‘తాతా, కిఞ్చాపి మయ్హం ససురస్స వచనేన పఠమమేవ గమనం న యుత్తం, పితా పన మే ఆగమనకాలే మమ దోససోధనత్థాయ మం తుమ్హాకం హత్థే ఠపేసి, తుమ్హేహి చ మే నిద్దోసభావో ఞాతో, ఇదాని చ మయ్హం గన్తుం యుత్త’’న్తి దాసిదాసే ‘‘యానాదీహి సజ్జాపేథా’’తి ఆణాపేసి. అథ నం సేట్ఠి కుటుమ్బికే గహేత్వా ‘‘అమ్మ, మయా అజానిత్వావ కథితం, ఖమాహి మే’’తి ఆహ. ‘‘తాత, తుమ్హాకం ఖమితబ్బం తావ ఖమామి, అహం పన బుద్ధసాసనే అవేచ్చప్పసన్నస్స కులస్స ధీతా, న మయం వినా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తామ, సచే మమ రుచియా భిక్ఖుసఙ్ఘం పటిజగ్గితుం లభామి, వసిస్సామీ’’తి. ‘‘అమ్మ, త్వం యథారుచియా తవ సమణే పటిజగ్గా’’తి ఆహ.

విసాఖా దసబలం నిమన్తాపేత్వా పునదివసే నివేసనం పవేసేసి. నగ్గసమణాపి సత్థు మిగారసేట్ఠినో గేహం గమనభావం సుత్వా గన్త్వా గేహం పరివారేత్వా నిసీదింసు. విసాఖా దక్ఖిణోదకం దత్వా ‘‘సబ్బో సక్కారో పటియాదితో, ససురో మే ఆగన్త్వా దసబలం పరివిసతూ’’తి సాసనం పేసేసి. అథ నం గన్తుకామం ఆజీవకా ‘‘మా ఖో త్వం, గహపతి, సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గచ్ఛా’’తి నివారేసుం. సో ‘‘సుణ్హా మే సయమేవ పరివిసతూ’’తి సాసనం పహిణి. సా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా నిట్ఠితే భత్తకిచ్చే పున సాసనం పేసేసి – ‘‘ససురో మే ఆగన్త్వా ధమ్మకథం సుణాతూ’’తి. అథ నం ‘‘ఇదాని అగమనం నామ అతివియ అయుత్త’’న్తి ధమ్మం సోతుకామతాయ గచ్ఛన్తం పున తే ఆహంసు – ‘‘తేన హి సమణస్స గోతమస్స ధమ్మం సుణన్తో బహిసాణియా నిసీదిత్వా సుణాహీ’’తి. పురేతరమేవస్స గన్త్వా సాణిం పరిక్ఖిపింసు. సో గన్త్వా బహిసాణియం నిసీది. సత్థా ‘‘త్వం బహిసాణియం వా నిసీద, పరకుట్టే వా పరసేలే వా పరచక్కవాళే వా పన నిసీద, అహం బుద్ధో నామ సక్కోమి తం మమ సద్దం సావేతు’’న్తి మహాజమ్బుం ఖన్ధే గహేత్వా చాలేన్తో వియ అమతవస్సం వస్సేన్తో వియ చ ధమ్మం దేసేతుం అనుపుబ్బిం కథం ఆరభి.

సమ్మాసమ్బుద్ధే చ పన ధమ్మం దేసేన్తే పురతో ఠితాపి పచ్ఛతో ఠితాపి చక్కవాళసతం చక్కవాళసహస్సం అతిక్కమిత్వా ఠితాపి అకనిట్ఠభవనే ఠితాపి ‘‘సత్థా మమఞ్ఞేవ ఓలోకేతి, మయ్హమేవ ధమ్మం దేసేతీ’’తి వదన్తి. సత్థా హి తం తం ఓలోకేన్తో వియ తేన తేన సద్ధిం సల్లపన్తో వియ చ అహోసి. చన్దసమా కిర బుద్ధా. యథా చన్దో గగనమజ్ఝే ఠితో ‘‘మయ్హం ఉపరి చన్దో, మయ్హం ఉపరి చన్దో’’తి సబ్బసత్తానం ఖాయతి, ఏవమేవ యత్థ కత్థచి ఠితానం అభిముఖే ఠితా వియ ఖాయన్తి. ఇదం కిర తేసం అలఙ్కతసీసం ఛిన్దిత్వా అఞ్జితఅక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా హదయమంసం ఉప్పాటేత్వా పరస్స దాసత్థాయ జాలిసదిసే పుత్తే కణ్హాజినాసదిసా ధీతరో మద్దిసదిసా పజాపతియో పరిచ్చజిత్వా దిన్నదానస్స ఫలం. మిగారసేట్ఠిపి ఖో తథాగతే ధమ్మదేసనం వినివత్తేన్తే బహిసాణియం నిసిన్నోవ సహస్స నయపటిమణ్డితే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అచలాయ సద్ధాయ సమన్నాగతో తీసు రతనేసు నిక్కఙ్ఖో హుత్వా సాణికణ్ణం ఉక్ఖిపిత్వా ఆగన్త్వా సుణ్హాయ థనం ముఖేన గహేత్వా,

“త్వం మే అజ్జతో పట్ఠాయ మాతా”తి తం మాతుట్ఠానే ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ **మిగారమాతా** నామ జాతా. పచ్ఛాభాగే పుత్తం లభిత్వాపి మిగారోతిస్స నామమకాసి.

మహాసేట్ఠి సుణ్హాయ థనం విస్సజ్జేత్వా గన్త్వా భగవతో ద్వీసు పాదేసు సిరసా నిపతిత్వా పాదే పాణీహి చ పరిసమ్బాహన్తో ముఖేన చ పరిచుమ్బన్తో “మిగారో అహం, భన్తే, మిగారో అహం, భన్తే”తి తిక్ఖత్తుం నామం సావేత్వా, “అహం, భన్తే, ఏత్తకం కాలం యత్థ నామ ద్విన్నం మహప్ఫలన్తి న జానామి, ఇదాని చ మే సుణిసం నిస్సాయ ఞాతం, సబ్బా అపాయదుక్ఖా ముత్తోమ్హి, సుణిసా మే ఇమం గేహం ఆగచ్ఛన్తీ మమ అత్థాయ హితాయ సుఖాయ ఆగతా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“సోహం అజ్జ పజానామి, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం;
అత్థాయ వత మే భద్దా, సుణిసా ఘరమాగతా”తి.

విసాఖా పునదివసత్థాయపి సత్థారం నిమన్తేసి. అథస్సా పునదివసేపి సస్సు సోతాపత్తిఫలం పత్తా. తతో పట్ఠాయ తం గేహం సాసనస్స వివటద్వారం అహోసి. తతో సేట్ఠి చిన్తేసి – “బహూపకారా మే సుణిసా పసన్నాకారమస్సా కరిస్సామి, ఏతిస్సా భారియం పసాధనం నిచ్చకాలం పసాధేతుం న సక్కా, సల్లహుకమస్సా దివా చ రత్తో చ సబ్బఇరియాపథేసు పసాధనయోగ్గం పసాధనం కారేస్సామీ”తి సతసహస్సగ్ఘనకం ఘనమట్ఠకం నామ పసాధనం కారేత్వా తస్మిం నిట్ఠితే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సక్కచ్చం భోజేత్వా విసాఖం సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హాపేత్వా సత్థు సమ్ముఖే ఠపేత్వా పసాధేత్వా సత్థారం వన్దాపేసి. సత్థా అనుమోదనం కత్వా విహారమేవ గతో. విసాఖాపి తతో పట్ఠాయ దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తీ సత్థు సన్తికా **అట్ఠ వరే** (మహావ. ౩౫౦) లభిత్వా గగనతలే చన్దలేఖా వియ పఞ్ఞాయమానా పుత్తధీతాహి వుడ్ఢిం పాపుణి. తస్సా కిర దస పుత్తా దస ధీతరో చ అహేసుం. తేసు ఏకేకస్స దస దస పుత్తా దస దస ధీతరో అహేసుం. తేసు తేసుపి ఏకేకస్స దస దస పుత్తా దస దస ధీతరో చాతి ఏవమస్సా పుత్తనత్తపనత్తసన్తానవసేన పవత్తాని వీసాధికాని చత్తారి సతాని అట్ఠ చ పాణసహస్సాని అహేసుం. తేనాహు పోరాణా –

“విసాఖా వీసతి పుత్తా, నత్తా చ చతురో సతా;
పనత్తా అట్ఠసహస్సా, జమ్బుదీపే సుపాకటా”తి.

ఆయు వీసవస్ససతం అహోసి, సీసే ఏకమ్పి పలితం నామ నాహోసి, నిచ్చం సోళసవస్సుద్దేసికా వియ అహోసి. తం పుత్తనత్తపనత్తపరివారం విహారం గచ్ఛన్తిం దిస్వా, “కతమా ఏత్థ విసాఖా”తి పరిపుచ్ఛితారో హోన్తి? యే నం గచ్ఛన్తిం పస్సన్తి, “ఇదాని థోకం గచ్ఛతు, గచ్ఛమానావ నో, అయ్యా సోభతీ”తి, చిన్తేన్తి. యే నం ఠితం నిసిన్నం నిపన్నం పస్సన్తి, “ఇదాని థోకం నిపజ్జతు, నిపన్నావ నో, అయ్యా, సోభతీ”తి చిన్తేన్తి. ఇతి సా “చతూసు ఇరియాపథేసు అసుకఇరియాపథేన నామ న సోభతీ”తి వత్తబ్బా న హోతి. పఞ్చన్నం ఖో పన హత్థీనం బలం ధారేతి. రాజా “విసాఖా కిర పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారేతీ”తి సుత్వా తస్సా విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుత్వా ఆగమనవేలాయ థామం వీమంసితుకామో హత్థిం విస్సజ్జాపేసి, సో సోణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా విసాఖాభిముఖో అగమాసి. తస్సా పరివారిత్థియో పఞ్చసతా ఏకచ్చా పలాయింసు, ఏకచ్చా న పరిస్సజ్జిత్వా “కిం ఇద”న్తి వుత్తే – “రాజా కిర తే, అయ్యే, బలం వీమంసితుకామో హత్థిం విస్సజ్జాపేసీ”తి వదింసు. విసాఖా ఇమం దిస్వా, “కిం పలాయితేన, కథం ను ఖో తం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “సచే తం దళ్హం గణ్హిస్సామి,

వినస్సేయ్యా"తి ద్వీహి అఙ్గులీహి సోణ్డాయ గహేత్వా పటిపణామేసి. హత్థీ అత్తానం సన్ధారేత్వా ఠాతుం నాసక్ఖి, రాజఙ్గణే ఉక్కుటికో హుత్వా పతితో. మహాజనో సాధుకారం అదాసి. సాపి సపరివారా సోత్థినా గేహం అగమాసి.

తేన ఖో పన సమయేన సావత్థియం విసాఖా మిగారమాతా బహుపుత్తా హోతి బహునత్తా అరోగపుత్తా అరోగనత్తా అభిమఙ్గలసమ్మతా, తావతకేసు పుత్తనత్తేసు ఏకోపి అన్తరా మరణం పత్తో నామ నాహోసి. సావత్థివాసినో మఙ్గలేసు ఛణేసు విసాఖం పఠమం నిమన్తేత్వా భోజేన్తి. అథేకస్మిం ఉస్సవదివసే మహాజనే మణ్డితపసాధితే ధమ్మస్సవనాయ విహారం గచ్ఛన్తే విసాఖాపి నిమన్తితట్ఠానే భుఞ్జిత్వా మహాలతాపసాధనం పసాధేత్వా మహాజనేన సద్ధిం విహారం గన్త్వా ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా ఉత్తరాసఙ్గేన భణ్డికం బన్ధిత్వా దాసియా అదాసి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

> "తేన ఖో పన సమయేన సావత్థియం ఉస్సవో హోతి, మనుస్సా అలఙ్కతపటియత్తా ఆరామం గచ్ఛన్తి, విసాఖాపి మిగారమాతా అలఙ్కతపటియత్తా విహారం గచ్ఛతి. అథ ఖో విసాఖా మిగారమాతా ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా ఉత్తరాసఙ్గేన భణ్డికం బన్ధిత్వా దాసియా అదాసి 'హన్ద జే ఇమం భణ్డికం గణ్హాహీ'"తి (పాచి॰ ౫౦౩).

సా కిర విహారం గచ్ఛన్తీ చిన్తేసి – "ఏవరూపం మహగ్ఘం పసాధనం సీసే పటిముక్కం యావ పాదపిట్ఠిం అలఙ్కారం అలఙ్కరిత్వా విహారం పవిసితుం అయుత్త"న్తి నం ఓముఞ్చిత్వా భణ్డికం కత్వా అత్తనో పుఞ్ఞేనేవ నిబ్బత్తాయ పఞ్చహత్థిథామధరాయ దాసియా హత్థే అదాసి. సా ఏవ కిర తం గణ్హితుం సక్కోతి. తేన నం ఆహ – "అమ్మ, ఇమం పసాధనం గణ్హ, సత్థుసన్తికా నివత్తనకాలే పసాధేస్సామి న"న్తి. తం పన దత్వా ఘనమట్ఠకం పసాధనం పసాధేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం అస్సోసి, ధమ్మస్సవనావసానే భగవన్తం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయ పక్కామి. సాపిస్సా దాసీ తం పసాధనం పముట్ఠా. ధమ్మం సుత్వా పన పక్కన్తాయ పరిసాయ సచే కిఞ్చి పముట్ఠం హోతి, తం ఆనన్దత్థేరో పటిసామేతి. ఇతి సో తం దివసం మహాలతాపసాధనం దిస్వా సత్థు ఆరోచేసి – "భన్తే, విసాఖా పసాధనం పముస్సిత్వా గతా"తి. "ఏకమన్తం ఠపేహి, ఆనన్దా"తి. థేరో తం ఉక్ఖిపిత్వా సోపానపస్సే లగ్గేత్వా ఠపేసి.

విసాఖాపి సుప్పియాయ సద్ధిం "ఆగన్తుకగమికగిలానాదీనం కత్తబ్బయుత్తకం జానిస్సామీ"తి అన్తోవిహారే విచరి. తా పన ఉపాసికాయో అన్తోవిహారే దిస్వా సప్పిమధుతేలాదీహి అత్థికా పకతియావ దహరా చ సామణేరా చ థాలకాదీని గహేత్వా ఉపసఙ్కమన్తి. తస్మిమ్పి దివసే తథేవ కరింసు. అథేకం గిలానం భిక్ఖుం దిస్వా సుప్పియా (మహావ॰ ౨౮౦) "కేనత్థో అయ్యస్సా"తి పుచ్ఛిత్వా "పటిచ్ఛాదనీయేనా"తి వుత్తే హోతు, అయ్య, పేసేస్సామీతి దుతియదివసే కప్పియమంసం అలభన్తీ అత్తనో ఊరుమంసేన కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా పున సత్థరి పసాదేన పాకతికసరీరావ అహోసి. విసాఖాపి గిలానే చ దహరే చ సామణేరే చ ఓలోకేత్వా అఞ్ఞేన ద్వారేన నిక్ఖమిత్వా విహారూపచారే ఠితా, "అమ్మ, పసాధనం ఆహర పసాధేస్సామీ"తి ఆహ. తస్మిం ఖణే సా దాసీ పముస్సిత్వా నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా, "అయ్యే, పముట్ఠామ్హీ"తి ఆహ. "తేన హి గన్త్వా గణ్హిత్వా ఏహి, సచే పన మయ్హం అయ్యేన ఆనన్దత్థేరేన ఉక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞస్మిం ఠానే ఠపితం హోతి, మా ఆహరేయ్యాసి, అయ్యస్సేవ తం మయా పరిచ్చత్త"న్తి. జానాతి కిర సా "కులమనుస్సానం పముట్ఠభణ్డకం థేరో పటిసామేతీ"తి; తస్మా ఏవమాహ. థేరోపి తం దాసిం దిస్వావ "కిమత్థం ఆగతాసీ"తి పుచ్ఛిత్వా, "అయ్యాయ మే పసాధనం పముస్సిత్వా ఆగతామ్హీ"తి వుత్తే, "ఏతస్మిం మే సోపానపస్సే ఠపితం, గచ్ఛ నం గణ్హాహీ"తి ఆహ. సా, "అయ్య, తుమ్హాకం హత్థేన ఆమట్ఠభణ్డకం మయ్హం అయ్యాయ అనాహరియం కత"న్తి వత్వా తుచ్ఛహత్థావ గన్త్వా, "కిం, అమ్మా"తి విసాఖాయ పుట్ఠా తమత్థం ఆరోచేసి. "అమ్మ , నాహం మమ అయ్యేన ఆమట్ఠభణ్డం పిలన్ధిస్సామి, పరిచ్చత్తం మయా. అయ్యానం పన

పటిజగ్గితుం దుక్ఖం, తం విస్సజ్జేత్వా కప్పియభణ్డం ఉపనేస్సామి, గచ్ఛ, తం ఆహరాహీ”తి. సా గన్త్వా ఆహరి. విసాఖా తం అపిలన్ధిత్వావ కమ్మారే పక్కోసాపేత్వా అగ్ఘాపేసి. తేహి “నవ కోటియో అగ్ఘతి, హత్థకారాపణియం పనస్స సతసహస్స”న్తి వుత్తే పసాధనం యానే ఠపాపేత్వా “తేన హి తం విక్కిణథా”తి ఆహ. భత్తకం ధనం దత్వా గణ్హింతు న కోచి సక్ఖిస్సతి. తఞ్హి పసాధనం పసాధేతుం అనుచ్ఛవికా ఇత్థియో నామ దుల్లభా. పథవిమణ్డలస్మిఞ్హి తిస్సోవ ఇత్థియో మహాలతాపసాధనం లభింసు విసాఖా మహాఉపాసికా, బన్ధులమల్లసేనాపతిస్స భరియా, మల్లికా, బారాణసీసేట్ఠినో ధీతాతి.

తస్మా విసాఖా సయమేవ తస్స మూలం దత్వా సతసహస్సాధికా నవ కోటియో సకటే ఆరోపేత్వా విహారం నేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా, “భన్తే, మయ్హం అయ్యేన ఆనన్దత్థేరేన మమ పసాధనం హత్థేన ఆమట్ఠం, తేన ఆమట్ఠకాలతో పట్ఠాయ న సక్కా తం మయా పిలన్ధితుం. తం పన విస్సజ్జేత్వా కప్పియం ఉపనేస్సామీతి విక్కిణాపేన్తీ అఞ్ఞం తం గణ్హితుం సమత్థం అదిస్వా అహమేవ తస్స మూలం గాహాపేత్వా ఆగతా, చతూసు పచ్చయేసు కతరపచ్చయేన ఉపనేస్సామి, భన్తే”తి. పాచీనద్వారే సఙ్ఘస్స వసనట్ఠానం కాతుం తే యుత్తం విసాఖేతి “యుత్తం, భన్తే”తి విసాఖా తుట్ఠమానసా నవకోటీహి భూమిమేవ గణ్హి. అపరాహి నవకోటీహి విహారం కాతుం ఆరభి.

అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో దేవలోకా చవిత్వా భద్దియనగరే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తస్స భద్దియస్స నామ సేట్ఠిపుత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా అనాథపిణ్డికస్స గేహే భత్తకిచ్చం కత్వా ఉత్తరద్వారాభిముఖో అహోసి. పకతియా హి సత్థా విసాఖాయ గేహే భిక్ఖం గణ్హిత్వా దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖమిత్వా జేతవనే వసతి. అనాథపిణ్డికస్స గేహే భిక్ఖం గహేత్వా పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా పుబ్బారామే వసతి. ఉత్తరద్వారం సన్ధాయ గచ్ఛన్తంయేవ భగవన్తం దిస్వా, “చారికం పక్కమిస్సతీ”తి జానన్తి. విసాఖాపి తం దివసం “సత్థా ఉత్తరద్వారాభిముఖో గతో”తి సుత్వా వేగేన గన్త్వా వన్దిత్వా ఆహ – “చారికం గన్తుకామత్థ, భన్తే”తి? “ఆమ, విసాఖే”తి. “భన్తే, ఏత్తకం ధనం పరిచ్చజిత్వా తుమ్హాకం విహారం కారేమి, నివత్తథ, భన్తే”తి. “అనివత్తగమనం ఇదం విసాఖే”తి. సా “అద్ధా హేతుసమ్పన్నం కఞ్చి పస్సిస్సతి భగవా”తి చిన్తేత్వా, “తేన హి, భన్తే, మయ్హం కతాకతవిజాననకం ఏకం భిక్ఖుం నివత్తేత్వా గచ్ఛథా”తి ఆహ. “యం రుచ్చసి, తస్స పత్తం గణ్హ విసాఖే”తి ఆహ. సా కిఞ్చాపి ఆనన్దత్థేరం పియాయతి, “మహామోగ్గల్లానత్థేరో ఇద్ధిమా, ఏతం మే నిస్సాయ కమ్మం లహుం నిప్ఫజ్జిస్సతీ”తి పన చిన్తేత్వా థేరస్స పత్తం గణ్హి. థేరో సత్థారం ఓలోకేసి. సత్థా “తవ పరివారే పఞ్చసతే భిక్ఖూ గహేత్వా నివత్త మోగ్గల్లానా”తి ఆహ. సో తథా అకాసి. తస్సానుభావేన పణ్ణాససట్ఠియోజనానిపి రుక్ఖత్థాయ చ పాసాణత్థాయ చ గతా మనుస్సా మహన్తే మహన్తే రుక్ఖే చ పాసాణే చ గహేత్వా తం దివసమేవ ఆగచ్ఛన్తి, నేవ సకటే రుక్ఖపాసాణే ఆరోపేన్తా కిలమన్తి, న అక్ఖో భిజ్జతి. న చిరస్సేవ ద్వేభూమికం పాసాదం కరింసు. హేట్ఠాభూమియం పఞ్చ గబ్భసతాని, ఉపరిభూమియం పఞ్చ గబ్భసతానీతి గబ్భసహస్సపటిమణ్డితో పాసాదో అహోసి. అట్ఠకరీసే పరిసుద్ధే భూమిభాగే పాసాదం కారాపేసి, “సుద్ధపాసాదో పన న సోభతీ”తి తం పరివారేత్వా పఞ్చ పధానవేత్తగేహసతాని, పఞ్చ చూళపాసాదసతాని, పఞ్చ దీఘమాళకసతాని కారాపేసి.

అథ సత్థా నవహి మాసేహి చారికం చరిత్వా పున సావత్థిం అగమాసి. విసాఖాయపి పాసాదే కమ్మం నవహి మాసేహి నిట్ఠితం. పాసాదకూటం ఘనకోట్టితరత్తసువణ్ణేనేవ సట్ఠిఉదకఘటగణ్హనకం కారాపేసి. “సత్థా జేతవనవిహారం గచ్ఛతీ”తి చ సుత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా సత్థారం అత్తనో విహారం నేత్వా పటిఞ్ఞం గణ్హి, “భన్తే, ఇమం చతుమాసం భిక్ఖుసఙ్ఘం గహేత్వా ఇధేవ వసథ, పాసాదమహం కరిస్సామీ”తి. సత్థా అధివాసేసి. సా తతో పట్ఠాయ బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స విహారే ఏవ దానం దేతి. అథస్సా ఏకా సహాయికా సతసహస్సగ్ఘనకం ఏకం వత్థం ఆదాయ ఆగన్త్వా, “సహాయికే అహం ఇమం వత్థం తవ

పాసాదే భూమత్థరణసఙ్ఖేపేన అత్థరితుకామా, అత్థరణట్ఠానం మే ఆచిక్ఖథా"తి ఆహ. "సాధు సహాయికే, సచే త్యాహం 'ఓకాసో నత్థీ'తి వక్ఖామి, త్వం 'మే ఓకాసం అదాతుకామా'తి మఞ్ఞిస్ససి, సయమేవ పాసాదస్స ద్వే భూమియో గబ్భసహస్సఞ్చ ఓలోకేత్వా అత్థరణట్ఠానం జానాహీ"తి ఆహ. సా సతసహస్సగ్ఘనకం వత్థం గహేత్వా తత్థ తత్థ విచరన్తీ తతో అప్పతరమూలం వత్థం అదిస్వా "నాహం ఇమస్మిం పాసాదే పుఞ్ఞభాగం లభామీ"తి దోమనస్సప్పత్తా ఏకస్మిం ఠానే రోదన్తీ అట్ఠాసి. అథ నం ఆనన్దత్థేరో దిస్వా, "కస్మా రోదసీ"తి పుచ్ఛి. సా తమత్థం ఆరోచేసి. థేరో "మా చిన్తయి, అహం తే అత్థరణట్ఠానం ఆచిక్ఖిస్సామీ"తి వత్వా, "సోపానపాదమూలే పాదధోవనట్ఠానే ఇమం పాదపుఞ్ఛనకం కత్వా అత్థరాహి, భిక్ఖూ పాదే ధోవిత్వా పఠమం ఏత్థ పాదం పుఞ్ఛిత్వా అన్తో పవిసిస్సన్తి, ఏవం తే మహప్ఫలం భవిస్సతీ"తి ఆహ. విసాఖాయ కిరేతం అసల్లక్ఖితట్ఠానం.

విసాఖా చత్తారో మాసే అన్తోవిహారే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం అదాసి, అవసానదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చీవరసాటకే అదాసి. సఙ్ఘనవకేన లద్ధచీవరసాటకా సహస్సగ్ఘనకా హోన్తి. సబ్బేసం పత్తాని పూరేత్వా భేసజ్జం అదాసి. దానపరిచ్చాగే నవ కోటియో అగమంసు. ఇతి విహారస్స భూమిగ్గహణే నవ కోటియో, విహారస్స కారాపనే నవ, విహారమహే నవాతి సబ్బాపి సత్తవీసతి కోటియో సా బుద్ధసాసనే పరిచ్చజి. ఇత్థిభావే ఠత్వా మిచ్ఛాదిట్ఠికస్స గేహే వసమానాయ ఏవరూపో మహాపరిచ్చాగో నామ అఞ్ఞిస్సా నత్థి. సా విహారమహస్స నిట్ఠితదివసే వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ పుత్తనత్తపనత్తపరివుతా "యం యం మయా పుబ్బే పత్థితం, సబ్బమేవ మత్థకం పత్త"న్తి పాసాదం అనుపరియాయన్తీ పఞ్చహి గాథాహి మధురసద్దేన ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"కదాహం పాసాదం రమ్మం, సుధామత్తికలేపనం;
విహారదానం దస్సామి, సఙ్కప్పో మయ్హ పూరితో.

"కదాహం మఞ్చపీఠఞ్చ, భిసిబిమ్బోహనాని చ;
సేనాసనభణ్డం దస్సామి, సఙ్కప్పో మయ్హ పూరితో.

"కదాహం సలాకభత్తం, సుచిం మంసూపసేచనం;
భోజనదానం దస్సామి, సఙ్కప్పో మయ్హ పూరితో.

"కదాహం కాసికం వత్థం, ఖోమకప్పాసికాని చ;
చీవరదానం దస్సామి, సఙ్కప్పో మయ్హ పూరితో.

"కదాహం సప్పినవనీతం, మధుతేలఞ్చ ఫాణితం;
భేసజ్జదానం దస్సామి, సఙ్కప్పో మయ్హ పూరితో"తి.

భిక్ఖూ తస్సా సద్దం సుత్వా సత్థు ఆరోచయింసు – "భన్తే, అమ్హేహి ఏత్తకే అద్ధానే విసాఖాయ గాయనం నామ న దిట్ఠపుబ్బం, సా అజ్జ పుత్తనత్తపనత్తపరివుతా గాయమానా పాసాదం అనుపరియాయతి, కిం ను ఖ్వస్సా పిత్తం వా కుపితం, ఉదాహు ఉమ్మత్తికా జాతా"తి? సత్థా "న, భిక్ఖవే, మయ్హం ధీతా గాయతి, అత్తనో పనస్సా అజ్ఝాసయో పరిపుణ్ణో, సా

‘పత్థితపత్థనా మే మత్థకం పత్తా’తి తుట్ఠమానసా ఉదానం ఉదానేన్తీ విచరతీ”తి వత్వా “కదా పన, భన్తే, తాయ పత్థనా పత్థితా”తి? “సుణిస్సథ, భిక్ఖవే”తి. “సుణిస్సామ, భన్తే”తి వుత్తే అతీతం ఆహరి –

“అతీతే , భిక్ఖవే, ఇతో కప్పసతసహస్సమత్థకే పదుముత్తరో నామ బుద్ధో లోకే నిబ్బత్తి. తస్స వస్ససతసహస్సం ఆయు అహోసి, ఖీణాసవానం సతసహస్సపరివారో, నగరం హంసవతీ నామ, పితా సునన్దో నామ రాజా, మాతా సుజాతా నామ దేవీ, తస్స అగ్గఉపట్ఠాయికా ఏకా ఉపాసికా అట్ఠ వరే యాచిత్వా మాతుట్ఠానే ఠత్వా సత్థారం చతూహి పచ్చయేహి పటిజగ్గన్తీ సాయంపాతం ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి. తస్సా ఏకా సహాయికా తాయ సద్ధిం విహారం నిబద్ధం గచ్ఛతి. సా తస్సా సత్థారా సద్ధిం విస్సాసేన కథనఞ్చ వల్లభభావఞ్చ దిస్వా, ‘కిం ను ఖో కత్వా ఏవం బుద్ధానం వల్లభా హోతీ’తి చిన్తేత్వా సత్థారం పుచ్ఛి – ‘భన్తే, ఏసా ఇత్థీ తుమ్హాకం కిం హోతీ’”తి? “ఉపట్ఠాయికానం అగ్గా”తి. “భన్తే, కిం కత్వా ఉపట్ఠాయికానం అగ్గా హోతీ”తి? “కప్పసతసహస్సం పత్థనం పత్థేత్వా”తి. “ఇదాని పత్థేత్వా లద్ధుం సక్కా, భన్తే”తి. “ఆమ, సక్కా”తి. “తేన హి, భన్తే, భిక్ఖుసతసహస్సేన సద్ధిం సత్తాహం మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా”తి ఆహ. సత్థా అధివాసేసి. సా సత్తాహం దానం దత్వా ఓసానదివసే చీవరసాటకే దత్వా సత్థారం వన్దిత్వా పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, “భన్తే, నాహం ఇమస్స దానస్స ఫలేన దేవిస్సరియాదీనం అఞ్ఞతరం పత్థేమి, తుమ్హాదిసస్స పనేకస్స బుద్ధస్స సన్తికే అట్ఠ వరే లభిత్వా మాతుట్ఠానే ఠత్వా చతూహి పచ్చయేహి పటిజగ్గితుం సమత్థానం అగ్గా భవేయ్య”న్తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సత్థా “సమిజ్ఝిస్సతి ను ఖో ఇమిస్సా పత్థనా”తి అనాగతం ఆవజ్జేన్తో కప్పసతసహస్సం ఓలోకేత్వా “కప్పసతసహస్సపరియోసానే గోతమో నామ బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తదా త్వం విసాఖా నామ ఉపాసికా హుత్వా తస్స సన్తికే అట్ఠ వరే లభిత్వా మాతుట్ఠానే ఠత్వా చతూహి పచ్చయేహి పటిజగ్గన్తీనం ఉపట్ఠాయికానం అగ్గా భవిస్ససీ”తి ఆహ. తస్సా సా సమ్పత్తి స్వేవ లద్ధబ్బా వియ అహోసి.

సా యావతాయుకం పుఞ్ఞం కత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే కికిస్స కాసిరఞ్ఞో సత్తన్నం ధీతానం కనిట్ఠా సఙ్ఘదాసీ నామ హుత్వా పరకులం అగన్త్వా తాహి జేట్ఠభగినీహి సద్ధిం దీఘరత్తం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స పాదమూలేపి “అనాగతే తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స మాతుట్ఠానే ఠత్వా చతుపచ్చయదాయికానం అగ్గా భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. సా తతో పట్ఠాయ పన దేవమనుస్సేసు సంసరన్తీ ఇమస్మిం అత్తభావే మేణ్డకసేట్ఠిపుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో ధీతా హుత్వా నిబ్బత్తా. మయ్హం సాసనే బహూని పుఞ్ఞాని అకాసి. ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, “న మయ్హం ధీతా గాయతి, పత్థితపత్థనాయ పన నిప్ఫత్తిం దిస్వా ఉదానం ఉదానేతీ”తి వత్వా సత్థా ధమ్మం దేసేన్తో, “భిక్ఖవే, యథా నామ ఛేకో మాలాకారో నానాపుప్ఫానం మహన్తం రాసిం కత్వా నానప్పకారే మాలాగుణే కరోతి, ఏవమేవ విసాఖాయ నానప్పకారాని పుఞ్ఞాని కాతుం చిత్తం నమతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౩. “యథాపి పుప్ఫరాసిమ్హా, కయిరా మాలాగుణే బహూ;
ఏవం జాతేన మచ్చేన, కత్తబ్బం కుసలం బహు”న్తి.

తత్థ **పుప్ఫరాసిమ్హాతి** నానప్పకారానం పుప్ఫానం రాసిమ్హా. **కయిరాతి** కరేయ్య. **మాలాగుణే బహూతి** ఏకతో వణ్టికమాలాదిభేదా నానప్పకారా మాలావికతియో. **మచ్చేనాతి** మరితబ్బసభావతాయ “మచ్చో”తి లద్ధనామేన సత్తేన చీవరదానాదిభేదం **బహుం కుసలం కత్తబ్బం**. తత్థ పుప్ఫరాసిగ్గహణం బహుపుప్ఫదస్సనత్థం. సచే హి అప్పాని పుప్ఫాని హోన్తి, మాలాకారో చ ఛేకో నేవ బహూ మాలాగుణే కాతుం సక్కోతి, అఛేకో పన అప్పేసు బహూసుపి పుప్ఫేసు న

సక్కోతియేవ. బహూసు పన పుప్ఫేసు సతి ఛేకో మాలాకారో దక్ఖో కుసలో బహూ మాలాగుణే కరోతి, ఏవమేవ సచే ఏకచ్చస్స సద్ధా మన్దా హోతి, భోగా చ బహూ సంవిజ్జన్తి, నేవ సక్కోతి బహూని కుసలాని కాతుం, మన్దాయ చ పన సద్ధాయ మన్దేసు చ పన భోగేసు న సక్కోతి. ఉళారాయ చ పన సద్ధాయ మన్దేసు చ భోగేసు న సక్కోతియేవ. ఉళారాయ చ పన సద్ధాయ ఉళారేసు చ భోగేసు సతి సక్కోతి. తథారూపా చ విసాఖా ఉపాసికా. తం సన్ధాయేతం వుత్తం – "యథాపి... పే.... కత్తబ్బం కుసలం బహు"న్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

విసాఖావత్థు అట్ఠమం

౯. ఆనన్దత్థేరపఞ్హావత్థు

న పుప్ఫగన్ధో పటివాతమేతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో ఆనన్దత్థేరస్స పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో కథేసి.

థేరో కిర సాయన్హసమయే పటిసల్లీనో చిన్తేసి – "భగవతా మూలగన్ధో, సారగన్ధో, పుప్ఫగన్ధోతి తయో ఉత్తమగన్ధా వుత్తా, తేసం అనువాతమేవ గన్ధో గచ్ఛతి, నో పటివాతం. అత్థి ను ఖో తం గన్ధజాతం, యస్స పటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి – "కిం మయ్హం అత్తనా వినిచ్ఛితేన, సత్థారంయేవ పుచ్ఛిస్సామీ"తి. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి. తేన వుత్తం –

"అథ ఖో ఆయస్మా ఆనన్దో సాయన్హసమయే పటిసల్లానా వుట్ఠితో యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి , ఉపసఙ్కమిత్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది, ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో ఆయస్మా ఆనన్దో భగవన్తం ఏతదవోచ –

"తీణిమాని, భన్తే, గన్ధజాతాని, యేసం అనువాతమేవ గన్ధో గచ్ఛతి, నో పటివాతం. కతమాని తీణి? మూలగన్ధో, సారగన్ధో, పుప్ఫగన్ధో , ఇమాని ఖో, భన్తే, తీణి గన్ధజాతాని. యేసం అనువాతమేవ గన్ధో గచ్ఛతి, నో పటివాతం. అత్థి ను ఖో, భన్తే, కిఞ్చి గన్ధజాతం యస్స అనువాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, పటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, అనువాతపటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతీ"తి? (అ॰ ని॰ ౩.౮౦)

అథస్స భగవా పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో –

"అత్థానన్ద, కిఞ్చి గన్ధజాతం, యస్స అనువాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, పటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, అనువాతపటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతీ"తి. "కతమం పన తం, భన్తే, గన్ధజాతం"? "యస్స అనువాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, పటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, అనువాతపటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతీ"తి?

"ఇధానన్ద, యస్మిం గామే వా నిగమే వా ఇత్థీ వా పురిసో వా బుద్ధం సరణం గతో హోతి, ధమ్మం సరణం గతో హోతి, సఙ్ఘం సరణం గతో హోతి, పాణాతిపాతా పటివిరతో హోతి, అదిన్నాదానా పటివిరతో హోతి, కామేసుమిచ్ఛాచారా పటివిరతో హోతి, ముసావాదా పటివిరతో హోతి, సురామేరయమజ్జపమాదట్ఠానా పటివిరతో

హోతి, సీలవా హోతి కల్యాణధమ్మో, విగతమలమచ్ఛేరేన చేతసా అగారం అజ్ఝావసతి ముత్తచాగో పయతపాణి వోస్సగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో.

“తస్స దిసాసు సమణబ్రాహ్మణా వణ్ణం భాసన్తి, ‘అముకస్మిం నామ గామే వా నిగమే వా ఇత్థీ వా పురిసో వా బుద్ధం సరణం గతో హోతి, ధమ్మం సరణం గతో హోతి, సఙ్ఘం సరణం గతో హోతి…పే… దానసంవిభాగరతో’”తి.

“దేవతాపిస్స వణ్ణం భాసన్తి, ‘అముకస్మిం నామ గామే వా నిగమే వా ఇత్థీ వా పురిసో వా బుద్ధం సరణం గతో హోతి, ధమ్మం సరణం గతో హోతి, సఙ్ఘం సరణం గతో హోతి…పే… దానసంవిభాగరతో’”తి. “ఇదం ఖో తం, ఆనన్ద, గన్ధజాతం, యస్స అనువాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి, పటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతి , అనువాతపటివాతమ్పి గన్ధో గచ్ఛతీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౮౦) వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౫౪. “న పుప్ఫగన్ధో పటివాతమేతి,
న చన్దనం తగరమల్లికా వా;
సతఞ్చ గన్ధో పటివాతమేతి,
సబ్బా దిసా సప్పురిసో పవాయతి. (అ॰ ని॰ ౩.౮౦);

౫౫. “చన్దనం తగరం వాపి, ఉప్పలం అథ వస్సికీ;
ఏతేసం గన్ధజాతానం, సీలగన్ధో అనుత్తరో”తి.

తత్థ **న పుప్ఫగన్ధో**తి తావతింసభవనే పరిచ్ఛత్తకరుక్ఖో ఆయామతో చ విత్థారతో చ యోజనసతికో, తస్స పుప్ఫానం ఆభా పఞ్ఞాస యోజనాని గచ్ఛతి, గన్ధో యోజనసతం, సోపి అనువాతమేవ గచ్ఛతి, పటివాతం పన అడ్ఢఙ్గులమత్తమ్పి గన్తుం న సక్కోతి, ఏవరూపోపి న పుప్ఫగన్ధో పటివాతమేతి. **చన్దన**న్తి చన్దనగన్ధో. **తగరమల్లికా వా**తి ఇమేసమ్పి గన్ధో ఏవ అధిప్పేతో. సారగన్ధానం అగ్గస్స హి లోహితచన్దనస్సాపి తగరస్సపి మల్లికాయపి అనువాతమేవ వాయతి, నో పటివాతం. **సతఞ్చ గన్ధో**తి సప్పురిసానం పన బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకానం సీలగన్ధో పటివాతమేతి. కిం కారణా? **సబ్బా దిసా సప్పురిసో పవాయతి** యస్మా పన సప్పురిసో సీలగన్ధేన సబ్బాపి దిసా అజ్ఝోత్థరిత్వావ గచ్ఛతి, తస్మా “తస్స గన్ధో న పటివాతమేతీ”తి న వత్తబ్బో . తేన వుత్తం “పటివాతమేతీ”తి. **వస్సికీ**తి జాతిసుమనా. **ఏతేస**న్తి ఇమేసం చన్దనాదీనం గన్ధజాతానం గన్ధతో సీలవన్తానం సప్పురిసానం సీలగన్ధోవ అనుత్తరో అసదిసో అపటిభాగోతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

ఆనన్దత్థేరపఞ్హావత్థు నవమం.

౧౦. మహాకస్సపత్థేరపిణ్డపాతదిన్నవత్థు

అప్పమత్తో అయం గన్ధోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో మహాకస్సపత్థేరస్స పిణ్డపాతదానం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే థేరో సత్తాహచ్చయేన నిరోధా వుట్ఠాయ “రాజగహే సపదానం పిణ్డాయ చరిస్సామీ”తి నిక్ఖమి. తస్మిం పన సమయే సక్కస్స దేవరఞ్ఞో పరిచారికా కకుటపాదినియో పఞ్చసతా అచ్ఛరాయో “థేరస్స పిణ్డపాతం దస్సామా”తి ఉస్సాహజాతా పఞ్చ పిణ్డపాతసతాని సజ్జేత్వా ఆదాయ అన్తరామగ్గే ఠత్వా, “భన్తే, ఇమం పిణ్డపాతం గణ్హథ, సఙ్గహం నో కరోథా”తి వదింసు. “గచ్ఛథ తుమ్హే, అహం దుగ్గతానం సఙ్గహం కరిస్సామీ”తి. “భన్తే, మా నో నాసేథ, సఙ్గహం నో కరోథా”తి. థేరో ఞత్వా పున పటిక్ఖిపిత్వా పునపి అపగన్తుం అనిచ్ఛమానా యాచన్తియో “అత్తనో పమాణం న జానాథ, అపగచ్ఛథా”తి అచ్ఛరం పహరి. తా థేరస్స అచ్ఛరసద్దం సుత్వా సన్తజ్జితా సమ్ముఖా ఠాతుం అసక్కోన్తియో పలాయిత్వా దేవలోకమేవ గన్త్వా, సక్కేన “కహం గతాత్థా”తి పుట్ఠా, “‘సమాపత్తితో వుట్ఠితస్స థేరస్స పిణ్డపాతం దస్సామా’తి గతామ్హా, దేవా”తి. “దిన్నో పన వా”తి? “గణ్హితుం న ఇచ్ఛతీ”తి. “కిం కథేసీ”తి? “‘దుగ్గతానం సఙ్గహం కరిస్సామీ’తి ఆహ, దేవా”తి. “తుమ్హే కేనాకారేన గతా”తి. “ఇమినావ, దేవా”తి. సక్కో “తుమ్హాదిసియో థేరస్స పిణ్డపాతం కిం దస్సన్తీ”తి సయం దాతుకామో హుత్వా, జరాజిణ్ణో మహల్లకో ఖణ్డదన్తో పలితకేసో ఓభగ్గసరీరో మహల్లకతన్తవాయో హుత్వా సుజమ్పి దేవధీతరం తథారూపమేవ మహల్లికం కత్వా ఏకం పేసకారవీథిం మాపేత్వా తన్తం పసారేన్తో అచ్ఛి.

థేరోపి “దుగ్గతానం సఙ్గహం కరిస్సామీ”తి నగరాభిముఖో గచ్ఛన్తో బహినగరే ఏవ తం వీథిం దిస్వా ఓలోకేన్తో ద్వే జనే అద్దస. తస్మిం ఖణే సక్కో తన్తం పసారేతి, సుజా తసరం వట్టేతి. థేరో చిన్తేసి – “ఇమే మహల్లకకాలేపి కమ్మం కరోన్తియేవ ఇమస్మిం నగరే ఇమేహి దుగ్గతతరా నత్థి మఞ్ఞే, ఇమేహి దిన్నం ఉళుఙ్కమత్తమ్పి సాకమత్తమ్పి గహేత్వా ఇమేసం సఙ్గహం కరిస్సామీ”తి. సో తేసం గేహాభిముఖో అహోసి. సక్కో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా సుజం ఆహ – “భద్దే, మయ్హం అయ్యో ఇతో ఆగచ్ఛతి, త్వం అపస్సన్తీ వియ తుణ్హీ హుత్వా నిసీద, ఖణేన థేరం వఞ్చేత్వా పిణ్డపాతం దస్సామా”తి. థేరో ఆగన్త్వా గేహద్వారే అట్ఠాసి. తేపి అపస్సన్తా వియ అత్తనో కమ్మమేవ కరోన్తా థోకం ఆగమింసు.

అథ సక్కో “గేహద్వారే ఏకో థేరో వియ ఠితో, ఉపధారేహి తావా”తి ఆహ. “గన్త్వా ఉపధారేథ, సామీ”తి. సో గేహా నిక్ఖమిత్వా థేరం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఉభోహి హత్థేహి జణ్ణుకాని ఓలమ్బిత్వా నిత్థునన్తో ఉట్ఠాయ “కతరో థేరో ను ఖో అయ్యో”తి థోకం ఓసక్కిత్వా “అక్ఖీని మే ధూమాయన్తీ”తి వత్వా నలాటే హత్థం ఠపేత్వా ఉద్ధం ఓలోకేత్వా “అహో దుక్ఖం, అయ్యో నో మహాకస్సపత్థేరో చిరస్సం మే కుటిద్వారం ఆగతో, అత్థి ను ఖో కిఞ్చి గేహే”తి ఆహ. సుజా థోకం ఆకులం వియ హుత్వా “అత్థి, సామీ”తి పటివచనం అదాసి. సక్కో, “భన్తే, లూఖం వా పణీతం వాతి అచిన్తేత్వా సఙ్గహం నో కరోథా”తి పత్తం గణ్హి. థేరో “ఏతేహి దిన్నం సాకం వా హోతు కుణ్డకముట్ఠి వా, సఙ్గహం నేసం కరిస్సామీ”తి పత్తం అదాసి. సో అన్తోఘరం పవిసిత్వా ఘటిఓదనం నామ ఘటియా ఉద్ధరిత్వా పత్తం పూరేత్వా థేరస్స హత్థే ఠపేసి. సో అహోసి పిణ్డపాతో అనేకసూపబ్యఞ్జనో, సకలం రాజగహనగరం గన్ధేన అజ్ఝోత్థరి.

తదా థేరో చిన్తేసి – “అయం పురిసో అప్పేసక్ఖో, పిణ్డపాతో మహేసక్ఖో, సక్కస్స భోజనసదిసో, కో ను ఖో ఏసో”తి. అథ నం “సక్కో”తి ఞత్వా ఆహ – “భారియం తే కమ్మం కతం దుగ్గతానం సమ్పత్తిం విలుమ్పన్తేన, అజ్జ మయ్హం దానం దత్వా కోచిదేవ దుగ్గతో సేనాపతిట్ఠానం వా సేట్ఠిట్ఠానం వా లభేయ్యా”తి. “మయా దుగ్గతతరో నత్థి, భన్తే”తి. “కిం కారణా త్వం దుగ్గతో దేవలోకే రజ్జసిరిం అనుభవన్తో”తి? “భన్తే, ఏవం నామేతం, మయా పన అనుప్పన్నే బుద్ధే కల్యాణకమ్మం కతం, బుద్ధుప్పాదే వత్తమానే కల్యాణకమ్మం కత్వా చూళరథదేవపుత్తో మహారథదేవపుత్తో అనేకవణ్ణదేవపుత్తోతి ఇమే తయో సమానదేవపుత్తా మమ ఆసన్నట్ఠానే నిబ్బత్తా, మయా తేజవన్తతరా. అహఞ్హి తేసు దేవపుత్తేసు ‘నక్ఖత్తం కీళిస్సామా’తి పరిచారికాయో

గహేత్వా అన్తరవీథిం ఓతిణ్ణేసు పలాయిత్వా గేహం పవిసామి. తేసఞ్హి సరీరతో తేజో మమ సరీరం ఓత్థరతి, మమ సరీరతో తేజో తేసం సరీరం న ఓత్థరతి, 'కో మయా దుగ్గతతరో, భన్తే'తి. 'ఏవం సన్తేపి ఇతో పట్ఠాయ మయ్హం మా ఏవం వఞ్చేత్వా దానమదాసీ'"తి. "వఞ్చేత్వా తుమ్హాకం దానే దిన్నే మయ్హం కుసలం అత్థి, న అత్థీ"తి? "అత్థావుసో"తి. "ఏవం సన్తే కుసలకమ్మకరణం నామ మయ్హం భారో, భన్తే"తి. సో ఏవం వత్వా థేరం వన్దిత్వా సుజం గహేత్వా థేరం పదక్ఖిణం కత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా "అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠిత"న్తి ఉదానం ఉదానేసి. తేన వుత్తం –

"ఏకం సమయం భగవా రాజగహే విహరతి వేళువనే కలన్దకనివాపే. తేన ఖో పన సమయేన ఆయస్మా మహాకస్సపో పిప్పలిగుహాయం విహరతి, సత్తాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నో హోతి అఞ్ఞతరం సమాధిం సమాపజ్జిత్వా. అథ ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపో తస్స సత్తాహస్స అచ్చయేన తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠాసి. అథ ఖో ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠితస్స ఏతదహోసి – "యంనూనాహం రాజగహం పిణ్డాయ పవిసేయ్య"న్తి.

"తేన ఖో పన సమయేన పఞ్చమత్తాని దేవతాసతాని ఉస్సుక్కం ఆపన్నాని హోన్తి ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స పిణ్డపాతపటిలాభాయ. అథ ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపో తాని పఞ్చమత్తాని దేవతాసతాని పటిక్ఖిపిత్వా పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ రాజగహం పిణ్డాయ పావిసి.

"తేన ఖో పన సమయేన సక్కో దేవానమిన్దో ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స పిణ్డపాతం దాతుకామో హోతి. పేసకారవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా తన్తం వినాతి, సుజా అసురకఞ్ఞా తసరం పూరేతి. అథ ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపో రాజగహే సపదానం పిణ్డాయ చరమానో యేన సక్కస్స దేవానమిన్దస్స నివేసనం తేనుపసఙ్కమి, అద్దసా ఖో సక్కో దేవానమిన్దో ఆయస్మన్తం మహాకస్సపం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం, దిస్వా ఘరా నిక్ఖమిత్వా పచ్చుగ్గన్త్వా హత్థతో పత్తం గహేత్వా ఘరం పవిసిత్వా ఘటియా ఓదనం ఉద్ధరిత్వా పత్తం పూరేత్వా ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స అదాసి. సో అహోసి పిణ్డపాతో అనేకసూపో అనేకబ్యఞ్జనో అనేకరసబ్యఞ్జనో. అథ ఖో ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స ఏతదహోసి – 'కో ను ఖో అయం సత్తో, యస్సాయం ఏవరూపో ఇద్ధానుభావో'తి. అథ ఖో ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స ఏతదహోసి – 'సక్కో ఖో అయం దేవానమిన్దో'తి విదిత్వా సక్కం దేవానమిన్దం ఏతదవోచ – 'కతం ఖో తే ఇదం, కోసియ, మా పునపి ఏవరూపమకాసీ'"తి. "అమ్హాకమ్పి, భన్తే కస్సప, పుఞ్ఞేన అత్థో, అమ్హాకమ్పి పుఞ్ఞేన కరణీయ"న్తి.

"అథ ఖో సక్కో దేవానమిన్దో ఆయస్మన్తం మహాకస్సపం అభివాదేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఆకాసే అన్తలిక్ఖే తిక్ఖత్తుం ఉదానం ఉదానేసి – 'అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠితం, అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠితం, అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠిత'"న్తి (ఉదా. ౨౭).

అథ ఖో భగవా విహారే ఠితో ఏవ తస్స తం సద్దం సుత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా – "పస్సథ , భిక్ఖవే, సక్కం దేవానమిన్దం ఉదానం ఉదానేత్వా ఆకాసేన గచ్ఛన్త"న్తి ఆహ. "కిం పన తేన కతం, భన్తే"తి? "వఞ్చేత్వా తేన మయ్హం పుత్తస్స కస్సపస్స పిణ్డపాతో దిన్నో, తం దత్వా తుట్ఠమానసో ఉదానం ఉదానేన్తో గచ్ఛతీ"తి. "థేరస్స పిణ్డపాతం దాతుం వట్టతీ"తి కథం, భన్తే, తేన ఞాతన్తి. "భిక్ఖవే, మమ పుత్తేన సదిసం నామ పిణ్డపాతికం దేవాపి మనుస్సాపి పిహయన్తీ"తి వత్వా సయమ్పి ఉదానం ఉదానేసి. సుత్తే పన ఏత్తకమేవ ఆగతం –

“అస్సోసి ఖో భగవా దిబ్బాయ సోతధాతుయా విసుద్ధాయ అతిక్కన్తమానుసికాయ సక్కస్స దేవానమిన్దస్స వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఆకాసే అన్తలిక్ఖే తిక్ఖత్తుం ఉదానం ఉదానేన్తస్స “అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠితం, అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠితం, అహో దానం పరమదానం కస్సపే సుప్పతిట్ఠిత”న్తి (ఉదా. ౨౭).

అథ ఖో భగవా ఏతమత్థం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

“పిణ్డపాతికస్స భిక్ఖునో,
అత్తభరస్స అనఞ్ఞపోసినో;
దేవా పిహయన్తి తాదినో,
ఉపసన్తస్స సదా సతీమతో”తి. (ఉదా. ౨౭);

ఇమఞ్చ పన ఉదానం ఉదానేత్వా, “భిక్ఖవే, సక్కో దేవానమిన్దో మమ పుత్తస్స సీలగన్ధేన ఆగన్త్వా పిణ్డపాతం అదాసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౬. “అప్పమత్తో అయం గన్ధో, య్వాయం తగరచన్దనం;
యో చ సీలవతం గన్ధో, వాతి దేవేసు ఉత్తమో”తి.

తత్థ **అప్పమత్తో**తి పరిత్తప్పమాణో. **యో చ సీలవత**న్తి యో పన సీలవన్తానం సీలగన్ధో, సో తగరం వియ లోహితచన్దనం వియ చ పరిత్తకో న హోతి, అతివియ ఉళారో విప్ఫారితో. తేనేవ కారణేన **వాతి దేవేసు ఉత్తమో**తి పవరో సేట్ఠో హుత్వా దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సబ్బత్థమేవ వాయతి, ఓత్థరన్తో గచ్ఛతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

మహాకస్సపత్థేరపిణ్డపాతదిన్నవత్థు దసమం.

౧౧. గోధికత్థేరపరినిబ్బానవత్థు

తేసం సమ్పన్నసీలానన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా రాజగహం ఉపనిస్సాయ వేళువనే విహరన్తో గోధికత్థేరస్స పరినిబ్బానం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హి ఆయస్మా ఇసిగిలిపస్సే కాళసిలాయం విహరన్తో అప్పమత్తో ఆతాపీ పహితత్తో సామాయికం చేతోవిముత్తిం ఫుసిత్వా ఏకస్స అనుస్సాయికస్స రోగస్స వసేన తతో పరిహాయి. సో దుతియమ్పి తతియమ్పి ఛక్ఖత్తుం ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పరిహీనో, సత్తమే వారే ఉప్పాదేత్వా చిన్తేసి – “అహం ఛక్ఖత్తుం ఝానా పరిహీనో, పరిహీనజ్ఝానస్స ఖో పన అనియతా గతి, ఇదానేవ సత్థం ఆహరిస్సామీ”తి కేసోరోపనసత్థకం గహేత్వా గలనాళిం ఛిన్దితుం పఞ్చకే నిపజ్జి. మారో తస్స చిత్తం ఞత్వా “అయం భిక్ఖు సత్థం ఆహరితుకామో, సత్థం ఆహరన్తా ఖో పన జీవితే నిరపేక్ఖా హోన్తి, తే విపస్సనం పట్ఠపేత్వా

అరహత్తమ్పి పాపుణన్తి, సచాహం ఏతం వారేస్సామి, న మే వచనం కరిస్సతి, సత్థారం వారాపేస్సామీ’’తి అఞ్ఞాతకవేసేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ –

“మహావీర మహాపఞ్ఞ, ఇద్ధియా యససా జలం;
సబ్బవేరభయాతీత, పాదే వన్దామి చక్ఖుమ.

“సావకో తే మహావీర, మరణం మరణాభిభూ;
ఆకఙ్ఖతి చేతయతి, తం నిసేధ జుతిన్ధర.

“కథఞ్హి భగవా తుయ్హం, సావకో సాసనే రతో;
అప్పత్తమానసో సేక్ఖో, కాలం కయిరా జనే సుతా’’తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౫౯);

తస్మిం ఖణే థేరేన సత్థం ఆహరితం హోతి. సత్థా “మారో అయ’’న్తి విదిత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఏవఞ్హి ధీరా కుబ్బన్తి, నావకఙ్ఖన్తి జీవితం;
సమూలం తణ్హమబ్బుయ్హ, గోధికో పరినిబ్బుతో’’తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౫౯);

అథ ఖో భగవా సమ్బహులేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం థేరస్స సత్థం ఆహరిత్వా నిపన్నట్ఠానం అగమాసి. తస్మిం ఖణే మారో పాపిమా “కత్థ ను ఖో ఇమస్స పటిసన్ధివిఞ్ఞాణం పతిట్ఠిత’’న్తి ధూమరాసి వియ తిమిరపుఞ్జో వియ చ హుత్వా సబ్బదిసాసు థేరస్స విఞ్ఞాణం సమన్వేసతి. భగవా తం ధూమతిమిరభావం భిక్ఖూనం దస్సేత్వా “ఏసో ఖో, భిక్ఖవే, మారో పాపిమా గోధికస్స కులపుత్తస్స విఞ్ఞాణం సమన్వేసతి ‘కత్థ గోధికస్స కులపుత్తస్స విఞ్ఞాణం పతిట్ఠిత’న్తి. అపతిట్ఠితేన చ, భిక్ఖవే, విఞ్ఞాణేన గోధికో కులపుత్తో పరినిబ్బుతో’’తి ఆహ. మారోపి తస్స విఞ్ఞాణట్ఠానం దట్ఠుం అసక్కోన్తో కుమారకవణ్ణో హుత్వా బేలువపణ్డువీణం ఆదాయ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి –

“ఉద్ధం అధో చ తిరియం, దిసా అనుదిసా స్వహం;
అన్వేసం నాధిగచ్ఛామి, గోధికో సో కుహిం గతో’’తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౫౯);

అథ నం సత్థా ఆహ –

“యో ధీరో ధితిసమ్పన్నో, ఝాయీ ఝానరతో సదా;
అహోరత్తం అనుయుఞ్జం, జీవితం అనికామయం.

“జేత్వాన మచ్చునో సేనం, అనాగన్త్వా పునబ్భవం;
సమూలం తణ్హమబ్బుయ్హ, గోధికో పరినిబ్బుతో’’తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౫౯);

ఏవం వుత్తే మారో పాపిమా భగవన్తం గాథాయ అజ్ఝభాసి –

“తస్స సోకపరేతస్స, వీణా కచ్ఛా అభస్సథ;

తతో సో దుమ్మనో యక్ఖో, తత్థేవన్తరధాయథా”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౬౫);

సత్థాపి “కిం తే, పాపిమ, గోధికస్స కులపుత్తస్స నిబ్బత్తట్ఠానేన? తస్స హి నిబ్బత్తట్ఠానం తుమ్హాదిసానం సతమ్పి సహస్సమ్పి దట్ఠుం న సక్కోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౫౭. “తేసం సమ్పన్నసీలానం, అప్పమాదవిహారినం;

సమ్మదఞ్ఞా విముత్తానం, మారో మగ్గం న విన్దతీ”తి.

తత్థ **తేస**న్తి యథా అప్పతిట్ఠితేన విఞ్ఞాణేన గోధికో కులపుత్తో పరినిబ్బుతో, యే చ ఏవం పరినిబ్బాయన్తి, తేసం **సమ్పన్నసీలాన**న్తి పరిపుణ్ణసీలానం. **అప్పమాదవిహారిన**న్తి సతిఅవిప్పవాససఙ్ఖాతేన అప్పమాదేన విహరన్తానం. **సమ్మదఞ్ఞా విముత్తాన**న్తి హేతునా ఞాయేన కారణేన జానిత్వా “తదఙ్గవిముత్తియా, విక్ఖమ్భనవిముత్తియా, సముచ్ఛేదవిముత్తియా, పటిప్పస్సద్ధివిముత్తియా, నిస్సరణవిముత్తియా”తి ఇమాహి పఞ్చహి విముత్తీహి విముత్తానం. **మారో మగ్గం న విన్దతీ**తి ఏవరూపానం మహాఖీణాసవానం సబ్బథామేన మగ్గన్తోపి మారో గతమగ్గం న విన్దతి న లభతి న పస్సతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా జాతాతి.

గోధికత్థేరపరినిబ్బానవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. గరహదిన్నవత్థు

యథా సఙ్కారట్ఠానస్మిన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో గరహదిన్నం నామ నిగణ్ఠసావకం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియఞ్హి సిరిగుత్తో చ గరహదిన్నో చాతి ద్వే సహాయకా అహేసుం. తేసు సిరిగుత్తో ఉపాసకో బుద్ధసావకో, గరహదిన్నో నిగణ్ఠసావకో . తం నిగణ్ఠా అభిక్ఖణం ఏవం వదన్తి – “తవ సహాయకం సిరిగుత్తం ‘కిం త్వం సమణం గోతమం ఉపసఙ్కమసి, తస్స సన్తికే కిం లభిస్ససీ’తి వత్వా యథా అమ్హే ఉపసఙ్కమిత్వా అమ్హాకఞ్చ దేయ్యధమ్మం దస్సతి, కిం ఏవం ఓవదితుం న వట్టతీ”తి. గరహదిన్నో తేసం వచనం సుత్వా అభిక్ఖణం గన్త్వా ఠితనిసిన్నట్ఠానాదీసు సిరిగుత్తం ఏవం ఓవదతి – “సమ్మ, కిం తే సమణేన గోతమేన, తం ఉపసఙ్కమిత్వా కిం లభిస్ససి, కిం తే మమ, అయ్యే, ఉపసఙ్కమిత్వా తేసం దానం దాతుం న వట్టతీ”తి? సిరిగుత్తో తస్స కథం సుత్వాపి బహూ దివసే తుణ్హీ హుత్వా నిబ్బిజ్జిత్వా ఏకదివసం, “సమ్మ, త్వం అభిక్ఖణం ఆగన్త్వా మం ఠితట్ఠానాదీసు ఏవం వదేసి, ‘సమణం గోతమం ఉపసఙ్కమిత్వా కిం లభిస్ససి, మమ, అయ్యే, ఉపసఙ్కమిత్వా తేసం దానం దేహీ’తి, కథేహి తావ మే, తవ, అయ్యా, కిం జానన్తీ”తి? “‘అహో, సామి, మా ఏవం వద, మమ అయ్యానం అఞ్ఞాతం నామ నత్థి, సబ్బం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం సబ్బం కాయవచీమనోకమ్మం ఇదం భవిస్సతి, ఇదం న భవిస్సతీ’తి సబ్బం భబ్బాభబ్బం జానన్తీ”తి? “ఏవం వదేసీ”తి. “ఆమ, వదేమీ”తి. “యది ఏవం, అతిభారియం తే కతం, ఏత్తకం కాలం మయ్హం ఏతమత్థం అనాచిక్ఖన్తేన, అజ్జ మయా అయ్యానం ఞాణానుభావో ఞాతో, గచ్ఛ, సమ్మ, అయ్యే, మమ వచనేన నిమన్తేహీ”తి. సో నిగణ్ఠానం సన్తికం గన్త్వా తే వన్దిత్వా “మయ్హం సహాయకో సిరిగుత్తో

స్వాతనాయ తుమ్హే నిమన్తేతీ"తి ఆహ. "సిరిగుత్తేన సామం త్వం వుత్తో"తి? "ఆమ, అయ్యా"తి. తే హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా "నిప్ఫన్నం నో కిచ్చం, సిరిగుత్తస్స అమ్హేసు పసన్నకాలతో పట్ఠాయ కా నామ సమ్పత్తి అమ్హాకం న భవిస్సతీ"తి వదింసు.

సిరిగుత్తస్సాపి మహన్తం నివేసనం. సో తస్మిం ద్విన్నం గేహానం అన్తరే ఉభతో దీఘం ఆవాటం ఖణాపేత్వా గూథకలలస్స పూరాపేసి. బహిఆవాటే ద్వీసు పరియన్తేసు ఖాణుకే కోట్టాపేత్వా తేసు రజ్జుయో బన్ధాపేత్వా ఆసనానం పురిమపాదే ఆవాటస్స పురిమపస్సే ఠపాపేత్వా పచ్ఛిమపాదే రజ్జుకేసు ఠపాపేసి. "ఏవం నిసిన్నకాలే ఏవం అవంసిరా పతిస్సన్తీ"తి మఞ్ఞమానో యథా ఆవాటో న పఞ్ఞాయతి, ఏవం ఆసనానం ఉపరి పచ్చత్థరణాని దాపేసి. మహన్తా మహన్తా చాటియో ఠపాపేత్వా కదలిపణ్ణేహి చ సేతపిలోతికాహి చ ముఖాని బన్ధాపేత్వా తా తుచ్ఛా ఏవ గేహస్స పచ్ఛిమభాగే బహి యాగుభత్తసిత్థసప్పితేలమధుఫాణితపూవచుణ్ణమక్ఖితా కత్వా ఠపాపేసి. గరహదిన్నో పాతోవ తస్స ఘరం వేగేన గన్త్వా, "అయ్యానం సక్కారో సజ్జితో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, సమ్మ, సజ్జితో"తి. "కహం పన ఏసో"తి. "ఏతాసు ఏత్తికాసు చాటీసు యాగు, ఏత్తికాసు భత్తం, ఏత్తికాసు సప్పిఫాణితపూవాదీని పూరితాని, ఆసనాని పఞ్ఞత్తానీ"తి. సో "సాధూ"తి వత్వా గతో తస్స గతకాలే పఞ్చసతా నిగణ్ఠా ఆగమింసు. సిరిగుత్తో గేహా నిక్ఖమిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన నిగణ్ఠే వన్దిత్వా తేసం పురతో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితో ఏవం చిన్తేసి – "తుమ్హే కిర అతీతాదిభేదం సబ్బం జానాథ, ఏవం తుమ్హాకం ఉపట్ఠాకేన మయ్హం కథితం. సచే సబ్బం తుమ్హే జానాథ, మయ్హం గేహం మా పవిసిత్థ. మమ గేహం పవిట్ఠానఞ్హి వో నేవ యాగు అత్థి, న భత్తాదీని. సచే అజానిత్వా పవిసిస్సథ, గూథఆవాటే వో పాతేత్వా పోథేస్సామీ"తి ఏవం చిన్తేత్వా పురిసానం సఞ్ఞం అదాసి. ఏవం తేసం నిసీదనభావం ఞత్వా పచ్ఛిమపస్సే ఠత్వా ఆసనానం ఉపరి పచ్చత్థరణాని అపనేయ్యాథ, మా తాని అసుచినా మక్ఖయింసూతి.

అథ నిగణ్ఠే "ఇతో ఏథ, భన్తే"తి ఆహ. నిగణ్ఠా పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసీదితుం ఆరభింసు. అథ నే మనుస్సా వదింసు – "ఆగమేథ, భన్తే, మా తావ నిసీదథా"తి. "కిం కారణా"తి? "అమ్హాకం గేహం పవిట్ఠానం అయ్యానం వత్తం ఞత్వా నిసీదితుం వట్టతీ"తి. "కిం కాతుం వట్టతి, ఆవుసో"తి? "అత్తనో అత్తనో పత్తాసనమూలేసు ఠత్వా సబ్బేపి ఏకప్పహారేనేవ నిసీదితుం వట్టతీ"తి. ఇదం కిరస్స అధిప్పాయో – "ఏకస్మిం ఆవాటే పతితే 'మా, ఆవుసో, అవసేసా ఆసనే నిసీదన్తూ'తి వత్తుం మా లభతూ"తి. తే "సాధూ"తి వత్వా "ఇమేహి కథితకథం అమ్హేహి కాతుం వట్టతీ"తి చిన్తయింసు. అథ సబ్బే అత్తనో అత్తనో పత్తాసనమూలే పటిపాటియా అట్ఠంసు. అథ నే, "భన్తే, ఖిప్పం ఏకప్పహారేనేవ నిసీదథా"తి వత్వా తేసం నిసిన్నభావం ఞత్వా ఆసనానం ఉపరి పచ్చత్థరణాని నీహరింసు. నిగణ్ఠా ఏకప్పహారేనేవ నిసిన్నా, రజ్జూనం ఉపరి ఠపితా ఆసనపాదా భట్ఠా, నిగణ్ఠా అవంసిరా ఆవాటే పతింసు. సిరిగుత్తో తేసు పతితేసు ద్వారం పిదహిత్వా తే ఉత్తిణ్ణుత్తిణ్ణే "అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం కస్మా న జానాథా"తి దణ్డేహి పోథేత్వా "ఏత్తకం ఏతేసం వట్టిస్సతీ"తి ద్వారం వివరాపేసి. తే నిక్ఖమిత్వా పలాయితుం ఆరభింసు. గమనమగ్గే పన తేసం సుధాపరికమ్మకతం భూమిం పిచ్ఛిలం కారాపేసి. తే తత్థ అసణ్ఠహిత్వా పతితే పతితే పున పోథాపేత్వా "అలం ఏత్తకం తుమ్హాక"న్తి ఉయ్యోజేసి. తే "నాసితమ్హా తయా, నాసితమ్హా తయా"తి కన్దన్తా ఉపట్ఠాకస్స గేహద్వారం అగమంసు.

గరహదిన్నో తం విప్పకారం దిస్వా కుద్ధో "నాసితమ్హి సిరిగుత్తేన, హత్థం పసారేత్వా వన్దన్తానం సదేవకే లోకే యథారుచియా దాతుం సమత్థే నామ పుఞ్ఞక్ఖేత్తభూతే మమ, అయ్యే , పోథాపేత్వా బ్యసనం పాపేసీ"తి రాజకులం గన్త్వా తస్స కహాపణసహస్సం దణ్డం కారేసి. అథస్స రాజా సాసనం పేసేసి. సో గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా, "దేవ, ఉపపరిక్ఖిత్వా దణ్డం

గణ్హథ, మా అనుపపరిక్ఖిత్వా”తి ఆహ. “ఉపపరిక్ఖిత్వా గణ్హిస్సామీ”తి. “సాధు, దేవా”తి. “తేన హి గణ్హాహీ”తి. దేవ, మయ్హం సహాయకో నిగణ్ఠసావకో మం ఉపసఙ్కమిత్వా రితనిసిన్నట్ఠానాదీసు అభిణ్హం ఏవం వదేసి – “సమ్మ, కిం తే సమణేన గోతమేన, తం ఉపసఙ్కమిత్వా కిం లభిస్ససీ”తి ఇదం ఆదిం కత్వా సిరిగుత్తో సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “దేవ, సచే ఇమస్మిం కారణే దణ్డం గహేతుం యుత్తం, గణ్హథా”తి. రాజా గరహదిన్నం ఓలోకేత్వా “సచ్చం కిర తే ఏవం వుత్త”న్తి ఆహ. “సచ్చం, దేవా”తి. త్వం ఏత్తకమ్పి అజానన్తే సత్థారోతి గహేత్వా విచరన్తో “సబ్బం జానన్తీ”తి కిం కారణా తథాగతసావకస్స కథేసి. “తయా ఆరోపితదణ్డో తుయ్హమేవ హోతూ”తి ఏవం స్వేవ దణ్డం పాపితో, తస్సేవ కులూపకా పోథేత్వా నీహటా.

సో తం కుజ్ఝిత్వా తతో పట్ఠాయ అడ్ఢమాసమత్తమ్పి సిరిగుత్తేన సద్ధిం అకథేత్వా చిన్తేసి – “ఏవం విచరితుం మయ్హం అయుత్తం, ఏతస్స కులూపకానమ్పి మయా బ్యసనం కాతుం వట్టతీ”తి సిరిగుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “సహాయ సిరిగుత్తా”తి. “కిం, సమ్మా”తి? “ఞాతిసుహజ్జానం నామ కలహోపి హోతి వివాదోపి, కిం త్వం కిఞ్చి న కథేసి, కస్మా ఏవం కరోసీ”తి? “సమ్మ, తవ మయా సద్ధిం అకథనతో న కథేమీ”తి. “యం, సమ్మ, కతం, కతమేవ తం న మయం మేత్తిం భిన్దిస్సామా”తి. తతో పట్ఠాయ ఉభోపి ఏకట్ఠానే తిట్ఠన్తి నిసీదన్తి . అథేకదివసం సిరిగుత్తో గరహదిన్నం ఆహ – “కిం తే నిగణ్ఠేహి, తే ఉపసఙ్కమిత్వా కిం లభిస్ససి, మమ సత్థారం ఉపసఙ్కమితుం వా అయ్యానం దానం దాతుం వా కిం తే న వట్టతీ”తి? సోపి ఏతమేవ పచ్చాసీసతి, తేనస్స కణ్డువనట్ఠానే నఖేన విలేఖితం వియ అహోసి. సో, “సిరిగుత్త, తవ సత్థా కిం జానాతీ”తి పుచ్ఛి. “అమ్భో, మా ఏవం వద, సత్థు మే అజానితబ్బం నామ నత్థి, అతీతాదిభేదం సబ్బం జానాతి, సోళసహాకారేహి సత్తానం చిత్తం పరిచ్ఛిన్దతీ”తి. “అహం ఏవం న జానామి, కస్మా మయ్హం ఏత్తకం కాలం న కథేసి, తేన హి త్వం గచ్ఛ, తవ సత్థారం స్వాతనాయ నిమన్తేహి, భోజేస్సామి, పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం మమ భిక్ఖం గణ్హితుం వదేహీ”తి.

సిరిగుత్తో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏవమాహ – “భన్తే, మమ సహాయకో గరహదిన్నో తుమ్హే నిమన్తాపేతి, పఞ్చహి కిర భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం స్వే తస్స భిక్ఖం గణ్హథ, పురిమదివసే ఖో పన తస్స కులూపకానం మయా ఇదం నామ కతం, మయా కతస్స పటికరణమ్పి న జానామి, తుమ్హాకం సుద్ధచిత్తేన భిక్ఖం దాతుకామతమ్పి న జానామి, ఆవజ్జేత్వా యుత్తం చే, అధివాసేథ. నో చే, మా అధివాసయిత్థా”తి. సత్థా “కిం ను ఖో సో అమ్హాకం కాతు కామో”తి ఆవజ్జేత్వా అద్దస “ద్విన్నం గేహానం అన్తరే మహన్తం ఆవాటం ఖణాపేత్వా అసీతిసకటమత్తాని ఖదిరదారూని ఆహరాపేత్వా పూరాపేత్వా అగ్గిం దత్వా అమ్హే అఙ్గారఆవాటే పాతేత్వా నిగ్గణ్హితుకామో”తి. పున ఆవజ్జేసి – “కిం ను ఖో తత్థ గతపచ్చయా అత్థో అత్థి, నత్థీ”తి. తతో ఇదం అద్దస – “అహం అఙ్గారఆవాటే పాదం పసారేస్సామి, తం పటిచ్ఛాదేత్వా ఠపితకిలఞ్జం అన్తరధాయిస్సతి, అఙ్గారకాసుం భిన్దిత్వా చక్కమత్తం మహాపదుమం ఉట్ఠహిస్సతి, అథాహం పదుమకణ్ణికా అక్కమన్తో ఆసనే నిసీదిస్సామి, పఞ్చసతా భిక్ఖూపి తథేవ గన్త్వా నిసీదిస్సన్తి, మహాజనో సన్నిపతిస్సతి, అహం తస్మిం సమాగమే ద్వీహి గాథాహి అనుమోదనం కరిస్సామి, అనుమోదనపరియోసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతి, సిరిగుత్తో చ గరహదిన్నో చ సోతాపన్నా భవిస్సన్తి, అత్తనో చ ధనరాసిం సాసనే వికిరిస్సన్తి, ఇమం కులపుత్తం నిస్సాయ మయా గన్తుం వట్టతీ”తి భిక్ఖం అధివాసేసి.

సిరిగుత్తో గన్త్వా సత్థు అధివాసనం గరహదిన్నస్స ఆరోచేత్వా “లోకజేట్ఠస్స సక్కారం కరోహీ”తి ఆహ. గరహదిన్నో “ఇదానిస్స కత్తబ్బయుత్తకం జానిస్సామీ”తి ద్విన్నం గేహానం అన్తరే మహన్తం ఆవాటం ఖణాపేత్వా అసీతిసకటమత్తాని ఖదిరదారూని ఆహరాపేత్వా పూరాపేత్వా అగ్గిం దత్వా ఖదిరఙ్గారరాసీనం యోజాపేత్వా సబ్బరత్తిం ధమాపేత్వా

ఖదిరఙ్గారరాసిం కారాపేత్వా ఆవాటమత్థకే రుక్ఖపదరాని ఠపాపేత్వా కిలఞ్జేన పటిచ్ఛాదేత్వా గోమయేన లిమ్పాపేత్వా ఏకేన పస్సేన దుబ్బలదణ్డకే అత్థరిత్వా గమనమగ్గం కారేసి, "ఏవం అక్కన్తఅక్కన్తకాలే దణ్డకేసు భగ్గేసు పరివట్టేత్వా అఙ్గారకాసుయం పతిస్సన్తీ"తి మఞ్ఞమానో గేహపచ్ఛాభాగే సిరిగుత్తేన ఠపితనియామేనేవ చాటియో ఠపాపేసి, ఆసనానిపి తథేవ పఞ్ఞాపేసి. సిరిగుత్తో పాతోవ తస్స గేహం గన్త్వా "కతో తే, సమ్మ, సక్కారో"తి ఆహ. "ఆమ, సమ్మా"తి. "కహం పన సో"తి? "ఏహి, పస్సామా"తి సబ్బం సిరిగుత్తేన దస్సితనయేనేవ దస్సేసి. సిరిగుత్తో "సాధు, సమ్మా"తి ఆహ. మహాజనో సన్నిపతి. మిచ్ఛాదిట్ఠికేన హి నిమన్తితే మహన్తో సన్నిపాతో అహోసి. మిచ్ఛాదిట్ఠికాపి "సమణస్స గోతమస్స విప్పకారం పస్సిస్సామా"తి సన్నిపతన్తి, సమ్మాదిట్ఠికాపి "అజ్జ సత్థా మహాధమ్మదేసనం దేసేస్సతి, బుద్ధవిసయం బుద్ధలీలం ఉపధారేస్సామా"తి సన్నిపతన్తి.

పునదివసే సత్థా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం గరహదిన్నస్స గేహద్వారం అగమాసి. సో గేహా నిక్ఖమిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పురతో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితో చిన్తేసి – "భన్తే, 'తుమ్హే కిర అతీతాదిభేదం సబ్బం జానాథ, సత్తానం సోళసహాకారేహి చిత్తం పరిచ్ఛిన్దథా'తి ఏవం తుమ్హాకం ఉపట్ఠాకేన మయ్హం కథితం. సచే జానాథ, మయ్హం గేహం మా పవిసిత్థ. పవిట్ఠానఞ్హి వో నేవ యాగు అత్థి, న భత్తాదీని, సబ్బే ఖో పన తుమ్హే అఙ్గారకాసుయం పాతేత్వా నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి. ఏవం చిన్తేత్వా సత్థు పత్తం గహేత్వా "ఇతో ఏథ భగవా"తి వత్వా, "భన్తే, అమ్హాకం గేహం ఆగతానం వత్తం ఞత్వా ఆగన్తుం వట్టతీ"తి ఆహ. "కిం కాతుం వట్టతి, ఆవుసో"తి? "ఏకేకస్స పవిసిత్వా పురతో గన్త్వా నిసిన్నకాలే పచ్ఛా అఞ్ఞేన ఆగన్తుం వట్టతీ"తి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "పురతో గచ్ఛన్తం అఙ్గారకాసుయం పతితం దిస్వా అవసేసా న ఆగచ్ఛిస్సన్తి, ఏకేకమేవ పాతేత్వా నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి. సత్థా "సాధూ"తి వత్వా ఏకకోవ పాయాసి. గరహదిన్నో అఙ్గారకాసుం పత్వా అపసక్కిత్వా ఠితో "పురతో యాథ, భన్తే"తి ఆహ. అథ సత్థా అఙ్గారకాసుమత్థకే పాదం పసారేసి, కిలఞ్జం అన్తరధాయి, అఙ్గారకాసుం భిన్దిత్వా చక్కమత్తాని పదుమాని ఉట్ఠహింసు . సత్థా పదుమకణ్ణికా అక్కమన్తో గన్త్వా పఞ్ఞత్తే బుద్ధాసనే నిసీది, భిక్ఖూపి తథేవ గన్త్వా నిసీదింసు. గరహదిన్నస్స కాయతో డాహో ఉట్ఠహి.

సో వేగేన గన్త్వా సిరిగుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా, "సామి, మే తాణం హోహీ"తి ఆహ. "కిం ఏత"న్తి? "పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం గేహే యాగు వా భత్తాదీని వా నత్థి, కిం ను ఖో కరోమీ"తి? "కిం పన తయా కత"న్తి ఆహ. అహం ద్విన్నం గేహానం అన్తరే మహన్తం ఆవాటం అఙ్గారస్స పూరం కారేసిం – "తత్థ పాతేత్వా నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి. "అథ నం భిన్దిత్వా మహాపదుమాని ఉట్ఠహింసు. సబ్బే పదుమకణ్ణికా అక్కమిత్వా గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసిన్నా, ఇదాని కిం కరోమి, సామీ"తి? నను త్వం ఇదానేవ మయ్హం "'ఏత్తికా చాటియో, ఏత్తికా యాగు, ఏత్తకాని సత్తాదీనీ'తి దస్సేసీ"తి. "ముసా తం, సామి, తుచ్ఛావ చాటియో"తి. హోతు, "గచ్ఛ, తాసు చాటీసు యాగుఆదీని ఓలోకేహీ"తి. తం ఖణఞ్ఞేవ తేన యాసు చాటీసు "యాగూ"తి వుత్తం, తా యాగుయా పూరయింసు, యాసు "భత్తాదీనీ"తి వుత్తం, తా భత్తాదీనం పరిపుణ్ణావ అహేసుం. తం సమ్పత్తిం దిస్వావ గరహదిన్నస్స సరీరం పీతిపామోజ్జేన పరిపూరితం, చిత్తం పసన్నం. సో సక్కచ్చం బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా కతభత్తకిచ్చస్స సత్థునో అనుమోదనం కారేతుకామో పత్తం గణ్హి. సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో "ఇమే సత్తా పఞ్ఞాచక్ఖునో అభావేనేవ మమ సావకానం బుద్ధసాసనస్స గుణం న జానన్తి. పఞ్ఞాచక్ఖువిరహితా హి అన్ధా నామ, పఞ్ఞవన్తో సచక్ఖుకా నామా"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౫౮. "యథా సఙ్కారధానస్మిం, ఉజ్ఝితస్మిం మహాపథే;

పదుమం తత్థ జాయేథ, సుచిగన్ధం మనోరమం.

౫౯. “ఏవం సఙ్కారభూతేసు, అన్ధభూతే పుథుజ్జనే;

అతిరోచతి పఞ్ఞాయ, సమ్మాసమ్బుద్ధసావకో”తి.

తత్థ **సఙ్కారధానస్మిన్తి** సఙ్కారఠానస్మిం, కచవరరాసిమ్హీతి అత్థో. **ఉజ్ఝితస్మిం మహాపథేతి** మహామగ్గే ఛడ్డితస్మిం. **సుచిగన్ధన్తి** సురభిగన్ధం. మనో ఏత్థ రమతీతి **మనోరమం. సఙ్కారభూతేసూతి** సఙ్కారమివ భూతేసు. **పుథుజ్జనేతి** పుథూనం కిలేసానం జననతో ఏవంలద్ధనామే లోకియమహాజనే. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా నామ మహాపథే ఛడ్డితే సఙ్కారరాసిమ్హి అసుచిజేగుచ్ఛియపటికూలేపి సుచిగన్ధం పదుమం జాయేథ, తం రాజరాజమహామత్తాదీనం మనోరమం పియం మనాపం ఉపరిమత్థకే పతిట్ఠానారహమేవ భవేయ్య, ఏవమేవ సఙ్కారభూతేసుపి పుథుజ్జనేసు జాతో నిప్పఞ్ఞస్స మహాజనస్స అచక్ఖుకస్స అన్తరే నిబ్బత్తోపి అత్తనో పఞ్ఞాబలేన కామేసు ఆదీనవం, నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో పబ్బజ్జామత్తేనపి, కతో ఉత్తరిం సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనాని ఆరాధేత్వాపి అతిరోచతి. సమ్మాసమ్బుద్ధసావకో హి ఖీణాసవో భిక్ఖు అన్ధభూతే పుథుజ్జనే అతిక్కమిత్వా రోచతి విరోచతి సోభతీతి.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. గరహదిన్నో చ సిరిగుత్తో చ సోతాపత్తిఫలం పాపుణింసు. తే సబ్బం అత్తనో ధనం బుద్ధసాసనే విప్పకిరింసు. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా విహారమగమాసి. భిక్ఖూ సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “అహో అచ్ఛరియా బుద్ధగుణా నామ, తథారూపం నామ ఖదిరఙ్గారరాసిం భిన్దిత్వా పదుమాని ఉట్ఠహింసూ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే – “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, యం మమ ఏతరహి బుద్ధభూతస్స అఙ్గారరాసిమ్హా పదుమాని ఉట్ఠితాని, అపరిపక్కే ఞాణే వత్తమానస్స బోధిసత్తభూతస్సపి మే ఉట్ఠహింసూ”తి వత్వా, “కదా, భన్తే, ఆచిక్ఖథ నో”తి యాచితో అతీతం ఆహరిత్వా –

“కామం పతామి నిరయం, ఉద్ధంపాదో అవంసిరో;

నానరియం కరిస్సామి, హన్ద పిణ్డం పటిగ్గహా”తి. (జా. ౧.౧.౪౦) –

ఇదం **ఖదిరఙ్గారజాతకం** విత్థారేత్వా కథేసీతి.

గరహదిన్నవత్థు ద్వాదసమం.

పుప్ఫవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుత్థో వగ్గో.

౫. బాలవగ్గో

౧. అఞ్ఞతరపురిసవత్థు

దీఘా జాగరతో రత్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పసేనదికోసలఞ్చేవ అఞ్ఞతరఞ్చ పురిసం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజా కిర పసేనది కోసలో ఏకస్మిం ఛణదివసే అలఙ్కతపటియత్తం సబ్బసేతం ఏకం పుణ్డరీకం నామ హత్థిం అభిరుయ్హ మహన్తేన రాజానుభావేన నగరం పదక్ఖిణం కరోతి. ఉస్సారణాయ వత్తమానాయ లేడ్డుదణ్డాదీహి పోథియమానో మహాజనో పలాయన్తో గీవం పరివట్టేత్వాపి ఓలోకేతియేవ. రాజూనం కిర సుదిన్నదానస్సేతం ఫలం. అఞ్ఞతరస్సాపి దుగ్గతపురిసస్స భరియా సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరితలే ఠితా ఏకం వాతపానకవాటం వివరిత్వా రాజానం ఓలోకేత్వావ అపగచ్ఛి. రఞ్ఞో పుణ్ణచన్దో వలాహకన్తరం పవిట్ఠో వియ ఉపట్ఠాసి. సో తస్సా పటిబద్ధచిత్తో హత్థిక్ఖన్ధతో పతనాకారప్పత్తో వియ హుత్వా ఖిప్పం నగరం పదక్ఖిణం కత్వా అన్తేపురం పవిసిత్వా ఏకం విస్సాసకం అమచ్చం ఆహ – "అసుకట్ఠానే తే మయా ఓలోకితపాసాదో దిట్ఠో"తి? "ఆమ, దేవా"తి. "తత్థేకం ఇత్థిం అద్దసా"తి? "అద్దసం, దేవా"తి. "గచ్ఛ, తస్సా ససామికఅసామికభావం జానాహీ"తి. సో గన్త్వా తస్సా ససామికభావం ఞత్వా ఆగన్త్వా రఞ్ఞో "ససామికా"తి ఆరోచేసి. అథ రఞ్ఞా "తేన హి తస్సా సామికం పక్కోసాహీ"తి వుత్తే సో గన్త్వా, "ఏహి, భో, రాజా తం పక్కోసతీ"తి ఆహ. సో "భరియం మే నిస్సాయ భయేన ఉప్పన్నేన భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞో ఆణం పటిబాహితుం అసక్కోన్తో గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం రాజా "మం ఇతో పట్ఠాయ ఉపట్ఠాహీ"తి ఆహ. "అలం, దేవ, అహం అత్తనో కమ్మం కత్వా తుమ్హాకం సుఙ్కం దదామి, ఘరేయేవ మే జీవికా హోతూ"తి. "తవ సుఙ్కేన మయ్హం అత్థో నత్థి, అజ్జతో పట్ఠాయ మం ఉపట్ఠాహీ"తి తస్స ఫలకఞ్చ ఆవుధఞ్చ దాపేసి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "కఞ్చిదేవస్స దోసం ఆరోపేత్వా ఘాతేత్వా భరియం గణ్హిస్సామీ"తి. అథ నం సో మరణభయభీతో అప్పమత్తో హుత్వా ఉపట్ఠాసి.

రాజా తస్స దోసం అపస్సన్తో కామపరిళాహే వడ్ఢన్తే "ఏకమస్స దోసం ఆరోపేత్వా రాజాణం కరిస్సామీ"తి పక్కోసాపేత్వా ఏవమాహ – "అమ్భో ఇతో యోజనమత్థకే నదియా అసుకట్ఠానం నామ గన్త్వా సాయం మమ న్హానవేలాయ కుముదుప్పలాని చేవ అరుణవతీమత్తికఞ్చ ఆహర. సచే తస్మిం ఖణే నాగచ్ఛసి, ఆణం తే కరిస్సామీ"తి. సేవకో కిర చతూహిపి దాసేహి పతికిట్ఠతరో. ధనక్కీతాదయో హి దాసా "సీసం మే రుజ్జతి, పిట్ఠి మే రుజ్జతీ"తి వత్వా అచ్ఛితుం లభన్తియేవ. సేవకస్సేతం నత్థి, ఆణత్తకమ్మం కాతుమేవ వట్టతి. తస్మా సో "అవస్సం మయా గన్తబ్బం, కుముదుప్పలేహి సద్ధిం అరుణవతీమత్తికా నామ నాగభవనే ఉప్పజ్జతి, అహం కుహిం లభిస్సామీ"తి చిన్తేన్తో మరణభయభీతో వేగేన గేహం గన్త్వా, "భద్దే, నిట్ఠితం మే భత్త"న్తి ఆహ. "ఉద్ధనమత్థకే, సామీ"తి. సో యావ భత్తం ఓతరతి, తావ సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో ఉళుఙ్కేన కఞ్జికం హరాపేత్వా యథాలద్ధేన బ్యఞ్జనేన సద్ధిం అల్లమేవ భత్తం పచ్ఛియం ఓపీళేత్వా ఆదాయ యోజనికం మగ్గం పక్ఖన్దో, తస్స గచ్ఛన్తస్సేవ భత్తం పక్కం అహోసి. సో అనుచ్ఛిట్ఠం కత్వావ థోకం భత్తం అపనేత్వా భుఞ్జన్తో ఏకం అద్ధికం దిస్వా మయా అపనేత్వా ఠపితం థోకం అనుచ్ఛిట్ఠం భత్తమేవ అత్థి గహేత్వా భుఞ్జ సామీతి. సో గణ్హిత్వా భుఞ్జి. ఇతరోపి భుఞ్జిత్వా ఏకం భత్తముట్ఠిం ఉదకే ఖిపిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా మహన్తేన సద్దేన "ఇమస్మిం నదీపదేసే అధివత్థా నాగా సుపణ్ణా దేవతా చ వచనం మే సుణన్తు, రాజా మయ్హం ఆణం కాతుకామో 'కుముదుప్పలేహి సద్ధిం అరుణవతీమత్తికం

ఆహరా'తి మం ఆణాపేసి, అద్ధికమనుస్సస్స చ మే భత్తం దిన్నం, తం సహస్సానిసంసం, ఉదకే మచ్ఛానం దిన్నం, తం సతానిసంసం. ఏత్తకం పుఞ్ఞఫలం తుమ్హాకం పత్తిం కత్వా దమ్మి, మయ్హం కుముదుప్పలేహి సద్ధిం అరుణవతీమత్తికం ఆహరథా"తి తిక్ఖత్తుం అనుస్సావేసి. తత్థ అధివత్థో నాగరాజా తం సద్దం సుత్వా మహల్లకవేసేన తస్స సన్తికం గన్త్వా "కిం వదేసీ"తి ఆహ. సో పునపి తథేవ వత్వా "మయ్హం తం పత్తిం దేహీ"తి వుత్తే, "దేమీ"తి ఆహ. పునపి "దేహీ"తి వుత్తే, "దేమి, సామీ"తి ఆహ. ఏవం సో ద్వే తయో వారే పత్తిం ఆహరాపేత్వా కుముదుప్పలేహి సద్ధిం అరుణవతీమత్తికం అదాసి.

రాజా పన చిన్తేసి – "మనుస్సా నామ బహుమాయా, సచే సో కేనచి ఉపాయేన లభేయ్య, కిచ్చం మే న నిప్ఫజ్జేయ్యా"తి. సో కాలస్సేవ ద్వారం పిదహాపేత్వా ముద్దికం అత్తనో సన్తికం ఆహరాపేసి. ఇతరోపి పురిసో రఞ్ఞో న్హానవేలాయమేవాగన్త్వా ద్వారం అలభన్తో ద్వారపాలం పక్కోసేత్వా "ద్వారం వివరా"తి ఆహ. "న సక్కా వివరితుం, రాజా కాలస్సేవ ముద్దికం దత్వా రాజగేహం ఆహరాపేసీ"తి. సో "రాజదూతో అహం, ద్వారం వివరా"తి వత్వాపి "ద్వారం అలభన్తో నత్థి మే ఇదాని జీవితం. కిం ను ఖో కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ద్వారస్స ఉపరిఉమ్మారే మత్తికాపిణ్డం ఖిపిత్వా తస్సూపరి పుప్ఫాని లగ్గేత్వా మహాసద్దం కరోన్తో, "అమ్భో, నగరవాసినో రఞ్ఞో మయా ఆణత్తియా గతభావం జానాథ, రాజా మం అకారణేన వినాసేతుకామో"తి తిక్ఖత్తుం విరవిత్వా "కత్థ ను ఖో గచ్ఛిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "భిక్ఖూ నామ ముదుహదయా, విహారం గన్త్వా నిపజ్జిస్సామీ"తి సన్నిట్ఠానమకాసి. ఇమే హి నామ సత్తా సుఖితకాలే భిక్ఖూనం అత్థిభావమ్పి అజానిత్వా దుక్ఖాభిభూతకాలే విహారం గన్తుకామా హోన్తి, తస్మా సోపి "మే అఞ్ఞం తాణం నత్థీ"తి విహారం గన్త్వా ఏకస్మిం ఫాసుకట్ఠానే నిపజ్జి. అథ రఞ్ఞోపి తం రత్తిం నిద్దం అలభన్తస్స తం ఇత్థిం అనుస్సరన్తస్స కామపరిళాహో ఉప్పజ్జి. సో చిన్తేసి – "విభాతక్ఖణేయేవ తం పురిసం ఘాతాపేత్వా తం ఇత్థిం ఆనేస్సామీ"తి.

తస్మిం ఖణేయేవ సట్ఠియోజనికాయ లోహకుమ్భియా నిబ్బత్తా చత్తారో పురిసా పక్కుథితాయ ఉక్ఖలియా తణ్డులా వియ సమ్పరివత్తకం పచ్చమానా తింసాయ వస్ససహస్సేహి హేట్ఠిమతలం పత్వా అపరేహి తింసాయ వస్ససహస్సేహి పున ముఖవట్టియం పాపుణింసు. తే సీసం ఉక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓలోకేత్వా ఏకేకం గాథం వత్తుకామా వత్తుం అసక్కోన్తా ఏకేకం అక్ఖరం వత్వా పరివత్తిత్వా లోహకుమ్భిమేవ పవిట్ఠా. రాజా నిద్దం అలభన్తో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే తం సద్దం సుత్వా భీతో ఉత్రస్తమానసో "కిం ను ఖో మయ్హం జీవితన్తరాయో భవిస్సతి, ఉదాహు మే అగ్గమహేసియా, ఉదాహు మే రజ్జం వినస్సిస్సతీ"తి చిన్తేన్తో సకలరత్తిం అక్ఖీని నిమీలేతుం నాసక్ఖి. సో అరుణుగ్గమనవేలాయ ఏవ పురోహితం పక్కోసాపేత్వా, "ఆచరియ, మయా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే మహన్తా భేరవసద్దా సుతా, 'రజ్జస్స వా అగ్గమహేసియా వా మయ్హం వా కస్స అన్తరాయో భవిస్సతీ'తి న జానామి, తేన మే త్వం పక్కోసాపితో"తి ఆహ. మహారాజ, కిం తే సద్దా సుతాతి? "ఆచరియ, **దు**-ఇతి **స**-ఇతి **న**-ఇతి **సో**-ఇతీతి ఇమే సద్దే అస్సోసిం, ఇమేసం నిప్ఫత్తిం ఉపధారేహీ"తి. బ్రాహ్మణస్స మహాఅన్ధకారం పవిట్ఠస్స వియ న కిఞ్చి పఞ్ఞాయతి, "న జానామీ"తి వుత్తే "పన లాభసక్కారో మే పరిహాయిస్సతీ"తి భాయిత్వా "భారియం, మహారాజా"తి ఆహ. "కిం, ఆచరియా"తి? "జీవితన్తరాయో తే పఞ్ఞాయతీ"తి. సో ద్విగుణం భీతో, "ఆచరియ, అత్థి కిఞ్చి పన పటిఘాతకారణ"న్తి ఆహ. "అత్థి, మహారాజ, మా భాయి, అహం తయో వేదే జానామీ"తి. "కిం పన లద్ధుం వట్టతీ"తి? "సబ్బసతయఞ్ఞం యజిత్వా జీవితం లభిస్ససి, దేవా"తి. "కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? హత్థిసతం అస్ససతం ఉసభసతం ధేనుసతం అజసతం ఉరబ్భసతం కుక్కుటసతం సూకరసతం దారకసతం దారికాసతన్తి ఏవం ఏకేకం పాణజాతిం సతం సతం కత్వా గణ్హాపేన్తో "సచే మిగజాతిమేవ గణ్హాపేస్సామి, 'అత్తనో ఖాదనీయమేవ గణ్హాపేతీ'తి వక్ఖన్తీ"తి హత్థిఅస్సమనుస్సేపి

గణ్హాపేతి. రాజా “మమ జీవితమేవ మయ్హం లాభో”తి చిన్తేత్వా “సబ్బపాణే సీఘం గణ్హథా”తి ఆహ. ఆణత్తమనుస్సా అధికతరం గణ్హింసు. వుత్తమ్పి చేతం కోసలసంయుత్తే –

> “తేన ఖో పన సమయేన రఞ్ఞో పసేనదిస్స కోసలస్స మహాయఞ్ఞో పచ్చుపట్ఠితో హోతి, పఞ్చ చ ఉసభసతాని పఞ్చ చ వచ్ఛతరసతాని పఞ్చ చ వచ్ఛతరిసతాని పఞ్చ చ అజసతాని పఞ్చ చ ఉరబ్భసతాని థూణూపనీతాని హోన్తి యఞ్ఞత్థాయ. యేపిస్స తే హోన్తి దాసాతి వా పేస్సాతి వా కమ్మకరాతి వా, తేపి దణ్డతజ్జితా భయతజ్జితా అస్సుముఖా రుదమానా పరికమ్మాని కరోన్తీ”తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౦).

మహాజనో అత్తనో అత్తనో పుత్తధీతుఞాతీనం అత్థాయ పరిదేవమానో మహాసద్దమకాసి, మహాపథవీఉన్ద్రియనసద్దో వియ అహోసి. అథ మల్లికా దేవీ తం సద్దం సుత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “కిం ను ఖో తే, మహారాజ, ఇన్ద్రియాని అపాకతికాని, కిలన్తరూపాని వియ పఞ్ఞాయన్తీ”తి పుచ్ఛి. “కిం తుయ్హం , మల్లికే, త్వం మమ కణ్ణమూలేన ఆసివిసమ్పి గచ్ఛన్తం న జానాసీ”తి? “కిం పనేతం, దేవా”తి? “రత్తిభాగే మే ఏవరూపో నామ సద్దో సుతో , స్వాహం పురోహితం పుచ్ఛిత్వా జీవితన్తరాయో తే పఞ్ఞాయతి, సబ్బసతయఞ్ఞం యజిత్వా జీవితం లభిస్ససీ”తి సుత్వా “మమ జీవితమేవ మయ్హం లాభో”తి ఇమే పాణే గణ్హాపేసిన్తి. మల్లికా దేవీ, “అన్ధబాలోసి, మహారాజ, కిఞ్చాపి మహాభక్ఖోసి, అనేకసూపబ్యఞ్జనవికతికం దోణపాకం భోజనం భుఞ్జసి, ద్వీసు రట్ఠేసు రజ్జం కారేసి, పఞ్ఞా పన తే మన్దా”తి ఆహ. “కస్మా ఏవం వదేసి, దేవీ”తి? “కహం తయా అఞ్ఞస్స మరణేన అఞ్ఞస్స జీవితలాభో దిట్ఠపుబ్బో, అన్ధబాలస్స బ్రాహ్మణస్స కథం గహేత్వా కస్మా మహాజనస్స ఉపరి దుక్ఖం ఖిపసి, ధురవిహారే సదేవకస్స లోకస్స అగ్గపుగ్గలో అతీతాదీసు అప్పటిహతఞాణో సత్థా వసతి, తం పుచ్ఛిత్వా తస్సోవాదం కరోహీ”తి వుత్తే రాజా సల్లహుకేహి యానేహి మల్లికాయ సద్ధిం విహారం గన్త్వా మరణభయతజ్జితో కిఞ్చి వత్తుం అసక్కోన్తో సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

అథ నం సత్థా “హన్ద కుతో ను త్వం, మహారాజ, ఆగచ్ఛసి దివా దివస్సా”తి పఠమతరం ఆలపి. సో తుణ్హీయేవ నిసీది. తతో మల్లికా భగవతో ఆరోచేసి – “భన్తే, రఞ్ఞా కిర మజ్ఝిమయామసమనన్తరే సద్దో సుతో. అథ నం పురోహితస్స ఆరోచేసి. పురోహితో ‘జీవితన్తరాయో తే భవిస్సతి, తస్స పటిఘాతత్థాయ సబ్బసతే పాణే గహేత్వా తేసం గలలోహితేన యఞ్ఞే యజితే జీవితం లభిస్ససీ’తి ఆహ. రాజా పాణే గణ్హాపేసి, తేనాయం మయా ఇధానీతో”తి. “ఏవం కిర, మహారాజా”తి? “ఏవం, భన్తే”తి. “కిన్తి తే సద్దో సుతో”తి? సో అత్తనా సుతనియామేనేవ ఆచిక్ఖి. తథాగతస్స తం సుత్వావ ఏకోభాసో అహోసి. అథ నం సత్థా ఆహ – “మా భాయి, మహారాజ, తవ అన్తరాయో నత్థి, పాపకమ్మినో సత్తా అత్తనో దుక్ఖం ఆవీకరోన్తా ఏవమాహంసూ”తి. “కిం పన, భన్తే, తేహి కత”న్తి? అథ ఖో భగవా తేసం కమ్మం ఆచిక్ఖితుం “తేన హి, మహారాజ, సుణాహీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే వీసతివస్ససహస్సాయుకేసు మనుస్సేసు కస్సపో భగవా లోకే ఉప్పజ్జిత్వా వీసతియా ఖీణాసవసహస్సేహి సద్ధిం చారికం చరమానో బారాణసిమగమాసి. బారాణసివాసినో ద్వేపి తయోపి బహూతరాపి ఏకతో హుత్వా ఆగన్తుకదానం పవత్తయింసు. తదా బారాణసియం చత్తాలీసకోటివిభవా చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా సహాయకా అహేసుం. తే మన్తయింసు – “అమ్హాకం గేహే బహుధనం, తేన కిం కరోమా”తి? “ఏవరూపే బుద్ధే చారికం చరమానే దానం దస్సామ, సీలం రక్ఖిస్సామ, పూజం కరిస్సామా”తి ఏకోపి అవత్వా తేసు ఏకో తావ ఏవమాహ – “తిఖిణసురం పివన్తా మధురమంసం ఖాదన్తా విచరిస్సామ, ఇదం అమ్హాకం జీవితఫల”న్తి. అపరోపి ఏవమాహ – “దేవసికం తివస్సికగన్ధసాలిభత్తం నానగ్గరసేహి భుఞ్జన్తా

విచరిస్సామా”తి. అపరోపి ఏవమాహ – “నానప్పకారం పూవఖజ్జకవికతిం పచాపేత్వా ఖాదన్తా విచరిస్సామా”తి. అపరోపి ఏవమాహ – “సమ్మ మయం అఞ్ఞం కిఞ్చి న కరిస్సామ, ‘ధనం దస్సామా’తి వుత్తే అనిచ్ఛమానా ఇత్థీ నామ నత్థి, తస్మా ధనేన పలోభేత్వా పారదారికకమ్మం కరిస్సామా”తి. “సాధు, సాధూ”తి సబ్బేవ తస్స కథాయ అట్ఠంసు.

తే తతో పట్ఠాయ అభిరూపానం ఇత్థీనం ధనం పేసేత్వా వీసతివస్ససహస్సాని పారదారికకమ్మం కత్వా కాలం కత్వా అవీచినిరయే నిబ్బత్తా. తే ఏకం బుద్ధన్తరం నిరయే పచ్చిత్వా తత్థ కాలం కత్వా పక్కావసేసేన సట్ఠియోజనికాయ లోహకుమ్భియా నిబ్బత్తిత్వా తింసాయ వస్ససహస్సేహి హేట్ఠిమతలం పత్వా పునపి తింసాయ వస్ససహస్సేహి లోహకుమ్భిముఖం పత్వా ఏకేకం గాథం వత్తుకామా హుత్వా వత్తుం అసక్కొన్తా ఏకేకం అక్ఖరం వత్వా పున పరివత్తిత్వా, లోహకుమ్భిమేవ పవిట్ఠా. “వదేహి, మహారాజ, పఠమం తే కిం సద్దో నామ సుతో”తి? “దు-ఇతి, భన్తే”తి. సత్థా తేన అపరిపుణ్ణం కత్వా వుత్తం గాథం పరిపుణ్ణం కత్వా దస్సేన్తో ఏవమాహ –

“దుజ్జీవితమజీవిమ్హ , యే సన్తే న దదమ్హసే;
విజ్జమానేసు భోగేసు, దీపం నాకమ్హ అత్తనో”తి. (జా॰ ౧.౪.౫౩; పే॰ వ॰ ౮౦౪);

అథ రఞ్ఞో ఇమిస్సా గాథాయ అత్థం పకాసేత్వా, “కిం తే, మహారాజ, దుతియసద్దో తతియసద్దో చతుత్థసద్దో సుతో”తి పుచ్ఛిత్వా “ఏవం నామా”తి వుత్తే అవసేసం పరిపూరేన్తో –

“సట్ఠివస్ససహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సబ్బసో;
నిరయే పచ్చమానానం, కదా అన్తో భవిస్సతి.

“నత్థి అన్తో కుతో అన్తో, న అన్తో పటిదిస్సతి;
తదా హి పకతం పాపం, మమ తుయ్హఞ్చ మారిసా.

“సోహం నూన ఇతో గన్త్వా, యోనిం లద్ధాన మానుసిం;
వదఞ్ఞూ సీలసమ్పన్నో, కాహామి కుసలం బహు”న్తి. (జా॰ ౧.౪.౫౪-౫౬; పే॰ వ॰ ౮౦౨, ౮౦౩, ౮౦౫) –

పటిపాటియా ఇమా గాథా వత్వా తాసం అత్థం పకాసేత్వా “ఇతి ఖో, మహారాజ, తే చత్తారో జనా ఏకేకం గాథం వత్తుకామాపి వత్తుం అసక్కొన్తా ఏకకమేవ అక్ఖరం వత్వా పున లోహకుమ్భిమేవ పవిట్ఠా”తి ఆహ.

రఞ్ఞో కిర పసేనదికోసలేన తస్స సద్దస్స సుతకాలతో పట్ఠాయ తే హేట్ఠా భస్సన్తి ఏవ, అజ్జాపి ఏకం వస్ససహస్సం నాతిక్కమన్తి. రఞ్ఞో తం దేసనం సుత్వా మహాసంవేగో ఉప్పజ్జి. సో “భారియం వతిదం పారదారికకమ్మం నామ, ఏకం కిర బుద్ధన్తరం నిరయే పచ్చిత్వా తతో చుతా సట్ఠియోజనికాయ లోహకుమ్భియా నిబ్బత్తిత్వా తత్థ సట్ఠివస్ససహస్సాని పచ్చిత్వా ఏవమ్పి నేసం దుక్ఖా ముచ్చనకాలో న పఞ్ఞాయతి, అహమ్పి పరదారే సినేహం కత్వా సబ్బరత్తిం నిద్దం న లభిం, ఇదాని ఇతో పట్ఠాయ పరదారే మానసం న బన్ధిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తథాగతం ఆహ – “భన్తే, అజ్జ మే రత్తియా దీఘభావో ఞాతో”తి. సోపి పురిసో తత్థేవ నిసిన్నో తం కథం సుత్వా “లద్ధో మే బలవపచ్చయో”తి సత్థారం ఆహ – “భన్తే, రఞ్ఞా తావ అజ్జ రత్తియా దీఘభావో ఞాతో, అహం పన హియ్యో సయమేవ యోజనస్స దీఘభావం అఞ్ఞాసి”న్తి. సత్థా ద్విన్నమ్పి కథం

సంసన్దిత్వా “ఏకచ్చస్స రత్తి దీఘా హోతి, ఏకచ్చస్స యోజనం దీఘం హోతి, బాలస్స పన సంసారో దీఘో హోతీ”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౦. “దీఘా జాగరతో రత్తి, దీఘం సన్తస్స యోజనం;
దీఘో బాలాన సంసారో, సద్ధమ్మం అవిజానత”న్తి.

తత్థ **దీఘా**తి రత్తి నామేసా తియామమత్తావ, జాగరన్తస్స పన దీఘా హోతి, ద్విగుణతిగుణా వియ హుత్వా ఖాయతి. తస్సా దీఘభావం అత్తానం మఙ్కుణసఙ్ఘస్స భత్తం కత్వా యావ సూరియుగ్గమనా సమ్పరివత్తకం సేమానో మహాకుసీతోపి, సుభోజనం భుఞ్జిత్వా సిరిసయనే సయమానో కామభోగీపి న జానాతి, సబ్బరత్తిం పన పధానం పదహన్తో యోగావచరో చ, ధమ్మకథం కథేన్తో ధమ్మకథికో చ, ఆసనసమీపే ఠత్వా ధమ్మం సుణన్తో చ, సీసరోగాదిఫుట్ఠో వా హత్థపాదచ్ఛేదనాదిం పత్తో వా వేదనాభిభూతో చ, రత్తిం మగ్గపటిపన్నో అద్ధికో చ జానాతి. **యోజన**న్తి యోజనమ్పి చతుగావుతమత్తమేవ, **సన్తస్స** పన కిలన్తస్స **దీఘం** హోతి, ద్విగుణతిగుణం వియ ఖాయతి. సకలదివసఞ్హి మగ్గం గన్త్వా కిలన్తో పటిపథం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “పురతో గామో కీవదూరో”తి పుచ్ఛిత్వా “యోజన”న్తి వుత్తే థోకం గన్త్వా అపరమ్పి పుచ్ఛిత్వా తేనాపి “యోజన”న్తి వుత్తే పున థోకం గన్త్వా అపరమ్పి పుచ్ఛతి. సోపి “యోజన”న్తి వదతి. సో పుచ్ఛితపుచ్ఛితా యోజనన్త్వేవ వదన్తి, దీఘం వతిదం యోజనం, ఏకయోజనం ద్వే తీణి యోజనాని వియ మఞ్ఞేతి. **బాలాన**న్తి ఇధలోకపరలోకత్థం పన అజానన్తానం బాలానం సంసారవట్టస్స పరియన్తం కాతుం అసక్కోన్తానం యం సత్తతింసబోధిపక్ఖియభేదం సద్ధమ్మం ఞత్వా సంసారస్స అన్తం కరోన్తి, తం **సద్ధమ్మం అవిజానతం సంసారో దీఘో** నామ హోతి. సో హి అత్తనో ధమ్మతాయ ఏవ దీఘో నామ. వుత్తమ్పి చేతం – “అనమతగ్గోయం, భిక్ఖవే, సంసారో, పుబ్బా కోటి న పఞ్ఞాయతీ”తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౨౪). బాలానం పన పరియన్తం కాతుం అసక్కోన్తానం అతిదీఘోయేవాతి.

దేసనావసానే సో పురిసో సోతాపత్తిఫలం పత్తో, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పత్తా. మహాజనస్స సాత్థికా ధమ్మదేసనా జాతాతి.

రాజా సత్థారం వన్దిత్వా గచ్ఛన్తోయేవ తే సత్తే బన్ధనా మోచేసి. తత్థ ఇత్థిపురిసా బన్ధనా ముత్తా సీసం న్హత్వా సకాని గేహాని గచ్ఛన్తా “చిరం జీవతు నో, అయ్యా, మల్లికా దేవీ, తం నిస్సాయ జీవితం లభిమ్హా”తి మల్లికాయ గుణకథం కథయింసు. సాయన్హసమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “అహో పణ్డితా వతాయం, మల్లికా, అత్తనో పఞ్ఞం నిస్సాయ ఏత్తకస్స జనస్స జీవితదానం అదాసీ”తి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తేసం భిక్ఖూనం కథం సుత్వా గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ధమ్మసభం పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీదిత్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “న, భిక్ఖవే, మల్లికా, ఇదానేవ అత్తనో పఞ్ఞం నిస్సాయ మహాజనస్స జీవితదానం దేతి, పుబ్బేపి అదాసియేవా”తి వత్వా తమత్థం పకాసేన్తో అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం రఞ్ఞో పుత్తో ఏకం నిగ్రోధరుక్ఖం ఉపసఙ్కమిత్వా తత్థ నిబ్బత్తాయ దేవతాయ ఆయాచి – “సామి దేవరాజ, ఇమస్మిం జమ్బుదీపే ఏకసతరాజానో ఏకసతఅగ్గమహేసియో, సచాహం పితు అచ్చయేన రజ్జం లభిస్సామీ, ఏతేసం గలలోహితేన బలిం కరిస్సామీ”తి. సో పితరి కాలకతే రజ్జం పత్వా “దేవతాయ మే ఆనుభావేన రజ్జం పత్తం, బలిమస్సా కరిస్సామీ”తి మహతియా సేనాయ నిక్ఖమిత్వా ఏకం రాజానం అత్తనో వసే వత్తేత్వా తేన సద్ధిం అపరమ్పి

అపరమ్పీతి సబ్బే రాజానో అత్తనో వసే కత్వా సద్ధిం అగ్గమహేసీహి ఆదాయ గచ్ఛన్తో ఉగ్గసేనస్స నామ సబ్బకనిట్ఠస్స రఞ్ఞో ధమ్మదిన్నా నామ అగ్గమహేసీ గరుగబ్భా, తం ఓహాయ ఆగన్త్వా "ఏత్తకజనం విసపానకం పాయేత్వా మారేస్సామీ"తి రుక్ఖమూలం సోధాపేసి. దేవతా చిన్తేసి – "అయం రాజా ఏత్తకే రాజానో గణ్హన్తో 'మం నిస్సాయ గహితా ఇమే'తి చిన్తేత్వా తేసం గలలోహితేన మయ్హం బలిం కాతుకామో, సచే పనాయం ఏతే ఘాతేస్సతి, జమ్బుదీపే రాజవంసో ఉపచ్ఛిజ్జిస్సతి, రుక్ఖమూలేపి, మే అసుచి భవిస్సతి, సక్ఖిస్సామి ను ఖో ఏతం నివారేతు"న్తి. సా ఉపధారేన్తీ "నాహం సక్ఖిస్సామీ"తి ఞత్వా అఞ్ఞమ్పి దేవతం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేత్వా "త్వం సక్ఖిస్ససీ"తి ఆహ. తాయపి పటిక్ఖిత్తా అఞ్ఞమ్పి అఞ్ఞమ్పీతి ఏవం సకలచక్కవాళదేవతాయో ఉపసఙ్కమిత్వా తాహిపి పటిక్ఖిత్తా చతున్నం మహారాజూనం సన్తికం గన్త్వా "మయం న సక్కోమ, అమ్హాకం పన రాజా అమ్హేహి పుఞ్ఞేన చ పఞ్ఞాయ చ విసిట్ఠో, తం పుచ్ఛా"తి తేహిపి పటిక్ఖిత్తకాలే సక్కం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా, "దేవ, తుమ్హేసు అప్పోస్సుక్కతం ఆపన్నేసు ఖత్తియవంసో ఉపచ్ఛిజ్జిస్సతి, తస్స పటిసరణం హోథా"తి ఆహ. సక్కో "అహమ్పి నం పటిబాహితుం న సక్ఖిస్సామి, ఉపాయం పన తే వక్ఖామీ"తి వత్వా ఉపాయం ఆచిక్ఖి – "గచ్ఛ, త్వం రఞ్ఞో పస్సన్తస్సేవ రత్తవత్థం నివాసేత్వా అత్తనో రుక్ఖతో నిక్ఖమిత్వా గమనాకారం దస్సేహి. అథ తం రాజా 'దేవతా గచ్ఛతి, నివత్తాపేస్సామి న'న్తి నానప్పకారేన యాచిస్సతి. అథ నం వదేయ్యాసి 'త్వం ఏకసతరాజానో సద్ధిం అగ్గమహేసీహి ఆనేత్వా తేసం గలలోహితేన బలిం కరిస్సామీ'తి మయ్హం ఆయాచిత్వా ఉగ్గసేనస్స రఞ్ఞో దేవిం ఓహాయ ఆగతో, నాహం తాదిసస్స ముసావాదస్స బలిం సమ్పటిచ్ఛామీ"తి, "ఏవం కిర వుత్తే రాజా తం ఆణాపేస్సతి, సా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా ఏత్తకస్స జనస్స జీవితదానం దస్సతీ"తి. ఇమినా కారణేన సక్కో దేవతాయ ఇమం ఉపాయం ఆచిక్ఖి. దేవతా తథా అకాసి.

రాజాపి తం ఆణాపేసి. సా ఆగన్త్వా తేసం రాజూనం పరియన్తే నిసిన్నమ్పి అత్తనో రాజానమేవ వన్ది. రాజా "మయి సబ్బరాజజేట్ఠకే ఠితే సబ్బకనిట్ఠం అత్తనో సామికం వన్దతీ"తి తస్సా కుజ్ఝి. అథ నం సా ఆహ – "కిం మయ్హం తయి పటిబద్ధం, అయం పన మే సామికో ఇస్సరియస్స దాయకో, ఇమం అవన్దిత్వా కస్మా తం వన్దిస్సామీ"తి? రుక్ఖదేవతా పస్సన్తస్సేవ మహాజనస్స "ఏవం, భద్దే, ఏవం, భద్దే"తి వత్వా తం పుప్ఫముట్ఠినా పూజేసి . పున రాజా ఆహ – "సచే మం న వన్దసి, మయ్హం రజ్జసిరిదాయికం ఏవం మహానుభావం దేవతం కస్మా న వన్దసీ"తి? "మహారాజ, తయా అత్తనో పుఞ్ఞే ఠత్వా రాజానో గహితా, న దేవతాయ గహేత్వా దిన్నా"తి. పునపి తం దేవతా "ఏవం, భద్దే, ఏవం, భద్దే"తి వత్వా తథేవ పూజేసి. పున సా రాజానం ఆహ – "త్వం 'దేవతాయ మే ఏత్తకా రాజానో గహేత్వా దిన్నా'తి వదేసి, ఇదాని తే దేవతాయ ఉపరి వామపస్సే రుక్ఖో అగ్గినా దడ్ఢో, సా తం అగ్గిం నిబ్బాపేతుం కస్మా నాసక్ఖి, యది ఏవం మహానుభావా"తి. పునపి తం దేవతా "ఏవం, భద్దే, ఏవం, భద్దే"తి వత్వా తథేవ పూజేసి.

సా కథయమానా ఠితా రోది చేవ హసి చ. అథ నం రాజా "కిం ఉమ్మత్తికాసీ"తి ఆహ. "కస్మా దేవ ఏవం వదేసి"? "న మాదిసియో ఉమ్మత్తికా హోన్తీ"తి. అథ "నం కిం కారణా రోదసి చేవ హససి చా"తి? "సుణాహి, మహారాజ, అహఞ్హి అతీతే కులధీతా హుత్వా పతికులే వసన్తీ సామికస్స సహాయకం పాహునకం ఆగతం దిస్వా తస్స భత్తం పచితుకామా 'మంసం ఆహరా'తి దాసియా కహాపణం దత్వా తాయ మంసం అలభిత్వా ఆగతాయ 'నత్థి మంస'న్తి వుత్తే గేహస్స పచ్ఛిమభాగే సయితాయ ఏళికాయ సీసం ఛిన్దిత్వా భత్తం సమ్పాదేసిం. సాహం ఏకిస్సాయ ఏళికాయ సీసం ఛిన్దిత్వా నిరయే పచ్చిత్వా పక్కావసేసేన తస్సా లోమగణనాయ సీసచ్ఛేదం పాపుణిం, 'త్వం ఏత్తకం జనం వధిత్వా కదా దుక్ఖా ముచ్చిస్ససీ'తి ఏవమహం తవ దుక్ఖం అనుస్సరన్తీ రోది"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఏకిస్సా కణ్ఠం ఛేత్వాన, లోమగణనాయ పచ్చిసం;

బహూనం కణ్ఠే ఛేత్వాన, కథం కాహసి ఖత్తియా”తి.

అథ “కస్మా త్వం హససీ”తి? “‘ఏతస్మా దుక్ఖా ముత్తామ్హీ’తి తుస్సిత్వా, మహారాజా”తి . పునపి తం దేవతా “ఏవం, భద్దే, ఏవం, భద్దే”తి వత్వా పుప్ఫముట్ఠినా పూజేసి. రాజా “అహో మే భారియం కతం కమ్మం, అయం కిర ఏకం ఏళికం వధిత్వా నిరయే పక్కావసేసేన తస్సా లోమగణనాయ సీసచ్ఛేదం పాపుణి, అహం ఏత్తకం జనం వధిత్వా కదా సోత్థిం పాపుణిస్సామీ”తి సబ్బే రాజానో మోచేత్వా అత్తనో మహల్లకతరే వన్దిత్వా దహరదహరానం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సబ్బే ఖమాపేత్వా సకసకట్ఠానమేవ పహిణి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, న ఇదానేవ, మల్లికా దేవీ, అత్తనో పఞ్ఞం నిస్సాయ మహాజనస్స జీవితదానం దేతి, పుబ్బేపి అదాసియేవా”తి వత్వా అతీతం సమోధానేసి – “తదా బారాణసిరాజా పసేనది కోసలో అహోసి, ధమ్మదిన్నా, దేవీ మల్లికా, రుక్ఖదేవతా అహమేవా”తి. ఏవం అతీతం సమోధానేత్వా పున ధమ్మం దేసేన్తో, “భిక్ఖవే, పాణాతిపాతో నామ న కత్తబ్బయుత్తకో. పాణాతిపాతినో హి దీఘరత్తం సోచన్తీ”తి వత్వా ఇమా గాథా ఆహ –

“ఇధ సోచతి పేచ్చ సోచతి,

పాపకారీ ఉభయత్థ సోచతి;

సో సోచతి సో విహఞ్ఞతి,

దిస్వా కమ్మకిలిట్ఠమత్తనో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౫);

“ఏవం చే సత్తా జానేయ్యుం, దుక్ఖాయం జాతిసమ్భవో;

న పాణో పాణినం హఞ్ఞే, పాణఘాతీ హి సోచతీ”తి. (జా॰ ౧.౧.౧౮);

అఞ్ఞతరపురిసవత్థు పఠమం.

౨. మహాకస్సపత్థేరసద్ధివిహారికవత్థు

చరఞ్చే నాధిగచ్ఛేయ్యాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం జేతవనే విహరన్తో మహాకస్సపత్థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా రాజగహే సముట్ఠితా.

థేరం కిర రాజగహం నిస్సాయ పిప్ఫలిగుహాయం వసన్తం ద్వే సద్ధివిహారికా ఉపట్ఠహింసు. తేసు ఏకో సక్కచ్చం వత్తం కరోతి, ఏకో తేన కతం కతం అత్తనా కతం వియ దస్సేన్తో ముఖోదకదన్తకట్ఠానం పటియాదితభావం ఞత్వా, “భన్తే, ముఖోదకదన్తకట్ఠాని మే పటియాదితాని, ముఖం ధోవథా”తి వదతి, పాదధోవనన్హానాదికాలేపి ఏవమేవ వదతి. ఇతరో చిన్తేసి – “అయం నిచ్చకాలం మయా కతం కతం అత్తనా కతం వియ కత్వా దస్సేతి, హోతు, కత్తబ్బయుత్తకమస్స కరిస్సామీ”తి. తస్స భుఞ్జిత్వా సుపన్తస్సేవ న్హానోదకం తాపేత్వా ఏకస్మిం ఘటే కత్వా పిట్ఠికోట్ఠకే ఠపేసి, ఉదకతాపనభాజనే పన నాళిమత్తం ఉదకం సేసేత్వా ఉసుమం ముఞ్చన్తం ఠపేసి. తం ఇతరో సాయన్హసమయే పబుజ్ఝిత్వా ఉసుమం నిక్ఖన్తం దిస్వా “ఉదకం తాపేత్వా కోట్ఠకే ఠపితం భవిస్సతీ”తి వేగేన గన్త్వా థేరం వన్దిత్వా, “భన్తే, కోట్ఠకే ఉదకం ఠపితం, న్హాయథా”తి

వత్వా థేరేన సద్ధింయేవ కోట్ఠకం పావిసి. థేరో ఉదకం అపస్సన్తో “కహం ఉదకం, ఆవుసో”తి ఆహ. దహరో అగ్గిసాలం గన్త్వా భాజనే ఉళుఙ్కం ఓతారేత్వా తుచ్ఛభావం ఇత్వా “పస్సథ దుట్ఠస్స కమ్మం తుచ్ఛభాజనం ఉద్ధనే ఆరోపేత్వా కుహిం గతో, అహం ‘కోట్ఠకే ఉదక’న్తి సఞ్ఞాయ ఆరోచేసి”న్తి ఉజ్ఝాయన్తో ఘటం ఆదాయ తిత్థం అగమాసి. ఇతరోపి పిట్ఠికోట్ఠకతో ఉదకం ఆహరిత్వా కోట్ఠకే ఠపేసి.

థేరో చిన్తేసి – “అయం దహరో ‘ఉదకం మే తాపేత్వా కోట్ఠకే ఠపితం, ఏథ, భన్తే, న్హాయథా’తి వత్వా ఇదాని ఉజ్ఝాయన్తో ఘటం ఆదాయ తిత్థం గచ్ఛతి, కిం ను ఖో ఏత”న్తి ఉపధారేన్తో “ఏత్తకం కాలం ఏస దహరో ఇమినా కతం వత్తం అత్తనావ కతం వియ పకాసేతీ”తి ఇత్వా సాయం ఆగన్త్వా నిసిన్నస్స ఓవాదమదాసి, “ఆవుసో, భిక్ఖునా నామ ‘అత్తనా కతమేవ కత’న్తి వత్తుం వట్టతి, నో అకతం, త్వం ఇదానేవ ‘కోట్ఠకే ఉదకం ఠపితం, న్హాయథ, భన్తే’తి వత్వా మయి పవిసిత్వా రితే ఘటం ఆదాయ ఉజ్ఝాయన్తో గచ్ఛసి, పబ్బజితస్స నామ ఏవం కాతుం న వట్టతీ”తి. సో “పస్సథ థేరస్స కమ్మం, ఉదకమత్తకం నామ నిస్సాయ మం ఏవం వదేసీ”తి కుజ్ఝిత్వా పునదివసే థేరేన సద్ధిం పిణ్డాయ న పావిసి. థేరో ఇతరేన సద్ధిం ఏకం పదేసం అగమాసి. సో తస్మిం గతే థేరస్స ఉపట్ఠాకకులం గన్త్వా “థేరో కహం, భన్తే”తి పుట్ఠో “థేరస్స అఫాసుకం జాతం, విహారేయేవ నిసిన్నో”తి ఆహ. “కిం పన, భన్తే, లద్ధుం వట్టతీ”తి? “ఏవరూపం కిర నామ ఆహారం దేథా”తి వుత్తే తేన వుత్తనియామేనేవ సమ్పాదేత్వా అదంసు. సో అన్తరామగ్గేవ తం భత్తం భుఞ్జిత్వా విహారం గతో. థేరోపి గతట్ఠానే మహన్తం సుఖుమవత్థం లభిత్వా అత్తనా సద్ధిం గతదహరస్స అదాసి. సో తం రజిత్వా అత్తనో నివాసనపారుపనం అకాసి.

థేరో పునదివసే తం ఉపట్ఠాకకులం గన్త్వా, “భన్తే, ‘తుమ్హాకం కిర అఫాసుకం జాత’న్తి అమ్హేహి దహరేన వుత్తనియామేనేవ పటియాదేత్వా ఆహారో పేసితో, పరిభుఞ్జిత్వా వో ఫాసుకం జాత”న్తి వుత్తే తుణ్హీ అహోసి. విహారం పన గన్త్వా తం దహరం వన్దిత్వా నిసిన్నం ఏవమాహ – “ఆవుసో, తయా కిర హియ్యో, ఇదం నామ కతం, ఇదం పబ్బజితానం న అనుచ్ఛవికం, విఞ్ఞత్తిం కత్వా భుఞ్జితుం న వట్టతీ”తి. సో కుజ్ఝిత్వా థేరే ఆఘాతం బన్ధిత్వా “పురిమదివసే ఉదకమత్తం నిస్సాయ మం ముసావాదిం కత్వా అజ్జ అత్తనో ఉపట్ఠాకకులే భత్తముట్ఠియా భుత్తకారణా మం ‘విఞ్ఞత్తిం కత్వా భుఞ్జితుం న వట్టతీ’తి వదతి, వత్థమ్పి తేన అత్తనో ఉపట్ఠాకస్సేవ దిన్నం, అహో థేరస్స భారియం కమ్మం, జానిస్సామిస్స కత్తబ్బయుత్తక”న్తి పునదివసే థేరే గామం పవిసన్తే సయం విహారే ఓహీయిత్వా దణ్డం గహేత్వా పరిభోగభాజనాని భిన్దిత్వా థేరస్స పణ్ణసాలాయ అగ్గిం దత్వా యం న ఝాయతి, తం ముగ్గరేన పహరన్తో భిన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా పలాతో. సో కాలం కత్వా అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తి.

మహాజనో కథం సముట్ఠాపేసి – “థేరస్స కిర సద్ధివిహారికో ఓవాదమత్తం అసహన్తో కుజ్ఝిత్వా పణ్ణసాలం ఝాపేత్వా పలాతో”తి. అథేకో భిక్ఖు అపరభాగే రాజగహా నిక్ఖమిత్వా సత్థారం దట్ఠుకామో జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా సత్థారా పటిసన్థారం కత్వా “కుతో ఆగతోసీ”తి పుట్ఠో “రాజగహతో, భన్తే”తి ఆహ. “మమ పుత్తస్స మహాకస్సపస్స ఖమనీయ”న్తి? “ఖమనీయం, భన్తే, ఏకో పన సద్ధివిహారికో ఓవాదమత్తేన కుజ్ఝిత్వా పణ్ణసాలం ఝాపేత్వా పలాతో”తి. సత్థా “న సో ఇదానేవ ఓవాదం సుత్వా కుజ్ఝతి, పుబ్బేపి కుజ్ఝియేవ. న ఇదానేవ కుటిం దూసేతి, పుబ్బేపి దూసేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే హిమవన్తపదేసే ఏకో సిఙ్గిలసకుణో కులావకం కత్వా వసి. అథేకదివసం దేవే వస్సన్తే ఏకో మక్కటో సీతేన కమ్పమానో తం పదేసం అగమాసి. సిఙ్గిలో తం దిస్వా గాథమాహ –

“మనుస్సస్సేవ తే సీసం, హత్థపాదా చ వానర;

అథ కేన ను వణ్ణేన, అగారం తే న విజ్జతీ”తి. (జా. ౧.౪.౮౧);

మక్కటో “కిఞ్చాపి మే హత్థపాదా అత్థి, యాయ పన పఞ్ఞాయ విచారేత్వా అగారం కరేయ్యం, సా మే పఞ్ఞా నత్థీ”తి చిన్తేత్వా తమత్థం విఞ్ఞాపేతుకామో ఇమం గాథమాహ –

“మనుస్సస్సేవ మే సీసం, హత్థపాదా చ సిఙ్గిల;

యాహు సేట్ఠా మనుస్సేసు, సా మే పఞ్ఞా న విజ్జతీ”తి. (జా. ౧.౪.౮౨);

అథ నం “ఏవరూపస్స తవ కథం ఘరావాసో ఇజ్ఝిస్సతీ”తి గరహన్తో సిఙ్గిలో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

“అనవట్ఠితచిత్తస్స , లహుచిత్తస్స దుబ్భినో;
నిచ్చం అద్ధువసీలస్స, సుఖభావో న విజ్జతి.

“సో కరస్సు ఆనుభావం, వీతివత్తస్సు సీలియం;
సీతవాతపరిత్తాణం, కరస్సు కుటవం కపీ”తి. (జా. ౧.౪.౮౩-౮౪);

మక్కటో “అయం మం అనవట్ఠితచిత్తం లహుచిత్తం మిత్తదుబ్భిం అద్ధువసీలం కరోతి, ఇదానిస్స మిత్తదుబ్భిభావం దస్సేస్సామీ”తి కులావకం విద్ధంసేత్వా విప్పకిరి. సకుణో తస్మిం కులావకం గణ్హన్తే ఏవ ఏకేన పస్సేన నిక్ఖమిత్వా పలాయి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మక్కటో కుటిదూసకభిక్ఖు అహోసి, సిఙ్గిలసకుణో కస్సపో అహోసీ”తి . జాతకం సమోధానేత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, న ఇదానేవ, పుబ్బేపి సో ఓవాదక్ఖణే కుజ్ఝిత్వా కుటిం దూసేసి, మమ పుత్తస్స కస్సపస్స ఏవరూపేన బాలేన సద్ధిం వసనతో ఏకకస్సేవ నివాసో సేయ్యో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౧. “చరఞ్చే నాధిగచ్ఛేయ్య, సేయ్యం సదిసమత్తనో;
ఏకచరియం దళ్హం కయిరా, నత్థి బాలే సహాయతా”తి.

తత్థ **చరన్తి** ఇరియాపథచారం అగ్గహేత్వా మనసాచారో వేదితబ్బో, కల్యాణమిత్తం పరియేసన్తోతి అత్థో. **సేయ్యం సదిసమత్తనోతి** అత్తనో సీలసమాధిపఞ్ఞాగుణేహి అధికతరం వా సదిసం వా న లభేయ్య చే. **ఏకచరియన్తి** ఏతేసు హి సేయ్యం లభమానో సీలాదీహి వడ్ఢతి, సదిసం లభమానో న పరిహాయతి, హీనేన పన సద్ధిం ఏకతో వసన్తో ఏకతో సమ్భోగపరిభోగం కరోన్తో సీలాదీహి పరిహాయతి. తేన వుత్తం – “ఏవరూపో పుగ్గలో న సేవితబ్బో న భజితబ్బో న పయిరుపాసితబ్బో అఞ్ఞత్ర అనుద్దయా అఞ్ఞత్ర అనుకమ్పా”తి (పు. ప. ౧౨౧; అ. ని. ౩.౨౬). తస్మా సచే కారుఞ్ఞం పటిచ్చ “అయం మం నిస్సాయ సీలాదీహి వడ్ఢిస్సతీ”తి తథ్వా పుగ్గలా కిఞ్చి అపచ్చాసీసన్తో తం సఙ్గణ్హితుం సక్కోతి, ఇచ్చేతం కుసలం . నో చే సక్కోతి, **ఏకచరియం దళ్హం కయిరా** ఏకీభావమేవ థిరం కత్వా సబ్బఇరియాపథేసు ఏకకోవ విహరేయ్య. కిం కారణా? **నత్థి బాలే సహాయతాతి** సహాయతా నామ చూళసీలం మజ్ఝిమసీలం మహాసీలం దస కథావత్థూని తేరస ధుతఙ్గగుణా విపస్సనాగుణా చత్తారో మగ్గా చత్తారి ఫలాని తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా. అయం సహాయతాగుణో బాలం నిస్సాయ నత్థీతి.

దేసనావసానే ఆగన్తుకో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలం పత్తో, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు, దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా అహోసీతి.

మహాకస్సపత్థేరసద్ధివిహారికవత్థు దుతియం.

౩. ఆనన్దసేట్ఠివత్థు

పుత్తా మత్థీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో ఆనన్దసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర ఆనన్దసేట్ఠి నామ చత్తాలీసకోటివిభవో మహామచ్ఛరీ అహోసి. సో అన్వడ్ఢమాసం ఞాతకే సన్నిపాతేత్వా పుత్తం మూలసిరిం నామ తీసు వేలాసు ఏవం ఓవదతి – ‘‘ఇదం చత్తాలీసకోటిధనం ‘బహూ’’’తి మా సఞ్ఞం కరి, విజ్జమానం ధనం న దాతబ్బం, నవం ధనం ఉప్పాదేతబ్బం. ఏకేకమ్పి హి కహాపణం వయం కరోన్తస్స పన ఖీయతేవ. తస్మా –

‘‘అఞ్జనానం ఖయం దిస్వా, ఉపచికానఞ్చ ఆచయం;
మధూనఞ్చ సమాహారం, పణ్డితో ఘరమావసే’’తి.

సో అపరేన సమయేన అత్తనో పఞ్చ మహానిధియో పుత్తస్స అనాచిక్ఖిత్వా ధననిస్సితో మచ్ఛేరమలమలినో కాలం కత్వా తస్సేవ నగరస్స ఏకస్మిం ద్వారగామకే చణ్డాలానం కులసహస్సం పటివసతి. తత్థేకిస్సా చణ్డాలియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. రాజా తస్స కాలకిరియం సుత్వా పుత్తమస్స మూలసిరిం పక్కోసాపేత్వా సేట్ఠిట్ఠానే ఠపేసి. తమ్పి చణ్డాలకులసహస్సం ఏకతోవ భతియా కమ్మం కత్వా జీవమానం తస్స పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ నేవ భతిం లభతి, న యాపనమత్తతో పరం భత్తపిణ్డమ్పి. తే ‘‘మయం ఏతరహి కమ్మం కరోన్తాపి పిణ్డభత్తమ్పి న లభామ, అమ్హాకం అన్తరే కాళకణ్ణియా భవితబ్బ’’న్తి ద్వే కోట్ఠాసా హుత్వా యావ తస్స మాతాపితరో విసుం హోన్తి, తావ విభజిత్వా ‘‘ఇమస్మిం కులే కాళకణ్ణీ ఉప్పన్నా’’తి తస్స మాతరం నీహరింసు.

సాపి యావస్సా సో కుచ్ఛిగతో, తావ యాపనమత్తమ్పి కిచ్ఛేన లభిత్వా పుత్తం విజాయి. తస్స హత్థా చ పాదా చ అక్ఖీని చ కణ్ణా చ నాసా చ ముఖఞ్చ యథాఠానే న అహేసుం. సో ఏవరూపేన అఙ్గవేకల్లేన సమన్నాగతో పంసుపిసాచకో వియ అతివిరూపో అహోసి. ఏవం సన్తేపి తం మాతా న పరిచ్చజి. కుచ్ఛియం వసితపుత్తస్మిఞ్హి సినేహో బలవా హోతి. సా తం కిచ్ఛేన పోసయమానా తం ఆదాయ గతదివసే కిఞ్చి అలభిత్వా గేహే కత్వా సయమేవ గతదివసే భతిం లభతి. అథ నం పిణ్డాయ చరిత్వా జీవితుం సమత్థకాలే సా కపాలకం హత్థే ఠపేత్వా, ‘‘తాత , మయం తం నిస్సాయ మహాదుక్ఖం పత్తా, ఇదాని న సక్కోమి తం పోసేతుం, ఇమస్మిం నగరే కపణద్ధికాదీనం పటియత్తభత్తాని అత్థి, తత్థ భిక్ఖాయ చరిత్వా జీవాహీ’’తి తం విస్సజ్జేసి. సో ఘరపటిపాటియా చరన్తో ఆనన్దసేట్ఠికాలే నివుత్తట్ఠానం గన్త్వా జాతిస్సరో హుత్వా అత్తనో గేహం పావిసి. తీసు పన ద్వారకోట్ఠకేసు న కోచి సల్లక్ఖేసి. చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే మూలసిరిసేట్ఠినో పుత్తకా దిస్వా ఉబ్బిగ్గహదయా పరోదింసు. అథ నం సేట్ఠిపురిసా ‘‘నిక్ఖమ కాళకణ్ణీ’’తి పోథేత్వా నీహరిత్వా సఙ్కారట్ఠానే ఖిపింసు. సత్థా ఆనన్దత్థేరేన పచ్ఛాసమణేన పిణ్డాయ చరన్తో తం ఠానం పత్తో థేరం ఓలోకేత్వా తేన పుట్ఠో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. థేరో మూలసిరిం పక్కోసాపేసి. అథ మహాజనకాయో సన్నిపతి. సత్థా మూలసిరిం ఆమన్తేత్వా ‘‘జానాసి ఏత’’న్తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘న జానామీ’’తి వుత్తే, ‘‘పితా తే

ఆనన్దసేట్ఠీ"తి వత్వా అసద్దహన్తం "ఆనన్దసేట్ఠి పుత్తస్స తే పఞ్చ మహానిధియో ఆచిక్ఖాహీ"తి ఆచిక్ఖాపేత్వా సద్దహాపేసి. సో సత్థారం సరణం అగమాసి. తస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౨. "పుత్తా మత్థి ధనమ్మత్థి, ఇతి బాలో విహఞ్ఞతి;
అత్తా హి అత్తనో నత్థి, కుతో పుత్తా కుతో ధన"న్తి.

తస్సత్థో – **పుత్తా మే అత్థి, ధనం మే అత్థి, ఇతి బాలో** పుత్తతణ్హాయ చేవ ధనతణ్హాయ చ హఞ్ఞతి **విహఞ్ఞతి** దుక్ఖయతి, "పుత్తా మే నస్సింసూ"తి విహఞ్ఞతి, "నస్సన్తీ"తి విహఞ్ఞతి, "నస్సిస్సన్తీ"తి విహఞ్ఞతి. ధనేపి ఏసేవ నయో. ఇతి ఛహాకారేహి విహఞ్ఞతి. "పుత్తే పోసేస్సామీ"తి రత్తిఞ్చ దివా చ థలజలపథాదీసు నానప్పకారతో వాయమన్తోపి విహఞ్ఞతి, "ధనం ఉప్పాదేస్సామీ"తి కసివాణిజ్జాదీని కరోన్తోపి విహఞ్ఞతేవ. ఏవం విహఞ్ఞస్స చ **అత్తా హి అత్తనో నత్థి** తేన విఘాతేన దుక్ఖితం అత్తానం సుఖితం కాతుం అసక్కోన్తస్స పవత్తియమ్పిస్స అత్తా హి అత్తనో నత్థి, మరణమఞ్చే నిపన్నస్స మారణన్తికాహి వేదనాహి అగ్గిజాలాహి వియ పరిడయ్హమానస్స ఛిజ్జమానేసు సన్ధిబన్ధనేసు, భిజ్జమానేసు అట్ఠిసఙ్ఘాటేసు నిమీలేత్వా పరలోకం ఉమ్మీలేత్వా ఇధలోకం పస్సన్తస్సాపి దివసే దివసే ద్విక్ఖత్తుం న్హాపేత్వా తిక్ఖత్తుం భోజేత్వా గన్ధమాలాదీహి అలఙ్కరిత్వా యావజీవం పోసితోపి సహాయభావేన దుక్ఖపరిత్తాణం కాతుం అసమత్థతాయ అత్తా హి అత్తనో నత్థి. **కుతో పుత్తా కుతో ధనం** పుత్తా వా ధనం వా తస్మిం సమయే కిమేవ కరిస్సన్తి, ఆనన్దసేట్ఠినోపి కస్సచి కిఞ్చి అదత్వా పుత్తస్సత్థాయ ధనం సణ్ఠపేత్వా పుబ్బే వా మరణమఞ్చే నిపన్నస్స, ఇదాని వా ఇమం దుక్ఖం పత్తస్స కుతో పుత్తా కుతో ధనం. పుత్తా వా ధనం వా తస్మిం సమయే కిం దుక్ఖం హరింసు, కిం వా సుఖం ఉప్పాదయింసూతి.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. దేసనా మహాజనస్స సాత్థికా అహోసీతి.

ఆనన్దసేట్ఠివత్థు తతియం.

౪. గణ్ఠిభేదకచోరవత్థు

యో బాలోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో గణ్ఠిభేదకచోరే ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర ద్వే సహాయకా ధమ్మస్సవనత్థాయ గచ్ఛన్తేన మహాజనేన సద్ధిం జేతవనం గన్త్వా ఏకో ధమ్మకథం అస్సోసి, ఏకో అత్తనో గయ్హూపగం ఓలోకేసి. తేసు ఏకో ధమ్మం సుణమానో సోతాపత్తిఫలం పాపుణి, ఇతరో ఏకస్స దుస్సన్తే బద్ధం పఞ్చమాసకమత్తం లభి. తస్స తం గేహే పాకభత్తం జాతం, ఇతరస్స గేహే న పచ్చతి. అథ నం సహాయకచోరో అత్తనో భరియాయ సద్ధిం ఉప్పణ్డయమానో "త్వం అతిపణ్డితతాయ అత్తనో గేహే పాకభత్తమూలమ్పి న నిప్ఫాదేసీ"తి ఆహ. ఇతరో పన "బాలభావేనేవ వతాయం అత్తనో పణ్డితభావం మఞ్ఞతీ"తి తం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేతుం ఞాతీహి సద్ధిం జేతవనం గన్త్వా ఆరోచేసి. సత్థా తస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౩. "యో బాలో మఞ్ఞతి బాల్యం, పణ్డితో వాపి తేన సో;
బాలో చ పణ్డితమానీ, స వే 'బాలో'తి వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **యో బాలో**తి యో అన్ధబాలో అపణ్డితో సమానో “బాలో అహ”న్తి అత్తనో బాల్యం బాలభావం మఞ్ఞతి జానాతి. **తేన సో**తి తేన కారణేన సో పుగ్గలో **పణ్డితో వాపి** హోతి పణ్డితసదిసో వా. సో హి “బాలో అహ”న్తి జానమానో అఞ్ఞం పణ్డితం ఉపసఙ్కమన్తో పయిరుపాసన్తో తేన పణ్డితభావత్థాయ ఓవదియమానో అనుసాసియమానో తం ఓవాదం గణ్హిత్వా పణ్డితో వా హోతి పణ్డితతరో వా. **స వే బాలో**తి యో చ బాలో సమానో “కో అఞ్ఞో మయా సదిసో బహుస్సుతో వా ధమ్మకథికో వా వినయధరో వా ధుతఙ్గధరో వా అత్థీ”తి ఏవం పణ్డితమానీ హోతి. సో అఞ్ఞం పణ్డితం అనుపసఙ్కమన్తో అపయిరుపాసన్తో నేవ పరియత్తిం ఉగ్గణ్హాతి, న పటిపత్తిం పూరేతి, ఏకన్తబాలభావమేవ పాపుణాతి. సో గణ్ఠిభేదకచోరో వియ. తేన వుత్తం “స వే ‘బాలో’తి వుచ్చతీ”తి.

దేసనాపరియోసానే ఇతరస్స ఞాతకేహి సద్ధిం మహాజనో సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణీతి.

గణ్ఠిభేదకచోరవత్థు చతుత్థం.

౫. ఉదాయిత్థేరవత్థు

యావజీవమ్పి చే బాలోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర మహాథేరేసు పటిక్కన్తేసు ధమ్మసభం గన్త్వా ధమ్మాసనే నిసీది. అథ నం ఏకదివసం ఆగన్తుకా భిక్ఖూ దిస్వా “అయం బహుస్సుతో మహాథేరో భవిస్సతీ”తి మఞ్ఞమానా ఖన్ధాదిపటిసంయుత్తం పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా కిఞ్చి అజానమానం “కో ఏసో, బుద్ధేహి సద్ధిం ఏకవిహారే వసమానో ఖన్ధధాతుఆయతనమత్తమ్పి న జానాతీ”తి గరహిత్వా తం పవత్తిం తథాగతస్స ఆరోచేసుం. సత్థా తేసం ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౪. “యావజీవమ్పి చే బాలో, పణ్డితం పయిరుపాసతి;
న సో ధమ్మం విజానాతి, దబ్బీ సూపరసం యథా”తి.

తస్సత్థో – **బాలో** నామేస యావజీవమ్పి పణ్డితం ఉపసఙ్కమన్తో పయిరుపాసన్తో “ఇదం బుద్ధవచనం, ఏత్తకం బుద్ధవచన”న్తి ఏవం పరియత్తిధమ్మం వా “అయం చారో, అయం విహారో, అయం ఆచారో, అయం గోచరో, ఇదం సావజ్జం, ఇదం అనవజ్జం, ఇదం సేవితబ్బం, ఇదం న సేవితబ్బం, ఇదం పటివిజ్ఝితబ్బం, ఇదం సచ్ఛికాతబ్బ”న్తి ఏవం పటిపత్తిపటివేధధమ్మం వా న జానాతి. యథా కిం? **దబ్బీ సూపరసం యథా**తి. యథా హి దబ్బీ యావ పరిక్ఖయా నానప్పకారాయ సూపవికతియా సమ్పరివత్తమానాపి “ఇదం లోణికం, ఇదం అలోణికం, ఇదం తిత్తకం, ఇదం ఖారికం, ఇదం కటుకం, ఇదం అమ్బిలం, ఇదం అనమ్బిలం, ఇదం కసావ”న్తి సూపరసం న జానాతి, ఏవమేవ బాలో యావజీవమ్పి పణ్డితం పయిరుపాసమానో వుత్తప్పకారం ధమ్మం న జానాతీతి.

దేసనావసానే ఆగన్తుకా భిక్ఖూ ఆసవేహి చిత్తాని విముచ్చింసూతి.

ఉదాయిత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. తింసమత్తపావేయ్యకభిక్ఖువత్థు

ముహుత్తమపి చే విఞ్ఞూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తింసమత్తే పావేయ్యకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తేసఞ్హి భగవా ఇత్థిం పరియేసన్తానం కప్పాసికవనసణ్డే పఠమం ధమ్మం దేసేసి. తదా తే సబ్బేవ ఏహిభిక్ఖుభావం పత్వా ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరా హుత్వా తేరస ధుతఙ్గాని సమాదాయ వత్తమానా పునపి దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా **అనమతగ్గధమ్మదేసనం** సుత్వా తస్మింయేవ ఆసనే అరహత్తం పాపుణింసు. భిక్ఖూ "అహో వతిమేహి భిక్ఖూహి ఖిప్పమేవ ధమ్మో విఞ్ఞాతో"తి ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా తం సుత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఇమే తింసమత్తా సహాయకా ధుత్తా హుత్వా **తుణ్డిలజాతకే** (జా. ౧.౬.౮౮ ఆదయో) మహాతుణ్డిలస్స ధమ్మదేసనం సుత్వాపి ఖిప్పమేవ ధమ్మం విఞ్ఞాయ పఞ్చ సీలాని సమాదియింసు, తే తేనేవ ఉపనిస్సయేన ఏతరహి నిసిన్నాసనేయేవ అరహత్తం పత్తా"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౫. "ముహుత్తమపి చే విఞ్ఞూ, పణ్డితం పయిరుపాసతి;
ఖిప్పం ధమ్మం విజానాతి, జివ్హా సూపరసం యథా"తి.

తస్సత్థో – **విఞ్ఞూ** పణ్డితపురిసో **ముహుత్తమపి చే** అఞ్ఞం **పణ్డితం పయిరుపాసతి,** సో తస్స సన్తికే ఉగ్గణ్హన్తో పరిపుచ్ఛన్తో **ఖిప్ప**మేవ పరియత్తిధమ్మం **విజానాతి**. తతో కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా పటిపత్తియం ఘటేన్తో వాయమన్తో యథా నామ అనుపహతజివ్హాపసాదో పురిసో రసవిజాననత్థం జివ్హగ్గే ఠపేత్వా ఏవ లోణికాదిభేదం రసం విజానాతి, ఏవం పణ్డితో ఖిప్పమేవ లోకుత్తరధమ్మమ్పి విజానాతీతి.

దేసనావసానే బహూ భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసూతి.

తింసమత్తపావేయ్యకభిక్ఖువత్థు ఛట్ఠం.

౭. సుప్పబుద్ధకుట్ఠివత్థు

చరన్తి బాలా దుమ్మేధాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సుప్పబుద్ధకుట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి. సుప్పబుద్ధకుట్ఠివత్థు **ఉదానే** (ఉదా. ౪౩) ఆగతమేవ.

తదా హి సుప్పబుద్ధకుట్ఠి పరిసపరియన్తే నిసిన్నో భగవతో ధమ్మదేసనం సుత్వా సోతాపత్తిఫలం పత్వా అత్తనా పటిలద్ధగుణం సత్థు ఆరోచేతుకామో పరిసమజ్ఝే ఓగాహితుం అవిసహన్తో మహాజనస్స సత్థారం వన్దిత్వా అనుగన్త్వా నివత్తనకాలే విహారం అగమాసి. తస్మిం ఖణే సక్కో దేవరాజా "అయం సుప్పబుద్ధకుట్ఠి అత్తనో సత్థు సాసనే పటిలద్ధగుణం పాకటం కాతుకామో"తి ఞత్వా "వీమంసిస్సామి న"న్తి గన్త్వా ఆకాసే ఠితోవ ఏతదవోచ – "సుప్పబుద్ధ, త్వం మనుస్సదలిద్దో మనుస్సవరాకో, అహం తే అపరియన్తం ధనం దస్సామి, 'బుద్ధో న బుద్ధో, ధమ్మో న ధమ్మో, సఙ్ఘో న సఙ్ఘో, అలం మే బుద్ధేన, అలం మే ధమ్మేన, అలం మే సఙ్ఘేనా'తి వదేహీ"తి. అథ నం సో ఆహ – "కోసి త్వ"న్తి? "అహం సక్కో"తి. అన్ధబాల, అహిరిక త్వం మయా సద్ధిం కథేతుం న యుత్తరూపో, త్వం మం "దుగ్గతో దలిద్దో కపణో"తి వదేసి, నేవాహం దుగ్గతో, న దలిద్దో, సుఖప్పత్తో అహమస్మి మహద్ధనో –

“సద్ధాధనం సీలధనం, హిరీ ఓత్తప్పియం ధనం;
సుతధనఞ్చ చాగో చ, పఞ్ఞా వే సత్తమం ధనం.

“యస్స ఏతే ధనా అత్థి, ఇత్థియా పురిసస్స వా;
‘అదలిద్దో’తి తం ఆహు, అమోఘం తస్స జీవిత”న్తి. (అ. ని. ౭.౫-౬) –

ఇమాని మే సత్తవిధఅరియధనాని సన్తి, యేసఞ్హి ఇమాని సత్త ధనాని సన్తి, న తే బుద్ధేహి వా పచ్చేకబుద్ధేహి వా “దలిద్దా”తి వుచ్చన్తీతి. సక్కో తస్స కథం సుత్వా తం అన్తరామగ్గే ఓహాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సబ్బం తం వచనపటివచనం ఆరోచేసి. అథ నం భగవా ఆహ – “న ఖో, సక్క, సక్కా తాదిసానం సతేనపి సహస్సేనపి సుప్పబుద్ధకుట్ఠిం ‘బుద్ధో న బుద్ధో’తి వా, ‘ధమ్మో న ధమ్మో’తి వా, ‘సఙ్ఘో న సఙ్ఘో’తి వా కథాపేతు”న్తి. సుప్పబుద్ధోపి ఖో కుట్ఠి సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారా కతపటిసన్థారో సమ్మోదమానో అత్తనా పటిలద్ధగుణం ఆరోచేత్వా వుట్ఠాయాసనా పక్కామి. అథ నం అచిరపక్కన్తం గావీ తరుణవచ్ఛా జీవితా వోరోపేసి.

సా కిర ఏకా యక్ఖినీ పుక్కుసాతికులపుత్తం, బాహియం దారుచీరియం, తమ్బదాఠికచోరఘాతకం, సుప్పబుద్ధకుట్ఠిన్తి ఇమేసం చతున్నం జనానం అనేకసతే అత్తభావే గావీ హుత్వా జీవితా వోరోపేసి. తే కిర అతీతే చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా హుత్వా ఏకం నగరసోభినిం గణికం ఉయ్యానం నేత్వా దివసం సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా సాయన్హసమయే ఏవం సమ్మన్తయింసు – “ఇమస్మిం ఠానే అఞ్ఞో నత్థి, ఇమిస్సా అమ్హేహి దిన్నం కహాపణసహస్సఞ్చ సబ్బఞ్చ పసాధనభణ్డం గహేత్వా ఇమం మారేత్వా గచ్ఛామా”తి. సా తేసం కథం సుత్వా “ఇమే నిల్లజ్జా, మయా సద్ధిం అభిరమిత్వా ఇదాని మం మారేతుకామా, జానిస్సామి నేసం కత్తబ్బయుత్తక”న్తి తేహి మారియమానా “అహం యక్ఖినీ హుత్వా యథా మం ఏతే మారేన్తి, ఏవమేవ తే మారేతుం సమత్థా భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. తస్స నిస్సన్దేన ఇమే మారేసి. సమ్బహులా భిక్ఖూ తస్స కాలకిరియం భగవతో ఆరోచేత్వా “తస్స కా గతి, కేన చ కారణేన కుట్ఠిభావం పత్తో”తి పుచ్ఛింసు. సత్థా సోతాపత్తిఫలం పత్వా తస్స తావతింసభవనే ఉప్పన్నభావఞ్చ తగరసిఖిపచ్చేకబుద్ధం దిస్వా నిట్ఠుభిత్వా అపసబ్యం కత్వా దీఘరత్తం నిరయే పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన ఇదాని కుట్ఠిభావప్పత్తిఞ్చ బ్యాకరిత్వా, “భిక్ఖవే, ఇమే సత్తా అత్తనావ అత్తనో కటుకవిపాకకమ్మం కరోన్తా విచరన్తీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ఉత్తరి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౬. “చరన్తి బాలా దుమ్మేధా, అమిత్తేనేవ అత్తనా;
కరోన్తా పాపకం కమ్మం, యం హోతి కటుకప్ఫల”న్తి.

తత్థ **చరన్తీ**తి చతూహి ఇరియాపథేహి అకుసలమేవ కరోన్తా విచరన్తి. **బాలా**తి ఇధలోకత్థఞ్చ పరలోకత్థఞ్చ అజానన్తా ఇధ బాలా నామ. **దుమ్మేధా**తి దుప్పఞ్ఞా. **అమిత్తేనేవ అత్తనా**తి అత్తనా అమిత్తభూతేన వియ వేరినా హుత్వా. **కటుకప్ఫల**న్తి తిఖిణఫలం దుక్ఖఫలన్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సుప్పబుద్ధకుట్ఠివత్థు సత్తమం.

౮. కస్సకవత్థు

న తం కమ్మం కతం సాధూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కస్సకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సావత్థితో అవిదూరే ఏకం ఖేత్తం కసతి. చోరా ఉదకనిద్ధమనేన నగరం పవిసిత్వా ఏకస్మిం అడ్ఢకులే ఉమఙ్గం భిన్దిత్వా బహుం హిరఞ్ఞసువణ్ణం గహేత్వా ఉదకనిద్ధమనేనేవ నిక్ఖమింసు. ఏకో చోరో తే వఞ్చేత్వా ఏకం సహస్సత్థవికం ఓవట్టికాయ కత్వా తం ఖేత్తం గన్త్వా తేహి సద్ధిం భణ్డం భాజేత్వా ఆదాయ గచ్ఛన్తో ఓవట్టికతో పతమానం సహస్సత్థవికం న సల్లక్ఖేసి. తం దివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో తం కస్సకం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తోపవిట్ఠం దిస్వా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఉపధారయమానో ఇదం అద్దస – "అయం కస్సకో పాతోవ కసితుం గమిస్సతి, భణ్డసామికా చోరానం అనుపదం గన్త్వా ఓవట్టికతో పతమానం సహస్సత్థవికం దిస్వా ఏతం గణ్హిస్సన్తి, మం ఠపేత్వా తస్స అఞ్ఞో సక్ఖీ నామ న భవిస్సతి, సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయోపిస్స అత్థి, తత్థ మయా గన్తుం వట్టతీ"తి. సోపి కస్సకో పాతోవ కసితుం గతో. సత్థా ఆనన్దత్థేరేన పచ్ఛాసమణేన తత్థ అగమాసి. కస్సకో సత్థారం దిస్వా గన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా పున కసితుం ఆరభి. సత్థా తేన సద్ధిం కిఞ్చి అవత్వావ సహస్సత్థవికాయ పతితట్ఠానం గన్త్వా తం దిస్వా ఆనన్దత్థేరం ఆహ – "పస్స, ఆనన్ద, ఆసీవిసో"తి. "పస్సామి, భన్తే, ఘోరవిసో"తి.

కస్సకో తం కథం సుత్వా "మమ వేలాయ వా అవేలాయ వా విచరణట్ఠానమేతం, ఆసీవిసో కిరేత్థ అత్థీ"తి చిన్తేత్వా సత్థరి ఏత్తకం వత్వా పక్కన్తే "మారేస్సామి న"న్తి పతోదలట్ఠిం ఆదాయ గతో సహస్సభణ్డికం దిస్వా "ఇమం సన్ధాయ సత్థారా కథితం భవిస్సతీ"తి తం ఆదాయ నివత్తో, అబ్యత్తతాయ ఏకమన్తే ఠపేత్వా పంసునా పటిచ్ఛాదేత్వా పున కసితుం ఆరభి. మనుస్సా చ విభాతాయ రత్తియా గేహే చోరేహి కతకమ్మం దిస్వా పదానుపదం గచ్ఛన్తా తం ఖేత్తం గన్త్వా తత్థ చోరేహి భణ్డస్స భాజితట్ఠానం దిస్వా కస్సకస్స పదవలఞ్జం అద్దసంసు. తే తస్స పదానుసారేన గన్త్వా థవికాయ ఠపితట్ఠానం దిస్వా పంసుం వియూహిత్వా థవికం ఆదాయ "త్వం గేహం విలుమ్పిత్వా ఖేత్తం కసమానో వియ విచరసీ"తి తజ్జేత్వా పోథేత్వా నేత్వా రఞ్ఞో దస్సయింసు. రాజా తం పవత్తిం సుత్వా తస్స వధం ఆణాపేసి. రాజపురిసా తం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా కసాహి తాళేన్తా ఆఘాతనం నయింసు. సో కసాహి తాళియమానో అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా "పస్సానన్ద, ఆసీవిసోతి, పస్సామి భగవా ఘోరవిసో"తి వదన్తో గచ్ఛతి. అథ నం రాజపురిసా "త్వం సత్థు చేవ ఆనన్దత్థేరస్స చ కథం కథేసి, కిం నామేత"న్తి పుచ్ఛిత్వా – "రాజానం దట్ఠుం లభమానో కథేస్సామీ"తి వుత్తే రఞ్ఞో సన్తికం నేత్వా రఞ్ఞో తం పవత్తిం కథయింసు. అథ నం రాజా "కస్మా ఏవం కథేసీ"తి పుచ్ఛి. సో "నాహం, దేవ, చోరో"తి వత్వా కసనత్థాయ నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆచిక్ఖి. రాజా తస్స కథం సుత్వా "అయం భణే లోకే అగ్గపుగ్గలం సత్థారం సక్ఖిం అపదిసతి, న యుత్తం ఏతస్స దోసం ఆరోపేతుం, అహమేత్థ కత్తబ్బం జానిస్సామీ"తి తం ఆదాయ సాయన్హసమయే సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం పుచ్ఛి – "భగవా కచ్చి తుమ్హే ఆనన్దత్థేరేన సద్ధిం ఏతస్స కస్సకస్స కసనట్ఠానం గతా"తి? "ఆమ, మహారాజా"తి. "కిం వో తత్థ దిట్ఠ"న్తి? "సహస్సత్థవికా, మహారాజా"తి. "దిస్వా కిం అవోచుత్థా"తి? "ఇదం నామ, మహారాజా"తి. "భన్తే, సచాయం పురిసో తుమ్హాదిసం అపదిసం నాకరిస్స, న జీవితం అలభిస్స, తుమ్హేహి పన కథితకథం కథేత్వా తేన జీవితం లద్ధ"న్తి. తం సుత్వా సత్థా "ఆమ, మహారాజ, అహమ్పి ఏత్తకమేవ వత్వా గతో, పణ్డితేన నామ యం కమ్మం కత్వా పచ్ఛానుతప్పం హోతి, తం న కత్తబ్బ"న్తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౭. "న తం కమ్మం కతం సాధు, యం కత్వా అనుతప్పతి;

యస్స అస్సుముఖో రోదం, విపాకం పటిసేవతీ”తి.

తత్థ **న తం కమ్మ**న్తి యం నిరయాదీసు నిబ్బత్తనసమత్థం దుక్ఖుద్రయం కమ్మం కత్వా అనుస్సరన్తో అనుస్సరితానుస్సరితక్ఖణే అనుతప్పతి అనుసోచతి, తం కతం **న సాధు** న సున్దరం నిరత్థకం. **యస్స అస్సుముఖో**తి యస్స అస్సూహి తిన్తముఖో రోదన్తో విపాకం అనుభోతీతి.

దేసనావసానే కస్సకో ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలం పత్తో, సమ్పత్తభిక్ఖూపి సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కస్సకవత్థు అట్ఠమం.

౯. సుమనమాలాకారవత్థు

తఞ్చ కమ్మం కతం సాధూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సుమనం నామ మాలాకారం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర దేవసికం బిమ్బిసారరాజానం పాతోవ అట్ఠహి సుమనపుప్ఫనాళీహి ఉపట్ఠహన్తో అట్ఠ కహాపణే లభతి. అథేకదివసం తస్మిం పుప్ఫాని గహేత్వా నగరం పవిట్ఠమత్తే భగవా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఛబ్బణ్ణరంసియో విస్సజ్జేత్వా మహతా బుద్ధానుభావేన మహతియా బుద్ధలీళాయ నగరం పిణ్డాయ పావిసి. భగవా హి ఏకదా ఛబ్బణ్ణరంసియో చీవరేన పటిచ్ఛాదేత్వా అఞ్ఞతరో పిణ్డపాతికో వియ చరతి తింసయోజనమగ్గం అఙ్గులిమాలస్స పచ్చుగ్గమనం గచ్ఛన్తో వియ, ఏకదా ఛబ్బణ్ణరంసియో విస్సజ్జేత్వా కపిలవత్థుప్పవేసనాదీసు వియ. తస్మిమ్పి దివసే సరీరతో ఛబ్బణ్ణరంసియో విస్సజ్జేన్తో మహన్తేన బుద్ధానుభావేన మహతియా బుద్ధలీళాయ రాజగహం పావిసి. మాలాకారో భగవతో రతనగ్ఘియసదిసం అత్తభావం దిస్వా ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణఅసీతానుబ్యఞ్జనసరీరసోభగ్గం ఓలోకేత్వా పసన్నచిత్తో “కిం ను ఖో సత్థు అధికారం కరోమీ”తి చిన్తేత్వా అఞ్ఞం అపస్సన్తో “ఇమేహి పుప్ఫేహి భగవన్తం పూజేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పున చిన్తేసి – “ఇమాని రఞ్ఞో నిబద్ధం ఉపట్ఠానపుప్ఫాని, రాజా ఇమాని అలభన్తో మం బన్ధాపేయ్య వా ఘాతాపేయ్య వా రట్ఠతో వా పబ్బాజేయ్య, కిం ను ఖో కరోమీ”తి? అథస్స ఏతదహోసి “రాజా మం ఘాతేతు వా బన్ధాపేతు వా రట్ఠతో పబ్బాజేతు వా, సో హి మయ్హం దదమానోపి ఇమస్మిం అత్తభావే జీవితమత్తం ధనం దదేయ్య, సత్థుపూజా పన మే అనేకాసు కప్పకోటీసు అలం హితాయ చేవ సుఖాయ చా”తి అత్తనో జీవితం తథాగతస్స పరిచ్చజి.

సో “యావ మే పసన్నం చిత్తం న పతికుటతి, తం తావదేవ పూజం కరిస్సామీ”తి హట్ఠతుట్ఠో ఉదగ్గుదగ్గో సత్థారం పూజేసి. కథం? పఠమం తావ ద్వే పుప్ఫముట్ఠియో తథాగతస్స ఉపరి ఖిపి, తా ఉపరిమత్థకే వితానం హుత్వా అట్ఠంసు. అపరా ద్వే ముట్ఠియో ఖిపి, తా దక్ఖిణహత్థపస్సేన మాలాపటచ్ఛన్నేన ఓతరిత్వా అట్ఠంసు. అపరా ద్వే ముట్ఠియో ఖిపి, తా పిట్ఠిపస్సేన ఓతరిత్వా తథేవ అట్ఠంసు. అపరా ద్వే ముట్ఠియో ఖిపి, తా వామహత్థపస్సేన ఓతరిత్వా తథేవ అట్ఠంసు. ఏవం అట్ఠ నాళియో అట్ఠ ముట్ఠియో హుత్వా చతూసు ఠానేసు తథాగతం పరిక్ఖిపింసు. పురతో గమనద్వారమత్తమేవ అహోసి. పుప్ఫానం వణ్టాని అన్తో అహేసుం, పత్తాని బహిముఖాని. భగవా రజతపత్తపరిక్ఖిత్తో వియ హుత్వా పాయాసి. పుప్ఫాని అచిత్తకానిపి సచిత్తకం నిస్సాయ సచిత్తకాని వియ అభిజ్జిత్వా అపతిత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ గచ్ఛన్తి, ఠితఠితట్ఠానే తిట్ఠన్తి. సత్థు సరీరతో సతసహస్సవిజ్జులతా వియ రంసియో నిక్ఖమింసు. పురతో చ పచ్ఛతో చ దక్ఖిణతో చ వామతో చ సీసమత్థకతో

చ నిరన్తరం నిక్ఖన్తరంసీసు ఏకాపి సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానేనేవ అపలాయిత్వా సబ్బాపి సత్థారం తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా తరుణతాలక్ఖన్ధప్పమాణా హుత్వా పురతో ఏవ ధావన్తి. సకలనగరం సఙ్ఖుభి. అన్తోనగరే నవ కోటియో, బహినగరే నవ కోటియోతి అట్ఠారససు కోటీసు ఏకోపి పురిసో వా ఇత్థీ వా భిక్ఖం గహేత్వా అనిక్ఖన్తో నామ నత్థి. మహాజనో సీహనాదం నదన్తో చేలుక్ఖేపసహస్సాని కరోన్తో సత్థు పురతోవ గచ్ఛతి. సత్థాపి మాలాకారస్స గుణం పాకటం కాతుం తిగావుతప్పమాణే నగరే భేరిచరణమగ్గేనేవ అచరి. మాలాకారస్స సకలసరీరం పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా పరిపూరి.

సో థోకఞ్ఞేవ తథాగతేన సద్ధిం చరిత్వా మనోసిలారసే నిముగ్గో వియ బుద్ధరస్మీనం అన్తో పవిట్ఠో సత్థారం థోమేత్వా వన్దిత్వా తుచ్ఛపచ్ఛిమేవ గహేత్వా గేహం అగమాసి. అథ నం భరియా పుచ్ఛి "కహం పుప్ఫానీ"తి? "సత్థా మే పూజితో"తి. "రఞ్ఞో దాని కిం కరిస్ససీ"తి? "రాజా మం ఘాతేతు వా రట్ఠతో వా నీహరతు, అహం జీవితం పరిచ్చజిత్వా సత్థారం పూజేసిం, సబ్బపుప్ఫాని అట్ఠ ముట్ఠియోవ అహేసుం, ఏవరూపా నామ పూజా జాతా. మహాజనో ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని కరోన్తో సత్థారా సద్ధిం చరతి, యో ఏస మహాజనస్స ఉక్కుట్ఠిసద్దో, తస్మిం ఠానే ఏసో"తి. అథస్స భరియా అన్ధబాలతాయ ఏవరూపే పాటిహారియే పసాదం నామ అజనేత్వా తం అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా "రాజానో నామ చణ్డా, సకిం కుద్ధా హత్థపాదాదిచ్ఛేదనేన బహుమ్పి అనత్థం కరోన్తి, తయా కతకమ్మేన మయ్హమ్పి అనత్థో సియా"తి పుత్తే ఆదాయ రాజకులం గన్త్వా రఞ్ఞా పక్కోసిత్వా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛితా ఆహ – "మమ సామికో తుమ్హాకం ఉపట్ఠానపుప్ఫేహి సత్థారం పూజేత్వా తుచ్ఛహత్థో ఘరం ఆగన్త్వా 'కహం పుప్ఫానీ'తి మయా పుట్ఠో ఇదం నామ వదేసి, అహం తం పరిభాసిత్వా 'రాజానో నామ చణ్డా, సకిం కుద్ధా హత్థపాదాదిచ్ఛేదనేన బహుమ్పి అనత్థం కరోన్తి, తయా కతకమ్మేన మయ్హమ్పి అనత్థో సియా'తి తం ఛడ్డేత్వా ఇధాగతా, తేన కతం కమ్మం సుకతం వా హోతు, దుక్కటం వా, తస్సేవేతం, మయా తస్స ఛడ్డితభావం జానాహి, దేవా"తి. రాజా పఠమదస్సనేనేవ సోతాపత్తిఫలం పత్తో సద్ధో పసన్నో అరియసావకో చిన్తేసి – "అహో అయం ఇత్థీ అన్ధబాలా, ఏవరూపే గుణే పసాదం న ఉప్పాదేసీ"తి. సో కుద్ధో వియ హుత్వా, "అమ్మ, కిం వదేసి, మయ్హం ఉపట్ఠానపుప్ఫేహి తేన పూజా కతా"తి? "ఆమ, దేవా"తి. "భద్దకం తే కతం తం ఛడ్డేన్తియా, మమ పుప్ఫేహి పూజాకారస్స అహం కత్తబ్బయుత్తకం జానిస్సామీ"తి తం ఉయ్యోజేత్వా వేగేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ విచరి.

సత్థా రఞ్ఞో చిత్తప్పసాదం ఞత్వా భేరిచరణవీథియా నగరం చరిత్వా రఞ్ఞో ఘరద్వారం అగమాసి. రాజా పత్తం గహేత్వా సత్థారం గేహం పవేసేతుకామో అహోసి. సత్థా పన రాజఙ్గణేయేవ నిసీదనాకారం దస్సేసి . రాజా తం ఞత్వా "సీఘం మణ్డపం కరోథా"తి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మణ్డపం కారాపేసి. నిసీది సత్థా సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. కస్మా పన సత్థా రాజగేహం న పావిసి?

ఏవం కిరస్స అహోసి – "సచాహం అన్తో పవిసిత్వా నిసీదేయ్యం, మహాజనో మం దట్ఠుం న లభేయ్య, మాలాకారస్స గుణో పాకటో న భవేయ్య, రాజఙ్గణే పన మం నిసిన్నం మహాజనో దట్ఠుం లభిస్సతి, మాలాకారస్స గుణో పాకటో భవిస్సతీ"తి. గుణవన్తానఞ్హి గుణం బుద్ధా ఏవ పాకటం కాతుం సక్కోన్తి, అవసేసజనో గుణవన్తానం గుణం కథేన్తో మచ్ఛరాయతి. చత్తారో పుప్ఫపటా చతుద్దిసం అట్ఠంసు. మహాజనో సత్థారం పరివారేసి. రాజా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పణీతేనాహారేన పరివిసి. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కత్వా పురిమనయేనేవ చతూహి పుప్ఫపటేహి పరిక్ఖిత్తో సీహనాదం నదన్తో మహాజనేన పరివుతో విహారం అగమాసి. రాజా సత్థారం అనుగన్త్వా నివత్తో మాలాకారం పక్కోసాపేత్వా "మమ ఆహరితపుప్ఫేహి కిన్తి కత్వా సత్థారం పూజేసీ"తి పుచ్ఛి. మాలాకారో "రాజా మం ఘాతేతు వా రట్ఠతో వా పబ్బాజేతూతి జీవితం పరిచ్చజిత్వా పూజేసిం దేవా"తి ఆహ. రాజా "త్వం మహాపురిసో నామా"తి వత్వా అట్ఠ హత్థీ చ అస్సే

చ దాసే చ దాసియో చ మహాపసాధనాని చ అట్ఠ కహాపణసహస్సాని చ రాజకులతో నీహరిత్వా సబ్బాలఙ్కారప్పటిమణ్డితా అట్ఠ నారియో చ అట్ఠ గామవరే చాతి ఇదం సబ్బట్ఠకం నామ దానం అదాసి.

ఆనన్దత్థేరో చిన్తేసి – “అజ్జ పాతోవ పట్ఠాయ సీహనాదసహస్సాని చేవ చేలుక్ఖేపసహస్సాని చ పవత్తన్తి, కో ను ఖో మాలాకారస్స విపాకో”తి? సో సత్థారం పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా ఆహ – “ఆనన్ద, ఇమినా మాలాకారేన అప్పమత్తకం కమ్మం కత”న్తి మా సల్లక్ఖేసి, అయఞ్హి మయ్హం జీవితం పరిచ్చజిత్వా పూజం అకాసి. సో ఏవం మయి చిత్తం పసాదేత్వా –

“కప్పానం సతసహస్సం, దుగ్గతిం న గమిస్సతి;
ఠత్వా దేవమనుస్సేసు, ఫలం ఏతస్స కమ్మునో;
పచ్ఛా పచ్చేకసమ్బుద్ధో, సుమనో నామ భవిస్సతీ”తి. –

ఆహ. సత్థు పన విహారం గన్త్వా గన్ధకుటిపవిసనకాలే తాని పుప్ఫాని ద్వారకోట్ఠకే పతింసు. సాయన్హసమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “అహో అచ్ఛరియం మాలాకారస్స కమ్మం, ధరమానకబుద్ధస్స జీవితం పరిచ్చజిత్వా పుప్ఫపూజం కత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సబ్బట్ఠకం నామ లభతీ”తి. సత్థా గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా తిణ్ణం గమనానం అఞ్ఞతరేన గమనేన ధమ్మసభం గన్త్వా బుద్ధాసనే నిసీదిత్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “ఆమ, భిక్ఖవే, యస్స కమ్మస్స కతత్తా పచ్ఛానుతప్పం న హోతి, అనుస్సరితానుస్సరితక్ఖణే సోమనస్సమేవ ఉప్పజ్జతి, ఏవరూపం కమ్మం కత్తబ్బమేవా”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౮. “తఞ్చ కమ్మం కతం సాధు, యం కత్వా నానుతప్పతి;
యస్స పతీతో సుమనో, విపాకం పటిసేవతీ”తి.

తత్థ **యం కత్వా**తి యం దేవమనుస్ససమ్పత్తీనఞ్చేవ నిబ్బానసమ్పత్తియా చ నిబ్బత్తనసమత్థం సుఖుద్రయం కమ్మం కత్వా నానుతప్పతి, అథ ఖో దిట్ఠధమ్మేయేవ అనుస్సరితానుస్సరితక్ఖణేయేవ పీతివేగేన పతీతో సోమనస్సవేగేన చ సుమనో హుత్వా ఆయతిం పీతిసోమనస్సజాతో హుత్వా విపాకం పటిసేవతి, **తం కమ్మం కతం సాధు** భద్దకన్తి.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసీతి.

సుమనమాలాకారవత్థు నవమం.

౧౦. ఉప్పలవణ్ణత్థేరీవత్థు

మధువా మఞ్ఞతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉప్పలవణ్ణత్థేరిం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర పదుముత్తరబుద్ధస్స పాదమూలే పత్థనం పట్ఠపేత్వా కప్పసతసహస్సం పుఞ్ఞాని కురుమానా దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తీ ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే దేవలోకతో చవిత్వా సావత్థియం సేట్ఠికులే పటిసన్ధిం గణ్హి. నీలుప్పలగబ్భసమానవణ్ణతాయ చస్సా **ఉప్పలవణ్ణా**త్వేవ నామం అకంసు. అథస్సా వయప్పత్తకాలే సకలజమ్బుదీపే

రాజానో చ సేట్ఠినో చ సేట్ఠిస్స సన్తికం సాసనం పహిణింసు – “ధీతరం అమ్హాకం దేతూ”తి . అపహిణన్తో నామ నాహోసి. తతో సేట్ఠి చిన్తేసి – “అహం సబ్బేసం మనం గహేతుం న సక్ఖిస్సామి, ఉపాయం పనేకం కరిస్సామీ”తి ధీతరం పక్కోసాపేత్వా, “అమ్మ, పబ్బజితుం సక్ఖిస్ససీ”తి ఆహ. తస్సా పచ్ఛిమభవికత్తా తం వచనం సీసే ఆసిత్తం సతపాకతేలం వియ అహోసి. తస్మా పితరం “పబ్బజిస్సామి, తాతా”తి ఆహ. సో తస్సా మహన్తం సక్కారం కత్వా భిక్ఖునీఉపస్సయం నేత్వా పబ్బాజేసి . తస్సా అచిరపబ్బజితాయ ఏవ ఉపోసథాగారే కాలవారో పాపుణి. సా దీపం జాలేత్వా ఉపోసథాగారం సమ్మజ్జిత్వా దీపసిఖాయ నిమిత్తం గణ్హిత్వా ఠితావ పునప్పునం ఓలోకయమానా తేజోకసిణారమ్మణం ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తమేవ పాదకం కత్వా అరహత్తం పాపుణి సద్ధిం పటిసమ్భిదాహి చేవ అభిఞ్ఞాహి చ.

సా అపరేన సమయేన జనపదచారికం చరిత్వా పచ్చాగన్త్వా అన్ధవనం పావిసి. తదా భిక్ఖునీనం అరఞ్ఞవాసో అప్పటిక్ఖిత్తో హోతి. అథస్సా తత్థ కుటికం కత్వా మఞ్చకం పఞ్ఞాపేత్వా సాణియా పరిక్ఖిపింసు. సా సావత్థియం పిణ్డాయ పవిసిత్వా నిక్ఖమి. మాతులపుత్తో పనస్సా నన్దమాణవో నామ గిహికాలతో పట్ఠాయ పటిబద్ధచిత్తో. సో తస్సా ఆగతభావం సుత్వా థేరియా ఆగమనతో పురేతరమేవ అన్ధవనం గన్త్వా తం కుటికం పవిసిత్వా హేట్ఠామఞ్చకే నిలీనో థేరియా ఆగన్త్వా కుటికం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ మఞ్చకే నిసిన్నమత్తాయ బహి ఆతపతో ఆగతత్తా చక్ఖుపథే అన్ధకారే అవిగతేయేవ హేట్ఠామఞ్చకతో నిక్ఖమిత్వా మఞ్చకం అభిరుయ్హ “మా నస్సి బాల, మా నస్సి బాలా”తి థేరియా వారియమానోయేవ అభిభవిత్వా అత్తనా పత్థితకమ్మం కత్వా పాయాసి. అథస్స అగుణం ధారేతుం అసక్కోన్తీ వియ మహాపథవీ ద్వేధా భిజ్జి. సో పథవిం పవిట్ఠో గన్త్వా మహాఅవీచిమ్హి ఏవ నిబ్బత్తి. థేరీపి తమత్థం భిక్ఖునీనం ఆరోచేసి. భిక్ఖునియో భిక్ఖూనం ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచయింసు. తం సుత్వా సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖుభిక్ఖునీ ఉపాసకఉపాసికాసు యో కోచి బాలో పాపకమ్మం కరోన్తో మధుసక్కరాదీసు కిఞ్చి దేవ మధురరసం ఖాదమానో పురిసో వియ తుట్ఠహట్ఠో ఉదగ్గుదగ్గో వియ కరోతీ”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౬౯. “మధువా మఞ్ఞతి బాలో, యావ పాపం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతి పాపం, బాలో దుక్ఖం నిగచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **మధువా**తి బాలస్స హి పాపం అకుసలకమ్మం కరోన్తస్స తం కమ్మం మధు వియ మధురరసం వియ ఇట్ఠం కన్తం మనాపం వియ ఉపట్ఠాతి. ఇతి నం సో మధుంవ మఞ్ఞతి. **యావా**తి యత్తకం కాలం. **పాపం న పచ్చతీ**తి దిట్ఠధమ్మే వా సమ్పరాయే వా విపాకం న దేతి, తావ నం ఏవం మఞ్ఞతి. **యదా చా**తి యదా పనస్స దిట్ఠధమ్మే వా వివిధా కమ్మకారణా కయిరమానస్స, సమ్పరాయే వా నిరయాదీసు మహాదుక్ఖం అనుభవన్తస్స తం పాపం పచ్చతి, అథ సో బాలో దుక్ఖం నిగచ్ఛతి విన్దతి పటిలభతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు.

అపరేన పన సమయేన ధమ్మసభాయం మహాజనో కథం సముట్ఠాపేసి “ఖీణాసవాపి మఞ్ఞే కామసుఖం సాదియన్తి, కామం సేవన్తి, కిం న సేవిస్సన్తి, న హి ఏతే కోళాపరుక్ఖా, న చ వమ్మికా అల్లమంససరీరావ, తస్మా ఏతేపి కామసుఖం సాదియన్తి, కామం సేవన్తీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “న, భిక్ఖవే, ఖీణాసవా కామసుఖం సాదియన్తి, న కామం సేవన్తి. యథా హి పదుమపత్తే పతితం

ఉదకబిన్దు, న విలిమ్పతి, న సణ్ఠాతి, వినివత్తేత్వా పతతేవ, యథా చ ఆరగ్గే సాసపో న విలిమ్పతి, న సణ్ఠాతి, వినివత్తేత్వా పతతేవ, ఏవం ఖీణాసవస్స చిత్తే దువిధోపి కామో న విలిమ్పతి, న సణ్ఠాతీ"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం బ్రాహ్మణవగ్గే గాథమాహ –

"వారి పోక్ఖరపత్తేవ, ఆరగ్గేరివ సాసపో;

యో న లిమ్పతి కామేసు, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి. (ధ. ప. ౪౦౧);

ఇమిస్సా అత్థో బ్రాహ్మణవగ్గేయేవ ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన రాజానం పసేనదికోసలం పక్కోసాపేత్వా, "మహారాజ, ఇమస్మిం సాసనే యథేవ కులపుత్తా, ఏవం కులధీతరోపి మహన్తం ఞాతిగణఞ్చ భోగక్ఖన్ధఞ్చ పహాయ పబ్బజిత్వా అరఞ్ఞే విహరన్తి. తా ఏవం విహరమానా రాగరత్తా పాపపుగ్గలా ఓమానాతిమానవసేన విహేఠేన్తిపి, బ్రహ్మచరియన్తరాయమ్పి పాపేన్తి, తస్మా భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స అన్తోనగరే వసనట్ఠానం కాతుం వట్టతీ"తి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నగరస్స ఏకపస్సే భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స వసనట్ఠానం కారాపేసి. తతో పట్ఠాయ భిక్ఖునియో అన్తోగామేయేవ వసన్తీతి.

ఉప్పలవణ్ణత్థేరీవత్థు దసమం.

౧౧. జమ్బుకత్థేరవత్థు

మాసే మాసేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో జమ్బుకం ఆజీవకం ఆరబ్భ కథేసి.

అతీతే కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే గామవాసీ ఏకో కుటుమ్బికో ఏకస్స థేరస్స విహారం కత్వా తం తత్థ విహరన్తం చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహి. థేరో తస్స గేహే నిబద్ధం భుఞ్జతి. అథేకో ఖీణాసవో భిక్ఖు దివా పిణ్డాయ చరన్తో తస్స గేహద్వారం పాపుణి. కుటుమ్బికో తం దిస్వా తస్స ఇరియాపథే పసన్నో గేహం పవేసేత్వా సక్కచ్చం పణీతేన భోజనేన పరివిసిత్వా, "భన్తే, ఇమం సాటకం రజిత్వా నివాసేయ్యాథా"తి మహన్తం సాటకం దత్వా, "భన్తే, కేసా వో దీఘా, తుమ్హాకం కేసోరోపనత్థాయ న్హాపితం ఆనేస్సామి, సయనత్థాయ చ వో మఞ్చకం గాహాపేత్వా ఆగమిస్సామీ"తి ఆహ. నిబద్ధం గేహే భుఞ్జన్తో కులూపకో భిక్ఖు తం తస్స సక్కారం దిస్వా చిత్తం పసాదేతుం నాసక్ఖి, "అయం తం ముహుత్తం దిట్ఠకస్స ఏవరూపం సక్కారం కరోతి, నిబద్ధం గేహే భుఞ్జన్తస్స పన మయ్హం న కరోతీ"తి చిన్తేత్వా విహారం అగమాసి. ఇతరోపి తేనేవ సద్ధిం గన్త్వా కుటుమ్బికేన దిన్నసాటకం రజిత్వా నివాసేసి. కుటమ్బికోపి న్హాపితం ఆదాయ గన్త్వా థేరస్స కేసే ఓహారాపేత్వా మఞ్చకం అత్థరాపేత్వా, "భన్తే, ఇమస్మింయేవ మఞ్చకే సయథా"తి వత్వా ద్వేపి థేరే స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పక్కామి.

నేవాసికో తస్స తం సక్కారం కయిరమానం అధివాసేతుం నాసక్ఖి. అథస్స సో సాయం థేరస్స నిపన్నట్ఠానం గన్త్వా చతూహాకారేహి థేరం అక్కోసి, "ఆవుసో, ఆగన్తుక కుటుమ్బికస్స తే గేహే భత్తం భుఞ్జనతో వరతరం మీళ్హం ఖాదితుం, కుటుమ్బికేన ఆనీతన్హాపితేన కేసోహారాపనతో వరతరం తాలట్ఠికేన కేసే లుఞ్చాపేతుం. కుటుమ్బికేన దిన్నసాటకనివాసనతో వరతరం నగ్గేన విచరితుం, కుటుమ్బికేన ఆభతమఞ్చకే నిపజ్జనతో వరతరం భూమియం నిపజ్జితు"న్తి. థేరోపి "మా ఏస బాలో మం నిస్సాయ నస్సీ"తి నిమన్తనం అనాదియిత్వా పాతోవ ఉట్ఠాయ యథాసుఖం అగమాసి . నేవాసికోపి పాతోవ విహారే కత్తబ్బవత్తం కత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ "ఇదానిపి ఆగన్తుకో నిద్దాయతి, ఘణ్డికసద్దేన పబుజ్ఝేయ్యా"తి సఞ్ఞాయ నఖపిట్ఠేనేవ ఘణ్డిం పహరిత్వా గామం పిణ్డాయ పావిసి. కుటుమ్బికోపి సక్కారం కత్వా థేరానం ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తో

సేవాసికం దిస్వా, “భన్తే, థేరో కుహి”న్తి పుచ్ఛి. అథ నం సేవాసికో “మా, ఆవుసో, కిఞ్చి అవచ, తుయ్హం కులూపకో హియ్యో, తవ నిక్ఖన్తవేలాయ ఓవరకం పవిసిత్వా నిద్దం ఓక్కన్తో పాతోవ ఉట్ఠాయ మమ విహారసమ్మజ్జనసద్దమ్పి పానీయఘటపరిభోజనీయఘటేసు ఉదకసిఞ్చనసద్దమ్పి ఘణ్డికసద్దమ్పి కరోన్తస్స న జానాతీ”తి ఆహ. కుటుమ్బికో చిన్తేసి – “తాదిసాయ ఇరియాపథసమ్పత్తియా సమన్నాగతస్స మే అయ్యస్స యావ ఇమమ్హా కాలా నిద్దాయనం నామ నత్థి, మం పన తస్స సక్కారం కరోన్తం దిస్వా అద్ధా ఇమినా భదన్తేన కిఞ్చి వుత్తం భవిస్సతీ”తి. సో అత్తనో పణ్డితభావేన తం సక్కచ్చం భోజేత్వా తస్స పత్తం సాధుకం ధోవిత్వా నానగ్గరసభోజనస్స పూరేత్వా, “భన్తే, సచే మే అయ్యం పస్సేయ్యాథ, ఇమమస్స పిణ్డపాతం దదేయ్యాథా”తి ఆహ.

ఇతరో తం గహేత్వావ చిన్తేసి – “సచే సో ఏవరూపం పిణ్డపాతం భుఞ్జిస్సతి, ఇమస్మింయేవ ఠానే పలుద్ధో భవిస్సతీ”తి అన్తరామగ్గే తం పిణ్డపాతం ఛడ్డేత్వా థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం తత్థ ఓలోకేన్తో న అద్దస. అథ నం ఏత్తకస్స కమ్మస్స కతత్తా వీసతివస్ససహస్సాని కతోపి సమణధమ్మో రక్ఖితుం నాసక్ఖి. ఆయుపరియోసానే పన కాలం కత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం మహాదుక్ఖం అనుభవిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే ఏకస్మిం బహ్వన్నపానే కులఘరే నిబ్బత్తి. సో పదసా గమనకాలతో పట్ఠాయ నేవ సయనే సయితుం, న భత్తం భుఞ్జితుం ఇచ్ఛతి, అత్తనో సరీరవలఞ్జమేవ ఖాదతి. “బాలతాయ అజానన్తో కరోతీ”తి తం పోసయింసు. మహల్లకకాలేపి వత్థం నివాసేతుం న ఇచ్ఛతి, నగ్గోవ విచరతి, భూమియం సయతి, అత్తనో సరీరవలఞ్జమేవ ఖాదతి. అథస్స మాతాపితరో “నాయం కులఘరస్స అనుచ్ఛవికో, కేవలం అలజ్జనకో ఆజీవకానం ఏస అనుచ్ఛవికో”తి తేసం సన్తికం నేత్వా “ఇమం దారకం పబ్బాజేథా”తి అదంసు. అథ నం తే పబ్బాజేసుం. పబ్బాజేన్తా చ పన గలప్పమాణే ఆవాటే ఠపేత్వా ద్విన్నం అంసకూటానం ఉపరిం పదరాని దత్వా తేసం ఉపరి నిసీదిత్వా తాలట్ఠిఖణ్డేన కేసే లుఞ్చింసు. అథ నే తస్స మాతాపితరో స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పక్కమింసు.

పునదివసే ఆజీవకా “ఏహి, గామం పవిసిస్సామా”తి తం వదింసు. సో “గచ్ఛథ తుమ్హే, అహం ఇధేవ భవిస్సామీ”తి న ఇచ్ఛి. అథ నం పునప్పునం వత్వా అనిచ్ఛమానం ఓహాయ అగమంసు. సోపి తేసం గతభావం ఞత్వా వచ్చకుటియా పదరం వివరిత్వా ఓరుయ్హ ఉభోహి హత్థేహి ఆలోపం ఆలోపం కత్వా గూథం ఖాది . ఆజీవకా తస్స అన్తోగామతో ఆహారం పహిణింసు. తమ్పి న ఇచ్ఛి. పునప్పునం వుచ్చమానోపి “న మే ఇమినా అత్థో. లద్ధో మే ఆహారో”తి ఆహ. “కహం లద్ధో”తి? “ఇధేవ లద్ధో”తి. ఏవం దుతియే తతియే చతుత్థేపి దివసే తేహి బహుమ్పి వుచ్చమానో “అహం ఇధేవ భవిస్సామీ”తి గామం గన్తుం న ఇచ్ఛి. ఆజీవకా “అయం దివసే దివసే నేవ గామం పవిసితుం ఇచ్ఛతి, న అమ్హేహి పహితాహారం ఆహారితుం ఇచ్ఛతి, ‘ఇధేవ మే లద్ధో’తి వదతి, కిం ను ఖో కరోతి, పరిగ్గణ్హిస్సామ న”న్తి గామం పవిసన్తా ఏకం ద్వే జనే తస్స పరిగ్గణ్హనత్థం ఓహాయ గమింసు. తే పచ్ఛతో గచ్ఛన్తా వియ హుత్వా నిలీయింసు. సోపి తేసం గతభావం ఞత్వా పురిమనయేనేవ వచ్చకుటిం ఓరుయ్హ గూథం ఖాది.

ఇతరే తస్స కిరియం దిస్వా ఆజీవకానం ఆరోచయింసు. తం సుత్వా ఆజీవకా “అహో భారియం కమ్మం, సచే సమణస్స గోతమస్స సావకా జానేయ్యుం, ‘ఆజీవకా గూథం ఖాదమానా విచరన్తీ’తి అమ్హాకం అకిత్తిం పకాసేయ్యుం, నాయం అమ్హాకం అనుచ్ఛవికో”తి తం అత్తనో సన్తికా నీహరింసు. సో తేహి నీహరితో మహాజనస్స ఉచ్చారకరణట్ఠానే పత్థరితో ఏకో పిట్ఠిపాసాణో అత్థి. తస్మిం మహన్తం సోణ్డిం, పిట్ఠిపాసాణం నిస్సాయ మహాజనస్స ఉచ్చారకరణట్ఠానం. సో తత్థ గన్త్వా రత్తిం

గూథం ఖాదిత్వా మహాజనస్స సరీరవలఞ్జనత్థాయ ఆగమనకాలే ఏకేన హత్థేన పాసాణస్స ఏకం అన్తం ఓలుబ్బ ఏకం పాదం ఉక్ఖిపిత్వా జణ్ణుకే ఠపేత్వా ఉద్ధంవాతాభిముఖో ముఖం వివరిత్వా తిట్ఠతి. మహాజనో తం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా, "భన్తే, కస్మా అయ్యో ముఖం వివరిత్వా ఠితో"తి పుచ్ఛతి. "అహం వాతభక్ఖో, అఞ్ఞో మే ఆహారో నత్థీ"తి. అథ "కస్మా ఏకం పాదం జణ్ణుకే కత్వా ఠితోసి, భన్తే"తి? "అహం ఉగ్గతపో ఘోరతపో, మయా ద్వీహి పాదేహి అక్కన్తా పథవీ కమ్పతి, తస్మా ఏకం పాదం ఉక్ఖిపిత్వా జణ్ణుకే ఠపేత్వా ఠితోమ్హి. అహఞ్హి రత్తిన్దివం ఠితకోవ వీతినామేమి, న నిసీదామి, న నిపజ్జామీ"తి. మనుస్సా నామ యేభుయ్యేన వచనమత్తమేవ సద్దహన్తి, తస్మా "అహో అచ్ఛరియం, ఏవరూపాపి నామ తపస్సినో హోన్తి, న నో ఏవరూపా దిట్ఠపుబ్బా"తి యేభుయ్యేన అఙ్గమగధవాసినో సఙ్ఖుభిత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా మాసే మాసే మహన్తం సక్కారం అభిహరన్తి. సో "అహం వాతమేవ భక్ఖామి, న అఞ్ఞం ఆహారం. అఞ్ఞఞ్హి మే ఖాదన్తస్స తపో నస్సతీ"తి తేహి అభిహటం న కిఞ్చి ఇచ్ఛతి. మనుస్సా "మా నో, భన్తే, నాసేథ, తుమ్హాదిసేన ఘోరతపేన పరిభోగే కతే అమ్హాకం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తతీ"తి పునప్పునం యాచన్తి. తస్స అఞ్ఞో ఆహారో న రుచ్చతి. మహాజనస్స పన యాచనాయ పీళితో తేహి ఆభతాని సప్పిఫాణితాదీని కుసగ్గేన జివ్హగ్గే ఠపేత్వా "గచ్ఛథ, అలం వో ఏత్తకం హితాయ సుఖాయ చా"తి ఉయ్యోజేసి. ఏవం సో పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని నగ్గో గూథం ఖాదన్తో కేసే లుఞ్చన్తో భూమియం సయమానో వీతినామేసి.

బుద్ధానమ్పి ఖో పచ్చూసకాలే లోకవోలోకనం అవిజహితమేవ హోతి. తస్మా ఏకదివసం భగవతో పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తస్స అయం జమ్బుకాజీవకో ఞాణజాలస్స అన్తో పఞ్ఞాయి. సత్థా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఆవజ్జేత్వా తస్స సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తస్సూపనిస్సయం దిస్వా "అహం ఏతం ఆదిం కత్వా ఏకం గాథం భాసిస్సామి, గాథావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతి. ఇమం కులపుత్తం నిస్సాయ మహాజనో సోత్థిభావం పాపుణిస్సతీ"తి ఞత్వా పునదివసే రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి – "ఆనన్ద, జమ్బుకాజీవకస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి. "భన్తే, కిం తుమ్హేయేవ గమిస్సథా"తి? "ఆమ, అహమేవా"తి ఏవం వత్వా సత్థా వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ తస్స సన్తికం పాయాసి.

దేవతా చిన్తయింసు – "సత్థా సాయం జమ్బుకాజీవకస్స సన్తికం గచ్ఛతి, సో చ జేగుచ్ఛే ఉచ్చారపస్సావదన్తకట్ఠకిలిట్ఠే పిట్ఠిపాసాణే వసతి, దేవం వస్సాపేతుం వట్టతీ"తి అత్తనో ఆనుభావేన తం ముహుత్తంయేవ దేవం వస్సాపేసుం. పిట్ఠిపాసాణో సుచి నిమ్మలో అహోసి. అథస్స ఉపరి పఞ్చవణ్ణం పుప్ఫవస్సం వస్సాపేసుం. సత్థా సాయం జమ్బుకాజీవకస్స సన్తికం గన్త్వా "జమ్బుకా"తి సద్దమకాసి. జమ్బుకో "కో ను ఖో ఏస, దుజ్జనో మం జమ్బుకవాదేన వదతీ"తి చిన్తేత్వా "కో ఏసో"తి ఆహ. "అహం సమణో"తి. "కిం మహాసమణా"తి? "అజ్జ మే ఏకరత్తిం ఇధ వసనట్ఠానం దేహీ"తి. "నత్థి, మహాసమణ, ఇమస్మిం ఠానే వసనట్ఠాన"న్తి . "జమ్బుక, మా ఏవం కరి, ఏకరత్తిం మే వసనట్ఠానం దేహి, పబ్బజితా నామ పబ్బజితం పత్థేన్తి, మనుస్సా మనుస్సం, పసవో పసవ"న్తి. "కిం పన త్వం పబ్బజితో"తి? "ఆమ, పబ్బజితోమ్హీ"తి. "సచే త్వం పబ్బజితో, కహం తే లాబుకం, కహం ధూమకటచ్ఛుకో, కహం యఞ్ఞసుత్తక"న్తి? ""అత్థేతం మయ్హం, విసుం విసుం పన గహేత్వా విచరణం దుక్ఖ'న్తి అబ్భన్తరేనేవ గహేత్వా చరామీ"తి. సో "చరిస్ససి త్వం ఏతం అగ్గణ్హిత్వా"తి కుజ్ఝి. అథ నం సత్థా ఆహ – "హోతు, జమ్బుక, మా కుజ్ఝి, వసనట్ఠానం మే ఆచిక్ఖా"తి. "నత్థి, మహాసమణ, ఏత్థ వసనట్ఠాన"న్తి.

సత్థా తస్స వసనట్ఠానతో అవిదూరే ఏకం పబ్భారం అత్థి, తం నిద్దిసన్తో "ఏతస్మిం పబ్భారే కో వసతీ"తి ఆహ. "నత్థి కోచి, మహాసమణా"తి. "తేన హి ఏతం మయ్హం దేహీ"తి . "త్వఞ్ఞేవ జాన, మహాసమణా"తి. సత్థా పబ్భారే నిసీదనం పఞ్ఞాపేత్వా

నిసీది. పఠమయామే చత్తారో మహారాజానో చతుద్దిసం ఏకోభాసం కరోన్తా సత్థు ఉపట్ఠానం ఆగమింసు. జమ్బుకో ఓభాసం దిస్వా "కో ఓభాసో నామేసో"తి చిన్తేసి. మజ్ఝిమయామే సక్కో దేవరాజా ఆగమి. జమ్బుకో తమ్పి దిస్వా "కో నామేసో"తి చిన్తేసి. పచ్ఛిమయామే ఏకాయ అఙ్గులియా ఏకం, ద్వీహి ద్వే, దసహి దస చక్కవాళాని ఓభాసేతుం సమత్థో మహాబ్రహ్మా సకలం అరఞ్ఞం ఏకోభాసం కరోన్తో ఆగమి. జమ్బుకో తమ్పి దిస్వా "కో ను ఖో ఏసో"తి చిన్తేత్వా పాతోవ సత్థు సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం ఠితో సత్థారం పుచ్ఛి – "మహాసమణ, తుమ్హాకం సన్తికం చతస్సో దిసా ఓభాసేన్తో కే ఆగతా"తి? "చత్తారో మహారాజానో"తి. "కిం కారణా"తి? "మం ఉపట్ఠాతు"న్తి. "కిం పన త్వం చతూహి మహారాజేహి ఉత్తరితరో"తి? "ఆమ, జమ్బుక, మహారాజూనమ్పి అతిరాజా"తి. "మజ్ఝిమయామే పన కో ఆగతో"తి? "సక్కో దేవరాజా, జమ్బుకా"తి . "కిం కారణా"తి? "మం ఉపట్ఠాతుమేవా"తి. "కిం పన త్వం సక్కదేవరాజతోపి ఉత్తరితరో"తి? "ఆమ, జమ్బుక, సక్కతోపి ఉత్తరితరోమ్హి, ఏసో పన మయ్హం గిలానుపట్ఠాకో కప్పియకారకసామణేరసదిసో"తి. "పచ్ఛిమయామే సకలం అరఞ్ఞం ఓభాసేత్వా కో ఆగతో"తి? "యం లోకే బ్రాహ్మణాదయో ఖిపిత్వా పక్ఖలిత్వా 'నమో మహాబ్రహ్మునో'తి వదన్తి, సో ఏవ మహాబ్రహ్మా"తి. "కిం పన త్వం మహాబ్రహ్మతోపి ఉత్తరితరో"తి? "ఆమ, జమ్బుక, అహఞ్హి బ్రహ్మునాపి అతిబ్రహ్మా"తి. "అచ్ఛరియోసి త్వం, మహాసమణ, మయ్హం పన పఞ్చ పణ్ణాస వస్సాని ఇధ వసన్తస్స ఏతేసు ఏకోపి మం ఉపట్ఠాతుం నాగతపుబ్బో. అహఞ్హి ఏత్తకం అద్ధానం వాతభక్ఖో హుత్వా ఠితకోవ వీతినామేసిం, న తావ తే మయ్హం ఉపట్ఠానం ఆగతపుబ్బా"తి.

అథ నం సత్థా ఆహ – జమ్బుక, త్వం లోకస్మిం అన్ధబాలం మహాజనం వఞ్చయమానో మమ్పి వఞ్చేతుకామో జాతో, నను త్వం పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని గూథమేవ ఖాది, భూమియంయేవ నిపజ్జి, నగ్గో హుత్వా విచరి, తాలట్ఠిఖణ్డేన కేసే లుఞ్చి. అథ చ పన లోకం వఞ్చేన్తో "అహం వాతభక్ఖో, ఏకపాదేన తిట్ఠామి, న నిసీదామి, న నిపజ్జామీ"తి వదేసి, "మమమ్పి వఞ్చేతుకామోసి పుబ్బేపి త్వం పాపికం లామికం దిట్ఠిం నిస్సాయ ఏత్తకం కాలం గూథభక్ఖో భూమిసయో నగ్గో విచరన్తో తాలట్ఠిఖణ్డేన కేసలుఞ్చనం పత్తో, ఇదానిపి పాపికం లామికం దిట్ఠిమేవ గణ్హాసీ"తి. "కిం పన మయా కతం, మహాసమణా"తి? అథస్స సత్థా పుబ్బే కతకమ్మం ఆచిక్ఖి. తస్స సత్థరి కథేన్తేయేవ సంవేగో ఉప్పజ్జి, హిరోత్తప్పం ఉపట్ఠితం, సో ఉక్కుటికో నిసీది. అథస్స సత్థా ఉదకసాటికం ఖిపిత్వా అదాసి. సో తం నివాసేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థాపిస్స అనుపుబ్బిం కథం కథేత్వా ధమ్మం దేసేసి. సో దేసనావసానే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ యాచి. ఏత్తావతా తస్స పురిమకమ్మం పరిక్ఖీణం. అయఞ్హి ఖీణాసవమహాథేరం చతూహి అక్కోసేహి అక్కోసిత్వా యావాయం మహాపథవీ తిగావుతాధికం యోజనం ఉస్సన్నా, తావ అవీచిమ్హి పచ్చిత్వా తత్థ పక్కావసేసేన పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని ఇమం విప్పకారం పత్తో. తేనస్స తం కమ్మం ఖీణం. వీసతి పన వస్ససహస్సాని ఇమినా కతస్స సమణధమ్మస్స ఫలం నాసేతుం న సక్కా. తస్మా సత్థా దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా "ఏహి, భిక్ఖు, చర బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా"తి ఆహ. తావదేవస్స గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి అట్ఠపరిక్ఖారధరో సట్ఠివస్సికమహాథేరో వియ అహోసి.

అఙ్గమగధవాసీనం తస్స సక్కారం గహేత్వా ఆగతదివసో కిరేస, తస్మా ఉభయరట్ఠవాసినో సక్కారం గహేత్వా ఆగతా తథాగతం దిస్వా "కిం ను ఖో అమ్హాకం అయ్యో జమ్బుకో మహా, ఉదాహు సమణో గోతమో"తి చిన్తేత్వా "సచే సమణో గోతమో మహా భవేయ్య, అయం సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గచ్ఛేయ్య, జమ్బుకాజీవకస్స పన మహన్తతాయ సమణో గోతమో ఇమస్స సన్తికం ఆగతో"తి చిన్తయింసు. సత్థా మహాజనస్స పరివితక్కం ఞత్వా, "జమ్బుక, తవ ఉపట్ఠాకానం కఙ్ఖం

ఛిన్దాహీ"తి ఆహ, సో "అహమ్పి, భన్తే, ఏత్తకమేవ పచ్చాసీసామీ"తి వత్వా చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఉట్ఠాయ తాలప్పమాణం వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా "సత్థా మే, భన్తే భగవా, సావకోహమస్మీ"తి వత్వా ఓరుయ్హ వన్దిత్వా పున ద్వితాలమత్తం తితాలమత్తన్తి ఏవం సత్తతాలమత్తం వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఓరుయ్హ అత్తనో సావకభావం జానాపేసి. తం దిస్వా మహాజనో "అహో బుద్ధా నామ అచ్చరియా అనోపమగుణా"తి చిన్తేసి. సత్థా మహాజనేన సద్ధిం కథేన్తో ఏవమాహ – "అయం ఏత్తకం కాలం తుమ్హేహి ఆభతం సక్కారం కుసగ్గేన జివ్హగ్గే ఠపేత్వా 'తపచరణం పూరేమీ'తి ఇధ నివుట్ఠో, సచేపి ఇమినా ఉపాయేన వస్ససతం తపచరణం పూరేయ్య, యా చస్స ఇదాని కాలం వా భత్తం వా కుక్కుచ్చాయిత్వా అభుఞ్జన్తస్స భత్తచ్ఛేదనకుసలచేతనా, తస్సా తం తపచరణం సోళసిం కలమ్పి న అగ్ఘతీ"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౦. "మాసే మాసే కుసగ్గేన, బాలో భుఞ్జేయ్య భోజనం;
న సో సఙ్ఖాతధమ్మానం, కలం అగ్ఘతి సోళసి"న్తి.

తస్సత్థో – సచే **బాలో** అపరిఞ్ఞాతధమ్మో సీలాదిగుణా పరిబాహిరో తిత్థాయతనే పబ్బజితో "తపచరణం పూరేస్సామీ"తి మాసే మాసే పత్తే కుసగ్గేన భోజనం భుఞ్జన్తో వస్ససతం భుఞ్జేయ్య భోజనం. **న సో సఙ్ఖాతధమ్మానం, కలం అగ్ఘతి సోళసి**న్తి సఙ్ఖాతధమ్మా వుచ్చన్తి ఞాతధమ్మా తులితధమ్మా. తేసు హేట్ఠిమకోటియా సోతాపన్నో సఙ్ఖాతధమ్మో, ఉపరిమకోటియా ఖీణాసవో. ఇమేసం సఙ్ఖాతధమ్మానం సో బాలో కలం న అగ్ఘతి సోళసిన్తి పుగ్గలాధిట్ఠానా దేసనా. అయం పనేత్థ అత్థో – యా చస్స తథా తపచరణం పూరేన్తస్స వస్ససతం చేతనా యా చ సఙ్ఖాతధమ్మానం కాలం వా భత్తం వా కుక్కుచ్చాయిత్వా అభుఞ్జన్తానం ఏకా భత్తచ్ఛేదనకుసలచేతనా, తస్సా చేతనాయ సా తావ దీఘరత్తం పవత్తచేతనా సోళసిం కలం న అగ్ఘతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యం తస్సా సఙ్ఖాతధమ్మానం చేతనాయ ఫలం, తం సోళస కోట్ఠాసే కత్వా తతో ఏకేకం పున సోళస సోళస కోట్ఠాసే కత్వా తతో ఏకస్స కోట్ఠాసస్స యం ఫలం, తదేవ తస్స బాలస్స తపచరణతో మహప్ఫలతరన్తి.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసీతి.

జమ్బుకత్థేరవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. అహిపేతవత్థు

న హి పాపం కతం కమ్మన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం అహిపేతం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే జటిలసహస్సస్స అబ్భన్తరో ఆయస్మా లక్ఖణత్థేరో చ మహామోగ్గల్లానత్థేరో చ "రాజగహే పిణ్డాయ చరిస్సామా"తి గిజ్ఝకూటతో ఓతరన్తి. తేసు ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానత్థేరో ఏకం అహిపేతం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి. అథ నం లక్ఖణత్థేరో "కస్మా, ఆవుసో, సితం పాతుకరోసీ"తి సితకారణం పుచ్ఛి. "అకాలో, ఆవుసో లక్ఖణ, ఇమస్స పఞ్హస్స, భగవతో సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాసీ"తి థేరో ఆహ. తేసు రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా భగవతో సన్తికం గన్త్వా నిసిన్నేసు లక్ఖణత్థేరో పుచ్ఛి, "ఆవుసో, మోగ్గల్లానం త్వం గిజ్ఝకూటా ఓతరన్తో సితం పాతుకరిత్వా మయా సితకారణం పుట్ఠో 'భగవతో సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాసీ'తి అవచ, కథేహి ఇదాని తం కారణ"న్తి. థేరో ఆహ – "అహం, ఆవుసో, ఏకం పేతం దిస్వా సితం పాత్వాకాసిం. తస్స ఏవరూపో అత్తభావో – మనుస్ససీసం వియ అస్స సీసం, అహిస్స వియ సేసో అత్తభావో, అహిపేతో నామేస పమాణతో

పఞ్చవీసతియోజనికో, తస్స సీసతో ఉట్ఠితా అగ్గిజాలా యావ నఙ్గుట్ఠా గచ్ఛన్తి, నఙ్గుట్ఠతో ఉట్ఠితా అగ్గిజాలా యావ సీసా, మజ్ఝేసీసతో ఉట్ఠితా ద్వే పస్సాని గచ్ఛన్తి, ద్వీహి పస్సేహి ఉట్ఠితా మజ్ఝే ఓతరన్తీ"తి . ద్విన్నంయేవ కిర పేతానం అత్తభావో పఞ్చవీసతియోజనికో, అవసేసానం తిగావుతప్పమాణో. ఇమస్స చేవ అహిపేతస్స కాకపేతస్స చ పఞ్చవీసతియోజనికో. తేసు అయం తావ అహిపేతో. కాకపేతమ్పి మహామోగ్గల్లానో గిజ్ఝకూటమత్థకే పచ్చమానం దిస్వా తస్స పుబ్బకమ్మం పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

"పఞ్చయోజనికా జివ్హా, సీసం తే నవయోజనం;
కాయో అచ్చుగ్గతో తుయ్హం, పఞ్చవీసతియోజనం;
కిం ను కమ్మం కరిత్వాన, పత్తోసి దుక్ఖమీదిస"న్తి.

అథస్స పేతో ఆచిక్ఖన్తో –

"అహం భన్తే మోగ్గల్లాన, కస్సపస్స మహేసినో;
సఙ్ఘస్స ఆభతం భత్తం, ఆహారేసిం యదిచ్ఛక"న్తి. –

గాథం వత్వా ఆహ – "భన్తే, కస్సపబుద్ధకాలే సమ్బహులా భిక్ఖూ గామం పిణ్డాయ పవిసింసు,. మనుస్సా థేరే దిస్వా సమ్పియాయమానా ఆసనసాలాయం నిసీదాపేత్వా పాదే ధోవిత్వా తేలం మక్ఖేత్వా యాగుం పాయేత్వా ఖజ్జకం దత్వా పిణ్డపాతకాలం ఆగమయమానా ధమ్మం సుణన్తా నిసీదింసు. ధమ్మకథావసానే థేరానం పత్తే ఆదాయ అత్తనో అత్తనో గేహా నానగ్గరసభోజనస్స పూరేత్వా ఆహరింసు. తదా అహం కాకో హుత్వా ఆసనసాలాయ ఛదనపిట్ఠే నిలీనో తం దిస్వా ఏకేన గహితపత్తతో తిక్ఖత్తుం ముఖం పూరేన్తో తయో కబళే అగ్గహేసిం. తం పన భత్తం నేవ సఙ్ఘస్స సన్తకం, న సఙ్ఘస్స నియమేత్వా దిన్నం, న భిక్ఖూహి గహితావసేసకం. అత్తనో అత్తనో గేహం నేత్వా మనుస్సేహి భుఞ్జితబ్బకం, కేవలం సఙ్ఘం ఉద్దిస్స అభిహటమత్తమేవ. తతో మయా తయో కబళా గహితా, ఏత్తకం మే పుబ్బకమ్మం. స్వాహం కాలం కత్వా తస్స కమ్మస్స విపాకేన అవీచిమ్హి పచ్చిత్వా తత్థ పక్కావసేసేన ఇదాని గిజ్ఝకూటే కాకపేతో హుత్వా నిబ్బత్తో ఇమం దుక్ఖం పచ్చానుభోమీ"తి. ఇదం కాకపేతస్స వత్థు.

ఇధ పన థేరో "అహిపేతం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి"న్తి ఆహ. అథస్స సత్థా సక్ఖీ హుత్వాపి ఉట్ఠాయ "సచ్చం, భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానో ఆహ. మయాపేస సమ్బోధిపత్తదివసేయేవ దిట్ఠో, అపిచాహం 'యే మే వచనం న సద్దహేయ్యుం, తేసం అహితాయ భవేయ్యా'తి పరానుద్దయాయ న కథేసి"న్తి ఆహ. **లక్ఖణసంయుత్తేపి** (సం॰ ని॰ ౨.౨౦౨ ఆదయో) హి మహామోగ్గల్లానేన దిట్ఠకాలేయేవ సత్థా తస్స సక్ఖీ హుత్వా వినీతవత్థూని కథేసి, ఇదమ్పి తేన తథేవ కథితం. తం సుత్వా భిక్ఖూ తస్స పుబ్బకమ్మం పుచ్ఛింసు. సత్థాపి తేసం కథేసి –

అతీతే కిర బారాణసిం నిస్సాయ నదీతీరే పచ్చేకబుద్ధస్స పణ్ణసాలం కరింసు. సో తత్థ విహరన్తో నిబద్ధం నగరే పిణ్డాయ చరతి. నాగరాపి సాయంపాతం గన్ధపుప్ఫాదిహత్థా పచ్చేకబుద్ధస్సూపట్ఠానం గచ్ఛన్తి. ఏకో బారాణసివాసీ పురిసో తం మగ్గం నిస్సాయ ఖేత్తం కసి. మహాజనో సాయంపాతం పచ్చేకబుద్ధస్సూపట్ఠానం గచ్ఛన్తో తం ఖేత్తం మద్దన్తో గచ్ఛతి. కస్సకో చ "మా మే ఖేత్తం మద్దథా"తి వారేన్తోపి వారేతుం నాసక్ఖి. అథస్స ఏతదహోసి – "సచే ఇమస్మిం ఠానే పచ్చేకబుద్ధస్స పణ్ణసాలా న

భవేయ్య, న మే ఖేత్తం మద్దేయ్యు”న్తి. సో పచ్చేకబుద్ధస్స పిణ్డాయ పవిట్ఠకాలే పరిభోగభాజనాని భిన్దిత్వా పణ్ణసాలం ఝాపేసి. పచ్చేకబుద్ధో తం ఝామం దిస్వా యథాసుఖం పక్కామి. మహాజనో గన్ధమాలం ఆదాయ ఆగతో ఝామపణ్ణసాలం దిస్వా “కహం ను ఖో నో అయ్యో గతో”తి ఆహ. సోపి మహాజనేనేవ సద్ధిం గతో మహాజనమజ్ఝే ఠితకోవ ఏవమాహ – “మయా తస్స పణ్ణసాలా ఝాపితా”తి. అథ నం “గణ్హథ, ఇమం పాపిమం నిస్సాయ మయం పచ్చేకబుద్ధం దట్ఠుం న లభిమ్హా”తి దణ్డాదీహి పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసుం. సో అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా యావాయం మహాపథవీ యోజనమత్తం ఉస్సన్నా, తావ నిరయే పచ్చిత్వా పక్కావసేసేన గిజ్ఝకూటే అహిపేతో హుత్వా నిబ్బత్తి. సత్థా ఇదం తస్స పుబ్బకమ్మం కథేత్వా, “భిక్ఖవే, పాపకమ్మం నామేతం ఖీరసదిసం, యథా ఖీరం దుయ్హమానమేవ న పరిణమతి. తథా కమ్మం కయిరమానమేవ న విపచ్చతి. యదా పన విపచ్చతి, తదా ఏవరూపేన దుక్ఖేన నోచతీ”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౧. “న హి పాపం కతం కమ్మం, సజ్జుఖీరంవ ముచ్చతి;
డహన్తం బాలమన్వేతి, భస్మచ్ఛన్నోవ పావకో”తి.

తత్థ **సజ్జుఖీరం వాతి** తం ఖణంయేవ ధేనుయా థనేహి నిక్ఖన్తం అబ్భుణ్హం ఖీరం న ముచ్చతి న పరిణమతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా ఇదం సజ్జుఖీరం తం ఖణఞ్ఞేవ న ముచ్చతి న పరిణమతి న పకతిం విజహతి. యస్మిం పన భాజనే దుహిత్వా గహితం యావ తత్థ తక్కాదిఅమ్బిలం న పక్ఖిపతి, యావ దధిభాజనాదికం అమ్బిలభాజనం న పాపుణాతి, తావ పకతిం అవిజహిత్వా పచ్ఛా జహతి, ఏవమేవ పాపకమ్మమ్పి కరియమానమేవ న విపచ్చతి. యది విపచ్చేయ్య, న కోచి పాపకమ్మం కాతుం విసహేయ్య. యావ పన కుసలాభినిబ్బత్తా ఖన్ధా ధరన్తి, తావ నం తే రక్ఖన్తి. తేసం భేదా అపాయే నిబ్బత్తక్ఖన్ధేసు విపచ్చతి, విపచ్చమానఞ్చ **డహన్తం బాలమన్వేతి.**“కిం వియా”తి? “**భస్మచ్ఛన్నోవ పావకో**”తి. యథా హి ఛారికాయ పటిచ్ఛన్నో వీతచ్చితఙ్గారో అక్కన్తోపి ఛారికాయ పటిచ్ఛన్నత్తా న తావ డహతి, ఛారికం పన తాపేత్వా చమ్మాదీనం డహనవసేన యావ మత్థలుఙ్గా డహన్తో గచ్ఛతి, ఏవమేవ పాపకమ్మమ్పి యేన కతం హోతి, తం బాలం దుతియే వా తతియే వా అత్తభావే నిరయాదీసు నిబ్బత్తం డహన్తం అనుగచ్ఛతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసున్తి.

అహిపేతవత్థు ద్వాదసమం.

౧౩. సట్ఠికూటపేతవత్థు

యావదేవ అనత్థాయాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సట్ఠికూటపేతం ఆరబ్భ కథేసి.

పురిమనయేనేవ హి మహామోగ్గల్లానత్థేరో లక్ఖణత్థేరేన సద్ధిం గిజ్ఝకూటా ఓరోహన్తో అఞ్ఞతరస్మిం పదేసే సితం పాత్వాకాసి. థేరేన సితకారణం పుట్ఠో “భగవతో సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా పిణ్డాయ చరిత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా నిసిన్నకాలే పున పుట్ఠో ఆహ – “అహం, ఆవుసో, ఏకం పేతం అద్దసం తిగావుతప్పమాణేన అత్తభావేన, తస్స సట్ఠి అయకూటసహస్సాని ఆదిత్తాని సమ్పజ్జలితాని ఉపరిమత్థకే పతిత్వా పతిత్వా ఉట్ఠహన్తి సీసం భిన్దన్తి,

భిన్నం భిన్నం పున సముట్ఠహతి , ఇమినా అత్తభావేన మయా ఏవరూపో అత్తభావో న దిట్ఠపుబ్బో, అహం తం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి"న్తి. పేతవత్థుస్మిఞ్హి –

"సట్ఠి కూటసహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సబ్బసో;

సీసే తుయ్హం నిపతన్తి, వోభిన్దన్తేవ మత్థక"న్తి. (పే. వ. ౮౦౮, ౮౧౦, ౮౧౩) ఆది –

ఇమమేవ పేతం సన్ధాయ వుత్తం. సత్థా థేరస్స కథం సుత్వావ, "భిక్ఖవే, మయాపేస సత్తో బోధిమణ్డే నిసిన్నేనేవ దిట్ఠో 'యే చ పన మే వచనం న సద్దహేయ్యుం, తేసం అహితాయ భవేయ్యా'తి పరేసం అనుకమ్పాయ న కథేసిం, ఇదాని పన మోగ్గల్లానస్స సక్ఖీ హుత్వా కథేమీ"తి ఆహ. తం సుత్వా భిక్ఖూ తస్స పుబ్బకమ్మం పుచ్ఛింసు. సత్థాపి నేసం కథేసి –

అతీతే కిర బారాణసియం సాళిత్తకసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్తో ఏకో పీఠసప్పి అహోసి. సో నగరద్వారే ఏకస్స వటరుక్ఖస్స హేట్ఠా నిసిన్నో సక్ఖరాని ఖిపిత్వా తస్స పణ్ణాని ఛిన్దన్తో "హత్థిరూపకం నో దస్సేహి, అస్సరూపకం నో దస్సేహీ"తి గామదారకేహి వుచ్చమానో ఇచ్ఛితిచ్ఛితాని రూపాని దస్సేత్వా తేసం సన్తికా ఖాదనీయాదీని లభతి. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో తం పదేసం పాపుణి. దారకా పీఠసప్పిం పారోహన్తరే కత్వా పలాయింసు. రఞ్ఞో ఠితమజ్ఝన్హికే రుక్ఖమూలం పవిట్ఠస్స ఛిద్దావఛిద్దచ్ఛాయా సరీరం ఫరి. సో "కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఉద్ధం ఓలోకేన్తో రుక్ఖపణ్ణేసు హత్థిరూపకాదీని దిస్వా "కస్సేతం కమ్మ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "పీఠసప్పినో"తి సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "మయ్హం పురోహితో అతిముఖరో అప్పమత్తకేపి వుత్తే బహుం భణన్తో మం ఉపద్దవేతి, సక్ఖిస్ససి తస్స ముఖే నాళిమత్తా అజలణ్డికా ఖిపితు"న్తి? "సక్ఖిస్సామి, దేవ. అజలణ్డికా ఆహరాపేత్వా పురోహితేన సద్ధిం తుమ్హే అన్తోసాణియం నిసీదథ, అహమేత్థ కత్తబ్బం జానిస్సామీ"తి. అథ రాజా తథా కారేసి. ఇతరో కత్తరియగ్గేన సాణియా ఛిద్దం కత్వా పురోహితస్స రఞ్ఞా సద్ధిం కథేన్తస్స ముఖే వివటమత్తే ఏకేకం అజలణ్డికం ఖిపి. పురోహితో ముఖం పవిట్ఠం పవిట్ఠం గిలి. పీఠసప్పీ ఖీణాసు అజలణ్డికాసు సాణిం చాలేసి. రాజా తాయ సఞ్ఞాయ అజలణ్డికానం ఖీణభావం ఞత్వా ఆహ – "ఆచరియ, అహం తుమ్హేహి సద్ధిం కథేన్తో కథం నిత్థరితుం న సక్ఖిస్సామి, తుమ్హే అతిముఖరతాయ నాళిమత్తా అజలణ్డికా గిలన్తాపి తుణ్హీభావం నాపజ్జథా"తి. బ్రాహ్మణో మఙ్కుభావం ఆపజ్జిత్వా తతో పట్ఠాయ ముఖం వివరిత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం సల్లపితుం నసక్ఖి. రాజా పీఠసప్పిగుణం అనుస్సరిత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "తం నిస్సాయ మే సుఖం లద్ధ"న్తి తుట్ఠో తస్స సబ్బట్ఠకం నామ ధనం దత్వా నగరస్స చతూసు దిసాసు చత్తారో వరగామే అదాసి. తమత్థం విదిత్వా రఞ్ఞో అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో ఇమం గాథమాహ –

"సాధు ఖో సిప్పకం నామ, అపి యాదిస కీదిసం;

పస్స ఖఞ్జప్పహారేన, లద్ధా గామా చతుద్దిసా"తి. (జా. ౧.౧.౧౦౭);

సో పన అమచ్చో తేన సమయేన అయమేవ భగవా అహోసి. అథేకో పురిసో పీఠసప్పినా లద్ధసమ్పత్తిం దిస్వా చిన్తేసి – "అయం నామ పీఠసప్పీ హుత్వా ఇమం సిప్పం నిస్సాయ మహాసమ్పత్తిం పత్తో, మయాపేతం సిక్ఖితుం వట్టతీ"తి. సో తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "ఇదం మే , ఆచరియ, సిప్పం దేథా"తి ఆహ. "న సక్కా, తాత, దాతు"న్తి. సో తేన పటిక్ఖిత్తో "హోతు, ఆరాధేస్సామి న"న్తి తస్స హత్థపాదపరికమ్మాదీని కరోన్తో చిరస్సం తం ఆరాధేత్వా పునప్పునం యాచి, పీఠసప్పీ "అయం మే అతివియ ఉపకారో"తి తం పటిబాహితుం అసక్కోన్తో సిప్పం సిక్ఖాపేత్వా "నిప్ఫన్నం తే, తాత, సిప్పం, ఇదాని కిం కరిస్ససీ"తి ఆహ. "బహి గన్త్వా సిప్పం వీమంసిస్సామీ"తి. "కిం కరిస్ససీ"తి? "గావిం వా మనుస్సం వా పహరిత్వా

మారేస్సామీ"తి. "తాతా, గావిం మారేన్తస్స సతం దణ్డో హోతి మనుస్సం మారేన్తస్స సహస్సం, త్వం సపుత్తదారోపి తం నిత్థరితుం న సక్ఖిస్ససి, మా వినస్స, యమ్హి పహటే దణ్డో నత్థి, తాదిసం నిమాతాపితికం కఞ్చి ఉపధారేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సక్ఖరా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా తాదిసం ఉపధారయమానో విచరన్తో గావిం దిస్వా "అయం ససామికా"తి పహరితుం న విసహి, మనుస్సం దిస్వా "అయం సమాతాపితికో"తి పహరితుం న విసతి.

తేన సమయేన సునేత్తో నామ పచ్చేకబుద్ధో తం నగరం నిస్సాయ పణ్ణసాలాయ విహరతి. సో తం పిణ్డాయ పవిసన్తం నగరద్వారన్తరే దిస్వా "అయం నిమాతాపితికో, ఇమస్మిం పహటే దణ్డో నత్థి, ఇమం పహరిత్వా సిప్పం వీమంసిస్సామీ"తి పచ్చేకబుద్ధస్స దక్ఖిణకణ్ణసోతం సన్ధాయ సక్ఖరం ఖిపి. సా దక్ఖిణకణ్ణసోతేన పవిసిత్వా వామేన నిక్ఖమి, దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జి. పచ్చేకబుద్ధో భిక్ఖాయ చరితుం నాసక్ఖి, ఆకాసేన పణ్ణసాలం గన్త్వా పరినిబ్బాయి. మనుస్సా పచ్చేకబుద్ధే అనాగచ్ఛన్తే "కిఞ్చి అఫాసుకం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా తత్థ గన్త్వా తం పరినిబ్బుతం దిస్వా రోదింసు పరిదేవింసు. సోపి మహాజనం గచ్ఛన్తం దిస్వా తత్థ గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధం సఞ్జానిత్వా "అయం పిణ్డాయ పవిసన్తో ద్వారన్తరే మమ సమ్ముఖీభూతో, అహం అత్తనో సిప్పం వీమంసన్తో ఇమం పహరి"న్తి ఆహ. మనుస్సా "ఇమినా కిర పాపకేన పచ్చేకబుద్ధో పహటో, గణ్హథ గణ్హథా"తి పోథేత్వా తత్థేవ నం జీవితక్ఖయం పాపేసుం. సో అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా యావాయం మహాపథవీ యోజనమత్తం ఉస్సన్నా, తావ పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన గిజ్ఝకూటమత్థకే సట్ఠికూటపేతో హుత్వా నిబ్బత్తి. సత్థా తస్స ఇమం పుబ్బకమ్మం కథేత్వా, "భిక్ఖవే, బాలస్స నామ సిప్పం వా ఇస్సరియం వా ఉప్పజ్జమానం అనత్థాయ ఉప్పజ్జతి. బాలో హి సిప్పం వా ఇస్సరియం వా లభిత్వా అత్తనో అనత్థమేవ కరోతీ"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ.

౭౨. "యావదేవ అనత్థాయ, ఞత్తం బాలస్స జాయతి;
హన్తి బాలస్స సుక్కంసం, ముద్ధమస్స విపాతయ"న్తి.

తత్థ **యావదేవాతి** అవధిపరిచ్ఛేదనత్థే నిపాతో. **ఞత్త**న్తి జాననసభావో. యం సిప్పం జానాతి , యమ్హి వా ఇస్సరియే యసే సమ్పత్తియఞ్చ ఠితో జనేన ఞాయతి, పాకటో పఞ్ఞాతో హోతి, తస్సేతం నామం. సిప్పం వా హి ఇస్సరియాదిభావో వా బాలస్స అనత్థాయేవ జాయతి. తం నిస్సాయ సో అత్తనో అనత్థమేవ కరోతి. **హన్తీ**తి వినాసేతి. **సుక్కంస**న్తి కుసలకోట్ఠాసం, బాలస్స హి సిప్పం వా ఇస్సరియం వా ఉప్పజ్జమానం కుసలకోట్ఠాసం ఘాతేన్తమేవ ఉప్పజ్జతి. **ముద్ధ**న్తి పఞ్ఞాయేతం నామం. **విపాతయ**న్తి విద్ధంసయమానం. తస్స హి తం సుక్కంసం హనన్తం పఞ్ఞాసఙ్ఖాతం ముద్ధం విపాతేన్తం విద్ధంసేన్తమేవ హన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు.

సట్ఠికూటపేతవత్థు తేరసమం.

౧౪. చిత్తగహపతివత్థు

అసన్తం భావనమిచ్ఛేయ్యాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సుధమ్మత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా మచ్ఛికాసణ్డే సముట్ఠాయ సావత్థియం నిట్ఠితా.

మచ్ఛికాసణ్డనగరస్మిఞ్హి చిత్తో నామ గహపతి పఞ్చవగ్గియానం అబ్భన్తరం మహానామత్థేరం నామ పిణ్డాయ చరమానం దిస్వా తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా పత్తం ఆదాయ గేహం పవేసేత్వా భోజేత్వా భత్తకిచ్చావసానే ధమ్మకథం సుణన్తో సోతాపత్తిఫలం పత్వా అచలసద్ధో హుత్వా అమ్బాటకవనం నామ అత్తనో ఉయ్యానం సఙ్ఘారామం కత్తుకామో థేరస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా నియ్యాదేసి. తస్మిం ఖణే "పతిట్ఠితం బుద్ధసాసన"న్తి ఉదకపరియన్తం కత్వా మహాపథవీ కమ్పి. మహాసేట్ఠి ఉయ్యానే మహావిహారం కారేత్వా సబ్బదిసాహి ఆగతానం భిక్ఖూనం వివటద్వారో అహోసి. మచ్ఛికాసణ్డే సుధమ్మత్థేరో నామ నేవాసికో అహోసి.

అపరేన సమయేన చిత్తస్స గుణకథం సుత్వా ద్వే అగ్గసావకా తస్స సఙ్గహం కత్తుకామా మచ్ఛికాసణ్డం అగమంసు. చిత్తో గహపతి తేసం ఆగమనం సుత్వా అడ్ఢయోజనమగ్గం పచ్చుగ్గన్త్వా తే ఆదాయ అత్తనో విహారం పవేసేత్వా ఆగన్తుకవత్తం కత్వా, "భన్తే, థోకం ధమ్మకథం సోతుకామోమ్హీ"తి ధమ్మసేనాపతిం యాచి. అథ నం థేరో, "ఉపాసక, అద్ధానేన ఆగతామ్హా కిలన్తరూపా. అపిచ థోకం సుణాహీ"తి తస్స ధమ్మం కథేసి. సో థేరస్స ధమ్మం సుణన్తోవ అనాగామిఫలం పాపుణి. సో ద్వే అగ్గసావకే వన్దిత్వా, "భన్తే, స్వే భిక్ఖుసహస్సేన సద్ధిం మమ గేహే భిక్ఖం గణ్హథా"తి నిమన్తేత్వా పచ్ఛా నేవాసికం సుధమ్మత్థేరం "తుమ్హేపి, భన్తే, స్వే థేరేహి సద్ధిం ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి నిమన్తేసి. సో "అయం మం పచ్ఛా నిమన్తేతీ"తి కుద్ధో పటిక్ఖిపిత్వా పునప్పునం యాచియమానోపి పటిక్ఖిపి ఏవ. ఉపాసకో "పఞ్ఞాయిస్సథ, భన్తే"తి పక్కమిత్వా పునదివసే అత్తనో నివేసనే మహాదానం సజ్జేసి. సుధమ్మత్థేరోపి పచ్చూసకాలేయేవ "కీదిసో ను ఖో గహపతినా అగ్గసావకానం సక్కారో సజ్జితో, స్వే గన్త్వా పస్సిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా పాతోవ పత్తచీవరం ఆదాయ తస్స గేహం అగమాసి.

సో గహపతినా "నిసీదథ, భన్తే"తి వుచ్చమానోపి "నాహం నిసీదామి, పిణ్డాయ చరిస్సామీ"తి వత్వా అగ్గసావకానం పటియాదితం సక్కారం ఓలోకేత్వా గహపతిం జాతియా ఘట్టేతుకామో "ఉళారో తే, గహపతి, సక్కారో, అపిచేత్థ ఏకఞ్ఞేవ నత్థీ"తి ఆహ. "కిం, భన్తే"తి? "తిలసంగుళికా, గహపతీ"తి వత్వా గహపతినా కాకోపమాయ అపసాదితో కుజ్ఝిత్వా "ఏసో తే, గహపతి, ఆవాసో, పక్కమిస్సామహ"న్తి వత్వా యావతతియం వారియమానోపి పక్కమిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా చిత్తేన చ అత్తనా చ వుత్తవచనం ఆరోచేసి. సత్థా "తయా ఉపాసకో సద్ధో పసన్నో హీనేన ఖుంసితో"తి తస్సేవ దోసం ఆరోపేత్వా పటిసారణీయకమ్మం కారాపేత్వా "గచ్ఛ, చిత్తగహపతిం ఖమాపేహీ"తి పేసేసి. సో తత్థ గన్త్వా, "గహపతి, మయ్హమేవ సో దోసో, ఖమాహి మే"తి వత్వాపి "నాహం ఖమామీ"తి తేన పటిక్ఖిత్తో మఙ్కుభూతో తం ఖమాపేతుం నాసక్ఖి. పునదేవ సత్థు సన్తికం పచ్చాగమాసి. సత్థా "నాస్స ఉపాసకో ఖమిస్సతీ"తి జానన్తోపి "మానథద్ధో ఏస, తింసయోజనం తావ మగ్గం గన్త్వా పచ్చాగచ్ఛతూ"తి ఖమనూపాయం అనాచిక్ఖిత్వావ ఉయ్యోజేసి. అథస్స పునాగతకాలే నిహతమానస్స అనుదూతం దత్వా "గచ్ఛ, ఇమినా సద్ధిం గన్త్వా ఉపాసకం ఖమాపేహీ"తి వత్వా "సమణేన నామ 'మయ్హం విహారో, మయ్హం నివాసట్ఠానం, మయ్హం ఉపాసకో, మయ్హం ఉపాసికా'తి మానం వా ఇస్సం వా కాతుం న వట్టతి. ఏవం కరోన్తస్స హి ఇచ్ఛామానాదయో కిలేసా వడ్ఢన్తీ"తి అనుసన్ధిం ఘట్టేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౭౩. "అసన్తం భావనమిచ్ఛేయ్య, పురేక్ఖారఞ్చ భిక్ఖుసు;
ఆవాసేసు ఇస్సరియం, పూజా పరకులేసు చ.

౭౪. మమేవ కత మఞ్ఞన్తు, గిహీ పబ్బజితా ఉభో.

మమేవాతివసా అస్సు, కిచ్చాకిచ్చేసు కిస్మిచి;
ఇతి బాలస్స సఙ్కప్పో, ఇచ్ఛా మానో చ వడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **అసన్త**న్తి యో బాలో భిక్ఖు అవిజ్జమానం సమ్భావనం ఇచ్ఛేయ్య, “అస్సద్ధోవ సమానో ‘సద్ధోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతీ”తి. **పాపిచ్ఛతా**నిద్దేసే (విభ॰ ౮౫౧) వుత్తనయేనేవ బాలో “అసద్ధో దుస్సీలో అప్పస్సుతో అప్పవివిత్తో కుసీతో అనుపట్ఠితస్సతి అసమాహితో దుప్పఞ్ఞో అఖీణాసవోవ సమానో ‘అహో వత మం జనో అయం సద్ధో, సీలవా, బహుస్సుతో, పవివిత్తో, ఆరద్ధవీరియో, ఉపట్ఠితస్సతి, సమాహితో, పఞ్ఞవా , ఖీణాసవో’తి జానేయ్యా”తి ఇదం అసన్తసమ్భావనం ఇచ్ఛతి. **పురేక్ఖార**న్తి పరివారం. “అహో వత మం సకలవిహారే భిక్ఖూ పరివారేత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తా విహరేయ్యు”న్తి ఏవం ఇచ్ఛాచారే ఠత్వా పురేక్ఖారఞ్చ భిక్ఖూసు ఇచ్ఛతి. **ఆవాసేసూ**తి సఙ్ఘికేసు చ ఆవాసేసు యాని విహారమజ్ఝే పణీతసేనాసనాని, తాని అత్తనో సన్దిట్ఠసమ్భత్తాదీనం భిక్ఖూనం “తుమ్హే ఇధ వసథా”తి విచారేన్తో సయమ్పి వరతరం సేనాసనం పలిబోధేన్తో, సేసానం ఆగన్తుకభిక్ఖూనం పచ్ఛన్తిమాని లామకసేనాసనాని చేవ అమనుస్సపరిగ్గహితాని చ “తుమ్హే ఇధ వసథా”తి విచారేన్తో ఆవాసేసు ఇస్సరియం ఇచ్ఛతి. **పూజా పరకులేసు చా**తి నేవ మాతాపితూనం న ఞాతకానం పరేసుయేవ కులేసు “అహో వతిమే మయ్హమేవ దదేయ్యుం, న అఞ్ఞేస”న్తి ఏవం చతుప్పచ్చయేహి పూజం ఇచ్ఛతి.

మమేవ కత మఞ్ఞన్తూతి యస్స చ బాలస్స “యంకిఞ్చి విహారే ఉపోసథాగారాదికరణవసేన కతం నవకమ్మం, తం సబ్బం అమ్హాకం థేరేన కతన్తి ఏవం గిహీ చ పబ్బజితా చ ఉభోపి మమేవ నిస్సాయ కతం పరికమ్మం నిట్ఠితం మఞ్ఞన్తూ”తి సఙ్కప్పో ఉప్పజ్జతి. **మమేవాతివసా** అస్సూతి “గిహీ చ పబ్బజితా చ సబ్బేపి మమేవ వసే వత్తన్తు, సకటగోణవాసిఫరసుఆదీని వా లద్ధబ్బాని హోన్తు, అన్తమసో యాగుమత్తమ్పి తాపేత్వా పివనాదీని వా, ఏవరూపేసు కిచ్చాకిచ్చేసు ఖుద్దకమహన్తేసు కరణీయేసు కిస్మిఞ్చి ఏకకిచ్చేపి మమేవ వసే వత్తన్తు, మమేవ ఆపుచ్ఛిత్వా కరోన్తూ”తి సఙ్కప్పో ఉప్పజ్జతి. **ఇతి బాలస్సా**తి యస్స బాలస్స సా చ ఇచ్ఛా అయఞ్చ ఏవరూపో సఙ్కప్పో ఉప్పజ్జతి, తస్స నేవ విపస్సనా, న మగ్గఫలాని వడ్ఢన్తి. కేవలం పనస్స చన్దోదయే సముద్దస్స ఉదకం వియ ఛసు ద్వారేసు ఉప్పజ్జమానా తణ్హా చేవ నవవిధమానో చ వడ్ఢతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సుధమ్మత్థేరోపి ఇమం ఓవాదం సుత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పదక్ఖిణం కత్వా తేన అనుదూతేన భిక్ఖునా సద్ధిం గన్త్వా ఉపాసకస్స చక్ఖుపథే ఆపత్తిం పటికరిత్వా ఉపాసకం ఖమాపేసి. సో ఉపాసకేన “ఖమామహం, భన్తే, సచే మయ్హం దోసో అత్థి, ఖమథ మే”తి పటిఖమాపితో సత్థారా దిన్నే ఓవాదే ఠత్వా కతిపాహేనేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. ఉపాసకోపి చిన్తేసి – “మయా సత్థారం అదిస్వావ సోతాపత్తిఫలం పత్తం, అదిస్వా ఏవ అనాగామిఫలే పతిట్ఠితో, సత్థారం మే దట్ఠుం వట్టతీ”తి. సో తిలతణ్డులసప్పిఫాణితవత్థచ్ఛాదనాదీహి పరిపూరాని పఞ్చ సకటసతాని యోజాపేత్వా “సత్థారం దట్ఠుకామా ఆగచ్ఛన్తు, పిణ్డపాతాదీహి న కిలమిస్సన్తీ”తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరోచాపేత్వా భిక్ఖునీసఙ్ఘస్సాపి ఉపాసకానమ్పి ఉపాసికానమ్పి ఆరోచాపేసి. తేన సద్ధిం పఞ్చసతా పఞ్చసతా భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ ఉపాసకా చ ఉపాసికాయో చ నిక్ఖమింసు. సో తేసఞ్చేవ అత్తనో పరిసాయ చాతి తిణ్ణం జనసహస్సానం యథా తింసయోజనే మగ్గే యాగుభత్తాదీహి కిఞ్చి వేకల్లం న హోతి, తథా సంవిదహి. తస్స పన నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా యోజనే యోజనే దేవతా

ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా దిబ్బేహి యాగుఖజ్జకభత్తపానకాదీహి తం మహాజనం ఉపట్ఠహింసు, కస్సచి కేనచి వేకల్లం న హోతి. ఏవం దేవతాహి ఉపట్ఠియమానో దేవసికం యోజనం గచ్ఛన్తో మాసేన సావత్థిం పాపుణి, పఞ్చ సకటసతాని యథాపూరితానేవ అహేసుం. దేవతాహి చేవ మనుస్సేహి చ అభిహటం పణ్ణాకారం విస్సజ్జేన్తోవ అగమాసి.

సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఆహ – "ఆనన్ద, అజ్జ వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ చిత్తో గహపతి పఞ్చహి ఉపాసకసతేహి పరివుతో ఆగన్త్వా మం వన్దిస్సతీ"తి. "కిం పన, భన్తే, తస్స తుమ్హాకం వన్దనకాలే కిఞ్చి పాటిహారియం భవిస్సతీ"తి? "భవిస్సతి, ఆనన్దా"తి. "కిం, భన్తే"తి? తస్స ఆగన్త్వా "మం వన్దనకాలే రాజమానేన అట్ఠకరీసమత్తే పదేసే జణ్ణుకమత్తేన ఓధినా పఞ్చవణ్ణానం దిబ్బపుప్ఫానం ఘనవస్సం వస్సిస్సతీ"తి. తం కథం సుత్వా నగరవాసినో "ఏవం మహాపుఞ్ఞో కిర చిత్తో నామ గహపతి ఆగన్త్వా అజ్జ సత్థారం వన్దిస్సతి, ఏవరూపం కిర పాటిహారియం భవిస్సతి, మయమ్పి తం మహాపుఞ్ఞం దట్ఠుం లభిస్సామా"తి పణ్ణాకారం ఆదాయ మగ్గస్స ఉభోసు పస్సేసు అట్ఠంసు. విహారసమీపే ఆగతకాలే పఞ్చ భిక్ఖుసతాని పఠమం ఆగమింసు. చిత్తో గహపతి, "అమ్మా, తుమ్హే పచ్ఛతో ఆగచ్ఛథా"తి మహాఉపాసికాయో ఠపేత్వా పఞ్చహి ఉపాసకసతేహి పరివుతో సత్థు సన్తికం అగమాసి. బుద్ధానం సమ్ముఖట్ఠానే పన ఠితా వా నిసిన్నా వా ఇతో వా ఏత్తో వా న హోన్తి, బుద్ధవీథియా ద్వీసు పస్సేసు నిచ్చలావ తిట్ఠన్తి. చిత్తో గహపతి మహన్తం బుద్ధవీథిం ఓక్కమి. తీణి ఫలాని పత్తేన అరియసావకేన ఓలోకితోలోకితట్ఠానం కమ్పి. "ఏసో కిర చిత్తో గహపతీ"తి మహాజనో ఓలోకేసి . సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఛబ్బణ్ణానం బుద్ధరస్మీనం అన్తో పవిసిత్వా ద్వీసు గోప్ఫకేసు సత్థు పాదే గహేత్వా వన్ది. తం ఖణఞ్ఞేవ వుత్తప్పకారం పుప్ఫవస్సం వస్సి, సాధుకారసహస్సాని పవత్తయింసు. సో ఏకమాసం సత్థు సన్తికే వసి, వసమానో చ సకలం బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం విహారేయేవ నిసీదాపేత్వా మహాదానం అదాసి, అత్తనా సద్ధిం ఆగతేపి అన్తోవిహారేయేవ కత్వా పటిజగ్గి. ఏకదివసమ్పి అత్తనో సకటేసు కిఞ్చి గహేతబ్బం నాహోసి, దేవమనుస్సేహి ఆభతపణ్ణాకారేనేవ దానం అదాసి, సబ్బకిచ్చాని అకాసి. సో సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, అహం 'తుమ్హాకం దానం దస్సామీ'తి ఆగచ్ఛన్తో మాసం అన్తరామగ్గే అహోసిం. ఇధేవ మే మాసో వీతివత్తో, మయా ఆభతం పణ్ణాకారం కిఞ్చి గహేతుం న లభామి, ఏత్తకం కాలం దేవమనుస్సేహి ఆభతపణ్ణాకారేనేవ దానం అదాసిం, సోహం సచేపి ఇధ సంవచ్ఛరం వసిస్సామి, నేవ మమ దేయ్యధమ్మం దాతుం లభిస్సామి. అహం సకటాని ఓతారేత్వా గన్తుం ఇచ్ఛామి, పటిసామనట్ఠానం మే ఆరోచాపేథా"తి.

సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఆహ – "ఆనన్ద, ఉపాసకస్స ఏకం పదేసం తుచ్ఛం కారేత్వా దేహీ"తి. థేరో తథా అకాసి. కప్పియభూమి (మహావ. ౨౯౫) కిర చిత్తస్స గహపతినో అనుఞ్ఞాతా. ఉపాసకోపి అత్తనా సద్ధిం ఆగతేహి తీహి జనసహస్సేహి సద్ధిం తుచ్ఛసకటేహి పున మగ్గం పటిపజ్జి. దేవమనుస్సా ఉట్ఠాయ, "అయ్య, తయా తుచ్ఛసకటేహి గమనకమ్మం కత"న్తి సత్తహి రతనేహి సకటాని పూరయింసు. సో అత్తనో ఆభతపణ్ణాకారేనేవ మహాజనం పటిజగ్గన్తో అగమాసి. ఆనన్దత్థేరో సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, తుమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛన్తోపి మాసేన ఆగతో, ఇధాపి మాసమేవ వుట్ఠో, ఏత్తకం కాలం దేవమనుస్సేహి అభిహటపణ్ణాకారేనేవ మహావదానం అదాసి, ఇదాని పఞ్చ సకటసతాని తుచ్ఛాని కత్వా మాసేనేవ కిర గమిస్సతి, దేవమనుస్సా పనస్స ఉట్ఠాయ, 'అయ్య , తయా తుచ్ఛసకటేహి గమనకమ్మం కత'న్తి పఞ్చ సకటసతాని సత్తరతనేహి పూరయింసు. సో పున అత్తనో ఆభతపణ్ణాకారేనేవ కిర మహాజనం పటిజగ్గన్తో గమిస్సతీ"తి. "కిం పన, భన్తే, ఏతస్స తుమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛన్తస్సేవాయం సక్కారో ఉప్పజ్జతి, ఉదాహు అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్సాపి ఉప్పజ్జతీ"తి? "ఆనన్ద, మమ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తస్సాపి అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్సాపి ఏతస్స ఉప్పజ్జతేవ. అయఞ్హి ఉపాసకో సద్ధో

పసన్నో సమ్పన్నసీలో, ఏవరూపో పుగ్గలో యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవస్స లాభసక్కారో నిబ్బత్తతీ”తి వత్వా సత్థా ఇమం పకిణ్ణకవగ్గే గాథమాహ –

“సద్ధో సీలేన సమ్పన్నో, యసో భోగసమప్పితో;

యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవ పూజితో”తి. (ధ॰ ప॰ ౩౦౩);

అత్థో పనస్సా తత్థేవ ఆవిభవిస్సతి.

ఏవం వుత్తే ఆనన్దత్థేరో చిత్తస్స పుబ్బకమ్మం పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా ఆచిక్ఖన్తో ఆహ –

ఆనన్ద, అయం పదుముత్తరస్స భగవతో పాదమూలే కతాభినీహారో కప్పసతసహస్సం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా కస్సపబుద్ధకాలే మిగలుద్దకకులే నిబ్బత్తో వుద్ధిమన్వాయ ఏకదివసం దేవే వస్సన్తే మిగానం మారణత్థాయ సత్తిం ఆదాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా మిగే ఓలోకేన్తో ఏకస్మిం అకటపబ్భారే ససీసం పారుపిత్వా ఏకం భిక్ఖుం నిసిన్నం దిస్వా “ఏకో, అయ్యో, సమణధమ్మం కరోన్తో నిసిన్నో భవిస్సతి, భత్తమస్స ఆహరిస్సామీ”తి వేగేన గేహం గన్త్వా ఏకస్మిం ఉద్ధనే హియ్యో, ఆభతమంసం, ఏకస్మిం భత్తం పచాపేత్వా అఞ్ఞే పిణ్డపాతచారికే భిక్ఖూ దిస్వా తేసమ్పి పత్తే ఆదాయ పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం సమ్పాదేత్వా, “అయ్యే, పరివిసథా”తి అఞ్ఞం ఆణాపేత్వా తం భత్తం పుటకే పక్ఖిపిత్వా ఆదాయ గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే నానాపుప్ఫాని ఓచినిత్వా పత్తపుటే కత్వా థేరస్స నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా “మయ్హం, భన్తే, సఙ్గహం కరోథా”తి వత్వా పత్తం ఆదాయ పూరేత్వా థేరస్స హత్థే ఠపేత్వా తేహి పుప్ఫేహి పూజం కత్వా “యథా మే అయం రసపిణ్డపాతో పుప్ఫపూజాయ సద్ధిం చిత్తం తోసేసి, ఏవం నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే పణ్ణాకారసహస్సాని ఆదాయ ఆగన్త్వా మయ్హం చిత్తం తోసేన్తు, పఞ్చవణ్ణకుసుమవస్సఞ్చ వస్సతూ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి, నిబ్బత్తట్ఠానే జణ్ణుకమత్తేన ఓధినా దిబ్బపుప్ఫవస్సం వస్సి. ఇదానిపిస్స జాతదివసే చేవ ఇధ చ ఆగతస్స పుప్ఫవస్సవస్సనఞ్చ పణ్ణాకారాభిహారో చ సత్తహి రతనేహి సకటపూరణఞ్చ తస్సేవ కమ్మస్స నిస్సన్దోతి.

చిత్తగహపతివత్థు చుద్దసమం.

౧౫. వనవాసీతిస్ససామణేరవత్థు

అఞ్ఞా హి లాభూపనిసాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వనవాసికతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా రాజగహే సముట్ఠితా.

సారిపుత్తత్థేరస కిర పితు వఙ్గన్తబ్రాహ్మణస్స సహాయకో మహాసేనబ్రాహ్మణో నామ రాజగహే వసతి. సారిపుత్తత్థేరో ఏకదివసం పిణ్డాయ చరన్తో తస్మిం అనుకమ్పాయ తస్స గేహద్వారం అగమాసి. సో పన పరిక్ఖీణవిభవో దలిద్దో. సో “మమ పుత్తో మయ్హం గేహద్వారం పిణ్డాయ చరితుం ఆగతో భవిస్సతి, అహఞ్చమ్హి దుగ్గతో, మయ్హం దుగ్గతభావం న జానాతి మఞ్ఞే, నత్థి మే కోచి దేయ్యధమ్మో”తి థేరస్స సమ్ముఖా భవితుం అసక్కోన్తో నిలీయి. థేరో అపరమ్పి దివసం అగమాసి, బ్రాహ్మణో తథేవ నిలీయి. “కిఞ్చిదేవ లభిత్వా దస్సామీ”తి చిన్తేన్తోపి నాలభి. అథేకదివసం ఏకస్మిం బ్రాహ్మణవాచకే థూలసాటకేన సద్ధిం పాయసపాతిం లభిత్వా ఆదాయ గేహం గన్త్వావ థేరం అనుస్సరి, “ఇమం పిణ్డపాతం మయా థేరస్స దాతుం

వట్టతీ"తి. థేరోపి తం ఖణం ఝానం సమాపజ్జిత్వా సమాపత్తితో వుట్ఠాయ తం బ్రాహ్మణం దిస్వా "బ్రాహ్మణో దేయ్యధమ్మం లభిత్వా మమ ఆగమనం పచ్చాసీసతి, మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ"తి సఙ్ఘాటిం పారుపిత్వా పత్తం ఆదాయ తస్స గేహద్వారే ఠితమేవ అత్తానం దస్సేసి.

బ్రాహ్మణో థేరం దిస్వావ చిత్తం పసీది. అథ నం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా అన్తోగేహే నిసీదాపేత్వా పాయసపాతిం గహేత్వా థేరస్స పత్తే ఆకిరి . థేరో ఉపడ్ఢం సమ్పటిచ్ఛిత్వా హత్థేన పత్తం పిదహి. అథ నం బ్రాహ్మణో ఆహ – "భన్తే, ఏకపటివీసమత్తోవ అయం పాయసో, పరలోకసఙ్గహం మే కరోథ, మా ఇధలోకసఙ్గహం, నిరవసేసమేవ దాతుకామోమ్హీ"తి సబ్బం ఆకిరి. థేరో తత్థేవ పరిభుఞ్జి. అథస్స భత్తకిచ్చపరియోసానే తమ్బ సాటకం దత్వా వన్దిత్వా ఏవమాహ – "భన్తే, అహమ్పి తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మమేవ పాపుణేయ్య"న్తి. థేరో "ఏవం హోతు బ్రాహ్మణా"తి తస్స అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమన్తో అనుపుబ్బేన చారికం చరన్తో జేతవనం అగమాసి. "దుగ్గతకాలే దిన్నదానం పన అతివియ తోసేతీ"తి బ్రాహ్మణోపి తం దానం దత్వా పసన్నచిత్తో సోమనస్సజాతో థేరే అధిమత్తం సినేహమకాసి. సో థేరే సినేహేనేవ కాలం కత్వా సావత్థియం థేరస్సూపట్ఠాకకులే పటిసన్ధిం గణ్హి . తంఖణేయేవ పనస్స మాతా "కుచ్ఛియం మే గబ్భో పతిట్ఠితో"తి ఞత్వా సామికస్స ఆరోచేసి. సో తస్సా గబ్భపరిహారం అదాసి.

తస్సా అచ్చుణ్హఅతిసీతఅతిఅమ్బిలాదిపరిభోగం వజ్జేత్వా సుఖేన గబ్భం పరిహరియమానాయ ఏవరూపో దోహళో ఉప్పజ్జి "అహో వతాహం సారిపుత్తత్థేరప్పముఖాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని నిమన్తేత్వా గేహే నిసీదాపేత్వా అసమ్భిన్నఖీరపాయసం దత్వా సయమ్పి కాసాయవత్థాని పరిదహిత్వా సువణ్ణసరకం ఆదాయ ఆసనపరియన్తే నిసీదిత్వా ఏతేసం భిక్ఖూనం ఉచ్ఛిట్ఠపాయసం పరిభుఞ్జేయ్య"న్తి. తస్సా కిర సో కాసాయవత్థపరిదహనే దోహళో కుచ్ఛియం పుత్తస్స బుద్ధసాసనే పబ్బజ్జాయ పుబ్బనిమిత్తం అహోసి. అథస్సా ఞాతకా "ధమ్మికో నో ధీతాయ దోహళో"తి సారిపుత్తత్థేరం సఙ్ఘత్థేరం కత్వా పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అసమ్భిన్నఖీరపాయసం అదంసు. సాపి ఏకం కాసావం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా సువణ్ణసరకం గహేత్వా ఆసనపరియన్తే నిసిన్నా ఉచ్ఛిట్ఠపాయసం పరిభుఞ్జి, దోహళో పటిప్పస్సమ్భి. తస్సా యావ గబ్భవుట్ఠానా అన్తరన్తరా కతమఙ్గలేసుపి, దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాతాయ కతమఙ్గలేసుపి సారిపుత్తత్థేరప్పముఖానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అప్పోదకమధుపాయసమేవ అదంసు. పుబ్బే కిరేస దారకేన బ్రాహ్మణకాలే దిన్నపాయసస్స నిస్సన్దో.

జాతమఙ్గలదివసే పన తం దారకం పాతోవ న్హాపేత్వా మణ్డేత్వా సిరిసయనే సతసహస్సగ్ఘనికస్స కమ్బలస్స ఉపరి నిపజ్జాపేసుం. సో తత్థ నిపన్నకోవ థేరం ఓలోకేత్వా "అయం మే పుబ్బాచరియో, మయా థేరం నిస్సాయ అయం సమ్పత్తి లద్ధా, మయా ఇమస్స ఏకం పరిచ్చాగం కాతుం వట్టతీ"తి సిక్ఖాపదగహణత్థాయ ఆనీయమానో తం కమ్బలం చూళఙ్గులియా వేఠేత్వా అగ్గహేసి. అథస్స "అఙ్గులియం కమ్బలో లగ్గో"తి తే తం హరితుం ఆరభింసు. సో పరోది. ఞాతకా "అపేథ, మా దారకం రోదాపేథా"తి కమ్బలేనేవ సద్ధిం ఆనయింసు. సో థేరం వన్దనకాలే కమ్బలతో అఙ్గులిం అపకడ్ఢిత్వా కమ్బలం థేరస్స పాదమూలే పాతేసి. ఞాతకా "దహరకుమారేన అజానిత్వా కత"న్తి అవత్వా "పుత్తేన నో దిన్నం, పరిచ్చత్తమేవ హోతు, భన్తే"తి వత్వా, "భన్తే, సతసహస్సగ్ఘనికేన కమ్బలేన పూజాకారకస్స తుమ్హాకం దాసస్స సిక్ఖాపదాని దేథా"తి ఆహంసు. "కో నామో అయం దారకో"తి? "భన్తే, అయ్యేన సమాననామకో , తిస్సో నామేస భవిస్సతీ"తి. థేరో కిర గిహికాలే ఉపతిస్సమాణవో నామ అహోసి. మాతాపిస్స చిన్తేసి – "న మయా పుత్తస్స అజ్ఝాసయో భిన్దితబ్బో"తి. ఏవం దారకస్స

నామకరణమఙ్గలం కత్వా పున తస్స ఆహారపరిభోగమఙ్గలేపి పున తస్స కణ్ణవిజ్ఝనమఙ్గలేపి దుస్సగహణమఙ్గలేపి చూళాకప్పనమఙ్గలేపి సారిపుత్తత్థేరప్పముఖానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అప్పోదకమధుపాయసమేవ అదంసు.

దారకో వుద్ధిమన్వాయ సత్తవస్సికకాలే మాతరం ఆహ – "అమ్మ, థేరస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి. "సాధు, తాత, పుబ్బేవాహం 'న మయా పుత్తస్స అజ్ఝాసయో భిన్దితబ్బో'తి మనం అకాసిం, పబ్బజ, పుత్తా"తి థేరం నిమన్తాపేత్వా తస్స ఆగతస్స భిక్ఖఞ్చ దత్వా, "భన్తే, తుమ్హాకం దాసో 'పబ్బజిస్సామీ'తి వదతి, ఇమం ఆదాయ సాయం విహారం ఆగమిస్సామా"తి థేరం ఉయ్యోజేత్వా సాయన్హసమయే మహన్తేన సక్కారసమ్మానేన పుత్తం ఆదాయ విహారం గన్త్వా థేరస్స నియ్యాదేసి. థేరో తేన సద్ధిం కథేసి – "తిస్స, పబ్బజ్జా నామ దుక్కరా, ఉణ్హేన అత్థే సతి సీతం లభతి, సీతేన అత్థే సతి ఉణ్హం లభతి, పబ్బజితా కిచ్ఛేన జీవన్తి, త్వఞ్చ సుఖేధితో"తి. "భన్తే, అహం తుమ్హేహి వుత్తనియామేనేవ సబ్బం కాతుం సక్ఖిస్సామీ"తి. థేరో "సాధూ"తి వత్వా తస్స పటికూలమనసికారవసేన తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా తం పబ్బాజేసి. సకలమ్పి హి ద్వత్తింసాకారం కథేతుం వట్టతియేవ. సబ్బం కథేతుం అసక్కోన్తేన పన తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం కథేతబ్బమేవ. ఇదఞ్హి కమ్మట్ఠానం సబ్బబుద్ధానం అవిజహితమేవ. కేసాదీసు ఏకేకకోట్ఠాసేసు అరహత్తం పత్తానం భిక్ఖూనమ్పి భిక్ఖునీనమ్పి ఉపాసకానమ్పి ఉపాసికానమ్పి పరిచ్ఛేదో నత్థి. అబ్యత్తా భిక్ఖూ పన పబ్బజేన్తా అరహత్తస్సూపనిస్సయం నాసేన్తి. తస్మా థేరో కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేత్వా దససు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి.

మాతాపితరో పుత్తస్స పబ్బజితసక్కారం కరోన్తా సత్తాహం విహారేయేవ బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అప్పోదకమధుపాయసమేవ అదంసు. భిక్ఖూపి "నిబద్ధం అప్పోదకమధుపాయసం పరిభుఞ్జితుం న సక్కోమా"తి ఉజ్ఝాయింసు. తస్సపి మాతాపితరో సత్తమే దివసే సాయం గేహం అగమంసు. సామణేరో అట్ఠమే దివసే భిక్ఖూహి సద్ధిం పిణ్డాయ పావిసి. సావత్థివాసినో "సామణేరో కిర అజ్జ పిణ్డాయ పవిసిస్సతి, సక్కారమస్స కరిస్సామా"తి పఞ్చహి సాటకసతేహి చుమ్బటకాని కత్వా పఞ్చ పిణ్డపాతసతాని సజ్జేత్వా ఆదాయ పటిపథే ఠత్వా అదంసు, పునదివసే విహారస్స ఉపవనం ఆగన్త్వా అదంసు. ఏవం సామణేరో ద్వీహేవ దివసేహి సాటకసహస్సేహి సద్ధిం పిణ్డపాతసహస్సం లభిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దాపేసి. బ్రాహ్మణకాలే దిన్నధూలసాటకస్స కిరేస నిస్సన్దో. అథస్స భిక్ఖూ "పిణ్డపాతదాయకతిస్సో"తి నామం కరింసు.

పునేకదివసం సామణేరో సీతకాలే విహారచారికం చరన్తో భిక్ఖూ తత్థ తత్థ అగ్గిసాలాదీసు విసిబ్బేన్తే దిస్వా ఆహ – "కిం, భన్తే, విసిబ్బేన్తా నిసిన్నాత్థా"తి? "సీతం నో పీళేతి సామణేరా"తి. "భన్తే, సీతకాలే నామ కమ్బలం పారుపితుం వట్టతి. సో హి సీతం పటిబాహితుం సమత్థో"తి. సామణేర "త్వం మహాపుఞ్ఞో కమ్బలం లభేయ్యాసి, అమ్హాకం కుతో కమ్బలో"తి. "తేన హి, భన్తే, కమ్బలత్థికా మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తూ"తి సకలవిహారే ఆరోచాపేసి. అథ భిక్ఖూ "సామణేరేన సద్ధిం గన్త్వా కమ్బలం ఆహరిస్సామా"తి సత్తవస్సికసామణేరం నిస్సాయ సహస్సమత్తా భిక్ఖూ నిక్ఖమింసు. సో "ఏత్తకానం భిక్ఖూనం కుతో కమ్బలం లభిస్సామీ"తి చిత్తమ్పి అనుప్పాదేత్వా తే ఆదాయ నగరాభిముఖో పాయాసి. సుదిన్నస్స హి దానస్స ఏవరూపో ఆనుభావో హోతి. సో బహినగరేయేవ ఘరపటిపాటియా చరన్తో పఞ్చ కమ్బలసతాని లభిత్వా అన్తోనగరం పావిసి. మనుస్సా ఇతో చితో చ కమ్బలే ఆహరన్తి.

ఏకో పన పురిసో ఆపణద్వారేన ఆగచ్ఛన్తో పఞ్చ కమ్బలసతాని పసారేత్వా నిసిన్నం ఏకం ఆపణికం దిస్వా ఆహ – "అమ్భో, ఏకో సామణేరో కమ్బలే సంహరన్తో ఆగచ్ఛతి, తవ కమ్బలే పటిచ్ఛాదేహీ"తి? "కిం పన సో దిన్నకే గణ్హాతి,

ఉదాహు అదిన్నకే”తి? “దిన్నకే గణ్హాతీ”తి . “ఏవం సన్తే సచే ఇచ్ఛామి, దస్సామి, నో చే, న దస్సామి, గచ్ఛ త్వ”న్తి ఉయ్యోజేసి. మచ్ఛరినో హి అన్ధబాలా ఏవరూపేసు దానం దదమానేసు మచ్ఛరాయిత్వా అసదిసదానం దిస్వా మచ్ఛరాయన్తో కాళో (ధ. ప. ౧౭౭) వియ నిరయే నిబ్బత్తన్తి. ఆపణికో చిన్తేసి – “అయం పురిసో అత్తనో ధమ్మతాయ ఆగచ్ఛమానో ‘తవ కమ్బలే పటిచ్ఛాదేహీ’తి మం ఆహ. ‘సచేపి సో దిన్నకం గణ్హా’తి, అహం పన ‘మమ సన్తకం సచే ఇచ్ఛామి, దస్సామి, నో చే, న దస్సామీ’తి అవచం, దిట్ఠకం పన అదేన్తస్స లజ్జా ఉప్పజ్జతి, అత్తనో సన్తకం పటిచ్ఛాదేన్తస్స దోసో నత్థి, ఇమేసు పఞ్చకమ్బలసతేసు ద్వే కమ్బలాని సతసహస్సగ్ఘనికాని, ఇమానేవ పటిచ్ఛాదేతుం వట్టతీ”తి. ద్వేపి కమ్బలే దసాయ దసం సమ్బన్ధిత్వా తేసం అన్తరే పక్ఖిపిత్వా పటిచ్ఛాదేసి. సామణేరోపి భిక్ఖుసహస్సేన సద్ధిం తం పదేసం పాపుణి. ఆపణికస్స సామణేరం దిస్వావ పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జి, సకలసరీరం సినేహేన పరిపుణ్ణం అహోసి. సో చిన్తేసి – “తిట్ఠతు కమ్బలాని, ఇమం దిస్వా హదయమంసమ్పి దాతుం యుత్త”న్తి. తే ద్వేపి కమ్బలే నీహరిత్వా సామణేరస్స పాదమూలే ఠపేత్వా వన్దిత్వా, “భన్తే, తయా దిట్ఠధమ్మస్స భాగీ అస్స”న్తి అవచ. సోపిస్స “ఏవం హోతూ”తి అనుమోదనం అకాసి.

సామణేరో అన్తోనగరేపి పఞ్చ కమ్బలసతాని లభి. ఏవం ఏకదివసంయేవ కమ్బలసహస్సం లభిత్వా భిక్ఖుసహస్సస్స అదాసి. అథస్స కమ్బలదాయకతిస్సత్థేరోతి నామం కరింసు. ఏవం నామకరణదివసే దిన్నకమ్బలో సత్తవస్సికకాలే కమ్బలసహస్సభావం పాపుణి. బుద్ధసాసనఞ్హి ఠపేత్వా నత్థఞ్ఞం తం ఠానం, యత్థ అప్పం దిన్నం బహుం హోతి, బహుం దిన్నం బహుతరం. తేనాహ భగవా –

> “తథారూపోయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖుసఙ్ఘో, యథారూపే భిక్ఖుసఙ్ఘే అప్పం దిన్నం బహుం హోతి, బహుం దిన్నం బహుతర”న్తి (మ. ని. ౩.౧౪౬) –

ఏవం సామణేరో ఏకకమ్బలస్స నిస్సన్దేన సత్తవస్సికోవ కమ్బలసహస్సం లభి. తస్స జేతవనే విహరన్తస్స అభిక్ఖణం ఞాతిదాయకా సన్తికం ఆగన్త్వా కథాసల్లాపం కరోన్తి. సో చిన్తేసి – “మయా ఇధ వసన్తేన ఞాతిదాయకేసు ఆగన్త్వా కథేన్తేసు అకథేతుమ్పి న సక్కా, ఏతేహి సద్ధిం కథాపపఞ్చేన అత్తనో పతిట్ఠం కాతుం న సక్కా, యంనూనాహం సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం ఉగ్గణ్హిత్వా అరఞ్ఞం పవిసేయ్య”న్తి. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా ఉపజ్ఝాయం వన్దిత్వా పత్తచీవరమాదాయ విహారా నిక్ఖమిత్వా “సచే ఆసన్నట్ఠానే వసిస్సామి, ఞాతకా మం పక్కోసిస్సన్తీ”తి వీసతి యోజనసతం మగ్గం అగమాసి. అథేకేన గామద్వారేన గచ్ఛన్తో ఏకం మహల్లకపురిసం దిస్వా పుచ్ఛి – “కిం ను ఖో, మహాఉపాసక , ఇమస్మిం పదేసే వసన్తానం ఆరఞ్ఞకవిహారో అత్థీ”తి? “అత్థి, భన్తే”తి. “తేన హి మే మగ్గం ఆచిక్ఖాహీ”తి. మహల్లకఉపాసకస్స పన తం దిస్వావ పుత్తసినేహో ఉదపాది. అథస్స తత్థేవ ఠితో అనాచిక్ఖిత్వా “ఏహి, భన్తే, ఆచిక్ఖిస్సామి తే”తి గహేత్వా అగమాసి. సామణేరో తేన సద్ధిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే నానాపుప్ఫఫలపటిమణ్డితే రుక్ఖపబ్బతపదేసే దిస్వా “అయం, ఉపాసక, కిం పదేసో నామ, అయం ఉపాసక కిం పదేసో నామా”తి పుచ్ఛి. సోపిస్స తేసం నామాని ఆచిక్ఖన్తో ఆరఞ్ఞకవిహారం పత్వా “ఇదం, భన్తే, ఫాసుకట్ఠానం, ఇధేవ వసాహీ”తి వత్వా, “భన్తే, కో నామో త్వ”న్తి నామం పుచ్ఛిత్వా “అహం వనవాసీతిస్సో నామ ఉపాసకా”తి వుత్తే, “స్వే అమ్హాకం గామే భిక్ఖాయ చరితుం వట్టతీ”తి వత్వా నివత్తిత్వా అన్తోగామమేవ గతో. “వనవాసీతిస్సో నామ విహారం ఆగతో, తస్స యాగుభత్తాదీని పటియాదేథా”తి మనుస్సానం ఆరోచేసి.

సామణేరో పఠమమేవ తిస్సో నామ హుత్వా తతో పిణ్డపాతదాయకతిస్సో కమ్బలదాయకతిస్సో వనవాసీతిస్సోతి తీణి నామాని లభిత్వా సత్తవస్సబ్భన్తరే చత్తారి నామాని లభి. సో పునదివసే పాతోవ తం గామం పిణ్డాయ పావిసి. మనుస్సా భిక్ఖం దత్వా వన్దింసు. సామణేరో “సుఖితా హోథ, దుక్ఖా ముచ్చథా”తి ఆహ. ఏకమనుస్సోపి తస్స భిక్ఖం దత్వా పున గేహం గన్తుం నాసక్ఖి, సబ్బేవ ఓలోకేన్తా అట్ఠంసు. సోపి అత్తనో యాపనమత్తమేవ గణ్హి. సకలగామవాసినో తస్స పాదమూలే ఉరేన నిపజ్జిత్వా, “భన్తే, తుమ్హేసు ఇమం తేమాసం ఇధ వసన్తేసు మయం తీణి సరణాని గహేత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాయ మాసస్స అట్ఠ ఉపోసథకమ్మాని ఉపవసిస్సామ, ఇధ వసనత్థాయ నో పటిఞ్ఞం దేథా”తి. సో ఉపకారం సల్లక్ఖేత్వా తేసం పటిఞ్ఞం దత్వా నిబద్ధం తత్థేవ పిణ్డపాతచారం చరి. వన్దితవన్దితక్ఖణే చ “సుఖితా హోథ, దుక్ఖా ముచ్చథా”తి పదద్వయమేవ కథేత్వా పక్కామి. సో తత్థేవపఠమమాసఞ్చ దుతియమాసఞ్చ వీతినామేత్వా తతియమాసే గచ్ఛన్తే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

అథస్స పవారేత్వా వుట్ఠవస్సకాలే ఉపజ్ఝాయో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఆహ – “అహం, భన్తే, తిస్ససామణేరస్స సన్తికం గచ్ఛామీ”తి. “గచ్ఛ, సారిపుత్తా”తి. సో అత్తనో పరివారే పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆదాయ పక్కన్తో, “ఆవుసో మోగ్గల్లాన, అహం తిస్ససామణేరస్స సన్తికం గచ్ఛామీ”తి ఆహ. మహామోగ్గల్లానత్థేరో “అహమ్పి, ఆవుసో, గచ్ఛామీ”తి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిక్ఖమి. ఏతేనుపాయేన మహాకస్సపత్థేరో అనురుద్ధత్థేరో ఉపాలిత్థేరో పుణ్ణత్థేరోతి సబ్బే మహాసావకా పఞ్చహి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిక్ఖమింసు. సబ్బేపి మహాసావకానం పరివారా చత్తాలీస భిక్ఖుసహస్సాని అహేసుం. తే వీసతియోజనసతం మగ్గం గన్త్వా గోచరగామం సమ్పత్తా. సామణేరస్స నిబద్ధుపట్ఠాకో ఉపాసకో ద్వారేయేవ దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా వన్ది.

అథ నం సారిపుత్తత్థేరో పుచ్ఛి – “అత్థి ను ఖో, ఉపాసక, ఇమస్మిం పదేసే ఆరఞ్ఞకవిహారో”తి? “అత్థి, భన్తే”తి. “సభిక్ఖుకో, అభిక్ఖుకో”తి? “సభిక్ఖుకో, భన్తే”తి. “కో నామో తత్థ వసతీ”తి? “వనవాసీతిస్సో, భన్తే”తి. “తేన హి మగ్గం నో ఆచిక్ఖా”తి. “కే తుమ్హే, భన్తే”తి? “మయం సామణేరస్స సన్తికం ఆగతా”తి. ఉపాసకో ఓలోకేత్వా ధమ్మసేనాపతిం ఆదిం కత్వా సబ్బేపి మహాసావకే సఞ్జానిత్వా నిరన్తరం పీతియా ఫుట్ఠసరీరో హుత్వా “తిట్ఠథ తావ, భన్తే”తి వేగేన గామం పవిసిత్వా “ఏతే, అయ్యా, సారిపుత్తత్థేరం ఆదిం కత్వా అసీతి మహాసావకా అత్తనో అత్తనో పరివారేహి సద్ధిం సామణేరస్స సన్తికం ఆగతా, మఞ్చపీఠపచ్చత్థరణదీపతేలాదీని గహేత్వా వేగేన నిక్ఖమథా”తి ఉగ్ఘోసేసి. మనుస్సా “తావదేవ మఞ్చాదీని గహేత్వా థేరానం పదానుపదికా హుత్వా థేరేహి సద్ధింయేవ విహారం పవిసింసు. సామణేరో భిక్ఖుసఙ్ఘం సఞ్జానిత్వా కతిపయానం మహాథేరానం పత్తచీవరాని పటిగ్గహేత్వా వత్తమకాసి. తస్స థేరానం వసనట్ఠానం సంవిదహన్తస్స పత్తచీవరం పటిసామేన్తస్సేవ అన్ధకారో జాతా”తి. సారిపుత్తత్థేరో ఉపాసకే ఆహ – “గచ్ఛథ, ఉపాసకా, తుమ్హాకం అన్ధకారో జాతో”తి. “భన్తే, అజ్జ ధమ్మస్సవనదివసో, న మయం గమిస్సామ, ధమ్మం సుణిస్సామ, ఇతో పుబ్బే ధమ్మస్సవనమ్పి నత్థీ”తి. “తేన హి, సామణేర, దీపం జాలేత్వా ధమ్మస్సవనస్స కాలం ఘోసేహీ”తి. సో తథా అకాసి. అథ నం థేరో ఆహ – “తిస్స తవ ఉపట్ఠాకా ‘ధమ్మం సోతుకామామ్హా’తి వదన్తి , కథేహి తేసం ధమ్మ”న్తి. ఉపాసకా ఏకప్పహారేనేవ ఉట్ఠాయ, “భన్తే, అమ్హాకం అయ్యో ‘సుఖితా హోథ, దుక్ఖా ముచ్చథా’తి ఇమాని ద్వే పదాని ఠపేత్వా అఞ్ఞం ధమ్మకథం న జానాతి , అమ్హాకం అఞ్ఞం ధమ్మకథికం దేథా”తి వదింసు. “సామణేరో పన అరహత్తం పత్వాపి నేవ తేసం ధమ్మకథం కథేసీ”తి.

తదా పన నం ఉపజ్ఝాయో, “సామణేర, కథం పన సుఖితా హోన్తి, ‘కథం పన దుక్ఖా ముచ్చన్తీ’తి ఇమేసం నో ద్విన్నం పదానం అత్థం కథేహీ”తి ఆహ. సో “సాధు, భన్తే”తి చిత్తబీజనిం గహేత్వా ధమ్మాసనం ఆరుయ్హ పఞ్చహి నికాయేహి అత్థఞ్చ కారణఞ్చ ఆకడ్ఢిత్వా ఘనవస్సం వస్సన్తో చాతుద్దీపకమహామేఘో వియ ఖన్ధధాతుఆయతనబోధిపక్ఖియధమ్మే విభజన్తో అరహత్తకూటేన ధమ్మకథం కథేత్వా, “భన్తే, ఏవం అరహత్తప్పత్తస్స సుఖం హోతి, అరహత్తం పత్తోయేవ దుక్ఖా ముచ్చతి, సేసజనా జాతిదుక్ఖాదీహి చేవ నిరయదుక్ఖాదీహి చ న పరిముచ్చన్తీ”తి ఆహ. “సాధు, సామణేర, సుకథితో తే పటిభాణో, ఇదాని సరభఞ్ఞం భణాహీ”తి. సో సరభఞ్ఞమ్పి భణి. అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తే సామణేరస్స ఉపట్ఠాకమనుస్సా ద్వే భాగా అహేసుం. ఏకచ్చే “న వత నో ఇతో పుబ్బే ఏవరూపో కక్ఖళో దిట్ఠపుబ్బో. కథఞ్హి నామ ఏవరూపం ధమ్మకథం జానన్తో ఏత్తకం కాలం మాతాపితుట్ఠానే ఠత్వా ఉపట్ఠహన్తానం మనుస్సానం ఏకమ్పి ధమ్మపదం న కథేసీ”తి కుజ్ఝింసు. ఏకచ్చే “లాభా వత నో, యే మయం ఏవరూపం భదన్తం గుణం వా అగుణం వా అజానన్తాపి ఉపట్ఠహిమ్హ , ఇదాని చ పనస్స సన్తికే ధమ్మం సోతుం లభిమ్హా”తి తుస్సింసు.

సమ్మాసమ్బుద్ధోపి తం దివసం పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో వనవాసీతిస్సస్స ఉపట్ఠాకే అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠే దిస్వా “కిం ను ఖో భవిస్సతీ”తి ఆవజ్జేన్తో ఇమమత్థం ఉపధారేసి “వనవాసీతిస్ససామణేరస్స ఉపట్ఠాకా ఏకచ్చే తుట్ఠా, ఏకచ్చే కుద్ధా, మయ్హం పుత్తస్స పన సామణేరస్స కుద్ధా నిరయభాగినో భవిస్సన్తి, గన్తబ్బమేవ తత్థ మయా, మయి గతే సబ్బేపి తే సామణేరే మేత్తచిత్తం కత్వా దుక్ఖా ముచ్చిస్సన్తీ”తి. తేపి మనుస్సా భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా గామం గన్త్వా మణ్డపం కారేత్వా యాగుభత్తాదీని సమ్పాదేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా సఙ్ఘస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తా నిసీదింసు. భిక్ఖూపి సరీరపటిజగ్గనం కత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ గామం పిణ్డాయ పవిసన్తా సామణేరం పుచ్ఛింసు – “కిం, తిస్స, త్వం అమ్హేహి సద్ధిం గమిస్ససి, ఉదాహు పచ్ఛా”తి? “మమ గమనవేలాయమేవ గమిస్సామి, గచ్ఛథ తుమ్హే, భన్తే”తి. భిక్ఖూ పత్తచీవరమాదాయ పవిసింసు.

సత్థా జేతవనస్మింయేవ చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ ఏకచిత్తక్ఖణేనేవ గన్త్వా భిక్ఖూనం పురతో ఠితమేవ అత్తానం దస్సేసి. “సమ్మాసమ్బుద్ధో ఆగతో”తి సకలగామో సఙ్ఖుభిత్వా ఏకకోలాహలో అహోసి. మనుస్సా ఉదగ్గచిత్తా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా యాగుం దత్వా ఖజ్జకం అదంసు. సామణేరో భత్తే అనిట్ఠితేయేవ అన్తోగామం పావిసి. గామవాసినో నీహరిత్వా తస్స సక్కచ్చం భిక్ఖం అదంసు. సో యాపనమత్తం గహేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పత్తం ఉపనామేసి. సత్థా “ఆహర, తిస్సా”తి హత్థం పసారేత్వా పత్తం గహేత్వా “పస్స, సారిపుత్త, తవ సామణేరస్స పత్త”న్తి థేరస్స దస్సేసి. థేరో సత్థు హత్థతో పత్తం గహేత్వా సామణేరస్స దత్వా “గచ్ఛ, అత్తనో పత్తట్ఠానే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కరోహీ”తి ఆహ.

గామవాసినో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా అనుమోదనం యాచింసు. సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో ఏవమాహ – “లాభా వత వో ఉపాసకా, యే తుమ్హే అత్తనో కులూపకం సామణేరం నిస్సాయ సారిపుత్తం మోగ్గల్లానం కస్సపం అనురుద్ధన్తి అసీతిమహాసావకే దస్సనాయ లభథ, అహమ్పి తుమ్హాకం కులూపకమేవ నిస్సాయ ఆగతో, బుద్ధదస్సనమ్పి వో ఇమం నిస్సాయేవ లద్ధం, లాభా వో, సులద్ధం వో”తి. మనుస్సా చిన్తయింసు – “అహో అమ్హాకం లాభా, బుద్ధానఞ్చేవ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ ఆరాధనసమత్థం అమ్హాకం అయ్యం దస్సనాయ లభామ, దేయ్యధమ్మఞ్చస్స దాతుం లభామా”తి సామణేరస్స కుద్ధా మనుస్సా తుస్సింసు. తుట్ఠా మనుస్సా భియ్యోసోమత్తాయ పసీదింసు. అనుమోదనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. మనుస్సా సత్థారం అనుగన్త్వా

వన్దిత్వా నివత్తింసు. సత్థా సామణేరేన సద్ధిం సమధురేన గచ్ఛన్తో , “సామణేర, అయం పదేసో కోనామో, అయం పదేసో కోనామో”తి పుట్ఠో తస్స ఉపాసకేన దస్సితపదేసే పుచ్ఛన్తో అగమాసి. సామణేరోపి, “భన్తే, అయం ఇత్థన్నామో, అయం ఇత్థన్నామో”తి ఆచిక్ఖమానోవ అగమాసి. సత్థా తస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా పబ్బతమత్థకం అభిరుహి. తత్థ ఠితానం పన మహాసముద్దో పఞ్ఞాయతి. సత్థా సామణేరం పుచ్ఛి – “తిస్స, పబ్బతమత్థకే ఠితో ఇతో చితో చ ఓలోకేత్వా కిం పస్ససీ”తి? “మహాసముద్దం, భన్తే”తి. “మహాసముద్దం దిస్వా కిం చిన్తేసీ”తి? “మమ దుక్ఖితకాలే రోదన్తస్స చతూహి మహాసముద్దేహి అతిరేకతరేన అస్సునా భవితబ్బన్తి ఇదం, భన్తే, చిన్తేసి”న్తి. “సాధు సాధు, తిస్స, ఏవమేతం. ఏకేకస్స హి సత్తస్స దుక్ఖితకాలే పగ్ఘరితఅస్సూని చతూహి మహాసముద్దేహి అతిరేకతరానేవా”తి. ఇదఞ్చ పన వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“చతూసు సముద్దేసు జలం పరిత్తకం,
తతో బహుం అస్సుజలం అనప్పకం;
దుక్ఖేన ఫుట్ఠస్స నరస్స సోచనా,
కింకారణా సమ్మ తువం పమజ్జసీ”తి.

అథ నం పున పుచ్ఛి – “తిస్స, కహం వససీ”తి? “ఇమస్మిం పబ్భారే, భన్తే”తి. “తత్థ పన వసన్తో కిం చిన్తేసీ”తి? “మయా మరన్తేన ఇమస్మిం ఠానే కతస్స సరీరనిక్ఖేపస్స పరిచ్ఛేదో ‘నత్థీ’తి చిన్తేసిం, భన్తే”తి. “సాధు సాధు, తిస్స, ఏవమేతం. ఇమేసఞ్హి సత్తానం పథవియం నిపజ్జిత్వా అమతట్ఠానం నామ నత్థీ”తి వత్వా –

“ఉపసాళకనామాని, సహస్సాని చతుద్దస;
అస్మిం పదేసే దడ్ఢాని, నత్థి లోకే అనామతం.

“యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చ, అహింసా సంయమో దమో;
ఏతం అరియా సేవన్తి, ఏతం లోకే అనామత”న్తి. (జా॰౧.౨.౩౧-౩౨) –

ఇమం దుకనిపాతే **ఉపసాళకజాతకం** కథేసి. ఇతి పథవియం సరీరనిక్ఖేపం కత్వా మరన్తేసు సత్తేసు అమతపుబ్బపదేసే మరన్తా నామ నత్థి, ఆనన్దత్థేరసదిసా పన అమతపుబ్బపదేసే పరినిబ్బాయన్తి.

ఆనన్దత్థేరో కిర వీసవస్ససతికకాలే ఆయుసఙ్ఖారం ఓలోకేన్తో పరిక్ఖీణభావం ఞత్వా “ఇతో సత్తమే దివసే పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి ఆరోచేసి. తం పవత్తిం సుత్వా రోహిణీనదియా ఉభయతీరవాసికేసు మనుస్సేసు ఓరిమతీరవాసికా “మయం థేరస్స బహూపకారా, అమ్హాకం సన్తికే పరినిబ్బాయిస్సతీ”తి వదింసు. పరతీరవాసికాపి “మయం థేరస్స బహూపకారా, అమ్హాకం సన్తికే పరినిబ్బాయిస్సతీ”తి వదింసు. థేరో తేసం వచనం సుత్వా “ఉభయతీరవాసినో మయ్హం ఉపకారా, ఇమే నామ అనుపకారాతి న సక్కా వత్తుం, సచాహం ఓరిమతీరే పరినిబ్బాయిస్సామి, పరతీరవాసినో ధాతుగహణత్థం తేహి సద్ధిం కలహం కరిస్సన్తి. సచే పరతీరే పరినిబ్బాయిస్సామి, ఓరిమతీరవాసినోపి తథా కరిస్సన్తి, కలహో ఉప్పజ్జమానోపి మం నిస్సాయేవ ఉప్పజ్జిస్సతి, వూపసమమానోపి మం నిస్సాయేవ వూపసమిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా “ఓరిమతీరవాసినోపి మయ్హం ఉపకారా, పరతీరవాసినోపి మయ్హం ఉపకారా, అనుపకారాపి నామ నత్థి, ఓరిమతీరవాసినో ఓరిమతీరేయేవ సన్నిపతన్తు, పరతీరవాసినోపి పరతీరేయేవా”తి ఆహ. తతో సత్తమే దివసే మజ్ఝేనదియా సత్తతాలప్పమాణే

ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా మహాజనస్స ధమ్మం కథేత్వా “మమ సరీరం మజ్ఝే భిజ్జిత్వా ఏకో భాగో ఓరిమతీరే పతతు, ఏకో భాగో పరతీరే”తి అధిట్ఠాయ యథానిసిన్నోవ తేజోధాతుం సమాపజ్జి, జాలా ఉట్ఠహింసు. సరీరం మజ్ఝే భిజ్జిత్వా ఏకో భాగో ఓరిమతీరే పతి, ఏకో భాగో పరతీరే. తతో మహాజనో పరిదేవి, పథవిఉన్ద్రియనసద్దో వియ ఆరోదనసద్దో అహోసి. సత్థు పరినిబ్బానే ఆరోదనసద్దతోపి కారుఞ్ఞతరో అహోసి. మనుస్సా చత్తారో మాసే రోదన్తా పరిదేవన్తా “సత్థు పత్తచీవరగ్గాహకే తిట్ఠన్తే సత్థు ఠితకాలో వియ నో అహోసి, ఇదాని నో సత్థా పరినిబ్బుతో”తి విప్పలపన్తా విరవన్తా విచరింసూతి.

పున సత్థా సామణేరం పుచ్ఛి – “తిస్స, ఇమస్మిం వనసణ్డే దీపిఆదీనం సద్దేన భాయసి, న భాయసీ”తి? “న భాయామి భగవా, అపిచ ఖో పన మే ఏతేసం సద్దం సుత్వా వనరతి నామ ఉప్పజ్జతీ”తి వత్వా సట్ఠిమత్తాహి గాథాహి వనవణ్ణనం నామ కథేసి. అథ నం సత్థా “తిస్సా”తి ఆమన్తేసి. “కిం, భన్తే”తి? “మయం గచ్ఛామ, త్వం గమిస్ససి, నివత్తిస్ససీ”తి. “మయ్హం ఉపజ్ఝాయే మం ఆదాయ గచ్ఛన్తే గమిస్సామి, నివత్తేన్తే నివత్తిస్సామి , భన్తే”తి . సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం పక్కామి. సామణేరస్స పన నివత్తితుమేవ అజ్ఝాసయో, థేరో తం ఞత్వా “తిస్స, సచే నివత్తితుకామో, నివత్తా”తి ఆహ. సో సత్థారఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ వన్దిత్వా నివత్తి. సత్థా జేతవనమేవ అగమాసి.

భిక్ఖూనం ధమ్మసభాయం కథా ఉదపాది – “అహో వత వనవాసీతిస్ససామణేరో దుక్కరం కరోతి, పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయస్స ఞాతకా సత్తసు మఙ్గలేసు పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అప్పోదకమధుపాయసమేవ అదంసు, పబ్బజితకాలే అన్తోవిహారే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సత్త దివసాని అప్పోదకమధుపాయసమేవ అదంసు. పబ్బజిత్వా అట్ఠమే దివసే అన్తోగామం పవిసన్తో ద్వీహేవ దివసేహి సాటకసహస్సేన సద్ధిం పిణ్డపాతసహస్సం లభి, పునేకదివసం కమ్బలసహస్సం లభి. ఇతిస్స ఇధ వసనకాలే మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి, ఇదాని ఏవరూపం లాభసక్కారం ఛడ్డేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిస్సకాహారేన యాపేతి, దుక్కరకారకో వత తిస్ససామణేరో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా, “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “ఆమ, భిక్ఖవే, లాభూపనిసా నామేసా అఞ్ఞా, నిబ్బానగామినీ పటిపదా అఞ్ఞా. ‘ఏవం లాభం లభిస్సామీ’తి హి ఆరఞ్ఞికాదిధుతఙ్గసమాదానవసేన లాభూపనిసం రక్ఖన్తస్స భిక్ఖునో చత్తారో అపాయా వివటద్వారా ఏవ తిట్ఠన్తి, నిబ్బానగామినియా పన పటిపదాయ ఉప్పన్నం లాభసక్కారం పహాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో అరహత్తం గణ్హాతీ”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౫. “అఞ్ఞా హి లాభూపనిసా, అఞ్ఞా నిబ్బానగామినీ;
ఏవమేతం అభిఞ్ఞాయ, భిక్ఖు బుద్ధస్స సావకో;
సక్కారం నాభినన్దేయ్య, వివేకమనుబ్రూహయే”తి.

తత్థ **అఞ్ఞా హి లాభూపనిసా, అఞ్ఞా నిబ్బానగామినీ**తి లాభూపనిసా నామేసా అఞ్ఞా ఏవ, అఞ్ఞా నిబ్బానగామినీ పటిపదా. లాభుప్పాదకేన హి భిక్ఖునా థోకం అకుసలకమ్మం కాతుం వట్టతి, కాయవఙ్కాదీని కాతబ్బాని హోన్తి. యస్మిఞ్హి కాలే కాయవఙ్కాదీసు కిఞ్చి కరోతి, తదా లాభో ఉప్పజ్జతి. పాయసపాతియఞ్హి వఙ్కం అకత్వా ఉజుకమేవ హత్థం ఓతారేత్వా ఉక్ఖిపన్తస్స హత్థో మక్ఖితమత్తకోవ హోతి, వఙ్కం కత్వా ఓతారేత్వా ఉక్ఖిపన్తస్స పన పాయసపిణ్డం ఉద్ధరన్తోవ నిక్ఖమతి, ఏవం కాయవఙ్కాదీని కరణకాలేయేవ లాభో ఉప్పజ్జతి. అయం అధమ్మికా లాభూపనిస్సా నామ. ఉపధిసమ్పదా చీవరధారణం బాహుసచ్చం పరివారో అరఞ్ఞవాసోతి ఏవరూపేహి పన కారణేహి ఉప్పన్నో లాభో ధమ్మికో నామ హోతి. నిబ్బానగామినిం పటిపదం పూరేన్తేన పన భిక్ఖునా కాయవఙ్కాదీని పహాతబ్బాని. అనన్ధేనేవ అన్ధేన వియ, అమూగేనేవ మూగేన వియ,

అబధిరేనేవ బధిరేన వియ భవితుం వట్టతి. అసఠేన అమాయేన భవితుం వట్టతి. **ఏవమేత**న్తి ఏతం లాభుప్పాదనం పటిపదఞ్చ నిబ్బానగామినిం పటిపదఞ్చ ఏవం ఞత్వా సబ్బేసం సఙ్ఖతాసఙ్ఖతధమ్మానం బుజ్ఝనట్ఠేన **బుద్ధస్స** సవనన్తే జాతట్ఠేన ఓవాదానుసాసనిం వా సవనట్ఠేన **సావకో భిక్ఖు** అధమ్మికం చతుపచ్చయసక్కారం నాభినన్దేయ్య, న చేవ ధమ్మికం పటిక్ఖిపేయ్య, కాయవివేకాదికం **వివేకం అనుబ్రూహయే**. తత్థ **కాయవివేకో**తి కాయస్స ఏకీభావో. **చిత్తవివేకో**తి అట్ఠ సమాపత్తియో. **ఉపధివివేకో**తి నిబ్బానం. తేసు కాయవివేకో గణసఙ్గణికం వినోదేతి, చిత్తవివేకో కిలేససఙ్గణికం వినోదేతి, ఉపధివివేకో సఙ్ఖారసఙ్గణికం వినోదేతి. కాయవివేకో చిత్తవివేకస్స పచ్చయో హోతి, చిత్తవివేకో ఉపధివివేకస్స పచ్చయో హోతి. వుత్తమ్పిహేతం –

> ‘‘కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం నేక్ఖమ్మాభిరతానం, చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానప్పత్తానం, ఉపధివివేకో చ నిరుపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతాన’’న్తి (మహాని॰ ౧౦). –

ఇమం తివిధమ్పి వివేకం బ్రూహేయ్య వడ్ఢేయ్య, ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

వనవాసీతిస్ససామణేరవత్థు పన్నరసమం.

బాలవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చమో వగ్గో.

၆. పణ్డితవగ్గో

౧. రాధత్థేరవత్థు

నిధీనంవ పవత్తారన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం రాధత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర గిహికాలే సావత్థియం దుగ్గతబ్రాహ్మణో అహోసి. సో ''భిక్ఖూనం సన్తికే జీవిస్సామీ''తి చిన్తేత్వా విహారం గన్త్వా అప్పహరితకం కరోన్తో పరివేణం సమ్మజ్జన్తో ముఖధోవనాదీని దదన్తో అన్తోవిహారేయేవ వసి. భిక్ఖూపి నం సఙ్గణ్హింసు, పబ్బాజేతుం పన న ఇచ్ఛన్తి. సో పబ్బజ్జం అలభమానో కిసో అహోసి. అథేకదివసం సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో తం బ్రాహ్మణం దిస్వా ''కిం ను ఖో''తి ఉపధారేన్తో ''అరహా భవిస్సతీ''తి ఞత్వా సాయన్హసమయే విహారచారికం చరన్తో వియ బ్రాహ్మణస్స సన్తికం గన్త్వా, ''బ్రాహ్మణ, కిం కరోన్తో విచరసీ''తి ఆహ. ''భిక్ఖూనం వత్తపటివత్తం కరోన్తో, భన్తే''తి . ''లభసి నేసం సన్తికా సఙ్గహ''న్తి? ''ఆమ, భన్తే, ఆహారమత్తం లభామి, న పన మం పబ్బాజేన్తీ''తి. సత్థా ఏతస్మిం నిదానే భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా తమత్థం పుచ్ఛిత్వా, ''భిక్ఖవే, అత్థి కోచి ఇమస్స బ్రాహ్మణస్స అధికారం సరతీ''తి పుచ్ఛి. సారిపుత్తత్థేరో ''అహం, భన్తే, సరామి, అయం మే రాజగహే పిణ్డాయ చరన్తస్స అత్తనో అభిహటం కటచ్ఛుభిక్ఖం దాపేసి, ఇమమస్సాహం అధికారం సరామీ''తి ఆహ. సో సత్థారా ''కిం పన తే, సారిపుత్త, ఏవం కతూపకారం దుక్ఖతో మోచేతుం న వట్టతీ''తి వుత్తే, ''సాధు, భన్తే, పబ్బాజేస్సామీ''తి తం బ్రాహ్మణం పబ్బాజేసి. తస్స భత్తగ్గే ఆసనపరియన్తే ఆసనం పాపుణాతి, యాగుభత్తాదీహిపి కిలమతి. థేరో తం ఆదాయ చారికం పక్కామి, అభిక్ఖణఞ్చ నం ''ఇదం తే కత్తబ్బం, ఇదం తే న కత్తబ్బ''న్తి ఓవది అనుసాసి. సో సువచో అహోసి పదక్ఖిణగ్గాహీ. తస్మా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానో కతిపాహేనేవ అరహత్తం పాపుణి.

థేరో తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం సత్థా పటిసన్థారం కత్వా ఆహ – ''సువచో ను ఖో, సారిపుత్త, తే అన్తేవాసికో''తి . ''ఆమ, భన్తే, అతివియ సువచో, కిస్మిఞ్చి దోసే వుచ్చమానే న కుద్ధపుబ్బో''తి. ''సారిపుత్త , ఏవరూపే సద్ధివిహారికే లభన్తో కిత్తకే గణ్హేయ్యాసీ''తి? ''భన్తే, బహుకేపి గణ్హేయ్యమేవా''తి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయ కథం సముట్ఠాపేసుం – ''సారిపుత్తత్థేరో కిర కతఞ్ఞూ కతవేదీ, కటచ్ఛుభిక్ఖామత్తం ఉపకారం సరిత్వా దుగ్గతబ్రాహ్మణం పబ్బాజేసి. థేరోపి ఓవాదక్ఖమో ఓవాదక్ఖమమేవ లభీ''తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా ''న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి సారిపుత్తో కతఞ్ఞూ కతవేదీయేవా''తి వత్వా తమత్థం పకాసేతుం –

''అలీనచిత్తం నిస్సాయ, పహట్ఠా మహతీ చమూ;
కోసలం సేనాసన్తుట్ఠం, జీవగ్గాహం అగాహయి.

''ఏవం నిస్సయసమ్పన్నో, భిక్ఖు ఆరద్ధవీరియో;
భావయం కుసలం ధమ్మం, యోగక్ఖేమస్స పత్తియా;
పాపుణే అనుపుబ్బేన, సబ్బసంయోజనక్ఖయ''న్తి. (జా. ౧.౨.౧౧-౧౨) –

ఇమం దుకనిపాతే **అలీనచిత్తజాతకం** విత్థారేత్వా కథేసి. తదా కిర వడ్ఢకీహి పాదస్స అరోగకరణభావేన కహం అత్తనో ఉపకారం ఇత్వా సబ్బసేతస్స హత్థిపోతకస్స దాయకో ఏకచారికో హత్థీ సారిపుత్తత్థేరో అహోసీతి ఏవం థేరం ఆరబ్భ జాతకం కథేత్వా రాధత్థేరం ఆరబ్భ, "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ రాధేన వియ సువచేన భవితబ్బం, దోసం దస్సేత్వా ఓవదియమానేనపి న కుజ్ఝితబ్బం, ఓవాదదాయకో పన నిధిఆచిక్ఖణకో వియ దట్ఠబ్బో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహా –

౭౬. "నిధీనంవ పవత్తారం, యం పస్సే వజ్జదస్సినం;
నిగ్గయ్హవాదిం మేధావిం, తాదిసం పణ్డితం భజే;
తాదిసం భజమానస్స, సేయ్యో హోతి న పాపియో"తి.

తత్థ **నిధీనన్తి** తత్థ తత్థ నిదహిత్వా ఠపితానం హిరఞ్ఞసువణ్ణాదిపూరానం నిధికుమ్భీనం. **పవత్తారన్తి** కిచ్ఛజీవికే దుగ్గతమనుస్సే అనుకమ్పం కత్వా "ఏహి, సుఖేన జీవనూపాయం దస్సేస్సామీ"తి నిధిట్ఠానం నేత్వా హత్థం పసారేత్వా "ఇమం గహేత్వా సుఖేన జీవా"తి ఆచిక్ఖితారం వియ. **వజ్జదస్సినన్తి** ద్వే వజ్జదస్సినో "ఇమినా నం అసారుప్పేన వా ఖలితేన వా సఙ్ఘమజ్ఝే నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి రన్ధగవేసకో చ, అఞ్ఞాతం ఞాపనత్థాయ ఞాతం అనుగ్గహణత్థాయ సీలాదీనమస్స వుద్ధికామతాయ తం తం వజ్జం ఓలోకనేన ఉల్లుమ్పనసభావసణ్ఠితో చ. అయం ఇధ అధిప్పేతో. యథా హి దుగ్గతమనుస్సో "ఇమం గణ్హాహీ"తి తజ్జేత్వాపి పోథేత్వాపి నిధిం దస్సేన్తే కోపం న కరోతి, పముదితో ఏవ హోతి, ఏవమేవ ఏవరూపే పుగ్గలే అసారుప్పం వా ఖలితం వా దిస్వా ఆచిక్ఖన్తే కోపో న కాతబ్బో, తుట్ఠేనేవ భవితబ్బం, "భన్తే, మహన్తం వో కమ్మం కతం , మయ్హం ఆచరియుపజ్ఝాయట్ఠానే ఠత్వా ఓవదన్తేహి పునపి మం వదేయ్యాథా"తి పవారేతబ్బమేవ. **నిగ్గయ్హవాదిన్తి** ఏకచ్చో హి సద్ధివిహారికాదీనం అసారుప్పం వా ఖలితం వా దిస్వా "అయం మే ముఖోదకదానాదీహి సక్కచ్చం ఉపట్ఠహతి, సచే నం వక్ఖామి, న మం ఉపట్ఠహిస్సతి, ఏవం మే పరిహాని భవిస్సతీ"తి వత్తుం అవిసహన్తో న నిగ్గయ్హవాదీ నామ హోతి. సో ఇమస్మిం సాసనే కచవరం ఆకిరతి. యో పన తథారూపం వజ్జం దిస్వా వజ్జానురూపం తజ్జేన్తో పణామేన్తో దణ్డకమ్మం కరోన్తో విహారా తం నీహరన్తో సిక్ఖాపేతి, అయం నిగ్గయ్హవాదీ నామ సేయ్యథాపి సమ్మాసమ్బుద్ధో. వుత్తఞ్హేతం – "నిగ్గయ్హ నిగ్గయ్హాహం, ఆనన్ద, వక్ఖామి, పవయ్హ పవయ్హ, ఆనన్ద, వక్ఖామి, యో సారో సో ఠస్సతీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౯౬). **మేధావిన్తి** ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతం. **తాదిసన్తి** ఏవరూపం **పణ్డితం** భజేయ్య పయిరుపాసేయ్య. తాదిసఞ్హి ఆచరియం **భజమానస్స** అన్తేవాసికస్స **సేయ్యో హోతి, న పాపియో** వడ్ఢియేవ హోతి, నో పరిహానీతి.

దేసనాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

రాధత్థేరవత్థు పఠమం.

౨. అస్సజిపునబ్బసుకవత్థు

ఓవదేయ్యానుసాసేయ్యాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అస్సజిపునబ్బసుకభిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా పన కీటాగిరిస్మిం సముట్ఠితా.

తే కిర ద్వే భిక్ఖూ కిఞ్చాపి అగ్గసావకానం సద్ధివిహారికా, అలజ్జినో పన అహేసుం పాపభిక్ఖూ. తే పాపకేహి అత్తనో పరివారేహి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం కీటాగిరిస్మిం విహరన్తా "మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపీ"తిఆదికం (పారా॰ ౪౩౧; చూళవ॰ ౨౧) నానప్పకారం అనాచారం కరోన్తా కులదూసకకమ్మం కత్వా తతో ఉప్పన్నేహి పచ్చయేహి జీవికం కప్పేన్తా తం ఆవాసం పేసలానం భిక్ఖూనం అనావాసం అకంసు. సత్థా తం పవత్తిం సుత్వా తేసం పబ్బాజనీయకమ్మకరణత్థాయ సపరివారే ద్వే అగ్గసావకే ఆమన్తేత్వా "గచ్ఛథ, సారిపుత్తా, తేసు యే తుమ్హాకం వచనం న కరోన్తి, తేసం పబ్బాజనీయకమ్మం కరోథ, యే పన కరోన్తి, తే ఓవదథ అనుసాసథ. ఓవదన్తో హి అనుసాసన్తో అపణ్డితానంయేవ అప్పియో హోతి అమనాపో, పణ్డితానం పన పియో హోతి మనాపో"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౭. "ఓవదేయ్యానుసాసేయ్య, అసబ్భా చ నివారయే;
సతఞ్హి సో పియో హోతి, అసతం హోతి అప్పియో"తి.

తత్థ **ఓవదేయ్యా**తి ఉప్పన్నే వత్థుస్మిం వదన్తో ఓవదతి నామ, అనుప్పన్నే వత్థుస్మిం "అయసోపి తే సియా"తిఆదివసేన అనాగతం దస్సేన్తో అనుసాసతి నామ. సమ్ముఖా వదన్తో ఓవదతి నామ, పరమ్ముఖా దూతం వా సాసనం వా పేసేన్తో అనుసాసతి నామ. సకిం వదన్తో ఓవదతి నామ, పునప్పునం వదన్తో అనుసాసతి నామ. ఓవదన్తో ఏవ వా అనుసాసతి నామాతి ఏవం ఓవదేయ్య అనుసాసేయ్య. **అసబ్భా చా**తి అకుసలధమ్మా చ నివారేయ్య, కుసలధమ్మే పతిట్ఠాపేయ్యాతి అత్థో. **సతఞ్హి సో పియో హోతీ**తి సో ఏవరూపో పుగ్గలో బుద్ధాదీనం సప్పురిసానం పియో హోతి. యే పన అదిట్ఠధమ్మా అవితిణ్ణపరలోకా ఆమిసచక్ఖుకా జీవికత్థాయ పబ్బజితా, తేసం **అసతం** సో ఓవాదకో అనుసాసకో, "'న త్వం అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో, న ఆచరియో, కస్మా అమ్హే ఓవదసీ'తి ఏవం ముఖసత్తీహి విజ్ఝన్తానం అప్పియో హోతీ"తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి. సారిపుత్తమోగ్గల్లానాపి తత్థ గన్త్వా తే భిక్ఖూ ఓవదింసు అనుసాసింసు. తేసు ఏకచ్చే ఓవాదం సమ్పటిచ్ఛిత్వా సమ్మా వత్తింసు, ఏకచ్చే విబ్భమింసు, ఏకచ్చే పబ్బాజనీయకమ్మం పాపుణింసూతి.

అస్సజిపునబ్బసుకవత్థు దుతియం.

౩. ఛన్నత్థేరవత్థు

న భజే పాపకే మిత్తేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛన్నత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఆయస్మా "అహం అమ్హాకం అయ్యపుత్తేన సద్ధిం మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో తదా అఞ్ఞం ఏకమ్పి న పస్సామి, ఇదాని పన 'అహం సారిపుత్తో నామ, అహం మోగ్గల్లానో నామ, మయం అగ్గసావకమ్హా'తి వత్వా ఇమే విచరన్తీ"తి ద్వే అగ్గసావకే అక్కోసతి. సత్థా భిక్ఖూనం సన్తికా తం పవత్తిం సుత్వా ఛన్నత్థేరం పక్కోసాపేత్వా ఓవదతి. సో తఙ్ఖణేయేవ తుణ్హీ హుత్వా పున గన్త్వా థేరే అక్కోసతియేవ. ఏవం యావతతియం అక్కోసన్తం పక్కోసాపేత్వా సత్థా ఓవదిత్వా "ఛన్న, ద్వే అగ్గసావకా నామ తుయ్హం కల్యాణమిత్తా ఉత్తమపురిసా, ఏవరూపే కల్యాణమిత్తే సేవస్సు భజస్సూ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౮. “న భజే పాపకే మిత్తే, న భజే పురిసాధమే;

భజేథ మిత్తే కల్యాణే, భజేథ పురిసుత్తమే”తి.

తస్సత్థో – కాయదుచ్చరితాదిఅకుసలకమ్మాభిరతా **పాపమిత్తా** నామ. సన్ధిచ్ఛేదనాదికే వా ఏకవీసతిఅనేసనాదిభేదే వా అట్ఠానే నియోజకా **పురిసాధమా** నామ. ఉభోపి వా ఏతే పాపమిత్తా చేవ పురిసాధమా చ, తే న భజేయ్య న పయిరుపాసేయ్య, విపరీతా పన కల్యాణమిత్తా చేవ సప్పురిసా చ, తే భజేథ పయిరుపాసేథాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఛన్నత్థేరో పన తం ఓవాదం సుత్వాపి పురిమనయేనేవ భిక్ఖూ అక్కోసతి పరిభాసతి. పునపి సత్థు ఆరోచేసుం . సత్థా, “భిక్ఖవే, మయి ధరన్తే ఛన్నం సిక్ఖాపేతుం న సక్ఖిస్సథ, మయి పన పరినిబ్బుతే సక్ఖిస్సథా”తి వత్వా పరినిబ్బానకాలే ఆయస్మతా ఆనన్దేన, “భన్తే, కథం ఛన్నత్థేరే అమ్హేహి పటిపజ్జితబ్బ”న్తి వుత్తే, “ఆనన్ద, ఛన్నస్స భిక్ఖునో బ్రహ్మదణ్డో దాతబ్బో”తి ఆణాపేసి. సో సత్థరి పరినిబ్బుతే ఆనన్దత్థేరేన ఆరోచితం బ్రహ్మదణ్డం సుత్వా దుక్ఖీ దుమ్మనో తిక్ఖత్తుం ముచ్ఛితో పతిత్వా “మా మం, భన్తే, నాసయిత్థా”తి యాచిత్వా సమ్మా వత్తం పూరేన్తో న చిరస్సేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణీతి.

ఛన్నత్థేరవత్థు తతియం.

౪. మహాకప్పినత్థేరవత్థు

ధమ్మపీతి సుఖం సేతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాకప్పినత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బీ కథా – అతీతే కిర ఆయస్మా మహాకప్పినో పదుముత్తరబుద్ధస్స పాదమూలే కతాభినీహారో సంసారే సంసరన్తో బారాణసితో అవిదూరే ఏకస్మిం పేసకారగామే జేట్ఠకపేసకారో హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా సహస్సమత్తా పచ్చేకబుద్ధా అట్ఠ మాసే హిమవన్తే వసిత్వా వస్సికే చత్తారో మాసే జనపదే వసన్తి. తే ఏకవారం బారాణసియా అవిదూరే ఓతరిత్వా “సేనాసనకరణత్థాయ హత్థకమ్మం యాచథా”తి రఞ్ఞో సన్తికం అట్ఠ పచ్చేకబుద్ధే పహిణింసు. తదా పన రఞ్ఞో వప్పమఙ్గలకాలో హోతి. సో “పచ్చేకబుద్ధా కిర ఆగతా”తి సుత్వా తస్మిం ఖణే నిక్ఖమిత్వా ఆగతకారణం పుచ్ఛిత్వా “అజ్జ, భన్తే, ఓకాసో నత్థి, స్వే అమ్హాకం వప్పమఙ్గలం, తతియదివసే కరిస్సామీ”తి వత్వా పచ్చేకబుద్ధే అనిమన్తేత్వావ పావిసి. పచ్చేకబుద్ధా “అఞ్ఞత్థ గమిస్సామా”తి పక్కమింసు. తస్మిం ఖణే జేట్ఠపేసకారస్స భరియా కేనచిదేవ కరణీయేన బారాణసిం గచ్ఛన్తీ తే పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా వన్దిత్వా “కిం, భన్తే, అవేలాయ, అయ్యా, ఆగతా”తి పుచ్ఛిత్వా ఆదితో పట్ఠాయ కథేసుం. తం పవత్తిం సుత్వా సద్ధాసమ్పన్నా ఞాణసమ్పన్నా ఇత్థీ “స్వే, భన్తే, అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథా”తి నిమన్తేసి. “బహుకా మయం భగినీ”తి. “కిత్తకా, భన్తే”తి? “సహస్సమత్తా”తి. “భన్తే, ఇమస్మిం గామే సహస్సపేసకారా వసిమ్హ. ఏకేకో ఏకేకస్స భిక్ఖం దస్సతి, భిక్ఖం అధివాసేథ, అహమేవ వో వసనట్ఠానమ్పి కారేస్సామీ”తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధా అధివాసయింసు.

సా గామం పవిసిత్వా ఉగ్ఘోసేసి – “అహం సహస్సమత్తే పచ్చేకబుద్ధే దిస్వా నిమన్తయిం, అయ్యానం నిసీదనట్ఠానం సంవిదహథ , యాగుభత్తాదీని సమ్పాదేథా”తి . గామమజ్ఝే మణ్డపం కారేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా పునదివసే పచ్చేకబుద్ధే

నిసీదాపేత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చావసానే తస్మిం గామే సబ్బా ఇత్థియో ఆదాయ తాహి సద్ధిం పచ్చేకబుద్ధే వన్దిత్వా, "భన్తే, తేమాసం వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం దేథా"తి తేసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా పున గామే ఉగ్ఘోసేసి – "అమ్మతాతా, ఏకేకకులతో ఏకేకో పురిసో ఫరసువాసిఆదీని గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా దబ్బసమ్భారే ఆహరిత్వా అయ్యానం వసనట్ఠానం కరోతూ"తి. గామవాసినో తస్సాయేవ వచనం సుత్వా ఏకేకో ఏకేకం కత్వా సద్ధిం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేహి పణ్ణసాలసహస్సం కారేత్వా అత్తనో అత్తనో పణ్ణసాలాయం వస్సూపగతే పచ్చేకబుద్ధే "అహం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహిస్సామి, అహం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి ఉపట్ఠహింసు. వస్సంవుట్ఠకాలే "అత్తనో అత్తనో పణ్ణసాలాయ వస్సంవుట్ఠానం పచ్చేకబుద్ధానం చీవరసాటకే సజ్జేథా"తి సమాదపేత్వా ఏకేకస్స సహస్ససహస్సమూలం చీవరం దాపేసి. పచ్చేకబుద్ధా వుట్ఠవస్సా అనుమోదనం కత్వా పక్కమింసు.

గామవాసినోపి ఇదం పుఞ్ఞకమ్మం కత్వా ఇతో చుతా తావతింసభవనే నిబ్బత్తిత్వా గణదేవపుత్తా నామ అహేసుం. తే తత్థ దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే బారాణసియం కుటుమ్బికగేహేసు నిబ్బత్తింసు. జేట్ఠకపేసకారో జేట్ఠకకుటుమ్బికస్స పుత్తో అహోసి. భరియాపిస్స జేట్ఠకకుటుమ్బికస్సేవ ధీతా అహోసి. తా సబ్బాపి వయప్పత్తా పరకులం గచ్ఛన్తియో తేసం తేసంయేవ గేహాని అగమింసు. అథేకదివసం విహారే ధమ్మస్సవనం సఙ్ఘుట్ఠం. "సత్థా ధమ్మం దేసేస్సతీ"తి సుత్వా సబ్బేపి తే కుటుమ్బికా "ధమ్మం సోస్సామా"తి భరియాహి సద్ధిం విహారం అగమింసు. తేసం విహారమజ్ఝం పవిట్ఠక్ఖణే వస్సం ఉట్ఠహి. యేసం కులూపకా వా ఞాతిసామణేరాదయో వా అత్థి, తే తేసం పరివేణాని పవిసింసు. తే పన తథారూపానం నత్థితాయ కత్థచి, పవిసితుం అవిసహన్తా విహారమజ్ఝేయేవ అట్ఠంసు. అథ నే జేట్ఠకకుటుమ్బికో ఆహ – "పస్సథ అమ్హాకం విప్పకారం, కులపుత్తేహి నామ ఏత్తకేన లజ్జితుం యుత్త"న్తి. "అయ్య, కిం పన కరోమా"తి? "మయం విస్సాసికట్ఠానస్స అభావేన ఇమం విప్పకారం పత్తా, సబ్బే ధనం సంహరిత్వా పరివేణం కరోమా"తి. "సాధు, అయ్యా"తి జేట్ఠకో సహస్సం అదాసి, సేసా పఞ్చ పఞ్చ సతాని. ఇత్థియో అడ్ఢతేయ్యాని అడ్ఢతేయ్యాని సతాని. తే తం ధనం సంహరిత్వా సహస్సకూటాగారపరివారం సత్థు వసనత్థాయ మహాపరివేణం నామ ఆరభింసు. నవకమ్మస్స మహన్తతాయ ధనే అప్పహోన్తే పుబ్బే దిన్నధనతో పున ఉపడ్ఢూపడ్ఢం అదంసు. నిట్ఠితే పరివేణే విహారమహం కరోన్తా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సత్తాహం మహాదానం దత్వా వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానం చీవరాని సజ్జింసు.

జేట్ఠకకుటుమ్బికస్స పన భరియా సబ్బేహి సమానం అకత్వా అత్తనో పఞ్ఞాయ ఠితా "అతిరేకతరం కత్వా సత్థారం పూజేస్సామీ"తి అనోజపుప్ఫవణ్ణేన సహస్సమూలేన సాటకేన సద్ధిం అనోజపుప్ఫచఙ్కోటకం గహేత్వా అనుమోదనకాలే సత్థారం అనోజపుప్ఫేహి పూజేత్వా తం సాటకం సత్థు పాదమూలే ఠపేత్వా, "భన్తే, నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే అనోజపుప్ఫవణ్ణంయేవ మే సరీరం హోతు, అనోజా ఏవ చ మే నామం హోతూ"తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సత్థా "ఏవం హోతూ"తి అనుమోదనం అకాసి. తే సబ్బేపి యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే దేవలోకా చవిత్వా జేట్ఠకకుటుమ్బికో కుక్కుటవతీనగరే రాజకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో మహాకప్పినరాజా నామ అహోసి, సేసా అమచ్చకులే నిబ్బత్తింసు. జేట్ఠకకుటుమ్బికస్స భరియా మద్దరట్ఠే సాగలనగరే రాజకులే నిబ్బత్తి, అనోజపుప్ఫవణ్ణమేవస్సా సరీరం అహోసి, **అనోజా**త్వేవస్సా నామం కరింసు. సా వయప్పత్తా మహాకప్పినరఞ్ఞో గేహం గన్త్వా అనోజాదేవీ నామ అహోసి. సేసిత్థియోపి అమచ్చకులేసు నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తా తేసంయేవ అమచ్చపుత్తానం గేహాని అగమంసు. తే సబ్బే రఞ్ఞో సమ్పత్తిసదిసం సమ్పత్తిం అనుభవింసు. యదా రాజా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో హత్థిం అభిరుహిత్వా విచరి, తదా తేపి తథేవ విచరన్తి. తస్మిం అస్సేన వా రథేన వా విచరన్తే తేపి తథేవ విచరన్తి? ఏవం తే ఏకతో హుత్వా కతానం పుఞ్ఞానం

ఆనుభావేన ఏకతోవ సమ్పత్తిం అనుభవింసు. రఞ్ఞో పన బలో, బలవాహనో, పుప్ఫో, పుప్ఫవాహనో, సుపత్తోతి పఞ్చ అస్సా హోన్తి. రాజా తేసు సుపత్తం అస్సం సయం ఆరోహతి, ఇతరే చత్తారో అస్సారోహానం సాసనాహరణత్థాయ అదాసి. రాజా తే పాతోవ భోజేత్వా "గచ్ఛథ ద్వే వా తీణి వా యోజనాని ఆహిణ్డిత్వా బుద్ధస్స వా ధమ్మస్స వా సఙ్ఘస్స వా ఉప్పన్నభావం ఞత్వా మయ్హం సుఖసాసనం ఆహరథా"తి పేసేసి. తే చతూహి ద్వారేహి నిక్ఖమిత్వా తీణి యోజనాని ఆహిణ్డిత్వా సాసనం అలభిత్వా పచ్చాగచ్ఛన్తి.

అథేకదివసం రాజా సుపత్తం అస్సం ఆరుయ్హ అమచ్చసహస్సపరివుతో ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో కిలన్తరూపే పఞ్చసతవాణిజకే నగరం పవిసన్తే దిస్వా "ఇమే అద్ధానకిలన్తా, అద్ధా ఇమేసం సన్తికా ఏకం భద్దకం సాసనం సోస్సామీ"తి తే పక్కోసాపేత్వా "కుతో ఆగచ్ఛథా"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, దేవ, ఇతో వీసతియోజనసతమత్థకే సావత్థి నామ నగరం, తతో ఆగచ్ఛామా"తి. "అత్థి పన వో పదేసే కిఞ్చి సాసనం ఉప్పన్న"న్తి. "దేవ, అఞ్ఞం కిఞ్చి నత్థి, సమ్మాసమ్బుద్ధో పన ఉప్పన్నో"తి. రాజా తావదేవ పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా ఫుట్ఠసరీరో కిఞ్చి సల్లక్ఖేతుం అసక్కోన్తో ముహుత్తం వీతినామేత్వా, "తాతా, కిం వదేథా"తి పుచ్ఛి. "బుద్ధో, దేవ, ఉప్పన్నో"తి. రాజా దుతియమ్పి తతియమ్పి తథేవ వీతినామేత్వా చతుత్థే వారే "కిం వదేథ, తాతా"తి పుచ్ఛిత్వా "బుద్ధో, దేవ, ఉప్పన్నో"తి వుత్తే, "తాతా, వో సతసహస్సం దదామీ"తి వత్వా "అఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి సాసనం అత్థీ"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, దేవ, ధమ్మో ఉప్పన్నో"తి. రాజా తమ్పి సుత్వా పురిమనయేనేవ తయో వారే వీతినామేత్వా చతుత్థే వారే "ధమ్మో ఉప్పన్నో"తి వుత్తే "ఇధాపి వో సతసహస్సం దమ్మీ"తి వత్వా "అపరమ్పి సాసనం అత్థి, తాతా"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, దేవ, సఙ్ఘరతనం ఉప్పన్న"న్తి. రాజా తమ్పి సుత్వా తయో వారే వీతినామేత్వా చతుత్థే వారే "సఙ్ఘో"తి పదే వుత్తే "ఇధాపి వో సతసహస్సం దమ్మీ"తి వత్వా అమచ్చసహస్సం ఓలోకేత్వా, "తాతా, కిం కరిస్సథా"తి పుచ్ఛి. "దేవ, తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి? "అహం, తాతా, 'బుద్ధో ఉప్పన్నో, ధమ్మో ఉప్పన్నో, సఙ్ఘో ఉప్పన్నో'తి సుత్వా న పున నివత్తిస్సామి, సత్థారం ఉద్దిస్స గన్త్వా తస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి. "మయమ్పి, దేవ , తుమ్హేహి సద్ధిం పబ్బజిస్సామా"తి. రాజా సువణ్ణపట్టే అక్ఖరాని లిఖాపేత్వా వాణిజకే ఆహ – "అనోజా నామ దేవీ తుమ్హాకం తీణి సతసహస్సాని దస్సతి, ఏవఞ్చ పన నం వదేయ్యాథ 'రఞ్ఞో కిర తే ఇస్సరియం విస్సట్ఠం, యథాసుఖం సమ్పత్తిం పరిభుఞ్జాహీ'తి, సచే పన వో 'రాజా కహ'న్తి పుచ్ఛతి, 'సత్థారం ఉద్దిస్స పబ్బజిస్సామీతి వత్వా గతో'తి ఆరోచేయ్యాథా"తి. అమచ్చాపి అత్తనో అత్తనో భరియానం తథేవ సాసనం పహిణింసు . రాజా వాణిజకే ఉయ్యోజేత్వా అస్సం అభిరుయ్హ అమచ్చసహస్సపరివుతో తం ఖణంయేవ నిక్ఖమి.

సత్థాపి తం దివసం పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో మహాకప్పినరాజానం సపరివారం దిస్వా "అయం మహాకప్పినో వాణిజకానం సన్తికా తిణ్ణం రతనానం ఉప్పన్నభావం సుత్వా తేసం వచనం తీహి సతసహస్సేహి పూజేత్వా రజ్జం పహాయ అమచ్చసహస్సేహి పరివుతో మం ఉద్దిస్స పబ్బజితుకామో స్వే నిక్ఖమిస్సతి. సో సపరివారో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణిస్సతి, పచ్చుగ్గమనమస్స కరిస్సామీ"తి పునదివసే చక్కవత్తీ వియ ఖుద్దకగామభోజకం పచ్చుగ్గచ్ఛన్తో సయమేవ పత్తచీవరం గహేత్వా వీసయోజనసతం మగ్గం పచ్చుగ్గన్త్వా చన్దభాగాయ నదియా తీరే నిగ్రోధరుక్ఖమూలే ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేన్తో నిసీది. "రాజాపి ఆగచ్ఛన్తో ఏకం నదిం పత్వా "కా నామేసా"తి పుచ్ఛి. "అపరచ్ఛా నామ, దేవా"తి. "కిమస్సా పరిమాణం, తాతా"తి? "గమ్భీరతో గావుతం, పుథులతో ద్వే గావుతాని, దేవా"తి. "అత్థి పనేత్థ నావా వా ఉళుమ్పో వా"తి? "నత్థి, దేవా"తి. "నావాదీని ఓలోకేన్తే అమ్హే జాతి జరం ఉపనేతి, జరా మరణం. అహం నిబ్బేమతికో హుత్వా తీణి రతనాని ఉద్దిస్స నిక్ఖన్తో, తేసం మే ఆనుభావేన ఇమం ఉదకం ఉదకం వియ మా అహోసీ"తి తిణ్ణం రతనానం

గుణం ఆవజ్జేత్వా “ఇతిపి సో భగవా అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి బుద్ధానుస్సతిం అనుస్సరన్తో సపరివారో అస్ససహస్సేన ఉదకపిట్ఠిం పక్ఖన్ది. సిన్ధవా పిట్ఠిపాసాణే వియ పక్ఖన్దింసు. ఖురానం అగ్గా నేవ తేమింసు.

సో తం ఉత్తరిత్వా పురతో గచ్ఛన్తో అపరమ్పి నదిం దిస్వా “అయం కా నామా”తి పుచ్ఛి. “నీలవాహినీ నామ, దేవా”తి. “కిమస్సా పరిమాణ”న్తి? “గమ్భీరతోపి పుథులతోపి అడ్ఢయోజనం, దేవా”తి. సేసం పురిమసదిసమేవ. తం పన నదిం దిస్వా “స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మో”తి ధమ్మానుస్సతిం అనుస్సరన్తో పక్ఖన్ది. తమ్పి అతిక్కమిత్వా గచ్ఛన్తో అపరమ్పి నదిం దిస్వా “అయం కా నామా”తి పుచ్ఛి. “చన్దభాగా నామ, దేవా”తి. “కిమస్సా పరిమాణ”న్తి? “గమ్భీరతోపి పుథులతోపి యోజనం, దేవా”తి. సేసం పురిమసదిసమేవ. ఇమం పన నదిం దిస్వా “సుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో”తి సఙ్ఘానుస్సతిం అనుస్సరన్తో పక్ఖన్ది. తం పన నదిం అతిక్కమిత్వా గచ్ఛన్తో సత్థు సరీరతో నిక్ఖన్తా ఛబ్బణ్ణరస్మియో అద్దస. నిగ్రోధరుక్ఖస్స సాఖావిటపపలాసాని సోవణ్ణమయాని వియ అహేసుం. రాజా చిన్తేసి – “అయం పన ఓభాసో నేవ చన్దస్స, న సూరియస్స, న దేవమారబ్రహ్మనాగసుపణ్ణాదీనం అఞ్ఞతరస్స, అద్ధా అహం సత్థారం ఉద్దిస్స ఆగచ్ఛన్తో మహాగోతమబుద్ధేన దిట్ఠో భవిస్సామీ”తి. సో తావదేవ అస్సపిట్ఠితో ఓతరిత్వా ఓనతసరీరో రస్మిఅనుసారేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా మనోసిలారసే నిముజ్జన్తో వియ బుద్ధరస్మీనం అన్తో పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది సద్ధిం అమచ్చసహస్సేన, సత్థా తస్స అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. దేసనావసానే రాజా సపరివారో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. అథ సబ్బేవ ఉట్ఠహిత్వా పబ్బజ్జం యాచింసు. సత్థా “ఆగమిస్సతి ను ఖో ఇమేసం కులపుత్తానం ఇద్ధిమయపత్తచీవర”న్తి ఉపధారేన్తో “ఇమే కులపుత్తా పచ్చేకబుద్ధసహస్సస్స చీవరసహస్సం అదంసు, కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానమ్పి వీసతిచీవరసహస్సానిపి అదంసు. అనచ్ఛరియం ఇమేసం ఇద్ధిమయపత్తచీవరాగమన”న్తి ఇత్వా దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా “ఏథ, భిక్ఖవో, చరథ బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా”తి ఆహ. తే తావదేవ అట్ఠపరిక్ఖారధరా వస్ససట్ఠికత్థేరా వియ హుత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పచ్చోరోహిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు.

తేపి వాణిజకా రాజకులం గన్త్వా రఞ్ఞో పహితభావం ఆరోచాపేత్వా దేవియా “ఆగచ్ఛన్తూ”తి వుత్తే పవిసిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు. అథ నే దేవీ పుచ్ఛి – “తాతా, కిం కారణా ఆగతాత్థా”తి? “మయం రఞ్ఞా తుమ్హాకం సన్తికం పహితా, తీణి కిర నో సతసహస్సాని దేథా”తి. “తాతా, అతిబహుం భణథ, కిం తుమ్హేహి రఞ్ఞో కతం, కిస్మిం వో రాజా పసన్నో ఏత్తకం ధనం దాపేసీ”తి? “దేవి, న అఞ్ఞం కిఞ్చి కతం, రఞ్ఞో పన ఏకం సాసనం ఆరోచయిమ్హా”తి? “సక్కా పన, తాతా, మయ్హం ఆరోచేతు”న్తి. “సక్కా, దేవీ”తి. “తేన హి, తాతా, వదేథా”తి. “దేవి బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో”తి. సాపి “తం సుత్వా పురిమనయేనేవ పీతియా ఫుట్ఠసరీరా తిక్ఖత్తుం కిఞ్చి అసల్లక్ఖేత్వా చతుత్థే వారే ‘బుద్ధో’తి పదం సుత్వా, తాతా, ఇమస్మిం పదే రఞ్ఞా కిం దిన్న”న్తి? “సతసహస్సం, దేవీ”తి. “తాతా , అననుచ్ఛవికం రఞ్ఞా కతం ఏవరూపం సాసనం సుత్వా తుమ్హాకం సతసహస్సం దదమానేన. అహఞ్హి వో మమ దుగ్గతపణ్ణాకారే తీణి సతసహస్సాని దమ్మి, అపరమ్పి తుమ్హేహి రఞ్ఞో కిం ఆరోచిత”న్తి? తే ఇదఞ్చిదఞ్చాతి ఇతరానిపి ద్వే సాసనాని ఆరోచయింసు. దేవీ పురిమనయేనేవ పీతియా ఫుట్ఠసరీరా తిక్ఖత్తుం కిఞ్చి అసల్లక్ఖేత్వా చతుత్థే వారే తథేవ సుత్వా తీణి తీణి సతసహస్సాని దాపేసి, ఏవం తే సబ్బానిపి ద్వాదస సతసహస్సాని లభింసు.

అథ నే దేవీ పుచ్ఛి – “రాజా కహం, తాతా”తి? దేవి, “సత్థారం ఉద్దిస్స ‘పబ్బజిస్సామీ’తి గతో”తి. “మయ్హం తేన కిం సాసనం దిన్న”న్తి? “సబ్బం కిర తేన తుమ్హాకం ఇస్సరియం విస్సట్ఠం, తుమ్హే కిర యథారుచియా సమ్పత్తిం అనుభవథా”తి.

“అమచ్చా పన కహం, తాతా”తి? తేపి “‘రఞ్ఞా సద్ధింయేవ పబ్బజిస్సామా’తి గతా, దేవీ”తి. సా తేసం భరియాయో పక్కోసాపేత్వా, అమ్మా, తుమ్హాకం సామికా “రఞ్ఞా సద్ధిం పబ్బజిస్సామా”తి గతా, “తుమ్హే కిం కరిస్సథా”తి? “కిం పన తేహి అమ్హాకం సాసనం పహితం, దేవీ”తి? “తేహి కిర అత్తనో సమ్పత్తి తుమ్హాకం విస్సట్ఠా, తుమ్హే కిర తం సమ్పత్తిం యథారుచి పరిభుఞ్జథా”తి. “తుమ్హే పన, దేవి, కిం కరిస్సథా”తి? “అమ్మా, నో తావ రాజా సాసనం సుత్వా మగ్గే ఠితకోవ తీహి సతసహస్సేహి తీణి రతనాని పూజేత్వా ఖేళపిణ్డం వియ సమ్పత్తిం పహాయ ‘పబ్బజిస్సామీ’తి నిక్ఖన్తో, మయా పన తిణ్ణం రతనానం సాసనం సుత్వా తీణి రతనాని నవహి సతసహస్సేహి పూజితాని, న ఖో పనేసా సమ్పత్తి నామ రఞ్ఞోయేవ దుక్ఖా, మయ్హమ్పి దుక్ఖాయేవ. కో రఞ్ఞా ఛడ్డితఖేళపిణ్డం జాణుకేహి పతిట్ఠహిత్వా ముఖేన గణ్హిస్సతి, న మయ్హం సమ్పత్తియా అత్థో, అహమ్పి సత్థారం ఉద్దిస్స గన్త్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. “దేవి, మయమ్పి తుమ్హేహేవ సద్ధిం పబ్బజిస్సామా”తి. “సచే సక్కోథ, సాధు, అమ్మా”తి? “సక్కోమ, దేవీ”తి. “సాధు, అమ్మా, తేన హి ఏథా”తి రథసహస్సం యోజాపేత్వా రథం ఆరుయ్హ తాహి సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే పఠమం నదిం దిస్వా యథా రఞ్ఞా పుట్ఠం, తథేవ పుచ్ఛిత్వా సబ్బపవత్తిం సుత్వా “రఞ్ఞో గతమగ్గం ఓలోకేథా”తి వత్వా “సిన్ధవానం పదవలఞ్జం న పస్సామ, దేవీ”తి వుత్తే “రాజా తీణి రతనాని ఉద్దిస్స నిక్ఖన్తో సచ్చకిరియం కత్వా గతో భవిస్సతి. అహమ్పి తీణి రతనాని ఉద్దిస్స నిక్ఖన్తా, తేసమేవ అనుభావేన ఇదం ఉదకం వియ మా అహోసీ”తి తిణ్ణం రతనానం గుణం అనుస్సరిత్వా రథసహస్సం పేసేసి. ఉదకం పిట్ఠిపాసాణసదిసం అహోసి. చక్కానం అగ్గగ్గనేమివట్టియో నేవ తేమింసు. ఏతేనేవ ఉపాయేన ఇతరా ద్వే నదియో ఉత్తరి.

అథ సత్థా తస్సాగమనభావం ఞత్వా యథా అత్తనో సన్తికే నిసిన్నా భిక్ఖూ న పఞ్ఞాయన్తి, ఏవమకాసి. సాపి గచ్ఛన్తీ గచ్ఛన్తీ సత్థు సరీరతో నిక్ఖన్తా ఛబ్బణ్ణరస్మియో దిస్వా తథేవ చిన్తేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా పుచ్ఛి – “భన్తే, మహాకప్పినో తుమ్హాకం ఉద్దిస్స నిక్ఖన్తో ఆగతేత్థ మఞ్ఞే, కహం సో, అమ్హాకమ్పి నం దస్సేథా”తి? “నిసీదథ తావ, ఇధేవ నం పస్సిస్సథా”తి . తా సబ్బాపి తుట్ఠచిత్తా “ఇధేవ కిర నిసిన్నా సామికే పస్సిస్సామా”తి నిసీదింసు. సత్థా తాసం అనుపుబ్బిం కథం కథేసి, అనోజాదేవీ దేసనావసానే సపరివారా సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. మహాకప్పినత్థేరో తాసం వడ్ఢితధమ్మదేసనం సుణన్తో సపరివారో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. తస్మిం ఖణే సత్థా తాసం తే భిక్ఖూ అరహత్తప్పత్తే దస్సేసి. తాసం కిర ఆగతక్ఖణేయేవ అత్తనో సామికే కాసావధరే ముణ్డకసీసే దిస్వా చిత్తం ఏకగ్గం న భవేయ్య, తేన మగ్గఫలాని పత్తుం న సక్కుణేయ్యుం. తస్మా అచలసద్ధాయ పతిట్ఠితకాలే తాసం తే భిక్ఖూ అరహత్తప్పత్తేయేవ దస్సేసి.

తాపి తే దిస్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, తుమ్హాకం తావ పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్త”న్తి వత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా పబ్బజ్జం యాచింసు. ఏవం కిర వుత్తే “సత్థా ఉప్పలవణ్ణాయ ఆగమనం చిన్తేసీ”తి ఏకచ్చే వదన్తి. సత్థా పన తా ఉపాసికాయో ఆహ – “సావత్థిం గన్త్వా భిక్ఖునీఉపస్సయే పబ్బజేథా”తి. తా అనుపుబ్బేన జనపదచారికం చరమానా అన్తరామగ్గే మహాజనేన అభిహటసక్కారసమ్మానా పదసావ వీసయోజనసతికం గన్త్వా భిక్ఖునీఉపస్సయే పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు. సత్థాపి భిక్ఖుసహస్సం ఆదాయ ఆకాసేనేవ జేతవనం అగమాసి. తత్ర సుదం ఆయస్మా మహాకప్పినో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీసు “అహో సుఖం , అహో సుఖ”న్తి ఉదానం ఉదానేన్తో విచరతి. భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచేసుం – “భన్తే, మహాకప్పినో ‘అహో సుఖం, అహో సుఖ’న్తి ఉదానం ఉదానేన్తో విచరతి, అత్తనో కామసుఖం రజ్జసుఖం ఆరబ్భ కథేసి మఞ్ఞే”తి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం, కప్పిన, కామసుఖం రజ్జసుఖం ఆరబ్భ ఉదానం ఉదానేసీ”తి. “భగవా మే, భన్తే, తం ఆరబ్భ ఉదానభావం వా అనుదానభావం వా జానాతీ”తి? సత్థా “న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో కామసుఖం

రజ్జసుఖం ఆరబ్భ ఉదానం ఉదానేతి, పుత్తస్స పన మే ధమ్మపీతి నామ ధమ్మరతి నామ ఉప్పజ్జతి, సో అమతమహానిబ్బానం ఆరబ్భ ఏవ ఉదానం ఉదానేసీ"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౯. "ధమ్మపీతి సుఖం సేతి, విప్పసన్నేన చేతసా;
అరియప్పవేదితే ధమ్మే, సదా రమతి పణ్డితో"తి.

తత్థ **ధమ్మపీతీ**తి ధమ్మపాయకో, ధమ్మం పివన్తోతి అత్థో. ధమ్మో చ నామేస న సక్కా భాజనేన యాగుఆదీని వియ పాతుం? నవవిధం పన లోకుత్తరధమ్మం నామకాయేన ఫుసన్తో ఆరమ్మణతో సచ్ఛికరోన్తో పరిఞ్ఞాభిసమయాదీహి దుక్ఖాదీని అరియసచ్చాని పటివిజ్ఝన్తో ధమ్మం పివతి నామ. **సుఖం సేతీ**తి దేసనామత్తమేవేతం, చతూహిపి ఇరియాపథేహి సుఖం విహరతీతి అత్థో. **విప్పసన్నేనా**తి అనావిలేన నిరుపక్కిలేసేన. **అరియప్పవేదితే**తి బుద్ధాదీహి అరియేహి పవేదితే సతిపట్ఠానాదిభేదే బోధిపక్ఖియధమ్మే. **సదా రమతీ**తి ఏవరూపో ధమ్మపీతి విప్పసన్నేన చేతసా విహరన్తో పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో సదా రమతి అభిరమతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసున్తి.

మహాకప్పినత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. పణ్డితసామణేరవత్థు

ఉదకఞ్హి నయన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పణ్డితసామణేరం ఆరబ్భ కథేసి.

అతీతే కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధో వీసతిఖీణాసవసహస్సపరివారో బారాణసిం అగమాసి. మనుస్సా అత్తనో బలం సల్లక్ఖేత్వా అట్ఠపి దసపి ఏకతో హుత్వా ఆగన్తుకదానాదీని అదంసు. అథేకదివసం సత్థా భత్తకిచ్చపరియోసానే ఏవం అనుమోదనమకాసి –

"ఉపాసకా ఇధ ఏకచ్చో 'అత్తనో సన్తకమేవ దాతుం వట్టతి, కిం పరేన సమాదపితేనా'తి అత్తనావ దానం దేతి, పరం న సమాదపేతి . సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే భోగసమ్పదం లభతి, నో పరివారసమ్పదం. ఏకచ్చో పరం సమాదపేతి, అత్తనా న దేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే పరివారసమ్పదం లభతి, నో భోగసమ్పదం ఏకచ్చో అత్తనాపి న దేతి, పరమ్పి న సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే నేవ భోగసమ్పదం లభతి, న పరివారసమ్పదం, విఘాసాదోవ హుత్వా జీవతి. ఏకచ్చో అత్తనా చ దేతి, పరఞ్చ సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే భోగసమ్పదమ్పి లభతి పరివారసమ్పదమ్పీ"తి.

తం సుత్వా సమీపే ఠితో ఏకో పణ్డితపురిసో చిన్తేసి – "అహం దాని తథా కరిస్సామి, యథా మే ద్వేపి సమ్పత్తియో భవిస్సన్తీ"తి. సో సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, స్వాతనాయ మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి. "కిత్తకేహి తే భిక్ఖూహి అత్థో"తి? "కిత్తకో పన వో, భన్తే, పరివారో"తి? "వీసతి భిక్ఖుసహస్సానీ"తి. "భన్తే, సబ్బేహి సద్ధిం స్వాతనాయ మయ్హం భిక్ఖం గణ్హథా"తి. సత్థా అధివాసేసి. సో గామం పవిసిత్వా, "అమ్మతాతా, స్వాతనాయ మయా బుద్ధప్పముఖో భిక్ఖుసఙ్ఘో నిమన్తితో, తుమ్హే యత్తకానం భిక్ఖూనం దాతుం సక్ఖిస్సథ, తత్తకానం దానం దేథా"తి ఆరోచేత్వా విచరన్తో అత్తనో అత్తనో బలం సల్లక్ఖేత్వా

“మయం దసన్నం దస్సామ, మయం వీసతియా, మయం సతస్స, మయం పఞ్చసతాన”న్తి వుత్తే సబ్బేసం వచనం ఆదితో పట్ఠాయ పణ్ణే ఆరోపేసి.

తేన చ సమయేన తస్మిం నగరే అతిదుగ్గతభావేనేవ “మహాదుగ్గతో”తి పఞ్ఞాతో ఏకో పురిసో అత్థి. సో తమ్పి సమ్ముఖాగతం దిస్వా, సమ్మ మహాదుగ్గత, మయా స్వాతనాయ బుద్ధప్పముఖో భిక్ఖుసఙ్ఘో నిమన్తితో, స్వే నగరవాసినో దానం దస్సన్తి, “త్వం కతి భిక్ఖూ భోజేస్ససీ”తి? “సామి, మయ్హం కిం భిక్ఖూహి, భిక్ఖూహి నామ సధనానం అత్థో, మయ్హం పన స్వే యాగుఅత్థాయ తణ్డులనాళిమత్తమ్పి నత్థి, అహం భతిం కత్వా జీవామి, కిం మే భిక్ఖూహీ”తి? సమాదపకేన నామ బ్యత్తేన భవితబ్బం. తస్మా సో తేన “నత్థీ”తి వుత్తేపి తుణ్హీభూతో అహుత్వా ఏవమాహ – “సమ్మ మహాదుగ్గత, ఇమస్మిం నగరే సుభోజనం భుఞ్జిత్వా సుఖుమవత్థం నివాసేత్వా నానాభరణపటిమణ్డితా సిరిసయనే సయమానా బహూ జనా సమ్పత్తిం అనుభవన్తి, త్వం పన దివసం భతిం కత్వా కుచ్ఛిపూరణమత్తమ్పి న లభసి, ఏవం సన్తేపి ‘అహం పుబ్బే పుఞ్ఞం అకతత్తా కిఞ్చి న లభామీ’తి న జానాసీ”తి? “జానామి, సామీ”తి. “అథ కస్మా ఇదాని పుఞ్ఞం న కరోసి, త్వం యువా బలసమ్పన్నో, కిం తయా భతిం కత్వాపి యథాబలం దానం దాతుం న వట్టతీ”తి? సో తస్మిం కథేన్తేయేవ సంవేగప్పత్తో హుత్వా “మయ్హమ్పి ఏకం భిక్ఖుం పణ్ణే ఆరోపేహి, కిఞ్చిదేవ భతిం కత్వా ఏకస్స భిక్ఖం దస్సామీ”తి ఆహ. ఇతరో “కిం ఏకేన భిక్ఖునా పణ్ణే ఆరోపితేనా”తి న ఆరోపేసి? మహాదుగ్గతోపి గేహం గన్త్వా భరియం ఆహ – “భద్దే, నగరవాసినో స్వే సఙ్ఘభత్తం కరిస్సన్తి, అహమ్పి సమాదపకేన ‘ఏకస్స భిక్ఖం దేహీ’తి వుత్తో, మయమ్పి స్వే ఏకస్స భిక్ఖం దస్సామా”తి. అథస్స భరియా “మయం దలిద్దా, కస్మా తయా సమ్పటిచ్ఛిత”న్తి అవత్వావ, “సామి, భద్దకం తే కతం, మయం పుబ్బేపి కిఞ్చి అదత్వా ఇదాని దుగ్గతా జాతా, మయం ఉభోపి భతిం కత్వా ఏకస్స భిక్ఖం దస్సామ, సామీ”తి వత్వా ఉభోపి గేహా నిక్ఖమిత్వా భతిట్ఠానం అగమంసు.

మహాసేట్ఠి తం దిస్వా “కిం, సమ్మ మహాదుగ్గత, భతిం కరిస్ససీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, అయ్యా”తి. “కిం కరిస్ససీ”తి? “యం తుమ్హే కారేస్సథ, తం కరిస్సామీ”తి. “తేన హి మయం స్వే ద్వే తీణి భిక్ఖుసతాని భోజేస్సామ, ఏహి, దారూని ఫాలేహీ”తి వాసిఫరసుం నీహరిత్వా దాపేసి. మహాదుగ్గతో దళ్హం కచ్ఛం బన్ధిత్వా మహుస్సాహప్పత్తో వాసిం పహాయ ఫరసుం గణ్హన్తో, ఫరసుం పహాయ వాసిం గణ్హన్తో దారూని ఫాలేతి. అథ నం సేట్ఠి ఆహ – “సమ్మ, త్వం అజ్జ అతివియ ఉస్సాహప్పత్తో కమ్మం కరోసి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి? “సామి, అహం స్వే ఏకం భిక్ఖుం భోజేస్సామీ”తి. తం సుత్వా సేట్ఠి పసన్నమానసో చిన్తేసి – “అహో ఇమినా దుక్కరం కతం, ‘అహం దుగ్గతో’తి తుణ్హీభావం అనాపజ్జిత్వా ‘భతిం కత్వా ఏకం భిక్ఖుం భోజేస్సామీ’తి వదతీ”తి. సేట్ఠిభరియాపి తస్స భరియం దిస్వా, “అమ్మ, కిం కమ్మం కరిస్ససీ”తి పుచ్ఛిత్వా “యం తుమ్హే కారేస్సథ, తం కరోమీ”తి వుత్తే ఉదుక్ఖలసాలం పవేసేత్వా సుప్పముసలాదీని దాపేసి. సా నచ్చన్తీ వియ తుట్ఠపహట్ఠా వీహిం కోట్టేతి చేవ ఓఫుణాతి చ. అథ నం సేట్ఠిభరియా పుచ్ఛి – “అమ్మ, త్వం అతివియ తుట్ఠపహట్ఠా కమ్మం కరోసి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి? “అయ్యే, ఇమం భతిం కత్వా మయమ్పి ఏకం భిక్ఖుం భోజేస్సామా”తి. తం సుత్వా సేట్ఠిభరియాపి తస్సం “అహో వతాయం దుక్కరకారికా”తి పసీది. సేట్ఠి మహాదుగ్గతస్స దారూనం ఫాలితకాలే “అయం తే భతీ”తి సాలీనం చతస్సో నాళియో దాపేత్వా “అయం తే తుట్ఠిదాయో”తి అపరాపి చతస్సో నాళియో దాపేసి.

సో గేహం గన్త్వా భరియం ఆహ – “మయా భతిం కత్వా సాలి లద్ధో, అయం నివాపో భవిస్సతి, తయా లద్ధాయ భతియా దధితేలకటుకభణ్డాని గణ్హాహీ”తి. సేట్ఠిభరియాపి పున తస్సా ఏకం సప్పికరోటికఞ్చేవ దధిభాజనఞ్చ కటుకభణ్డఞ్చ

సుద్ధతణ్డులినాళిఞ్చ దాపేసి. ఇతి చ ఉభిన్నమ్హి నవ తణ్డులనాళియో అహేసుం. తే "దేయ్యధమ్మో నో లద్ధో"తి తుట్ఠహట్ఠా పాతోవ ఉట్ఠహింసు. భరియా మహాదుగ్గతం ఆహ – "గచ్ఛ, సామి, పణ్ణం పరియేసిత్వా ఆహరా"తి. సో అన్తరాపణే పణ్ణం అదిస్వా నదీతీరం గన్త్వా "అజ్జ అయ్యానం భోజనం దాతుం లభిస్సామీ"తి పహట్ఠమానసో గాయన్తో పణ్ణం ఉచ్చినతి. మహాజాలం ఖిపిత్వా ఠితో కేవట్టో "మహాదుగ్గతస్స సద్దేన భవితబ్బ"న్తి తం పక్కోసిత్వా పుచ్ఛి – "అతివియ తుట్ఠచిత్తో గాయసి, కిం ను ఖో కారణ"న్తి? "పణ్ణం ఉచ్చినామి, సమ్మా"తి. "కిం కరిస్ససీ"తి? "ఏకం భిక్ఖుం భోజేస్సామీ"తి. "అహో సుఖితో, భిక్ఖు, సో తవ కిం పణ్ణం ఖాదిస్సతీ"తి? "కిం కరోమి, సమ్మ, అత్తనా లద్ధపణ్ణేన భోజేస్సామీ"తి? "తేన హి ఏహీ"తి. "కిం కరోమి, సమ్మా"తి? "ఇమే మచ్ఛే గహేత్వా పాదగ్ఘనకాని అడ్ఢగ్ఘనకాని కహాపణగ్ఘనకాని చ ఉద్దానాని కరోహీ"తి. సో తథా అకాసి. బద్ధబద్ధే మచ్ఛే నగరవాసినో నిమన్తితనిమన్తితానం భిక్ఖూనం అత్థాయ హరింసు. తస్స మచ్ఛుద్దానాని కరోన్తస్సేవ భిక్ఖాచారవేలా పాపుణి. సో వేలం సల్లక్ఖేత్వా "గమిస్సామహం, సమ్మ, అయం భిక్ఖూనం ఆగమనవేలా"తి ఆహ. "అత్థి పన కిఞ్చి మచ్ఛుద్దాన"న్తి? "నత్థి, సమ్మ, సబ్బాని ఖీణానీ"తి. "తేన హి మయా అత్తనో అత్థాయ వాలుకాయ నిఖణిత్వా చత్తారో రోహితమచ్ఛా ఠపితా, సచే భిక్ఖుం భోజేతుకామోసి, ఇమే గహేత్వా గచ్ఛా"తి తే మచ్ఛే తస్స అదాసి.

తం దివసం పన సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో మహాదుగ్గతం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఆవజ్జేన్తో "మహాదుగ్గతో 'ఏకం భిక్ఖుం భోజేస్సామీ'తి భరియాయ సద్ధిం హియ్యో భతిం అకాసి, కతరం ను ఖో భిక్ఖుం లభిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "మనుస్సా పణ్ణే ఆరోపితసఞ్ఞాయ భిక్ఖూ గహేత్వా అత్తనో అత్తనో గేహేసు నిసీదాపేస్సన్తి, మహాదుగ్గతో మం ఠపేత్వా అఞ్ఞం భిక్ఖుం న లభిస్సతీ"తి ఉపధారేసి. బుద్ధా కిర దుగ్గతేసు అనుకమ్పం కరోన్తి. తస్మా సత్థా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా "మహాదుగ్గతం సఙ్గణ్హిస్సామీ"తి గన్ధకుటిం పవిసిత్వా నిసీది. మహాదుగ్గతేపి మచ్ఛే గహేత్వా గేహం పవిసన్తే సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఓలోకేన్తో "హియ్యో, మహాదుగ్గతో 'ఏకస్స భిక్ఖునో భిక్ఖం దస్సామీ'తి అత్తనో భరియాయ సద్ధిం భతిం అకాసి, కతరం ను ఖో భిక్ఖుం లభిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "నత్థేతస్స అఞ్ఞో భిక్ఖు, సత్థా పన మహాదుగ్గతస్స సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి గన్ధకుటియం నిసిన్నో. మహాదుగ్గతో అత్తనో ఉపకప్పనకం యాగుభత్తం పణ్ణసూపేయ్యమ్పి తథాగతస్స దదేయ్య, "యంనూనాహం మహాదుగ్గతస్స గేహం గన్త్వా భత్తకారకకమ్మం కరేయ్య"న్తి అఞ్ఞాతకవేసేన తస్స గేహసమీపం గన్త్వా "అత్థి ను ఖో కస్సచి కిఞ్చి భతియా కాతబ్బ"న్తి పుచ్ఛి. మహాదుగ్గతో తం దిస్వా ఆహ – "సమ్మ, కిం కమ్మం కరిస్ససీ"తి? "అహం, సామి, సబ్బసిప్పికో, మయ్హం అజాననసిప్పం నామ నత్థి, యాగుభత్తాదీనిపి సమ్పాదేతుం జానామీ"తి. "సమ్మ, మయం తవ కమ్మేన అత్థికా, తుయ్హం పన కిఞ్చి దాతబ్బం భతిం న పస్సామా"తి. "కిం పన తే కత్తబ్బ"న్తి? "ఏకస్స భిక్ఖుస్స భిక్ఖం దాతుకామోమ్హి, తస్స యాగుభత్తసంవిధానం ఇచ్ఛామీ"తి. "సచే భిక్ఖుస్స భిక్ఖం దస్ససి, న మే భతియా అత్థో, కిం మమ పుఞ్ఞం న వట్టతీ"తి? "ఏవం సన్తే సాధు, సమ్మ, పవిసా"తి. సో తస్స గేహం పవిసిత్వా తేలతణ్డులాదీని ఆహరాపేత్వా "గచ్ఛ, అత్తనో పత్తభిక్ఖుం ఆనేహీ"తి తం ఉయ్యోజేసి. దానవేయ్యావటికోపి పణ్ణే ఆరోపితనియామేనేవ తేసం తేసం గేహాని భిక్ఖూ పహిణి.

మహాదుగ్గతో తస్స సన్తికం గన్త్వా "మయ్హం పత్తభిక్ఖుం దేహీ"తి ఆహ. సో తస్మిం ఖణే సతిం లభిత్వా "అహం తవ భిక్ఖుం పముట్ఠో"తి ఆహ. మహాదుగ్గతో తిఖిణాయ సత్తియా కుచ్ఛియం పహటో వియ, "సామి, కస్మా మం నాసేసి, అహం తయా హియ్యో సమాదపితో భరియాయ సద్ధిం దివసం భతిం కత్వా అజ్జ పాతోవ పణ్ణత్థాయ నదీతీరే ఆహిణ్డిత్వా ఆగతో, దేహి మే ఏకం భిక్ఖు"న్తి బాహా పగ్గయ్హ పరిదేవి. మనుస్సా సన్నిపతిత్వా "కిమేతం, మహాదుగ్గతా"తి పుచ్ఛింసు. సో తమత్థం ఆరోచేసి. తే వేయ్యావటికం పుచ్ఛింసు – "సచ్చం కిర, సమ్మ, తయా ఏస 'భతిం కత్వా ఏకస్స భిక్ఖుస్స భిక్ఖం దేహీ'తి

సమాదపితో”తి? “ఆమ , అయ్యా”తి. “భారియం తే కమ్మం కతం, యో త్వం ఏత్తకే భిక్ఖూ సంవిదహన్తో ఏతస్స ఏకం భిక్ఖుం నాదాసీ”తి. సో తేసం వచనేన మజ్ఝత్తభూతో తం ఆహ – “సమ్మ మహాదుగ్గత, మా మం నాసయి, అహం తవ కారణా మహావిహేసం పత్తో, మనుస్సా పణ్ణే ఆరోపితనియామేన అత్తనో అత్తనో పత్తభిక్ఖూ నయింసు, అత్తనో గేహే నిసిన్నభిక్ఖుం నీహరిత్వా దేన్తో నామ నత్థి, సత్థా పన ముఖం ధోవిత్వా గన్ధకుటియమేవ నిసిన్నో, రాజయువరాజసేనాపతిఆదయో సత్థు గన్ధకుటితో నిక్ఖమనం ఓలోకేన్తా నిసిన్నా సత్థు పత్తం గహేత్వా ‘గమిస్సామా’తి. బుద్ధా నామ దుగ్గతే అనుకమ్పం కరోన్తి, త్వం విహారం గన్త్వా ‘దుగ్గతోమ్హి, భన్తే, మమ సఙ్గహం కరోథా’తి సత్థారం వన్ద, సచే తే పుఞ్ఞం అత్థి, అద్ధా లచ్ఛసీ”తి.

సో విహారం అగమాసి. అథ నం అఞ్ఞేసు దివసేసు విహారే విఘాసాదభావేన దిట్ఠత్తా రాజయువరాజాదయో, “మహాదుగ్గత, న తావ భత్తకాలో, కస్మా త్వం ఆగచ్ఛసీ”తి ఆహంసు. సో “జానామి, సామి, ‘న తావ భత్తకాలో’తి. సత్థారం పన వన్దితుం ఆగచ్ఛామీ”తి వదన్తో గన్త్వా గన్ధకుటియా ఉమ్మారే సీసం ఠపేత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, ఇమస్మిం నగరే మయా దుగ్గతతరో నత్థి, అవస్సయో మే హోథ, కరోథ మే సఙ్గహ”న్తి ఆహ. సత్థా గన్ధకుటిద్వారం వివరిత్వా పత్తం నీహరిత్వా తస్స హత్థే ఠపేసి. సో చక్కవత్తిసిరిం పత్తో వియ అహోసి, రాజయువరాజాదయో అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ముఖాని ఓలోకయింసు. సత్థారా దిన్నపత్తఞ్హి కోచి ఇస్సరియవసేన గహేతుం సమత్థో నామ నత్థి. ఏవం పన వదింసు, “సమ్మ మహాదుగ్గత, సత్థు పత్తం అమ్హాకం దేహి ఏత్తకం నామ తే ధనం దస్సామ, త్వం దుగ్గతో ధనం గణ్హాహి, కిం తే పత్తేనా”తి? మహాదుగ్గతో “న కస్సచి దస్సామి, న మే ధనేన అత్థో, సత్థారంయేవ భోజేస్సామీ”తి ఆహ. అవసేసా తం యాచిత్వా పత్తం అలభిత్వా నివత్తింసు. రాజా పన “మహాదుగ్గతో ధనేన పలోభియమానోపి సత్థు పత్తం న దేతి, సత్థారా చ సయం దిన్నపత్తం కోచి గహేతుం న సక్కోతి, ఇమస్స దేయ్యధమ్మో నామ కిత్తకో భవిస్సతి, ఇమినా దేయ్యధమ్మస్స దిన్నకాలే సత్థారం ఆదాయ గేహం నేత్వా మయ్హం సమ్పాదితం ఆహారం దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ అగమాసి. సక్కోపి దేవరాజా యాగుఖజ్జకభత్తసూపేయ్యపణ్ణాదీని సమ్పాదేత్వా సత్థు నిసీదనారహం ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా నిసీది.

మహాదుగ్గతో సత్థారం నేత్వా “పవిసథ, భన్తే”తి ఆహ. వసనగేహఞ్చస్స నీచం హోతి, అనోనతేన పవిసితుం న సక్కా. బుద్ధా చ నామ గేహం పవిసన్తా న ఓనమిత్వా పవిసన్తి. గేహఞ్హి పవిసనకాలే మహాపథవీ వా హేట్ఠా ఓగచ్ఛతి, గేహం వా ఉద్ధం గచ్ఛతి. ఇదం తేసం సుదిన్నదానస్స ఫలం. పున నిక్ఖమిత్వా గతకాలే సబ్బం పాకతికమేవ హోతి. తస్మా సత్థా ఠితకోవ గేహం పవిసిత్వా సక్కేన పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. సత్థరి నిసిన్నే రాజా ఆహ – “సమ్మ మహాదుగ్గత, తయా అమ్హాకం యాచన్తానమ్పి సత్థు పత్తో న దిన్నో, పస్సామ తావ, కీదిసో తే సత్థు సక్కారో కతో”తి? అథస్స సక్కో యాగుఖజ్జకాదీని వివరిత్వా దస్సేసి. తేసం వాసగన్ధో సకలనగరం ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. రాజా యాగుఆదీని ఓలోకేత్వా భగవన్తం ఆహ – “భన్తే, ‘అహం మహాదుగ్గతస్స దేయ్యధమ్మో కిత్తకో భవిస్సతి, ఇమినా దేయ్యధమ్మే దిన్నే సత్థారం గేహం నేత్వా అత్తనో సమ్పాదితం ఆహారం దస్సామీ’తి చిన్తేత్వా ఆగతో, మయా ఏవరూపో ఆహారో న దిట్ఠపుబ్బో, మయి ఇధ ఠితే మహాదుగ్గతో కిలమేయ్య, గచ్ఛామహా”న్తి సత్థారం వన్దిత్వా పక్కామి. సక్కోపి సత్థారం యాగుఆదీని దత్వా సక్కచ్చం పరివిసి. సత్థాపి కతభత్తకిచ్చో అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి.

సక్కో మహాదుగ్గతస్స సఞ్ఞం అదాసి. సో పత్తం గహేత్వా సత్థారం అనుగచ్ఛి. సక్కో నివత్తిత్వా మహాదుగ్గతస్స గేహద్వారే ఠితో ఆకాసం ఓలోకేసి. తావదేవ ఆకాసతో సత్తరతనవస్సం వస్సిత్వా తస్స గేహే సబ్బభాజనాని పూరేత్వా సకలం గేహం పూరేసి. తస్స గేహే ఓకాసో నాహోసి. తస్స భరియా దారకే హత్థేసు గహేత్వా నీహరిత్వా బహి అట్ఠాసి. సో

సత్థారం అనుగన్త్వా నివత్తో దారకే బహి దిస్వా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛి. “సామి, సకలం నో గేహం సత్తహి రతనేహి పుణ్ణం, పవిసితుం ఓకాసో నత్థీ”తి. సో “అజ్జేవ మే దానేన విపాకో దిన్నో”తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా, “కస్మా ఆగతోసీ”తి వుత్తే ఆహ –“దేవ, గేహం మే సత్తహి రతనేహి పుణ్ణం, తం ధనం గణ్హథా”తి. రాజా “అహో బుద్ధానం దిన్నదానం, అజ్జేవ మత్థకం పత్త”న్తి చిన్తేత్వా తం ఆహ – “కిం తే లద్ధుం వట్టతీ”తి? “ధనహరణత్థాయ సకటసహస్సం, దేవా”తి. రాజా సకటసహస్సం పేసేత్వా ధనం ఆహరాపేత్వా రాజఙ్గణే ఓకిరాపేసి. తాలప్పమాణో రాసి అహోసి. రాజా నగరే సన్నిపాతాపేత్వా “ఇమస్మిం నగరే అత్థి కస్సచి ఏత్తకం ధన”న్తి పుచ్ఛి. “నత్థి, దేవా”తి. “ఏవం మహాధనస్స కిం కాతుం వట్టతీ”తి? “సేట్ఠిట్ఠానం దాతుం వట్టతి, దేవా”తి. రాజా తస్స మహాసక్కారం కత్వా సేట్ఠిట్ఠానం దాపేసి.

అథస్స పుబ్బే ఏకస్స సేట్ఠినో గేహట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా “ఏత్థ జాతే గచ్ఛే హరాపేత్వా గేహం ఉట్ఠాపేత్వా వసాహీ”తి ఆహ. తస్స తం ఠానం సోధేత్వా సమం కత్వా భూమియా ఖణ్ణమానాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆహచ్చ నిధికుమ్భియో ఉట్ఠహింసు. తేన రఞ్ఞో ఆరోచితే “తవ పుఞ్ఞేన నిబ్బత్తా, త్వమేవ గణ్హాహీ”తి ఆహ. సో గేహం కారేత్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదాసి. తతో పరమ్పి యావతాయుకం తిట్ఠన్తో పుఞ్ఞాని కరిత్వా ఆయుపరియోసానే దేవలోకే నిబ్బత్తో.

ఏకం బుద్ధన్తరం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే తతో చుతో సావత్థియం సారిపుత్తత్థేరస్సుపట్ఠాకకులే సేట్ఠిధీతు కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. అథస్సా మాతాపితరో గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా గబ్భపరిహారం అదంసు. తస్సా అపరేన సమయేన ఏవరూపో దోహళో ఉప్పజ్జి – “అహో వతాహం ధమ్మసేనాపతిం ఆదిం కత్వా పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం రోహితమచ్ఛరసేన దానం దత్వా కాసాయాని వత్థాని నివాసేత్వా ఆసనపరియన్తే నిసిన్నా తేసం భిక్ఖూనం ఉచ్ఛిట్ఠభత్తం పరిభుఞ్జేయ్య”న్తి. సా మాతాపితూనం ఆరోచేత్వా తథా అకాసి, దోహళో పటిపస్సమ్భి. అథస్సా తతో అపరేసుపి సత్తసు మఙ్గలేసు రోహితమచ్ఛరసేనేవ ధమ్మసేనాపతిత్థేరప్పముఖాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని భోజేసుం. సబ్బం తిస్సకుమారస్స వత్థుమ్హి వుత్తనియామేనేవ వేదితబ్బం. అయమస్స పన మహాదుగ్గతకాలే దిన్నస్స రోహితమచ్ఛరసదానస్సేవ నిస్సన్దో. నామగ్గహణదివసే పనస్స, “భన్తే, దాసస్స వో సిక్ఖాపదాని దేథా”తి మాతరా వుత్తే థేరో ఆహ – “కోనామో అయం దారకో”తి? “భన్తే, ఇమస్స దారకస్స కుచ్ఛియం పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ ఇమస్మిం గేహే జళా ఏళమూగాపి పణ్డితా జాతా, తస్మా మే పుత్తస్స **పణ్డితో**త్వేవ నామం భవిస్సతీ”తి. థేరో సిక్ఖాపదాని అదాసి. జాతదివసతో పట్ఠాయ పనస్స “నాహం మమ పుత్తస్స అజ్ఝాసయం భిన్దిస్సామీ”తి మాతు చిత్తం ఉప్పజ్జి. సో సత్తవస్సికకాలే మాతరం ఆహ – “అమ్మ, థేరస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ”తి. “సాధు, తాత, ‘అహం తవ అజ్ఝాసయం న భిన్దిస్సామి’చ్చేవ మనం ఉప్పాదేసి”న్తి వత్వా థేరం నిమన్తేత్వా భోజేత్వా, “భన్తే, దాసో వో పబ్బజితుకామో, అహం ఇమం సాయన్హసమయే విహారం ఆనేస్సామీ”తి థేరం ఉయ్యోజేత్వా ఞాతకే సన్నిపాతాపేత్వా “మమ పుత్తస్స గిహికాలే కత్తబ్బసక్కారం అజ్జేవ కరిస్సామా”తి మహన్తం సక్కారం కారేత్వా తం ఆదాయ విహారం గన్త్వా “ఇమం, భన్తే, పబ్బాజేథా”తి థేరస్స అదాసి.

థేరో పబ్బజ్జాయ దుక్కరభావం ఆచిక్ఖిత్వా “కరిస్సామహం, భన్తే, తుమ్హాకం ఓవాద”న్తి వుత్తే “తేన హి ఏహీ”తి కేసే తేమేత్వా తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేసి. మాతాపితరోపిస్స సత్తాహం విహారేయేవ వసన్తా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స రోహితమచ్ఛరసేనేవ దానం దత్వా సత్తమే దివసే సాయం గేహం అగమంసు. థేరో అట్ఠమే దివసే అన్తోగామం గచ్ఛన్తో తం ఆదాయ గచ్ఛతి, భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం నాగమాసి. కిం కారణా? న తావస్స పత్తచీవరగ్గహణాని వా ఇరియాపథో వా పాసాదికో హోతి, అపిచ విహారే థేరస్స కత్తబ్బవత్తం అత్థి. థేరో హి భిక్ఖుసఙ్ఘే అన్తోగామం పవిట్ఠే సకలవిహారం విచరన్తో

అసమ్మజ్జనట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా తుచ్ఛభాజనేసు పానీయపరిభోజనీయాని ఉపట్ఠపేత్వా దున్నిక్ఖిత్తాని మఞ్చపీఠాదీని పటిసామేత్వా పచ్ఛా గామం పవిసతి. అపిచ "అఞ్ఞతిత్థియా తుచ్ఛవిహారం పవిసిత్వా 'పస్సథ సమణస్స గోతమస్స సావకానం నిసిన్నట్ఠానానీ'తి వత్తుం మా లభింసూ"తి సకలవిహారం పటిజగ్గిత్వా పచ్ఛా గామం పవిసతి. తస్మా తం దివసమ్పి సామణేరేన పత్తచీవరం గాహాపేత్వా దివాతరం పిణ్డాయ పావిసి.

సామణేరో ఉపజ్ఝాయేన సద్ధిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే మాతికం దిస్వా, "భన్తే, ఇదం కిం నామా"తి పుచ్ఛి. "మాతికా నామ, సామణేరా"తి. "ఇమాయ కిం కరోన్తీ"తి? "ఇతో చితో చ ఉదకం ఆహరిత్వా అత్తనో సస్సకమ్మం సమ్పాదేన్తీ"తి. "కిం పన, భన్తే, ఉదకస్స చిత్తం అత్థీ"తి ? "నత్థావుసో"తి. "ఏవరూపం అచిత్తకం అత్తనో ఇచ్ఛితట్ఠానం హరన్తి, భన్తే"తి? "ఆమావుసో"తి. సో చిన్తేసి – "సచే ఏవరూపమ్పి అచిత్తకం అత్తనో ఇచ్ఛితిచ్ఛితట్ఠానం హరిత్వా కమ్మం కరోన్తి, కస్మా సచిత్తకాపి చిత్తం అత్తనో వసే వత్తేత్వా సమణధమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సన్తీ"తి. అథేసో పురతో గచ్ఛన్తో ఉసుకారే సరదణ్డకం అగ్గిమ్హి తాపేత్వా అక్ఖికోటియా ఓలోకేత్వా ఉజుకం కరోన్తే దిస్వా, "ఇమే, భన్తే, కే నామా"తి పుచ్ఛి. "ఉసుకారా నామావుసో"తి. "కిం పనేతే కరోన్తీ"తి? "అగ్గిమ్హి తాపేత్వా సరదణ్డకం ఉజుం కరోన్తీ"తి. "సచిత్తకో, భన్తే, ఏసో"తి? "అచిత్తకో, ఆవుసో"తి . సో చిన్తేసి – "సచే అచిత్తకం గహేత్వా అగ్గిమ్హి తాపేత్వా ఉజుం కరోన్తి, కస్మా సచిత్తకాపి అత్తనో చిత్తం వసే వత్తేత్వా సమణధమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సన్తీ"తి. అథేసో పురతో గచ్ఛన్తో దారూని అరనేమినాభిఆదీని తచ్ఛన్తే దిస్వా, "భన్తే, ఇమే కే నామా"తి పుచ్ఛి. "తచ్ఛకా నామావుసో"తి. "కిం పనేతే కరోన్తీ"తి? "దారూని గహేత్వా యానకాదీనం చక్కాదీని కరోన్తి, ఆవుసో"తి. "ఏతాని పన సచిత్తకాని, భన్తే"తి? "అచిత్తకాని, ఆవుసో"తి. అథస్స ఏతదహోసి – "సచే అచిత్తకాని కట్ఠకలిఙ్గరాని గహేత్వా చక్కాదీని కరోన్తి, కస్మా సచిత్తకా అత్తనో చిత్తం వసే వత్తేత్వా సమణధమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సన్తీ"తి. సో ఇమాని కారణాని దిస్వా, "భన్తే, సచే తుమ్హాకం పత్తచీవరే తుమ్హే గణ్హేయ్యాథ, అహం నివత్తేయ్య"న్తి. థేరో "అయం అధునా పబ్బజితో దహరసామణేరో మం అనుబన్ధమానో ఏవం వదతీ"తి చిత్తం అనుప్పాదేత్వావ "ఆహర, సామణేరా"తి వత్వా అత్తనో పత్తచీవరం అగ్గహేసి.

సామణేరోపి ఉపజ్ఝాయం వన్దిత్వా నివత్తన్తో, "భన్తే, మయ్హం ఆహారం ఆహరన్తో రోహితమచ్ఛరసేనేవ ఆహరేయ్యాథా"తి ఆహ. "కథం లభిస్సామావుసో"తి? "భన్తే, అత్తనో పుఞ్ఞేన అలభన్తా మమ పుఞ్ఞేన లభిస్సథా"తి ఆహ. థేరో "దహరసామణేరస్స బహి నిసిన్నకస్స పరిపన్థోపి భవేయ్యా"తి కుఞ్చికం దత్వా "మయ్హం వసనగబ్భస్స ద్వారం వివరిత్వా అన్తో పవిసిత్వా నిసీదేయ్యాసీ"తి ఆహ. సో తథా కత్వా అత్తనో కరజకాయే ఞాణం ఓతారేత్వా అత్తభావం సమ్మసన్తో నిసీది. అథస్స గుణతేజేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఉపధారేన్తో "పణ్డితసామణేరో ఉపజ్ఝాయస్స పత్తచీవరం దత్వా 'సమణధమ్మం కరిస్సామీ'తి నివత్తో, మయాపి తత్థ గన్తుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా చత్తారో మహారాజే ఆమన్తేత్వా "విహారస్స ఉపవనే వసన్తే సకుణే పలాపేత్వా సమన్తతో ఆరక్ఖం గణ్హథా"తి వత్వా చన్దదేవపుత్తం "చన్దమణ్డలం ఆకడ్ఢిత్వా గణ్హాహీ"తి, సూరియదేవపుత్తం "సూరియమణ్డలం ఆకడ్ఢిత్వా గణ్హాహీ"తి వత్వా సయం గన్త్వా ఆవిఞ్ఛనరజ్జుట్ఠానే ఆరక్ఖం గహేత్వా అట్ఠాసి, విహారే పురాణపణ్ణస్స పతనసద్దోపి సద్దో నాహోసి, సామణేరస్స చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి. సో అన్తరాభత్తేయేవ అత్తభావం సమ్మసిత్వా తీణి ఫలాని పాపుణి.

థేరోపి "సామణేరో విహారే నిసిన్నో, తస్స ఉపకప్పనకం భోజనం అసుకకులే నామ సక్కా లద్ధు"న్తి ఏకం పేమగారవయుత్తం ఉపట్ఠాకకులం అగమాసి. తత్థ చ మనుస్సా తం దివసం రోహితమచ్ఛే లభిత్వా థేరస్సేవ ఆగమనం

ఓలోకేన్తో నిసీదింసు. తే థేరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా , "భన్తే, భద్దకం వో కతం ఇధాగచ్ఛన్తేహీ"తి అన్తోగేహం పవేసేత్వా యాగుఖజ్జకాదీని దత్వా రోహితమచ్ఛరసేనస్స పిణ్డపాతం అదంసు. థేరో హరణాకారం దస్సేసి. మనుస్సా "పరిభుఞ్జథ, భన్తే, హరణకభత్తమ్పి లభిస్సథా"తి వత్వా థేరస్స భత్తకిచ్చావసానే పత్తం రోహితమచ్ఛరసభోజనస్స పూరేత్వా అదంసు. థేరో "సామణేరో మే ఛాతో"తి సీఘం అగమాసి. సత్థాపి తం దివసం కాలస్సేవ భుఞ్జిత్వా విహారం గన్త్వా ఏవం ఆవజ్జేసి – "పణ్డితసామణేరో ఉపజ్ఝాయస్స పత్తచీవరం దత్వా 'సమణధమ్మం కరిస్సామీ'తి నివత్తో, నిప్ఫజ్జిస్సతి ను ఖో అస్స పబ్బజితకిచ్చ"న్తి ఉపధారేన్తో తిణ్ణం ఫలానం పత్తభావం ఞత్వా "అరహత్తస్స ఉపనిస్సయో అత్థి, నత్థీ"తి ఆవజ్జేన్తో "అత్థీ"తి దిస్వా "పురేభత్తమేవ అరహత్తం పత్తుం సక్ఖిస్సతి, న సక్ఖిస్సతీ"తి ఉపధారేన్తో "సక్ఖిస్సతీ"తి అఞ్ఞాసి. అథస్స ఏతదహోసి – "సారిపుత్తో సామణేరస్స భత్తం ఆదాయ సీఘం ఆగచ్ఛతి, అన్తరాయమ్పిస్స కరేయ్య ద్వారకోట్ఠకే ఆరక్ఖం గహేత్వా నిసీదిస్సామి, అథ నం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, తస్మిం పఞ్హే విస్సజ్జియమానే సామణేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణిస్సతీ"తి. తతో గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా సమ్పత్తం థేరం చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి, పుట్ఠం పుట్ఠం పఞ్హం విస్సజ్జేసి.

తత్రిదం పుచ్ఛావిస్సజ్జనం – సత్థా కిర నం ఆహ – "సారిపుత్త, కిం తే లద్ధ"న్తి? "ఆహారో, భన్తే"తి. "ఆహారో నామ కిం ఆహరతి, సారిపుత్తా"తి? "వేదనం, భన్తే"తి. "వేదనా కిం ఆహరతి, సారిపుత్తా"తి? "రూపం, భన్తే"తి. "రూపం పన కిం ఆహరతి, సారిపుత్తా"తి ? "ఫస్సం, భన్తే"తి. తత్రాయం అధిప్పాయో – "జిఘచ్ఛితేన హి పరిభుత్తో ఆహారో తస్స ఖుద్దం పరిహరిత్వా సుఖం వేదనం ఆహరతి. ఆహారపరిభోగేన సుఖితస్స సుఖాయ వేదనాయ ఉప్పజ్జమానాయ సరీరే వణ్ణసమ్పత్తి హోతి. ఏవం వేదనా రూపం ఆహరతి. సుఖితో పన ఆహారజరూపవసేన ఉప్పన్నసుఖసోమనస్సో 'ఇదాని మే అస్సాదో జాతో'తి నిపజ్జన్తో వా నిసీదన్తో వా సుఖసమ్ఫస్సం పటిలభతీ"తి.

ఏవం ఇమేసు చతూసు పఞ్హేసు విస్సజ్జితేసు సామణేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్తో. సత్థాపి థేరం ఆహ – "గచ్ఛ, సారిపుత్త, తవ సామణేరస్స భత్తం దేహీ"తి. థేరో గన్త్వా ద్వారం ఆకోటేసి. సామణేరో నిక్ఖమిత్వా థేరస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా ఏకమన్తం ఠపేత్వా తాలవణ్టేన థేరం బీజి. అథ నం థేరో ఆహ – "సామణేర, భత్తకిచ్చం కరోహీ"తి. "తుమ్హే పన, భన్తే"తి. "కతం మయా భత్తకిచ్చం, త్వం కరోహీ"తి. సత్తవస్సికదారకో పబ్బజిత్వా అట్ఠమే దివసే తం ఖణం వికసితపదుముప్పలసదిసో అరహత్తం పత్తో, పచ్చవేక్ఖితట్ఠానం పన పచ్చవేక్ఖన్తో నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చమకాసి. తేన పత్తం ధోవిత్వా పటిసామితకాలే చన్దదేవపుత్తో చన్దమణ్డలం విస్సజ్జేసి, సూరియదేవపుత్తో సూరియమణ్డలం. చత్తారో మహారాజానో చతుద్దిసం ఆరక్ఖం విస్సజ్జేసుం, సక్కో దేవరాజా ఆవిఞ్ఛనకే ఆరక్ఖం విస్సజ్జేసి. సూరియో మజ్ఝట్ఠానతో గలిత్వా గతో.

భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు, "ఛాయా అధికప్పమాణా జాతా, సూరియో మజ్ఝట్ఠానతో గలిత్వా గతో, సామణేరేన చ ఇదానేవ భుత్తం, కిం ను ఖో ఏత"న్తి. సత్థా తం పవత్తిం ఞత్వా ఆగన్త్వా పుచ్ఛి – "భిక్ఖవే, కిం కథేథా"తి? "ఇదం నామ, భన్తే"తి? "ఆమ, భిక్ఖవే, పుఞ్ఞవతో సమణధమ్మం కరణకాలే చన్దదేవపుత్తో చన్దమణ్డలం, సూరియదేవపుత్తో సూరియమణ్డలం ఆకడ్ఢిత్వా గణ్హి, చత్తారో మహారాజానో విహారోపవనే చతుద్దిసం ఆరక్ఖం గణ్హింసు, సక్కో దేవరాజా ఆవిఞ్ఛనకే ఆరక్ఖం గణ్హి, అహమ్పి 'బుద్ధోమ్హీ'తి అప్పోస్సుక్కో నిసీదితుం నాలత్థం, గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకే మమ పుత్తస్స ఆరక్ఖం అగ్గహేసిం, నేత్తికే చ మాతికాయ ఉదకం హరన్తే, ఉసుకారే చ ఉసుం ఉజుం కరోన్తే, తచ్ఛకే చ దారూని తచ్ఛన్తే దిస్వా ఏత్తకం ఆరమ్మణం గహేత్వా పణ్డితా అత్తానం దమేత్వా అరహత్తం గణ్హన్తియేవా"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౦. “ఉదకఞ్హి నయన్తి నేత్తికా, ఉసుకారా నమయన్తి తేజనం;

దారుం నమయన్తి తచ్ఛకా, అత్తానం దమయన్తి పణ్డితా”తి.

తత్థ **ఉదక**న్తి పథవియా థలట్ఠానం ఖణిత్వా ఆవాటట్ఠానం పూరేత్వా మాతికం వా కత్వా రుక్ఖదోణిం వా ఠపేత్వా అత్తనా ఇచ్ఛితిచ్ఛితట్ఠానం ఉదకం. నేన్తీతి **నేత్తికా. తేజన**న్తి కణ్డం. ఇదం వుత్తం హోతి – నేత్తికా అత్తనో రుచియా ఉదకం **నయన్తి, ఉసుకారా**పి తాపేత్వా తేజనం **నమయన్తి** ఉసుం ఉజుం కరోన్తి. **తచ్ఛకా**పి నేమిఆదీనం అత్థాయ తచ్ఛన్తా **దారుం నమయన్తి** అత్తనో రుచియా ఉజుం వా వఙ్కం వా కరోన్తి. ఏవం ఏత్తకం ఆరమ్మణం కత్వా **పణ్డితా** సోతాపత్తిమగ్గాదీని ఉప్పాదేన్తా **అత్తానం దమయన్తి,** అరహత్తప్పత్తా పన ఏకన్తదన్తా నామ హోన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పణ్డితసామణేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు

సేలో యథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లకుణ్డకభద్దియత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

పుథుజ్జనా కిర సామణేరాదయో థేరం దిస్వా సీసేపి కణ్ణేసుపి నాసాయపి గహేత్వా “కిం, చూళపిత, సాసనస్మిం న ఉక్కణ్ఠసి, అభిరమసీ”తి వదన్తి. థేరో తేసు నేవ కుజ్ఝతి, న దుస్సతి. ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “పస్సథావుసో, లకుణ్డకభద్దియత్థేరం దిస్వా సామణేరాదయో ఏవఞ్చేవఞ్చ విహేఠేన్తి, సో తేసు నేవ కుజ్ఝతి, న దుస్సతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కిం కథేథ, భిక్ఖవే”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమం నామ, భన్తే”తి వుత్తే “ఆమ, భిక్ఖవే, ఖీణాసవా నామ నేవ కుజ్ఝన్తి, న దుస్సన్తి. ఘనసేలసదిసా హోన్తి అచలా అకమ్పియా”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౧. “సేలో యథా ఏకఘనో, వాతేన న సమీరతి;

ఏవం నిన్దాపసంసాసు, న సమిఞ్జన్తి పణ్డితా”తి.

తత్థ **నిన్దాపసంసాసూ**తి కిఞ్చాపి ఇధ ద్వే లోకధమ్మా వుత్తా, అత్థో పన అట్ఠన్నమ్పి వసేన వేదితబ్బో. యథా హి **ఏకఘనో** అసుసిరో **సేలో** పురత్థిమాదిభేదేన **వాతేన న సమీరతి** న ఇఞ్జతి న చలతి, ఏవం అట్ఠసుపి లోకధమ్మేసు అజ్ఝోత్థరన్తేసు **పణ్డితా న సమిఞ్జన్తి,** పటిఘవసేన వా అనునయవసేన వా న చలన్తి న కమ్పన్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు ఛట్ఠం.

౭. కాణమాతువత్థు

యథాపి రహదోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కాణమాతరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు వినయే (పాచి. ౨౩౦) ఆగతమేవ.

తదా పన కాణమాతరా అతుచ్ఛహత్థం ధీతరం పతికులం పేసేతుం పక్కేసు పూవేసు చతుక్ఖత్తుం చతున్నం భిక్ఖూనం దిన్నకాలే సత్థారా తస్మిం వత్థుస్మిం సిక్ఖాపదే పఞ్ఞత్తే కాణాయ సామికేన అఞ్ఞాయ పజాపతియా ఆనీతాయ కాణా తం పవత్తిం సుత్వా "ఇమేహి మే ఘరావాసో నాసితో"తి దిట్ఠదిట్ఠే భిక్ఖూ అక్కోసతి పరిభాసతి. భిక్ఖూ తం వీథిం పటిపజ్జితుం న విసహింసు. సత్థా తం పవత్తిం ఞత్వా తత్థ అగమాసి. కాణమాతా సత్థారం వన్దిత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం అదాసి. సత్థా కతపాతరాసో "కహం కాణా"తి పుచ్ఛి. "ఏసా, భన్తే, తుమ్హే దిస్వా మఙ్కుభూతా రోదన్తీ ఠితా"తి. "కిం కారణా"తి? "ఏసా, భన్తే, భిక్ఖూ అక్కోసతి పరిభాసతి, తస్మా తుమ్హే దిస్వా మఙ్కుభూతా రోదమానా ఠితా"తి. అథ నం సత్థా పక్కోసాపేత్వా – "కాణే, కస్మా మం దిస్వా మఙ్కుభూతా నిలీయిత్వా రోదసీ"తి. అథస్సా మాతా తాయ కతకిరియం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా ఆహ – "కిం పన కాణమాతే మమ సావకా తయా దిన్నకం గణ్హింసు, అదిన్నక"న్తి? "దిన్నకం, భన్తే"తి. "సచే మమ సావకా పిణ్డాయ చరన్తా తవ గేహద్వారం పత్తా తయా దిన్నకం గణ్హింసు, కో తేసం దోసో"తి? "నత్థి, భన్తే, అయ్యానం దోసో". "ఏతిస్సాయేవ దోసో"తి. సత్థా కాణం ఆహ – "కాణే, మయ్హం కిర సావకా పిణ్డాయ చరమానా గేహద్వారం ఆగతా, అథ నేసం తవ మాతరా పూవా దిన్నా, కో నామేత్థ మమ సావకానం దోసో"తి? "నత్థి, భన్తే, అయ్యానం దోసో, మయ్హమేవ దోసో"తి సత్థారం వన్దిత్వా ఖమాపేసి.

అథస్సా సత్థా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి, సా సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా విహారం గచ్ఛన్తో రాజఙ్గణేన పాయాసి. రాజా దిస్వా "సత్థా వియ భణే"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, దేవా"తి వుత్తే "గచ్ఛథ, మమ ఆగన్త్వా వన్దనభావం ఆరోచేథా"తి పేసేత్వా రాజఙ్గణే ఠితం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "కహం, భన్తే, గతాత్థా"తి పుచ్ఛి. "కాణమాతాయ గేహం, మహారాజా"తి. "కిం కారణా, భన్తే"తి? "కాణా కిర భిక్ఖూ అక్కోసతి పరిభాసతి, తంకారణా గతోమ్హీ"తి. "కిం పన వో, భన్తే, తస్సా అనక్కోసనభావో కతో"తి? "ఆమ, మహారాజ, భిక్ఖూనఞ్చ అనక్కోసికా కతా, లోకుత్తరకుటుమ్బసామినీ చా"తి . "హోతు, భన్తే, తుమ్హేహి సా లోకుత్తరకుటుమ్బసామినీ కతా, అహం పన నం లోకియకుటుమ్బసామినిం కరిస్సామీ"తి వత్వా రాజా సత్థారం వన్దిత్వా పటినివత్తో పటిచ్ఛన్నమహాయోగ్గం పహిణిత్వా కాణం పక్కోసాపేత్వా సబ్బాభరణేహి అలఙ్కరిత్వా జేట్ఠధీతుట్ఠానే ఠపేత్వా "మమ ధీతరం పోసేతుం సమత్థా గణ్హన్తూ"తి ఆహ. అథేకో సబ్బత్థకమహామత్తో "అహం దేవస్స ధీతరం పోసేస్సామీ"తి తం అత్తనో గేహం నేత్వా సబ్బం ఇస్సరియం పటిచ్ఛాపేత్వా "యథారుచి పుఞ్ఞాని కరోహీ"తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ కాణా చతూసు ద్వారేసు పురిసే ఠపేత్వా అత్తనా ఉపట్ఠాతబ్బే భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ పరియేసమానాపి న లభతి. కాణాయ గేహద్వారే పటియాదేత్వా ఠపితం ఖాదనీయభోజనీయం మహోఘో వియ పవత్తతి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "పుబ్బే, ఆవుసో, చత్తారో మహల్లకత్థేరా కాణాయ విప్పటిసారం కరింసు, సా ఏవం విప్పటిసారినీ హుత్వాపి సత్థారం ఆగమ్మ సద్ధాసమ్పదం లభి. సత్థారా పున తస్సా గేహద్వారం భిక్ఖూనం ఉపసఙ్కమనారహం కతం. ఇదాని ఉపట్ఠాతబ్బే భిక్ఖూ వా భిక్ఖునియో వా పరియేసమానాపి న లభతి, అహో బుద్ధా నామ అచ్ఛరియగుణా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తేహి మహల్లకభిక్ఖూహి కాణాయ విప్పటిసారో కతో, పుబ్బేపి కరింసుయేవ. న చ ఇదానేవ మయా కాణా మమ వచనకారికా కతా, పుబ్బేపి కతాయేవా"తి వత్వా తమత్థం సోతుకామేహి భిక్ఖూహి యాచితో –

"యత్థేకో లభతే బబ్బు, దుతియో తత్థ జాయతి;
తతియో చ చతుత్థో చ, ఇదం తే బబ్బుకా బిల"న్తి. (జా॰ ౧.౧.౧౩౭) –

ఇదం **బబ్బుజాతకం** విత్థారేన కథేత్వా "తదా చత్తారో మహల్లకభిక్ఖూ చత్తారో బిళారా అహేసుం, మూసికా కాణా, మణికారో అహమేవా"తి జాతకం సమోధానేత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, అతీతేపి కాణా దుమ్మనా ఆవిలచిత్తా విక్ఖిత్తచిత్తా హుత్వా మమ వచనేన పసన్నఉదకరహదో వియ విప్పసన్నచిత్తా అహోసీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౨. "యథాపి రహదో గమ్భీరో, విప్పసన్నో అనావిలో;
ఏవం ధమ్మాని సుత్వాన, విప్పసీదన్తి పణ్డితా"తి.

తత్థ **రహదో**తి యో చతురఙ్గినియాపి సేనాయ ఓగాహన్తియా నఖుభతి ఏవరూపో ఉదకణ్ణవో, సబ్బాకారేన పన చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరో నీలమహాసముద్దో రహదో నామ. తస్స హి హేట్ఠా చత్తాలీసయోజనసహస్సమత్తే ఠానే ఉదకం మచ్ఛేహి చలతి, ఉపరి తావత్తకేయేవ ఠానే ఉదకం వాతేన చలతి, మజ్ఝే చతుయోజనసహస్సమత్తే ఠానే ఉదకం నిచ్చలం తిట్ఠతి. అయం **గమ్భీరో** రహదో నామ. **ఏవం ధమ్మానీ**తి దేసనాధమ్మాని. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా నామ రహదో అనాకులతాయ **విప్పసన్నో**, అచలతాయ **అనావిలో**, ఏవం మమ దేసనాధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిమగ్గాదివసేన నిరుపక్కిలేసచిత్తతం ఆపజ్జన్తా **విప్పసీదన్తి పణ్డితా,** అరహత్తప్పత్తా పన ఏకన్తవిప్పసన్నావ హోన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కాణమాతువత్థు సత్తమం.

౮. పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు

సబ్బత్థ వే సప్పురిసా చజన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా వేరఞ్జాయం సముట్ఠితా.

పఠమబోధియఞ్హి భగవా వేరఞ్జం గన్త్వా వేరఞ్జేన బ్రాహ్మణేన నిమన్తితో పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం వస్సం ఉపగఞ్ఛి. వేరఞ్జో బ్రాహ్మణో మారావట్టనేన ఆవట్టో ఏకదివసమ్పి సత్థారం ఆరబ్భ సతిం న ఉప్పాదేసి. వేరఞ్జాపి దుబ్భిక్ఖా అహోసి, భిక్ఖూ సన్తరబాహిరం వేరఞ్జం పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతం అలభన్తా కిలమింసు. తేసం అస్సవాణిజకా పత్థపత్థపులకం భిక్ఖం పఞ్ఞాపేసుం. తే కిలమన్తే దిస్వా మహామోగ్గల్లానత్థేరో పథవోజం భోజేతుకామో, ఉత్తరకురుఞ్చ పిణ్డాయ పవేసేతుకామో అహోసి, సత్థా తం పటిక్ఖిపి. భిక్ఖూనం ఏకదివసమ్పి పిణ్డపాతం ఆరబ్భ పరిత్తాసో నాహోసి , ఇచ్ఛాచారం వజ్జేత్వా ఏవ విహరింసు. సత్థా తత్థ తేమాసం వసిత్వా వేరఞ్జం బ్రాహ్మణం అపలోకేత్వా తేన కతసక్కారసమ్మానో తం సరణేసు పతిట్ఠాపేత్వా తతో నిక్ఖన్తో అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో ఏకస్మిం సమయే సావత్థిం పత్వా జేతవనే విహాసి, సావత్థివాసినో సత్థు ఆగన్తుకభత్తాని కరింసు. తదా పన పఞ్చసతమత్తా విఘాసాదా భిక్ఖూ నిస్సాయ అన్తోవిహారేయేవ వసన్తి. తే భిక్ఖూనం భుత్తావసేసాని పణీతభోజనాని భుఞ్జిత్వా నిద్దాయిత్వా ఉట్ఠాయ నదీతీరం గన్త్వా నదన్తా వగ్గన్తా మల్లముట్ఠియుద్ధం యుజ్ఝన్తా కీళన్తా అన్తోవిహారేపి బహివిహారేపి అనాచారమేవ చరన్తా విచరన్తి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "పస్సథావుసో , ఇమే విఘాసాదా దుబ్భిక్ఖకాలే వేరఞ్జాయం కఞ్చి వికారం న దస్సేసుం, ఇదాని పన ఏవరూపాని పణీతభోజనాని భుఞ్జిత్వా అనేకప్పకారం వికారం దస్సేన్తా విచరన్తి. భిక్ఖూ పన వేరఞ్జాయమ్పి ఉపసన్తరూపా విహరిత్వా

ఇదానిపి ఉపసన్తుపసన్తావ విహరన్తీ”తి. సత్థా ధమ్మసభం గన్త్వా, “భిక్ఖవే, కిం కథేథా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇదం నామా”తి వుత్తే “పుబ్బేపేతే గద్రభయోనియం నిబ్బత్తా పఞ్చసతా గద్రభా హుత్వా పఞ్చసతానం ఆజానీయసిన్ధవానం అల్లరసముద్దికపానకపీతావసేసం ఉచ్ఛిట్ఠకసటం ఉదకేన మద్దిత్వా మకచిపిలోతికాహి పరిస్సావితత్తా ‘వాలోదక’న్తి సఙ్ఖ్యం గతం అప్పరసం నిహీనం పివిత్వా మధుమత్తా వియ నదన్తా విచరింసూతి వత్వా –

“వాలోదకం అప్పరసం నిహీనం,
పిత్వా మదో జాయతి గద్రభానం;
ఇమఞ్చ పిత్వాన రసం పణీతం,
మదో న సఞ్జాయతి సిన్ధవానం.

“అప్పం పివిత్వాన నిహీనజచ్చో,
సో మజ్జతీ తేన జనిన్ద పుట్ఠో;
ధోరయ్హసీలీ చ కులమ్హి జాతో,
న మజ్జతీ అగ్గరసం పివిత్వా”తి. (జా॰ ౧.౨.౬౩);

ఇదం **వాలోదకజాతకం** విత్థారేన కథేత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, సప్పురిసా లోకధమ్మం వివజ్జేత్వా సుఖితకాలేపి దుక్ఖితకాలేపి నిబ్బికారావ హోన్తీ”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహా –

౮౩. “సబ్బత్థ వే సప్పురిసా చజన్తి,
న కామకామా లపయన్తి సన్తో;
సుఖేన ఫుట్ఠా అథ వా దుఖేన,
న ఉచ్చావచం పణ్డితా దస్సయన్తీ”తి.

తత్థ **సబ్బత్థా**తి పఞ్చక్ఖన్ధాదిభేదేసు సబ్బధమ్మేసు. **సప్పురిసా**తి సుపురిసా. **చజన్తీ**తి అరహత్తమగ్గఞాణేన అపకడ్ఢన్తా ఛన్దరాగం విజహన్తి. **కామకామా**తి కామే కామయన్తా కామహేతు కామకారణా. **న లపయన్తి సన్తో**తి బుద్ధాదయో సన్తో కామహేతు నేవ అత్తనా లపయన్తి, న పరం లపాపేన్తి. యే హి భిక్ఖాయ పవిట్ఠా ఇచ్చాచారే ఠితా “కిం, ఉపాసక, సుఖం తే పుత్తదారస్స, రాజచోరాదీనం వసేన ద్విపదచతుప్పదేసు నత్థి కోచి ఉపద్దవో”తిఆదీని వదన్తి, తావ తే లపయన్తి నామ. తథా పన వత్వా “ఆమ, భన్తే, సబ్బేసం నో సుఖం, నత్థి కోచి ఉపద్దవో, ఇదాని నో గేహం పహూతఅన్నపానం, ఇధేవ వసథా”తి అత్తానం నిమన్తాపేన్తా లపాపేన్తి నామ. సన్తో పన ఇదం ఉభయమ్పి న కరోన్తి. **సుఖేన ఫుట్ఠా అథ వా దుఖేనా**తి దేసనామత్తమేతం, అట్ఠహి పన లోకధమ్మేహి ఫుట్ఠా తుట్ఠిభావమఙ్కుభావవసేన వా వణ్ణభణనఅవణ్ణభణనవసేన వా **ఉచ్చావచం** ఆకారం **పణ్డితా న దస్సయన్తీ**తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. ధమ్మికత్థేరవత్థు

న అత్తహేతూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మికత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో ఉపాసకో ధమ్మేన సమేన అగారం అజ్ఝావసతి. సో పబ్బజితుకామో హుత్వా ఏకదివసం భరియాయ సద్ధిం నిసీదిత్వా సుఖకథం కథేన్తో ఆహ – ‘‘భద్దే, ఇచ్ఛామహం పబ్బజితు’’న్తి. ‘‘తేన హి, సామి, ఆగమేహి తావ , యావాహం కుచ్ఛిగతం దారకం విజాయామీ’’తి. సో ఆగమేత్వా దారకస్స పదసా గమనకాలే పున తం ఆపుచ్ఛిత్వా ‘‘ఆగమేహి తావ, సామి, యావాయం వయప్పత్తో హోతీ’’తి వుత్తే ‘‘కిం మే ఇమాయ అపలోకితాయ వా అనపలోకితాయ వా, అత్తనో దుక్ఖనిస్సరణం కరిస్సామీ’’తి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. సో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో అత్తనో పబ్బజితకిచ్చం నిట్ఠపేత్వా తేసం దస్సనత్థాయ పున సావత్థిం గన్త్వా పుత్తస్స ధమ్మకథం కథేసి. సోపి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి, పబ్బజిత్వా చ పన న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. పురాణదుతియికాపిస్స ‘‘యేసం అత్థాయ అహం ఘరావాసే వసేయ్యం, తే ఉభోపి పబ్బజితా, ఇదాని మే కిం ఘరావాసేన, పబ్బజిస్సామీ’’తి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి, పబ్బజిత్వా చ పన న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – ‘‘ఆవుసో, ధమ్మికఉపాసకో అత్తనో ధమ్మే పతిట్ఠితత్తా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పత్తో పుత్తదారస్సాపి పతిట్ఠా జాతో’’తి. సత్థా ఆగన్త్వా ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే, ‘‘భిక్ఖవే, పణ్డితేన నామ నేవ అత్తహేతు, న పరహేతు సమిద్ధి ఇచ్ఛితబ్బా, ధమ్మికేనేవ పన ధమ్మపటిసరణేన భవితబ్బ’’న్తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౮౪. ‘‘న అత్తహేతు న పరస్స హేతు,
న పుత్తమిచ్ఛే న ధనం న రట్ఠం;
న ఇచ్ఛేయ్య అధమ్మేన సమిద్ధిమత్తనో,
స సీలవా పఞ్ఞవా ధమ్మికో సియా’’తి.

తత్థ **న అత్తహేతూ**తి పణ్డితో నామ అత్తహేతు వా పరహేతు వా పాపం న కరోతి. **న పుత్తమిచ్ఛే**తి పుత్తం వా **ధనం** వా **రట్ఠం** వా పాపకమ్మేన న ఇచ్ఛేయ్య, ఏతానిపి ఇచ్ఛతో పాపకమ్మం న కరోతియేవాతి అత్థో. **సమిద్ధిమత్తనో**తి యా అత్తనో సమిద్ధి, తమ్పి **అధమ్మేన న ఇచ్ఛేయ్య,**సమిద్ధికారణాపి పాపం న కరోతీతి అత్థో. **స సీలవా**తి యో ఏవరూపో పుగ్గలో , సో ఏవ సీలవా చ **పఞ్ఞవా చ ధమ్మికో**చ **సియా,** న అఞ్ఞోతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ధమ్మికత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. ధమ్మస్సవనవత్థు

అప్పకా తే మనుస్సేసూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మస్సవనం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర ఏకవీథివాసినో మనుస్సా సమగ్గా హుత్వా గణబన్ధేన దానం దత్వా సబ్బరత్తిం ధమ్మస్సవనం కారేసుం, సబ్బరత్తిం పన ధమ్మం సోతుం నాసక్ఖింసు. ఏకచ్చే కామరతినిస్సితా హుత్వా, పున గేహమేవ గతా, ఏకచ్చే దోసనిస్సితా హుత్వా, ఏకచ్చే మాననిస్సితా హుత్వా, ఏకచ్చే థినమిద్ధసమఙ్గినో హుత్వా తత్థేవ నిసీదిత్వా పచలాయన్తా సోతుం నాసక్ఖింసు. పునదివసే భిక్ఖూ తం పవత్తిం ఞత్వా ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, ఇమే సత్తా నామ యేభుయ్యేన భవనిస్సితా, భవేసు ఏవ లగ్గా విహరన్తి, పారగామినో నామ అప్పకా"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౮౫. "అప్పకా తే మనుస్సేసు, యే జనా పారగామినో;
అథాయం ఇతరా పజా, తీరమేవానుధావతి.

౮౬. "యే చ ఖో సమ్మదక్ఖాతే, ధమ్మే ధమ్మానువత్తినో;
తే జనా పారమేస్సన్తి, మచ్చుధేయ్యం సుదుత్తర"న్తి.

తత్థ **అప్పకాతి** థోకా న బహూ. **పారగామినోతి** నిబ్బానపారగామినో. **అథాయం ఇతరా పజాతి** యా పనాయం అవసేసా పజా సక్కాయదిట్ఠితీరమేవ **అనుధావతి,** అయమేవ బహుతరాతి అత్థో. **సమ్మదక్ఖాతేతి** సమ్మా అక్ఖాతే సుకథితే. **ధమ్మేతి** దేసనాధమ్మే. **ధమ్మానువత్తినోతి** తం ధమ్మం సుత్వా తదనుచ్ఛవికం పటిపదం పూరేత్వా మగ్గఫలసచ్ఛికరణేన ధమ్మానువత్తినో. **పారమేస్సన్తీతి** తే ఏవరూపా జనా నిబ్బానపారం గమిస్సన్తి. **మచ్చుధేయ్యన్తి** కిలేసమారసఙ్ఖాతస్స మచ్చుస్స నివాసట్ఠానభూతం తేభూమికవట్టం. **సుదుత్తరన్తి** యే జనా ధమ్మానువత్తినో, తే ఏతం సుదుత్తరం దురతిక్కమం మారధేయ్యం తరిత్వా అతిక్కమిత్వా నిబ్బానపారం గమిస్సన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ధమ్మస్సవనవత్థు దసమం.

౧౧. పఞ్చసతఆగన్తుకభిక్ఖువత్థు

కణ్హం ధమ్మం విప్పహాయాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే ఆగన్తుకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

కోసలరట్ఠే కిర పఞ్చసతా భిక్ఖూ వస్సం వసిత్వా వుట్ఠవస్సా "సత్థారం పస్సిస్సామా"తి జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేసం చరియపటిపక్ఖం నిసామేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౮౭. "కణ్హం ధమ్మం విప్పహాయ, సుక్కం భావేథ పణ్డితో;
ఓకా అనోకమాగమ్మ, వివేకే యత్థ దూరమం.

౮౮. "తత్రాభిరతిమిచ్ఛేయ్య , హిత్వా కామే అకిఞ్చనో;
పరియోదపేయ్య అత్తానం, చిత్తక్లేసేహి పణ్డితో.

౮౯. “యేసం సమ్బోధియఙ్గేసు, సమ్మా చిత్తం సుభావితం;

ఆదానపటినిస్సగ్గే, అనుపాదాయ యే రతా;

ఖీణాసవా జుతిమన్తో, తే లోకే పరినిబ్బుతా”తి.

తత్థ **కణ్హం ధమ్మ**న్తి కాయదుచరితాదిభేదం అకుసలం ధమ్మం **విప్పహాయ** జహిత్వా. **సుక్కం భావేథాతి పణ్డితో** భిక్ఖు అభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ యావ అరహత్తమగ్గా కాయసుచరితాదిభేదం సుక్కం ధమ్మం భావేయ్య. కథం? **ఓకా అనోకమాగమ్మా**తి ఓకం వుచ్చతి ఆలయో, **అనోకం** వుచ్చతి అనాలయో, ఆలయతో నిక్ఖమిత్వా అనాలయసఙ్ఖాతం నిబ్బానం పటిచ్చ ఆరబ్భ తం పత్థయమానో భావేయ్యాతి అత్థో. **తత్రాభిరతిమిచ్ఛేయ్యా**తి యస్మిం అనాలయసఙ్ఖాతే వివేకే నిబ్బానే ఇమేహి సత్తేహి దురభిరమం, తత్ర అభిరతిం ఇచ్ఛేయ్య. **హిత్వా కామే**తి వత్థుకామకిలేసకామే హిత్వా **అకిఞ్చనో** హుత్వా వివేకే అభిరతిం ఇచ్ఛేయ్యాతి అత్థో. **చిత్తక్లేసేహీ**తి పఞ్చహి నీవరణేహి, **అత్తానం పరియోదపేయ్య** వోదాపేయ్య, పరిసోధేయ్యాతి అత్థో. **సమ్బోధియఙ్గేసూ**తి సమ్బోజ్ఝఙ్గేసు. **సమ్మా చిత్తం సుభావిత**న్తి హేతునా నయేన చిత్తం సుట్ఠు భావితం వడ్ఢితం. **ఆదానపటినిస్సగ్గే**తి ఆదానం వుచ్చతి గహణం, తస్స పటినిస్సగ్గసఙ్ఖాతే అగ్గహణే చతూహి ఉపాదానేహి కిఞ్చి అనుపాదియిత్వా **యే రతా**తి అత్థో. **జుతిమన్తో**తి ఆనుభావవన్తో, అరహత్తమగ్గఞాణజుతియా ఖన్ధాదిభేదే ధమ్మే జోతేత్వా ఠితాతి అత్థో. **తే లోకే**తి ఇమస్మిం ఖన్ధాదిలోకే **పరినిబ్బుతా** నామ అరహత్తప్పత్తితో పట్ఠాయ కిలేసవట్టస్స ఖేపితత్తా సఉపాదిసేసేన, చరిమచిత్తనిరోధేన ఖన్ధవట్టస్స ఖేపితత్తా అనుపాదిసేసేన చాతి ద్వీహి పరినిబ్బానేహి పరినిబ్బుతా, అనుపాదానో వియ పదీపో అపణ్ణత్తికభావం గతాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పఞ్చసతఆగన్తుకభిక్ఖువత్థు ఏకాదసమం.

పణ్డితవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛట్ఠో వగ్గో.

౭. అరహన్తవగ్గో

౧. జీవకపఞ్హవత్థు

గతద్ధినోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జీవకమ్బవనే విహరన్తో జీవకేన పుట్ఠపఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి. జీవకవత్థు ఖన్ధకే (మహావ. ౩౨౬ ఆదయో) విత్థారితమేవ.

ఏకస్మిం పన సమయే దేవదత్తో అజాతసత్తునా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా గిజ్ఝకూటం అభిరుహిత్వా పదుట్ఠచిత్తో "సత్థారం వధిస్సామీ"తి సిలం పవిజ్ఝి. తం ద్వే పబ్బతకూటాని సమ్పటిచ్ఛింసు. తతో భిజ్జిత్వా గతా పపటికా భగవతో పాదం పహరిత్వా లోహితం ఉప్పాదేసి, భుసా వేదనా పవత్తింసు. భిక్ఖూ సత్థారం మద్దకుచ్ఛిం నయింసు. సత్థా తతోపి జీవకమ్బవనం గన్తుకామో "తత్థ మం నేథా"తి ఆహ. భిక్ఖూ భగవన్తం ఆదాయ జీవకమ్బవనం అగమంసు. జీవకో తం పవత్తిం సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వణపటికమ్మత్థాయ తిఖిణభేసజ్జం దత్వా వణం బన్ధిత్వా సత్థారం ఏతదవోచ – "భన్తే, మయా అన్తోనగరే ఏకస్స మనుస్సస్స భేసజ్జం కతం, తస్స సన్తికం గన్త్వా పున ఆగమిస్సామి, ఇదం భేసజ్జం యావ మమాగమనా బద్ధనియామేనేవ తిట్ఠతూ"తి. సో గన్త్వా తస్స పురిసస్స కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా ద్వారపిదహనవేలాయ ఆగచ్ఛన్తో ద్వారం న సమ్పాపుణి. అథస్స ఏతదహోసి – "అహో మయా భారియం కమ్మం కతం, య్వాహం అఞ్ఞతరస్స పురిసస్స వియ తథాగతస్స పాదే తిఖిణభేసజ్జం దత్వా వణం బన్ధిం, అయం తస్స మోచనవేలా, తస్మిం అముచ్చమానే సబ్బరత్తిం భగవతో సరీరే పరిళాహో ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి. తస్మిం ఖణే సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి – "ఆనన్ద, జీవకో సాయం ఆగచ్ఛన్తో ద్వారం న సమ్పాపుణి, 'అయం వణస్స మోచనవేలా'తి పన చిన్తేసి, మోచేహి న"న్తి. థేరో మోచేసి, వణో రుక్ఖతో ఛల్లి వియ అపగతో. జీవకో అన్తోఅరుణేయేవ సత్థు సన్తికం వేగేన ఆగన్త్వా "కిం ను ఖో, భన్తే, సరీరే వో పరిళాహో ఉప్పన్నో"తి పుచ్ఛి. సత్థా "తథాగతస్స ఖో, జీవక, బోధిమణ్డేయేవ సబ్బపరిళాహో వూపసన్తో"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౦. "గతద్ధినో విసోకస్స, విప్పముత్తస్స సబ్బధి;
సబ్బగన్థప్పహీనస్స, పరిళాహో న విజ్జతీ"తి.

తత్థ **గతద్ధినో**తి గతమగ్గస్స కన్తారద్ధా వట్టద్ధాతి ద్వే అద్ధా నామ. తేసు కన్తారపటిపన్నో యావ ఇచ్ఛితట్ఠానం న పాపుణాతి, తావ అద్ధికోయేవ, ఏతస్మిం పన పత్తే గతద్ధి నామ హోతి. వట్టసన్నిస్సితాపి సత్తా యావ వట్టే వసన్తి, తావ అద్ధికా ఏవ. కస్మా? వట్టస్స అఖేపితత్తా. సోతాపన్నాదయోపి అద్ధికా ఏవ, వట్టం పన ఖేపేత్వా ఠితో ఖీణాసవో గతద్ధి నామ హోతి. తస్స గతద్ధినో. **విసోకస్సా**తి వట్టమూలకస్స సోకస్స విగతత్తా విసోకస్స. **విప్పముత్తస్స సబ్బధీ**తి సబ్బేసు ఖన్ధాదిధమ్మేసు విప్పముత్తస్స, **సబ్బగన్థప్పహీనస్సా**తి చతున్నమ్పి గన్థానం పహీనత్తా సబ్బగన్థప్పహీనస్స. **పరిళాహో న విజ్జతీ**తి దువిధో పరిళాహో కాయికో చేతసికో చాతి. తేసు ఖీణాసవస్స సీతుణ్హాదివసేన ఉప్పన్నత్తా కాయికపరిళాహో అనిబ్బుతోవ, తం సన్ధాయ జీవకో పుచ్ఛతి. సత్థా పన ధమ్మరాజతాయ దేసనావిధికుసలతాయ చేతసికపరిళాహవసేన దేసనం వినివత్తేన్తో, "జీవక, పరమత్థేన ఏవరూపస్స ఖీణాసవస్స పరిళాహో న విజ్జతీ"తి ఆహ.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

జీవకపఞ్హవత్థు పఠమం.

౨. మహాకస్సపత్థేరవత్థు

ఉయ్యుఞ్జన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో మహాకస్సపత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా రాజగహే వుట్ఠవస్సో "అద్ధమాసచ్చయేన చారికం పక్కమిస్సామీ"తి భిక్ఖూనం ఆరోచాపేసి. వత్తం కిరేతం బుద్ధానం భిక్ఖూహి సద్ధిం చారికం చరితుకామానం "ఏవం భిక్ఖూ అత్తనో పత్తపచనచీవరరజనాదీని కత్వా సుఖం గమిస్సన్తీ"తి "ఇదాని అద్ధమాసచ్చయేన చారికం పక్కమిస్సామీ"తి భిక్ఖూనం ఆరోచాపనం. భిక్ఖూసు పన అత్తనో పత్తచీవరాదీని కరోన్తేసు మహాకస్సపత్థేరోపి చీవరాని ధోవి. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు "థేరో కస్మా చీవరాని ధోవతి, ఇమస్మిం నగరే అన్తో చ బహి చ అట్ఠారస మనుస్సకోటియో వసన్తి . తత్థ యే థేరస్స న ఞాతకా, తే ఉపట్ఠాకా, యే న ఉపట్ఠాకా, తే ఞాతకా. తే థేరస్స చతూహి పచ్చయేహి సమ్మానసక్కారం కరోన్తి. ఏత్తకం ఉపకారం పహాయ ఏస కహం గమిస్సతి? సచేపి గచ్ఛేయ్య, మాపమాదకన్దరతో పరం న గమిస్సతీ"తి. సత్థా కిర యం కన్దరం పత్వా నివత్తేతబ్బయుత్తకే భిక్ఖూ "తుమ్హే ఇతో నివత్తథ, మా పమజ్జిత్థా"తి వదతి. తం "మాపమాదకన్దర"న్తి వుచ్చతి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

సత్థాపి చారికం పక్కమన్తో చిన్తేసి – "ఇమస్మిం నగరే అన్తో చ బహి చ అట్ఠారస మనుస్సకోటియో వసన్తి. మనుస్సానం మఙ్గలామఙ్గలట్ఠానేసు భిక్ఖూహి గన్తబ్బం హోతి, న సక్కా విహారం తుచ్ఛం కాతుం, కం ను ఖో నివత్తేస్సామీ"తి? అథస్స ఏతదహోసి –"కస్సపస్స హేతే మనుస్సా ఞాతకా చ ఉపట్ఠాకా చ, కస్సపం నివత్తేతుం వట్టతీ"తి. సో థేరం ఆహ – "కస్సప, న సక్కా విహారం తుచ్ఛం కాతుం, మనుస్సానం మఙ్గలామఙ్గలట్ఠానేసు భిక్ఖూహి అత్థో హోతి, త్వం అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం నివత్తస్సూ"తి. "సాధు, భన్తే"తి థేరో పరిసం ఆదాయ నివత్తి. భిక్ఖూ ఉపజ్ఝాయింసు "దిట్ఠం వో, ఆవుసో, నను ఇదానేవ అమ్హేహి వుత్తం 'మహాకస్సపో కస్మా చీవరాని ధోవతి, న ఏసో సత్థారా సద్ధిం గమిస్సతీ'తి, యం అమ్హేహి వుత్తం, తదేవ జాత"న్తి. సత్థా భిక్ఖూనం కథం సుత్వా నివత్తిత్వా ఠితో ఆహ – "భిక్ఖవే, కిం నామేతం కథేథా"తి? "మహాకస్సపత్థేరం ఆరబ్భ కథేమ, భన్తే"తి అత్తనా కథితనియామేనేవ సబ్బం ఆరోచేసుం. తం సుత్వా సత్థా "న, భిక్ఖవే, తుమ్హే కస్సపం 'కులేసు చ పచ్చయేసు చ లగ్గో'తి వదేథ, సో 'మమ వచనం కరిస్సామీ'తి నివత్తో. ఏసో హి పుబ్బే పత్థనం కరోన్తోయేవ 'చతూసు పచ్చయేసు అలగ్గో చన్దూపమో హుత్వా కులాని ఉపసఙ్కమితుం సమత్థో భవేయ్య'న్తి పత్థనం అకాసి. నత్థేతస్స కులే వా పచ్చయే వా లగ్గో, అహం చన్దోపమప్పటిపదఞ్చేవ (సం॰ ని॰ ౨.౧౪౬) అరియవంసప్పటిపదఞ్చ కథేన్తో మమ పుత్తం కస్సపం ఆదిం కత్వా కథేసి"న్తి ఆహ.

భిక్ఖూ సత్థారం పుచ్ఛింసు – "భన్తే, కదా పన థేరేన పత్థనా ఠపితా"తి? "సోతుకామాత్థ, భిక్ఖవే"తి? "ఆమ, భన్తే"తి. సత్థా తేసం, "భిక్ఖవే, ఇతో కప్పసతసహస్సమత్థకే పదుముత్తరో నామ బుద్ధో లోకే ఉదపాదీ"తి వత్వా పదుముత్తరపాదమూలే తేన ఠపితపత్థనం ఆదిం కత్వా సబ్బం థేరస్స పుబ్బచరితం కథేసి. తం థేరపాళియం (థేరగా॰ ౧౦౫౪ ఆదయో) విత్థారితమేవ. సత్థా పన ఇమం థేరస్స పుబ్బచరితం విత్థారేత్వా "ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, అహం చన్దోపమప్పటిపదఞ్చేవ అరియవంసప్పటిపదఞ్చ మమ పుత్తం కస్సపం ఆదిం కత్వా కథేసిం, మమ పుత్తస్స కస్సపస్స పచ్చయేసు వా కులేసు వా విహారేసు వా పరివేణేసు వా లగ్గో నామ నత్థి , పల్లలే ఓతరిత్వా తత్థ చరిత్వా గచ్ఛన్తో రాజహంసో వియ కత్థచి అలగ్గోయేవ మమ పుత్తో"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

೯೧. “ఉయ్యుఞ్జన్తి సతీమన్తో, న నికేతే రమన్తి తే;
హంసావ పల్లలం హిత్వా, ఓకమోకం జహన్తి తే”తి.

తత్థ **ఉయ్యుఞ్జన్తి సతీమన్తో**తి సతివేపుల్లప్పత్తా ఖీణాసవా అత్తనా పటివిద్ధగుణేసు ఝానవిపస్సనాదీసు ఆవజ్జనసమాపజ్జనవుట్ఠానాధిట్ఠానపచ్చవేక్ఖణాహి యుఞ్జన్తి ఘటేన్తి. **న నికేతే రమన్తి తే**తి తేసం ఆలయే రతి నామ నత్థి. **హంసావా**తి దేసనాసీసమేతం, అయం పనేత్థ అత్థో – యథా గోచరసమ్పన్నే పల్లలే సకుణా అత్తనో గోచరం గహేత్వా గమనకాలే “మమ ఉదకం, మమ పదుమం, మమ ఉప్పలం, మమ కణ్ణికా”తి తస్మిం ఠానే కఞ్చి ఆలయం అకత్వా అనపేక్ఖావ తం ఠానం పహాయ ఉప్పతిత్వా ఆకాసే కీళమానా గచ్ఛన్తి; ఏవమేవం ఖీణాసవా యత్థ కత్థచి విహరన్తాపి కులాదీసు అలగ్గా ఏవ విహరిత్వా గమనసమయేపి తం ఠానం పహాయ గచ్ఛన్తా “మమ విహారో, మమ పరివేణం, మమూపట్ఠాకా”తి అనాలయా అనుపేక్ఖావ గచ్ఛన్తి. **ఓకమోక**న్తి ఆలయాలయం, సబ్బాలయే పరిచ్చజన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాకస్సపత్థేరవత్థు దుతియం.

౩. బేలట్ఠసీసత్థేరవత్థు

యేసం సన్నిచయో నత్థీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం బేలట్ఠసీసం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరాయస్మా అన్తోగామే ఏకం వీథిం పిణ్డాయ చరిత్వా భత్తకిచ్చం కత్వా పున అపరం వీథిం చరిత్వా సుక్ఖం కూరం ఆదాయ విహారం హరిత్వా పటిసామేత్వా “నిబద్ధం పిణ్డపాతపరియేసనం నామ దుక్ఖ”న్తి కతిపాహం ఝానసుఖేన వీతినామేత్వా ఆహారేన అత్థే సతి తం పరిభుఞ్జతి. భిక్ఖూ ఞత్వా ఉజ్ఝాయిత్వా తమత్థం భగవతో ఆరోచేసుం. సత్థా ఏతస్మిం నిదానే ఆయతిం సన్నిధికారపరివజ్జనత్థాయ భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేత్వాపి థేరేన పన అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే అప్పిచ్ఛతం నిస్సాయ కతత్తా తస్స దోసాభావం పకాసేన్తో అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౨. “యేసం సన్నిచయో నత్థి, యే పరిఞ్ఞాతభోజనా;
సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో చ, విమోక్ఖో యేసం గోచరో;
ఆకాసేవ సకున్తానం, గతి తేసం దురన్నయా”తి.

తత్థ **సన్నిచయో**తి ద్వే సన్నిచయా – కమ్మసన్నిచయో చ, పచ్చయసన్నిచయో చ. తేసు కుసలాకుసలకమ్మం **కమ్మసన్నిచయో** నామ, చత్తారో పచ్చయా **పచ్చయసన్నిచయో** నామ. తత్థ విహారే వసన్తస్స భిక్ఖునో ఏకం గుళపిణ్డం, చతుభాగమత్తం సప్పిం, ఏకఞ్చ తణ్డులనాళిం ఠపేన్తస్స పచ్చయసన్నిచయో నత్థి, తతో ఉత్తరి హోతి. **యేసం** అయం దువిధోపి సన్నిచయో **నత్థి. పరిఞ్ఞాతభోజనా**తి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిఞ్ఞాతభోజనా. యాగుఆదీనఞ్హి యాగుభావాదిజాననం ఞాతపరిఞ్ఞా, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞావసేన పన భోజనస్స పరిజాననం తీరణపరిఞ్ఞా, కబళీకారాహారే ఛన్దరాగఅపకడ్ఢనఞాణం పహానపరిఞ్ఞా. ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి **యే** పరిఞ్ఞాతభోజనా. **సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో చా**తి ఏత్థ అప్పణిహితవిమోక్ఖోపి గహితోయేవ. తీణిపి చేతాని నిబ్బానస్సేవ నామాని. నిబ్బానఞ్హి రాగదోసమోహానం అభావేన సుఞ్ఞతో, తేహి చ విముత్తన్తి

సుఞ్ఞతో విమోక్ఖో, తథా రాగాదినిమిత్తానం అభావేన అనిమిత్తం, తేహి చ విముత్తన్తి అనిమిత్తో విమోక్ఖో, రాగాదిపణిధీనం పన అభావేన అప్పణిహితం , తేహి చ విముత్తన్తి అప్పణిహితో విమోక్ఖోతి వుచ్చతి. ఫలసమాపత్తివసేన తం ఆరమ్మణం కత్వా విహరన్తానం అయం తివిధో **విమోక్ఖో యేసం గోచరో. గతి తేసం దురన్నయా**తి యథా నామ ఆకాసేన గతానం సకుణానం పదనిక్ఖేపస్స అదస్సనేన గతి దురన్నయా న సక్కా జానితుం, ఏవమేవ యేసం అయం దువిధో సన్నిచయో నత్థి, ఇమాహి చ తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిఞ్ఞాతభోజనా, యేసఞ్చ అయం వుత్తప్పకారో విమోక్ఖో గోచరో, తేసం తయో భవా, చతస్సో యోనియో, పఞ్చ గతియో, సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో, నవ సత్తావాసాతి ఇమేసు పఞ్చసు కోట్ఠాసేసు ఇమినా నామ గతాతి గమనస్స అపఞ్ఞాయనతో గతి దురన్నయా న సక్కా పఞ్ఞాపేతున్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

బేలట్ఠసీసత్థేరవత్థు తతియం.

౪. అనురుద్ధత్థేరవత్థు

యస్సాసవాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అనురుద్ధత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే థేరో జిణ్ణచీవరో సఙ్కారకూటాదీసు చీవరం పరియేసతి. తస్స ఇతో తతియే అత్తభావే పురాణదుతియికా తావతింసభవనే నిబ్బత్తిత్వా జాలినీ నామ దేవధీతా అహోసి. సా థేరం చోళకాని పరియేసమానం దిస్వా థేరస్స అత్థాయ తేరసహత్థాయతాని చతుహత్థవిత్థతాని తీణి దిబ్బదుస్సాని గహేత్వా “సచాహం ఇమాని ఇమినా నీహారేన దస్సామి, థేరో న గణ్హిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా తస్స చోళకాని పరియేసమానస్స పురతో ఏకస్మిం సఙ్కారకూటే యథా నేసం దసన్తమత్తమేవ పఞ్ఞాయతి, తథా ఠపేసి. థేరో తేన మగ్గేన చోళకపరియేసమానం చరన్తో నేసం దసన్తం దిస్వా తత్థేవ గహేత్వా ఆకడ్ఢమానో వుత్తప్పమాణాని దిబ్బదుస్సాని దిస్వా “ఉక్కట్ఠపంసుకూలం వత ఇద”న్తి ఆదాయ పక్కామి. అథస్స చీవరకరణదివసే సత్థా పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో విహారం గన్త్వా నిసీది, అసీతిమహాథేరాపి తత్థేవ నిసీదింసు, చీవరం సిబ్బేతుం మహాకస్సపత్థేరో మూలే నిసీది, సారిపుత్తత్థేరో మజ్ఝే, ఆనన్దత్థేరో అగ్గే, భిక్ఖుసఙ్ఘో సుత్తం వట్టేసి, సత్థా సూచిపాసకే ఆవుణి, మహామోగ్గల్లానత్థేరో యేన యేన అత్థో, తం తం ఉపనేన్తో విచరి.

దేవధీతాపి అన్తోగామం పవిసిత్వా “భోన్తా అయ్యస్స నో అనురుద్ధత్థేరస్స చీవరం కరోన్తో సత్థా అసీతిమహాసావకపరివుతో పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం విహారే నిసీది, యాగుఆదీని ఆదాయ విహారం గచ్ఛథా”తి భిక్ఖం సమాదపేసి. మహామోగ్గల్లానత్థేరోపి అన్తరాభత్తే మహాజమ్బుపేసిం ఆహరి, పఞ్చసతా భిక్ఖూ పరిక్ఖీణం ఖాదితుం నాసక్ఖింసు. సక్కో చీవరకరణట్ఠానే భూమిపరిభణ్డమకాసి, భూమి అలత్తకరసరఞ్జితా వియ అహోసి. భిక్ఖూహి పరిభుత్తావసేసానం యాగుఖజ్జకభత్తానం మహారాసి అహోసి. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు “ఏత్తకానం భిక్ఖూనం కిం ఏవంబహుకేహి యాగుఆదీహి, నను నామ పమాణం సల్లక్ఖేత్వా ఏత్తకం నామ ఆహరథా”తి ఞాతకా చ ఉపట్ఠాకా చ వత్తబ్బా సియుం, అనురుద్ధత్థేరో అత్తనో ఞాతిఉపట్ఠాకానం బహుభావం ఞాపేతుకామో మఞ్ఞే”తి, అథ నే సత్థా “కిం, భిక్ఖవే, కథేథా”తి పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, ఇదం నామా”తి వుత్తే “కిం పన తుమ్హే, భిక్ఖవే, ‘ఇదం అనురుద్ధేన ఆహరాపిత’న్తి మఞ్ఞథా”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో అనురుద్ధో ఏవరూపం వదేతి. న హి ఖీణాసవా పచ్చయపటిసంయుత్తం కథం కథేన్తి, అయం పన పిణ్డపాతో దేవతానుభావేన నిబ్బత్తో”తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౩. "యస్సాసవా పరిక్ఖీణా, ఆహారే చ అనిస్సితో;
సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో చ, విమోక్ఖో యస్స గోచరో;
ఆకాసేవ సకున్తానం, పదం తస్స దురన్నయ"న్తి.

తత్థ **యస్సాసవాతి** యస్స చత్తారో ఆసవా **పరిక్ఖీణా. ఆహారే చ అనిస్సితోతి** ఆహారస్మిఞ్చ తణ్హాదిట్ఠినిస్సయేహి అనిస్సితో. **పదం తస్స దురన్నయన్తి** యథా **ఆకాసే** గచ్ఛన్తానం సకుణానం "ఇమస్మిం ఠానే పాదేహి అక్కమిత్వా గతా, ఇదం ఠానం ఉరేన పహరిత్వా గతా, ఇదం సీసేన, ఇదం పక్ఖేహీ"తి న సక్కా ఞాతుం, ఏవమేవ ఏవరూపస్స భిక్ఖునో "నిరయపదేన వా గతో, తిరచ్ఛానయోనిపదేన వా"తిఆదినా నయేన పదం పఞ్ఞాపేతుం నామ న సక్కోతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తి ఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అనురుద్ధత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. మహాకచ్చాయనత్థేరవత్థు

యస్సిన్ద్రియానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో మహాకచ్చాయనత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే భగవా మహాపవారణాయ మిగారమాతుయా పాసాదస్స హేట్ఠా మహాసావకపరివుతో నిసీది. తస్మిం సమయే మహాకచ్చాయనత్థేరో అవన్తీసు విహరతి. సో పనాయస్మా దూరతోపి ఆగన్త్వా ధమ్మస్సవనం పగ్గణ్హాతియేవ. తస్మా మహాథేరా నిసీదన్తా మహాకచ్చాయనత్థేరస్స ఆసనం ఠపేత్వా నిసీదింసు. సక్కో దేవరాజా ద్వీహి దేవలోకేహి దేవపరిసాయ సద్ధిం ఆగన్త్వా దిబ్బగన్ధమాలాదీహి సత్థారం పూజేత్వా ఠితో మహాకచ్చాయనత్థేరం అదిస్వా కిం ను ఖో మమ, అయ్యో, న దిస్సతి, సాధు ఖో పనస్స సచే ఆగచ్ఛేయ్యాతి. థేరోపి తం ఖణఞ్ఞేవ ఆగన్త్వా అత్తనో ఆసనే నిసిన్నమేవ అత్తానం దస్సేసి. సక్కో థేరం దిస్వా గోప్ఫకేసు దళ్హం గహేత్వా "సాధు వత మే, అయ్యో, ఆగతో, అహం అయ్యస్స ఆగమనమేవ పచ్చాసీసామీ"తి వత్వా ఉభోహి హత్థేహి పాదే సమ్బాహిత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు. "సక్కో ముఖం ఓలోకేత్వా సక్కారం కరోతి, అవసేసమహాసావకానం ఏవరూపం సక్కారం అకరిత్వా మహాకచ్చాయనం దిస్వా వేగేన గోప్ఫకేసు గహేత్వా 'సాధు వత మే, అయ్యో, ఆగతో, అహం అయ్యస్స ఆగమనమేవ పచ్చాసీసామీ'తి వత్వా ఉభోహి హత్థేహి పాదే సమ్బాహిత్వా పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో"తి. సత్థా తేసం తం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, మమ పుత్తేన మహాకచ్చాయనేన సదిసా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారా భిక్ఖూ దేవానమ్పి మనుస్సానమ్పి పియాయేవా"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౪. "యస్సిన్ద్రియాని సమథఙ్గతాని,
అస్సా యథా సారథినా సుదన్తా;
పహీనమానస్స అనాసవస్స,
దేవాపి తస్స పిహయన్తి తాదినో"తి.

తస్సత్థో – **యస్స భిక్ఖునో ఛేకేన సారథినా సుదన్తా అస్సా** వియ ఛ **ఇన్ద్రియాని సమథం** దన్తభావం నిబ్బిసేవనభావం **గతాని,** తస్స నవవిధం మానం పహాయ ఠితత్తా **పహీనమానస్స** చతున్నం ఆసవానం అభావేన **అనాసవస్స. తాదినోతి** తాదిభావసణ్ఠితస్స తథారూపస్స **దేవాపి పిహయన్తి,** మనుస్సాపి దస్సనఞ్చ ఆగమనఞ్చ పత్థేన్తియేవాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాకచ్చాయనత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

పథవిసమోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే ఆయస్మా సారిపుత్తో వుట్ఠవస్సో చారికం పక్కమితుకామో భగవన్తం ఆపుచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా అత్తనో పరివారేన సద్ధిం నిక్ఖమి. అఞ్ఞేపి బహూ భిక్ఖూ థేరం అనుగచ్ఛింసు. థేరో చ నామగోత్తవసేన పఞ్ఞాయమానే భిక్ఖూ నామగోత్తవసేన కథేత్వా నివత్తాపేసి. అఞ్ఞతరో నామగోత్తవసేన అపాకటో భిక్ఖు చిన్తేసి – "అహో వత మమ్పి నామగోత్తవసేన పగ్గణ్హన్తో కథేత్వా నివత్తాపేయ్యా"తి థేరో మహాభిక్ఖుసఙ్ఘస్స అన్తరే తం న సల్లక్ఖేసి. సో "అఞ్ఞే వియ భిక్ఖూ న మం పగ్గణ్హాతీ"తి థేరే ఆఘాతం బన్ధి. థేరస్సపి సఙ్ఘాటికణ్ణో తస్స భిక్ఖునో సరీరం ఫుసి, తేనాపి ఆఘాతం బన్ధియేవ. సో "దాని థేరో విహారూపచారం అతిక్కన్తో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఆయస్మా మం, భన్తే, సారిపుత్తో తుమ్హాకం అగ్గసావకోమ్హీతి కణ్ణసక్ఖలిం భిన్దన్తో వియ పహరిత్వా అఖమాపేత్వావ చారికం పక్కన్తో"తి ఆహ. సత్థా థేరం పక్కోసాపేసి.

తస్మిం ఖణే మహామోగ్గల్లానత్థేరో చ ఆనన్దత్థేరో చ చిన్తేసుం – "అమ్హాకం అగ్గజేట్ఠభాతరా ఇమస్స భిక్ఖునో అపహటభావం సత్థా నో న జానాతి, సీహనాదం పన నదాపేతుకామో భవిస్సతీతి పరిసం సన్నిపాతాపేస్సామా"తి. తే కుఞ్చికహత్థా పరివేణద్వారాని వివరిత్వా "అభిక్కమథాయస్మన్తో , అభిక్కమథాయస్మన్తో, ఇదానాయస్మా సారిపుత్తో భగవతో సమ్ముఖా సీహనాదం నదిస్సతీ"తి (అ. ని. ౯.౧౧) మహాభిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేసుం. థేరోపి ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం సత్థా తమత్థం పుచ్ఛి. థేరో "నాయం భిక్ఖు మయా పహటో"తి అవత్వావ అత్తనో గుణకథం కథేన్తో "యస్స నూన, భన్తే, కాయే కాయగతాసతి అనుపట్ఠితా అస్స, సో ఇధ అఞ్ఞతరం సబ్రహ్మచారిం ఆసజ్జ అప్పటినిస్సజ్జ చారికం పక్కమేయ్యా"తి వత్వా "సేయ్యథాపి, భన్తే, పథవియం సుచిమ్పి నిక్ఖిపన్తి, అసుచిమ్పి నిక్ఖిపన్తీ"తిఆదినా నయేన అత్తనో పథవీసమచిత్తతఞ్చ ఆపోతేజోవాయో రజోహరణచణ్డాలకుమారకఉసభఛిన్నవిసాణసమచిత్తతఞ్చ అహికుణపాదీహి వియ అత్తనో కాయేన అట్టియనఞ్చ మేదకథాలికా వియ అత్తనో కాయపరిహరణఞ్చ పకాసేసి. ఇమాహి చ పన నవహి ఉపమాహి థేరే అత్తనో గుణే కథేన్తే నవసుపి ఠానేసు ఉదకపరియన్తం కత్వా మహాపథవీ కమ్పి. రజోహరణచణ్డాలకుమారకమేదకథాలికో పమానం పన ఆహరణకాలే పుథుజ్జనా భిక్ఖూ అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖింసు, ఖీణాసవానం ధమ్మసంవేగో ఉదపాది.

థేరే అత్తనో గుణం కథేన్తేయేవ అబ్భాచిక్ఖనకస్స భిక్ఖునో సకలసరీరే డాహో ఉప్పజ్జి, సో తావదేవ భగవతో పాదేసు పతిత్వా అత్తనో అబ్భాచిక్ఖనదోసం పకాసేత్వా అచ్చయం దేసేసి. సత్థా థేరం ఆమన్తేత్వా, "సారిపుత్త, ఖమ ఇమస్స మోఘపురిసస్స, యావస్స సత్తధా ముద్ధా న ఫలతీ"తి ఆహ. థేరో ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ "ఖమామహం, భన్తే, తస్స ఆయస్మతో, ఖమతు చ మే సో ఆయస్మా, సచే మయ్హం దోసో అత్థీ"తి ఆహ. భిక్ఖూ కథయింసు "పస్సథ

దానావుసో, థేరస్స అనోపమగుణం, ఏవరూపస్స నామ ముసావాదేన అబ్భాచిక్ఖనకస్స భిక్ఖునో ఉపరి అప్పమత్తకమ్పి కోపం వా దోసం వా అకత్వా సయమేవ ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఖమాపేతీ"తి. "సత్థా తం కథం సుత్వా, భిక్ఖవే, కిం కథేథా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇదం నామ, భన్తే"తి వుత్తే, "న భిక్ఖవే, సక్కా సారిపుత్తసదిసానం కోపం వా దోసం వా ఉప్పాదేతుం , మహాపథవీసదిసం, భిక్ఖవే, ఇన్దఖీలసదిసం పసన్నఉదకరహదసదిసఞ్చ సారిపుత్తస్స చిత్త"న్తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౫. "పథవిసమో నో విరుజ్ఝతి,
ఇన్దఖిలుపమో తాది సుబ్బతో;
రహదోవ అపేతకద్దమో,
సంసారా న భవన్తి తాదినో"తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, యథా నామ పథవియం సుచీని గన్ధమాలాదీనిపి నిక్ఖిపన్తి, అసుచీని ముత్తకరీసాదీనిపి నిక్ఖిపన్తి, యథా నామ నగరద్వారే నిఖాతం ఇన్దఖీలం దారకాదయో ఓముత్తేన్తిపి ఊహదన్తిపి, అపరే పన తం గన్ధమాలాదీహి సక్కరోన్తి. తత్థ పథవియా ఇన్దఖీలస్స చ నేవ అనురోధో ఉప్పజ్జతి, న విరోధో; ఏవమేవ య్వాయం ఖీణాసవో భిక్ఖు అట్ఠహి లోకధమ్మేహి అకమ్పియభావేన **తాది,** వతానం సున్దరతాయ **సుబ్బతో**. సో "ఇమే మం చతూహి పచ్చయేహి సక్కరోన్తి, ఇమే పన న సక్కరోన్తీ"తి సక్కారఞ్చ అసక్కారఞ్చ కరోన్తేసు నేవ అనురుజ్ఝతి, **నో విరుజ్ఝతి,** అథ ఖో **పథవిసమో** చ **ఇన్దఖిలుపమో** ఏవ చ హోతి. యథా చ అపగతకద్దమో **రహదో** పసన్నోదకో హోతి, ఏవం అపగతకిలేసతాయ రాగకద్దమాదీహి అకద్దమో విప్పసన్నోవ హోతి. **తాదినో**తి తస్స పన ఏవరూపస్స సుగతిదుగ్గతీసు సంసరణవసేన **సంసారా** నామ న హోన్తీతి.

దేసనావసానే నవ భిక్ఖుసహస్సాని సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు ఛట్ఠం.

౭. కోసమ్బివాసీతిస్సత్థేరసామణేరవత్థు

సన్తం తస్స మనం హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిస్సత్థేరస్స సామణేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర కోసమ్బివాసీ కులపుత్తో సత్థు సాసనే పబ్బజిత్వా లద్ధుపసమ్పదో "కోసమ్బివాసీతిస్సత్థేరో"తి పఞ్ఞాయి. తస్స కోసమ్బియం వుట్ఠవస్సస్స ఉపట్ఠాకో తిచీవరఞ్చేవ సప్పిఫాణితఞ్చ ఆహరిత్వా పాదమూలే ఠపేసి. అథ నం థేరో ఆహ – "కిం ఇదం ఉపాసకా"తి. "నను మయా, భన్తే, తుమ్హే వస్సం వాసితా, అమ్హాకఞ్చ విహారే వుట్ఠవస్సా ఇమం లాభం లభన్తి, గణ్హథ, భన్తే"తి. "హోతు, ఉపాసక, న మయ్హం ఇమినా అత్థో"తి. "కిం కారణా, భన్తే"తి? "మమ సన్తికే కప్పియకారకో సామణేరోపి నత్థి, ఆవుసో"తి. "సచే, భన్తే, కప్పియకారకో నత్థి, మమ పుత్తో అయ్యస్స సన్తికే సామణేరో భవిస్సతీ"తి. థేరో అధివాసేసి. ఉపాసకో సత్తవస్సికం అత్తనో పుత్తం థేరస్స సన్తికం నేత్వా "ఇమం పబ్బాజేథా"తి అదాసి. అథస్స థేరో కేసే తేమేత్వా తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేసి . సో ఖురగ్గేయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

థేరో తం పబ్బాజేత్వా అడ్ఢమాసం తత్థ వసిత్వా “సత్థారం పస్సిస్సామీ”తి సామణేరం భణ్డకం గాహాపేత్వా గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం విహారం పావిసి. సామణేరో ఉపజ్ఝాయస్స సేనాసనం గహేత్వా పటిజగ్గి. తస్స తం పటిజగ్గన్తస్సేవ వికాలో జాతో, తేన అత్తనో సేనాసనం పటిజగ్గితుం నాసక్ఖి. అథ నం ఉపట్ఠానవేలాయం ఆగన్త్వా నిసిన్నం థేరో పుచ్ఛి – “సామణేర, అత్తనో వసనట్ఠానం పటిజగ్గిత”న్తి? “భన్తే, పటిజగ్గితుం ఓకాసం నాలత్థ”న్తి. “తేన హి మమ వసనట్ఠానేయేవ వస, దుక్ఖం తే ఆగన్తుకట్ఠానే బహి వసితు”న్తి తం గహేత్వావ సేనాసనం పావిసి. థేరో పన పుథుజ్జనో నిపన్నమత్తోవ నిద్దం ఓక్కమి. సామణేరో చిన్తేసి – “అజ్జ మే ఉపజ్ఝాయేన సద్ధిం తతియో దివసో ఏకసేనాసనే వసన్తస్స, ‘సచే నిపజ్జిత్వా నిద్దాయిస్సామి, థేరో సహసేయ్యం ఆపజ్జేయ్యా’తి నిసిన్నకోవ వీతినామేస్సామీ”తి ఉపజ్ఝాయస్స మఞ్చకసమీపే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నకోవ రత్తిం వీతినామేసి. థేరో పచ్చూసకాలే పచ్చుట్ఠాయ “సామణేరం నిక్ఖమాపేతుం వట్టతీ”తి మఞ్చకపస్సే ఠపితబీజనిం గహేత్వా బీజనిపత్తస్స అగ్గేన సామణేరస్స కటసారకం పహరిత్వా బీజనిం ఉద్ధం ఉక్ఖిపన్తో “సామణేర, బహి నిక్ఖమా”తి ఆహ, బీజనిపత్తదణ్డకో అక్ఖిమ్హి పటిహఞ్ఞి, తావదేవ అక్ఖి భిజ్జి. సో “కిం, భన్తే”తి వత్వా ఉట్ఠాయ “బహి నిక్ఖమా”తి వుత్తే “అక్ఖి మే, భన్తే, భిన్న”న్తి అవత్వా ఏకేన హత్థేన పటిచ్ఛాదేత్వా నిక్ఖమి. వత్తకరణకాలే చ పన “అక్ఖి మే భిన్న”న్తి తుణ్హీ అనిసీదిత్వా ఏకేన హత్థేన అక్ఖిం గహేత్వా ఏకేన హత్థేన ముట్ఠిసమ్ముఞ్జనిం ఆదాయ వచ్చకుటిఞ్చ ముఖధోవనట్ఠానఞ్చ సమ్మజ్జిత్వా ముఖధోవనోదకఞ్చ ఠపేత్వా పరివేణం సమ్మజ్జి. సో ఉపజ్ఝాయస్స దన్తకట్ఠం దదమానో ఏకేనేవ హత్థేన అదాసి.

అథ నం ఉపజ్ఝాయో ఆహ – “అసిక్ఖితో వతాయం సామణేరో, ఆచరియుపజ్ఝాయానం ఏకేన హత్థేన దన్తకట్ఠం దాతుం న వట్టతీ”తి. జానామహం, భన్తే, “న ఏవం వట్టతీ”తి, ఏకో పన మే హత్థో న తుచ్ఛోతి. “కిం సామణేరా”తి? సో ఆదితో పట్ఠాయ తం పవత్తిం ఆరోచేసి. థేరో సుత్వావ సంవిగ్గమానసో “అహో వత మయా భారియం కమ్మం కత”న్తి వత్వా “ఖమాహి మే, సప్పురిస, నాహమేతం జానామి, అవస్సయో మే హోహీ”తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సత్తవస్సికదారకస్స పాదమూలే ఉక్కుటికం నిసీది. అథ నం సామణేరో ఆహ – “నాహం, భన్తే, ఏతదత్థాయ కథేసిం, తుమ్హాకం చిత్తం అనురక్ఖన్తేన మయా ఏవం వుత్తం నేవేత్థ తుమ్హాకం దోసో అత్థి, న మయ్హం. వట్టస్సేవేసో దోసో, మా చిన్తయిత్థ, మయా తుమ్హాకం విప్పటిసారం రక్ఖన్తేనేవ నారోచిత”న్తి. థేరో సామణేరేన అస్సాసియమానోపి అనస్సాసిత్వా ఉప్పన్నసంవేగో సామణేరస్స భణ్డకం గహేత్వా సత్థు సన్తికం పాయాసి. సత్థాపిస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తోవ నిసీది. సో గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా సత్థారా సద్ధిం పటిసమ్మోదనం కత్వా “ఖమనీయం తే భిక్ఖు, కిఞ్చి అతిరేకం అఫాసుకం అత్థీ”తి పుచ్ఛితో ఆహ – “ఖమనీయం, భన్తే, నత్థి మే కిఞ్చి అతిరేకం అఫాసుకం, అపిచ ఖో పన మే అయం దహరసామణేరో వియ అఞ్ఞో అతిరేకగుణో న దిట్ఠపుబ్బో”తి. “కిం పన ఇమినా కతం భిక్ఖూ”తి. సో ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం భగవతో ఆరోచేన్తో ఆహ – “ఏవం, భన్తే, మయా ఖమాపియమానో మం ఏవం వదేసి ‘నేవేత్థ తుమ్హాకం దోసో అత్థి, న మయ్హం. వట్టస్సేవేసో దోసో, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా’తి, ఇతి మం అస్సాసేసియేవ, మయి నేవ కోపం, న దోసమకాసి, న మే, భన్తే, ఏవరూపో గుణసమ్పన్నో దిట్ఠపుబ్బో”తి. అథ నం సత్థా “భిక్ఖు ఖీణాసవా నామ న కస్సచి కుప్పన్తి, న దుస్సన్తి, సన్తిన్ద్రియా సన్తమానసావ హోన్తీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౬. “సన్తం తస్స మనం హోతి, సన్తా వాచా చ కమ్మ చ;
సమ్మదఞ్ఞా విముత్తస్స, ఉపసన్తస్స తాదినో”తి.

తత్థ **సన్తం తస్సా**తి తస్స ఖీణాసవసామణేరస్స అభిజ్ఝాదీనం అభావేన **మనం** సన్తమేవ **హోతి** ఉపసన్తం నిబ్బుతం . తథా ముసావాదాదీనం అభావేన **వాచా చ** పాణాతిపాతాదీనం అభావేన కాయకమ్మఞ్చ సన్తమేవ హోతి. **సమ్మదఞ్ఞా విముత్తస్సా**తి నయేన హేతునా జానిత్వా పఞ్చహి విముత్తీహి విముత్తస్స. **ఉపసన్తస్సా**తి అబ్భన్తరే రాగాదీనం ఉపసమేన ఉపసన్తస్స. **తాదినో**తి తథారూపస్స గుణసమ్పన్నస్సాతి.

దేసనావసానే కోసమ్బివాసీతిస్సత్థేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. సేసమహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

కోసమ్బివాసీతిస్సత్థేరసామణేరవత్థు సత్తమం.

౮. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

అస్సద్ధోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే తింసమత్తా ఆరఞ్ఞికా భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేసం సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తస్సూపనిస్సయం దిస్వా సారిపుత్తత్థేరం ఆమన్తేత్వా "సద్దహసి త్వం, సారిపుత్త, సద్ధిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరియోసాన"న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౫౧౪) ఏవం పఞ్చిన్ద్రియాని ఆరబ్భ పఞ్హం పుచ్ఛి. థేరో "న ఖ్వాహం, భన్తే, ఏత్థ భగవతో సద్ధాయ గచ్ఛామి, సద్ధిన్ద్రియం...పే॰... అమతపరియోసానం. యేసఞ్హేతం, భన్తే, అఞ్ఞాతం అస్స అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం పఞ్ఞాయ, తే తత్థ పరేసం సద్ధాయ గచ్ఛేయ్యుం. సద్ధిన్ద్రియం...పే॰... అమతపరియోసాన"న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౫౧౪) ఏవం తం పఞ్హం బ్యాకాసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "సారిపుత్తత్థేరో మిచ్ఛాగహణం నేవ విస్సజ్జేసి, అజ్జాపి సమ్మాసమ్బుద్ధస్స న సద్దహతియేవా"తి. తం సుత్వా సత్థా "కిం నామేతం, భిక్ఖవే, వదేథ. అహఞ్హి 'పఞ్చిన్ద్రియాని అభావేత్వా సమథవిపస్సనం అవడ్ఢేత్వా మగ్గఫలాని సచ్ఛికాతుం సమత్థో నామ అత్థీతి సద్దహసి త్వం సారిపుత్తా'తి పుచ్ఛిం. సో 'ఏవం సచ్ఛికరోన్తో అత్థి నామాతి న సద్దహామి, భన్తే'తి కథేసి. న దిన్నస్స వా కతస్స వా ఫలం విపాకం న సద్దహతి, నాపి బుద్ధాదీనం గుణం న సద్దహతి. ఏసో పన అత్తనా పటివిద్ధేసు ఝానవిపస్సనామగ్గఫలధమ్మేసు పరేసం సద్ధాయ న గచ్ఛతి. తస్మా అనుపవజ్జో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౭. "అస్సద్ధో అకతఞ్ఞూ చ, సన్ధిచ్ఛేదో చ యో నరో,
హతావకాసో వన్తాసో, స వే ఉత్తమపోరిసో"తి.

తస్సత్థో – అత్తనో పటివిద్ధగుణం పరేసం కథాయ న సద్దహతీతి **అస్సద్ధో**. అకతం నిబ్బానం జానాతీతి **అకతఞ్ఞూ** , సచ్ఛికతనిబ్బానోతి అత్థో. వట్టసన్ధిం, సంసారసన్ధిం ఛిన్దిత్వా ఠితోతి **సన్ధిచ్ఛేదో**. కుసలాకుసలకమ్మబీజస్స ఖీణత్తా నిబ్బత్తనావకాసో హతో అస్సాతి **హతావకాసో**. చతూహి మగ్గేహి కత్తబ్బకిచ్చస్స కతత్తా,సబ్బా ఆసా ఇమినా వన్తాతి **వన్తాసో**. సో ఏవరూపో **నరో**. పటివిద్ధలోకుత్తరధమ్మతాయ పురిసేసు ఉత్తమభావం పత్తోతి **పురిసుత్తమో**తి.

గాథావసానే తే ఆరఞ్ఞకా తింసమత్తా భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు. సేసజనస్సాపి సత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు అట్ఠమం.

౯. ఖదిరవనియరేవతత్థేరవత్థు

గామే వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఖదిరవనియరేవతత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఆయస్మా హి సారిపుత్తో సత్తాసీతికోటిధనం పహాయ పబ్బజిత్వా చాలా, ఉపచాలా, సీసూపచాలాతి తిస్సో భగినియో, చున్దో ఉపసేనోతి ఇమే ద్వే చ భాతరో పబ్బాజేసి. రేవతకుమారో ఏకోవ గేహే అవసిట్ఠో. అథస్స మాతా చిన్తేసి – “మమ పుత్తో ఉపతిస్సో ఏత్తకం ధనం పహాయ పబ్బజిత్వా తిస్సో చ భగినియో ద్వే చ భాతరో పబ్బాజేసి, రేవతో ఏకోవ అవసేసో. సచే ఇమమ్పి పబ్బాజేస్సతి, ఏత్తకం నో ధనం నస్సిస్సతి, కులవంసో పచ్ఛిజ్జిస్సతి, దహరకాలేయేవ నం ఘరావాసేన బన్ధిస్సామీ”తి. సారిపుత్తత్థేరోపి పటికచ్చేవ భిక్ఖూ ఆణాపేసి “సచే, ఆవుసో, రేవతో పబ్బజితుకామో ఆగచ్ఛతి, ఆగతమత్తమేవ నం పబ్బాజేయ్యాథ, మమ మాతాపితరో మిచ్ఛాదిట్ఠికా, కిం తేహి ఆపుచ్ఛితేహి, అహమేవ తస్స మాతా చ పితా చా”తి. మాతాపిస్స రేవతకుమారం సత్తవస్సికమేవ ఘరబన్ధనేన బన్ధితుకామా సమానజాతికే కులే దారికం వారేత్వా దివసం వవత్థపేత్వా కుమారం మణ్డేత్వా పసాధేత్వా మహతా పరివారేన సద్ధిం ఆదాయ కుమారికాయ ఞాతిఘరం అగమాసి. అథ నేసం కతమఙ్గలానం ద్విన్నమ్పి ఞాతకేసు సన్నిపతితేసు ఉదకపాతియం హత్థే ఓతారేత్వా మఙ్గలాని వత్వా కుమారికాయ వుడ్ఢిం ఆకఙ్ఖమానా ఞాతకా “తవ అయ్యికాయ దిట్ఠధమ్మం పస్స, అయ్యికా వియ చిరం జీవ, అమ్మా”తి ఆహంసు. రేవతకుమారో “కో ను ఖో ఇమిస్సా అయ్యికాయ దిట్ఠధమ్మో”తి చిన్తేత్వా “కతరా ఇమిస్సా అయ్యికా”తి పుచ్ఛి. అథ నం ఆహంసు, “తాత, కిం న పస్ససి ఇమం వీసవస్ససతికం ఖణ్డదన్తం పలితకేసం వలిత్తచం తిలకాహతగత్తం గోపానసివఙ్కం, ఏసా ఏతిస్సా అయ్యికా”తి. “కిం పన అయమ్పి ఏవరూపా భవిస్సతీ”తి? “సచే జీవిస్సతి, భవిస్సతి, తాతా”తి. సో చిన్తేసి – “ఏవరూపమ్పి నామ సరీరం జరాయ ఇమం విప్పకారం పాపుణిస్సతి, ఇమం మే భాతరా ఉపతిస్సేన దిట్ఠం భవిస్సతి, అజ్జేవ మయా పలాయిత్వా పబ్బజితుం వట్టతీ”తి. అథ నం ఞాతకా కుమారికాయ సద్ధిం ఏకయానం ఆరోపేత్వా ఆదాయ పక్కమింసు.

సో థోకం గన్త్వా సరీరకిచ్చం అపదిసిత్వా “ఠపేథ తావ యానం, ఓతరిత్వా ఆగమిస్సామీ”తి యానా ఓతరిత్వా ఏకస్మిం గుమ్బే థోకం పపఞ్చం కత్వా అగమాసి. పునపి థోకం గన్త్వా తేనేవ అపదేసేన ఓతరిత్వా అభిరుహి, పునపి తథేవ అకాసి. అథస్స ఞాతకా “అద్ధా ఇమస్స ఉట్ఠానాని వత్తన్తీ”తి సల్లక్ఖేత్వా నాతిదళ్హం ఆరక్ఖం కరింసు. సో పునపి థోకం గన్త్వా తేనేవ అపదేసేన ఓతరిత్వా “తుమ్హే పాజేన్తో పురతో గచ్ఛథ, మయం పచ్ఛతో సణికం ఆగమిస్సామా”తి వత్వా ఓతరిత్వా గుమ్బాభిముఖో అహోసి. ఞాతకాపిస్స “పచ్ఛతో ఆగమిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ యానం పాజేన్తా గమింసు. సోపి తతో పలాయిత్వా ఏకస్మిం పదేసే తింసమత్తా భిక్ఖూ వసన్తి, తేసం సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఆహ – “పబ్బాజేథ మం, భన్తే”తి. “ఆవుసో, త్వం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో, మయం తే రాజపుత్తభావం వా అమచ్చపుత్తభావం వా న జానామ, కథం పబ్బాజేస్సామా”తి? “తుమ్హే మం, భన్తే, న జానాథా”తి? “న జానామావుసో”తి. “అహం ఉపతిస్సస్స కనిట్ఠభాతికో”తి. “కో ఏస ఉపతిస్సో నామా”తి? “భన్తే, భద్దన్తా మమ భాతరం ‘సారిపుత్తో’తి వదన్తి, తస్మా మయా ‘ఉపతిస్సో’తి వుత్తే న

జానన్తీ”తి. “కిం పన త్వం సారిపుత్తత్థేరస్స కనిట్ఠభాతికో”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “తేన హి ఏహి, భాతరా తే అనుఞ్ఞాతమేవా”తి వత్వా భిక్ఖూ తస్స ఆభరణాని ఓముఞ్చాపేత్వా ఏకమన్తం ఠపేత్వా తం పబ్బాజేత్వా థేరస్స సాసనం పహిణింసు. థేరో తం సుత్వా భగవతో ఆరోచేసి – “భన్తే, ‘ఆరఞ్ఞికభిక్ఖూహి కిర రేవతో పబ్బాజితో’తి సాసనం పహిణింసు, గన్త్వా తం పస్సిత్వా ఆగమిస్సామీ”తి. సత్థా “అధివాసేహి తావ, సారిపుత్తా”తి గన్తుం న అదాసి. థేరో పున కతిపాహచ్చయేన సత్థారం ఆపుచ్ఛి. సత్థా “అధివాసేహి తావ, సారిపుత్త, మయమ్పి ఆగమిస్సామా”తి నేవ గన్తుం అదాసి.

సామణేరోపి “సచాహం ఇధ వసిస్సామి , ఞాతకా మం అనుబన్ధిత్వా పక్కోసిస్సన్తీ”తి తేసం భిక్ఖూనం సన్తికే యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం ఉగ్గణ్హిత్వా పత్తచీవరమాదాయ చారికం చరమానో తతో తింసయోజనికే ఠానే ఖదిరవనం గన్త్వా అన్తోవస్సేయేవ తేమాసబ్భన్తరే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. థేరోపి పవారేత్వా సత్థారం పున తత్థ గమనత్థాయ ఆపుచ్ఛి. సత్థా “మయమ్పి గమిస్సామ, సారిపుత్తా”తి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిక్ఖమి. థోకం గతకాలే ఆనన్దత్థేరో ద్వేధాపథే ఠత్వా సత్థారం ఆహ – “భన్తే, రేవతస్స సన్తికం గమనమగ్గేసు అయం పరిహారపథో సట్ఠియోజనికో మనుస్సావాసో, అయం ఉజుమగ్గో తింసయోజనికో అమనుస్సపరిగ్గహితో, కతరేన గచ్ఛామా”తి. “సీవలి, పన, ఆనన్ద, అమ్హేహి సద్ధిం ఆగతో”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “సచే, సీవలి, ఆగతో, ఉజుమగ్గమేవ గణ్హాహీ”తి. సత్థా కిర “అహం తుమ్హాకం యాగుభత్తం ఉప్పాదేస్సామి, ఉజుమగ్గం గణ్హాహీ”తి అవత్వా “తేసం తేసం జనానం పుఞ్ఞస్స విపాకదానట్ఠానం ఏత”న్తి ఞత్వా “సచే, సీవలి, ఆగతో, ఉజుమగ్గం గణ్హాహీ”తి ఆహ. సత్థరి పన తం మగ్గం పటిపన్నే దేవతా “అమ్హాకం అయ్యస్స సీవలిత్థేరస్స సక్కారం కరిస్సామా”తి చిన్తేత్వా ఏకేకయోజనే విహారే కారేత్వా ఏకయోజనతో ఉద్ధం గన్తుం అదత్వా పాతో వుట్ఠాయ దిబ్బయాగుఆదీని గహేత్వా, “అయ్యో, నో సీవలిత్థేరో కహం నిసిన్నో”తి విచరన్తి. థేరో అత్తనో అభిహటం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దాపేసి. ఏవం సత్థా సపరివారో తింసయోజనికం కన్తారం సీవలిత్థేరస్స పుఞ్ఞం అనుభవమానోవ ఆగమాసి. రేవతత్థేరోపి సత్థు ఆగమనం ఞత్వా భగవతో గన్ధకుటిం మాపేత్వా పఞ్చ కూటాగారసతాని, పఞ్చ చఙ్కమనసతాని, పఞ్చరత్తిట్ఠానదివాట్ఠానసతాని చ మాపేసి. సత్థా తస్స సన్తికే మాసమత్తమేవ వసి. తస్మిం వసమానోపి సీవలిత్థేరస్సేవ పుఞ్ఞం అనుభవి.

తత్థ పన ద్వే మహల్లకభిక్ఖూ సత్థు ఖదిరవనం పవిసనకాలే ఏవం చిన్తయింసు – “అయం భిక్ఖు ఏత్తకం నవకమ్మం కరోన్తో కిం సక్ఖిస్సతి సమణధమ్మం కాతుం, సత్థా ‘సారిపుత్తస్స కనిట్ఠో’తి ముఖోలోకనకిచ్చం కరోన్తో ఏవరూపస్స నవకమ్మికస్స భిక్ఖుస్స సన్తికం ఆగతో”తి. సత్థాపి తం దివసం పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేత్వా తే భిక్ఖూ దిస్వా తేసం చిత్తాచారం అఞ్ఞాసి. తస్మా తత్థ మాసమత్తం వసిత్వా నిక్ఖమనదివసే యథా తే భిక్ఖూ అత్తనో తేలనాళిఞ్చ ఉదకతుమ్బఞ్చ ఉపాహనాని చ పముస్సన్తి, తథా అధిట్ఠహిత్వా నిక్ఖమన్తో విహారూపచారతో బహి నిక్ఖన్తకాలే ఇద్ధిం విస్సజ్జేసి. అథ తే భిక్ఖూ “మయా ఇదఞ్చిదఞ్చ పముట్ఠం , మయాపి పముట్ఠ”న్తి ఉభోపి నివత్తిత్వా తం ఠానం అసల్లక్ఖేత్వా ఖదిరరుక్ఖకణ్టకేహి విజ్ఝమానా విచరిత్వా ఏకస్మిం ఖదిరరుక్ఖే ఓలమ్బన్తం అత్తనో భణ్డకం దిస్వా ఆదాయ పక్కమింసు. సత్థాపి భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆదాయ పున మాసమత్తేనేవ సీవలిత్థేరస్స పుఞ్ఞం అనుభవమానో పటిగన్త్వా పుబ్బారామం పావిసి.

అథ తే మహల్లకభిక్ఖూ పాతోవ ముఖం ధోవిత్వా “ఆగన్తుకభత్తదాయికాయ విసాఖాయ ఘరం యాగుం పివిస్సామా”తి గన్త్వా యాగుం పివిత్వా ఖజ్జకం ఖాదిత్వా నిసీదింసు. అథ నే విసాఖా పుచ్ఛి – “తుమ్హేపి, భన్తే, సత్థారా సద్ధిం రేవతత్థేరస్స వసనట్ఠానం అగమిత్థా”తి. “ఆమ, ఉపాసికేతి, రమణీయం, భన్తే, థేరస్స వసనట్ఠాన”న్తి. “కుతో తస్స రమణీయతా

సేతకణ్టకఖదిరరుక్ఖగహనం పేతానం నివాసనట్ఠానసదిసం ఉపాసికే”తి. అథఞ్ఞే ద్వే దహరభిక్ఖూ ఆగమింసు. ఉపాసికా తేసమ్పి యాగుఖజ్జకం దత్వా తథేవ పటిపుచ్ఛి . తే ఆహంసు – “న సక్కా ఉపాసికే వణ్ణేతుం, సుధమ్మదేవసభాసదిసం ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖతం వియ థేరస్స వసనట్ఠాన”న్తి. ఉపాసికా చిన్తేసి – “పఠమం ఆగతా భిక్ఖూ అఞ్ఞథా వదింసు, ఇమే అఞ్ఞథా వదన్తి, పఠమం ఆగతా భిక్ఖూ కిఞ్చిదేవ పముస్సిత్వా ఇద్ధియా విస్సట్ఠకాలే పటినివత్తిత్వా గతా భవిస్సన్తి, ఇమే పన ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖరిత్వా నిమ్మితకాలే గతా భవిస్సన్తీ”తి అత్తనో పణ్డితభావేన ఏతమత్థం ఞత్వా “సత్థారం ఆగతకాలే పుచ్ఛిస్సామీ”తి అట్ఠాసి. తతో ముహుత్తంయేవ సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో విసాఖాయ గేహం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. సా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం సక్కచ్చం పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చావసానే సత్థారం వన్దిత్వా పటిపుచ్ఛి – “భన్తే, తుమ్హేహి సద్ధిం గతభిక్ఖూసు ఏకచ్చే రేవతత్థేరస్స వసనట్ఠానం ‘ఖదిరగహనం అరఞ్ఞ’న్తి వదన్తి, ఏకచ్చే ‘రమణీయ’న్తి, కిం ను ఖో ఏత”న్తి? తం సుత్వా సత్థా “ఉపాసికే గామో వా హోతు అరఞ్ఞం వా, యస్మిం ఠానే అరహన్తో విహరన్తి, తం రమణీయమేవా”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౮. “గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;
యత్థ అరహన్తో విహరన్తి, తం భూమిరామణేయ్యక”న్తి.

తత్థ కిఞ్చాపి అరహన్తో గామన్తే కాయవివేకం న లభన్తి, చిత్తవివేకం పన లభన్తేవ. తేసఞ్హి దిబ్బపటిభాగానిపి ఆరమ్మణాని చిత్తం చాలేతుం న సక్కోన్తి. తస్మా గామో వా హోతు అరఞ్ఞాదీనం వా అఞ్ఞతరం, **యత్థ అరహన్తో విహరన్తి, తం భూమిరామణేయ్యక**న్తి సో భూమిపదేసో రమణీయో ఏవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అపరేన సమయేన భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, కేన ను ఖో కారణేన ఆయస్మా సీవలిత్థేరో సత్తదివససత్తమాసాధికాని సత్త వస్సాని మాతు కుచ్ఛియం వసి, కేన నిరయే పచ్చి, కేన నిస్సన్దేన లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో జాతో”తి? సత్థా తం కథం సుత్వా, “భిక్ఖవే, కిం కథేథా”తి పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, ఇదం నామా”తి వుత్తే తస్సాయస్మతో పుబ్బకమ్మం కథేన్తో ఆహ –

భిక్ఖవే , ఇతో ఏకనవుతికప్పే విపస్సీ భగవా లోకే ఉప్పజ్జిత్వా ఏకస్మిం సమయే జనపదచారికం చరిత్వా పితు నగరం పచ్చాగమాసి. రాజా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆగన్తుకదానం సజ్జేత్వా నాగరానం సాసనం పేసేసి “ఆగన్త్వా మయ్హం దానే సహాయకా హోన్తూ”తి. తే తథా కత్వా “రఞ్ఞో దిన్నదానతో అతిరేకతరం దస్సామా”తి సత్థారం నిమన్తేత్వా పునదివసే దానం పటియాదేత్వా రఞ్ఞో సాసనం పహిణింసు. రాజా ఆగన్త్వా తేసం దానం దిస్వా “ఇతో అధికతరం దస్సామీ”తి పునదివసత్థాయ సత్థారం నిమన్తేసి, నేవ రాజా నాగరే పరాజేతుం సక్ఖి, న నాగరా రాజానం. నాగరా ఛట్ఠే వారే “స్వే దాని యథా ‘ఇమస్మిం దానే ఇదం నామ నత్థీ’తి న సక్కా హోతి వత్తుం, ఏవం దానం దస్సామా”తి చిన్తేత్వా పునదివసే దానం పటియాదేత్వా “కిం ను ఖో ఏత్థ నత్థీ”తి ఓలోకేన్తా అల్లమధుమేవ న అద్దసంసు. పక్కమధు పన బహుం అత్థి. తే అల్లమధుస్సత్థాయ చతూసు నగరద్వారేసు చత్తారి కహాపణసహస్సాని గాహాపేత్వా పహిణింసు. అథేకో జనపదమనుస్సో గామభోజకం పస్సితుం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే మధుపటలం దిస్వా మక్ఖికా పలాపేత్వా సాఖం ఛిన్దిత్వా సాఖాదణ్డకేనేవ సద్ధిం మధుపటలం ఆదాయ “గామభోజకస్స దస్సామీ”తి నగరం పావిసి. మధుఅత్థాయ గతో తం దిస్వా, “అమ్భో, విక్కిణియం

మధు"న్తి పుచ్ఛి. "న విక్కిణియం, సామీ"తి. "హన్ద, ఇమం కహాపణం గహేత్వా దేహీ"తి. సో చిన్తేసి – "ఇమం మధుపటలం పాదమత్తమ్పి న అగ్ఘతి, అయం పన కహాపణం దేతి. బహుకహాపణకో మఞ్ఞే, మయా వడ్ఢేతుం వట్టతీ"తి. అథ నం "న దేమీ"తి ఆహ, "తేన హి ద్వే కహాపణే గణ్హాహీ"తి. "ద్వీహిపి న దేమీ"తి. ఏవం తావ వడ్ఢేసి, యావ సో "తేన హి ఇదం సహస్సం గణ్హాహీ"తి భణ్డికం ఉపనేసి.

అథ నం సో ఆహ – "కిం ను ఖో త్వం ఉమ్మత్తకో , ఉదాహు కహాపణానం ఠపనోకాసం న లభసి, పాదమ్పి న అగ్ఘనకం మధుం 'సహస్సం గహేత్వా దేహీ'తి వదసి, 'కిం నామేత'"న్తి? 'జానామహం, భో, ఇమినా పన మే కమ్మం అత్థి, తేనేవం వదామీ'తి. "కిం కమ్మం, సామీ"తి? "అమ్హేహి విపస్సీబుద్ధస్స అట్ఠసట్ఠిసమణసహస్సపరివారస్స మహాదానం సజ్జితం, తత్రేకం అల్లమధుమేవ నత్థి, తస్మా ఏవం గణ్హామీ"తి. ఏవం, సన్తే, నాహం మూలేన దస్సామి, సచే "అహమ్పి దానే పత్తిం లభిస్సామి, దస్సామీ"తి. సో గన్త్వా నాగరానం తమత్థం ఆరోచేసి. నాగరా తస్స సద్ధాయ బలవభావం ఞత్వా, "సాధు, పత్తికో హోతూ"తి పటిజానింసు, తే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా మహతిం సువణ్ణపాతిం ఆహరాపేత్వా మధుపటలం పీళాపేసుం. తేనేవ మనుస్సేన పణ్ణాకారత్థాయ దధివారకోపి ఆహటో అత్థి, సో తమ్పి దధిం పాతియం ఆకిరిత్వా తేన మధునా సంసన్దిత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆదితో పట్ఠాయ అదాసి. తం యావదత్థం గణ్హన్తానం సబ్బేసం పాపుణి ఉత్తరిమ్పి అవసిట్ఠం అహోసియేవ. "ఏవం థోకం మధు కథం తావ బహూనం పాపుణీ"తి న చిన్తేతబ్బం. తఞ్హి బుద్ధానుభావేన పాపుణి. బుద్ధవిసయో న చిన్తేతబ్బో. చత్తారి హి "అచిన్తేయ్యానీ"తి (అ॰ ని॰ ౪.౭౭) వుత్తాని. తాని చిన్తేన్తో ఉమ్మాదస్సేవ భాగీ హోతీతి. సో పురిసో ఏత్తకం కమ్మం కత్వా ఆయుపరియోసానే దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏత్తకం కాలం సంసరన్తో ఏకస్మిం సమయే దేవలోకా చవిత్వా బారాణసియం రాజకులే నిబ్బత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జం పాపుణి. సో "ఏకం నగరం గణ్హిస్సామీ"తి గన్త్వా పరివారేసి, నాగరానఞ్చ సాసనం పహిణి "రజ్జం వా మే దేన్తు యుద్ధం వా"తి. తే "నేవ రజ్జం దస్సామ, న యుద్ధ"న్తి వత్వా చూళద్వారేహి నిక్ఖమిత్వా దారూదకాదీని ఆహరన్తి, సబ్బకిచ్చాని కరోన్తి.

ఇతరోపి చత్తారి మహాద్వారాని రక్ఖన్తో సత్తమాసాధికాని సత్త వస్సాని నగరం ఉపరున్ధి. అథస్స మాతా "కిం మే పుత్తో కరోతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇదం నామ దేవీ"తి తం పవత్తిం సుత్వా "బాలో మమ పుత్తో, గచ్ఛథ, తస్స 'చూళద్వారానిపి పిధాయ నగరం ఉపరున్ధతూ'తి వదేథా"తి. సో మాతు సాసనం సుత్వా తథా అకాసి. నాగరాపి బహి నిక్ఖమితుం అలభన్తా సత్తమే దివసే అత్తనో రాజానం మారేత్వా తస్స రజ్జం అదంసు. సో ఇమం కమ్మం కత్వా ఆయుపరియోసానే అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా యావాయం పథవీ యోజనమత్తం ఉస్సన్నా, తావ నిరయే పచ్చిత్వా చతున్నం చూళద్వారానం పిదహితత్తా తతో చుతో తస్సా ఏవ మాతు కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా సత్తమాసాధికాని సత్త వస్సాని అన్తోకుచ్ఛిస్మిం వసిత్వా సత్త దివసాని యోనిముఖే తిరియం నిపజ్జి. ఏవం, భిక్ఖవే, సీవలి, తదా నగరం ఉపరున్ధిత్వా గహితకమ్మేన ఏత్తకం కాలం నిరయే పచ్చిత్వా చతున్నం చూళద్వారానం పిదహితత్తా తతో చుతో తస్సా ఏవ మాతు కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గహేత్వా ఏత్తకం కాలం కుచ్ఛియం వసి. నవమధునో దిన్నత్తా లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో జాతోతి.

పునేకదివసం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "అహో సామణేరస్స లాభో, అహో పుఞ్ఞం, యేన ఏకకేన పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం పఞ్చకూటాగారసతాదీని కతానీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మయ్హం పుత్తస్స నేవ పుఞ్ఞం అత్థి, న పాపం, ఉభయమస్స పహీన"న్తి వత్వా బ్రాహ్మణవగ్గే ఇమం గాథమాహ –

“యోధ పుఞ్ఞఞ్చ పాపఞ్చ, ఉభో సఙ్గముపచ్చగా;

అసోకం విరజం సుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి. (ధ. ప. ౪౧౨);

ఖదిరవనియరేవతత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. అఞ్ఞతరఇత్థివత్థు

రమణీయానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఇత్థిం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర పిణ్డపాతికో భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఏకం జిణ్ణఉయ్యానం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోతి. ఏకా నగరసోభినీ ఇత్థీ పురిసేన సద్ధిం “అహం అసుకట్ఠానం నామ గమిస్సామి, త్వం తత్థ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి సఙ్కేతం కత్వా అగమాసి. సో పురిసో నాగచ్ఛి. సా తస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తీ తం అదిస్వా ఉక్కణ్ఠిత్వా ఇతో చితో చ విచరమానా తం ఉయ్యానం పవిసిత్వా థేరం పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నం దిస్వా ఇతో చితో చ ఓలోకయమానా అఞ్ఞం కఞ్చి అదిస్వా “అయఞ్చ పురిసో ఏవ, ఇమస్స చిత్తం పమోహేస్సామీ”తి తస్స పురతో ఠత్వా పునప్పునం నివత్థసాటకం మోచేత్వా నివాసేతి, కేసే ముఞ్చిత్వా బన్ధతి, పాణిం పహరిత్వా హసతి. థేరస్స సంవేగో ఉప్పజ్జిత్వా సకలసరీరం ఫరి. సో “కిం ను ఖో ఇద”న్తి చిన్తేసి. సత్థాపి “మమ సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ‘సమణధమ్మం కరిస్సామీ’తి గతస్స భిక్ఖునో కా ను ఖో పవత్తీ”తి ఉపధారేన్తో తం ఇత్థిం దిస్వా తస్సా అనాచారకిరియం, థేరస్స చ సంవేగుప్పత్తిం ఞత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తేన సద్ధిం కథేసి – “భిక్ఖు, కామగవేసకానం అరమణట్ఠానమేవ వీతరాగానం రమణట్ఠానం హోతీ”తి . ఏవఞ్చ పన వత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా తస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౯౯. “రమణీయాని అరఞ్ఞాని, యత్థ న రమతీ జనో;

వీతరాగా రమిస్సన్తి, న తే కామగవేసినో”తి.

తత్థ **అరఞ్ఞానీ**తి సుపుప్ఫితతరువనసణ్డపటిమణ్డితాని విమలసలిలసమ్పన్నాని అరఞ్ఞాని నామ **రమణీయాని. యత్థా**తి యేసు అరఞ్ఞేసు వికసితేసు పదుమవనేసు గామమక్ఖికా వియ కామగవేసకో **జనో న రమతి. వీతరాగా**తి విగతరాగా పన ఖీణాసవా నామ భమరమధుకరా వియ పదుమవనేసు తథారూపేసు అరఞ్ఞేసు **రమిస్సన్తి**. కిం కారణా? **న తే కామపవేసినో,** యస్మా తే కామగవేసినో న హోన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో థేరో యథానిసిన్నోవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణిత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా థుతిం కరోన్తో తథాగతస్స పాదే వన్దిత్వా అగమాసీతి.

అఞ్ఞతరఇత్థివత్థు దసమం.

అరహన్తవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సత్తమో వగ్గో.

౮. సహస్సవగ్గో

౧. తమ్బదాఠికచోరఘాతకవత్థు

సహస్సమపి చే వాచాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో తమ్బదాఠికచోరఘాతకం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకూనపఞ్చసతా కిర చోరా గామఘాతకాదీని కరోన్తా జీవికం కప్పేసుం. అథేకో పురిసో నిబ్బిద్ధపిఙ్గలో తమ్బదాఠికో తేసం సన్తికం గన్త్వా "అహమ్పి తుమ్హేహి సద్ధిం జీవిస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం చోరజేట్ఠకస్స దస్సేత్వా "అయమ్పి అమ్హాకం సన్తికే వసితుం ఇచ్ఛతీ"తి ఆహంసు. అథ నం చోరజేట్ఠకో ఓలోకేత్వా "అయం మాతు థనం ఛిన్దిత్వా పితు వా గలలోహితం నీహరిత్వా ఖాదనసమత్థో అతికక్ఖళో"తి చిన్తేత్వా "నత్థేతస్స అమ్హాకం సన్తికే వసనకిచ్చ"న్తి పటిక్ఖిపి. సో ఏవం పటిక్ఖిత్తోపి ఆగన్త్వా ఏకం తస్సేవ అన్తేవాసికం ఉపట్ఠహన్తో ఆరాధేసి. సో తం ఆదాయ చోరజేట్ఠకం ఉపసఙ్కమిత్వా, "సామి, భద్దకో ఏస, అమ్హాకం ఉపకారకో, సఙ్గణ్హథ న"న్తి యాచిత్వా చోరజేట్ఠకం పటిచ్ఛాపేసి. అథేకదివసం నాగరా రాజపురిసేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా తే చోరే గహేత్వా వినిచ్ఛయమహామచ్చానం సన్తికం నయింసు. అమచ్చా తేసం ఫరసునా సీసచ్ఛేదం ఆణాపేసుం. తతో "కో ను ఖో ఇమే మారేస్సతీ"తి పరియేసన్తా తే మారేతుం ఇచ్ఛన్తం కఞ్చి అదిస్వా చోరజేట్ఠకం ఆహంసు – "త్వం ఇమే మారేత్వా జీవితఞ్చేవ లభిస్ససి సమ్మానఞ్చ, మారేహి నే"తి. సోపి అత్తానం నిస్సాయ వసితత్తా తే మారేతుం న ఇచ్ఛి. ఏతేనూపాయేన ఏకూనపఞ్చసతే పుచ్ఛింసు, సబ్బేపి న ఇచ్ఛింసు. సబ్బపచ్ఛా తం నిబ్బిద్ధపిఙ్గలం తమ్బదాఠికం పుచ్ఛింసు. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తే సబ్బేపి మారేత్వా జీవితఞ్చేవ సమ్మానఞ్చ లభి. ఏతేనూపాయేన నగరస్స దక్ఖిణతోపి పఞ్చ చోరసతాని ఆనేత్వా అమచ్చానం దస్సేత్వా తేహి తేసమ్పి సీసచ్ఛేదే ఆణత్తే చోరజేట్ఠకం ఆదిం కత్వా పుచ్ఛన్తా కఞ్చి మారేతుం ఇచ్ఛన్తం అదిస్వా "పురిమదివసే ఏకో పురిసో పఞ్చసతే చోరే మారేసి, కహం ను ఖో సో"తి. "అసుకట్ఠానే అమ్హేతి దిట్ఠో"తి వుత్తే తం పక్కోసాపేత్వా "ఇమే మారేహి, సమ్మానం లచ్ఛసీ"తి ఆణాపేసుం. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తే సబ్బేపి మారేత్వా సమ్మానం లభి. అథ నం "భద్దకో అయం పురిసో, నిబద్ధం చోరఘాతకమేవ ఏతం కరిస్సామా"తి మన్తేత్వా తస్స తం ఠానన్తరం దత్వావ సమ్మానం కరింసు. సో పచ్ఛిమదిసతోపి ఉత్తరదిసతోపి ఆనీతే పఞ్చసతే పఞ్చసతే చోరే ఘాతేసియేవ. ఏవం చతూహి దిసాహి ఆనీతాని ద్వే సహస్సాని మారేత్వా తతో పట్ఠాయ దేవసికం ఏకం ద్వేతి ఆనీతే తే మనుస్సే మారేత్వా పఞ్చపణ్ణాస సంవచ్ఛరాని చోరఘాతకకమ్మం అకాసి.

సో మహల్లకకాలే ఏకప్పహారేనేవ సీసం ఛిన్దితుం న సక్కోతి, ద్వే తయో వారే పహరన్తో మనుస్సే కిలమేతి. నాగరా చిన్తయింసు – "అఞ్ఞోపి చోరఘాతకో ఉప్పజ్జిస్సతి, అయం అతివియ మనుస్సే కిలమేతి, కిం ఇమినా"తి తస్స తం ఠానన్తరం హరింసు. సో పుబ్బే చోరఘాతకకమ్మం కరోన్తో "అహతసాటకే నివాసేతుం, నవసప్పినా సఙ్ఖతం ఖీరయాగుం పివితుం, సుమనపుప్ఫాని పిలన్ధితుం, గన్ధే విలిమ్పితు"న్తి ఇమాని చత్తారి న లభి. సో ఠానా చావితదివసే "ఖీరయాగుం మే పచథా"తి వత్వా అహతవత్థసుమనమాలావిలేపనాని గాహాపేత్వా నదిం గన్త్వా న్హత్వా అహతవత్థాని నివాసేత్వా మాలా పిలన్ధిత్వా గన్ధేహి అనులిత్తగత్తో గేహం ఆగన్త్వా నిసీది. అథస్స నవసప్పినా సఙ్ఖతం ఖీరయాగుం పురతో ఠపేత్వా హత్థధోవనోదకం ఆహరింసు. తస్మిం ఖణే సారిపుత్తత్థేరో సమాపత్తితో వుట్ఠాయ "కత్థ ను ఖో అజ్జ మయా గన్తబ్బ"న్తి అత్తనో భిక్ఖాచారం ఓలోకేన్తో తస్స గేహే ఖీరయాగుం దిస్వా "కరిస్సతి ను ఖో మే పురిసో సఙ్గహ"న్తి ఉపధారేన్తో "మం దిస్వా మమ సఙ్గహం

కరిస్సతి, కరిత్వా చ పన మహాసమ్పత్తిం లభిస్సతి అయం కులపుత్తో"తి ఞత్వా చీవరం పారుపిత్వా పత్తం ఆదాయ తస్స గేహద్వారే ఠితమేవ అత్తానం దస్సేసి.

సో థేరం దిస్వా పసన్నచిత్తో చిన్తేసి – "మయా చిరం చోరఘాతకకమ్మం కతం, బహూ మనుస్సా మారితా, ఇదాని మే గేహే ఖీరయాగు పటియత్తా, థేరో ఆగన్త్వా మమ గేహద్వారే ఠితో, ఇదాని మయా అయ్యస్స దేయ్యధమ్మం దాతుం వట్టతీ"తి పురతో ఠపితయాగుం అపనేత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా అన్తోగేహే నిసీదాపేత్వా పత్తే ఖీరయాగుం ఆకిరిత్వా నవసప్పిం ఆసిఞ్చిత్వా థేరం బీజమానో అట్ఠాసి. అథస్స చ దీఘరత్తం అలద్ధపుబ్బతాయ ఖీరయాగుం పాతుం బలవఅజ్ఝాసయో అహోసి. థేరో తస్స అజ్ఝాసయం ఞత్వా "త్వం, ఉపాసక, అత్తనో యాగుం పివా"తి ఆహ. సో అఞ్ఞస్స హత్థే బీజనిం దత్వా యాగుం పివి. థేరో బీజమానం పురిసం "గచ్ఛ, ఉపాసకమేవ బీజాహీ"తి ఆహ. సో బీజియమానో కుచ్ఛిపూరం యాగుం పివిత్వా ఆగన్త్వా థేరం బీజమానో ఠత్వా కతాహారకిచ్చస్స థేరస్స పత్తం అగ్గహేసి. థేరో తస్స అనుమోదనం ఆరభి. సో అత్తనో చిత్తం థేరస్స ధమ్మదేసనానుగం కాతుం నాసక్ఖి. థేరో సల్లక్ఖేత్వా, "ఉపాసక, కస్మా చిత్తం దేసనానుగం కాతుం న సక్కోసీ"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, మయా దీఘరత్తం కక్ఖళకమ్మం కతం, బహూ మనుస్సా మారితా, తమహం అత్తనో కమ్మం అనుస్సరన్తో చిత్తం అయ్యస్స దేసనానుగం కాతుం నాసక్ఖి"న్తి. థేరో "వఞ్చేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా "కిం పన త్వం అత్తనో రుచియా అకాసి, అఞ్ఞేహి కారితోసీ"తి? "రాజా మం కారేసి, భన్తే"తి. "కిం ను ఖో తే, ఉపాసక, ఏవం సన్తే అకుసలం హోతీ"తి? మన్దధాతుకో ఉపాసకో థేరేనేవం వుత్తే "నత్థి మయ్హం అకుసల"న్తి సఞ్ఞీ హుత్వా తేన హి, "భన్తే, ధమ్మం కథేథా"తి. సో థేరే అనుమోదనం కరోన్తే ఏకగ్గచిత్తో హుత్వా ధమ్మం సుణన్తో సోతాపత్తిమగ్గస్స ఓరతో అనులోమికం ఖన్తిం నిబ్బత్తేసి. థేరోపి అనుమోదనం కత్వా పక్కామి.

ఉపాసకం థేరం అనుగన్త్వా నివత్తమానం ఏకా యక్ఖినీ ధేనువేసేన ఆగన్త్వా ఉరే పహరిత్వా మారేసి. సో కాలం కత్వా తుసితపురే నిబ్బత్తి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "చోరఘాతకో పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని కక్ఖళకమ్మం కత్వా అజ్జేవ తతో ముత్తో, అజ్జేవ థేరస్స భిక్ఖం దత్వా అజ్జేవ కాలం కతో, కహం ను ఖో నిబ్బత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే , "భిక్ఖవే, తుసితపురే నిబ్బత్తో"తి ఆహ. "కిం, భన్తే, వదేథ, ఏత్తకం కాలం ఏత్తకే మనుస్సే ఘాతేత్వా తుసితవిమానే నిబ్బత్తో"తి. "ఆమ, భిక్ఖవే, మహన్తో తేన కల్యాణమిత్తో లద్ధో, సో సారిపుత్తస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా అనులోమఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఇతో చుతో తుసితవిమానే నిబ్బత్తో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

"సుభాసితం సుణిత్వాన, నగరే చోరఘాతకో;
అనులోమఖన్తిం లద్ధాన, మోదతీ తిదివం గతో"తి.

"భన్తే , అనుమోదనకథా నామ న బలవా, తేన కతం అకుసలకమ్మం మహన్తం, కథం ఏత్తకేన విసేసం నిబ్బత్తేసీ"తి. సత్థా "కిం, భిక్ఖవే, 'మయా దేసితధమ్మస్స అప్పం వా బహుం వా'తి మా పమాణం గణ్హథ. ఏకవాచాపి హి అత్థనిస్సితా సేయ్యావా"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౦."సహస్సమపి చే వాచా, అనత్థపదసంహితా;
ఏకం అత్థపదం సేయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతీ"తి.

తత్థ **సహస్సమపీ**తి పరిచ్ఛేదవచనం, ఏకం సహస్సం ద్వే సహస్సానీతి ఏవం సహస్సేన చేపి పరిచ్ఛిన్నవాచా హోన్తి, తా చ పన **అనత్థపదసంహితా** ఆకాసవణ్ణనాపబ్బతవణ్ణనావనవణ్ణనాదీని పకాసకేహి అనియ్యానదీపకేహి అనత్థకేహి పదేహి సంహితా యావ బహుకా హోతి, తావ పాపికా ఏవాతి అత్థో. **ఏకం అత్థపదన్తి యం** పన "అయం కాయో, అయం కాయగతాసతి, తిస్సో విజ్జా అనుప్పత్తో, కతం బుద్ధస్స సాసన"న్తి ఏవరూపం ఏకం అత్థపదం **సుత్వా** రాగాదివూపసమేన **ఉపసమ్మతి,** తం అత్థసాధకం నిబ్బానప్పటిసంయుత్తం ఖన్ధధాతుఆయతనఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గసతిపట్ఠానపరిదీపకం ఏకమ్పి పదం సేయ్యోయేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

తమ్బదారికచోరఘాతకవత్థు పఠమం.

౨. బాహియదారుచీరియత్థేరవత్థు

సహస్సమపి చే గాథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దారుచీరియత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి కాలే బహూ మనుస్సా నావాయ మహాసముద్దం పక్ఖన్దిత్వా అన్తోమహాసముద్దే భిన్నాయ నావాయ మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖా అహేసుం. ఏకోవేత్థ ఏకం ఫలకం గహేత్వా వాయమన్తో సుప్పారకపట్టనతీరం ఓక్కమి, తస్స నివాసనపారుపనం నత్థి. సో అఞ్ఞం కిఞ్చి అపస్సన్తో సుక్ఖకట్ఠదణ్డకే వాకేహి పలివేఠేత్వా నివాసనపారుపనం కత్వా దేవకులతో కపాలం గహేత్వా సుప్పారకపట్టనం అగమాసి, మనుస్సా తం దిస్వా యాగుభత్తాదీని దత్వా "అయం ఏకో అరహా"తి సమ్భావేసుం. సో వత్థేసు ఉపనీతేసు "సచాహం నివాసేస్సామి వా పారుపిస్సామి వా, లాభసక్కారో మే పరిహాయిస్సతీ"తి తాని వత్థాని పటిక్ఖిపిత్వా దారుచీరానేవ పరిదహి. అథస్స బహూహి "అరహా అరహా"తి వుచ్చమానస్స ఏవం చేతసో పరివితక్కో ఉదపాది "యే ఖో కేచి లోకే అరహన్తో వా అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నా, అహం తేసం అఞ్ఞతరో"తి. అథస్స పురాణసాలోహితా దేవతా ఏవం చిన్తేసి.

పురాణసాలోహితాతి పుబ్బే ఏకతో కతసమణధమ్మా. పుబ్బే కిర కస్సపదసబలస్స సాసనే ఓసక్కమానే సామణేరాదీనం విప్పకారం దిస్వా సత్త భిక్ఖూ సంవేగప్పత్తా "యావ సాసనస్స అన్తరధానం న హోతి, తావ అత్తనో పతిట్ఠం కరిస్సామా"తి సువణ్ణచేతియం వన్దిత్వా అరఞ్ఞం పవిట్ఠా ఏకం పబ్బతం దిస్వా "జీవితే సాలయా నివత్తన్తు. నిరాలయా ఇమం పబ్బతం అభిరుహన్తూ"తి వత్వా నిస్సేణిం బన్ధిత్వా సబ్బేపి తం అభిరుయ్హ నిస్సేణిం పాతేత్వా సమణధమ్మం కరింసు. తేసు సఙ్ఘత్థేరో ఏకరత్తాతిక్కమేనేవ అరహత్తం పాపుణి. సో అనోతత్తదహే నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా తే భిక్ఖూ ఆహ – "ఆవుసో, ఇమం దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా ముఖం ధోవిత్వా ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథా"తి. కిం పన, భన్తే, అమ్హేహి ఏవం కతికా కతా "యో పఠమం అరహత్తం పాపుణాతి, తేనాభతం పిణ్డపాతం అవసేసా పరిభుఞ్జిస్సన్తీ"తి? "నో హేతం, ఆవుసో"తి. "తేన హి సచే మయమ్పి తుమ్హే వియ విసేసం నిబ్బత్తేస్సామ, సయం ఆహరిత్వా పరిభుఞ్జిస్సామా"తి న ఇచ్ఛింసు. దుతియదివసే దుతియత్థేరో అనాగామిఫలం పాపుణి. సోపి తథేవ పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా ఇతరే నిమన్తేసి. తే ఏవమాహంసు – "కిం పన, భన్తే, అమ్హేహి ఏవం కతికా కతా 'మహాథేరేన ఆభతం పిణ్డపాతం అభుఞ్జిత్వా అనుథేరేన ఆభతం భుఞ్జిస్సామా'"తి? "నో హేతం, ఆవుసో"తి. "ఏవం సన్తే తుమ్హే వియ మయమ్పి విసేసం నిబ్బత్తేత్వా అత్తనో పురిసకారేన భుఞ్జితుం సక్కోన్తా భుఞ్జిస్సామా"తి న ఇచ్ఛింసు. తేసు అరహత్తం పత్తో భిక్ఖు

పరినిబ్బాయి, అనాగామీ బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. ఇతరే పఞ్చ థేరా విసేసం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా సుస్సిత్వా సత్తమే దివసే కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే తతో చవిత్వా తత్థ తత్థ కులఘరేసు నిబ్బత్తింసు. తేసు ఏకో **పుక్కుసాతి రాజా** (మ॰ ని॰ ౩.౩౪౨) అహోసి, ఏకో **కుమారకస్సపో** (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౯), ఏకో **దారుచీరియో** (ఉదా॰ ౧౦), ఏకో **దబ్బో మల్లపుత్తో** (పారా॰ ౩౮౦; ఉదా॰ ౭౯) ఏకో **సభియో పరిబ్బాజకో**తి (సు॰ ని॰ సభియసుత్తం). తత్థ యో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో భిక్ఖు తం సన్ధాయేతం వుత్తం "పురాణసాలోహితా దేవతా"తి.

తస్స హి బ్రహ్మునో ఏతదహోసి – "అయం మయా సద్ధిం నిస్సేణిం బన్ధిత్వా పబ్బతం అభిరుహిత్వా సమణధమ్మం అకాసి, ఇదాని ఇమం లద్ధిం గహేత్వా విచరన్తో వినస్సేయ్య, సంవేజేస్సామి న"న్తి. అథ నం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – "నేవ ఖో త్వం, బాహియ, అరహా, నపి అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నో, సాపి తే పటిపదా నత్థి, యాయ త్వం అరహా వా అస్స అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నో"తి. బాహియో ఆకాసే ఠత్వా కథేన్తం మహాబ్రహ్మానం ఓలోకేత్వా చిన్తేసి – "అహో భారియం కమ్మం కతం, అహం 'అరహాన్తోమ్హీ'తి చిన్తేసిం, అయఞ్చ మం 'న త్వం అరహా, నపి అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నోసీ'తి వదతి, అత్థి ను ఖో లోకే అఞ్ఞో అరహా"తి. అథ నం పుచ్ఛి – "అత్థి ను ఖో ఏతరహి దేవతే లోకే అరహా వా అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నో"తి. అథస్స దేవతా ఆచిక్ఖి – "అత్థి, బాహియ, ఉత్తరేసు జనపదేసు సావత్థి నామ నగరం, తత్థ సో భగవా ఏతరహి విహరతి అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో. సో హి, బాహియ, భగవా అరహా చేవ అరహత్తత్థాయ చ ధమ్మం దేసేతీ"తి.

బాహియో రత్తిభాగే దేవతాయ కథం సుత్వా సంవిగ్గమానసో తం ఖణంయేవ సుప్పారకా నిక్ఖమిత్వా ఏకరత్తివాసేన సావత్థిం అగమాసి, సబ్బం వీసయోజనసతికం మగ్గం ఏకరత్తివాసేనేవ అగమాసి. గచ్ఛన్తో చ పన దేవతానుభావేన గతో. "బుద్ధానుభావేనా"తిపి వదన్తియేవ. తస్మిం పన ఖణే సత్థా సావత్థిం పిణ్డాయ పవిట్ఠో హోతి. సో భుత్తపాతరాసే కాయఆలసియవిమోచనత్థం అబ్భోకాసే చఙ్కమన్తే సమ్బహులే భిక్ఖూ "కహం ఏతరహి సత్థా"తి పుచ్ఛి. భిక్ఖూ "భగవా సావత్థిం పిణ్డాయ పవిట్ఠో"తి వత్వా తం పుచ్ఛింసు – "త్వం పన కుతో ఆగతోసీ"తి? "సుప్పారకా ఆగతోమ్హీ"తి. "కదా నిక్ఖన్తోసీ"తి? "హియ్యో సాయం నిక్ఖన్తోమ్హీ"తి. "దూరతోసి ఆగతో, నిసీద, తవ పాదే ధోవిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా థోకం విస్సమాహి, ఆగతకాలే సత్థారం దక్ఖిస్ససీ"తి. "అహం, భన్తే, సత్థు వా అత్తనో వా జీవితన్తరాయం న జానామి, ఏకరత్తేనేవమ్హి కత్థచి అట్ఠత్వా అనిసీదిత్వా వీసయోజనసతికం మగ్గం ఆగతో, సత్థారం పస్సిత్వావ విస్సమిస్సామీ"తి. సో ఏవం వత్వా తరమానరూపో సావత్థిం పవిసిత్వా భగవన్తం అనోపమాయ బుద్ధసిరియా పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా "చిరస్సం వత మే గోతమో సమ్మాసమ్బుద్ధో దిట్ఠో"తి దిట్ఠట్ఠానతో పట్ఠాయ ఓనతసరీరో గన్త్వా అన్తరవీథియమేవ పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా గోప్ఫకేసు దళ్హం గహేత్వా ఏవమాహ – "దేసేతు మే, భన్తే, భగవా ధమ్మం, దేసేతు సుగతో ధమ్మం, యం మమస్స దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా"తి. అథ నం సత్థా "అకాలో ఖో తావ, బాహియ, అన్తరఘరం పవిట్ఠమ్హా పిణ్డాయా"తి పటిక్ఖిపి.

తం సుత్వా బాహియో, భన్తే, సంసారే సంసరన్తేన కబళీకారాహారో న అలద్ధపుబ్బో, తుమ్హాకం వా మయ్హం వా జీవితన్తరాయం న జానామి, దేసేతు మే ధమ్మన్తి. సత్థా దుతియమ్పి పటిక్ఖిపియేవ. ఏవం కిరస్స అహోసి – "ఇమస్స మం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ సకలసరీరం పీతియా నిరన్తరం అజ్ఝోత్థటం హోతి, బలవపీతివేగో ధమ్మం సుత్వాపి న సక్ఖిస్సతి పటివిజ్ఝితుం, మజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ తావ తిట్ఠతు, ఏకరత్తేనేవ వీసయోజనసతికం మగ్గం ఆగతత్తా దరథోపిస్స బలవా, సోపి తావ పటిప్పస్సమ్భతూ"తి. తస్మా ద్విక్ఖత్తుం పటిక్ఖిపిత్వా తతియం యాచితో అన్తరవీథియం ఠితోవ "తస్మాతిహ తే, బాహియ,

ఏవం సిక్ఖితబ్బం ‘దిట్ఠే దిట్ఠమత్తం భవిస్సతీ’’తిఆదినా (ఉదా॰ ౧౦) నయేన ధమ్మం దేసేసి. సో సత్థు ధమ్మం సుణన్తోయేవ సబ్బాసవే ఖేపేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. తావదేవ చ పన భగవన్తం పబ్బజ్జం యాచి, ‘‘పరిపుణ్ణం తే పత్తచీవర’’న్తి పుట్ఠో ‘‘న పరిపుణ్ణ’’న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా ‘‘తేన హి పత్తచీవరం పరియేసాహీ’’తి వత్వా పక్కామి.

‘‘సో కిర వీసతి వస్ససహస్సాని సమణధమ్మం కరోన్తో ‘భిక్ఖునా నామ అత్తనా పచ్చయే లభిత్వా అఞ్ఞం అనోలోకేత్వా సయమేవ పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ’తి ఏకభిక్ఖుస్సాపి పత్తేన వా చీవరేన వా సఙ్గహం న అకాసి , తేనస్స ఇద్ధిమయపత్తచీవరం న ఉప్పజ్జిస్సతీ’’తి ఞత్వా ఏహిభిక్ఖుభావేన పబ్బజ్జం న అదాసి. తమ్పి పత్తచీవరం పరియేసమానమేవ ఏకా యక్ఖినీ ధేనురూపేన ఆగన్త్వా ఉరమ్హి పహరిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. సత్థా పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో సమ్బహులేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం నిక్ఖన్తో బాహియస్స సరీరం సఙ్కారట్ఠానే పతితం దిస్వా భిక్ఖూ ఆణాపేసి, ‘‘భిక్ఖవే, ఏకస్మిం గేహద్వారే ఠత్వా మఞ్చకం ఆహరాపేత్వా ఇమం సరీరం నగరతో నీహరిత్వా ఝాపేత్వా థూపం కరోథా’’తి. భిక్ఖూ తథా కరింసు, కత్వా చ పన విహారం గన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనా కతకిచ్చం ఆరోచేత్వా తస్స అభిసమ్పరాయం పుచ్ఛింసు. అథ నేసం భగవా తస్స పరినిబ్బుతభావం ఆచిక్ఖిత్వా ‘‘ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ఖిప్పాభిఞ్ఞానం యదిదం బాహియో దారుచీరియో’’తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౧౬) ఏతదగ్గే ఠపేసి. అథ నం భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు – ‘‘భన్తే, తుమ్హే ‘బాహియో అరహత్తం పత్తో’తి వదేథ, కదా సో అరహత్తం పత్తో’’తి? ‘‘మమ ధమ్మం సుతకాలే, భిక్ఖవే’’తి. ‘‘కదా పనస్స, భన్తే, తుమ్హేహి ధమ్మో కథితో’’తి? ‘‘పిణ్డాయ చరన్తేన అన్తరవీథియం ఠత్వా’’తి. ‘‘అప్పమత్తకో హి, భన్తే, తుమ్హేహి అన్తరవీథియం ఠత్వా కథితధమ్మో కథం సో తావత్తకేన విసేసం నిబ్బత్తేసీ’’తి, అథ నే సత్థా ‘‘కిం, భిక్ఖవే, మమ ధమ్మం ‘అప్పం వా బహుం వా’తి మా పమాణం గణ్హథ. అనేకానిపి హి గాథాసహస్సాని అనత్థనిస్సితాని న సేయ్యో, అత్థనిస్సితం పన ఏకమ్పి గాథాపదం సేయ్యో’’తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౧.‘‘సహస్సమపి చే గాథా, అనత్థపదసంహితా;
ఏకం గాథాపదం సేయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతీ’’తి.

తత్థ **ఏకం గాథాపదం సేయ్యో**తి ‘‘అప్పమాదో అమతపదం…పే॰… యథా మయా’’తి (ధ॰ ప॰ ౨౧) ఏవరూపా ఏకా గాథాపి సేయ్యోతి అత్థో. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

బాహియదారుచీరియత్థేరవత్థు దుతియం.

౩. కుణ్డలకేసిత్థేరీవత్థు

యో చ గాథాసతం భాసేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుణ్డలకేసిం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజగహే కిర ఏకా సేట్ఠిధీతా సోళసవస్సుద్దేసికా అభిరూపా అహోసి దస్సనీయా పాసాదికా. తస్మిఞ్చ వయే ఠితా నారియో పురిసజ్ఝాసయా హోన్తి పురిసలోలా. అథ నం మాతాపితరో సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలే సిరిగబ్భే నివాసాపేసుం. ఏకమేవస్సా దాసిం పరిచారికం అదంసు. అథేకం కులపుత్తం చోరకమ్మం కరోన్తం గహేత్వా పచ్ఛాబాహం

బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి పహరిత్వా ఆఘాతనం నయింసు. సేట్ఠిధీతా మహాజనస్స సద్దం సుత్వా “కిం ను ఖో ఏత”న్తి పాసాదతలే ఠత్వా ఓలోకేన్తీ తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా తం పత్థయమానా ఆహారం పటిక్ఖిపిత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. అథ నం మాతా పుచ్ఛి – “కిం ఇదం, అమ్మా”తి? “సచే ఏతం ‘చోరో’తి గహేత్వా నియ్యమానం పురిసం లభిస్సామి, జీవిస్సామి. నో చే లభిస్సామి, జీవితం మే నత్థి, ఇధేవ మరిస్సామీ”తి. “అమ్మ, మా ఏవం కరి, అమ్హాకం జాతియా చ గోత్తేన చ భోగేన చ సదిసం అఞ్ఞం సామికం లభిస్ససీ”తి. “మయ్హం అఞ్ఞేన కిచ్చం నత్థి, ఇమం అలభమానా మరిస్సామీ”తి. మాతా ధీతరం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తీ పితునో ఆరోచేసి. సోపి నం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తో “కిం సక్కా కాతు”న్తి చిన్తేత్వా తం చోరం గహేత్వా గచ్ఛన్తస్స రాజపురిసస్స సహస్సభణ్డికం పేసేసి – “ఇమం గహేత్వా ఏతం పురిసం మయ్హం దేహీ”తి. సో “సాధూ”తి కహాపణే గహేత్వా తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం మారేత్వా “మారితో, దేవ, చోరో”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. సేట్ఠిపి తస్స ధీతరం అదాసి.

సా తతో పట్ఠాయ “సామికం ఆరాధేస్సామీ”తి సబ్బాభరణపటిమణ్డితా సయమేవ తస్స యాగుఆదీని సంవిదహతి, చోరో కతిపాహచ్చయేన చిన్తేసి – “కదా ను ఖో ఇమం మారేత్వా ఏతిస్సా ఆభరణాని గహేత్వా ఏకస్మిం సురాగేహే విక్కిణిత్వా ఖాదితుం లభిస్సామీ”తి? సో “అత్థేకో ఉపాయో”తి చిన్తేత్వా ఆహారం పటిక్ఖిపిత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి, అథ నం సా ఉపసఙ్కమిత్వా “కిం తే, సామి, రుజ్జతీ”తి పుచ్ఛి. “న కిఞ్చి మే, భద్దేతి, కచ్చి పన మే మాతాపితరో తుయ్హం కుద్ధా”తి? “న కుజ్ఝన్తి, భద్దే”తి . అథ “కిం నామేత”న్తి? “భద్దే, అహం తం దివసం బన్ధిత్వా నియ్యమానో చోరపపాతే అధివత్థాయ దేవతాయ బలికమ్మం పటిస్సుణిత్వా జీవితం లభిం, త్వమ్పి మయా తస్సా ఏవ ఆనుభావేన లద్ధా, ‘తం మే దేవతాయ బలికమ్మం ఠపిత’న్తి చిన్తేమి, భద్దే”తి. “సామి, మా చిన్తయి, కరిస్సామి బలికమ్మం, వదేహి , కేనత్థో”తి? “అప్పోదకమధుపాయసేన చ లాజపఞ్చమకపుప్ఫేహి చా”తి. “సాధు, సామి, అహం పటియాదేస్సామీ”తి సా సబ్బం బలికమ్మం పటియాదేత్వా “ఏహి, సామి, గచ్ఛామా”తి ఆహ. “తేన హి, భద్దే, తవ ఞాతకే నివత్తేత్వా మహగ్ఘాని వత్థాభరణాని గహేత్వా అత్తానం అలఙ్కరోహి, హసన్తా కీళన్తా సుఖం గమిస్సామా”తి. సా తథా అకాసి.

అథ నం సో పబ్బతపాదం గతకాలే ఆహ – “భద్దే, ఇతో పరం ఉభోవ జనా గమిస్సామ, సేసజనం యానకేన సద్ధిం నివత్తాపేత్వా బలికమ్మభాజనం సయం ఉక్ఖిపిత్వా గణ్హాహీ”తి. సా తథా అకాసి. చోరో తం గహేత్వా చోరపపాతపబ్బతం అభిరుహి. తస్స హి ఏకేన పస్సేన మనుస్సా అభిరుహన్తి, ఏకం పస్సం ఛిన్నపపాతం. పబ్బతమత్థకే ఠితా తేన పస్సేన చోరే పాతేన్తి. తే ఖణ్డాఖణ్డం హుత్వా భూమియం పతన్తి. తస్మా “చోరపపాతో”తి వుచ్చతి. సా తస్స పబ్బతస్స మత్థకే ఠత్వా “బలికమ్మం తే, సామి, కరోహీ”తి ఆహ. సో తుణ్హీ అహోసి. పున తాయ “కస్మా, సామి, తుణ్హీభూతోసీ”తి వుత్తే తం ఆహ – “న మయ్హం బలికమ్మేనత్థో, వఞ్చేత్వా పన తం ఆదాయ ఆగతోమ్హీ”తి. “కిం కారణా, సామీ”తి? “తం మారేత్వా తవ ఆభరణాని గహేత్వా పలాయనత్థాయా”తి. సా మరణభయతజ్జితా ఆహ – “సామి, అహఞ్చ ఆభరణాని చ తవ సన్తకానేవ, కస్మా ఏవం వదేసీ”తి? సో, “మా ఏవం కరోహీ”తి, పునప్పునం యాచియమానోపి “మారేమి ఏవా”తి ఆహ. “ఏవం సన్తే కిం తే మమ మరణేన? ఇమాని ఆభరణాని గహేత్వా మయ్హం జీవితం దేహి, ఇతో పట్ఠాయ మం ‘మతా’తి ధారేహి, దాసీ వా తే హుత్వా కమ్మం కరిస్సామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఇదం సువణ్ణకేయూరం, ముత్తా వేళురియా బహూ;

సబ్బం హరస్సు భద్దన్తే, మం చ దాసీతి సావయా”తి. (అప. థేరీ ౨.౩.౨౭);

తం సుత్వా చోరో “ఏవం కతే త్వం గన్త్వా మాతాపితూనం ఆచిక్ఖిస్ససి, మారేస్సామియేవ, మా త్వం బాళ్హం పరిదేవసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“మా బాళ్హం పరిదేవేసి, ఖిప్పం బన్ధాహి భణ్డికం;
న తుయ్హం జీవితం అత్థి, సబ్బం గణ్హామి భణ్డక”న్తి. –

సా చిన్తేసి – “అహో ఇదం కమ్మం భారియం. పఞ్ఞా నామ న పచిత్వా ఖాదనత్థాయ కతా, అథ ఖో విచారణత్థాయ కతా, జానిస్సామిస్స కత్తబ్బ”న్తి, అథ నం ఆహ – “సామి, యదా త్వం ‘చోరో’తి గహేత్వా నీయసి, తదాహం మాతాపితూనం ఆచిక్ఖిం, తే సహస్సం విస్సజ్జేత్వా తం ఆహరాపేత్వా గేహే కరింసు. తతో పట్ఠాయ అహం తుయ్హం ఉపకారికా, అజ్జ మే సుదిట్ఠం కత్వా అత్తానం వన్దితుం దేహీ”తి. సో “సాధు, భద్దే, సుదిట్ఠం కత్వా వన్దాహీ”తి వత్వా పబ్బతన్తే అట్ఠాసి. అథ నం సా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు వన్దిత్వా, “సామి, ఇదం తే పచ్ఛిమదస్సనం, ఇదాని తుయ్హం వా మమ దస్సనం, మయ్హం వా తవ దస్సనం నత్థీ”తి పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆలిఙ్గిత్వా పమత్తం హుత్వా పబ్బతన్తే ఠితం పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా ఏకేన హత్థేన ఖన్ధే గహేత్వా ఏకేన పిట్ఠికచ్ఛాయ గహేత్వా పబ్బతపపాతే ఖిపి. సో పబ్బతకుచ్ఛియం పటిహతో ఖణ్డాఖణ్డికం హుత్వా భూమియం పతి. చోరపపాతమత్థకే అధివత్థా దేవతా తేసం ద్విన్నమ్పి కిరియం దిస్వా తస్సా ఇత్థియా సాధుకారం దత్వా ఇమం గాథమాహ –

“న హి సబ్బేసు ఠానేసు, పురిసో హోతి పణ్డితో;
ఇత్థీపి పణ్డితా హోతి, తత్థ తత్థ విచక్ఖణా”తి. (అప. థేరీ ౨.౩.౩౧);

సాపి చోరం పపాతే ఖిపిత్వా చిన్తేసి – “సచాహం గేహం గమిస్సామి, ‘సామికో తే కుహి’న్తి పుచ్ఛిస్సన్తి, సచాహం ఏవం పుట్ఠా ‘మారితో మే’తి వక్ఖామి, ‘దుబ్బినీతే సహస్సం దత్వా తం ఆహరాపేత్వా ఇదాని నం మారేసీ’తి మం ముఖసత్తీహి విజ్ఝిస్సన్తి, ‘ఆభరణత్థాయ సో మం మారేతుకామో అహోసీ’తి వుత్తేపి న సద్దహిస్సన్తి, అలం మే గేహేనా”తి తత్థేవాభరణాని ఛడ్డేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అనుపుబ్బేన విచరన్తీ ఏకం పరిబ్బాజకానం అస్సమం పత్వా వన్దిత్వా “మయ్హం, భన్తే, తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజ్జం దేథా”తి ఆహ. అథ నం పబ్బాజేసుం. సా పబ్బజిత్వావ పుచ్ఛి – “భన్తే, తుమ్హాకం పబ్బజ్జాయ కిం ఉత్తమ”న్తి? “భద్దే, దససు వా కసిణేసు పరికమ్మం కత్వా ఝానం నిబ్బత్తేతబ్బం , వాదసహస్సం వా ఉగ్గణ్హితబ్బం, అయం అమ్హాకం పబ్బజ్జాయ ఉత్తమత్థో”తి. “ఝానం తావ నిబ్బత్తేతుం అహం న సక్ఖిస్సామి, వాదసహస్సం పన ఉగ్గణ్హిస్సామి, అయ్యా”తి. అథ నం తే వాదసహస్సం ఉగ్గణ్హాపేత్వా “ఉగ్గహితం తే సిప్పం, ఇదాని త్వం జమ్బుదీపతలే విచరిత్వా అత్తనా సద్ధిం పఞ్హం కథేతుం సమత్థం ఓలోకేహీ”తి తస్సా హత్థే జమ్బుసాఖం దత్వా ఉయ్యోజేసుం – “గచ్ఛ, భద్దే, సచే కోచి గిహిభూతో తయా సద్ధిం పఞ్హం కథేతుం సక్కోతి, తస్సేవ పాదపరిచారికా భవాహి, సచే పబ్బజితో సక్కోతి, తస్స సన్తికే పబ్బజాహీ”తి.

సా నామేన జమ్బుపరిబ్బాజికా నామ హుత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా దిట్ఠే దిట్ఠే పఞ్హం పుచ్ఛన్తీ విచరతి. తాయ సద్ధిం కథేతుం సమత్థో నామ నాహోసి. “ఇతో జమ్బుపరిబ్బాజికా ఆగచ్ఛతీ”తి సుత్వావ మనుస్సా పలాయన్తి. సా గామం వా నిగమం వా భిక్ఖాయ పవిసన్తీ గామద్వారే వాలుకరాసిం కత్వా తత్థ జమ్బుసాఖం ఠపేత్వా “మయా సద్ధిం కథేతుం సమత్థో జమ్బుసాఖం మద్దతూ”తి వత్వా గామం పావిసి. తం ఠానం ఉపసఙ్కమితుం సమత్థో నామ నాహోసి. సాపి మిలాతాయ

జమ్బుసాఖాయ అఞ్ఞం జమ్బుసాఖం గణ్హాతి, ఇమినా నీహారేన విచరన్తీ సావత్థిం పత్వా గామద్వారే వాలుకరాసిం కత్వా జమ్బుసాఖం ఠపేత్వా వుత్తనయేనేవ వత్వా భిక్ఖాయ పావిసి. సమ్బహులా గామదారకా జమ్బుసాఖం పరివారేత్వా అట్ఠంసు. తదా సారిపుత్తత్థేరో పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో నగరా నిక్ఖన్తో తే దారకే జమ్బుసాఖం పరివారేత్వా ఠితే దిస్వా "కిం ఇద"న్తి పుచ్ఛి. దారకా థేరస్స తం పవత్తిం ఆచిక్ఖింసు. "తేన హి దారకా ఇమం సాఖం మద్దథా"తి. "భాయామ, భన్తే"తి . "అహం పఞ్హం కథేస్సామి, మద్దథ తుమ్హే"తి. తే థేరస్స వచనేన సఞ్జాతుస్సాహా తథా కత్వా మద్దన్తా జమ్బుసాఖం ఉక్ఖిపింసు. పరిబ్బాజికా ఆగన్త్వా తే పరిభాసిత్వా "తుమ్హేహి సద్ధిం మమ పఞ్హేన కిచ్చం నత్థి, కస్మా మే సాఖం మద్దథా"తి ఆహ. "అయ్యేనమ్హా మద్దాపితా"తి ఆహంసు. "భన్తే, తుమ్హేహి మే సాఖా మద్దాపితా"తి? "ఆమ, భగినీ"తి. "తేన హి మయా సద్ధిం పఞ్హం కథేథా"తి. "సాధు కథేస్సామీ"తి.

సా వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ పఞ్హం పుచ్ఛితుం థేరస్స సన్తికం అగమాసి, సకలనగరం సఙ్ఖుభి. "ద్విన్నం పణ్డితానం కథం సుణిస్సామా"తి నాగరా తాయ సద్ధింయేవ గన్త్వా థేరం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. పరిబ్బాజికా థేరం ఆహ – "భన్తే, పుచ్ఛామి తే పఞ్హ"న్తి. "పుచ్ఛ, భగినీ"తి. సా వాదసహస్సం పుచ్ఛి, పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం థేరో విస్సజ్జేసి. అథ నం థేరో ఆహ – "ఏత్తకా ఏవ తే పఞ్హా, అఞ్ఞేపి అత్థీ"తి? "ఏత్తకా ఏవ, భన్తే"తి. "తయా బహూ పఞ్హా పుట్ఠా, మయమ్పి ఏకం పుచ్ఛామ, విస్సజ్జిస్ససి నో"తి? "జానమానా విస్సజ్జిస్సామి పుచ్ఛథ, భన్తే"తి. థేరో "ఏకం నామ కి"న్తి (ఖు॰ పా॰ ४.౧) పఞ్హం పుచ్ఛి. సా "ఏవం నామేస విస్సజ్జేతబ్బో"తి అజానన్తీ "కిం నామేతం, భన్తే"తి పుచ్ఛి. "బుద్ధపఞ్హో నామ, భగినీ"తి. "మయ్హమ్పి తం దేథ, భన్తే"తి. "సచే మాదిసా భవిస్ససి, దస్సామీ"తి. "తేన హి మం పబ్బాజేథా"తి. థేరో భిక్ఖునీనం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బాజేసి. సా పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదా కుణ్డలకేసిత్థేరీ నామ హుత్వా కతిపాహచ్చయేనేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "కుణ్డలకేసిత్థేరియా ధమ్మస్సవనఞ్చ బహుం నత్థి, పబ్బజితకిచ్చఞ్చస్సా మత్థకం పత్తం, ఏకేన కిర చోరేన సద్ధిం మహాసఙ్గామం కత్వా జినిత్వా ఆగతా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మయా దేసితధమ్మం 'అప్పం వా బహుం వా'తి పమాణం మా గణ్హథ, అనత్థకం పదసతమ్పి సేయ్యో న హోతి, ధమ్మపదం పన ఏకమ్పి సేయ్యోవ. అవసేసచోరే జినన్తస్స చ జయో నామ న హోతి, అజ్ఝత్తికకిలేసచోరే జినన్తస్సేవ పన జయో నామ హోతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౦౨."యో చ గాథాసతం భాసే, అనత్థపదసంహితా;

ఏకం ధమ్మపదం సేయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతి.

౧౦౩. "యో సహస్సం సహస్సేన, సఙ్గామే మానుసే జినే;

ఏకఞ్చ జేయ్యమత్తానం, స వే సఙ్గామజుత్తమో"తి.

తత్థ **గాథాసత**న్తి యో చ పుగ్గలో సతపరిచ్ఛేదా బహూపి గాథా భాసేయ్యాతి అత్థో. **అనత్థపదసంహితా**తి ఆకాసవణ్ణనాదివసేన అనత్థకేహి పదేహి సంహితా. **ధమ్మపద**న్తి అత్థసాధకం ఖన్ధాదిపటిసంయుత్తం, "చత్తారిమాని పరిబ్బాజకా ధమ్మపదాని. కతమాని చత్తారి? అనభిజ్ఝా పరిబ్బాజకా ధమ్మపదం, అబ్యాపాదో పరిబ్బాజకా ధమ్మపదం,

సమ్మాసతి పరిబ్బాజకా ధమ్మపదం , సమ్మాసమాధి పరిబ్బాజకా ధమ్మపద”న్తి (అం. ని. ౪.౩౦) ఏవం వుత్తేసు చతూసు ధమ్మపదేసు ఏకమ్పి ధమ్మపదం **సేయ్యో. యో సహస్సం సహస్సేనా**తి యో ఏకో సఙ్గామయోధో సహస్సేన గుణితం సహస్సం **మానుసే** ఏకస్మిం **సఙ్గామే** జినేయ్య, దసమనుస్ససతసహస్సం జినిత్వా జయం ఆహరేయ్య, అయమ్పి సఙ్గామజినతం ఉత్తమో పవరో నామ న హోతి. **ఏకఞ్చ జేయ్యమత్తాన**న్తి యో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు అజ్ఝత్తికకమ్మట్ఠానం సమ్మసన్తో అత్తనో లోభాదికిలేసజయేన అత్తానం జినేయ్య . **స వే సఙ్గామజుత్తమో**తి సో సఙ్గామజినానం ఉత్తమో పవరో సఙ్గామసీసయోధోతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కుణ్డలకేసిత్థేరీవత్థు తతియం.

౪. అనత్థపుచ్ఛకబ్రాహ్మణవత్థు

అత్తా హవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనత్థపుచ్ఛకం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బ్రాహ్మణో “కిం ను ఖో సమ్మాసమ్బుద్ధో అత్థమేవ జానాతి, ఉదాహు అనత్థమ్పి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – “భన్తే, తుమ్హే అత్థమేవ జానాథ మఞ్ఞే, నో అనత్థ”న్తి? “అత్థఞ్చాహం, బ్రాహ్మణ, జానామి అనత్థఞ్చా”తి. “తేన హి మే అనత్థం కథేథా”తి. అథస్స సత్థా ఇమం గాథమాహ –

“ఉస్సూరసేయ్యం ఆలస్యం, చణ్డిక్కం దీఘసోణ్డియం;
ఏకస్సద్ధానగమనం పరదారూపసేవనం;
ఏతం బ్రాహ్మణ సేవస్సు, అనత్థం తే భవిస్సతీ”తి.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో సాధుకారమదాసి “సాధు సాధు, గణాచరియ, గణజేట్ఠక, తుమ్హే అత్థఞ్చ జానాథ అనత్థఞ్చా”తి . “ఏవం ఖో, బ్రాహ్మణ, అత్థానత్థజాననకో నామ మయా సదిసో నత్థీ”తి. అథస్స సత్థా అజ్ఝాసయం ఉపధారేత్వా, “బ్రాహ్మణ, కేన కమ్మేన జీవసీ”తి పుచ్ఛి. “జూతకమ్మేన, భో గోతమా”తి. “కిం పన తే జయో హోతి పరాజయో”తి . “జయోపి హోతి పరాజయోపీ”తి వుత్తే, “బ్రాహ్మణ, అప్పమత్తకో ఏస, పరం జినన్తస్స జయో నామ న సేయ్యో. యో పన కిలేసజయేన అత్తానం జినాతి, తస్స జయో సేయ్యో. న హి తం జయం కోచి అపజయం కాతుం సక్కోతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౦౪.“అత్తా హవే జితం సేయ్యో, యా చాయం ఇతరా పజా;
అత్తదన్తస్స పోసస్స, నిచ్చం సఞ్ఞతచారినో.

౧౦౫.“నేవ దేవో న గన్ధబ్బో, న మారో సహ బ్రహ్మునా;
జితం అపజితం కయిరా, తథారూపస్స జన్తునో”తి.

తత్థ **హవేతి** నిపాతో. **జితన్తి** లిఙ్గవిపల్లాసో, అత్తనో కిలేసజయేన అత్తా జితో సేయ్యోతి అత్థో. **యా చాయం ఇతరా పజాతి** యా పనాయం అవసేసా పజా జూతేన వా ధనహరణేన వా సఙ్గామేన వా బలాభిభవేన వా జితా భవేయ్య, తం జినన్తేన యం జితం, న తం సేయ్యోతి అత్థో. కస్మా పన తదేవ జితం సేయ్యో, ఇదం న సేయ్యోతి? యస్మా **అత్తదన్తస్స...పే.... తథారూపస్స జన్తునోతి**. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా హి య్వాయం నిక్కిలేసతాయ అత్తదన్తో పోసో, తస్స అత్తదన్తస్స కాయాదీహి నిచ్చం సఞ్ఞతచారినో ఏవరూపస్స ఇమేహి కాయసఞ్ఞమాదీహి సఞ్ఞతస్స జన్తునో **దేవో** వా **గన్ధబ్బో** వా **మారో** వా **బ్రహ్మునా సహ** ఉట్ఠహిత్వా "అహమస్స జితం అపజితం కరిస్సామి, మగ్గభావనాయ పహీనే కిలేసే పున ఉప్పాదేస్సామీ"తి ఘటేన్తోపి వాయమన్తోపి యథా ధనాదీహి పరాజితో పక్ఖన్తరో హుత్వా ఇతరేన జితం పున జినన్తో అపజితం కరేయ్య, "ఏవం అపజితం కాతుం నేవ సక్కుణేయ్యా"తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అనత్థపుచ్ఛకబ్రాహ్మణవత్థు చతుత్థం.

౫. సారిపుత్తత్థేరస్స మాతులబ్రాహ్మణవత్థు

మాసే మాసేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స మాతులబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

థేరో కిర తస్స సన్తికం గన్త్వా ఆహ – "కిం ను ఖో, బ్రాహ్మణ, కిఞ్చిదేవ కుసలం కరోసీ"తి? "కరోమి, భన్తే"తి. "కిం కరోసీ"తి? "మాసే మాసే సహస్సపరిచ్చాగేన దానం దమ్మీ"తి. "కస్స దేసీ"తి? "నిగణ్ఠానం, భన్తే"తి. "కిం పత్థయన్తో"తి? "బ్రహ్మలోకం, భన్తే"తి. "కిం పన బ్రహ్మలోకస్స అయం మగ్గో"తి? "ఆమ, భన్తే"తి. "కో ఏవమాహా"తి? "ఆచరియేహి మే కథితం, భన్తే"తి. "నో త్వం బ్రహ్మలోకస్స మగ్గం జానాసి, నాపి తే ఆచరియా, సత్థావ ఏకో జానాతి, ఏహి, బ్రాహ్మణ, బ్రహ్మలోకస్స తే మగ్గం కథాపేస్సామీ"తి తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం నేత్వా, "భన్తే, అయం బ్రాహ్మణో ఏవమాహా"తి, "తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా సాధు వతస్స బ్రహ్మలోకస్స మగ్గం కథేథా"తి. సత్థా "ఏవం కిర, బ్రాహ్మణా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భో గోతమా"తి వుత్తే, "బ్రాహ్మణ, తయా ఏవం దదమానేన వస్ససతం దిన్నదానతోపి ముహుత్తమత్తం పసన్నచిత్తేన మమ సావకస్స ఓలోకనం వా కటచ్ఛుభిక్ఖామత్తదానం వా మహప్ఫలతర"న్తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౬. "మాసే మాసే సహస్సేన, యో యజేథ సతం సమం;
ఏకఞ్చ భావితత్తానం, ముహుత్తమపి పూజయే;
సాయేవ పూజనా సేయ్యో, యఞ్చే వస్ససతం హుత"న్తి.

తత్థ **సహస్సేనాతి** సహస్సపరిచ్చాగేన. **యో యజేథ సతం సమన్తి** యో వస్ససతం మాసే మాసే సహస్సం పరిచ్చజన్తో లోకియమహాజనస్స దానం దదేయ్య, **ఏకఞ్చ భావితత్తానన్తి** యో పన ఏకం సీలాదిగుణవిసేసేన వడ్ఢితఅత్తానం హేట్ఠిమకోటియా సోతాపన్నం, ఉపరిమకోటియా ఖీణాసవం ఘరద్వారం సమ్పత్తం కటచ్ఛుభిక్ఖాదానవసేన వా యాపనమత్తఆహారదానవసేన వా థూలసాటకదానమత్తేన వా పూజేయ్య. **యం** ఇతరేన **వస్ససతం హుతం**. తతో **సాయేవ పూజనా సేయ్యో**. సేట్ఠో ఉత్తమోతి అత్థోతి.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలం పత్తో, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరస్స మాతులబ్రాహ్మణవత్థు పఞ్చమం.

౬. సారిపుత్తత్థేరస్స భాగినేయ్యవత్థు

యో చ వస్ససతం జన్తూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స భాగినేయ్యం ఆరబ్భ కథేసి.

తమ్పి హి థేరో ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “కిం, బ్రాహ్మణ, కుసలం కరోసీ”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “కిం కరోసీ”తి? “మాసే మాసే ఏకం ఏకం పసుం ఘాతేత్వా అగ్గిం పరిచరామీ”తి. “కిమత్థం ఏవం కరోసీ”తి? “బ్రహ్మలోకమగ్గో కిరేసో”తి. “కేనేవం కథిత”న్తి? “ఆచరియేహి మే, భన్తే”తి. “నేవ త్వం బ్రహ్మలోకస్స మగ్గం జానాసి, నాపి తే ఆచరియా, ఏహి, సత్థు సన్తికం గమిస్సామా”తి తం సత్థు సన్తికం నేత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “ఇమస్స, భన్తే, బ్రహ్మలోకస్స మగ్గం కథేథా”తి ఆహ. సత్థా “ఏవం కిరా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఏవం, భో గోతమా”తి వుత్తే, “బ్రాహ్మణ, వస్ససతమ్పి ఏవం అగ్గిం పరిచరన్తస్స తవ అగ్గిపారిచరియా మమ సావకస్స తఙ్ఖణమత్తం పూజమ్పి న పాపుణాతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౭. “యో చ వస్ససతం జన్తు, అగ్గిం పరిచరే వనే;
ఏకఞ్చ భావితత్తానం, ముహుత్తమపి పూజయే;
సాయేవ పూజనా సేయ్యో, యఞ్చే వస్ససతం హుత”న్తి.

తత్థ **జన్తూ**తి సత్తాధివచనమేతం. **అగ్గిం పరిచరే వనే**తి నిప్పపఞ్చభావపత్థనాయ వనం పవిసిత్వాపి తత్థ అగ్గిం పరిచరేయ్య. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలం పాపుణి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరస్స భాగినేయ్యవత్థు ఛట్ఠం.

౭. సారిపుత్తత్థేరస్స సహాయకబ్రాహ్మణవత్థు

యం కిఞ్చి యిట్ఠం వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స సహాయకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

తమ్పి హి థేరో ఉపసఙ్కమిత్వా “కిం, బ్రాహ్మణ, కిఞ్చి కుసలం కరోసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, భన్తే”తి. “కిం కరోసీ”తి? “యిట్ఠయాగం యజామీ”తి. “తదా కిర తం యాగం మహాపరిచ్చాగేన యజ”న్తి. ఇతో పరం థేరో పురిమనయేనేవ పుచ్ఛిత్వా తం సత్థు సన్తికం నేత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “ఇమస్స, భన్తే, బ్రహ్మలోకస్స మగ్గం కథేథా”తి ఆహ. సత్థా, “బ్రాహ్మణ, ఏవం కిరా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఏవం, భో గోతమా”తి వుత్తే, “బ్రాహ్మణ, తయా సంవచ్ఛరం యిట్ఠయాగం యజన్తేన

లోకియమహాజనస్స దిన్నదానం పసన్నచిత్తేన మమ సావకానం వన్దన్తానం ఉప్పన్నకుసలచేతనాయ చతుభాగమత్తమ్పి న అగ్ఘతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహా –

౧౦౮."యం కిఞ్చి యిట్ఠం వ హుతం వ లోకే,
సంవచ్ఛరం యజేథ పుఞ్ఞపేక్ఖో;
సబ్బమ్పి తం న చతుభాగమేతి,
అభివాదనా ఉజ్జుగతేసు సేయ్యో"తి.

తత్థ **యం కిఞ్చీ**తి అనవసేసపరియాదానవచనమేతం. **యిట్ఠ**న్తి యేభుయ్యేన మఙ్గలకిరియాదివసేసు దిన్నదానం. **హుత**న్తి అభిసఙ్ఖరిత్వా కతం పాహునదానఞ్చేవ, కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా కతదానఞ్చ. **సంవచ్ఛరం యజేథా**తి ఏకసంవచ్ఛరం నిరన్తరమేవ వుత్తప్పకారం దానం సకలచక్కవాళేపి లోకియమహాజనస్స దదేయ్య. **పుఞ్ఞపేక్ఖో**తి పుఞ్ఞం ఇచ్ఛన్తో. **ఉజ్జుగతేసూ**తి హేట్ఠిమకోటియా సోతాపన్నేసు ఉపరిమకోటియా ఖీణాసవేసు. ఇదం వుత్తం హోతి – "ఏవరూపేసు పసన్నచిత్తేన సరీరం ఓనమిత్వా వన్దన్తస్స కుసలచేతనాయ యం ఫలం, తతో చతుభాగమ్పి సబ్బం తం దానం న అగ్ఘతి, తస్మా ఉజుగతేసు అభివాదనమేవ సేయ్యో"తి.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలం పత్తో, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరస్స సహాయకబ్రాహ్మణవత్థు సత్తమం.

౮. ఆయువడ్ఢనకుమారవత్థు

అభివాదనసీలిస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా దీఘలమ్బికం నిస్సాయ అరఞ్ఞకుటియం విహరన్తో దీఘాయుకుమారం ఆరబ్భ కథేసి.

దీఘలమ్బికనగరవాసినో కిర ద్వే బ్రాహ్మణా బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అట్ఠచత్తాలీస వస్సాని తపచరణం కరింసు. తేసు ఏకో "పవేణి మే నస్సిస్సతి, విబ్భమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనా కతం తపం పరేసం విక్కిణిత్వా గోసతేన చేవ కహాపణసతేన చ సద్ధిం భరియం లభిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేసి. అథస్స భరియా పుత్తం విజాయి. ఇతరో పనస్స సహాయకో పవాసం గన్త్వా పునదేవ తం నగరం పచ్చాగమి. సో తస్స ఆగతభావం సుత్వా పుత్తదారం ఆదాయ సహాయకస్స దస్సనత్థాయ అగమాసి. గన్త్వా పుత్తం మాతు హత్థే దత్వా సయం తావ వన్ది, మాతాపి పుత్తం పితు హత్థే దత్వా వన్ది. సో "దీఘాయుకా హోథా"తి ఆహ, పుత్తే పన వన్దాపితే తుణ్హీ అహోసి. అథ నం "కస్మా, భన్తే, అమ్హేహి వన్దితే 'దీఘాయుకా హోథా'తి వత్వా ఇమస్స వన్దనకాలే కిఞ్చి న వదేథా"తి ఆహ. "ఇమస్సేకో అన్తరాయో అత్థి, బ్రాహ్మణా"తి. "కిత్తకం జీవిస్సతి, భన్తే"తి? "సత్తాహం, బ్రాహ్మణా"తి. "పటిబాహనకారణం అత్థి, భన్తే"తి? "నాహం పటిబాహనకారణం జానామీ"తి. "కో పన జానేయ్య, భన్తే"తి? "సమణో గోతమో జానేయ్య, తస్స సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛాహీ"తి. "తత్థ గచ్ఛన్తో తపపరిహానితో భాయామీ"తి. "సచే తే పుత్తసినేహో అత్థి, తపపరిహానిం అచిన్తేత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛాహీ"తి.

సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా సయం తావ వన్ది. సత్థా “దీఘాయుకో హోహీ”తి ఆహ, పజాపతియా వన్దనకాలేపి తస్సా తథేవ వత్వా పుత్తస్స వన్దాపనకాలే తుణ్హీ అహోసి. సో పురిమనయేనేవ సత్థారం పుచ్ఛి, సత్థాపి తథేవ బ్యాకాసి. సో కిర బ్రాహ్మణో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం అపటివిజ్ఝిత్వావ అత్తనో మన్తం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సంసన్దేసి, పటిబాహనూపాయం పన న జానాతి. బ్రాహ్మణో సత్థారం పుచ్ఛి – “అత్థి పన, భన్తే, పటిబాహనూపాయో”తి? “భవేయ్య, బ్రాహ్మణా”తి. “కిం భవేయ్యా”తి? “సచే త్వం అత్తనో గేహద్వారే మణ్డపం కారేత్వా తస్స మజ్ఝే పీఠికం కారేత్వా తం పరిక్ఖిపన్తో అట్ఠ వా సోళస వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా తేసు మమ సావకే నిసీదాపేత్వా సత్తాహం నిరన్తరం పరిత్తం కాతుం సక్కుణేయ్యాసి, ఏవమస్స అన్తరాయో నస్సేయ్యా”తి. “భో గోతమ, మయా మణ్డపాదీని సక్కా కాతుం, తుమ్హాకం పన సావకే కథం లచ్ఛామీ”తి? “తయా ఏత్తకే కతే అహం మమ సావకే పహిణిస్సామీ”తి. “సాధు, భో గోతమా”తి సో అత్తనో గేహద్వారే సబ్బం కిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి. సత్థా భిక్ఖూ పహిణి, తే గన్త్వా తత్థ నిసీదింసు, దారకమ్పి పీఠికాయం నిపజ్జాపేసుం, భిక్ఖూ సత్తరత్తిన్దివం నిరన్తరం పరిత్తం భణింసు, సత్తమే దివసే సాయం సత్థా ఆగచ్ఛి. తస్మిం ఆగతే సబ్బచక్కవాళదేవతా సన్నిపతింసు. ఏకో పన అవరుద్ధకో నామ యక్ఖో ద్వాదస సంవచ్ఛరాని వేస్సవణం ఉపట్ఠహిత్వా తస్స సన్తికా వరం లభన్తో “ఇతో సత్తమే దివసే ఇమం దారకం గణ్హేయ్యాసీ”తి లభి. తస్మా సోపి ఆగన్త్వా అట్ఠాసి.

సత్థరి పన తత్థ గతే మహేసక్ఖాసు దేవతాసు సన్నిపతితాసు అప్పేసక్ఖా దేవతా ఓసక్కిత్వా ఓసక్కిత్వా ఓకాసం అలభమానా ద్వాదస యోజనాని పటిక్కమింసు. అవరుద్ధకోపి తథేవ పటిక్కమి, సత్థాపి సబ్బరత్తిం పరిత్తమకాసి. సత్తాహే వీతివత్తే అవరుద్ధకో దారకం న లభి. అట్ఠమే పన దివసే అరుణే ఉగ్గతమత్తే దారకం ఆనేత్వా సత్థారం వన్దాపేసుం. సత్థా “దీఘాయుకో హోహీ”తి ఆహ. “కీవచిరం పన, భో గోతమ, దారకో ఠస్సతీ”తి? “వీసవస్ససతం, బ్రాహ్మణా”తి. అథస్స “ఆయువడ్ఢనకుమారో”తి నామం కరింసు. సో వుద్ధిమన్వాయ పఞ్చహి ఉపాసకసతేహి పరివుతో విచరి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “పస్సథావుసో, ఆయువడ్ఢనకుమారేన కిర సత్తమే దివసే మరితబ్బం అభవిస్స, సో ఇదాని వీసవస్ససతట్ఠాయీ హుత్వా పఞ్చహి ఉపాసకసతేహి పరివుతో విచరతి, అత్థి మఞ్ఞే ఇమేసం సత్తానం ఆయువడ్ఢనకారణ”న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, న కేవలం ఆయువడ్ఢనమేవ, ఇమే పన సత్తా గుణవన్తే వన్దన్తా అభివాదేన్తా చతూహి కారణేహి వడ్ఢన్తి, పరిస్సయతో ముచ్చన్తి, యావతాయుకమేవ తిట్ఠన్తీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౦౯.“అభివాదనసీలిస్స , నిచ్చం వుడ్ఢాపచాయినో;
చత్తారో ధమ్మా వడ్ఢన్తి, ఆయు వణ్ణో సుఖం బల”న్తి.

తత్థ **అభివాదనసీలిస్సా**తి వన్దనసీలిస్స, అభిణ్హం వన్దనకిచ్చపసుతస్సాతి అత్థో. **వుడ్ఢాపచాయినో**తి గిహిస్స వా తదహుపబ్బజితే దహరసామణేరేపి, పబ్బజితస్స వా పన పబ్బజ్జాయ వా ఉపసమ్పదాయ వా వుడ్ఢతరే గుణవుడ్ఢే అపచాయమానస్స, అభివాదనేన వా **నిచ్చం** పూజేన్తస్సాతి అత్థో. **చత్తారో ధమ్మా వడ్ఢన్తీ**తి ఆయుమ్హి వడ్ఢమానే యత్తకం కాలం తం వడ్ఢతి, తత్తకం ఇతరేపి వడ్ఢన్తియేవ. యేన హి పఞ్ఞాసవస్సఆయుసంవత్తనికం కుసలం కతం, పఞ్చవీసతివస్సకాలే చస్స జీవితన్తరాయో ఉప్పజ్జేయ్య, సో అభివాదనసీలతాయ పటిప్పస్సమ్భతి, సో

యావతాయుకమేవ తిట్ఠతి, వణ్ణాదయోపిస్స ఆయునావ సద్ధిం వడ్ఢన్తి. ఇతో ఉత్తరిపి ఏసేవ నయో. అనన్తరాయేన పవత్తస్సాయునో వడ్ఢనం నామ నత్థి.

దేసనావసానే ఆయువడ్ఢనకుమారో పఞ్చహి ఉపాసకసతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఆయువడ్ఢనకుమారవత్థు అట్ఠమం.

౯. సంకిచ్చసామణేరవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సంకిచ్చసామణేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర తింసమత్తా కులపుత్తా సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజింసు. తే ఉపసమ్పదాయ పఞ్చవస్సా హుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా గన్థధురం విపస్సనాధురన్తి ద్వే ధురానీతి సుత్వా "మయం మహల్లకకాలే పబ్బజితా"తి గన్థధురే ఉస్సాహం అకత్వా విపస్సనాధురం పూరేతుకామా యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా, "భన్తే, ఏకం అరఞ్ఞాయతనం గమిస్సామా"తి సత్థారం ఆపుచ్ఛింసు. సత్థా "కతరం ఠానం గమిస్సథా"తి పుచ్ఛిత్వా "అసుకం నామా"తి వుత్తే "తత్థ తేసం ఏకం విఘాసాదం నిస్సాయ భయం ఉప్పజ్జిస్సతి, తఞ్చ పన సంకిచ్చసామణేరే గతే వూపసమిస్సతి, అథ నేసం పబ్బజితకిచ్చం పారిపూరిం గమిస్సతీ"తి అఞ్ఞాసి.

సంకిచ్చసామణేరో నామ సారిపుత్తత్థేరస్స సామణేరో సత్తవస్సికో జాతియా. తస్స కిర మాతా సావత్థియం అడ్ఢకులస్స ధీతా. సా తస్మిం కుచ్ఛిగతే ఏకేన బ్యాధినా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ కాలమకాసి. తస్సా ఝాపియమానాయ ఠపేత్వా గబ్భమంసం సేసం ఝాయి. అథస్సా గబ్భమంసం చితకతో ఓతారేత్వా ద్వీసు తీసు ఠానేసు సూలేహి విజ్ఝింసు. సూలకోటి దారకస్స అక్ఖికోటిం పహరి. ఏవం గబ్భమంసం విజ్ఝిత్వా అఙ్గారరాసిమ్హి ఖిపిత్వా అఙ్గారేహేవ పటిచ్ఛాదేత్వా పక్కమింసు. గబ్భమంసం ఝాయి, అఙ్గారమత్థకే పన సువణ్ణబిమ్బసదిసో దారకో పదుమగబ్భే నిపన్నో వియ అహోసి. పచ్ఛిమభవికస్స సత్తస్స హి సినేరునా ఓత్థరియమానస్సపి అరహత్తం అప్పత్వా జీవితక్ఖయో నామ నత్థి. పునదివసే "చితకం నిబ్బాపేస్సామా"తి ఆగతా తథానిపన్నం దారకం దిస్వా అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతా "కథఞ్హి నామ ఏత్తకేసు దారూసు ఖీయమానేసు సకలసరీరే ఝాపియమానే దారకో న ఝాయి, కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి దారకం ఆదాయ అన్తోగామం గన్త్వా నేమిత్తకే పుచ్ఛింసు. నేమిత్తకా "సచే అయం దారకో అగారం అజ్ఝావసిస్సతి, యావ సత్తమా కులపరివట్టా ఞాతకా దుగ్గతా భవిస్సన్తి? సచే పబ్బజిస్సతి, పఞ్చహి సమణసతేహి పరివుతో విచరిస్సతీ"తి ఆహంసు. తస్స సఙ్కునా అక్ఖికోటియా భిన్నత్తా **సంకిచ్చ**న్తి నామం కరింసు. సో అపరేన సమయేన సంకిచ్చోతి పఞ్ఞాయి. అథ నం ఞాతకా "హోతు, వడ్ఢితకాలే అమ్హాకం అయ్యస్స సారిపుత్తస్స సన్తికే పబ్బాజేస్సామా"తి పోసింసు. సో సత్తవస్సికకాలే "తవ మాతుకుచ్ఛియం వసనకాలే మాతా తే కాలమకాసి, తస్సా సరీరే ఝాపియమానేపి త్వం న ఝాయీ"తి కుమారకానం కథం సుత్వా "అహం కిర ఏవరూపా భయా ముత్తో, కిం మే ఘరావాసేన, పబ్బజిస్సామీ"తి ఞాతకానం ఆరోచేసి. తే "సాధు, తాతా"తి సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికం నేత్వా, "భన్తే, ఇమం పబ్బాజేథా"తి అదంసు. థేరో తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేసి. సో ఖురగ్గేయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. అయం సంకిచ్చసామణేరో నామ.

సత్థా “ఏతస్మిం గతే తం భయం వూపసమిస్సతి, అథ నేసం పబ్బజితకిచ్చం పారిపూరిం గమిస్సతీ”తి ఞత్వా, “భిక్ఖవే, తుమ్హాకం జేట్ఠభాతికం సారిపుత్తత్థేరం ఓలోకేత్వా గచ్ఛథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి వత్వా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా “కిం, ఆవుసో”తి వుత్తే మయం సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసితుకామా హుత్వా ఆపుచ్ఛిమ్హా, అథ నో సత్థా ఏవమాహ – “తుమ్హాకం జేట్ఠభాతికం ఓలోకేత్వా గచ్ఛథా”తి? “తేనమ్హా ఇధాగతా”తి. థేరో “సత్థారా ఇమే ఏకం కారణం దిస్వా ఇధ పహితా భవిస్సన్తి, కిం ను ఖో ఏత”న్తి ఆవజ్జేన్తో తమత్థం ఞత్వా ఆహ – “అత్థి పన వో, ఆవుసో, సామణేరో”తి? “నత్థి, ఆవుసో”తి. “సచే నత్థి, ఇమం సంకిచ్చసామణేరం గహేత్వా గచ్ఛథా”తి. “అలం, ఆవుసో, సామణేరం నిస్సాయ నో పలిబోధో భవిస్సతి, కిం అరఞ్ఞే వసన్తానం సామణేరేనా”తి? “నావుసో , ఇమం నిస్సాయ తుమ్హాకం పలిబోధో, అపిచ ఖో పన తుమ్హే నిస్సాయ ఇమస్స పలిబోధో భవిస్సతి. సత్థాపి తుమ్హే మమ సన్తికం పహిణన్తో తుమ్హేహి సద్ధిం సామణేరస్స పహిణనం పచ్చాసీసన్తో పహిణి, ఇమం గహేత్వా గచ్ఛథా”తి. తే “సాధూ”తి అధివాసేత్వా సామణేరేన సద్ధిం ఏకతింస జనా థేరం అపలోకేత్వా విహారా నిక్ఖమ్మ చారికం చరన్తా వీసయోజనసతమత్థకే ఏకం సహస్సకులం గామం పాపుణింసు.

మనుస్సా తే దిస్వా పసన్నచిత్తా సక్కచ్చం పరివిసిత్వా, “భన్తే, కత్థ గమిస్సథా”తి పుచ్ఛిత్వా “యథాఫాసుకట్ఠానం, ఆవుసో”తి వుత్తే పాదమూలే నిపజ్జిత్వా “మయం, భన్తే, అయ్యేసు ఇమం ఠానం నిస్సాయ అన్తోవస్సం వసన్తేసు పఞ్చసీలం సమాదాయ ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామా”తి యాచింసు. థేరా అధివాసేసుం. అథ నేసం మనుస్సా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానచఙ్కమనపణ్ణసాలాయో సంవిదహిత్వా “అజ్జ మయం, స్వే మయ”న్తి ఉస్సాహప్పత్తా ఉపట్ఠానమకంసు. థేరా వస్సూపనాయికదివసే కతికవత్తం కరింసు, “ఆవుసో, అమ్హేహి ధరమానకబుద్ధస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహితం, న ఖో పన సక్కా అఞ్ఞత్ర పటిపత్తిసమ్పదాయ బుద్ధే ఆరాధేతుం, అమ్హాకఞ్చ అపాయద్వారాని వివటానేవ, తస్మా అఞ్ఞత్ర పాతో భిక్ఖాచారవేలం, సాయం థేరూపట్ఠానవేలఞ్చ సేసకాలే ద్వే ఏకట్ఠానే న భవిస్సామ, యస్స అఫాసుకం భవిస్సతి, తేన ఘణ్డియా పహటాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా భేసజ్జం కరిస్సామ, ఇతో అఞ్ఞస్మిం రత్తిభాగే వా దివసభాగే వా అప్పమత్తా కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జిస్సామా”తి.

తేసు ఏవం కతికం కత్వా విహరన్తేసు ఏకో దుగ్గతపురిసో ధీతరం ఉపనిస్సాయ జీవన్తో తస్మిం ఠానే దుబ్భిక్ఖే ఉప్పన్నే అపరం ధీతరం ఉపనిస్సాయ జీవితుకామో మగ్గం పటిపజ్జి. థేరాపి గామే పిణ్డాయ చరిత్వా వసనట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే ఏకిస్సా నదియా న్హత్వా వాలుకపులినే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కరింసు. తస్మిం ఖణే సో పురిసో తం ఠానం పత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం థేరా “కహం గచ్ఛసీ”తి పుచ్ఛింసు. సో తమత్థం ఆరోచేసి. థేరా తస్మిం కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా, “ఉపాసక, అతివియ ఛాతోసి, గచ్ఛ, పణ్ణం ఆహర, ఏకమేకం తే భత్తపిణ్డం దస్సామా”తి వత్వా తేన పణ్ణే ఆహటే అత్తనా అత్తనా భుఞ్జననియామేనేవ సూపబ్యఞ్జనేహి సన్నహిత్వా ఏకమేకం పిణ్డం అదంసు. ఏతదేవ కిర వత్తం, యం భోజనకాలే ఆగతస్స భత్తం దదమానేన భిక్ఖునా అగ్గభత్తం అదత్వా అత్తనా భుఞ్జననియామేనేవ థోకం వా బహుం వా దాతబ్బం. తస్మా తేపి తథా అదంసు. సో కతభత్తకిచ్చో థేరే వన్దిత్వా పుచ్ఛి – “కిం, భన్తే, అయ్యా, కేనచి నిమన్తితా”తి? “నత్థి, ఉపాసక, నిమన్తనం, మనుస్సా దేవసికం ఏవరూపమేవ ఆహారం దేన్తీ”తి. సో చిన్తేసి – “మయం నిచ్చకాలం ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ కమ్మం కరోన్తాపి ఏవరూపం ఆహారం లద్ధుం న సక్కోమ, కిం మే అఞ్ఞత్థ గతేన, ఇమేసం సన్తికేయేవ జీవిస్సామీ”తి. అథ నే ఆహ – “అహం వత్తపటివత్తం కత్వా అయ్యానం సన్తికే వసితుం ఇచ్ఛామీ”తి. “సాధు, ఉపాసకా”తి. సో తేహి సద్ధిం తేసం వసనట్ఠానం గన్త్వా సాధుకం వత్తపటివత్తం కరోన్తో భిక్ఖూ అతివియ ఆరాధేత్వా ద్వేమాసచ్చయేన ధీతరం దట్ఠుకామో

హుత్వా “సచే, అయ్యే, ఆపుచ్ఛిస్సామి, న మం విస్సజ్జిస్సన్తి, అనాపుచ్ఛా గమిస్సామీ”తి తేసం అనాచిక్ఖిత్వావ నిక్ఖమి. ఏత్తకమేవ కిరస్స ఓళారికం ఖలితం అహోసి, యం భిక్ఖూనం అనారోచేత్వా పక్కామి.

తస్స పన గమనమగ్గే ఏకా అటవీ అత్థి. తత్థ పఞ్చసతానం చోరానం “యో ఇమం అటవిం పవిసతి, తం మారేత్వా తస్స మంసలోహితేన తుయ్హం బలికమ్మం కరిస్సామా”తి దేవతాయ ఆయాచనం కత్వా వసన్తానం సత్తమో దివసో హోతి. తస్మా సత్తమే దివసే చోరజేట్ఠకో రుక్ఖం ఆరుయ్హ ఓలోకేన్తో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా చోరానం సఞ్ఞమదాసి. తే తస్స అటవిమజ్ఝం పవిట్ఠభావం ఞత్వా పరిక్ఖిపిత్వా తం గణ్హిత్వా గాళ్హబన్ధనం కత్వా అరణిసహితేన అగ్గిం నిబ్బత్తేత్వా దారూని సఙ్కడ్ఢిత్వా మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం కత్వా సూలాని తచ్ఛింసు. సో తేసం తం కిరియం దిస్వా, “సామి, ఇమస్మిం ఠానే నేవ సూకరా, న మిగాదయో దిస్సన్తి, కిం కారణా ఇదం కరోథా”తి పుచ్ఛి. “తం మారేత్వా తవ మంసలోహితేన దేవతాయ బలికమ్మం కరిస్సామా”తి. సో మరణభయతజ్జితో భిక్ఖూనం తం ఉపకారం అచిన్తేత్వా కేవలం అత్తనో జీవితమేవ రక్ఖమానో ఏవమాహ – “సామి, అహం విఘాసాదో, ఉచ్ఛిట్ఠభత్తం భుఞ్జిత్వా వడ్ఢితో, విఘాసాదో నామ కాళకణ్ణికో, అయ్యా పన యతో తతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితాపి ఖత్తియావ, అసుకస్మిం ఠానే ఏకతింస భిక్ఖూ వసన్తి, తే మారేత్వా బలికమ్మం కరోథ, అతివియ వో దేవతా తుస్సిస్సతీ”తి. తం సుత్వా చోరా “భద్దకం ఏస వదేతి, కిం ఇమినా కాళకణ్ణినా, ఖత్తియే మారేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామా”తి చిన్తేత్వా “ఏహి, నేసం వసనట్ఠానం దస్సేహీ”తి తమేవ మగ్గదేసకం కత్వా తం ఠానం పత్వా విహారమజ్ఝే భిక్ఖూ అదిస్వా “కహం భిక్ఖూ”తి నం పుచ్ఛింసు. సో ద్వే మాసే వసితత్తా తేసం కతికవత్తం జానన్తో ఏవమాహ – “అత్తనో దివాట్ఠానరత్తిట్ఠానేసు నిసిన్నా, ఏతం ఘణ్డిం పహరథ, ఘణ్డిసద్దేన సన్నిపతిస్సన్తీ”తి. చోరజేట్ఠకో ఘణ్డిం పహరి.

భిక్ఖూ ఘణ్డిసద్దం సుత్వా “అకాలే ఘణ్డి పహటా, కస్సచి అఫాసుకం భవిస్సతీ”తి ఆగన్త్వా విహారమజ్ఝే పటిపాటియా పఞ్ఞత్తేసు పాసాణఫలకేసు నిసీదింసు. సఙ్ఘత్థేరో చోరే ఓలోకేత్వా పుచ్ఛి – “ఉపాసకా కేనాయం ఘణ్డి పహటా”తి? చోరజేట్ఠకో ఆహ – “మయా, భన్తే”తి. “కిం కారణా”తి? “అమ్హేహి అటవిదేవతాయ ఆయాచితం అత్థి, తస్సా బలికమ్మకరణత్థాయ ఏకం భిక్ఖుం గహేత్వా గమిస్సామా”తి. తం సుత్వా మహాథేరో భిక్ఖూ ఆహ – “ఆవుసో, భాతికానం ఉప్పన్నకిచ్చం నామ జేట్ఠభాతికేన నిత్థరితబ్బం, అహం అత్తనో జీవితం తుమ్హాకం పరిచ్చజిత్వా ఇమేహి సద్ధిం గమిస్సామి, మా సబ్బేసం అన్తరాయో హోతు, అప్పమత్తా సమణధమ్మం కరోథా”తి. అనుథేరో ఆహ – “భన్తే, జేట్ఠభాతు కిచ్చం నామ కనిట్ఠస్స భారో, అహం గమిస్సామి, తుమ్హే అప్పమత్తా హోథా”తి. ఇమినా ఉపాయేన “అహమేవ అహమేవా”తి వత్వా పటిపాటియా తింసపి జనా ఉట్ఠహింసు, ఏవం తే నేవ ఏకిస్సా మాతుయా పుత్తా, న ఏకస్స పితునో, నాపి వీతరాగా, అథ చ పన అవసేసానం అత్థాయ పటిపాటియా జీవితం పరిచ్చజింసు. తేసు ఏకోపి “త్వం యాహీ”తి వత్తుం సమత్థో నామ నాహోసి.

సంకిచ్చసామణేరో తేసం కథం సుత్వా, “భన్తే, తుమ్హే తిట్ఠథ , అహం తుమ్హాకం జీవితం పరిచ్చజిత్వా గమిస్సామీ”తి ఆహ. తే ఆహంసు – “ఆవుసో, మయం సబ్బే ఏకతో మారియమానాపి తం ఏకకం న విస్సజ్జేస్సామా”తి. “కిం కారణా, భన్తే”తి? “‘ఆవుసో, త్వం ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరస్స సామణేరో, సచే తం విస్సజ్జేస్సామ, సామణేరం మే ఆదాయ గన్త్వా చోరానం నియ్యాదింసూ’తి థేరో నో గరహిస్సతి, తం నిన్దం నిత్థరితుం న సక్ఖిస్సామ, తేన తం న విస్సజ్జేస్సామా”తి. “భన్తే, సమ్మాసమ్బుద్ధో తుమ్హే మమ ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం పహిణన్తోపి, మమ ఉపజ్ఝాయో మం తుమ్హేహి సద్ధిం పహిణన్తోపి ఇదమేవ కారణం దిస్వా పహిణి, తిట్ఠథ తుమ్హే, అహమేవ గమిస్సామీ”తి సో తింస భిక్ఖూ వన్దిత్వా “సచే, భన్తే, మే దోసో అత్థి, ఖమథా”తి వత్వా నిక్ఖమి. తదా భిక్ఖూనం మహాసంవేగో ఉప్పజ్జి, అక్ఖీని అస్సుపుణ్ణాని హదయమంసం పవేధి.

మహాథేరో చోరే ఆహ – “ఉపాసకా అయం దహరకో తుమ్హే అగ్గిం కరోన్తే, సూలాని తచ్ఛన్తే, పణ్ణాని అత్థరన్తే దిస్వా భాయిస్సతి, ఇమం ఏకమన్తే ఠపేత్వా తాని కిచ్చాని కరేయ్యాథా”తి. చోరా సామణేరం ఆదాయ గన్త్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా సబ్బకిచ్చాని కరింసు.

కిచ్చపరియోసానే చోరజేట్ఠకో అసిం అబ్బాహిత్వా సామణేరం ఉపసఙ్కమి. సామణేరో నిసీదమానో ఝానం సమాపజ్జిత్వావ నిసీది. చోరజేట్ఠకో అసిం పరివత్తేత్వా సామణేరస్స ఖన్ధే పాతేసి, అసి నమిత్వా ధారాయ ధారం పహరి, సో “న సమ్మా పహరి”న్తి మఞ్ఞమానో పున తం ఉజుకం కత్వా పహరి. అసి తాలపణ్ణం వియ వేఠయమానో థరుమూలం అగమాసి. సామణేరఞ్హి తస్మిం కాలే సినేరునా అవత్థరన్తోపి మారేతుం సమత్థో నామ నత్థి, పగేవ అసినా. తం పాటిహారియం దిస్వా చోరజేట్ఠకో చిన్తేసి – “పుబ్బే మే అసి సిలాథమ్భం వా ఖదిరఖాణుం వా కళీరం వియ ఛిన్దతి, ఇదాని ఏకవారం నమి, ఏకవారం తాలపత్తవేఠకో వియ జాతో. అయం నామ అసి అచేతనా హుత్వాపి ఇమస్స గుణం జానాతి, అహం సచేతనోపి న జానామీ”తి. సో అసిం భూమియం ఖిపిత్వా తస్స పాదమూలే ఉరేన నిపజ్జిత్వా, “భన్తే, మయం ధనకారణా అటవిం పవిట్ఠామ్హా, అమ్హే దూరతోవ దిస్వా సహస్సమత్తాపి మనుస్సా పవేధన్తి, ద్వే తిస్సో కథా కథేతుం న సక్కోన్తి. తవ పన సన్తాసమత్తమ్పి నత్థి, ఉక్కాముఖే సువణ్ణం వియ సుపుప్ఫితకణికారం వియ చ తే ముఖం విరోచతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

> “తస్స తే నత్థి భీతత్తం, భియ్యో వణ్ణో పసీదతి;
> కస్మా న పరిదేవేసి, ఏవరూపే మహబ్భయే”తి. (థేరగా॰ ౭౦౬);

సామణేరో ఝానా వుట్ఠాయ తస్స ధమ్మం దేసేన్తో, “ఆవుసో గామణి, ఖీణాసవస్స అత్తభావో నామ సీసే ఠపితభారో వియ హోతి, సో తస్మిం భిజ్జన్తే వా నస్సన్తే వా తుస్సతేవ, న భాయతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

> “నత్థి చేతసికం దుక్ఖం, అనపేక్ఖస్స గామణి;
> అతిక్కన్తా భయా సబ్బే, ఖీణసంయోజనస్స వే.
>
> “ఖీణాయ భవనేత్తియా, దిట్ఠే ధమ్మే యథాతథే;
> న భయం మరణే హోతి, భారనిక్ఖేపనే యథా”తి. (థేరగా॰ ౭౦౭-౭౦౮);

సో తస్స కథం సుత్వా పఞ్చ చోరసతాని ఓలోకేత్వా ఆహ – “తుమ్హే కిం కరిస్సథా”తి? “తుమ్హే పన, సామీ”తి. “మమ తావ, భో, ‘ఏవరూపం పాటిహారియం దిస్వా అగారమజ్ఝే కమ్మం నత్థి, అయ్యస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ’తి. మయమ్పి తథేవ కరిస్సామా”తి. “సాధు, తాతా”తి తతో పఞ్చసతాపి చోరా సామణేరం వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచింసు . సో తేసం అసిధారాహి ఏవ కేసే చేవ వత్థదసా చ ఛిన్దిత్వా తమ్బమత్తికాయ రజిత్వా తాని కాసాయాని అచ్ఛాదాపేత్వా దససు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా తే ఆదాయ గచ్ఛన్తో చిన్తేసి – “సచాహం థేరే అదిస్వావ గమిస్సామి, తే సమణధమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సన్తి. చోరానఞ్హి మం గహేత్వా నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ తేసు ఏకోపి అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖి, ‘మారితో ను ఖో సామణేరో, నో’తి చిన్తేన్తానం కమ్మట్ఠానం అభిముఖం న భవిస్సతి, తస్మా దిస్వావ నే గమిస్సామీ”తి. సో పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో తత్థ గన్త్వా అత్తనో దస్సనేన పటిలద్ధఅస్సాసేహి తేహి “కిం, సప్పురిస, సంకిచ్చ, లద్ధం తే జీవిత”న్తి వుత్తే, “ఆమ, భన్తే, ఇమే మం

మారేతుకామా హుత్వా మారేతుం అసక్కోన్తా మమ గుణే పసీదిత్వా ధమ్మం సుత్వా పబ్బజితా, అహం 'తుమ్హే దిస్వావ గమిస్సామీ'తి ఆగతో, అప్పమత్తా సమణధమ్మం కరోథ, అహం సత్థు సన్తికం గమిస్సామీ"తి తే భిక్ఖూ వన్దిత్వా ఇతరే ఆదాయ ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం గన్త్వా "కిం సంకిచ్చ, అన్తేవాసికా తే లద్ధా"తి వుత్తే, "ఆమ, భన్తే"తి తం పవత్తిం ఆరోచేసి. థేరేన "గచ్ఛ సంకిచ్చ, సత్థారం పస్సాహీ"తి వుత్తే, "సాధూ"తి థేరం వన్దిత్వా తే ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారాపి "కిం సంకిచ్చ, అన్తేవాసికా తే లద్ధా"తి వుత్తే, "ఆమ, భన్తే"తి తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "ఏవం కిర, భిక్ఖవే"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, తుమ్హాకం చోరకమ్మం కత్వా దుస్సీలే పతిట్ఠాయ వస్ససతం జీవనతో ఇదాని సీలే పతిట్ఠాయ ఏకదివసమ్పి జీవితం సేయ్యో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౦."యో చ వస్ససతం జీవే, దుస్సీలో అసమాహితో;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, సీలవన్తస్స ఝాయినో"తి.

తత్థ **దుస్సీలో**తి నిస్సీలో. **సీలవన్తస్సా**తి దుస్సీలస్స **వస్ససతం** జీవనతో **సీలవన్తస్స** ద్వీహి ఝానేహి **ఝాయినో** ఏకదివసమ్పి ఏకముహుత్తమ్పి **జీవితం సేయ్యో,** ఉత్తమన్తి అత్థో.

దేసనావసానే తే పఞ్చసతాపి భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు, సమ్పత్తమహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అపరేన సమయేన సంకిచ్చో ఉపసమ్పదం లభిత్వా దసవస్సో హుత్వా సామణేరం గణ్హి. సో పన తస్సేవ భాగినేయ్యో అధిముత్తసామణేరో నామ. అథ నం థేరో పరిపుణ్ణవస్సకాలే ఆమన్తేత్వా "ఉపసమ్పదం తే కరిస్సామి, గచ్ఛ, ఞాతకానం సన్తికే వస్సపరిమాణం పుచ్ఛిత్వా ఏహీ"తి ఉయ్యోజేసి. సో మాతాపితూనం సన్తికం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే పఞ్చసతేహి చోరేహి బలికమ్మత్థాయ మారియమానో తేసం ధమ్మం దేసేత్వా పసన్నచిత్తేహి తేహి "న తే ఇమస్మిం ఠానే అమ్హాకం అత్థిభావో కస్సచి ఆరోచేతబ్బో"తి విస్సట్ఠో పటిపథే మాతాపితరో ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా తమేవ మగ్గం పటిపజ్జన్తానమ్పి తేసం సచ్చమనురక్ఖన్తో నారోచేసి. తేసం చోరేహి విహేఠియమానానం "త్వమ్పి చోరేహి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా మఞ్ఞే, అమ్హాకం నారోచేసీ"తి పరిదేవన్తానం సద్దం సుత్వా తే మాతాపితూనమ్పి అనారోచితభావం ఞత్వా పసన్నచిత్తా పబ్బజ్జం యాచింసు. సోపి సంకిచ్చసామణేరో వియ తే సబ్బే పబ్బాజేత్వా ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం ఆనేత్వా తేన సత్థు సన్తికం పేసితో గన్త్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "ఏవం కిర, భిక్ఖవే"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే పురిమనయేనేవ అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమమేవ గాథమాహ –

"యో చ వస్ససతం జీవే, దుస్సీలో అసమాహితో;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, సీలవన్తస్స ఝాయినో"తి.

ఇదమ్పి **అధిముత్తసామణేరవత్థు** వుత్తనయమేవాతి.

సంకిచ్చసామణేరవత్థు నవమం.

౧౦. ఖాణుకోణ్డఞ్ఞత్థేరవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఖాణుకోణ్డఞ్ఞత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర థేరో సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞే విహరన్తో అరహత్తం పత్వా "సత్థు ఆరోచేస్సామీ"తి తతో ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే కిలన్తో మగ్గా ఓక్కమ్మ ఏకస్మిం పిట్ఠిపాసాణే నిసిన్నో ఝానం సమాపజ్జి. అథేకం గామం విలుమ్పిత్వా పఞ్చసతా చోరా అత్తనో బలానురూపేన భణ్డికం బన్ధిత్వా సీసేనాదాయ గచ్ఛన్తా దూరం గన్త్వా కిలన్తరూపా "దూరం ఆగతామ్హ, ఇమస్మిం పిట్ఠిపాసాణే విస్సమిస్సామా"తి మగ్గా ఓక్కమ్మ పిట్ఠిపాసాణస్స సన్తికం గన్త్వా థేరం దిస్వాపి "ఖాణుకో అయ"న్తి సఞ్ఞినో అహేసుం. అథేకో చోరో థేరస్స సీసే భణ్డికం ఠపేసి, అపరోపి తం నిస్సాయ భణ్డికం ఠపేసి. ఏవం పఞ్చసతాపి చోరా పఞ్చహి భణ్డికసతేహి థేరం పరిక్ఖిపిత్వా సయమ్పి నిసిన్నా నిద్దాయిత్వా అరుణుగ్గమనకాలే పబుజ్ఝిత్వా అత్తనో అత్తనో భణ్డికం గణ్హన్తా థేరం దిస్వా "అమనుస్సో"తి సఞ్ఞాయ పలాయితుం ఆరభింసు. అథ నే థేరో ఆహ – "మా భాయిత్థ ఉపాసకా, పబ్బజితో అహ"న్తి. తే థేరస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా "ఖమథ, భన్తే, మయం ఖాణుకసఞ్ఞినో అహుమ్హా"తి థేరం ఖమాపేత్వా చోరజేట్ఠకేన "అహం అయ్యస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి వుత్తే సేసా "మయమ్పి పబ్బజిస్సామా"తి వత్వా సబ్బేపి ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా థేరం పబ్బజ్జం యాచింసు. థేరో సంకిచ్చసామణేరో వియ సబ్బేపి తే పబ్బాజేసి. తతో పట్ఠాయ **ఖాణుకోణ్డఞ్ఞో**తి పఞ్ఞాయి. సో తేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారా "కిం, కోణ్డఞ్ఞ, అన్తేవాసికా తే లద్ధా"తి వుత్తే తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "ఏవం కిర, భిక్ఖవే"తి పుచ్ఛిత్వా, "ఆమ, భన్తే, న నో అఞ్ఞస్స ఏవరూపో ఆనుభావో దిట్ఠపుబ్బో, తేనమ్హా పబ్బజితా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, ఏవరూపే దుప్పఞ్ఞకమ్మే పతిట్ఠాయ వస్ససతం జీవనతో ఇదాని వో పఞ్ఞాసమ్పదాయ వత్తమానానం ఏకాహమ్పి జీవితం సేయ్యో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౧."యో చ వస్ససతం జీవే, దుప్పఞ్ఞో అసమాహితో;

ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పఞ్ఞవన్తస్స ఝాయినో"తి.

తత్థ **దుప్పఞ్ఞో** నిప్పఞ్ఞో. **పఞ్ఞవన్తస్సా**తి సప్పఞ్ఞస్స. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి తే భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు. సమ్పత్తమహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ఖాణుకోణ్డఞ్ఞత్థేరవత్థు దసమం.

౧౧. సప్పదాసత్థేరవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సప్పదాసత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో అపరేన సమయేన ఉక్కణ్ఠిత్వా "మాదిసస్స కులపుత్తస్స గిహిభావో నామ అయుత్తో, పబ్బజ్జాయ ఠత్వా మరణమ్పి మే సేయ్యో"తి చిన్తేత్వా అత్తనో మరణూపాయం చిన్తేన్తో విచరతి. అథేకదివసం పాతోవ కతభత్తకిచ్చా భిక్ఖూ విహారం గన్త్వా అగ్గిసాలాయ సప్పం దిస్వా తం ఏకస్మిం కుటే పక్ఖిపిత్వా కుటం పిదహిత్వా ఆదాయ విహారా నిక్ఖమింసు. ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుపి భత్తకిచ్చం కత్వా ఆగచ్ఛన్తో తే భిక్ఖూ దిస్వా "కిం ఇదం, ఆవుసో"తి పుచ్ఛిత్వా "సప్పో, ఆవుసో"తి వుత్తే ఇమినా "కిం కరిస్సథా"తి? "ఛడ్డేస్సామ న"న్తి.

తేసం వచనం సుత్వా “ఇమినా అత్తానం డంసాపేత్వా మరిస్సామీ”తి “ఆహరథ, అహం తం ఛడ్డేస్సామీ”తి తేసం హత్థతో కుటం గహేత్వా ఏకస్మిం ఠానే నిసిన్నో తేన సప్పేన అత్తానం డంసాపేతి, సప్పో డంసితుం న ఇచ్ఛతి. సో కుటే హత్థం ఓతారేత్వా ఇతో చితో చ ఆలోలేతి, ఘోరసప్పస్స ముఖం వివరిత్వా అఙ్గులిం పక్ఖిపతి, నేవ నం సప్పో డంసి. సో “నాయం ఆసీవిసో, ఘరసప్పో ఏసో”తి తం పహాయ విహారం అగమాసి. అథ నం భిక్ఖూ “ఛడ్డితో తే, ఆవుసో, సప్పో”తి ఆహంసు. “న సో, ఆవుసో, ఘోరసప్పో, ఘరసప్పో ఏసో”తి. “ఘోరసప్పోయేవావుసో, మహన్తం ఫణం కత్వా సుసుయన్తో దుక్ఖేన అమ్హేహి గహితో, కిం కారణా ఏవం త్వం వదేసీ”తి ఆహంసు. “అహం, ఆవుసో, తేన అత్తానం డంసాపేన్తోపి ముఖే అఙ్గులిం పక్ఖిపేన్తోపి తం డంసాపేతుం నాసక్ఖి”న్తి. తం సుత్వా భిక్ఖూ తుణ్హీ అహేసుం.

అథేకదివసం న్హాపితో ద్వే తయో ఖురే ఆదాయ విహారం గన్త్వా ఏకం భూమియం ఠపేత్వా ఏకేన భిక్ఖూనం కేసే ఓహారేతి. సో భూమియం ఠపితం ఖురం గహేత్వా “ఇమినా గీవం ఛిన్దిత్వా మరిస్సామీ”తి ఏకస్మిం రుక్ఖే గీవం ఉపనిధాయ ఖురధారం గలనాళియం కత్వా ఠితో ఉపసమ్పదామాళతో పట్ఠాయ అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో విమలచన్దమణ్డలం వియ సుధోతమణిఖన్ధమివ చ నిమ్మలం సీలం అద్దస. తస్స తం ఓలోకేన్తస్స సకలసరీరం ఫరన్తీ పీతి ఉప్పజ్జి. సో పీతిం విక్ఖమ్భేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా ఖురం ఆదాయ విహారమజ్ఝం పావిసి. అథ నం భిక్ఖూ “కహం గతోసి, ఆవుసో”తి పుచ్ఛింసు. “‘ఇమినా ఖురేన గలనాళిం ఛిన్దిత్వా మరిస్సామీ’తి గతోమ్హి , ఆవుసో”తి. అథ “కస్మా న మతోసీ”తి? ఇదానిమ్హి సత్థం ఆహరితుం అభబ్బో జాతో. అహఞ్హి “ఇమినా ఖురేన గలనాళిం ఛిన్దిస్సామీ”తి ఞాణఖురేన సబ్బకిలేసే ఛిన్దిన్తి. భిక్ఖూ “అయం అభూతేన అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా తేసం కథం సుత్వా ఆహ – “న, భిక్ఖవే, ఖీణాసవా నామ సహత్థా అత్తానం జీవితా వోరోపేన్తీ”తి. భన్తే, తుమ్హే ఇమం “ఖీణాసవో”తి వదథ, ఏవం అరహత్తూపనిస్సయసమ్పన్నో పనాయం కస్మా ఉక్కణ్ఠతి, కిమస్స అరహత్తూపనిస్సయకారణం “కస్మా సో సప్పో ఏతం న డంసతీ”తి? “భిక్ఖవే, సో తావ సప్పో ఇమస్స ఇతో తతియే అత్తభావే దాసో అహోసి, సో అత్తనో సామికస్స సరీరం డంసితుం న విసహతీ”తి. ఏవం తావ నేసం సత్థా ఏకం కారణం ఆచిక్ఖి. తతో పట్ఠాయ చ సో భిక్ఖు **సప్పదాసో** నామ జాతో.

కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే కిరేకో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా ఉప్పన్నసంవేగో పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో అపరేన సమయేన అనభిరతియా ఉప్పన్నాయ ఏకస్స సహాయకస్స భిక్ఖునో ఆరోచేసి. సో తస్స అభిణ్హం గిహిభావే ఆదీనవం కథేసి. తం సుత్వా ఇతరో సాసనే అభిరమిత్వా పుబ్బే అనభిరతకాలే మలగ్గహితే సమణపరిక్ఖారే ఏకస్మిం సోణ్డితీరే నిమ్మలే కరోన్తో నిసీది. సహాయకోపిస్స సన్తికేయేవ నిసిన్నో. అథ నం సో ఏవమాహ – “అహం, ఆవుసో, ఉప్పబ్బజన్తో ఇమే పరిక్ఖారే తుయ్హం దాతుకామో అహోసి”న్తి. సో లోభం ఉప్పాదేత్వా చిన్తేసి – “ఇమినా మయ్హం పబ్బజితేన వా ఉప్పబ్బజితేన వా కో అత్థో, ఇదాని పరిక్ఖారే గణ్హిస్సామీ”తి. సో తతో పట్ఠాయ “కిం దానావుసో, అమ్హాకం జీవితేన, యే మయం కపాలహత్థా పరకులేసు భిక్ఖాయ చరామ, పుత్తదారేహి సద్ధిం ఆలాపసల్లాపం న కరోమా”తిఆదీని వదన్తో గిహిభావస్స గుణం కథేసి. సో తస్స కథం సుత్వా పున ఉక్కణ్ఠితో హుత్వా చిన్తేసి – “అయం మయా ‘ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ’తి వుత్తే పఠమం గిహిభావే ఆదీనవం కథేత్వా ఇదాని అభిణ్హం గుణం కథేతి, ‘కిం ను ఖో కారణ’”న్తి చిన్తేన్తో “ఇమేసు సమణపరిక్ఖారేసు లోభేనా”తి ఞత్వా సయమేవ అత్తనో చిత్తం నివత్తేసి. ఏవమస్స కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే ఏకస్స భిక్ఖునో ఉక్కణ్ఠాపితత్తా ఇదాని అనభిరతి ఉప్పన్నా. యో పన తేనేవ తదా వీసతి వస్ససహస్సాని సమణధమ్మో కతో, స్వస్స ఏతరహి అరహత్తూపనిస్సయో జాతోతి.

ఇమమత్థం తే భిక్ఖూ భగవతో సన్తికా సుత్వా ఉత్తరిం పుచ్ఛింసు – “భన్తే, అయం కిర భిక్ఖు ఖురధారం గలనాళియం కత్వా ఠితోవ అరహత్తం పాపుణాతి, ఉప్పజ్జిస్సతి ను ఖో ఏత్తకేన ఖణేన అరహత్తమగ్గో”తి. “ఆమ, భిక్ఖవే, ఆరద్ధవీరియస్స భిక్ఖునో పాదం ఉక్ఖిపిత్వా భూమియం ఠపేన్తస్స పాదే భూమియం అసమ్పత్తేయేవ అరహత్తమగ్గో ఉప్పజ్జతి. కుసీతస్స పుగ్గలస్స హి వస్ససతం జీవనతో ఆరద్ధవీరియస్స ఖణమత్తమ్పి జీవితం సేయ్యో”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౧౨.“యో చ వస్ససతం జీవే, కుసీతో హీనవీరియో;

ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, వీరియమారభతో దళ్హ”న్తి.

తత్థ **కుసీతో**తి కామవితక్కాదీహి తీహి వితక్కేహి వీతినామేన్తో పుగ్గలో. **హీనవీరియో**తి నిబ్బీరియో. **వీరియమారభతో దళ్హ**న్తి దువిధజ్ఝాననిబ్బత్తనసమత్థం థిరం వీరియం ఆరభన్తస్స. సేసం పురిమసదిసమేవ.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సప్పదాసత్థేరవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. పటాచారాథేరీవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పటాచారం థేరిం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర సావత్థియం చత్తాలీసకోటివిభవస్స సేట్ఠినో ధీతా అహోసి అభిరూపా. తం సోళసవస్సుద్దేసికకాలే సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలే రక్ఖన్తా వసాపేసుం. ఏవం సన్తేపి సా ఏకేన అత్తనో చూళుపట్ఠాకేన సద్ధిం విప్పటిపజ్జి . అథస్సా మాతాపితరో సమజాతికకులే ఏకస్స కుమారస్స పటిస్సుణిత్వా వివాహదివసం ఠపేసుం. తస్మిం ఉపకట్ఠే సా తం చూళుపట్ఠాకం ఆహ – “మం కిర అసుకకులస్స నామ దస్సన్తి, మయి పతికులం గతే మమ పణ్ణాకారం గహేత్వా ఆగతోపి తత్థ పవేసనం న లభిస్ససి, సచే తే మయి సినేహో అత్థి, ఇదానేవ మం గహేత్వా యేన వా తేన వా పలాయస్సూ”తి. “సో సాధు, భద్దే”తి. “తేన హి అహం స్వే పాతోవ నగరద్వారస్స అసుకట్ఠానే నామ ఠస్సామి, త్వం ఏకేన ఉపాయేన నిక్ఖమిత్వా తత్థ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా దుతియదివసే సఙ్కేతట్ఠానే అట్ఠాసి. సాపి పాతోవ కిలిట్ఠం వత్థం నివాసేత్వా కేసే విక్కిరిత్వా కుణ్డకేన సరీరం మక్ఖిత్వా కుటం ఆదాయ దాసీహి సద్ధిం గచ్ఛన్తీ వియ ఘరా నిక్ఖమిత్వా తం ఠానం అగమాసి. సో తం ఆదాయ దూరం గన్త్వా ఏకస్మిం గామే నివాసం కప్పేత్వా అరఞ్ఞే ఖేత్తం కసిత్వా దారుపణ్ణాదీని ఆహరతి. ఇతరా కుటేన ఉదకం ఆహరిత్వా సహత్థా కోట్టనపచనాదీని కరోన్తీ అత్తనో పాపస్స ఫలం అనుభోతి. అథస్సా కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా “ఇధ మే కోచి ఉపకారకో నత్థి, మాతాపితరో నామ పుత్తేసు ముదుహదయా హోన్తి, తేసం సన్తికం మం నేహి, తత్థ మే గబ్భవుట్ఠానం భవిస్సతీ”తి సామికం యాచి. సో “కిం, భద్దే, కథేసి, మం దిస్వా తవ మాతాపితరో వివిధా కమ్మకారణా కరేయ్యుం, న సక్కా మయా తత్థ గన్తు”న్తి పటిక్ఖిపి. సా పునప్పునం యాచిత్వాపి గమనం అలభమానా తస్స అరఞ్ఞం గతకాలే పటివిస్సకే ఆమన్తేత్వా “సచే సో ఆగన్త్వా మం అపస్సన్తో ‘కహం గతా’తి పుచ్ఛిస్సతి, మమ అత్తనో కులఘరం గతభావం ఆచిక్ఖేయ్యాథా”తి వత్వా గేహద్వారం పిదహిత్వా పక్కామి. సోపి ఆగన్త్వా తం అపస్సన్తో పటివిస్సకే పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా “నివత్తేస్సామి న”న్తి అనుబన్ధిత్వా తం దిస్వా నానప్పకారం యాచియమానోపి నివత్తేతుం

నాసక్ఖి. అథస్సా ఏకస్మిం ఠానే కమ్మజవాతా చలింసు. సా ఏకం గచ్ఛన్తరం పవిసిత్వా, "సామి, కమ్మజవాతా మే చలితా"తి వత్వా భూమియం నిపజ్జిత్వా సమ్పరివత్తమానా కిచ్ఛేన దారకం విజాయిత్వా "యస్సత్థాయాహం కులఘరం గచ్ఛేయ్యం, సో అత్థో నిప్ఫన్నో"తి పునదేవ తేన సద్ధిం గేహం ఆగన్త్వా వాసం కప్పేసి.

తస్సా అపరేన సమయేన పున గబ్భో పతిట్ఠహి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా హుత్వా పురిమనయేనేవ సామికం యాచిత్వా గమనం అలభమానా పుత్తం అఙ్కేనాదాయ తథేవ పక్కమిత్వా తేన అనుబన్ధిత్వా "తిట్ఠాహీ"తి వుత్తే నివత్తితుం న ఇచ్ఛి. అథ నేసం గచ్ఛన్తానం మహా అకాలమేఘో ఉదపాది సమన్తా విజ్జులతాహి ఆదిత్తం వియ మేఘగజ్జితేహి, భిజ్జమానం వియ ఉదకధారానిపాతనిరన్తరం నభం అహోసి. తస్మిం ఖణే తస్సా కమ్మజవాతా చలింసు. సా సామికం ఆమన్తేత్వా, "సామి, కమ్మజవాతా మే చలితా, న సక్కోమి సన్ధారేతుం, అనోవస్సకట్ఠానం మే జానాహీ"తి ఆహ. సో హత్థగతాయ వాసియా ఇతో చితో చ ఉపధారేన్తో ఏకస్మిం వమ్మికమత్థకే జాతం గుమ్బం దిస్వా ఛిన్దితుం ఆరభి. అథ నం వమ్మికతో నిక్ఖమిత్వా ఘోరవిసో ఆసీవిసో డంసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్స సరీరం అన్తోసముట్ఠితాహి అగ్గిజాలాహి డయ్హమానం వియ నీలవణ్ణం హుత్వా తత్థేవ పతి. ఇతరాపి మహాదుక్ఖం అనుభవమానా తస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తీపి తం అదిస్వావ అపరమ్పి పుత్తం విజాయి. ద్వే దారకా వాతవుట్ఠివేగం అసహమానా మహావిరవం విరవన్తి. సా ఉభోపి తే ఉరన్తరే కత్వా ద్వీహి జణ్ణుకేహి చేవ హత్థేహి చ భూమియం ఉప్పీళేత్వా తథా ఠితావ రత్తిం వీతినామేసి. సకలసరీరం నిల్లోహితం వియ పణ్డుపలాసవణ్ణం అహోసి. సా ఉట్ఠితే అరుణే మంసపేసివణ్ణం ఏకం పుత్తం అఙ్కేనాదాయ ఇతరం అఙ్గులియా గహేత్వా "ఏహి, తాత, పితా తే ఇతో గతో"తి వత్వా సామికస్స గతమగ్గేన గచ్ఛన్తీ తం వమ్మికమత్థకే కాలం కత్వా పతితం నీలవణ్ణం థద్ధసరీరం దిస్వా "మం నిస్సాయ మమ సామికో పన్థే మతో"తి రోదన్తీ పరిదేవన్తీ పాయాసి.

సా సకలరత్తిం దేవేన వుట్ఠత్తా అచిరవతిం నదిం జణ్ణుప్పమాణేన కటిప్పమాణేన థనప్పమాణేన ఉదకేన పరిపుణ్ణం దిస్వా అత్తనో మన్దబుద్ధితాయ ద్వీహి దారకేహి సద్ధిం ఉదకం ఓతరితుం అవిసహన్తీ జేట్ఠపుత్తం ఓరిమతీరే ఠపేత్వా ఇతరం ఆదాయ పరతీరం గన్త్వా సాఖాభఙ్గం అత్థరిత్వా నిపజ్జాపేత్వా "ఇతరస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి బాలపుత్తకం పహాయ తరితుం అసక్కోన్తీ పునప్పునం నివత్తిత్వా ఓలోకయమానా పాయాసి. అథస్సా నదీమజ్ఝం గతకాలే ఏకో సేనో తం కుమారం దిస్వా "మంసపేసీ"తి సఞ్ఞాయ ఆకాసతో భస్సి. సా తం పుత్తస్సత్థాయ భస్సన్తం దిస్వా ఉభో హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా "సూసూ"తి తిక్ఖత్తుం మహాసద్దం నిచ్ఛారేసి. సేనో దూరభావేన తం అసుత్వావ కుమారకం గహేత్వా వేహాసం ఉప్పతిత్వా గతో. ఓరిమతీరే ఠితపుత్తో మాతరం నదీమజ్ఝే ఉభో హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా మహాసద్దం నిచ్ఛారయమానం దిస్వా "మం పక్కోసతీ"తి సఞ్ఞాయ వేగేన ఉదకే పతి. ఇతిస్సా బాలపుత్తం సేనో హరి, జేట్ఠపుత్తో ఉదకేన వుళ్హో.

సా "ఏకో మే పుత్తో సేనేన గహితో, ఏకో ఉదకేన వుళ్హో, పన్థే మే పతి మతో"తి రోదన్తీ పరిదేవన్తీ గచ్ఛమానా సావత్థితో ఆగచ్ఛన్తం ఏకం పురిసం దిస్వా పుచ్ఛి – "కత్థ వాసికోసి, తాతా"తి? "సావత్థివాసికోమ్హి, అమ్మా"తి. "సావత్థినగరే అసుకవీథియం ఏవరూపం అసుకకులం నామ అత్థి, జానాసి, తాతా"తి? "జానామి, అమ్మ, తం పన మా పుచ్ఛి, సచే అఞ్ఞం జానాసి పుచ్ఛా"తి. "అఞ్ఞేన మే కమ్మం నత్థి, తదేవ పుచ్ఛామి, తాతా"తి. "అమ్మ, త్వం అత్తనో అనాచిక్ఖితుం న దేసి, అజ్జ తే సబ్బరత్తిం దేవో వస్సన్తో దిట్ఠో"తి. "దిట్ఠో మే, తాత, మయ్హమేవేసో సబ్బరత్తిం వుట్ఠో, న అఞ్ఞస్స. మయ్హం పన వుట్ఠకారణం పచ్ఛా తే కథేస్సామి, ఏతస్మిం తావ మే సేట్ఠిగేహే పవత్తిం కథేహీ"తి. "అమ్మ, అజ్జ రత్తిం సేట్ఠిఞ్చ సేట్ఠిభరియఞ్చ సేట్ఠిపుత్తఞ్చాతి తయోపి జనే అవత్థరమానం గేహం పతి, తే ఏకచితకస్మిం ఝాయన్తి. ఏస ధూమో

పణ్ణాయతి, అమ్మా”తి. సా తస్మిం ఖణే నివత్థవత్థం పతమానం న సఞ్జాని, ఉమ్మత్తికభావం పత్వా యథాజాతావ రోదన్తీ పరిదేవన్తీ –

> “ఉభో పుత్తా కాలకతా, పన్థే మయ్హం పతీ మతో;
>
> మాతా పితా చ భాతా చ, ఏకచితమ్హి డయ్హరే”తి. (అప॰ థేరీ ౨.౨.౪౯౮) –

విలపన్తీ పరిబ్భమి. మనుస్సా తం దిస్వా “ఉమ్మత్తికా ఉమ్మత్తికా”తి కచవరం గహేత్వా పంసుం గహేత్వా మత్థకే ఓకిరన్తా లేడ్డూహి పహరన్తి. సత్థా జేతవనమహావిహారే అట్ఠపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తో తం ఆగచ్ఛమానం అద్దస కప్పసతసహస్సం పూరితపారమిం అభినీహారసమ్పన్నం.

సా కిర పదుముత్తరబుద్ధకాలే పదుముత్తరసత్థారా ఏకం వినయధరత్థేరిం బాహాయ గహేత్వా నన్దనవనే ఠపేన్తం వియ ఏతదగ్గట్ఠానే ఠపియమానం దిస్వా “అహమ్పి తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స సన్తికే వినయధరత్థేరీనం అగ్గట్ఠానం లభేయ్య”న్తి అధికారం కత్వా పత్థనం ఠపేసి. పదుముత్తరబుద్ధో అనాగతంసఞాణం పత్థరిత్వా పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం ఞత్వా “అనాగతే గోతమబుద్ధస్స నామ సాసనే అయం పటాచారా నామేన వినయధరత్థేరీనం అగ్గా భవిస్సతీ”తి బ్యాకాసి. తం ఏవం పత్థితపత్థనం అభినీహారసమ్పన్నం సత్థా దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా “ఇమిస్సా ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో అవస్సయో భవితుం సమత్థో నామ నత్థీ”తి చిన్తేత్వా తం యథా విహారాభిముఖం ఆగచ్ఛతి, ఏవం అకాసి. పరిసా తం దిస్వావ “ఇమిస్సా ఉమ్మత్తికాయ ఇతో ఆగన్తుం మా దదిత్థా”తి ఆహ. సత్థా “అపేథ, మా నం వారయిత్థా”తి వత్వా అవిదూరట్ఠానం ఆగతకాలే “సతిం పటిలభ భగినీ”తి ఆహ. సా తం ఖణంయేవ బుద్ధానుభావేన సతిం పటిలభి. తస్మింకాలే నివత్థవత్థస్స పతితభావం సల్లక్ఖేత్వా హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా ఉక్కుటికం నిసీది. అథస్సా ఏకో పురిసో ఉత్తరసాటకం ఖిపి. సా తం నివాసేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా సువణ్ణవణ్ణేసు పాదేసు పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, అవస్సయో మే హోథ, పతిట్ఠా మే హోథ. ఏకఞ్హి మే పుత్తం సేనో గణ్హి, ఏకో ఉదకేన వూళ్హో, పన్థే మే పతి మతో, మాతాపితరో చేవ మే భాతా చ గేహేన అవత్థటా ఏకచితకస్మిం ఝాయన్తీ”తి.

సత్థా తస్సా వచనం సుత్వా “పటాచారే, మా చిన్తయి, తవ తాణం సరణం అవస్సయో భవితుం సమత్థస్సేవ సన్తికం ఆగతాసి. యథా హి తవ ఇదాని ఏకో పుత్తకో సేనేన గహితో, ఏకో ఉదకేన వూళ్హో, పన్థే పతి మతో, మాతాపితరో చేవ భాతా చ గేహేన అవత్థటా; ఏవమేవ ఇమస్మిం సంసారే పుత్తాదీనం మతకాలే తవ రోదన్తియా పగ్ఘరితఅస్సు చతున్నం మహాసముద్దానం ఉదకతో బహుతర”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “చతూసు సముద్దేసు జలం పరిత్తకం,
>
> తతో బహుం అస్సుజలం అనప్పకం;
>
> దుక్ఖేన ఫుట్ఠస్స నరస్స సోచనా,
>
> కిం కారణా అమ్మ తువం పమజ్జసీ”తి.

ఏవం సత్థరి **అనమతగ్గపరియాయం** కథేన్తే తస్స సరీరే సోకో తనుత్తం అగమాసి. అథ నం తనుభూతసోకం ఞత్వా పున సత్థా ఆమన్తేత్వా “పటాచారే పుత్తాదయో నామ పరలోకం గచ్ఛన్తస్స తాణం వా లేణం వా సరణం వా భవితుం న

సక్కోన్తి, తస్మా విజ్జమానాపి తే న సన్తియేవ, పణ్డితేన పన సీలం విసోధేత్వా అత్తనో నిబ్బానగామిమగ్గం ఖిప్పమేవ సోధేతుం వట్టతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

"న సన్తి పుత్తా తాణాయ, న పితా నాపి బన్ధవా;
అన్తకేనాధిపన్నస్స, నత్థి ఞాతీసు తాణతా. (ధ॰ ప॰ ౨౮౮; అప॰ థేరీ ౨.౨.౫౦౧);

"ఏతమత్థవసం ఞత్వా, పణ్డితో సీలసంవుతో;
నిబ్బానగమనం మగ్గం, ఖిప్పమేవ విసోధయే"తి. (ధ॰ ప॰ ౨౮౯);

దేసనావసానే పటాచారా మహాపథవియం పంసుపరిమాణే కిలేసే ఝాపేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి. సా పన సోతాపన్నా హుత్వా సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. సత్థా తం భిక్ఖునీనం సన్తికం పహిణిత్వా పబ్బాజేసి. సా లద్ధూపసమ్పదా పటితాచారత్తా **పటాచారా**త్వేవ పఞ్ఞాయి. సా ఏకదివసం కుటేన ఉదకం ఆదాయ పాదే ధోవన్తీ ఉదకం ఆసిఞ్చి, తం థోకం గన్త్వా పచ్ఛిజ్జి. దుతియవారే ఆసిత్తం తతో దూరతరం అగమాసి. తతియవారే ఆసిత్తం తతోపి దూరతరన్తి. సా తదేవ ఆరమ్మణం గహేత్వా తయో వయే పరిచ్ఛిన్దిత్వా "మయా పఠమం ఆసిత్తం ఉదకం వియ ఇమే సత్తా పఠమవయేపి మరన్తి, తతో దూరతరం గతం దుతియవారే ఆసిత్తం ఉదకం వియ మజ్ఝిమవయేపి మరన్తి, తతోపి దూరతరం గతం తతియవారే ఆసిత్తం ఉదకం వియ పచ్ఛిమవయేపి మరన్తియేవా"తి చిన్తేసి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఓభాసం ఫరిత్వా తస్సా సమ్ముఖే ఠత్వా కథేన్తో వియ "ఏవమేతం పటాచారే, పఞ్చన్నమ్పి ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం అపస్సన్తస్స వస్ససతం జీవనతో తేసం ఉదయబ్బయం పస్సన్తస్స ఏకాహమ్పి ఏకక్ఖణమ్పి జీవితం సేయ్యో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో గాథమాహ –

౧౧౩. "యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం ఉదయబ్బయం;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో ఉదయబ్బయ"న్తి.

తత్థ **అపస్సం ఉదయబ్బయ**న్తి పఞ్చన్నం ఖన్ధానం పఞ్చవీసతియా లక్ఖణేహి ఉదయఞ్చ వయఞ్చ అపస్సన్తో. **పస్సతో ఉదయబ్బయ**న్తి తేసం ఉదయఞ్చ వయఞ్చ పస్సన్తస్స. ఇతరస్స జీవనతో ఏకాహమ్పి జీవితం సేయ్యోతి.

దేసనావసానే పటాచారా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

పటాచారాథేరీవత్థు ద్వాదసమం.

౧౩. కిసాగోతమీవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిసాగోతమిం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకస్స సేట్ఠిస్స గేహే చత్తాలీసకోటిధనం అఙ్గారా ఏవ హుత్వా అట్ఠాసి. సేట్ఠి తం దిస్వా ఉప్పన్నసోకో ఆహారం పటిక్ఖిపిత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. తస్సేకో సహాయకో గేహం గన్త్వా, "సమ్మ, కస్మా సోచసీ"తి పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా, "సమ్మ, మా సోచి, అహం ఏకం ఉపాయం జానామి, తం కరోహీ"తి. "కిం కరోమి, సమ్మా"తి? అత్తనో ఆపణే కిలఞ్జం

పసారేత్వా తత్థ తే అఙ్గారే రాసిం కత్వా విక్కిణన్తో వియ నిసీద, ఆగతాగతేసు మనుస్సేసు యే ఏవం వదన్తి – "సేసజనా వత్థతేలమధుఫాణితాదీని విక్కిణన్తి, త్వం పన అఙ్గారే విక్కిణన్తో నిసిన్నో"తి. తే వదేయ్యాసి – "అత్తనో సన్తకం అవిక్కిణన్తో కిం కరోమీ"తి? యో పన తం ఏవం వదతి "సేసజనా వత్థతేలమధుఫాణితాదీని విక్కిణన్తి, త్వం పన హిరఞ్ఞసువణ్ణం విక్కిణన్తో నిసిన్నో"తి. తం వదేయ్యాసి "కహం హిరఞ్ఞసువణ్ణ"న్తి. "ఇద"న్తి చ వుత్తే "ఆహర, తావ న"న్తి హత్థేహి పటిచ్ఛేయ్యాసి. ఏవం దిన్నం తవ హత్థే హిరఞ్ఞసువణ్ణం భవిస్సతి. సా పన సచే కుమారికా హోతి, తవ గేహే పుత్తస్స నం ఆహరిత్వా చత్తాలీసకోటిధనం తస్సా నియ్యాదేత్వా తాయ దిన్నం వలఞ్జేయ్యాసి. సచే కుమారకో హోతి, తవ గేహే వయప్పత్తం ధీతరం తస్స దత్వా చత్తాలీసకోటిధనం నియ్యాదేత్వా తేన దిన్నం వలఞ్జేయ్యాసీతి. సో "భద్దకో ఉపాయో"తి అత్తనో ఆపణే అఙ్గారే రాసిం కత్వా విక్కిణన్తో వియ నిసీది. యే పన నం ఏవమాహంసు – "సేసజనా వత్థతేలమధుఫాణితాదీని విక్కిణన్తి, కిం పన త్వం అఙ్గారే విక్కిణన్తో నిసిన్నో"తి? తేసం "అత్తనో సన్తకం అవిక్కిణన్తో కిం కరోమీ"తి పటివచనం అదాసి. అథేకా గోతమీ నామ కుమారికా కిససరీరతాయ **కిసాగోతమీ**తి పఞ్ఞాయమానా పరిజిణ్ణకులస్స ధీతా అత్తనో ఏకేన కిచ్చేన ఆపణద్వారం గన్త్వా తం సేట్ఠిం దిస్వా ఏవమాహ – "కిం, తాత, సేసజనా వత్థతేలమధుఫాణితాదీని విక్కిణన్తి, త్వం హిరఞ్ఞసువణ్ణం విక్కిణన్తో నిసిన్నో"తి? "కహం, అమ్మ, హిరఞ్ఞసువణ్ణ"న్తి ? "నను 'త్వం తదేవ గహేత్వా నిసిన్నోసీ'తి, ఆహర, తావ నం, అమ్మా"తి. సా హత్థపూరం గహేత్వా తస్స హత్థేసు ఠపేసి, తం హిరఞ్ఞసువణ్ణమేవ అహోసి.

అథ నం సేట్ఠి "కతరం తే, అమ్మ, గేహ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "అసుకం నామా"తి వుత్తే తస్సా అస్సామికభావం ఞత్వా ధనం పటిసామేత్వా తం అత్తనో పుత్తస్స ఆనేత్వా చత్తాలీసకోటిధనం పటిచ్ఛాపేసి. సబ్బం హిరఞ్ఞసువణ్ణమేవ అహోసి. తస్సా అపరేన సమయేన గబ్భో పతిట్ఠహి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి. సో పదసా గమనకాలే కాలమకాసి. సా అదిట్ఠపుబ్బమరణతాయ తం ఝాపేతుం నీహరన్తే వారేత్వా "పుత్తస్స మే భేసజ్జం పుచ్ఛిస్సామీ"తి మతకళేవరం అఙ్కేనాదాయ "అపి ను మే పుత్తస్స భేసజ్జం జానాథా"తి పుచ్ఛన్తీ ఘరపటిపాటియా విచరతి. అథ నం మనుస్సా, "అమ్మ, త్వం ఉమ్మత్తికా జాతా, మతకపుత్తస్స భేసజ్జం పుచ్ఛన్తీ విచరసీ"తి వదన్తి. సా "అవస్సం మమ పుత్తస్స భేసజ్జం జాననకం లభిస్సామీ"తి మఞ్ఞమానా విచరతి. అథ నం ఏకో పణ్డితపురిసో దిస్వా, "అయం మమ ధీతా పఠమం పుత్తకం విజాతా భవిస్సతి అదిట్ఠపుబ్బమరణా, మయా ఇమిస్సా అవస్సయేన భవితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ – "అమ్మ, అహం భేసజ్జం న జానామి, భేసజ్జజాననకం పన జానామీ"తి. "కో జానాతి, తాతా"తి? "సత్థా, అమ్మ, జానాతి, గచ్ఛ, తం పుచ్ఛాహీ"తి. సా "గమిస్సామి, తాత, పుచ్ఛిస్సామి, తాతా"తి వత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా పుచ్ఛి – "తుమ్హే కిర మే పుత్తస్స భేసజ్జం జానాథ, భన్తే"తి? "ఆమ, జానామీ"తి. "కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "అచ్ఛరగ్గహణమత్తే సిద్ధత్థకే లద్ధుం వట్టతీ"తి. "లభిస్సామి, భన్తే". "కస్స పన గేహే లద్ధుం వట్టతీ"తి? "యస్స గేహే పుత్తో వా ధీతా వా న కోచి మతపుబ్బో"తి. సా "సాధు, భన్తే"తి సత్థారం వన్దిత్వా మతపుత్తకం అఙ్కేనాదాయ అన్తోగామం పవిసిత్వా పఠమగేహస్స ద్వారే ఠత్వా "అత్థి ను ఖో ఇమస్మిం గేహే సిద్ధత్థకో, పుత్తస్స కిర మే భేసజ్జం ఏత"న్తి వత్వా "అత్థీ"తి వుత్తే తేన హి దేథాతి. తేహి ఆహరిత్వా సిద్ధత్థకేసు దియ్యమానేసు "ఇమస్మిం గేహే పుత్తో వా ధీతా వా మతపుబ్బో కోచి నత్థి, అమ్మా"తి పుచ్ఛిత్వా "కిం వదేసి, అమ్మ? జీవమానా హి కతిపయా, మతకా ఏవ బహుకా"తి వుత్తే "తేన హి గణ్హథ వో సిద్ధత్థకే, నేతం మమ పుత్తస్స భేసజ్జ"న్తి పటిఅదాసి.

సా ఇమినా నీయామేన ఆదితో పట్ఠాయ నం పుచ్ఛన్తీ విచరి. సా ఏకగేహేపి సిద్ధత్థకే అగహేత్వా సాయన్హసమయే చిన్తేసి – "అహో భారియం కమ్మం, అహం 'మమేవ పుత్తో మతో'తి సఞ్ఞమకాసిం, సకలగామేపి పన జీవన్తేహి మతకావ

బహుతరా”తి. తస్సా ఏవం చిన్తయమానాయ పుత్తసినేహం ముదుకహదయం థద్ధభావం అగమాసి. సా పుత్తం అరఞ్ఞే ఛడ్డేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “లద్ధా తే ఏకచ్ఛరమత్తా సిద్ధత్థకా”తి ఆహ. “న లద్ధా, భన్తే, సకలగామే జీవన్తేహి మతకావ బహుతరా”తి. అథ నం సత్థా “త్వం ‘మమేవ పుత్తో మతో’తి సల్లక్ఖేసి, ధువధమ్మో ఏస సత్తానం. మచ్చురాజా హి సబ్బసత్తే అపరిపుణ్ణజ్ఝాసయే ఏవ మహోఘో వియ పరికడ్ఢమానోయేవ అపాయసముద్దే పక్ఖిపతీ”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“తం పుత్తపసుసమ్మత్తం, బ్యాసత్తమనసం నరం;

సుత్తం గామం మహోఘోవ, మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీ”తి. (ధ. ప. ౨౮౭);

గాథాపరియోసానే కిసాగోతమీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సా పన సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి, సత్థా తం భిక్ఖునీనం సన్తికం పేసేత్వా పబ్బాజేసి. సా లద్ధూపసమ్పదా **కిసాగోతమీ థేరీ**తి పఞ్ఞాయి. సా ఏకదివసం ఉపోసథాగారే వారం పత్వా దీపం జాలేత్వా నిసిన్నా దీపజాలా ఉప్పజ్జన్తియో చ భిజ్జన్తియో చ దిస్వా “ఏవమేవ ఇమే సత్తా ఉప్పజ్జన్తి చేవ నిరుజ్ఝన్తి చ, నిబ్బానప్పత్తా ఏవ న పఞ్ఞాయన్తీ”తి ఆరమ్మణం అగ్గహేసి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఓభాసం ఫరిత్వా తస్సా సమ్ముఖే నిసీదిత్వా కథేన్తో వియ “ఏవమేవ, గోతమి, ఇమే సత్తా దీపజాలా వియ ఉప్పజ్జన్తి చేవ నిరుజ్ఝన్తి చ, నిబ్బానప్పత్తా ఏవ న పఞ్ఞాయన్తి, ఏవం నిబ్బానం అపస్సన్తానం వస్ససతం జీవనతో నిబ్బానం పస్సన్తస్స ఖణమత్తమ్పి జీవితం సేయ్యో”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౪.“యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం అమతం పదం;

ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో అమతం పద”న్తి.

తత్థ **అమతం పద**న్తి మరణవిరహితకోట్ఠాసం, అమతమహానిబ్బానన్తి అత్థో. సేసం పురిమసదిసమేవ.

దేసనావసానే కిసాగోతమీ యథానిసిన్నావ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తే పతిట్ఠహీతి.

కిసాగోతమీవత్థు తేరసమం.

౧౪. బహుపుత్తికత్థేరీవత్థు

యో చ వస్ససతం జీవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బహుపుత్తికం థేరిం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకస్మిం కులే సత్త పుత్తా సత్త చ ధీతరో అహేసుం. తే సబ్బేపి వయప్పత్తా గేహే పతిట్ఠహిత్వా అత్తనో ధమ్మతాయ సుఖప్పత్తా అహేసుం. తేసం అపరేన సమయేన పితా కాలమకాసి. మహాఉపాసికా సామికే నట్ఠేపి న తావ కుటుమ్బం విభజతి. అథ నం పుత్తా ఆహంసు – “అమ్మ, అమ్హాకం పితరి నట్ఠే తుయ్హం కో అత్థో కుటుమ్బేన, కిం మయం తం ఉపట్ఠాతుం న సక్కోమా”తి. సా తేసం కథం సుత్వా తుణ్హీ హుత్వా పునప్పునం తేహి వుచ్చమానా “పుత్తా మం పటిజగ్గిస్సన్తి, కిం మే విసుం కుటుమ్బేనా”తి సబ్బం సాపతేయ్యం మజ్ఝే భిన్దిత్వా అదాసి. అథ నం కతిపాహచ్చయేన జేట్ఠపుత్తస్స భరియా “అహో అమ్హాకం, అయ్యా, ‘జేట్ఠపుత్తో మే’తి ద్వే కోట్ఠాసే దత్వా వియ ఇమమేవ గేహం ఆగచ్ఛతీ”తి

ఆహ. సేసపుత్తానం భరియాపి ఏవమేవ వదింసు. జేట్ఠధీతరం ఆదిం కత్వా తాసం గేహం గతకాలేపి నం ఏవమేవ వదింసు. సా అవమానప్పత్తా హుత్వా "కిం ఇమేసం సన్తికే వుట్ఠేన, భిక్ఖునీ హుత్వా జీవిస్సామీ"తి భిక్ఖునీఉపస్సయం గన్త్వా పబ్బజ్జం యాచి. తా నం పబ్బాజేసుం. సా లద్ధూపసమ్పదా హుత్వా **బహుపుత్తికత్థేరీ**తి పఞ్ఞాయి. సా "అహం మహల్లకకాలే పబ్బజితా, అప్పమత్తాయ మే భవితబ్బ"న్తి భిక్ఖునీనం వత్తపటివత్తం కరోన్తీ "సబ్బరత్తిం సమణధమ్మం కరిస్సామీ"తి హేట్ఠాపాసాదే ఏకం థమ్భం హత్థేన గహేత్వా తం ఆవిఞ్ఛమానావ సమణధమ్మం కరోతి, చఙ్కమమానాపి "అన్ధకారట్ఠానే మే రుక్ఖే వా కత్థచి వా సీసం పటిహఞ్ఞేయ్యా"తి తం రుక్ఖం హత్థేన గహేత్వా తం ఆవిఞ్ఛమానావ సమణధమ్మం కరోతి, "సత్థారా దేసితధమ్మమేవ కరిస్సామీ"తి ధమ్మం ఆవజ్జేత్వా ధమ్మం అనుస్సరమానావ సమణధమ్మం కరోతి. అథ సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఓభాసం ఫరిత్వా సమ్ముఖే నిసిన్నో వియ తాయ సద్ధిం కథేన్తో "బహుపుత్తికే మయా దేసితం ధమ్మం అనావజ్జేన్తస్స అపస్సన్తస్స వస్ససతం జీవనతో మయా దేసితం ధమ్మం పస్సన్తస్స ముహుత్తమ్పి జీవితం సేయ్యో"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౫."యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం ధమ్మముత్తమం;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో ధమ్మముత్తమ"న్తి.

తత్థ **ధమ్మముత్తమ**న్తి నవవిధం లోకుత్తరధమ్మం. సో హి ఉత్తమో ధమ్మో నామ. యో హి తం న పస్సతి, తస్స వస్ససతమ్పి జీవనతో తం ధమ్మం పస్సన్తస్స పటివిజ్ఝన్తస్స ఏకాహమ్పి ఏకక్ఖణమ్పి **జీవితం సేయ్యో**తి.

గాథాపరియోసానే బహుపుత్తికత్థేరీ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తే పతిట్ఠహీతి.

బహుపుత్తికత్థేరీవత్థు చుద్దసమం.

సహస్సవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠమో వగ్గో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

ధమ్మపద-అట్ఠకథా

(దుతియో భాగో)

౯. పాపవగ్గో

౧. చూళేకసాటకబ్రాహ్మణవత్థు

అభిత్థరేథ కల్యాణేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చూళేకసాటకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

విపస్సిదసబలస్స కాలస్మిఞ్హి మహాఏకసాటకబ్రాహ్మణో నామ అహోసి, అయం పన ఏతరహి సావత్థియం చూళేకసాటకో నామ. తస్స హి ఏకో నివాసనసాటకో అహోసి, బ్రాహ్మణియాపి ఏకో. ఉభిన్నమ్పి ఏకమేవ పారుపనం, బహి గమనకాలే బ్రాహ్మణో వా బ్రాహ్మణీ వా తం పారుపతి. అథేకదివసం విహారే ధమ్మస్సవనే ఘోసితే బ్రాహ్మణో ఆహ – "భోతి ధమ్మస్సవనం ఘోసితం, కిం దివా ధమ్మస్సవనం గమిస్ససి, ఉదాహు రత్తిం. పారుపనస్స హి అభావేన న సక్కా అమ్హేహి ఏకతో గన్తు"న్తి. బ్రాహ్మణీ, "సామి, అహం దివా గమిస్సామీ"తి సాటకం పారుపిత్వా అగమాసి. బ్రాహ్మణో దివసభాగం గేహే వీతినామేత్వా రత్తిం గన్త్వా సత్థు పురతో నిసిన్నోవ ధమ్మం అస్సోసి. అథస్స సరీరం ఫరమానా పఞ్చవణ్ణా పీతి ఉప్పజ్జి. సో సత్థారం పూజితుకామో హుత్వా "సచే ఇమం సాటకం దస్సామి, నేవ బ్రాహ్మణియా, న మయ్హం పారుపనం భవిస్సతీ"తి చిన్తేసి. అథస్స మచ్ఛేరచిత్తానం సహస్సం ఉప్పజ్జి, పునేకం సద్ధాచిత్తం ఉప్పజ్జి. తం అభిభవిత్వా పున మచ్ఛేరసహస్సం ఉప్పజ్జి. ఇతిస్స బలవమచ్ఛేరం బన్ధిత్వా గణ్హన్తం వియ సద్ధాచిత్తం పటిబాహతియేవ. తస్స "దస్సామి, న దస్సామీ"తి చిన్తేన్తస్సేవ పఠమయామో అపగతో, మజ్ఝిమయామో సమ్పత్తో. తస్మిమ్పి దాతుం నాసక్ఖి. పచ్ఛిమయామే సమ్పత్తే సో చిన్తేసి – "మమ సద్ధాచిత్తేన మచ్ఛేరచిత్తేన చ సద్ధిం యుజ్ఝన్తస్సేవ ద్వే యామా వీతివత్తా, ఇదం మమ ఏత్తకం మచ్ఛేరచిత్తం వడ్ఢమానం చతూహి అపాయేహి సీసం ఉక్ఖిపితుం న దస్సతి, దస్సామి న"న్తి. సో మచ్ఛేరసహస్సం అభిభవిత్వా సద్ధాచిత్తం పురేచారికం కత్వా సాటకం ఆదాయ సత్థు పాదమూలే ఠపేత్వా "జితం మే, జితం మే"తి తిక్ఖత్తుం మహాసద్దమకాసి.

రాజా పసేనది కోసలో ధమ్మం సుణన్తో తం సద్దం సుత్వా "పుచ్ఛథ నం, కిం కిర తేన జిత"న్తి ఆహ. సో రాజపురిసేహి పుచ్ఛితో తమత్థం ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా "దుక్కరం కతం బ్రాహ్మణేన, సఙ్గహమస్స కరిస్సామీ"తి ఏకం సాటకయుగం దాపేసి. సో తమ్పి తథాగతస్సేవ అదాసి. పున రాజా ద్వే చత్తారి అట్ఠ సోళసాతి ద్విగుణం కత్వా దాపేసి. సో తానిపి తథాగతస్సేవ అదాసి. అథస్స రాజా ద్వత్తింస యుగాని దాపేసి. బ్రాహ్మణో "అత్తనో అగ్గహేత్వా లద్ధం లద్ధం విస్సజ్జేసియేవా"తి వాదమోచనత్థం తతో ఏకం యుగం అత్తనో, ఏకం బ్రాహ్మణియాతి ద్వే యుగాని గహేత్వా తింస యుగాని తథాగతస్సేవ అదాసి. రాజా పన తస్మిం సత్తక్ఖత్తుమ్పి దదన్తే పున దాతుకామోయేవ అహోసి. పుబ్బే మహాఏకసాటకో చతుసట్ఠియా సాటకయుగేసు ద్వే అగ్గహేసి, అయం పన ద్వత్తింసాయ లద్ధకాలే ద్వే అగ్గహేసి. రాజా పురిసే ఆణాపేసి – "దుక్కరం భణే బ్రాహ్మణేన కతం, అన్తేపురే మమ ద్వే కమ్బలాని ఆహరాపేయ్యాథా"తి. తే తథా కరింసు. రాజా సతసహస్సగ్ఘనకే ద్వే కమ్బలే దాపేసి. బ్రాహ్మణో "న ఇమే మమ సరీరే ఉపయోగం అరహన్తి, బుద్ధసాసనస్సేవ ఏతే అనుచ్ఛవికా"తి ఏకం కమ్బలం అన్తోగన్ధకుటియం సత్థు సయనస్స ఉపరి వితానం కత్వా బన్ధి, ఏకం అత్తనో ఘరే నిబద్ధం భుఞ్జన్తస్స భిక్ఖునో భత్తకిచ్చట్ఠానే వితానం కత్వా బన్ధి. రాజా సాయన్హసమయే సత్థు సన్తికం గన్త్వా తం కమ్బలం సఞ్జానిత్వా, "భన్తే, కేన పూజా కతా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఏకసాటకేనా"తి వుత్తే "బ్రాహ్మణో మమ పసాదట్ఠానేయేవ పసీదతీ"తి

వత్వా “చత్తారో హత్థీ చత్తారో అస్సే చత్తారి కహాపణసహస్సాని చతస్సో ఇత్థియో చతస్సో దాసియో చత్తారో పురిసే చతురో గామవరే”తి ఏవం యావ సబ్బసతా చత్తారి చత్తారి కత్వా సబ్బచతుక్కం నామ అస్స దాపేసి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “అహో అచ్చరియం చూళేకసాటకస్స కమ్మం, తంముహుత్తమేవ సబ్బచతుక్కం లభి, ఇదాని కతేన కల్యాణకమ్మేన అజ్జమేవ విపాకో దిన్నో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, సచాయం ఏకసాటకో పఠమయామే మయ్హం దాతుం అసక్ఖిస్స, సబ్బసోళసకం అలభిస్స. సచే మజ్ఝిమయామే అసక్ఖిస్స, సబ్బట్ఠకం అలభిస్స . బలవపచ్ఛిమయామే దిన్నత్తా పనేస సబ్బచతుక్కం లభి. కల్యాణకమ్మం కరోన్తేన హి ఉప్పన్నం చిత్తం అహాపేత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ కాతబ్బం. దన్ధం కతం కుసలఞ్హి సమ్పత్తిం దదమానం దన్ధమేవ దదాతి, తస్మా చిత్తుప్పాదసమనన్తరమేవ కల్యాణకమ్మం కాతబ్బ”న్తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౬.“అభిత్థరేథ కల్యాణే, పాపా చిత్తం నివారయే;
దన్ధఞ్హి కరోతో పుఞ్ఞం, పాపస్మిం రమతీ మనో”తి.

తత్థ **అభిత్థరేథాతి** తురితతురితం సీఘసీఘం కరేయ్యాతి అత్థో. గిహినా వా హి “సలాకభత్తదానాదీసు కిఞ్చిదేవ కుసలం కరిస్సామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే యథా అఞ్ఞే ఓకాసం న లభన్తి, ఏవం “అహం పురే, అహం పురే”తి తురితతురితమేవ కాతబ్బం. పబ్బజితేన వా ఉపజ్ఝాయవత్తాదీని కరోన్తేన అఞ్ఞస్స ఓకాసం అదత్వా “అహం పురే, అహం పురే”తి తురితతురితమేవ కాతబ్బం. **పాపా చిత్త**న్తి కాయదుచ్చరితాదిపాపకమ్మతో వా అకుసలచిత్తుప్పాదతో వా సబ్బథామేన చిత్తం **నివారయే. దన్ధఞ్హి కరోతో**తి యో పన “దస్సామి, న దస్సామి సమ్పజ్జిస్సతి ను ఖో మే, నో”తి ఏవం చిక్ఖల్లమగ్గేన గచ్ఛన్తో వియ దన్ధం పుఞ్ఞం కరోతి, తస్స ఏకసాటకస్స వియ మచ్ఛేరసహస్సం పాపం ఓకాసం లభతి. అథస్స **పాపస్మిం రమతీ మనో,** కుసలకమ్మకరణకాలేయేవ హి చిత్తం కుసలే రమతి, తతో ముచ్చిత్వా పాపనిన్నమేవ హోతీతి.

గాథాపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

చూళేకసాటకబ్రాహ్మణవత్థు పఠమం.

౨. సేయ్యసకత్థేరవత్థు

పాపఞ్చే పురిసోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సేయ్యసకత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హి లాళుదాయిత్థేరస్స సద్ధివిహారికో, అత్తనో అనభిరతిం తస్స ఆరోచేత్వా తేన పఠమసఙ్ఘాదిసేసకమ్మే సమాదపితో ఉప్పన్నుప్పన్నాయ అనభిరతియా తం కమ్మమకాసి (పారా. ౨౩౪). సత్థా తస్స కిరియం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “ఏవం కిర త్వం కరోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “కస్మా భారియం కమ్మం అకాసి, అననుచ్ఛవికం మోఘపురిసా”తి నానప్పకారతో గరహిత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేత్వా “ఏవరూపఞ్హి కమ్మం దిట్ఠధమ్మేపి సమ్పరాయేపి దుక్ఖసంవత్తనికమేవ హోతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౭.

“పాపఞ్చే పురిసో కయిరా, న నం కయిరా పునప్పునం;
న తమ్హి ఛన్దం కయిరాథ, దుక్ఖో పాపస్స ఉచ్చయో”తి.

తస్సత్థో – సచే **పురిసో** సకిం పాపకమ్మం కరేయ్య, తఙ్ఖణేయేవ పచ్చవేక్ఖిత్వా “ఇదం అప్పతిరూపం ఓళారిక”న్తి **న నం కయిరా పునప్పునం**. యోపి **తమ్హి** ఛన్దో వా రుచి వా ఉప్పజ్జేయ్య, తమ్పి వినోదేత్వా న కయిరాథేవ. కిం కారణా? **దుక్ఖో పాపస్స ఉచ్చయో**. పాపస్స హి ఉచ్చయో వుడ్ఢి ఇధలోకేపి సమ్పరాయేపి దుక్ఖమేవ ఆవహతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సేయ్యసకత్థేరవత్థు దుతియం.

౩. లాజదేవధీతావత్థు

పుఞ్ఞఞ్చేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాజదేవధీతరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు రాజగహే సముట్ఠితం.

ఆయస్మా హి మహాకస్సపో పిప్ఫలిగుహాయం విహరన్తో ఝానం సమాపజ్జిత్వా సత్తమే దివసే వుట్ఠాయ దిబ్బేన చక్ఖునా భిక్ఖాచారట్ఠానం ఓలోకేన్తో ఏకం సాలిఖేత్తపాలికం ఇత్థిం సాలిసీసాని గహేత్వా లాజే కురుమానం దిస్వా “సద్ధా ను ఖో, అస్సద్ధా”తి వీమంసిత్వా “సద్ధా”తి ఞత్వా “సక్ఖిస్సతి ను ఖో మే సఙ్గహం కాతుం, నో”తి ఉపధారేన్తో “విసారదా కులధీతా మమ సఙ్గహం కరిస్సతి, కత్వా చ పన మహాసమ్పత్తిం లభిస్సతీ”తి ఞత్వా చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ సాలిఖేత్తసమీపేయేవ అట్ఠాసి. కులధీతా థేరం దిస్వావ పసన్నచిత్తా పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా ఫుట్ఠసరీరా “తిట్ఠథ, భన్తే”తి వత్వా లాజే ఆదాయ వేగేన గన్త్వా థేరస్స పత్తే ఆకిరిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్స భాగినీ అస్స”న్తి పత్థనం అకాసి. థేరో “ఏవం హోతూ”తి అనుమోదనమకాసి. సాపి థేరం వన్దిత్వా అత్తనా దిన్నదానం ఆవజ్జమానా నివత్తి. తాయ చ పన కేదారమరియాదాయ గమనమగ్గే ఏకస్మిం బిలే ఘోరవిసో సప్పో నిపజ్జి. సో థేరస్స కాసాయపటిచ్ఛన్నం జఙ్ఘం డంసితుం నాసక్ఖి. ఇతరా దానం ఆవజ్జమానా నివత్తన్తీ తం పదేసం పాపుణి. సప్పో బిలా నిక్ఖమిత్వా తం డంసిత్వా తత్థేవ పాతేసి. సా పసన్నచిత్తేన కాలం కత్వా తావతింసభవనే తింసయోజనికే కనకవిమానే సుత్తప్పబుద్ధా వియ సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితేన తిగావుతేన అత్తభావేన నిబ్బత్తి. సా ద్వాదసయోజనికం ఏకం దిబ్బవత్థం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా అచ్ఛరాసహస్సపరివుతా పుబ్బకమ్మపకాసనత్థాయ సువణ్ణలాజభరితేన ఓలమ్బకేన సువణ్ణసరకేన పటిమణ్డితే విమానద్వారే ఠితా అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా “కిం ను ఖో మే కత్వా అయం సమ్పత్తి లద్ధా”తి దిబ్బేన చక్ఖునా ఉపధారేన్తీ “అయ్యస్స మే మహాకస్సపత్థేరస్స దిన్నలాజనిస్సన్దేన సా లద్ధా”తి అఞ్ఞాసి.

సా ఏవం పరిత్తకేన కమ్మేన ఏవరూపం సమ్పత్తిం లభిత్వా “న దాని మయా పమజ్జితుం వట్టతి, అయ్యస్స వత్తపటివత్తం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం థావరం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పాతోవ కనకమయం సమ్మజ్జనిఞ్చేవ కచవరఛడ్డనకఞ్చ పచ్ఛిం ఆదాయ గన్త్వా థేరస్స పరివేణం సమ్మజ్జిత్వా పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేసి. థేరో తం దిస్వా “కేనచి దహరేన వా సామణేరేన వా వత్తం కతం భవిస్సతీ”తి సల్లక్ఖేసి. సా దుతియదివసేపి తథేవ అకాసి, థేరోపి తథేవ సల్లక్ఖేసి. తతియదివసే పన థేరో తస్సా సమ్మజ్జనిసద్దం సుత్వా తాలచ్ఛిద్దాదీహి చ పవిట్ఠం సరీరోభాసం దిస్వా ద్వారం వివరిత్వా “కో ఏస సమ్మజ్జతీ”తి పుచ్ఛి. “అహం, భన్తే, తుమ్హాకం ఉపట్ఠాయికా లాజదేవధీతా”తి. “నను మయ్హం

ఏవంనామికా ఉపట్ఠాయికా నామ నత్థీ"తి. "అహం, భన్తే, సాలిఖేత్తం రక్ఖమానా లాజే దత్వా పసన్నచిత్తా నివత్తన్తీ సప్పేన దట్ఠా కాలం కత్వా తావతింసదేవలోకే ఉప్పన్నా, మయా అయ్యం నిస్సాయ అయం సమ్పత్తి లద్ధా, ఇదానిపి తుమ్హాకం వత్తపటివత్తం కత్వా 'సమ్పత్తిం థావరం కరిస్సామీ'తి ఆగతామ్హి, భన్తే"తి. "హియ్యోపి పరేపి తయావేతం ఠానం సమ్మజ్జితం, తయావ పానీయభోజనీయం ఉపట్ఠాపిత"న్తి. "ఆమ, భన్తే"తి. "అపేహి దేవధీతే, తయా కతం వత్తం కతంవ హోతు, ఇతో పట్ఠాయ ఇమం ఠానం మా ఆగమీ"తి. "భన్తే, మా మం నాసేథ, తుమ్హాకం వత్తం కత్వా సమ్పత్తిం మే థిరం కాతుం దేథా"తి. "అపేహి దేవధీతే, మా మం అనాగతే చిత్తబీజనిం గహేత్వా నిసిన్నేహి ధమ్మకథికేహి 'మహాకస్సపత్థేరస్స కిర ఏకా దేవధీతా ఆగన్త్వా వత్తపటివత్తం కత్వా పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేసీ'తి వత్తబ్బతం కరి, ఇతో పట్ఠాయ ఇధ మా ఆగమి, పటిక్కమా"తి. సా "మా మం, భన్తే, నాసేథా"తి పునప్పునం యాచియేవ. థేరో "నాయం మమ వచనం సుణాతీ"తి చిన్తేత్వా "తువం పమాణం న జానాసీ"తి అచ్ఛరం పహరి. సా తత్థ సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ, "భన్తే, మయా లద్ధసమ్పత్తిం మా నాసేథ, థావరం కాతుం దేథా"తి రోదన్తీ ఆకాసే అట్ఠాసి.

సత్థా జేతవనే గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తస్సా రోదితసద్దం సుత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా దేవధీతాయ సమ్ముఖే నిసీదిత్వా కథేన్తో వియ "దేవధీతే మమ పుత్తస్స కస్సపస్స సంవరకరణమేవ భారో, పుఞ్ఞత్థికానం పన 'అయం నో అత్థో'తి సల్లక్ఖేత్వా పుఞ్ఞకరణమేవ భారో. పుఞ్ఞకరణఞ్హి ఇధ చేవ సమ్పరాయే చ సుఖమేవా"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౮."పుఞ్ఞఞ్చే పురిసో కయిరా, కయిరా నం పునప్పునం;
తమ్హి ఛన్దం కయిరాథ, సుఖో పుఞ్ఞస్స ఉచ్చయో"తి.

తస్సత్థో – సచే **పురిసో పుఞ్ఞం** కరేయ్య, "ఏకవారం మే పుఞ్ఞం కతం, అలం ఏత్తావతా"తి అనోరమిత్వా **పునప్పునం** కరోథేవ. తస్స అకరణక్ఖణేపి **తమ్హి** పుఞ్ఞే **ఛన్దం** రుచిం ఉస్సాహం కరోథేవ. కిం కారణా? **సుఖో పుఞ్ఞస్స ఉచ్చయో**. పుఞ్ఞస్స హి ఉచ్చయో వుడ్ఢి ఇధలోకపరలోకసుఖావహనతో సుఖోతి.

దేసనావసానే దేవధీతా పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే ఠితావ సోతాపత్తిఫలం పాపుణీతి.

లాజదేవధీతావత్థు తతియం.

౪. అనాథపిణ్డికసేట్ఠివత్థు

పాపోపి పస్సతీ భద్రన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి.

అనాథపిణ్డికో హి విహారమేవ ఉద్దిస్స చతుపణ్ణాసకోటిధనం బుద్ధసాసనే వికిరిత్వా సత్థరి జేతవనే విహరన్తే దేవసికం తీణి మహాఉపట్ఠానాని గచ్ఛతి, గచ్ఛన్తో చ "కిం ను ఖో ఆదాయ ఆగతోతి సామణేరా వా దహరా వా హత్థమ్పి మే ఓలోకేయ్యు"న్తి తుచ్ఛహత్థో నామ న గతపుబ్బో. పాతోవ గచ్ఛన్తో యాగుం గాహాపేత్వావ గచ్ఛతి, కతపాతరాసో సప్పినవనీతాదీని భేసజ్జాని. సాయన్హసమయే మాలాగన్ధవిలేపనవత్థాదీని గాహాపేత్వా గచ్ఛతి. ఏవం నిచ్చకాలమేవ దివసే దివసే దానం దత్వా సీలం రక్ఖతి. అపరభాగే ధనం పరిక్ఖయం గచ్ఛతి. వోహారూపజీవినోపిస్స హత్థతో అట్ఠారసకోటిధనం ఇణం

గణ్హింసు, కులసన్తకాపిస్స అట్ఠారసహిరఞ్ఞకోటియో, నదీతీరే నిదహిత్వా ఠపితా ఉదకేన కూలే భిన్నే మహాసముద్దం పవిసింసు. ఏవమస్స అనుపుబ్బేన ధనం పరిక్ఖయం అగమాసి. సో ఏవంభూతోపి సఙ్ఘస్స దానం దేతియేవ, పణీతం పన కత్వా దాతుం న సక్కోతి.

సో ఏకదివసం సత్థారా “దీయతి పన తే, గహపతి, కులే దాన”న్తి వుత్తే “దీయతి, భన్తే, తఞ్చ ఖో కణాజకం బిలఙ్గదుతియ”న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా, “గహపతి, ‘లూఖం దానం దేమీ’తి మా చిన్తయి. చిత్తస్మిఞ్హి పణీతే బుద్ధాదీనం దిన్నదానం లూఖం నామ నత్థి, అపిచ త్వం అట్ఠన్నం అరియపుగ్గలానం దానం దేసి, అహం పన వేలామకాలే సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహాదానం పవత్తయమానోపి తిసరణగతమ్పి కఞ్చి నాలత్థం, దక్ఖిణేయ్యా నామ ఏవం దుల్లభా. తస్మా ‘లూఖం మే దాన’న్తి మా చిన్తయీ”తి వత్వా **వేలామసుత్త**మస్స (అ. ని. ౯.౨౦) కథేసి. అథస్స ద్వారకోట్ఠకే అధివత్థా దేవతా సత్థరి చేవ సత్థుసావకేసు చ గేహం పవిసన్తేసు తేసం తేజేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ, “యథా ఇమే ఇమం గేహం న పవిసన్తి, తథా గహపతిం పరిభిన్దిస్సామీ”తి తం వత్తుకామాపి ఇస్సరకాలే కిఞ్చి వత్తుం నాసక్ఖి, ఇదాని “పనాయం దుగ్గతో గణ్హిస్సతి మే వచన”న్తి రత్తిభాగే సేట్ఠిస్స సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. అథ సేట్ఠి నం దిస్వా “కో ఏసో”తి ఆహ. అహం తే మహాసేట్ఠి చతుత్థద్వారకోట్ఠకే అధివత్థా దేవతా, తుయ్హం ఓవాదదానత్థాయ ఆగతాతి. తేన హి ఓవదేహీతి. మహాసేట్ఠి తయా పచ్ఛిమకాలం అనోలోకేత్వావ సమణస్స గోతమస్స సాసనే బహుం ధనం విప్పకిణ్ణం, ఇదాని దుగ్గతో హుత్వాపి తం న ముఞ్చసియేవ, ఏవం వత్తమానో కతిపాహేనేవ ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి న లభిస్ససి , కిం తే సమణేన గోతమేన, అతిపరిచ్చాగతో ఓరమిత్వా కమ్మన్తే పయోజేన్తో కుటుమ్బం సణ్ఠాపేహీతి. అయం మే తయా దిన్నఓవాదోతి. ఆమ, సేట్ఠీతి. గచ్ఛ, నాహం తాదిసీనం సతేనపి సహస్సేనపి సతసహస్సేనపి సక్కా కమ్పేతుం, అయుత్తం తే వుత్తం, కం తయా మమ గేహే వసమానాయ, సీఘం సీఘం మే ఘరా నిక్ఖమాహీతి. సా సోతాపన్నస్స అరియసావకస్స వచనం సుత్వా ఠాతుం అసక్కోన్తీ దారకే ఆదాయ నిక్ఖమి, నిక్ఖమిత్వా చ పన అఞ్ఞత్థ వసనట్ఠానం అలభమానా “సేట్ఠిం ఖమాపేత్వా తత్థేవ వసిస్సామీ”తి నగరపరిగ్గాహకం దేవపుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనా కతాపరాధం ఆచిక్ఖిత్వా “ఏహి, మం సేట్ఠిస్స సన్తికం నేత్వా ఖమాపేత్వా వసనట్ఠానం దాపేహీ”తి ఆహ. సో “అయుత్తం తయా వుత్తం, నాహం తస్స సన్తికం గన్తుం ఉస్సహామీ”తి తం పటిక్ఖిపి. సా చతున్నం మహారాజానం సన్తికం గన్త్వా తేహిపి పటిక్ఖిత్తా సక్కం దేవరాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా, “అహం, దేవ, వసనట్ఠానం అలభమానా దారకే హత్థేన గహేత్వా అనాథా విచరామి, వసనట్ఠానం మే దాపేహీ”తి సుట్ఠుతరం యాచి.

అథ నం సో “అహమ్పి తవ కారణా సేట్ఠిం వత్తుం న సక్ఖిస్సామి, ఏకం పన తే ఉపాయం కథేస్సామీ”తి ఆహ. సాధు, దేవ, కథేహీతి. గచ్ఛ, సేట్ఠినో ఆయుత్తకవేసం గహేత్వా సేట్ఠిస్స హత్థతో పణ్ణం ఆరోపేత్వా వోహారూపజీవీహి గహితం అట్ఠారసకోటిధనం అత్తనో ఆనుభావేన సోధేత్వా తుచ్ఛగబ్భే పూరేత్వా మహాసముద్దం పవిట్ఠం అట్ఠారసకోటిధనం అత్థి, అఞ్ఞమ్పి అసుకట్ఠానే నామ అస్సామికం అట్ఠారసకోటిధనం అత్థి, తం సబ్బం సంహరిత్వా తస్స తుచ్ఛగబ్భే పూరేత్వా దణ్డకమ్మం కత్వా ఖమాపేహీతి. సా “సాధు, దేవా”తి వుత్తనయేనేవ తం సబ్బం కత్వా పున తస్స సిరిగబ్భం ఓభాసయమానా ఆకాసే ఠత్వా “కో ఏసో”తి వుత్తే అహం తే చతుత్థద్వారకోట్ఠకే అధివత్థా అన్ధబాలదేవతా, మయా అన్ధబాలతాయ యం తుమ్హాకం సన్తికే కథితం, తం మే ఖమథ. సక్కస్స హి మే వచనేన చతుపణ్ణాసకోటిధనం సంహరిత్వా తుచ్ఛగబ్భపూరణం దణ్డకమ్మం కతం, వసనట్ఠానం అలభమానా కిలమామీతి. అనాథపిణ్డికో చిన్తేసి – “అయం దేవతా ‘దణ్డకమ్మఞ్చ మే కత’న్తి వదతి, అత్తనో చ దోసం పటిజానాతి, సమ్మాసమ్బుద్ధస్స నం దస్సేస్సామీ”తి. సో తం సత్థు సన్తికం

నేత్వా తాయ కతకమ్మం సబ్బం ఆరోచేసి. దేవతా సత్థు పాదేసు సిరసా నిపతిత్వా, “భన్తే, యం మయా అన్ధబాలతాయ తుమ్హాకం గుణే అజానిత్వా పాపకం వచనం వుత్తం, తం మే ఖమథా”తి సత్థారం ఖమాపేత్వా మహాసేట్ఠిం ఖమాపేసి. సత్థా కల్యాణపాపకానం కమ్మానం విపాకవసేన సేట్ఠిఞ్చేవ దేవతఞ్చ ఓవదన్తో “ఇధ, గహపతి, పాపపుగ్గలోపి యావ పాపం న పచ్చతి, తావ భద్రమ్పి పస్సతి. యదా పనస్స పాపం పచ్చతి, తదా పాపమేవ పస్సతి. భద్రపుగ్గలోపి యావ భద్రం న పచ్చతి, తావ పాపాని పస్సతి. యదా పనస్స భద్రం పచ్చతి, తదా భద్రమేవ పస్సతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౧౯.“పాపోపి పస్సతీ భద్రం, యావ పాపం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతీ పాపం, అథ పాపో పాపాని పస్సతి.

౧౨౦.“భద్రోపి పస్సతీ పాపం, యావ భద్రం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతీ భద్రం, అథ భద్రో భద్రాని పస్సతీ”తి.

తత్థ **పాపో**తి కాయదుచ్చరితాదినా పాపకమ్మేన యుత్తపుగ్గలో. సోపి హి పురిమసుచరితానుభావేన నిబ్బత్తం సుఖం అనుభవమానో **భద్రమ్పి పస్సతి. యావ పాపం న పచ్చతీ**తి యావస్స తం పాపకమ్మం దిట్ఠధమ్మే వా సమ్పరాయే వా విపాకం న దేతి. **యదా** పనస్స తం దిట్ఠధమ్మే వా సమ్పరాయే వా విపాకం దేతి, **అథ** దిట్ఠధమ్మే వివిధా కమ్మకారణా, సమ్పరాయే చ అపాయదుక్ఖం అనుభోన్తో సో **పాపో పాపానియేవ పస్సతి**. దుతియగాథాయపి కాయసుచరితాదినా భద్రకమ్మేన యుత్తో **భద్రో**. సోపి హి పురిమదుచ్చరితానుభావేన నిబ్బత్తం దుక్ఖం అనుభవమానో **పాపం పస్సతి. యావ భద్రం న పచ్చతీ**తి యావస్స తం భద్రం కమ్మం దిట్ఠధమ్మే వా సమ్పరాయే వా విపాకం న దేతి. **యదా** పన తం విపాకం దేతి, **అథ** దిట్ఠధమ్మే లాభసక్కారాదిసుఖం, సమ్పరాయే చ దిబ్బసమ్పత్తిసుఖం అనుభవమానో సో **భద్రో భద్రానియేవ పస్సతీ**తి.

దేసనావసానే సా దేవతా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అనాథపిణ్డికసేట్ఠివత్థు చతుత్థం.

౫. అసఞ్ఞతపరిక్ఖారభిక్ఖువత్థు

మావమఞ్ఞేథ పాపస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అసఞ్ఞతపరిక్ఖారం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర యం కిఞ్చి మఞ్చపీఠాదిభేదం పరిక్ఖారం బహి పరిభుఞ్జిత్వా తత్థేవ ఛడ్డేతి. పరిక్ఖారో వస్సేనపి ఆతపేనపి ఉపచికాదీహిపి వినస్సతి. సో భిక్ఖూహి “నను, ఆవుసో, పరిక్ఖారో నామ పటిసామితబ్బో”తి వుత్తే “అప్పకం మయా కతం, ఆవుసో, ఏతం, న ఏతస్స చిత్తం అత్థి, న పిత్త”న్తి వత్వా తథేవ కరోతి. భిక్ఖూ తస్స కిరియం సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఏవం కరోసీ”తి పుచ్ఛి. సో సత్థారా పుచ్ఛితోపి “కిం ఏతం భగవా అప్పకం మయా కతం, న తస్స చిత్తం అత్థి, నాస్స పిత్త”న్తి తథేవ అవమఞ్ఞన్తో ఆహ. అథ నం సత్థా “భిక్ఖూహి ఏవం కాతుం న వట్టతి, పాపకమ్మం నామ ‘అప్పక’న్తి న అవమఞ్ఞితబ్బం. అజ్ఝోకాసే ఠపితఞ్హి వివటముఖం భాజనం దేవే వస్సన్తే కిఞ్చాపి

ఏకబిన్దునా న పూరతి, పునప్పునం వస్సన్తే పన పూరతేవ, ఏవమేవం పాపం కరోన్తో పుగ్గలో అనుపుబ్బేన మహన్తం పాపరాసిం కరోతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౧.“మావమఞ్ఞేథ పాపస్స, న మన్దం ఆగమిస్సతి;
ఉదబిన్దునిపాతేన, ఉదకుమ్భోపి పూరతి;
బాలో పూరతి పాపస్స, థోకం థోకమ్పి ఆచిన”న్తి.

తత్థ **మావమఞ్ఞేథా**తి న అవజానేయ్య. **పాపస్సా**తి పాపం. **న మన్దం ఆగమిస్సతీ**తి “అప్పమత్తకం మే పాపకం కతం, కదా ఏతం విపచ్చిస్సతీ"తి ఏవం పాపం నావజానేయ్యాతి అత్థో. **ఉదకుమ్భోపీ**తి దేవే వస్సన్తే ముఖం వివరిత్వా ఠపితం యం కిఞ్చి కులాలభాజనం యథా తం ఏకేకస్సాపి ఉదకబిన్దునో నిపాతేన అనుపుబ్బేన **పూరతి**, ఏవం బాలపుగ్గలో థోకం థోకమ్పి పాపం ఆచినన్తో కరోన్తో వడ్ఢేన్తో **పాపస్స పూరతియేవా**తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. సత్థాపి “అజ్ఝోకాసే సేయ్యం సన్థరిత్వా పటిపాకతికం అకరోన్తో ఇమం నామ ఆపత్తిమాపజ్జతీ"తి (పాచి. ౧౦౮-౧౧౦) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసీతి.

అసఞ్ఞతపరిక్ఖారభిక్ఖువత్థు పఞ్చమం.

౬. బిళాలపాదకసేట్ఠివత్థు

మావమఞ్ఞేథ పుఞ్ఞస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బిళాలపాదకసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సావత్థివాసినో వగ్గబన్ధనేన బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దేన్తి. అథేకదివసం సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో ఏవమాహ –

> “ఉపాసకా ఇధేకచ్చో అత్తనావ దానం దేతి, పరం న సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే భోగసమ్పదం లభతి, నో పరివారసమ్పదం. ఏకచ్చో అత్తనా దానం న దేతి, పరం సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే పరివారసమ్పదం లభతి, నో భోగసమ్పదం. ఏకచ్చో అత్తనా చ న దేతి, పరఞ్చ న సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే నేవ భోగసమ్పదం లభతి, న పరివారసమ్పదం, విఘాసాదో హుత్వా విచరతి. ఏకచ్చో అత్తనా చ దేతి, పరఞ్చ సమాదపేతి. సో నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే భోగసమ్పదఞ్చేవ లభతి, పరివారసమ్పదఞ్చా"తి.

అథేకో పణ్డితపురిసో తం ధమ్మదేసనం సుత్వా “అహో అచ్ఛరియమిదం కారణం, అహం దాని ఉభయసమ్పత్తిసంవత్తనికం కమ్మం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఉట్ఠాయ గమనకాలే ఆహ – “భన్తే, స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథా"తి. కిత్తకేహి పన తే భిక్ఖూహి అత్థోతి? సబ్బభిక్ఖూహి, భన్తేతి. సత్థా అధివాసేసి . సోపి గామం పవిసిత్వా, “అమ్మతాతా, మయా స్వాతనాయ బుద్ధప్పముఖో భిక్ఖుసఙ్ఘో నిమన్తితో, యో యత్తకానం భిక్ఖూనం సక్కోతి, సో తత్తకానం యాగుఆదీనం అత్థాయ తణ్డులాదీని దేతు, ఏకస్మిం ఠానే పచాపేత్వా దానం దస్సామా"తి ఉగ్ఘోసేన్తో విచరి.

అథ నం ఏకో సేట్ఠి అత్తనో ఆపణద్వారం సమ్పత్తం దిస్వా “అయం అత్తనో పహోనకే భిక్ఖూ అనిమన్తేత్వా పన సకలగామం సమాదపేన్తో విచరతీ”తి కుజ్ఝిత్వా “తయా గహితభాజనం ఆహరా”తి తీహి అఙ్గులీహి గహేత్వా థోకే తణ్డులే అదాసి, తథా ముగ్గే, తథా మాసేతి. సో తతో పట్ఠాయ **బిళాలపాదకసేట్ఠి** నామ జాతో, సప్పిఫాణితాదీని దేన్తోపి కరణ్డం కుటే పక్ఖిపిత్వా ఏకతో కోణం కత్వా బిన్దుం బిన్దుం పగ్ఘరాయన్తో థోకథోకమేవ అదాసి. ఉపాసకో అవసేసేహి దిన్నం ఏకతో కత్వా ఇమినా దిన్నం విసుంయేవ అగ్గహేసి. సో సేట్ఠి తస్స కిరియం దిస్వా “కిం ను ఖో ఏస మయా దిన్నం విసుం గణ్హాతీ”తి చిన్తేత్వా తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో ఏకం చూళుపట్ఠాకం పహిణి “గచ్ఛ, యం ఏస కరోతి, తం జానాహీ”తి. సో గన్త్వా “సేట్ఠిస్స మహప్ఫలం హోతూ”తి యాగుభత్తపూవానం అత్థాయ ఏకం ద్వే తణ్డులే పక్ఖిపిత్వా ముగ్గమాసేపి తేలఫాణితాదిబిన్దూనిపి సబ్బభాజనేసు పక్ఖిపి. చూళుపట్ఠాకో గన్త్వా సేట్ఠిస్స ఆరోచేసి . తం సుత్వా సేట్ఠి చిన్తేసి – “సచే మే సో పరిసమజ్ఝే అవణ్ణం భాసిస్సతి, మమ నామే గహితమత్తేయేవ నం పహరిత్వా మారేస్సామీ”తి నివాసనన్తరే ఛురికం బన్ధిత్వా పునదివసే గన్త్వా భత్తగ్గే అట్ఠాసి. సో పురిసో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా భగవన్తం ఆహ – “భన్తే, మయా మహాజనం సమాదపేత్వా ఇమం దానం దిన్నం, తత్థ సమాదపితమనుస్సా అత్తనో అత్తనో బలేన బహూనిపి థోకానిపి తణ్డులాదీని అదంసు, తేసం సబ్బేసం మహప్ఫలం హోతూ”తి. తం సుత్వా సో సేట్ఠి చిన్తేసి – “అహం ‘అసుకేన నామ అచ్ఛరాయ గణ్హిత్వా తణ్డులాదీని దిన్నానీ’తి మమ నామే గహితమత్తే ఇమం మారేస్సామీ’తి ఆగతో, అయం పన సబ్బసఙ్గాహికం కత్వా ‘యేహిపి నాళిఆదీహి మినిత్వా దిన్నం, యేహిపి అచ్ఛరాయ గహేత్వా దిన్నం, సబ్బేసం మహప్ఫలం హోతూ’తి వదతి. సచాహం ఏవరూపం న ఖమాపేస్సామి, దేవదణ్డో మమ మత్థకే పతిస్సతీ”తి. సో తస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా “ఖమాహి మే, సామీ”తి ఆహ. “కిం ఇద”న్తి చ తేన వుత్తే సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. తం కిరియం దిస్వా సత్థా “కిం ఇద”న్తి దానవేయ్యావటికం పుచ్ఛి. సో అతీతదివసతో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా “ఏవం కిర సేట్ఠీ”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే, “ఉపాసక, పుఞ్ఞం నామ ‘అప్పక’న్తి న అవమఞ్ఞితబ్బం, మాదిసస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా ‘అప్పక’న్తి న అవమఞ్ఞితబ్బం. పణ్డితమనుస్సా హి పుఞ్ఞం కరోన్తా వివటభాజనం వియ ఉదకేన అనుక్కమేన పుఞ్ఞేన పూరన్తియేవా”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౨.“మావమఞ్ఞేథ పుఞ్ఞస్స, న మన్దం ఆగమిస్సతి;
ఉదబిన్దునిపాతేన, ఉదకుమ్భోపి పూరతి;
ధీరో పూరతి పుఞ్ఞస్స, థోకం థోకమ్పి ఆచిన”న్తి.

తస్సత్థో – పణ్డితమనుస్సో పుఞ్ఞం కత్వా “అప్పకమత్తం మయా కతం, **న మన్దం** విపాకవసేన **ఆగమిస్సతి,** ఏవం పరిత్తకం కమ్మం కహం మం దక్ఖిస్సతి, అహం వా తం కహం దక్ఖిస్సామి, కదా ఏతం విపచ్చిస్సతీ”తి ఏవం పుఞ్ఞం **మావమఞ్ఞేథ** న అవజానేయ్య. యథా హి నిరన్తరం **ఉదబిన్దునిపాతేన** వివరిత్వా ఠపితం కులాలభాజనం **పూరతి,** ఏవం **ధీరో** పణ్డితపురిసో **థోకం థోకమ్పి** పుఞ్ఞం ఆచినన్తో **పుఞ్ఞస్స పూరతీ**తి.

దేసనావసానే సో సేట్ఠి సోతాపత్తిఫలం పాపుణి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

బిళాలపాదకసేట్ఠివత్థు ఛట్ఠం.

౭. మహాధనవాణిజవత్థు

వాణిజోవాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాధనవాణిజం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర వాణిజస్స గేహే పఞ్చసతా చోరా ఓతారం గవేసమానా ఓతారం న లభింసు. అపరేన సమయేన వాణిజో పఞ్చ సకటసతాని భణ్డస్స పూరేత్వా భిక్ఖూనం ఆరోచాపేసి – “అహం అసుకట్ఠానం నామ వాణిజ్జత్థాయ గచ్ఛామి, యే, అయ్యా, తం ఠానం గన్తుకామా, తే నిక్ఖమన్తు, మగ్గే భిక్ఖాయ న కిలమిస్సన్తీ”తి. తం సుత్వా పఞ్చసతా భిక్ఖూ తేన సద్ధిం మగ్గం పటిపజ్జింసు. తేపి చోరా “సో కిర వాణిజో నిక్ఖన్తో”తి గన్త్వా అటవియం అట్ఠంసు. వాణిజోపి గన్త్వా అటవిముఖే ఏకస్మిం గామే వాసం కత్వా ద్వే తయోపి దివసే గోణసకటాదీని సంవిదహి, తేసం పన భిక్ఖూనం నిబద్ధం భిక్ఖం దేతియేవ. చోరా తస్మిం అతిచిరాయన్తే “గచ్ఛ, తస్స నిక్ఖమనదివసం ఞత్వా ఏహీ”తి ఏకం పురిసం పహిణింసు. సో తం గామం గన్త్వా ఏకం సహాయకం పుచ్ఛి – “కదా వాణిజో నిక్ఖమిస్సతీ”తి. సో “ద్వీహతీహచ్చయేనా”తి వత్వా “కిమత్థం పన పుచ్ఛసీ”తి ఆహ. అథస్స సో “మయం పఞ్చసతా చోరా ఏతస్సత్థాయ అటవియం ఠితా”తి ఆచిక్ఖి. ఇతరో “తేన హి గచ్ఛ, సీఘం నిక్ఖమిస్సతీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా, “కిం ను ఖో చోరే వారేమి, ఉదాహు వాణిజ”న్తి చిన్తేత్వా, “కిం మే చోరేహి, వాణిజం నిస్సాయ పఞ్చసతా భిక్ఖూ జీవన్తి, వాణిజస్స సఞ్ఞం దస్సామీ”తి సో తస్స సన్తికం గన్త్వా “కదా గమిస్సథా”తి పుచ్ఛిత్వా “తతియదివసే”తి వుత్తే మయ్హం వచనం కరోథ, అటవియం కిర తుమ్హాకం అత్థాయ పఞ్చసతా చోరా ఠితా, మా తావ గమిత్థాతి. త్వం కథం జానాసీతి? తేసం అన్తరే మమ సహాయో అత్థి, తస్స మే కథాయ ఞాతన్తి. “తేన హి ‘కిం మే ఏత్తో గతేనా’తి నివత్తిత్వా గేహమేవ గమిస్సామీ”తి ఆహ. తస్మిం చిరాయన్తే పున తేహి చోరేహి పేసితో పురిసో ఆగన్త్వా తం సహాయకం పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా “నివత్తిత్వా గేహమేవ కిర గమిస్సతీ”తి గన్త్వా చోరానం ఆరోచేసి. తం సుత్వా చోరా తతో నిక్ఖమిత్వా ఇతరస్మిం మగ్గే అట్ఠంసు, తస్మిం చిరయన్తే పునపి తే చోరా తస్స సన్తికం పురిసం పేసేసుం. సో తేసం తత్థ ఠితభావం ఞత్వా పున వాణిజస్స ఆరోచేసి. వాణిజో “ఇధాపి మే వేకల్లం నత్థి, ఏవం సన్తే నేవ ఏత్తో గమిస్సామి, న ఇతో, ఇధేవ భవిస్సామీ”తి భిక్ఖూనం సన్తికం గన్త్వా ఆహ – “భన్తే, చోరా కిర మం విలుమ్పితుకామా మగ్గే ఠితా, ‘పున నివత్తిస్సతీ’తి సుత్వా ఇతరస్మిం మగ్గే ఠితా, అహం ఏత్తో వా ఇతో వా అగన్త్వా థోకం ఇధేవ భవిస్సామి, భదన్తా ఇధేవ వసితుకామా వసన్తు, గన్తుకామా అత్తనో రుచిం కరోన్తూ”తి. భిక్ఖూ “ఏవం సన్తే మయం నివత్తిస్సామా”తి వాణిజం ఆపుచ్ఛిత్వా పునదేవ సావత్థిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా “కిం, భిక్ఖవే, మహాధనవాణిజేన సద్ధిం న గమిత్థా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే, మహాధనవాణిజస్స విలుమ్పనత్థాయ ద్వీసుపి మగ్గేసు చోరా పరియుట్ఠింసు, తేన సో తత్థేవ ఠితో, మయం పన తం ఆపుచ్ఛిత్వా ఆగతా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, మహాధనవాణిజో చోరానం అత్థితాయ మగ్గం పరివజ్జతి, జీవితుకామో వియ పురిసో హలాహలం విసం పరివజ్జేతి, భిక్ఖునాపి ‘తయో భవా చోరేహి పరియుట్ఠితమగ్గసదిసా’తి ఞత్వా పాపం పరివజ్జేతుం వట్టతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౩.“వాణిజోవ భయం మగ్గం, అప్పసత్థో మహద్ధనో;
విసం జీవితుకామోవ, పాపాని పరివజ్జయే”తి.

తత్థ **భయ**న్తి భాయితబ్బం, చోరేహి పరియుట్ఠితత్తా సప్పటిభయన్తి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా మహాధనవాణిజో **అప్పసత్థో** సప్పటిభయం **మగ్గం,** యథా చ **జీవితుకామో** హలాహలం **విసం** పరివజ్జేతి, ఏవం పణ్డితో భిక్ఖు అప్పమత్తకానిపి **పాపాని** పరివజ్జేయ్యాతి.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు, సమ్పత్తమహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

మహాధనవాణిజవత్థు సత్తమం.

౮. కుక్కుటమిత్తనేసాదవత్థు

పాణిమ్హి చేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో కుక్కుటమిత్తం నామ నేసాదం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజగహే కిర ఏకా సేట్ఠిధీతా వయప్పత్తా సత్తభూమికపాసాదస్స ఉపరి సిరిగబ్భే ఆరక్ఖణత్థాయ ఏకం పరిచారికం దత్వా మాతాపితూహి వాసియమానా ఏకదివసం సాయన్హసమయే వాతపానేన అన్తరవీథిం ఓలోకేన్తీ పఞ్చ పాససతాని పఞ్చ సూలసతాని ఆదాయ మిగే వధిత్వా జీవమానం ఏకం కుక్కుటమిత్తం నామ నేసాదం పఞ్చ మిగసతాని వధిత్వా తేసం మంసేన మహాసకటం పూరేత్వా సకటధురే నిసీదిత్వా మంసవిక్కిణనత్థాయ నగరం పవిసన్తం దిస్వా తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా పరిచారికాయ హత్థే పణ్ణాకారం దత్వా "గచ్ఛ, ఏతస్స పణ్ణాకారం దత్వా గమనకాలం ఞత్వా ఏహీ"తి పేసేసి. సా గన్త్వా తస్స పణ్ణాకారం దత్వా పుచ్ఛి – "కదా గమిస్ససీ"తి? సో "అజ్జ మంసం విక్కిణిత్వా పాతోవ అసుకద్వారేన నామ నిక్ఖమిత్వా గమిస్సామీ"తి ఆహ. సా తేన కథితకథం సుత్వా ఆగన్త్వా తస్సా ఆరోచేసి. సేట్ఠిధీతా అత్తనా గహేతబ్బయుత్తకం వత్థాభరణజాతం సంవిదహిత్వా పాతోవ మలినవత్థం నివాసేత్వా కుటం ఆదాయ దాసీహి సద్ధిం ఉదకతిత్థం గచ్ఛన్తీ వియ నిక్ఖమిత్వా తం ఠానం గన్త్వా తస్సాగమనం ఓలోకేన్తీ అట్ఠాసి. సోపి పాతోవ సకటం పాజేన్తో నిక్ఖమి. సా తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో పాయాసి. సో తం దిస్వా "అహం తం 'అసుకస్స నామ ధీతా'తి న జానామి, మా మం అనుబన్ధి, అమ్మా"తి ఆహ. న మం త్వం పక్కోససి, అహం అత్తనో ధమ్మతాయ ఆగచ్ఛామి, త్వం తుణ్హీ హుత్వా అత్తనో సకటం పాజేహీతి. సో పునప్పునం తం నివారేతియేవ. అథ నం సా ఆహ – "సామి, సిరీ నామ అత్తనో సన్తికం ఆగచ్ఛన్తీ నివారేతుం న వట్టతీ"తి. సో తస్సా నిస్సంసయేన ఆగమనకారణం ఞత్వా తం సకటం ఆరోపేత్వా అగమాసి. తస్సా మాతాపితరో ఇతో చితో చ పరియేసాపేత్వా అపస్సన్తా "మతా భవిస్సతీ"తి మతకభత్తం కరింసు. సాపి తేన సద్ధిం సంవాసమన్వాయ పటిపాటియా సత్త పుత్తే విజాయిత్వా తే వయప్పత్తే ఘరబన్ధనేన బన్ధి.

అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో కుక్కుటమిత్తం సపుత్తం ససుణిసం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా, "కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఉపధారేన్తో తేసం పన్నరసన్నమ్పి సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా పాతోవ పత్తచీవరం ఆదాయ తస్స పాసట్ఠానం అగమాసి . తం దివసం పాసే బద్ధో ఏకమిగోపి నాహోసి. సత్థా తస్స పాసమూలే పదవలఞ్జం దస్సేత్వా పురతో ఏకస్స గుమ్బస్స హేట్ఠా ఛాయాయం నిసీది. కుక్కుటమిత్తో పాతోవ ధనుం ఆదాయ పాసట్ఠానం గన్త్వా ఆదితో పట్ఠాయ పాసే ఓలోకయమానో పాసే బద్ధం ఏకమ్పి మిగం అదిస్వా సత్థు పదవలఞ్జం అద్దస. అథస్స ఏతదహోసి – "కో మయ్హం బద్ధమిగే మోచేన్తో విచరతీ"తి. సో సత్థరి ఆఘాతం బన్ధిత్వా గచ్ఛన్తో గుమ్బమూలే నిసిన్నం సత్థారం దిస్వా, "ఇమినా మమ మిగా మోచితా భవిస్సన్తి, మారేస్సామి న"న్తి ధనుం ఆకడ్ఢి. సత్థా ధనుం ఆకడ్ఢితుం దత్వా విస్సజ్జేతుం నాదాసి. సో సరం విస్సజ్జేతుమ్పి ఓరోపేతుమ్పి అసక్కోన్తో ఫాసుకాహి భిజ్జన్తీహి వియ ముఖతో ఖేళేన పగ్ఘరన్తేన కిలన్తరూపో అట్ఠాసి. అథస్స పుత్తా గేహం గన్త్వా "పితా నో చిరాయతి, కిం ను ఖో ఏత"న్తి వత్వా "గచ్ఛథ, తాతా, పితు సన్తిక"న్తి మాతరా పేసితా ధనూని ఆదాయ గన్త్వా పితరం తథాఠితం దిస్వా "అయం నో పితు

పచ్చామిత్తో భవిస్సతీ"తి సత్తపి జనా ధనూని ఆకడ్ఢిత్వా బుద్ధానుభావేన యథా నేసం పితా ఠితో, తథేవ అట్ఠంసు. అథ నేసం మాతా "కిం ను ఖో మే పుత్తాపి చిరాయన్తీ"తి వత్వా సత్తహి సుణిసాహి సద్ధిం గన్త్వా తే తథాఠితే దిస్వా "కస్స ను ఖో ఇమే ధనూని ఆకడ్ఢిత్వా ఠితా"తి ఓలోకేన్తీ సత్థారం దిస్వా బాహా పగ్గయ్హ – "మా మే పితరం నాసేథ, మా మే పితరం నాసేథా"తి మహాసద్దమకాసి. కుక్కుటమిత్తో తం సద్దం సుత్వా చిన్తేసి – "నట్ఠో వతమ్హి, ససురో కిర మే ఏస, అహో మయా భారియం కమ్మం కత"న్తి. పుత్తాపిస్స "అయ్యకో కిర నో ఏస, అహో భారియం కమ్మం కత"న్తి చిన్తయింసు. కుక్కుటమిత్తో "అయం ససురో మే"తి మేత్తచిత్తం ఉపట్ఠపేసి, పుత్తాపిస్స "అయ్యకో నో"తి మేత్తచిత్తం ఉపట్ఠపేసుం. అథ తే నేసం మాతా సేట్ఠిధీతా "ఖిప్పం ధనూని ఛడ్డేత్వా పితరం మే ఖమాపేథా"తి ఆహ.

సత్థా తేసం ముదుచిత్తతం ఞత్వా ధనుం ఓతారేతుం అదాసి. తే సబ్బే సత్థారం వన్దిత్వా "ఖమథ నో, భన్తే"తి ఖమాపేత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. అథ నేసం సత్థా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. దేసనావసానే కుక్కుటమిత్తో సద్ధిం పుత్తేహి చేవ సుణిసాహి చ అత్తపఞ్చదసమో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థా పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం విహారం అగమాసి. అథ నం ఆనన్దత్థేరో పుచ్ఛి – "భన్తే, కహం గమిత్థా"తి. కుక్కుటమిత్తస్స సన్తికం , ఆనన్దాతి. పాణాతిపాతకమ్మస్స వో, భన్తే, అకారకో కతోతి. ఆమానన్ద, సో అత్తపఞ్చదసమో అచలసద్ధాయ పతిట్ఠాయ తీసు రతనేసు నిక్కఙ్ఖో హుత్వా పాణాతిపాతకమ్మస్స అకారకో జాతోతి. భిక్ఖూ ఆహంసు – "నను, భన్తే, భరియాపిస్స అత్థీ"తి. ఆమ, భిక్ఖవే, సా కులగేహే కుమారికా హుత్వా సోతాపత్తిఫలం పత్తాతి. భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "కుక్కుటమిత్తస్స కిర భరియా కుమారికకాలే ఏవ సోతాపత్తిఫలం పత్వా తస్స గేహం గన్త్వా సత్త పుత్తే లభి, సా ఏత్తకం కాలం సామికేన 'ధనుం ఆహర, సరే ఆహర, సత్తిం ఆహర, సూలం ఆహర, జాలం ఆహరా'తి వుచ్చమానా తాని అదాసి. సోపి తాయ దిన్నాని ఆదాయ గన్త్వా పాణాతిపాతం కరోతి, కిం ను ఖో సోతాపన్నాపి పాణాతిపాతం కరోన్తీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "న, భిక్ఖవే, సోతాపన్నా పాణాతిపాతం కరోన్తి, సా పన 'సామికస్స వచనం కరోమీ'తి తథా అకాసి. 'ఇదం గహేత్వా ఏస గన్త్వా పాణాతిపాతం కరోతూ'తి తస్సా చిత్తం నత్థి. పాణితలస్మిఞ్హి వణే అసతి విసం గణ్హన్తస్స తం విసం అనుడహితుం న సక్కోతి, ఏవమేవం అకుసలచేతనాయ అభావేన పాపం అకరోన్తస్స ధనుఆదీని నీహరిత్వా దదతోపి పాపం నామ న హోతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౪."పాణిమ్హి చే వణో నాస్స, హరేయ్య పాణినా విసం;
నాబ్బణం విసమన్వేతి, నత్థి పాపం అకుబ్బతో"తి.

తత్థ **నాస్సా**తి న భవేయ్య. **హరేయ్యా**తి హరితుం సక్కుణేయ్య. కిం కారణా? యస్మా **నాబ్బణం విసమన్వేతి** అవణఞ్హి పాణిం విసం అన్వేతుం న సక్కోతి, ఏవమేవ ధనుఆదీని నీహరిత్వా దేన్తస్సాపి అకుసలచేతనాయ అభావేన పాపం **అకుబ్బతో పాపం** నామ **నత్థి,** అవణం పాణిం విసం వియ నాస్స చిత్తం పాపం అనుగచ్ఛతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అపరేన సమయేన భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "కో ను ఖో కుక్కుటమిత్తస్స సపుత్తస్స ససుణిసస్స సోతాపత్తిమగ్గస్సూపనిస్సయో, కేన కారణేన నేసాదకులే నిబ్బత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే , ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, భిక్ఖవే, అతీతే కస్సపదసబలస్స ధాతుచేతియం సంవిదహన్తా

ఏవమాహంసు – “కిం ను ఖో ఇమస్స చేతియస్స మత్తికా భవిస్సతి, కిం ఉదక”న్తి. అథ నేసం ఏతదహోసి – “హరితాలమనోసిలా మత్తికా భవిస్సతి, తిలతేలం ఉదక”న్తి. తే హరితాలమనోసిలా కోట్టేత్వా తిలతేలేన సంసన్దిత్వా ఇట్ఠకాయ ఘటేత్వా సువణ్ణేన ఖచిత్వా అన్తో చినింసు, బహిముఖే పన ఏకగ్ఘనసువణ్ణఇట్ఠకావ అహేసుం. ఏకేకా సతసహస్సగ్ఘనికా అహోసి. తే యావ ధాతునిధానా చేతియే నిట్ఠితే చిన్తయింసు – “ధాతునిధానకాలే బహునా ధనేన అత్థో, కం ను ఖో జేట్ఠకం కరోమా”తి.

అథేకో గామవాసికో సేట్ఠి “అహం జేట్ఠకో భవిస్సామీ”తి ధాతునిధానే ఏకం హిరఞ్ఞకోటిం పక్ఖిపి. తం దిస్వా రట్ఠవాసినో “అయం నగరసేట్ఠి ధనమేవ సంహరతి, ఏవరూపే చేతియే జేట్ఠకో భవితుం న సక్కోతి, గామవాసీ పన కోటిధనం పక్ఖిపిత్వా జేట్ఠకో జాతో”తి ఉజ్ఝాయింసు. సో తేసం కథం సుత్వా “అహం ద్వే కోటియో దత్వా జేట్ఠకో భవిస్సామీ”తి ద్వే కోటియో అదాసి. ఇతరో “అహమేవ జేట్ఠకో భవిస్సామీ”తి తిస్సో కోటియో అదాసి. ఏవం వడ్ఢేత్వా వడ్ఢేత్వా నగరవాసీ అట్ఠ కోటియో అదాసి. గామవాసినో పన గేహే నవకోటిధనమేవ అత్థి, నగరవాసినో చత్తాలీసకోటిధనం. తస్మా గామవాసీ చిన్తేసి – “సచాహం నవ కోటియో దస్సామి, అయం ‘దస కోటియో దస్సామీ’తి వక్ఖతి, అథ మే నిద్ధనభావో పఞ్ఞాయిస్సతీ”తి. సో ఏవమాహ – “అహం ఏత్తకఞ్చ ధనం దస్సామి, సపుత్తదారో చ చేతియస్స దాసో భవిస్సామీ”తి సత్త పుత్తే సత్త సుణిసాయో భరియఞ్చ గహేత్వా అత్తనా సద్ధిం చేతియస్స నియ్యాదేసి. రట్ఠవాసినో “ధనం నామ సక్కా ఉప్పాదేతుం, అయం పన సపుత్తదారో అత్తానం నియ్యాదేసి, అయమేవ జేట్ఠకో హోతూ”తి తం జేట్ఠకం కరింసు. ఇతి తే సోళసపి జనా చేతియస్స దాసా అహేసుం. రట్ఠవాసినో పన తే భుజిస్సే అకంసు. ఏవం సన్తేపి చేతియమేవ పటిజగ్గిత్వా యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు. తేసు ఏకం బుద్ధన్తరం దేవలోకే వసన్తేసు ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే భరియా తతో చవిత్వా రాజగహే సేట్ఠినో ధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి. సా కుమారికావ హుత్వా సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. అదిట్ఠసచ్చస్స పన పటిసన్ధి నామ భారియాతి తస్సా సామికో సమ్పరివత్తమానో గన్త్వా నేసాదకులే నిబ్బత్తి. తస్స సహ దస్సనేనేవ సేట్ఠిధీతరం పుబ్బసినేహో అజ్ఝోత్థరి. వుత్తమ్పి చేతం –

> “పుబ్బేవ సన్నివాసేన, పచ్చుప్పన్నహితేన వా;
> ఏవం తం జాయతే పేమం, ఉప్పలంవ యథోదకే”తి. (జా॰ ౧.౨.౧౭౪);

సా పుబ్బసినేహేనేవ నేసాదకులం అగమాసి. పుత్తాపిస్సా దేవలోకా చవిత్వా తస్సా ఏవ కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హింసు, సుణిసాయోపిస్సా తత్థ తత్థ నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తా తేసంయేవ గేహం అగమంసు. ఏవం తే సబ్బేపి తదా చేతియం పటిజగ్గిత్వా తస్స కమ్మస్సానుభావేన సోతాపత్తిఫలం పత్తాతి.

కుక్కుటమిత్తనేసాదవత్థు అట్ఠమం.

౯. కోకసునఖలుద్దకవత్థు

యో అప్పదుట్ఠస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకం నామ సునఖలుద్దకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకదివసం పుబ్బణ్హసమయే ధనుం ఆదాయ సునఖపరివుతో అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం పిణ్డాయ పవిసన్తం భిక్ఖుం దిస్వా కుజ్ఝిత్వా “కాళకణ్ణి మే దిట్ఠో, అజ్జ కిఞ్చి న లభిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పక్కామి. థేరోపి గామే పిణ్డాయ

చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో పున విహారం పాయాసి. ఇతరోపి అరఞ్ఞే విచరిత్వా కిఞ్చి అలభిత్వా పచ్చాగచ్ఛన్తో పున థేరం దిస్వా “అజ్జాహం ఇమం కాళకణ్ణిం దిస్వా అరఞ్ఞం గతో కిఞ్చి న లభిం, ఇదాని మే పునపి అభిముఖో జాతో, సునఖేహి నం ఖాదాపేస్సామీ”తి సఞ్ఞం దత్వా సునఖే విస్సజ్జేసి. థేరోపి “మా ఏవం కరి ఉపాసకా”తి యాచి. సో “అజ్జాహం తవ సమ్ముఖీభూతత్తా కిఞ్చి నాలత్థం, పునపి మే సమ్ముఖీభావమాగతోసి, ఖాదాపేస్సామేవ త”న్తి వత్వా సునఖే ఉయ్యోజేసి. థేరో వేగేన ఏకం రుక్ఖం అభిరుహిత్వా పురిసప్పమాణే ఠానే నిసీది. సునఖా రుక్ఖం పరివారేసుం. లుద్దకో గన్త్వా “రుక్ఖం అభిరుహతోపి తే మోక్ఖో నత్థీ”తి తం సరతుణ్డేన పాదతలే విజ్ఝి. థేరో “మా ఏవం కరోహీ”తి తం యాచియేవ. ఇతరో తస్స యాచనం అనాదియిత్వా పునప్పునం విజ్ఝియేవ. థేరో ఏకస్మిం పాదతలే విజ్ఝియమానే తం ఉక్ఖిపిత్వా దుతియం పాదం ఓలమ్బిత్వా తస్మిం విజ్ఝియమానే తమ్పి ఉక్ఖిపతి, ఏవమస్స సో యాచనం అనాదియిత్వావ ద్వేపి పాదతలాని విజ్ఝియేవ. థేరస్స సరీరం ఉక్కాహి ఆదిత్తం వియ అహోసి. సో వేదనానువత్తికో హుత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం నాసక్ఖి, పారుతచీవరం భస్సన్తమ్పి న సల్లక్ఖేసి. తం పతమానం కోకం సీసతో పట్ఠాయ పరిక్ఖిపన్తమేవ పతి. సునఖా “థేరో పతితో”తి సఞ్ఞాయ చీవరన్తరం పవిసిత్వా అత్తనో సామికం లుఞ్జిత్వా ఖాదన్తా అట్ఠిమత్తావసేసం కరింసు. సునఖా చీవరన్తరతో నిక్ఖమిత్వా బహి అట్ఠంసు.

అథ నేసం థేరో ఏకం సుక్ఖదణ్డకం భఞ్జిత్వా ఖిపి. సునఖా థేరం దిస్వా “సామికోవ అమ్హేహి ఖాదితో”తి ఞత్వా అరఞ్ఞం పవిసింసు. థేరో కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేసి “మమ చీవరన్తరం పవిసిత్వా ఏస నట్ఠో, అరోగం ను ఖో మే సీల”న్తి. సో రుక్ఖా ఓతరిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా – “భన్తే, మమ చీవరం నిస్సాయ సో ఉపాసకో నట్ఠో, కచ్చి మే అరోగం సీలం, అత్థి మే సమణభావో”తి పుచ్ఛి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా “భిక్ఖు అరోగం తే సీలం, అత్థి తే సమణభావో, సో అప్పదుట్ఠస్స పదుస్సిత్వా వినాసం పత్తో, న కేవలఞ్చ ఇదానేవ, అతీతేపి అప్పదుట్ఠానం పదుస్సిత్వా వినాసం పత్తోయేవా”తి వత్వా తమత్థం పకాసేన్తో అతీతం ఆహరి –

అతీతే కిరేకో వేజ్జో వేజ్జకమ్మత్థాయ గామం విచరిత్వా కిఞ్చి కమ్మం అలభిత్వా ఛాతజ్ఝత్తో నిక్ఖమిత్వా గామద్వారే సమ్బహులే కుమారకే కీళన్తే దిస్వా “ఇమే సప్పేన డంసాపేత్వా తికిచ్ఛిత్వా ఆహారం లభిస్సామీ”తి ఏకస్మిం రుక్ఖబిలే సీసం నీహరిత్వా నిపన్నం సప్పం దస్సేత్వా, “అమ్భో, కుమారకా ఏసో సాళికపోతకో, గణ్హథ న”న్తి ఆహ. అథేకో కుమారకో సప్పం గీవాయం దళ్హం గహేత్వా నీహరిత్వా తస్స సప్పభావం ఞత్వా విరవన్తో అవిదూరే ఠితస్స వేజ్జస్స మత్థకే ఖిపి. సప్పో వేజ్జస్స ఖన్ధట్ఠికం పరిక్ఖిపిత్వా దళ్హం డంసిత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపేసి, ఏవమేస కోకో సునఖలుద్దకో పుబ్బేపి అప్పదుట్ఠస్స పదుస్సిత్వా వినాసం పత్తోయేవాతి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౫. “యో అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి, సుద్ధస్స పోసస్స అనఙ్గణస్స;
తమేవ బాలం పచ్చేతి పాపం, సుఖుమో రజో పటివాతంవ ఖిత్తో”తి.

తత్థ **అప్పదుట్ఠస్సా**తి అత్తనో వా సబ్బసత్తానం వా అదుట్ఠస్స. **నరస్సా**తి సత్తస్స. **దుస్సతీ**తి అపరజ్ఝతి. **సుద్ధస్సా**తి నిరపరాధస్సేవ. **పోసస్సా**తి ఇదమ్పి అపరేనాకారేన సత్తాధివచనమేవ. **అనఙ్గణస్సా**తి నిక్కిలేసస్స. **పచ్చేతీ**తి పతిఏతి. **పటివాత**న్తి యథా ఏకేన పురిసేన పటివాతే ఠితం పహరితుకామతాయ **ఖిత్తో సుఖుమో రజో**తి తమేవ పురిసం పచ్చేతి,

తస్సేవ ఉపరి పతతి, ఏవమేవ యో పుగ్గలో అపదుట్ఠస్స పురిసస్స పాణిప్పహారాదీని దదన్తో పదుస్సతి, **తమేవ బాలం** దిట్ఠేవ ధమ్మే, సమ్పరాయే వా నిరయాదీసు విపచ్చమానం తం **పాపం** విపాకదుక్ఖవసేన పచ్చేతీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

కోకసునఖలుద్దకవత్థు నవమం.

౧౦. మణికారకులూపకతిస్సత్థేరవత్థు

గబ్భమేకేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మణికారకులూపకం తిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర థేరో ఏకస్స మణికారస్స కులే ద్వాదస వస్సాని భుఞ్జి. తస్మిం కులే జయమ్పతికా మాతాపితుట్ఠానే ఠత్వా థేరం పటిజగ్గింసు. అథేకదివసం సో మణికారో థేరస్స పురతో మంసం ఛిన్దన్తో నిసిన్నో హోతి. తస్మిం ఖణే రాజా పసేనది కోసలో ఏకం మణిరతనం "ఇమం ధోవిత్వా విజ్ఝిత్వా పహిణతూ"తి పేసేసి. మణికారో సలోహితేనేవ హత్థేన తం పటిగ్గహేత్వా పేళాయ ఉపరి ఠపేత్వా హత్థధోవనత్థం అన్తో పావిసి. తస్మిం పన గేహే పోసావనియకోఞ్చసకుణో అత్థి. సో లోహితగన్ధేన మంససఞ్ఞాయ తం మణిం థేరస్స పస్సన్తస్సేవ గిలి. మణికారో ఆగన్త్వా మణిం అపస్సన్తో "మణి కేన గహితో"తి భరియఞ్చ పుత్తకే చ పటిపాటియా పుచ్ఛిత్వా తేహి "న గణ్హామా"తి వుత్తే "థేరేన గహితో భవిస్సతీ"తి. చిన్తేత్వా భరియాయ సద్ధిం మన్తేసి – "థేరేన మణి గహితో భవిస్సతీ"తి. సా, సామి, మా ఏవం అవచ, ఏత్తకం కాలం మయా థేరస్స న కిఞ్చి వజ్జం దిట్ఠపుబ్బం, న సో మణిం గణ్హాతీతి. మణికారో థేరం పుచ్ఛి – "భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే మణిరతనం తుమ్హేహి గహిత"న్తి. న గణ్హామి, ఉపాసకాతి. భన్తే, న ఇధ అఞ్ఞో అత్థి, తుమ్హేహియేవ గహితో భవిస్సతి, దేథ మే మణిరతనన్తి. సో తస్మిం అసమ్పటిచ్ఛన్తే పున భరియం ఆహ – "థేరేనేవ మణి గహితో, పీళేత్వా నం పుచ్ఛిస్సామీ"తి. సా, సామి, మా నో నాసయి, వరం అమ్హేహి దాసబ్యం ఉపగన్తుం, న చ థేరం ఏవరూపం వత్తున్తి. సో "సబ్బేవ మయం దాసత్తం ఉపగచ్ఛన్తా మణిమూలం న అగ్ఘామా"తి రజ్జుం గహేత్వా థేరస్స సీసం వేఠేత్వా దణ్డేన ఘట్టేసి. థేరస్స సీసతో చ కణ్ణనాసాహి చ లోహితం పగ్ఘరి, అక్ఖీని నిక్ఖమనాకారప్పత్తాని అహేసుం, సో వేదనాపమత్తో భూమియం పతి. కోఞ్చో లోహితగన్ధేనా గన్త్వా లోహితం పివి. అథ నం మణికారో థేరే ఉప్పన్నకోధవేగేన "త్వం కిం కరోసీ"తి పాదేన పహరిత్వా ఖిపి. సో ఏకప్పహారేనేవ మరిత్వా ఉత్తానో అహోసి.

థేరో తం దిస్వా, ఉపాసక, సీసే వేఠనం తావ మే సిథిలం కత్వా ఇమం కోఞ్చం ఓలోకేహి "మతో వా, నో వా"తి. అథ నం సో ఆహ – "ఏసో వియ త్వమ్పి మరిస్ససీ"తి. ఉపాసక, ఇమినా సో మణి గిలితో, సచే అయం న అమరిస్సా, న తే అహం మరన్తోపి మణిం ఆచిక్ఖిస్సన్తి. సో తస్స ఉదరం ఫాలేత్వా మణిం దిస్వా పవేధేన్తో సంవిగ్గమానసో థేరస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా "ఖమథ, మే, భన్తే, అజానన్తేన మయా కత"న్తి ఆహ. ఉపాసక, నేవ తుయ్హం దోసో అత్థి, న మయ్హం, వట్టస్సేవేస దోసో, ఖమామి తేతి. భన్తే, సచే మే ఖమథ, పకతినియామేనేవ మే గేహే నిసీదిత్వా భిక్ఖం గణ్హథాతి. "ఉపాసక, న దానాహం ఇతో పట్ఠాయ పరేసం గేహస్స అన్తోఛదనం పవిసిస్సామి, అన్తోగేహపవేసనస్సేవ హి అయం దోసో, ఇతో పట్ఠాయ పాదేసు ఆవహన్తేసు గేహద్వారే ఠితోవ భిక్ఖం గణ్హిస్సామీ"తి వత్వా ధుతఙ్గం సమాదాయ ఇమం గాథమాహ –

"పచ్చతి మునినో భత్తం, థోకం థోకం కులే కులే;
పిణ్డికాయ చరిస్సామి, అత్థి జఙ్ఘబలం మమా"తి. (థేరగా॰ ౨౪౮) –

ఇదఞ్చ పన వత్వా థేరో తేనేవ బ్యాధినా న చిరస్సేవ పరినిబ్బాయి. కోఞ్చో మణికారస్స భరియాయ కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. మణికారో కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తి. మణికారస్స భరియా థేరే ముదుచిత్తతాయ కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి. భిక్ఖూ సత్థారం తేసం అభిసమ్పరాయం పుచ్ఛింసు. సత్థా, "భిక్ఖవే, ఇధేకచ్చే గబ్భే నిబ్బత్తన్తి, ఏకచ్చే పాపకారినో నిరయే నిబ్బత్తన్తి, ఏకచ్చే కతకల్యాణా దేవలోకే నిబ్బత్తన్తి, అనాసవా పన పరినిబ్బాయన్తీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౬."గబ్భమేకే ఉప్పజ్జన్తి, నిరయం పాపకమ్మినో;
సగ్గం సుగతినో యన్తి, పరినిబ్బన్తి అనాసవా"తి.

తత్థ **గబ్భన్తి** ఇధ మనుస్సగబ్భోవ అధిప్పేతో. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మణికారకులూపకతిస్సత్థేరవత్థు దసమం.

౧౧. తయోజనవత్థు

న అన్తలిక్ఖేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తయో జనే ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థరి కిర జేతవనే విహరన్తే సమ్బహులా భిక్ఖూ సత్థు దస్సనత్థాయ ఆగచ్ఛన్తా ఏకం గామం పిణ్డాయ పవిసింసు. గామవాసినో తే సమ్పత్తే ఆదాయ ఆసనసాలాయ నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా పిణ్డపాతవేలం ఆగమయమానా ధమ్మం సుణన్తా నిసీదింసు. తస్మిం ఖణే భత్తం పచిత్వా సూపబ్యఞ్జనం ధూపయమానాయ ఏకిస్సా ఇత్థియా భాజనతో అగ్గిజాలా ఉట్ఠహిత్వా ఛదనం గణ్హి. తతో ఏకం తిణకరళం ఉట్ఠహిత్వా జలమానం ఆకాసం పక్ఖన్ది. తస్మిం ఖణే ఏకో కాకో ఆకాసేన గచ్ఛన్తో తత్థ గీవం పవేసేత్వా తిణవల్లివేఠితో ఝాయిత్వా గామమజ్ఝే పతి . భిక్ఖూ తం దిస్వా "అహో భారియం కమ్మం, పస్సథావుసో, కాకేన పత్తం విప్పకారం, ఇమినా కతకమ్మం అఞ్ఞత్ర సత్థారా కో జానిస్సతి, సత్థారమస్స కమ్మం పుచ్ఛిస్సామా"తి చిన్తేత్వా పక్కమింసు.

అపరేసమ్పి భిక్ఖూనం సత్థు దస్సనత్థాయ నావం అభిరుయ్హ గచ్ఛన్తానం నావా సముద్దే నిచ్చలా అట్ఠాసి. మనుస్సా "కాళకణ్ణినా ఏత్థ భవితబ్బ"న్తి సలాకం విచారేసుం. నావికస్స చ భరియా పఠమవయే ఠితా దస్సనీయా పాసాదికా, సలాకా తస్సా పాపుణి. "సలాకం పున విచారేథా"తి వత్వా యావతతియం విచారేసుం, తిక్ఖత్తుమ్పి తస్సా ఏవ పాపుణి. మనుస్సా "కిం, సామీ"తి నావికస్స ముఖం ఓలోకేసుం. నావికో "న సక్కా ఏకిస్సా అత్థాయ మహాజనం నాసేతుం, ఉదకే నం ఖిపథా"తి ఆహ. సా గహేత్వా ఉదకే ఖిపియమానా మరణభయతజ్జితా విరవం అకాసి. తం సుత్వా నావికో కో అత్థో ఇమిస్సా ఆభరణేహి నట్ఠేహి, సబ్బాభరణాని ఓముఞ్చిత్వా ఏకం పిలోతికం నివాసాపేత్వా ఛడ్డేథ నం, అహం పనేతం ఉదకపిట్ఠే ప్లవమానం దట్ఠుం న సక్ఖిస్సామీ తస్మా యథా నం అహం న పస్సామి, తథా ఏకం వాలుకకుటం గీవాయ బన్ధిత్వా సముద్దే ఖిపథాతి. తే తథా కరింసు. తమ్పి పతితట్ఠానేయేవ మచ్ఛకచ్ఛపా విలుమ్పింసు. భిక్ఖూ తం పవత్తిం ఞత్వా "ఠపేత్వా

సత్థారం కో అఞ్ఞో ఏతిస్సా ఇత్థియా కతకమ్మం జానిస్సతి, సత్థారం తస్సా కమ్మం పుచ్ఛిస్సామా"తి ఇచ్ఛితట్ఠానం పత్వా నావాతో ఓరుయ్హ పక్కమింసు.

అపరేపి సత్త భిక్ఖూ సత్థు దస్సనత్థాయ గచ్ఛన్తా సాయం ఏకం విహారం పవిసిత్వా వసనట్ఠానం పుచ్ఛింసు. ఏకస్మిఞ్చ లేణే సత్త మఞ్చా హోన్తి. తేసం తదేవ లభిత్వా తత్థ నిపన్నానం రత్తిభాగే కూటాగారమత్తో పాసాణో పవట్టమానో ఆగన్త్వా లేణద్వారం పిదహి. నేవాసికా భిక్ఖూ "మయం ఇమం లేణం ఆగన్తుకభిక్ఖూనం పాపయిమ్హా, అయఞ్చ మహాపాసాణో లేణద్వారం పిదహన్తో అట్ఠాసి, అపనేస్సామ న"న్తి సమన్తా సత్తహి గామేహి మనుస్సే సన్నిపాతేత్వా వాయమన్తాపి ఠానా చాలేతుం నాసక్ఖింసు. అన్తో పవిట్ఠభిక్ఖూపి వాయమింసుయేవ. ఏవం సన్తేపి సత్తాహం పాసాణం చాలేతుం నాసక్ఖింసు. ఆగన్తుకా సత్తాహం ఛాతజ్ఝత్తా మహాదుక్ఖం అనుభవింసు. సత్తమే దివసే పాసాణో సయమేవ పవట్టిత్వా అపగతో. భిక్ఖూ నిక్ఖమిత్వా "అమ్హాకం ఇమం పాపం అఞ్ఞత్ర సత్థారా కో జానిస్సతి, సత్థారం పుచ్ఛిస్సామా"తి చిన్తేత్వా పక్కమింసు. తే పురిమేహి సద్ధిం అన్తరామగ్గే సమాగన్త్వా సబ్బే ఏకతోవ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా సత్థారా కతపటిసన్థారా అత్తనా అత్తనా దిట్ఠానుభూతాని కారణాని పటిపాటియా పుచ్ఛింసు.

సత్థాపి తేసం పటిపాటియా ఏవం బ్యాకాసి – "భిక్ఖవే, సో తావ కాకో అత్తనా కతకమ్మమేవ అనుభోసి. అతీతకాలే హి బారాణసియం ఏకో కస్సకో అత్తనో గోణం దమేన్తో దమేతుం నాసక్ఖి. సో హిస్స గోణో థోకం గన్త్వా నిపజ్జి, పోథేత్వా ఉట్ఠాపితోపి థోకం గన్త్వా పునపి తథేవ నిపజ్జి. సో వాయమిత్వా తం దమేతుం అసక్కోన్తో కోధాభిభూతో హుత్వా 'ఇతో దాని పట్ఠాయ సుఖం నిపజ్జిస్ససీ'తి పలాలపిణ్డం వియ కరోన్తో పలాలేన తస్స గీవం పలివేఠేత్వా అగ్గిమదాసి, గోణో తత్థేవ ఝాయిత్వా మతో. తదా, భిక్ఖవే, తేన కాకేన తం పాపకమ్మం కతం. సో తస్స విపాకేన దీఘరత్తం నిరయే పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన సత్తక్ఖత్తుం కాకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా ఏవమేవ ఆకాసే ఝాయిత్వావ మతో"తి.

సాపి, భిక్ఖవే, ఇత్థీ అత్తనా కతకమ్మమేవ అనుభోసి. సా హి అతీతే బారాణసియం ఏకస్స గహపతికస్స భరియా ఉదకహరణకోట్టనపచనాదీని సబ్బకిచ్చాని సహత్థేనేవ అకాసి. తస్సా ఏకో సునఖో తం గేహే సబ్బకిచ్చాని కురుమానం ఓలోకేన్తోవ నిసీదతి. ఖేత్తే భత్తం హరన్తియా దారుపణ్ణాదీనం వా అత్థాయ అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తియా తాయ సద్ధింయేవ గచ్ఛతి. తం దిస్వా దహరమనుస్సా "అమ్భో నిక్ఖన్తో సునఖలుద్దకో, అజ్జ మయం మంసేన భుఞ్జిస్సామా"తి ఉప్పణ్డేన్తి. సా తేసం కథాయ మఙ్కు హుత్వా సునఖం లేడ్డుదణ్డాదీహి పహరిత్వా పలాపేతి, సునఖో నివత్తిత్వా పున అనుబన్ధతి. సో కిరస్సా తతియే అత్తభావే భత్తా అహోసి, తస్మా సినేహం ఛిన్దితుం న సక్కోతి. కిఞ్చాపి హి అనమతగ్గే సంసారే జాయా వా పతి వా అభూతపుబ్బా నామ నత్థి, అవిదూరే పన అత్తభావే ఞాతకేసు అధిమత్తో సినేహో హోతి, తస్మా సో సునఖో తం విజహితుం న సక్కోతి. సా తస్స కుజ్ఝిత్వా ఖేత్తం సామికస్స యాగుం హరమానా రజ్జుం ఉచ్ఛఙ్గే ఠపేత్వా అగమాసి, సునఖో తాయేవ సద్ధిం గతో. సా సామికస్స యాగుం దత్వా తుచ్ఛకుటం ఆదాయ ఏకం ఉదకట్ఠానం గన్త్వా కుటం వాలుకాయ పూరేత్వా సమీపే ఓలోకేత్వా ఠితస్స సునఖస్స సద్దమకాసి. సునఖో "చిరస్సం వత మే అజ్జ మధురకథా లద్ధా"తి నఙ్గుట్ఠం చాలేన్తో తం ఉపసఙ్కమి. సా తం గీవాయం దళ్హం గహేత్వా ఏకాయ రజ్జుకోటియా కుటం బన్ధిత్వా ఏకం రజ్జుకోటిం సునఖస్స గీవాయం బన్ధిత్వా కుటం ఉదకాభిముఖం పవట్టేసి. సునఖో కుటం అనుబన్ధన్తో ఉదకే పతిత్వా తత్థేవ కాలమకాసి. సా తస్స కమ్మస్స విపాకేన దీఘరత్తం నిరయే పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన అత్తభావసతే వాలుకకుటం గీవాయం బన్ధిత్వా ఉదకే పక్ఖిత్తా కాలమకాసీతి.

తుమ్హేహిపి, భిక్ఖవే, అత్తనా కతకమ్మమేవ అనుభూతం. అతీతస్మిఞ్హి బారాణసివాసినో సత్త గోపాలకదారకా ఏకస్మిం అటవిపదేసే సత్తాహవారేన గావియో విచరన్తా ఏకదివసం గావియో విచారేత్వా ఆగచ్ఛన్తా ఏకం మహాగోధం దిస్వా అనుబన్ధింసు. గోధా పలాయిత్వా ఏకం వమ్మికం పావిసి. తస్స పన వమ్మికస్స సత్త ఛిద్దాని, దారకా "మయం దాని గహేతుం న సక్ఖిస్సామ, స్వే ఆగన్త్వా గణ్హిస్సామా"తి ఏకేకో ఏకేకం సాఖభఙ్గముట్ఠిం ఆదాయ సత్తపి జనా సత్త ఛిద్దాని పిదహిత్వా పక్కమింసు . తే పునదివసే తం గోధం అమనసికత్వా అఞ్ఞస్మిం పదేసే గావియో విచారేత్వా సత్తమే దివసే గావియో ఆదాయ గచ్ఛన్తా తం వమ్మికం దిస్వా సతిం పటిలభిత్వా "కా ను ఖో తస్సా గోధాయ పవత్తీ"తి అత్తనా అత్తనా పిదహితాని ఛిద్దాని వివరింసు. గోధా జీవితే నిరాలయా హుత్వా అట్ఠిచమ్మావసేసా పవేధమానా నిక్ఖమి. తే తం దిస్వా అనుకమ్పం కత్వా "మా నం మారేథ, సత్తాహం ఛిన్నభత్తా జాతా"తి తస్సా పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా "సుఖేన గచ్ఛాహీ"తి విస్సజ్జేసుం. తే గోధాయ అమారితత్తా నిరయే తావ న పచ్చింసు. తే పన సత్త జనా ఏకతో హుత్వా చుద్దససు అత్తభావేసు సత్త సత్త దివసాని ఛిన్నభత్తా అహేసుం. తదా, భిక్ఖవే, తుమ్హేహి సత్తహి గోపాలకేహి హుత్వా తం కమ్మం కతన్తి. ఏవం సత్థా తేహి పుట్ఠపుట్ఠం పఞ్హం బ్యాకాసి.

అథేకో భిక్ఖు సత్థారం ఆహ – "కిం పన, భన్తే, పాపకమ్మం కత్వా ఆకాసే ఉప్పతితస్సాపి సముద్దం పక్ఖన్దస్సాపి పబ్బతన్తరం పవిట్ఠస్సాపి మోక్ఖో నత్థీ"తి. సత్థా "ఏవమేతం, భిక్ఖవే, ఆకాసాదీసుపి ఏకపదేసోపి నత్థి, యత్థ ఠితో పాపకమ్మతో ముచ్చేయ్యా"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౭."న అన్తలిక్ఖే న సముద్దమజ్ఝే, న పబ్బతానం వివరం పవిస్స;
న విజ్జతీ సో జగతిప్పదేసో, యత్థట్ఠితో ముచ్చేయ్య పాపకమ్మా"తి.

తస్సత్థో – సచే హి కోచి "ఇమినా ఉపాయేన పాపకమ్మతో ముచ్చిస్సామీ"తి **అన్తలిక్ఖే** వా నిసీదేయ్య, చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరం మహాసముద్దం వా పవిసేయ్య, పబ్బతన్తరే వా నిసీదేయ్య, నేవ పాపకమ్మతో **ముచ్చేయ్య**. పురత్థిమాదీసు జగతిపదేసేసు పథవీభాగేసు న సో వాలగ్గమత్తోపి ఓకాసో అత్థి, యత్థ ఠితో పాపకమ్మతో ముచ్చితుం సక్కుణేయ్యాతి.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు, సమ్పత్తమహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

తయోజనవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. సుప్పబుద్ధసక్యవత్థు

న అన్తలిక్ఖేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా నిగ్రోధారామే విహరన్తో సుప్పబుద్ధం సక్కం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర "అయం మమ ధీతరం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖన్తో చ, మమ పుత్తం పబ్బాజేత్వా తస్స వేరిట్ఠానే ఠితో చా"తి ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి సత్థరి ఆఘాతం బన్ధిత్వా ఏకదివసం "న దానిస్స నిమన్తనట్ఠానం గన్త్వా భుఞ్జితుం దస్సామీ"తి గమనమగ్గం పిదహిత్వా అన్తరవీథియం సురం పివన్తో నిసీది. అథస్స సత్థరి భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతే తం ఠానం ఆగతే "సత్థా ఆగతో"తి ఆరోచేసుం . సో ఆహ – "పురతో గచ్ఛాతి తస్స వదేథ, నాయం మయా మహల్లకతరో, నాస్స మగ్గం దస్సామీ"తి

పునప్పునం వుచ్చమానోపి తథేవ వత్వా నిసీది. సత్థా మాతులస్స సన్తికా మగ్గం అలభిత్వా తతో నివత్తి. సోపి ఏకం చరపురిసం పేసేసి "గచ్ఛ, తస్స కథం సుత్వా ఏహీ"తి. సత్థాపి నివత్తన్తో సితం కత్వా ఆనన్దత్థేరేన "కో ను ఖో, భన్తే, సితస్స పాతుకమ్మస్స పచ్చయో"తి పుట్ఠో ఆహ – "పస్ససి, ఆనన్ద, సుప్పబుద్ధ"న్తి. పస్సామి, భన్తేతి. భారియం తేన కమ్మం కతం మాదిసస్స బుద్ధస్స మగ్గం అదేన్తేన, ఇతో సత్తమే దివసే హేట్ఠాపాసాదే సోపానపాదమూలే పథవిం పవిసిస్సతీతి. చరపురిసో తం కథం సుత్వా సుప్పబుద్ధస్స సన్తికం గన్త్వా "కిం మమ భాగినేయ్యేన నివత్తన్తేన వుత్త"న్తి పుట్ఠో యథాసుతం ఆరోచేసి. సో తస్స వచనం సుత్వా "న దాని మమ భాగినేయ్యస్స కథాయ దోసో అత్థి, అద్ధా యం సో వదతి, తం తథేవ హోతి. ఏవం సన్తేపి నం ఇదాని ముసావాదేన నిగ్గణ్హిస్సామి. సో హి మం 'సత్తమే దివసే పథవిం పవిసిస్సతీ'తి అనియమేన అవత్వా 'హేట్ఠాపాసాదే సోపానపాదమూలే పథవిం పవిసిస్సతీ'"తి ఆహ. "ఇతో దాని పట్ఠాయాహం తం ఠానం న గమిస్సామి, అథ నం తస్మిం ఠానే పథవిం అపవిసిత్వా ముసావాదేన నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి అత్తనో ఉపభోగజాతం సబ్బం సత్తభూమికపాసాదస్స ఉపరి ఆరోపేత్వా సోపానం హరాపేత్వా ద్వారం పిదహాపేత్వా ఏకేకస్మిం ద్వారే ద్వే ద్వే మల్లే ఠపేత్వా "సచాహం పమాదేన హేట్ఠా ఓరోహితుకామో హోమి, నివారేయ్యాథ మ"న్తి వత్వా సత్తమే పాసాదతలే సిరిగబ్భే నిసీది. సత్థా తం పవత్తిం సుత్వా, "భిక్ఖవే, సుప్పబుద్ధో న కేవలం పాసాదతలే వేహాసం ఉప్పతిత్వా ఆకాసే వా నిసీదతు, నావాయ వా సముద్దం పక్ఖన్దతు, పబ్బతన్తరం వా పవిసతు, బుద్ధానం కథాయ ద్విధాభావో నామ నత్థి, మయా వుత్తట్ఠానేయేవ సో పథవిం పవిసిస్సతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౮."న అన్తలిక్ఖే న సముద్దమజ్ఝే, న పబ్బతానం వివరం పవిస్స;
న విజ్జతీ సో జగతిప్పదేసో, యత్థట్ఠితం నప్పసహేయ్య మచ్చూ"తి.

తత్థ **యత్థ ఠితం నప్పసహేయ్య, మచ్చూ**తి యస్మిం పదేసే ఠితం మరణం నప్పసహేయ్య నాభిభవేయ్య, కేసగ్గమత్తోపి పథవిప్పదేసో నత్థి. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సత్తమే దివసే సత్థు భిక్ఖాచారమగ్గస్స నిరుద్ధవేలాయ హేట్ఠాపాసాదే సుప్పబుద్ధస్స మఙ్గలస్సో ఉద్దామో హుత్వా తం తం భిత్తిం పహరి. సో ఉపరి నిసిన్నోవస్స సద్దం సుత్వా "కిమేత"న్తి పుచ్ఛి. "మఙ్గలస్సో ఉద్దామో"తి. సో పనస్సో సుప్పబుద్ధం దిస్వావ సన్నిసీదతి. అథ నం సో గణ్హితుకామో హుత్వా నిసిన్నట్ఠానా ఉట్ఠాయ ద్వారాభిముఖో అహోసి, ద్వారాని సయమేవ వివటాని, సోపానం సకట్ఠానేయేవ ఠితం. ద్వారే ఠితా మల్లా తం గీవాయం గహేత్వా హేట్ఠాభిముఖం ఖిపింసు. ఏతేనుపాయేన సత్తసుపి తలేసు ద్వారాని సయమేవ వివటాని, సోపానాని యథాఠానే ఠితాని. తత్థ తత్థ మల్లా తం గీవాయమేవ గహేత్వా హేట్ఠాభిముఖం ఖిపింసు. అథ నం హేట్ఠాపాసాదే సోపానపాదమూలం సమ్పత్తమేవ మహాపథవీ వివరమానా భిజ్జిత్వా సమ్పటిచ్ఛి, సో గన్త్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తీతి.

సుప్పబుద్ధసక్యవత్థు ద్వాదసమం.

పాపవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నవమో వగ్గో.

౧౦. దణ్డవగ్గో

౧. ఛబ్బగ్గియభిక్ఖువత్థు

సబ్బే తసన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్తరసవగ్గియేహి సేనాసనే పటిజగ్గితే ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ “నిక్ఖమథ, మయం మహల్లకతరా, అమ్హాకం ఏతం పాపుణాతీ”తి వత్వా తేహి “న మయం దస్సామ, అమ్హేహి పఠమం పటిజగ్గిత”న్తి వుత్తే తే భిక్ఖూ పహరింసు. సత్తరసవగ్గియా మరణభయతజ్జితా మహావిరవం విరవింసు. సత్థా తేసం సద్దం సుత్వా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఇదం నామా”తి ఆరోచితే “న, భిక్ఖవే, ఇతో పట్ఠాయ భిక్ఖునా నామ ఏవం కత్తబ్బం, యో కరోతి, సో ఇమం నామ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి **పహారదానసిక్ఖాపదం** (పాచి॰ ౪౪౯ ఆదయో) పఞ్ఞాపేత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ ‘యథా అహం, తథేవ అఞ్ఞేపి దణ్డస్స తసన్తి, మచ్చునో భాయన్తీ’తి ఞత్వా పరో న పహరితబ్బో, న ఘాతేతబ్బో”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౨౯. “సబ్బే తసన్తి దణ్డస్స, సబ్బే భాయన్తి మచ్చునో;
అత్తానం ఉపమం కత్వా, న హనేయ్య న ఘాతయే”తి.

తత్థ **సబ్బే తసన్తీ**తి సబ్బేపి సత్తా అత్తని దణ్డే పతన్తే తస్స దణ్డస్స తసన్తి. **మచ్చునో**తి మరణస్సాపి **భాయన్తి**యేవ. ఇమిస్సా చ దేసనాయ బ్యఞ్జనం నిరవసేసం, అత్థో పన సావసేసో. యథా హి రఞ్ఞా “సబ్బే సన్నిపతన్తూ”తి భేరియా చరాపితాయపి రాజమహామత్తే ఠపేత్వా సేసా సన్నిపతన్తి, ఏవమిధ “సబ్బే తసన్తీ”తి వుత్తేపి హత్థాజానేయ్యో అస్సాజానేయ్యో ఉసభాజానేయ్యో ఖీణాసవోతి ఇమే చత్తారో ఠపేత్వా అవసేసావ తసన్తీతి వేదితబ్బా. ఇమేసు హి ఖీణాసవో సక్కాయదిట్ఠియా పహీనత్తా మరణకసత్తం అపస్సన్తో న భాయతి, ఇతరే తయో సక్కాయదిట్ఠియా బలవత్తా అత్తనో పటిపక్ఖభూతం సత్తం అపస్సన్తా న భాయన్తీతి. **న హనేయ్య న ఘాతయే**తి యథా అహం , ఏవం అఞ్ఞేపి సత్తాతి నేవ పరం పహరేయ్య న పహరాపేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఛబ్బగ్గియభిక్ఖువత్థు పఠమం.

౨. ఛబ్బగ్గియభిక్ఖువత్థు

సబ్బే తసన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తేయేవ ఏకస్మిఞ్హి సమయే తేనేవ కారణేన పురిమసిక్ఖాపదే సత్తరసవగ్గియే పహరింసు. తేనేవ కారణేన తేసం తలసత్తికం ఉగ్గిరింసు. ఇధాపి సత్థా తేసం సద్దం సుత్వా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఇదం నామా”తి ఆరోచితే “న, భిక్ఖవే, ఇతో పట్ఠాయ భిక్ఖునా నామ ఏవం కత్తబ్బం, యో కరోతి, సో ఇమం నామ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి **తలసత్తికసిక్ఖాపదం** (పాచి॰ ౪౫౪

ఆదయో) పఞ్ఞాపేత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ ‘యథా అహం, తథేవ అఞ్ఞేపి దణ్డస్స తసన్తి, యథా చ మయ్హం, తథేవ నేసం జీవితం పియ’న్తి ఞత్వా పరో న పహరితబ్బో న ఘాతేతబ్బో”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౦. “సబ్బే తసన్తి దణ్డస్స, సబ్బేసం జీవితం పియం;
అత్తానం ఉపమం కత్వా, న హనేయ్య న ఘాతయే”తి.

తత్థ **సబ్బేసం జీవితం పియ**న్తి ఖీణాసవం ఠపేత్వా సేససత్తానం జీవితం పియం మధురం, ఖీణాసవో పన జీవితే వా మరణే వా ఉపేక్ఖకోవ హోతి. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఛబ్బగ్గియభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. సమ్బహులకుమారకవత్థు

సుఖకామాని భూతానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే కుమారకే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా సావత్థియం పిణ్డాయ పవిసన్తో అన్తరామగ్గే సమ్బహులే కుమారకే ఏకం ఘరసప్పజాతికం అహిం దణ్డకేన పహరన్తే దిస్వా “కుమారకా కిం కరోథా”తి పుచ్ఛిత్వా “అహిం, భన్తే, దణ్డకేన పహరామా”తి వుత్తే “కిం కారణా”తి పున పుచ్ఛిత్వా “డంసనభయేన, భన్తే”తి వుత్తే “తుమ్హే ‘అత్తనో సుఖం కరిస్సామా’తి ఇమం పహరన్తా నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే సుఖలాభినో న భవిస్సథ. అత్తనో సుఖం పత్థేన్తేన హి పరం పహరితుం న వట్టతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩౧. “సుఖకామాని భూతాని, యో దణ్డేన విహింసతి;
అత్తనో సుఖమేసానో, పేచ్చ సో న లభతే సుఖం.

౧౩౨. “సుఖకామాని భూతాని, యో దణ్డేన న హింసతి;
అత్తనో సుఖమేసానో, పేచ్చ సో లభతే సుఖ”న్తి.

తత్థ **యో దణ్డేనా**తి యో పుగ్గలో దణ్డేన వా లేడ్డుఆదీహి వా విహేఠేతి. **పేచ్చ సో న లభతే సుఖ**న్తి సో పుగ్గలో పరలోకే మనుస్ససుఖం వా దిబ్బసుఖం వా పరమత్థభూతం వా నిబ్బానసుఖం న లభతి. దుతియగాథాయ **పేచ్చ సో లభతే**తి సో పుగ్గలో పరలోకే వుత్తప్పకారం తివిధమ్పి **సుఖం** లభతీతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి తే కుమారకా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

సమ్బహులకుమారకవత్థు తతియం.

౪. కోణ్డధానత్థేరవత్థు

మావోచ ఫరుసం కఞ్చీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోణ్డధానత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ ఏకం ఇత్థిరూపం థేరేన సద్ధింయేవ విచరతి. తం థేరో న పస్సతి, మహాజనో పన పస్సతి. అన్తోగామం పిణ్డాయ చరతోపిస్స మనుస్సా ఏకం భిక్ఖం దత్వా, "భన్తే, అయం తుమ్హాకం హోతు, అయం పన తుమ్హాకం సహాయికాయా"తి వత్వా దుతియమ్పి దదన్తి.

కిం తస్స పుబ్బకమ్మన్తి? కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే కిర ద్వే సహాయకా భిక్ఖూ ఏకమాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తసదిసా అతివియ సమగ్గా అహేసుం. దీఘాయుకబుద్ధకాలే చ అనుసంవచ్ఛరం వా అనుఛమాసం వా భిక్ఖూ ఉపోసథత్థాయ సన్నిపతన్తి. తస్మా తేపి "ఉపోసథగ్గం గమిస్సామా"తి వసనట్ఠానా నిక్ఖమింసు. తే ఏకా తావతింసభవనే నిబ్బత్తదేవతా దిస్వా "ఇమే భిక్ఖూ అతివియ సమగ్గా, సక్కా ను ఖో ఇమే భిన్దితు"న్తి చిన్తేత్వా అత్తనో బాలతాయ చిన్తితసమనన్తరమేవ ఆగన్త్వా తేసు ఏకేన, "ఆవుసో, ముహుత్తం ఆగమేహి, సరీరకిచ్చేనమ్హి అత్థికో"తి వుత్తే సా దేవతా ఏకం మనుస్సిత్థివణ్ణం మాపేత్వా థేరస్స గచ్ఛన్తరం పవిసిత్వా నిక్ఖమనకాలే ఏకేన హత్థేన కేసకలాపం, ఏకేన నివాసనం సణ్ఠాపయమానా తస్స పిట్ఠితో నిక్ఖమి. సో తం న పస్సతి, తమాగమయమానో పన పురతో ఠితభిక్ఖు నివత్తిత్వా ఓలోకయమానో తం తథా కత్వా నిక్ఖమన్తం పస్సి. సా తేన దిట్ఠభావం ఞత్వా అన్తరధాయి. ఇతరో తం భిక్ఖుం అత్తనో సన్తికం ఆగతకాలే ఆహ – "ఆవుసో, సీలం తే భిన్న"న్తి. "నత్థావుసో, మయ్హం ఏవరూప"న్తి. ఇదానేవ తే మయా పచ్ఛతో నిక్ఖమమానా తరుణఇత్థీ ఇదం నామ కరోన్తీ దిట్ఠా, త్వం "నత్థి మయ్హం ఏవరూప"న్తి కిం వదేసీతి. సో అసనియా మత్థకే అవత్థటో వియ మా మం, ఆవుసో, నాసేహి, నత్థి మయ్హం ఏవరూపన్తి. ఇతరో "మయా సామం అక్ఖీహి దిట్ఠం, కిం తవ సద్దహిస్సామీ"తి దణ్డకో వియ భిజ్జిత్వా పక్కామి, ఉపోసథగ్గేపి "నాహం ఇమినా సద్ధిం ఉపోసథం కరిస్సామీ"తి నిసీది. ఇతరో "మయ్హం, భన్తే, సీలే అణుమత్తమ్పి కాళం నత్థీ"తి భిక్ఖూనం కథేసి. సోపి "మయా సామం దిట్ఠ"న్తి ఆహ. దేవతా తం తేన సద్ధిం ఉపోసథం కాతుం అనిచ్ఛన్తం దిస్వా "భారియం మయా కమ్మం కత"న్తి చిన్తేత్వా – "భన్తే, మయ్హం అయ్యస్స సీలభేదో నత్థి, మయా పన వీమంసనవసేనేతం కతం, కరోథ తేన సద్ధిం ఉపోసథ"న్తి ఆహ. సో తస్సా ఆకాసే ఠత్వా కథేన్తియా సద్దహిత్వా ఉపోసథం అకాసి , న పన థేరే పుబ్బే వియ ముదుచిత్తో అహోసి. ఏత్తకం దేవతాయ పుబ్బకమ్మం.

ఆయుపరియోసానే పన తే థేరా యథాసుఖం దేవలోకే నిబ్బత్తింసు. దేవతా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం తత్థ పచ్చిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం నిబ్బత్తిత్వా వుద్ధిమన్వాయ సాసనే పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పదం లభి. తస్స పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ తం ఇత్థిరూపం తథేవ పఞ్ఞాయి. తేనేవస్స **కోణ్డధానత్థేరో**తి నామం కరింసు. తం తథావిచరన్తం దిస్వా భిక్ఖూ అనాథపిణ్డికం ఆహంసు – "మహాసేట్ఠి, ఇమం దుస్సీలం తవ విహారా నీహర. ఇమఞ్హి నిస్సాయ సేసభిక్ఖూనం అయసో ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి. కిం పన, భన్తే, సత్థా విహారే నత్థీతి? అత్థి ఉపాసకాతి. తేన హి, భన్తే, సత్థావ జానిస్సతీతి. భిక్ఖూ గన్త్వా విసాఖాయపి తథేవ కథేసుం. సాపి నేసం తథేవ పటివచనం అదాసి.

భిక్ఖూపి తేహి అసమ్పటిచ్ఛితవచనా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం – "మహారాజ, కోణ్డధానత్థేరో ఏకం ఇత్థిం గహేత్వా విచరన్తో సబ్బేసం అయసం ఉప్పాదేసి, తం తుమ్హాకం విజితా నీహరథా"తి. "కహం పన సో, భన్తే"తి? "విహారే, మహారాజా"తి. "కతరస్మిం సేనాసనే విహరతీ"తి? "అసుకస్మిం నామా"తి. "తేన హి గచ్ఛథ, అహం తం గణ్హిస్సామీ"తి సో సాయన్హసమయే

విహారం గన్త్వా తం సేనాసనం పురిసేహి పరిక్ఖిపాపేత్వా థేరస్స వసనట్ఠానాభిముఖో అగమాసి. థేరో మహాసద్దం సుత్వా విహారా నిక్ఖమిత్వా పముఖే అట్ఠాసి. తమ్పిస్స ఇత్థిరూపం పిట్ఠిపస్సే ఠితం రాజా అద్దస. థేరో రఞ్ఞో ఆగమనం ఞత్వా విహారం అభిరుహిత్వా నిసీది. రాజా థేరం న వన్ది, తమ్పి ఇత్థిం నాద్దస. సో ద్వారన్తరేపి హేట్ఠామఞ్చేపి ఓలోకేన్తో అదిస్వావ థేరం ఆహ – "భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే ఏకం ఇత్థిం అద్దసం, కహం సా"తి? "న పస్సామి, మహారాజా"తి. "ఇదాని మయా తుమ్హాకం పిట్ఠిపస్సే ఠితా దిట్ఠా"తి వుత్తేపి "అహం న పస్సామి"చ్చేవాహ. రాజా "కిం ను ఖో ఏత"న్తి చిన్తేత్వా, "భన్తే, ఇతో తావ నిక్ఖమథా"తి ఆహ. థేరే నిక్ఖమిత్వా పముఖే ఠితే పున సా థేరస్స పిట్ఠిపస్సే అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా పున ఉపరితలం అభిరుహి, తస్స ఆగతభావం ఞత్వా థేరో నిసీది. పున రాజా తం సబ్బట్ఠానేసు ఓలోకేన్తోపి అదిస్వా, "భన్తే, కహం సా ఇత్థీ"తి పున థేరం పుచ్ఛి. నాహం పస్సామి మహారాజాతి. "కిం కథేథ, భన్తే, మయా ఇదానేవ తుమ్హాకం పిట్ఠిపస్సే ఠితా దిట్ఠా"తి ఆహ. ఆమ, మహారాజ, మహాజనోపి "మే పచ్ఛతో పచ్ఛతో ఇత్థీ విచరతీ"తి వదతి, అహం పన న పస్సామీతి . రాజా "పటిరూపకేన భవితబ్బ"న్తి సల్లక్ఖేత్వా పున థేరం, "భన్తే, ఇతో తావ ఓతరథా"తి వత్వా థేరే ఓతరిత్వా పముఖే ఠితే పున తం తస్స పిట్ఠిపస్సే ఠితం దిస్వా ఉపరితలం అభిరుహి. పున నాద్దస. సో పున థేరం పుచ్ఛిత్వా తేన "న పస్సామి"చ్చేవ వుత్తే "పటిరూపకమేవేత"న్తి నిట్ఠం గన్త్వా థేరం ఆహ – "భన్తే, ఏవరూపే సంకిలేసే తుమ్హాకం పిట్ఠితో విచరన్తే అఞ్ఞో కోచి తుమ్హాకం భిక్ఖం న దస్సతి, నిబద్ధం మమ గేహం పవిసథ, అహమేవ చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి థేరం నిమన్తేత్వా పక్కామి.

భిక్ఖూ "పస్సథావుసో, రఞ్ఞో పాపకిరియం, 'ఏతం విహారతో నీహరా'తి వుత్తే ఆగన్త్వా చతూహి పచ్చయేహి నిమన్తేత్వా గతో"తి ఉజ్ఝాయింసు. తమ్పి థేరం ఆహంసు – "అమ్భో, దుస్సీల, ఇదానిసి రాజకోణ్డో జాతో"తి. సోపి పుబ్బే భిక్ఖూ కిఞ్చి వత్తుం అసక్కోన్తో "తుమ్హే దుస్సీలా, తుమ్హే కోణ్డా, తుమ్హే ఇత్థిం గహేత్వా విచరథా"తి ఆహ. తే గన్త్వా సత్థు ఆరోచేసుం – "భన్తే, కోణ్డధానత్థేరో అమ్హేహి వుత్తో అమ్హే 'దుస్సీలా'తిఆదీని వత్వా అక్కోసతీ"తి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఏవం వదేసీ"తి? "సచ్చం, భన్తే"తి. "కిం కారణా"తి? "మయా సద్ధిం కథితకారణా"తి. "తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఇమినా సద్ధిం కస్మా కథేథా"తి. "ఇమస్స పచ్ఛతో ఇత్థిం విచరన్తిం దిస్వా, భన్తే"తి. "ఇమే కిర తయా సద్ధిం ఇత్థిం విచరన్తిం దిస్వా వదన్తి, త్వం కస్మా కథేసి , ఏతే తావ దిస్వా కథేన్తి. త్వం అదిస్వావ ఇమేహి సద్ధిం కస్మా కథేసి, నను పుబ్బే తవేవ పాపికం దిట్ఠిం నిస్సాయ ఇదం జాతం, ఇదాని కస్మా పున పాపికం దిట్ఠిం గణ్హాసీ"తి. భిక్ఖూ "కిం పన, భన్తే, ఇమినా పుబ్బే కత"న్తి పుచ్ఛింసు. అథ నేసం సత్థా తస్స పుబ్బకమ్మం కథేత్వా "భిక్ఖు ఇదం పాపకమ్మం నిస్సాయ త్వం ఇమం విప్పకారం పత్తో, ఇదాని తే పున తథారూపం పాపికం దిట్ఠిం గహేతుం న యుత్తం, మా పున భిక్ఖూహి సద్ధిం కిఞ్చి కథేహి, నిస్సద్దో ముఖవట్టియం ఛిన్నకంసథాలసదిసో హోహి, ఏవం కరోన్తో నిబ్బానప్పత్తో నామ భవిస్సతీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩౩. "మావోచ ఫరుసం కఞ్చి, వుత్తా పటివదేయ్యు తం;
దుక్ఖా హి సారమ్భకథా, పటిదణ్డా ఫుసేయ్యు తం.

౧౩౪. "సచే నేరేసి అత్తానం, కంసో ఉపహతో యథా;
ఏస పత్తోసి నిబ్బానం, సారమ్భో తే న విజ్జతీ"తి.

తత్థ **మావోచ ఫరుసం కఞ్చీ**తి కఞ్చి ఏకపుగ్గలమ్పి ఫరుసం మా అవచ. **వుత్తా**తి తయా పరే "దుస్సీలా"తి వుత్తా, తమ్పి తథేవ **పటివదేయ్యుం. సారమ్భకథా**తి ఏసా కరణుత్తరా యుగగ్గాహకథా నామ **దుక్ఖా. పటిదణ్డా**తి కాయదణ్డాదీహి పరం పహరన్తస్స తాదిసా పటిదణ్డా చ తవ మత్థకే పతేయ్యుం. **సచే నేరేసీ**తి సచే అత్తానం నిచ్చలం కాతుం సక్ఖిస్ససి. **కంసో ఉపహతో యథా**తి ముఖవట్టియం ఛిన్దిత్వా తలమత్తం కత్వా ఠపితకంసథాలం వియ. తఞ్హి హత్థపాదేహి వా దణ్డకేన వా పహటమ్పి సద్దం న కరోతి, **ఏస పత్తోసీ**తి సచే ఏవరూపో భవితుం సక్ఖిస్ససి, ఇమం పటిపదం పూరయమానో ఇదాని అప్పత్తోపి ఏసో నిబ్బానప్పత్తో నామ. **సారమ్భో తే న విజ్జతీ**తి ఏవం సన్తే చ పన "త్వం దుస్సీలో, తుమ్హే దుస్సీలా"తిఏవమాదికో ఉత్తరకరణవాచాలక్ఖణో సారమ్భోపి తే న విజ్జతి, న భవిస్సతియేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు, కోణ్డధానత్థేరోపి సత్థారా దిన్నఓవాదే ఠత్వా అరహత్తం పాపుణి, న చిరస్సేవ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పఠమం సలాకం గణ్హీతి.

కోణ్డధానత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. ఉపోసథికఇత్థీనం వత్థు

యథా దణ్డేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో విసాఖాదీనం ఉపాసికానం ఉపోసథకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర ఏకస్మిం మహాఉపోసథదివసే పఞ్చసతమత్తా ఇత్థియో ఉపోసథికా హుత్వా విహారం అగమింసు. విసాఖా తాసు మహల్లకిత్థియో ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి, "అమ్మా, కిమత్థం ఉపోసథికా జాతత్థా"తి. తాహి "దిబ్బసమ్పత్తిం పత్థేత్వా"తి వుత్తే మజ్ఝిమిత్థియో పుచ్ఛి, తాహి "సపత్తివాసా ముచ్చనత్థాయా"తి వుత్తే తరుణిత్థియో పుచ్ఛి, తాహి "పఠమగబ్భే పుత్తపటిలాభత్థాయా"తి వుత్తే కుమారికాయో పుచ్ఛి, తాహి "తరుణభావేయేవ పతికులగమనత్థాయా"తి వుత్తే తం సబ్బమ్పి తాసం కథం సుత్వా తా ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా పటిపాటియా ఆరోచేసి. తం సుత్వా సత్థా "విసాఖే ఇమేసం సత్తానం జాతిఆదయో నామ దణ్డహత్థకగోపాలకసదిసా, జాతి జరాయ సన్తికం, జరా బ్యాధినో సన్తికం, బ్యాధి మరణస్స సన్తికం పేసేత్వా మరణం కుఠారియా ఛిన్దన్తా వియ జీవితం ఛిన్దతి, ఏవం సన్తేపి వివట్టం పత్థేన్తా నామ నత్థి, వట్టమేవ పన పత్థేన్తీ"తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౫."యథా దణ్డేన గోపాలో, గావో పాజేతి గోచరం;
ఏవం జరా చ మచ్చు చ, ఆయుం పాజేన్తి పాణిన"న్తి.

తత్థ **పాజేతీ**తి ఛేకో **గోపాలో** కేదారన్తరం పవిసన్తియో **గావో దణ్డేన** నివారేత్వా తేనేవ పోథేన్తో సులభతిణోదకం **గోచరం** నేతి. **ఆయుం పాజేన్తీ**తి జీవితిన్ద్రియం ఛిన్దన్తి ఖేపేన్తి. గోపాలకో వియ హి జరా చ మచ్చు చ, గోగణో వియ జీవితిన్ద్రియం, గోచరభూమి వియ మరణం. తత్థ జాతి తావ సత్తానం జీవితిన్ద్రియం జరాయ సన్తికం పేసేసి, జరా బ్యాధినో సన్తికం , బ్యాధి మరణస్స సన్తికం. తమేవ మరణం కుఠారియా ఛేదం వియ ఛిన్దిత్వా గచ్ఛతీతి ఇదమేత్థ ఓపమ్మసమ్పటిపాదనం.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఉపోసథికఇత్థీనం వత్థు పఞ్చమం.

౬. అజగరపేతవత్థు

అథ పాపాని కమ్మానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అజగరపేతం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే మహామోగ్గల్లానత్థేరో లక్ఖణత్థేరేన సద్ధిం గిజ్ఝకూటతో ఓతరన్తో దిబ్బేన చక్ఖునా పఞ్చవీసతియోజనికం అజగరపేతం నామ అద్దస. తస్స సీసతో అగ్గిజాలా ఉట్ఠహిత్వా పరియన్తం గచ్ఛన్తి, పరియన్తతో ఉట్ఠహిత్వా సీసం గచ్ఛన్తి, ఉభయతో ఉట్ఠహిత్వా మజ్ఝే ఓతరన్తి. థేరో తం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి. లక్ఖణత్థేరేన సితకారణం పుట్ఠో "అకాలో, ఆవుసో, ఇమస్స పఞ్హస్స వేయ్యాకరణాయ, సత్థు సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాసీ"తి వత్వా రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా సత్థు సన్తికం గతకాలే లక్ఖణత్థేరేన పుట్ఠో ఆహ – "తత్రాహం, ఆవుసో, ఏకం పేతం అద్దసం, తస్స ఏవరూపో నామ అత్తభావో, అహం తం దిస్వా 'న వత మే ఏవరూపో అత్తభావో దిట్ఠపుబ్బో'తి సితం పాత్వాకాసి"న్తి. సత్థా "చక్ఖుభూతా వత, భిక్ఖవే, సావకా విహరన్తీ"తిఆదీని (పారా. ౨౨౮; సం. ని. ౨.౨౦౨) వదన్తో థేరస్స కథం పతిట్ఠాపేత్వా "మయాపి ఏసో, భిక్ఖవే, పేతో బోధిమణ్డేయేవ దిట్ఠో, 'యే చ పన మే వచనం న సద్దహేయ్యుం, తేసం తం అహితాయ అస్సా'తి న కథేసిం, ఇదాని మోగ్గల్లానం సక్ఖిం లభిత్వా కథేమీ"తి వత్వా భిక్ఖూహి తస్స పుబ్బకమ్మం పుట్ఠో బ్యాకాసి –

కస్సపబుద్ధకాలే కిర సుమఙ్గలసేట్ఠి నామ సువణ్ణిట్ఠకాహి భూమిం సన్థరిత్వా వీసతిఉసభట్ఠానే తత్తకేనేవ ధనేన విహారం కారేత్వా తావత్తకేనేవ విహారమహం కారేసి. సో ఏకదివసం పాతోవ సత్థు సన్తికం గచ్ఛన్తో నగరద్వారే ఏకిస్సా సాలాయ కాసావం ససీసం పారుపిత్వా కలలమక్ఖితేహి పాదేహి నిపన్నం ఏకం చోరం దిస్వా "అయం కలలమక్ఖితపాదో రత్తిం విచరిత్వా దివా నిపన్నమనుస్సో భవిస్సతీ"తి ఆహ. చోరో ముఖం వివరిత్వా సేట్ఠిం దిస్వా "హోతు, జానిస్సామి తే కత్తబ్బ"న్తి ఆఘాతం బన్ధిత్వా సత్తక్ఖత్తుం ఖేత్తం ఝాపేసి, సత్తక్ఖత్తుం వజే గున్నం పాదే ఛిన్ది, సత్తక్ఖత్తుం గేహం ఝాపేసి, సో ఏత్తకేనాపి కోపం నిబ్బాపేతుం అసక్కోన్తో తస్స చూళుపట్ఠాకేన సద్ధిం మిత్తసన్థవం కత్వా "కిం తే సేట్ఠినో పియ"న్తి పుట్ఠో "గన్ధకుటితో అఞ్ఞం తస్స పియతరం నత్థీ"తి సుత్వా "హోతు, గన్ధకుటిం ఝాపేత్వా కోపం నిబ్బాపేస్సామీ"తి సత్థరి పిణ్డాయ పవిట్ఠే పానీయపరిభోజనీయఘటే భిన్దిత్వా గన్ధకుటియం అగ్గిం అదాసి. సేట్ఠి "గన్ధకుటి కిర ఝాయతీ"తి సుత్వా ఆగచ్ఛన్తో ఝామకాలే ఆగన్త్వా గన్ధకుటిం ఝామం ఓలోకేన్తో వాలగ్గమత్తమ్పి దోమనస్సం అకత్వా వామబాహుం సమఞ్జిత్వా దక్ఖిణేన హత్థేన మహాఅప్ఫోటనం అప్ఫోటేసి. అథ నం సమీపే ఠితా పుచ్ఛింసు – "కస్మా, సామి, ఏత్తకం ధనం విస్సజ్జేత్వా కతగన్ధకుటియా ఝామకాలే అప్ఫోటేసీ"తి? సో ఆహ – "ఏత్తకం మే, తాతా, అగ్గిఆదీహి అసాధారణే బుద్ధస్స సాసనే ధనం నిదహితుం లద్ధం, 'పునపి ఏత్తకం ధనం విస్సజ్జేత్వా సత్థు గన్ధకుటిం కాతుం లభిస్సామీ'తి తుట్ఠమానసో అప్ఫోటేసి"న్తి. సో పున తత్తకం ధనం విస్సజ్జేత్వా గన్ధకుటిం కారేత్వా వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారస్స సత్థునో దానం అదాసి. తం దిస్వా చోరో చిన్తేసి – "అహం ఇమం అమారేత్వా మజ్జకాతుం న సక్ఖిస్సామి, హోతు, మారేస్సామి న"న్తి నివాసనన్తరే ఛురికం బన్ధిత్వా సత్తాహం విహారే విచరన్తోపి ఓకాసం న లభి. మహాసేట్ఠిపి సత్త దివసాని బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, మమ ఏకేన పురిసేన సత్తక్ఖత్తుం ఖేత్తం ఝాపితం, సత్తక్ఖత్తుం వజే గున్నం పాదా ఛిన్నా, సత్తక్ఖత్తుం గేహం ఝాపితం, ఇదాని గన్ధకుటిపి తేనేవ ఝాపితా భవిస్సతి, అహం ఇమస్మిం దానే పఠమం పత్తిం తస్స దమ్మీ"తి.

తం సుత్వా చోరో “భారియం వత మే కమ్మం కతం, ఏవం అపరాధకారకే మయి ఇమస్స కోపమత్తమ్పి నత్థి, ఇమస్మిమ్పి దాసే మయ్హమేవ పరమం పత్తిం దేతి, అహం ఇమస్మిం దుబ్భామి, ఏవరూపం మే పురిసం అఖమాపేన్తస్స దేవదణ్డోపి మే మత్థకే పతేయ్యా”తి గన్త్వా సేట్ఠిస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా “ఖమాహి మే, సామీ”తి వత్వా “కిం ఇద”న్తి వుత్తే, “సామి, ఏవం అయుత్తకం కమ్మం మయా కతం, తస్స మే ఖమాహీ”తి ఆహ. అథ నం సేట్ఠి “తయా మే ఇదఞ్చిదఞ్చ కత”న్తి సబ్బం పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, మయా కత”న్తి వుత్తే, “త్వం మయా న దిట్ఠపుబ్బో, కస్మా మే కుజ్ఝిత్వా ఏవమకాసీ”తి పుచ్ఛి. సో ఏకదివసం నగరా నిక్ఖన్తేన తేన వుత్తవచనం సారేత్వా “ఇమినా మే కారణేన కోపో ఉప్పాదితో”తి ఆహ. సేట్ఠి అత్తనా వుత్తం సరిత్వా “ఆమ, తాత, వుత్తం మయా , తం మే ఖమాహీ”తి చోరం ఖమాపేత్వా “ఉట్ఠేహి, తాత, ఖమామి తే, గచ్ఛ, తాతా”తి ఆహ. సచే మే, సామి, ఖమసి, సపుత్తదారం మం గేహే దాసం కరోహీతి. తాత, త్వం మయా ఏత్తకే కథితే ఏవరూపం ఛేదనం అకాసి, గేహే వసన్తేన పన సద్ధిం న సక్కా కిఞ్చి కథేతుం, న మే తయా గేహే వసన్తేన కిచ్చం అత్థి, ఖమామి తే, గచ్ఛ, తాతాతి. చోరో తం కమ్మం కత్వా ఆయుపరియోసానే అవీచిమ్హి నిబ్బత్తో దీఘరత్తం తత్థ పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన ఇదాని గిజ్ఝకూటే పబ్బతే పచ్చతీతి.

ఏవం సత్థా తస్స పుబ్బకమ్మం కథేత్వా, “భిక్ఖవే, బాలా నామ పాపాని కమ్మాని కరోన్తా న బుజ్ఝన్తి, పచ్ఛా పన అత్తనా కతకమ్మేహి డయ్హమానా అత్తనావ అత్తనో దావగ్గిసదిసావ హోన్తీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౬. “అథ పాపాని కమ్మాని, కరం బాలో న బుజ్ఝతి;
సేహి కమ్మేహి దుమ్మేధో, అగ్గిడడ్ఢోవ తప్పతీ”తి.

తత్థ **అథ పాపానీ**తి న కేవలం **బాలో** కోధవసేన పాపాని కరోతి, కరోన్తోపి పన **న బుజ్ఝతీ**తి అత్థో. పాపం కరోన్తో చ “పాపం కరోమీ”తి అబుజ్ఝనకో నామ నత్థి. “ఇమస్స కమ్మస్స ఏవరూపో నామ విపాకో”తి అజాననతాయ “న బుజ్ఝతీ”తి వుత్తం. **సేహీ**తి సో తేహి అత్తనో సన్తకేహి **కమ్మేహి దుమ్మేధో** నిప్పఞ్ఞో పుగ్గలో నిరయే నిబ్బత్తిత్వా **అగ్గిడడ్ఢోవ తప్పతీ**తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అజగరపేతవత్థు ఛట్ఠం.

౭. మహామోగ్గల్లానత్థేరవత్థు

యో దణ్డేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే తిత్థియా సన్నిపతిత్వా మన్తేసుం – “జానాథావుసో, ‘కేన కారణేన సమణస్స గోతమస్స లాభసక్కారో మహా హుత్వా నిబ్బత్తో’తి . మయం న జానామ, తుమ్హే పన జానాథాతి. ఆమ, జానామ, మహామోగ్గల్లానం నామ ఏకం నిస్సాయ ఉప్పన్నో. సో హి దేవలోకం గన్త్వా దేవతాహి కతకమ్మం పుచ్ఛిత్వా ఆగన్త్వా మనుస్సానం కథేతి ‘ఇదం నామ కత్వా ఏవరూపం సమ్పత్తిం లభన్తీ’తి. నిరయే నిబ్బత్తానమ్పి కమ్మం పుచ్ఛిత్వా ఆగన్త్వా మనుస్సానం కథేతి ‘ఇదం నామ కత్వా ఏవరూపం దుక్ఖం అనుభవన్తీ’తి. మనుస్సా తస్స కథం సుత్వా మహన్తం లాభసక్కారం అభిహరన్తి, సచే

తం మారేతుం సక్ఖిస్సామ, నో లాభసక్కారో అమ్హాకం నిబ్బత్తిస్సతీ"తి. తే "అత్థేకో ఉపాయో"తి సబ్బే ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా "యంకిఞ్చి కత్వా తం మారాపేస్సామా"తి అత్తనో ఉపట్ఠాకే సమాదపేత్వా కహాపణసహస్సం లభిత్వా పురిసఘాతకమ్మం కత్వా చరన్తే చోరే పక్కోసాపేత్వా "మహామోగ్గల్లానత్థేరో నామ కాళసిలాయం వసతి, తత్థ గన్త్వా తం మారేథా"తి తేసం కహాపణే అదంసు. చోరా ధనలోభేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా "థేరం మారేస్సామా"తి గన్త్వా తస్స వసనట్ఠానం పరివారేసుం. థేరో తేహి పరిక్ఖిత్తభావం ఞత్వా కుఞ్చికచ్ఛిద్దేన నిక్ఖమిత్వా పక్కామి. తే చోరా తం దివసం థేరం అదిస్వా పునేకదివసం గన్త్వా పరిక్ఖిపింసు. థేరో ఞత్వా కణ్ణికామణ్డలం భిన్దిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. ఏవం తే పఠమమాసేపి మజ్ఝిమమాసేపి థేరం గహేతుం నాసక్ఖింసు. పచ్ఛిమమాసే పన సమ్పత్తే థేరో అత్తనా కతకమ్మస్స ఆకడ్ఢనభావం ఞత్వా న అపగచ్ఛి. చోరా గన్త్వా థేరం గహేత్వా తణ్డులకణమత్తానిస్స అట్ఠీని కరోన్తా భిన్దింసు. అథ నం "మతో"తి సఞ్ఞాయ ఏకస్మిం గుమ్బపిట్ఠే ఖిపిత్వా పక్కమింసు.

థేరో "సత్థారం పస్సిత్వావ పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి అత్తభావం ఝానవేఠనేన వేఠేత్వా థిరం కత్వా ఆకాసేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా, "భన్తే, పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి ఆహ. "పరినిబ్బాయిస్ససి, మోగ్గల్లానా"తి? "ఆమ, భన్తే"తి. "కత్థ గన్త్వా"తి? "కాళసిలాపదేసం, భన్తే"తి. తేన హి, మోగ్గల్లాన, మయ్హం ధమ్మం కథేత్వా యాహి. తాదిసస్స హి మే సావకస్స ఇదాని దస్సనం నత్థీతి. సో "ఏవం కరిస్సామి, భన్తే"తి సత్థారం వన్దిత్వా ఆకాసం ఉప్పతిత్వా పరినిబ్బానదివసే సారిపుత్తత్థేరో వియ నానప్పకారా ఇద్ధియో కత్వా ధమ్మం కథేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా కాళసిలాటవిం గన్త్వా పరినిబ్బాయి. "థేరం కిర చోరా మారేసు"న్తి అయమ్పి కథా సకలజమ్బుదీపే పత్థరి. రాజా అజాతసత్తు చోరే పరియేసనత్థాయ చరపురిసే పయోజేసి. తేసుపి చోరేసు సురాపానే సురం పివన్తేసు ఏకో ఏకస్స పిట్ఠిం పహరిత్వా పాతేసి. సో తం సన్తజ్జేత్వా "అమ్భో దుబ్బినీత, త్వం కస్మా మే పిట్ఠిం పాతేసీ"తి ఆహ. కిం పన హరే దుట్ఠచోర, తయా మహామోగ్గల్లానత్థేరో పఠమం పహటోతి? కిం పన మయా పహటభావం త్వం న జానాసీతి? ఇతి నేసం "మయా పహటో, మయా పహటో"తి వదన్తానం వచనం సుత్వా తే చరపురిసా తే సబ్బే చోరే గహేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా చోరే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి – "తుమ్హేహి థేరో మారితో"తి? "ఆమ, దేవా"తి. "కేన తుమ్హే ఉయ్యోజితా"తి? "నగ్గసమణకేహి, దేవా"తి. రాజా పఞ్చసతే నగ్గసమణకే గాహాపేత్వా పఞ్చసతేహి చోరేహి సద్ధిం రాజఙ్గణే నాభిప్పమాణేసు ఆవాటేసు నిఖణాపేత్వా పలాలేహి పటిచ్ఛాదాపేత్వా అగ్గిం దాపేసి . అథ నేసం ఝామభావం ఞత్వా అయనఙ్గలేహి కసాపేత్వా సబ్బే ఖణ్డాఖణ్డికం కారాపేసి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "మహామోగ్గల్లానత్థేరో అత్తనో అననురూపమేవ మరణం పత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానో ఇమస్సేవ అత్తభావస్స అననురూపం మరణం పత్తో, పుబ్బే పన తేన కతస్స కమ్మస్స అనురూపమేవ మరణం పత్తో"తి వత్వా "కిం పనస్స, భన్తే, పుబ్బకమ్మ"న్తి పుట్ఠో విత్థారేత్వా కథేసి –

అతీతే కిర బారాణసివాసీ ఏకో కులపుత్తో సయమేవ కోట్టనపచనాదీని కమ్మాని కరోన్తో మాతాపితరో పటిజగ్గి. అథస్స మాతాపితరో నం, "తాత, త్వం ఏకకోవ గేహే చ అరఞ్ఞే చ కమ్మం కరోన్తో కిలమసి, ఏకం తే కుమారికం ఆనేస్సామా"తి వత్వా, "అమ్మతాతా, న మయ్హం ఏవరూపాయత్థో, అహం యావ తుమ్హే జీవథ, తావ వో సహత్థా ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి తేన పటిక్ఖిత్తా పునప్పునం తం యాచిత్వా కుమారికం ఆనయింసు. సా కతిపాహమేవ తే ఉపట్ఠహిత్వా పచ్ఛా తేసం దస్సనమ్పి అనిచ్ఛన్తీ "న సక్కా తవ మాతాపితూహి సద్ధిం ఏకట్ఠానే వసితు"న్తి ఉజ్ఝాయిత్వా తస్మిం అత్తనో కథం అగ్గణ్హన్తే తస్స

బహిగతకాలే మకచివాకఖణ్డాని చ యాగుఫేణఞ్చ గహేత్వా తత్థ తత్థ ఆకిరిత్వా తేనాగన్త్వా “కిం ఇద”న్తి పుట్ఠా ఆహ – “ఇమేసం అన్ధమహల్లకానం ఏతం కమ్మం, సబ్బం గేహం కిలిట్ఠం కరోన్తా విచరన్తి, న సక్కా ఏతేహి సద్ధిం ఏకట్ఠానే వసితు”న్తి. ఏవం తాయ నం పునప్పునం కథయమానాయ ఏవరూపోపి పూరితపారమీ సత్తో మాతాపితూహి సద్ధిం భిజ్జి. సో “హోతు, జానిస్సామి నేసం కత్తబ్బ”న్తి తే భోజేత్వా, “అమ్మతాతా, అసుకట్ఠానే నామ తుమ్హాకం ఞాతకా ఆగమనం పచ్చాసీసన్తి, తత్థ గమిస్సామా”తి తే యానకం ఆరోపేత్వా ఆదాయ గచ్ఛన్తో అటవిమజ్ఝం పత్తకాలే, “తాత, రస్మియో గణ్హథ, గావో పతోదసఞ్ఞాయ గమిస్సన్తి, ఇమస్మిం ఠానే చోరా వసన్తి, అహం ఓతరామీ”తి పితు హత్థే రస్మియో దత్వా ఓతరిత్వా గచ్ఛన్తో సద్దం పరివత్తేత్వా చోరానం ఉట్ఠితసద్దమకాసి. మాతాపితరో సద్దం సుత్వా “చోరా ఉట్ఠితా”తి సఞ్ఞాయ, “తాత, మయం మహల్లకా, త్వం అత్తానమేవ రక్ఖాహీ”తి ఆహంసు. సో మాతాపితరో తథావిరవన్తేపి చోరసద్దం కరోన్తో కోట్టేత్వా మారేత్వా అటవియం ఖిపిత్వా పచ్చాగమి.

సత్థా ఇదం తస్స పుబ్బకమ్మం కథేత్వా, “భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానో ఏత్తకం కమ్మం కత్వా అనేకవస్ససతసహస్సాని నిరయే పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన అత్తభావసతే ఏవమేవ కోట్టేత్వా సంచుణ్ణితో మరణం పత్తో. ఏవం మోగ్గల్లానేన అత్తనో కమ్మానురూపమేవ మరణం లద్ధం, పఞ్చహి చోరసతేహి సద్ధిం లభింసు. అప్పదుట్ఠేసు హి పదుస్సన్తో దసహి కారణేహి అనయబ్యసనం పాపుణాతియేవా”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩౭. “యో దణ్డేన అదణ్డేసు, అప్పదుట్ఠేసు దుస్సతి;
దసన్నమఞ్ఞతరం ఠానం, ఖిప్పమేవ నిగచ్ఛతి.

౧౩౮. “వేదనం ఫరుసం జానిం, సరీరస్స వ భేదనం;
గరుకం వాపి ఆబాధం, చిత్తక్ఖేపం వ పాపుణే.

౧౩౯. “రాజతో వా ఉపసగ్గం, అబ్భక్ఖానం వ దారుణం;
పరిక్ఖయం వ ఞాతీనం, భోగానం వ పభఙ్గురం.

౧౪౦. “అథ వాస్స అగారాని, అగ్గి డహతి పావకో;
కాయస్స భేదా దుప్పఞ్ఞో, నిరయం సోపపజ్జతీ”తి.

తత్థ **అదణ్డేసూ**తి కాయదణ్డాదిరహితేసు ఖీణాసవేసు. **అప్పదుట్ఠేసూ**తి పరేసు వా అత్తని వా నిరపరాధేసు. **దసన్నమఞ్ఞతరం ఠాన**న్తి దససు దుక్ఖకారణేసు అఞ్ఞతరం కారణం. **వేదన**న్తి సీసరోగాదిభేదం **ఫరుసం** వేదనం. **జాని**న్తి కిచ్ఛాధిగతస్స ధనస్స జానిం. **భేదన**న్తి హత్థచ్ఛేదాదికం సరీరభేదనం. **గరుక**న్తి పక్ఖహతఏకచక్ఖుకపీఠసప్పికుణీభావకుట్ఠరోగాదిభేదం గరుకాబాధం వా. **చిత్తక్ఖేప**న్తి ఉమ్మాదం. **ఉపసగ్గ**న్తి యసవిలోపసేనాపతిట్ఠానాదిఅచ్ఛిన్దనాదికం **రాజతో** ఉపసగ్గం వా. **అబ్భక్ఖాన**న్తి అదిట్ఠఅసుతఅచిన్తితపుబ్బం “ఇదం సన్ధిచ్ఛేదాదికమ్మం, ఇదం వా రాజాపరాధికకమ్మం తయా కత”న్తి ఏవరూపం **దారుణం** అబ్భక్ఖానం వా. **పరిక్ఖయం వ ఞాతీన**న్తి అత్తనో అవస్సయో భవితుం సమత్థానం **ఞాతీనం** పరిక్ఖయం వా. **పభఙ్గుర**న్తి పభఙ్గుభావం పూతిభావం. యం హిస్స గేహే ధఞ్ఞం, తం పూతిభావం ఆపజ్జతి, సువణ్ణం అఙ్గారభావం, ముత్తా కప్పాసట్ఠిభావం, కహాపణం

కపాలఖణ్డాదిభావం, ద్విపదచతుప్పదా కాణకుణాదిభావన్తి అత్థో. **అగ్గి డహతీ**తి ఏకసంవచ్ఛరే ద్వత్తిక్ఖత్తుం అఞ్ఞస్మిం డాహకే అవిజ్జమానేపి అసనిఅగ్గి వా పతిత్వా డహతి, అత్తనోవ ధమ్మతాయ ఉట్ఠితో పావకో వా డహతియేవ. **నిరయన్తి** దిట్ఠేవ ధమ్మే ఇమేసం దసన్నం ఠానానం అఞ్ఞతరం పత్వాపి ఏకంసేన సమ్పరాయే పత్తబ్బం దస్సేతుం "నిరయం సోపపజ్జతీ"తి వుత్తం.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహామోగ్గల్లానత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. బహుభణ్డికభిక్ఖువత్థు

న నగ్గచరియాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బహుభణ్డికం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థివాసీ కిరేకో కుటుమ్బికో భరియాయ కాలకతాయ పబ్బజి. సో పబ్బజన్తో అత్తనో పరివేణఞ్చ అగ్గిసాలఞ్చ భణ్డగబ్భఞ్చ కారేత్వా సబ్బమ్పి భణ్డగబ్భం సప్పిమధుతేలాదీహి పూరేత్వా పబ్బజి, పబ్బజిత్వా చ పన అత్తనో దాసే పక్కోసాపేత్వా యథారుచికం ఆహారం పచాపేత్వా భుఞ్జతి. బహుభణ్డో చ బహుపరిక్ఖారో చ అహోసి. రత్తిం అఞ్ఞం నివాసనపారుపనం హోతి, దివా అఞ్ఞం నివాసనపారుపనం హోతి, దివా అఞ్ఞం విహారపచ్చన్తే వసతి. తస్సేకదివసం చీవరపచ్చత్థరణాని సుక్ఖాపేన్తస్స సేనాసనచారికం ఆహిణ్డన్తా భిక్ఖూ పస్సిత్వా "కస్సిమాని, ఆవుసో"తి పుచ్ఛిత్వా "మయ్హ"న్తి వుత్తే, "ఆవుసో, భగవతా తిచీవరాని అనుఞ్ఞాతాని, త్వఞ్చ పన ఏవం అప్పిచ్ఛస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా ఏవం బహుపరిక్ఖారో జాతో"తి తం సత్థు సన్తికం నేత్వా, "భన్తే , అయం భిక్ఖు అతిబహుభణ్డో"తి ఆరోచేసుం. సత్థా "సచ్చం కిర తం భిక్ఖూ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే ఆహ – "కస్మా పన త్వం, భిక్ఖు, మయా అప్పిచ్ఛతాయ ధమ్మే దేసితే ఏవం బహుభణ్డో జాతో"తి. సో తావత్తకేనేవ కుపితో "ఇమినా దాని నీహారేన చరిస్సామీ"తి పారుపనం ఛడ్డేత్వా పరిసమజ్ఝే ఏకచీవరో అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా ఉపత్థమ్భయమానో నను త్వం భిక్ఖు పుబ్బే హిరోత్తప్పగవేసకో దకరక్ఖసకాలేపి హిరోత్తప్పం గవేసమానో ద్వాదస వస్సాని విహాసి, కస్మా ఇదాని ఏవం గరుకే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా చతుపరిసమజ్ఝే పారుపనం ఛడ్డేత్వా హిరోత్తప్పం పహాయ ఠితోసీతి. సో సత్థు వచనం సుత్వా హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా తం చీవరం పారుపిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. భిక్ఖూ తస్స అత్థస్స ఆవిభావత్థం భగవన్తం యాచింసు. భగవా అతీతం ఆహరిత్వా కథేసి –

అతీతే కిర బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం బోధిసత్తో పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స నామగ్గహణదివసే **మహింసకుమారో**తి నామం కరింసు. తస్స కనిట్ఠభాతా **చన్దకుమారో** నామ అహోసి. తేసం మాతరి కాలకతాయ రాజా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సాపి పుత్తం విజాయి, **సూరియకుమారో**తిస్స నామం కరింసు. తం దిస్వా రాజా తుట్ఠో "పుత్తస్స తే వరం దమ్మీ"తి ఆహ. సాపి ఖో, "దేవ, ఇచ్ఛితకాలే గణ్హిస్సామీ"తి వత్వా పుత్తస్స వయప్పత్తకాలే రాజానం ఆహ – "దేవేన మయ్హం పుత్తస్స జాతకాలే వరో దిన్నో, ఇదాని మే పుత్తస్స రజ్జం దేహీ"తి . రాజా "మమ ద్వే పుత్తా అగ్గిక్ఖన్ధా వియ జలన్తా విచరన్తి, న సక్కా తస్స రజ్జం దాతు"న్తి పటిక్ఖిపిత్వాపి తం పునప్పునం యాచమానమేవ దిస్వా "అయం మే పుత్తానం అనత్థమ్పి కరేయ్యా"తి పుత్తే పక్కోసాపేత్వా, "తాతా, అహం సూరియకుమారస్స జాతకాలే వరం అదాసిం, ఇదానిస్స మాతా రజ్జం యాచతి, అహం తస్స న దాతుకామో, తస్స మాతా తుమ్హాకం అనత్థమ్పి కరేయ్య, గచ్ఛథ తుమ్హే, అరఞ్ఞే వసిత్వా మమచ్చయేనాగన్త్వా రజ్జం గణ్హథా"తి ఉయ్యోజేసి. తే పితరం వన్దిత్వా పాసాదా ఓతరన్తే రాజఙ్గణే కీళమానో

సూరియకుమారో దిస్వా తం కారణం ఞత్వా తేహి సద్ధిం నిక్ఖమి. తేసం హిమవన్తం పవిట్ఠకాలే బోధిసత్తో మగ్గా ఓక్కమ్మ అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా సూరియకుమారం ఆహ – “తాత, ఏతం సరం గన్త్వా న్హత్వా చ పివిత్వా చ అమ్హాకమ్పి పదుమినిపణ్ణేహి ఉదకం ఆహరా”తి. సో పన సరో వేస్సవణ్ణస్స సన్తికా ఏకేన దకరక్ఖసేన లద్ధో హోతి. వేస్సవణ్ణో చ తం ఆహ – “ఠపేత్వా దేవధమ్మజాననకే యే చ అఞ్ఞే ఇమం సరం ఓతరన్తి, తే ఖాదితుం లభసీ”తి. తతో పట్ఠాయ సో తం సరం ఓతిణ్ణోతిణ్ణే దేవధమ్మే పుచ్ఛిత్వా అజానన్తే ఖాదతి, సూరియకుమారోపి తం సరం అవీమంసిత్వావ ఓతరి, తేన చ “దేవధమ్మే జానాసీ”తి పుచ్ఛితో “దేవధమ్మా నామ చన్దిమసూరియా”తి ఆహ. అథ నం “త్వం దేవధమ్మే న జానాసీ”తి ఉదకం పవేసేత్వా అత్తనో భవనే ఠపేసి. బోధిసత్తోపి తం చిరాయన్తం దిస్వా చన్దకుమారం పేసేసి. సోపి తేన “దేవధమ్మే జానాసీ”తి పుచ్ఛితో “దేవధమ్మా నామ చతస్సో దిసా”తి ఆహ. దకరక్ఖసో తమ్పి ఉదకం పవేసేత్వా తత్థేవ ఠపేసి.

బోధిసత్తో తస్మిమ్పి చిరాయన్తే “అన్తరాయేన భవితబ్బ”న్తి సయం గన్త్వా ద్విన్నమ్పి ఓతరణపదంయేవ దిస్వా “అయం సరో రక్ఖసపరిగ్గహితో”తి ఞత్వా ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా ధనుం గహేత్వా అట్ఠాసి. రక్ఖసో తం అనోతరన్తం దిస్వా వనకమ్మికపురిసవేసేనాగన్త్వా ఆహ – “భో పురిస, త్వం మగ్గకిలన్తో, కస్మా ఇమం సరం ఓతరిత్వా న్హత్వా చ పివిత్వా చ భిసములాలం ఖాదిత్వా పుప్ఫాని పిలన్ధిత్వా న గచ్ఛసీ”తి. బోధిసత్తో తం దిస్వావ “ఏస సో యక్ఖో”తి ఞత్వా “తయా మే భాతరో గహితా”తి ఆహ. ఆమ, మయా గహితాతి. కిం కారణాతి? అహం ఇమం సరం ఓతిణ్ణోతిణ్ణే లభామీతి . కిం పన సబ్బేవ లభసీతి? దేవధమ్మజాననకే ఠపేత్వా అవసేసే లభామీతి. అత్థి పన తే దేవధమ్మేహి అత్థోతి? ఆమ, అత్థీతి. అహం కథేస్సామీతి. తేన హి కథేహీతి. న సక్కా కిలిట్ఠేన గత్తేన కథేతున్తి. యక్ఖో బోధిసత్తం న్హాపేత్వా పానీయం పాయేత్వా అలఙ్కరిత్వా అలఙ్కతమణ్డపమజ్ఝే పల్లఙ్కం ఆరోపేత్వా సయమస్స పాదమూలే నిసీది. అథ నం బోధిసత్తో “సక్కచ్చం సుణాహీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నా, సుక్కధమ్మసమాహితా;
సన్తో సప్పురిసా లోకే, **దేవధమ్మా**తి వుచ్చరే”తి. (జా॰ ౧.౧.౬);

యక్ఖో ఇమం ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నో బోధిసత్తం ఆహ – “పణ్డిత, అహం తే పసన్నో, ఏకం భాతరం దమ్మి, కతరం ఆనేమీ”తి? “కనిట్ఠం ఆనేహీ”తి. పణ్డిత, త్వం కేవలం దేవధమ్మే జానాసియేవ, న పన తేసు వత్తసీతి. కిం కారణాతి? యస్మా జేట్ఠం ఠపేత్వా కనిట్ఠం ఆహరాపేన్తో జేట్ఠాపచాయికకమ్మం న కరోసీతి, దేవధమ్మే చాహం యక్ఖ జానామి, తేసు చ వత్తామి. మయఞ్హి ఏతం నిస్సాయ ఇమం అరఞ్ఞం పవిట్ఠా. ఏతస్స హి అత్థాయ అమ్హాకం పితరం ఏతస్స మాతా రజ్జం యాచి, అమ్హాకం పన పితా తం వరం అదత్వా అమ్హాకం అనురక్ఖణత్థాయ అరఞ్ఞే వాసం అనుజాని, సో కుమారో అనివత్తిత్వా అమ్హేహి సద్ధిం ఆగతో. “తం అరఞ్ఞే ఏకో యక్ఖో ఖాదీ”తి వుత్తేపి న కోచి సద్దహిస్సతి. తేనాహం గరహభయభీతో తమేవాహరాపేమీతి. యక్ఖో బోధిసత్తస్స పసీదిత్వా “సాధు పణ్డిత, త్వమేవ దేవధమ్మే జానాసి, దేవధమ్మేసు చ వత్తసీ”తి ద్వే భాతరో ఆనేత్వా అదాసి. అథ నం బోధిసత్తో యక్ఖభావే ఆదీనవం కథేత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. సో తేన సుసంవిహితారక్ఖో తస్మిం అరఞ్ఞే వసిత్వా పితరి కాలకతే యక్ఖం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా రజ్జం గహేత్వా చన్దకుమారస్స ఉపరజ్జం, సూరియకుమారస్స సేనాపతిట్ఠానం దత్వా యక్ఖస్స రమణీయే ఠానే ఆయతనం కారాపేత్వా యథా సో లాభగ్గప్పత్తో హోతి, తథా అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా రక్ఖసో బహుభణ్డికభిక్ఖు అహోసి, సూరియకుమారో ఆనన్దో, చన్దకుమారో సారిపుత్తో, మహింసకుమారో పన అహమేవా”తి. ఏవం సత్థా జాతకం కథేత్వా “ఏవం త్వం, భిక్ఖు, పుబ్బే దేవధమ్మే గవేసమానో హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నో విచరిత్వా ఇదాని చతుపరిసమజ్ఝే ఇమినా నీహారేన ఠత్వా మమ పురతో ‘అప్పిచ్ఛోమ్హీ’తి వదన్తో అయుత్తం అకాసి. న హి సాటకపటిక్ఖేపాదిమత్తేన సమణో నామ హోతీ”తి వత్వా అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౪౧.“న నగ్గచరియా న జటా న పఙ్కా, నానాసకా థణ్డిలసాయికా వా;
రజోజల్లం ఉక్కుటికప్పధానం, సోధేన్తి మచ్చం అవితిణ్ణకఙ్ఖ”న్తి.

తత్థ **నానాసకా**తి న అనసకా, భత్తపటిక్ఖేపకాతి అత్థో. **థణ్డిలసాయికా**తి భూమిసయనా. **రజోజల్ల**న్తి కద్దమలేపనాకారేన సరీరే సన్నిహితరజో . **ఉక్కుటికప్పధాన**న్తి ఉక్కుటికభావేన ఆరద్ధవీరియం. ఇదం వుత్తం హోతి – యో హి మచ్చో “ఏవం అహం లోకనిస్సరణసఙ్ఖాతం సుద్ధిం పాపుణిస్సామీ”తి ఇమేసు నగ్గచరియాదీసు యం కిఞ్చి సమాదాయ వత్తేయ్య, సో కేవలం మిచ్ఛాదస్సనఞ్చేవ వడ్ఢేయ్య, కిలమథస్స చ భాగీ అస్స. న హి ఏతాని సుసమాదిన్నానిపి అట్ఠవత్థుకాయ కఙ్ఖాయ అవితిణ్ణభావేన **అవితిణ్ణకఙ్ఖం మచ్చం సోధేన్తీ**తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

బహుభణ్డికభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. సన్తతిమహామత్తవత్థు

అలఙ్కతో చేపీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సన్తతిమహామత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హి ఏకస్మిం కాలే రఞ్ఞో పసేనదికోసలస్స పచ్చన్తం కుపితం వూపసమేత్వా ఆగతో. అథస్స రాజా తుట్ఠో సత్త దివసాని రజ్జం దత్వా ఏకం నచ్చగీతకుసలం ఇత్థిం అదాసి. సో సత్త దివసాని సురామదమత్తో హుత్వా సత్తమే దివసే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో హత్థిక్ఖన్ధవరగతో న్హానతిత్థం గచ్ఛన్తో సత్థారం పిణ్డాయ పవిసన్తం ద్వారన్తరే దిస్వా హత్థిక్ఖన్ధవరగతోవ సీసం చాలేత్వా వన్దిత్వా పక్కామి. సత్థా సితం కత్వా “కో ను ఖో, భన్తే, సితపాతుకరణే హేతూ”తి ఆనన్దత్థేరేన పుట్ఠో సితకారణం ఆచిక్ఖన్తో ఆహ – “పస్సానన్ద, సన్తతిమహామత్తం, అజ్జ సబ్బాభరణపటిమణ్డితోవ మమ సన్తికం ఆగన్త్వా చతుప్పదికగాథావసానే అరహత్తం పత్వా సత్తతాలమత్తే ఆకాసే నిసీదిత్వా పరినిబ్బాయిస్సతీ”తి. మహాజనో థేరేన సద్ధిం కథేన్తస్స సత్థు వచనం అస్సోసి. తత్థ మిచ్ఛాదిట్ఠికా చిన్తయింసు – “పస్సథ సమణస్స గోతమస్స కిరియం, ముఖప్పత్తమేవ భాసతి, అజ్జ కిర ఏస ఏవం సురామదమత్తో యథాలఙ్కతోవ ఏతస్స సన్తికే ధమ్మం సుత్వా పరినిబ్బాయిస్సతి, అజ్జేవ తం ముసావాదేన నిగ్గణ్హిస్సామా”తి. సమ్మాదిట్ఠికా చిన్తేసుం – “అహో బుద్ధానం మహానుభావతా, అజ్జ బుద్ధలీళఞ్చేవ సన్తతిమహామత్తలీళఞ్చ దట్ఠుం లభిస్సామా”తి.

సన్తతిమహామత్తోపి న్హానతిత్థే దివసభాగం ఉదకకీళం కీళిత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా ఆపానభూమియం నిసీది. సాపి ఇత్థీ రఙ్గమజ్ఝం ఓతరిత్వా నచ్చగీతం దస్సేతుం ఆరభి. తస్సా సరీరలీళాయ దస్సనత్థం సత్తాహం అప్పాహారతాయ తం దివసం

నచ్చగీతం దస్సయమానాయ అన్తోకుచ్ఛియం సత్థకవాతా సముట్ఠాయ హదయమంసం కన్తిత్వా అగమంసు. సా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ముఖేన చేవ అక్ఖీహి చ వివటేహి కాలమకాసి. సన్తతిమహామత్తో “ఉపధారేథ న”న్తి వత్వా “నిరుద్ధా, సామీ”తి చ వుత్తమత్తేయేవ బలవసోకేన అభిభూతో తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్స సత్తాహం పీతసురా తత్తకపాలే ఉదకబిన్దు వియ పరిక్ఖయం అగమాసి. సో “న మే ఇమం సోకం అఞ్ఞో నిబ్బాపేతుం సక్ఖిస్సన్తి అఞ్ఞత్ర తథాగతేనా”తి బలకాయపరివుతో సాయన్హసమయే సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏవమాహ – “భన్తే, ‘ఏవరూపో మే సోకో ఉప్పన్నో, తం మే తుమ్హే నిబ్బాపేతుం సక్ఖిస్సథా’తి ఆగతోమ్హి, పటిసరణం మే హోథా”తి. అథ నం సత్థా “సోకం నిబ్బాపేతుం సమత్థస్సేవ సన్తికం ఆగతోసి. ఇమిస్సా హి ఇత్థియా ఇమినావ ఆకారేన మతకాలే తవ రోదన్తస్స పగ్ఘరితఅస్సూని చతున్నం మహాసముద్దానం ఉదకతో అతిరేకతరానీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “యం పుబ్బే తం విసోసేహి, పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనం;
>
> మజ్ఝే చే నో గహేస్ససి, ఉపసన్తో చరిస్ససీ”తి. (సు॰ ని॰ ౯౫౫, ౧౧౦౫; చూళని॰ జతుకణ్ణిమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౬౮);

గాథాపరియోసానే సన్తతిమహామత్తో అరహత్తం పత్వా అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారం ఓలోకేన్తో తస్స అప్పవత్తనభావం ఞత్వా సత్థారం ఆహ – “భన్తే, పరినిబ్బానం మే అనుజానాథా”తి. సత్థా తేన కతకమ్మం జానన్తోపి “ముసావాదేన నిగ్గణ్హనత్థం సన్నిపతితా మిచ్ఛాదిట్ఠికా ఓకాసం న లభిస్సన్తి, ‘బుద్ధలీళఞ్చేవ సన్తతిమహామత్తలీళఞ్చ పస్సిస్సామా’తి సన్నిపతితా సమ్మాదిట్ఠికా ఇమినా కతకమ్మం సుత్వా పుఞ్ఞేసు ఆదరం కరిస్సన్తీ”తి సల్లక్ఖేత్వా “తేన హి తయా కతకమ్మం మయ్హం కథేహి, కథేన్తో చ భూమియం ఠితో అకథేత్వా సత్తతాలమత్తే ఆకాసే ఠితో కథేహీ”తి ఆహ. సో “సాధు, భన్తే”తి సత్థారం వన్దిత్వా ఏకతాలప్పమాణం ఉగ్గమ్మ ఓరోహిత్వా పున సత్థారం వన్దిత్వా ఉగ్గచ్ఛన్తో పటిపాటియా సత్తతాలప్పమాణే ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా “సుణాథ మే, భన్తే, పుబ్బకమ్మ”న్తి వత్వా ఆహ –

ఇతో ఏకనవుతికప్పే విపస్సిసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే అహం బన్ధుమతినగరే ఏకస్మిం కులే నిబ్బత్తిత్వా చిన్తేసిం – “కిం ను ఖో పరేసం ఛేదం వా పీళం వా అకరణకమ్మ”న్తి ఉపధారేన్తో ధమ్మఘోసకకమ్మం దిస్వా తతో పట్ఠాయ తం కమ్మం కరోన్తో మహాజనం సమాదపేత్వా “పుఞ్ఞాని కరోథ, ఉపోసథదివసేసు ఉపోసథం సమాదియథ, దానం దేథ, ధమ్మం సుణాథ, బుద్ధరతనాదీహి సదిసం అఞ్ఞం నామ నత్థి, తిణ్ణం రతనానం సక్కారం కరోథా”తి ఉగ్ఘోసేన్తో విచరామి. తస్స మయ్హం సద్దం సుత్వా బుద్ధపితా బన్ధుమతిమహారాజా మం పక్కోసాపేత్వా, “తాత, కిం కరోన్తో విచరసీ”తి పుచ్ఛిత్వా, “దేవ, తిణ్ణం రతనానం గుణం పకాసేత్వా మహాజనం పుఞ్ఞకమ్మేసు సమాదపేన్తో విచరామీ”తి వుత్తే, “కత్థ నిసిన్నో విచరసీ”తి మం పుచ్ఛిత్వా “పదసావ, దేవా”తి మయా వుత్తే, “తాత, న త్వం ఏవం విచరితుం అరహసి, ఇమం పుప్ఫదామం పిలన్ధిత్వా అస్సపిట్ఠే నిసిన్నోవ విచరా”తి మయ్హం ముత్తాదామసదిసం పుప్ఫదామం దత్వా దన్తం అస్సం అదాసి. అథ మం రఞ్ఞా దిన్నపరిహారేన తథేవ ఉగ్ఘోసేత్వా విచరన్తం పున రాజా పక్కోసాపేత్వా, “తాత, కిం కరోన్తో విచరసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తదేవ, దేవా”తి వుత్తే, “తాత, అస్సోపి తే నానుచ్ఛవికో, ఇధ నిసీదిత్వా విచరా”తి చతుసిన్ధవయుత్తరథం అదాసి. తతియవారేపి మే రాజా సద్దం సుత్వా పక్కోసాపేత్వా, “తాత, కిం కరోన్తో విచరసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తదేవ, దేవా”తి వుత్తే, “తాత, రథోపి తే నానుచ్ఛవికో”తి మయ్హం మహన్తం భోగక్ఖన్ధం మహాపసాధనఞ్చ దత్వా ఏకఞ్చ హత్థిం అదాసి. స్వాహం

సబ్బాభరణపటిమణ్డితో హత్థిక్ఖన్ధే నిసిన్నో అసీతి వస్ససహస్సాని ధమ్మఘోసకకమ్మం అకాసిం, తస్స మే ఏత్తకం కాలం కాయతో చన్దనగన్ధో వాయతి, ముఖతో ఉప్పలగన్ధో వాయతి. ఇదం మయా కతకమ్మన్తి.

ఏవం సో అత్తనో పుబ్బకమ్మం కథేత్వా ఆకాసే నిసిన్నోవ తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా పరినిబ్బాయి. సరీరే అగ్గిజాలా ఉట్ఠహిత్వా మంసలోహితం ఝాపేసి, సుమనపుప్ఫాని వియ ధాతుయో అవసిస్సింసు. సత్థా సుద్ధవత్థం పసారేసి, ధాతుయో తత్థ పతింసు. తా పత్తే పక్ఖిపిత్వా చతుమహాపథే థూపం కారేసి "మహాజనో వన్దిత్వా పుఞ్ఞభాగీ భవిస్సతీ"తి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, "ఆవుసో, సన్తతిమహామత్తో గాథావసానే అరహత్తం పత్వా అలఙ్కతపటియత్తోయేవ ఆకాసే నిసీదిత్వా పరినిబ్బుతో, కిం ను ఖో ఏతం 'సమణో'తి వత్తుం వట్టతి ఉదాహు బ్రాహ్మణో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మమ పుత్తం 'సమణో'తిపి వత్తుం వట్టతి, 'బ్రాహ్మణో'తిపి వత్తుం వట్టతియేవా"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౪౨. అలఙ్కతో చేపి సమం చరేయ్య,
సన్తో దన్తో నియతో బ్రహ్మచారీ;
సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దణ్డం,
సో బ్రాహ్మణో సో సమణో స భిక్ఖూ"తి.

తత్థ **అలఙ్కతో**తి వత్థాభరణేహి పటిమణ్డితో. తస్సత్థో – వత్థాలఙ్కారాదీహి అలఙ్కతో **చేపి** పుగ్గలో కాయాదీహి **సమం చరేయ్య**, రాగాదివూపసమేన **సన్తో** ఇన్ద్రియదమనేన **దన్తో** చతుమగ్గనియమేన **నియతో** సేట్ఠచరియాయ **బ్రహ్మచారీ** కాయదణ్డాదీనం ఓరోపితతాయ **సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దణ్డం. సో** ఏవరూపో బాహితపాపత్తా **బ్రాహ్మణో**తిపి సమితపాపత్తా **సమణో**తిపి భిన్నకిలేసత్తా **భిక్ఖూ**తిపి వత్తబ్బోయేవాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సన్తతిమహామత్తవత్థు నవమం.

౧౦. పిలోతికతిస్సత్థేరవత్థు

హిరీనిసేధోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పిలోతికత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే ఆనన్దత్థేరో ఏకం పిలోతికఖణ్డనివత్థం కపాలం ఆదాయ భిక్ఖాయ చరన్తం దారకం దిస్వా "కిం తే ఏవం విచరిత్వా జీవనతో పబ్బజ్జా న ఉత్తరితరా"తి వత్వా, "భన్తే, కో మం పబ్బాజేస్సతీ"తి వుత్తే "అహం పబ్బాజేస్సామీ"తి తం ఆదాయ గన్త్వా సహత్థా న్హాపేత్వా కమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేసి. తఞ్చ పన నివత్థపిలోతికఖణ్డం పసారేత్వా ఓలోకేన్తో పరిస్సావనకరణమత్తమ్పి గయ్హూపగం కిఞ్చి పదేసం అదిస్వా కపాలేన సద్ధిం ఏకిస్సా రుక్ఖసాఖాయ ఠపేసి. సో పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో బుద్ధానం ఉప్పన్నలాభసక్కారం పరిభుఞ్జమానో మహగ్ఘాని చీవరాని అచ్ఛాదేత్వా విచరన్తో థూలసరీరో హుత్వా ఉక్కణ్ఠిత్వా "కిం మే జనస్స సద్ధాదేయ్యం నివాసేత్వా విచరణేన, అత్తనో పిలోతికమేవ నివాసేస్సామీ"తి తం ఠానం గన్త్వా పిలోతికం గహేత్వా "అహిరిక నిల్లజ్జ ఏవరూపానం వత్థానం అచ్ఛాదనట్ఠానం పహాయ ఇమం పిలోతికఖణ్డం

నివాసేత్వా కపాలహత్థో భిక్ఖాయ చరితుం గచ్ఛసీ”తి తం ఆరమ్మణం కత్వా అత్తనావ అత్తానం ఓవది, ఓవదన్తస్సేవ పనస్స చిత్తం సన్నిసీది. సో తం పిలోతికం తత్థేవ పటిసామేత్వా నివత్తిత్వా విహారమేవ గతో. సో కతిపాహచ్చయేన పునపి ఉక్కణ్ఠిత్వా తథేవ వత్వా నివత్తి, పునపి తథేవాతి. తం ఏవం అపరాపరం విచరన్తం దిస్వా భిక్ఖూ “కహం , ఆవుసో, గచ్ఛసీ”తి పుచ్ఛన్తి. సో “ఆచరియస్స సన్తికం గచ్ఛామావుసో”తి వత్వా ఏతేనేవ నీహారేన అత్తనో పిలోతికఖణ్డమేవ ఆరమ్మణం కత్వా అత్తానం నిసేధేత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పాపుణి. భిక్ఖూ ఆహంసు – “కిం, ఆవుసో, న దాని ఆచరియస్స సన్తికం గచ్ఛసి, నను అయం తే విచరణమగ్గో”తి. ఆవుసో, ఆచరియేన సద్ధిం సంసగ్గే సతి గతోమ్హి, ఇదాని పన మే ఛిన్నో సంసగ్గో, తేనస్స సన్తికం న గచ్ఛామీతి. భిక్ఖూ తథాగతస్స ఆరోచేసుం – “భన్తే, పిలోతికత్థేరో అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి. కిమాహ, భిక్ఖవేతి? ఇదం నామ, భన్తేతి. తం సుత్వా సత్థా “ఆమ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో సంసగ్గే సతి ఆచరియస్స సన్తికం గతో, ఇదాని పనస్స సంసగ్గో ఛిన్నో, అత్తనావ అత్తానం నిసేధేత్వా అరహత్తం పత్తో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౪౩. “హిరీనిసేధో పురిసో, కోచి లోకస్మిం విజ్జతి;
యో నిద్దం అపబోధేతి, అస్సో భద్రో కసామివ.

౧౪౪. “అస్సో యథా భద్రో కసానివిట్ఠో,
ఆతాపినో సంవేగినో భవాథ;
సద్ధాయ సీలేన చ వీరియేన చ,
సమాధినా ధమ్మవినిచ్ఛయేన చ;
సమ్పన్నవిజ్జాచరణా పతిస్సతా,
జహిస్సథ దుక్ఖమిదం అనప్పక”న్తి.

తత్థ అన్తో ఉప్పన్నం అకుసలవితక్కం హిరియా నిసేధేతీతి **హిరీనిసేధో. కోచి లోకస్మి**న్తి ఏవరూపో పుగ్గలో దుల్లభో, కోచిదేవ లోకస్మిం **విజ్జతి. యో నిద్ద**న్తి అప్పమత్తో సమణధమ్మం కరోన్తో అత్తనో ఉప్పన్నం నిద్దం అపహరన్తో బుజ్ఝతీతి **అపబోధేతి. కసామివా**తి యథా **భద్రో అస్సో** అత్తని పతమానం కసం అపహరతి, అత్తని పతితుం న దేతి. యో ఏవం నిద్దం అపబోధేతి, సో దుల్లభోతి అత్థో.

దుతియగాథాయ అయం సఙ్ఖేపత్థో – “భిక్ఖవే, యథా **భద్రో అస్సో** పమాదమాగమ్మ కసాయ నివిట్ఠో, అహమ్పి నామ కసాయ పహటో”తి అపరభాగే ఆతప్పం కరోతి, ఏవం తుమ్హేపి **ఆతాపినో సంవేగినో భవథ** , ఏవంభూతా లోకియలోకుత్తరాయ దువిధాయ **సద్ధాయ** చ చతుపారిసుద్ధిసీలేన చ కాయికచేతసికవీరియేన చ అట్ఠసమాపత్తిసమాధినా చ కారణాకారణజాననలక్ఖణేన **ధమ్మవినిచ్ఛయేన** చ సమన్నాగతా హుత్వా తిస్సన్నం వా అట్ఠన్నం వా విజ్జానం, పఞ్చదసన్నఞ్చ చరణానం సమ్పత్తియా **సమ్పన్నవిజ్జాచరణా** . ఉపట్ఠితసతితాయ **పతిస్సతా** హుత్వా ఇదం అనప్పకం వట్టదుక్ఖం పజహిస్సథాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పిలోతికతిస్సత్థేరవత్థు దసమం.

౧౧. సుఖసామణేరవత్థు

ఉదకఞ్హి నయన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సుఖసామణేరం ఆరబ్భ కథేసి.

అతీతస్మిఞ్హి బారాణసిసేట్ఠినో గన్ధకుమారో నామ పుత్తో అహోసి. రాజా తస్స పితరి కాలకతే తం పక్కోసాపేత్వా సమస్సాసేత్వా మహన్తేన సక్కారేన తస్సేవ సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి. సో తతో పట్ఠాయ **గన్ధసేట్ఠీ**తి పఞ్ఞాయి. అథస్స భణ్డాగారికో ధనగబ్భద్వారం వివరిత్వా, "సామి, ఇదం తే పిత్తకం పితు ధనం, ఏత్తకం పితామహాదీన"న్తి నీహరిత్వా దస్సేసి. సో తం ధనరాసిం ఓలోకేత్వా ఆహ – "కిం పన తే ఇమం ధనం గహేత్వా న గమింసూ"తి. "సామి, ధనం గహేత్వా గతా నామ నత్థి. అత్తనా కతం కుసలాకుసలమేవ హి ఆదాయ సత్తా గచ్ఛన్తీ"తి. సో చిన్తేసి – "తే బాలతాయ ధనం సణ్ఠాపేత్వా పహాయ గతా, అహం పనేతం గహేత్వావ గమిస్సామీ"తి. ఏవం పన చిన్తేన్తో "దానం వా దస్సామి, పూజం వా కరిస్సామీ"తి అచిన్తేత్వా "ఇదం సబ్బం ఖాదిత్వావ గమిస్సామీ"తి చిన్తేసి. సో సతసహస్సం విస్సజ్జేత్వా ఫలికమయం న్హానకోట్ఠకం కారేసి, సతసహస్సం దత్వా ఫలికమయమేవ న్హానఫలకం, సతసహస్సం దత్వా నిసీదనపల్లఙ్కం, సతసహస్సం దత్వా భోజనపాతిం, సతసహస్సమేవ దత్వా భోజనట్ఠానే మణ్డపం కారాపేసి, సతసహస్సం దత్వా భోజనపాతియా ఆసిత్తకూపధానం కారేసి, సతసహస్సేనేవ గేహే సీహపఞ్జరం సణ్ఠాపేసి, అత్తనో పాతరాసత్థాయ సహస్సం అదాసి, సాయమాసత్థాయపి సహస్సమేవ. పుణ్ణమదివసే పన భోజనత్థాయ సతసహస్సం దాపేసి, తం భత్తం భుఞ్జనదివసే సతసహస్సం విస్సజ్జేత్వా నగరం అలఙ్కరిత్వా భేరిం చరాపేసి – "గన్ధసేట్ఠిస్స కిర భత్తభుఞ్జనాకారం ఓలోకేన్తూ"తి.

మహాజనో మఞ్చాతిమఞ్చే బన్ధిత్వా సన్నిపతి. సోపి సతసహస్సగ్ఘనకే న్హానకోట్ఠకే సతసహస్సగ్ఘనకే ఫలకే నిసీదిత్వా సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హత్వా తం సీహపఞ్జరం వివరిత్వా తస్మిం పల్లఙ్కే నిసీది. అథస్స తస్మిం ఆసిత్తకూపధానే తం పాతిం ఠపేత్వా సతసహస్సగ్ఘనకం భోజనం వడ్ఢేసుం. సో నాటకపరివుతో ఏవరూపాయ సమ్పత్తియా తం భోజనం భుఞ్జతి. అపరేన సమయేన ఏకో గామికమనుస్సో అత్తనో పరిబ్బయాహరణత్థం దారుఆదీని యానకే పక్ఖిపిత్వా నగరం గన్త్వా సహాయకస్స గేహే నివాసం గణ్హి. తదా పన పుణ్ణమదివసో హోతి. "గన్ధసేట్ఠినో భుఞ్జనలీళం ఓలోకేన్తూ"తి నగరే భేరిం చరాపేసి. అథ నం సహాయకో ఆహ – "సమ్మ, గన్ధసేట్ఠినో తే భుఞ్జనలీళం దిట్ఠపుబ్బ"న్తి. "న దిట్ఠపుబ్బం, సమ్మా"తి. "తేన హి ఏహి, గచ్ఛామ, అయం నగరే భేరీ చరతి, ఏతస్స మహాసమ్పత్తిం పస్సామా"తి నగరవాసీ జనపదవాసిం గహేత్వా అగమాసి. మహాజనోపి మఞ్చాతిమఞ్చే అభిరుహిత్వా పస్సతి. గామవాసీ భత్తగన్ధం ఘాయిత్వావ నగరవాసిం ఆహ – "మయ్హం ఏతాయ పాతియా భత్తపిణ్డే పిపాసా జాతా"తి. సమ్మ, మా ఏతం పత్థయి, న సక్కా లద్ధున్తి. సమ్మ, అలభన్తో న జీవిస్సామీతి. సో తం పటిబాహితుం అసక్కోన్తో పరిసపరియన్తే ఠత్వా "పణమామి తే, సామీ"తి తిక్ఖత్తుం మహాసద్దం నిచ్ఛారేత్వా "కో ఏసో"తి వుత్తే అహం, సామీతి. "కిమేత"న్తి. "అయం ఏకో గామవాసీ తుమ్హాకం పాతియం భత్తపిణ్డే పిపాసం ఉపాదేసి, ఏకం భత్తపిణ్డం దాపేథా"తి. "న సక్కా లద్ధు"న్తి. "కిం, సమ్మ, సుతం తే"తి? "సుతం మే, అపిచ లభన్తో జీవిస్సామి, అలభన్తస్స మే మరణం భవిస్సతీ"తి. సో పునపి విరవి – "అయం కిర, సామి, అలభన్తో మరిస్సతి, జీవితమస్స దేథా"తి. అమ్భో భత్తపిణ్డో నామ సతమ్పి అగ్ఘతి, సతద్వయమ్పి అగ్ఘతి. యో యో యాచతి, తస్స తస్స దదమానో అహం కిం భుఞ్జిస్సామీతి? సామి, అయం అలభన్తో మరిస్సతి, జీవితమస్స దేథాతి. న సక్కావ ముధా లద్ధుం, యది పన అలభన్తో న జీవతి, తీణి సంవచ్ఛరాని మమ గేహే భతిం కరోతు, ఏవమస్స భత్తపాతిం దాపేస్సామీతి. గామవాసీ తం సుత్వా "ఏవం హోతు, సమ్మా"తి సహాయకం వత్వా పుత్తదారం పహాయ "భత్తపాతిఅత్థాయ తీణి సంవచ్ఛరాని భతిం కరిస్సామీ"తి సేట్ఠిస్స

గేహం పావిసి. సో భతిం కరోన్తో సబ్బకిచ్చాని సక్కచ్చం అకాసి. గేహే వా అరఞ్ఞే వా రత్తిం వా దివా వా సబ్బాని కత్తబ్బకమ్మాని కతానేవ పఞ్ఞాయింసు. “భత్తభతికో”తి చ వుత్తే సకలనగరేపి పఞ్ఞాయి. అథస్స దివసే పరిపుణ్ణే భత్తవేయ్యావటికో “భత్తభతికస్స, సామి, దివసో పుణ్ణో, దుక్కరం తేన కతం తీణి సంవచ్ఛరాని భతిం కరోన్తేన, ఏకమ్పి కమ్మం న కోపితపుబ్బ”న్తి ఆహ.

అథస్స సేట్ఠి అత్తనో సాయపాతరాసత్థాయ ద్వే సహస్సాని, తస్స పాతరాసత్థాయ సహస్సన్తి తీణి సహస్సాని దాపేత్వా ఆహ – “అజ్జ మయ్హం కత్తబ్బం పరిహారం తస్సేవ కరోథా”తి. వత్వా చ పన రపేత్వా ఏకం చిన్తామణిం నామ పియభరియం అవసేసజనమ్పి “అజ్జ తమేవ పరివారేథా”తి వత్వా సబ్బసమ్పత్తిం తస్స నియ్యాదేసి. సో సేట్ఠినో న్హానోదకేన తస్సేవ కోట్ఠకే తస్మిం ఫలకే నిసిన్నో న్హత్వా తస్సేవ నివాసనసాటకే నివాసేత్వా తస్సేవ పల్లఙ్కే నిసీది. సేట్ఠిపి నగరే భేరిం చరాపేసి – “భత్తభతికో గన్ధసేట్ఠిస్స గేహే తీణి సంవచ్ఛరాని భతిం కత్వా పాతిం లభి, తస్స భుఞ్జనసమ్పత్తిం ఓలోకేన్తూ”తి. మహాజనో మఞ్చాతిమఞ్చే అభిరుహిత్వా పస్సతి, గామవాసిస్స ఓలోకితోలోకితట్ఠానం కమ్పనాకారప్పత్తం అహోసి. నాటకా పరివారేత్వా అట్ఠంసు, తస్స పురతో భత్తపాతిం వడ్ఢేత్వా రపయింసు. అథస్స హత్థధోవనవేలాయ గన్ధమాదనే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో సత్తమే దివసే సమాపత్తితో వుట్ఠాయ “కత్థ ను ఖో అజ్జ భిక్ఖాచారత్థాయ గచ్ఛామీ”తి ఉపధారేన్తో భత్తభతికం అద్దస. అథ సో “అయం తీణి సంవచ్ఛరాని భతిం కత్వా భత్తపాతిం లభి, అత్థి ను ఖో ఏతస్స సద్ధా, నత్థీ”తి ఉపధారేన్తో “అత్థీ”తి ఞత్వా “సద్ధాపి ఏకచ్చే సఙ్గహం కాతుం న సక్కోన్తి, సక్ఖిస్సతి ను ఖో మే సఙ్గహం కాతు”న్తి చిన్తేత్వా “సక్ఖిస్సతి చేవ మమ చ సఙ్గహకరణం నిస్సాయ మహాసమ్పత్తిం లభిస్సతీ”తి ఞత్వా చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పరిసన్తరేన గన్త్వా తస్స పురతో రితమేవ అత్తానం దస్సేసి.

సో పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా చిన్తేసి – “అహం పుబ్బే అదిన్నభావేన ఏకిస్సా భత్తపాతియా అత్థాయ తీణి సంవచ్ఛరాని పరగేహే భతిం అకాసిం, ఇదాని మే ఇదం భత్తం ఏకం రత్తిన్దివం రక్ఖేయ్య, సచే పన నం అయ్యస్స దస్సామి, అనేకానిపి కప్పకోటిసహస్సాని రక్ఖిస్సతి , అయ్యస్సేవ నం దస్సామీ”తి. సో తీణి సంవచ్ఛరాని భతిం కత్వా లద్ధభత్తపాతితో ఏకపిణ్డమ్పి ముఖే అట్ఠపేత్వా తణ్హం వినోదేత్వా సయమేవ పాతిం ఉక్ఖిపిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స సన్తికం గన్త్వా పాతిం అఞ్ఞస్స హత్థే దత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పాతిం వామహత్థేన గహేత్వా దక్ఖిణహత్థేన తస్స పత్తే భత్తం ఆకిరి. పచ్చేకబుద్ధో భత్తస్స ఉపడ్ఢసేసకాలే పత్తం హత్థేన పిదహి. అథ నం సో ఆహ – “భన్తే, ఏకోవ పటివిసో న సక్కా ద్విధా కాతుం, మా మం ఇధలోకేన సఙ్గణ్హథ, పరలోకేన సఙ్గహమేవ కరోథ, సావసేసం అకత్వా నిరవసేసమేవ దస్సామీ”తి. అత్తనో హి థోకమ్పి అనవసేసేత్వా దిన్నం నిరవసేసదానం నామ, తం మహప్ఫలం హోతి. సో తథా కరోన్తో సబ్బం దత్వా పున వన్దిత్వా ఆహ – “భన్తే, ఏకం భత్తపాతిం నిస్సాయ తీణి సంవచ్ఛరాని మే పరగేహే భతిం కరోన్తేన దుక్ఖం అనుభూతం, ఇదాని మే నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే సుఖమేవ హోతు, తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్సేవ భాగీ అస్స”న్తి. పచ్చేకబుద్ధో “ఏవం హోతు, చిన్తామణి వియ తే సబ్బకామదదో మనోసఙ్కప్పో పుణ్ణచన్దో వియ పూరేన్తూ”తి అనుమోదనం కరోన్తో –

“ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, సబ్బమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, చన్దో పన్నరసో యథా.

“ఇచ్ఛితం పత్థికం తుయ్హం, ఖిప్పమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, మణి జోతిరసో యథా”తి. –

వత్వా “అయం మహాజనో యావ గన్ధమాదనపబ్బతగమనా మం పస్సన్తో తిట్ఠతూ”తి అధిట్ఠాయ ఆకాసేన గన్ధమాదనం అగమాసి.

మహాజనోపి నం పస్సన్తోవ అట్ఠాసి. సో తత్థ గన్త్వా తం పిణ్డపాతం పఞ్చసతానం పచ్చేకబుద్ధానం విభజిత్వా అదాసి. సబ్బే అత్తనో పహోనకం గణ్హింసు. “అప్పో పిణ్డపాతో కథం పహోసీ”తి న చిన్తేతబ్బం. చత్తారి హి అచిన్తేయ్యాని (అ. ని. ౪.౭౭) వుత్తాని, తత్రాయం పచ్చేకబుద్ధవిసయోతి. మహాజనో పచ్చేకబుద్ధానం పిణ్డపాతం విభజిత్వా దియ్యమానం దిస్వా సాధుకారసహస్సాని పవత్తేసి, అసనిసతనిపాతసద్దో వియ అహోసి. తం సుత్వా గన్ధసేట్ఠి చిన్తేసి – “భత్తభతికో మయా దిన్నసమ్పత్తిం ధారేతుం నాసక్ఖి మఞ్ఞే, తేనాయం మహాజనో పరిహాసం కరోన్తో సన్నిపతితో నదతీ”తి. సో తప్పవత్తిజాననత్థం మనుస్సే పేసేసి. తే ఆగన్త్వా “సమ్పత్తిధారకా నామ, సామి, ఏవం హోన్తూ”తి వత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సేట్ఠి తం సుత్వావ పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా ఫుట్ఠసరీరో హుత్వా “అహో దుక్కరం తేన కతం, అహం ఏత్తకం కాలం ఏవరూపాయ సమ్పత్తియా రితో కిఞ్చి దాతుం నాసక్ఖి”న్తి తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర తయా ఇదం నామ కత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, సామీ”తి వుత్తే, “హన్ద, సహస్సం గహేత్వా తవ దానే మయ్హమ్పి పత్తిం దేహీ”తి ఆహ. సో తథా అకాసి. సేట్ఠిపిస్స సబ్బం అత్తనో సన్తకం మజ్ఝే భిన్దిత్వా అదాసి.

చతస్సో హి సమ్పదా నామ – వత్థుసమ్పదా, పచ్చయసమ్పదా, చేతనాసమ్పదా, గుణాతిరేకసమ్పదాతి. తత్థ నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠితో అరహా వా అనాగామీ వా దక్ఖిణేయ్యో **వత్థుసమ్పదా** నామ. పచ్చయానం ధమ్మేన సమేన ఉప్పత్తి **పచ్చయసమ్పదా** నామ. దానతో పుబ్బే దానకాలే పచ్ఛా భాగేతి తీసు కాలేసు చేతనాయ సోమనస్ససహగతఞాణసమ్పయుత్తభావో **చేతనాసమ్పదా** నామ. దక్ఖిణేయ్యస్స సమాపత్తితో వుట్ఠితభావో **గుణాతిరేకసమ్పదా** నామాతి. ఇమస్స చ ఖీణాసవో పచ్చేకబుద్ధో దక్ఖిణేయ్యో, భతిం కత్వా లద్ధభావేన పచ్చయో ధమ్మతో ఉప్పన్నో, తీసు కాలేసు పరిసుద్ధా చేతనా, సమాపత్తితో వుట్ఠితమత్తో పచ్చేకబుద్ధో గుణాతిరేకోతి చతస్సోపి సమ్పదా నిప్పన్నా. ఏతాసం ఆనుభావేన దిట్ఠేవ ధమ్మే మహాసమ్పత్తిం పాపుణన్తి. తస్మా సో సేట్ఠినో సన్తికా సమ్పత్తిం లభి. అపరభాగే చ రాజాపి ఇమినా కతకమ్మం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా సహస్సం దత్వా పత్తిం గహేత్వా తుట్ఠమానసో మహన్తం భోగక్ఖన్ధం దత్వా సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి. **భత్తభతికసేట్ఠీ**తిస్స నామం అకాసి. సో గన్ధసేట్ఠినా సద్ధిం సహాయో హుత్వా ఏకతో ఖాదన్తో పివన్తో యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థియం సారిపుత్తత్థేరస్సుపట్ఠాకకులే పటిసన్ధిం గణ్హి. అథస్స మాతా లద్ధగబ్భపరిహారా కతిపాహచ్చయేన “అహో వతాహం పఞ్చసతేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం సారిపుత్తత్థేరస్స సతరసభోజనం దత్వా కాసాయవత్థనివత్థా సువణ్ణసరకం ఆదాయ ఆసనపరియన్తే నిసిన్నా తేసం భిక్ఖూనం ఉచ్ఛిట్ఠావసేసకం పరిభుఞ్జేయ్య”న్తి దోహళినీ హుత్వా తథేవ కత్వా దోహళం పటివినోదేసి. సా సేసమఙ్గలేసుపి తథారూపమేవ దానం దత్వా పుత్తం విజాయిత్వా నామగ్గహణదివసే “పుత్తస్స మే, భన్తే, సిక్ఖాపదాని దేథా”తి థేరం ఆహ. థేరో “కిమస్స నామ”న్తి పుచ్ఛి. “భన్తే, పుత్తస్స మే పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ ఇమస్మిం గేహే కస్సచి దుక్ఖం నామ న భూతపుబ్బం, తేనేవస్స **సుఖకుమారో**తి నామం భవిస్సతీ”తి వుత్తే తదేవస్స నామం గహేత్వా సిక్ఖాపదాని అదాసి.

తదా ఏవఞ్చస్స మాతు “నాహం మమ పుత్తస్స అజ్ఝాసయం భిన్దిస్సామీ”తి చిత్తం ఉప్పజ్జి. సా తస్స కణ్ణవిజ్ఝనమఙ్గలాదీసుపి తథేవ దానం అదాసి. కుమారోపి సత్తవస్సికకాలే “ఇచ్ఛామహం, అమ్మ, థేరస్స సన్తికే

పబ్బజితు”న్తి ఆహ. సా “సాధు, తాత, నాహం తవ అజ్ఝాసయం భిన్దిస్సామీ”తి థేరం నిమన్తేత్వా భోజేత్వా, “భన్తే, పుత్తో మే పబ్బజితుం ఇచ్ఛతి, ఇమాహం సాయన్హసమయే విహారం ఆనేస్సామీ”తి థేరం ఉయ్యోజేత్వా ఞాతకే సన్నిపాతేత్వా “పుత్తస్స మే గిహికాలే కత్తబ్బం కిచ్చం అజ్జేవ కరిస్సామా”తి వత్వా పుత్తం అలఙ్కరిత్వా మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన విహారం నేత్వా థేరస్స నియ్యాదేసి. థేరోపి తం, “తాత, పబ్బజ్జా నామ దుక్కరా , సక్ఖిస్ససి అభిరమితు”న్తి వత్వా “కరిస్సామి వో, భన్తే, ఓవాద”న్తి వుత్తే కమ్మట్ఠానం దత్వా పబ్బాజేసి. మాతాపితరోపిస్స పబ్బజ్జాయ సక్కారం కరోన్తా అన్తోవిహారేయేవ సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సతరసభోజనం దత్వా సాయం అత్తనో గేహం అగమంసు. అట్ఠమే దివసే సారిపుత్తత్థేరో భిక్ఖుసఙ్ఘే గామం పవిట్ఠే విహారే కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా సామణేరం పత్తచీవరం గాహాపేత్వా గామం పిణ్డాయ పావిసి. సామణేరో అన్తరామగ్గే మాతికాదీని దిస్వా పణ్డితసామణేరో వియ పుచ్ఛి. థేరోపి తస్స తథేవ బ్యాకాసి. సామణేరో తాని కారణాని సుత్వా “సచే తుమ్హే అత్తనో పత్తచీవరం గణ్హేయ్యాథ, అహం నివత్తేయ్య”న్తి వత్వా థేరేన తస్స అజ్ఝాసయం అభిన్దిత్వా, “సామణేర, దేహి మమ పత్తచీవర”న్తి పత్తచీవరే గహితే థేరం వన్దిత్వా నివత్తమానో, “భన్తే, మయ్హం ఆహారం ఆహరమానో సతరసభోజనం ఆహరేయ్యాథా”తి ఆహ. కుతో తం లభిస్సామీతి? అత్తనో పుఞ్ఞేన అలభన్తో మమ పుఞ్ఞేన లభిస్సథ, భన్తేతి. అథస్స థేరో కుఞ్చికం దత్వా గామం పిణ్డాయ పావిసి. సోపి విహారం ఆగన్త్వా థేరస్స గబ్భం వివరిత్వా పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ అత్తనో కాయే ఞాణం ఓతారేత్వా నిసీది.

తస్స గుణతేజేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కిం ను ఖో ఏత”న్తి ఓలోకేన్తో సామణేరం దిస్వా “సుఖసామణేరో అత్తనో ఉపజ్ఝాయస్స పత్తచీవరం దత్వా ‘సమణధమ్మం కరిస్సామీ’తి నివత్తో, మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా చత్తారో మహారాజే పక్కోసాపేత్వా “గచ్ఛథ, తాతా, విహారస్సూపవనే దుస్సద్దకే సకుణే పలాపేథా”తి ఉయ్యోజేసి. తే తథా కత్వా సామన్తా ఆరక్ఖం గణ్హింసు. చన్దిమసూరియే “అత్తనో విమానాని గహేత్వా తిట్ఠథా”తి ఆణాపేసి. తేపి తథా కరింసు. సయమ్పి ఆవిఞ్ఛనట్ఠానే ఆరక్ఖం గణ్హి. విహారో సన్నిసిన్నో నిరవో అహోసి. సామణేరో ఏకగ్గచిత్తేన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా తీణి మగ్గఫలాని పాపుణి. థేరో “సామణేరేన ‘సతరసభోజనం ఆహరేయ్యాథా’తి వుత్తం, కస్స ను ఖో ఘరే సక్కా లద్ధు”న్తి ఓలోకేన్తో ఏకం అజ్ఝాసయసమ్పన్నం ఉపట్ఠాకకులం దిస్వా తత్థ గన్త్వా, “భన్తే, సాధు వో కతం అజ్జ ఇధాగచ్ఛన్తేహీ”తి తేహి తుట్ఠమానసేహి పత్తం గహేత్వా నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా యావ భత్తకాలం ధమ్మకథం యాచితో తేసం సారణీయధమ్మకథం కథేత్వా కాలం సల్లక్ఖేత్వా దేసనం నిట్ఠాపేసి. అథస్స సతరసభోజనం దత్వా తం ఆదాయ గన్తుకామం థేరం దిస్వా “భుఞ్జథ, భన్తే, అపరమ్పి తే దస్సామా”తి థేరం భోజేత్వా పున పత్తపూరం అదంసు. థేరో తం ఆదాయ “సామణేరో మే ఛాతో”తి తురితతురితో విహారం పాయాసి. తం దివసం సత్థా పాతోవ నిక్ఖమిత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఆవజ్జేసి – “అజ్జ సుఖసామణేరో ఉపజ్ఝాయస్స పత్తచీవరం దత్వా ‘సమణధమ్మం కరిస్సామీ’తి నివత్తో, నిప్ఫన్నం ను ఖో తస్స కిచ్చ”న్తి. సో తిణ్ణంయేవ మగ్గఫలానం పత్తభావం దిస్వా ఉత్తరిపి ఉపధారేన్తో “సక్ఖిస్సతాయం అజ్జ అరహత్తం పాపుణితుం , సారిపుత్తో పన ‘సామణేరో మే ఛాతో’తి వేగేన భత్తం ఆదాయ నిక్ఖమతి, సచే ఇమస్మిం అరహత్తం అప్పత్తే భత్తం ఆహరిస్సతి, ఇమస్స అన్తరాయో భవిస్సతి, మయా గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకే ఆరక్ఖం గణ్హితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా ఆరక్ఖం గణ్హి.

థేరోపి భత్తం ఆహరి. అథ నం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి. పఞ్హవిస్సజ్జనావసానే సామణేరో అరహత్తం పాపుణి. సత్థా థేరం ఆమన్తేత్వా “గచ్ఛ, సారిపుత్త, సామణేరస్స తే భత్తం దేహీ”తి ఆహ. థేరో గన్త్వా ద్వారం ఆకోటేసి. సామణేరోపి నిక్ఖమిత్వా ఉపజ్ఝాయస్స వత్తం కత్వా “భత్తకిచ్చం కరోహీ”తి వుత్తే థేరస్స భత్తేన అనత్థికభావం ఞత్వా

సత్తవస్సికకుమారో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ అరహత్తం పత్తో నీచాసనట్ఠానం పచ్చవేక్ఖన్తో భత్తకిచ్చం కత్వా పత్తం ధోవి. తస్మిం కాలే చత్తారో మహారాజానో ఆరక్ఖం విస్సజ్జేసుం. చన్దిమసూరియాపి విమానాని ముఞ్చింసు. సక్కోపి ఆవిఞ్ఛనట్ఠానే ఆరక్ఖం విస్సజ్జేసి. సూరియో నభమజ్ఝం అతిక్కన్తోయేవ పఞ్ఞాయి. భిక్ఖూ “సాయన్హో పఞ్ఞాయతి, సామణేరేన చ ఇదానేవ భత్తకిచ్చం కతం, కిం ను ఖో అజ్జ పుబ్బణ్హో బలవా జాతో, సాయన్హో మన్దో”తి వదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, అజ్జ పుబ్బణ్హో బలవా జాతో, సాయన్హో మన్దో, సామణేరేన చ ఇదానేవ భత్తకిచ్చం కతం, అథ చ పన సూరియో నభమజ్ఝం అతిక్కన్తోయేవ పఞ్ఞాయతీ”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, ఏవమేవం హోతి పుఞ్ఞవన్తానం సమణధమ్మకరణకాలే. అజ్జ హి చత్తారో మహారాజానో సామన్తా ఆరక్ఖం గణ్హింసు, చన్దిమసూరియా విమానాని గహేత్వా అట్ఠంసు, సక్కో ఆవిఞ్ఛనకే ఆరక్ఖం గణ్హి, అహమ్పి ద్వారకోట్ఠకే ఆరక్ఖం గణ్హిం, అజ్జ సుఖసామణేరో మాతికాయ ఉదకం హరన్తే, ఉసుకారే ఉసుం ఉజుం కరోన్తే , తచ్ఛకే చక్కాదీని కరోన్తే దిస్వా అత్తానం దమేత్వా అరహత్తం పత్తో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౫.“ఉదకఞ్హి నయన్తి నేత్తికా, ఉసుకారా నమయన్తి తేజనం;
దారుం నమయన్తి తచ్ఛకా, అత్తానం దమయన్తి సుబ్బతా”తి.

తత్థ **సుబ్బతాతి** సువదా, సుఖేన ఓవదితబ్బా అనుసాసితబ్బాతి అత్థో. సేసం హేట్ఠా వుత్తనయమేవ.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సుఖసామణేరవత్థు ఏకాదసమం.

దణ్డవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దసమో వగ్గో.

౧౧. జరావగ్గో

౧. విసాఖాయ సహాయికానం వత్థు

కో ను హాసో కిమానన్దోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విసాఖాయ సహాయికాయో ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర పఞ్చసతా కులపుత్తా "ఏవం ఇమా అప్పమాదవిహారినియో భవిస్సన్తీ"తి అత్తనో అత్తనో భరియాయో విసాఖం మహాఉపాసికం సమ్పటిచ్ఛాపేసుం. తా ఉయ్యానం వా విహారం వా గచ్ఛన్తియో తాయ సద్ధింయేవ గచ్ఛన్తి. తా ఏకస్మిం కాలే "సత్తాహం సురాఛణో భవిస్సతీ"తి ఛణే సఙ్ఘుట్ఠే అత్తనో అత్తనో సామికానం సురం పటియాదేసుం. తే సత్తాహం సురాఛణం కీళిత్వా అట్ఠమే దివసే కమ్మన్తభేరియా నిక్ఖన్తాయ కమ్మన్తే అగమంసు. తాపి ఇత్థియో "మయం సామికానం సమ్ముఖా సురం పాతుం న లభిమ్హా, అవసేసా సురా చ అత్థి, ఇదం యథా తే న జానన్తి, తథా పివిస్సామా"తి విసాఖాయ సన్తికం గన్త్వా "ఇచ్ఛామ, అయ్యే, ఉయ్యానం దట్ఠు"న్తి వత్వా "సాధు, అమ్మా, తేన హి కత్తబ్బకిచ్చాని కత్వా నిక్ఖమథా"తి వుత్తే తాయ సద్ధిం గన్త్వా పటిచ్ఛన్నాకారేన సురం నీహరాపేత్వా ఉయ్యానే పివిత్వా మత్తా విచరింసు. విసాఖాపి "అయుత్తం ఇమాహి కతం, ఇదాని మం 'సమణస్స గోతమస్స సావికా విసాఖా సురం పివిత్వా విచరతీ'తి తిత్థియాపి గరహిస్సన్తీ"తి చిన్తేత్వా తా ఇత్థియో ఆహ – "అమ్మా అయుత్తం వో కతం, మమపి అయసో ఉప్పాదితో, సామికాపి వో కుజ్ఝిస్సన్తి, ఇదాని కిం కరిస్సథా"తి. గిలానాలయం దస్సయిస్సామ, అయ్యేతి. తేన హి పఞ్ఞాయిస్సథ సకేన కమ్మేనాతి. తా గేహం గన్త్వా గిలానాలయం కరింసు. అథ తాసం సామికా "ఇత్థన్నామా చ ఇత్థన్నామా చ కహ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "గిలానా"తి సుత్వా "అద్ధా ఏతాహి అవసేససురా పీతా భవిస్సన్తీ"తి సల్లక్ఖేత్వా తా పోథేత్వా అనయబ్యసనం పాపేసుం. తా అపరస్మిమ్పి ఛణవారే తథేవ సురం పివితుకామా విసాఖం ఉపసఙ్కమిత్వా, "అయ్యే, ఉయ్యానం నో నేహీ"తి వత్వా "పుబ్బేపి మే తుమ్హేహి అయసో ఉప్పాదితో, గచ్ఛథ, న వో అహం నేస్సామీ"తి తాయ పటిక్ఖిత్తా "ఇదాని ఏవం న కరిస్సామా"తి సమ్మన్తయిత్వా పున తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహంసు, "అయ్యే , బుద్ధపూజం కాతుకామామ్హా, విహారం నో నేహీ"తి. ఇదాని అమ్మా యుజ్జతి, గచ్ఛథ, పరివచ్చం కరోథాతి. తా చఙ్కోటకేహి గన్ధమాలాదీని గాహాపేత్వా సురాపుణ్ణే ముట్ఠివారకే హత్థేహి ఓలమ్బేత్వా మహాపటే పారుపిత్వా విసాఖం ఉపసఙ్కమిత్వా తాయ సద్ధిం విహారం పవిసమానా ఏకమన్తం గన్త్వా ముట్ఠివారకేహేవ సురం పివిత్వా వారకే ఛడ్డేత్వా ధమ్మసభాయం సత్థు పురతో నిసీదింసు .

విసాఖా "ఇమాసం, భన్తే, ధమ్మం కథేథా"తి ఆహ. తాపి మదవేగేన కమ్పమానసరీరా "ఇచ్ఛామ, గాయామా"తి చిత్తం ఉప్పాదేసుం. అథేకా మారకాయికా దేవతా "ఇమాసం సరీరే అధిముచ్చిత్వా సమణస్స గోతమస్స పురతో విప్పకారం దస్సేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తాసం సరీరే అధిముచ్చి. తాసు ఏకచ్చా సత్థు పురతో పాణిం పహరిత్వా హసితుం, ఏకచ్చా నచ్చితుం ఆరభింసు. సత్థా "కిం ఇద"న్తి ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా "న ఇదాని మారకాయికానం ఓతారం లభితుం దస్సామి. న హి మయా ఏత్తకం కాలం పారమియో పూరేన్తేన మారకాయికానం ఓతారలాభత్థాయ పూరితా"తి తా సంవేజేతుం భముకలోమతో రస్మియో విస్సజ్జేసి, తావదేవ అన్ధకారతిమిసా అహోసి. తా భీతా అహేసుం మరణభయతజ్జితా. తేన తాసం కుచ్ఛియం సురా జీరి. సత్థా నిసిన్నపల్లఙ్కే అన్తరహితో సినేరుముద్ధని ఠత్వా ఉణ్ణాలోమతో రస్మిం విస్సజ్జేసి, తఙ్ఖణంయేవ చన్దసహస్సుగ్గమనం వియ అహోసి. అథ సత్థా తా ఇత్థియో ఆమన్తేత్వా "తుమ్హేహి మమ సన్తికం ఆగచ్ఛమానాహి పమత్తాహి ఆగన్తుం న వట్టతి. తుమ్హాకఞ్హి పమాదేనేవ మారకాయికా దేవతా ఓతారం లభిత్వా తుమ్హే

హసాదీనం అకరణట్ఠానే హసాదీని కారాపేసి, ఇదాని తుమ్హేహి రాగాదీనం అగ్గీనం నిబ్బాపనత్థాయ ఉస్సాహం కాతుం వట్టతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౬.“కో ను హాసో కిమానన్దో, నిచ్చం పజ్జలితే సతి;
అన్ధకారేన ఓనద్ధా, పదీపం న గవేసథా”తి.

తత్థ **ఆనన్దో**తి తుట్ఠి. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమస్మిం లోకసన్నివాసే రాగాదీహి ఏకాదసహి అగ్గీహి **నిచ్చం పజ్జలితే సతి కో ను** తుమ్హాకం **హాసో** వా తుట్ఠి వా? నను ఏస అకత్తబ్బరూపోయేవ. అట్ఠవత్థుకేన హి అవిజ్జాన్ధకారేన **ఓనద్ధా** తుమ్హే తస్సేవ అన్ధకారస్స విధమనత్థాయ కిం కారణా ఞాణప్పదీపం **న గవేసథ** న కరోథాతి.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి తా ఇత్థియో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

సత్థా తాసం అచలసద్ధాయ పతిట్ఠితభావం ఞత్వా సినేరుమత్థకా ఓతరిత్వా బుద్ధాసనే నిసీది. అథ నం విసాఖా ఆహ – “భన్తే, సురా నామేసా పాపికా. ఏవరూపా హి నామ ఇమా ఇత్థియో తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స పురతో నిసీదిత్వా ఇరియాపథమత్తమ్పి సణ్ఠాపేతుం అసక్కోన్తియో ఉట్ఠాయ పాణిం పహరిత్వా హసనగీతనచ్చాదీని ఆరభింసూ”తి. సత్థా “ఆమ, విసాఖే, పాపికా ఏవ ఏసా సురా నామ. ఏతఞ్హి నిస్సాయ అనేకే సత్తా అనయబ్యసనం పత్తా”తి వత్వా “కదా పనేసా, భన్తే, ఉప్పన్నా”తి వుత్తే తస్సా ఉప్పత్తిం విత్థారేన కథేతుం అతీతం ఆహరిత్వా **కుమ్భజాతకం** (జా. ౧.౧౬.౩౩ ఆదయో) కథేసీతి.

విసాఖాయ సహాయికానం వత్థు పఠమం.

౨. సిరిమావత్థు

పస్స చిత్తకతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సిరిమం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర రాజగహే అభిరూపా గణికా. ఏకస్మిం పన అన్తోవస్సే సుమనసేట్ఠిపుత్తస్స భరియాయ పుణ్ణకసేట్ఠిస్స ధీతాయ ఉత్తరాయ నామ ఉపాసికాయ అపరజ్ఝిత్వా తం పసాదేతుకామా తస్సా గేహే భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం కతభత్తకిచ్చం సత్థారం ఖమాపేత్వా తం దివసం దసబలస్స భత్తానుమోదనం సుత్వా –

“అక్కోధేన జినే కోధం, అసాధుం సాధునా జినే;
జినే కదరియం దానేన, సచ్చేనాలికవాదిన”న్తి. (జా. ౧.౨.౨; ధ. ప. ౨౨౩) –

గాథాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారకథా పన కోధవగ్గే అనుమోదనగాథావణ్ణనాయమేవ ఆవిభవిస్సతి. ఏవం సోతాపత్తిఫలం పత్తా పన సిరిమా దసబలం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం దత్వా సఙ్ఘస్స అట్ఠకభత్తం నిబద్ధం దాపేసి. ఆదితో పట్ఠాయ నిబద్ధం అట్ఠ భిక్ఖూ గేహం గచ్ఛన్తి. “సప్పిం గణ్హథ, ఖీరం గణ్హథా”తిఆదీని వత్వా తేసం పత్తే పూరేతి. ఏకేన లద్ధం తిణ్ణమ్పి చతున్నమ్పి పహోతి. దేవసికం సోళసకహాపణపరిబ్బయేన పిణ్డపాతో దీయతి. అథేకదివసం ఏకో భిక్ఖు తస్సా గేహే అట్ఠకభత్తం భుఞ్జిత్వా తియోజనమత్థకే ఏకం విహారం అగమాసి. అథ నం సాయం

థేరుపట్ఠానే నిసిన్నం పుచ్ఛింసు – “ఆవుసో, కహం భిక్ఖం గహేత్వా ఆగతోసీ”తి. సిరిమాయ అట్ఠకభత్తం మే భుత్తన్తి. మనాపం కత్వా దేతి, ఆవుసోతి. “న సక్కా తస్సా భత్తం వణ్ణేతుం, అతివియ పణీతం కత్వా దేతి, ఏకేన లద్ధం తిణ్ణమ్పి చతున్నమ్పి పహోతి, తస్సా పన దేయ్యధమ్మతోపి దస్సనమేవ ఉత్తరితరం. సా హి ఇత్థీ ఏవరూపా చ ఏవరూపా చా”తి తస్సా గుణే వణ్ణేసి.

అథేకో భిక్ఖు తస్సా గుణకథం సుత్వా అదస్సనేనేవ సినేహం ఉప్పాదేత్వా “మయా గన్త్వా తం దట్ఠుం వట్టతీ”తి అత్తనో వస్సగ్గం కథేత్వా తం భిక్ఖుం ఠితికం పుచ్ఛిత్వా “స్వే, ఆవుసో, తస్మిం గేహే త్వం సఙ్ఘత్థేరో హుత్వా అట్ఠకభత్తం లభిస్ససీ”తి సుత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పత్తచీవరం ఆదాయ పక్కన్తోపి పాతోవ అరుణే ఉగ్గతే సలాకగ్గం పవిసిత్వా ఠితో సఙ్ఘత్థేరో హుత్వా తస్సా గేహే అట్ఠకభత్తం లభి. యో పన భిక్ఖు హియ్యో భుఞ్జిత్వా పక్కామి, తస్స గతవేలాయమేవ అస్సా సరీరే రోగో ఉప్పజ్జి. తస్మా సా ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా నిపజ్జి. అథస్సా దాసియో అట్ఠకభత్తం లభిత్వా ఆగతే భిక్ఖూ దిస్వా ఆరోచేసుం. సా సహత్థా పత్తే గహేత్వా నిసీదాపేతుం వా పరివిసితుం వా అసక్కోన్తీ దాసియో ఆణాపేసి – “అమ్మా పత్తే గహేత్వా, అయ్యే, నిసీదాపేత్వా యాగుం పాయేత్వా ఖజ్జకం దత్వా భత్తవేలాయ పత్తే పూరేత్వా దేథా”తి. తా “సాధు, అయ్యే”తి భిక్ఖూ పవేసేత్వా యాగుం పాయేత్వా ఖజ్జకం దత్వా భత్తవేలాయ భత్తస్స పత్తే పూరేత్వా తస్సా ఆరోచయింసు. సా “మం పరిగ్గహేత్వా నేథ, అయ్యే, వన్దిస్సామీ”తి వత్వా తాహి పరిగ్గహేత్వా భిక్ఖూనం సన్తికం నీతా వేధమానేన సరీరేన భిక్ఖూ వన్ది. సో భిక్ఖు తం ఓలోకేత్వా చిన్తేసి – “గిలానాయ తావ ఏవరూపా అయం ఏతిస్సా రూపసోభా, అరోగకాలే పన సబ్బాభరణపటిమణ్డితాయ ఇమిస్సా కీదిసీ రూపసమ్పత్తీ”తి. అథస్స అనేకవస్సకోటిసన్నిచితో కిలేసో సముదాచరి, సో అఞ్ఞాణీ హుత్వా భత్తం భుఞ్జితుం అసక్కోన్తో పత్తమాదాయ విహారం గన్త్వా పత్తం పిధాయ ఏకమన్తే ఠపేత్వా చీవరం పత్థరిత్వా నిపజ్జి.

అథ నం ఏకో సహాయకో భిక్ఖు యాచన్తోపి భోజేతుం నాసక్ఖి. సో ఛిన్నభత్తో అహోసి. తం దివసమేవ సాయన్హసమయే సిరిమా కాలమకాసి. రాజా సత్థు సాసనం పేసేసి – “భన్తే, జీవకస్స కనిట్ఠభగినీ, సిరిమా, కాలమకాసీ”తి. సత్థా తం సుత్వా రఞ్ఞో సాసనం పహిణి “సిరిమాయ ఝాపనకిచ్చం నత్థి, ఆమకసుసానే తం యథా కాకసునఖాదయో న ఖాదన్తి, తథా నిపజ్జాపేత్వా రక్ఖాపేథా”తి. రాజాపి తథా అకాసి. పటిపాటియా తయో దివసా అతిక్కన్తా, చతుత్థే దివసే సరీరం ఉద్ధుమాయి, నవహి వణముఖేహి పుళవా పగ్ఘరింసు , సకలసరీరం భిన్నం సాలిభత్తచాటి వియ అహోసి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేసి – “ఠపేత్వా గేహరక్ఖకే దారకే సిరిమాయ దస్సనత్థం అనాగచ్ఛన్తానం అట్ఠ కహాపణాని దణ్డో”తి. సత్థు సన్తి కఞ్చ పేసేసి – “బుద్ధప్పముఖో కిర భిక్ఖుసఙ్ఘో సిరిమాయ దస్సనత్థం ఆగచ్ఛతూ”తి. సత్థా భిక్ఖూనం ఆరోచేసి – “సిరిమాయ దస్సనత్థం గమిస్సామా”తి. సోపి దహరభిక్ఖు చత్తారో దివసే కస్సచి వచనం అగ్గహేత్వా ఛిన్నభత్తోవ నిపజ్జి. పత్తే భత్తం పూతికం జాతం, పత్తే మలం ఉట్ఠహి. అథ నం సో సహాయకో భిక్ఖు ఉపసఙ్కమిత్వా, “ఆవుసో, సత్థా సిరిమాయ దస్సనత్థం గచ్ఛతీ”తి ఆహ. సో తథా ఛాతజ్ఝత్తోపి “సిరిమా”తి వుత్తపదేయేవ సహసా ఉట్ఠహిత్వా “కిం భణసీ”తి ఆహ. “సత్థా సిరిమం దట్ఠుం గచ్ఛతి, త్వమ్పి గమిస్ససీ”తి వుత్తే, “ఆమ, గమిస్సామీ”తి భత్తం ఛడ్డేత్వా పత్తం ధోవిత్వా థవికాయ పక్ఖిపిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం అగమాసి. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఏకపస్సే అట్ఠాసి, భిక్ఖునిసఙ్ఘోపి రాజపరిసాపి ఉపాసకపరిసాపి ఉపాసికాపరిసాపి ఏకేకపస్సే అట్ఠంసు .

సత్థా రాజానం పుచ్ఛి – “కా ఏసా, మహారాజా”తి. భన్తే, జీవకస్స భగినీ, సిరిమా, నామాతి. సిరిమా, ఏసాతి. ఆమ, భన్తేతి. తేన హి నగరే భేరిం చరాపేహి “సహస్సం దత్వా సిరిమం గణ్హన్తూ”తి. రాజా తథా కారేసి. ఏకోపి ‘హ’న్తి వా ‘హు’న్తి వా

వదన్తో నామ నాహోసి. రాజా సత్థు ఆరోచేసి – “న గణ్హన్తి, భన్తే”తి. తేన హి, మహారాజ, అగ్ఘం ఓహారేహీతి. రాజా “పఞ్చసతాని దత్వా గణ్హన్తూ”తి భేరిం చరాపేత్వా కఞ్చి గణ్హనకం అదిస్వా “అడ్ఢతేయ్యాని సతాని, ద్వే సతాని, సతం, పణ్ణాసం, పఞ్చవీసతి కహాపణే, దస కహాపణే, పఞ్చ కహాపణే, ఏకం కహాపణం అడ్ఢం, పాదం, మాసకం, కాకణికం దత్వా సిరిమం గణ్హన్తూ”తి భేరిం చరాపేసి. కోచి తం న ఇచ్ఛి. “ముధాపి గణ్హన్తూ”తి భేరిం చరాపేసి. ‘హ’న్తి వా ‘హు’న్తి వా వదన్తో నామ నాహోసి. రాజా “ముధాపి, భన్తే, గణ్హన్తో నామ నత్థీ”తి ఆహ. సత్థా “పస్సథ, భిక్ఖవే, మహాజనస్స పియం మాతుగామం, ఇమస్మింయేవ నగరే సహస్సం దత్వా పుబ్బే ఏకదివసం లభింసు, ఇదాని ముధా గణ్హన్తోపి నత్థి, ఏవరూపం నామ రూపం ఖయవయప్పత్తం, పస్సథ, భిక్ఖవే, ఆతురం అత్తభావ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౭.“పస్స చిత్తకతం బిమ్బం, అరుకాయం సముస్సితం;

ఆతురం బహుసఙ్కప్పం, యస్స నత్థి ధువం ఠితీ”తి.

తత్థ **చిత్తకత**న్తి కతచిత్తం, వత్థాభరణమాలాలత్తకాదీహి విచిత్తన్తి అత్థో. **బిమ్బ**న్తి దీఘాదియుత్తట్ఠానేసు దీఘాదీహి అఙ్గపచ్చఙ్గేహి సణ్ఠితం అత్తభావం. **అరుకాయ**న్తి నవన్నం వణముఖానం వసేన అరుభూతం కాయం. **సముస్సిత**న్తి తీహి అట్ఠిసతేహి సముస్సితం. **ఆతుర**న్తి సబ్బకాలం ఇరియాపథాదీహి పరిహరితబ్బతాయ నిచ్చగిలానం. **బహుసఙ్కప్ప**న్తి మహాజనేన బహుధా సఙ్కప్పితం. **యస్స నత్థి ధువం ఠితీ**తి యస్స ధువభావో వా ఠితిభావో వా నత్థి, ఏకన్తేన భేదనవికిరణవిద్ధంసనధమ్మమేవేతం, ఇమం పస్సథాతి అత్థో.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి, సోపి భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహీతి.

సిరిమావత్థు దుతియం.

౩. ఉత్తరాథేరీవత్థు

పరిజిణ్ణమిదన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉత్తరాథేరిం నామ భిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి.

థేరీ కిర వీసవస్ససతికా జాతియా పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధపిణ్డపాతా అన్తరవీథియం ఏకం భిక్ఖుం దిస్వా పిణ్డపాతేన ఆపుచ్ఛిత్వా తస్స అపటిక్ఖిపిత్వా గణ్హన్తస్స సబ్బం దత్వా నిరాహారా అహోసి. ఏవం దుతియేపి తతియేపి దివసే తస్సేవ భిక్ఖునో తస్మింయేవ ఠానే భత్తం దత్వా నిరాహారా అహోసి, చతుత్థే దివసే పన పిణ్డాయ చరన్తీ ఏకస్మిం సమ్బాధట్ఠానే సత్థారం దిస్వా పటిక్కమన్తీ ఓలమ్బన్తం అత్తనో చీవరకణ్ణం అక్కమిత్వా సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ పరివత్తిత్వా పతి. సత్థా తస్సా సన్తికం గన్త్వా, “భగిని, పరిజిణ్ణో తే అత్తభావో న చిరస్సేవ భిజ్జిస్సతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౮.“పరిజిణ్ణమిదం రూపం, రోగనీళం పభఙ్గురం;

భిజ్జతి పూతిసన్దేహో, మరణన్తఞ్హి జీవిత”న్తి.

తస్సత్థో – భగిని **ఇదం** తవ సరీరసఙ్ఖాతం **రూపం** మహల్లకభావేన **పరిజిణ్ణం,** తఞ్చ ఖో సబ్బరోగానం నివాసట్ఠానట్ఠేన **రోగనీళం,** యథా ఖో పన తరుణోపి సిఙ్గాలో “జరసిఙ్గాలో”తి వుచ్చతి, తరుణాపి గళోచీలతా “పూతిలతా”తి వుచ్చతి, ఏవం తదహుజాతం సువణ్ణవణ్ణమ్పి సమానం నిచ్చం పగ్ఘరణట్ఠేన పూతితాయ **పభఙ్గురం,** సో ఏస పూతికో సమానో తవ దేహో

భిజ్జతి, న చిరస్సేవ భిజ్జిస్సతీతి వేదితబ్బో. కిం కారణా? **మరణన్తఞ్హి జీవితం** యస్మా సబ్బసత్తానం జీవితం మరణపరియోసానమేవాతి వుత్తం హోతి.

దేసనావసానే సా థేరీ సోతాపత్తిఫలం పత్తా, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ఉత్తరాథేరీవత్థు తతియం.

౪. సమ్బహులఅధిమానికభిక్ఖువత్థు

యానిమానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే అధిమానికే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

పఞ్చసతా కిర భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఘటేన్తా వాయమన్తా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా "కిలేసానం అసముదాచారేన పబ్బజితకిచ్చం నో నిప్ఫన్నం, అత్తనా పటిలద్ధగుణం సత్థు ఆరోచేస్సామా"తి ఆగమింసు. సత్థా తేసం బహిద్వారకోట్ఠకం పత్తకాలేయేవ ఆనన్దత్థేరం ఆహ – "ఆనన్ద, ఏతేసం భిక్ఖూనం పవిసిత్వా మయా దిట్ఠేన కమ్మం నత్థి, ఆమకసుసానం గన్త్వా తతో ఆగన్త్వా మం పస్సన్తూ"తి. థేరో గన్త్వా తేసం తమత్థం ఆరోచేసి. తే "కిం అమ్హాకం ఆమకసుసానేనా"తి అవత్వావ "దీఘదస్సినా బుద్ధేన కారణం దిట్ఠం భవిస్సతీ"తి ఆమకసుసానం గన్త్వా తత్థ కుణపాని పస్సన్తా ఏకాహద్వీహపతితేసు కుణపేసు ఆఘాతం పటిలభిత్వా తం ఖణం పతితేసు అల్లసరీరేసు రాగం ఉప్పాదయింసు, తస్మిం ఖణే అత్తనో సకిలేసభావం జానింసు. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఓభాసం ఫరిత్వా తేసం భిక్ఖూనం సమ్ముఖే కథేన్తో వియ "నప్పతిరూపం ను ఖో, భిక్ఖవే, తుమ్హాకం ఏవరూపం అట్ఠిసఙ్ఘాతం దిస్వా రాగరతిం ఉప్పాదేతు"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౪౯."యానిమాని అపత్థాని, అలాబూనేవ సారదే;
కాపోతకాని అట్ఠీని, తాని దిస్వాన కా రతీ"తి.

తత్థ **అపత్థానీ**తి ఛడ్డితాని. **సారదే**తి సరదకాలే వాతాతపపహతాని తత్థ తత్థ విప్పకిణ్ణఅలాబూని వియ. **కాపోతకానీ**తి కపోతకవణ్ణాని. **తాని దిస్వానా**తి తాని ఏవరూపాని అట్ఠీని దిస్వా తుమ్హాకం కా రతి, నను అప్పమత్తకమ్పి కామరతిం కాతుం న వట్టతియేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ యథాఠితావ అరహత్తం పత్వా భగవన్తం అభిత్థవమానా ఆగన్త్వా వన్దింసూతి.

సమ్బహులఅధిమానికభిక్ఖువత్థు చతుత్థం.

౫. జనపదకల్యాణీ రూపనన్దాథేరీవత్థు

అట్ఠీనం నగరం కతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో జనపదకల్యాణిం రూపనన్దాథేరిం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర ఏకదివసం చిన్తేసి – "మయ్హం జేట్ఠభాతికో రజ్జసిరిం పహాయ పబ్బజిత్వా లోకే అగ్గపుగ్గలో బుద్ధో జాతో, పుత్తోపిస్స రాహులకుమారో పబ్బజితో, భత్తాపి మే పబ్బజితో, మాతాపి మే పబ్బజితా, అహమ్పి ఏత్తకే ఞాతిజనే పబ్బజితే

గేహే కిం కరిస్సామి, పబ్బజిస్సామా"తి. సా భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా పబ్బజి ఞాతిసినేహేనేవ, నో సద్ధాయ, అభిరూపతాయ పన **రూపనన్దా**తి పఞ్ఞాయి. "సత్థా కిర 'రూపం అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా, వేదనా... సఞ్ఞా... సఙ్ఖారా... విఞ్ఞాణం అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా'తి వదేతీ"తి సుత్వా సా ఏవం దస్సనీయే పాసాదికే మమపి రూపే దోసం కథేయ్యాతి సత్థు సమ్ముఖీభావం న గచ్ఛతి. సావత్థివాసినో పాతోవ దానం దత్వా సమాదిన్నుపోసథా సుద్ధుత్తరాసఙ్గా గన్ధమాలాదిహత్థా సాయన్హసమయే జేతవనే సన్నిపతిత్వా ధమ్మం సుణన్తి. భిక్ఖునిసఙ్ఘోపి సత్థు ధమ్మదేసనాయ ఉప్పన్నచ్ఛన్దో విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణాతి. ధమ్మం సుత్వా నగరం పవిసన్తో సత్థు గుణకథం కథేన్తోవ పవిసతి.

చతుప్పమాణికే హి లోకసన్నివాసే అప్పకావ తే సత్తా, యేసం తథాగతం పస్సన్తానం పసాదో న ఉప్పజ్జతి. రూపప్పమాణికాపి హి తథాగతస్స లక్ఖణానుబ్యఞ్జనపటిమణ్డితం సువణ్ణవణ్ణం సరీరం దిస్వా పసీదన్తి, ఘోసప్పమాణికాపి అనేకాని జాతిసతాని నిస్సాయ పవత్తం సత్థు గుణఘోసఞ్చేవ అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం ధమ్మదేసనాఘోసఞ్చ సుత్వా పసీదన్తి, లూఖప్పమాణికాపిస్స చీవరాదిలూఖతం పటిచ్చ పసీదన్తి, ధమ్మప్పమాణికాపి "ఏవరూపం దసబలస్స సీలం, ఏవరూపో సమాధి, ఏవరూపా పఞ్ఞా, భగవా సీలాదీహి గుణేహి అసమో అప్పటిపుగ్గలో"తి పసీదన్తి. తేసం తథాగతస్స గుణం కథేన్తానం ముఖం నప్పహోతి. రూపనన్దా భిక్ఖునీనఞ్చేవ ఉపాసికానఞ్చ సన్తికా తథాగతస్స గుణకథం సుత్వా చిన్తేసి – "అతివియ మే భాతికస్స వణ్ణం కథేన్తియేవ. ఏకదివసమ్పి మే రూపే దోసం కథేన్తో కిత్తకం కథేస్సతి. యంనూనాహం భిక్ఖునీహి సద్ధిం గన్త్వా అత్తానం అదస్సేత్వావ తథాగతం పస్సిత్వా ధమ్మమస్స సుణిత్వా ఆగచ్ఛేయ్య"న్తి. సా "అహమ్పి అజ్జ ధమ్మస్సవనం గమిస్సామీ"తి భిక్ఖునీనం ఆరోచేసి.

భిక్ఖునియో "చిరస్సం వత రూపనన్దాయ సత్థు ఉపట్ఠానం గన్తుకామతా ఉప్పన్నా, అజ్జ సత్థా ఇమం నిస్సాయ విచిత్రధమ్మదేసనం నానానయం దేసేస్సతీ"తి తుట్ఠమానసా తం ఆదాయ నిక్ఖమింసు. సా నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ "అహం అత్తానం నేవ దస్సేస్సామీ"తి చిన్తేసి. సత్థా "అజ్జ రూపనన్దా మయ్హం ఉపట్ఠానం ఆగమిస్సతి, కీదిసీ ను ఖో తస్సా ధమ్మదేసనా సప్పాయా"తి చిన్తేత్వా "రూపగరుకా ఏసా అత్తభావే బలవసినేహా, కణ్టకేన కణ్టకుద్ధరణం వియ రూపేనేవస్సా రూపమదనిమ్మదనం సప్పాయ"న్తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తస్సా విహారం పవిసనసమయే ఏకం పన అభిరూపం ఇత్థిం సోళసవస్సుద్దేసికం రత్తవత్థనివత్థం సబ్బాభరణపటిమణ్డితం బీజనిం గహేత్వా అత్తనో సన్తికే ఠత్వా బీజయమానం ఇద్ధిబలేన అభినిమ్మిని. తం ఖో పన ఇత్థిం సత్థా చేవ పస్సతి రూపనన్దా చ. సా భిక్ఖునీహి సద్ధిం విహారం పవిసిత్వా భిక్ఖునీనం పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన సత్థారం వన్దిత్వా భిక్ఖునీనం అన్తరే నిసిన్నా పాదన్తతో పట్ఠాయ సత్థారం ఓలోకేన్తీ లక్ఖణవిచిత్తం అనుబ్యఞ్జనసముజ్జలం బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తం సత్థు సరీరం దిస్వా పుణ్ణచన్దసస్సిరికం ముఖం ఓలోకేన్తీ సమీపే ఠితం ఇత్థిరూపం అద్దస . సా తం ఓలోకేత్వా అత్తభావం ఓలోకేన్తీ సువణ్ణరాజహంసియా పురతో కాకీసదిసం అత్తానం అవమఞ్ఞి. ఇద్ధిమయరూపం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయేవ హి తస్సా అక్ఖీని భమింసు. సా "అహో ఇమిస్సా కేసా సోభనా, అహో నలాటం సోభన"న్తి సబ్బేసం సారీరప్పదేసానం రూపసిరియా సమాకడ్ఢితచిత్తా తస్మిం రూపే బలవసినేహా అహోసి.

సత్థా తస్సా తత్థ అభిరతిం ఞత్వా ధమ్మం దేసేన్తోవ తం రూపం సోళసవస్సుద్దేసికభావం అతిక్కమిత్వా వీసతివస్సుద్దేసికం కత్వా దస్సేసి. రూపనన్దా ఓలోకేత్వా "న వతిదం రూపం పురిమసదిస"న్తి థోకం విరత్తచిత్తా అహోసి. సత్థా అనుక్కమేనేవ తస్సా ఇత్థియా సకిం విజాతవణ్ణం మజ్ఝిమిత్థివణ్ణం జరాజిణ్ణమహల్లికిత్థివణ్ణఞ్చ దస్సేసి. సాపి అనుపుబ్బేనేవ "ఇదమ్పి అన్తరహితం, ఇదమ్పి అన్తరహిత"న్తి జరాజిణ్ణకాలే తం విరజ్జమానా ఖణ్డదన్తిం పలితసిరం ఓభగ్గం

గోపానసివఙ్కం దణ్డపరాయణం పవేధమానం దిస్వా అతివియ విరజ్జి. అథ సత్థా తం బ్యాధినా అభిభూతం కత్వా దస్సేసి. సా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ దణ్డఞ్చ తాలవణ్టఞ్చ ఛడ్డేత్వా మహావిరవం విరవమానా భూమియం పతిత్వా సకే ముత్తకరీసే నిముగ్గా అపరాపరం పరివత్తి. రూపనన్దా తమ్పి దిస్వా అతివియ విరజ్జి. సత్థాపి తస్సా ఇత్థియా మరణం దస్సేసి. సా తఙ్ఖణంయేవ ఉద్ధుమాతకభావం ఆపజ్జి, నవహి వణముఖేహి పుబ్బవట్టియో చేవ పుళవా చ పగ్ఘరింసు, కాకాదయో సన్నిపతిత్వా విలుమ్పింసు. రూపనన్దాపి తం ఓలోకేత్వా “అయం ఇత్థీ ఇమస్మింయేవ ఠానే జరం పత్తా, బ్యాధిం పత్తా, మరణం పత్తా, ఇమస్సాపి మే అత్తభావస్స ఏవమేవ జరాబ్యాధిమరణాని ఆగమిస్సన్తీ”తి అత్తభావం అనిచ్చతో పస్సి. అనిచ్చతో దిట్ఠత్తా ఏవ పన దుక్ఖతో అనత్తతో దిట్ఠోయేవ హోతి. అథస్సా తయో భవా ఆదిత్తా గేహా వియ గీవాయ బద్ధకుణపం వియ చ ఉపట్ఠహింసు, కమ్మట్ఠానాభిముఖం చిత్తం పక్ఖన్ది. సత్థా తాయ అనిచ్చతో దిట్ఠభావం ఞత్వా “సక్ఖిస్సతి ను ఖో సయమేవ అత్తనో పతిట్ఠం కాతు”న్తి ఓలోకేన్తో “న సక్ఖిస్సతి, బహిద్ధా పచ్చయం లద్ధుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా తస్సా సప్పాయవసేన ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

“ఆతురం అసుచిం పూతిం, పస్స నన్దే సముస్సయం;
ఉగ్ఘరన్తం పగ్ఘరన్తం, బాలానం అభిపత్థితం.

“యథా ఇదం తథా ఏతం, యథా ఏతం తథా ఇదం;
ధాతుతో సుఞ్ఞతో పస్స, మా లోకం పునరాగమి;
భవే ఛన్దం విరాజేత్వా, ఉపసన్తో చరిస్సతీ”తి. –

ఇత్థం సుదం భగవా నన్దం భిక్ఖునిం ఆరబ్భ ఇమా గాథాయో అభాసిత్థాతి. నన్దా దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. అథస్సా ఉపరి తిణ్ణం మగ్గఫలానం విపస్సనాపరివాసత్థాయ సుఞ్ఞతాకమ్మట్ఠానం కథేతుం, “నన్దే, మా ‘ఇమస్మిం సరీరే సారో అత్థీ’తి సఞ్ఞం కరి. అప్పమత్తకోపి హి ఏత్థ సారో నత్థి, తీణి అట్ఠిసతాని ఉస్సాపేత్వా కతం అట్ఠినగరమేత”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౦.“అట్ఠీనం నగరం కతం, మంసలోహితలేపనం;
యత్థ జరా చ మచ్చు చ, మానో మక్ఖో చ ఓహితో”తి.

తస్సత్థో – యథేవ హి పుబ్బణ్ణాపరణ్ణాదీనం ఓదహనత్థాయ కట్ఠాని ఉస్సాపేత్వా వల్లీహి బన్ధిత్వా మత్తికాయ విలిమ్పేత్వా నగరసఙ్ఖాతం బహిద్ధా గేహం కరోన్తి, ఏవమిదం అజ్ఝత్తికమ్పి తీణి అట్ఠిసతాని ఉస్సాపేత్వా న్హారువినద్ధం మంసలోహితలేపనం తచపటిచ్ఛన్నం జీరణలక్ఖణాయ జరాయ మరణలక్ఖణస్స మచ్చునో ఆరోహసమ్పదాదీని పటిచ్చ మజ్జనలక్ఖణస్స మానస్స సుకతకారణవినాసనలక్ఖణస్స మక్ఖస్స చ ఓదహనత్థాయ **నగరం కతం**. ఏవరూపో ఏవ హి ఏత్థ కాయికచేతసికో ఆబాధో ఓహితో, ఇతో ఉద్ధం కిఞ్చి గయ్హూపగం నత్థీతి.

దేసనావసానే సా థేరీ అరహత్తం పాపుణి, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

జనపదకల్యాణీ రూపనన్దాథేరీవత్థు పఞ్చమం.

౬. మల్లికాదేవీవత్థు

జీరన్తి వేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మల్లికం దేవిం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర ఏకదివసం న్హానకోట్ఠకం పవిట్ఠా ముఖం ధోవిత్వా ఓనతసరీరా జఙ్ఘం ధోవితుం ఆరభి. తాయ చ సద్ధింయేవ పవిట్ఠో ఏకో వల్లభసునఖో అత్థి. సో తం తథా ఓనతం దిస్వా అసద్ధమ్మసన్థవం కాతుం ఆరభి. సా ఫస్సం సాదియన్తీ అట్ఠాసి. రాజాపి ఉపరిపాసాదే వాతపానేన ఓలోకేన్తో తం దిస్వా తతో ఆగతకాలే "నస్స, వసలి, కస్మా ఏవరూపమకాసీ"తి ఆహ. కిం మయా కతం, దేవాతి. సునఖేన సద్ధిం సన్థవోతి. నత్థేతం, దేవాతి. మయా సామం దిట్ఠం, నాహం తవ సద్దహిస్సామి, నస్స, వసలీతి. "మహారాజ, యో కోచి ఇమం కోట్ఠకం పవిట్ఠో ఇమినా వాతపానేన ఓలోకేన్తస్స ఏకోవ ద్విధా పఞ్ఞాయతీ"తి అభూతం కథేసి. దేవ, సచే మే సద్దహసి, ఏతం కోట్ఠకం పవిస, అహం తం ఇమినా వాతపానేన ఓలోకేస్సామీతి. రాజా మూళ్హధాతుకో తస్సా వచనం సద్దహిత్వా కోట్ఠకం పావిసి. సాపి ఖో దేవీ వాతపానే ఠత్వా ఓలోకేన్తీ "అన్ధబాల, మహారాజ, కిం నామేతం, అజికాయ సద్ధిం సన్థవం కరోసీ"తి ఆహ. "నాహం, భద్దే, ఏవరూపం కరోమీ"తి చ వుత్తేపి "మయా సామం దిట్ఠం, నాహం తవ సద్దహిస్సామీ"తి ఆహ.

తం సుత్వా రాజా "అద్ధా ఇమం కోట్ఠకం పవిట్ఠో ఏకోవ ద్విధా పఞ్ఞాయతీ"తి సద్దహి. మల్లికా చిన్తేసి – "అయం రాజా అన్ధబాలతాయ మయా వఞ్చితో, పాపం మే కతం, అయఞ్చ మే అభూతేన అబ్భాచిక్ఖితో, ఇదం మే కమ్మం సత్థాపి జానిస్సతి, ద్వే అగ్గసావకాపి అసీతి మహాసావకాపి జానిస్సన్తి, అహో వత మే భారియం కమ్మం కత"న్తి. అయం కిర రఞ్ఞో అసదిసదానే సహాయికా అహోసి. తత్థ చ ఏకదివసం కతపరిచ్చాగో ధనస్స చుద్దసకోటిఅగ్ఘనకో అహోసి. తథాగతస్స సేతచ్ఛత్తం నిసీదనపల్లఙ్కో ఆధారకో పాదపీఠన్తి ఇమాని పన చత్తారి అనగ్ఘానేవ అహేసుం. సా మరణకాలే ఏవరూపం మహాపరిచ్చాగం నానుస్సరిత్వా తదేవ పాపకమ్మం అనుస్సరన్తీ కాలం కత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. రఞ్ఞో పన సా అతివియ పియా అహోసి. సో బలవసోకాభిభూతో తస్సా సరీరకిచ్చం కారేత్వా "నిబ్బత్తట్ఠానమస్సా పుచ్ఛిస్సామీ"తి సత్థు సన్తికం అగమాసి. సత్థా యథా సో ఆగతకారణం న సరతి, తథా అకాసి. సో సత్థు సన్తికే సారణీయధమ్మకథం సుత్వా గేహం పవిట్ఠకాలే సరిత్వా "అహం భణే మల్లికాయ నిబ్బత్తట్ఠానం పుచ్ఛిస్సామీతి సత్థు సన్తికం గన్త్వా పముట్ఠో, స్వే పున పుచ్ఛిస్సామీ"తి పునదివసేపి అగమాసి. సత్థాపి పటిపాటియా సత్త దివసాని యథా సో న సరతి , తథా అకాసి. సాపి సత్తాహమేవ నిరయే పచ్చిత్వా అట్ఠమే దివసే తతో చుతా తుసితభవనే నిబ్బత్తి. కస్మా పనస్స సత్థా అసరణభావం అకాసీతి? సా కిర తస్స అతివియ పియా అహోసి మనాపా, తస్మా తస్సా నిరయే నిబ్బత్తభావం సుత్వా "సచే ఏవరూపా సద్ధాసమ్పన్నా నిరయే నిబ్బత్తా, దానం దత్వా కిం కరిస్సామీ"తి మిచ్ఛాదిట్ఠిం గహేత్వా పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం గేహే పవత్తం నిచ్చభత్తం హరాపేత్వా నిరయే నిబ్బత్తేయ్య, తేనస్స సత్థా సత్తాహం అసరణభావం కత్వా అట్ఠమే దివసే పిణ్డాయ చరన్తో సయమేవ రాజకులద్వారం అగమాసి.

రాజా "సత్థా ఆగతో"తి సుత్వా నిక్ఖమిత్వా పత్తం ఆదాయ పాసాదం అభిరుహితుం ఆరభి. సత్థా పన రథసాలాయ నిసీదితుం ఆకారం దస్సేసి. రాజా సత్థారం తత్థేవ నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకేన పటిమానేత్వా వన్దిత్వా నిసిన్నోవ అహం, భన్తే, మల్లికాయ దేవియా నిబ్బత్తట్ఠానం పుచ్ఛిస్సామీతి గన్త్వా పముట్ఠో, కత్థ ను ఖో సా, భన్తే, నిబ్బత్తాతి. తుసితభవనే, మహారాజాతి, భన్తే, తాయ తుసితభవనే అనిబ్బత్తన్తియా కో అఞ్ఞో నిబ్బత్తిస్సతి , భన్తే, నత్థి తాయ సదిసా ఇత్థీ. తస్సా హి నిసిన్నట్ఠానాదీసు "స్వే తథాగతస్స ఇదం దస్సామి, ఇదం కరిస్సామీ"తి దానసంవిధానం ఠపేత్వా అఞ్ఞం కిచ్చమేవ నత్థి,

భన్తే, తస్సా పరలోకం గతకాలతో పట్ఠాయ సరీరం మే న వహతీతి. అథ నం సత్థా “మా చిన్తయి, మహారాజ, సబ్బేసం ధువధమ్మో అయ”న్తి వత్వా “అయం, మహారాజ, రథో కస్సా”తి పుచ్ఛి. తం సుత్వా రాజా సిరస్మిం అఞ్జలిం పతిట్ఠాపేత్వా “పితామహస్స మే, భన్తే”తి ఆహ. “అయం కస్సా”తి? “పితు మే, భన్తే”తి. “అయం పన రథో కస్సా”తి? “మమ, భన్తే”తి. ఏవం వుత్తే సత్థా, “మహారాజ, తవ పితామహస్స రథో తేనేవాకారేన తవ పితు రథం న పాపుణి, తవ పితు రథో తవ రథం న పాపుణి, ఏవరూపస్స నామ కట్ఠకలిఙ్గరస్సాపి జరా ఆగచ్ఛతి, కిమఙ్గం పన అత్తభావస్స. మహారాజ, సప్పురిసధమ్మస్సేవ హి జరా నత్థి, సత్తా పన అజీరకా నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౧.“జీరన్తి వే రాజరథా సుచిత్తా,
అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతి;
సతఞ్చ ధమ్మో న జరం ఉపేతి,
సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తీ”తి.

తత్థ **వే**తి నిపాతో. **సుచిత్తా**తి సత్తహి రతనేహి అపరేహి చ రథాలఙ్కారేహి సుట్ఠు చిత్తితా రాజూనం రథాపి **జీరన్తి. సరీరమ్పీ**తి న కేవలం రథా ఏవ, ఇదం సుప్పటిజగ్గితం సరీరమ్పి ఖణ్డిచ్చాదీని పాపుణన్తం **జరం ఉపేతి. సతఞ్చా**తి బుద్ధాదీనం పన సన్తానం నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో చ కిఞ్చి ఉపఘాతం న ఉపేతీతి **న జరం ఉపేతి** నామ. **పవేదయన్తీ**తి ఏవం **సన్తో** బుద్ధాదయో **సబ్భి** పణ్డితేహి సద్ధిం కథేన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మల్లికాదేవీవత్థు ఛట్ఠం.

౭. లాళుదాయిత్థేరవత్థు

అప్పస్సుతాయన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాళుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర మఙ్గలం కరోన్తానం గేహం గన్త్వా “తిరోకుట్టేసు తిట్ఠన్తీ”తిఆదినా (ఖు॰ పా॰ ౭.౧; పే॰ వ॰ ౧౪) నయేన అవమఙ్గలం కథేతి, అవమఙ్గలం కరోన్తానం గేహం గన్త్వా తిరోకుట్టాదీసు కథేతబ్బేసు “దానఞ్చ ధమ్మచరియా చా”తిఆదినా (ఖు॰ పా॰ ౫.౭; సు॰ ని॰ ౨౬౬) నయేన మఙ్గలగాథా వా “యం కిఞ్చి విత్తం ఇధ వా హురం వా”తి రతనసుత్తం (ఖు॰ పా॰ ౬.౩; సు॰ ని॰ ౨౨౬) వా కథేతి. ఏవం తేసు తేసు ఠానేసు “అఞ్ఞం కథేస్సామీ”తి అఞ్ఞం కథేన్తోపి “అఞ్ఞం కథేమీ”తి న జానాతి. భిక్ఖూ తస్స కథం సుత్వా సత్థు ఆరోచేసుం – “కిం, భన్తే, లాళుదాయిస్స మఙ్గలామఙ్గలట్ఠానేసు గమనేన, అఞ్ఞస్మిం కథేతబ్బే అఞ్ఞమేవ కథేతీ”తి. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస ఏవం కథేతి, పుబ్బేపి అఞ్ఞస్మిం కథేతబ్బే అఞ్ఞమేవ కథేసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే కిర బారాణసియం అగ్గిదత్తస్స నామ బ్రాహ్మణస్స పుత్తో సోమదత్తకుమారో నామ రాజానం ఉపట్ఠహి. సో రఞ్ఞో పియో అహోసి మనాపో. బ్రాహ్మణో పన కసికమ్మం నిస్సాయ జీవతి. తస్స ద్వేయేవ గోణా అహేసుం. తేసు ఏకో మతో. బ్రాహ్మణో పుత్తం ఆహ – “తాత, సోమదత్త, రాజానం మే యాచిత్వా ఏకం గోణం ఆహరా”తి. సోమదత్తో “సచాహం రాజానం

యాచిస్సామి, లహుభావో మే పఞ్ఞాయిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా “తుమ్హేయేవ, తాత, రాజానం యాచథా”తి వత్వా “తేన హి, తాత, మం గహేత్వా యాహీ”తి వుత్తో చిన్తేసి – “అయం బ్రాహ్మణో దన్ధపఞ్ఞో అభిక్కమాదివచనమత్తమ్పి న జానాతి, అఞ్ఞస్మిం వత్తబ్బే అఞ్ఞమేవ వదతి, సిక్ఖాపేత్వా పన నం నేస్సామీ”తి. సో తం ఆదాయ బీరణత్థమ్భకం నామ సుసానం గన్త్వా తిణకలాపే బన్ధిత్వా “అయం రాజా, అయం ఉపరాజా, అయం సేనాపతీ”తి నామాని కత్వా పటిపాటియా పితు దస్సేత్వా “తుమ్హేహి రాజకులం గన్త్వా ఏవం అభిక్కమితబ్బం, ఏవం పటిక్కమితబ్బం, ఏవం నామ రాజా వత్తబ్బో, ఏవం నామ ఉపరాజా, రాజానం పన ఉపసఙ్కమిత్వా ‘జయతు భవం, మహారాజా’తి వత్వా ఏవం ఠత్వా ఇమం గాథం వత్వా గోణం యాచేయ్యాథా”తి గాథం ఉగ్గణ్హాపేసి –

“ద్వే మే గోణా మహారాజ, యేహి ఖేత్తం కసామసే;
తేసు ఏకో మతో దేవ, దుతియం దేహి ఖత్తియా”తి.

సో హి సంవచ్ఛరమత్తేన తం గాథం పగుణం కత్వా పగుణభావం పుత్తస్స ఆరోచేత్వా “తేన హి, తాత, కఞ్చిదేవ పణ్ణాకారం ఆదాయ ఆగచ్ఛథ, అహం పురిమతరం గన్త్వా రఞ్ఞో సన్తికే ఠస్సామీ”తి వుత్తే “సాధు, తాతా”తి పణ్ణాకారం గహేత్వా సోమదత్తస్స రఞ్ఞో సన్తికే ఠితకాలే ఉస్సాహప్పత్తో రాజకులం గన్త్వా రఞ్ఞా తుట్ఠచిత్తేన కతపటిసమ్మోదనో, “తాత, చిరస్సం వత ఆగతత్థ, ఇదమాసనం నిసీదిత్వా వదథ, యేనత్థో”తి వుత్తే ఇమం గాథమాహ –

“ద్వే మే గోణా మహారాజ, యేహి ఖేత్తం కసామసే;
తేసు ఏకో మతో దేవ, దుతియం గణ్హ ఖత్తియా”తి.

రఞ్ఞా “కిం వదేసి, తాత, పున వదేహీ”తి వుత్తేపి తమేవ గాథం ఆహ. రాజా తేన విరజ్ఝిత్వా కథితభావం ఞత్వా సితం కత్వా, “సోమదత్త, తుమ్హాకం గేహే బహూ మఞ్ఞే గోణా”తి వత్వా “తుమ్హేహి దిన్నా బహూ భవిస్సన్తి, దేవా”తి వుత్తే బోధిసత్తస్స తుస్సిత్వా బ్రాహ్మణస్స సోళస గోణే అలఙ్కారభణ్డకం నివాసగామఞ్చస్స బ్రహ్మదేయ్యం దత్వా మహన్తేన యసేన బ్రాహ్మణం ఉయ్యోజేసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, బ్రాహ్మణో లాళుదాయీ, సోమదత్తో పన అహమేవా”తి జాతకం సమోధానేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస అత్తనో అప్పస్సుతతాయ అఞ్ఞస్మిం వత్తబ్బే అఞ్ఞమేవ వదతి. అప్పస్సుతపురిసో హి బలిబద్దసదిసో నామ హోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౨. “అప్పస్సుతాయం పురిసో, బలిబద్దోవ జీరతి;
మంసాని తస్స వడ్ఢన్తి, పఞ్ఞా తస్స న వడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **అప్పస్సుతాయ**న్తి ఏకస్స వా ద్విన్నం వా పణ్ణాసకానం. అథ వా పన వగ్గానం సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన ఏకస్స వా ద్విన్నం వా సుత్తన్తానం వాపి అభావేన అప్పస్సుతో అయం. కమ్మట్ఠానం పన ఉగ్గహేత్వా అనుయుఞ్జన్తో బహుస్సుతోవ. **బలిబద్దోవ జీరతీ**తి యథా హి బలిబద్దో జీరమానో వడ్ఢమానో నేవ మాతు, న పితు, న సేసఞాతకానం అత్థాయ వడ్ఢతి, అథ ఖో నిరత్థకమేవ జీరతి, ఏవమేవం అయమ్పి న ఉపజ్ఝాయవత్తం కరోతి, న ఆచరియవత్తం, న ఆగన్తుకవత్తాదీని, న భావనారామతం అనుయుఞ్జతి, నిరత్థకమేవ జీరతి, **మంసాని తస్స వడ్ఢన్తీ**తి యథా బలిబద్దస్స “యుగనఙ్గలాదీని వహితుం

అసమత్థో ఏసో’’తి అరఞ్ఞే విస్సట్ఠస్స తత్థేవ విచరన్తస్స ఖాదన్తస్స పివన్తస్స మంసాని వడ్ఢన్తి, ఏవమేవ ఇమస్సాపి ఉపజ్ఝాయాదీహి విస్సట్ఠస్స సఙ్ఘం నిస్సాయ చత్తారో పచ్చయే లభిత్వా ఉద్ధవిరేచనాదీని కత్వా కాయం పోసేన్తస్స మంసాని వడ్ఢన్తి, థూలసరీరో హుత్వా విచరతి. **పఞ్ఞా తస్సా**తి లోకియలోకుత్తరా పనస్స పఞ్ఞా ఏకఙ్గులమత్తాపి **న వడ్ఢతి,** అరఞ్ఞే పన గచ్ఛలతాదీని వియ ఛ ద్వారాని నిస్సాయ తణ్హా చేవ నవవిధమానో చ వడ్ఢతీతి అత్థో.

దేసనావసానే మహాజనో సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణీతి.

లాళుదాయిత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. ఉదానవత్థు

అనేకజాతిసంసారన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా బోధిరుక్ఖమూలే నిసిన్నో ఉదానవసేన ఉదానేత్వా అపరభాగే ఆనన్దత్థేరేన పుట్ఠో కథేసి.

సో హి బోధిరుక్ఖమూలే నిసిన్నో సూరియే అనత్థఙ్గతేయేవ మారబలం విద్ధంసేత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసపటిచ్ఛాదకం తమం పదాలేత్వా మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా పచ్ఛిమయామే సత్తేసు కారుఞ్ఞతం పటిచ్చ పచ్చయాకారే ఞాణం ఓతారేత్వా తం అనులోమపటిలోమవసేన సమ్మసన్తో అరుణుగ్గమనవేలాయ సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝిత్వా అనేకేహి బుద్ధసతసహస్సేహి అవిజహితం ఉదానం ఉదానేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౫౩.‘‘అనేకజాతిసంసారం, సన్ధావిస్సం అనిబ్బిసం;
గహకారం గవేసన్తో, దుక్ఖా జాతి పునప్పునం.

౧౫౪.‘‘గహకారక దిట్ఠోసి, పున గేహం న కాహసి;
సబ్బా తే ఫాసుకా భగ్గా, గహకూటం విసఙ్ఖతం;
విసఙ్ఖారగతం చిత్తం, తణ్హానం ఖయమజ్ఝగా’’తి.

తత్థ **గహకారం గవేసన్తో**తి అహం ఇమస్స అత్తభావసఙ్ఖాతస్స గేహస్స కారకం తణ్హావడ్ఢకిం గవేసన్తో యేన ఞాణేన సక్కా తం దట్ఠుం , తస్స బోధిఞాణస్సత్థాయ దీపఙ్కరపాదమూలే కతాభినీహారో ఏత్తకం కాలం **అనేకజాతిసంసారం** అనేకజాతిసతసహస్ససఙ్ఖాతం ఇమం సంసారవట్టం **అనిబ్బిసం** తం ఞాణం అవిన్దన్తో అలభన్తోయేవ **సన్ధావిస్సం** సంసరిం, అపరాపరం అనువిచరిన్తి అత్థో. **దుక్ఖా జాతి పునప్పున**న్తి ఇదం గహకారకగవేసనస్స కారణవచనం. యస్మా జరాబ్యాధిమరణమిస్సితాయ జాతి నామేసా పునప్పునం ఉపగన్తుం దుక్ఖా, న చ సా తస్మిం అదిట్ఠే నివత్తతి. తస్మా తం గవేసన్తో సన్ధావిస్సన్తి అత్థో. **దిట్ఠోసీ**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝన్తేన మయా ఇదాని దిట్ఠోసి. **పున గేహ**న్తి పున ఇమస్మిం సంసారవట్టే అత్తభావసఙ్ఖాతం మమ గేహం **న కాహసి. సబ్బా తే ఫాసుకా భగ్గా**తి తవ సబ్బా అవసేసా కిలేసఫాసుకా మయా భగ్గా. **గహకూటం విసఙ్ఖత**న్తి ఇమస్స తయా కతస్స అత్తభావగేహస్స అవిజ్జాసఙ్ఖాతం కణ్ణికమణ్డలమ్పి మయా విద్ధంసితం. **విసఙ్ఖారగతం చిత్త**న్తి ఇదాని మమ చిత్తం విసఙ్ఖారం నిబ్బానం ఆరమ్మణకరణవసేన గతం అనుపవిట్ఠం. **తణ్హానం ఖయమజ్ఝగా**తి తణ్హానం ఖయసఙ్ఖాతం అరహత్తం అధిగతోస్మీతి.

ఉదానవత్థు అట్ఠమం.

౯. మహాధనసేట్ఠిపుత్తవత్థు

అచరిత్వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా ఇసిపతనే మిగదాయే విహరన్తో మహాధనసేట్ఠిపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బారాణసియం అసీతికోటివిభవే కులే నిబ్బత్తి. అథస్స మాతాపితరో చిన్తేసుం – "అమ్హాకం కులే మహాభోగక్ఖన్ధో, పుత్తస్స నో హత్థే ఠపేత్వా యథాసుఖం పరిభోగం కరిస్సామ, అఞ్ఞేన కమ్మేన కిచ్చం నత్థీ"తి. తం నచ్చగీతవాదితమత్తమేవ సిక్ఖాపేసుం. తస్మింయేవ నగరే అఞ్ఞస్మిం అసీతికోటివిభవే కులే ఏకా ధీతాపి నిబ్బత్తి. తస్సాపి మాతాపితరో తథేవ చిన్తేత్వా తం నచ్చగీతవాదితమత్తమేవ సిక్ఖాపేసుం. తేసం వయప్పత్తానం ఆవాహవివాహో అహోసి. అథ నేసం అపరభాగే మాతాపితరో కాలమకంసు. ద్వేఅసీతికోటిధనం ఏకస్మింయేవ గేహే అహోసి. సేట్ఠిపుత్తో దివసస్స తిక్ఖత్తుం రఞ్ఞో ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి. అథ తస్మిం నగరే ధుత్తా చిన్తేసుం – "సచాయం సేట్ఠిపుత్తో సురాసోణ్డో భవిస్సతి, అమ్హాకం ఫాసుకం భవిస్సతి, ఉగ్గణ్హాపేమ నం సురాసోణ్డభావ"న్తి. తే సురం ఆదాయ ఖజ్జకమంసే చేవ లోణసక్ఖరా చ దుస్సన్తే బన్ధిత్వా మూలకన్దే గహేత్వా తస్స రాజకులతో ఆగచ్ఛన్తస్స మగ్గం ఓలోకయమానా నిసీదిత్వా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా సురం పివిత్వా లోణసక్ఖరం ముఖే ఖిపిత్వా మూలకన్దం డంసిత్వా "వస్ససతం జీవ సామి, సేట్ఠిపుత్త, తం నిస్సాయ మయం ఖాదనపివనసమత్థా భవేయ్యామా"తి ఆహంసు. సో తేసం వచనం సుత్వా పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తం చూళూపట్ఠాకం పుచ్ఛి – "కిం ఏతే పివన్తీ"తి. ఏకం పానకం, సామీతి. మనాపజాతికం ఏతన్తి. సామి, ఇమస్మిం జీవలోకే ఇమినా సదిసం పాతబ్బయుత్తకం నామ నత్థీతి. సో "ఏవం సన్తే మయాపి పాతుం వట్టతీ"తి థోకం థోకం ఆహరాపేత్వా పివతి. అథస్స నచిరస్సేవ తే ధుత్తా పివనభావం ఞత్వా తం పరివారయింసు. గచ్ఛన్తే కాలే పరివారో మహా అహోసి. సో సతేనపి సతద్వయేనపి సురం ఆహరాపేత్వా పివన్తో ఇమినా అనుక్కమేనేవ నిసిన్నట్ఠానాదీసు కహాపణరాసిం ఠపేత్వా సురం పివన్తో "ఇమినా మాలా ఆహరథ, ఇమినా గన్ధే, అయం జనో జూతే ఛేకో, అయం నచ్చే, అయం గీతే, అయం వాదితే. ఇమస్స సహస్సం దేథ, ఇమస్స ద్వే సహస్సానీ"తి ఏవం వికిరన్తో నచిరస్సేవ అత్తనో సన్తకం అసీతికోటిధనం ఖేపేత్వా "ఖీణం తే, సామి, ధన"న్తి వుత్తే కిం భరియాయ మే సన్తకం నత్థీతి. అత్థి, సామీతి . తేన హి తం ఆహరథాతి. తమ్పి తథేవ ఖేపేత్వా అనుపుబ్బేన ఖేత్తఆరాముయ్యానయోగ్గాదికమ్పి అన్తమసో భాజనభణ్డకమ్పి అత్థరణపావురణనిసీదనమ్పి సబ్బం అత్తనో సన్తకం విక్కిణిత్వా ఖాది. అథ నం మహల్లకకాలే యేహిస్స కులసన్తకం గేహం విక్కిణిత్వా గహితం, తే తం గేహా నీహరింసు. సో భరియం ఆదాయ పరజనస్స గేహభిత్తిం నిస్సాయ వసన్తో కపాలఖణ్డం ఆదాయ భిక్ఖాయ చరిత్వా జనస్స ఉచ్ఛిట్ఠకం భుఞ్జితుం ఆరభి.

అథ నం ఏకదివసం ఆసనసాలాయ ద్వారే ఠత్వా దహరసామణేరేహి దియ్యమానం ఉచ్ఛిట్ఠకభోజనం పటిగ్గణ్హన్తం దిస్వా సత్థా సితం పాత్వాకాసి. అథ నం ఆనన్దత్థేరో సితకారణం పుచ్ఛి. సత్థా సితకారణం కథేన్తో "పస్సానన్ద, ఇమం మహాధనసేట్ఠిపుత్తం ఇమస్మిం నగరే ద్వేఅసీతికోటిధనం ఖేపేత్వా భరియం ఆదాయ భిక్ఖాయ చరన్తం. సచే హి అయం పఠమవయే భోగే అఖేపేత్వా కమ్మన్తే పయోజయిస్స, ఇమస్మింయేవ నగరే అగ్గసేట్ఠి అభవిస్స. సచే పన నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్స, అరహత్తం పాపుణిస్స, భరియాపిస్స అనాగామిఫలే పతిట్ఠహిస్స. సచే మజ్ఝిమవయే భోగే అఖేపేత్వా కమ్మన్తే పయోజయిస్స, దుతియసేట్ఠి అభవిస్స, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజన్తో అనాగామీ అభవిస్స. భరియాపిస్స సకదాగామిఫలే పతిట్ఠహిస్స. సచే పచ్ఛిమవయే భోగే అఖేపేత్వా కమ్మన్తే పయోజయిస్స, తతియసేట్ఠి అభవిస్స, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజన్తోపి

సకదాగామీ అభవిస్స , భరియాపిస్స సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహిస్స. ఇదాని పనేస గిహిభోగతోపి పరిహీనో సామఞ్ఞతోపి. పరిహాయిత్వా చ పన సుక్ఖపల్లలే కోఞ్చసకుణో వియ జాతో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౫౫.“అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం, అలద్ధా యొబ్బనే ధనం;
జిణ్ణకోఞ్చావ ఝాయన్తి, ఖీణమచ్ఛేవ పల్లలే.

౧౫౬.“అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం, అలద్ధా యొబ్బనే ధనం;
సేన్తి చాపాతిఖీణావ, పురాణాని అనుత్థున”న్తి.

తత్థ **అచరిత్వా**తి బ్రహ్మచరియవాసం అవసిత్వా. **యొబ్బనే**తి అనుప్పన్నే వా భోగే ఉప్పాదేతుం ఉప్పన్నే వా భోగే రక్ఖితుం సమత్థకాలే ధనమ్పి అలభిత్వా. **ఖీణమచ్ఛే**తి తే ఏవరూపా బాలా ఉదకస్స అభావా ఖీణమచ్ఛే **పల్లలే** పరిక్ఖీణపత్తా **జిణ్ణకోఞ్చా** వియ అవఝాయన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – పల్లలే ఉదకస్స అభావో వియ హి ఇమేసం వసనట్ఠానస్స అభావో, మచ్ఛానం ఖీణభావో వియ ఇమేసం భోగానం అభావో, ఖీణపత్తానం కోఞ్చానం ఉప్పతిత్వా గమనాభావో వియ ఇమేసం ఇదాని జలథలపథాదీహి భోగే సణ్ఠాపేతుం అసమత్థభావో. తస్మా తే ఖీణపత్తా కోఞ్చా వియ ఏత్థేవ బజ్ఝిత్వా అవఝాయన్తీతి. **చాపాతిఖీణావా**తి చాపతో అతిఖీణా, చాపా వినిముత్తాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా చాపా వినిముత్తా సరా యథావేగం గన్త్వా పతితా, తం గహేత్వా ఉక్ఖిపన్తే అసతి తత్థేవ ఉపచికానం భత్తం హోన్తి, ఏవం ఇమేపి తయో వయే అతిక్కన్తా ఇదాని అత్తానం ఉద్ధరితుం అసమత్థతాయ మరణం ఉపగమిస్సన్తి. తేన వుత్తం – “సేన్తి చాపాతిఖీణావా”తి. **పురాణాని అనుత్థున**న్తి “ఇతి అమ్హేహి ఖాదితం ఇతి పీత”న్తి పుబ్బే కతాని ఖాదితపివితనచ్చగీతవాదితాదీని అనుత్థునన్తా సోచన్తా అనుసోచన్తా సేన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాధనసేట్ఠిపుత్తవత్థు నవమం.

జరావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకాదసమో వగ్గో.

౧౨. అత్తవగ్గో

౧. బోధిరాజకుమారవత్థు

అత్తానఞ్చేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా భేసకళావనే విహరన్తో బోధిరాజకుమారం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర పథవీతలే అఞ్ఞేహి పాసాదేహి అసదిసరూపం ఆకాసే ఉప్పతమానం వియ కోకనుదం నామ పాసాదం కారేత్వా వడ్ఢకిం పుచ్ఛి – "కిం తయా అఞ్ఞత్థాపి ఏవరూపో పాసాదో కతపుబ్బో, ఉదాహు పఠమసిప్పమేవ తే ఇద"న్తి. "పఠమసిప్పమేవ, దేవా"తి చ వుత్తే చిన్తేసి – "సచే అయం అఞ్ఞస్సపి ఏవరూపం పాసాదం కరిస్సతి, అయం పాసాదో అనచ్ఛరియో భవిస్సతి. ఇమం మయా మారేతుం వా హత్థపాదే వాస్స ఛిన్దితుం అక్ఖీని వా ఉప్పాటేతుం వట్టతి, ఏవం అఞ్ఞస్స పాసాదం న కరిస్సతీ"తి. సో తమత్థం అత్తనో పియసహాయకస్స సఞ్జీవకపుత్తస్స నామ మాణవకస్స కథేసి. సో చిన్తేసి – "నిస్సంసయం ఏస వడ్ఢకిం నాసేస్సతి, అనగ్ఘో సిప్పీ, సో మయి పస్సన్తే మా నస్సతు, సఞ్ఞమస్స దస్సామీ"తి. సో తం ఉపసఙ్కమిత్వా "పాసాదే తే కమ్మం నిట్ఠితం, నో"తి పుచ్ఛిత్వా "నిట్ఠిత"న్తి వుత్తే "రాజకుమారో తం నాసేతుకామో అత్తానం రక్ఖేయ్యాసీ"తి ఆహ . వడ్ఢకిపి "భద్దకం తే, సామి, కతం మమ ఆరోచేన్తేన, అహమేత్థ కత్తబ్బం జానిస్సామీ"తి వత్వా "కిం, సమ్మ, అమ్హాకం పాసాదే కమ్మం నిట్ఠిత"న్తి రాజకుమారేన పుట్ఠో "న తావ, దేవ, నిట్ఠితం, బహు అవసిట్ఠ"న్తి ఆహ. కిం కమ్మం నామ అవసిట్ఠన్తి? పచ్ఛా, దేవ, ఆచిక్ఖిస్సామి, దారూని తావ ఆహరాపేథాతి. కిం దారూని నామాతి? నిస్సారాని సుక్ఖదారూని, దేవాతి. సో ఆహరాపేత్వా అదాసి. అథ నం ఆహ – "దేవ, తే ఇతో పట్ఠాయ మమ సన్తికం నాగన్తబ్బం. కిం కారణా? సుఖుమకమ్మం కరోన్తస్స హి అఞ్ఞేహి సద్ధిం సల్లపన్తస్స మే కమ్మవిక్ఖేపో హోతి, ఆహారవేలాయం పన మే భరియావ ఆహారం ఆహరిస్సతీ"తి. రాజకుమారోపి "సాధూ"తి పటిస్సుణి. సోపి ఏకస్మిం గబ్భే నిసీదిత్వా తాని దారూని తచ్ఛేత్వా అత్తనో పుత్తదారస్స అన్తో నిసీదనయోగ్గం గరుళసకుణం కత్వా ఆహారవేలాయ పన భరియం ఆహ – "గేహే విజ్జమానకం సబ్బం విక్కిణిత్వా హిరఞ్ఞసువణ్ణం గణ్హాహీ"తి. రాజకుమారోపి వడ్ఢకిస్స అనిక్ఖమనత్థాయ గేహం పరిక్ఖిపిత్వా ఆరక్ఖం ఠపేసి. వడ్ఢకీపి సకుణస్స నిట్ఠితకాలే "అజ్జ సబ్బేపి దారకే గహేత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి భరియం వత్వా భుత్తపాతరాసో పుత్తదారం సకుణస్స కుచ్ఛియం నిసీదాపేత్వా వాతపానేన నిక్ఖమిత్వా పలాయి. సో తేసం, "దేవ, వడ్ఢకీ పలాయతీ"తి కన్దన్తానంయేవ గన్త్వా హిమవన్తే ఓతరిత్వా ఏకం నగరం మాపేత్వా కట్ఠవాహనరాజా నామ జాతో.

రాజకుమారోపి "పాసాదమహం కరిస్సామీ"తి సత్థారం నిమన్తేత్వా పాసాదే చతుజ్జాతియగన్ధేహి పరిభణ్డికం కత్వా పఠమఉమ్మారతో పట్ఠాయ చేలపటికం పత్థరి. సో కిర అపుత్తకో, తస్మా "సచాహం పుత్తం వా ధీతరం వా లచ్ఛామి, సత్థా ఇమం అక్కమిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా పత్థరి. సో సత్థరి ఆగతే సత్థారం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పత్తం గహేత్వా "పవిసథ, భన్తే"తి ఆహ. సత్థా న పావిసి, సో దుతియమ్పి తతియమ్పి యాచి. సత్థా అపవిసిత్వావ ఆనన్దత్థేరం ఓలోకేసి. థేరో ఓలోకితసఞ్ఞాయేవ వత్థానం అనక్కమనభావం ఞత్వా తం "సంహరతు, రాజకుమార, దుస్సాని, న భగవా చేలపటికం అక్కమిస్సతి, పచ్ఛిమజనతం తథాగతో ఓలోకేతీ"తి దుస్సాని సంహరాపేసి. సో దుస్సాని సంహరిత్వా సత్థారం అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా యాగుఖజ్జకేన సమ్మానేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, అహం తుమ్హాకం ఉపకారకో తిక్ఖత్తుం సరణం గతో, కుచ్ఛిగతో చ కిరమ్హి ఏకవారం సరణం గతో, దుతియం తరుణదారకకాలే, తతియం విఞ్ఞుభావం పత్తకాలే. తస్స మే కస్మా చేలపటికం న అక్కమిత్థా"తి? "కిం పన త్వం, కుమార, చిన్తేత్వా చేలాని అత్థరీ"తి?

“సచే పుత్తం వా ధీతరం వా లచ్ఛామి, సత్థా మే చేలపటికం అక్కమిస్సతీ”తి ఇదం చిన్తేత్వా, భన్తేతి. తేనేవాహం తం న అక్కమిన్తి. “కిం పనాహం, భన్తే, పుత్తం వా ధీతరం వా నేవ లచ్ఛామీ”తి? “ఆమ, కుమారా”తి. “కిం కారణా”తి? “పురిమకఅత్తభావే జాయాయ సద్ధిం పమాదం ఆపన్నత్తా”తి. “కస్మిం కాలే, భన్తే”తి? అథస్స సత్థా అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేసి –

అతీతే కిర అనేకసతా మనుస్సా మహతియా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్దింసు. నావా సముద్దమజ్ఝే భిజ్జి. ద్వే జయమ్పతికా ఏకం ఫలకం గహేత్వా అన్తరదీపకం పవిసింసు, సేసా సబ్బే తత్థేవ మరింసు. తస్మిం ఖో పన దీపకే మహాసకుణసఙ్ఘో వసతి. తే అఞ్ఞం ఖాదితబ్బకం అదిస్వా ఛాతజ్ఝత్తా సకుణఅణ్డాని అఙ్గారేసు పచిత్వా ఖాదింసు, తేసు అప్పహోన్తేసు సకుణచ్ఛాపే గహేత్వా ఖాదింసు. ఏవం పఠమవయేపి మజ్ఝిమవయేపి పచ్ఛిమవయేపి ఖాదింసుయేవ. ఏకస్మిమ్పి వయే అప్పమాదం నాపజ్జింసు, ఏకోపి చ నేసం అప్పమాదం నాపజ్జి.

సత్థా ఇదం తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేత్వా “సచే హి త్వం, కుమార, తదా ఏకస్మిమ్పి వయే భరియాయ సద్ధిం అప్పమాదం ఆపజ్జిస్స, ఏకస్మిమ్పి వయే పుత్తో వా ధీతా వా ఉప్పజ్జేయ్య. సచే పన వో ఏకోపి అప్పమత్తో అభవిస్స, తం పటిచ్చ పుత్తో వా ధీతా వా ఉప్పజ్జిస్స. కుమార, అత్తానఞ్హి పియం మఞ్ఞమానేన తీసుపి వయేసు అప్పమత్తేన అత్తా రక్ఖితబ్బో, ఏవం అసక్కోన్తేన ఏకవయేపి రక్ఖితబ్బోయేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౭.“అత్తానఞ్చే పియం జఞ్ఞా, రక్ఖేయ్య నం సురక్ఖితం;
తిణ్ణం అఞ్ఞతరం యామం, పటిజగ్గేయ్య పణ్డితో”తి.

తత్థ **యామ**న్తి సత్థా అత్తనో ధమ్మిస్సరతాయ దేసనాకుసలతాయ చ ఇధ తిణ్ణం వయానం అఞ్ఞతరం వయం యామన్తి కత్వా దేసేసి, తస్మా ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. సచే **అత్తానం పియం** జానేయ్య, **రక్ఖేయ్య నం సురక్ఖిత**న్తి యథా సో సురక్ఖితో హోతి, ఏవం నం రక్ఖేయ్య. తత్థ సచే గిహీ సమానో “అత్తానం రక్ఖిస్సామీ”తి ఉపరిపాసాదతలే సుసంవుతం గబ్భం పవిసిత్వా సమ్పన్నారక్ఖో హుత్వా వసన్తోపి, పబ్బజితో హుత్వా సుసంవుతే పిహితద్వారవాతపానే లేణే విహరన్తోపి అత్తానం న రక్ఖతియేవ. గిహీ పన సమానో యథాబలం దానసీలాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో, పబ్బజితో వా పన వత్తపటివత్తపరియత్తిమనసికారేసు ఉస్సుక్కం ఆపజ్జన్తో అత్తానం రక్ఖతి నామ. ఏవం తీసు వయేసు అసక్కోన్తో అఞ్ఞతరస్మిమ్పి వయే పణ్డితపురిసో అత్తానం పటిజగ్గతియేవ. సచే హి గిహిభూతో పఠమవయే ఖిడ్డాపసుతతాయ కుసలం కాతుం న సక్కోతి, మజ్ఝిమవయే అప్పమత్తేన హుత్వా కుసలం కాతబ్బం. సచే మజ్ఝిమవయే పుత్తదారం పోసేన్తో కుసలం కాతుం న సక్కోతి, పచ్ఛిమవయే కాతబ్బమేవ. ఏవమ్పి కరోన్తేన అత్తా పటిజగ్గితోవ హోతి. ఏవం అకరోన్తస్స పన అత్తా పియో నామ న హోతి, అపాయపరాయణమేవ నం కరోతి. సచే పన పబ్బజితో పఠమవయే సజ్ఝాయం కరోన్తో ధారేన్తో వాచేన్తో వత్తపటివత్తం కరోన్తో పమాదం ఆపజ్జతి, మజ్ఝిమవయే అప్పమత్తేన సమణధమ్మో కాతబ్బో. సచే పఠమవయే ఉగ్గహితపరియత్తియా అట్ఠకథం వినిచ్ఛయం కారణాకారణఞ్చ పుచ్ఛన్తో మజ్ఝిమవయే పమాదం ఆపజ్జతి, పచ్ఛిమవయే అప్పమత్తేన సమణధమ్మో కాతబ్బోయేవ. ఏవమ్పి కరోన్తేన అత్తా పటిజగ్గితోవ హోతి. ఏవం అకరోన్తస్స పన అత్తా పియో నామ న హోతి, పచ్ఛానుతాపేనేవ నం తాపేతీతి.

దేసనావసానే బోధిరాజకుమారో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

బోధిరాజకుమారవత్థు పఠమం.

౨. ఉపనన్దసక్యపుత్తత్థేరవత్థు

అత్తానమేవ పఠమన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపనన్దం సక్యపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర థేరో ధమ్మకథం కథేతుం ఛేకో. తస్స అప్పిచ్ఛతాదిపటిసంయుత్తం ధమ్మకథం సుత్వా బహూ భిక్ఖూ తం తిచీవరేహి పూజేత్వా ధుతఙ్గాని సమాదియింసు. తేహి విస్సట్ఠపరిక్ఖారే సోయేవ గణ్హి. సో ఏకస్మిం అన్తోవస్సే ఉపకట్ఠే జనపదం అగమాసి. అథ నం ఏకస్మిం విహారే దహరసామణేరా ధమ్మకథికపేమేన, "భన్తే, ఇధ వస్సం ఉపేథా"తి వదింసు. "ఇధ కిత్తకం వస్సావాసికం లబ్భతీ"తి పుచ్ఛిత్వా తేహి "ఏకేకో సాటకో"తి వుత్తే తత్థ ఉపాహనా ఠపేత్వా అఞ్ఞం విహారం అగమాసి . దుతియం విహారం గన్త్వా "ఇధ కిం లబ్భతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ద్వే సాటకా"తి వుత్తే కత్తరయట్ఠిం ఠపేసి. తతియం విహారం గన్త్వా "ఇధ కిం లబ్భతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "తయో సాటకా"తి వుత్తే తత్థ ఉదకతుమ్బం ఠపేసి. చతుత్థం విహారం గన్త్వా "ఇధ కిం లబ్భతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "చత్తారో సాటకా"తి వుత్తే "సాధు ఇధ వసిస్సామీ"తి తత్థ వస్సం ఉపగన్త్వా గహట్ఠానఞ్చేవ భిక్ఖూనఞ్చ ధమ్మకథం కథేసి. తే నం బహూహి వత్థేహి చేవ చీవరేహి చ పూజేసుం. సో వుట్ఠవస్సో ఇతరేసుపి విహారేసు సాసనం పేసేత్వా "మయా పరిక్ఖారస్స ఠపితత్తా వస్సావాసికం లద్ధబ్బం, తం మే పహిణన్తూ"తి సబ్బం ఆహరాపేత్వా యానకం పూరేత్వా పాయాసి.

అథేకస్మిం విహారే ద్వే దహరభిక్ఖూ ద్వే సాటకే ఏకఞ్చ కమ్బలం లభిత్వా "తుయ్హం సాటకా హోన్తు, మయ్హం కమ్బలో"తి భాజేతుం అసక్కోన్తా మగ్గసమీపే నిసీదిత్వా వివదన్తి. తే తం థేరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా, "భన్తే, తుమ్హే నో భాజేత్వా దేథా"తి వదింసు. తుమ్హేయేవ భాజేథాతి. న సక్కోమ, భన్తే, తుమ్హేయేవ నో భాజేత్వా దేథాతి. తేన హి మమ వచనే ఠస్సథాతి. ఆమ, ఠస్సామాతి. "తేన హి సాధూ"తి తేసం ద్వే సాటకే దత్వా "అయం ధమ్మకథం కథేన్తానం అమ్హాకం పారుపనారహో"తి మహగ్ఘం కమ్బలం ఆదాయ పక్కామి. దహరభిక్ఖూ విప్పటిసారినో హుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తుమ్హాకం సన్తకం గహేత్వా తుమ్హే విప్పటిసారినో కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతస్మిం అనుతీరచారీ చ గమ్భీరచారీ చాతి ద్వే ఉద్దా మహన్తం రోహితమచ్ఛం లభిత్వా "మయ్హం సీసం హోతు, తవ నఙ్గుట్ఠ"న్తి వివాదాపన్నా భాజేతుం అసక్కోన్తా ఏకం సిఙ్గాలం దిస్వా ఆహంసు – "మాతుల, ఇమం నో భాజేత్వా దేహీ"తి. అహం రఞ్ఞా వినిచ్ఛయట్ఠానే ఠపితో, తత్థ చిరం నిసీదిత్వా జఙ్ఘవిహారత్థాయ ఆగతోమ్హి, ఇదాని మే ఓకాసో నత్థీతి. మాతుల, మా ఏవం కరోథ, భాజేత్వా ఏవ నో దేథాతి. మమ వచనే ఠస్సథాతి. ఠస్సామ, మాతులాతి. "తేన హి సాధూ"తి సో సీసం ఛిన్దిత్వా ఏకమన్తే అకాసి, నఙ్గుట్ఠం ఏకమన్తే. కత్వా చ పన, "తాతా, యేన వో అనుతీరే చరితం, సో నఙ్గుట్ఠం గణ్హాతు. యేన గమ్భీరే చరితం, తస్స సీసం హోతు. అయం పన మజ్ఝిమో ఖణ్డో మమ వినిచ్ఛయధమ్మే ఠితస్స భవిస్సతీ"తి తే సఞ్ఞాపేన్తో –

"అనుతీరచారి నఙ్గుట్ఠం, సీసం గమ్భీరచారినో;

అచ్చాయం మజ్ఝిమో ఖణ్డో, ధమ్మట్ఠస్స భవిస్సతీ"తి. (జా॰ ౧.౭.౩౩) –

ఇమం గాథం వత్వా మజ్ఝిమఖణ్డం ఆదాయ పక్కామి. తేపి విప్పటిసారినో తం ఓలోకేత్వా అట్ఠంసు.

సత్థా ఇమం అతీతం దస్సేత్వా "ఏవమేస అతీతేపి తుమ్హే విప్పటిసారినో అకాసియేవా"తి తే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేత్వా ఉపనన్దం గరహన్తో, "భిక్ఖవే , పరం ఓవదన్తేన నామ పఠమమేవ అత్తా పతిరూపే పతిట్ఠాపేతబ్బో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౮."అత్తానమేవ పఠమం, పతిరూపే నివేసయే;

అథఞ్ఞమనుసాసేయ్య, న కిలిస్సేయ్య పణ్డితో"తి.

తత్థ **పతిరూపే నివేసయే**తి అనుచ్ఛవికే గుణే పతిట్ఠాపేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – యో అప్పిచ్ఛతాదిగుణేహి వా అరియవంసపటిపదాదీహి వా పరం అనుసాసితుకామో, సో **అత్తానమేవ పఠమం** తస్మిం గుణే పతిట్ఠాపేయ్య. ఏవం పతిట్ఠాపేత్వా **అథఞ్ఞం** తేహి గుణేహి **అనుసాసేయ్య**. అత్తానఞ్హి తత్థ అనివేసేత్వా కేవలం పరమేవ అనుసాసమానో పరతో నిన్దం లభిత్వా కిలిస్సతి నామ, తత్థ అత్తానం నివేసేత్వా అనుసాసమానో పరతో పసంసం లభతి, తస్మా న కిలిస్సతి నామ. ఏవం కరోన్తో **పణ్డితో న కిలిస్సేయ్యా**తి.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ఉపనన్దసక్యపుత్తత్థేరవత్థు దుతియం.

౩. పధానికతిస్సత్థేరవత్థు

అత్తానఞ్చేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పధానికతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆదాయ అరఞ్ఞే వస్సం ఉపగన్త్వా, "ఆవుసో, ధరమానకస్స బుద్ధస్స సన్తికే వో కమ్మట్ఠానం గహితం, అప్పమత్తావ సమణధమ్మం కరోథా"తి ఓవదిత్వా సయం గన్త్వా నిపజ్జిత్వా సుపతి. తే భిక్ఖూ పఠమయామే చఙ్కమిత్వా మజ్ఝిమయామే విహారం పవిసన్తి. సో నిద్దాయిత్వా పబుద్ధకాలే తేసం సన్తికం గన్త్వా "కిం తుమ్హే 'నిపజ్జిత్వా నిద్దాయిస్సామా'తి ఆగతా, సీఘం నిక్ఖమిత్వా సమణధమ్మం కరోథా"తి వత్వా సయం గన్త్వా తథేవ సుపతి. ఇతరే మజ్ఝిమయామే బహి చఙ్కమిత్వా పచ్ఛిమయామే విహారం పవిసన్తి. సో పునపి పబుజ్ఝిత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా తే విహారా నీహరిత్వా సయం పున గన్త్వా తథేవ సుపతి. తస్మిం నిచ్చకాలం ఏవం కరోన్తే తే భిక్ఖూ సజ్ఝాయం వా కమ్మట్ఠానం వా మనసికాతుం నాసక్ఖింసు, చిత్తం అఞ్ఞథత్తం అగమాసి. తే "అమ్హాకం ఆచరియో అతివియ ఆరద్ధవీరియో, పరిగ్గణ్హిస్సామ న"న్తి పరిగ్గణ్హన్తా తస్స కిరియం దిస్వా "నట్ఠమ్హా, ఆవుసో, ఆచరియో నో తుచ్ఛరవం రవతీ"తి వదింసు. తేసం అతివియ నిద్దాయ కిలమన్తానం ఏకభిక్ఖుపి విసేసం నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి. తే వుట్ఠవస్సా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారా కతపటిసన్థారా "కిం, భిక్ఖవే, అప్పమత్తా హుత్వా సమణధమ్మం కరిత్థా"తి పుచ్ఛితా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస తుమ్హాకం అన్తరాయమకాసియేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో –

"అమాతాపితరసంవడ్ఢో, అనాచేరకులే వసం;

నాయం కాలం అకాలం వా, అభిజానాతి కుక్కుటో"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౧౯) –

ఇమం **అకాలరావికుక్కుటజాతకం** విత్థారేత్వా కథేసి. “తదా హి సో కుక్కుటో అయం పధానికతిస్సత్థేరో అహోసి, ఇమే పఞ్చ సతా భిక్ఖూ తే మాణవా అహేసుం, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహమేవా”తి సత్థా ఇమం జాతకం విత్థారేత్వా, “భిక్ఖవే, పరం ఓవదన్తేన నామ అత్తా సుదన్తో కాతబ్బో. ఏవం ఓవదన్తో హి సుదన్తో హుత్వా దమేతి నామా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౫౯.“అత్తానఞ్చే తథా కయిరా, యథాఞ్ఞమనుసాసతి;
సుదన్తో వత దమేథ, అత్తా హి కిర దుద్దమో”తి.

తస్సత్థో – యో హి భిక్ఖు “పఠమయామాదీసు చఙ్కమితబ్బ”న్తి వత్వా పరం ఓవదతి, సయం చఙ్కమనాదీని అధిట్ఠహన్తో **అత్తానఞ్చే తథా కయిరా, యథాఞ్ఞమనుసాసతి,** ఏవం సన్తే **సుదన్తో వత దమేథా**తి యేన గుణేన పరం అనుసాసతి, తేన అత్తనా సుదన్తో హుత్వా దమేయ్య. **అత్తా హి కిర దుద్దమో**తి అయఞ్హి అత్తా నామ దుద్దమో. తస్మా యథా సో సుదన్తో హోతి, తథా దమేతబ్బోతి.

దేసనావసానే పఞ్చ సతాపి తే భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసూతి.

పధానికతిస్సత్థేరవత్థు తతియం.

౪. కుమారకస్సపమాతుథేరీవత్థు

అత్తా హి అత్తనో నాథోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుమారకస్సపత్థేరస్స మాతరం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర రాజగహనగరే సేట్ఠిధీతా విఞ్ఞుతం పత్తకాలతో పట్ఠాయ పబ్బజ్జం యాచి. అథ సా పునప్పునం యాచమానాపి మాతాపితూనం సన్తికా పబ్బజ్జం అలభిత్వా వయప్పత్తా పతికులం గన్త్వా పతిదేవతా హుత్వా అగారం అజ్ఝావసి. అథస్సా న చిరస్సేవ కుచ్ఛిస్మిం గబ్భో పతిట్ఠహి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం అజానిత్వావ సామికం ఆరాధేత్వా పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం సో మహన్తేన సక్కారేన భిక్ఖునుపస్సయం నేత్వా అజానన్తో దేవదత్తపక్ఖికానం భిక్ఖునీనం సన్తికే పబ్బాజేసి. అపరేన సమయేన భిక్ఖునియో తస్సా గబ్భినిభావం ఞత్వా తాహి “కిం ఇద”న్తి వుత్తా నాహం, అయ్యే, జానామి “కిమేతం”, సీలం వత మే అరోగమేవాతి. భిక్ఖునియో తం దేవదత్తస్స సన్తికం నేత్వా “అయం భిక్ఖునీ సద్ధాపబ్బజితా, ఇమిస్సా మయం గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం జానామ, కాలం న జానామ, కిం దాని కరోమా”తి పుచ్ఛింసు. దేవదత్తో “మా మయ్హం ఓవాదకారికానం భిక్ఖునీనం అయసో ఉప్పజ్జతూ”తి ఏత్తకమేవ చిన్తేత్వా “ఉప్పబ్బాజేథ న”న్తి ఆహ. తం సుత్వా సా దహరా మా మం, అయ్యే, నాసేథ, నాహం దేవదత్తం ఉద్దిస్స పబ్బజితా, ఏథ, మం సత్థు సన్తికం జేతవనం నేథాతి. తా తం ఆదాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “తస్సా గిహికాలే గబ్భో పతిట్ఠితో”తి జానన్తోపి పరవాదమోచనత్థం రాజానం పసేనదికోసలం మహాఅనాథపిణ్డికం చూళఅనాథపిణ్డికం విసాఖాఉపాసికం అఞ్ఞాని చ మహాకులాని పక్కోసాపేత్వా ఉపాలిత్థేరం ఆణాపేసి – “గచ్ఛ, ఇమిస్సా దహరాయ భిక్ఖునియా చతుపరిసమజ్ఝే కమ్మం పరిసోధేహీ”తి. థేరో రఞ్ఞో పురతో విసాఖం పక్కోసాపేత్వా తం అధికరణం పటిచ్ఛాపేసి. సా సాణిపాకారం పరిక్ఖిపాపేత్వా అన్తోసాణియం తస్సా హత్థపాదనాభిఉదరపరియోసానాని ఓలోకేత్వా మాసదివసే సమానేత్వా “గిహిభావే ఇమాయ గబ్భో లద్ధో”తి ఞత్వా థేరస్స తమత్థం ఆరోచేసి. అథస్సా థేరో పరిసమజ్ఝే పరిసుద్ధభావం పతిట్ఠాపేసి. సా అపరేన సమయేన పదుముత్తరబుద్ధస్స పాదమూలే పత్థితపత్థనం మహానుభావం పుత్తం విజాయి.

అథేకదివసం రాజా భిక్ఖునుపస్సయసమీపేన గచ్ఛన్తో దారకసద్దం సుత్వా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛిత్వా, “దేవ, ఏకిస్సా భిక్ఖునియా పుత్తో జాతో, తస్సేస సద్దో”తి వుత్తే తం కుమారం అత్తనో ఘరం నేత్వా ధాతీనం అదాసి. నామగ్గహణదివసే చస్స **కస్సపో**తి నామం కత్వా కుమారపరిహారేన వడ్ఢితత్తా **కుమారకస్సపో**తి సఞ్జానింసు. సో కీళామణ్డలే దారకే పహరిత్వా “నిమ్మాతాపితికేనమ్హా పహటా”తి వుత్తే రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా, “దేవ, మం ‘నిమ్మాతాపితికో’తి వదన్తి, మాతరం మే ఆచిక్ఖథా”తి పుచ్ఛిత్వా రఞ్ఞా ధాతియో దస్సేత్వా “ఇమా తే మాతరో”తి వుత్తే “న ఏత్తికా మే మాతరో, ఏకాయ మే మాతరా భవితబ్బం, తం మే ఆచిక్ఖథా”తి ఆహ. రాజా “న సక్కా ఇమం వఞ్చేతు”న్తి చిన్తేత్వా, తాత, తవ మాతా భిక్ఖునీ, త్వం మయా భిక్ఖునుపస్సయా ఆనీతోతి. సో తావతకేనేవ సముప్పన్నసంవేగో హుత్వా, “తాత, పబ్బాజేథ మ”న్తి ఆహ. రాజా “సాధు, తాతా”తి తం మహన్తేన సక్కారేన సత్థు సన్తికే పబ్బాజేసి. సో లద్ధూపసమ్పదో **కుమారకస్సపత్థేరో**తి పఞ్ఞాయి. సో సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా వాయమిత్వా విసేసం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తో “పున కమ్మట్ఠానం విసేసేత్వా గహేస్సామీ”తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా అన్ధవనే విహాసి.

అథ నం కస్సపబుద్ధకాలే ఏకతో సమణధమ్మం కత్వా అనాగామిఫలం పత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తభిక్ఖు బ్రహ్మలోకతో ఆగన్త్వా పన్నరస పఞ్హే పుచ్ఛిత్వా “ఇమే పఞ్హే ఠపేత్వా సత్థారం అఞ్ఞో బ్యాకాతుం సమత్థో నామ నత్థి, గచ్ఛ, సత్థు సన్తికే ఇమేసం అత్థం ఉగ్గణ్హా”తి ఉయ్యోజేసి. సో తథా కత్వా పఞ్హవిస్సజ్జనావసానే అరహత్తం పాపుణి. తస్స పన నిక్ఖన్తదివసతో పట్ఠాయ ద్వాదస వస్సాని మాతుభిక్ఖునియా అక్ఖీహి అస్సూని పవత్తింసు. సా పుత్తవియోగదుక్ఖితా అస్సుతిన్తేనేవ ముఖేన భిక్ఖాయ చరమానా అన్తరవీథియం థేరం దిస్వావ, “పుత్త , పుత్తా”తి విరవన్తీ తం గణ్హితుం ఉపధావమానా పరివత్తిత్వా పతి. సా థనేహి ఖీరం ముఞ్చన్తేహి ఉట్ఠహిత్వా అల్లచీవరా గన్త్వా థేరం గణ్హి. సో చిన్తేసి – “సచాయం మమ సన్తికా మధురవచనం లభిస్సతి, వినస్సిస్సతి. థద్ధమేవ కత్వా ఇమాయ సద్ధిం సల్లపిస్సామీ”తి. అథ నం ఆహ – “కిం కరోన్తీ విచరసి, సినేహమత్తమ్పి ఛిన్దితుం న సక్కోసీ”తి. సా “అహో కక్ఖళా థేరస్స కథా”తి చిన్తేత్వా “కిం వదేసి, తాతా”తి వత్వా పునపి తేన తథేవ వుత్తా చిన్తేసి – “అహం ఇమస్స కారణా ద్వాదస వస్సాని అస్సూని సన్ధారేతుం న సక్కోమి, అయం పనేవం థద్ధహదయో, కిం మే ఇమినా”తి పుత్తసినేహం ఛిన్దిత్వా తందివసమేవ అరహత్తం పాపుణి.

అపరేన సమయేన ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, దేవదత్తేన ఏవం ఉపనిస్సయసమ్పన్నో కుమారకస్సపో చ థేరీ చ నాసితా, సత్థా పన తేసం పతిట్ఠా జాతో, అహో బుద్ధా నామ లోకానుకమ్పకా”తి . సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ అహం ఇమేసం పచ్చయో పతిట్ఠా జాతో, పుబ్బేపి నేసం అహం పతిట్ఠా అహోసింయేవా”తి వత్వా –

“నిగ్రోధమేవ సేవేయ్య, న సాఖముపసంవసే;

నిగ్రోధస్మిం మతం సేయ్యో, యఞ్చే సాఖస్మి జీవిత”న్తి. (జా. ౧.౧.౧౨; ౧.౧౦.౮౧) –

ఇమం **నిగ్రోధజాతకం** విత్థారేన కథేత్వా “తదా సాఖమిగో దేవదత్తో అహోసి, పరిసాపిస్స దేవదత్తపరిసా, వారప్పత్తా మిగధేను థేరీ అహోసి, పుత్తో కుమారకస్సపో, గబ్భినీమిగియా జీవితం పరిచ్చజిత్వా గతో నిగ్రోధమిగరాజా పన అహమేవా”తి జాతకం సమోధానేత్వా పుత్తసినేహం ఛిన్దిత్వా థేరియా అత్తనావ అత్తనో పతిట్ఠానకతభావం పకాసేన్తో, “భిక్ఖవే, యస్మా పరస్స అత్తని ఠితేన సగ్గపరాయణేన వా మగ్గపరాయణేన వా భవితుం న సక్కా, తస్మా అత్తావ అత్తనో నాథో, పరో కిం కరిస్సతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౦.“అత్తా హి అత్తనో నాథో, కో హి నాథో పరో సియా;

అత్తనా హి సుదన్తేన, నాథం లభతి దుల్లభ”న్తి.

తత్థ **నాథో**తి పతిట్ఠా. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా అత్తని ఠితేన అత్తసమ్పన్నేన కుసలం కత్వా సగ్గం వా పాపుణితుం, మగ్గం వా భావేతుం, ఫలం వా సచ్ఛికాతుం సక్కా . తస్మా హి అత్తావ **అత్తనో** పతిట్ఠా హోతి, **పరో కో** నామ కస్స పతిట్ఠా **సియా. అత్తనా** ఏవ **హి సుదన్తేన** నిబ్బిసేవనేన అరహత్తఫలసఙ్ఖాతం **దుల్లభం నాథం లభతి**. అరహత్తఞ్హి సన్ధాయ ఇధ “నాథం లభతి దుల్లభ”న్తి వుత్తం.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కుమారకస్సపమాతుథేరీవత్థు చతుత్థం.

౫. మహాకాలఉపాసకవత్థు

అత్తనా హి కతం పాపన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మహాకాలం నామ సోతాపన్నఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర మాసస్స అట్ఠదివసేసు ఉపోసథికో హుత్వా విహారే సబ్బరత్తిం ధమ్మకథం సుణాతి. అథ రత్తిం చోరా ఏకస్మిం గేహే సన్ధిం ఛిన్దిత్వా భణ్డకం గహేత్వా లోహభాజనసద్దేన పబుద్ధేహి సామికేహి అనుబద్ధా గహితభణ్డం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. సామికాపి తే అనుబన్ధింసుయేవ, తే దిసా పక్ఖన్దింసు. ఏకో పన విహారమగ్గం గహేత్వా మహాకాలస్స రత్తిం ధమ్మకథం సుత్వా పాతోవ పోక్ఖరణితీరే ముఖం ధోవన్తస్స పురతో భణ్డికం ఛడ్డేత్వా పలాయి. చోరే అనుబన్ధిత్వా ఆగతమనుస్సా భణ్డికం దిస్వా “త్వం నో గేహసన్ధిం ఛిన్దిత్వా భణ్డికం హరిత్వా ధమ్మం సుణన్తో వియ విచరసీ”తి తం గహేత్వా పోథేత్వా మారేత్వా ఛడ్డేత్వా అగమింసు. అథ నం పాతోవ పానీయఘటం ఆదాయ గతా దహరసామణేరా దిస్వా “విహారే ధమ్మకథం సుత్వా సయితఉపాసకో అయుత్తం మరణం లభతీ”తి వత్వా సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “ఆమ, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం అత్తభావే కాలేన అప్పతిరూపం మరణం లద్ధం, పుబ్బే కతకమ్మస్స పన తేన యుత్తమేవ లద్ధ”న్తి వత్వా తేహి యాచితో తస్స పుబ్బకమ్మం కథేసి –

అతీతే కిర బారాణసిరఞ్ఞో విజితే ఏకస్స పచ్చన్తగామస్స అటవిముఖే చోరా పహరన్తి. రాజా అటవిముఖే ఏకం రాజభటం ఠపేసి, సో భతిం గహేత్వా మనుస్సే ఓరతో పారం నేతి, పారతో ఓరం ఆనేతి. అథేకో మనుస్సో అభిరూపం అత్తనో భరియం చూళయానకం ఆరోపేత్వా తం ఠానం అగమాసి. రాజభటో తం ఇత్థిం దిస్వావ సఞ్జాతసినేహో తేన “అటవిం నో , సామి, అతిక్కామేహీ”తి వుత్తేపి “ఇదాని వికాలో, పాతోవ అతిక్కామేస్సామీ”తి ఆహ. సో సకాలో, సామి, ఇదానేవ నో నేహీతి. నివత్త, భో, అమ్హాకంయేవ గేహే ఆహారో చ నివాసో చ భవిస్సతీతి. సో నేవ నివత్తితుం ఇచ్ఛి. ఇతరో పురిసానం సఞ్ఞం దత్వా యానకం నివత్తాపేత్వా అనిచ్ఛన్తస్సేవ ద్వారకోట్ఠకే నివాసం దత్వా ఆహారం పటియాదాపేసి. తస్స పన గేహే ఏకం మణిరతనం అత్థి. సో తం తస్స యానకన్తరే పక్ఖిపాపేత్వా పచ్చూసకాలే చోరానం పవిట్ఠసద్దం కారేసి. అథస్స పురిసా “మణిరతనం, సామి, చోరేహి హట”న్తి ఆరోచేసుం. సో గామద్వారేసు ఆరక్ఖం ఠపేత్వా “అన్తోగామతో నిక్ఖమన్తే విచినథా”తి ఆహ. ఇతరోపి పాతోవ యానకం యోజేత్వా పాయాసి. అథస్స యానకం సోధేన్తా అత్తనా ఠపితం మణిరతనం దిస్వా

సన్తజ్జేత్వా “త్వం మణిం గహేత్వా పలాయసీ”తి పోథేత్వా “గహితో నో, సామి, చోరో”తి గామభోజకస్స దస్సేసుం. సో “భతకస్స వత మే గేహే నివాసం దత్వా భత్తం దిన్నం, మణిం గహేత్వా గతో, గణ్హథ నం పాపపురిస”న్తి పోథాపేత్వా మారేత్వా ఛడ్డాపేసి. ఇదం తస్స పుబ్బకమ్మం. సో తతో చుతో అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా తత్థ దీఘరత్తం పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన అత్తభావసతే తథేవ పోథితో మరణం పాపుణి.

ఏవం సత్థా మహాకాలస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేత్వా, “భిక్ఖవే, ఏవం ఇమే సత్తే అత్తనా కతపాపకమ్మమేవ చతూసు అపాయేసు అభిమత్థతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౧.“అత్తనా హి కతం పాపం, అత్తజం అత్తసమ్భవం;
అభిమత్థతి దుమ్మేధం, వజిరంవస్మమయం మణి”న్తి.

తత్థ **వజిరంవస్మమయం మణి**న్తి వజిరంవ అస్మమయం మణిం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పాసాణమయం పాసాణసమ్భవం వజిరం తమేవ అస్మమయం మణిం అత్తనో ఉట్ఠానట్ఠానసఙ్ఖాతం పాసాణమణిం ఖాదిత్వా ఛిద్దం ఛిద్దం ఖణ్డం ఖణ్డం కత్వా అపరిభోగం కరోతి, ఏవమేవ **అత్తనా కతం** అత్తని జాతం **అత్తసమ్భవం** పాపం **దుమ్మేధం** నిప్పఞ్ఞం పుగ్గలం చతూసు అపాయేసు **అభిమత్థతి** కన్తతి విద్ధంసేతీతి.

దేసనావసానే సమ్పత్తభిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాకాలఉపాసకవత్థు పఞ్చమం.

౬. దేవదత్తవత్థు

యస్స అచ్చన్తదుస్సీల్యన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, దేవదత్తో దుస్సీలో పాపధమ్మో దుస్సీల్యకారణేన వడ్ఢితాయ తణ్హాయ అజాతసత్తుం సఙ్గణ్హిత్వా మహన్తం లాభసక్కారం నిబ్బత్తేత్వా అజాతసత్తుం పితువధే సమాదపేత్వా తేన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా నానప్పకారేన తథాగతస్స వధాయ పరిసక్కతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో నానప్పకారేన మయ్హం వధాయ పరిసక్కతీ”తి వత్వా **కురుఙ్గమిగజాతకా**దీని (జా॰ ౧.౨.౧౧౧-౨) కథేత్వా, “భిక్ఖవే, అచ్చన్తదుస్సీలపుగ్గలం నామ దుస్సీల్యకారణా ఉప్పన్నా తణ్హా మాలువా వియ సాలం పరియోనన్ధిత్వా సమ్భఞ్జమానా నిరయాదీసు పక్ఖిపతీ”తి వత్వా ఇమం గాథామాహ –

౧౬౨.“యస్స అచ్చన్తదుస్సీల్యం, మాలువా సాలమివోత్థతం;
కరోతి సో తథత్తానం, యథా నం ఇచ్ఛతీ దిసో”తి.

తత్థ **అచ్చన్తదుస్సీల్య**న్తి ఏకన్తదుస్సీలభావో. గిహీ వా జాతితో పట్ఠాయ దస అకుసలకమ్మపథే కరోన్తో, పబ్బజితో వా ఉపసమ్పన్నదివసతో పట్ఠాయ గరుకాపత్తిం ఆపజ్జమానో అచ్చన్తదుస్సీలో నామ. ఇధ పన యో ద్వీసు తీసు అత్తభావేసు

దుస్సీలో, ఏతస్స గతియా ఆగతం దుస్సీలభావం సన్ధాయేతం వుత్తం. **దుస్సీలభావో**తి చేత్థ దుస్సీలస్స ఛ ద్వారాని నిస్సాయ ఉప్పన్నా తణ్హా వేదితబ్బా. **మాలువా సాలమివోత్థత**న్తి యస్స పుగ్గలస్స తం తణ్హాసఙ్ఖాతం దుస్సీల్యం యథా నామ మాలువా సాలం ఓత్థరన్తీ దేవే వస్సన్తే పత్తేహి ఉదకం సమ్పటిచ్ఛిత్వా సమ్భఞ్జనవసేన సబ్బత్థకమేవ పరియోనన్ధతి, ఏవం అత్తభావం ఓత్థతం పరియోనన్ధిత్వా ఠితం. సో మాలువాయ సమ్భఞ్జిత్వా భూమియం పాతియమానో రుక్ఖో వియ తాయ దుస్సీల్యసఙ్ఖాతాయ తణ్హాయ సమ్భఞ్జిత్వా అపాయేసు పాతియమానో, యథా నం అనత్థకామో దిసో ఇచ్ఛతి, తథా అత్తానం కరోతి నామాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

దేవదత్తవత్థు ఛట్ఠం.

౭. సఙ్ఘభేదపరిసక్కనవత్థు

సుకరానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సఙ్ఘభేదపరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి దేవదత్తో సఙ్ఘభేదాయ పరిసక్కన్తో ఆయస్మన్తం ఆనన్దం పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా అత్తనో అధిప్పాయం ఆరోచేసి. తం సుత్వా థేరో సత్థు సన్తికం గన్త్వా భగవన్తం ఏతదవోచ – “ఇధాహం, భన్తే, పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ రాజగహం పిణ్డాయ పావిసిం. అద్దసా ఖో మం, భన్తే, దేవదత్తో రాజగహే పిణ్డాయ చరన్తం. దిస్వా యేనాహం తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా మం ఏతదవోచ – ‘అజ్జతగ్గే దానాహం, ఆవుసో ఆనన్ద, అఞ్ఞత్రేవ భగవతా అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసఙ్ఘేన ఉపోసథం కరిస్సామి సఙ్ఘకమ్మఞ్చా’తి. అజ్జ భగవా దేవదత్తో సఙ్ఘం భిన్దిస్సతి, ఉపోసథఞ్చ కరిస్సతి సఙ్ఘకమ్మాని చా”తి. ఏవం వుత్తే సత్థా –

“సుకరం సాధునా సాధు, సాధు పాపేన దుక్కరం;
పాపం పాపేన సుకరం, పాపమరియేహి దుక్కర”న్తి. (ఉదా. ౪౮) –

ఇమం ఉదానం ఉదానేత్వా, “ఆనన్ద, అత్తనో అహితకమ్మం నామ సుకరం, హితకమ్మమేవ దుక్కర”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౩. “సుకరాని అసాధూని, అత్తనో అహితాని చ;
యం వే హితఞ్చ సాధుఞ్చ, తం వే పరమదుక్కర”న్తి.

తస్సత్థో – యాని కమ్మాని **అసాధూని** సావజ్జాని అపాయసంవత్తనికత్తాయేవ **అత్తనో అహితాని చ** హోన్తి, తాని **సుకరాని** . **యం** పన సుగతిసంవత్తనికత్తా అత్తనో **హితఞ్చ** అనవజ్జత్థేన **సాధుఞ్చ** సుగతిసంవత్తనికఞ్చేవ నిబ్బానసంవత్తనికఞ్చ కమ్మం, **తం** పాచీనాని న్నాయ గఙ్గాయ ఉబ్బత్తేత్వా పచ్ఛాముఖకరణం వియ అతిదుక్కరన్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సఙ్ఘభేదపరిసక్కనవత్థు సత్తమం.

౮. కాలత్థేరవత్థు

యో సాసనన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కాలత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకా ఇత్థీ మాతుట్ఠానే ఠత్వా తం థేరం ఉపట్ఠహి. తస్సా పటివిస్సకగేహే మనుస్సా సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా ఆగన్త్వా "అహో బుద్ధా నామ అచ్ఛరియా, అహో ధమ్మదేసనా మధురా"తి పసంసన్తి. సా ఇత్థీ తేసం కథం సుత్వా, "భన్తే, అహమ్పి సత్థు ధమ్మదేసనం సోతుకామా"తి తస్స ఆరోచేసి. సో "తత్థ మా గమీ"తి తం నివారేసి. సా పునదివసే పునదివసేపీతి యావతతియం తేన నివారియమానాపి సోతుకామావ అహోసి. కస్మా సో పనేతం నివారేసీతి? ఏవం కిరస్స అహోసి – "సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా మయి భిజ్జిస్సతీ"తి. సా ఏకదివసం పాతోవ భుత్తపాతరాసా ఉపోసథం సమాదియిత్వా, "అమ్మ, సాధుకం అయ్యం పరివిసేయ్యాసీ"తి ధీతరం ఆణాపేత్వా విహారం అగమాసి. ధీతాపిస్సా తం భిక్ఖుం ఆగతకాలే పరివిసిత్వా "కుహిం మహాఉపాసికా"తి వుత్తా "ధమ్మస్సవనాయ విహారం గతా"తి ఆహ. సో తం సుత్వావ కుచ్ఛియం ఉట్ఠితేన డాహేన సన్తప్పమానో "ఇదాని సా మయి భిన్నా"తి వేగేన గన్త్వా సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణమానం దిస్వా సత్థారం ఆహ, "భన్తే, అయం ఇత్థీ దన్ధా సుఖుమం ధమ్మకథం న జానాతి, ఇమిస్సా ఖన్ధాదిపటిసంయుత్తం సుఖుమం ధమ్మకథం అకథేత్వా దానకథం వా సీలకథం వా కథేతుం వట్టతీ"తి. సత్థా తస్సజ్ఝాసయం విదిత్వా "త్వం దుప్పఞ్ఞో పాపికం దిట్ఠిం నిస్సాయ బుద్ధానం సాసనం పటిక్కోససి. అత్తఘాతాయేవ వాయమసీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౪."యో సాసనం అరహతం, అరియానం ధమ్మజీవినం;
పటిక్కోసతి దుమ్మేధో, దిట్ఠిం నిస్సాయ పాపికం;
ఫలాని కట్ఠకస్సేవ, అత్తఘాతాయ ఫల్లతీ"తి.

తస్సత్థో – **యో దుమ్మేధో** పుగ్గలో అత్తనో సక్కారహానిభయేన **పాపికం దిట్ఠిం నిస్సాయ** "ధమ్మం వా సోస్సామ, దానం వా దస్సామా"తి వదన్తే పటిక్కోసన్తో **అరహతం అరియానం ధమ్మజీవినం** బుద్ధానం **సాసనం పటిక్కోసతి,** తస్స తం పటిక్కోసనం సా చ పాపికా దిట్ఠి వేళుసఙ్ఖాతస్స **కట్ఠకస్స ఫలాని** వియ హోతి. తస్మా యథా కట్ఠకో ఫలాని గణ్హన్తో **అత్తఘాతాయ ఫల్లతి,** అత్తనో ఘాతత్థమేవ ఫలతి, ఏవం సోపి అత్తఘాతాయ ఫల్లతీతి. వుత్తమ్పి చేతం –

"ఫలం వే కదలిం హన్తి, ఫలం వేళుం ఫలం నళం;
సక్కారో కాపురిసం హన్తి, గబ్భో అస్సతరిం యథా"తి. (చూళవ. ౩౩౫; అ. ని. ౪.౬౮);

దేసనావసానే ఉపాసికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

కాలత్థేరవత్థు అట్ఠమం.

౯. చూళకాలఉపాసకవత్థు

అత్తనా హి కతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చూళకాలం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి మహాకాలవత్థుస్మిం వుత్తనయేనేవ ఉమఙ్గచోరా సామికేహి అనుబద్ధా రత్తిం విహారే ధమ్మకథం సుత్వా పాతోవ విహారా నిక్ఖమిత్వా సావత్థిం ఆగచ్ఛన్తస్స తస్స ఉపాసకస్స పురతో భణ్డికం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. మనుస్సా తం దిస్వా "అయం రత్తిం చోరకమ్మం కత్వా ధమ్మం సుణన్తో వియ చరతి, గణ్హథ న"న్తి తం పోథయింసు. కుమ్భదాసియో ఉదకతిత్థం గచ్ఛమానా తం దిస్వా "అపేథ, సామి, నాయం ఏవరూపం కరోతీ"తి తం మోచేసుం. సో విహారం గన్త్వా, "భన్తే, అహమ్హి మనుస్సేహి నాసితో, కుమ్భదాసియో మే నిస్సాయ జీవితం లద్ధ"న్తి భిక్ఖూనం ఆరోచేసి. భిక్ఖూ తథాగతస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, చూళకాలఉపాసకో కుమ్భదాసియో చేవ నిస్సాయ, అత్తనో చ అకరణభావేన జీవితం లభి. ఇమే హి నామ సత్తా అత్తనా పాపకమ్మం కత్వా నిరయాదీసు అత్తనావ కిలిస్సన్తి, కుసలం కత్వా పన సుగతిఞ్చేవ నిబ్బానఞ్చ గచ్ఛన్తా అత్తనావ విసుజ్ఝన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౫."అత్తనా హి కతం పాపం, అత్తనా సంకిలిస్సతి;
అత్తనా అకతం పాపం, అత్తనావ విసుజ్ఝతి;
సుద్ధీ అసుద్ధి పచ్చత్తం, నాఞ్ఞో అఞ్ఞం విసోధయే"తి.

తస్సత్థో – యేన **అత్తనా** అకుసలకమ్మం **కతం** హోతి, సో చతూసు అపాయేసు దుక్ఖం అనుభవన్తో **అత్తనావ సంకిలిస్సతి**. యేన పన **అత్తనా అకతం పాపం,** సో సుగతిఞ్చేవ నిబ్బానఞ్చ గచ్ఛన్తో **అత్తనావ విసుజ్ఝతి**. కుసలకమ్మసఙ్ఖాతా **సుద్ధి** అకుసలకమ్మసఙ్ఖాతా చ **అసుద్ధి పచ్చత్తం** కారకసత్తానం అత్తనియేవ విపచ్చతి. **అఞ్ఞో** పుగ్గలో **అఞ్ఞం** పుగ్గలం **న విసోధయే** నేవ విసోధేతి, న కిలేసేతీతి వుత్తం హోతి.

దేసనావసానే చూళకాలో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

చూళకాలఉపాసకవత్థు నవమం.

౧౦. అత్తదత్థత్థేరవత్థు

అత్తదత్థన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తదత్థత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థారా హి పరినిబ్బానకాలే, "భిక్ఖవే, అహం ఇతో చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి వుత్తే ఉప్పన్నసంవేగా సత్తసతా పుథుజ్జనా భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం అవిజహిత్వా "కిం ను ఖో, ఆవుసో, కరిస్సామా"తి సమ్మన్తయమానా విచరన్తి. అత్తదత్థత్థేరో పన చిన్తేసి – "సత్థా కిర చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సతి, అహఞ్చమ్హి అవీతరాగో, సత్థరి ధరమానేయేవ అరహత్తత్థాయ వాయమిస్సామీ"తి. సో భిక్ఖూనం సన్తికం న గచ్ఛతి. అథ నం భిక్ఖూ "కస్మా, ఆవుసో, త్వం నేవ అమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛసి, న కిఞ్చి మన్తేసీ"తి వత్వా సత్థు సన్తికం నేత్వా "అయం, భన్తే, ఏవం నామ కరోతీ"తి ఆరోచయింసు. సో సత్థారాపి "కస్మా ఏవం కరోసీ"తి వుత్తే "తుమ్హే కిర, భన్తే, చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సథ, అహం తుమ్హేసు ధరన్తేసుయేవ అరహత్తప్పత్తియా వాయమిస్సామీ"తి. సత్థా తస్స సాధుకారం దత్వా, "భిక్ఖవే, యస్స మయి సినేహో అత్థి,

తేన అత్తదత్థేన వియ భవితుం వట్టతి. న హి గన్ధాదీహి పూజేన్తా మం పూజేన్తి, ధమ్మానుధమ్మపటిపత్తియా పన మం పూజేన్తి. తస్మా అఞ్ఞేనపి అత్తదత్థసదిసేనేవ భవితబ్బ''న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౬.''అత్తదత్థం పరత్థేన, బహునాపి న హాపయే;

అత్తదత్థమభిఞ్ఞాయ, సదత్థపసుతో సియా''తి.

తస్సత్థో – గిహిభూతా తావ కాకణికమత్తమ్పి అత్తనో అత్థం సహస్సమత్తేనాపి పరస్స అత్థేన న హాపయే. కాకణికమత్తేనాపి హిస్స అత్తదత్థోవ ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా నిప్ఫాదేయ్య, న పరత్థో. ఇదం పన ఏవం అకథేత్వా కమ్మట్ఠానసీసేన కథితం, తస్మా ''అత్తదత్థం న హాపేమీ''తి భిక్ఖునా నామ సఙ్ఘస్స ఉప్పన్నం చేతియపటిసఙ్ఖరణాదికిచ్చం వా ఉపజ్ఝాయాదివత్తం వా న హాపేతబ్బం. ఆభిసమాచారికవత్తఞ్హి పూరేన్తోయేవ అరియఫలాదీని సచ్ఛికరోతి, తస్మా అయమ్పి అత్తదత్థోవ. యో పన అచ్చారద్ధవిపస్సకో ''అజ్జ వా సువే వా''తి పటివేధం పత్థయమానో విచరతి, తేన ఉపజ్ఝాయవత్తాదీనిపి హాపేత్వా అత్తనో కిచ్చమేవ కాతబ్బం. ఏవరూపఞ్హి **అత్తదత్థమభిఞ్ఞాయ** ''అయం మే అత్తనో అత్థో''తి సల్లక్ఖేత్వా , **సదత్థపసుతో సియా**తి తస్మిం సకే అత్థే ఉయ్యుత్తపయుత్తో భవేయ్యాతి.

దేసనావసానే సో థేరో అరహత్తే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తభిక్ఖూనమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అత్తదత్థత్థేరవత్థు దసమం.

అత్తవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ద్వాదసమో వగ్గో.

౧౩. లోకవగ్గో

౧. దహరభిక్ఖువత్థు

హీనం ధమ్మన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం దహరభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

అఞ్ఞతరో కిర థేరో దహరభిక్ఖునా సద్ధిం పాతోవ విసాఖాయ గేహం అగమాసి. విసాఖాయ గేహే పఞ్చసతానం భిక్ఖూనం ధువయాగు నిచ్చపఞ్ఞత్తా హోతి. థేరో తత్థ యాగుం పివిత్వా దహరభిక్ఖుం నిసీదాపేత్వా సయం అఞ్ఞం గేహం అగమాసి. తేన చ సమయేన విసాఖాయ పుత్తస్స ధీతా అయ్యికాయ ఠానే ఠత్వా భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చం కరోతి. సా తస్స దహరస్స ఉదకం పరిస్సావేన్తీ చాటియం అత్తనో ముఖనిమిత్తం దిస్వా హసి, దహరోపి తం ఓలోకేత్వా హసి. సా తం హసమానం దిస్వా "ఛిన్నసీసో హసతీ"తి ఆహ. అథ నం దహరో "త్వం ఛిన్నసీసా, మాతాపితరోపి తే ఛిన్నసీసా"తి అక్కోసి. సా రోదమానా మహానసే అయ్యికాయ సన్తికం గన్త్వా "కిం ఇదం, అమ్మా"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. సా దహరస్స సన్తికం ఆగన్త్వా, "భన్తే, మా కుజ్ఝి, న ఏతం ఛిన్నకేసనఖస్స ఛిన్ననివాసనపారుపనస్స మజ్ఝే ఛిన్నకపాలం ఆదాయ భిక్ఖాయ చరన్తస్స అయ్యస్స అగరుక"న్తి ఆహ. దహరో ఆమ, ఉపాసికే, త్వం మమ ఛిన్నకేసాదిభావం జానాసి, ఇమిస్సా మం "ఛిన్నసీసో"తి కత్వా అక్కోసితుం వట్టిస్సతీతి. విసాఖా నేవ దహరం సఞ్ఞాపేతుం అసక్ఖి, నపి దారికం. తస్మిం ఖణే థేరో ఆగన్త్వా "కిమిదం ఉపాసికే"తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా దహరం ఓవదన్తో ఆహ – "అపేహి, ఆవుసో, నాయం ఛిన్నకేసనఖవత్థస్స మజ్ఝే ఛిన్నకపాలం ఆదాయ భిక్ఖాయ చరన్తస్స అక్కోసో, తుణ్హీ హోహీ"తి. ఆమ, భన్తే, కిం తుమ్హే అత్తనో ఉపట్ఠాయికం అతజ్జేత్వా మం తజ్జేథ, మం "ఛిన్నసీసో"తి అక్కోసితుం వట్టిస్సతీతి. తస్మిం ఖణే సత్థా ఆగన్త్వా "కిం ఇద"న్తి పుచ్ఛి. విసాఖా ఆదితో పట్ఠాయ తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా తస్స దహరస్స సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా "మయా ఇమం దహరం అనువత్తితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా విసాఖం ఆహ – "కిం పన విసాఖే తవ దారికాయ ఛిన్నకేసాదిమత్తకేనేవ మమ సావకే ఛిన్నసీసే కత్వా అక్కోసితుం వట్టతీ"తి? దహరో తావదేవ ఉట్ఠాయ అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా , "భన్తే, ఏతం పఞ్హం తుమ్హేవ సుట్ఠు జానాథ, అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో చ ఉపాసికా చ సుట్ఠు న జానన్తీ"తి ఆహ. సత్థా దహరస్స అత్తనో అనుకులభావం ఞత్వా "కామగుణం ఆరబ్భ హసనభావో నామ హీనో ధమ్మో, హీనఞ్చ నామ ధమ్మం సేవితుం పమాదేన సద్ధిం సంవసితుం న వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౭. "హీనం ధమ్మం న సేవేయ్య, పమాదేన న సంవసే;
మిచ్ఛాదిట్ఠిం న సేవేయ్య, న సియా లోకవడ్ఢనో"తి.

తత్థ **హీనం ధమ్మ**న్తి పఞ్చకామగుణం ధమ్మం. సో హి హీనో ధమ్మో న అన్తమసో ఓట్ఠగోణాదీహిపి పటిసేవితబ్బో. హీనేసు చ నిరయాదీసు ఠానేసు నిబ్బత్తాపేతీతి హీనో నామ, తం **న సేవేయ్య. పమాదేనా**తి సతివోస్సగ్గలక్ఖణేన పమాదేనాపి **న సంవసే. న సేవేయ్యా**తి మిచ్ఛాదిట్ఠిమ్పి న గణ్హేయ్య. **లోకవడ్ఢనో**తి యో హి ఏవం కరోతి, సో లోకవడ్ఢనో నామ హోతి. తస్మా ఏవం అకరణేన న సియా లోకవడ్ఢనోతి.

దేసనావసానే సో దహరో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

దహరభిక్ఖువత్థు పఠమం.

౨. సుద్ధోదనవత్థు

ఉత్తిట్ఠేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా నిగ్రోధారామే విహరన్తో పితరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా పఠమగమనేన కపిలపురం గన్త్వా ఞాతీహి కతపచ్చుగ్గమనో నిగ్రోధారామం పత్వా ఞాతీనం మానభిన్దనత్థాయ ఆకాసే రతనచఙ్కమం మాపేత్వా తత్థ చఙ్కమన్తో ధమ్మం దేసేసి. ఞాతీ పసన్నచిత్తా సుద్ధోదనమహారాజానం ఆదిం కత్వా వన్దింసు. తస్మిం ఞాతిసమాగమే పోక్ఖరవస్సం వస్సి. తం ఆరబ్భ మహాజనేన కథాయ సముట్ఠాపితాయ ''న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి మయ్హం ఞాతిసమాగమే పోక్ఖరవస్సం వస్సియేవా''తి వత్వా **వేస్సన్తరజాతకం** (జా॰ ౨.౨౨.౧౬౫౫ ఆదయో) కథేసి. ధమ్మదేసనం సుత్వా పక్కమన్తేసు ఞాతీసు ఏకోపి సత్థారం న నిమన్తేసి. రాజాపి ''మయ్హం పుత్తో మమ గేహం అనాగన్త్వా కహం గమిస్సతీ''తి అనిమన్తేత్వావ అగమాసి. గన్త్వా చ పన గేహే వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానం యాగుఆదీని పటియాదాపేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేసి. పునదివసే సత్థా పిణ్డాయ పవిసన్తో ''కిం ను ఖో అతీతబుద్ధా పితు నగరం పత్వా ఉజుకమేవ ఞాతికులం పవిసింసు, ఉదాహు పటిపాటియా పిణ్డాయ చరింసూ''తి ఆవజ్జేన్తో ''పటిపాటియా చరింసూ''తి దిస్వా పఠమగేహతో పట్ఠాయ పిణ్డాయ చరన్తో పాయాసి. రాహులమాతా పాసాదతలే నిసిన్నావ దిస్వా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా సాటకం సణ్ఠాపేన్తో వేగేన నిక్ఖమిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా – ''పుత్త, కస్మా మం నాసేసి, అతివియ తే పిణ్డాయ చరన్తేన లజ్జా ఉప్పాదితా, యుత్తం నామ వో ఇమస్మింయేవ నగరే సువణ్ణసివికాదీహి విచరిత్వా పిణ్డాయ చరితుం, కిం మం లజ్జాపేసీ''తి? ''నాహం తం, మహారాజ, లజ్జాపేమి, అత్తనో పన కులవంసం అనువత్తామీ''తి. ''కిం పన, తాత, పిణ్డాయ చరిత్వా జీవనవంసో మమ వంసో''తి? ''నేసో, మహారాజ, తవ వంసో, మమ పనేసో వంసో. అనేకాని హి బుద్ధసహస్సాని పిణ్డాయ చరిత్వావ జీవింసూ''తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౬౮. ''ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్య, ధమ్మం సుచరితం చరే;
ధమ్మచారీ సుఖం సేతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ.

౧౬౯. ''ధమ్మం చరే సుచరితం, న నం దుచ్చరితం చరే;
ధమ్మచారీ సుఖం సేతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చా''తి.

తత్థ **ఉత్తిట్ఠేతి** ఉట్ఠహిత్వా పరేసం ఘరద్వారే ఠత్వా గహేతబ్బపిణ్డే. **నప్పమజ్జేయ్యాతి** పిణ్డచారికవత్తఞ్హి హాపేత్వా పణీతభోజనాని పరియేసన్తో ఉత్తిట్ఠే పమజ్జతి నామ, సపదానం పిణ్డాయ చరన్తో పన న పమజ్జతి నామ. ఏవం కరోన్తో ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్య. **ధమ్మన్తి** అనేసనం పహాయ సపదానం చరన్తో తమేవ భిక్ఖాచరియధమ్మం **సుచరితం చరే. సుఖం సేతీతి** దేసనామత్తమేతం, ఏవం పనేతం భిక్ఖాచరియధమ్మం చరన్తో **ధమ్మచారీ** ఇధ లోకే చతూహి ఇరియాపథేహి **సుఖం** విహరతీతి అత్థో. **న నం దుచ్చరితన్తి** వేసియాదిభేదే అగోచరే చరన్తో భిక్ఖాచరియధమ్మం దుచ్చరితం చరతి నామ. ఏవం అచరిత్వా **ధమ్మం చరే సుచరితం, న నం దుచ్చరితం చరే**. సేసం వుత్తత్థమేవ.

దేసనావసానే రాజా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సుద్ధోదనవత్థు దుతియం.

౩. పఞ్చసతవిపస్సకభిక్ఖువత్థు

యథా పుబ్బుళకన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే విపస్సకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఘటేన్తా వాయమన్తా అప్పవిసేసా "విసేసేత్వా కమ్మట్ఠానం గహేస్సామా"తి సత్థు సన్తికం ఆగచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే మరీచికమ్మట్ఠానం భావేన్తావ ఆగమింసు . తేసం విహారం పవిట్ఠక్ఖణేయేవ దేవో వస్సి. తే తత్థ తత్థ పముఖేసు ఠత్వా ధారావేగేన ఉట్ఠహిత్వా భిజ్జన్తే పుబ్బుళకే దిస్వా "అయమ్పి అత్తభావో ఉప్పజ్జిత్వా భిజ్జనట్ఠేన పుబ్బుళకసదిసోయేవా"తి ఆరమ్మణం గణ్హింసు. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తే భిక్ఖూ ఓలోకేత్వా తేహి సద్ధిం కథేన్తో వియ ఓభాసం ఫరిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౦. "యథా పుబ్బుళకం పస్సే, యథా పస్సే మరీచికం;
ఏవం లోకం అవేక్ఖన్తం, మచ్చురాజా న పస్సతీ"తి.

తత్థ **మరీచిక**న్తి మయూఖం. తే హి దూరతోవ గేహసణ్ఠానాదివసేన ఉపట్ఠితాపి ఉపగచ్ఛన్తానం అగయ్హూపగా రిత్తకా తుచ్ఛకావ. తస్మా యథా ఉప్పజ్జిత్వా భిజ్జనట్ఠేన **పుబ్బుళకం** రిత్తతుచ్ఛాదిభావేనేవ పస్సేయ్య, ఏవం ఖన్ధాదిలోకం **అవేక్ఖన్తం మచ్చురాజా న పస్సతీ**తి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ ఠితట్ఠానేయేవ అరహత్తం పాపుణింసూతి.

పఞ్చసతవిపస్సకభిక్ఖువత్థు తతియం.

౪. అభయరాజకుమారవత్థు

ఏథ పస్సథిమం లోకన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అభయరాజకుమారం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర పచ్చన్తం వూపసమేత్వా ఆగతస్స పితా బిమ్బిసారో తుస్సిత్వా ఏకం నచ్చగీతకుసలం నాటకిత్థిం దత్వా సత్తాహం రజ్జమదాసి. సో సత్తాహం గేహా బహి అనిక్ఖన్తోవ రజ్జసిరిం అనుభవిత్వా అట్ఠమే దివసే నదీతిత్థం గన్త్వా న్హాత్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా సన్తతిమహామత్తో వియ తస్సా ఇత్థియా నచ్చగీతం పస్సన్తో నిసీది. సాపి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సన్తతిమహామత్తస్స నాటకిత్థీ వియ సత్థకవాతానం వసేన కాలమకాసి. కుమారో తస్సా కాలకిరియాయ ఉప్పన్నసోకో "న మే ఇమం సోకం ఠపేత్వా సత్థారం అఞ్ఞో నిబ్బాపేతుం సక్ఖిస్సతీ"తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, సోకం మే నిబ్బాపేథా"తి ఆహ. సత్థా తం సమస్సాసేత్వా "తయా హి, కుమార, ఇమిస్సా ఇత్థియా ఏవమేవ మతకాలే రోదన్తేన పవత్తితానం అస్సూనం అనమతగ్గే సంసారే పమాణం నత్థీ"తి వత్వా తాయ దేసనాయ సోకస్స తనుభావం ఞత్వా, "కుమార, మా సోచి, బాలజనానం సంసీదనట్ఠానమేత"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౧. "ఏథ పస్సథిమం లోకం, చిత్తం రాజరథూపమం;

యత్థ బాలా విసీదన్తి, నత్థి సఙ్గో విజానత”న్తి.

తత్థ **తే పస్సథా**తి రాజకుమారమేవ సన్ధాయాహ. **ఇమం లోక**న్తి ఇమం ఖన్ధలోకాదిసఙ్ఖాతం అత్తభావం. **చిత్త**న్తి సత్తరతనాదివిచిత్తం రాజరథం వియ వత్థాలఙ్కారాదిచిత్తితం. **యత్థ బాలా**తి యస్మిం అత్తభావే బాలా ఏవం విసీదన్తి. **విజానత**న్తి విజానన్తానం పణ్డితానం ఏత్థ రాగసఙ్గాదీసు ఏకోపి **సఙ్గో నత్థీ**తి అత్థో.

దేసనావసానే రాజకుమారో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అభయరాజకుమారవత్థు చతుత్థం.

౫. సమ్మజ్జనత్థేరవత్థు

యో చ పుబ్బేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్మజ్జనత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర పాతో వా సాయం వాతి వేలం పమాణం అకత్వా అభిక్ఖణం సమ్మజ్జన్తోవ విచరతి. సో ఏకదివసం సమ్మజ్జనిం గహేత్వా దివాట్ఠానే నిసిన్నస్స రేవతత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా “అయం మహాకుసీతో జనస్స సద్ధాదేయ్యం భుఞ్జిత్వా ఆగన్త్వా నిసీదతి, కిం నామేతస్స సమ్మజ్జనిం గహేత్వా ఏకం ఠానం సమ్మజ్జితుం న వట్టతీ”తి ఆహ. థేరో “ఓవాదమస్స దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏహావుసోతి. కిం, భన్తేతి? గచ్ఛ న్హత్వా ఏహీతి. సో తథా అకాసి. అథ నం థేరో ఏకమన్తం నిసీదాపేత్వా ఓవదన్తో ఆహ – “ఆవుసో, భిక్ఖునా నామ న సబ్బకాలం సమ్మజ్జన్తేన విచరితుం వట్టతి, పాతో ఏవ పన సమ్మజ్జిత్వా పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తేన ఆగన్త్వా రత్తిట్ఠానే వా దివాట్ఠానే వా నిసిన్నేన ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయిత్వా అత్తభావే ఖయవయం పట్ఠపేత్వా సాయన్హే ఉట్ఠాయ సమ్మజ్జితుం వట్టతి, నిచ్చకాలం అసమ్మజ్జిత్వా అత్తనోపి నామ ఓకాసో కాతబ్బో”తి. సో థేరస్స ఓవాదే ఠత్వా న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. తం తం ఠానం ఉక్లాపం అహోసి. అథ నం భిక్ఖూ ఆహంసు – “ఆవుసో సమ్మజ్జనత్థేర, తం తం ఠానం ఉక్లాపం కస్మా న సమ్మజ్జసీ”తి? “భన్తే, మయా పమాదకాలే ఏవం కతం, ఇదానామ్హి అప్పమత్తో”తి. భిక్ఖూ “అయం థేరో అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “ఆమ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో పుబ్బే పమాదకాలే సమ్మజ్జన్తో విచరి, ఇదాని పన మగ్గఫలసుఖేన వీతినామేన్తో న సమ్మజ్జతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౨. “యో చ పుబ్బే పమజ్జిత్వా, పచ్ఛా సో నప్పమజ్జతి;
సోమం లోకం పభాసేతి, అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా”తి.

తస్సత్థో – **యో** పుగ్గలో **పుబ్బే** వత్తపటివత్తకరణేన వా సజ్ఝాయాదీహి వా **పమజ్జిత్వా పచ్ఛా** మగ్గఫలసుఖేన వీతినామేన్తో **నప్పమజ్జతి, సో** అబ్భాదీహి **ముత్తో** చన్దోవ ఓకాసలోకం మగ్గఞాణేన **ఇమం** ఖన్ధాదిలోకం ఓభాసేతి, ఏకాలోకం కరోతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సమ్మజ్జనత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. అఙ్గులిమాలత్థేరవత్థు

యస్స పాపన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఙ్గులిమాలత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **అఙ్గులిమాలసుత్తన్త**వసేనేవ (మ॰ ని॰ ౨.౩౪౭ ఆదయో) వేదితబ్బం.

థేరో పన సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథ ఖో ఆయస్మా అఙ్గులిమాలో రహోగతో పటిసల్లీనో విముత్తిసుఖపటిసంవేదీ. తాయం వేలాయం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"యో చ పుబ్బే పమజ్జిత్వా, పచ్ఛా సో నప్పమజ్జతి;
సోమం లోకం పభాసేతి, అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా"తి. –

ఆదినా నయేన ఉదానం ఉదానేత్వా అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బుతో. భిక్ఖూ "కహం ను ఖో, ఆవుసో, థేరో ఉప్పన్నో"తి ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం? సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా, "భన్తే, అఙ్గులిమాలత్థేరస్స నిబ్బత్తట్ఠానకథాయా"తి వుత్తే "పరినిబ్బుతో చ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో"తి. "భన్తే, ఏత్తకే మనుస్సే మారేత్వా పరినిబ్బుతో"తి? "ఆమ, భిక్ఖవే, సో పుబ్బే ఏకం కల్యాణమిత్తం అలభిత్వా ఏత్తకం పాపమకాసి, పచ్ఛా పన కల్యాణమిత్తపచ్చయం లభిత్వా అప్పమత్తో అహోసి. తేనస్స తం పాపకమ్మం కుసలేన పిహిత"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౩. "యస్స పాపం కతం కమ్మం, కుసలేన పిధీయతి;
సోమం లోకం పభాసేతి, అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా"తి.

తత్థ **కుసలేనాతి** అరహత్తమగ్గం సన్ధాయ వుత్తం. సేసం ఉత్తానత్థమేవాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఙ్గులిమాలత్థేరవత్థు ఛట్ఠం.

౭. పేసకారధీతావత్థు

అన్ధభూతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తో ఏకం పేసకారధీతరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి ఆళవివాసినో సత్థరి ఆళవిం సమ్పత్తే నిమన్తేత్వా దానం అదంసు. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కరోన్తో "అద్ధువం మే జీవితం, ధువం మే మరణం, అవస్సం మయా మరితబ్బమేవ , మరణపరియోసానం మే జీవితం, జీవితమేవ అనియతం, మరణం నియతన్తి ఏవం మరణస్సతిం భావేథ. యేసఞ్హి మరణస్సతి అభావితా, తే పచ్ఛిమే కాలే ఆసీవిసం దిస్వా భీతఅదణ్డపురిసో వియ సన్తాసప్పత్తా భేరవరవం రవన్తా కాలం కరోన్తి. యేసం పన మరణస్సతి భావితా, తే దూరతోవ ఆసీవిసం దిస్వా దణ్డకేన గహేత్వా ఛడ్డేత్వా ఠితపురిసో వియ పచ్ఛిమే కాలే న సన్తసన్తి, తస్మా మరణస్సతి భావేతబ్బా"తి ఆహ. తం ధమ్మదేసనం సుత్వా అవసేసజనా సకిచ్చప్పసుతావ అహేసుం. ఏకా పన సోళసవస్సుద్దేసికా

పేసకారధీతా “అహో బుద్ధానం కథా నామ అచ్ఛరియా, మయా పన మరణస్సతిం భావేతుం వట్టతీ”తి రత్తిన్దివం మరణస్సతిమేవ భావేసి. సత్థాపి తతో నిక్ఖమిత్వా జేతవనం అగమాసి. సాపి కుమారికా తీణి వస్సాని మరణస్సతిం భావేసియేవ.

అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తం కుమారికం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తోపవిట్ఠం దిస్వా “కిం ను ఖో భవిస్సతీ”తి ఉపధారేన్తో “ఇమాయ కుమారికాయ మమ ధమ్మదేసనాయ సుతదివసతో పట్ఠాయ తీణి వస్సాని మరణస్సతి భావితా, ఇదానాహం తత్థ గన్త్వా ఇమం కుమారికం చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛిత్వా తాయ విస్సజ్జేన్తియా చతూసు ఠానేసు సాధుకారం దత్వా ఇమం గాథం భాసిస్సామి. సా గాథావసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహిస్సతి, తం నిస్సాయ మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా భవిస్సతీ”తి ఞత్వా పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో జేతవనా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన అగ్గాళవవిహారం అగమాసి. ఆళవివాసినో “సత్థా ఆగతో”తి సుత్వా తం విహారం గన్త్వా నిమన్తయింసు. తదా సాపి కుమారికా సత్థు ఆగమనం సుత్వా “ఆగతో కిర మయ్హం పితా, సామి, ఆచరియో పుణ్ణచన్దముఖో మహాగోతమబుద్ధో”తి తుట్ఠమానసా “ఇతో మే తిణ్ణం సంవచ్ఛరానం మత్థకే సువణ్ణవణ్ణో సత్థా దిట్ఠపుబ్బో, ఇదానిస్స సువణ్ణవణ్ణం సరీరం దట్ఠుం మధురోజఞ్చ వరధమ్మం సోతుం లభిస్సామీ”తి చిన్తేసి. పితా పనస్సా సాలం గచ్ఛన్తో ఆహ – “అమ్మ, పరసన్తకో మే సాటకో ఆరోపితో, తస్స విదత్థిమత్తం అనిట్ఠితం, తం అజ్జ నిట్ఠాపేస్సామి, సీఘం మే తసరం వట్టేత్వా ఆహరేయ్యాసీ”తి. సా చిన్తేసి – “అహం సత్థు ధమ్మం సోతుకామా, పితా చ మం ఏవం ఆహ. కిం ను ఖో సత్థు ధమ్మం సుణామి, ఉదాహు పితు తసరం వట్టేత్వా హరామీ”తి? అథస్సా ఏతదహోసి “పితా మం తసరే అనాహరియమానే పోథేయ్యాపి పహరేయ్యాపి, తస్మా తసరం వట్టేత్వా తస్స దత్వా పచ్ఛా ధమ్మం సోస్సామీ”తి పీఠకే నిసీదిత్వా తసరం వట్టేసి.

ఆళవివాసినోపి సత్థారం పరివిసిత్వా పత్తం గహేత్వా అనుమోదనత్థాయ అట్ఠంసు. సత్థా “యమహం కులధీతరం నిస్సాయ తింసయోజనమగ్గం ఆగతో, సా అజ్జాపి ఓకాసం న లభతి. తాయ ఓకాసే లద్ధే అనుమోదనం కరిస్సామీ”తి తుణ్హీభూతో అహోసి. ఏవం తుణ్హీభూతమ్పి సత్థారం సదేవకే లోకే కోచి కిఞ్చి వత్తుం న విసహతి. సాపి ఖో కుమారికా తసరం వట్టేత్వా పచ్ఛియం ఠపేత్వా పితు సన్తికం గచ్ఛమానా పరిసపరియన్తే ఠత్వా సత్థారం ఓలోకయమానావ అట్ఠాసి. సత్థాపి గీవం ఉక్ఖిపిత్వా తం ఓలోకేసి. సా ఓలోకితాకారేనేవ అఞ్ఞాసి – “సత్థా ఏవరూపాయ పరిసాయ మజ్ఝే నిసీదిత్వావ మం ఓలోకేన్తో మమాగమనం పచ్చాసీసతి, అత్తనో సన్తికం ఆగమనమేవ పచ్చాసీసతీ”తి. సా తసరపచ్ఛిం ఠపేత్వా సత్థు సన్తికం అగమాసి. కస్మా పన నం సత్థా ఓలోకేసీతి? ఏవం కిరస్స అహోసి “ఏసా ఏత్తోవ గచ్ఛమానా పుథుజ్జనకాలకిరియం కత్వా అనియతగతికా భవిస్సతి, మమ సన్తికం ఆగన్త్వా గచ్ఛమానా సోతాపత్తిఫలం పత్వా నియతగతికా హుత్వా తుసితవిమానే నిబ్బత్తిస్సతీ”తి. తస్సా కిర తం దివసం మరణతో ముత్తి నామ నత్థి. సా ఓలోకితసఞ్ఞాణేనేవ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఛబ్బణ్ణరంసీనం అన్తరం పవిసిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. తథారూపాయ పరిసాయ మజ్ఝే నిసీదిత్వా తుణ్హీభూతం సత్థారం వన్దిత్వా ఠితక్ఖణేయేవ తం ఆహ – “కుమారికే, కుతో ఆగచ్ఛసీ”తి? “న జానామి, భన్తే”తి. “కత్థ గమిస్ససీ”తి? “న జానామి, భన్తే”తి. “న జానాసీ”తి? “జానామి, భన్తే”తి. “జానాసీ”తి? “న జానామి, భన్తే”తి. ఇతి నం సత్థా చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి. మహాజనో ఉజ్ఝాయి – “అమ్భో, పస్సథ, అయం పేసకారధీతా సమ్మాసమ్బుద్ధేన సద్ధిం ఇచ్ఛితిచ్ఛితం కథేసి, నను నామ ఇమాయ ‘కుతో ఆగచ్ఛసీ’తి వుత్తే ‘పేసకారగేహతో’తి వత్తబ్బం. ‘కహం గచ్ఛసీ’తి వుత్తే ‘పేసకారసాల’న్తి వత్తబ్బం సియా”తి.

సత్థా మహాజనం నిస్సద్దం కత్వా, “కుమారికే, త్వం కుతో ఆగచ్ఛసీ”తి వుత్తే “కస్మా న జానామీతి వదేసీ”తి పుచ్ఛి. భన్తే, తుమ్హే మమ పేసకారగేహాతో ఆగతభావం జానాథ, “కుతో ఆగతాసీ”తి పుచ్ఛన్తా పన “కుతో ఆగన్త్వా ఇధ నిబ్బత్తాసీ”తి పుచ్ఛథ. అహం పన న జానామి “కుతో చ ఆగన్త్వా ఇధ నిబ్బత్తామ్హీ”తి. అథస్సా సత్థా “సాధు సాధు, కుమారికే, మయా పుచ్ఛితపఞ్హోవ తయా విస్సజ్జితో”తి పఠమం సాధుకారం దత్వా ఉత్తరిమ్పి పుచ్ఛి – “కత్థ గమిస్ససీతి పున పుట్ఠా కస్మా ‘న జానామీ’తి వదేసీ”తి? భన్తే, తుమ్హే మం తసరపచ్ఛిం గహేత్వా పేసకారసాలం గచ్ఛన్తిం జానాథ, “ఇతో గన్త్వా కత్థ నిబ్బత్తిస్ససీ”తి పుచ్ఛథ. అహఞ్చ ఇతో చుతా న జానామి “కత్థ గన్త్వా నిబ్బత్తిస్సామీ”తి. అథస్సా సత్థా “మయా పుచ్ఛితపఞ్హోయేవ తయా విస్సజ్జితో”తి దుతియం సాధుకారం దత్వా ఉత్తరిమ్పి పుచ్ఛి – “అథ కస్మా ‘న జానాసీ’తి పుట్ఠా ‘జానామీ’తి వదేసీ”తి? “మరణభావం జానామి, భన్తే, తస్మా ఏవం వదేమీ”తి. అథస్సా సత్థా “మయా పుచ్ఛితపఞ్హోయేవ తయా విస్సజ్జితో”తి తతియం సాధుకారం దత్వా ఉత్తరిమ్పి పుచ్ఛి – “అథ కస్మా ‘జానాసీ’తి పుట్ఠా ‘న జానామీ’తి వదేసీ”తి. మమ మరణభావమేవ అహం జానామి, భన్తే, “రత్తిన్దివపుబ్బణ్హాదీసు పన అసుకకాలే నామ మరిస్సామీ”తి న జానామి, తస్మా ఏవం వదేమీతి. అథస్సా సత్థా “మయా పుచ్ఛితపఞ్హోయేవ తయా విస్సజ్జితో”తి చతుత్థం సాధుకారం దత్వా పరిసం ఆమన్తేత్వా “ఏత్తకం నామ తుమ్హే ఇమాయ కథితం న జానాథ, కేవలం ఉజ్ఝాయథేవ. యేసఞ్హి పఞ్ఞాచక్ఖు నత్థి, తే అన్ధా ఏవ . యేసం పఞ్ఞాచక్ఖు అత్థి, తే ఏవ చక్ఖుమన్తో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౪.“అన్ధభూతో అయం లోకో, తనుకేత్థ విపస్సతి;
సకుణో జాలముత్తోవ, అప్పో సగ్గాయ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **అన్ధభూతో అయం లోకో**తి అయం లోకియమహాజనో పఞ్ఞాచక్ఖునో అభావేన అన్ధభూతో. **తనుకేత్థా**తి తనుకో ఏత్థ, న బహు జనో అనిచ్చాదివసేన **విపస్సతి. జాలముత్తోవా**తి యథా ఛేకేన సాకుణికేన జాలేన ఓత్థరిత్వా గయ్హమానేసు వట్టకేసు కోచిదేవ జాలతో ముచ్చతి. సేసా అన్తోజాలమేవ పవిసన్తి. తథా మరణజాలేన ఓత్థటేసు సత్తేసు బహూ అపాయగామినో హోన్తి, **అప్పో** కోచిదేవ సత్తో **సగ్గాయ గచ్ఛతి,** సుగతిం వా నిబ్బానం వా పాపుణాతీతి అత్థో.

దేసనావసానే కుమారికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సాపి తసరపచ్ఛిం గహేత్వా పితు సన్తికం అగమాసి, సోపి నిసిన్నకోవ నిద్దాయి. తస్సా అసల్లక్ఖేత్వావ తసరపచ్ఛిం ఉపనామేన్తియా తసరపచ్ఛి వేమకోటియం పటిహఞ్ఞిత్వా సద్దం కురుమానా పతి. సో పబుజ్ఝిత్వా గహితనిమిత్తేనేవ వేమకోటిం ఆకడ్ఢి. వేమకోటి గన్త్వా తం కుమారికం ఉరే పహరి, సా తత్థేవ కాలం కత్వా తుసితభవనే నిబ్బత్తి. అథస్సా పితా తం ఓలోకేన్తో సకలసరీరేన లోహితమక్ఖితేన పతిత్వా మతం అద్దస. అథస్స మహాసోకో ఉప్పజ్జి. సో “న మమ సోకం అఞ్ఞో నిబ్బాపేతుం సక్ఖిస్సతీ”తి రోదన్తో సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా, “భన్తే, సోకం మే నిబ్బాపేథా”తి ఆహ. సత్థా తం సమస్సాసేత్వా “మా సోచి, ఉపాసక. అనమతగ్గస్మిఞ్హి సంసారే తవ ఏవమేవ ధీతు మరణకాలే పగ్ఘరితఅస్సు చతున్నం మహాసముద్దానం ఉదకతో అతిరేకతర”న్తి వత్వా అనమతగ్గకథం కథేసి . సో తనుభూతసోకో సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా లద్ధూపసమ్పదో న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణీతి.

పేసకారధీతావత్థు సత్తమం.

౮. తింసభిక్ఖువత్థు

హంసాదిచ్చపథేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తింస భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే తింసమత్తా దిసావాసికా భిక్ఖూ సత్థారం ఉపసఙ్కమింసు. ఆనన్దత్థేరో సత్థు వత్తకరణవేలాయ ఆగన్త్వా తే భిక్ఖూ దిస్వా "సత్థారా ఇమేహి సద్ధిం పటిసన్థారే కతే వత్తం కరిస్సామీ"తి ద్వారకోట్ఠకే అట్ఠాసి. సత్థాపి తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా తేసం సారణీయధమ్మం కథేసి. తం సుత్వా తే సబ్బేపి అరహత్తం పత్వా ఉప్పతిత్వా ఆకాసేన అగమింసు. ఆనన్దత్థేరో తేసు చిరాయన్తేసు సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, ఇదానేవ తింసమత్తా భిక్ఖూ ఆగతా, తే కుహి"న్తి పుచ్ఛి. "గతా, ఆనన్దా"తి. "కతరేన మగ్గేన, భన్తే"తి? "ఆకాసేనానన్దా"తి. "కిం పన తే, భన్తే, ఖీణాసవా"తి? "ఆమానన్ద, మమ సన్తికే ధమ్మం సుత్వా అరహత్తం పత్తా"తి. తస్మిం పన ఖణే ఆకాసేన హంసా ఆగమింసు. సత్థా "యస్స ఖో పనానన్ద, చత్తారో ఇద్ధిపాదా సుభావితా, సో హంసా వియ ఆకాసేన గచ్ఛతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౫."హంసాదిచ్చపథే యన్తి, ఆకాసే యన్తి ఇద్ధియా;

నీయన్తి ధీరా లోకమ్హా, జేత్వా మారం సవాహిని"న్తి.

తస్సత్థో – ఇమే **హంసా ఆదిచ్చపథే ఆకాసే** గచ్ఛన్తి. యేసం ఇద్ధిపాదా సుభావితా, తేపి ఆకాసే **యన్తి ఇద్ధియా. ధీరా** పణ్డితా **సవాహినిం మారం జేత్వా** ఇమమ్హా వట్టలోకా **నీయన్తి**, నిబ్బానం పాపుణన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

తింసభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. చిఞ్చమాణవికావత్థు

ఏకం ధమ్మన్తి ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చిఞ్చమాణవికం ఆరబ్భ కథేసి.

పఠమబోధియఞ్హి దసబలస్స పుథుభూతేసు సావకేసు అప్పమాణేసు దేవమనుస్సేసు అరియభూమిం ఓక్కన్తేసు పత్థటే గుణసముదయే మహాలాభసక్కారో ఉదపాది. తిత్థియా సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకసదిసా అహేసుం హతలాభసక్కారా. తే అన్తరవీథియం ఠత్వా "కిం సమణో గోతమోవ బుద్ధో, మయమ్పి బుద్ధా, కిం తస్సేవ దిన్నం మహప్ఫలం, అమ్హాకమ్పి దిన్నం మహప్ఫలమేవ, అమ్హాకమ్పి దేథ సక్కరోథా"తి ఏవం మనుస్సే విఞ్ఞాపేన్తాపి లాభసక్కారం అలభిత్వా రహో సన్నిపతిత్వా "కేన ను ఖో ఉపాయేన సమణస్స గోతమస్స మనుస్సానం అన్తరే అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేయ్యామా"తి చిన్తయింసు.

తదా సావత్థియం చిఞ్చమాణవికా నామేకా పరిబ్బాజికా ఉత్తమరూపధరా సోభగ్గప్పత్తా దేవచ్ఛరా వియ. అస్సా సరీరతో రస్మియో నిచ్ఛరన్తి. అథేకో ఖరమన్తీ ఏవమాహ – "చిఞ్చమాణవికం పటిచ్చ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేస్సామా"తి. తే "అత్థేకో ఉపాయో"తి సమ్పటిచ్ఛింసు. అథ సా తిత్థియారామం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి, తిత్థియా తాయ సద్ధిం న కథేసుం. సా "కో ను ఖో మే దోసో"తి యావతతియం "వన్దామి, అయ్యా"తి వత్వా, "అయ్యా, కో ను ఖో మే దోసో, కిం మయా సద్ధిం న కథేథా"తి ఆహ. "భగిని, సమణం గోతమం అమ్హే విహేఠయన్తం

హతలాభసక్కారే కత్వా విచరన్తం న జానాసీ”తి? “న జానామి, అయ్యా, కిం పనేత్థ మయా కత్తబ్బ”న్తి. “సచే త్వం, భగిని, అమ్హాకం సుఖమిచ్ఛసి, అత్తానం పటిచ్చ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేహీ”తి.

సా “సాధు, అయ్యా, మయ్హంవేసో భారో, మా చిన్తయిత్థా”తి వత్వా పక్కమిత్వా ఇత్థిమాయాసు కుసలతాయ తతో పట్ఠాయ సావత్థివాసీనం ధమ్మకథం సుత్వా జేతవనా నిక్ఖమనసమయే ఇన్దగోపకవణ్ణం పటం పారుపిత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా జేతవనాభిముఖీ గచ్ఛతి. “ఇమాయ వేలాయ కుహిం గచ్ఛసీ”తి వుత్తే, “కిం తుమ్హాకం మమ గమనట్ఠానేనా”తి వత్వా జేతవనసమీపే తిత్థియారామే వసిత్వా పాతోవ “అగ్గవన్దనం వన్దిస్సామా”తి నగరా నిక్ఖమన్తే ఉపాసకజనే జేతవనస్స అన్తోవుట్ఠా వియ హుత్వా నగరం పవిసతి. “కుహిం వుట్ఠాసీ”తి వుత్తే, “కిం తుమ్హాకం మమ వుట్ఠట్ఠానేనా”తి వత్వా మాసద్ధమాసచ్చయేన పుచ్ఛియమానా జేతవనే సమణేన గోతమేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియా వుట్ఠామ్హీతి. పుథుజ్జనానం “సచ్చం ను ఖో ఏతం, నో”తి కఙ్ఖం ఉప్పాదేత్వా తేమాసచతుమాసచ్చయేన పిలోతికాహి ఉదరం వేఠేత్వా గబ్భినివణ్ణం దస్సేత్వా ఉపరి రత్తపటం పారుపిత్వా “సమణం గోతమం పటిచ్చ గబ్భో ఉప్పన్నో”తి అన్ధబాలే సద్దహాపేత్వా అట్ఠనవమాసచ్చయేన ఉదరే దారుమణ్డలికం బన్ధిత్వా ఉపరి పటం పారుపిత్వా హత్థపాదపిట్ఠియో గోహనుకేన కోట్టాపేత్వా ఉస్సదే దస్సేత్వా కిలన్తిన్ద్రియా హుత్వా సాయన్హసమయే తథాగతే అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తే ధమ్మసభం గన్త్వా తథాగతస్స పురతో ఠత్వా, “మహాసమణ, మహాజనస్స తావ ధమ్మం దేసేసి, మధురో తే సద్దో, సమ్ఫుసితం దన్తావరణం. అహం పన తం పటిచ్చ గబ్భం లభిత్వా పరిపుణ్ణగబ్భా జాతా, నేవ మే సూతిఘరం జానాసి, సప్పితేలాదీని సయం అకరోన్తో ఉపట్ఠాకానమ్పి అఞ్ఞతరం కోసలరాజానం వా అనాథపిణ్డికం వా విసాఖం ఉపాసికం వా ‘ఇమిస్సా చిఞ్చమాణవికాయ కత్తబ్బయుత్తకం కరోహీ’తి న వదేసి, అభిరమితుంయేవ జానాసి, గబ్భపరిహారం న జానాసీ”తి గూథపిణ్డం గహేత్వా చన్దమణ్డలం దూసేతుం వాయమన్తీ వియ పరిసమజ్ఝే తథాగతం అక్కోసి. తథాగతో ధమ్మకథం ఠపేత్వా సీహో వియ అభినదన్తో, “భగిని, తయా కథితస్స తథభావం వా వితథభావం వా అహమేవ చ త్వఞ్చ జానామా”తి ఆహ. “ఆమ, మహాసమణ, తయా చ మయా చ ఞాతభావేనేతం జాత”న్తి.

తస్మిం ఖణే సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో “చిఞ్చమాణవికా తథాగతం అభూతేన అక్కోసతీ”తి ఞత్వా “ఇదం వత్థుం సోధేస్సామీ”తి చతూహి దేవపుత్తేహి సద్ధిం ఆగమి. దేవపుత్తా మూసికపోతకా హుత్వా దారుమణ్డలికస్స బన్ధనరజ్జుకే ఏకప్పహారేనేవ ఛిన్దింసు, పారుతపటం వాతో ఉక్ఖిపి, దారుమణ్డలికం పతమానం తస్సా పాదపిట్ఠియం పతి , ఉభో అగ్గపాదా ఛిజ్జింసు. మనుస్సా “ధీ కాళకణ్ణి, సమ్మాసమ్బుద్ధం అక్కోసీ”తి సీసే ఖేళం పాతేత్వా లేడ్డుదణ్డాదిహత్థా జేతవనా నీహరింసు. అథస్సా తథాగతస్స చక్ఖుపథం అతిక్కన్తకాలే మహాపథవీ భిజ్జిత్వా వివరమదాసి, అవీచితో అగ్గిజాలా ఉట్ఠహి. సా కులదత్తియం కమ్బలం పారుపమానా వియ గన్త్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. అఞ్ఞతిత్థియానం లాభసక్కారో పరిహాయి, దసబలస్స భియ్యోసోమత్తాయ వడ్ఢి. పునదివసే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, “ఆవుసో, చిఞ్చమాణవికా ఏవం ఉళారగుణం అగ్గదక్ఖిణేయ్యం సమ్మాసమ్బుద్ధం అభూతేన అక్కోసిత్వా మహావినాసం పత్తా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఏసా మం అభూతేన అక్కోసిత్వా వినాసం పత్తాయేవా”తి వత్వా –

“నాదట్ఠా పరతో దోసం, అణుం థూలాని సబ్బసో;
ఇస్సరో పణయే దణ్డం, సామం అప్పటివేక్ఖియా”తి. –

ఇమం ద్వాదసనిపాతే **మహాపదుమజాతకం** (జా. ౧.౧౨.౧౦౬) విత్థారేత్వా కథేసి –

తదా కిరేసా మహాపదుమకుమారస్స బోధిసత్తస్స మాతు సపత్తీ రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ హుత్వా మహాసత్తం అసద్ధమ్మేన నిమన్తేత్వా తస్స మనం అలభిత్వా అత్తనావ అత్తని విప్పకారం కత్వా గిలానాలయం దస్సేత్వా “తవ పుత్తో మం అనిచ్ఛన్తిం ఇమం విప్పకారం పాపేసీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా కుద్ధో మహాసత్తం చోరపపాతే ఖిపి. అథ నం పబ్బతకుచ్ఛియం అధివత్థా దేవతా పటిగ్గహేత్వా నాగరాజస్స ఫణగబ్భే పతిట్ఠపేసి. నాగరాజా తం నాగభవనం నేత్వా ఉపడ్ఢరజ్జేన సమ్మానేసి. సో తత్థ సంవచ్ఛరం వసిత్వా పబ్బజితుకామో హిమవన్తప్పదేసం పత్వా పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేసి. అథ నం ఏకో వనచరకో దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తస్స సన్తికం గన్త్వా కతపటిసన్థారో సబ్బం తం పవత్తిం ఞత్వా మహాసత్తం రజ్జేన నిమన్తేత్వా తేన “మయ్హం రజ్జేన కిచ్చం నత్థి, త్వం పన దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా అగతిగమనం పహాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేహీ”తి ఓవదితో ఉట్ఠాయాసనా రోదిత్వా నగరం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అమచ్చే పుచ్ఛి – “అహం కం నిస్సాయ ఏవం ఆచారసమ్పన్నేన పుత్తేన వియోగం పత్తో”తి? “అగ్గమహేసిం నిస్సాయ, దేవా”తి. రాజా తం ఉద్ధంపాదం గహేత్వా చోరపపాతే ఖిపాపేత్వా నగరం పవిసిత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా మహాపదుమకుమారో సత్థా అహోసి, మాతు సపత్తీ చిఞ్చమాణవికాతి.

సత్థా ఇమమత్థం పకాసేత్వా, “భిక్ఖవే, ఏకం ధమ్మఞ్హి సచ్చవచనం పహాయ ముసావాదే పతిట్ఠితానం విస్సట్ఠపరలోకానం అకత్తబ్బపాపకమ్మం నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౬. “ఏకం ధమ్మం అతీతస్స, ముసావాదిస్స జన్తునో;

వితిణ్ణపరలోకస్స, నత్థి పాపం అకారియ”న్తి.

తత్థ **ఏకం ధమ్మ**న్తి సచ్చం. **ముసావాదిస్సా**తి యస్స దససు వచనేసు ఏకమ్పి సచ్చం నత్థి, ఏవరూపస్స ముసావాదినో . **వితిణ్ణపరలోకస్సా**తి విస్సట్ఠపరలోకస్స. ఏవరూపో హి మనుస్ససమ్పత్తిం దేవసమ్పత్తిం అవసానే నిబ్బానసమ్పత్తిన్తి ఇమా తిస్సోపి సమ్పత్తియో న పస్సతి. **నత్థి పాప**న్తి తస్స ఏవరూపస్స ఇదం నామ పాపం అకత్తబ్బన్తి నత్థి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

చిఞ్చమాణవికావత్థు నవమం.

౧౦. అసదిసదానవత్థు

న వే కదరియాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అసదిసదానం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా చారికం చరిత్వా పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో జేతవనం పావిసి. రాజా విహారం గన్త్వా సత్థారం నిమన్తేత్వా పునదివసే ఆగన్తుకదానం సజ్జేత్వా “దానం మే పస్సన్తూ”తి నాగరే పక్కోసి. నాగరా ఆగన్త్వా రఞ్ఞో దానం దిస్వా పునదివసే సత్థారం నిమన్తేత్వా దానం సజ్జేత్వా “అమ్హాకమ్పి దానం, దేవో, పస్సతూ”తి రఞ్ఞో పహిణింసు. రాజా తేసం దానం దిస్వా “ఇమేహి మమ దానతో ఉత్తరితరం కతం, పున దానం కరిస్సామీ”తి పునదివసేపి దానం సజ్జేసి. నాగరాపి తం

దిస్వా పునదివసే సజ్జయింసు. ఏవం నేవ రాజా నాగరే పరాజేతుం సక్కోతి, న నాగరా రాజానం. అథ ఛట్ఠే వారే నాగరా సతగుణం సహస్సగుణం వడ్ఢేత్వా యథా న సక్కా హోతి “ఇదం నామ ఇమేసం దానే నత్థీ”తి వత్తుం, ఏవం దానం సజ్జయింసు. రాజా తం దిస్వా “సచాహం ఇమేసం దానతో ఉత్తరితరం కాతుం న సక్ఖిస్సామి, కిం మే జీవితేనా”తి ఉపాయం చిన్తేన్తో నిపజ్జి. అథ నం మల్లికా దేవీ ఉపసఙ్కమిత్వా, “కస్మా, మహారాజ, ఏవం నిపన్నోసి, కేన తే ఇన్ద్రియాని కిలన్తాని వియా”తి పుచ్ఛి. రాజా ఆహ – “న దాని త్వం, దేవి, జానాసీ”తి. “న జానామి, దేవా”తి. సో తస్సా తమత్థం ఆరోచేసి.

అథ నం మల్లికా ఆహ – “దేవ, మా చిన్తయి, కహం తయా పథవిస్సరో రాజా నాగరేహి పరాజియమానో దిట్ఠపుబ్బో వా సుతపుబ్బో వా, అహం తే దానం సంవిదహిస్సామీ”తి. ఇతిస్స అసదిసదానం సంవిదహితుకామతాయ ఏవం వత్వా, మహారాజ, సాలకల్యాణిపదరేహి పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అన్తో ఆవట్టే నిసీదనమణ్డపం కారేహి, సేసా బహిఆవట్టే నిసీదిస్సన్తి. పఞ్చ సేతచ్ఛత్తసతాని కారేహి, తాని గహేత్వా పఞ్చసతా హత్థీ పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం మత్థకే ధారయమానా ఠస్సన్తి. అట్ఠ వా దస వా రత్తసువణ్ణనావాయో కారేహి, తా మణ్డపమజ్ఝే భవిస్సన్తి. ద్విన్నం ద్విన్నం భిక్ఖూనం అన్తరే ఏకేకా ఖత్తియధీతా నిసీదిత్వా గన్ధే పిసిస్సతి, ఏకేకా ఖత్తియధీతా బీజనం ఆదాయ ద్వే ద్వే భిక్ఖూ బీజమానా ఠస్సతి, సేసా ఖత్తియధీతరో పిసే పిసే గన్ధే హరిత్వా సువణ్ణనావాసు పక్ఖిపిస్సన్తి, తాసు ఏకచ్చా ఖత్తియధీతరో నీలుప్పలకలాపే గహేత్వా సువణ్ణనావాసు పక్ఖిత్తగన్ధే ఆలోళేత్వా వాసం గాహాపేస్సన్తి. నాగరానఞ్హేవ ఖత్తియధీతరో అత్థి, న సేతచ్ఛత్తాని, న హత్థినో చ. ఇమేహి కారణేహి నాగరా పరాజిస్సన్తి, ఏవం కరోహి, మహారాజాతి. రాజా “సాధు, దేవి, కల్యాణం తే కథిత”న్తి తాయ కథితనియామేన సబ్బం కారేసి. ఏకస్స పన భిక్ఖునో ఏకో హత్థి నప్పహోసి. అథ రాజా మల్లికం ఆహ – “భద్దే, ఏకస్స భిక్ఖునో ఏకో హత్థి నప్పహోతి, కిం కరిస్సామా”తి. “కిం, దేవ, పఞ్చ హత్థిసతాని నత్థీ”తి? “అత్థి, దేవి, అవసేసా దుట్ఠహత్థినో, తే భిక్ఖూ దిస్వావ వేరమ్భవాతా వియ చణ్డా హోన్తీ”తి. “దేవ, అహం ఏకస్స దుట్ఠహత్థిపోతకస్స ఛత్తం గహేత్వా తిట్ఠనట్ఠానం జానామీ”తి. “కత్థ నం ఠపేస్సామా”తి? “అయ్యస్స అఙ్గులిమాలస్స సన్తికే”తి. రాజా తథా కారేసి. హత్థిపోతకో వాలధిం అన్తరసత్థిమ్హి పక్ఖిపిత్వా ఉభో కణ్ణే పాతేత్వా అక్ఖీని నిమిలేత్వా అట్ఠాసి. మహాజనో “ఏవరూపస్స నామ చణ్డహత్థినో అయమాకారో”తి హత్థిమేవ ఓలోకేసి.

రాజా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా, “భన్తే, యం ఇమస్మిం దానగ్గే కప్పియభణ్డం వా అకప్పియభణ్డం వా, సబ్బం తం తుమ్హాకమేవ దమ్మీ”తి ఆహ . తస్మిం పన దానే ఏకదివసేనేవ పరిచ్చత్తం చుద్దసకోటిధనం హోతి. సత్థు పన సేతచ్ఛత్తం నిసీదనపల్లఙ్కో ఆధారకో పాదపీఠికాతి చత్తారి అనగ్ఘానేవ. పున ఏవరూపం కత్వా బుద్ధానం దానం నామ దాతుం సమత్థో నాహోసి, తేనేవ తం “అసదిసదాన”న్తి పఞ్ఞాయి. తం కిర సబ్బబుద్ధానం ఏకవారం హోతియేవ, సబ్బేసం పన ఇత్థీయేవ సంవిదహతి. రఞ్ఞో పన కాళో చ జుణ్హో చాతి ద్వే అమచ్చా అహేసుం. తేసు కాళో చిన్తేసి – “అహో రాజకులస్స పరిహాని, ఏకదివసేనేవ చుద్దసకోటిధనం ఖయం గచ్ఛతి, ఇమే ఇమం దానం భుఞ్జిత్వా గన్త్వా నిపన్నా నిద్దాయిస్సన్తి, అహో నట్ఠం రాజకుల”న్తి. జుణ్హో చిన్తేసి – “అహో రఞ్ఞో దానం సుదిన్నం. న హి సక్కా రాజభావే అట్ఠితేన ఏవరూపం దానం దాతుం, సబ్బసత్తానం పత్తిం అదేన్తో నామ నత్థి, అహం పనిదం దానం అనుమోదామీ”తి.

సత్థు భత్తకిచ్చావసానే రాజా అనుమోదనత్థాయ పత్తం గణ్హి. సత్థా చిన్తేసి – “రఞ్ఞా మహోఘం పవత్తేన్తేన వియ మహాదానం దిన్నం, అసక్ఖి ను ఖో మహాజనో చిత్తం పసాదేతుం, ఉదాహు నో”తి. సో తేసం అమచ్చానం చిత్తాచారం ఞత్వా “సచే రఞ్ఞో దానానుచ్ఛవికం అనుమోదనం కరిస్సామి, కాళస్స ముద్ధా సత్తధా ఫలిస్సతి, జుణ్హో సోతాపత్తిఫలే

పతిట్ఠహిస్సతీ"తి ఞత్వా కాళే అనుకమ్పం పటిచ్చ ఏవరూపం దానం దత్వా రితస్స రఞ్ఞో చతుప్పదికం గాథమేవ వత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం గతో. భిక్ఖూ అఙ్గులిమాలం పుచ్ఛింసు – "న కిం ను ఖో, ఆవుసో, దుట్ఠహత్థిం ఛత్తం ధారేత్వా ఠితం దిస్వా భాయీ"తి? "న భాయిం, ఆవుసో"తి. తే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహంసు – "అఙ్గులిమాలో, భన్తే, అఞ్ఞం బ్యాకరోసీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే , అఙ్గులిమాలో భాయతి. ఖీణాసవఉసభానఞ్హి అన్తరే జేట్ఠకఉసభా మమ పుత్తసదిసా భిక్ఖూ న భాయన్తీ"తి వత్వా బ్రాహ్మణవగ్గే ఇమం గాథమాహ –

"ఉసభం పవరం వీరం, మహేసిం విజితావినం;

అనేజం న్హాతకం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౪౨౨; సు॰ ని॰ ౬౫౧);

రాజాపి దోమనస్సప్పత్తో "ఏవరూపాయ నామ పరిసాయ దానం దత్వా ఠితస్స మయ్హం అనుచ్ఛవికం అనుమోదనం అకత్వా గాథమేవ వత్వా సత్థా ఉట్ఠాయాసనా గతో. మయా సత్థు అనుచ్ఛవికం దానం అకత్వా అననుచ్ఛవికం కతం భవిస్సతి , కప్పియభణ్డం అదత్వా అకప్పియభణ్డం వా దిన్నం భవిస్సతి, సత్థారా మే కుపితేన భవితబ్బం. ఏవఞ్హి అసదిసదానం నామ, దానానురూపం అనుమోదనం కాతుం వట్టతీ"తి విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏతదవోచ – "కిం ను ఖో మే, భన్తే, దాతబ్బయుత్తకం దానం న దిన్నం, ఉదాహు దానానురూపం కప్పియభణ్డం అదత్వా అకప్పియభణ్డమేవ దిన్న"న్తి. "కిమేతం , మహారాజా"తి? "న మే తుమ్హేహి దానానుచ్ఛవికా అనుమోదనా కతా"తి? "మహారాజ, అనుచ్ఛవికమేవ తే దానం దిన్నం. ఏతఞ్హి అసదిసదానం నామ, ఏకస్స బుద్ధస్స ఏకవారమేవ సక్కా దాతుం, పున ఏవరూపం నామ దానం దుద్దద"న్తి. "అథ కస్మా, భన్తే, మే దానానురూపం అనుమోదనం న కరిత్థా"తి? "పరిసాయ అసుద్ధత్తా, మహారాజా"తి. "కో ను ఖో, భన్తే, పరిసాయ దోసో"తి? అథస్స సత్థా ద్విన్నమ్పి అమచ్చానం చిత్తాచారం ఆరోచేత్వా కాళే అనుకమ్పం పటిచ్చ అనుమోదనాయ అకతభావం ఆచిక్ఖి. రాజా "సచ్చం కిర తే, కాళ, ఏవం చిన్తిత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "తవ సన్తకం అగ్గహేత్వా మమ పుత్తదారేహి సద్ధిం మయి అత్తనో సన్తకం దేన్తే తుయ్హం కా పీళా. గచ్ఛ, భో, యం తే మయా దిన్నం, తం దిన్నమేవ హోతు, రట్ఠతో పన మే నిక్ఖమా"తి తం రట్ఠా నీహరిత్వా జుణ్హం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర తే ఏవం చిన్తిత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే, "సాధు, మాతుల, పసన్నోస్మి, త్వం మమ పరిజనం గహేత్వా మయా దిన్ననియామేనేవ సత్త దివసాని దానం దేహీ"తి సత్తాహం రజ్జం నియ్యాదేత్వా సత్థారం ఆహ – "పస్సథ, భన్తే, బాలస్స కరణం, మయా ఏవం దిన్నదానే పహారమదాసీ"తి. సత్థా "ఆమ, మహారాజ, బాలా నామ పరస్స దానం అనభినన్దిత్వా దుగ్గతిపరాయణా హోన్తి, ధీరా పన పరేసమ్పి దానం అనుమోదిత్వా సగ్గపరాయణా ఏవ హోన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౭. "న వే కదరియా దేవలోకం వజన్తి, బాలా హవే నప్పసంసన్తి దానం;

ధీరో చ దానం అనుమోదమానో, తేనేవ సో హోతి సుఖీ పరత్థా"తి.

తత్థ **కదరియా**తి థద్ధమచ్ఛరినో. **బాలా**తి ఇధలోకపరలోకం అజాననకా. **ధీరో**తి పణ్డితో. **సుఖీ పరత్థా**తి **తేనేవ సో** దానానుమోదనపుఞ్ఞేన పరలోకే దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానో సుఖీ **హోతీ**తి.

దేసనావసానే జుణ్హో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసి, జుణ్హోపి సోతాపన్నో హుత్వా సత్తాహం రఞ్ఞా దిన్ననియామేనేవ దానం అదాసీతి.

అసదిసదానవత్థు దసమం.

౧౧. అనాథపిణ్డకపుత్తకాలవత్థు

పథబ్యా ఏకరజ్జేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కాలం నామ అనాథపిణ్డికస్స పుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర తథావిధస్స సద్ధాసమ్పన్నస్స సేట్ఠినో పుత్తో హుత్వా నేవ సత్థు సన్తికం గన్తుం, న గేహం ఆగతకాలే దట్ఠుం, న ధమ్మం సోతుం, న సఙ్ఘస్స వేయ్యావచ్చం కాతుం ఇచ్ఛతి. పితరా "మా ఏవం, తాత, కరీ"తి వుత్తోపి తస్స వచనం న సుణాతి. అథస్స పితా చిన్తేసి – "అయం ఏవరూపం దిట్ఠిం గహేత్వా విచరన్తో అవీచిపరాయణో భవిస్సతి, న ఖో పనేతం పతిరూపం, యం మయి పస్సన్తే మమ పుత్తో నిరయం గచ్ఛేయ్య. ఇమస్మిం ఖో పన లోకే ధనదానేన అభిజ్జనకసత్తో నామ నత్థి, ధనేన నం భిన్దిస్సామీ"తి. అథ నం ఆహ – "తాత, ఉపోసథికో హుత్వా విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుత్వా ఏహి, కహాపణసతం తే దస్సామీ"తి. దస్సథ, తాతాతి. దస్సామి, పుత్తాతి. సో యావతతియం పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఉపోసథికో హుత్వా విహారం అగమాసి. ధమ్మస్సవనేన పనస్స కిచ్చం నత్థి, యథాఫాసుకట్ఠానే సయిత్వా పాతోవ గేహం అగమాసి. అథస్స పితా "పుత్తో మే ఉపోసథికో అహోసి, సీఘమస్స యాగుఆదీని ఆహరథా"తి వత్వా దాపేసి. సో "కహాపణే అగ్గహేత్వా న భుఞ్జిస్సామీ"తి ఆహటాహటం పటిక్ఖిపి. అథస్స పితా పీళం అసహన్తో కహాపణభణ్డం దాపేసి. సో తం హత్థేన గహేత్వావ ఆహారం పరిభుఞ్జి.

అథ నం పునదివసే సేట్ఠి, "తాత, కహాపణసహస్సం తే దస్సామి, సత్థు పురతో ఠత్వా ఏకం ధమ్మపదం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి పేసేసి. సోపి విహారం గన్త్వా సత్థు పురతో ఠత్వావ ఏకమేవ పదం ఉగ్గణ్హిత్వా పలాయితుకామో అహోసి. అథస్స సత్థా అసల్లక్ఖణాకారం అకాసి. సో తం పదం అసల్లక్ఖేత్వా ఉపరిపదం ఉగ్గణ్హిస్సామీతి ఠత్వా అస్సోసియేవ . ఉగ్గణ్హిస్సామీతి సుణన్తోవ కిర సక్కచ్చం సుణాతి నామ. ఏవఞ్చ కిర సుణన్తానం ధమ్మో సోతాపత్తిమగ్గాదయో దేతి. సోపి ఉగ్గణ్హిస్సామీతి సుణాతి, సత్థాపిస్స అసల్లక్ఖణాకారం కరోతి. సో "ఉపరిపదం ఉగ్గణ్హిస్సామీ"తి ఠత్వా సుణన్తోవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

సో పునదివసే బుద్ధప్పముఖేన భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధింయేవ సావత్థిం పావిసి. మహాసేట్ఠి తం దిస్వా "అజ్జ మమ పుత్తస్స ఆకారో రుచ్చతీ"తి చిన్తేసి. తస్సపి ఏతదహోసి – "అహో వత మే పితా అజ్జ సత్థు సన్తికే కహాపణే న దదేయ్య, కహాపణకారణా మయ్హం ఉపోసథికభావం పటిచ్ఛాదేయ్యా"తి. సత్థా పనస్స హియ్యోవ కహాపణస్స కారణా ఉపోసథికభావం అఞ్ఞాసి. మహాసేట్ఠి, బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స యాగుం దాపేత్వా పుత్తస్సపి దాపేసి. సో నిసీదిత్వా తుణ్హీభూతోవ యాగుం పివి, ఖాదనీయం ఖాది, భత్తం భుఞ్జి. మహాసేట్ఠి సత్థు భత్తకిచ్చావసానే పుత్తస్స పురతో సహస్సభణ్డికం ఠపాపేత్వా, "తాత, మయా తే 'సహస్సం దస్సామీ'తి వత్వా ఉపోసథం సమాదాపేత్వా విహారం పహితో. ఇదం తే సహస్స"న్తి ఆహ. సో సత్థు పురతో కహాపణే దియ్యమానే దిస్వా లజ్జన్తో "అలం మే కహాపణేహీ"తి వత్వా, "గణ్హ, తాతా"తి వుచ్చమానోపి న గణ్హి. అథస్స పితా సత్థారం వన్దిత్వా, "భన్తే, అజ్జ మే పుత్తస్స ఆకారో రుచ్చతీ"తి వత్వా "కిం, మహాసేట్ఠీ"తి వుత్తే "మయా ఏస పురిమదివసే 'కహాపణసతం తే దస్సామీ'తి వత్వా విహారం పేసితో. పునదివసే కహాపణే అగ్గహేత్వా భుఞ్జితుం న ఇచ్ఛి, అజ్జ పన దియ్యమానేపి కహాపణే న ఇచ్ఛతీ"తి ఆహ. సత్థా "ఆమ, మహాసేట్ఠి, అజ్జ తవ పుత్తస్స చక్కవత్తిసమ్పత్తితోపి దేవలోకబ్రహ్మలోకసమ్పత్తీహిపి సోతాపత్తిఫలమేవ వర"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౭౮.“పథబ్యా ఏకరజ్జేన, సగ్గస్స గమనేన వా;

సబ్బలోకాధిపచ్చేన, సోతాపత్తిఫలం వర”న్తి.

తత్థ **పథబ్యా ఏకరజ్జేనా**తి చక్కవత్తిరజ్జేన. **సగ్గస్స గమనేన వా**తి ఛబ్బీసతివిధస్స సగ్గస్స అధిగమనేన. **సబ్బలోకాధిపచ్చేనా**తి న ఏకస్మిం ఏత్తకే లోకే నాగసుపణ్ణవేమానికపేతేహి సద్ధిం, సబ్బస్మిం లోకే ఆధిపచ్చేన. **సోతాపత్తిఫలం వర**న్తి యస్మా ఏత్తకే ఠానే రజ్జం కారేత్వాపి నిరయాదీహి అముత్తోవ హోతి, సోతాపన్నో పన పిహితాపాయద్వారో హుత్వా సబ్బదుబ్బలోపి అట్ఠమే భవే న నిబ్బత్తతి, తస్మా సోతాపత్తిఫలమేవ వరం ఉత్తమన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అనాథపిణ్డికపుత్తకాలవత్థు ఏకాదసమం.

లోకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తేరసమో వగ్గో.

౧౪. బుద్ధవగ్గో

౧. మారధీతరవత్థు

యస్స జితన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా బోధిమణ్డే విహరన్తో మారధీతరో ఆరబ్భ కథేసి. దేసనం పన సావత్థియం సముట్ఠాపేత్వా పున కురురట్ఠే మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స కథేసి.

కురురట్ఠే కిర మాగణ్డియబ్రాహ్మణస్స ధీతా మాగణ్డియాయేవ నామ అహోసి ఉత్తమరూపధరా. తం పత్థయమానా అనేకబ్రాహ్మణమహాసాలా చేవ ఖత్తియమహాసాలా చ "ధీతరం నో దేతూ"తి మాగణ్డియస్స పహిణింసు. సోపి "న తుమ్హే మయ్హం ధీతు అనుచ్ఛవికా"తి సబ్బే పటిక్ఖిపతేవ. అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం మాగణ్డియబ్రాహ్మణం దిస్వా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఉపధారేన్తో బ్రాహ్మణస్స చ బ్రాహ్మణియా చ తిణ్ణం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయం అద్దస. బ్రాహ్మణోపి బహిగామే నిబద్ధం అగ్గిం పరిచరతి. సత్థా పాతోవ పత్తచీవరమాదాయ తం ఠానం అగమాసి. బ్రాహ్మణో సత్థు రూపసిరిం ఓలోకేన్తో "ఇమస్మిం లోకే ఇమినా సదిసో పురిసో నామ నత్థి, అయం మయ్హం ధీతు అనుచ్ఛవికో, ఇమస్స మే ధీతరం దస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఆహ – "సమణ, మమ ఏకా ధీతా అత్థి, అహం తస్సా అనుచ్ఛవికం పురిసం అపస్సన్తో తం న కస్సచి అదాసిం, త్వం పనస్సా అనుచ్ఛవికో, అహం తే ధీతరం పాదపరిచారికం కత్వా దాతుకామో, యావ నం ఆనేమి, తావ ఇధేవ తిట్ఠాహీ"తి. సత్థా తస్స కథం సుత్వా నేవ అభినన్ది, న పటిక్కోసి.

బ్రాహ్మణోపి గేహం గన్త్వా బ్రాహ్మణిం ఆహ – "భోతి, అజ్జ మే ధీతు అనుచ్ఛవికో పురిసో దిట్ఠో, తస్స నం దస్సామా"తి ధీతరం అలఙ్కారాపేత్వా ఆదాయ బ్రాహ్మణియా సద్ధిం తం ఠానం అగమాసి. మహాజనోపి కుతూహలజాతో నిక్ఖమి. సత్థా బ్రాహ్మణేన వుత్తట్ఠానే అట్ఠత్వా తత్థ పదచేతియం దస్సేత్వా అఞ్ఞస్మిం ఠానే అట్ఠాసి. బుద్ధానం కిర పదచేతియం "ఇదం అసుకో నామ పస్సతూ"తి అధిట్ఠహిత్వా అక్కన్తట్ఠానేయేవ పఞ్ఞాయతి, సేసట్ఠానే తం పస్సన్తో నామ నత్థి. బ్రాహ్మణో అత్తనా సద్ధిం గచ్ఛమానాయ బ్రాహ్మణియా "కహం సో"తి పుట్ఠో "ఇమస్మిం ఠానే తిట్ఠాహీతి తం అవచ"న్తి ఓలోకేన్తో పదవలఞ్జం దిస్వా "ఇదమస్స పద"న్తి దస్సేసి. సా లక్ఖణమన్తకుసలతాయ "న ఇదం, బ్రాహ్మణ, కామభోగినో పద"న్తి వత్వా బ్రాహ్మణేన, "భోతి, త్వం ఉదకపాతిమ్హి సుసుమారం పస్ససి, మయా సో సమణో దిట్ఠో 'ధీతరం తే దస్సామీ'తి వుత్తో, తేనాపి అధివాసిత"న్తి వుత్తే, "బ్రాహ్మణ, కిఞ్చాపి త్వం ఏవం వదేసి, ఇదం పన నిక్కిలేసస్సేవ పద"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

> "రత్తస్స హి ఉక్కుటికం పదం భవే,
> దుట్ఠస్స హోతి సహసానుపీళితం;
> మూళ్హస్స హోతి అవకడ్ఢితం పదం,
> వివట్టచ్ఛదస్స ఇదమీదిసం పద"న్తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౪౫; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౬౦-౨౬౧; ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.సామావతీవత్థు);

అథ నం బ్రాహ్మణో, "భోతి, మా విరవి, తుణ్హీభూతావ ఏహీ"తి గచ్ఛన్తో సత్థారం దిస్వా "అయం సో పురిసో"తి తస్సా దస్సేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "సమణ, ధీతరం తే దస్సామీ"తి ఆహ. సత్థా "న మే తవ ధీతాయ అత్థో"తి అవత్వా,

“బ్రాహ్మణ, ఏకం తే కారణం కథేస్సామి, సుణిస్ససీ”తి వత్వా “కథేహి, భో సమణ, సుణిస్సామీ”తి వుత్తే అభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేసి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపకథా – మహాసత్తో రజ్జసిరిం పహాయ కణ్టకం ఆరుయ్హ ఛన్నసహాయో అభినిక్ఖమన్తో నగరద్వారే ఠితేన మారేన “సిద్ధత్థ, నివత్త, ఇతో తే సత్తమే దివసే చక్కరతనం పాతుభవిస్సతీ”తి వుత్తే, “అహమేతం, మార, జానామి, న మే తేనత్థో”తి ఆహ. అథ కిమత్థాయ నిక్ఖమసీతి? సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణత్థాయాతి. “తేన హి సచే అజ్జతో పట్ఠాయ కామవితక్కాదీనం ఏకమ్పి వితక్కం వితక్కేస్ససి, జానిస్సామి తే కత్తబ్బ”న్తి ఆహ. సో తతో పట్ఠాయ ఓతారాపేక్ఖో సత్త వస్సాని మహాసత్తం అనుబన్ధి.

సత్థాపి ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం చరిత్వా పచ్చత్తపురిసకారం నిస్సాయ బోధిమూలే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝిత్వా విముత్తిసుఖం పటిసంవేదయమానో పఞ్చమసత్తాహే అజపాలనిగ్రోధమూలే నిసీది. తస్మిం సమయే మారో “అహం ఏత్తకం కాలం అనుబన్ధిత్వా ఓతారాపేక్ఖోపి ఇమస్స కిఞ్చి ఖలితం నాద్దసం, అతిక్కన్తో ఇదాని ఏస మమ విసయ”న్తి దోమనస్సప్పత్తో మహామగ్గే నిసీది. అథస్స తణ్హా అరతీ రగాతి ఇమా తిస్సో ధీతరో “పితా నో న పఞ్ఞాయతి, కహం ను ఖో ఏతరహీ”తి ఓలోకయమానా తం తథా నిసిన్నం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా “కస్మా , తాత, దుక్ఖీ దుమ్మనోసీ”తి పుచ్ఛింసు. సో తాసం తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం తా ఆహంసు – “తాత, మా చిన్తయి, మయం తం అత్తనో వసే కత్వా ఆనేస్సామా”తి. “న సక్కా అమ్మా, ఏస కేనచి వసే కాతున్తి. “తాత, మయం ఇత్థియో నామ ఇదానేవ నం రాగపాసాదీహి బన్ధిత్వా ఆనేస్సామ, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “పాదే తే, సమణ, పరిచారేమా”తి ఆహంసు. సత్థా నేవ తాసం వచనం మనసాకాసి, న అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేసి.

పున మారధీతరో “ఉచ్చావచా ఖో పురిసానం అధిప్పాయా, కేసఞ్చి కుమారికాసు పేమం హోతి, కేసఞ్చి పఠమవయే ఠితాసు, కేసఞ్చి మజ్ఝిమవయే ఠితాసు, కేసఞ్చి పచ్ఛిమవయే ఠితాసు, నానప్పకారేహి తం పలోభేస్సామా”తి ఏకేకా కుమారికవణ్ణాదివసేన సతం సతం అత్తభావే అభినిమ్మినిత్వా కుమారియో, అవిజాతా, సకిం విజాతా, దువిజాతా, మజ్ఝిమిత్థియో, మహల్లకిత్థియో చ హుత్వా ఛక్ఖత్తుం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “పాదే తే, సమణ, పరిచారేమా”తి ఆహంసు. తమ్పి భగవా న మనసాకాసి యథా తం అనుత్తరే ఉపధిసఙ్ఖయే విముత్తోతి. అథ సత్థా ఏత్తకేనపి తా అనుగచ్ఛన్తియో “అపేథ, కిం దిస్వా ఏవం వాయమథ, ఏవరూపం నామ వీతరాగానం పురతో కాతుం న వట్టతి. తథాగతస్స పన రాగాదయో పహీనా. కేన తం కారణేన అత్తనో వసం నేస్సథా”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౭౯.“యస్స జితం నావజీయతి,
జితం యస్స నోయాతి కోచి లోకే;
తం బుద్ధమనన్తగోచరం,
అపదం కేన పదేన నేస్సథ.

౧౮౦.“యస్స జాలినీ విసత్తికా,
తణ్హా నత్థి కుహిఞ్చి నేతవే;
తం బుద్ధమనన్తగోచరం,

అపదం కేన పదేన నేస్సథా”తి.

తత్థ **యస్స జితం నావజీయతీ**తి యస్స సమ్మాసమ్బుద్ధస్స తేన తేన మగ్గేన జితం రాగాదికిలేసజాతం పున అసముదాచరణతో నావజీయతి, దుజ్జితం నామ న హోతి. **నోయాతీ**తి న ఉయ్యాతి, యస్స జితం కిలేసజాతం రాగాదీసు కోచి ఏకో కిలేసోపి లోకే పచ్ఛతో వత్తి నామ న హోతి, నానుబన్ధతీతి అత్థో. **అనన్తగోచర**న్తి అనన్తారమ్మణస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స వసేన అపరియన్త గోచరం. **కేన పదేనా**తి యస్స హి రాగపదాదీసు ఏకపదమ్పి అత్థి, తం తుమ్హే తేన పదేన నేస్సథ. బుద్ధస్స పన ఏకపదమ్పి నత్థి, తం అపదం బుద్ధం తుమ్హే కేన పదేన నేస్సథ.

దుతియగాథాయ తణ్హా నామేసా సంసిబ్బితపరియోనన్ధనట్ఠేన జాలమస్సా అత్థీతిపి జాలకారికాతిపి జాలూపమాతిపి **జాలినీ**. రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు విసత్తతాయ విసత్తమనతాయ విసాహరతాయ విసపుప్ఫతాయ విసఫలతాయ విసపరిభోగతాయ **విసత్తికా**. సా ఏవరూపా తణ్హా **యస్స కుహిఞ్చి** భవే **నేతుం** నత్థి, తం తుమ్హే అపదం బుద్ధం కేన పదేన నేస్సథాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూనం దేవతానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. మారధీతరోపి తత్థేవ అన్తరధాయింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “మాగణ్డియ, అహం పుబ్బే ఇమా తిస్సో మారధీతరో అద్దసం సేమ్హాదీహి అపలిబుద్ధేన సువణ్ణక్ఖన్ధసదిసేన అత్తభావేన సమన్నాగతా, తదాపి మేథునస్మిం ఛన్దో నాహోసియేవ. తవ ధీతు సరీరం ద్వత్తింసాకారకుణపపరిపూరం బహివిచిత్తో వియ అసుచిఘటో. సచే హి మమ పాదో అసుచిమక్ఖితో భవేయ్య, అయఞ్చ ఉమ్మారట్ఠానే తిట్ఠేయ్య, తథాపిస్సా సరీరే అహం పాదే న ఫుసేయ్య”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ,
నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం;
కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం,
పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే”తి. (సు॰ ని॰ ౮౪౧; మహాని॰ ౭౦);

దేసనావసానే ఉభోపి జయమ్పతికా అనాగామిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

మారధీతరవత్థు పఠమం.

౨. దేవోరోహణవత్థు

యే ఝానపసుతా ధీరాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సఙ్కస్సనగరద్వారే బహూ దేవమనుస్సే ఆరబ్భ కథేసి. దేసనా పన రాజగహే సముట్ఠితా.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే రాజగహసేట్ఠి పరిస్సయమోచనత్థఞ్చేవ పమాదేన గలితానం ఆభరణాదీనం రక్ఖణత్థఞ్చ జాలకరణ్డకం పరిక్ఖిపాపేత్వా గఙ్గాయ ఉదకకీళం కీళి. అథేకో రత్తచన్దనరుక్ఖో గఙ్గాయ ఉపరితీరే జాతో గఙ్గోదకేన ధోతమూలో పతిత్వా తత్థ తత్థ పాసాణేసు సంభజ్జమానో విప్పకిరి. తతో ఏకా ఘటప్పమాణా ఘటికా పాసాణేహి ఘంసియమానా

ఉదకఊమీహి పోథియమానా మట్ఠా హుత్వా అనుపుబ్బేన వుయ్హమానా సేవాలపరియోనద్ధా ఆగన్త్వా తస్స జాలే లగ్గి. సేట్ఠి "కిమేత"న్తి వత్వా "రుక్ఖఘటికా"తి సుత్వా తం ఆహరాపేత్వా "కిం నామేత"న్తి ఉపధారణత్థం వాసికణ్ణేన తచ్ఛాపేసి. తావదేవ అలత్తకవణ్ణం రత్తచన్దనం పఞ్ఞాయి. సేట్ఠి పన నేవ సమ్మాదిట్ఠి న మిచ్ఛాదిట్ఠి, మజ్ఝత్తధాతుకో. సో చిన్తేసి – "మయ్హం గేహే రత్తచన్దనం బహు, కిం ను ఖో ఇమినా కరిస్సామీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి – "ఇమస్మిం లోకే 'మయం అరహన్తో మయం అరహన్తో'తి వత్తారో బహూ, అహం ఏకం అరహన్తమ్పి న పస్సామి. గేహే భమం యోజేత్వా పత్తం లిఖాపేత్వా సిక్కాయ ఠపేత్వా వేళుపరమ్పరాయ సట్ఠిహత్థమత్తే ఆకాసే ఓలమ్బాపేత్వా 'సచే అరహా అత్థి, ఇమం ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హాతూ'తి వక్ఖామి. యో తం గహేస్సతి, తం సపుత్తదారో సరణం గమిస్సామీ"తి. సో చిన్తితనియామేనేవ పత్తం లిఖాపేత్వా వేళుపరమ్పరాయ ఉస్సాపేత్వా "యో ఇమస్మిం లోకే అరహా, సో ఆకాసేనాగన్త్వా ఇమం పత్తం గణ్హాతూ"తి ఆహ.

ఛ సత్థారో "అమ్హాకం ఏస అనుచ్ఛవికో, అమ్హాకమేవ నం దేహీ"తి వదింసు. సో "ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హథా"తి ఆహ. అథ ఛట్ఠే దివసే నిగణ్ఠో నాటపుత్తో అన్తేవాసికే పేసేసి – "గచ్ఛథ, సేట్ఠిం ఏవం వదేథ – 'అమ్హాకం ఆచరియస్సేవ అనుచ్ఛవికోయం, మా అప్పమత్తకస్స కారణా ఆకాసేనాగమనం కరి, దేహి కిర మే తం పత్త'"న్తి . తే గన్త్వా సేట్ఠిం తథా వదింసు. సేట్ఠి "ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హితుం సమత్థోవ గణ్హాతూ"తి ఆహ. నాటపుత్తో సయం గన్తుకామో అన్తేవాసికానం సఞ్ఞం అదాసి – "అహం ఏకం హత్థఞ్చ పాదఞ్చ ఉక్ఖిపిత్వా ఉప్పతితుకామో వియ భవిస్సామి, తుమ్హే మం, 'ఆచరియ, కిం కరోథ, దారుమయపత్తస్స కారణా పటిచ్ఛన్నం అరహత్తగుణం మహాజనస్స మా దస్సయిత్థా'తి వత్వా మం హత్థేసు చ పాదేసు చ గహేత్వా ఆకడ్ఢన్తా భూమియం పాతేయ్యాథా"తి. సో తత్థ గన్త్వా సేట్ఠిం ఆహ, "మహాసేట్ఠి, మయ్హం అయం పత్తో అనుచ్ఛవికో, అఞ్ఞేసం నానుచ్ఛవికో, మా తే అప్పమత్తకస్స కారణా మమ ఆకాసే ఉప్పతనం రుచ్చి, దేహి మే పత్త"న్తి. భన్తే, ఆకాసే ఉప్పతిత్వావ గణ్హథాతి. తతో నాటపుత్తో "తేన హి అపేథ అపేథా"తి అన్తేవాసికే అపనేత్వా "ఆకాసే ఉప్పతిస్సామీ"తి ఏకం హత్థఞ్చ పాదఞ్చ ఉక్ఖిపి. అథ నం అన్తేవాసికా, "ఆచరియ, కిం నామేతం కరోథ, ఛవస్స లామకస్స దారుమయపత్తస్స కారణా పటిచ్ఛన్నగుణేన మహాజనస్స దస్సితేన కో అత్థో"తి తం హత్థపాదేసు గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా భూమియం పాతేసుం. సో సేట్ఠిం ఆహ – "ఇమే, మహాసేట్ఠి, ఉప్పతితుం న దేన్తి, దేహి మే పత్త"న్తి. ఉప్పతిత్వా గణ్హథ, భన్తేతి. ఏవం తిత్థియా ఛ దివసాని వాయమిత్వాపి తం పత్తం న లభింసుయేవ.

సత్తమే దివసే ఆయస్మతో మహామోగ్గల్లానస్స చ ఆయస్మతో పిణ్డోలభారద్వాజస్స చ "రాజగహే పిణ్డాయ చరిస్సామా"తి గన్త్వా ఏకస్మిం పిట్ఠిపాసాణే ఠత్వా చీవరం పారుపనకాలే ధుత్తకా కథం సముట్ఠాపేసుం "అమ్భో పుబ్బే ఛ సత్థారో లోకే 'మయం అరహన్తమ్హా'తి విచరింసు., రాజగహసేట్ఠినో పన అజ్జ సత్తమో దివసో పత్తం ఉస్సాపేత్వా 'సచే అరహా అత్థి, ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హాతూ'తి వదన్తస్స, ఏకోపి 'అహం అరహా'తి ఆకాసే ఉప్పతన్తో నత్థి. అజ్జ నో లోకే అరహన్తానం నత్థిభావో ఞాతో"తి. తం కథం సుత్వా ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో ఆయస్మన్తం పిణ్డోలభారద్వాజం ఆహ – "సుతం తే, ఆవుసో భారద్వాజ, ఇమేసం వచనం, ఇమే బుద్ధస్స సాసనం పరిగ్గణ్హన్తా వియ వదన్తి. త్వఞ్చ మహిద్ధికో మహానుభావో, గచ్ఛ తం పత్తం ఆకాసేన గన్త్వా గణ్హాహీ"తి. ఆవుసో మహామోగ్గల్లాన, త్వం ఇద్ధిమన్తానం అగ్గో, త్వం ఏతం గణ్హాహి, తయి పన అగ్గణ్హన్తే అహం గణ్హిస్సామీతి. "గణ్హావుసో"తి వుత్తే ఆయస్మా పిణ్డోలభారద్వాజో అభిఞ్ఞాపాదకం చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ తిగావుతం పిట్ఠిపాసాణం పాదన్తేన పటిచ్ఛాదేన్తో తులపిచు వియ ఆకాసే ఉట్ఠాపేత్వా రాజగహనగరస్స ఉపరి సత్తక్ఖత్తుం అనుపరియాయి. సో తిగావుతపమాణస్స నగరస్స పిధానం వియ పఞ్ఞాయి. నగరవాసినో "పాసాణో నో అవత్థరిత్వా గణ్హాతీ"తి భీతా సుప్పాదీని మత్థకే కత్వా తత్థ తత్థ నిలీయింసు . సత్తమే వారే థేరో

పిట్ఠిపాసాణం భిన్దిత్వా అత్తానం దస్సేసి. మహాజనో థేరం దిస్వా, “భన్తే పిణ్డోలభారద్వాజ, తవ పాసాణం దళ్హం కత్వా గణ్హ, మా నో సబ్బే నాసయీ”తి. థేరో పాసాణం పాదన్తేన ఖిపిత్వా విస్సజ్జేసి. సో గన్త్వా యథాఠానేయేవ పతిట్ఠాసి. థేరో సేట్ఠిస్స గేహమత్థకే అట్ఠాసి. తం దిస్వా సేట్ఠి ఉరేన నిపజ్జిత్వా “ఓతరథ సామీ”తి వత్వా ఆకాసతో ఓతిణ్ణం థేరం నిసీదాపేత్వా పత్తం ఓతారాపేత్వా చతుమధురపుణ్ణం కత్వా థేరస్స అదాసి. థేరో పత్తం గహేత్వా విహారాభిముఖో పాయాసి. అథస్స యే అరఞ్ఞగతా వా సుఞ్ఞాగారగతా వా తం పాటిహారియం నాద్దసంసు. తే సన్నిపతిత్వా, “భన్తే, అమ్హాకమ్పి పాటిహారియం దస్సేహీ”తి థేరం అనుబన్ధింసు. సో తేసం తేసం పాటిహారియం దస్సేత్వా విహారం అగమాసి.

సత్థా తం అనుబన్ధిత్వా ఉన్నాదేన్తస్స మహాజనస్స సద్దం సుత్వా, “ఆనన్ద, కస్సేసో సద్దో”తి పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, పిణ్డోలభారద్వాజేన ఆకాసే ఉప్పతిత్వా చన్దనపత్తో గహితో, తస్స సన్తికే ఏసో సద్దో”తి సుత్వా భారద్వాజం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర తయా ఏవం కత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే, “కస్మా తే, భారద్వాజ, ఏవం కత”న్తి థేరం గరహిత్వా తం పత్తం ఖణ్డాఖణ్డం భేదాపేత్వా భిక్ఖూనం అఞ్జనపిసనత్థాయ దాపేత్వా పాటిహారియస్స అకరణత్థాయ సావకానం సిక్ఖాపదం (చూళవ॰ ౨౫౨) పఞ్ఞాపేసి.

తిత్థియా “సమణో కిర గోతమో తం పత్తం భేదాపేత్వా పాటిహారియస్స అకరణత్థాయ సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసీ”తి సుత్వా “సమణస్స గోతమస్స సావకా పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం జీవితహేతుపి నాతిక్కమన్తి, సమణోపి గోతమో తం రక్ఖిస్సతేవ. ఇదాని అమ్హేహి ఓకాసో లద్ధో”తి నగరవీథీసు ఆరోచేన్తా విచరింసు “మయం అత్తనో గుణం రక్ఖన్తా పుబ్బే దారుమయపత్తస్స కారణా అత్తనో గుణం మహాజనస్స న దస్సయిమ్హా, సమణస్స గోతమస్స సావకా పత్తకమత్తస్స కారణా అత్తనో గుణం మహాజనస్స దస్సేసుం. సమణో గోతమో అత్తనో పణ్డితతాయ పత్తం భేదాపేత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసి, ఇదాని మయం తేనేవ సద్ధిం పాటిహారియం కరిస్సామా”తి.

రాజా బిమ్బిసారో తం కథం సుత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా “తుమ్హేహి కిర, భన్తే, పాటిహారియస్స అకరణత్థాయ సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త”న్తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. ఇదాని తిత్థియా “తుమ్హేహి సద్ధిం పాటిహారియం కరిస్సామా”తి వదన్తి, కిం ఇదాని కరిస్సథాతి? “తేసు కరోన్తేసు కరిస్సామి, మహారాజా”తి. నను తుమ్హేహి సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి. నాహం, మహారాజ, అత్తనో సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసిం, తం మమేవ సావకానం పఞ్ఞత్తన్తి. తుమ్హే ఠపేత్వా అఞ్ఞత్థ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం నామ హోతి, భన్తేతి. తేన హి, మహారాజ, తమేవేత్థ పటిపుచ్ఛామి, “అత్థి పన తే, మహారాజ, విజితే ఉయ్యాన”న్తి. “అత్థి, భన్తే”తి. “సచే తే, మహారాజ, ఉయ్యానే మహాజనో అమ్బాదీని ఖాదేయ్య, కిమస్స కత్తబ్బ”న్తి? “దణ్డో, భన్తే”తి. “త్వం పన ఖాదితుం లభసీ”తి? “ఆమ, భన్తే, మయ్హం దణ్డో నత్థి, అహం అత్తనో సన్తకం ఖాదితుం లభామీ”తి. “మహారాజ, యథా తవ తియోజనసతికే రజ్జే ఆణా పవత్తతి, అత్తనో ఉయ్యానే అమ్బాదీని ఖాదన్తస్స దణ్డో నత్థి, అఞ్ఞేసం అత్థి, ఏవం మమపి చక్కవాళకోటిసతసహస్సే ఆణా పవత్తతి, అత్తనో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా అతిక్కమో నామ నత్థి, అఞ్ఞేసం పన అత్థి, కరిస్సామహం పాటిహారియ”న్తి. తిత్థియా తం కథం సుత్వా “ఇదానమ్హా నట్ఠా, సమణేన కిర గోతమేన సావకానంయేవ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, న అత్తనో. సయమేవ కిర పాటిహారియం కత్తుకామో, కిం ను ఖో కరోమా”తి మన్తయింసు.

రాజా సత్థారం పుచ్ఛి – “భన్తే, కదా పాటిహారియం కరిస్సథా”తి. “ఇతో చతుమాసచ్చయేన ఆసాళ్హిపుణ్ణమాయం, మహారాజా”తి. “కత్థ కరిస్సథ, భన్తే”తి ? “సావత్థిం నిస్సాయ, మహారాజా”తి. “కస్మా పన సత్థా ఏవం దూరట్ఠానం అపదిసీ”తి? “యస్మా తం సబ్బబుద్ధానం మహాపాటిహారియకరణట్ఠానం, అపిచ మహాజనస్స సన్నిపాతనత్థాయపి

దూరట్ఠానమేవ అపదిసీ"తి. తిత్థియా తం కథం సుత్వా "ఇతో కిర చతున్నం మాసానం అచ్చయేన సమణో గోతమో సావత్థియం పాటిహారియం కరిస్సతి, ఇదాని తం అముఞ్చిత్వావ అనుబన్ధిస్సామ, మహాజనో అమ్హే దిస్వా 'కిం ఇద'న్తి పుచ్ఛిస్సతి. అథస్స వక్ఖామ 'మయం సమణేన గోతమేన సద్ధిం పాటిహారియం కరిస్సామా'తి వదిమ్హా. సో పలాయతి, మయమస్స పలాయితుం అదత్వా అనుబన్ధామా"తి. సత్థా రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా నిక్ఖమి. తిత్థియాపిస్స పచ్ఛతోవ నిక్ఖమిత్వా భత్తకిచ్చట్ఠానే వసన్తి. వసితట్ఠానే పునదివసే పాతరాసం కరోన్తి. తే మనుస్సేహి "కిమిద"న్తి పుచ్ఛితా హేట్ఠా చిన్తితనియామేనేవ ఆరోచేసుం . మహాజనోపి "పాటిహారియం పస్సిస్సామా"తి అనుబన్ధి.

సత్థా అనుపుబ్బేన సావత్థిం పాపుణి. తిత్థియాపి తేన సద్ధింయేవ గన్త్వా ఉపట్ఠాకే సమాదపేత్వా సతసహస్సం లభిత్వా ఖదిరథమ్భేహి మణ్డపం కారేత్వా నీలుప్పలేహి ఛాదాపేత్వా "ఇధ పాటిహారియం కరిస్సామా"తి నిసీదింసు. రాజా పసేనది కోసలో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, తిత్థియేహి మణ్డపో కారితో, అహమ్పి తుమ్హాకం మణ్డపం కరిస్సామీ"తి. "అలం, మహారాజ, అత్థి మయ్హం మణ్డపకారకో"తి. "భన్తే, మం ఠపేత్వా కో అఞ్ఞో కాతుం సక్ఖిస్సతీ"తి? "సక్కో, దేవరాజా"తి. "కహం పన, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సథా"తి? "కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే, మహారాజా"తి. తిత్థియా "అమ్బరుక్ఖమూలే కిర పాటిహారియం కరిస్సతీ"తి సుత్వా అత్తనో ఉపట్ఠాకానం ఆరోచేత్వా యోజనబ్భన్తరే ఠానే అన్తమసో తదహుజాతమ్పి అమ్బపోతకం ఉప్పాటేత్వా అరఞ్ఞే ఖిపాపేసుం.

సత్థా ఆసాళ్హిపుణ్ణమదివసే అన్తోనగరం పావిసి. రఞ్ఞోపి ఉయ్యానపాలో కణ్డో నామ ఏకం పిఙ్గలకిపిల్లికేహి కతపత్తపుటస్స అన్తరే మహన్తం అమ్బపక్కం దిస్వా తస్స గన్ధరసలోభేన సమ్పతన్తే వాయసే పలాపేత్వా రఞ్ఞో ఖాదనత్థాయ ఆదాయ గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే సత్థారం దిస్వా చిన్తేసి – "రాజా ఇమం అమ్బం ఖాదిత్వా మయ్హం అట్ఠ వా సోళస వా కహాపణే దదేయ్య, తం మే ఏకత్తభావేపి జీవితవుత్తియా నాలం. సచే పనాహం సత్థు ఇమం దస్సామి, అవస్సం తం మే దీఘకాలం హితావహం భవిస్సతీ"తి. సో తం అమ్బపక్కం సత్థు ఉపనామేసి. సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఓలోకేసి . అథస్స థేరో చతుమహారాజదత్తియం పత్తం నీహరిత్వా హత్థే ఠపేసి. సత్థా పత్తం ఉపనామేత్వా అమ్బపక్కం పటిగ్గహేత్వా తత్థేవ నిసీదనాకారం దస్సేసి. థేరో చీవరం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. అథస్స తస్మిం నిసిన్నే థేరో పానీయం పరిస్సావేత్వా అమ్బపక్కం మద్దిత్వా పానకం కత్వా అదాసి. సత్థా అమ్బపానకం పివిత్వా కణ్డం ఆహ – "ఇమం అమ్బట్ఠిం ఇధేవ పంసుం వియూహిత్వా రోపేహీ"తి. సో తథా అకాసి. సత్థా తస్స ఉపరి హత్థం ధోవి. హత్థే ధోవితమత్తేయేవ నఙ్గలసీసమత్తక్ఖన్ధో హుత్వా ఉబ్బేధేన పణ్ణాసహత్థో అమ్బరుక్ఖో ఉట్ఠహి. చతూసు దిసాసు ఏకేకా, ఉద్ధం ఏకాతి పఞ్చ మహాసాఖా పణ్ణాసహత్థా అహేసుం. సో తావదేవ పుప్ఫఫలసఞ్ఛన్నో హుత్వా ఏకేకస్మిం ఠానే పరిపక్కఅమ్బపిణ్డిధరో అహోసి. పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తా భిక్ఖూ అమ్బపక్కాని ఖాదన్తా ఏవ ఆగమింసు. రాజా "ఏవరూపో కిర అమ్బరుక్ఖో ఉట్ఠితో"తి సుత్వా "మా నం కోచి ఛిన్దీ"తి ఆరక్ఖం ఠపేసి. సో పన కణ్డేన రోపితత్తా **కణ్డమ్బరుక్ఖో**త్వేవ పఞ్ఞాయి. ధుత్తకాపి అమ్బపక్కాని ఖాదిత్వా "హరే దుట్ఠతిత్థియా 'సమణో కిర గోతమో కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే పాటిహారియం కరిస్సతీ'తి తుమ్హేహి యోజనబ్భన్తరే తదహుజాతాపి అమ్బపోతకా ఉప్పాటాపితా, కణ్డమ్బో నామ అయ"న్తి వత్వా తే ఉచ్ఛిట్ఠఅమ్బట్ఠీహి పహరింసు.

సక్కో వాతవలాహకం దేవపుత్తం ఆణాపేసి "తిత్థియానం మణ్డపం వాతేహి ఉప్పాటేత్వా ఉక్కారభూమియం ఖిపాపేహీ"తి. సో తథా అకాసి. సూరియమ్పి దేవపుత్తం ఆణాపేసి "సూరియమణ్డలం నికడ్ఢన్తో తాపేహీ"తి. సో తథా అకాసి. పున వాతవలాహకం ఆణాపేసి "వాతమణ్డలం ఉట్ఠాపేన్తో యాహీ"తి. సో తథా కరోన్తో తిత్థియానం పగ్ఘరితసేదసరీరే

రజోవట్టియా ఓకిరి. తే తమ్బమత్తికసదిసా అహేసుం. వస్సవలాహకమ్పి ఆణాపేసి "మహన్తాని బిన్దూని పాతేహీ"తి. సో తథా అకాసి. అథ నేసం కాయో కబరగావిసదిసో అహోసి. తే నిగణ్ఠా లజ్జమానా హుత్వా సమ్ముఖసమ్ముఖట్ఠానేనేవ పలాయింసు. ఏవం పలాయన్తేసు పురాణకస్సపస్స ఉపట్ఠాకో ఏకో కస్సకో "ఇదాని మే అయ్యానం పాటిహారియకరణవేలా, గన్త్వా పాటిహారియం పస్సిస్సామీ"తి గోణే విస్సజ్జేత్వా పాతోవ ఆభతం యాగుకుటఞ్చేవ యోత్తకఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తో పురాణం తథా పలాయన్తం దిస్వా, భన్తే , అజ్జ 'అయ్యానం పాటిహారియం పస్సిస్సామీ'తి ఆగచ్ఛామి, తుమ్హే కహం గచ్ఛథా"తి. కిం తే పాటిహారియేన, ఇమం కుటఞ్చ యోత్తఞ్చ దేహీతి. సో తేన దిన్నం కుటఞ్చ యోత్తఞ్చ ఆదాయ నదీతీరం గన్త్వా కుటం యోత్తేన అత్తనో గీవాయ బన్ధిత్వా లజ్జన్తో కిఞ్చి అకథేత్వా రహదే పతిత్వా ఉదకపుబ్బుళే ఉట్ఠాపేన్తో కాలం కత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి.

సక్కో ఆకాసే రతనచఙ్కమం మాపేసి. తస్స ఏకా కోటి పాచీనచక్కవాళముఖవట్టియం అహోసి, ఏకా పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం. సత్థా సన్నిపతితాయ ఛత్తింసయోజనికాయ పరిసాయ వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయ "ఇదాని పాటిహారియకరణవేలా"తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా పముఖే అట్ఠాసి. అథ నం **ఘరణీ** నామ ఇద్ధిమన్తీ ఏకా అనాగామిఉపాసికా ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, మాదిసాయ ధీతరి విజ్జమానాయ తుమ్హాకం కిలమనకిచ్చం నత్థి, అహం పాటిహారియం కరిస్సామీ"తి ఆహ. "కథం త్వం కరిస్ससి, ఘరణీ"తి? "భన్తే, ఏకస్మిం చక్కవాళగబ్భే మహాపథవిం ఉదకం కత్వా ఉదకసకుణికా వియ నిముజ్జిత్వా పాచీనచక్కవాళముఖవట్టియం అత్తానం దస్సేస్సామి, తథా పచ్ఛిమఉత్తరదక్ఖిణచక్కవాళముఖవట్టియం, తథా మజ్ఝే". మహాజనో మం దిస్వా "కా ఏసా"తి వుత్తే వక్ఖతి "ఘరణీ నామేసా, అయం తావ ఏకిస్సా ఇత్థియా ఆనుభావో, బుద్ధానుభావో పన కీదిసో భవిస్సతీ"తి . ఏవం తిత్థియా తుమ్హే అదిస్వావ పలాయిస్సన్తీతి. అథ నం సత్థా "జానామి తే ఘరణీ ఏవరూపం పాటిహారియం కాతుం సమత్థభావం, న పనాయం తవత్థాయ బద్ధో మాలాపుటో"తి వత్వా పటిక్ఖిపి. సా "న మే సత్థా అనుజానాతి, అద్ధా మయా ఉత్తరితరం పాటిహారియం కాతుం సమత్థో అఞ్ఞో అత్థీ"తి ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సత్థాపి "ఏవమేవ తేసం గుణో పాకటో భవిస్సతీతి ఏవం ఛత్తింసయోజనికాయ పరిసాయ మజ్ఝే సీహనాదం నదిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో అపరేపి పుచ్ఛి – "తుమ్హే కథం పాటిహారియం కరిస్సథా"తి. తే "ఏవఞ్చ ఏవఞ్చ కరిస్సామ, భన్తే"తి సత్థు పురతో ఠితావ సీహనాదం నదింసు. తేసు కిర **చూళఅనాథపిణ్డికో** "మాదిసే అనాగామిఉపాసకే పుత్తే విజ్జమానే సత్థు కిలమనకిచ్చం నత్థీ"తి చిన్తేత్వా "అహం, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సామీ"తి వత్వా "కథం కరిస్ససీ"తి పుట్ఠో "అహం, భన్తే, ద్వాదసయోజనికం బ్రహ్మత్తభావం నిమ్మినిత్వా ఇమిస్సా పరిసాయ మజ్ఝే మహామేఘగజ్జితసదిసేన సద్దేన బ్రహ్మఅప్ఫోటనం నామ అప్ఫోటేస్సామీ"తి. మహాజనో "కిం నామేసో సద్దో"తి పుచ్ఛిత్వా "చూళఅనాథపిణ్డికస్స కిర బ్రహ్మఅప్ఫోటనసద్దో నామా"తి వక్ఖతి. తిత్థియా "గహపతికస్స కిర తావ ఏసో ఆనుభావో, బుద్ధానుభావో కీదిసో భవిస్సతీ"తి తుమ్హే అదిస్వావ పలాయిస్సన్తీతి. సత్థా "జానామి తే ఆనుభావ"న్తి తస్సపి తథేవ వత్వా పాటిహారియకరణం నానుజాని.

అథేకా పటిసమ్భిదప్పత్తా సత్తవస్సికా చీరసామణేరీ కిర నామ సత్థారం వన్దిత్వా "అహం, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సామీ"తి ఆహ. "కథం కరిస్ససి చీరే"తి? "భన్తే, సినేరుఞ్చ చక్కవాళపబ్బతఞ్చ హిమవన్తఞ్చ ఆహరిత్వా ఇమస్మిం ఠానే పటిపాటియా ఠపేత్వా అహం హంససకుణీ వియ తతో తతో నిక్ఖమిత్వా అసజ్జమానా గమిస్సామి, మహాజనో మం దిస్వా 'కా ఏసా'తి పుచ్ఛిత్వా 'చీరసామణేరీ'తి వక్ఖతి. తిత్థియా 'సత్తవస్సికాయ తావ సామణేరియా అయమానుభావో, బుద్ధానుభావో కీదిసో భవిస్సతీ'తి తుమ్హే అదిస్వావ పలాయిస్సన్తీ"తి. ఇతో పరం ఏవరూపాని వచనాని వుత్తానుసారేనేవ

వేదితబ్బాని. తస్సాపి భగవా “జానామి తే ఆనుభావ”న్తి వత్వా పాటిహారియకరణం నానుజాని. అథేకో పటిసమ్భిదప్పత్తో ఖీణాసవో **చున్దసామణేరో** నామ జాతియా సత్తవస్సికో సత్థారం వన్దిత్వా “అహం భగవా పాటిహారియం కరిస్సామీ”తి వత్వా “కథం కరిస్ససీ”తి పుట్ఠో ఆహ – “అహం, భన్తే, జమ్బుదీపస్స ధజభూతం మహాజమ్బురుక్ఖం ఖన్ధే గహేత్వా చాలేత్వా మహాజమ్బుపేసియో ఆహరిత్వా ఇమం పరిసం ఖాదాపేస్సామి, పారిచ్ఛత్తకకుసుమాని చ ఆహరిత్వా తుమ్హే వన్దిస్సామీ”తి. సత్థా “జానామి తే ఆనుభావ”న్తి తస్స పాటిహారియకరణం పటిక్ఖిపి.

అథ ఉప్పలవణ్ణా థేరీ సత్థారం వన్దిత్వా “అహం, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సామీ”తి వత్వా “కథం కరిస్ససీ”తి పుట్ఠా ఆహ – “అహం, భన్తే, సమన్తా ద్వాదసయోజనికం పరిసం దస్సేత్వా ఆవట్టతో ఛత్తింసయోజనాయ పరిసాయ పరివుతో చక్కవత్తిరాజా హుత్వా ఆగన్త్వా తుమ్హే వన్దిస్సామీ”తి . సత్థా “జానామి తే ఆనుభావ”న్తి తస్సాపి పాటిహారియకరణం పటిక్ఖిపి. అథ మహామోగ్గల్లానత్థేరో భగవన్తం వన్దిత్వా “అహం, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సామీ”తి వత్వా “కథం కరిస్ససీ”తి పుట్ఠో ఆహ – “అహం, భన్తే, సినేరుపబ్బతరాజానం దన్తన్తరే ఠపేత్వా మాససాసపబీజం వియ ఖాదిస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం కరిస్ససీ”తి? “ఇమం మహాపథవిం కటసారకం వియ సంవేల్లిత్వా అఙ్గులన్తరే నిక్ఖిపిస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం కరిస్ససీ”తి? “మహాపథవిం కులాలచక్కం వియ పరివత్తేత్వా మహాజనం పథవోజం ఖాదాపేస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం కరిస్ససీ”తి? “వామహత్థే పథవిం కత్వా ఇమే సత్తే దక్ఖిణహత్థేన అఞ్ఞస్మిం దీపే ఠపేస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం కరిస్ససీ”తి? “సినేరుం ఛత్తదణ్డం వియ కత్వా మహాపథవిం ఉక్ఖిపిత్వా తస్సుపరి ఠపేత్వా ఛత్తహత్థో భిక్ఖు వియ ఏకహత్థేనాదాయ ఆకాసే చఙ్కమిస్సామీ”తి. సత్థా “జానామి తే ఆనుభావ”న్తి తస్సపి పాటిహారియకరణం నానుజాని. సో “జానాతి మఞ్ఞే సత్థా మయా ఉత్తరితరం పాటిహారియం కాతుం సమత్థ”న్తి ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

అథ నం సత్థా “నాయం మోగ్గల్లానం తవత్థాయ బద్ధో బాలాపుటో. అహఞ్హి అసమధురో, మమ ధురం అఞ్ఞో వహితుం సమత్థో నామ నత్థి. అనచ్ఛరియమేతం, యం ఇదాని మమ ధురం వహితుం సమత్థో నామ భవేయ్య. అహేతుకతిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తకాలేపి మమ ధురం అఞ్ఞో వహితుం సమత్థో నామ నాహోసియేవా”తి వత్వా “కదా పన, భన్తే”తి థేరేన పుట్ఠో అతీతం ఆహరిత్వా –

“యతో యతో గరు ధురం, యతో గమ్భీరవత్తనీ;
తదాస్సు కణ్హం యుఞ్జన్తి, స్వాస్సు తం వహతే ధుర”న్తి. –

ఇదం **కణ్హఉసభజాతకం** (జా॰ ౧.౧.౨౯) విత్థారేత్వా పున తమేవ వత్థుం విసేసేత్వా దస్సేన్తో –

“మనుఞ్ఞమేవ భాసేయ్య, నామనుఞ్ఞం కుదాచనం;
మనుఞ్ఞం భాసమానస్స, గరుం భారం ఉదద్ధరి;
ధనఞ్చ నం అలాభేసి, తేన చత్తమనో అహూ”తి. –

ఇదం **నన్దివిసాలజాతకం** విత్థారేత్వా కథేసి. కథేత్వా చ పన సత్థా రతనచఙ్కమం అభిరుహి, పురతో ద్వాదసయోజనికా పరిసా అహోసి తథా పచ్ఛతో చ ఉత్తరతో చ దక్ఖిణతో చ. ఉజుకం పన చతువీసతియోజనికాయ పరిసాయ మజ్ఝే భగవా యమకపాటిహారియం అకాసి.

తం పాళితో తావ ఏవం వేదితబ్బం (పటిం మం ౧.౧౧౬) – కతమం తథాగతస్స యమకపాటిహీరియే ఞాణం? ఇధం తథాగతో యమకపాటిహీరియం కరోతి అసాధారణం సావకేహి, ఉపరిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, హేట్ఠిమకాయతో ఉదకధారా పవత్తతి . హేట్ఠిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, ఉపరిమకాయతో ఉదకధారా పవత్తతి. పురత్థిమకాయతో, పచ్ఛిమకాయతో; పచ్ఛిమకాయతో, పురత్థిమకాయతో; దక్ఖిణఅక్ఖితో, వామఅక్ఖితో; వామఅక్ఖితో, దక్ఖిణఅక్ఖితో; దక్ఖిణకణ్ణసోతతో, వామకణ్ణసోతతో; వామకణ్ణసోతతో, దక్ఖిణకణ్ణసోతతో; దక్ఖిణనాసికాసోతతో, వామనాసికాసోతతో; వామనాసికాసోతతో, దక్ఖిణనాసికాసోతతో; దక్ఖిణఅంసకూటతో, వామఅంసకూటతో; వామఅంసకూటతో, దక్ఖిణఅంసకూటతో; దక్ఖిణహత్థతో, వామహత్థతో; వామహత్థతో, దక్ఖిణహత్థతో; దక్ఖిణపస్సతో, వామపస్సతో; వామపస్సతో, దక్ఖిణపస్సతో; దక్ఖిణపాదతో, వామపాదతో; వామపాదతో, దక్ఖిణపాదతో; అఙ్గులఙ్గులేహి, అఙ్గులన్తరికాహి; అఙ్గులన్తరికాహి, అఙ్గులఙ్గులేహి; ఏకేకలోమకూపతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, ఏకేకలోమతో ఉదకధారా పవత్తతి. ఏకేకలోమతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, ఏకేకలోమకూపతో ఉదకధారా పవత్తతి ఛన్నం వణ్ణానం నీలానం పీతకానం లోహితకానం ఓదాతానం మఞ్జేట్ఠానం పభస్సరానం. భగవా చఙ్కమతి, బుద్ధనిమ్మితో తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా సేయ్యం వా కప్పేతి...పేం.... నిమ్మితో సేయ్యం కప్పేతి, భగవా చఙ్కమతి వా తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా. ఇదం తథాగతస్స యమకపాటిహీరియే ఞాణన్తి.

ఇదం పన పాటిహీరియం భగవా తస్మిం చఙ్కమే చఙ్కమిత్వా అకాసి. తస్స తేజోకసిణసమాపత్తివసేన ఉపరిమకాయతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, ఆపోకసిణసమాపత్తివసేన హేట్ఠిమకాయతో ఉదకధారా పవత్తతి. న పన ఉదకధారాయ పవత్తనట్ఠానతో అగ్గిక్ఖన్ధో పవత్తతి, అగ్గిక్ఖన్ధస్స పవత్తనట్ఠానతో ఉదకధారా పవత్తతీతి దస్సేతుం "హేట్ఠిమకాయతో ఉపరిమకాయతో"తి వుత్తం. ఏసేవ నయో సబ్బపదేసు. అగ్గిక్ఖన్ధో పనేత్థ ఉదకధారాయ అసమ్మిస్సో అహోసి, తథా ఉదకధారా అగ్గిక్ఖన్ధేన. ఉభయమ్పి కిర చేతం యావ బ్రహ్మలోకా ఉగ్గన్త్వా చక్కవాళముఖవట్టియం పతతి. "ఛన్నం వణ్ణాన"న్తి వుత్తా పనస్స ఛబ్బణ్ణరంసియో ఘటేహి ఆసిఞ్చమానం విలీనసువణ్ణం వియ యన్తనాళికతో నిక్ఖన్తసువణ్ణరసధారా వియ చ ఏకచక్కవాళగబ్భతో ఉగ్గన్త్వా బ్రహ్మలోకం ఆహచ్చ పటినివత్తిత్వా చక్కవాళముఖవట్టిమేవ గణ్హింసు. ఏకచక్కవాళగబ్భం వఙ్కగోపానసికం వియ బోధిఘరం అహోసి ఏకాలోకం.

తందివసం సత్థా చఙ్కమిత్వా పాటిహీరియం కరోన్తో అన్తరన్తరా మహాజనస్స ధమ్మం కథేసి. కథేన్తో చ జనం నిరస్సాసం అకత్వా తస్స అస్సాసవారం దేతి. తస్మిం ఖణే మహాజనో సాధుకారం పవత్తేసి. తస్స సాధుకారపవత్తనకాలే సత్థా తావమహతియా పరిసాయ చిత్తం ఓలోకేన్తో ఏకేకస్స సోళసన్నం ఆకారానం వసేన చిత్తాచారం అఞ్ఞాసి. ఏవం లహుకపరివత్తం బుద్ధానం చిత్తం . యో యో యస్మిం ధమ్మే యస్మిం పాటిహీరే పసన్నో, తస్స తస్స అజ్ఝాసయవసేనేవ ధమ్మం కథేసి, పాటిహీరఞ్చ అకాసి. ఏవం ధమ్మే దేసియమానే పాటిహీరే చ కరియమానే మహాజనస్స ధమ్మాభిసమయో అహోసి. సత్థా పన తస్మిం సమాగమే అత్తనో మనం గహేత్వా అఞ్ఞం పఞ్హం పుచ్ఛితుం సమత్థం అదిస్వా నిమ్మితబుద్ధం మాపేసి. తేన పుచ్ఛితం పఞ్హం సత్థా విస్సజ్జేసి, సత్థారా పుచ్ఛితం సో విస్సజ్జేసి. భగవతో చఙ్కమనకాలే నిమ్మితో ఠానాదీసు అఞ్ఞతరం కప్పేసి, నిమ్మితస్స చఙ్కమనకాలే భగవా ఠానాదీసు అఞ్ఞతరం కప్పేసి. తమత్థం దస్సేతుం "నిమ్మితో చఙ్కమతి వా"తిఆది వుత్తం. ఏవం కరోన్తస్స సత్థు పాటిహీరియం దిస్వా ధమ్మకథం సుత్వా తస్మిం సమాగమే వీసతియా పాణకోటీనం ధమ్మాభిసమయో అహోసి.

సత్థా పాటిహీరం కరోన్తోవ “కత్థ ను ఖో అతీతబుద్ధా ఇదం పాటిహీరం కత్వా వస్సం ఉపేన్తీ”తి ఆవజ్జేత్వా “తావతింసభవనే వస్సం ఉపగన్త్వా మాతు అభిధమ్మపిటకం దేసేన్తీ”తి దిస్వా దక్ఖిణపాదం ఉక్ఖిపిత్వా యుగన్ధరమత్థకే ఠపేత్వా ఇతరం పాదం ఉక్ఖిపిత్వా సినేరుమత్థకే ఠపేసి. ఏవం అట్ఠసట్ఠియోజనసతసహస్సట్ఠానే తయో పదవారా అహేసుం, ద్వే పాదఛిద్దాని. సత్థా పాదం పసారేత్వా అక్కమీతి న సల్లక్ఖేతబ్బం. తస్స హి పాదుక్ఖిపనకాలేయేవ పబ్బతా పాదమూలం ఆగన్త్వా సమ్పటిచ్ఛింసు, సత్థారా అక్కమనకాలే తే పబ్బతా ఉట్ఠాయ సకట్ఠానేయేవ అట్ఠంసు. సక్కో సత్థారం దిస్వా చిన్తేసి – “పణ్డుకమ్బలసిలాయ మజ్ఝే సత్థా ఇమం వస్సావాసం ఉపేస్సతి, బహూనఞ్చ దేవతానం ఉపకారో భవిస్సతి, సత్థరి పనేత్థ వస్సావాసం ఉపగతే అఞ్ఞా దేవతా హత్థమ్పి ఠపేతుం న సక్ఖిస్సన్తి. అయం ఖో పన పణ్డుకమ్బలసిలా దీఘతో సట్ఠియోజనా, విత్థారతో పణ్ణాసయోజనా, పుథులతో పన్నరసయోజనా, సత్థరి నిసిన్నేపి తుచ్ఛం భవిస్సతీ”తి. సత్థా తస్స అజ్ఝాసయం విదిత్వా అత్తనో సఙ్ఘాటిం సిలాసనం పటిచ్ఛాదయమానం ఖిపి. సక్కో చిన్తేసి – “చీవరం తావ పటిచ్ఛాదయమానం ఖిపి, సయం పన పరిత్తకే ఠానే నిసీదిస్సతీ”తి. సత్థా తస్స అజ్ఝాసయం విదిత్వా నీచపీఠకం మహాపంసుకూలికో వియ పణ్డుకమ్బలసిలం అన్తోచీవరభోగేయేవ కత్వా నిసీది. మహాజనోపి తంఖణఞ్ఞేవ సత్థారం ఓలోకేన్తో నాద్దస, చన్దస్స అత్థఙ్గమితకాలో వియ సూరియస్స చ అత్థఙ్గమితకాలో వియ అహోసి. మహాజనో –

“గతో ను చిత్తకూటం వా, కేలాసం వా యుగన్ధరం;
న నో దక్ఖేము సమ్బుద్ధం, లోకజేట్ఠం నరాసభ”న్తి. –

ఇమం గాథం వదన్తో పరిదేవి. అపరే “సత్థా నామ పవివేకరతో, సో ‘ఏవరూపాయ మే పరిసాయ ఏవరూపం పాటిహీరం కత’న్తి లజ్జాయ అఞ్ఞం రట్ఠం వా జనపదం వా గతో భవిస్సతి, న దాని తం దక్ఖిస్సామా”తి పరిదేవన్తా ఇమం గాథమాహంసు –

“పవివేకరతో ధీరో, నిమం లోకం పునేహితి;
న నో దక్ఖేము సమ్బుద్ధం, లోకజేట్ఠం నరాసభ”న్తి.

తే మహామోగ్గల్లానం పుచ్ఛింసు – “కహం, భన్తే, సత్థా”తి? సో సయం జానన్తోపి “పరేసమ్పి గుణా పాకటా హోన్తూ”తి అజ్ఝాసయేన “అనురుద్ధం పుచ్ఛథా”తి ఆహ. తే థేరం తథా పుచ్ఛింసు – “కహం, భన్తే, సత్థా”తి? తావతింసభవనే పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సం ఉపగన్త్వా మాతు అభిధమ్మపిటకం దేసేతుం గతోతి. “కదా ఆగమిస్సతి, భన్తే”తి? “తయో మాసే అభిధమ్మపిటకం దేసేత్వా మహాపవారణదివసే”తి. తే “సత్థారం అదిస్వా న గమిస్సామా”తి తత్థేవ ఖన్ధావారం బన్ధింసు. ఆకాసమేవ కిర నేసం ఛదనం అహోసి. తాయ చ మహతియా పరిసాయ సరీరనిఘంసో నామ న పఞ్ఞాయి, పథవీ వివరం అదాసి, సబ్బత్థ పరిసుద్ధమేవ భూమితలం అహోసి.

సత్థా పఠమమేవ మోగ్గల్లానత్థేరం అవోచ – “మోగ్గల్లాన, త్వం ఏతిస్సాయ పరిసాయ ధమ్మం దేసేయ్యాసి, చూళఅనాథపిణ్డికో ఆహారం దస్సతీ”తి. తస్మా తం తేమాసం చూళఅనాథపిణ్డికోవ తస్సా పరిసాయ యాపనం యాగుభత్తం ఖాదనీయం తమ్బులతేలగన్ధమాలాపిలన్ధనాని చ అదాసి. మహామోగ్గల్లానో ధమ్మం దేసేసి, పాటిహారియదస్సనత్థం ఆగతాగతేహి పుట్ఠపఞ్హే చ విస్సజ్జేసి. సత్థారమ్పి మాతు అభిధమ్మదేసనత్థం పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సం ఉపగతం దససహస్సచక్కవాళదేవతా పరివారయింసు. తేన వుత్తం –

“తావతింసే యదా బుద్ధో, సిలాయం పణ్డుకమ్బలే;

పారిచ్ఛత్తకమూలమ్హి, విహాసి పురిసుత్తమో.

“దససు లోకధాతూసు, సన్నిపతిత్వాన దేవతా;
పయిరుపాసన్తి సమ్బుద్ధం, వసన్తం నాగముద్ధని.

“న కోచి దేవో వణ్ణేన, సమ్బుద్ధస్స విరోచతి;
సబ్బే దేవే అతిక్కమ్మ, సమ్బుద్ధోవ విరోచతీ”తి. (పే. వ. ౩౧౭-౩౧౯);

ఏవం సబ్బా దేవతా అత్తనో సరీరప్పభాయ అభిభవిత్వా నిసిన్నస్స పనస్స మాతా తుసితవిమానతో ఆగన్త్వా దక్ఖిణపస్సే నిసీది. ఇన్దకోపి దేవపుత్తో ఆగన్త్వా దక్ఖిణపస్సేయేవ నిసీది, అఙ్కురో వామపస్సే నిసీది. సో మహేసక్ఖాసు దేవతాసు సన్నిపతన్తీసు అపగన్త్వా ద్వాదసయోజనికే ఠానే ఓకాసం లభి, ఇన్దకో తత్థేవ నిసీది. సత్థా తే ఉభోపి ఓలోకేత్వా అత్తనో సాసనే దక్ఖిణేయ్యపుగ్గలానం దిన్నదానస్స మహప్ఫలభావం ఞాపేతుకామో ఏవమాహ – “అఙ్కుర, తయా దీఘమన్తరే దసవస్ససహస్సపరిమాణకాలే ద్వాదసయోజనికం ఉద్ధనపన్తిం కత్వా మహాదానం దిన్నం, ఇదాని మమ సమాగమం ఆగన్త్వా ద్వాదసయోజనికే ఠానే ఓకాసం లభి, కిం ను ఖో ఏత్థ కారణ”న్తి? వుత్తమ్పి చేతం –

“ఓలోకేత్వాన సమ్బుద్ధో, అఙ్కురఞ్చాపి ఇన్దకం;
దక్ఖిణేయ్యం సమ్భావేన్తో, ఇదం వచనమబ్రవి.

“మహాదానం తయా దిన్నం, అఙ్కుర దీఘమన్తరే;
అతిదూరే నిసిన్నోసి, ఆగచ్ఛ మమ సన్తికే”తి. (పే. వ. ౩౨౧-౩౨౨);

సో సద్దో పథవీతలం పాపుణి. సబ్బాపి నం సా పరిసా అస్సోసి. ఏవం వుత్తే –

“చోదితో భావితత్తేన, అఙ్కురో ఏతమబ్రవి;
కిం మయ్హం తేన దానేన, దక్ఖిణేయ్యేన సుఞ్ఞతం.

“అయం సో ఇన్దకో యక్ఖో, దజ్జా దానం పరిత్తకం;
అతిరోచతి అమ్హేహి, చన్దో తారాగణే యథా”తి. (పే. వ. ౩౨౩-౩౨౪);

తత్థ **దజ్జా**తి దత్వా. ఏవం వుత్తే సత్థా ఇన్దకం ఆహ – “ఇన్దక, త్వం మమ దక్ఖిణపస్సే నిసిన్నో, కస్మా అనపగన్త్వావ నిసీదసీ”తి? సో “అహం, భన్తే, సుఖేత్తే అప్పకబీజం వపనకస్సకో వియ దక్ఖిణేయ్యసమ్పదం అలత్థ”న్తి దక్ఖిణేయ్యం పభావేన్తో ఆహ –

“ఉజ్జఙ్గలే యథా ఖేత్తే, బీజం బహుమ్పి రోపితం;
న ఫలం విపులం హోతి, నపి తోసేతి కస్సకం.

“తథేవ దానం బహుకం, దుస్సీలేసు పతిట్ఠితం;

న ఫలం విపులం హోతి, నపి తోసేతి దాయకం.

“యథాపి భద్దకే ఖేత్తే, బీజం అప్పమ్పి రోపితం;
సమ్మా ధారం పవేచ్ఛన్తే, ఫలం తోసేతి కస్సకం.

“తథేవ సీలవన్తేసు, గుణవన్తేసు తాదిసు;
అప్పకమ్పి కతం కారం, పుఞ్ఞం హోతి మహప్ఫల”న్తి. (పే. వ. ౩౨౭-౩౨౮);

కిం పనేతస్స పుబ్బకమ్మన్తి? సో కిర అనురుద్ధత్థేరస్స అన్తోగామం పిణ్డాయ పవిట్ఠస్స అత్తనో ఆభతం కటచ్ఛుభిక్ఖం దాపేసి. తదా తస్స పుఞ్ఞం అఙ్కురేన దసవస్ససహస్సాని ద్వాదసయోజనికం ఉద్ధనపన్తిం కత్వా దిన్నదానతో మహప్ఫలతరం జాతం. తస్మా ఏవమాహ.

ఏవం వుత్తే సత్థా, “అఙ్కుర, దానం నామ విచేయ్య దాతుం వట్టతి, ఏవం తం సుఖేత్తేసు వుత్తబీజం వియ మహప్ఫలం హోతి. త్వం పన న తథా అకాసి, తేన తే దానం మహప్ఫలం న జాత”న్తి ఇమమత్థం విభావేన్తో –

“విచేయ్య దానం దాతబ్బం, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం…పే॰….

“విచేయ్య దానం సుగతప్పసత్థం,
యే దక్ఖిణేయ్యా ఇధ జీవలోకే;
ఏతేసు దిన్నాని మహప్ఫలాని,
బీజాని వుత్తాని యథా సుఖేత్తే”తి. (పే. వ. ౩౨౯-౩౩౦) –

వత్వా ఉత్తరిమ్పి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

“తిణదోసాని ఖేత్తాని, రాగదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతరాగేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

“తిణదోసాని ఖేత్తాని, దోసదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతదోసేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

“తిణదోసాని ఖేత్తాని, మోహదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతమోహేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

“తిణదోసాని ఖేత్తాని, ఇచ్ఛాదోసా అయం పజా;
తస్మా హి విగతిచ్ఛేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫల”న్తి.

దేసనావసానే అఙ్కురో చ ఇన్దకో చ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అథ సత్థా దేవపరిసాయ మజ్ఝే నిసిన్నో మాతరం ఆరబ్భ “కుసలా ధమ్మా, అకుసలా ధమ్మా, అబ్యాకతా ధమ్మా”తి అభిధమ్మపిటకం పట్ఠపేసి. ఏవం తయో మాసే నిరన్తరం అభిధమ్మపిటకం కథేసి. కథేన్తో పన భిక్ఖాచారవేలాయ “యావ మమాగమనా ఏత్తకం నామ ధమ్మం దేసేతూ”తి నిమ్మితబుద్ధం మాపేత్వా హిమవన్తం గన్త్వా నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా మహాసాలమాళకే నిసిన్నో భత్తకిచ్చం అకాసి. సారిపుత్తత్థేరో తత్థ గన్త్వా సత్థు వత్తం కరోతి. సత్థా భత్తకిచ్చపరియోసానే, “సారిపుత్త , అజ్జ మయా ఏత్తకో నామ ధమ్మో భాసితో, త్వం అత్తనో అన్తేవాసికానం భిక్ఖూనం వాచేహీ”తి థేరస్స కథేసి. యమకపాటిహీరే కిర పసీదిత్వా పఞ్చసతా కులపుత్తా థేరస్స సన్తికే పబ్బజింసు. తే సన్ధాయ థేరం ఏవమాహ. వత్వా చ పన దేవలోకం గన్త్వా నిమ్మితబుద్ధేన దేసితట్ఠానతో పట్ఠాయ సయం ధమ్మం దేసేసి. థేరోపి గన్త్వా తేసం భిక్ఖూనం ధమ్మం దేసేసి. తే సత్థరి దేవలోకే విహరన్తేయేవ సత్తపకరణికా అహేసుం.

తే కిర కస్సపబుద్ధకాలే ఖుద్దకవగ్గులియో హుత్వా ఏకస్మిం పబ్భారే ఓలమ్బన్తా ద్విన్నం థేరానం చఙ్కమిత్వా అభిధమ్మం సజ్ఝాయన్తానం సద్దం సుత్వా సరే నిమిత్తం అగ్గహేసుం. తే “ఇమే ఖన్ధా నామ, ఇమా ధాతుయో నామా”తి అజానిత్వా సరే నిమిత్తగహణమత్తేనేవ తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తా, ఏకం బుద్ధన్తరం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా తతో చవిత్వా సావత్థియం కులఘరేసు నిబ్బత్తా. యమకపాటిహీరే ఉప్పన్నపసాదా థేరస్స సన్తికే పబ్బజిత్వా సబ్బపఠమం సత్తపకరణికా అహేసుం. సత్థాపి తేనేవ నీహారేన తం తేమాసం అభిధమ్మం దేసేసి. దేసనావసానే అసీతికోటిసహస్సానం దేవతానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి, మహామాయాపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

సాపి ఖో ఛత్తింసయోజనపరిమణ్డలా పరిసా “ఇదాని సత్తమే దివసే మహాపవారణా భవిస్సతీ”తి మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “భన్తే సత్థు, ఓరోహణదివసం సఞ్జానితుం వట్టతి, న హి మయం సత్థారం అదిస్వా గమిస్సామా”తి. ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో తం కథం సుత్వా “సాధావుసో”తి వత్వా తత్థేవ పథవియం నిముగ్గో సినేరుపాదం గన్త్వా “మం అభిరుహన్తం పరిసా పస్సతూ”తి అధిట్ఠాయ మణిరతనేన ఆవుతం పణ్డుకమ్బలసుత్తం వియ పఞ్ఞాయమానరూపోవ సినేరుమజ్ఝేన అభిరుహి. మనుస్సాపి నం “ఏకయోజనం అభిరుళ్హో, ద్వియోజనం అభిరుళ్హో”తి ఓలోకయింసు. థేరోపి సత్థు పాదే సీసేన ఉక్ఖిపన్తో వియ అభిరుహిత్వా వన్దిత్వా ఏవమాహ – “భన్తే, పరిసా తుమ్హే దిస్వావ గన్తుకామా, కదా ఓరోహిస్సథా”తి. “కహం పన తే, మోగ్గల్లాన, జేట్ఠభాతికో సారిపుత్తో”తి. “భన్తే, సఙ్కస్సనగరే వస్సం ఉపగతో”తి. మోగ్గల్లాన, అహం ఇతో సత్తమే దివసే మహాపవారణాయ సఙ్కస్సనగరద్వారే ఓతరిస్సామి, మం దట్ఠుకామా తత్థ ఆగచ్ఛన్తు, సావత్థితో సఙ్కస్సనగరద్వారం తింసయోజనాని, ఏత్తకే మగ్గే కస్సచి పాథేయ్యకిచ్చం నత్థి, ఉపోసథికా హుత్వా ధురవిహారం ధమ్మస్సవనత్థాయ గచ్ఛన్తా వియ ఆగచ్ఛేయ్యాథాతి తేసం ఆరోచేయ్యాసీతి. థేరో “సాధు, భన్తే”తి గన్త్వా తథా ఆరోచేసి.

సత్థా వుట్ఠవస్సో పవారేత్వా సక్కస్స ఆరోచేసి – “మహారాజ, మనుస్సపథం గమిస్సామీ”తి . సక్కో సువణ్ణమయం మణిమయం రజతమయన్తి తీణి సోపానాని మాపేసి. తేసం పాదా సఙ్కస్సనగరద్వారే పతిట్ఠహింసు, సీసాని సినేరుముద్ధని. తేసు దక్ఖిణపస్సే సువణ్ణమయం సోపానం దేవతానం అహోసి, వామపస్సే రజతమయం సోపానం మహాబ్రహ్మానం అహోసి, మజ్ఝే మణిమయం సోపానం తథాగతస్స అహోసి. సత్థాపి సినేరుముద్ధని ఠత్వా దేవోరోహణసమయే యమకపాటిహారియం కత్వా ఉద్ధం ఓలోకేసి, యావ బ్రహ్మలోకా ఏకఙ్గణా అహేసుం. అధో ఓలోకేసి, యావ అవీచితో ఏకఙ్గణం అహోసి. దిసావిదిసా

ఓలోకేసి, అనేకాని చక్కవాళసతసహస్సాని ఏకఙ్గణాని అహేసుం. దేవా మనుస్సే పస్సింసు, మనుస్సాపి దేవే పస్సింసు, సబ్బే సమ్ముఖావ పస్సింసు.

భగవా ఛబ్బణ్ణరంసియో విస్సజ్జేసి. తం దివసం బుద్ధసిరిం ఓలోకేత్వా ఛత్తింసయోజన పరిమణ్డలాయ పరిసాయ ఏకోపి బుద్ధభావం అపత్థేన్తో నామ నత్థి. సువణ్ణసోపానేన దేవా ఓతరింసు, రజతసోపానేన మహాబ్రహ్మానో ఓతరింసు, మణిసోపానేన సమ్మాసమ్బుద్ధో ఓతరి. పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో బేలువపణ్డువీణం ఆదాయ దక్ఖిణపస్సే ఠత్వా సత్థు గన్ధబ్బమధురదిబ్బవీణాయ సద్దేన పూజం కరోన్తో ఓతరి, మాతలి, సఙ్గాహకో వామపస్సే ఠత్వా దిబ్బగన్ధమాలాపుప్ఫం గహేత్వా నమస్సమానో పూజం కత్వా ఓతరి, మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి, సుయామో వాలబీజనిం ధారేసి. సత్థా ఇమినా పరివారేన సద్ధిం ఓతరిత్వా సఙ్కస్సనగరద్వారే పతిట్ఠహి. సారిపుత్తత్థేరోపి ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా యస్మా సారిపుత్తత్థేరేన తథారూపాయ బుద్ధసిరియా ఓతరన్తో సత్థా ఇతో పుబ్బే న దిట్ఠపుబ్బో, తస్మా –

“న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బే, న సుతో ఉద కస్సచి;
ఏవం వగ్గువదో సత్థా, తుసితా గణిమాగతో”తి. (సు॰ ని॰ ౯౬౧; మహాని॰ ౧౯౦) –

ఆదీహి అత్తనో తుట్ఠిం పకాసేత్వా, “భన్తే, అజ్జ సబ్బేపి దేవమనుస్సా తుమ్హాకం పిహయన్తి, పత్థేన్తీ”తి ఆహ. అథ నం సత్థా, “సారిపుత్త, ఏవరూపేహి గుణేహి సమన్నాగతా బుద్ధా దేవమనుస్సానం పియా హోన్తియేవా”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౮౧.“యే ఝానపసుతా ధీరా, నేక్ఖమ్మూపసమే రతా;
దేవాపి తేసం పిహయన్తి, సమ్బుద్ధానం సతీమత”న్తి.

తత్థ **యే ఝానపసుతా**తి లక్ఖణూపనిజ్ఝానం ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానన్తి ఇమేసు ద్వీసు ఝానేసు ఆవజ్జనసమాపజ్జనఅధిట్ఠానవుట్ఠానపచ్చవేక్ఖణేహి యుత్తప్పయుత్తా. **నేక్ఖమ్మూపసమే రతా**తి ఏత్థ పబ్బజ్జా నేక్ఖమ్మన్తి న గహేతబ్బా, కిలేసవూపసమనిబ్బానరతిం పన సన్ధాయేతం వుత్తం. **దేవాపీ**తి దేవాపి మనుస్సాపి తేసం పిహయన్తి పత్థేన్తి. **సతీమత**న్తి ఏవరూపగుణానం తేసం సతియా సమన్నాగతానం సమ్బుద్ధానం. “అహో వత మయం బుద్ధా భవేయ్యామా”తి బుద్ధభావం ఇచ్ఛమానా పిహయన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే తింసమత్తానం పాణకోటీనం ధమ్మాభిసమయో అహోసి, థేరస్స సద్ధివిహారికా పఞ్చసతభిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు.

సబ్బబుద్ధానం కిర అవిజహితమేవ యమకపాటిహీరం కత్వా దేవలోకే వస్సం వసిత్వా సఙ్కస్సనగరద్వారే ఓతరణం. తత్థ పన దక్ఖిణపాదస్స పతిట్ఠితట్ఠానం అచలచేతియట్ఠానం నామ హోతి. సత్థా తత్థ ఠత్వా పుథుజ్జనాదీనం విసయే పఞ్హం పుచ్ఛి, పుథుజ్జనా అత్తనో విసయే పఞ్హే విస్సజ్జేత్వా సోతాపన్నవిసయే పఞ్హం విస్సజ్జేతుం నాసక్ఖింసు. తథా సకదాగామిఆదీనం విసయే సోతాపన్నాదయో, మహామోగ్గల్లానవిసయే సేసమహాసావకా, సారిపుత్తత్థేరస్స విసయే మహామోగ్గల్లానో, బుద్ధవిసయే చ సారిపుత్తోపి విస్సజ్జేతుం నాసక్ఖియేవ. సో పాచీనదిసం ఆదిం కత్వా సబ్బదిసా ఓలోకేసి, సబ్బత్థ ఏకఙ్గణమేవ అహోసి. అట్ఠసు దిసాసు దేవమనుస్సా ఉద్ధం యావ బ్రహ్మలోకా హేట్ఠా భూమట్ఠా చ యక్ఖనాగసుపణ్ణా

అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా, “భన్తే, ఇధ తస్స పఞ్హస్స విస్సజ్జేతా నత్థి, ఏత్థేవ ఉపధారేథా”తి ఆహంసు. సత్థా సారిపుత్తో కిలమతి. కిఞ్చాపి హేస –

“యే చ సఙ్ఖాతధమ్మాసే, యే చ సేఖా పుథూ ఇధ;

తేసం మే నిపకో ఇరియం, పుట్ఠో పబ్రూహి మారిసా”తి. (సు॰ ని॰ ౧౦౪౪; చూళని॰ అజితమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౭) –

ఇమం బుద్ధవిసయే పుట్ఠపఞ్హం సుత్వా ‘సత్థా మం సేఖాసేఖానం ఆగమనపటిపదం పుచ్ఛతీ’తి పఞ్హే నిక్కఙ్ఖో, ఖన్ధాదీసు పన కతరేన ను ఖో ముఖేన ఇమం పటిపదం కథేన్తో ‘అహం సత్థు అజ్ఝాసయం గణ్హితుం న సక్ఖిస్సామీ’తి మమ అజ్ఝాసయే కఙ్ఖతి, సో మయా నయే అదిన్నే కథేతుం న సక్ఖిస్సతి, నయమస్స దస్సామీతి నయం దస్సేన్తో “భూతమిదం, సారిపుత్త, సమనుపస్ససీ”తి ఆహ. ఏవం కిరస్స అహోసి “సారిపుత్తో మమ అజ్ఝాసయం గహేత్వా కథేన్తో ఖన్ధవసేన కథేస్సతీ”తి. థేరస్స సహ నయదానేన సో పఞ్హో నయసతేన నయసహస్సేన నయసతసహస్సేన ఉపట్ఠాసి. సో సత్థారా దిన్ననయే ఠత్వా తం పఞ్హం కథేసి. ఠపేత్వా కిర సమ్మాసమ్బుద్ధం అఞ్ఞో సారిపుత్తత్థేరస్స పఞ్హం పాపుణితుం సమత్థో నామ నత్థి. తేనేవ కిర థేరో సత్థు పురతో ఠత్వా సీహనాదం నది – “అహం, భన్తే, సకలకప్పమ్పి దేవే వుట్ఠే ‘ఏత్తకాని బిన్దూని మహాసముద్దే పతితాని, ఏత్తకాని భూమియం, ఏత్తకాని పబ్బతే’తి గణేత్వా లేఖం ఆరోపేతుం సమత్థో”తి. సత్థాపి నం “జానామి, సారిపుత్త, గణేతుం సమత్థభావ”న్తి ఆహ. తస్స ఆయస్మతో పఞ్ఞాయ ఉపమా నామ నత్థి. తేనేవాహ –

“గఙ్గాయ వాలుకా ఖీయే, ఉదకం ఖీయే మహణ్ణవే;
మహియా మత్తికా ఖీయే, న ఖీయే మమ బుద్ధియా”తి.

ఇదం వుత్తం హోతి – సచే హి, భన్తే, బుద్ధిసమ్పన్నలోకనాథ, మయా ఏకస్మిం పఞ్హే విస్సజ్జితే ఏకం వా వాలుకం ఏకం వా ఉదకబిన్దుం ఏకం వా పంసుఖణ్డం అఖిపిత్వా పఞ్హానం సతేన వా సహస్సేనవా సతసహస్సేన వా విస్సజ్జితే గఙ్గాయ వాలుకాదీసు ఏకేకం ఏకమన్తే ఖిపేయ్య, ఖిప్పతరం గఙ్గాదీసు వాలుకాదయో పరిక్ఖయం గచ్ఛేయ్యుం, న త్వేవ మమ పఞ్హానం విస్సజ్జనన్తి. ఏవం మహాపఞ్ఞోపి హి భిక్ఖు బుద్ధవిసయే పఞ్హస్స అన్తం వా కోటిం వా అదిస్వా సత్థారా దిన్ననయే ఠత్వావ పఞ్హం విస్సజ్జేసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “యం పఞ్హం పుట్ఠో సబ్బోపి జనో కథేతుం న సక్ఖి, తం ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో ఏకకోవ కథేసీ”తి. సత్థా తం కథం సుత్వా “న ఇదానేవ సారిపుత్తో యం పఞ్హం మహాజనో విస్సజ్జేతుం నాసక్ఖి , తం విస్సజ్జేసి, పుబ్బేపి అనేన విస్సజ్జితోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరితుం –

“పరోసహస్సమ్పి సమాగతానం,
కన్దేయ్యుం తే వస్ససతం అపఞ్ఞా;
ఏకోవ సేయ్యో పురిసో సపఞ్ఞో,
యో భాసితస్స విజానాతి అత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౯౯) –

ఇమం జాతకం విత్థారేన కథేసీతి.

దేవోరోహణవత్థు దుతియం.

౩. ఏరకపత్తనాగరాజవత్థు

కిచ్ఛో మనుస్సపటిలాభోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా బారాణసియం ఉపనిస్సాయ సత్తసిరీసకరుక్ఖమూలే విహరన్తో ఏరకపత్తం నామ నాగరాజం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర పుబ్బే కస్సపబుద్ధసాసనే దహరభిక్ఖు హుత్వా గఙ్గాయ నావం అభిరుయ్హ గచ్ఛన్తో ఏకస్మిం ఏరకగుమ్బే ఏరకపత్తం గహేత్వా నావాయ వేగసా గచ్ఛమానాయపి న ముఞ్చి, ఏరకపత్తం ఛిజ్జిత్వా గతం. సో "అప్పమత్తకం ఏత"న్తి ఆపత్తిం అదేసేత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని అరఞ్ఞే సమణధమ్మం కత్వాపి మరణకాలే ఏరకపత్తేన గీవాయ గహితో వియ ఆపత్తిం దేసేతుకామోపి అఞ్ఞం భిక్ఖుం అపస్సమానో "అపరిసుద్ధం మే సీల"న్తి ఉప్పన్నవిప్పటిసారో తతో చవిత్వా ఏకరుక్ఖదోణికనావప్పమాణో నాగరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి, **ఏరకపత్తో**త్వేవస్స నామం అహోసి. సో నిబ్బత్తక్ఖణేయేవ అత్తభావం ఓలోకేత్వా "ఏత్తకం నామ కాలం సమణధమ్మం కత్వా అహేతుకయోనియం మణ్డూకభక్ఖట్ఠానే నిబ్బత్తోమ్హీ"తి విప్పటిసారీ అహోసి. సో అపరభాగే ఏకం ధీతరం లభిత్వా మజ్ఝే గఙ్గాయ ఉదకపిట్ఠే మహన్తం ఫలం ఉక్ఖిపిత్వా ధీతరం తస్మిం ఠపేత్వా నచ్చాపేత్వా గాయాపేసి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "అద్ధా అహం ఇధ ఇమినా ఉపాయేన బుద్ధే ఉప్పన్నే తస్స ఉప్పన్నభావం సుణిస్సామీ"తి. యో మే గీతస్స పటిగీతం ఆహరతి , తస్స మహన్తేన నాగభవనేన సద్ధిం ధీతరం దస్సామీతి అన్వడ్ఢమాసం ఉపోసథదివసే తం ధీతరం ఫణే ఠపేసి. సా తత్థ ఠితా నచ్చన్తీ –

> "కింసు అధిప్పతీ రాజా, కింసు రాజా రజ్జిస్సరో;
> కథంసు విరజో హోతి, కథం బాలోతి వుచ్చతీ"తి. –

ఇమం గీతం గాయతి.

సకలజమ్బుదీపవాసినో "నాగమాణవికం గణ్హిస్సామా"తి గన్త్వా అత్తనో అత్తనో పఞ్ఞాబలేన పటిగీతం కత్వా గాయన్తి. సా తం పటిక్ఖిపతి. తస్సా అన్వడ్ఢమాసం ఫణే ఠత్వా ఏవం గాయన్తియావ ఏకం బుద్ధన్తరం వీతివత్తం. అథ అమ్హాకం సత్థా లోకే ఉప్పజ్జిత్వా ఏకదివసం పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో ఏరకపత్తం ఆదిం కత్వా ఉత్తరమాణవం నామ అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా "కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి ఆవజ్జేన్తో "అజ్జ ఏరకపత్తస్స ధీతరం ఫణే ఠపేత్వా నచ్చాపనదివసో, అయం ఉత్తరమాణవో మయా దిన్నం పటిగీతం గణ్హన్తోవ సోతాపన్నో హుత్వా తం ఆదాయ నాగరాజస్స సన్తికం గమిస్సతి. సో తం సుత్వా 'బుద్ధో ఉప్పన్నో'తి ఞత్వా మమ సన్తికం ఆగమిస్సతి, అహం తస్మిం ఆగతే మహాసమాగమే గాథం కథేస్సామి, గాథాపరియోసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతీ"తి అద్దస. సో తత్థ గన్త్వా బారాణసితో అవిదూరే సత్త సిరీసకరుక్ఖా అత్థి, తేసు ఏకస్స మూలే నిసీది. జమ్బుదీపవాసినో గీతపటిగీతం ఆదాయ సన్నిపతింసు. సత్థా అవిదూరే ఠానే గచ్ఛన్తం ఉత్తరమాణవం దిస్వా "ఏహి, ఉత్తరా"తి ఆహ. "కిం, భన్తే"తి? "ఇతో తావ ఏహీ"తి. అథ నం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం ఆహ "కహం గచ్ఛసీ"తి? "ఏరకపత్తస్స ధీతు గాయనట్ఠాన"న్తి. "జానాసి పన గీతపటిగీత"న్తి? "జానామి, భన్తే"తి. "వదేహి తావ న"న్తి? అథ నం అత్తనో జాననియామేనేవ వదన్తం "న ఉత్తరం ఏతం పటిగీతం, అహం తే పటిగీతం దస్సామి, ఆదాయ నం గమిస్ససీ"తి. "సాధు, భన్తే"తి. అథ నం సత్థా, ఉత్తర, త్వం నాగమాణవికాయ గీతకాలే –

> "ఛద్వారాధిప్పతీ రాజా, రజ్జమానో రజ్జిస్సరో;
> అరజ్జం విరజో హోతి, రజ్జం బాలోతి వుచ్చతీ"తి. –

ఇమం పటిగీతం గాయేయ్యాసీతి ఆహ.

మాణవికాయ గీతస్స అత్థో – **కింసు అధిప్పతీ రాజా**తి కిం అధిప్పతి రాజా నామ హోతి? **కింసు రాజా రజ్జిస్సరో**తి కథం పన రాజా రజ్జిస్సరో నామ హోతి? **కథంసు విరజో హోతీ**తి కథం ను ఖో సో రాజా విరజో నామ హోతీతి?

పటిగీతస్స పన అత్థో – **ఛద్వారాధిప్పతీ రాజా**తి యో ఛన్నం ద్వారానం అధిప్పతి, ఏకద్వారేపి రూపాదీహి అనభిభూతో, అయం రాజా నామ. **రజ్జమానో రజ్జిస్సరో**తి యో పన తేసు ఆరమ్మణేసు రజ్జతి, సో రజ్జమానో రజ్జిస్సరో నామ. **అరజ్జ**న్తి అరజ్జమానో పన విరజో నామ హోతి. **రజ్జ**న్తి రజ్జమానో బాలోతి వుచ్చతీతి.

ఏవమస్స సత్థా పటిగీతం దత్వా, ఉత్తర, తయా ఇమస్మిం గీతే గాయితే ఇమస్స గీతస్స ఇమం పటిగీతం గాయిస్సతి –

> "కేనస్సు వుయ్హతి బాలో, కథం నుదతి పణ్డితో;
> యోగక్ఖేమీ కథం హోతి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

అథస్స త్వం ఇదం పటిగీతం గాయేయ్యాసి –

> "ఓఘేన వుయ్హతి బాలో, యోగా నుదతి పణ్డితో;
> సబ్బయోగవిసంయుత్తో, యోగక్ఖేమీతి వుచ్చతీ"తి.

తస్సత్థో – "కామోఘాదినా చతుబ్బిధేన ఓఘేన బాలో వుయ్హతి, తం ఓఘం పణ్డితో సమ్మప్పధానసఙ్ఖాతేన యోగేన నుదతి. సో సబ్బేహి కామయోగాదీహి విసంయుత్తో యోగక్ఖేమీ నామ వుచ్చతీ"తి.

ఉత్తరో ఇమం పటిగీతం గణ్హన్తోవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సో సోతాపన్నో హుత్వా తం గాథం ఆదాయ గన్త్వా, "అమ్మో, మయా గీతపటిగీతం ఆహటం, ఓకాసం మే దేథా"తి వత్వా నిరన్తరం ఠితస్స మహాజనస్స జణ్ణునా అక్కమన్తో అగమాసి. నాగమాణవికా పితు ఫణే ఠత్వా నచ్చమానా "కింసు అధిప్పతీ రాజా"తి గీతం గాయతి? ఉత్తరో "ఛద్వారాధిప్పతీ రాజా"తి పటిగీతం గాయి. పున నాగమాణవికా "కేనస్సు వుయ్హతీ"తి తస్స గీతం గాయతి? అథస్సా పటిగీతం గాయన్తో ఉత్తరో "ఓఘేన వుయ్హతీ"తి ఇమం గాథమాహ. నాగరాజా తం సుత్వావ బుద్ధస్స ఉప్పన్నభావం ఞత్వా "మయా ఏకం బుద్ధన్తరం ఏవరూపం పదం నామ న సుతపుబ్బం, ఉప్పన్నో వత, భో, లోకే బుద్ధో"తి తుట్ఠమానసో నఙ్గుట్ఠేన ఉదకం పహరి, మహావీచియో ఉట్ఠహింసు, ఉభో తీరాని భిజ్జింసు. ఇతో చితో చ ఉసభమత్తే ఠానే మనుస్సా ఉదకే నిముజ్జింసు. సో ఏత్తకం మహాజనం ఫణే ఠపేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా థలే పతిట్ఠపేసి. సో ఉత్తరం ఉపసఙ్కమిత్వా "కహం, సామి, సత్థా"తి పుచ్ఛి. "ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే నిసిన్నో, మహారాజా"తి. సో "ఏహి, సామి, గచ్ఛామా"తి ఉత్తరేన సద్ధిం అగమాసి. మహాజనోపి తేన సద్ధింయేవ గతో. నాగరాజా గన్త్వా ఛబ్బణ్ణరంసీనం అన్తరం పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా రోదమానో అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా ఆహ – "కిం ఇదం, మహారాజా"తి? "అహం, భన్తే, తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స సావకో హుత్వా వీసతి వస్ససహస్సాని సమణధమ్మం అకాసిం, సోపి మం సమణధమ్మో నిద్ధారేతుం నాసక్ఖి. అప్పమత్తకం ఏరకపత్తఛిన్దనమత్తం నిస్సాయ అహేతుకపటిసన్ధిం గహేత్వా ఉరేన పరిసక్కనట్ఠానే నిబ్బత్తోస్మి, ఏకం బుద్ధన్తరం నేవ మనుస్సత్తం లభామి, న సద్ధమ్మస్సవనం, న

తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స దస్సన"న్తి సత్థా తస్స కథం సుత్వా, "మహారాజ, మనుస్సత్తం నామ దుల్లభమేవ, తథా సద్ధమ్మస్సవనం , తథా బుద్ధుప్పాదో, ఇదం కిచ్ఛేన కసిరేన లబ్భతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౮౨."కిచ్ఛో మనుస్సపటిలాభో, కిచ్ఛం మచ్చాన జీవితం;
కిచ్ఛం సద్ధమ్మస్సవనం, కిచ్ఛో బుద్ధానముప్పాదో"తి.

తస్సత్థో – మహన్తేన హి వాయామేన మహన్తేన కుసలేన లద్ధత్తా మనుస్సత్తపటిలాభో నామ కిచ్ఛో దుల్లభో. నిరన్తరం కసికమ్మాదీని కత్వా జీవితవుత్తిం ఘటనతోపి పరిత్తట్ఠాయితాయపి మచ్చానం జీవితం కిచ్ఛం. అనేకేసుపి కప్పేసు ధమ్మదేసకస్స పుగ్గలస్స దుల్లభతాయ సద్ధమ్మస్సవనమ్పి కిచ్ఛం. మహన్తేన వాయామేన అభినీహారస్స సమిజ్ఝనతో సమిద్ధాభినీహారస్స చ అనేకేహిపి కప్పకోటిసహస్సేహి దుల్లభుప్పాదతో బుద్ధానం ఉప్పాదోపి కిచ్ఛోయేవ, అతివియ దుల్లభోతి.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. నాగరాజాపి తందివసం సోతాపత్తిఫలం లభేయ్య, తిరచ్ఛానగతత్తా పన నాలత్థ. సో యేసు పటిసన్ధిగహణతచజహనవిస్సట్ఠనిద్దోక్కమనసజాతియామేథునసేవనచుతిసఙ్ఖాతేసు పఞ్చసు ఠానేసు నాగసరీరమేవ గహేత్వా కిలమన్తి, తేసు అకిలమనభావం పత్వా మాణవరూపేనేవ విచరితుం లభతీతి.

ఏరకపత్తనాగరాజవత్థు తతియం.

౪. ఆనన్దత్థేరపఞ్హవత్థు

సబ్బపాపస్స అకరణన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరస్స పఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి.

థేరో కిర దివాట్ఠానే నిసిన్నో చిన్తేసి – "సత్థారా సత్తన్నం బుద్ధానం మాతాపితరో ఆయుపరిచ్ఛేదో బోధి సావకసన్నిపాతో అగ్గసావకసన్నిపాతో అగ్గసావకఉపట్ఠాకోతి ఇదం సబ్బం కథితం, ఉపోసథో పన అకథితో, కిం ను ఖో తేసమ్పి అయమేవ ఉపోసథో, అఞ్ఞో"తి? సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం పుచ్ఛి. యస్మా పన తేసం బుద్ధానం కాలభేదోవ అహోసి, న కథాభేదో. విపస్సీ సమ్మాసమ్బుద్ధో హి సత్తమే సత్తమే సంవచ్ఛరే ఉపోసథం అకాసి. ఏకదివసం దిన్నోవాదోయేవ హిస్స సత్తన్నం సంవచ్ఛరానం అలం హోతి. సిఖీ చేవ వేస్సభూ చ ఛట్ఠే ఛట్ఠే సంవచ్ఛరే ఉపోసథం కరింసు, కకుసన్ధో కోణాగమనో చ సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే. కస్సపదసబలో ఛట్ఠే ఛట్ఠే మాసే ఉపోసథం అకాసి. ఏకదివసం దిన్నోవాదో ఏవ హిస్స ఛన్నం మాసానం అలం అహోసి. తస్మా సత్థా తేసం ఇమం కాలభేదం ఆరోచేత్వా "ఓవాదగాథా పన నేసం ఇమాయేవా"తి వత్వా సబ్బేసం ఏకమేవ ఉపోసథం ఆవి కరోన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౮౩."సబ్బపాపస్స అకరణం, కుసలస్స ఉపసమ్పదా;
సచిత్తపరియోదపనం, ఏతం బుద్ధాన సాసనం.

౧౮౪."ఖన్తీ పరమం తపో తితిక్ఖా,
నిబ్బానం పరమం వదన్తి బుద్ధా;

న హి పబ్బజితో పరూపఘాతీ,

న సమణో హోతి పరం విహేఠయన్తో.

౧౮౫. “అనూపవాదో అనూపఘాతో, పాతిమోక్ఖే చ సంవరో;

మత్తఞ్ఞుతా చ భత్తస్మిం, పన్తఞ్చ సయనాసనం;

అధిచిత్తే చ ఆయోగో, ఏతం బుద్ధాన సాసన”న్తి.

తత్థ **సబ్బపాపస్సా**తి సబ్బస్స అకుసలకమ్మస్స. **ఉపసమ్పదా**తి అభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ యావ అరహత్తమగ్గా కుసలస్స ఉప్పాదనఞ్చేవ ఉప్పాదితస్స చ భావనా. **సచిత్తపరియోదపన**న్తి పఞ్చహి నీవరణేహి అత్తనో చిత్తస్స వోదాపనం. **ఏతం బుద్ధాన సాసన**న్తి సబ్బబుద్ధానం అయమనుసిట్ఠి.

ఖన్తీతి యా ఏసా తితిక్ఖాసఙ్ఖాతా ఖన్తీ నామ, ఇదం ఇమస్మిం సాసనే పరమం ఉత్తమం తపో. **నిబ్బానం పరమం వదన్తి బుద్ధా**తి బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ అనుబుద్ధా చాతి ఇమే తయో బుద్ధా నిబ్బానం ఉత్తమన్తి వదన్తి. **న హి పబ్బజితో**తి పాణిఆదీహి పరం అపహనన్తో విహేఠేన్తో పరూపఘాతీ పబ్బజితో నామ న హోతి. **న సమణో**తి వుత్తనయేనేవ పరం విహేఠయన్తో సమణోపి న హోతియేవ .

అనూపవాదోతి అనూపవాదనఞ్చేవ అనూపవాదాపనఞ్చ. **అనూపఘాతో**తి అనూపఘాతనఞ్చేవ అనూపఘాతాపనఞ్చ . **పాతిమోక్ఖే**తి జేట్ఠకసీలే. **సంవరో**తి పిదహనం. **మత్తఞ్ఞుతా**తి మత్తఞ్ఞుభావో పమాణజాననం. **పన్త**న్తి వివిత్తం. **అధిచిత్తే**తి అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతే అధిచిత్తే. **ఆయోగో**తి పయోగకరణం. **ఏత**న్తి ఏతం సబ్బేసం బుద్ధానం సాసనం. ఏత్థ హి అనూపవాదేన వాచసికం సీలం కథితం, అనూపఘాతేన కాయికసీలం, “పాతిమోక్ఖే చ సంవరో”తి సీలం కథితం, అనూపఘాతేన కాయికసీలం, “పాతిమోక్ఖే చ సంవరో”తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసీలఞ్చేవ ఇన్ద్రియసంవరఞ్చ, మత్తఞ్ఞుతాయ ఆజీవపారిసుద్ధి చేవ పచ్చయసన్నిసితసీలఞ్చ, పన్తసేనాసనేన సప్పాయసేనాసనం, అధిచిత్తేన అట్ఠ సమాపత్తియో. ఏవం ఇమాయ గాథాయ తిస్సోపి సిక్ఖా కథితా ఏవ హోన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఆనన్దత్థేరపఞ్హవత్థు చతుత్థం.

౫. అనభిరతభిక్ఖువత్థు

న కహాపణవస్సేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనభిరతభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సాసనే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో “అసుకట్ఠానం నామ గన్త్వా ఉద్దేసం ఉగ్గణ్హాహీ”తి ఉపజ్ఝాయేన పేసితో తత్థ అగమాసి. అథస్స పితునో రోగో ఉప్పజ్జి. సో పుత్తం దట్ఠుకామో హుత్వా తం పక్కోసితుం సమత్థం కఞ్చి అలభిత్వా పుత్తసోకేన విప్పలపన్తోయేవ ఆసన్నమరణో హుత్వా “ఇదం మే పుత్తస్స పత్తచీవరమూలం కరేయ్యాసీ”తి కహాపణసతం కనిట్ఠస్స హత్థే దత్వా కాలమకాసి. సో దహరస్స ఆగతకాలే పాదమూలే నిపతిత్వా పవట్టేన్తో రోదిత్వా, “భన్తే, పితా తే విప్పలపన్తోవ కాలకతో, మయ్హం పన తేన కహాపణసతం హత్థే ఠపితం, తేన కిం కరోమీ”తి ఆహ. దహరో “న మే కహాపణేహి

అత్థో”తి పటిక్ఖిపిత్వా అపరభాగే చిన్తేసి – “కిం మే పరకులేసు పిణ్డాయ చరిత్వా జీవితేన, సక్కా తం కహాపణసతం నిస్సాయ జీవితుం, విబ్భమిస్సామీ”తి. సో అనభిరతియా పీళితో విస్సట్ఠసజ్ఝాయనకమ్మట్ఠానో పణ్డురోగీ వియ అహోసి. అథ నం దహరసామణేరా “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ”తి వుత్తే ఆచరియుపజ్ఝాయానం ఆచిక్ఖింసు. అథ నం తే సత్థు సన్తికం నేత్వా సత్థు దస్సేసుం. సత్థా “సచ్చం కిర త్వం ఉక్కణ్ఠితో”తి పుచ్ఛిత్వా, “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “కస్మా ఏవమకాసి, అత్థి పన తే కోచి జీవితపచ్చయో”తి ఆహ. “ఆమ, భన్తే”తి. “కిం తే అత్థీ”తి? “కహాపణసతం, భన్తే”తి. తేన హి కత్థచి తావ సక్ఖరా ఆహర, గణేత్వా జానిస్సామ “సక్కా వా తావత్తకేన జీవితుం, నో వా”తి. సో సక్ఖరా ఆహరి. అథ నం సత్థా ఆహ – “పరిభోగత్థాయ తావ పణ్ణాసం ఠపేహి, ద్విన్నం గోణానం అత్థాయ చతువీసతి, ఏత్తకం నామ బీజత్థాయ, యుగనఙ్గలత్థాయ, కుద్దాలవాసిఫరసుఅత్థాయా”తి ఏవం గణియమానే తం కహాపణసతం నప్పహోతి. అథ నం సత్థా “భిక్ఖు తవ కహాపణా అప్పకా, కథం ఏతే నిస్సాయ తణ్హం పూరేస్ససి, అతీతే కిర చక్కవత్తిరజ్జం కారేత్వా అప్ఫోటితమత్తేన ద్వాదసయోజనట్ఠానే కటిప్పమాణేన రతనవస్సం వస్సాపేతుం సమత్థో యావ ఛత్తింస సక్కా చవన్తి, ఏత్తకం కాలం దేవరజ్జం కారేత్వాపి మరణకాలే తణ్హం అపూరేత్వావ కాలమకాసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరిత్వా **మన్ధాతుజాతకం** (జా॰ ౧.౩.౨౨) విత్థారేత్వా –

“యావతా చన్దిమసూరియా పరిహరన్తి, దిసా భన్తి విరోచనా;

సబ్బేవ దాసా మన్ధాతు, యే పాణా పథవిస్సితా”తి. –

ఇమిస్సా గాథాయ అనన్తరా ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౮౬.“న కహాపణవస్సేన, తిత్తి కామేసు విజ్జతి;

అప్పస్సాదా దుఖా కామా, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో.

౧౮౭.“అపి దిబ్బేసు కామేసు, రతిం సో నాధిగచ్ఛతి;

తణ్హక్ఖయరతో హోతి, సమ్మాసమ్బుద్ధసావకో”తి.

తత్థ **కహాపణవస్సేనాతి** యం సో అప్ఫోటేత్వా సత్తరతనవస్సం వస్సాపేసి, తం ఇధ కహాపణవస్సన్తి వుత్తం. తేనపి హి వత్థుకామకిలేసకామేసు తిత్తి నామ నత్థి. ఏవం దుప్పూరా ఏసా తణ్హా. **అప్పస్సాదాతి** సుపినసదిసతాయ పరిత్తసుఖా. **దుఖాతి** దుక్ఖక్ఖన్ధాదీసు ఆగతదుక్ఖవసేన పన బహుదుక్ఖావ. **ఇతి విఞ్ఞాయాతి** ఏవమేతే కామే జానిత్వా. **అపి దిబ్బేసూతి** సచే హి దేవానం ఉపకప్పనకకామేహి నిమన్తేయ్యాపి ఆయస్మా సమిద్ధి వియ ఏవమ్పి తేసు కామేసు రతిం న విన్దతియేవ. **తణ్హక్ఖయరతోతి** అరహత్తే చేవ నిబ్బానే చ అభిరతో హోతి, తం పత్థయమానో విహరతి. **సమ్మాసమ్బుద్ధసావకోతి** సమ్మాసమ్బుద్ధేన దేసితస్స ధమ్మస్స సవనేన జాతో యోగావచరభిక్ఖూతి.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అనభిరతభిక్ఖువత్థు పఞ్చమం.

౬. అగ్గిదత్తబ్రాహ్మణవత్థు

బహుం వే సరణం యన్తీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వాలికరాసిమ్హి నిసిన్నం అగ్గిదత్తం నామ కోసలరఞ్ఞో పురోహితం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర మహాకోసలస్స పురోహితో అహోసి. అథ నం పితరి కాలకతే రాజా పసేనది కోసలో "పితు మే పురోహితో"తి గారవేన తస్మింయేవ ఠానే ఠపేత్వా తస్స అత్తనో ఉపట్ఠానం ఆగతకాలే పచ్చుగ్గమనం కరోతి, "ఆచరియ, ఇధ నిసీదథా"తి సమానాసనం దాపేసి. సో చిన్తేసి – "అయం రాజా మయి అతివియ గారవం కరోతి, న ఖో పన రాజూనం నిచ్చకాలమేవ సక్కా చిత్తం గహేతుం. సమానవయేనేవ హి సద్ధిం రజ్జసుఖం నామ సుఖం హోతి, అహఞ్చమ్హి మహల్లకో, పబ్బజితుం మే యుత్త"న్తి. సో రాజానం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా సత్తాహేన సబ్బం అత్తనో ధనం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజి. తం నిస్సాయ దస పురిససహస్సాని అనుపబ్బజింసు. సో తేహి సద్ధిం అఙ్గమగధానఞ్చ కురురట్ఠస్స చ అన్తరే వాసం కప్పేత్వా ఇమం ఓవాదం దేతి, "తాతా, యస్స కామవితక్కాదయో ఉప్పజ్జన్తి, సో నదితో ఏకేకం వాలుకపుటం ఉద్ధరిత్వా ఇమస్మిం ఓకిరతూ"తి. తే "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా కామవితక్కాదీనం ఉప్పన్నకాలే తథా కరింసు. అపరేన సమయేన మహావాలుకరాసి అహోసి, తం అహిఛత్తో నామ నాగరాజా పటిగ్గహేసి. అఙ్గమగధవాసినో చేవ కురురట్ఠవాసినో చ మాసే మాసే తేసం మహన్తం సక్కారం అభిహరిత్వా దానం దేన్తి. అథ నేసం అగ్గిదత్తో ఇమం ఓవాదం అదాసి – "పబ్బతం సరణం యాథ, వనం సరణం యాథ, ఆరామం సరణం యాథ, రుక్ఖం సరణం యాథ, ఏవం సబ్బదుక్ఖతో ముచ్చిస్సథా"తి. అత్తనో అన్తేవాసికేపి ఇమినా ఓవాదేన ఓవది.

బోధిసత్తోపి కతాభినిక్ఖమనో సమ్మాసమ్బోధిం పత్వా తస్మిం సమయే సావత్థిం నిస్సాయ జేతవనే విహరన్తో పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో అగ్గిదత్తబ్రాహ్మణం సద్ధిం అన్తేవాసికేహి అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా "సబ్బేపి ఇమే అరహత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నా"తి ఞత్వా సాయన్హసమయే మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆహ – "మోగ్గల్లాన, కిం పస్ససి అగ్గిదత్తబ్రాహ్మణం మహాజనం అతిత్థే పక్ఖన్దాపేన్తం, గచ్ఛ తేసం ఓవాదం దేహీ"తి. భన్తే, బహూ ఏతే, ఏకకస్స మయ్హం అవిసయ్హా. సచే తుమ్హేపి ఆగమిస్సథ, విసయ్హా భవిస్సన్తీతి. మోగ్గల్లాన, అహమ్పి ఆగమిస్సామి, త్వం పురతో యాహీతి. థేరో పురతో గచ్ఛన్తోవ చిన్తేసి – "ఏతే బలవన్తో చేవ బహూ చ. సచే సబ్బేసం సమాగమట్ఠానే కిఞ్చి కథేస్సామి, సబ్బేపి వగ్గవగ్గేన ఉట్ఠహేయ్యు"న్తి అత్తనో ఆనుభావేన థూలఫుసితకం దేవం వుట్ఠాపేసి. తే థూలఫుసితకేసు పతన్తేసు ఉట్ఠాయుట్ఠాయ అత్తనో అత్తనో పణ్ణసాలం పవిసింసు. థేరో అగ్గిదత్తస్స బ్రాహ్మణస్స పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా "అగ్గిదత్తా"తి ఆహ. సో థేరస్స సద్దం సుత్వా "మం ఇమస్మిం లోకే నామేన ఆలపితుం సమత్థో నామ నత్థి, కో ను ఖో మం నామేన ఆలపతీ"తి మానథద్ధతాయ "కో ఏసో"తి ఆహ. "అహం, బ్రాహ్మణా"తి. "కిం వదేసీ"తి? "అజ్జ మే ఏకరత్తిం ఇధ వసనట్ఠానం త్వం ఆచిక్ఖాహీ"తి. "ఇధ వసనట్ఠానం నత్థి, ఏకస్స ఏకావ పణ్ణసాలా"తి. "అగ్గిదత్త, మనుస్సా నామ మనుస్సానం, గావో గున్నం, పబ్బజితా పబ్బజితానం సన్తికం గచ్ఛన్తి, మా ఏవం కరి, దేహి మే వసనట్ఠాన"న్తి. "కిం పన త్వం పబ్బజితో"తి? "ఆమ, పబ్బజితోమ్హీ"తి. "సచే పబ్బజితో, కహం తే ఖారిభణ్డం, కో పబ్బజితపరిక్ఖారో"తి. "అత్థి మే పరిక్ఖారో, విసుం పన నం గహేత్వా విచరితుం దుక్ఖన్తి అబ్భన్తరేనేవ నం గహేత్వా విచరామి, బ్రాహ్మణా"తి. సో "తం గహేత్వా విచరిస్ససీ"తి థేరస్స కుజ్ఝి. అథ నం సో ఆహ – "అమ్భో, అగ్గిదత్త, మా కుజ్ఝి, వసనట్ఠానం మే ఆచిక్ఖాహీ"తి. నత్థి ఏత్థ వసనట్ఠానన్తి. ఏతస్మిం పన వాలుకరాసిమ్హి కో వసతీతి. ఏకో, నాగరాజాతి. ఏతం మే దేహీతి. న సక్కా దాతుం, భారియం ఏతస్స కమ్మన్తి. హోతు, దేహి మేతి. తేన హి త్వం ఏవ జానాహీతి.

థేరో వాలుకరాసిఅభిముఖో పాయాసి. నాగరాజా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “అయం సమణో ఇతో ఆగచ్ఛతి, న జానాతి మఞ్ఞే మమ అత్థిభావం, ధూమాయిత్వా నం మారేస్సామీ”తి ధూమాయి. థేరో “అయం నాగరాజా ‘అహమేవ ధూమాయితుం సక్కోమి, అఞ్ఞే న సక్కోన్తీ’తి మఞ్ఞే సల్లక్ఖేతీ”తి సయమ్పి ధూమాయి. ద్విన్నమ్పి సరీరతో ఉగ్గతా ధూమా యావ బ్రహ్మలోకా ఉట్ఠహింసు. ఉభోపి ధూమా థేరం అబాధేత్వా నాగరాజానమేవ బాధేన్తి. నాగరాజా ధూమవేగం సహితుం అసక్కోన్తో పజ్జలి. థేరోపి తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా తేన సద్ధింయేవ పజ్జలి. అగ్గిజాలా యావ బ్రహ్మలోకా ఉట్ఠహింసు. ఉభోపి థేరం అబాధేత్వా నాగరాజానమేవ బాధయింసు. అథస్స సకలసరీరం ఉక్కాహి పదిత్తం వియ అహోసి. ఇసిగణో ఓలోకేత్వా చిన్తేసి – “నాగరాజా, సమణం ఝాపేతి, భద్దకో వత సమణో అమ్హాకం వచనం అసుత్వా నట్ఠో”తి. థేరో నాగరాజానం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా వాలుకరాసిమ్హి నిసీది. నాగరాజా వాలుకరాసిం భోగేహి పరిక్ఖిపిత్వా కూటాగారకుచ్ఛిపమాణం ఫణం మాపేత్వా థేరస్స ఉపరి ధారేసి.

ఇసిగణా పాతోవ “సమణస్స మతభావం వా అమతభావం వా జానిస్సామా”తి థేరస్స సన్తికం గన్త్వా తం వాలుకరాసిమత్థకే నిసిన్నం దిస్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ అభిత్థవన్తా ఆహంసు – “సమణ, కచ్చి నాగరాజేన న బాధితో”తి. “కిం న పస్సథ మమ ఉపరిఫణం ధారేత్వా ఠిత”న్తి? తే “అచ్ఛరియం వత భో, సమణస్స ఏవరూపో నామ నాగరాజా దమితో”తి థేరం పరివారేత్వా అట్ఠంసు. తస్మిం ఖణే సత్థా ఆగతో. థేరో సత్థారం దిస్వా ఉట్ఠాయ వన్ది. అథ నం ఇసయో ఆహంసు – “అయమ్పి తయా మహన్తతరో”తి. ఏసో భగవా సత్థా, అహం ఇమస్స సావకోతి. సత్థా వాలుకరాసిమత్థకే నిసీది, ఇసిగణో “అయం తావ సావకస్స ఆనుభావో, ఇమస్స పన ఆనుభావో కీదిసో భవిస్సతీ”తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సత్థారం అభిత్థవి. సత్థా అగ్గిదత్తం ఆమన్తేత్వా ఆహ – “అగ్గిదత్త, త్వం తవ సావకానఞ్చ ఉపట్ఠాకానఞ్చ ఓవాదం దదమానో కిన్తి వత్వా దేసీ”తి. “ఏతం పబ్బతం సరణం గచ్ఛథ, వనం ఆరామం రుక్ఖం సరణం గచ్ఛథ. ఏతాని హి సరణం గతో సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ”తి ఏవం తేసం ఓవాదం దమ్మీతి. సత్థా “న ఖో, అగ్గిదత్త, ఏతాని సరణం గతో సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతి, బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం పన సరణం గన్త్వా సకలవట్టదుక్ఖా పముచ్చతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౮౮.“బహుం వే సరణం యన్తి, పబ్బతాని వనాని చ;
ఆరామరుక్ఖచేత్యాని, మనుస్సా భయతజ్జితా.

౧౮౯.“నేతం ఖో సరణం ఖేమం, నేతం సరణముత్తమం;
నేతం సరణమాగమ్మ, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతి.

౧౯౦.“యో చ బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సఙ్ఘఞ్చ సరణం గతో;
చత్తారి అరియసచ్చాని, సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతి.

౧౯౧.“దుక్ఖం దుక్ఖసముప్పాదం, దుక్ఖస్స చ అతిక్కమం;
అరియం చట్ఠఙ్గికం మగ్గం, దుక్ఖూపసమగామినం.

౧౯౨.“ఏతం ఖో సరణం ఖేమం, ఏతం సరణముత్తమం;
ఏతం సరణమాగమ్మ, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ”తి.

తత్థ **బహూన్తి** బహూ. **పబ్బతానీ**తి తత్థ తత్థ ఇసిగిలివేపుల్లవేభారాదికే పబ్బతే చ మహావనగోసిఙ్గసాలవనాదీని వనాని చ వేళువనజీవకమ్బవనాదయో ఆరామే చ ఉదేనచేతియగోతమచేతియాదీని రుక్ఖచేత్యాని చ తే తే మనుస్సా తేన తేన భయేన తజ్జితా భయతో ముచ్చితుకామా పుత్తలాభాదీని వా పత్థయమానా సరణం యన్తీతి అత్థో. **నేతం సరణ**న్తి ఏతం సబ్బమ్పి సరణం నేవ ఖేమం న ఉత్తమం, న చ ఏతం పటిచ్చ జాతిఆదిధమ్మేసు సత్తేసు ఏకోపి జాతిఆదితో సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీతి అత్థో.

యో చాతి ఇదం అఖేమం అనుత్తమం సరణం దస్సేత్వా ఖేమం ఉత్తమం సరణం దస్సనత్థం ఆరద్ధం. తస్సత్థో – యో చ గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా "ఇతిపి సో భగవా అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో"తిఆదికం బుద్ధధమ్మసఙ్ఘానుస్సతికమ్మట్ఠానం నిస్సాయ సేట్ఠవసేన బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘఞ్చ సరణం గతో, తస్సపి తం సరణగమనం అఞ్ఞతిత్థియవన్దనాదీహి కుప్పతి చలతి. తస్స పన అచలభావం దస్సేతుం మగ్గేన ఆగతసరణమేవ పకాసన్తో **చత్తారి అరియసచ్చాని సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతీ**తి ఆహ. యో హి ఏతేసం సచ్చానం దస్సనవసేన ఏతాని సరణం గతో, ఏతస్స ఏతం సరణం ఖేమఞ్చ ఉత్తమఞ్చ, సో చ పుగ్గలో ఏతం సరణం పటిచ్చ సకలస్మాపి వట్టదుక్ఖా పముచ్చతి, తస్మా **ఏతం ఖో సరణం ఖేమ**న్తిఆది వుత్తం.

దేసనావసానే సబ్బేపి తే ఇసయో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా సత్థారం వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచింసు. సత్థాపి చీవరగబ్భతో హత్థం పసారేత్వా "ఏథ భిక్ఖవో, చరథ బ్రహ్మచరియ"న్తి ఆహ. తే తఙ్ఖణేయేవ అట్ఠపరిక్ఖారధరా వస్ససట్ఠికథేరా వియ అహేసుం. సో చ సబ్బేసమ్పి అఙ్గమగధకురురట్ఠవాసీనం సక్కారం ఆదాయ ఆగమనదివసో అహోసి. తే సక్కారం ఆదాయ ఆగతా సబ్బేపి తే ఇసయో పబ్బజితే దిస్వా "కిం ను ఖో అమ్హాకం అగ్గిదత్తబ్రాహ్మణో మహా, ఉదాహు సమణో గోతమో"తి చిన్తేత్వా సమణస్స గోతమస్స ఆగతత్తా "అగ్గిదత్తోవ మహా"తి మఞ్ఞింసు. సత్థా తేసం అజ్ఝాసయం ఓలోకేత్వా, "అగ్గిదత్త, పరిసాయ కఙ్ఖం ఛిన్దా"తి ఆహ. సో "అహమ్పి ఏత్తకమేవ పచ్చాసీసామీ"తి ఇద్ధిబలేన సత్తక్ఖత్తుం వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పునప్పునం ఓరుయ్హ సత్థారం వన్దిత్వా "సత్థా మే, భన్తే, భగవా, సావకోహమస్మీ"తి వత్వా సావకత్తం పకాసేసీతి.

అగ్గిదత్తబ్రాహ్మణవత్థు ఛట్ఠం.

౭. ఆనన్దత్థేరపఞ్హవత్థు

దుల్లభోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరస్స పఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి.

థేరో హి ఏకదివసం దివాట్ఠానే నిసిన్నో చిన్తేసి – "హత్థాజానీయో ఛద్దన్తకులే వా ఉపోసథకులే వా ఉప్పజ్జతి, అస్సాజానీయో సిన్ధవకులే వా వలాహకస్సరాజకులే వా, ఉసభో గోఆజనీయో దక్ఖిణపథేతిఆదీని వదన్తేన సత్థారా హత్థిఆజానీయాదీనం ఉప్పత్తిట్ఠానాదీని కథితాని, పురిసాజానీయో పన కహం ను ఖో ఉప్పజ్జతీ"తి. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛి. సత్థా, "ఆనన్ద, పురిసాజానీయో నామ సబ్బత్థ నుప్పజ్జతి, ఉజుకతో పన తియోజనసతాయామే విత్థారతో అడ్ఢతేయ్యసతే ఆవట్టతో నవయోజనసతప్పమాణే మజ్ఝిమపదేసట్ఠానే ఉప్పజ్జతి. ఉప్పజ్జన్తో చ పన న యస్మిం వా తస్మిం వా కులే ఉప్పజ్జతి, ఖత్తియమహాసాలబ్రాహ్మణమహాసాలకులానం పన అఞ్ఞతరస్మింయేవ ఉప్పజ్జతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౯౩. “దుల్లభో పురిసాజఞ్ఞో, న సో సబ్బత్థ జాయతి;
యత్థ సో జాయతీ ధీరో, తం కులం సుఖమేధతీ”తి.

తత్థ **దుల్లభో**తి పురిసాజఞ్ఞో హి దుల్లభో, న హత్థిఆజానీయాదయో వియ సులభో, సో సబ్బత్థ పచ్చన్తదేసే వా నీచకులే వా న జాయతి, మజ్ఝిమదేసేపి మహాజనస్స అభివాదనాదిసక్కారకరణట్ఠానే ఖత్తియబ్రాహ్మణకులానం అఞ్ఞతరస్మిం కులే జాయతి. ఏవం జాయమానో **యత్థ సో జాయతి ధీరో** ఉత్తమపఞ్ఞో సమ్మాసమ్బుద్ధో , **తం కులం సుఖమేధతీ**తి సుఖప్పత్తమేవ హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఆనన్దత్థేరపఞ్హవత్థు సత్తమం.

౮. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

సుఖో బుద్ధానన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులానం భిక్ఖూనం కథం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి పఞ్చసతభిక్ఖూ ఉపట్ఠానసాలాయం నిసిన్నా, “ఆవుసో, కిం ను ఖో ఇమస్మిం లోకే సుఖ”న్తి కథం సముట్ఠాపేసుం? తత్థ కేచి “రజ్జసుఖసదిసం సుఖం నామ నత్థీ”తి ఆహంసు. కేచి కామసుఖసదిసం, కేచి “సాలిమంసభోజనాదిసదిసం సుఖం నామ నత్థీ”తి ఆహంసు. సత్థా తేసం నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, కిం కథేథ? ఇదఞ్హి సబ్బమ్పి సుఖం వట్టదుక్ఖపరియాపన్నమేవ, ఇమస్మిం లోకే బుద్ధుప్పాదో ధమ్మస్సవనం, సఙ్ఘసామగ్గీ, సమ్మోదమానభావోతి ఇదమేవ సుఖ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౯౪.“సుఖో బుద్ధానముప్పాదో, సుఖా సద్ధమ్మదేసనా;
సుఖా సఙ్ఘస్స సామగ్గీ, సమగ్గానం తపో సుఖో”తి.

తత్థ **బుద్ధానముప్పాదో**తి యస్మా బుద్ధా ఉప్పజ్జమానా మహాజనం రాగకన్తారాదీహి తారేన్తి, తస్మా బుద్ధానం ఉప్పాదో సుఖో ఉత్తమో. యస్మా సద్ధమ్మదేసనం ఆగమ్మ జాతిఆదిధమ్మా సత్తా జాతిఆదీహి ముచ్చన్తి, తస్మా **సద్ధమ్మదేసనా సుఖా. సామగ్గీ**తి సమచిత్తతా, సాపి సుఖా ఏవ. సమగ్గానం పన ఏకచిత్తానం యస్మా బుద్ధవచనం వా ఉగ్గణ్హితుం ధుతఙ్గాని వా పరిహరితుం సమణధమ్మం వా కాతుం సక్కా, తస్మా **సమగ్గానం తపో సుఖో**తి వుత్తం. తేనేవాహ – “యావకీవఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ సమగ్గా సన్నిపతిస్సన్తి, సమ్మగ్గా వుట్ఠహిస్సన్తి, సమగ్గా సఙ్ఘకరణీయాని కరిస్సన్తి, వుద్ధియేవ, భిక్ఖవే, భిక్ఖూనం పాటికఙ్ఖా, నో పరిహానీ”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౧౩౬).

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. కస్సపదసబలస్స సువణ్ణచేతియవత్థు

పూజారహేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా చారికం చరమానో కస్సపదసబలస్స సువణ్ణచేతియం ఆరబ్భ కథేసి.

తథాగతో సావత్థితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే తోదేయ్యగామస్స సమీపే మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో అఞ్ఞతరం దేవట్ఠానం సమ్పాపుణి. తత్ర నిసిన్నో సుగతో ధమ్మభణ్డాగారికం పేసేత్వా అవిదూరే కసికమ్మం కరోన్తం బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేసి . సో బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా తథాగతం అనభివన్దిత్వా తమేవ దేవట్ఠానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. సుగతోపి “ఇమం పదేసం కిన్తి మఞ్ఞసి బ్రాహ్మణా”తి ఆహ. అమ్హాకం పవేణియా ఆగతచేతియట్ఠానన్తి వన్దామి, భో గోతమాతి. “ఇమం ఠానం వన్దన్తేన తయా సాధు కతం బ్రాహ్మణా”తి సుగతో తం సమ్పహంసేసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ “కేన ను ఖో కారణేన భగవా ఏవం సమ్పహంసేసీ”తి సంసయం సఞ్జనేసుం. తతో తథాగతో తేసం సంసయమపనేతుం మజ్ఝిమనికాయే **ఘటికారసుత్తన్తం** (మ॰ ని॰ ౨.౨౮౨ ఆదయో) వత్వా ఇద్ధానుభావేన కస్సపదసబలస్స యోజనుబ్బేధం కనకచేతియం అపరఞ్చ కనకచేతియం ఆకాసే నిమ్మినిత్వా మహాజనం దస్సేత్వా, “బ్రాహ్మణ, ఏవంవిధానం పూజారహానం పూజా యుత్తతరావా”తి వత్వా **మహాపరినిబ్బానసుత్తే** (దీ॰ ని॰ ౨.౨౦౬) దస్సితనయేనేవ బుద్ధాదికే చత్తారో థూపారహే పకాసేత్వా సరీరచేతియం ఉద్దిస్సచేతియం పరిభోగచేతియన్తి తీణి చేతియాని విసేసతో పరిదీపేత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౯౫.“పూజారహే పూజయతో, బుద్ధే యది చ సావకే;

పపఞ్చసమతిక్కన్తే, తిణ్ణసోకపరిద్దవే.

౧౯౬.“తే తాదిసే పూజయతో, నిబ్బుతే అకుతోభయే;

న సక్కా పుఞ్ఞం సఙ్ఖాతుం, ఇమేత్తమపి కేనచీ”తి. (అప॰ థేర ౧.౧౦.౧-౨);

తత్థ పూజితుం అరహా **పూజారహా**, పూజితుం యుత్తాతి అత్థో. **పూజారహే పూజయతో**తి అభివాదనాదీహి చ చతూహి చ పచ్చయేహి పూజేన్తస్స. పూజారహే దస్సేతి **బుద్ధే**తిఆదినా. **బుద్ధే**తి సమ్మాసమ్బుద్ధే. **యదీ**తి యది వా, అథ వాతి అత్థో. తత్థ పచ్చేకబుద్ధేతి కథితం హోతి, సావకే చ. **పపఞ్చసమతిక్కన్తే**తి సమతిక్కన్తతణ్హాదిట్ఠిమానపపఞ్చే. **తిణ్ణసోకపరిద్దవే**తి అతిక్కన్తసోకపరిద్దవే , ఇమే ద్వే అతిక్కన్తేతి అత్థో. ఏతేహి పూజారహత్తం దస్సితం.

తేతి బుద్ధాదయో. **తాదిసే**తి వుత్తగహణవసేన. **నిబ్బుతే**తి రాగాదినిబ్బుతియా. నత్థి కుతోచి భవతో వా ఆరమ్మణతో వా ఏతేసం భయన్తి అకుతోభయా, తే **అకుతోభయే. న సక్కా పుఞ్ఞం సఙ్ఖాతు**న్తి పుఞ్ఞం గణేతుం న సక్కా. కథన్తి చే? **ఇమేత్తమపి కేనచీ**తి ఇమం ఏత్తకం, ఇమం ఏత్తకన్తి కేనచీతి అపిసద్దో ఇధ సమ్బన్ధితబ్బో, కేనచి పుగ్గలేన మానేన వా. తత్థ **పుగ్గలేనా**తి తేన బ్రహ్మాదినా. **మానేనా**తి తివిధేన మానేన తీరణేన ధారణేన పూరణేన వా. **తీరణం** నామ ఇదం ఏత్తకన్తి నయతో తీరణం. **ధారణ**న్తి తులాయ ధారణం. **పూరణం** నామ అడ్ఢపసతపత్థనాళికాదివసేన పూరణం. కేనచి పుగ్గలేన ఇమేహి తీహి మానేహి బుద్ధాదికే పూజయతో పుఞ్ఞం విపాకవసేన గణేతుం న సక్కా పరియన్తరహితతోతి ద్వీసు ఠానేసు పూజయతో కిం దానం పరమం ధరమానే బుద్ధాదీ పూజయతో న సక్కా పుఞ్ఞం సఙ్ఖాతుం, పున తే తాదిసే కిలేసపరినిబ్బాననిమిత్తేన ఖన్ధపరినిబ్బానేన నిబ్బుతేపి పూజయతో న సక్కా సఙ్ఖాతున్తి భేదా యుజ్జన్తి. తేన హి విమానవత్థుమ్హి –

“తిట్ఠన్తే నిబ్బుతే చాపి, సమే చిత్తే సమం ఫలం;

చేతోపణిధిహేతు హి, సత్తా గచ్ఛన్తి సుగ్గతి”న్తి. (వి. వ. ౮౦౬);

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపన్నో అహోసీతి. యోజనికం కనకచేతియం సత్తాహమాకాసేవ అట్ఠాసి, మహన్తేన సమాగమో చాహోసి, సత్తాహం చేతియం నానప్పకారేన పూజేసుం. తతో భిన్నలద్ధికానం లద్ధిభేదో జాతో, బుద్ధానుభావేన తం చేతియం సకట్ఠానమేవ గతం, తత్థేవ తంఖణే మహన్తం పాసాణచేతియం అహోసి. తస్మిం సమాగమే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసీతి.

కస్సపదసబలస్స సువణ్ణచేతియవత్థు నవమం.

బుద్ధవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చుద్దసమో వగ్గో.

పఠమభాణవారం నిట్ఠితం.

౧౫. సుఖవగ్గో

౧. ఞాతికలహవూపసమనవత్థు

సుసుఖం వతాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సక్కేసు విహరన్తో కలహవూపసమనత్థం ఞాతకే ఆరబ్భ కథేసి.

సాకియకోలియా కిర కపిలవత్థునగరస్స చ కోలియనగరస్స చ అన్తరే రోహిణిం నామ నదిం ఏకేనేవ ఆవరణేన బన్ధాపేత్వా సస్సాని కరోన్తి. అథ జేట్ఠమూలమాసే సస్సేసు మిలాయన్తేసు ఉభయనగరవాసికానమ్పి కమ్మకారా సన్నిపతింసు. తత్థ కోలియనగరవాసినో ఆహంసు – “ఇదం ఉదకం ఉభయతో హరియమానం నేవ తుమ్హాకం, న అమ్హాకం పహోస్సతి, అమ్హాకం పన సస్సం ఏకఉదకేనేవ నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం ఉదకం అమ్హాకం దేథా”తి. ఇతరేపి ఆహంసు – “తుమ్హేసు కోట్ఠకే పూరేత్వా ఠితేసు మయం రత్తసువణ్ణనీలమణికాళకహాపణే చ గహేత్వా పచ్ఛిపసిబ్బకాదిహత్థా న సక్ఖిస్సామ తుమ్హాకం ఘరద్వారే విచరితుం, అమ్హాకమ్పి సస్సం ఏకఉదకేనేవ నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం ఉదకం అమ్హాకం దేథా”తి. న మయం దస్సామాతి. మయమ్పి న దస్సామాతి ఏవం కథం వడ్ఢేత్వా ఏకో ఉట్ఠాయ ఏకస్స పహారం అదాసి, సోపి అఞ్ఞస్సాతి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా రాజకులానం జాతిం ఘట్టేత్వా కలహం వడ్ఢయింసు.

కోలియకమ్మకారా వదన్తి – “తుమ్హే కపిలవత్థువాసికే గహేత్వా గజ్జథ, యే సోణసిఙ్గాలాదయో వియ అత్తనో భగినీహి సద్ధిం సంవసింసు, ఏతేసం హత్థినో చేవ అస్సా చ ఫలకావుధాని చ అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ”తి. సాకియకమ్మకారాపి వదన్తి “తుమ్హే ఇదాని కుట్ఠినో దారకే గహేత్వా గజ్జథ, యే అనాథా నిగ్గతికా తిరచ్ఛానా వియ కోలరుక్ఖే వసింసు, ఏతేసం హత్థినో చ అస్సా చ ఫలకావుధాని చ అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ”తి. తే గన్త్వా తస్మిం కమ్మే నియుత్తానం అమచ్చానం కథయింసు, అమచ్చా రాజకులానం కథేసుం. తతో సాకియా “భగినీహి సద్ధిం సంవసితకానం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా”తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు. కోలియాపి “కోలరుక్ఖవాసీనం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా”తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు.

సత్థాపి పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో ఞాతకే దిస్వా “మయి అగచ్ఛన్తే ఇమే నస్సిస్సన్తి, మయా గన్తుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా ఏకకోవ ఆకాసేన గన్త్వా రోహిణినదియా మజ్ఝే ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది. ఞాతకా సత్థారం దిస్వా ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా వన్దింసు. అథ నే సత్థా ఆహ – “కిం కలహో నామేస, మహారాజా”తి? “న జానామ, భన్తే”తి. “కో దాని జానిస్సతీ”తి? తే “ఉపరాజా జానిస్సతి, సేనాపతి జానిస్సతీ”తి ఇమినా ఉపాయేన యావ దాసకమ్మకరే పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, ఉదకకలహో”తి ఆహంసు. “ఉదకం కిం అగ్ఘతి, మహారాజా”తి? “అప్పగ్ఘం, భన్తే”తి. “ఖత్తియా కిం అగ్ఘన్తి మహారాజా”తి? “ఖత్తియా నామ అనగ్ఘా, భన్తే”తి. “అయుత్తం తుమ్హాకం అప్పమత్తకం ఉదకం నిస్సాయ అనగ్ఘే ఖత్తియే నాసేతు”న్తి. తే తుణ్హీ అహేసుం. అథ తే సత్థా ఆమన్తేత్వా “కస్మా మహారాజా ఏవరూపం కరోథ, మయి అసన్తే అజ్జ లోహితనదీ పవత్తిస్సతి, అయుత్తం వో కతం, తుమ్హే పఞ్చహి వేరేహి సవేరా విహరథ, అహం అవేరో విహరామి. తుమ్హే కిలేసాతురా హుత్వా విహరథ, అహం అనాతురో. తుమ్హే కామగుణపరియేసనుస్సుక్కా హుత్వా విహరథ, అహం అనుస్సుక్కో విహరామీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౯౭. “సుసుఖం వత జీవామ, వేరినేసు అవేరినో,
వేరినేసు మనుస్సేసు, విహరామ అవేరినో.

౧౯౮."సుసుఖం వత జీవామ, ఆతురేసు అనాతురా;
ఆతురేసు మనుస్సేసు, విహరామ అనాతురా.

౧౯౯."సుసుఖం వత జీవామ, ఉస్సుకేసు అనుస్సుకా;
ఉస్సుకేసు మనుస్సేసు, విహరామ అనుస్సుకా"తి.

తత్థ **సుసుఖన్తి** సుట్ఠు సుఖం. ఇదం వుత్తం హోతి – యే గిహినో సన్ధిచ్ఛేదాదివసేన, పబ్బజితా వా పన వేజ్జకమ్మాదివసేన జీవితవుత్తిం ఉప్పాదేత్వా "సుఖేన జీవామా"తి వదన్తి, తేహి మయమేవ సుసుఖం వత జీవామ, యే మయం పఞ్చహి వేరేహి వేరీనేసు మనుస్సేసు అవేరినో, కిలేసాతురేసు మనుస్సేసు నిక్కిలేసతాయ అనాతురా, పఞ్చకామగుణపరియేసనే ఉస్సుకేసు తాయ పరియేసనాయ అభావేన అనుస్సుకాతి. సేసం ఉత్తానత్థమేవ.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఞాతికలహవూపసమనవత్థు పఠమం.

౨. మారవత్థు

సుసుఖం వత జీవామాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పఞ్చసాలాయ బ్రాహ్మణగామే విహరన్తో మారం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి సత్థా పఞ్చసతానం కుమారికానం సోతాపత్తిమగ్గస్సూపనిస్సయం దిస్వా తం గామం ఉపనిస్సాయ విహాసి. తాపి కుమారికాయో ఏకస్మిం నక్ఖత్తదివసే నదిం గన్త్వా న్హత్వా అలఙ్కతపటియత్తా గామాభిముఖియో పాయింసు. సత్థాపి తం గామం పవిసిత్వా పిణ్డాయ చరతి. అథ మారో సకలగామవాసీనం సరీరే అధిముచ్చిత్వా యథా సత్థా కటచ్ఛుభత్తమత్తమ్పి న లభతి, ఏవం కత్వా యథాధోతేన పత్తేన నిక్ఖమన్తం సత్థారం గామద్వారే ఠత్వా ఆహ – "అపి, సమణ, పిణ్డపాతం లభిత్థా"తి. "కిం పన త్వం, పాపిమ, తథా అకాసి, యథాహం పిణ్డం న లభేయ్య"న్తి? "తేన హి, భన్తే, పున పవిసథా"తి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "సచే పున పవిసతి, సబ్బేసం సరీరే అధిముచ్చిత్వా ఇమస్స పురతో పాణిం పహరిత్వా హస్సకేళిం కరిస్సామీ"తి. తస్మిం ఖణే తా కుమారికాయో గామద్వారం పత్వా సత్థారం దిస్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు. మారోపి సత్థారం ఆహ – "అపి, భన్తే, పిణ్డం అలభమానా జిఘచ్ఛాదుక్ఖేన పీళితత్థా"తి. సత్థా "అజ్జ మయం, పాపిమ, కిఞ్చి అలభిత్వాపి ఆభస్సరలోకే మహాబ్రహ్మానో వియ పీతిసుఖేనేవ వీతినామేస్సామా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౦."సుసుఖం వత జీవామ, యేసం నో నత్థి కిఞ్చనం;
పీతిభక్ఖా భవిస్సామ, దేవా ఆభస్సరా యథా"తి.

తత్థ **యేసం నోతి** యేసం అమ్హాకం పలిబుజ్ఝనత్థేన రాగాదీసు కిఞ్చనేసు ఏకమ్పి కిఞ్చనం నత్థి. **పీతిభక్ఖాతి** యథా ఆభస్సరా దేవా పీతిభక్ఖా హుత్వా పీతిసుఖేనేవ వీతినామేన్తి, ఏవం మయమ్పి, పాపిమ, కిఞ్చి అలభిత్వా పీతిభక్ఖా భవిస్సామాతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి కుమారికాయో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

మారవత్థు దుతియం.

౩. కోసలరఞ్ఞో పరాజయవత్థు

జయం వేరన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో పరాజయం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర కాసికగామం నిస్సాయ భాగినేయ్యేన అజాతసత్తునా సద్ధిం యుజ్ఝన్తో తేన తయో వారే పరాజితో తతియవారే చిన్తేసి – “అహం ఖీరముఖమ్పి దారకం పరాజేతుం నాసక్ఖిం, కిం మే జీవితేనా”తి. సో ఆహారూపచ్ఛేదం కత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. అథస్స సా పవత్తి సకలనగరం పత్థరి. భిక్ఖూ తథాగతస్స ఆరోచేసుం – “భన్తే, రాజా కిర కాసికగామకం నిస్సాయ తయో వారే పరాజితో, సో ఇదాని పరాజిత్వా ఆగతో ‘ఖీరముఖమ్పి దారకం పరాజేతుం నాసక్ఖిం, కిం మే జీవితేనా’తి ఆహారూపచ్ఛేదం కత్వా మఞ్చకే నిపన్నో”తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, “భిక్ఖవే, జినన్తోపి వేరం పసవతి, పరాజితో పన దుక్ఖం సేతియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౧.“జయం వేరం పసవతి, దుక్ఖం సేతి పరాజితో;

ఉపసన్తో సుఖం సేతి, హిత్వా జయపరాజయ”న్తి.

తత్థ **జయ**న్తి పరం జినన్తో వేరం పటిలభతి. **పరాజితో**తి పరేన పరాజితో “కదా ను ఖో పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం దట్ఠుం సక్ఖిస్సామీ”తి దుక్ఖం సేతి సబ్బిరియాపథేసు దుక్ఖమేవ విహరతీతి అత్థో. **ఉపసన్తో**తి అబ్భన్తరే ఉపసన్తరాగాదికిలేసో ఖీణాసవో జయఞ్చ పరాజయఞ్చ హిత్వా సుఖం సేతి, సబ్బిరియాపథేసు సుఖమేవ విహరతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కోసలరఞ్ఞో పరాజయవత్థు తతియం.

౪. అఞ్ఞతరకులదారికావత్థు

నత్థి రాగసమోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కులదారికం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్సా కిర మాతాపితరో ఆవాహం కత్వా మఙ్గలదివసే సత్థారం నిమన్తయింసు. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తత్థ గన్త్వా నిసీది. సాపి ఖో వధుకా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉదకపరిస్సావనాదీని కరోన్తీ అపరాపరం సఞ్చరతి. సామికోపిస్సా తం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. తస్స రాగవసేన ఓలోకేన్తస్స అన్తో కిలేసో సముదాచరి. సో అఞ్ఞాణాభిభూతో నేవ బుద్ధం ఉపట్ఠహి, న అసీతి మహాథేరే. హత్థం పసారేత్వా “తం వధుకం గణ్హిస్సామీ”తి పన చిత్తం అకాసి. సత్థా తస్సజ్ఝాసయం ఓలోకేత్వా యథా తం ఇత్థిం న పస్సతి, ఏవమకాసి. సో అదిస్వా సత్థారం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. సత్థా తస్స ఓలోకేత్వా ఠితకాలే “కుమారక, న హి రాగగ్గినా సదిసో అగ్గి నామ , దోసకలినా సదిసో కలి నామ, ఖన్ధపరిహరణదుక్ఖేన సదిసం దుక్ఖం నామ అత్థి, నిబ్బానసుఖసదిసం సుఖమ్పి నత్థియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౨.“నత్థి రాగసమో అగ్గి, నత్థి దోససమో కలి;

నత్థి ఖన్ధసమా దుక్ఖా, నత్థి సన్తిపరం సుఖ”న్తి.

తత్థ **నత్థి రాగసమోతి** ధూమం వా జాలం వా అఙ్గారం వా అదస్సేత్వా అన్తోయేవ ఝాపేత్వా భస్మముట్ఠిం కాతుం సమత్థో రాగేన సమో అఞ్ఞో అగ్గి నామ నత్థి. **కలీతి** దోసేన సమో అపరాధోపి నత్థి. **ఖన్ధసమాతి** ఖన్ధేహి సమా. యథా పరిహరియమానా ఖన్ధా దుక్ఖా, ఏవం అఞ్ఞం దుక్ఖం నామ నత్థి. **సన్తిపరన్తి** నిబ్బానతో ఉత్తరిం అఞ్ఞం సుఖమ్పి నత్థి. అఞ్ఞఞ్హి సుఖం సుఖమేవ, నిబ్బానం పరమసుఖన్తి అత్థో.

దేసనావసానే కుమారికా చ కుమారకో చ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తస్మిం సమయే భగవా తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం దస్సనాకారం అకాసీతి.

అఞ్ఞతరకులదారికావత్థు చతుత్థం.

౫. ఏకఉపాసకవత్థు

జిఘచ్ఛాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా ఆళవియం విహరన్తో ఏకం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే సత్థా జేతవనే గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో ఆళవియం ఏకం దుగ్గతమనుస్సం దిస్వా తస్సూపనిస్సయసమ్పత్తిం ఞత్వా పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో ఆళవిం అగమాసి. ఆళవివాసినో సత్థారం నిమన్తయింసు. సోపి దుగ్గతమనుస్సో “సత్థా కిర ఆగతో”తి సుత్వా “సత్థు సన్తికే ధమ్మం సోస్సామీ”తి మనం అకాసి. తందివసమేవ చస్స ఏకో గోణో పలాయి. సో “కిం ను ఖో గోణం పరియేసిస్సామి, ఉదాహు ధమ్మం సుణామీ”తి చిన్తేత్వా “గోణం పరియేసిత్వా పచ్ఛా ధమ్మం సోస్సామీ”తి పాతోవ గేహా నిక్ఖమి. ఆళవివాసినోపి బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా పరివిసిత్వా అనుమోదనత్థాయ పత్తం గణ్హింసు. సత్థా “యం నిస్సాయ అహం తింసయోజనమగ్గం ఆగతో, సో గోణం పరియేసితుం అరఞ్ఞం పవిట్ఠో, తస్మిం ఆగతేయేవ ధమ్మం దేసేస్సామీ”తి తుణ్హీ అహోసి.

సోపి మనుస్సో దివా గోణం దిస్వా గోగణే పక్ఖిపిత్వా “సచేపి అఞ్ఞం నత్థి, సత్థు వన్దనమత్తమ్పి కరిస్సామీ”తి జిఘచ్ఛాపీళితోపి గేహం గమనాయ మనం అకత్వా వేగేన సత్థు సన్తికం ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సత్థా తస్స ఠితకాలే దానవేయ్యావటికం ఆహ – “అత్థి కిఞ్చి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అతిరిత్తభత్త”న్తి? “భన్తే, సబ్బం అత్థీ”తి. తేన హి “ఇమం పరివిసాహీ”తి. సో సత్థారా వుత్తట్ఠానేయేవ తం నిసీదాపేత్వా యాగుఖాదనీయభోజనీయేహి సక్కచ్చం పరివిసి. సో భుత్తభత్తో ముఖం విక్ఖాలేసి. ఠపేత్వా కిర ఇమం ఠానం తీసు పిటకేసు అఞ్ఞత్థ గతాగతస్స భత్తవిచారణం నామ నత్థి. తస్స పస్సద్ధదరథస్స చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి. అథస్స సత్థా అనుపుబ్బిం కథం కథేత్వా సచ్చాని పకాసేసి. సో దేసనావసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థాపి అనుమోదనం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. మహాజనో సత్థారం అనుగన్త్వా నివత్తి.

భిక్ఖూ సత్థారా సద్ధిం గచ్ఛన్తాయేవ ఉజ్ఝాయింసు – “పస్సథావుసో, సత్థు కమ్మం, అఞ్ఞేసు దివసేసు ఏవరూపం నత్థి, అజ్జ పనేకం మనుస్సం దిస్వావ యాగుఆదీని విచారేత్వా దాపేసీ”తి. సత్థా నివత్తిత్వా ఠితకోవ “కిం కథేథ, భిక్ఖవే”తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా “ఆమ, భిక్ఖవే, అహం తింసయోజనం కన్తారం ఆగచ్ఛన్తో తస్స ఉపాసకస్సూపనిస్సయం దిస్వా

ఆగతో, నో అతివియ జిఘుచ్ఛితో, పాతోవ పట్ఠాయ గోణం పరియేసన్తో అరఞ్ఞో విచరి. ‘జిఘుచ్ఛదుక్ఖేన ధమ్మే దేసియమానేపి పటివిజ్ఝితుం న సక్ఖిస్సతీ’తి చిన్తేత్వా ఏవం అకాసిం, జిఘచ్ఛారోగసదిసో రోగో నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౩. “జిఘచ్ఛాపరమా రోగా, సఙ్ఖారపరమా దుఖా;

ఏతం ఞత్వా యథాభూతం, నిబ్బానం పరమం సుఖ”న్తి.

తత్థ **జిఘచ్ఛాపరమా రోగా**తి యస్మా అఞ్ఞో రోగో సకిం తికిచ్ఛితో వినస్సతి వా తదఙ్గవసేన వా పహీయతి , జిఘచ్ఛా పన నిచ్చకాలం తికిచ్ఛితబ్బాయేవాతి సేసరోగానం అయం పరమా నామ. **సఙ్ఖారా**తి పఞ్చ ఖన్ధా. **ఏతం ఞత్వా**తి జిఘచ్ఛాసమో రోగో నత్థి, ఖన్ధపరిహరణసమం దుక్ఖం నామ నత్థీతి ఏతమత్థం యథాభూతం ఞత్వా పణ్డితో నిబ్బానం సచ్ఛి కరోతి. **నిబ్బానం పరమం సుఖ**న్తి తఞ్హి సబ్బసుఖానం పరమం ఉత్తమం సుఖన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఏకఉపాసకవత్థు పఞ్చమం.

౬. పసేనదికోసలవత్థు

ఆరోగ్యపరమా లాభాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజానం పసేనదికోసలం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే రాజా తణ్డులదోణస్స ఓదనం తదుపియేన సూపబ్యఞ్జనేన భుఞ్జతి. ఏకదివసం భుత్తపాతరాసో భత్తసమ్మదం అవినోదేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా కిలన్తరూపో ఇతో చితో చ సమ్పరివత్తతి, నిద్దాయ అభిభూయమానోపి ఉజుకం నిపజ్జితుం అసక్కోన్తో ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా ఆహ – “కిం, మహారాజ, అవిస్సమిత్వావ ఆగతోసీ”తి? “ఆమ, భన్తే, భుత్తకాలతో పట్ఠాయ మే మహాదుక్ఖం హోతీ”తి. అథ నం సత్థా, “మహారాజ , అతిబహుభోజనం ఏవం దుక్ఖం హోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“మిద్ధీ యదా హోతి మహగ్ఘసో చ,

నిద్దాయితా సమ్పరివత్తసాయీ;

మహావరాహోవ నివాపపుట్ఠో,

పునప్పునం గబ్భముపేతి మన్దో”తి. (ధ॰ ప॰ ౩౨౫); –

ఇమాయ గాథాయ ఓవదిత్వా, “మహారాజ, భోజనం నామ మత్తాయ భుఞ్జితుం వట్టతి. మత్తభోజినో హి సుఖం హోతీ”తి ఉత్తరి ఓవదన్తో ఇమం గాథమాహ –

“మనుజస్స సదా సతీమతో,

మత్తం జానతో లద్ధభోజనే;

తనుకస్స భవన్తి వేదనా,

సణికం జీరతి ఆయుపాలయ”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౪);

రాజా గాథం ఉగ్గణ్హితుం నాసక్ఖి, సమీపే ఠితం పన భాగినేయ్యం, సుదస్సనం నామ మాణవం "ఇమం గాథం ఉగ్గణ్హ, తాతా"తి ఆహ. సో తం గాథం ఉగ్గణ్హిత్వా "కిం కరోమి, భన్తే"తి సత్థారం పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా ఆహ – "రఞ్ఞో భుఞ్జన్తస్స ఓసానపిణ్డకాలే ఇమం గాథం వదేయ్యాసి, రాజా అత్థం సల్లక్ఖేత్వా యం పిణ్డం ఛడ్డేస్సతి, తస్మిం పిణ్డే సిత్థగణనాయ రఞ్ఞో భత్తపచనకాలే తత్తకే తణ్డులే హరేయ్యాసీ"తి. సో "సాధు, భన్తే"తి సాయమ్పి పాతోపి రఞ్ఞో భుఞ్జన్తస్స ఓసానపిణ్డకాలే తం గాథం ఉదాహరిత్వా తేన ఛడ్డితపిణ్డే సిత్థగణనాయ తణ్డులే హాపేసి. రాజాపి తస్స గాథం సుత్వా సహస్సం సహస్సం దాపేసి . సో అపరేన సమయేన నాళికోదనపరమతాయ సణ్ఠహిత్వా సుఖప్పత్తో తనుసరీరో అహోసి.

అథేకదివసం సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఆహ – "భన్తే, ఇదాని మే సుఖం జాతం, మిగమ్పి అస్సమ్పి అనుబన్ధిత్వా గణ్హనసమత్థో జాతోమ్హి. పుబ్బే మే భాగినేయ్యేన సద్ధిం యుద్ధమేవ హోతి, ఇదాని వజీరకుమారిం నామ ధీతరం భాగినేయ్యస్స దత్వా సో గామో తస్సాయేవ న్హానచుణ్ణమూలం కత్వా దిన్నో, తేన సద్ధిం విగ్గహో వూపసన్తో, ఇమినాపి మే కారణేన సుఖమేవ జాతం. కులసన్తకం రాజమణిరతనం నో గేహే పురిమదివసే నట్ఠం, తమ్పి ఇదాని హత్థపత్తం ఆగతం, ఇమినాపి మే కారణేన సుఖమేవ జాతం. తుమ్హాకం సావకేహి సద్ధిం విస్సాసం ఇచ్ఛన్తేన ఞాతిధీతాపి నో గేహే కతా, ఇమినాపి మే కారణేన సుఖమేవ జాత"న్తి. సత్థా "ఆరోగ్యం నామ, మహారాజ, పరమో లాభో, యథాలద్ధేన సన్తుట్ఠభావసదిసమ్పి ధనం, విస్సాససదిసో చ పరమా ఞాతి, నిబ్బానసదిసఞ్చ సుఖం నామ నత్థీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౪."ఆరోగ్యపరమా లాభా, సన్తుట్ఠిపరమం ధనం;
విస్సాసపరమా ఞాతి, నిబ్బానపరమం సుఖ"న్తి.

తత్థ **ఆరోగ్యపరమా లాభా**తి అరోగభావపరమా లాభా. రోగినో హి విజ్జమానాపి లాభా అలాభాయేవ, తస్మా అరోగస్స సబ్బలాభా ఆగతావ హోన్తి. తేనేతం వుత్తం – "ఆరోగ్యపరమా లాభా"తి. **సన్తుట్ఠిపరమం ధన**న్తి గిహినో వా పబ్బజితస్స వా యం అత్తనా లద్ధం అత్తనో సన్తకం, తేనేవ తుస్సనభావో సన్తుట్ఠీ నామ సేసధనేహి పరమం ధనం. **విస్సాసపరమా ఞాతీ**తి మాతా వా హోతు పితా వా, యేన సద్ధిం విస్సాసో నత్థి, సో అఞ్ఞాతకోవ. యేన అఞ్ఞాతకేన పన సద్ధిం విస్సాసో అత్థి, సో అసమ్బన్ధోపి పరమో ఉత్తమో ఞాతి. తేన వుత్తం – "విస్సాసపరమా ఞాతీ"తి. నిబ్బానసదిసం పన సుఖం నామ నత్థి, తేనేవాహ – **నిబ్బానపరమం సుఖ**న్తి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పసేనదికోసలవత్థు ఛట్ఠం.

౭. తిస్సత్థేరవత్థు

పవివేకరసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేసాలియం విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థారా హి, "భిక్ఖవే, అహం ఇతో చతూహి మాసేహి పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి వుత్తే సత్థు సన్తికే సత్త భిక్ఖుసతాని సన్తాసం ఆపజ్జింసు, ఖీణాసవానం ధమ్మసంవేగో ఉప్పజ్జి, పుథుజ్జనా అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖింసు. భిక్ఖూ వగ్గా వగ్గా

హుత్వా “కిం ను ఖో కరిస్సామా”తి మన్తేన్తా విచరన్తి. అథేకో తిస్సత్థేరో నామ భిక్ఖు “సత్థా కిర చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సతి, అహఞ్చమ్హి అవీతరాగో, సత్థరి ధరమానేయేవ మయా అరహత్తం గణ్హితుం వట్టతీ”తి చతూసు ఇరియాపథేసు ఏకకోవ విహాసి. భిక్ఖూనం సన్తికే గమనం వా కేనచి సద్ధిం కథాసల్లాపో వా నత్థి. అథ నం భిక్ఖూ ఆహంసు – “ఆవుసో, తిస్స తస్మా ఏవం కరోసీ”తి. సో తేసం కథం న సుణాతి. తే తస్స పవత్తిం సత్థు ఆరోచేత్వా, “భన్తే, తుమ్హేసు తిస్సత్థేరస్స సినేహో నత్థీ”తి ఆహంసు. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “కస్మా తిస్స ఏవం అకాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తేన అత్తనో అధిప్పాయే ఆరోచితే “సాధు, తిస్సా”తి సాధుకారం దత్వా, “భిక్ఖవే, మయి సినేహో తిస్ససదిసోవ హోతు. గన్ధమాలాదీహి పూజం కరోన్తాపి నేవ మం పూజేన్తి, ధమ్మానుధమ్మం పటిపజ్జమానాయేవ పన మం పూజేన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౦౫.“పవివేకరసం పిత్వా, రసం ఉపసమస్స చ;
నిద్దరో హోతి నిప్పాపో, ధమ్మపీతిరసం పివ”న్తి.

తత్థ **పవివేకరసన్తి** పవివేకతో ఉప్పన్నం రసం, ఏకీభావసుఖన్తి అత్థో. **పిత్వాతి** దుక్ఖపరిఞ్ఞాదీని కరోన్తో ఆరమ్మణతో సచ్ఛికిరియావసేన పివిత్వా. **ఉపసమస్స చాతి** కిలేసూపసమనిబ్బానస్స చ రసం పిత్వా. **నిద్దరో హోతీతి** తేన ఉభయరసపానేన ఖీణాసవో భిక్ఖు అబ్భన్తరే రాగదరథాదీనం అభావేన నిద్దరో చేవ నిప్పాపో చ హోతి. **రసం పివన్తి** నవవిధలోకుత్తరధమ్మవసేన ఉప్పన్నం పీతిరసం పివన్తోపి నిద్దరో నిప్పాపో చ హోతి.

దేసనావసానే తిస్సత్థేరో అరహత్తం పాపుణి, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

తిస్సత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. సక్కవత్థు

సాహు దస్సనన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువగామకే విహరన్తో సక్కం ఆరబ్భ కథేసి.

తథాగతస్స హి ఆయుసఙ్ఖారే విస్సట్ఠే లోహితపక్ఖన్దికాబాధస్స ఉప్పన్నభావం ఞత్వా సక్కో దేవరాజా “మయా సత్థు సన్తికం గన్త్వా గిలానుపట్ఠానం కాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా తిగావుతప్పమాణం అత్తభావం విజహిత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా హత్థేహి పాదే పరిమజ్జి. అథ నం సత్థా ఆహ “కో ఏసో”తి? “అహం, భన్తే, సక్కో”తి. “కస్మా ఆగతోసీ”తి? “తుమ్హే గిలానే ఉపట్ఠహితుం, భన్తే”తి. “సక్క, దేవానం మనుస్సగన్ధో యోజనసతతో పట్ఠాయ గలే బద్ధకుణపం వియ హోతి , గచ్ఛ త్వం, అత్థి మే గిలానుపట్ఠకా భిక్ఖూ”తి. “భన్తే, చతురాసీతియోజనసహస్సమత్థకే ఠితో తుమ్హాకం సీలగన్ధం ఘాయిత్వా ఆగతో, అహమేవ ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి సో సత్థు సరీరవళఞ్జనభాజనం అఞ్ఞస్స హత్థేనాపి ఫుసితుం అదత్వా సీసేయేవ ఠపేత్వా నీహరన్తో ముఖసఙ్కోచనమత్తమ్పి న అకాసి, గన్ధభాజనం పరిహరన్తో వియ అహోసి. ఏవం సత్థారం పటిజగ్గిత్వా సత్థు ఫాసుకకాలేయేవ అగమాసి.

భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “అహో సత్థరి సక్కస్స సినేహో, ఏవరూపం నామ దిబ్బసమ్పత్తిం పహాయ ముఖసఙ్కోచనమత్తమ్పి అకత్వా గన్ధభాజనం నీహరన్తో వియ సత్థు సరీరవళఞ్జనభాజనం సీసేన నీహరన్తో

ఉపట్ఠానమకాసీ"తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా కిం వదేథ, భిక్ఖవే, అనచ్ఛరియం ఏతం, యం సక్కో దేవరాజా మయి సినేహం కరోతి. అయం సక్కో హి దేవరాజా మం నిస్సాయ జరసక్కభావం విజహిత్వా సోతాపన్నో హుత్వా తరుణసక్కస్స భావం పత్తో, అహం హిస్స మరణభయతజ్జితస్స పఞ్చసిఖగన్ధబ్బదేవపుత్తం పురతో కత్వా ఆగతకాలే ఇన్దసాలగుహాయం దేవపరిసాయ మజ్ఝే నిసిన్నస్స –

"పుచ్ఛ వాసవ మం పఞ్హం, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి;

తస్స తస్సేవ పఞ్హస్స, అహం అన్తం కరోమి తే"తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౬) –

వత్వా తస్స కఙ్ఖం వినోదేన్తో ధమ్మం దేసేసిం. దేసనావసానే చుద్దసన్నం పాణకోటీనం ధమ్మాభిసమయో అహోసి, సక్కోపి యథానిసిన్నోవ సోతాపత్తిఫలం పత్వా తరుణసక్కో జాతో. ఏవమస్సాహం బహూపకారో. తస్స మయి సినేహో నామ అనచ్ఛరియో. భిక్ఖవే, అరియానఞ్హి దస్సనమ్పి సుఖం, తేహి సద్ధిం ఏకట్ఠానే సన్నివాసోపి సుఖో. బాలేహి సద్ధిం పన సబ్బమేతం దుక్ఖన్తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౦౬."సాహు దస్సనమరియానం, సన్నివాసో సదా సుఖో;

అదస్సనేన బాలానం, నిచ్చమేవ సుఖీ సియా.

౨౦౭."బాలసఙ్గతచారీ హి, దీఘమద్ధాన సోచతి;

దుక్ఖో బాలేహి సంవాసో, అమిత్తేనేవ సబ్బదా;

ధీరో చ సుఖసంవాసో, ఞాతీనంవ సమాగమో".

తస్మా హి –

౨౦౮."ధీరఞ్చ పఞ్ఞఞ్చ బహుస్సుతఞ్చ,ధోరయ్హసీలం వతవన్తమరియం;

తం తాదిసం సప్పురిసం సుమేధం,భజేథ నక్ఖత్తపథం వ చన్దిమా"తి.

తత్థ **సాహూ**తి సున్దరం భద్దకం. **సన్నివాసో**తి న కేవలఞ్చ తేసం దస్సనమేవ, తేహి సద్ధిం ఏకట్ఠానే నిసీదనాదిభావోపి తేసం వత్తపటివత్తం కాతుం లభనభావోపి సాధుయేవ. **బాలసఙ్గతచారీ హీ**తి యో బాలేన సహచారీ. **దీఘమద్ధాన**న్తి సో బాలసహాయేన "ఏహి సన్ధిచ్ఛేదాదీని కరోమా"తి వుచ్చమానో తేన సద్ధిం ఏకచ్ఛన్దో హుత్వా తాని కరోన్తో హత్థచ్ఛేదాదీని పత్వా దీఘమద్ధానం సోచతి. **సబ్బదా**తి యథా అసిహత్థేన వా అమిత్తేన ఆసీవిసాదీహి వా సద్ధిం ఏకతో వాసో నామ నిచ్చం దుక్ఖో, తథేవ బాలేహి సద్ధిన్తి అత్థో. **ధీరో చ సుఖసంవాసో**తి ఏత్థ సుఖో సంవాసో ఏతేనాతి సుఖసంవాసో, పణ్డితేన సద్ధిం ఏకట్ఠానే సంవాసో సుఖోతి అత్థో. కథం? **ఞాతీనంవ సమాగమో**తి యథాపి ఞాతీనం సమాగమో సుఖో, ఏవం సుఖో.

తస్మా హీతి యస్మా బాలేహి సద్ధిం సంవాసో దుక్ఖో, పణ్డితేన సద్ధిం సుఖో, తస్మా హి ధితిసమ్పన్నం ధీరఞ్చ, లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాసమ్పన్నం పఞ్ఞఞ్చ , ఆగమాధిగమసమ్పన్నం బహుస్సుతఞ్చ, అరహత్తపాపనకసఙ్ఖాతాయ ధురవహనసీలతాయ ధోరయ్హసీలం, సీలవతేన చేవ ధుతఙ్గవతేన చ వతవన్తం, కిలేసేహి ఆరకతాయ అరియం, తథారూపం సప్పురిసం సోభనపఞ్ఞం యథా నిమ్మలం నక్ఖత్తపథసఙ్ఖాతం ఆకాసం చన్దిమా భజతి, ఏవం భజేథ పయిరుపాసేథాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సక్కవత్థు అట్ఠమం.

సుఖవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పన్నరసమో వగ్గో.

౧౬. పియవగ్గో

౧. తయోజనపబ్బజితవత్థు

అయోగేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తయో పబ్బజితే ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర ఏకస్మిం కులే మాతాపితూనం ఏకపుత్తకో అహోసి పియో మనాపో. సో ఏకదివసం గేహే నిమన్తితానం భిక్ఖూనం అనుమోదనం కరోన్తానం ధమ్మకథం సుత్వా పబ్బజితుకామో హుత్వా మాతాపితరో పబ్బజ్జం యాచి. తే నానుజానింసు. తస్స ఏతదహోసి – "అహం మాతాపితూనం అపస్సన్తానంయేవ బహి గన్త్వా పబ్బజిస్సామీ"తి. అథస్స పితా బహి నిక్ఖమన్తో "ఇమం రక్ఖేయ్యాసీ"తి మాతరం పటిచ్ఛాపేసి, మాతా బహి నిక్ఖమన్తీ పితరం పటిచ్ఛాపేసి. అథస్స ఏకదివసం పితరి బహి గతే మాతా "పుత్తం రక్ఖిస్సామీ"తి ఏకం ద్వారబాహం నిస్సాయ ఏకం పాదేహి ఉప్పీళేత్వా ఛమాయ నిసిన్నా సుత్తం కన్తతి. సో "ఇమం వఞ్చేత్వా గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా, "అమ్మ, థోకం తావ అపేహి, సరీరవలఞ్జం కరిస్సామీ"తి వత్వా తాయ పాదే సమిఞ్జితే నిక్ఖమిత్వా వేగేన విహారం గన్త్వా భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా "పబ్బాజేథ మం, భన్తే"తి యాచిత్వా తేసం సన్తికే పబ్బజి.

అథస్స పితా ఆగన్త్వా మాతరం పుచ్ఛి – "కహం మే పుత్తో"తి? "సామి, ఇమస్మిం పదేసే అహోసీ"తి. సో "కహం ను ఖో మే పుత్తో"తి ఓలోకేన్తో తం అదిస్వా "విహారం గతో భవిస్సతీ"తి విహారం గన్త్వా పుత్తం పబ్బజితం దిస్వా కన్దిత్వా రోదిత్వా, "తాత, కిం మం నాసేసీ"తి వత్వా "మమ పుత్తే పబ్బజితే అహం ఇదాని గేహే కిం కరిస్సామీ"తి సయమ్పి భిక్ఖూ యాచిత్వా పబ్బజి. అథస్స మాతాపి "కిం ను ఖో మే పుత్తో చ పతి చ చిరాయన్తి, కచ్చి విహారం గన్త్వా పబ్బజితా"తి తే ఓలోకేన్తీ విహారం గన్త్వా ఉభోపి పబ్బజితే దిస్వా "ఇమేసం పబ్బజితకాలే మమ గేహేన కో అత్థో"తి సయమ్పి భిక్ఖునిఉపస్సయం గన్త్వా పబ్బజి. తే పబ్బజిత్వాపి వినా భవితుం న సక్కోన్తి, విహారేపి భిక్ఖునిఉపస్సయేపి ఏకతోవ నిసీదిత్వా సల్లపన్తా దివసం వీతినామేన్తి. తేన భిక్ఖూపి భిక్ఖునియోపి ఉబ్బాళ్హా హోన్తి.

అథేకదివసం భిక్ఖూ నేసం కిరియం సత్థుం ఆరోచేసుం. సత్థా తే పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర తుమ్హే ఏవం కరోథా"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "కస్మా ఏవం కరోథ? న హి ఏస పబ్బజితానం యోగో"తి. "భన్తే, వినా భవితుం న సక్కోమా"తి. "పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ ఏవం కరణం అయుత్తం. పియానఞ్హి అదస్సనం, అప్పియానఞ్చ దస్సనం దుక్ఖమేవ. తస్మా సత్తేసు చ సఙ్ఖారేసు చ కఞ్చి పియం వా అప్పియం వా కాతుం న వట్టతీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౦౯. "అయోగే యుఞ్జమత్తానం, యోగస్మిఞ్చ అయోజయం;
అత్థం హిత్వా పియగ్గాహీ, పిహేతత్తానుయోగినం.

౨౧౦. "మా పియేహి సమాగఞ్ఛి, అప్పియేహి కుదాచనం;
పియానం అదస్సనం దుక్ఖం, అప్పియానఞ్చ దస్సనం.

౨౧౧. "తస్మా పియం న కయిరాథ, పియాపాయో హి పాపకో;

గన్ధా తేసం న విజ్జన్తి, యేసం నత్థి పియాప్పియ”న్తి.

తత్థ **అయోగేతి** అయుఞ్జితబ్బే అయోనిసోమనసికారే. వేసియాగోచరాదిభేదస్స హి ఛబ్బిధస్స అగోచరస్స సేవనం ఇధ అయోనిసోమనసికారో నామ, తస్మిం అయోనిసోమనసికారే అత్తానం యుఞ్జన్తోతి అత్థో. **యోగస్మిన్తి** తబ్బిపరీతే చ యోనిసోమనసికారే అయుఞ్జన్తోతి అత్థో. **అత్థం హిత్వాతి** పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ అధిసీలాదిసిక్ఖత్తయం అత్థో నామ, తం అత్థం హిత్వా. **పియగ్గాహీతి** పఞ్చకామగుణసఙ్ఖాతం పియమేవ గణ్హన్తో. **పిహేతత్తానుయోగినన్తి** తాయ పటిపత్తియా సాసనతో చుతో గిహిభావం పత్వా పచ్ఛా యే అత్తానుయోగం అనుయుత్తా సీలాదీని సమ్పాదేత్వా దేవమనుస్సానం సన్తికా సక్కారం లభన్తి, తేసం పిహేతి, “అహో వతాహమ్పి ఏవరూపో అస్స”న్తి ఇచ్ఛతీతి అత్థో.

మా పియేహీతి పియేహి సత్తేహి వా సఙ్ఖారేహి వా కుదాచనం ఏకక్ఖణేపి న సమాగచ్ఛేయ్య, తథా అప్పియేహి. కిం కారణా? పియానం హి వియోగవసేన అదస్సనం అప్పియానఞ్చ ఉపసఙ్కమనవసేన దస్సనం నామ దుక్ఖం. **తస్మాతి** యస్మా ఇదం ఉభయమ్పి దుక్ఖం, తస్మా కఞ్చి సత్తం వా సఙ్ఖారం వా పియం నామ న కరేయ్య. **పియాపాయో హీతి** పియేహి అపాయో వియోగో . **పాపకోతి** లామకో. **గన్థా తేసం న విజ్జన్తీతి** యేసం పియం నత్థి, తేసం అభిజ్ఝాకాయగన్థో పహీయతి. యేసం అప్పియం నత్థి, తేసం బ్యాపాదో కాయగన్థో. తేసు పన ద్వీసు పహీనేసు సేసగన్థా పహీనా హోన్తి. తస్మా పియం వా అప్పియం వా న కత్తబ్బన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి. తేన పన తయో జనా “మయం వినా భవితుం న సక్కోమా”తి విబ్భమిత్వా గేహమేవ అగమింసూతి.

తయోజనపబ్బజితవత్థు పఠమం.

౨. అఞ్ఞతరకుటుమ్బికవత్థు

పియతో జాయతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హి అత్తనో పుత్తే కాలకతే పుత్తసోకాభిభూతో ఆళాహనం గన్త్వా రోదతి, పుత్తసోకం సన్ధారేతుం న సక్కోతి. సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో తస్స సోతాపత్తిమగ్గస్సూపనిస్సయం దిస్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో ఏకం పచ్ఛాసమణం గహేత్వా తస్స గేహద్వారం అగమాసి. సో సత్థు ఆగతభావం సుత్వా “మయా సద్ధిం పటిసన్థారం కాతుకామో భవిస్సతీ”తి సత్థారం పవేసేత్వా గేహమజ్ఝే ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా సత్థరి నిసిన్నే ఆగన్త్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా “కిం ను ఖో, ఉపాసక, దుక్ఖితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తేన పుత్తవియోగదుక్ఖే ఆరోచితే, “ఉపాసక, మా చిన్తయి, ఇదం మరణం నామ న ఏకస్మింయేవ ఠానే, న చ ఏకస్సేవ హోతి, యావతా పన భవుప్పత్తి నామ అత్థి, సబ్బసత్తానం హోతియేవ. ఏకసఙ్ఖారోపి నిచ్చో నామ నత్థి. తస్మా ‘మరణధమ్మం మతం, భిజ్జనధమ్మం భిన్న’న్తి యోనిసో పచ్చవేక్ఖితబ్బం, న సోచితబ్బం. పోరాణపణ్డితాపి హి పుత్తస్స మతకాలే ‘మరణధమ్మం మతం, భిజ్జనధమ్మం భిన్న’న్తి సోకం అకత్వా మరణస్సతిమేవ భావయింసూ”తి వత్వా, “భన్తే, కే ఏవమకంసు, కదా చ అకంసు, ఆచిక్ఖథ మే”తి యాచితో తస్సత్థస్స పకాసనత్థం అతీతం ఆహరిత్వా –

“ఉరగోవ తచం జిణ్ణం, హిత్వా గచ్ఛతి సం తనుం;

ఏవం సరీరే నిబ్భోగే, పేతే కాలకతే సతి.

“డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;

తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ”తి. (జా॰ ౧.౫.౧౯-౨౦) –

ఇమం పఞ్చకనిపాతే **ఉరగజాతకం** విత్థారేత్వా “ఏవం పుబ్బే పణ్డితా పియపుత్తే కాలకతే యథా ఏతరహి త్వం కమ్మన్తే విస్సజ్జేత్వా నిరాహారో రోదన్తో విచరసి, తథా అవిచరిత్వా మరణస్సతిభావనాబలేన సోకం అకత్వా ఆహారం పరిభుఞ్జింసు, కమ్మన్తఞ్చ అధిట్ఠహింసు . తస్మా ‘పియపుత్తో మే కాలకతో’తి మా చిన్తయి. ఉప్పజ్జమానో హి సోకో వా భయం వా పియమేవ నిస్సాయ ఉప్పజ్జతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౨.“పియతో జాయతీ సోకో, పియతో జాయతీ భయం;

పియతో విప్పముత్తస్స, నత్థి సోకో కుతో భయ”న్తి.

తత్థ **పియతో**తి వట్టమూలకో హి సోకో వా భయం వా ఉప్పజ్జమానం పియమేవ సత్తం వా సఙ్ఖారం వా నిస్సాయ ఉప్పజ్జతి, తతో పన విప్పముత్తస్స ఉభయమ్పేతం నత్థీతి అత్థో.

దేసనావసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరకుటుమ్బికవత్థు దుతియం.

౩. విసాఖావత్థు

పేమతో జాయతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విసాఖం ఉపాసికం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర పుత్తస్స ధీతరం సుదత్తం నామ కుమారికం అత్తనో ఠానే ఠపేత్వా గేహే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స వేయ్యావచ్చం కారేసి. సా అపరేన సమయేన కాలమకాసి. సా తస్సా సరీరనిక్ఖేపం కారేత్వా సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ దుక్ఖినీ దుమ్మనా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా “కిం ను ఖో త్వం, విసాఖే, దుక్ఖినీ దుమ్మనా అస్సుముఖా రోదమానా నిసిన్నా”తి ఆహ. సా తమత్థం ఆరోచేత్వా “పియా మే, భన్తే, సా కుమారికా వత్తసమ్పన్నా, ఇదాని తథారూపం న పస్సామీ”తి ఆహ. “కిత్తకా పన, విసాఖే, సావత్థియం మనుస్సా”తి? “భన్తే, తుమ్హేహియేవ మే కథితం సత్త జనకోటియో”తి. “సచే పనాయం ఏత్తకో జనో తవ నత్తాయ సదిసో భవేయ్య, ఇచ్ఛేయ్యాసి న”న్తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “కతి పన జనా సావత్థియం దేవసికం కాలం కరోన్తీ”తి? “బహూ, భన్తే”తి. “నను ఏవం, భన్తే, తవ అసోచనకాలో న భవేయ్య, రత్తిన్దివం రోదన్తీయేవ విచరేయ్యాసీ”తి. “హోతు, భన్తే, ఞాతం మయా”తి. అథ నం సత్థా “తేన హి మా సోచి, సోకో వా భయం వా పేమతోవ జాయతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౩.“పేమతో జాయతీ సోకో, పేమతో జాయతీ భయం;

పేమతో విప్పముత్తస్స, నత్థి సోకో కుతో భయ”న్తి.

తత్థ **పేమతో**తి పుత్తధీతాదీసు కతం పేమమేవ నిస్సాయ సోకో జాయతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

విసాఖావత్థు తతియం.

౪. లిచ్ఛవీవత్థు

రతియా జాయతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేసాలిం నిస్సాయ కూటాగారసాలాయం విహరన్తో లిచ్ఛవీ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర ఏకస్మిం ఛణదివసే అఞ్ఞమఞ్ఞం అసదిసేహి అలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా ఉయ్యానగమనత్థాయ నగరా నిక్ఖమింసు. సత్థా పిణ్డాయ పవిసన్తో తే దిస్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – "పస్సథ, భిక్ఖవే, లిచ్ఛవయో, యేహి దేవా తావతింసా న దిట్ఠపుబ్బా, తే ఇమే ఓలోకేన్తూ"తి వత్వా నగరం పావిసి. తేపి ఉయ్యానం గచ్ఛన్తా ఏకం నగరసోభినిం ఇత్థిం ఆదాయ గన్త్వా తం నిస్సాయ ఇస్సాభిభూతా అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా లోహితం నదిం వియ పవత్తయింసు. అథ నే మఞ్చేనాదాయ ఉక్ఖిపిత్వా ఆగమంసు. సత్థాపి కతభత్తకిచ్చో నగరా నిక్ఖమి. భిక్ఖూపి లిచ్ఛవయో తథా నీయమానే దిస్వా సత్థారం ఆహంసు – "భన్తే, లిచ్ఛవిరాజానో పాతోవ అలఙ్కతపటియత్తా దేవా వియ నగరా నిక్ఖమిత్వా ఇదాని ఏకం ఇత్థిం నిస్సాయ ఇమం బ్యసనం పత్తా"తి. సత్థా, "భిక్ఖవే, సోకో వా భయం వా ఉప్పజ్జమానం రతిం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౪."రతియా జాయతీ సోకో, రతియా జాయతీ భయం;
రతియా విప్పముత్తస్స, నత్థి సోకో కుతో భయ"న్తి.

తత్థ **రతియా**తి పఞ్చకామగుణరతితో, తం నిస్సాయాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

లిచ్ఛవీవత్థు చతుత్థం.

౫. అనిత్థిగన్ధకుమారవత్థు

కామతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనిత్థిగన్ధకుమారం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బ్రహ్మలోకా చుతసత్తో సావత్థియం మహాభోగకులే నిబ్బత్తో జాతదివసతో పట్ఠాయ ఇత్థిసమీపం ఉపగన్తుం న ఇచ్ఛతి, ఇత్థియా గయ్హమానో రోదతి. వత్థచుమ్బటకేన నం గహేత్వా థఞ్ఞం పాయేన్తి. సో వయప్పత్తో మాతాపితూహి, "తాత, ఆవాహం తే కరిస్సామా"తి వుత్తే "న మే ఇత్థియా అత్థో"తి పటిక్ఖిపిత్వా పునప్పునం యాచియమానో పఞ్చసతే సువణ్ణకారే పక్కోసాపేత్వా రత్తసువణ్ణనిక్ఖసహస్సం దాపేత్వా అతివియ పాసాదికం ఘనకోట్టిమం ఇత్థిరూపం కారేత్వా పున మాతాపితూహి, "తాత, తయి ఆవాహం అకరోన్తే కులవంసో న పతిట్ఠహిస్సతి, కుమారికం తే ఆనేస్సామా"తి వుత్తే "తేన హి సచే మే ఏవరూపం కుమారికం ఆనేస్సథ, కరిస్సామి వో వచన"న్తి తం సువణ్ణరూపకం దస్సేతి. అథస్స మాతాపితరో

అభిఞ్ఞాతే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా “అమ్హాకం పుత్తో మహాపుఞ్ఞో, అవస్సం ఇమినా సద్ధిం కతపుఞ్ఞా కుమారికా భవిస్సతి, గచ్ఛథ ఇమం సువణ్ణరూపకం గహేత్వా ఏవరూపం కుమారికం ఆహరథా”తి పహిణింసు. తే “సాధూ”తి చారికం చరన్తా మద్దరట్ఠే సాగలనగరం గతా. తస్మిఞ్చ నగరే ఏకా సోళసవస్సుద్దేసికా అభిరూపా కుమారికా అహోసి, తం మాతాపితరో సత్తభూమికస్స పాసాదస్సూపరిమతలే పరివాసేసుం. తేపి ఖో బ్రాహ్మణా “సచే ఇధ ఏవరూపా కుమారికా భవిస్సతి, ఇమం దిస్వా ‘అయం అసుకస్స కులస్స ధీతా వియ అభిరూపా’తి వక్ఖన్తీ”తి తం సువణ్ణరూపకం తిత్థమగ్గే ఠపేత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు.

అథస్స కుమారికాయ ధాతీ తం కుమారికం న్హాపేత్వా సయమ్పి న్హాయితుకామా హుత్వా తిత్థం ఆగతా తం రూపకం దిస్వా “ధీతా మే”తి సఞ్ఞాయ “దుబ్బినీతాసి, ఇదానేవాహం న్హాపేత్వా నిక్ఖన్తా, త్వం మయా పురేతరం ఇధాగతాసీ”తి హత్థేన పహరిత్వా థద్ధభావఞ్చేవ నిబ్బికారతఞ్చ ఞత్వా “అహం మే, ధీతాతి సఞ్ఞమకాసిం, కిం నామేత”న్తి ఆహ. అథ నం తే బ్రాహ్మణా “ఏవరూపా తే, అమ్మ, ధీతా”తి పుచ్ఛింసు. అయం మమ ధీతు సన్తికే కిం అగ్ఘతీతి? తేన హి తే ధీతరం అమ్హాకం దస్సేహీతి. సా తేహి సద్ధిం గేహం గన్త్వా సామికానం ఆరోచేసి. తే బ్రాహ్మణేహి సద్ధిం కతపటిసమ్మోదనా ధీతరం ఓతారేత్వా హేట్ఠాపాసాదే సువణ్ణరూపకస్స సన్తికే ఠపేసుం. సువణ్ణరూపకం నిప్పభం అహోసి, కుమారికా సప్పభా అహోసి. బ్రాహ్మణా తం తేసం దత్వా కుమారికం పటిచ్ఛాపేత్వా గన్త్వా అనిత్థిగన్ధకుమారస్స మాతాపితూనం ఆరోచయింసు. తే తుట్ఠమానసా “గచ్ఛథ, నం సీఘం ఆనేథా”తి మహన్తేన సక్కారేన పహిణింసు.

కుమారోపి తం పవత్తిం సుత్వా “కఞ్చనరూపతోపి కిర అభిరూపతరా దారికా అత్థీ”తి సవనవసేనేవ సినేహం ఉప్పాదేత్వా “సీఘం ఆనేన్తూ”తి ఆహ. సాపి ఖో యానం ఆరోపేత్వా ఆనీయమానా అతిసుఖుమాలతాయ యానుగ్ఘాతేన సముప్పాదితవాతరోగా అన్తరామగ్గేయేవ కాలమకాసి. కుమారోపి “ఆగతా”తి నిరన్తరం పుచ్ఛతి, తస్స అతిసినేహేన పుచ్ఛన్తస్స సహసావ అనారోచేత్వా కతిపాహం విక్ఖేపం కత్వా తమత్థం ఆరోచయింసు. సో “తథారూపాయ నామ ఇత్థియా సద్ధిం సమాగమం నాలత్థ”న్తి ఉప్పన్నదోమనస్సో పబ్బతేన వియ సోకదుక్ఖేన అజ్ఝోత్థటో అహోసి. సత్థా తస్సూపనిస్సయం దిస్వా పిణ్డాయ చరన్తో తం గేహద్వారం అగమాసి. అథస్స మాతాపితరో సత్థారం అన్తోగేహం పవేసేత్వా సక్కచ్చం పరివిసింసు. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే “కహం అనిత్థిగన్ధకుమారో”తి పుచ్ఛి. “ఏసో, భన్తే, ఆహారూపచ్ఛేదం కత్వా అన్తోగబ్భే నిసిన్నో”తి. “పక్కోసథ న”న్తి. సో ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా “కిం ను ఖో, కుమార, బలవసోకో ఉప్పన్నో”తి వుత్తే, “ఆమ, భన్తే, ‘ఏవరూపా నామ ఇత్థీ అన్తరామగ్గే కాలకతా’తి సుత్వా బలవసోకో ఉప్పన్నో, భత్తమ్పి మే నచ్ఛాదేతీ”తి. అథ నం సత్థా “జానాసి పన త్వం, కుమార, కిం తే నిస్సాయ సోకో ఉప్పన్నో”తి? “న జానామి, భన్తే”తి. “కామం నిస్సాయ, కుమార, బలవసోకో ఉప్పన్నో, సోకో వా భయం వా కామం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౫.“కామతో జాయతీ సోకో, కామతో జాయతీ భయం;
కామతో విప్పముత్తస్స, నత్థి సోకో కుతో భయ”న్తి.

తత్థ **కామతో**తి వత్థుకామకిలేసకామతో, దువిధమ్పేతం కామం నిస్సాయాతి అత్థో.

దేసనావసానే అనిత్థిగన్ధకుమారో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

అనిత్థిగన్ధకుమారవత్థు పఞ్చమం.

౬. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు

తణ్హాయ జాయతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర మిచ్ఛాదిట్ఠికో ఏకదివసం నదీతీరం గన్త్వా ఖేత్తం సోధేతి. సత్థా తస్స ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా తస్స సన్తికం అగమాసి. సో సత్థారం దిస్వాపి సామీచికమ్మం అకత్వా తుణ్హీ అహోసి. అథ నం సత్థా పురేతరం ఆలపిత్వా, "బ్రాహ్మణ, కిం కరోసీ"తి ఆహ. "ఖేత్తం, భో గోతమ, సోధేమీ"తి. సత్థా ఏత్తకమేవ వత్వా గతో. పునదివసేపి తస్స ఖేత్తం కసితుం ఆగతస్స సన్తికం గన్త్వా, "బ్రాహ్మణ, కిం కరోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఖేత్తం కసామి, భో గోతమా"తి సుత్వా పక్కామి. పునదివసాదీసుపి తథేవ గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా, "భో గోతమ, ఖేత్తం వపామి నిద్దేమి రక్ఖామీ"తి సుత్వా పక్కామి. అథ నం ఏకదివసం బ్రాహ్మణో ఆహ – "భో గోతమ, త్వం మమ ఖేత్తసోధనదివసతో పట్ఠాయ ఆగతో. సచే మే సస్సం సమ్పజ్జిస్సతి, తుయ్హమ్పి సంవిభాగం కరిస్సామి, తుయ్హం అదత్వా సయం న ఖాదిస్సామి, ఇతో దాని పట్ఠాయ త్వం మమ సహాయో"తి.

అథస్స అపరేన సమయేన సస్సం సమ్పజ్జి , తస్స "సమ్పన్నం మే సస్సం, స్వే దాని లాయాపేస్సామీ"తి లాయనత్థం కత్తబ్బకిచ్చస్స రత్తిం మహామేఘో వస్సిత్వా సబ్బం సస్సం హరి, ఖేత్తం తచ్ఛేత్వా ఠపితసదిసం అహోసి. సత్థా పన పఠమదివసంయేవ "తం సస్సం న సమ్పజ్జిస్సతీ"తి అఞ్ఞాసి. బ్రాహ్మణో పాతోవ "ఖేత్తం ఓలోకేస్సామీ"తి గతో తుచ్ఛం ఖేత్తం దిస్వా ఉప్పన్నబలవసోకో చిన్తేసి – "సమణో గోతమో మమ ఖేత్తసోధనకాలతో పట్ఠాయ ఆగతో , అహమ్పి నం 'ఇమస్మిం సస్సే నిప్ఫన్నే తుయ్హమ్పి సంవిభాగం కరిస్సామి, తుయ్హం అదత్వా సయం న ఖాదిస్సామి, ఇతో పట్ఠాయ దాని త్వం మమ సహాయో'తి అవచం. సోపి మే మనోరథో మత్థకం న పాపుణీ"తి ఆహారూపచ్ఛేదం కత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. అథస్స సత్థా గేహద్వారం అగమాసి. సో సత్థు ఆగమనం సుత్వా "సహాయం మే ఆనేత్వా ఇధ నిసీదాపేథా"తి ఆహ. పరిజనో తథా అకాసి. సత్థా నిసీదిత్వా "కహం బ్రాహ్మణో"తి పుచ్ఛిత్వా "గబ్భే నిపన్నో"తి వుత్తే "పక్కోసథ న"న్తి పక్కోసాపేత్వా ఆగన్త్వా ఏకమన్తం నిసిన్నం ఆహ "కిం, బ్రాహ్మణా"తి? భో గోతమ, తుమ్హే మమ ఖేత్తసోధనదివసతో పట్ఠాయ ఆగతా, అహమ్పి "సస్సే నిప్ఫన్నే తుమ్హాకం సంవిభాగం కరిస్సామీ"తి అవచం. సో మే మనోరథో అనిప్ఫన్నో, తేన మే సోకో ఉప్పన్నో, భత్తమ్పి మే నచ్ఛాదేతీతి. అథ నం సత్థా "జానాసి పన, బ్రాహ్మణ, కిం తే నిస్సాయ సోకో ఉప్పన్నో"తి పుచ్ఛిత్వా "న జానామి, భో గోతమ, త్వం పన జానాసీ"తి వుత్తే, "ఆమ, బ్రాహ్మణ, ఉప్పజ్జమానో సోకో వా భయం వా తణ్హం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౬. "తణ్హాయ జాయతీ సోకో, తణ్హాయ జాయతీ భయం;
తణ్హాయ విప్పముత్తస్స, నత్థి సోకో కుతో భయ"న్తి.

తత్థ **తణ్హాయా**తి ఛద్వారికాయ తణ్హాయ, ఏతం తణ్హం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహీతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు ఛట్ఠం.

౭. పఞ్చసతదారకవత్థు

సీలదస్సనసమ్పన్నన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అన్తరామగ్గే పఞ్చసతదారకే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి సత్థా అసీతిమహాథేరేహి సద్ధిం పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో రాజగహం పిణ్డాయ పవిసన్తో ఏకస్మిం ఛణదివసే పఞ్చసతే దారకే పూవపచ్ఛియో ఉక్ఖిపాపేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ ఉయ్యానం గచ్ఛన్తే అద్దస. తేపి సత్థారం వన్దిత్వా పక్కమింసు, తే ఏకం భిక్ఖుమ్పి "పూవం గణ్హథా"తి న వదింసు. సత్థా తేసం గతకాలే భిక్ఖూ ఆహ – "ఖాదిస్సథ, భిక్ఖవే, పూవే"తి. "కహం భన్తే, పూవా"తి? "కిం న పస్సథ తే దారకే పూవపచ్ఛియో ఉక్ఖిపాపేత్వా అతిక్కన్తే"తి? "భన్తే, ఏవరూపా నామ దారకా కస్సచి పూవం న దేన్తీ"తి. "భిక్ఖవే, కిఞ్చాపి ఏతే మం వా తుమ్హే వా పూవేహి న నిమన్తయింసు, పూవసామికో పన భిక్ఖు పచ్ఛతో ఆగచ్ఛతి, పూవే ఖాదిత్వావ గన్తుం వట్టతీ"తి. బుద్ధానఞ్హి ఏకపుగ్గలేపి ఇస్సా వా దోసో వా నత్థి, తస్మా ఇమం వత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆదాయ ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే ఛాయాయ నిసీది. దారకా మహాకస్సపత్థేరం పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఉప్పన్నసినేహా పీతివేగేన పరిపుణ్ణసరీరా హుత్వా పచ్ఛియో ఓతారేత్వా థేరం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పూవే పచ్ఛీహి సద్ధింయేవ ఉక్ఖిపిత్వా "గణ్హథ, భన్తే"తి థేరం వదింసు. అథ నే థేరో ఆహ – "ఏస సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘం గహేత్వా రుక్ఖమూలే నిసిన్నో, తుమ్హాకం దేయ్యధమ్మం ఆదాయ గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సంవిభాగం కరోథా"తి. తే "సాధు, భన్తే"తి నివత్తిత్వా థేరేన సద్ధింయేవ గన్త్వా పూవే దత్వా ఓలోకయమానా ఏకమన్తే ఠత్వా పరిభోగావసానే ఉదకం అదంసు. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు "దారకేహి ముఖోలోకనేన భిక్ఖా దిన్నా, సమ్మాసమ్బుద్ధం వా మహాథేరే వా పూవేహి అనాపుచ్ఛిత్వా మహాకస్సపత్థేరం దిస్వా పచ్ఛీహి సద్ధింయేవ ఆదాయ ఆగమింసూ"తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, మమ పుత్తేన మహాకస్సపేన సదిసో భిక్ఖు దేవమనుస్సానం పియో హోతి, తే చ తస్స చతుపచ్చయేన పూజం కరోన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౭. "సీలదస్సనసమ్పన్నం, ధమ్మట్ఠం సచ్చవేదినం;
అత్తనో కమ్మ కుబ్బానం, తం జనో కురుతే పియ"న్తి.

తత్థ **సీలదస్సనసమ్పన్న**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలేన చేవ మగ్గఫలసమ్పయుత్తేన చ సమ్మాదస్సనేన సమ్పన్నం. **ధమ్మట్ఠ**న్తి నవవిధలోకుత్తరధమ్మే ఠితం, సచ్ఛికతలోకుత్తరధమ్మన్తి అత్థో. **సచ్చవేదిన**న్తి చతున్నం సచ్చానం సోళసహాకారేహి సచ్ఛికతత్తా సచ్చఞాణేన సచ్చవేదినం. **అత్తనో కమ్మ కుబ్బాన**న్తి అత్తనో కమ్మం నామ తిస్సో సిక్ఖా, తా పూరయమానన్తి అత్థో. **తం జనో**తి తం పుగ్గలం లోకియమహాజనో పియం కరోతి, దట్ఠుకామో వన్దితుకామో పచ్చయేన పూజేతుకామో హోతియేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే సబ్బేపి తే దారకా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

పఞ్చసతదారకవత్థు సత్తమం.

౮. ఏకఅనాగామిత్థేరవత్థు

ఛన్దజాతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనాగామిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి తం థేరం సద్ధివిహారికా పుచ్ఛింసు – “అత్థి పన వో, భన్తే, విసేసాధిగమో”తి. థేరో “అనాగామిఫలం నామ గహట్ఠాపి పాపుణన్తి, అరహత్తం పత్తకాలేయేవ తేహి సద్ధిం కథేస్సామీ”తి హరాయమానో కిఞ్చి అకథేత్వావ కాలకతో సుద్ధావాసదేవలోకే నిబ్బత్తి. అథస్స సద్ధివిహారికా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా రోదన్తావ ఏకమన్తం నిసీదింసు. అథ నే సత్థా “కిం, భిక్ఖవే, రోదథా”తి ఆహ. “ఉపజ్ఝాయో నో, భన్తే, కాలకతో”తి. “హోతు, భిక్ఖవే, మా చిన్తయిత్థ, ధువధమ్మో నామేసో”తి? “ఆమ, భన్తే, మయమ్పి జానామ, అపిచ మయం ఉపజ్ఝాయం విసేసాధిగమం పుచ్ఛిమ్హా, సో కిఞ్చి అకథేత్వావ కాలకతో, తేనమ్హ దుక్ఖితా”తి. సత్థా, “భిక్ఖవే, మా చిన్తయిత్థ, ఉపజ్ఝాయేన వో అనాగామిఫలం పత్తం, సో ‘గిహీపేతం పాపుణన్తి, అరహత్తం పత్వావ నేసం కథేస్సామీ’తి హరాయన్తో తుమ్హాకం కిఞ్చి అకథేత్వా కాలం కత్వా సుద్ధావాసే నిబ్బత్తో, అస్సాసథ, భిక్ఖవే, ఉపజ్ఝాయో వో కామేసు అప్పటిబద్ధచిత్తతం పత్తో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౧౮.“ఛన్దజాతో అనక్ఖాతే, మనసా చ ఫుటో సియా;
కామేసు చ అప్పటిబద్ధచిత్తో, ఉద్ధంసోతోతి వుచ్చతీ”తి.

తత్థ **ఛన్దజాతో**తి కత్తుకామతావసేన జాతఛన్దో ఉస్సాహపత్తో. **అనక్ఖాతే**తి నిబ్బానే. తఞ్హి “అసుకేన కతం వా నీలాదీసు ఏవరూపం వా”తి అవత్తబ్బతాయ అనక్ఖాతం నామ. **మనసా చ ఫుటో సియా**తి హేట్ఠిమేహి తీహి మగ్గఫలచిత్తేహి ఫుటో పూరితో భవేయ్య. **అప్పటిబద్ధచిత్తో**తి అనాగామిమగ్గవసేన కామేసు అప్పటిబద్ధచిత్తో. **ఉద్ధంసోతో**తి ఏవరూపో భిక్ఖు అవిహేసు నిబ్బత్తిత్వా తతో పట్ఠాయ పటిసన్ధివసేన అకనిట్ఠం గచ్ఛన్తో ఉద్ధంసోతోతి వుచ్చతి, తాదిసో వో ఉపజ్ఝాయోతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ఏకఅనాగామిత్థేరవత్థు అట్ఠమం.

౯. నన్దియవత్థు

చిరప్పవాసిన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా ఇసిపతనే విహరన్తో నన్దియం ఆరబ్భ కథేసి.

బారాణసియం కిర సద్ధాసమ్పన్నస్స కులస్స నన్దియో నామ పుత్తో అహోసి, సో మాతాపితూనం అనురూపో సద్ధాసమ్పన్నో సఙ్ఘుపట్ఠాకో అహోసి. అథస్స మాతాపితరో వయప్పత్తకాలే సమ్ముఖగేహతో మాతులధీతరం రేవతిం నామ ఆనేతుకామా అహేసుం. సా పన అస్సద్ధా అదానసీలా, నన్దియో తం న ఇచ్ఛి. అథస్స మాతా రేవతిం ఆహ – “అమ్మ, త్వం ఇమస్మిం గేహే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నిసజ్జనట్ఠానం ఉపలిమ్పిత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేహి, ఆధారకే ఠపేహి, భిక్ఖూనం ఆగతకాలే పత్తం గహేత్వా నిసీదాపేత్వా ధమ్మకరణేన పానీయం పరిస్సావేత్వా భుత్తకాలే పత్తే ధోవ, ఏవం మే పుత్తస్స ఆరాధితా భవిస్ససీ”తి. సా తథా అకాసి. అథ నం “ఓవాదక్ఖమా జాతా”తి పుత్తస్స ఆరోచేత్వా తేన సాధూతి సమ్పటిచ్ఛితే దివసం ఠపేత్వా ఆవాహం కరింసు .

అథ నం నన్దియో ఆహ – “సచే భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ మాతాపితరో చ మే ఉపట్ఠహిస్ససి, ఏవం ఇమస్మిం గేహే వసితుం లభిస్ససి, అప్పమత్తా హోహీ”తి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా కతిపాహం సద్ధా వియ హుత్వా భత్తారం ఉపట్ఠహన్తీ ద్వే

పుత్తే విజాయి. నన్దియస్సాపి మాతాపితరో కాలమకంసు, గేహే సబ్బిస్సరియం తస్సాయేవ అహోసి. నన్దియోపి మాతాపితూనం కాలకిరియతో పట్ఠాయ మహాదానపతి హుత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం పట్ఠపేసి. కపణద్ధికాదీనమ్పి గేహద్వారే పాకవత్తం పట్ఠపేసి. సో అపరభాగే సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా ఆవాసదానే ఆనిసంసం సల్లక్ఖేత్వా ఇసిపతనే మహావిహారే చతూహి గబ్భేహి పటిమణ్డితం చతుసాలం కారేత్వా మఞ్చపీఠాదీని అత్థరాపేత్వా తం ఆవాసం నియ్యాదేన్తో బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా తథాగతస్స దక్ఖిణోదకం అదాసి. సత్థు హత్థే దక్ఖిణోదకపతిట్ఠానేన సద్ధింయేవ తావతింసదేవలోకే సబ్బదిసాసు ద్వాదసయోజనికో ఉద్ధం యోజనసతుబ్బేధో సత్తరతనమయో నారీగణసమ్పన్నో దిబ్బపాసాదో ఉగ్గచ్ఛి.

అథేకదివసే మహామోగ్గల్లానత్థేరో దేవచారికం గన్త్వా తస్స పాసాదస్స అవిదూరే ఠితో అత్తనో సన్తికే ఆగతే దేవపుత్తే పుచ్ఛి – “కస్సేసో అచ్ఛరాగణపరివుతో దిబ్బపాసాదో నిబ్బత్తో”తి. అథస్స దేవపుత్తా విమానసామికం ఆచిక్ఖన్తా ఆహంసు – “భన్తే, యేన నన్దియేన నామ గహపతిపుత్తేన ఇసిపతనే సత్థు విహారం కారేత్వా దిన్నో, తస్సత్థాయ ఏతం విమానం నిబ్బత్త”న్తి . అచ్ఛరాసఙ్ఘోపి నం దిస్వా పాసాదతో ఓరోహిత్వా ఆహ – “భన్తే, మయం ‘నన్దియస్స పరిచారికా భవిస్సామా’తి ఇధ నిబ్బత్తా, తం పన అపస్సన్తీ అతివియ ఉక్కణ్ఠితమ్హా, మత్తికపాతిం భిన్దిత్వా సువణ్ణపాతిగహణం వియ మనుస్ససమ్పత్తిం జహిత్వా దిబ్బసమ్పత్తిగహణం, ఇధాగమనత్థాయ నం వదేయ్యాథా”తి. థేరో తతో ఆగన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – “నిబ్బత్తతి ను ఖో, భన్తే, మనుస్సలోకే ఠితానంయేవ కతకల్యాణానం దిబ్బసమ్పత్తీ”తి. “మోగ్గల్లాన, నను తే దేవలోకే నన్దియస్స నిబ్బత్తా దిబ్బసమ్పత్తి సామం దిట్ఠా, కస్మా మం పుచ్ఛసీ”తి. “ఏవం, భన్తే, నిబ్బత్తతీ”తి.

అథ నం సత్థా “మోగ్గల్లానం కిం నామేతం కథేసి. యథా హి చిరప్పవుట్ఠం పుత్తం వా భాతరం వా విప్పవాసతో ఆగచ్ఛన్తం గామద్వారే ఠితో కోచిదేవ దిస్వా వేగేన గేహం ఆగన్త్వా ‘అసుకో నామ ఆగతో’తి ఆరోచేయ్య, అథస్స ఞాతకా హట్ఠపహట్ఠా వేగేన నిక్ఖమిత్వా ‘ఆగతోసి, తాత, అరోగోసి, తాతా’తి తం అభినన్దేయ్యుం, ఏవమేవ ఇధ కతకల్యాణం ఇత్థిం వా పురిసం వా ఇమం లోకం జహిత్వా పరలోకం గతం దసవిధం దిబ్బపణ్ణాకారం ఆదాయ ‘అహం పురతో , అహం పురతో’తి పచ్చుగ్గన్త్వా దేవతా అభినన్దన్తీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౧౯.“చిరప్పవాసిం పురిసం, దూరతో సోత్థిమాగతం;
ఞాతిమిత్తా సుహజ్జా చ, అభినన్దన్తి ఆగతం.

౨౨౦.“తథేవ కతపుఞ్ఞమ్పి, అస్మా లోకా పరం గతం;
పుఞ్ఞాని పటిగణ్హన్తి, పియం ఞాతీవ ఆగత”న్తి.

తత్థ **చిరప్పవాసి**న్తి చిరప్పవుట్ఠం. **దూరతో సోత్థిమాగత**న్తి వణిజ్జం వా రాజపోరిసం వా కత్వా లద్ధలాభం నిప్ఫన్నసమ్పత్తిం అనుపద్దవేన దూరట్ఠానతో ఆగతం. **ఞాతిమిత్తా సుహజ్జా చా**తి కులసమ్బన్ధవసేన ఞాతీ చ సన్దిట్ఠాదిభావేన మిత్తా చ సుహదయభావేన సుహజ్జా చ. **అభినన్దన్తి ఆగత**న్తి నం దిస్వా ఆగతన్తి వచనమత్తేన వా అఞ్జలికరణమత్తేన వా గేహసమ్పత్తం పన నానప్పకారపణ్ణాకారాభిహరణవసేన అభినన్దన్తి. **తథేవా**తి తేనేవాకారేన కతపుఞ్ఞమ్పి పుగ్గలం ఇమస్మా లోకా పరలోకం గతం దిబ్బం ఆయువణ్ణసుఖయసఆధిపతేయ్యం, దిబ్బం

రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బన్తి ఇమం దసవిధం పణ్ణాకారం ఆదాయ మాతాపితుట్ఠానే ఠితాని పుఞ్ఞాని అభినన్దన్తాని పటిగ్గణ్హన్తి. **పియం ఞాతీవా**తి ఇధలోకే పియఞాతకం ఆగతం సేసఞాతకా వియాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

నన్దియవత్థు నవమం.

పియవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సోళసమో వగ్గో.

౧౭. కోధవగ్గో

౧. రోహినీఖత్తియకఞ్ఞావత్థు

కోధం జహేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా నిగ్రోధారామే విహరన్తో రోహినిం నామ ఖత్తియకఞ్ఞం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిం కిర సమయే ఆయస్మా అనురుద్ధో పఞ్చసతేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం కపిలవత్థుం అగమాసి. అథస్స ఞాతకా ''థేరో ఆగతో''తి సుత్వా థేరస్స సన్తికం అగమంసు ఠపేత్వా రోహినిం నామ థేరస్స భగినిం. థేరో ఞాతకే పుచ్ఛి ''కహం, రోహినీ''తి? ''గేహే, భన్తే''తి. ''కస్మా ఇధ నాగతా''తి? ''సరీరే తస్సా ఛవిరోగో ఉప్పన్నో''తి లజ్జాయ నాగతా, భన్తే''తి. థేరో ''పక్కోసథ న''న్తి పక్కోసాపేత్వా పటకఞ్చుకం పటిముఞ్చిత్వా ఆగతం ఏవమాహ – ''రోహిని, కస్మా నాగతాసీ''తి? ''సరీరే మే, భన్తే, ఛవిరోగో ఉప్పన్నో, తస్మా లజ్జాయ నాగతామ్హీ''తి. ''కిం పన తే పుఞ్ఞం కాతుం న వట్టతీ''తి? ''కిం కరోమి, భన్తే''తి? ''ఆసనసాలం కారేహీ''తి. ''కిం గహేత్వా''తి? ''కిం తే పసాధనభణ్డకం నత్థీ''తి? ''అత్థి, భన్తే''తి. ''కిం మూల''న్తి? ''దససహస్సమూలం భవిస్సతీ''తి. ''తేన హి తం విస్సజ్జేత్వా ఆసనసాలం కారేహీ''తి. ''కో మే, భన్తే, కారేస్సతీ''తి? థేరో సమీపే ఠితఞాతకే ఓలోకేత్వా ''తుమ్హాకం భారో హోతూ''తి ఆహ. ''తుమ్హే పన, భన్తే, కిం కరిస్సథా''తి? ''అహమ్పి ఇధేవ భవిస్సామీ''తి. ''తేన హి ఏతిస్సా దబ్బసమ్భారే ఆహరథా''తి. తే ''సాధు, భన్తే''తి ఆహరింసు.

థేరో ఆసనసాలం సంవిదహన్తో రోహినిం ఆహ – ''ద్విభూమికం ఆసనసాలం కారేత్వా ఉపరి పదరానం దిన్నకాలతో పట్ఠాయ హేట్ఠాసాలం నిబద్ధం సమ్మజ్జిత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేహి, నిబద్ధం పానీయఘటే ఉపట్ఠాపేహీ''తి. సా ''సాధు, భన్తే''తి పసాధనభణ్డకం విస్సజ్జేత్వా ద్విభూమికఆసనసాలం కారేత్వా ఉపరి పదరానం దిన్నకాలతో పట్ఠాయ హేట్ఠాసాలం సమ్మజ్జనాదీని అకాసి. నిబద్ధం భిక్ఖూ నిసీదన్తి. అథస్సా ఆసనసాలం సమ్మజ్జన్తియావ ఛవిరోగో మిలాయి. సా ఆసనసాలాయ నిట్ఠితాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా ఆసనసాలం పూరేత్వా నిసిన్నస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయం అదాసి. సత్థా కతభత్తకిచ్చో ''కస్సేతం దాన''న్తి పుచ్ఛి. ''భగినియా మే, భన్తే, రోహినియా''తి. ''సా పన కహ''న్తి? ''గేహే, భన్తే''తి. ''పక్కోసథ న''న్తి? సా ఆగన్తుం న ఇచ్ఛి. అథ నం సత్థా అనిచ్ఛమానమ్పి పక్కోసాపేసియేవ. ఆగన్త్వా చ పన వన్దిత్వా నిసిన్నం ఆహ – ''రోహిని, కస్మా నాగమిత్థా''తి? ''సరీరే మే, భన్తే, ఛవిరోగో అత్థి, తేన లజ్జమానా నాగతామ్హీ''తి. ''జానాసి పన కిం తే నిస్సాయ ఏస ఉప్పన్నో''తి? ''న జానామి, భన్తే''తి. ''తవ కోధం నిస్సాయ ఉప్పన్నో ఏసో''తి. ''కిం పన మే, భన్తే, కత''న్తి? ''తేన హి సుణాహీ''తి. అథస్సా సత్థా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ ఏకిస్సా రఞ్ఞో నాటకిత్థియా ఆఘాతం బన్ధిత్వా ''దుక్ఖమస్సా ఉప్పాదేస్సామీ''తి చిన్తేత్వా మహాకచ్ఛుఫలాని ఆహరాపేత్వా తం నాటకిత్థిం అత్తనో సన్తికం పక్కోసాపేత్వా యథా సా న జానాతి, ఏవమస్సా సయనే చేవ పావారకోజవాదీనఞ్చ అన్తరేసు కచ్ఛుచుణ్ణాని ఠపాపేసి, కేళిం కురుమానా వియ తస్సా సరీరేపి ఓకిరి. తం ఖణంయేవ తస్సా సరీరం ఉప్పక్కుప్పక్కం గణ్డాగణ్డజాతం అహోసి. సా కణ్డువన్తీ గన్త్వా సయనే నిపజ్జి, తత్రాపిస్సా కచ్ఛుచుణ్ణేహి ఖాదియమానాయ ఖరతరా వేదనా ఉప్పజ్జి. తదా అగ్గమహేసీ రోహినీ అహోసీతి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా, ''రోహిని, తదా తయావేతం కమ్మం కతం. అప్పమత్తకోపి హి కోధో వా ఇస్సా వా కాతుం న యుత్తరూపో ఏవా''తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౧."కోధం జహే విప్పజహేయ్య మానం,

సంయోజనం సబ్బమతిక్కమేయ్య;

తం నామరూపస్మిమసజ్జమానం,

అకిఞ్చనం నానుపతన్తి దుక్ఖా"తి.

తత్థ **కోధన్తి** సబ్బాకారమ్పి కోధం నవవిధమ్పి మానం జహేయ్య. **సంయోజనన్తి** కామరాగసంయోజనాదికం దసవిధమ్పి సబ్బసంయోజనం అతిక్కమేయ్య. **అసజ్జమానన్తి** అలగ్గమానం. యో హి "మమ రూపం మమ వేదనా"తిఆదినా నయేన నామరూపం పటిగ్గణ్హాతి, తస్మిఞ్చ భిజ్జమానే సోచతి విహఞ్ఞతి , అయం నామరూపస్మిం సజ్జతి నామ. ఏవం అగ్గణ్హన్తో అవిహఞ్ఞన్తో న సజ్జతి నామ. తం పుగ్గలం ఏవం అసజ్జమానం రాగాదీనం అభావేన అకిఞ్చనం దుక్ఖా నామ నానుపతన్తీతి అత్థో. దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి. రోహినీపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా, తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్సా సరీరం సువణ్ణవణ్ణం అహోసి.

సా తతో చుతా తావతింసభవనే చతున్నం దేవపుత్తానం సీమన్తరే నిబ్బత్తిత్వా పాసాదికా రూపసోభగ్గప్పత్తా అహోసి. చత్తారోపి దేవపుత్తా తం దిస్వా ఉప్పన్నసినేహా హుత్వా "మమ సీమాయ అన్తో నిబ్బత్తా, మమ సీమాయ అన్తో నిబ్బత్తా"తి వివదన్తా సక్కస్స దేవరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా, "దేవ, ఇమం నో నిస్సాయ అడ్డో ఉప్పన్నో, తం వినిచ్ఛినాథా"తి ఆహంసు. సక్కోపి తం ఓలోకేత్వావ ఉప్పన్నసినేహో హుత్వా ఏవమాహ – "ఇమాయ వో దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ కథం చిత్తాని ఉప్పన్నానీ"తి. అథేకో ఆహ – "మమ తావ ఉప్పన్నచిత్తం సఙ్గామభేరి వియ సన్నిసీదితుం నాసక్ఖీ"తి. దుతియో "మమ చిత్తం పబ్బతనదీ వియ సీఘం పవత్తతియేవా"తి . తతియో "మమ ఇమిస్సా దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ కక్కటస్స వియ అక్ఖీని నిక్ఖమింసూ"తి. చతుత్థో "మమ చిత్తం చేతియే ఉస్సాపితధజో వియ నిచ్చలం ఠాతుం నాసక్ఖీ"తి. అథ నే సక్కో ఆహ – "తాతా, తుమ్హాకం తావ చిత్తాని పసయ్హరూపాని, అహం పన ఇమం లభన్తో జీవిస్సామి, అలభన్తస్స మే మరణం భవిస్సతీ"తి. దేవపుత్తా, "మహారాజ, తుమ్హాకం మరణేన అత్థో నత్థీ"తి తం సక్కస్స విస్సజ్జేత్వా పక్కమింసు. సా సక్కస్స పియా అహోసి మనాపా. "అసుకకీళం నామ గచ్ఛామా"తి వుత్తే సక్కో తస్సా వచనం పటిక్ఖిపితుం నాసక్ఖీతి.

రోహినీఖత్తియకఞ్ఞావత్థు పఠమం.

౨. అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు

యో వే ఉప్పతితన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థారా హి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సేనాసనే అనుఞ్ఞాతే రాజగహసేట్ఠిఆదీహి సేనాసనేసు కరియమానేసు ఏకో ఆళవికో భిక్ఖు అత్తనో సేనాసనం కరోన్తో ఏకం మనాపరుక్ఖం దిస్వా ఛిన్దితుం ఆరభి. తత్థ పన నిబ్బత్తా ఏకా తరుణపుత్తా దేవతా పుత్తం అఙ్కేనాదాయ ఠితా యాచి "మా మే, సామి, విమానం ఛిన్ది, న సక్ఖిస్సామి పుత్తం ఆదాయ అనావాసా విచరితు"న్తి. సో "అహం అఞ్ఞత్ర ఈదిసం రుక్ఖం న లభిస్సామీ"తి తస్సా వచనం నాదియి. సా "ఇమమ్పి తావ దారకం ఓలోకేత్వా ఓరమిస్సతీ"తి పుత్తం రుక్ఖసాఖాయ ఠపేసి. సోపి భిక్ఖు ఉక్ఖిపితం ఫరసుం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో దారకస్స బాహుం ఛిన్ది, దేవతా ఉప్పన్నబలవకోధా "పహరిత్వా నం మారేస్సామీ"తి ఉభో హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా ఏవం తావ చిన్తేసి – "అయం భిక్ఖు సీలవా. సచాహం ఇమం మారేస్సామి, నిరయగామినీ భవిస్సామి. సేసదేవతాపి అత్తనో రుక్ఖం ఛిన్దన్తే భిక్ఖూ దిస్వా

‘అసుకదేవతాయ ఏవం నామ మారితో భిక్ఖూ’తి మం పమాణం కత్వా భిక్ఖూ మారేస్సన్తి. అయఞ్చ ససామికో భిక్ఖు, సామికస్సేవ నం కథేస్సామీ”తి ఉక్ఖిత్తహత్థే అపనేత్వా రోదమానా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “కిం దేవతే”తి ఆహ. సా, “భన్తే, తుమ్హాకం మే సావకేన ఇదం నామ కతం, అహమ్పి నం మారేతుకామా హుత్వా ఇదం నామ చిన్తేత్వా అమారేత్వావ ఇధాగతా”తి సబ్బం తం పవత్తిం విత్థారతో ఆరోచేసి.

సత్థా తం సుత్వా “సాధు, సాధు దేవతే, సాధు తే కతం ఏవం ఉగ్గతం కోపం భన్తం రథం వియ నిగ్గణ్హమానాయా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౨.“యో వే ఉప్పతితం కోధం, రథం భన్తంవ వారయే;

తమహం సారథిం బ్రూమి, రస్మిగ్గాహో ఇతరో జనో”తి.

తత్థ **ఉప్పతిత**న్తి ఉప్పన్నం. **రథం భన్తం వా**తి యథా నామ ఛేకో సారథి అతివేగేన ధావన్తం రథం నిగ్గణ్హిత్వా యథిచ్ఛకం ఠపేతి, ఏవం యో పుగ్గలో ఉప్పన్నం కోధం వారయే నిగ్గణ్హితుం సక్కోతి. **తమహ**న్తి తం అహం సారథిం బ్రూమి. **ఇతరో జనో**తి ఇతరో పన రాజఉపరాజాదీనం రథసారథిజనో రస్మిగ్గాహో నామ హోతి, న ఉత్తమసారథీతి.

దేసనావసానే దేవతా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

దేవతా పన సోతాపన్నా హుత్వాపి రోదమానా అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా “కిం దేవతే”తి పుచ్ఛిత్వా, “భన్తే, విమానం మే నట్ఠం, ఇదాని కిం కరిస్సామీ”తి వుత్తే, “అలం దేవతే, మా చిన్తయి, అహం తే విమానం దస్సామీ”తి జేతవనే గన్ధకుటిసమీపే పురిమదివసే చుతదేవతం ఏకం రుక్ఖం అపదిసన్తో “అముకస్మిం ఓకాసే రుక్ఖో వివిత్తో, తత్థ ఉపగచ్ఛా”తి ఆహ. సా తత్థ ఉపగఞ్ఛి. తతో పట్ఠాయ “బుద్ధదత్తియం ఇమిస్సా విమాన”న్తి మహేసక్ఖదేవతాపి ఆగన్త్వా తం చాలేతుం నాసక్ఖింసు. సత్థా తం అత్థుప్పత్తిం కత్వా భిక్ఖూనం భూతగామసిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసీతి.

అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. ఉత్తరాఉపాసికావత్థు

అక్కోధేన జినే కోధన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఉత్తరాయ గేహే కతభత్తకిచ్చో ఉత్తరం ఉపాసికం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయమనుపుబ్బీ కథా – రాజగహే కిర సుమనసేట్ఠిం నిస్సాయ పుణ్ణో నామ దలిద్దో భతిం కత్వా జీవతి. తస్స భరియా చ ఉత్తరా నామ ధీతా చాతి ద్వేయేవ గేహమానుసకా. అథేకదివసం “సత్తాహం నక్ఖత్తం కీళితబ్బ”న్తి రాజగహే ఘోసనం కరింసు. తం సుత్వా సుమనసేట్ఠి పాతోవ ఆగతం పుణ్ణం ఆమన్తేత్వా, “తాత, అమ్హాకం పరిజనో నక్ఖత్తం కీళితుకామో, త్వం కిం నక్ఖత్తం కీళిస్ససి, ఉదాహు భతిం కరిస్ససీ”తి ఆహ. “సామి, నక్ఖత్తం నామ సధనానం హోతి, మమ పన గేహే స్వాతనాయ యాగుతణ్డులమ్పి నత్థి, కిం మే నక్ఖత్తేన, గోణే లభన్తో కసితుం గమిస్సామీ”తి. “తేన హి గోణే గణ్హాహీ”తి. సో బలవగోణే చ నఙ్గలఞ్చ గహేత్వా, “భద్దే, నాగరా నక్ఖత్తం కీళన్తి, అహం దలిద్దతాయ భతిం కాతుం గమిస్సామి, మయ్హమ్పి తావ అజ్జ ద్విగుణం నివాపం పచిత్వా భత్తం ఆహరేయ్యాసీ”తి భరియం వత్వా ఖేత్తం అగమాసి.

సారిపుత్తత్థేరోపి సత్తాహం నిరోధసమాపన్నో తం దివసం వుట్ఠాయ “కస్స ను ఖో అజ్జ మయా సఙ్గహం కాతుం వట్టతీ”తి ఓలోకేన్తో పుణ్ణం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా “సద్ధో ను ఖో ఏస, సక్ఖిస్సతి వా మే సఙ్గహం కాతు”న్తి ఓలోకేన్తో తస్స సద్ధభావఞ్చ సఙ్గహం కాతుం సమత్థభావఞ్చ తప్పచ్చయా చస్స మహాసమ్పత్తిపటిలాభఞ్చ ఞత్వా పత్తచీవరమాదాయ తస్స కసనట్ఠానం గన్త్వా ఆవాటతీరే ఏకం గుమ్బం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి.

పుణ్ణో థేరం దిస్వావ కసిం ఠపేత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన థేరం వన్దిత్వా “దన్తకట్ఠేన అత్థో భవిస్సతీ”తి దన్తకట్ఠం కప్పియం కత్వా అదాసి. అథస్స థేరో పత్తఞ్చ పరిస్సావనఞ్చ నీహరిత్వా అదాసి. సో “పానీయేన అత్థో భవిస్సతీ”తి తం ఆదాయ పానీయం పరిస్సావేత్వా అదాసి. థేరో చిన్తేసి – “అయం పరేసం పచ్ఛిమగేహే వసతి. సచస్స గేహద్వారం గమిస్సామి, ఇమస్స భరియా మం దట్ఠుం న లభిస్సతి. యావస్సా భత్తం ఆదాయ మగ్గం పటిపజ్జతి, తావ ఇధేవ భవిస్సామీ”తి. సో తత్థేవ థోకం వీతినామేత్వా తస్స మగ్గారుళ్హభావం ఞత్వా అన్తోనగరాభిముఖో పాయాసి.

సా అన్తరామగ్గే థేరం దిస్వా చిన్తేసి – “అప్పేకదాహం దేయ్యధమ్మే సతి అయ్యం న పస్సామి, అప్పేకదా మే అయ్యం పస్సన్తియా దేయ్యధమ్మో న హోతి. అజ్జ పన మే అయ్యో చ దిట్ఠో, దేయ్యధమ్మో చాయం అత్థి, కరిస్సతి ను ఖో మే సఙ్గహ”న్తి. సా భత్తభాజనం ఓరోపేత్వా థేరం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, ఇదం లూఖం వా పణీతం వాతి అచిన్తేత్వా దాసస్స వో సఙ్గహం కరోథా”తి ఆహ. థేరో పత్తం ఉపనామేత్వా తాయ ఏకేన హత్థేన భాజనం ధారేత్వా ఏకేన హత్థేన తతో భత్తం దదమానాయ ఉపడ్ఢభత్తే దిన్నే “అల”న్తి హత్థేన పత్తం పిదహి. సా, “భన్తే, ఏకోవ పటివిసో, న సక్కా ద్విధా కాతుం. తుమ్హాకం దాసస్స ఇధలోకసఙ్గహం అకత్వా పరలోకసఙ్గహం కరోథ, నిరవసేసమేవ దాతుకామమ్హీ”తి వత్వా సబ్బమేవ థేరస్స పత్తే పతిట్ఠపేత్వా “తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్సేవ భాగీ అస్స”న్తి పత్థనం అకాసి. థేరో “ఏవం హోతూ”తి వత్వా ఠితకోవ అనుమోదనం కరిత్వా ఏకస్మిం ఉదకఫాసుకట్ఠానే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చమకాసి. సాపి నివత్తిత్వా తణ్డులే పరియేసిత్వా భత్తం పచి. పుణ్ణోపి అడ్ఢకరీసమత్తట్ఠానం కసిత్వా జిఘచ్ఛం సహితుం అసక్కోన్తో గోణే విస్సజ్జేత్వా ఏకరుక్ఖచ్ఛాయం పవిసిత్వా మగ్గం ఓలోకేన్తో నిసీది.

అథస్స భరియా భత్తం ఆదాయ గచ్ఛమానా తం దిస్వావ “ఏస జిఘచ్ఛాయ పీళితో మం ఓలోకేన్తో నిసిన్నో. సచే మం ‘అతివియ జే చిరాయీ’తి తజ్జేత్వా పతోదలట్ఠియా మం పహరిస్సతి, మయా కతకమ్మం నిరత్థకం భవిస్సతి. పటికచ్చేవస్స ఆరోచేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ – “సామి, అజ్జేకదివసం చిత్తం పసాదేహి, మా మయా కతకమ్మం నిరత్థకం కరి. అహఞ్హి పాతోవ తే భత్తం ఆహరన్తీ అన్తరామగ్గే ధమ్మసేనాపతిం దిస్వా తవ భత్తం తస్స దత్వా పున గన్త్వా భత్తం పచిత్వా ఆగతా, పసాదేహి, సామి, చిత్త”న్తి. సో “కిం వదేసి, భద్దే”తి పుచ్ఛిత్వా పున తమత్థం సుత్వా, “భద్దే, సాధు వత తే కతం మమ భత్తం అయ్యస్స దదమానాయ, మయాపిస్స అజ్జ పాతోవ దన్తకట్ఠఞ్చ ముఖోదకఞ్చ దిన్న”న్తి పసన్నమానసో తం వచనం అభినన్దిత్వా ఉస్సూరే లద్ధభత్తతాయ కిలన్తకాయో తస్సా అఙ్కే సీసం కత్వా నిద్దం ఓక్కమి.

అథస్స పాతోవ కసితట్ఠానం పంసుచుణ్ణం ఉపాదాయ సబ్బం రత్తసువణ్ణం కణికారపుప్ఫరాసి వియ సోభమానం అట్ఠాసి. సో పబుద్ధో ఓలోకేత్వా భరియం ఆహ – “భద్దే, ఏతం కసితట్ఠానం సబ్బం మమ సువణ్ణం హుత్వా పఞ్ఞాయతి, కిం ను ఖో మే అతిఉస్సూరే లద్ధభత్తతాయ అక్ఖీని భమన్తీ”తి. “సామి, మయ్హమ్పి ఏవమేవ పఞ్ఞాయతీ”తి. సో ఉట్ఠాయ తత్థ గన్త్వా ఏకపిణ్డం గహేత్వా నఙ్గలసీసే పహరిత్వా సువణ్ణభావం ఞత్వా “అహో అయ్యస్స ధమ్మసేనాపతిస్స మే దిన్నదానేన అజ్జేవ విపాకో దస్సితో, న ఖో పన సక్కా ఏత్తకం ధనం పటిచ్ఛాదేత్వా పరిభుఞ్జితు”న్తి భరియాయ ఆభతం భత్తపాతిం

సువణ్ణస్స పూరేత్వా రాజకులం గన్త్వా రఞ్ఞా కతోకాసో పవిసిత్వా రాజానం అభివాదేత్వా "కిం, తాతా"తి వుత్తే, "దేవ, అజ్జ మయా కసితట్ఠానం సబ్బం సువణ్ణభరితమేవ హుత్వా ఠితం, ఇదం సువణ్ణం ఆహరాపేతుం వట్టతీ"తి. "కోసి త్వ"న్తి? "పుణ్ణో నామ అహ"న్తి. "కిం పన తే అజ్జ కత"న్తి? "ధమ్మసేనాపతిస్స మే అజ్జ పాతోవ దన్తకట్ఠఞ్చ ముఖోదకఞ్చ దిన్నం, భరియాయపి మే మయ్హం ఆహరణభత్తం తస్సేవ దిన్న"న్తి.

తం సుత్వా రాజా "అజ్జేవ కిర, భో, ధమ్మసేనాపతిస్స దిన్నదానేన విపాకో దస్సితో"తి వత్వా, "తాత, కిం కరోమీ"తి పుచ్ఛి. "బహూని సకటసహస్సాని పహిణిత్వా సువణ్ణం ఆహరాపేథా"తి. రాజా సకటాని పహిణి. రాజపురిసేసు "రఞ్ఞో సన్తక"న్తి గణ్హన్తేసు గహితగహితం మత్తికావ హోతి. తే గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా "తుమ్హేహి కిన్తి వత్వా గహిత"న్తి. పుట్ఠా "తుమ్హాకం సన్తక"న్తి ఆహంసు. న మయ్హం, తాతా, సన్తకం, గచ్ఛథ "పుణ్ణస్స సన్తక"న్తి వత్వా గణ్హథాతి. తే తథా కరింసు, గహితగహితం సువణ్ణమేవ అహోసి. సబ్బమ్పి ఆహరిత్వా రాజఙ్గణే రాసిమకంసు, అసీతిహత్థుబ్బేధో రాసి అహోసి. రాజా నాగరే సన్నిపాతేత్వా "ఇమస్మిం నగరే అత్థి కస్సచి ఏత్తకం సువణ్ణ"న్తి? "నత్థి, దేవా"తి. "కిం పనస్స దాతుం వట్టతీ"తి? "సేట్ఠిఛత్తం, దేవా"తి. రాజా "బహుధనసేట్ఠి నామ హోతూ"తి మహన్తేన భోగేన సద్ధిం తస్స సేట్ఠిఛత్తమదాసి. అథ నం సో ఆహ – "మయం, దేవ, ఏత్తకం కాలం పరకులే వసిమ్హా, వసనట్ఠానం నో దేథా"తి. "తేన హి పస్స, ఏస గుమ్బో పఞ్ఞాయతి, ఏతం హరాపేత్వా గేహం కారేహీ"తి పురాణసేట్ఠిస్స గేహట్ఠానం ఆచిక్ఖి. సో తస్మిం ఠానే కతిపాహేనేవ గేహం కారాపేత్వా గేహప్పవేసనమఙ్గలఞ్చ ఛత్తమఙ్గలఞ్చ ఏకతోవ కరోన్తో సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం అదాసి. అథస్స సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. ధమ్మకథావసానే పుణ్ణసేట్ఠి చ భరియా చస్స ధీతా చ ఉత్తరాతి తయో జనా సోతాపన్నా అహేసుం.

అపరభాగే రాజగహసేట్ఠి పుణ్ణసేట్ఠినో ధీతరం అత్తనో పుత్తస్స వారేసి. సో "నాహం దస్సామీ"తి వత్వా "మా ఏవం కరోతు, ఏత్తకం కాలం అమ్హే నిస్సాయ వసన్తేనేవ తే సమ్పత్తి లద్ధా, దేతు మే పుత్తస్స ధీతర"న్తి వుత్తే "సో మిచ్ఛాదిట్ఠికో, మమ ధీతా తీహి రతనేహి వినా వత్తితుం న సక్కోతి, నేవస్స ధీతరం దస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం బహూ సేట్ఠిగణాదయో కులపుత్తా "మా తేన సద్ధిం విస్సాసం భిన్ది, దేహిస్స ధీతర"న్తి యాచింసు. సో తేసం వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆసాళ్హిపుణ్ణమాయం ధీతరం అదాసి. సా పతికులం గతకాలతో పట్ఠాయ భిక్ఖుం వా భిక్ఖునిం వా ఉపసఙ్కమితుం దానం వా దాతుం ధమ్మం వా సోతుం నాలత్థ. ఏవం అడ్ఢతియేసు మాసేసు వీతివత్తేసు సన్తికే ఠితం పరిచారికం పుచ్ఛి – "ఇదాని కిత్తకం అన్తోవస్సస్స అవసిట్ఠ"న్తి? "అడ్ఢమాసో, అయ్యే"తి. సా పితు సాసనం పహిణి "కస్మా మం ఏవరూపే బన్ధనాగారే పక్ఖిపింసు, వరం మే లక్ఖణాహతం కత్వా పరేసం దాసిం సావేతుం. ఏవరూపస్స మిచ్ఛాదిట్ఠికులస్స దాతుం న వట్టతి. ఆగతకాలతో పట్ఠాయ భిక్ఖుదస్సనాదీసు ఏకమ్పి పుఞ్ఞం కాతుం న లభామీ"తి.

అథస్సా పితా "దుక్ఖితా వత మే ధీతా"తి అనత్తమనతం పవేదేత్వా పఞ్చదస కహాపణసహస్సాని పేసేసి "ఇమస్మిం నగరే సిరిమా నామ గణికా అత్థి, దేవసికం సహస్సం గణ్హాతి. ఇమేహి కహాపణేహి తం ఆనేత్వా సామికస్స పాదపరిచారికం కత్వా సయం పుఞ్ఞాని కరోతూ"తి . సా సిరిమం పక్కోసాపేత్వా "సహాయికే ఇమే కహాపణే గహేత్వా ఇమం అడ్ఢమాసం తవ సహాయకం పరిచరాహీ"తి ఆహ. సా "సాధూ"తి పటిస్సుణి. సా తం ఆదాయ సామికస్స సన్తికం గన్త్వా తేన సిరిమం దిస్వా "కిం ఇద"న్తి వుత్తే, "సామి, ఇమం అడ్ఢమాసం మమ సహాయికా తుమ్హే పరిచరతు, అహం పన ఇమం అడ్ఢమాసం

దానఞ్చేవ దాతుకామా ధమ్మఞ్చ సోతుకామా”తి ఆహ. సో తం అభిరూపం ఇత్థిం దిస్వా ఉప్పన్నసినేహో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

ఉత్తరాపి ఖో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా, “భన్తే, ఇమం అడ్ఢమాసం అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా ఇధేవ భిక్ఖా గహేతబ్బా”తి సత్థు పటిఞ్ఞం గహేత్వా “ఇతో దాని పట్ఠాయ యావ మహాపవారణా, తావ సత్థారం ఉపట్ఠాతుం ధమ్మఞ్చ సోతుం లభిస్సామీ”తి తుట్ఠమానసా “ఏవం యాగుం పచథ, ఏవం పూవే పచథా”తి మహానసే సబ్బకిచ్చాని సంవిదహన్తీ విచరతి. అథస్సా సామికో “స్వే పవారణా భవిస్సతీ”తి మహానసాభిముఖో వాతపానే ఠత్వా “కిం ను ఖో కరోన్తీ సా అన్ధబాలా విచరతీ”తి ఓలోకేన్తో తం సేద్దకిలిన్నం ఛారికాయ ఓకిణ్ణం అఙ్గారమసిమక్ఖితం తథా సంవిదహిత్వా విచరమానం దిస్వా “అహో అన్ధబాలా ఏవరూపే ఠానే ఇమం సిరిసమ్పత్తిం నానుభవతి, ‘ముణ్డకసమణే ఉపట్ఠహిస్సామీ’తి తుట్ఠచిత్తా విచరతీ”తి హసిత్వా అపగఞ్ఛి.

తస్మిం అపగతే తస్స సన్తికే ఠితా సిరిమా “కిం ను ఖో ఓలోకేత్వా ఏస హసీ”తి తేనేవ వాతపానేన ఓలోకేన్తీ ఉత్తరం దిస్వా “ఇమం ఓలోకేత్వా ఇమినా హసితం, అద్ధా ఇమస్స ఏతాయ సద్ధిం సన్థవో అత్థీ”తి చిన్తేసి. సా కిర అడ్ఢమాసం తస్మిం గేహే బాహిరకఇత్థీ హుత్వా వసమానాపి తం సమ్పత్తిం అనుభవమానా అత్తనో బాహిరకఇత్థిభావం అజానిత్వా “అహం ఘరసామినీ”తి సఞ్ఞమకాసి. సా ఉత్తరాయ ఆఘాతం బన్ధిత్వా “దుక్ఖమస్సా ఉప్పాదేస్సామీ”తి పాసాదా ఓరుయ్హ మహానసం పవిసిత్వా పూవపచనట్ఠానే పక్కుథితం సప్పిం కటచ్ఛునా ఆదాయ ఉత్తరాభిముఖం పాయాసి. ఉత్తరా తం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా “మమ సహాయికాయ మయ్హం ఉపకారో కతో, చక్కవాళం అతిసమ్బాధం, బ్రహ్మలోకో అతినీచకో, మమ సహాయికాయ గుణోవ మహన్తో. అహఞ్హి ఏతం నిస్సాయ దానఞ్చ దాతుం ధమ్మఞ్చ సోతుం లభిం. సచే మమ ఏతిస్సా ఉపరి కోపో అత్థి, ఇదం సప్పి మం దహతు. సచే నత్థి, మా దహతూ”తి తం మేత్తాయ ఫరి. తాయ తస్సా మత్థకే ఆసిత్తం పక్కుథితసప్పి సీతుదకం వియ అహోసి.

అథ నం “ఇదం సీతలం భవిస్సతీ”తి కటచ్ఛుం పూరేత్వా ఆదాయ ఆగచ్ఛన్తిం ఉత్తరాయ దాసియో దిస్వా “అపేహి దుబ్బినీతే, న త్వం అమ్హాకం అయ్యాయ పక్కుథితం సప్పిం ఆసిఞ్చితుం అనుచ్ఛవికా”తి సన్తజ్జేన్తియో ఇతో చితో చ ఉట్ఠాయ హత్థేహి చ పాదేహి చ పోథేత్వా భూమియం పాతేసుం. ఉత్తరా వారేన్తీపి వారేతుం నాసక్ఖి. అథస్సా ఉపరి ఠితా సబ్బా దాసియో పటిబాహిత్వా “కిస్స తే ఏవరూపం భారియం కత”న్తి సిరిమం ఓవదిత్వా ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా సతపాకతేలేన అబ్భఞ్జి. తస్మిం ఖణే సా అత్తనో బాహిరకిత్థిభావం ఞత్వా చిన్తేసి – “మయా భారియం కమ్మం కతం సామికస్స హసనమత్తకారణా ఇమిస్సా ఉపరి పక్కుథితం సప్పిం ఆసిఞ్చన్తియా, అయం ‘గణ్హథ న’న్తి దాసియో న ఆణాపేసి. మం విహేఠనకాలేపి సబ్బదాసియో పటిబాహిత్వా మయ్హం కత్తబ్బమేవ అకాసి. సచాహం ఇమం న ఖమాపేస్సామి, ముద్ధా మే సత్తధా ఫలేయ్యా”తి తస్సా పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, “అయ్యే, ఖమాహి మే”తి ఆహ. అహం సపితికా ధీతా, పితరి ఖమన్తే ఖమామీతి. హోతు, అయ్యే, పితరం తే పుణ్ణసేట్ఠిం ఖమాపేస్సామీతి. పుణ్ణో మమ వట్టజనకపితా, వివట్టజనకే పితరి ఖమన్తే పనాహం ఖమిస్సామీతి. కో పన తే వివట్టజనకపితాతి? సమ్మాసమ్బుద్ధోతి. మయ్హం తేన సద్ధిం విస్సాసో నత్థీతి. అహం కరిస్సామి, సత్థా స్వే భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆదాయ ఇధాగమిస్సతి, త్వం యథాలద్ధం సక్కారం గహేత్వా ఇధేవ ఆగన్త్వా తం ఖమాపేహీతి. సా “సాధు, అయ్యే”తి ఉట్ఠాయ అత్తనో గేహం గన్త్వా పఞ్చసతా పరివారిత్థియో ఆణాపేత్వా నానావిధాని ఖాదనీయాని చేవ సూపేయ్యాని చ సమ్పాదేత్వా పునదివసే తం సక్కారం ఆదాయ ఉత్తరాయ గేహం ఆగన్త్వా

బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పత్తే పతిట్ఠాపేతుం అవిసహన్తీ అట్ఠాసి. తం సబ్బం గహేత్వా ఉత్తరావ సంవిదహి. సిరిమాపి భత్తకిచ్చావసానే సద్ధిం పరివారేన సత్థు పాదమూలే నిపజ్జి.

అథ నం సత్థా పుచ్ఛి – "కో తే అపరాధో"తి? భన్తే, మయా హియ్యో ఇదం నామ కతం, అథ మే సహాయికా మం విహేఠయమానా దాసియో నివారేత్వా మయ్హం ఉపకారమేవ అకాసి. సాహం ఇమిస్సా గుణం జానిత్వా ఇమం ఖమాపేసిం, అథ మం ఏసా "తుమ్హేసు ఖమన్తేసు ఖమిస్సామీ"తి ఆహ. "ఏవం కిర ఉత్తరే"తి? "ఆమ, భన్తే, సీసే మే సహాయికాయ పక్కుథితసప్పి ఆసిత్త"న్తి. అథ "తయా కిం చిన్తిత"న్తి? "చక్కవాళం అతిసమ్బాధం, బ్రహ్మలోకో అతినీచకో, మమ సహాయికాయ గుణోవ మహన్తో. అహఞ్హి ఏతం నిస్సాయ దానఞ్చ దాతుం ధమ్మఞ్చ సోతుం అలత్థం, సచే మే ఇమిస్సా ఉపరి కోపో అత్థి, ఇదం మం దహతు. నో చే, మా దహతూ"తి ఏవం చిన్తేత్వా ఇమం మేత్తాయ ఫరిం, భన్తేతి. సత్థా "సాధు సాధు, ఉత్తరే, ఏవం కోధం జినితుం వట్టతి. కోధో హి నామ అక్కోధేన, అక్కోసకపరిభాసకో అనక్కోసన్తేన అపరిభాసన్తేన, థద్ధమచ్ఛరీ అత్తనో సన్తకస్స దానేన, ముసావాదీ సచ్చవచనేన జినితబ్బో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౩."అక్కోధేన జినే కోధం, అసాధుం సాధునా జినే;
జినే కదరియం దానేన, సచ్చేనాలికవాదిన"న్తి.

తత్థ **అక్కోధేనా**తి కోధనో హి పుగ్గలో అక్కోధేన హుత్వా జినితబ్బో. **అసాధు**న్తి అభద్దకో భద్దకేన హుత్వా జినితబ్బో. **కదరియ**న్తి థద్ధమచ్ఛరీ అత్తనో సన్తకస్స చాగచిత్తేన జినితబ్బో. అలికవాదీ సచ్చవచనేన జినితబ్బో. తస్మా ఏవమాహ – "అక్కోధేన జినే కోధం…పే॰… సచ్చేనాలికవాదిన"న్తి.

దేసనావసానే సిరిమా సద్ధిం పఞ్చసతాహి ఇత్థీహి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహీతి.

ఉత్తరాఉపాసికావత్థు తతియం.

౪. మహామోగ్గల్లానత్థేరపఞ్హవత్థు

సచ్చం భణేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స పఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే థేరో దేవచారికం గన్త్వా మహేసక్ఖాయ దేవతాయ విమానద్వారే ఠత్వా తం అత్తనో సన్తికం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఠితం ఏవమాహ – "దేవతే మహతీ తే సమ్పత్తి, కిం కమ్మం కత్వా ఇమం అలత్థా"తి? "మా మం, భన్తే, పుచ్ఛథా"తి. దేవతా కిర అత్తనో పరిత్తకమ్మేన లజ్జమానా ఏవం వదతి. సా పన థేరేన "కథేహియేవా"తి వుచ్చమానా ఆహ – "భన్తే, మయా నేవ దానం దిన్నం, న పూజా కతా, న ధమ్మో సుతో, కేవలం సచ్చమత్తం రక్ఖిత"న్తి. థేరో అఞ్ఞాని విమానద్వారాని గన్త్వా ఆగతాగతా అపరాపి దేవధీతరో పుచ్ఛి. తాసుపి తథేవ నిగుహిత్వా థేరం పటిబాహితుం అసక్కోన్తీసు ఏకా తావ ఆహ – "భన్తే, మయా నేవ దానాదీసు కతం నామ అత్థి, అహం పన కస్సపబుద్ధకాలే పరస్స దాసీ అహోసిం, తస్సా మే సామికో అతివియ చణ్డో ఫరుసో, గహితగ్గహితేనేవ కట్ఠేన వా కలిఙ్గరేన వా సీసం భిన్దతి. సాహం ఉప్పన్నే కోపే 'ఏస తవ సామికో లక్ఖణాహతం వా కాతుం నాసాదీని వా ఛిన్దితుం ఇస్సరో, మా కుజ్ఝీ'తి అత్తానమేవ పరిభాసేత్వా కోపం నామ న అకాసిం, తేన మే అయం సమ్పత్తి లద్ధా"తి. అపరా ఆహ – "అహం, భన్తే, ఉచ్ఛుఖేత్తం రక్ఖమానా ఏకస్స భిక్ఖునో

ఉచ్చుయట్ఠిం అదాసిం". అపరా ఏకం తిమ్బరుసకం అదాసిం. అపరా ఏకం ఏళాలుకం అదాసిం. అపరా ఏకం ఫారుసకం అదాసిం. అపరా ఏకం మూలముట్ఠిం. అపరా "నిమ్బముట్ఠి"న్తిఆదినా నయేన అత్తనా అత్తనా కతం పరిత్తదానం ఆరోచేత్వా "ఇమినా ఇమినా కారణేన అమ్హేహి అయం సమ్పత్తి లద్ధా"తి ఆహంసు.

థేరో తాహి కతకమ్మం సుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – "సక్కా ను ఖో, భన్తే, సచ్చకథనమత్తేన, కోపనిబ్బాపనమత్తేన, అతిపరిత్తకేన తిమ్బరుసకాదిదానమత్తేన దిబ్బసమ్పత్తిం లద్ధు"న్తి. "కస్మా మం, మోగ్గల్లాన, పుచ్ఛసి, నను తే దేవతాహి అయం అత్థో కథితో"తి? "ఆమ, భన్తే, లబ్భతి మఞ్ఞే ఏత్తకేన దిబ్బసమ్పత్తీ"తి. అథ నం సత్థా "మోగ్గల్లాన, సచ్చమత్తం కథేత్వాపి కోపమత్తం జహిత్వాపి పరిత్తకం దానం దత్వాపి దేవలోకం గచ్ఛతియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౪."సచ్చం భణే న కుజ్ఝేయ్య, దజ్జా అప్పమ్పి యాచితో;
ఏతేహి తీహి ఠానేహి, గచ్ఛే దేవాన సన్తికే"తి.

తత్థ **సచ్చం భణే**తి సచ్చం దీపేయ్య వోహరేయ్య, సచ్చే పతిట్ఠహేయ్యాతి అత్థో. **న కుజ్ఝేయ్యా**తి పరస్స న కుజ్ఝేయ్య . **యాచితో**తి యాచకా నామ సీలవన్తో పబ్బజితా. తే హి కిఞ్చాపి "దేథా"తి అయాచిత్వావ ఘరద్వారే తిట్ఠన్తి, అత్థతో పన యాచన్తియేవ నామ. ఏవం సీలవన్తేహి యాచితో అప్పస్మిం దేయ్యధమ్మే విజ్జమానే అప్పమత్తకమ్పి దదేయ్య. **ఏతేహి తీహీ**తి ఏతేసు తీసు ఏకేనాపి కారణేన దేవలోకం గచ్ఛేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహామోగ్గల్లానత్థేరపఞ్హవత్థు చతుత్థం.

౫. బుద్ధపితుబ్రాహ్మణవత్థు

అహింసకా యేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సాకేతం నిస్సాయ అఞ్జనవనే విహరన్తో భిక్ఖూహి పుట్ఠపఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి.

భగవతో కిర భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతస్స సాకేతం పిణ్డాయ పవిసనకాలే ఏకో సాకేతవాసీ మహల్లకబ్రాహ్మణో నగరతో నిక్ఖమన్తో అన్తరఘరద్వారే దసబలం దిస్వా పాదేసు నిపతిత్వా గోప్ఫకేసు దళ్హం గహేత్వా, "తాత, నను నామ పుత్తేహి జిణ్ణకాలే మాతాపితరో పటిజగ్గితబ్బా, కస్మా ఏత్తకం కాలం అమ్హాకం అత్తానం న దస్సేసి. మయా తావ దిట్ఠోసి, మాతరమ్పి పస్సితుం ఏహీ"తి సత్థారం గహేత్వా అత్తనో గేహం అగమాసి. సత్థా తత్థ గన్త్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన. బ్రాహ్మణీపి ఆగన్త్వా సత్థు పాదేసు నిపతిత్వా, "తాత, ఏత్తకం కాలం కుహిం గతోసి, నను నామ మాతాపితరో మహల్లకకాలే ఉపట్ఠాతబ్బా"తి వత్వా పుత్తధీతరో "ఏథ భాతరం వన్దథా"తి వన్దాపేసి. తే ఉభోపి తుట్ఠమానసా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా, "భన్తే, ఇధేవ నిబద్ధం భిక్ఖం గణ్హథా"తి వత్వా "బుద్ధా నామ ఏకట్ఠానేయేవ నిబద్ధం భిక్ఖం న గణ్హన్తీ"తి వుత్తే, "తేన హి, భన్తే, యే వో నిమన్తేతుం ఆగచ్ఛన్తి, తే అమ్హాకం సన్తికం పహిణేయ్యాథా"తి ఆహంసు. సత్థా తతో పట్ఠాయ నిమన్తేతుం ఆగతే "గన్త్వా బ్రాహ్మణస్స ఆరోచేయ్యాథా"తి పేసేసి. తే గన్త్వా "మయం స్వాతనాయ సత్థారం నిమన్తేమా"తి బ్రాహ్మణం వదన్తి. బ్రాహ్మణో పునదివసే అత్తనో గేహతో భత్తభాజనసూపేయ్యభాజనాని ఆదాయ సత్థు నిసీదనట్ఠానం గచ్ఛతి. అఞ్ఞత్ర

పన నిమన్తనే అసతి సత్థా బ్రాహ్మణస్సేవ గేహే భత్తకిచ్చం కరోతి. తే ఉభోపి అత్తనో దేయ్యధమ్మం నిచ్చకాలం తథాగతస్స దేన్తా ధమ్మకథం సుణన్తా అనాగామిఫలం పాపుణింసు.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, "ఆవుసో, బ్రాహ్మణో 'తథాగతస్స సుద్ధోదనో పితా, మహామాయా మాతా'తి జానాతి, జానన్తోవ సద్ధిం బ్రాహ్మణియా తథాగతం 'అమ్హాకం పుత్తో'తి వదతి, సత్థాపి తథేవ అధివాసేతి. కిం ను ఖో కారణ"న్తి? సత్థా తేసం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, ఉభోపి తే అత్తనో పుత్తమేవ పుత్తోతి వదన్తీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే, భిక్ఖవే, అయం బ్రాహ్మణో నిరన్తరం పఞ్చ జాతిసతాని మయ్హం పితా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళపితా, పఞ్చ జాతిసతాని మహాపితా. సాపి మే బ్రాహ్మణీ నిరన్తరమేవ పఞ్చ జాతిసతాని మాతా అహోసి, పఞ్చ జాతిసతాని చూళమాతా, పఞ్చ జాతిసతాని మహామాతా. ఏవాహం దియడ్ఢజాతిసహస్సం బ్రాహ్మణస్స హత్థే సంవడ్ఢో, దియడ్ఢజాతిసహస్సం బ్రాహ్మణియా హత్థేతి తీణి జాతిసహస్సాని తేసం పుత్తభావం దస్సేత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

"యస్మిం మనో నివిసతి, చిత్తఞ్చాపి పసీదతి;
అదిట్ఠపుబ్బకే పోసే, కామం తస్మిమ్పి విస్ససే. (జా॰ ౧.౧.౬౮);

"పుబ్బేవ సన్నివాసేన, పచ్చుప్పన్నహితేన వా;
ఏవం తం జాయతే పేమం, ఉప్పలంవ యథోదకే"తి. (జా॰ ౧.౨.౧౭౪);

సత్థా తేమాసమేవ తం కులం నిస్సాయ విహాసి. తే ఉభోపి అరహత్తం సచ్ఛికత్వా పరినిబ్బాయింసు. అథ నేసం మహాసక్కారం కత్వా ఉభోపి ఏకకూటాగారమేవ ఆరోపేత్వా నీహరింసు. సత్థాపి పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో తేహి సద్ధింయేవ ఆళాహనం అగమాసి. "బుద్ధానం కిర మాతాపితరో"తి మహాజనో నిక్ఖమి. సత్థాపి ఆళాహనసమీపే ఏకం సాలం పవిసిత్వా అట్ఠాసి. మనుస్సా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తే ఠత్వా, "భన్తే, 'మాతాపితరో వో కాలకతా'తి మా చిన్తయిత్థా"తి సత్థారా సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తి. సత్థా తే "మా ఏవం అవచుత్థా"తి అప్పటిక్ఖిపిత్వా పరిసాయ ఆసయం ఓలోకేత్వా తఙ్ఖణానురూపం ధమ్మం దేసేన్తో –

"అప్పం వత జీవితం ఇదం,
ఓరం వస్ససతాపి మియ్యతి;
యో చేపి అతిచ్చ జీవతి,
అథ సో జరసాపి మియ్యతీ"తి. (సు॰ ని॰ ౮౧౦; మహాని॰ ౩౯) –

ఇదం **జరాసుత్తం** కథేసి. దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. భిక్ఖూ బ్రాహ్మణస్స చ బ్రాహ్మణియా చ పరినిబ్బుతభావం అజానన్తా, "భన్తే, తేసం కో అభిసమ్పరాయో"తి పుచ్ఛింసు. సత్థా, "భిక్ఖవే, ఏవరూపానం అసేఖమునీనం అభిసమ్పరాయో నామ నత్థి. ఏవరూపా హి అచ్చుతం అమతం మహానిబ్బానమేవ పాపుణన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౫."అహింసకా యే మునయో, నిచ్చం కాయేన సంవుతా;

తే యన్తి అచ్చుతం ఠానం, యత్థ గన్త్వా న సోచరే”తి.

తత్థ **మునయోతి** మోనేయ్యపటిపదాయ మగ్గఫలపత్తా అసేఖమునయో. **కాయేనాతి** దేసనామత్తమేవేతం, తీహిపి ద్వారేహి సుసంవుతాతి అత్థో. **అచ్చుతన్తి** సస్సతం. **ఠానన్తి** అకుప్పట్ఠానం ధువట్ఠానం. **యత్థాతి** యస్మిం నిబ్బానే గన్త్వా న సోచరే న సోచన్తి న విహఞ్ఞన్తి, తం ఠానం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

బుద్ధపితుబ్రాహ్మణవత్థు పఞ్చమం.

౬. పుణ్ణదాసీవత్థు

సదా జాగరమానానన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా గిజ్ఝకూటే విహరన్తో పుణ్ణం నామ రాజగహసేట్ఠినో దాసిం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్సా కిర ఏకదివసం కోట్టనత్థాయ బహువీహిం అదంసు. సా రత్తిమ్పి దీపం జాలేత్వా వీహిం కోట్టేన్తీ విస్సమనత్థాయ సేదతిన్తేన గత్తేన బహివాతే అట్ఠాసి. తస్మిం సమయే దబ్బో మల్లపుత్తో భిక్ఖూనం సేనాసనపఞ్ఞాపకో అహోసి. సో ధమ్మస్సవనం సుత్వా అత్తనో అత్తనో సేనాసనం గచ్ఛన్తానం భిక్ఖూనం అఙ్గులిం జాలేత్వా పురతో పురతో మగ్గదేసనత్థాయ గచ్ఛన్తో భిక్ఖూనం ఆలోకం నిమ్మిని. పుణ్ణా తేనాలోకేన పబ్బతే విచరన్తే భిక్ఖూ దిస్వా “అహం తావ అత్తనో దుక్ఖేన ఉపద్దుతా ఇమాయపి వేలాయ నిద్దం న ఉపేమి, భద్దన్తా కిం కారణా న నిద్దాయన్తీ”తి చిన్తేత్వా “అద్ధా కస్సచి భిక్ఖునో అఫాసుకం వా భవిస్సతి, దీఘజాతికేన వా ఉపద్దవో భవిస్సతీ”తి సఞ్ఞం కత్వా పాతోవ కుణ్డకం ఆదాయ ఉదకేన తేమేత్వా హత్థతలే పూవం కత్వా అఙ్గారేసు పచిత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా తిత్థమగ్గే ఖాదిస్సామీతి ఘటం ఆదాయ తిత్థాభిముఖీ పాయాసి. సత్థాపి గామం పిణ్డాయ పవిసితుం తమేవ మగ్గం పటిపజ్జి.

సా సత్థారం దిస్వా చిన్తేసి – “అఞ్ఞేసు దివసేసు సత్థరి దిట్ఠేపి మమ దేయ్యధమ్మో న హోతి, దేయ్యధమ్మే సతి సత్థారం న పస్సామి, ఇదాని మే దేయ్యధమ్మో చ అత్థి, సత్థా చ సమ్ముఖీభూతో. సచే లూఖం వా పణీతం వాతి అచిన్తేత్వా గణ్హేయ్య, దదేయ్యాహం ఇమం పూవ”న్తి ఘటం ఏకమన్తే నిక్ఖిపిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా, “భన్తే , ఇమం లూఖం దానం పటిగ్గణ్హన్తా మమ సఙ్గహం కరోథా”తి ఆహ. సత్థా ఆనన్దత్థేరం ఓలోకేత్వా తేన నీహరిత్వా దిన్నం మహారాజదత్తియం పత్తం ఉపనామేత్వా పూవం గణ్హి. పుణ్ణాపి తం సత్థు పత్తే పతిట్ఠపేత్వావ పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మోయేవ మే సమిజ్ఝతూ”తి ఆహ. సత్థా “ఏవం హోతూ”తి ఠితకోవ అనుమోదనం అకాసి.

పుణ్ణాపి చిన్తేసి – “కిఞ్చాపి మే సత్థా సఙ్గహం కరోన్తో పూవం గణ్హి, న పనిదం ఖాదిస్సతి. అద్ధా పురతో కాకస్స వా సునఖస్స వా దత్వా రఞ్ఞో వా రాజపుత్తస్స వా గేహం గన్త్వా పణీతభోజనం భుఞ్జిస్సతీ”తి. సత్థాపి “కిం ను ఖో ఏసా చిన్తేసీ”తి తస్సా చిత్తాచారం ఞత్వా ఆనన్దత్థేరం ఓలోకేత్వా నిసీదనాకారం దస్సేసి. థేరో చీవరం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. సత్థా బహినగరేయేవ నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం అకాసి. దేవతా సకలచక్కవాళగబ్భే దేవమనుస్సానం ఉపకప్పనకం ఓజం మధుపటలం వియ పీళేత్వా తత్థ పక్ఖిపింసు. పుణ్ణా చ ఓలోకేన్తీ అట్ఠాసి. భత్తకిచ్చావసానే థేరో ఉదకం అదాసి. సత్థా

కతభత్తకిచ్చో పుణ్ణం ఆమన్తేత్వా “కస్మా త్వం పుణ్ణే మమ సావకే పరిభవసీ”తి ఆహ. న పరిభవామి, భన్తేతి. అథ తయా మమ సావకే ఓలోకేత్వా కిం కథితన్తి? “అహం తావ ఇమినా దుక్ఖుపద్దవేన నిద్దం న ఉపేమి, భద్దన్తా కిమత్థం నిద్దం న ఉపేన్తి, అద్ధా కస్సచి అఫాసుకం వా భవిస్సతి, దీఘజాతికేన వా ఉపద్దవో భవిస్సతీ”తి ఏత్తకం మయా, భన్తే, చిన్తితన్తి. సత్థా తస్సా వచనం సుత్వా “పుణ్ణే త్వం న తావ దుక్ఖుపద్దవేన నిద్దాయసి, మమ సావకా సదా జాగరియమనుయుత్తతాయ న నిద్దాయన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౨౬.“సదా జాగరమానానం, అహోరత్తానుసిక్ఖినం;

నిబ్బానం అధిముత్తానం, అత్థం గచ్ఛన్తి ఆసవా”తి.

తత్థ **అహోరత్తానుసిక్ఖిన**న్తి దివా చ రత్తిఞ్చ తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖమానానం. **నిబ్బానం అధిముత్తాన**న్తి నిబ్బానజ్ఝాసయానం. **అత్థం గచ్ఛన్తీ**తి ఏవరూపానం సబ్బేపి ఆసవా అత్థం వినాసం నత్థిభావం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే యథారితా పుణ్ణా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సత్థా కుణ్డకఅఙ్గారపూవేన భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం అగమాసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “దుక్కరం , ఆవుసో, సమ్మాసమ్బుద్ధేన కతం పుణ్ణాయ దిన్నేన కుణ్డకఅఙ్గారపూవేన భత్తకిచ్చం కరోన్తేనా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి మయా ఇమాయ దిన్నకుణ్డకం పరిభుత్తమేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరిత్వా –

“భుత్వా తిణపరిఘాసం, భుత్వా ఆచామకుణ్డకం;
ఏతం తే భోజనం ఆసి, కస్మా దాని న భుఞ్జసి.

“యత్థ పోసం న జానన్తి, జాతియా వినయేన వా;
బహుం తత్థ మహాబ్రహ్మే, అపి ఆచామకుణ్డకం.

“త్వఞ్చ ఖో మం పజానాసి, యాదిసాయం హయుత్తమో;
జానన్తో జానమాగమ్మ, న తే భక్ఖామి కుణ్డక”న్తి. (జా. ౧.౩.౧౦-౧౨) –

ఇమం **కుణ్డకసిన్ధవపోతకజాతకం** విత్థారేత్వా కథేసి.

పుణ్ణదాసీవత్థు ఛట్ఠం.

౭. అతులఉపాసకవత్థు

పోరాణమేతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అతులం నామ ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హి సావత్థివాసీ ఉపాసకో పఞ్చసతఉపాసకపరివారో ఏకదివసం తే ఉపాసకే ఆదాయ ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం గన్త్వా రేవతత్థేరస్స సన్తికే ధమ్మం సోతుకామో హుత్వా రేవతత్థేరం వన్దిత్వా నిసీది. సో పనాయస్మా పటిసల్లానారామో సీహో

వియ ఏకచారో, తస్మా తేన సద్ధిం న కిఞ్చి కథేసి. సో “అయం థేరో న కిఞ్చి కథేసీ”తి కుద్ధో ఉట్ఠాయ సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా ఏకమన్తం ఠితో థేరేన “కేనత్థేన ఆగతత్థా”తి వుత్తే “అహం, భన్తే, ఇమే ఉపాసకే ఆదాయ ధమ్మస్సవనత్థాయ రేవతత్థేరం ఉపసఙ్కమిం, తస్స మే థేరో న కిఞ్చి కథేసి, స్వాహం తస్స కుజ్ఝిత్వా ఇధాగతో, ధమ్మం మే కథేథా”తి ఆహ. అథ థేరో “తేన హి ఉపాసకా నిసీదథా”తి వత్వా బహుకం కత్వా అభిధమ్మకథం కథేసి. ఉపాసకోపి “అభిధమ్మకథా నామ అతిసణ్హా, థేరో బహుం అభిధమ్మమేవ కథేసి, అమ్హాకం ఇమినా కో అత్థో”తి కుజ్ఝిత్వా పరిసం ఆదాయ ఆనన్దత్థేరస్స సన్తికం అగమాసి.

థేరేనాపి “కిం ఉపాసకా”తి వుత్తే, “భన్తే, మయం ధమ్మస్సవనత్థాయ రేవతత్థేరం ఉపసఙ్కమిమ్హా, తస్స సన్తికే ఆలాపసల్లాపమత్తమ్పి అలభిత్వా కుద్ధా సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికం అగమిమ్హా, సోపి నో అతిసణ్హం బహుం అభిధమ్మమేవ కథేసి, ‘ఇమినా అమ్హాకం కో అత్థో’తి ఏతస్సాపి కుజ్ఝిత్వా ఇధాగమిమ్హా, కథేహి నో, భన్తే, ధమ్మకథ”న్తి. తేన హి నిసీదిత్వా సుణాథాతి థేరో తేసం సువిఞ్ఞేయ్యం కత్వా అప్పకమేవ ధమ్మం కథేసి. తే థేరస్సపి కుజ్ఝిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు, అథ నే సత్థా ఆహ – “కస్మా ఉపాసకా ఆగతత్థా”తి? “ధమ్మస్సవనాయ, భన్తే”తి. “సుతో పన వో ధమ్మో”తి? “భన్తే, మయం ఆదితో రేవతత్థేరం ఉపసఙ్కమిమ్హా, సో అమ్హేహి సద్ధిం న కిఞ్చి కథేసి, తస్స కుజ్ఝిత్వా సారిపుత్తత్థేరం ఉపసఙ్కమిమ్హా, తేన నో బహు అభిధమ్మో కథితో, తం అసల్లక్ఖేత్వా కుజ్ఝిత్వా ఆనన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిమ్హా, తేన నో అప్పమత్తకోవ ధమ్మో కథితో, తస్సపి కుజ్ఝిత్వా ఇధాగతమ్హా”తి.

సత్థా తస్స కథం సుత్వా, “అతుల, పోరాణతో పట్ఠాయ ఆచిణ్ణమేవేతం, తుణ్హీభూతమ్పి బహుకథమ్పి మన్దకథమ్పి గరహన్తియేవ. ఏకన్తం గరహితబ్బోయేవ వా హి పసంసితబ్బోయేవ వా నత్థి . రాజానోపి ఏకచ్చే నిన్దన్తి, ఏకచ్చే పసంసన్తి. మహాపథవిమ్పి చన్దిమసూరియేపి ఆకాసాదయోపి చతుపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మం కథేన్తమ్పి సమ్మాసమ్బుద్ధం ఏకచ్చే గరహన్తి, ఏకచ్చే పసంసన్తి. అన్ధబాలానఞ్హి నిన్దా వా పసంసా వా అప్పమాణా, పణ్డితేన పన మేధావినా నిన్దితో నిన్దితో నామ, పసంసితో చ పసంసితో నామ హోతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౨౭.“పోరాణమేతం అతుల, నేతం అజ్జతనామివ;
నిన్దన్తి తుణ్హిమాసీనం, నిన్దన్తి బహుభాణినం;
మితభాణిమ్పి నిన్దన్తి, నత్థి లోకే అనిన్దితో.

౨౨౮.“న చాహు న చ భవిస్సతి, న చేతరహి విజ్జతి;
ఏకన్తం నిన్దితో పోసో, ఏకన్తం వా పసంసితో.

౨౨౯.“యం చే విఞ్ఞూ పసంసన్తి, అనువిచ్చ సువే సువే;
అచ్ఛిద్దవుత్తిం మేధావిం, పఞ్ఞాసీలసమాహితం.

౨౩౦.“నిక్ఖం జమ్బోనదస్సేవ, కో తం నిన్దితుమరహతి;
దేవాపి నం పసంసన్తి, బ్రహ్మునాపి పసంసితో”తి.

తత్థ **పోరాణమేత**న్తి పురాణకం ఏతం. **అతులా**తి తం ఉపాసకం నామేన ఆలపతి. **నేతం అజ్జతనామివా**తి ఇదం నిన్దనం వా పసంసనం వా అజ్జతనం అధునా ఉప్పన్నం వియ న హోతి. **తుణ్హిమాసీన**న్తి కిం ఏసో మూగో వియ బధిరో వియ కిఞ్చి అజానన్తో వియ తుణ్హీ హుత్వా నిసిన్నోతి నిన్దన్తి. **బహుభాణిన**న్తి కిం ఏస వాతాహతతాలపణ్ణం వియ తటతటాయతి, ఇమస్స కథాపరియన్తోయేవ నత్థీతి నిన్దన్తి. **మితభాణిమ్పీ**తి కిం ఏస సువణ్ణహిరఞ్ఞం వియ అత్తనో వచనం మఞ్ఞమానో ఏకం వా ద్వే వా వత్వా తుణ్హీ అహోసీతి నిన్దన్తి. ఏవం సబ్బథాపి ఇమస్మిం లోకే అనిన్దితో నామ నత్థీతి అత్థో. **న చాహూ**తి అతీతేపి నాహోసి, అనాగతేపి న భవిస్సతి.

యం చే విఞ్ఞూతి బాలానం నిన్దా వా పసంసా వా అప్పమాణా, యం పన పణ్డితా దివసే దివసే అనువిచ్చ నిన్దకారణం వా పసంసకారణం వా జానిత్వా పసంసన్తి, అచ్ఛిద్దాయ వా సిక్ఖాయ అచ్ఛిద్దాయ వా జీవితవుత్తియా సమన్నాగతత్తా అచ్ఛిద్దవుత్తిం ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతత్తా మేధావిం లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాయ చేవ చతుపారిసుద్ధిసీలేన చ సమన్నాగతత్తా పఞ్ఞాసీలసమాహితం పసంసన్తి, తం సువణ్ణదోసవిరహితం ఘట్టనమజ్జనక్ఖమం జమ్బోనదనిక్ఖం వియ కో నిన్దితుమరహతీతి అత్థో. **దేవాపీ**తి దేవతాపి పణ్డితమనుస్సాపి తం భిక్ఖుం ఉపట్ఠాయ థోమేన్తి పసంసన్తి. **బ్రహ్మునాపీ**తి న కేవలం దేవమనుస్సేహి, దససహస్సచక్కవాళే మహాబ్రహ్మునాపి ఏస పసంసితోయేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి ఉపాసకా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

అతులఉపాసకవత్థు సత్తమం.

౮. ఛబ్బగ్గియవత్థు

కాయప్పకోపన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి సత్థా వేళువనే విహరన్తో తేసం ఛబ్బగ్గియానం ఉభోహి హత్థేహి యట్ఠియో గహేత్వా కట్ఠపాదుకా ఆరుయ్హ పిట్ఠిపాసాణే చఙ్కమన్తానం ఖటఖటాతిసద్దం సుత్వా, "ఆనన్ద, కిం సద్దో నామేసో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఛబ్బగ్గియానం పాదుకా ఆరుయ్హ చఙ్కమన్తానం ఖటఖటసద్దో"తి సుత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేత్వా "భిక్ఖునా నామ కాయాదీని రక్ఖితుం వట్టతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౨౩౧."కాయప్పకోపం రక్ఖేయ్య, కాయేన సంవుతో సియా;
కాయదుచ్చరితం హిత్వా, కాయేన సుచరితం చరే.

౨౩౨."వచీపకోపం రక్ఖేయ్య, వాచాయ సంవుతో సియా;
వచీదుచ్చరితం హిత్వా, వాచాయ సుచరితం చరే.

౨౩౩. "మనోపకోపం రక్ఖేయ్య, మనసా సంవుతో సియా;
మనోదుచ్చరితం హిత్వా, మనసా సుచరితం చరే.

౨౩౪."కాయేన సంవుతా ధీరా, అథో వాచాయ సంవుతా;

మనసా సంవుతా ధీరా, తే వే సుపరిసంవుతా”తి.

తత్థ **కాయప్పకోప**న్తి తివిధం కాయదుచ్చరితం రక్ఖేయ్య. **కాయేన సంవుతో**తి కాయద్వారే దుచ్చరితపవేసనం నివారేత్వా సంవుతో పిహితద్వారో సియా. యస్మా పన కాయదుచ్చరితం హిత్వా కాయసుచరితం చరన్తో ఉభయమ్పేతం కరోతి, తస్మా **కాయదుచ్చరితం హిత్వా, కాయేన సుచరితం చరే**తి వుత్తం. అనన్తరగాథాసుపి ఏసేవ నయో. **కాయేన సంవుతా ధీరా**తి యే పణ్డితా పాణాతిపాతాదీని అకరోన్తా కాయేన, ముసావాదాదీని అకరోన్తా వాచాయ, అభిజ్ఝాదీని అసముట్ఠపేన్తా మనసా సంవుతా, తే ఇధ లోకస్మిం సుసంవుతా సురక్ఖితా సుగోపితా సుపిహితద్వారాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఛబ్బగ్గియవత్థు అట్ఠమం.

కోధవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సత్తరసమో వగ్గో.

౧౮. మలవగ్గో

౧. గోఘాతకపుత్తవత్థు

పణ్డుపలాసోవ దానిసీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం గోఘాతకపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో గోఘాతకో గావో వధిత్వా వరమంసాని గహేత్వా పచాపేత్వా పుత్తదారేహి సద్ధిం నిసీదిత్వా మంసఞ్చ ఖాదతి, మూలేన చ విక్కిణిత్వా జీవికం కప్పేసి. సో ఏవం పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని గోఘాతకకమ్మం కరోన్తో ధురవిహారే విహరన్తస్స సత్థు ఏకదివసమ్పి కటచ్ఛుమత్తమ్పి యాగుం వా భత్తం వా న అదాసి. సో చ వినా మంసేన భత్తం న భుఞ్జతి. సో ఏకదివసం దివసభాగే మంసం విక్కిణిత్వా అత్తనో అత్థాయ పచితుం ఏకం మంసఖణ్డం భరియాయ దత్వా న్హాయితుం అగమాసి. అథస్స సహాయకో గేహం గన్త్వా భరియం ఆహ – "థోకం మే విక్కిణియమంసం దేహి, గేహం మే పాహునకో ఆగతో"తి. నత్థి విక్కిణియమంసం, సహాయకో తే మంసం విక్కిణిత్వా ఇదాని న్హాయితుం గతోతి. మా ఏవం కరి, సచే మంసఖణ్డం అత్థి, దేహీతి. సహాయకస్స తే నిక్ఖిత్తమంసం ఠపేత్వా అఞ్ఞం నత్థీతి. సో "సహాయకస్స మే అత్థాయ ఠపితమంసతో అఞ్ఞం మంసం నత్థి, సో చ వినా మంసేన న భుఞ్జతి, నాయం దస్సతీ"తి సామంయేవ తం మంసం గహేత్వా పక్కామి.

గోఘాతకోపి న్హత్వా ఆగతో తాయ అత్తనో పక్కపణ్ణేన సద్ధిం వడ్ఢేత్వా భత్తే ఉపనీతే ఆహ "కహం మంస"న్తి? "నత్థి, సామీ"తి. నను అహం పచ్చనత్థాయ మంసం దత్వా గతోతి. తవ సహాయకో ఆగన్త్వా "పాహునకో మే ఆగతో, విక్కిణియమంసం దేహీ"తి వత్వా మయా "సహాయకస్స తే ఠపితమంసతో అఞ్ఞం మంసం నత్థి, సో చ వినా మంసేన న భుఞ్జతీ"తి వుత్తేపి బలక్కారేన తం మంసం సామంయేవ గహేత్వా గతోతి. అహం వినా మంసేన భత్తం న భుఞ్జామి, హరాహి నన్తి. కిం సక్కా కాతుం, భుఞ్జ, సామీతి. సో "నాహం భుఞ్జామీ"తి తం భత్తం హరాపేత్వా సత్థం ఆదాయ పచ్ఛాగేహే ఠితో గోణో అత్థి, తస్స సన్తికం గన్త్వా ముఖే హత్థం పక్ఖిపిత్వా జివ్హం నీహరిత్వా సత్థేన మూలే ఛిన్దిత్వా ఆదాయ గన్త్వా అఙ్గారేసు పచాపేత్వా భత్తమత్థకే ఠపేత్వా నిసిన్నో ఏకం భత్తపిణ్డం భుఞ్జిత్వా ఏకం మంసఖణ్డం ముఖే ఠపేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్స జివ్హా ఛిజ్జిత్వా భత్తపాతియం పతి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ కమ్మసరిక్ఖకం విపాకం లభి. సోపి ఖో గోణో వియ లోహితధారాయ ముఖతో పగ్ఘరన్తియా అన్తోగేహం పవిసిత్వా జణ్ణుకేహి విచరన్తో విరవి.

తస్మిం సమయే గోఘాతకస్స పుత్తో పితరం ఓలోకేన్తో సమీపే ఠితో హోతి. అథ నం మాతా ఆహ – "పస్స, పుత్త, ఇమం గోఘాతకం గోణం వియ గేహమజ్ఝే జణ్ణుకేహి విచరిత్వా విరవన్తం, ఇదం దుక్ఖం తవ మత్థకే పతిస్సతి, మమమ్పి అనోలోకేత్వా అత్తనో సోత్థిం కరోన్తో పలాయస్సూ"తి. సో మరణభయతజ్జితో మాతరం వన్దిత్వా పలాయి, పలాయిత్వా చ పన తక్కసిలం అగమాసి. గోఘాతకోపి గోణో వియ గేహమజ్ఝే విరవన్తో విచరిత్వా కాలకతో అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. గోణోపి కాలమకాసి. గోఘాతకపుత్తోపి తక్కసిలం గన్త్వా సువణ్ణకారకమ్మం ఉగ్గణ్హి. అథస్సాచరియో గామం గచ్ఛన్తో "ఏవరూపం నామ అలఙ్కారం కరేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కామి. సోపి తథారూపం అలఙ్కారం అకాసి. అథస్సాచరియో ఆగన్త్వా అలఙ్కారం దిస్వా "అయం యత్థ కత్థచి గన్త్వా జీవితుం సమత్థో"తి వయప్పత్తం అత్తనో ధీతరం అదాసి. సో పుత్తధీతాహి వడ్ఢి.

అథస్స పుత్తా వయప్పత్తా సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా అపరభాగే సావత్థియం గన్త్వా తత్థ ఘరావాసం సణ్ఠపేత్వా వసన్తా సద్ధా పసన్నా అహేసుం. పితాపి నేసం తక్కసిలాయం కిఞ్చి కుసలం అకత్వావ జరం పాపుణి. అథస్స పుత్తా “పితా నో మహల్లకో”తి అత్తనో సన్తికం పక్కోసాపేత్వా “పితు అత్థాయ దానం దస్సామా”తి బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తయింసు. తే పునదివసే అన్తోగేహే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా సక్కచ్చం పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చావసానే సత్థారం ఆహంసు – “భన్తే, అమ్హేహి ఇదం పితు జీవభత్తం దిన్నం, పితు నో అనుమోదనం కరోథా”తి. సత్థా తం ఆమన్తేత్వా, “ఉపాసక, త్వం మహల్లకో పరిపక్కసరీరో పణ్డుపలాససదిసో, తవ పరలోకగమనాయ కుసలపాథేయ్యం నత్థి, అత్తనో పతిట్ఠం కరోహి, పణ్డితో భవ, మా బాలో”తి అనుమోదనం కరోన్తో ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౩౫. “పణ్డుపలాసోవ దానిసి,
యమపురిసాపి చ తే ఉపట్ఠితా;
ఉయ్యోగముఖే చ తిట్ఠసి,
పాథేయ్యమ్పి చ తే న విజ్జతి.

౨౩౬. “సో కరోహి దీపమత్తనో,
ఖిప్పం వాయమ పణ్డితో భవ;
నిద్ధన్తమలో అనఙ్గణో,
దిబ్బం అరియభూమిం ఉపేహిసీ”తి.

తత్థ **పణ్డుపలాసోవ దానిసీ**తి, ఉపాసక, త్వం ఇదాని ఛిజ్జిత్వా భూమియం పతితపణ్డుపలాసో వియ అహోసి. **యమపురిసా**తి యమదూతా వుచ్చన్తి, ఇదం పన మరణమేవ సన్ధాయ వుత్తం, మరణం తే పచ్చుపట్ఠితన్తి అత్థో. **ఉయ్యోగముఖే**తి పరిహానిముఖే, అవుడ్ఢిముఖే చ ఠితోసీతి అత్థో. **పాథేయ్య**న్తి గమికస్స తణ్డులాదిపాథేయ్యం వియ పరలోకం గచ్ఛన్తస్స తవ కుసలపాథేయ్యమ్పి నత్థీతి అత్థో. **సో కరోహీ**తి సో త్వం సముద్దే నావాయ భిన్నాయ దీపసఙ్ఖాతం పతిట్ఠం వియ అత్తనో కుసలపతిట్ఠం కరోహి. కరోన్తో చ ఖిప్పం వాయమ, సీఘం సీఘం వీరియం ఆరభ, అత్తనో కుసలకమ్మపతిట్ఠకరణేన పణ్డితో భవ. యో హి మరణముఖం అప్పత్వా కాతుం సమత్థకాలేవ కుసలం కరోతి, ఏస పణ్డితో నామ, తాదిసో భవ, మా అన్ధబాలోతి అత్థో. **దిబ్బం అరియభూమి**న్తి ఏవం వీరియం కరోన్తో రాగాదీనం మలానం నీహటతాయ నిద్ధన్తమలో అఙ్గణాభావేన అనఙ్గణో నిక్కిలేసో హుత్వా పఞ్చవిధం సుద్ధావాసభూమిం పాపుణిస్ససీతి అత్థో.

దేసనావసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

తే పునదివసత్థాయపి సత్థారం నిమన్తేత్వా దానం దత్వా కతభత్తకిచ్చం సత్థారం అనుమోదనకాలే ఆహంసు – “భన్తే, ఇదమ్పి అమ్హాకం పితు జీవభత్తమేవ, ఇమస్సేవ అనుమోదనం కరోథా”తి. సత్థా తస్స అనుమోదనం కరోన్తో ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౩౭. “ఉపనీతవయో చ దానిసి,
సమ్పయాతోసి యమస్స సన్తికం;

వానో తే నత్థి అన్తరా,

పాథేయ్యమ్పి చ తే న విజ్జతి.

౨౩౮.“సో కరోహి దీపమత్తనో,

ఖిప్పం వాయమ పణ్డితో భవ;

నిద్ధన్తమలో అనఙ్గణో,

న పున జాతిజరం ఉపేహిసీ”తి.

తత్థ **ఉపనీతవయోతి ఉపా**తి నిపాతమత్తం, **నీతవయో**తి విగతవయో అతిక్కన్తవయో, త్వఞ్చసి దాని తయో వయే అతిక్కమిత్వా మరణముఖే ఠితోతి అత్థో. **సమ్పయాతోసి యమస్స సన్తిక**న్తి మరణముఖం గన్తుం సజ్జో హుత్వా ఠితోసీతి అత్థో. **వాసో తే నత్థి అన్తరా**తి యథా మగ్గం గచ్ఛన్తా తాని తాని కిచ్చాని కరోన్తా అన్తరామగ్గే వసన్తి, న ఏవం పరలోకం గచ్ఛన్తా. న హి సక్కా పరలోకం గచ్ఛన్తేన “అధివాసేథ కతిపాహం, దానం తావ దేమి, ధమ్మం తావ సుణామీ”తిఆదీని వత్తుం. ఇతో పన చవిత్వా పరలోకే నిబ్బత్తోవ హోతి. ఇమమత్థం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పాథేయ్య**న్తి ఇదం కిఞ్చాపి హేట్ఠా వుత్తమేవ, ఉపాసకస్స పన పునప్పునం దళ్హీకరణత్థం ఇధాపి సత్థారా కథితం. **జాతిజర**న్తి ఏత్థ బ్యాధిమరణానిపి గహితానేవ హోన్తి. హేట్ఠిమగాథాహి చ అనాగామిమగ్గో కథితో, ఇధ అరహత్తమగ్గో కథితో. ఏవం సన్తేపి యథా నామ రఞ్ఞా అత్తనో ముఖపమాణేన కబళం వడ్ఢేత్వా పుత్తస్స ఉపనీతే సో కుమారో అత్తనో ముఖపమాణేనేవ గణ్హాతి, ఏవమేవ సత్థారా ఉపరిమగ్గవసేన ధమ్మే దేసితేపి ఉపాసకో అత్తనో ఉపనిస్సయవసేన హేట్ఠా సోతాపత్తిఫలం పత్వా ఇమిస్సా అనుమోదనాయ అవసానే అనాగామిఫలం పత్తో. సేసపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

గోఘాతకపుత్తవత్థు పఠమం.

౨. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు

అనుపుబ్బేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకదివసం పాతోవ నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూనం చీవరపారుపనట్ఠానే భిక్ఖూ చీవరం పారుపన్తే ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. తం పన ఠానం విరూళ్హతిణం హోతి. అథేకస్స భిక్ఖునో చీవరం పారుపన్తస్స చీవరకణ్ణో తిణేసు పవట్టేన్తో ఉస్సావబిన్దూహి తేమి. బ్రాహ్మణో “ఇమం ఠానం అప్పహరితం కాతుం వట్టతీ”తి పునదివసే కుద్దాలం ఆదాయ గన్త్వా తం ఠానం తచ్ఛేత్వా ఖలమణ్డలసదిసం అకాసి. పునదివసేపి తం ఠానం ఆగన్త్వా భిక్ఖూసు చీవరం పారుపన్తేసు ఏకస్స చీవరకణ్ణం భూమియం పతిత్వా పంసుమ్హి పవట్టమానం దిస్వా “ఇధ వాలుకం ఓకిరితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా వాలుకం ఆహరిత్వా ఓకిరి.

అథేకదివసం పురేభత్తం చణ్డో ఆతపో అహోసి, తదాపి భిక్ఖూనం చీవరం పారుపన్తానం గత్తతో సేదే ముచ్చన్తే దిస్వా “ఇధ మయా మణ్డపం కారేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా మణ్డపం కారేసి. పునదివసే పాతోవ వస్సం వస్సి, వద్దలికం అహోసి. తదాపి బ్రాహ్మణో భిక్ఖూ ఓలోకేన్తోవ ఠితో తిన్తచీవరకే భిక్ఖూ దిస్వా “ఏత్థ మయా సాలం కారేతుం వట్టతీ”తి సాలం కారేత్వా “ఇదాని సాలమహం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా అన్తో చ బహి చ భిక్ఖూ నిసీదాపేత్వా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనత్థాయ సత్థు పత్తం గహేత్వా, “భన్తే, అహం భిక్ఖూనం చీవరపారుపనకాలే ఇమస్మిం ఠానే

ఓలోకేన్తో ఠితో ఇదఞ్చిదఞ్చి దిస్వా ఇదఞ్చిదఞ్చ కారేసి”న్తి ఆదితో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా, “బ్రాహ్మణ, పణ్డితా నామ ఖణే ఖణే థోకం కుసలం కరోన్తా అనుపుబ్బేన అత్తనో అకుసలమలం నీహరన్తియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౩౯.“అనుపుబ్బేన మేధావీ, థోకం థోకం ఖణే ఖణే;
కమ్మారో రజతస్సేవ, నిద్ధమే మలమత్తనో”తి.

తత్థ **అనుపుబ్బేనా**తి అనుపటిపాటియా. **మేధావీ**తి ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. **ఖణే ఖణే**తి ఓకాసే ఓకాసే కుసలం కరోన్తో. **కమ్మారో రజతస్సేవా**తి యథా సువణ్ణకారో ఏకవారమేవ సువణ్ణం తాపేత్వా కోట్టేత్వా మలం నీహరిత్వా పిలన్ధనవికతిం కాతుం న సక్కోతి , పునప్పునం తాపేన్తో కోట్టేన్తో పన మలం నీహరతి, తతో అనేకవిధం పిలన్ధనవికతిం కరోతి, ఏవమేవ పునప్పునం కుసలం కరోన్తో పణ్డితో అత్తనో రాగాదిమలం నిద్ధమేయ్య, ఏవం నిద్ధన్తమలో నిక్కిలేసోవ హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠతి, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు దుతియం.

౩. తిస్సత్థేరవత్థు

అయసావ మలన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిస్సత్థేరం నామ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో తిస్సత్థేరోతి పఞ్ఞాయి. సో అపరభాగే జనపదవిహారే వస్సూపగతో అట్ఠహత్థకం థూలసాటకం లభిత్వా వుత్థవస్సో పవారేత్వా తం ఆదాయ గన్త్వా భగినియా హత్థే ఠపేసి. సా “న మే ఏసో సాటకో భాతు అనుచ్ఛవికో”తి తం తిఖిణాయ వాసియా ఛిన్దిత్వా హీరహీరం కత్వా ఉదుక్ఖలే కోట్టేత్వా పవిసేత్వా పోథేత్వా వట్టేత్వా సుఖుమసుత్తం కన్తిత్వా సాటకం వాయాపేసి. థేరోపి సుత్తఞ్చేవ సూచియో చ సంవిదహిత్వా చీవరకారకే దహరసామణేరే సన్నిపాతేత్వా భగినియా సన్తికం గన్త్వా “తం మే సాటకం దేథ, చీవరం కారేస్సామీ”తి ఆహ. సా నవహత్థం సాటకం నీహరిత్వా కనిట్ఠభాతికస్స హత్థే ఠపేసి. సో తం గహేత్వా విత్థారేత్వా ఓలోకేత్వా “మమ సాటకో థూలో అట్ఠహత్థో, అయం సుఖుమో నవహత్థో. నాయం మమ సాటకో, తుమ్హాకం ఏస, న మే ఇమినా అత్థో, తమేవ మే దేథా”తి ఆహ. “భన్తే, తుమ్హాకమేవ ఏసో, గణ్హథ న”న్తి? సో నేవ ఇచ్ఛి. అథస్స అత్తనా కతకిచ్చం సబ్బం ఆరోచేత్వా, “భన్తే, తుమ్హాకమేవేస, గణ్హథ న”న్తి అదాసి. సో తం ఆదాయ విహారం గన్త్వా చీవరకమ్మం పట్ఠపేసి.

అథస్స భగినీ చీవరకారానం అత్థాయ యాగుభత్తాదీని సమ్పాదేసి. చీవరస్స నిట్ఠితదివసే పన అతిరేకసక్కారం కారేసి. సో చీవరం ఓలోకేత్వా తస్మిం ఉప్పన్నసినేహో “స్వే దాని నం పారుపిస్సామీ”తి సంహరిత్వా చీవరవంసే ఠపేత్వా తం రత్తిం భుత్తాహారం జిరాపేతుం అసక్కోన్తో కాలం కత్వా తస్మింయేవ చీవరే ఊకా హుత్వా నిబ్బత్తి. భగినీపిస్స కాలకిరియం సుత్వా భిక్ఖూనం పాదేసు పవత్తమానా రోది. భిక్ఖూ తస్స సరీరకిచ్చం కత్వా గిలానుపట్ఠాకస్స అభావేన సఙ్ఘస్సేవ తం పాపుణాతి. “భాజేస్సామ న”న్తి తం చీవరం నీహరాపేసుం. సా ఊకా “ఇమే మమ సన్తకం విలుమ్పన్తీ”తి విరవన్తీ ఇతో చితో చ సన్ధావి.

సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ దిబ్బాయ సోతధాతుయా తం సద్దం సుత్వా, “ఆనన్ద, తిస్సస్స చీవరం అభాజేత్వా సత్తాహం నిక్ఖిపితుం వదేహీ”తి ఆహ. థేరో తథా కారేసి. సాపి సత్తమే దివసే కాలం కత్వా తుసితవిమానే నిబ్బత్తి. సత్థా “అట్ఠమే దివసే తిస్సస్స చీవరం భాజేత్వా గణ్హథా”తి ఆణాపేసి. భిక్ఖూ తథా కరింసు.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “కస్మా ను ఖో సత్థా తిస్సస్స చీవరం సత్త దివసే ఠపాపేత్వా అట్ఠమే దివసే గణ్హితుం అనుజానీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, తిస్సో అత్తనో చీవరే ఊకా హుత్వా నిబ్బత్తో, తుమ్హేహి తస్మిం భాజియమానే ‘ఇమే మమ సన్తకం విలుమ్పన్తీ’తి విరవన్తీ ఇతో చితో చ ధావి. సా తుమ్హేహి చీవరే గయ్హమానే తుమ్హేసు మనం పదుస్సిత్వా నిరయే నిబ్బత్తేయ్య, తేన చాహం చీవరం నిక్ఖిపాపేసిం. ఇదాని పన సా తుసితవిమానే నిబ్బత్తా, తేన వో మయా చీవరగహణం అనుఞ్ఞాత”న్తి వత్వా పున తేహి “భారియా వత అయం, భన్తే, తణ్హా నామా”తి వుత్తే “ఆమ, భిక్ఖవే, ఇమేసం సత్తానం తణ్హా నామ భారియా. యథా అయతో మలం ఉట్ఠహిత్వా అయమేవ ఖాదతి వినాసేతి అపరిభోగం కరోతి, ఏవమేవాయం తణ్హా ఇమేసం సత్తానం అబ్భన్తరే ఉప్పజ్జిత్వా తే సత్తే నిరయాదీసు నిబ్బత్తాపేతి, వినాసం పాపేతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౪౦.“అయసావ మలం సముట్ఠితం,

తతుట్ఠాయ తమేవ ఖాదతి;

ఏవం అతిధోనచారినం,

సాని కమ్మాని నయన్తి దుగ్గతి”న్తి.

తత్థ **అయసావా**తి అయతో సముట్ఠితం. **తతుట్ఠాయా**తి తతో ఉట్ఠాయ. **అతిధోనచారిన**న్తి ధోనా వుచ్చతి చత్తారో పచ్చయే “ఇదమత్థం ఏతే”తి పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జనపఞ్ఞా, తం అతిక్కమిత్వా చరన్తో అతిధోనచారీ నామ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా అయతో మలం సముట్ఠాయ తతో సముట్ఠితం తమేవ ఖాదతి, ఏవమేవం చతుపచ్చయే అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తం అతిధోనచారినం సాని కమ్మాని అత్తని ఠితత్తా అత్తనో సన్తకానేవ తాని కమ్మాని దుగ్గతిం నయన్తీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

తిస్సత్థేరవత్థు తతియం.

౪. లాలుదాయిత్థేరవత్థు

అసజ్ఝాయమలాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాలుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిర పఞ్చకోటిమత్తా అరియసావకా వసన్తి, ద్వే కోటిమత్తా పుథుజ్జనా వసన్తి. తేసు అరియసావకా పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం సప్పితేలమధుఫాణితవత్థాదీని గహేత్వా విహారం గన్త్వా ధమ్మకథం సుణన్తి. ధమ్మం సుత్వా గమనకాలే చ సారిపుత్తమోగ్గల్లానానం గుణకథం కథేన్తి. ఉదాయిత్థేరో తేసం కథం సుత్వా “ఏతేసం తావ ధమ్మం సుత్వా తుమ్హే ఏవం కథేథ, మమ ధమ్మకథం సుత్వా కిం ను ఖో న కథేస్సథా”తి వదతి. మనుస్సా తస్స కథం సుత్వా “అయం ఏకో ధమ్మకథికో భవిస్సతి, ఇమస్సపి అమ్హేహి ధమ్మకథం సోతుం వట్టతీ”తి తే ఏకదివసం థేరం యాచిత్వా, “భన్తే,

అజ్జ అమ్హాకం ధమ్మస్సవనదివసో"తి సఙ్ఘస్స దానం దత్వా, "భన్తే, తుమ్హే అమ్హాకం దివా ధమ్మకథం కథేయ్యాథా"తి ఆహంసు. సోపి తేసం అధివాసేసి.

తేహి ధమ్మస్సవనవేలాయ ఆగన్త్వా, "భన్తే, నో ధమ్మం కథేథా"తి వుత్తే లాలుదాయిత్థేరో ఆసనే నిసీదిత్వా చిత్తబీజనిం గహేత్వా చాలేన్తో ఏకమ్పి ధమ్మపదం అదిస్వా "అహం సరభఞ్ఞం భణిస్సామి, అఞ్ఞో ధమ్మకథం కథేతూ"తి వత్వా ఓతరి. తే అఞ్ఞేన ధమ్మకథం కథాపేత్వా సరభాణత్థాయ పున తం ఆసనం ఆరోపయింసు. సో పునపి కిఞ్చి అదిస్వా "అహం రత్తిం కథేస్సామి, అఞ్ఞో సరభఞ్ఞం భణతూ"తి వత్వా ఆసనా ఓతరి. తే అఞ్ఞేన సరభఞ్ఞం భణాపేత్వా పున రత్తిం థేరం ఆనయింసు. సో రత్తిమ్పి కిఞ్చి అదిస్వా "అహం పచ్చూసకాలే కథేస్సామి, రత్తిం అఞ్ఞో కథేతూ"తి వత్వా ఓతరి. తే అఞ్ఞేన రత్తిం కథాపేత్వా పున పచ్చూసే తం ఆనయింసు. సో పునపి కిఞ్చి నాద్దస. మహాజనో లేడ్డుదణ్డాదీని గహేత్వా, "అన్ధబాల, త్వం సారిపుత్తమోగ్గల్లానానం వణ్ణే కథియమానే ఏవఞ్చేవఞ్చ వదేసి, ఇదాని కస్మా న కథేసీ"తి సన్తజ్జేత్వా పలాయన్తం అనుబన్ధి. సో పలాయన్తో ఏకిస్సా వచ్చకుటియా పతి.

మహాజనో కథం సముట్ఠాపేసి – "అజ్జ లాలుదాయీ సారిపుత్తమోగ్గల్లానానం గుణకథాయ పవత్తమానాయ ఉస్సూయన్తో అత్తనో ధమ్మకథికభావం పకాసేత్వా మనుస్సేహి సక్కారం కత్వా 'ధమ్మం సుణోమా'తి వుత్తే చతుక్ఖత్తుం ఆసనే నిసీదిత్వా కథేతబ్బయుత్తకం కిఞ్చి అపస్సన్తో 'త్వం అమ్హాకం అయ్యేహి సారిపుత్తమోగ్గల్లానత్థేరేహి సద్ధిం యుగగ్గాహం గణ్హాసీ'తి లేడ్డుదణ్డాదీని గహేత్వా సన్తజ్జేత్వా పలాపియమానో వచ్చకుటియా పతితో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఏసో గూథకూపే నిముగ్గోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరిత్వా –

"చతుప్పదో అహం సమ్మ, త్వమ్పి సమ్మ చతుప్పదో;
ఏహి సమ్మ నివత్తస్సు, కిం ను భీతో పలాయసి.

"అసుచిపూతిలోమోసి, దుగ్గన్ధో వాసి సూకర;
సచే యుజ్ఝితుకామోసి, జయం సమ్మ దదామి తే"తి. (జా॰ ౧.౨.౩-౬) –

ఇమం **జాతకం** విత్థారేత్వా కథేసి. తదా సీహో సారిపుత్తో అహోసి, సూకరో లాలుదాయీతి. సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, "భిక్ఖవే, లాలుదాయినా అప్పమత్తకోవ ధమ్మో ఉగ్గహితో, సజ్ఝాయం పన నేవ అకాసి, కిఞ్చి పరియత్తిం ఉగ్గహేత్వా తస్సా అసజ్ఝాయకరణం మలమేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౪౧."అసజ్ఝాయమలా మన్తా, అనుట్ఠానమలా ఘరా;
మలం వణ్ణస్స కోసజ్జం, పమాదో రక్ఖతో మల"న్తి.

తత్థ **అసజ్ఝాయమలాతి** యాకాచి పరియత్తి వా సిప్పం వా యస్మా అసజ్ఝాయన్తస్స అననుయుఞ్జన్తస్స వినస్సతి వా నిరన్తరం వా న ఉపట్ఠాతి, తస్మా "అసజ్ఝాయమలా మన్తా"తి వుత్తం. యస్మా పన ఘరావాసం వసన్తస్స ఉట్ఠాయుట్ఠాయ జిణ్ణపటిసఙ్ఖరణాదీని అకరోన్తస్స ఘరం నామ వినస్సతి, తస్మా "**అనుట్ఠానమలా ఘరా**"తి వుత్తం. యస్మా గిహిస్స వా పబ్బజితస్స వా కోసజ్జవసేన సరీరపటిజగ్గనం వా పరిక్ఖారపటిజగ్గనం వా అకరోన్తస్స కాయో దుబ్బణ్ణో హోతి, తస్మా "**మలం**

వణ్ణస్స కోసజ్జ''న్తి వుత్తం. యస్మా గావో రక్ఖన్తస్స పమాదవసేన నిద్దాయన్తస్స వా కీళన్తస్స వా తా గావో అతిత్థపక్ఖన్దనాదినా వా వాళమిగచోరాదిఉపద్దవేన వా పరేసం సాలిఖేత్తాదీని ఓతరిత్వా ఖాదనవసేన వినాసం ఆపజ్జన్తి, సయమ్పి దణ్డం వా పరిభాసం వా పాపుణాతి, పబ్బజితం వా పన ఛ ద్వారాని అరక్ఖన్తం పమాదవసేన కిలేసా ఓతరిత్వా సాసనా చావేన్తి, తస్మా ''**పమాదో రక్ఖతో మల**''న్తి వుత్తం. సో హిస్స వినాసావహనేన మలట్ఠానియత్తా మలన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

లాలుదాయిత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. అఞ్ఞతరకులపుత్తవత్థు

మలిత్థియా దుచ్చరితన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కులపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర సమానజాతికం కులకుమారికం ఆనేసుం. సా ఆనీతదివసతో పట్ఠాయ అతిచారినీ అహోసి. సో కులపుత్తో తస్సా అతిచారేన లజ్జితో కస్సచి సమ్ముఖీభావం ఉపగన్తుం అసక్కోన్తో బుద్ధుపట్ఠానాదీని పచ్ఛిన్దిత్వా కతిపాహచ్చయేన సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ''కిం, ఉపాసక, న దిస్ససీ''తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా, ''ఉపాసక, పుబ్బేపి మయా 'ఇత్థియో నామ నదీఆదిసదిసా, తాసు పణ్డితేన కోధో న కాతబ్బో'తి వుత్తం, త్వం పన భవపటిచ్ఛన్నత్తా న సల్లక్ఖేసీ''తి వత్వా తేన యాచితో –

''యథా నదీ చ పన్థో చ, పానాగారం సభా పపా;

ఏవం లోకిత్థియో నామ, వేలా తాసం న విజ్జతీ''తి. (జా॰ ౧.౧.౬౫; ౧.౧౨.౯) –

జాతకం విత్థారేత్వా, ''ఉపాసక, ఇత్థియా హి అతిచారినిభావో మలం, దానం దేన్తస్స మచ్ఛేరం మలం, ఇధలోకపరలోకేసు సత్తానం అకుసలకమ్మం వినాసనట్ఠేన మలం, అవిజ్జా పన సబ్బమలానం ఉత్తమమల''న్తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౪౨.''మలిత్థియా దుచ్చరితం, మచ్ఛేరం దదతో మలం;

మలా వే పాపకా ధమ్మా, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ.

౨౪౩.''తతో మలా మలతరం, అవిజ్జా పరమం మలం;

ఏతం మలం పహన్త్వాన, నిమ్మలా హోథ భిక్ఖవో''తి.

తత్థ **దుచ్చరిత**న్తి అతిచారో. అతిచారినిఞ్హి ఇత్థిం సామికోపి గేహా నీహరతి, మాతాపితూనం సన్తికం గతమ్పి ''త్వం కులస్స అగారవభూతా, అక్ఖీహిపి న దట్ఠబ్బా''తి తం నీహరన్తి. సా అనాథా విచరన్తీ మహాదుక్ఖం పాపుణాతి. తేనస్సా దుచ్చరితం ''మల''న్తి వుత్తం. **దదతో**తి దాయకస్స. యస్స హి ఖేత్తకసనకాలే ''ఇమస్మిం ఖేత్తే సమ్పన్నే సలాకభత్తాదీని దస్సామీ''తి చిన్తేత్వా నిప్పన్నే సస్సేపి మచ్ఛేరం ఉప్పజ్జిత్వా చాగచిత్తం నివారేతి, సో మచ్ఛేరవసేన చాగచిత్తే అవిరూహన్తే మనుస్ససమ్పత్తిం దిబ్బసమ్పత్తిం నిబ్బానసమ్పత్తిన్తి తిస్సో సమ్పత్తియో న లభతి. తేన వుత్తం – ''**మచ్ఛేరం దదతో మల**''న్తి. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **పాపకా ధమ్మా**తి అకుసలధమ్మా పన ఇధలోకే చ పరలోకే చ మలమేవ.

తతోతి హేట్ఠా వుత్తమలతో. **మలతర**న్తి అతిరేకమలం వో కథేమీతి అత్థో. **అవిజ్జా**తి అట్ఠవత్థుకం అఞ్ఞాణమేవ పరమం మలం. **పహన్త్వా**నాతి ఏతం మలం జహిత్వా, భిక్ఖవే, తుమ్హే నిమ్మలా హోథాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఞ్ఞతరకులపుత్తవత్థు పఞ్చమం.

౬. చూళసారివత్థు

సుజీవన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చూళసారిం నామ సారిపుత్తత్థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకదివసే వేజ్జకమ్మం కత్వా పణీతభోజనం లభిత్వా ఆదాయ నిక్ఖమన్తో అన్తరామగ్గే థేరం దిస్వా, "భన్తే, ఇదం మయా వేజ్జకమ్మం కత్వా లద్ధం, తుమ్హే అఞ్ఞత్థ ఏవరూపం భోజనం న లభిస్సథ, ఇమం భుఞ్జథ, అహం తే వేజ్జకమ్మం కత్వా నిచ్చకాలం ఏవరూపం ఆహారం ఆహరిస్సామీ"తి ఆహ. థేరో తస్స వచనం సుత్వా తుణ్హీభూతోవ పక్కామి. భిక్ఖూ విహారం గన్త్వా సత్థు తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా, "భిక్ఖవే, అహిరికో నామ పగబ్భో కాకసదిసో హుత్వా ఏకవీసతివిధాయ అనేసనాయ ఠత్వా సుఖం జీవతి, హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నో పన దుక్ఖం జీవతీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౪౪."సుజీవం అహిరికేన, కాకసూరేన ధంసినా;
పక్ఖన్దినా పగబ్భేన, సంకిలిట్ఠేన జీవితం.

౨౪౫."హిరీమతా చ దుజ్జీవం, నిచ్చం సుచిగవేసినా;
అలీనేనాప్పగబ్భేన, సుద్ధాజీవేన పస్సతా"తి.

తత్థ **అహిరికేనా**తి ఛిన్నహిరోత్తప్పకేన. ఏవరూపేన హి అమాతరమేవ "మాతా మే"తి అపితాదయో ఏవ చ "పితా మే"తిఆదినా నయేన వత్వా ఏకవీసతివిధాయ అనేసనాయ పతిట్ఠాయ సుఖేన జీవితుం సక్కా. **కాకసూరేనా**తి సూరకాకసదిసేన. యథా హి సూరకాకో కులఘరేసు యాగుఆదీని గణ్హితుకామో భిత్తిఆదీసు నిసీదిత్వా అత్తనో ఓలోకనభావం ఇత్వా అనోలోకేన్తో వియ అఞ్ఞవిహితకో వియ నిద్దాయన్తో వియ చ హుత్వా మనుస్సానం పమాదం సల్లక్ఖేత్వా అనుపతిత్వా "సూసూ"తి వదన్తేసుయేవ భాజనతో ముఖపూరం గహేత్వా పలాయతి, ఏవమేవం అహిరికపుగ్గలోపి భిక్ఖూహి సద్ధిం గామం పవిసిత్వా యాగుభత్తట్ఠానాదీని వవత్థపేతి. తత్థ భిక్ఖూ పిణ్డాయ చరిత్వా యాపనమత్తం ఆదాయ ఆసనసాలం గన్త్వా పచ్చవేక్ఖన్తా యాగుం పివిత్వా కమ్మట్ఠానం మనసి కరోన్తి సజ్ఝాయన్తి ఆసనసాలం సమ్మజ్జన్తి. అయం పన అకత్వా గామాభిముఖోవ హోతి.

సో హి భిక్ఖూహి "పస్సథిమ"న్తి ఓలోకియమానోపి అనోలోకేన్తో వియ అఞ్ఞవిహితో వియ నిద్దాయన్తో వియ గణ్ఠికం పటిముఞ్చన్తో వియ చీవరం సంవిదహన్తో వియ హుత్వా "అసుకం నామ మే కమ్మం అత్థీ"తి వదన్తో ఉట్ఠాయాసనా గామం పవిసిత్వా పాతోవ వవత్థపితగేహేసు అఞ్ఞతరం గేహం ఉపసఙ్కమిత్వా ఘరమానుసకేసు థోకం కవాటం పిధాయ ద్వారే నిసీదిత్వా కన్తన్తేసుపి ఏకేన హత్థేన కవాటం పణామేత్వా అన్తో పవిసతి. అథ నం దిస్వా అకామకాపి ఆసనే నిసీదాపేత్వా

యాగుఆదీసు యం అత్థి, తం దేన్తి. సో యావదత్థం భుఞ్జిత్వా అవసేసం పత్తేనాదాయ పక్కమతి. అయం కాకసూరో నామ. ఏవరూపేన అహిరికేన సుజీవన్తి అత్థో.

ధంసినాతి "అసుకత్థేరో నామ అప్పిచ్ఛో"తిఆదీని వదన్తేసు – "కిం పన మయం న అప్పిచ్ఛా"తిఆదివచనేన పరేసం గుణధంసనతాయ ధంసినా. తథారూపస్స వచనం సుత్వా "అయమ్పి అప్పిచ్ఛతాదిగుణే యుత్తో"తి మఞ్ఞమానా మనుస్సా దాతబ్బం మఞ్ఞన్తి. సో పన తతో పట్ఠాయ విఞ్ఞూపురిసానం చిత్తం ఆరాధేతుం అసక్కోన్తో తమ్హాపి లాభా పరిహాయతి. ఏవం ధంసిపుగ్గలో అత్తనోపి పరస్సపి లాభం నాసేతియేవ.

పక్ఖన్దినాతి పక్ఖన్దచారినా. పరేసం కిచ్చానిపి అత్తనో కిచ్చాని వియ దస్సేన్తో పాతోవ భిక్ఖూసు చేతియఙ్గణాదీసు వత్తం కత్వా కమ్మట్ఠానమనసికారేన థోకం నిసీదిత్వా ఉట్ఠాయ గామం పవిసన్తేసు ముఖం ధోవిత్వా పణ్డుకాసావపారుపనఅక్ఖిఅఞ్జనసీసమక్ఖనాదీహి అత్తభావం మణ్డేత్వా సమ్మజ్జన్తో వియ ద్వే తయో సమ్మజ్జనిపహారే దత్వా ద్వారకోట్ఠకాభిముఖో హోతి. మనుస్సా పాతోవ "చేతియం వన్దిస్సామ, మాలాపూజం కరిస్సామా"తి ఆగతా తం దిస్వా "అయం విహారో ఇమం దహరం నిస్సాయ పటిజగ్గనం లభతి, ఇమం మా పముజ్జిత్థా"తి వత్వా తస్స దాతబ్బం మఞ్ఞన్తి. ఏవరూపేన పక్ఖన్దినాపి సుజీవం. **పగబ్భేనాతి** కాయపాగబ్భియాదీహి సమన్నాగతేన. **సంకిలిట్ఠేన జీవితన్తి** ఏవం జీవికం కప్పేత్వా జీవన్తేన హి పుగ్గలేన సంకిలిట్ఠేన హుత్వా జీవితం నామ హోతి, తం దుజ్జీవితం పాపమేవాతి అత్థో.

హిరీమతా చాతి హిరోత్తప్పసమ్పన్నేన పుగ్గలేన దుజ్జీవం. సో హి అమాతాదయోవ "మాతా మే"తిఆదీని అవత్వా అధమ్మికే పచ్చయే గూథం వియ జిగుచ్ఛన్తో ధమ్మేన సమేన పరియేసన్తో సపదానం పిణ్డాయ చరిత్వా జీవికం కప్పేన్తో లూఖం జీవికం జీవతీతి అత్థో. **సుచిగవేసినాతి** సుచీని కాయకమ్మాదీని గవేసన్తేన. **అలీనేనాతి** జీవితవుత్తిమనల్లీనేన. **సుద్ధాజీవేన పస్సతాతి** ఏవరూపో హి పుగ్గలో సుద్ధాజీవో నామ హోతి. తేన ఏవం సుద్ధాజీవేన తమేవ సుద్ధాజీవం సారతో పస్సతా లూఖజీవితవసేన దుజ్జీవం హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

చూళసారివత్థు ఛట్ఠం.

౭. పఞ్చఉపాసకవత్థు

యో పాణన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చ ఉపాసకే ఆరబ్భ కథేసి.

తేసు హి ఏకో పాణాతిపాతావేరమణిసిక్ఖాపదమేవ రక్ఖతి, ఇతరే ఇతరాని. తే ఏకదివసం "అహం దుక్కరం కరోమి, దుక్కరం రక్ఖామీ"తి వివాదాపన్నా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా తేసం కథం సుత్వా ఏకసీలమ్పి కనిట్ఠకం అకత్వా "సబ్బానేవ దురక్ఖానీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౪౬."యో పాణమతిపాతేతి, ముసావాదఞ్చ భాసతి;

లోకే అదిన్నమాదియతి, పరదారఞ్చ గచ్ఛతి.

౨౪౯."సురామేరయపానఞ్చ , యో నరో అనుయుఞ్జతి;
ఇధేవ మేసో లోకస్మిం, మూలం ఖణతి అత్తనో.

౨౫౦."ఏవం భో పురిస జానాహి, పాపధమ్మా అసఞ్ఞతా;
మా తం లోభో అధమ్మో చ, చిరం దుక్ఖాయ రన్ధయు"న్తి.

తత్థ **యో పాణమతిపాతేతీ**తి యో సాహత్థికాదీసు ఛసు పయోగేసు ఏకపయోగేనాపి పరస్స జీవితిన్ద్రియం ఉపచ్ఛిన్దతి. **ముసావాదన్తి** పరేసం అత్థభఞ్జనకం ముసావాదఞ్చ భాసతి. **లోకే అదిన్నమాదియతీ**తి ఇమస్మిం సత్తలోకే థేయ్యావహారాదీసు ఏకేనపి అవహారేన పరపరిగ్గహితం ఆదియతి. **పరదారఞ్చ గచ్ఛతీ**తి పరస్స రక్ఖితగోపితేసు భణ్డేసు అపరజ్ఝన్తో ఉప్పథచారం చరతి. **సురామేరయపానన్తి** యస్స కస్సచి సురాయ చేవ మేరయస్స చ పానం. **అనుయుఞ్జతీ**తి సేవతి బహులీకరోతి. **మూలం ఖణతీ**తి తిట్ఠతు పరలోకో, సో పన పుగ్గలో ఇధ లోకస్మింయేవ యేన ఖేత్తవత్థుఆదినా మూలేన పతిట్ఠపేయ్య, తమ్పి అట్ఠపేత్వా వా విస్సజ్జేత్వా వా సురం పివన్తో అత్తనో మూలం ఖణతి, అనాథో కపణో హుత్వా విచరతి. **ఏవం, భో**తి పఞ్చదుస్సీల్యకమ్మకారకం పుగ్గలం ఆలపతి. **పాపధమ్మా**తి లామకధమ్మా. **అసఞ్ఞతా**తి కాయసఞ్ఞతాదిరహితా. అచేతసాతిపి పాఠో, అచిత్తకాతి అత్థో. **లోభో అధమ్మో చా**తి లోభో చేవ దోసో చ. ఉభయమ్పి హేతం అకుసలమేవ. **చిరం దుక్ఖాయ రన్ధయు**న్తి చిరకాలం నిరయదుక్ఖాదీనం అత్థాయ తం ఏతే ధమ్మా మా రన్ధేన్తు మా మద్దేన్తూతి అత్థో.

దేసనావసానే తే పఞ్చ ఉపాసకా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చఉపాసకవత్థు సత్తమం.

౮. తిస్సదహరవత్థు

దదాతి వేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిస్సదహరం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర అనాథపిణ్డికస్స గహపతినో విసాఖాయ ఉపాసికాయాతి పఞ్చన్నం అరియసావకకోటీనం దానం నిన్దన్తో విచరి, అసదిసదానమ్పి నిన్దియేవ. తేసం తేసం దానగ్గే సీతలం లభిత్వా "సీతల"న్తి నిన్ది, ఉణ్హం లభిత్వా "ఉణ్హ"న్తి నిన్ది. అప్పం దేన్తేపి "కిం ఇమే అప్పమత్తకం దేన్తీ"తి నిన్ది, బహుం దేన్తేపి "ఇమేసం గేహే ఠపనట్ఠానం మఞ్ఞే నత్థి, నను నామ భిక్ఖూనం యాపనమత్తం దాతబ్బం, ఏత్తకం యాగుభత్తం నిరత్థకమేవ విస్సజ్జతీ"తి నిన్ది. అత్తనో పన ఞాతకే ఆరబ్భ "అహో అమ్హాకం ఞాతకానం గేహం చతూహి దిసాహి ఆగతాగతానం భిక్ఖూనం ఓపానభూత"న్తిఆదీని వత్వా పసంసం పవత్తేసి. సో పనేకస్స దోవారికస్స పుత్తో జనపదం విచరన్తేహి వడ్ఢకీహి సద్ధిం విచరన్తో సావత్థిం పత్వా పబ్బజితో. అథ నం భిక్ఖూ ఏవం మనుస్సానం దానాదీని నిన్దన్తం దిస్వా "పరిగ్గణ్హిస్సామ న"న్తి చిన్తేత్వా, "ఆవుసో, తవ ఞాతకా కహం వసన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా "అసుకగామే నామా"తి సుత్వావ కతిపయే దహరే పేసేసుం. తే తత్థ గన్త్వా గామవాసికేహి ఆసనసాలాయ నిసీదాపేత్వా కతసక్కారా పుచ్ఛింసు – "ఇమమ్హా గామా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో తిస్సో నామ దహరో అత్థి. తస్స కతమే ఞాతకా"తి? మనుస్సా "ఇధ కులగేహాతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితదారకో నత్థి, కిం ను ఖో ఇమే వదన్తీ"తి చిన్తేత్వా, "భన్తే, ఏకో దోవారికపుత్తో వడ్ఢకీహి సద్ధిం విచరిత్వా పబ్బజితోతి సుణోమ, తం సన్ధాయ వదేథ మఞ్ఞే"తి ఆహంసు. దహరభిక్ఖూ తిస్సస్స తత్థ

ఇస్సరఞాతకానం అభావం ఞత్వా సావత్థిం గన్త్వా "అకారణమేవ, భన్తే, తిస్సో విలపన్తో విచరతీ"తి తం పవత్తిం భిక్ఖూనం ఆరోచేసుం. భిక్ఖూపి తం తథాగతస్స ఆరోచేసుం.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ వికత్థేన్తో విచరతి, పుబ్బేపి వికత్థకోవ అహోసీ"తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరిత్వా –

"బహుమ్పి సో వికత్థేయ్య, అఞ్ఞం జనపదం గతో;

అన్వాగన్త్వాన దూసేయ్య, భుఞ్జ భోగే కటాహకా"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౨౫) –

ఇమం **కటాహజాతకం** విత్థారేత్వా, "భిక్ఖవే, యో హి పుగ్గలో పరేహి అప్పకే వా బహుకే వా లూఖే వా పణీతే వా దిన్నే అఞ్ఞేసం వా దత్వా అత్తనో అదిన్నే మఙ్కు హోతి, తస్స ఝానం వా విపస్సనం వా మగ్గఫలాదీని వా న ఉప్పజ్జన్తీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౨౪౯. "దదాతి వే యథాసద్ధం, యథాపసాదనం జనో;

తత్థ యో చ మఙ్కు హోతి, పరేసం పానభోజనే;

న సో దివా వా రత్తిం వా, సమాధిమధిగచ్ఛతి.

౨౫౦. "యస్స చేతం సముచ్ఛిన్నం, మూలఘచ్చం సమూహతం;

స వే దివా వా రత్తిం వా, సమాధిమధిగచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **దదాతి వే యథాసద్ధ**న్తి లూఖపణీతాదీసు యంకిఞ్చి దేన్తో జనో యథాసద్ధం అత్తనో సద్ధానురూపమేవ దేతి. **యథాపసాదన**న్తి థేరనవాదీసు చస్స యస్మిం యస్మిం పసాదో ఉప్పజ్జతి, తస్స దేన్తో యథాపసాదనం అత్తనో పసాదానురూపమేవ దేతి. **తత్థా**తి తస్మిం పరస్స దానే "మయా అప్పం వా లద్ధం, లూఖం వా లద్ధ"న్తి మఙ్కుభావం ఆపజ్జతి. **సమాధి**న్తి సో పుగ్గలో దివా వా రత్తిం వా ఉపచారప్పనావసేన వా మగ్గఫలవసేన వా సమాధిం నాధిగచ్ఛతి. **యస్స చేత**న్తి యస్స పుగ్గలస్స ఏతం ఏకేసు ఠానేసు మఙ్కుభావసఙ్ఖాతం అకుసలం సముచ్ఛిన్నం మూలఘచ్చం కత్వా అరహత్తమగ్గఞాణేన సమూహతం, సో వుత్తప్పకారం సమాధిం అధిగచ్ఛతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

తిస్సదహరవత్థు అట్ఠమం.

౯. పఞ్చఉపాసకవత్థు

నత్థి రాగసమో అగ్గీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చ ఉపాసకే ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర ధమ్మం సోతుకామా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. బుద్ధానఞ్చ "అయం ఖత్తియో, అయం బ్రాహ్మణో, అయం అడ్ఢో, అయం దుగ్గతో, ఇమస్స ఉళారం కత్వా ధమ్మం దేసేస్సామి, ఇమస్స నో"తి చిత్తం న

ఉప్పజ్జతి. యంకిఞ్చి ఆరబ్భ ధమ్మం దేసేన్తో ధమ్మగారవం పురక్ఖత్వా ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ దేసేతి. ఏవం దేసేన్తస్స పన తథాగతస్స సన్తికే నిసిన్నానం తేసం ఏకో నిసిన్నకోవ నిద్దాయి, ఏకో అఙ్గులియా భూమిం లిఖన్తో నిసీది, ఏకో ఏకం రుక్ఖం చాలేన్తో నిసీది, ఏకో ఆకాసం ఉల్లోకేన్తో నిసీది, ఏకో పన సక్కచ్చం ధమ్మం అస్సోసి.

ఆనన్దత్థేరో సత్థారం బీజయమానో తేసం ఆకారం ఓలోకేన్తో సత్థారం ఆహ – "భన్తే, తుమ్హే ఇమేసం మహామేఘగజ్జితం గజ్జన్తా వియ ధమ్మం దేసేథ, ఏతే పన తుమ్హేసుపి ధమ్మం కథేన్తేసు ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తా నిసిన్నా"తి. "ఆనన్ద, త్వం ఏతే న జానాసీ"తి? "ఆమ, న జానామి, భన్తే"తి. ఏతేసు హి యో ఏస నిద్దాయన్తో నిసిన్నో, ఏస పఞ్చ జాతిసతాని సప్పయోనియం నిబ్బత్తిత్వా భోగేసు సీసం ఠపేత్వా నిద్దాయి, ఇదానిపిస్స నిద్దాయ తిత్తి నత్థి, నాస్స కణ్ణం మమ సద్దో పవిసతీతి. కిం పన, భన్తే, పటిపాటియా కథేథ, ఉదాహు అన్తరన్తరాతి. ఆనన్ద, ఏతస్స హి కాలేన మనుస్సత్తం, కాలేన దేవత్తం, కాలేన నాగత్తన్తి ఏవం అన్తరన్తరా ఉప్పజ్జన్తస్స ఉపపత్తియో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేనాపి న సక్కా పరిచ్ఛిన్దితుం. పటిపాటియా పనేస పఞ్చ జాతిసతాని నాగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా నిద్దాయన్తోపి నిద్దాయ అతిత్తోయేవ. అఙ్గులియా భూమిం లిఖన్తో నిసిన్నపురిసోపి పఞ్చ జాతిసతాని గణ్డుప్పాదయోనియం నిబ్బత్తిత్వా భూమిం ఖణి, ఇదానిపి భూమిం ఖణన్తోవ మమ సద్దం న సుణాతి. ఏస రుక్ఖం చాలేన్తో నిసిన్నపురిసోపి పటిపాటియా పఞ్చ జాతిసతాని మక్కటయోనియం నిబ్బత్తి, ఇదానిపి పుబ్బాచిణ్ణవసేన రుక్ఖం చాలేతియేవ, నాస్స కణ్ణం మమ సద్దో పవిసతి. ఏస ఆకాసం ఉల్లోకేత్వా నిసిన్నపురిసోపి పఞ్చ జాతిసతాని నక్ఖత్తపాఠకో హుత్వా నిబ్బత్తి, ఇదాని పుబ్బాచిణ్ణవసేన అజ్జాపి ఆకాసమేవ ఉల్లోకేతి, నాస్స కణ్ణం మమ సద్దో పవిసతి. ఏస సక్కచ్చం ధమ్మం సుణన్తో నిసిన్నపురిసో పన పటిపాటియా పఞ్చ జాతిసతాని తిణ్ణం వేదానం పారగూ మన్తజ్ఝాయకబ్రాహ్మణో హుత్వా నిబ్బత్తి, ఇదానిపి మన్తం సంసన్దన్తో వియ సక్కచ్చం సుణాతీతి.

"భన్తే, తుమ్హాకం ధమ్మదేసనా ఛవిఆదీని ఛిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠతి, కస్మా ఇమే తుమ్హేసుపి ధమ్మం దేసేన్తేసు సక్కచ్చం న సుణన్తీ"తి? "ఆనన్ద, మమ ధమ్మో సుస్సవనీయోతి సఞ్ఞం కరోసి మఞ్ఞే"తి. "కిం పన, భన్తే, దుస్సవనీయో"తి? "ఆమ, ఆనన్దా"తి. "కస్మా, భన్తే"తి ? "ఆనన్ద, బుద్ధోతి వా ధమ్మోతి వా సఙ్ఘోతి వా పదం ఇమేహి సత్తేహి అనేకేసుపి కప్పకోటిసతసహస్సేసు అసుతపుబ్బం. యస్మా ఇమం ధమ్మం సోతుం న సక్కోన్తా అనమతగ్గే సంసారే ఇమే సత్తా అనేకవిహితం తిరచ్ఛానకథంయేవ సుణన్తా ఆగతా, తస్మా సురాపానకేళిమణ్డలాదీసు గాయన్తా నచ్చన్తా విచరన్తి, ధమ్మం సోతుం న సక్కోన్తీ"తి. "కిం నిస్సాయ పనేతే న సక్కోన్తి, భన్తే"తి?

అథస్స సత్థా, "ఆనన్ద, రాగం నిస్సాయ దోసం నిస్సాయ మోహం నిస్సాయ తణ్హం నిస్సాయ న సక్కోన్తి. రాగగ్గిసదిసో అగ్గి నామ నత్థి, సో ఛారికమ్పి అసేసేత్వా సత్తే దహతి. కిఞ్చాపి సత్తసూరియపాతుభావం నిస్సాయ ఉప్పన్నో కప్పవినాసకో అగ్గిపి కిఞ్చి అనవసేసేత్వావ లోకం దహతి, సో పన అగ్గి కదాచియేవ దహతి. రాగగ్గినో అదహనకాలో నామ నత్థి, తస్మా రాగసమో వా అగ్గి దోససమో వా గహో మోహసమం వా జాలం తణ్హాసమా వా నదీ నామ నత్థీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౫౧."నత్థి రాగసమో అగ్గి, నత్థి దోససమో గహో;
నత్థి మోహసమం జాలం, నత్థి తణ్హాసమా నదీ"తి.

తత్థ **రాగసమోతి** ధూమాదీసు కిఞ్చి అదస్సేత్వా అన్తోయేవ ఉట్ఠాయ ఝాపనవసేన రాగేన సమో అగ్గి నామ నత్థి. **దోససమోతి** యక్ఖగహఅజగరగహకుమ్భీలగహాదయో ఏకస్మింయేవ అత్తభావే గణ్హితుం సక్కోన్తి, దోసగహో పన సబ్బత్థ ఏకన్తమేవ గణ్హాతీతి దోసేన సమో గహో నామ నత్థి. **మోహసమ**న్తి ఓనన్ధనపరియోనన్ధనట్ఠేన పన మోహసమం జాలం నామ నత్థి. **తణ్హాసమా**తి గఙ్గాదీనం నదీనం పుణ్ణకాలోపి ఊనకాలోపి సుక్ఖకాలోపి పఞ్ఞాయతి, తణ్హాయ పన పుణ్ణకాలో వా సుక్ఖకాలో వా నత్థి, నిచ్చం ఊనావ పఞ్ఞాయతీతి దుప్పూరణట్ఠేన తణ్హాయ సమా నదీ నామ నత్థీతి అత్థో.

దేసనావసానే సక్కచ్చం ధమ్మం సుణన్తో ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చఉపాసకవత్థు నవమం.

౧౦. మేణ్డకసేట్ఠివత్థు

సుదస్సం వజ్జన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా భద్దియనగరం నిస్సాయ జాతియావనే విహరన్తో మేణ్డకసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థా కిర అఙ్గుత్తరాపేసు చారికం చరన్తో మేణ్డకసేట్ఠినో చ, భరియాయ చస్స చన్దపదుమాయ, పుత్తస్స చ ధనఞ్చయసేట్ఠినో, సుణిసాయ చ సుమనదేవియా, నత్తాయ చస్స విసాఖాయ, దాసస్స చ పుణ్ణస్సాతి ఇమేసం సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా భద్దియనగరం గన్త్వా జాతియావనే విహాసి. మేణ్డకసేట్ఠి సత్థు ఆగమనం అస్సోసి. కస్మా పనేస మేణ్డకసేట్ఠి నామ జాతోతి? తస్స కిర పచ్ఛిమగేహే అట్ఠకరీసమత్తే ఠానే హత్థిఅస్సఉసభపమాణా సువణ్ణమేణ్డకా పథవిం భిన్దిత్వా పిట్ఠియా పిట్ఠిం పహరమానా ఉట్ఠహింసు. తేసం ముఖేసు పఞ్చవణ్ణానం సుత్తానం గేణ్డుకా పక్ఖిత్తా హోన్తి. సప్పితేలమధుఫాణితాదీహి వా వత్థచ్ఛాదనహిరఞ్ఞసువణ్ణాదీహి వా అత్థే సతి తేసం ముఖతో గేణ్డుకే అపనేన్తి, ఏకస్సాపి మేణ్డకస్స ముఖతో జమ్బుదీపవాసీనం పహోనకం సప్పితేలమధుఫాణితవత్థచ్ఛాదనహిరఞ్ఞసువణ్ణం నిక్ఖమతి. తతో పట్ఠాయ మేణ్డకసేట్ఠీతి పఞ్ఞాయి.

కిం పనస్స పుబ్బకమ్మన్తి? విపస్సీబుద్ధకాలే కిర ఏస అవరోజస్స నామ కుటుమ్బికస్స భాగినేయ్యో మాతులేన సమాననామో అవరోజో నామ అహోసి. అథస్స మాతులో సత్థు గన్ధకుటిం కాతుం ఆరభి. సో తస్స సన్తికం గన్త్వా, “మాతుల, ఉభోపి సహేవ కరోమా”తి వత్వా “అహం అఞ్ఞేహి సద్ధిం అసాధారణం కత్వా ఏకకోవ కరిస్సామీ”తి తేన పన పటిక్ఖిత్తకాలే “ఇమస్మిం ఠానే గన్ధకుటియా కతాయ ఇమస్మిం నామ ఠానే కుఞ్జరసాలం నామ లద్ధుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా అరఞ్ఞతో దబ్బసమ్భారే ఆహరాపేత్వా ఏకం థమ్భం సువణ్ణఖచితం, ఏకం రజతఖచితం, ఏకం మణిఖచితం, ఏకం సత్తరతనఖచితన్తి ఏవం తులాసఙ్ఘాతద్వారకవాటవాతపానగోపానసీఛదనిట్ఠకా సబ్బాపి సువణ్ణాదిఖచితావ కారేత్వా గన్ధకుటియా సమ్ముఖట్ఠానే తథాగతస్స సత్తరతనమయం కుఞ్జరసాలం కారేసి. తస్సా ఉపరి ఘనరత్తసువణ్ణమయా కమ్బలా పవాళమయా సిఖరథూపికాయో అహేసుం. కుఞ్జరసాలాయ మజ్ఝే ఠానే రతనమణ్డపం కారేత్వా ధమ్మాసనం పతిట్ఠాపేసి. తస్స ఘనరత్తసువణ్ణమయా పాదా అహేసుం, తథా చతస్సో అటనియో. చత్తారో పన సువణ్ణమేణ్డకే కారాపేత్వా ఆసనస్స చతున్నం పాదానం హేట్ఠా ఠపేసి, ద్వే మేణ్డకే కారాపేత్వా పాదపీఠకాయ హేట్ఠా ఠపేసి, ఛ సువణ్ణమేణ్డకే కారాపేత్వా మణ్డపం పరిక్ఖిపేన్తో ఠపేసి. ధమ్మాసనం పఠమం సుత్తమయేహి రజ్జుకేహి వాయాపేత్వా మజ్ఝే సువణ్ణసుత్తమయేహి ఉపరి

ముత్తమయేహి సుత్తేహి వాయాపేసి. తస్స చన్దనమయో అపస్సయో అహోసి. ఏవం కుఞ్జరసాలం నిట్ఠాపేత్వా సాలామహం కరోన్తో అట్ఠసట్ఠీహి భిక్ఖుసతసహస్సేహి సద్ధిం సత్థారం నిమన్తేత్వా చత్తారో మాసే దానం దత్వా ఓసానదివసే తిచీవరం అదాసి. తత్థ సఙ్ఘనవకస్స సతసహస్సగ్ఘనికం పాపుణి.

ఏవం విపస్సీబుద్ధకాలే పుఞ్ఞకమ్మం కత్వా తతో చుతో దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తో ఇమస్మిం భద్దకప్పే బారాణసియం మహాభోగకులే నిబ్బత్తిత్వా బారాణసిసేట్ఠి నామ అహోసి. సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో పురోహితం దిస్వా "కిం, ఆచరియ, నక్ఖత్తముహుత్తం, ఉపధారేథా"తి ఆహ. ఆమ, ఉపధారేమి, కిం అఞ్ఞం అమ్హాకం కమ్మన్తి. తేన హి కీదిసం జనపదచారిత్తన్తి? ఏకం భయం భవిస్సతీతి. కిం భయం నామాతి? ఛాతకభయం సేట్ఠీతి. కదా భవిస్సతీతి? ఇతో తిణ్ణం సంవచ్ఛరానం అచ్చయేనాతి. తం సుత్వా సేట్ఠి బహుం కసికమ్మం కారేత్వా గేహే విజ్జమానధనేనాపి ధఞ్ఞమేవ గహేత్వా అడ్ఢతేరసాని కోట్ఠసతాని కారేత్వా సబ్బకోట్ఠకే వీహీహి పరిపూరేసి. కోట్ఠేసు అప్పహోన్తేసు చాటిఆదీని పూరేత్వా అవసేసం భూమియం ఆవాటే కత్వా నిఖణి. నిధానావసేసం మత్తికాయ సద్ధిం మద్దిత్వా భిత్తియో లిమ్పాపేసి.

సో అపరేన సమయేన ఛాతకభయే సమ్పత్తే యథానిక్ఖిత్తం ధఞ్ఞం పరిభుఞ్జన్తో కోట్ఠేసు చ చాటిఆదీసు చ నిక్ఖిత్తధఞ్ఞే పరిక్ఖీణే పరిజనే పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "గచ్ఛథ, తాతా, పబ్బతపాదం పవిసిత్వా జీవన్తా సుభిక్ఖకాలే మమ సన్తికం ఆగన్తుకామా ఆగచ్ఛథ, అనాగన్తుకామా తత్థ తత్థేవ జీవథా"తి. తే రోదమానా అస్సుముఖా హుత్వా సేట్ఠిం వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా సత్తాహం నిసీదిత్వా తథా అకంసు. తస్స పన సన్తికే వేయ్యావచ్చకరో ఏకోవ పుణ్ణో నామ దాసో ఓహీయి, తేన సద్ధిం సేట్ఠిజాయా సేట్ఠిపుత్తో సేట్ఠిసుణిసాతి పఞ్చేవ జనా అహేసుం. తే భూమియం ఆవాటేసు నిహితధఞ్ఞేపి పరిక్ఖీణే భిత్తిమత్తికం పాతేత్వా తేమేత్వా తతో లద్ధధఞ్ఞేన యాపయింసు. అథస్స జాయా ఛాతకే అవత్థరన్తే మత్తికాయ ఖీయమానాయ భిత్తిపాదేసు అవసిట్ఠమత్తికం పాతేత్వా తేమేత్వా అడ్ఢాళ్హకమత్తం వీహిం లభిత్వా కోట్టేత్వా ఏకం తణ్డులనాళిం గహేత్వా "ఛాతకకాలే చోరా బహూ హోన్తీ"తి చోరభయేన ఏకస్మిం కుటే పక్ఖిపిత్వా పిదహిత్వా భూమియం నిఖణిత్వా ఠపేసి. అథ నం సేట్ఠి రాజుపట్ఠానతో ఆగన్త్వా ఆహ – "భద్దే, ఛాతోమ్హి, అత్థి కిఞ్చీ"తి. సా విజ్జమానం "నత్థీ"తి అవత్వా "ఏకా తణ్డులనాళి అత్థీ"తి ఆహ. "కహం సా"తి? "చోరభయేన మే నిఖణిత్వా ఠపితా"తి. "తేన హి నం ఉద్ధరిత్వా కిఞ్చి పచాహీ"తి. "సచే యాగుం పచిస్సామి, ద్వే వారే లభిస్సతి. సచే భత్తం పచిస్సామి, ఏకవారమేవ లభిస్సతి, కిం పచామి, సామీ"తి ఆహ. "అమ్హాకం అఞ్ఞో పచ్చయో నత్థి, భత్తం భుఞ్జిత్వా మరిస్సామ, భత్తమేవ పచాహీ"తి. సా భత్తం పచిత్వా పఞ్చ కోట్ఠాసే కత్వా సేట్ఠినో కోట్ఠాసం వడ్ఢేత్వా పురతో ఠపేసి.

తస్మిం ఖణే గన్ధమాదనపబ్బతే పచ్చేకబుద్ధో సమాపత్తితో వుట్ఠాతి. అన్తోసమాపత్తియం కిర సమాపత్తిబలేన జిఘచ్ఛా న బాధతి. సమాపత్తితో వుట్ఠితానం పన బలవతీ హుత్వా ఉదరపటలం డయ్హన్తీ వియ ఉప్పజ్జతి. తస్మా తే లభనట్ఠానం ఓలోకేత్వా గచ్ఛన్తి. తం దివసఞ్చ తేసం దానం దత్వా సేనాపతిట్ఠానాదీసు అఞ్ఞతరసమ్పత్తిం లభన్తి. తస్మా సోపి దిబ్బేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తో "సకలజమ్బుదీపే ఛాతకభయం ఉప్పన్నం, సేట్ఠిగేహే చ పఞ్చన్నం జనానం నాళికోదనోవ పక్కో, సద్ధా ను ఖో ఏతే, సక్ఖిస్సన్తి వా మమ సఙ్గహం కాతు"న్తి తేసం సద్ధభావఞ్చ సఙ్గహం కాతుం సమత్థభావఞ్చ దిస్వా పత్తచీవరమాదాయ మహాసేట్ఠిస్స పురతో ద్వారే ఠితమేవ అత్తానం దస్సేసి. సో తం దిస్వా పసన్నచిత్తో "పుబ్బేపి మయా దానస్స అదిన్నత్తా ఏవరూపం ఛాతకం దిట్ఠం, ఇదం ఖో పన భత్తం మం ఏకదివసమేవ రక్ఖేయ్య. అయ్యస్స పన దిన్నం అనేకాసు కప్పకోటీసు మమ హితసుఖావహం భవిస్సతీ"తి తం భత్తపాతిం అపనేత్వా పచ్చేకబుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా

పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా గేహం పవేసేత్వా ఆసనే నిసిన్నస్స పాదే ధోవిత్వా సువణ్ణపాదపీఠే ఠపేత్వా భత్తపాతిమాదాయ పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తే ఓకిరి. ఉపడ్ఢావసేసే భత్తే పచ్చేకబుద్ధో హత్థేన పత్తం పిదహి. అథ నం, “భన్తే, ఏకాయ తణ్డులనాళియా పఞ్చన్నం జనానం పక్కఓదనస్స అయం ఏకో కోట్ఠాసో, ఇమం ద్విధా కాతుం న సక్కా. మా మయ్హం ఇధలోకే సఙ్గహం కరోథ, అహం నిరవసేసం దాతుకామోమ్హీ”తి వత్వా సబ్బం భత్తమదాసి. దత్వా చ పన పత్థనం పట్ఠపేసి, “మా, భన్తే, పున నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ఏవరూపం ఛాతకభయం అద్దసం, ఇతో పట్ఠాయ సకలజమ్బుదీపవాసీనం బీజభత్తం దాతుం సమత్థో భవేయ్యం, సహత్థేన కమ్మం కత్వా జీవికం న కప్పేయ్యం, అడ్ఢతేరస కోట్ఠసతాని సోధాపేత్వా సీసం న్హాయిత్వా తేసం ద్వారే నిసీదిత్వా ఉద్ధం ఓలోకితక్ఖణేయేవ మే రత్తసాలిధారా పతిత్వా సబ్బకోట్ఠే పూరేయ్యుం. నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే చ అయమేవ భరియా, అయమేవ పుత్తో, అయమేవ సుణిసా, అయమేవ దాసో హోతూ”తి.

భరియాపిస్స “మమ సామికే జిఘచ్ఛాయ పీళియమానే న సక్కా మయా భుఞ్జితు”న్తి చిన్తేత్వా అత్తనో కోట్ఠాసం పచ్చేకబుద్ధస్స దత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి, “భన్తే, ఇదాని నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ఏవరూపం ఛాతకభయం న పస్సేయ్యం, భత్తథాలికం పురతో కత్వా సకలజమ్బుదీపవాసీనం భత్తం దేన్తియాపి చ మే యావ న ఉట్ఠహిస్సామి, తావ గహితగహితట్ఠానం పూరితమేవ హోతు. అయమేవ సామికో, అయమేవ పుత్తో, అయమేవ సుణిసా, అయమేవ దాసో హోతూ”తి. పుత్తోపిస్స అత్తనో కోట్ఠాసం పచ్చేకబుద్ధస్స దత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి, “భన్తే, ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం ఛాతకభయం న పస్సేయ్యం, ఏకఞ్చ మే సహస్సథవికం గహేత్వా సకలజమ్బుదీపవాసీనం కహాపణం దేన్తస్సాపి అయం సహస్సథవికా పరిపుణ్ణావ హోతు, ఇమేయేవ మాతాపితరో హోన్తు, అయం భరియా, అయం దాసో హోతూ”తి.

సుణిసాపిస్స అత్తనో కోట్ఠాసం పచ్చేకబుద్ధస్స దత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి, “ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం ఛాతకభయం న పస్సేయ్యం, ఏకఞ్చ మే ధఞ్ఞపిటకం పురతో ఠపేత్వా సకలజమ్బుదీపవాసీనం బీజభత్తం దేన్తియాపి ఖీణభావో మా పఞ్ఞాయిత్థ, నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ఇమేయేవ ససురా హోన్తు, అయమేవ సామికో, అయమేవ దాసో హోతూ”తి. దాసోపి అత్తనో కోట్ఠాసం పచ్చేకబుద్ధస్స దత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి , “ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం ఛాతకభయం న పస్సేయ్యం, సబ్బే ఇమే సామికా హోన్తు, కసన్తస్స చ మే ఇతో తిస్సో, ఏత్తో తిస్సో, మజ్ఝే ఏకాతి దారుఅమ్బణమత్తా సత్త సత్త సీతాయో గచ్ఛన్తూ”తి. సో తం దివసం సేనాపతిట్ఠానం పత్థేత్వా లద్ధుం సమత్థోపి సామికేసు సినేహేన “ఇమేయేవ మే సామికా హోన్తూ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. పచ్చేకబుద్ధో సబ్బేసమ్పి వచనావసానే “ఏవం హోతూ”తి వత్వా –

“ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, ఖిప్పమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, చన్దో పన్నరసో యథా.

“ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హం, ఖిప్పమేవ సమిజ్ఝతు;
సబ్బే పూరేన్తు సఙ్కప్పా, మణి జోతిరసో యథా”తి. –

పచ్చేకబుద్ధగాథాహి అనుమోదనం కత్వా “మయా ఇమేసం చిత్తం పసాదేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా “యావ గన్ధమాదనపబ్బతా ఇమే మం పస్సన్తూ”తి అధిట్ఠహిత్వా పక్కామి. తేపి ఓలోకేత్వావ అట్ఠంసు. సో గన్త్వా తం భత్తం పఞ్చహి పచ్చేకబుద్ధసతేహి సద్ధిం సంవిభజి. తం తస్సానుభావేన సబ్బేసమ్పి పహోతి. తే ఓలోకేన్తాయేవ అట్ఠంసు.

అతిక్కన్తే పన మజ్ఝన్హికే సేట్ఠిభరియా ఉక్ఖలిం ధోవిత్వా పిదహిత్వా ఠపేసి. సేట్ఠిపి జిఘచ్ఛాయ పీళితో నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. సో సాయన్హే పబుజ్ఝిత్వా భరియం ఆహ – “భద్దే, అతివియ ఛాతోమ్హి, అత్థి ను ఖో ఉక్ఖలియా తలే ఝామకసిత్థానీ”తి. సా ధోవిత్వా ఉక్ఖలియా ఠపితభావం జానన్తీపి “నత్థీ”తి అవత్వా “ఉక్ఖలిం వివరిత్వా ఆచిక్ఖిస్సామీ”తి ఉట్ఠాయ ఉక్ఖలిమూలం గన్త్వా ఉక్ఖలిం వివరి, తావదేవ సుమనమకులసదిసవణ్ణస్స భత్తస్స పూరా ఉక్ఖలి పిధానం ఉక్ఖిపిత్వా అట్ఠాసి. సా తం దిస్వావ పీతియా ఫుట్ఠసరీరా సేట్ఠిం ఆహ – “ఉట్ఠేహి, సామి, అహం ఉక్ఖలిం ధోవిత్వా పిదహిం, సా పన సుమనమకులసదిసవణ్ణస్స భత్తస్స పూరా, పుఞ్ఞాని నామ కత్తబ్బరూపాని, దానం నామ కత్తబ్బయుత్తకం. ఉట్ఠేహి, సామి, భుఞ్జస్సూ”తి. సా ద్విన్నం పితాపుత్తానం భత్తం అదాసి. తేసు భుత్వా ఉట్ఠితేసు సుణిసాయ సద్ధిం నిసీదిత్వా భుఞ్జిత్వా పుణ్ణస్స భత్తం అదాసి. గహితగహితట్ఠానం న ఖీయతి, కటచ్ఛునా సకిం గహితట్ఠానమేవ పఞ్ఞాయతి. తందివసమేవ కోట్ఠాదయో పుబ్బే పూరితనియామేనేవ పున పూరయింసు. “సేట్ఠిస్స గేహే భత్తం ఉప్పన్నం, బీజభత్తేహి అత్థికా ఆగన్త్వా గణ్హన్తూ”తి నగరే ఘోసనం కారేసి. మనుస్సా తస్స గేహతో బీజభత్తం గణ్హింసు. సకలజమ్బుదీపవాసినో తం నిస్సాయ జీవితం లభింసుయేవ.

సో తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే భద్దియనగరే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి. భరియాపిస్స మహాభోగకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తా తస్సేవ గేహం అగమాసి. తస్స తం పుబ్బకమ్మం నిస్సాయ పచ్ఛాగేహే పుబ్బే వుత్తప్పకారా మేణ్డకా ఉట్ఠహింసు. పుత్తోపి నేసం పుత్తోవ, సుణిసా సుణిసావ, దాసో దాసోవ అహోసి. అథేకదివసం సేట్ఠి అత్తనో పుఞ్ఞం వీమంసితుకామో అడ్ఢతేరసాని కోట్ఠసతాని సోధాపేత్వా సీసం న్హాతో ద్వారే నిసీదిత్వా ఉద్ధం ఓలోకేసి. సబ్బానిపి వుత్తప్పకారానం రత్తసాలీనం పూరయింసు. సో సేసానమ్పి పుఞ్ఞాని వీమంసితుకామో భరియఞ్చ పుత్తాదయో చ “తుమ్హాకమ్పి పుఞ్ఞాని వీమంసిస్సథా”తి ఆహ.

అథస్స భరియా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా మహాజనస్స పస్సన్తస్సేవ తణ్డులే మినాపేత్వా తేహి భత్తం పచాపేత్వా ద్వారకోట్ఠకే పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా సువణ్ణకటచ్ఛుం ఆదాయ “భత్తేన అత్థికా ఆగచ్ఛన్తూ”తి ఘోసాపేత్వా ఆగతాగతానం ఉపనీతభాజనాని పూరేత్వా అదాసి. సకలదివసమ్పి దేన్తియా కటచ్ఛునా గహితట్ఠానమేవ పఞ్ఞాయతి. తస్సా పన పురిమబుద్ధానమ్పి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స వామహత్థేన ఉక్ఖలిం దక్ఖిణహత్థేన కటచ్ఛుం గహేత్వా ఏవమేవ పత్తే పూరేత్వా భత్తస్స దిన్నత్తా వామహత్థతలం పూరేత్వా పదుమలక్ఖణం నిబ్బత్తి, దక్ఖిణహత్థతలం పూరేత్వా చన్దలక్ఖణం నిబ్బత్తి. యస్మా పన వామహత్థేన ధమ్మకరణం ఆదాయ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉదకం పరిస్సావేత్వా దదమానా అపరాపరం విచరి, తేనస్సా దక్ఖిణపాదతలం పూరేత్వా చన్దలక్ఖణం నిబ్బత్తి, వామపాదతలం పూరేత్వా పదుమలక్ఖణం నిబ్బత్తి. తస్సా ఇమినా కారణేన చన్దపదుమాతి నామం కరింసు.

పుత్తోపిస్స సీసం న్హాతో సహస్సథవికం ఆదాయ “కహాపణేహి అత్థికా ఆగచ్ఛన్తూ”తి వత్వా ఆగతాగతానం గహితభాజనాని పూరేత్వా అదాసి. థవికాయ కహాపణసహస్సం అహోసియేవ. సుణిసాపిస్స సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా వీహిపిటకం ఆదాయ ఆకాసఙ్గణే నిసిన్నా “బీజభత్తేహి అత్థికా ఆగచ్ఛన్తూ”తి వత్వా ఆగతాగతానం గహితభాజనాని పూరేత్వా అదాసి. పిటకం యథాపూరితమేవ అహోసి. దాసోపిస్స సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా సువణ్ణయుగేసు సువణ్ణయోత్తేహి గోణే యోజేత్వా సువణ్ణపతోదయట్ఠిం ఆదాయ ద్విన్నం గోణానం గన్ధపఞ్చఙ్గులికాని దత్వా విసాణేసు

సువణ్ణకోసకే పటిముఞ్చిత్వా ఖేత్తం గన్త్వా పాజేసి. ఇతో తిస్సో, ఏత్తో తిస్సో, మజ్ఝే ఏకాతి సత్త సీతా భిజ్జిత్వా అగమంసు. జమ్బుదీపవాసినో భత్తబీజహిరఞ్ఞసువణ్ణాదీసు యథారుచితం సేట్ఠిగేహతోయేవ గణ్హింసు. ఇమే పఞ్చ మహాపుఞ్ఞా.

ఏవం మహానుభావో సేట్ఠి "సత్థా కిర ఆగతో"తి సుత్వా "సత్థు పచ్చుగ్గమనం కరిస్సామీ"తి నిక్ఖమన్తో అన్తరామగ్గే తిత్థియే దిస్వా తేహి "కస్మా త్వం, గహపతి, కిరియవాదో సమానో అకిరియవాదస్స సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గచ్ఛసీ"తి నివారియమానోపి తేసం వచనం అనాదియిత్వా గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది . అథస్స సత్థా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. సో దేసనావసానే సోతాపత్తిఫలం పత్వా సత్థు తిత్థియేహి అవణ్ణం వత్వా అత్తనో నివారితభావం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా, "గహపతి, ఇమే సత్తా నామ మహన్తమ్పి అత్తనో దోసం న పస్సన్తి, అవిజ్జమానమ్పి పరేసం దోసం విజ్జమానం కత్వా తత్థ తత్థ భుసం వియ ఓపునన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౫౨."సుదస్సం వజ్జమఞ్ఞేసం, అత్తనో పన దుద్దసం;
పరేసఞ్హి సో వజ్జాని, ఓపునాతి యథా భుసం;
అత్తనో పన ఛాదేతి, కలింవ కితవా సఠో"తి.

తత్థ **సుదస్సం వజ్జ**న్తి పరస్స అణుమత్తమ్పి వజ్జం ఖలితం సుదస్సం సుఖేనేవ పస్సితుం సక్కా, అత్తనో పన అతిమహన్తమ్పి దుద్దసం. **పరేసం హీ**తి తేనేవ కారణేన సో పుగ్గలో సఙ్ఘమజ్ఝాదీసు పరేసం వజ్జాని ఉచ్చట్ఠానే ఠపేత్వా భుసం ఓపునన్తో వియ ఓపునాతి. **కలింవ కితవా సఠో**తి ఏత్థ సకుణేసు అపరజ్ఝనభావేన అత్తభావో కలి నామ, సాఖభఙ్గాదికం పటిచ్ఛాదనం కితవా నామ, సాకుణికో సఠో నామ. యథా సకుణలుద్దకో సకుణే గహేత్వా మారేతుకామో కితవా వియ అత్తభావం పటిచ్ఛాదేతి, ఏవం అత్తనో వజ్జం ఛాదేతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మేణ్డకసేట్ఠివత్థు దసమం.

౧౧. ఉజ్ఝానసఞ్ఞిత్థేరవత్థు

పరవజ్జానుపస్సిస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉజ్ఝానసఞ్ఞిం నామ ఏకం థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర "అయం ఏవం నివాసేతి, ఏవం పారుపతీ"తి భిక్ఖూనం అన్తరమేవ గవేసన్తో విచరతి. భిక్ఖూ "అసుకో నామ, భన్తే, థేరో ఏవం కరోతీ"తి సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా, "భిక్ఖవే, వత్తసీసే ఠత్వా ఏవం ఓవదన్తో అననుపవాదో. యో పన నిచ్చం ఉజ్ఝానసఞ్ఞితాయ పరేసం అన్తరం పరియేసమానో ఏవం వత్వా విచరతి, తస్స ఝానాదీసు ఏకోపి విసేసో నుప్పజ్జతి, కేవలం ఆసవాయేవ వడ్ఢన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౫౩."పరవజ్జానుపస్సిస్స, నిచ్చం ఉజ్ఝానసఞ్ఞినో;
ఆసవా తస్స వడ్ఢన్తి, ఆరా సో ఆసవక్ఖయా"తి.

తత్థ **ఉజ్ఝానసఞ్ఞినో**తి ఏవం నివాసేతబ్బం ఏవం పారుపితబ్బన్తి పరేసం అన్తరగవేసితాయ ఉజ్ఝానబహులస్స పుగ్గలస్స ఝానాదీసు ఏకధమ్మోపి న వడ్ఢతి, అథ ఖో ఆసవావ తస్స వడ్ఢన్తి. తేనేవ కారణేన సో అరహత్తమగ్గసఙ్ఖాతా ఆసవక్ఖయా ఆరా దూరం గతోవ హోతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఉజ్ఝానసఞ్ఞిత్థేరవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. సుభద్దపరిబ్బాజకవత్థు

ఆకాసేతి ఇదం ధమ్మదేసనం సత్థా కుసినారాయం ఉపవత్తనే మల్లానం సాలవనే పరినిబ్బానమఞ్చకే నిపన్నో సుభద్దం పరిబ్బాజకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర అతీతే కనిట్ఠభాతరి ఏకస్మిం సస్సే నవక్ఖత్తుం అగ్గదానం దేన్తే దానం దాతుం అనిచ్ఛన్తో ఓసక్కిత్వా అవసానే అదాసి. తస్మా పఠమబోధియమ్పి మజ్ఝిమబోధియమ్పి సత్థారం దట్ఠుం నాలత్థ. పచ్ఛిమబోధియం పన సత్థు పరినిబ్బానకాలే “అహం తీసు పఞ్హేసు అత్తనో కఙ్ఖం మహల్లకే పరిబ్బాజకే పుచ్ఛిత్వా సమణం గోతమం ‘దహరో’తి సఞ్ఞాయ న పుచ్ఛిం , తస్స చ దాని పరినిబ్బానకాలో, పచ్ఛా మే సమణస్స గోతమస్స అపుచ్ఛితకారణా విప్పటిసారో ఉప్పజ్జేయ్యా”తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆనన్దత్థేరేన నివారియమానోపి సత్థారా ఓకాసం కత్వా, “ఆనన్ద, మా సుభద్దం నివారయి, పుచ్ఛతు మం పఞ్హ”న్తి వుత్తే అన్తోసాణిం పవిసిత్వా హేట్ఠామఞ్చకే నిసిన్నో, “భో సమణ, కిం ను ఖో ఆకాసే పదం నామ అత్థి, ఇతో బహిద్ధా సమణో నామ అత్థి, సఙ్ఖారా సస్సతా నామ అత్థీ”తి ఇమే పఞ్హే పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా తేసం అభావం ఆచిక్ఖన్తో ఇమాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి –

౨౫౪“ఆకాసేవ పదం నత్థి, సమణో నత్థి బాహిరే;
పపఞ్చాభిరతా పజా, నిప్పపఞ్చా తథాగతా.

౨౫౫“ఆకాసేవ పదం నత్థి, సమణో నత్థి బాహిరే;
సఙ్ఖారా సస్సతా నత్థి, నత్థి బుద్ధానమిఞ్జిత”న్తి.

తత్థ **పద**న్తి ఇమస్మిం ఆకాసే వణ్ణసణ్ఠానవసేన ఏవరూపన్తి పఞ్ఞాపేతబ్బం కస్సచి పదం నామ నత్థి. **బాహిరే**తి మమ సాసనతో బహిద్ధా మగ్గఫలట్ఠో సమణో నామ నత్థి. **పజా**తి అయం సత్తలోకసఙ్ఖాతా పజా తణ్హాదీసు పపఞ్చేసుయేవాభిరతా. **నిప్పపఞ్చా**తి బోధిమూలేయేవ సబ్బపపఞ్చానం సముచ్ఛిన్నత్తా నిప్పపఞ్చా తథాగతా. **సఙ్ఖారా**తి పఞ్చక్ఖన్ధా. తేసు హి ఏకోపి సస్సతో నామ నత్థి. **ఇఞ్జిత**న్తి బుద్ధానం పన తణ్హామానాదీసు ఇఞ్జితేసు యేన సఙ్ఖారా సస్సతాతి గణ్హేయ్యు, తం ఏకం ఇఞ్జితమ్పి నామ నత్థీతి అత్థో.

దేసనావసానే సుభద్దో అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తపరిసాయపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సుభద్దపరిబ్బాజకవత్థు ద్వాదసమం.

మలవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠారసమో వగ్గో.

౧౯. ధమ్మట్ఠవగ్గో

౧. వినిచ్ఛయమహామత్తవత్థు

న తేన హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వినిచ్ఛయమహామత్తే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ సావత్థియం ఉత్తరద్వారగామే పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తా నగరమజ్ఝేన విహారం ఆగచ్ఛన్తి. తస్మిం ఖణే మేఘో ఉట్ఠాయ పావస్సి. తే సమ్ముఖాగతం వినిచ్ఛయసాలం పవిసిత్వా వినిచ్ఛయమహామత్తే లఞ్జం గహేత్వా సామికే అసామికే కరోన్తే దిస్వా "అహో ఇమే అధమ్మికా, మయం పన 'ఇమే ధమ్మేన వినిచ్ఛయం కరోన్తీ'తి సఞ్ఞినో అహువమ్హా"తి చిన్తేత్వా వస్సే విగతే విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఛన్దాదివసికా హుత్వా సాహసేన అత్థం వినిచ్ఛినన్తా ధమ్మట్ఠా నామ హోన్తి, అపరాధం పన అనువిజ్జిత్వా అపరాధానురూపం అసాహసేన వినిచ్ఛయం కరోన్తా ఏవ ధమ్మట్ఠా నామ హోన్తీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౫౬. "న తేన హోతి ధమ్మట్ఠో, యేనత్థం సాహసా నయే;
యో చ అత్థం అనత్థఞ్చ, ఉభో నిచ్ఛేయ్య పణ్డితో.

౨౫౭. "అసాహసేన ధమ్మేన, సమేన నయతీ పరే;
ధమ్మస్స గుత్తో మేధావీ, ధమ్మట్ఠోతి పవుచ్చతీ"తి.

తత్థ **తేనా**తి ఏత్తకేనేవ కారణేన. **ధమ్మట్ఠో**తి రాజా హి అత్తనో కాతబ్బే వినిచ్ఛయధమ్మే ఠితోపి ధమ్మట్ఠో నామ న హోతి. **యేనా**తి యేన కారణేన. **అత్థ**న్తి ఓతిణ్ణం వినిచ్ఛితబ్బం అత్థం. **సాహసా నయే**తి ఛన్దాదీసు పతిట్ఠితో సాహసేన ముసావాదేన వినిచ్ఛేయ్య. యో హి ఛన్దే పతిట్ఠాయ ఞాతీతి వా మిత్తోతి వా ముసా వత్వా అసామికమేవ సామికం కరోతి, దోసే పతిట్ఠాయ అత్తనో వేరీనం ముసా వత్వా సామికమేవ అసామికం కరోతి, మోహే పతిట్ఠాయ లఞ్జం గహేత్వా వినిచ్ఛయకాలే అఞ్ఞవిహితో వియ ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో ముసా వత్వా "ఇమినా జితం, అయం పరాజితో"తి పరం నీహరతి, భయే పతిట్ఠాయ కస్సచిదేవ ఇస్సరజాతికస్స పరాజయం పాపుణన్తస్సాపి జయం ఆరోపేతి, అయం సాహసేన అత్థం నేతి నామ. ఏసో ధమ్మట్ఠో నామ న హోతీతి అత్థో. **అత్థం అనత్థఞ్చా**తి భూతఞ్చ అభూతఞ్చ కారణం. **ఉభో నిచ్ఛేయ్యా**తి యో పన పణ్డితో ఉభో అత్థానత్థే వినిచ్ఛినిత్వా వదతి. **అసాహసేనా**తి అముసావాదేన. **ధమ్మేనా**తి వినిచ్ఛయధమ్మేన, న ఛన్దాదివసేన. **సమేనా**తి అపరాధానురూపేనేవ పరే నయతి, జయం వా పరాజయం వా పాపేతి. **ధమ్మస్స గుత్తో**తి సో ధమ్మగుత్తో ధమ్మరక్ఖితో ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో మేధావీ వినిచ్ఛయధమ్మే ఠితత్తా ధమ్మట్ఠోతి పవుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

వినిచ్ఛయమహామత్తవత్థు పఠమం.

౨. ఛబ్బగ్గియవత్థు

న తేన పణ్డితో హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియే ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర విహారేపి గామేపి భత్తగ్గం ఆకులం కరోన్తా విచరన్తి. అథేకదివసే భిక్ఖూ గామే భత్తకిచ్చం కత్వా ఆగతే దహరే సామణేరే చ పుచ్ఛింసు – “కీదిసం, ఆవుసో, భత్తగ్గ”న్తి? భన్తే, మా పుచ్ఛథ, ఛబ్బగ్గియా “మయమేవ వియత్తా, మయమేవ పణ్డితా, ఇమే పహరిత్వా సీసే కచవరం ఆకిరిత్వా నీహరిస్సామా”తి వత్వా అమ్హే పిట్ఠియం గహేత్వా కచవరం ఓకిరన్తా భత్తగ్గం ఆకులం అకంసూతి. భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా “నాహం, భిక్ఖవే, బహుం భాసిత్వా పరే విహేఠయమానం ‘పణ్డితో’తి వదామి, ఖేమినం పన అవేరీనం అభయమేవ పణ్డితోతి వదామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౫౮.“న తేన పణ్డితో హోతి, యావతా బహు భాసతి;
ఖేమీ అవేరీ అభయో, పణ్డితోతి పవుచ్చతీ”తి.

తత్థ **యావతా**తి యత్తకేన కారణేన సఙ్ఘమజ్ఝాదీసు బహుం కథేతి, తేన పణ్డితో నామ న హోతి . యో పన సయం ఖేమీ పఞ్చన్నం వేరానం అభావేన అవేరీ నిబ్భయో , యం వా ఆగమ్మ మహాజనస్స భయం న హోతి, సో పణ్డితో నామ హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఛబ్బగ్గియవత్థు దుతియం.

౩. ఏకుదానఖీణాసవత్థేరవత్థు

న తావతాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకుదానత్థేరం నామ ఖీణాసవం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకకోవ ఏకస్మిం వనసణ్డే విహరతి, ఏకమేవస్స ఉదానం పగుణం –

“అధిచేతసో అప్పమజ్జతో,
మునినో మోనపథేసు సిక్ఖతో;
సోకా న భవన్తి తాదినో,
ఉపసన్తస్స సదా సతీమతో”తి. (పాచి. ౧౫౩; ఉదా. ౩౭);

సో కిర ఉపోసథదివసేసు సయమేవ ధమ్మస్సవనం ఘోసేత్వా ఇమం గాథం వదతి. పథవిఉన్ద్రియనసద్దో వియ దేవతానం సాధుకారసద్దో హోతి. అథేకస్మిం ఉపోసథదివసే పఞ్చపఞ్చసతపరివారా ద్వే తిపిటకధరా భిక్ఖూ తస్స వసనట్ఠానం అగమంసు. సో తే దిస్వావ తుట్ఠమానసో “సాధు వో కతం ఇధ ఆగచ్ఛన్తేహి, అజ్జ మయం తుమ్హాకం ధమ్మం సుణిస్సామా”తి ఆహ. అత్థి పన, ఆవుసో, ఇధ ధమ్మం సోతుకామాతి. అత్థి, భన్తే, అయం వనసణ్డో ధమ్మస్సవనదివసే దేవతానం సాధుకారసద్దేన ఏకనిన్నాదో హోతీతి. తేసు ఏకో తిపిటకధరో ధమ్మం ఓసారేసి, ఏకో కథేసి. ఏకదేవతాపి సాధుకారం నాదాసి. తే ఆహంసు – “త్వం, ఆవుసో, ధమ్మస్సవనదివసే ఇమస్మిం వనసణ్డే దేవతా మహన్తేన సద్దేన సాధుకారం దేన్తీతి వదేసి, కిం నామేత”న్తి. భన్తే, అఞ్ఞేసు దివసేసు సాధుకారసద్దేన ఏకనిన్నాదో ఏవ హోతి, న అజ్జ పన

జానామి “కిమేత”న్తి. “తేన హి, ఆవుసో, త్వం తావ ధమ్మం కథేహీ”తి. సో బీజనిం గహేత్వా ఆసనే నిసిన్నో తమేవ గాథం వదేసి. దేవతా మహన్తేన సద్దేన సాధుకారమదంసు. అథ నేసం పరివారా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు “ఇమస్మిం వనసణ్డే దేవతా ముఖోలోకనేన సాధుకారం దదన్తి, తిపిటకధరభిక్ఖూసు ఏత్తకం భణన్తేసుపి కిఞ్చి పసంసనమత్తమ్పి అవత్వా ఏకేన మహల్లకత్థేరేన ఏకగాథాయ కథితాయ మహాసద్దేన సాధుకారం దదన్తీ”తి. తేపి విహారం గన్త్వా సత్థు తమత్థం ఆరోచేసుం.

సత్థా “నాహం, భిక్ఖవే, యో బహుమ్పి ఉగ్గణ్హాతి వా భాసతి వా, తం ధమ్మధరోతి వదామి. యో పన ఏకమ్పి గాథం ఉగ్గణ్హిత్వా సచ్చాని పటివిజ్ఝతి, అయం ధమ్మధరో నామా”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౫౯.“న తావతా ధమ్మధరో, యావతా బహు భాసతి;
యో చ అప్పమ్పి సుత్వాన, ధమ్మం కాయేన పస్సతి;
స వే ధమ్మధరో హోతి, యో ధమ్మం నప్పమజ్జతీ”తి.

తత్థ **యావతాతి** యత్తకేన ఉగ్గహణధారణవాచనాదినా కారణేన బహుం భాసతి, తావత్తకేన ధమ్మధరో న హోతి, వంసానురక్ఖకో పన పవేణిపాలకో నామ హోతి. **యో చ అప్పమ్పీతి** యో పన అప్పమత్తకమ్పి సుత్వా ధమ్మమన్వాయ అత్థమన్వాయ ధమ్మానుధమ్మప్పటిపన్నో హుత్వా నామకాయేన దుక్ఖాదీని పరిజానన్తో చతుసచ్చధమ్మం పస్సతి, స వే ధమ్మధరో హోతి. **యో ధమ్మం నప్పమజ్జతీతి** యోపి ఆరద్ధవీరియో హుత్వా అజ్జ అజ్జేవాతి పటివేధం ఆకఙ్ఖన్తో ధమ్మం నప్పమజ్జతి, అయమ్పి ధమ్మధరోయేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఏకుదానఖీణాసవత్థేరవత్థు తతియం.

౪. లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు

న తేన థేరో సో హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లకుణ్డకభద్దియత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి తస్మిం థేరే సత్థు ఉపట్ఠానం గన్త్వా పక్కన్తమత్తే తింసమత్తా ఆరఞ్ఞికా భిక్ఖూ తం పస్సన్తా ఏవ ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేసం అరహత్తూపనిస్సయం దిస్వా ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛి – “ఇతో గతం ఏకం థేరం పస్సథా”తి? “న పస్సామ, భన్తే”తి. “కిం ను దిట్ఠో వో”తి? “ఏకం, భన్తే, సామణేరం పస్సిమ్హా”తి. “న సో, భిక్ఖవే, సామణేరో, థేరో ఏవ సో”తి? “అతివియ ఖుద్దకో, భన్తే”తి. “నాహం, భిక్ఖవే, మహల్లకభావేన థేరాసనే నిసిన్నమత్తకేన థేరోతి వదామి. యో పన సచ్చాని పటివిజ్ఝిత్వా మహాజనస్స అహింసకభావే ఠితో, అయం థేరో నామా”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬౦.“న తేన థేరో సో హోతి, యేనస్స పలితం సిరో;
పరిపక్కో వయో తస్స, మోఘజిణ్ణోతి వుచ్చతి.

౨౬౧.“యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చ, అహింసా సంయమో దమో;
స వే వన్తమలో ధీరో, థేరో ఇతి పవుచ్చతీ”తి.

తత్థ **పరిపక్కో**తి పరిణతో, వుడ్ఢభావం పత్తోతి అత్థో. **మోఘజిణ్ణో**తి అన్తో థేరకరానం ధమ్మానం అభావేన తుచ్ఛజిణ్ణో నామ. **యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చా**తి యమ్హి పన పుగ్గలే సోళసహాకారేహి పటివిద్ధత్తా చతుబ్బిధం సచ్చం, ఞాణేన సచ్ఛికతత్తా నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో చ అత్థి. **అహింసా**తి అహింసనభావో. దేసనామత్తమేతం, యమ్హి పన చతుబ్బిధాపి అప్పమఞ్ఞాభావనా అత్థీతి అత్థో. **సంయమో దమో**తి సీలఞ్చేవ ఇన్ద్రియసంవరో చ. **వన్తమలో**తి మగ్గఞాణేన నీహటమలో. **ధీరో**తి ధితిసమ్పన్నో. **థేరో**తి సో ఇమేహి థిరభావకారకేహి సమన్నాగతత్తా థేరోతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

న వాక్కరణమత్తేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే దహరే చేవ సామణేరే చ అత్తనో ధమ్మాచరియానమేవ చీవరరజనాదీని వేయ్యావచ్చాని కరోన్తే దిస్వా ఏకచ్చే థేరా చిన్తయింసు – “మయమ్పి బ్యఞ్జనసమయే కుసలా, అమ్హాకమేవ కిఞ్చి నత్థి. యంనూన మయం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవం వదేయ్యామ, ‘భన్తే, మయం బ్యఞ్జనసమయే కుసలా, అఞ్ఞేసం సన్తికే ధమ్మం ఉగ్గణ్హిత్వాపి ఇమేసం సన్తికే అసోధేత్వా మా సజ్ఝాయిత్థాతి దహరసామణేరే ఆణాపేథా’తి. ఏవఞ్హి అమ్హాకం లాభసక్కారో వడ్ఢిస్సతీ”తి. తే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా తథా వదింసు.

సత్థా తేసం వచనం సుత్వా “ఇమస్మిం సాసనే పవేణివసేనేవ ఏవం వత్తుం లభతి, ఇమే పన లాభసక్కారే నిస్సితాతి ఞత్వా అహం తుమ్హే వాక్కరణమత్తేన సాధురూపాతి న వదామి. యస్స పనేతే ఇస్సాదయో ధమ్మా అరహత్తమగ్గేన సముచ్ఛిన్నా, ఏసో ఏవ సాధురూపో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬౨.“న వాక్కరణమత్తేన, వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా;
సాధురూపో నరో హోతి, ఇస్సుకీ మచ్ఛరీ సఠో.

౨౬౩.“యస్స చేతం సముచ్ఛిన్నం, మూలఘచ్చం సమూహతం;
సవన్తదోసో మేధావీ, సాధురూపోతి వుచ్చతీ”తి.

తత్థ **న వాక్కరణమత్తేనా**తి వచీకరణమత్తేన సద్దలక్ఖణసమ్పన్నవచనమత్తేన. **వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా**తి సరీరవణ్ణస్స మనాపభావేన వా. **నరో**తి ఏత్తకేనేవ కారణేన పరలాభాదీసు ఇస్సామనకో పఞ్చవిధేన మచ్ఛేరేన సమన్నాగతో కేరాటికభావేన సఠో నరో సాధురూపో న హోతి. **యస్స చేత**న్తి యస్స చ పుగ్గలస్సేతం ఇస్సాదిదోసజాతం అరహత్తమగ్గఞాణేన సమూలకం ఛిన్నం, మూలఘాతం కత్వా సమూహతం , సో వన్తదోసో ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో సాధురూపోతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు పఞ్చమం.

౬. హత్థకవత్థు

న ముణ్డకేన సమణోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో హత్థకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర వాదక్ఖిత్తో "తుమ్హే అసుకవేలాయ అసుకట్ఠానం నామ ఆగచ్ఛేయ్యాథ, వాదం కరిస్సామా"తి వత్వా పురేతరమేవ తత్థ గన్త్వా "పస్సథ, తిత్థియా మమ భయేన నాగతా, ఏసోవ పన నేసం పరాజయో"తిఆదీని వత్వా వాదక్ఖిత్తో అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరన్తో విచరతి. సత్థా "హత్థకో కిర ఏవం కరోతీ"తి సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం, హత్థక, ఏవం కరోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే, "కస్మా ఏవం కరోసి? ఏవరూపఞ్హి ముసావాదం కరోన్తో సీసముణ్డనాదిమత్తేనేవ సమణో నామ న హోతి. యో పన అణూని వా థూలాని వా పాపాని సమేత్వా ఠితో, అయమేవ సమణో"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬౪."న ముణ్డకేన సమణో, అబ్బతో అలికం భణం;
ఇచ్ఛాలోభసమాపన్నో, సమణో కిం భవిస్సతి.

౨౬౫."యో చ సమేతి పాపాని, అణుం థూలాని సబ్బసో;
సమితత్తా హి పాపానం, సమణోతి పవుచ్చతీ"తి.

తత్థ **ముణ్డకేనా**తి సీసముణ్డనమత్తేన. **అబ్బతో**తి సీలవతేన చ ధుతఙ్గవతేన చ విరహితో. **అలికం భణ**న్తి ముసావాదం భణన్తో అసమ్పత్తేసు ఆరమ్మణేసు ఇచ్ఛాయ పత్తేసు చ లోభేన సమన్నాగతో సమణో నామ కిం భవిస్సతి? **సమేతీ**తి యో చ పరిత్తాని వా మహన్తాని వా పాపాని వూపసమేతి, సో తేసం సమితత్తా సమణోతి పవుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

హత్థకవత్థు ఛట్ఠం.

౭. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు

న తేన భిక్ఖు సో హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బాహిరసమయే పబ్బజిత్వా భిక్ఖం చరన్తో చిన్తేసి – "సమణో గోతమో అత్తనో సావకే భిక్ఖాయ చరణేన 'భిక్ఖూ'తి వదతి, మమ్పి 'భిక్ఖూ'తి వత్తుం వట్టతీ"తి. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భో గోతమ, అహమ్పి భిక్ఖం చరిత్వా జీవామి, మమ్పి 'భిక్ఖూ'తి వదేహీ"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "నాహం, బ్రాహ్మణ, భిక్ఖనమత్తేన భిక్ఖూతి వదామి. న హి విస్సం ధమ్మం సమాదాయ వత్తన్తో భిక్ఖు నామ హోతి. యో పన సబ్బసఙ్ఖారేసు సఙ్ఖాయ చరతి, సో భిక్ఖు నామా"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬౬."న తేన భిక్ఖు సో హోతి, యావతా భిక్ఖతే పరే;

విస్సం ధమ్మం సమాదాయ, భిక్ఖు హోతి న తావతా.

౨౬౭."యోధ పుఞ్ఞఞ్చ పాపఞ్చ, బాహేత్వా బ్రహ్మచరియవా;
సఙ్ఖాయ లోకే చరతి, స వే భిక్ఖూతి వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **యావతాతి** యత్తకేన పరే భిక్ఖతే, తేన భిక్ఖనమత్తేన భిక్ఖు నామ న హోతి. **విస్సన్తి** విసమం ధమ్మం, విస్సగన్ధం వా కాయకమ్మాదికం ధమ్మం సమాదాయ చరన్తో భిక్ఖు నామ న హోతి. **యోధాతి** యో ఇధ సాసనే ఉభయమ్పేతం పుఞ్ఞఞ్చ పాపఞ్చ మగ్గబ్రహ్మచరియేన బాహేత్వా పనుదిత్వా బ్రహ్మచరియవా హోతి. **సఙ్ఖాయాతి** ఞాణేన. **లోకేతి** ఖన్ధాదిలోకే "ఇమే అజ్ఝత్తికా ఖన్ధా, ఇమే బాహిరా"తి ఏవం సబ్బేపి ధమ్మే జానిత్వా చరతి, సో తేన ఞాణేన కిలేసానం భిన్నత్తా "భిక్ఖూ"తి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు సత్తమం.

౮. తిత్థియవత్థు

న మోనేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిత్థియే ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర భుత్తట్ఠానేసు మనుస్సానం "ఖేమం హోతు, సుఖం హోతు, ఆయు వడ్ఢతు, అసుకట్ఠానే నామ కలలం అత్థి, అసుకట్ఠానే నామ కణ్టకో అత్థి, ఏవరూపం ఠానం గన్తుం న వట్టతీ"తిఆదినా నయేన మఙ్గలం వత్వా పక్కమన్తి. భిక్ఖూ పన పఠమబోధియం అనుమోదనాదీనం అననుఞ్ఞాతకాలే భత్తగ్గే మనుస్సానం అనుమోదనం అకత్వా పక్కమన్తి. మనుస్సా "తిత్థియానం సన్తికా మఙ్గలం సుణామ, భదన్తా పన తుణ్హీభూతా పక్కమన్తీ"తి ఉజ్ఝాయింసు. భిక్ఖూ తమత్థం సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా, "భిక్ఖవే, ఇతో పట్ఠాయ భత్తగ్గాదీసు యథాసుఖం అనుమోదనం కరోథ, ఉపనిసిన్నకథం కరోథ, ధమ్మం కథేథా"తి అనుజాని. తే తథా కరింసు. మనుస్సా అనుమోదనాదీని సుణన్తా ఉస్సాహప్పత్తా భిక్ఖూ నిమన్తేత్వా సక్కారం కరోన్తా విచరన్తి. తిత్థియా పన "మయం మునినో మోనం కరోమ, సమణస్స గోతమస్స సావకా భత్తగ్గాదీసు మహాకథం కథేన్తా విచరన్తీ"తి ఉజ్ఝాయింసు.

సత్థా తమత్థం సుత్వా "నాహం, భిక్ఖవే, తుణ్హీభావమత్తేన 'మునీ'తి వదామి. ఏకచ్చే హి అజానన్తా న కథేన్తి, ఏకచ్చే అవిసారదతాయ, ఏకచ్చే 'మా నో ఇమం అతిసయత్థం అఞ్ఞే జానింసూ'తి మచ్ఛేరేన. తస్మా మోనమత్తేన ముని న హోతి, పాపవూపసమేన పన ముని నామ హోతీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౬౮."న మోనేన మునీ హోతి, మూళ్హరూపో అవిద్దసు;
యో చ తులంవ పగ్గయ్హ, వరమాదాయ పణ్డితో.

౨౬౯."పాపాని పరివజ్జేతి, స మునీ తేన సో ముని;
యో మునాతి ఉభో లోకే, ముని తేన పవుచ్చతీ"తి.

తత్థ **న మోనేనాతి** కామఞ్హి మోనేయ్యపటిపదాసఙ్ఖాతేన మగ్గఞాణమోనేన ముని నామ హోతి, ఇధ పన తుణ్హీభావం సన్ధాయ “మోనేనా”తి వుత్తం. **మూళ్హరూపోతి** తుచ్ఛరూపో. **అవిద్దసూతి** అవిఞ్ఞూ. ఏవరూపో హి తుణ్హీభూతోపి ముని నామ న హోతి. అథ వా మోనేన ముని నామ న హోతి, తుచ్ఛసభావో పన అవిఞ్ఞూ చ హోతీతి అత్థో. **యో చ తులంవ పగయ్హాతి** యథా హి తులం గహేత్వా ఠితో అతిరేకం చే హోతి, హరతి. ఊనం చే హోతి , పక్ఖిపతి. ఏవమేవ యో అతిరేకం హరన్తో వియ పాపం హరతి పరివజ్జేతి, ఊనకే పక్ఖిపన్తో వియ కుసలం పరిపూరేతి. ఏవఞ్చ పన కరోన్తో సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసఙ్ఖాతం వరం ఉత్తమమేవ ఆదాయ పాపాని అకుసలకమ్మాని పరివజ్జేతి. **స మునీతి** సో ముని నామాతి అత్థో. **తేన సో మునీతి** కస్మా పన సో మునీతి చే? యం హేట్ఠా వుత్తకారణం, తేన సో మునీతి అత్థో. **యో మునాతి ఉభో లోకేతి** యో పుగ్గలో ఇమస్మిం ఖన్ధాదిలోకే తులం ఆరోపేత్వా మినన్తో వియ “ఇమే అజ్ఝత్తికా ఖన్ధా, ఇమే బాహిరా”తిఆదినా నయేన ఇమే ఉభో అత్థే మునాతి. **ముని తేన పవుచ్చతీతి** తేన కారణేన మునీతి వుచ్చతియేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

తిత్థియవత్థు అట్ఠమం.

౯. బాలిసికవత్థు

న తేన అరియో హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అరియం నామ బాలిసికం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి సత్థా తస్స సోతాపత్తిమగ్గస్సూపనిస్సయం దిస్వా సావత్థియా ఉత్తరద్వారగామే పిణ్డాయ చరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తతో ఆగచ్ఛతి. తస్మిం ఖణే సో బాలిసికో బలిసేన మచ్ఛే గణ్హన్తో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం దిస్వా బలిసయట్ఠిం ఛడ్డేత్వా అట్ఠాసి. సత్థా తస్స అవిదూరే ఠానే నివత్తిత్వా ఠితో “త్వం కిం నామోసీ”తి సారిపుత్తత్థేరాదీనం నామాని పుచ్ఛి. తేపి “అహం సారిపుత్తో అహం మోగ్గల్లానో”తి అత్తనో అత్తనో నామాని కథయింసు. బాలిసికో చిన్తేసి – “సత్థా సబ్బేసం నామాని పుచ్ఛతి, మమమ్పి నామం పుచ్ఛిస్సతి మఞ్ఞే”తి. సత్థా తస్స ఇచ్ఛం ఞత్వా, “ఉపాసక, త్వం కో నామోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అహం, భన్తే, అరియో నామా”తి వుత్తే “న, ఉపాసక, తాదిసా పాణాతిపాతినో అరియా నామ హోన్తి, అరియా పన మహాజనస్స అహింసనభావే ఠితా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౭౦.“న తేన అరియో హోతి, యేన పాణాని హింసతి;

అహింసా సబ్బపాణానం, అరియోతి పవుచ్చతీ”తి.

తత్థ **అహింసాతి** అహింసనేన. ఇదం వుత్తం హోతి – యేన హి పాణాని హింసతి, న తేన కారణేన అరియో హోతి. యో పన సబ్బపాణానం పాణిఆదీహి అహింసనేన మేత్తాదిభావనాయ పతిట్ఠితత్తా హింసతో ఆరావ ఠితో, అయం అరియోతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బాలిసికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

బాలిసికవత్థు నవమం.

౧౦. సమ్బహులసీలాదిసమ్పన్నభిక్ఖువత్థు

న సీలబ్బతమత్తేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే సీలాదిసమ్పన్నే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తేసు కిర ఏకచ్చానం ఏవం అహోసి – “మయం సమ్పన్నసీలా, మయం ధుతఙ్గధరా, మయం బహుస్సుతా, మయం పన్తసేనాసనవాసినో, మయం ఝానలాభినో, న అమ్హాకం అరహత్తం దుల్లభం, ఇచ్ఛితదివసేయేవ అరహత్తం పాపుణిస్సామా”తి. యేపి తత్థ అనాగామినో, తేసమ్పి ఏతదహోసి – “న అమ్హాకం ఇదాని అరహత్తం దుల్లభ”న్తి. తే సబ్బేపి ఏకదివసం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా నిసిన్నా “అపి ను ఖో వో, భిక్ఖవే, పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్త”న్తి సత్థారా పుట్ఠా ఏవమాహంసు – “భన్తే, మయం ఏవరూపా ఏవరూపా చ, తస్మా ‘ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణేయేవ అరహత్తం పత్తుం సమత్థమ్హా’తి చిన్తేత్వా విహరామా”తి.

సత్థా తేసం వచనం సుత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ పరిసుద్ధసీలాదిమత్తకేన వా అనాగామిసుఖప్పత్తమత్తకేన వా ‘అప్పకం నో భవదుక్ఖ’న్తి వత్తుం న వట్టతి, ఆసవక్ఖయం పన అప్పత్వా ‘సుఖితోమ్హీ’తి చిత్తం న ఉప్పాదేతబ్బ”న్తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౭౧. “న సీలబ్బతమత్తేన, బాహుసచ్చేన వా పన;
అథ వా సమాధిలాభేన, వివిత్తసయనేన వా.

౨౭౨. “ఫుసామి నేక్ఖమ్మసుఖం, అపుథుజ్జనసేవితం;
భిక్ఖు విస్సాసమాపాది, అప్పత్తో ఆసవక్ఖయ”న్తి.

తత్థ **సీలబ్బతమత్తేనా**తి చతుపారిసుద్ధిసీలమత్తేన వా తేరసధుతఙ్గమత్తేన వా. **బాహుసచ్చేన వా**తి తిణ్ణం పిటకానం ఉగ్గహితమత్తేన వా. **సమాధిలాభేనా**తి అట్ఠసమాపత్తియా లాభేన. **నేక్ఖమ్మసుఖ**న్తి అనాగామిసుఖం. తం అనాగామిసుఖం ఫుసామీతి ఏత్తకమత్తేన వా. **అపుథుజ్జనసేవిత**న్తి పుథుజ్జనేహి అసేవితం అరియసేవితమేవ. **భిక్ఖూ**తి తేసం అఞ్ఞతరం ఆలపన్తో ఆహ. **విస్సాసమాపాదీ**తి విస్సాసం న ఆపజ్జేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – భిక్ఖు ఇమినా సమ్పన్నసీలాదిభావమత్తకేనేవ “మయ్హం భవో అప్పకో పరిత్తకో”తి ఆసవక్ఖయసఙ్ఖాతం అరహత్తం అప్పత్తో హుత్వా భిక్ఖు నామ విస్సాసం నాపజ్జేయ్య. యథా హి అప్పమత్తకోపి గూథో దుగ్గన్ధో హోతి, ఏవం అప్పమత్తకోపి భవో దుక్ఖోతి.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహంసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సమ్బహులసీలాదిసమ్పన్నభిక్ఖువత్థు దసమం.

ధమ్మట్ఠవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకూనవీసతిమో వగ్గో.

౨౦. మగ్గవగ్గో

౧. పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు

మగ్గానట్ఠఙ్గికోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర సత్థరి జనపదచారికం చరిత్వా పున సావత్థిం ఆగతే ఉపట్ఠానసాలాయ నిసీదిత్వా ‘‘అసుకగామతో అసుకగామస్స మగ్గో సమో, అసుకగామస్స మగ్గో విసమో, ససక్ఖరో, అసక్ఖరో’’తిఆదినా నయేన అత్తనో విచరితమగ్గం ఆరబ్భ మగ్గకథం కథేసుం. సత్థా తేసం అరహత్తస్సూపనిస్సయం దిస్వా తం ఠానం ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే, ‘‘భిక్ఖవే, అయం బాహిరకమగ్గో, భిక్ఖునా నామ అరియమగ్గే కమ్మం కాతుం వట్టతి, ఏవఞ్హి కరోన్తో భిక్ఖు సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ’’తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౭౩. ‘‘మగ్గానట్ఠఙ్గికో సేట్ఠో, సచ్చానం చతురో పదా;
విరాగో సేట్ఠో ధమ్మానం, ద్విపదానఞ్చ చక్ఖుమా.

౨౭౪. ‘‘ఏసేవ మగ్గో నత్థఞ్ఞో, దస్సనస్స విసుద్ధియా;
ఏతఞ్హి తుమ్హే పటిపజ్జథ, మారస్సేతం పమోహనం.

౨౭౫. ‘‘ఏతఞ్హి తుమ్హే పటిపన్నా, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సథ;
అక్ఖాతో వో మయా మగ్గో, అఞ్ఞాయ సల్లకన్తనం.

౨౭౬. ‘‘తుమ్హేహి కిచ్చమాతప్పం, అక్ఖాతారో తథాగతా;
పటిపన్నా పమోక్ఖన్తి, ఝాయినో మారబన్ధనా’’తి.

తత్థ **మగ్గానట్ఠఙ్గికోతి** జఙ్ఘమగ్గాదయో వా హోన్తు ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతమగ్గా వా, తేసం సబ్బేసమ్పి మగ్గానం సమ్మాదిట్ఠిఆదీహి అట్ఠహి అఙ్గేహి మిచ్ఛాదిట్ఠిఆదీనం అట్ఠన్నం పహానం కరోన్తో నిరోధం ఆరమ్మణం కత్వా చతూసుపి సచ్చేసు దుక్ఖపరిజాననాదికిచ్చం సాధయమానో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో సేట్ఠో ఉత్తమో. **సచ్చానం చతురో పదాతి** ‘‘సచ్చం భణే న కుజ్ఝేయ్యా’’తి (ధ. ప. ౨౨౪) ఆగతం వచీసచ్చం వా హోతు, ‘‘సచ్చో బ్రాహ్మణో సచ్చో ఖత్తియో’’తిఆదిభేదం సమ్ముతిసచ్చం వా ‘‘ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి (ధ. స. ౧౧౪౪; మ. ని. ౨.౧౮౭-౧౮౮) దిట్ఠిసచ్చం వా ‘‘దుక్ఖం అరియసచ్చ’’న్తిఆదిభేదం పరమత్థసచ్చం వా హోతు, సబ్బేసమ్పి ఇమేసం సచ్చానం పరిజానితబ్బట్ఠేన సచ్ఛికాతబ్బట్ఠేన పహాతబ్బట్ఠేన భావేతబ్బట్ఠేన ఏకపటివేధట్ఠేన చ తథపటివేధట్ఠేన చ దుక్ఖం అరియసచ్చన్తిఆదయో చతురో పదా సేట్ఠా నామ. **విరాగో సేట్ఠో ధమ్మానన్తి** ‘‘యావతా, భిక్ఖవే, ధమ్మా సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వా, విరాగో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ’’తి (ఇతివు. ౯౦; అ. ని. ౪.౩౪) వచనతో సబ్బధమ్మానం నిబ్బానసఙ్ఖాతో విరాగో సేట్ఠో. **ద్విపదానఞ్చ చక్ఖుమాతి** సబ్బేసం

దేవమనుస్సాదిభేదానం ద్విపదానం పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమా తథాగతోవ సేట్ఠో. చ-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో, అరూపధమ్మే సమ్పిణ్డేతి. తస్మా అరూపధమ్మానమ్పి తథాగతో సేట్ఠో ఉత్తమో.

దస్సనస్స విసుద్ధియాతి మగ్గఫలదస్సనస్స విసుద్ధత్థం యో మయా "సేట్ఠో"తి వుత్తో, ఏసోవ మగ్గో, నత్థఞ్ఞో. **ఏతఞ్హి తుమ్హేతి** తస్మా తుమ్హే ఏతమేవ పటిపజ్జథ. **మారస్సేతం పమోహనన్తి** ఏతం మారమోహనం మారమన్థనన్తి వుచ్చతి. **దుక్ఖస్సన్తన్తి** సకలస్సపి వట్టదుక్ఖస్స అన్తం పరిచ్ఛేదం కరిస్సథాతి అత్థో. **అఞ్ఞాయ సల్లకన్తనన్తి** రాగసల్లాదీనం కన్తనం నిమ్మథనం అబ్బూహణం ఏతం మగ్గం, మయా వినా అనుస్సవాదీహి అత్తపచ్చక్ఖతో ఞత్వావ అయం మగ్గో అక్ఖాతో, ఇదాని తుమ్హేహి కిలేసానం ఆతాపనేన "ఆతప్ప"న్తి సఙ్ఖం గతం తస్స అధిగమత్థాయ సమ్మప్పధానవీరియం కిచ్చం కరణీయం. కేవలఞ్హి అక్ఖాతారోవ తథాగతా. తస్మా తేహి అక్ఖాతవసేన యే పటిపన్నా ద్వీహి ఝానేహి ఝాయినో, తే తేభూమకవట్టసఙ్ఖాతా మారబన్ధనా పమోక్ఖన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు పఠమం.

౨. అనిచ్చలక్ఖణవత్థు

సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా గన్త్వా అరఞ్ఞే వాయమన్తాపి అరహత్తం అప్పత్వా "విసేసేత్వా కమ్మట్ఠానం ఉగ్గణ్హిస్సామా"తి సత్థు సన్తికం ఆగమింసు. సత్థా "కిం ను ఖో ఇమేసం సప్పాయ"న్తి వీమంసన్తో "ఇమే కస్సపబుద్ధకాలే వీసతి వస్ససహస్సాని అనిచ్చలక్ఖణే అనుయుఞ్జింసు, తస్మా అనిచ్చలక్ఖణేనేవ తేసం ఏకం గాథం దేసేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా, "భిక్ఖవే, కామభవాదీసు సబ్బేపి సఙ్ఖారా హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చా ఏవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౭౭. "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి;
అథ నిబ్బిన్దతి దుక్ఖే, ఏస మగ్గో విసుద్ధియా"తి.

తత్థ **సబ్బే సఙ్ఖారాతి** కామభవాదీసు ఉప్పన్నా ఖన్ధా తత్థ తత్థేవ నిరుజ్ఝనతో **అనిచ్చాతి** యదా విపస్సనాపఞ్ఞాయ పస్సతి, అథ ఇమస్మిం ఖన్ధపరిహరణదుక్ఖే నిబ్బిన్దతి, నిబ్బిన్దన్తో దుక్ఖపరిజాననాదివసేన సచ్చాని పటివిజ్ఝతి. **ఏస మగ్గో విసుద్ధియాతి** విసుద్ధత్థాయ వోదానత్థాయ ఏస మగ్గోతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తపరిసానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అనిచ్చలక్ఖణవత్థు దుతియం.

౩. దుక్ఖలక్ఖణవత్థు

దుతియగాథాయపి ఏవరూపమేవ వత్థు. తదా హి భగవా తేసం భిక్ఖూనం దుక్ఖలక్ఖణే కతాభియోగభావం ఞత్వా, “భిక్ఖవే, సబ్బేపి ఖన్ధా పటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖా ఏవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౭౮.“సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖాతి, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి;
అథ నిబ్బిన్దతి దుక్ఖే, ఏస మగ్గో విసుద్ధియా”తి.

తత్థ **దుక్ఖాతి** పటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖా. సేసం పురిమసదిసమేవ.

దుక్ఖలక్ఖణవత్థు తతియం.

౪. అనత్తలక్ఖణవత్థు

తతియగాథాయపి ఏసేవ నయో. కేవలఞ్హి ఏత్థ భగవా తేసం భిక్ఖూనం పుబ్బే అనత్తలక్ఖణే అనుయుత్తభావం ఞత్వా, “భిక్ఖవే, సబ్బేపి ఖన్ధా అవసవత్తనట్ఠేన అనత్తా ఏవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౭౯.“సబ్బే ధమ్మా అనత్తాతి, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి;
అథ నిబ్బిన్దతి దుక్ఖే, ఏస మగ్గో విసుద్ధియా”తి.

తత్థ **సబ్బే ధమ్మాతి** పఞ్చక్ఖన్ధా ఏవ అధిప్పేతా. **అనత్తాతి** “మా జీయన్తు మా మీయన్తూ”తి వసే వత్తేతుం న సక్కాతి అవసవత్తనట్ఠేన అనత్తా అత్తసుఞ్ఞా అస్సామికా అనిస్సరాతి అత్థో. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

అనత్తలక్ఖణవత్థు చతుత్థం.

౫. పధానకమ్మికతిస్సత్థేరవత్థు

ఉట్ఠానకాలమ్హీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పధానకమ్మికతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థివాసినో కిర పఞ్చసతా కులపుత్తా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం అగమంసు. తేసు ఏకో తత్థేవ ఓహీయి. అవసేసా అరఞ్ఞే సమణధమ్మం కరోన్తా అరహత్తం పత్వా “పటిలద్ధగుణం సత్థు ఆరోచేస్సామా”తి పున సావత్థిం అగమంసు. తే సావత్థితో యోజనమత్తే ఏకస్మిం గామకే పిణ్డాయ చరన్తే దిస్వా ఏకో ఉపాసకో యాగుభత్తాదీహి పతిమానేత్వా అనుమోదనం సుత్వా పునదివసత్థాయపి నిమన్తేసి. తే తదహేవ సావత్థిం గన్త్వా పత్తచీవరం పటిసామేత్వా సాయన్హసమయే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం అతివియ తుట్ఠిం పవేదయమానో పటిసన్థారం అకాసి.

అథ నేసం తత్థ ఓహీనో సహాయకభిక్ఖు చిన్తేసి – “సత్థు ఇమేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తస్స ముఖం నప్పహోతి, మయ్హం పన మగ్గఫలాభావేన మయా సద్ధిం న కథేతి, అజ్జేవ అరహత్తం పత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా మయా సద్ధిం కథాపేస్సామీ”తి. తేపి భిక్ఖూ, “భన్తే, మయం ఆగమనమగ్గే ఏకేన ఉపాసకేన స్వాతనాయ నిమన్తితా, తత్థ పాతోవ గమిస్సామా”తి సత్థారం అపలోకేసుం. అథ నేసం సహాయకో భిక్ఖు సబ్బరత్తిం చఙ్కమన్తో నిద్దావసేన చఙ్కమకోటియం

ఏకస్మిం పాసాణఫలకే పతి, ఊరుట్ఠి భిజ్జి. సో మహాసద్దేన విరవి. తస్స తే సహాయకా భిక్ఖూ సద్దం సఞ్జానిత్వా ఇతో చితో చ ఉపధావింసు. తేసం దీపం జాలేత్వా తస్స కత్తబ్బకిచ్చం కరోన్తానంయేవ అరుణో ఉట్ఠహి, తే తం గామం గన్తుం ఓకాసం న లభింసు. అథ నే సత్థా ఆహ – "కిం, భిక్ఖవే, భిక్ఖాచారగామం న గమిత్థా"తి. తే "ఆమ, భన్తే"తి తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఏస ఇదానేవ తుమ్హాకం లాభన్తరాయం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరిత్వా –

"యో పుబ్బే కరణీయాని, పచ్ఛా సో కాతుమిచ్ఛతి;

వరుణకట్ఠభఞ్జోవ, స పచ్ఛా మనుతప్పతీ"తి. (జా. ౧.౧.౭౧) –

జాతకం విత్థారేసి. తదా కిర తే భిక్ఖూ పఞ్చసతా మాణవకా అహేసుం, కుసీతమాణవకో అయం భిక్ఖు అహోసి, ఆచరియో పన తథాగతోవ అహోసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, "భిక్ఖవే, యో హి ఉట్ఠానకాలే ఉట్ఠానం న కరోతి, సంసన్నసఙ్కప్పో హోతి, కుసీతో సో ఝానాదిభేదం విసేసం నాధిగచ్ఛతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮౦."ఉట్ఠానకాలమ్హి అనుట్ఠహానో,

యువా బలీ ఆలసియం ఉపేతో;

సంసన్నసఙ్కప్పమనో కుసీతో,

పఞ్ఞాయ మగ్గం అలసో న విన్దతీ"తి.

తత్థ **అనుట్ఠహానోతి** అనుట్ఠహన్తో అవాయమన్తో. **యువా బలీతి** పఠమయోబ్బనే ఠితో బలసమ్పన్నోపి హుత్వా అలసభావేన ఉపేతో హోతి, భుత్వా సయతి. **సంసన్నసఙ్కప్పమనోతి** తీహి మిచ్ఛావితక్కేహి సుట్ఠు అవసన్నసమ్మాసఙ్కప్పచిత్తో. **కుసీతోతి** నిబ్బీరియో. **అలసోతి** మహాఅలసో పఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బం అరియమగ్గం అపస్సన్తో న విన్దతి, న పటిలభతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పధానకమ్మికతిస్సత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. సూకరపేతవత్థు

వాచానురక్ఖీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సూకరపేతం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే మహామోగ్గల్లానత్థేరో లక్ఖణత్థేరేన సద్ధిం గిజ్ఝకూటా ఓరోహన్తో ఏకస్మిం పదేసే సితం పాత్వాకాసి. "కో ను ఖో, ఆవుసో, హేతు సితస్స పాతుకమ్మాయా"తి లక్ఖణత్థేరేన పుట్ఠో "అకాలో, ఆవుసో, ఇమస్స పఞ్హస్స, సత్థు సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాథా"తి వత్వా లక్ఖణత్థేరేన సద్ధింయేవ రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో వేళువనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం లక్ఖణత్థేరో తమత్థం పుచ్ఛి. సో ఆహ – "ఆవుసో, అహం ఏకం పేతం అద్దసం, తస్స

తిగావుతప్పమాణం సరీరం, తం మనుస్ససరీరసదిసం. సీసం పన సూకరస్స వియ, తస్స ముఖే నఙ్గుట్ఠం జాతం, తతో పుళవా పగ్ఘరన్తి. స్వాహం 'న మే ఏవరూపో సత్తో దిట్ఠపుబ్బో'తి తం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి"న్తి. సత్థా "చక్ఖుభూతా వత, భిక్ఖవే, మమ సావకా విహరన్తీ"తి వత్వా "అహమ్పేతం సత్తం బోధిమణ్డేయేవ అద్దసం. 'యే పన మే న సద్దహేయ్యుం, తేసం అహితాయ అస్సా'తి పరేసం అనుకమ్పాయ న కథేసిం. ఇదాని మోగ్గల్లానం సక్ఖిం కత్వా కథేమి. సచ్చం, భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానో ఆహా"తి కథేసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ సత్థారం పుచ్ఛింసు – "కిం పన, భన్తే, తస్స పుబ్బకమ్మ"న్తి. సత్థా "తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథా"తి అతీతం ఆహరిత్వా తస్స పుబ్బకమ్మం కథేసి.

కస్సపబుద్ధకాలే కిర ఏకస్మిం గామకావాసే ద్వే థేరా సమగ్గవాసం వసింసు. తేసు ఏకో సట్ఠివస్సో, ఏకో ఏకూనసట్ఠివస్సో . ఏకూనసట్ఠివస్సో ఇతరస్స పత్తచీవరం ఆదాయ విచరి, సామణేరో వియ సబ్బం వత్తపటివత్తం అకాసి. తేసం ఏకమాతుకుచ్ఛియం వుత్థభాతూనం వియ సమగ్గవాసం వసన్తానం వసనట్ఠానం ఏకో ధమ్మకథికో ఆగమి. తదా చ ధమ్మస్సవనదివసో హోతి. థేరా నం సఙ్గణ్హిత్వా "ధమ్మకథం నో కథేహి సప్పురిసా"తి ఆహంసు. సో ధమ్మకథం కథేసి. థేరా "ధమ్మకథికో నో లద్ధో"తి తుట్ఠచిత్తా పునదివసే తం ఆదాయ ధురగామం పిణ్డాయ పవిసిత్వా తత్థ కతభత్తకిచ్చా, "ఆవుసో, హియ్యో కథితట్ఠానతోవ థోకం ధమ్మం కథేహీ"తి మనుస్సానం ధమ్మం కథాపేసుం. మనుస్సా ధమ్మకథం సుత్వా పునదివసత్థాయపి నిమన్తయింసు. ఏవం సమన్తా భిక్ఖాచారగామేసు ద్వే ద్వే దివసే తం ఆదాయ పిణ్డాయ చరింసు.

ధమ్మకథికో చిన్తేసి – "ఇమే ద్వేపి అతిముదుకా, మయా ఉభోపేతే పలాపేత్వా ఇమస్మిం విహారే వసితుం వట్టతీ"తి. సో సాయం థేరూపట్ఠానం గన్త్వా భిక్ఖూనం ఉట్ఠాయ గతకాలే నివత్తిత్వా మహాథేరం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, కిఞ్చి వత్తబ్బం అత్థీ"తి వత్వా "కథేహి, ఆవుసో"తి వుత్తే థోకం చిన్తేత్వా, "భన్తే, కథా నామేసా మహాసావజ్జా"తి వత్వా అకథేత్వావ పక్కామి. అనుథేరస్సాపి సన్తికం గన్త్వా తథేవ అకాసి. సో దుతియదివసే తథేవ కత్వా తతియదివసే తేసం అతివియ కోతుహలే ఉప్పన్నే మహాథేరం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, కిఞ్చి వత్తబ్బం అత్థి, తుమ్హాకం పన సన్తికే వత్తుం న విసహామీ"తి వత్వా థేరేన "హోతు, ఆవుసో, కథేహీ"తి నిప్పీళితో ఆహ – "కిం పన, భన్తే, అనుథేరో తుమ్హేహి సద్ధిం సమ్భోగో"తి. సప్పురిస, కిం నామేతం కథేసి, మయం ఏకమాతుకుచ్ఛియం వుత్థపుత్తా వియ, అమ్హేసు ఏకేన యం లద్ధం, ఇతరేనాపి లద్ధమేవ హోతి. మయా ఏతస్స ఏత్తకం కాలం అగుణో నామ న దిట్ఠపుబ్బోతి? ఏవం, భన్తేతి. ఆమావుసోతి. భన్తే మం అనుథేరో ఏవమాహ – "సప్పురిస, త్వం కులపుత్తో, అయం మహాథేరో లజ్జీ పేసలోతి ఏతేన సద్ధిం సమ్భోగం కరోన్తో ఉపపరిక్ఖిత్వా కరేయ్యాసీ"తి ఏవమేస మం ఆగతదివసతో పట్ఠాయ వదతీతి.

మహాథేరో తం సుత్వావ కుద్ధమానసో దణ్డాభిహతం కులాలభాజనం వియ భిజ్జి. ఇతరోపి ఉట్ఠాయ అనుథేరస్స సన్తికం గన్త్వా తథేవ అవోచ, సోపి తథేవ భిజ్జి. తేసు కిఞ్చాపి ఏత్తకం కాలం ఏకోపి విసుం పిణ్డాయ పవిట్ఠపుబ్బో నామ నత్థి, పునదివసే పన విసుం పిణ్డాయ పవిసిత్వా అనుథేరో పురేతరం ఆగన్త్వా ఉపట్ఠానసాలాయ అట్ఠాసి, మహాథేరో పచ్ఛా అగమాసి. తం దిస్వా అనుథేరో చిన్తేసి – "కిం ను ఖో ఇమస్స పత్తచీవరం పటిగ్గహేతబ్బం, ఉదాహు నో"తి. సో "న ఇదాని పటిగ్గహేస్సామీ"తి చిన్తేత్వాపి "హోతు, న మయా ఏవం కతపుబ్బం, మయా అత్తనో వత్తం హాపేతుం న వట్టతీ"తి చిత్తం ముదుకం కత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, పత్తచీవరం దేథా"తి ఆహ. ఇతరో "గచ్ఛ, దుబ్బినీత, న త్వం మమ పత్తచీవరం పటిగ్గహేతుం యుత్తరూపో"తి అచ్ఛరం పహరిత్వా తేనపి "ఆమ, భన్తే, అహమ్పి తుమ్హాకం పత్తచీవరం న పటిగ్గణ్హామీతి చిన్తేసి"న్తి వుత్తే, "ఆవుసో నవక, కిం త్వం చిన్తేసి, మమ ఇమస్మిం విహారే కోచి సఙ్గో అత్థీ"తి ఆహ. ఇతరోపి

“తుమ్హే పన, భన్తే, కిం ఏవం మఞ్ఞథ ‘మమ ఇమస్మిం విహారే కోచి సఙ్గో అత్థీ’తి, ఏసో తే విహారో”తి వత్వా పత్తచీవరం ఆదాయ నిక్ఖమి. ఇతరోపి నిక్ఖమి. తే ఉభోపి ఏకమగ్గేనాపి అగన్త్వా ఏకో పచ్ఛిమద్వారేన మగ్గం గణ్హి, ఏకో పురత్థిమద్వారేన. ధమ్మకథికో, “భన్తే, మా ఏవం కరోథ, మా ఏవం కరోథా”తి వత్వా “తిట్ఠావుసో”తి వుత్తే నివత్తి. సో పునదివసే ధురగామం పవిట్ఠో మనుస్సేహి, “భన్తే, భద్దన్తా కుహి”న్తి వుత్తే, “ఆవుసో, మా పుచ్ఛథ, తుమ్హాకం కులుపకా హియ్యో కలహం కత్వా నిక్ఖమింసు, అహం యాచన్తోపి నివత్తేతుం నాసక్ఖి”న్తి ఆహ. తేసు బాలా తుణ్హీ అహేసుం. పణ్డితా పన “అమ్హేహి ఏత్తకం కాలం భద్దన్తానం కిఞ్చి ఖలితం నామ న దిట్ఠపుబ్బం, తేసం భయం ఇమం నిస్సాయ ఉప్పన్నం భవిస్సతీ”తి దోమనస్సప్పత్తా అహేసుం.

తేపి థేరా గతట్ఠానే చిత్తసుఖం నామ న లభింసు. మహాథేరో చిన్తేసి – “అహో నవకస్స భిక్ఖునో భారియం కమ్మం కతం, ముహుత్తం దిట్ఠం నామ ఆగన్తుకభిక్ఖుం ఆహ – ‘మహాథేరేన సద్ధిం సంభోగం మా అకాసీ’”తి. ఇతరోపి చిన్తేసి – “అహో మహాథేరస్స భారియం కమ్మం కతం, ముహుత్తం దిట్ఠం నామ ఆగన్తుకభిక్ఖుం ఆహ – ‘ఇమినా సద్ధిం సంభోగం మా అకాసీ’”తి. తేసం నేవ సజ్ఝాయో న మనసికారో అహోసి. తే వస్ససతచ్చయేన పచ్ఛిమదిసాయ ఏకం విహారం అగమంసు. తేసం ఏకమేవ సేనాసనం పాపుణి. మహాథేరే పవిసిత్వా మఞ్చకే నిసిన్నే ఇతరోపి పావిసి. మహాథేరో తం దిస్వావ సఞ్జానిత్వా అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖి. ఇతరోపి మహాథేరం సఞ్జానిత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి “కథేమి ను ఖో మా కథేమీ”తి చిన్తేత్వా “న తం సద్దేయ్యరూప”న్తి థేరం వన్దిత్వా “అహం, భన్తే, ఏత్తకం కాలం తుమ్హాకం పత్తచీవరం గహేత్వా విచరిం, అపి ను ఖో మే కాయద్వారాదీసు తుమ్హేహి కిఞ్చి అసారుప్పం దిట్ఠపుబ్బ”న్తి. “న దిట్ఠపుబ్బం, ఆవుసో”తి. అథ కస్మా ధమ్మకథికం అవచుత్థ “మా ఏతేన సద్ధిం సంభోగమకాసీ”తి? “నాహం, ఆవుసో, ఏవం కథేమి, తయా కిర మమ అన్తరే ఏవం వుత్త”న్తి. “అహమ్పి, భన్తే, న వదామీ”తి. తే తస్మిం ఖణే “తేన అమ్హే భిన్దితుకామేన ఏవం వుత్తం భవిస్సతీ”తి ఞత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం అచ్చయం దేసయింసు. తే వస్ససతం చిత్తస్సాదం అలభన్తా తం దివసం సమగ్గా హుత్వా “ఆయామ, నం తతో విహారా నిక్కడ్ఢిస్సామా”తి పక్కమిత్వా అనుపుబ్బేన తం విహారం అగమంసు.

ధమ్మకథికోపి థేరే దిస్వా పత్తచీవరం పటిగ్గహేతుం ఉపగచ్ఛి. థేరా “న త్వం ఇమస్మిం విహారే వసితుం యుత్తరూపో”తి అచ్ఛరం పహరింసు. సో సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో తావదేవ నిక్ఖమిత్వా పలాయి. అథ నం వీసతి వస్ససహస్సాని కతో సమణధమ్మో సన్ధారేతుం నాసక్ఖి, తతో చవిత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తో ఏకం బుద్ధన్తరం పచ్చిత్వా ఇదాని గిజ్ఝకూటే వుత్తప్పకారేన అత్తభావేన దుక్ఖం అనుభోతీతి.

సత్థా ఇదం తస్స పుబ్బకమ్మం ఆహరిత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ కాయాదీహి ఉపసన్తరూపేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౨౮౧.“వాచానురక్ఖీ మనసా సుసంవుతో,

కాయేన చ నాకుసలం కయిరా;

ఏతే తయో కమ్మపథే విసోధయే,

ఆరాధయే మగ్గమిసిప్పవేదిత”న్తి.

తస్సత్థో – చతున్నం వచీదుచ్చరితానం వజ్జనేన వాచానురక్ఖీ అభిజ్ఝాదీనం అనుప్పాదనేన మనసా చ సుట్ఠు సంవుతో పాణాతిపాతాదయో పజహన్తో కాయేన చ అకుసలం న కయిరా. ఏవం ఏతే తయో కమ్మపథే విసోధయే. ఏవం విసోధేన్తో హి సీలక్ఖన్ధాదీనం ఏసకేహి బుద్ధాదీహి ఇసీహి పవేదితం అట్ఠఙ్గికమగ్గం ఆరాధేయ్యాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సూకరపేతవత్థు ఛట్ఠం.

౭. పోట్ఠిలత్థేరవత్థు

యోగా వేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పోట్ఠిలం నామ థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సత్తన్నమ్పి బుద్ధానం సాసనే తేపిటకో పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం ధమ్మం వాచేసి. సత్థా చిన్తేసి – “ఇమస్స భిక్ఖునో ‘అత్తనో దుక్ఖనిస్సరణం కరిస్సామీ’తి చిత్తమ్పి నత్థి సంవేజేస్సామి న”న్తి. తతో పట్ఠాయ తం థేరం అత్తనో ఉపట్ఠానం ఆగతకాలే “ఏహి, తుచ్ఛపోట్ఠిల, వన్ద, తుచ్ఛపోట్ఠిల, నిసీద, తుచ్ఛపోట్ఠిల, యాహి, తుచ్ఛపోట్ఠిలా”తి వదతి. ఉట్ఠాయ గతకాలేపి “తుచ్ఛపోట్ఠిలో గతో”తి వదతి. సో చిన్తేసి – “అహం సాట్ఠకథాని తీణి పిటకాని ధారేమి, పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అట్ఠారస మహాగణే ధమ్మం వాచేమి, అథ పన మం సత్థా అభిక్ఖణం, ‘తుచ్ఛపోట్ఠిలా’తి వదేతి, అద్ధా మం సత్థా ఝానాదీనం అభావేన ఏవం వదేతీ”తి. సో ఉప్పన్నసంవేగో “దాని అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సామీ”తి సయమేవ పత్తచీవరం సంవిదహిత్వా పచ్చూసకాలే సబ్బపచ్ఛా ధమ్మం ఉగ్గణ్హిత్వా నిక్ఖమన్తేన భిక్ఖునా సద్ధిం నిక్ఖమి. పరివేణే నిసీదిత్వా సజ్ఝాయన్తా నం “ఆచరియో”తి న సల్లక్ఖేసుం. సో వీసయోజనసతమగ్గం గన్త్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞావాసే తింస భిక్ఖూ వసన్తి, తే ఉపసఙ్కమిత్వా సఙ్ఘత్థేరం వన్దిత్వా, “భన్తే, అవస్సయో మే హోథా”తి ఆహ. ఆవుసో, త్వం ధమ్మకథికో, అమ్హేహి నామ తం నిస్సాయ కిఞ్చి జానితబ్బం భవేయ్య, కస్మా ఏవం వదేసీతి? మా, భన్తే, ఏవం కరోథ, అవస్సయో మే హోథాతి. తే పన సబ్బే ఖీణాసవావ. అథ నం మహాథేరో “ఇమస్స ఉగ్గహం నిస్సాయ మానో అత్థియేవా”తి అనుథేరస్స సన్తికం పహిణి. సోపి నం తథేవాహ. ఇమినా నీహారేన సబ్బేపి తం పేసేన్తా దివాట్ఠానే నిసీదిత్వా సూచికమ్మం కరోన్తస్స సబ్బనవకస్స సత్తవస్సికసామణేరస్స సన్తికం పహిణింసు. ఏవమస్స మానం నీహరింసు.

సో నిహతమానో సామణేరస్స సన్తికే అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా “అవస్సయో మే హోహి సప్పురిసా”తి ఆహ. అహో, ఆచరియ, కిం నామేతం కథేథ, తుమ్హే మహల్లకా బహుస్సుతా, తుమ్హాకం సన్తికే మయా కిఞ్చి కారణం జానితబ్బం భవేయ్యాతి. మా ఏవం కరి, సప్పురిస, హోహియేవ మే అవస్సయోతి. భన్తే, సచేపి ఓవాదక్ఖమా భవిస్సథ, భవిస్సామి వో అవస్సయోతి. హోమి, సప్పురిస, అహం “అగ్గిం పవిసా”తి వుత్తే అగ్గిం పవిసామియేవాతి. అథ నం సో అవిదూరే ఏకం సరం దస్సేత్వా, “భన్తే, యథానివత్థపారుతోవ ఇమం సరం పవిసథా”తి ఆహ. సో హిస్స మహగ్ఘానం దుపట్టచీవరానం నివత్థపారుతభావం ఇత్వాపి “ఓవాదక్ఖమో ను ఖో”తి వీమంసన్తో ఏవమాహ. థేరోపి ఏకవచనేనేవ ఉదకం ఓతరి. అథ నం చీవరకణ్ణానం తేమితకాలే “ఏథ, భన్తే”తి వత్వా ఏకవచనేనేవ ఆగన్త్వా ఠితం ఆహ – “భన్తే, ఏకస్మిం వమ్మికే ఛ ఛిద్దాని, తత్థ ఏకేన ఛిద్దేన గోధా అన్తో పవిట్ఠా, తం గణ్హితుకామో ఇతరాని పఞ్చ ఛిద్దాని థకేత్వా ఛట్ఠం భిన్దిత్వా పవిట్ఠఛిద్దేనేవ గణ్హాతి, ఏవం తుమ్హేపి ఛద్వారికేసు ఆరమ్మణేసు సేసాని పఞ్చద్వారాని పిధాయ మనోద్వారే కమ్మం పట్ఠపేథా”తి. బహుస్సుతస్స భిక్ఖునో

ఏత్తకేనేవ పదీపుజ్జలనం వియ అహోసి. సో “ఏత్తకమేవ హోతు సప్పురిసా”తి కరజకాయే ఞాణం ఓతారేత్వా సమణధమ్మం ఆరభి.

సత్థా వీసయోజనసతమత్థకే నిసిన్నోవ తం భిక్ఖుం ఓలోకేత్వా “యథేవాయం భిక్ఖు భూరిపఞ్ఞో , ఏవమేవం అనేన అత్తానం పతిట్ఠాపేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా తేన సద్ధిం కథేన్తో వియ ఓభాసం ఫరిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮౨.“యోగా వే జాయతీ భూరి, అయోగా భూరిసఙ్ఖయో;
ఏతం ద్వేధాపథం ఞత్వా, భవాయ విభవాయ చ;
తథాత్తానం నివేసేయ్య, యథా భూరి పవడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **యోగాతి** అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు యోనిసో మనసికారా. **భూరీతి** పథవీసమాయ విత్థతాయ పఞ్ఞాయేతం నామం. **సఙ్ఖయోతి** వినాసో. **ఏతం ద్వేధాపథన్తి** ఏతం యోగఞ్చ అయోగఞ్చ. **భవాయ విభవాయ చాతి** వుద్ధియా చ అవుద్ధియా చ. **తథాతి** యథా అయం భూరిసఙ్ఖాతా పఞ్ఞా పవడ్ఢతి, ఏవం అత్తానం నివేసేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే పోట్ఠిలత్థేరో అరహత్తే పతిట్ఠహీతి.

పోట్ఠిలత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. పఞ్చమహల్లకత్థేరవత్థు

వనం ఛిన్దథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే మహల్లకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర గిహికాలే సావత్థియం కుటుమ్బికా మహద్ధనా అఞ్ఞమఞ్ఞసహాయకా ఏకతో పుఞ్ఞాని కరోన్తా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా “మయం మహల్లకా, కిం నో ఘరావాసేనా”తి సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజింసు, మహల్లకభావేన పన ధమ్మం పరియాపుణితుం అసక్కోన్తా విహారపరియన్తే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఏకతోవ వసింసు. పిణ్డాయ చరన్తాపి యేభుయ్యేన పుత్తదారస్సేవ గేహం గన్త్వా భుఞ్జింసు. తేసు ఏకస్స పురాణదుతియికా మధురపాచికా నామ, సా తేసం సబ్బేసమ్పి ఉపకారికా అహోసి. కస్మా సబ్బేపి అత్తనా లద్ధాహారం గహేత్వా తస్సా ఏవ గేహే నిసీదిత్వా భుఞ్జన్తి? సాపి నేసం యథాసన్నిహితం సూపబ్యఞ్జనం దేతి. సా అఞ్ఞతరాబాధేన ఫుట్ఠా కాలమకాసి. అథ తే మహల్లకత్థేరా సహాయకస్స థేరస్స పణ్ణసాలాయ సన్నిపతిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం గీవాసు గహేత్వా “మధురపాచికా ఉపాసికా కాలకతా”తి విలపన్తా రోదింసు . భిక్ఖూహి చ సమన్తతో ఉపధావిత్వా “కిం ఇదం, ఆవుసో”తి పుట్ఠా, “భన్తే, సహాయకస్స నో పురాణదుతియికా కాలకతా, సా అమ్హాకం అతివియ ఉపకారికా. ఇదాని కుతో తథారూపిం లభిస్సామాతి ఇమినా కారణేన రోదామా”తి ఆహంసు.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తే కాకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా సముద్దతీరే చరమానా సముద్దఊమియా సముద్దం పవేసేత్వా మారితాయ కాకియా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా తం నీహరిస్సామాతి ముఖతుణ్డకేహి మహాసముద్దం ఉస్సిఞ్చన్తా కిలమింసూ”తి అతీతం ఆహరిత్వా –

“అపి ను హనుకా సన్తా, ముఖఞ్చ పరిసుస్సతి;

ఓరమామ న పారేమ, పూరతేవ మహోదధీ”తి. (జా॰ ౧.౧.౧౪౬);

ఇమం **కాకజాతకం** విత్థారేత్వా తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా, “భిక్ఖవే, రాగదోసమోహవనం నిస్సాయ తుమ్హేహి ఇదం దుక్ఖం పత్తం, తం వనం ఛిన్దితుం వట్టతి, ఏవం నిద్దుక్ఖా భవిస్సథా”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౮౩.“వనం ఛిన్దథ మా రుక్ఖం, వనతో జాయతే భయం;

ఛేత్వా వనఞ్చ వనథఞ్చ, నిబ్బనా హోథ భిక్ఖవో.

౨౮౪.“యావ హి వనథో న ఛిజ్జతి,

అణుమత్తోపి నరస్స నారిసు;

పటిబద్ధమనోవ తావ సో,

వచ్ఛో ఖీరపకోవ మాతరీ”తి.

తత్థ **మా రుక్ఖన్తి** సత్థారా హి “వనం ఛిన్దథా”తి వుత్తే తేసం అచిరపబ్బజితానం “సత్థా అమ్హే వాసిఆదీని గహేత్వా వనం ఛిన్దాపేతీ”తి రుక్ఖం ఛిన్దితుకామతా ఉప్పజ్జి. అథ నే “మయా రాగాదికిలేసవనం సన్ధాయేతం వుత్తం, న రుక్ఖే”తి పటిసేధేన్తో “మా రుక్ఖ”న్తి ఆహ. **వనతోతి** యథా పాకతికవనతో సీహాదిభయం జాయతి, ఏవం జాతిఆదిభయమ్పి కిలేసవనతో జాయతీతి అత్థో. **వనఞ్చ వనథఞ్చాతి** ఏత్థ మహన్తా రుక్ఖా వనం నామ, ఖుద్దకా తస్మిం వనే ఠితత్తా వనథా నామ. పుబ్బుప్పత్తికరుక్ఖా వా వనం నామ, అపరాపరుప్పత్తికా వనథా నామ. ఏవమేవ మహన్తమహన్తా భవాకడ్ఢనకా కిలేసా వనం నామ, పవత్తియం విపాకదాయకా వనథా నామ. పుబ్బుప్పత్తికా వనం నామ, అపరాపరుప్పత్తికా వనథా నామ. తం ఉభయం చతుత్థమగ్గఞాణేన ఛిన్దితబ్బం. తేనాహ – “ఛేత్వా వనఞ్చ వనథఞ్చ, నిబ్బనా హోథ భిక్ఖవో”తి. **నిబ్బనా హోథాతి** నిక్కిలేసా హోథ. **యావ హి వనథోతి** యావ ఏస అణుమత్తోపి కిలేసవనథో నరస్స నారీసు న ఛిజ్జతి , తావ సో ఖీరపకో వచ్ఛో మాతరి వియ పటిబద్ధమనో లగ్గచిత్తోవ హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చపి తే మహల్లకత్థేరా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చమహల్లకత్థేరవత్థు అట్ఠమం.

౯. సువణ్ణకారత్థేరవత్థు

ఉచ్ఛిన్దాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర సువణ్ణకారపుత్తో అభిరూపో సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికే పబ్బజి. థేరో “తరుణానం రాగో ఉస్సన్నో హోతీ”తి చిన్తేత్వా తస్స రాగపటిఘాతాయ అసుభకమ్మట్ఠానం అదాసి. తస్స పన తం అసప్పాయం. తస్మా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తేమాసం వాయమన్తో చిత్తేకగ్గమత్తమ్పి అలభిత్వా పున థేరస్స సన్తికం ఆగన్త్వా థేరేన “ఉపట్ఠితం తే, ఆవుసో, కమ్మట్ఠాన”న్తి వుత్తే తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథస్స థేరో “కమ్మట్ఠానం న సమ్పజ్జతీతి వోసానం ఆపజ్జితుం న వట్టతీ”తి వత్వా పున తదేవ

కమ్మట్ఠానం సాధుకం కథేత్వా అదాసి. సో దుతియవారేపి కిఞ్చి విసేసం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తో ఆగన్త్వా థేరస్స ఆరోచేసి. అథస్స థేరోపి సకారణం సఉపమం కత్వా తదేవ కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. సో పునపి ఆగన్త్వా కమ్మట్ఠానస్స అసమ్పజ్జనభావం కథేసి. థేరో చిన్తేసి – "కారకో భిక్ఖు అత్తని విజ్జమానే కామచ్ఛన్దాదయో విజ్జమానాతి అవిజ్జమానే అవిజ్జమానాతి పజానాతి. అయం భిక్ఖు కారకో, నో అకారకో, పటిపన్నో, నో అప్పటిపన్నో, అహం పనేతస్స అజ్ఝాసయం న జానామి, బుద్ధవేనేయ్యో ఏసో భవిస్సతీ"తి తం ఆదాయ సాయన్హసమయే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "అయం, భన్తే , మమ సద్ధివిహారికో, ఇమస్స మయా ఇమినా కారణేన ఇదం నామ కమ్మట్ఠానం దిన్న"న్తి సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి.

అథ నం సత్థా "ఆసయానుసయఞాణం నామేతం పారమియో పూరేత్వా దససహస్సిలోకధాతుం ఉన్నాదేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తానం బుద్ధానంయేవ విసయో"తి వత్వా "కతరకులా ను ఖో ఏస పబ్బజితో"తి ఆవజ్జేన్తో "సువణ్ణకారకులా"తి ఞత్వా అతీతే అత్తభావే ఓలోకేన్తో తస్స సువణ్ణకారకులేయేవ పటిపాటియా నిబ్బత్తాని పఞ్చ అత్తభావసతాని దిస్వా "ఇమినా దహరేన దీఘరత్తం సువణ్ణకారకమ్మం కరోన్తేన కణికారపుప్ఫపదుమపుప్ఫాదీని కరిస్సామీతి రత్తసువణ్ణమేవ సమ్పరివత్తితం, తస్మా ఇమస్స అసుభపటికూలకమ్మట్ఠానం న వట్టతి, మనాపమేవస్స కమ్మట్ఠానం సప్పాయ"న్తి చిన్తేత్వా, "సారిపుత్త, తయా కమ్మట్ఠానం దత్వా చత్తారో మాసే కిలమితం భిక్ఖుం అజ్జ పచ్ఛాభత్తేయేవ అరహత్తం పత్తం పస్సిస్ససి, గచ్ఛ త్వ"న్తి థేరం ఉయ్యోజేత్వా ఇద్ధియా చక్కమత్తం సువణ్ణపదుమం మాపేత్వా పత్తేహి చేవ నాలేహి చ ఉదకబిన్దూని ముఞ్చన్తం వియ కత్వా "భిక్ఖు ఇమం పదుమం ఆదాయ విహారపచ్చన్తే వాలుకరాసిమ్హి ఠపేత్వా సమ్ముఖట్ఠానే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా 'లోహితకం లోహితక'న్తి పరికమ్మం కరోహీ"తి అదాసి. తస్స సత్థుహత్థతో పదుమం గణ్హన్తస్సేవ చిత్తం పసీది. సో విహారపచ్చన్తం గన్త్వా వాలుకం ఉస్సాపేత్వా తత్థ పదుమనాలం పవేసేత్వా సమ్ముఖే పల్లఙ్కేన నిసిన్నో "లోహితకం లోహితక"న్తి పరికమ్మం ఆరభి. అథస్స తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నీవరణాని విక్ఖమ్భింసు, ఉపచారజ్ఝానం ఉప్పజ్జి. తదనన్తరం పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పఞ్చహాకారేహి వసీభావం పాపేత్వా యథానిసిన్నోవ దుతియజ్ఝానాదీనిపి పత్వా వసీభూతో చతుత్థజ్ఝానేన ఝానకీళం కీళన్తో నిసీది.

సత్థా తస్స ఝానానం ఉప్పన్నభావం ఞత్వా "సక్ఖిస్సతి ను ఖో ఏస అత్తనో ధమ్మతాయ ఉత్తరి విసేసం నిబ్బత్తేతు"న్తి ఓలోకేన్తో "న సక్ఖిస్సతీ"తి ఞత్వా "తం పదుమం మిలాయతూ"తి అధిట్ఠహి. తం హత్థేహి మద్దితపదుమం మిలాయన్తం వియ కాళవణ్ణం అహోసి. సో ఝానా వుట్ఠాయ తం ఓలోకేత్వా "కిం ను ఖో ఇమం పదుమం జరాయ పహటం పఞ్ఞాయతి, అనుపాదిణ్ణకేపి ఏవం జరాయ అభిభుయ్యమానే ఉపాదిణ్ణకే కథావ నత్థి. ఇదమ్పి హి జరా అభిభవిస్సతీ"తి అనిచ్చలక్ఖణం పస్సి . తస్మిం పన దిట్ఠే దుక్ఖలక్ఖణఞ్చ అనత్తలక్ఖణఞ్చ దిట్ఠమేవ హోతి. తస్స తయో భవా ఆదిత్తా వియ కణ్ఠే బద్ధకుణపా వియ చ ఖాయింసు. తస్మిం ఖణే తస్స అవిదూరే కుమారకా ఏకం సరం ఓతరిత్వా కుముదాని భఞ్జిత్వా థలే రాసిం కరోన్తి. సో జలే చ థలే చ కుముదాని ఓలోకేసి. అథస్స జలే కుముదాని అభిరూపాని ఉదకపగ్ఘరన్తాని వియ ఉపట్ఠహింసు, ఇతరాని అగ్గగ్గేసు పరిమిలాతాని . సో "అనుపాదిణ్ణకం జరా ఏవం పహరతి, ఉపాదిణ్ణకం కిం పన న పహరిస్సతీ"తి సుట్ఠుతరం అనిచ్చలక్ఖణాదీని అద్దస. సత్థా "పాకటీభూతం ఇదాని ఇమస్స భిక్ఖునో కమ్మట్ఠాన"న్తి ఞత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నకోవ ఓభాసం ముఞ్చి, సో తస్స ముఖం పహరి. అథస్స "కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఓలోకేన్తస్స సత్థా ఆగన్త్వా సమ్ముఖే ఠితో వియ అహోసి. సో ఉట్ఠాయ అఞ్జలిం పగ్గణ్హి. అథస్స సత్థా సప్పాయం సల్లక్ఖేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮౫."ఉచ్ఛిన్ద సినేహమత్తనో, కుముదం సారదికంవ పాణినా;

సన్తిమగ్గమేవ బ్రూహయ, నిబ్బానం సుగతేన దేసిత”న్తి.

తత్థ **ఉచ్ఛిన్దాతి** అరహత్తమగ్గేన ఉచ్ఛిన్ద. **సారదికన్తి** సరదకాలే నిబ్బత్తం. **సన్తిమగ్గన్తి** నిబ్బానగామిం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం. **బ్రూహయాతి** వడ్ఢయ. నిబ్బానఞ్హి సుగతేన దేసితం, తస్మా తస్స మగ్గం భావేహీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి.

సువణ్ణకారత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. మహాధనవాణిజవత్థు

ఇధ వస్సన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాధనవాణిజం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బారాణసితో కుసుమ్భరత్తానం వత్థానం పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా వణిజ్జాయ సావత్థిం ఆగతో నదీతీరం పత్వా “స్వే నదిం ఉత్తరిస్సామీ”తి తత్థేవ సకటాని మోచేత్వా వసి. రత్తిం మహామేఘో ఉట్ఠహిత్వా వస్సి. నదీ సత్తాహం ఉదకస్స పూరా అట్ఠాసి. నాగరాపి సత్తాహం నక్ఖత్తం కీళింసు. కుసుమ్భరత్తేహి వత్థేహి కిచ్చం న నిట్ఠితం. వాణిజో చిన్తేసి – “అహం దూరం ఆగతో. సచే పున గమిస్సామి, పపఞ్చో భవిస్సతి. ఇధేవ వస్సఞ్చ హేమన్తఞ్చ గిమ్హఞ్చ మమ కమ్మం కరోన్తో వసిత్వా ఇమాని విక్కిణిస్సామీ”తి. సత్థా నగరే పిణ్డాయ చరన్తో తస్స చిత్తం ఞత్వా సితం పాతుకరిత్వా ఆనన్దత్థేరేన సితకారణం పుట్ఠో ఆహ – “దిట్ఠో తే, ఆనన్ద, మహాధనవాణిజో”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. సో అత్తనో జీవితన్తరాయం అజానిత్వా ఇమం సంవచ్ఛరం ఇధేవ వసిత్వా భణ్డం విక్కిణితుం చిత్తమకాసీతి. “కిం పన తస్స, భన్తే, అన్తరాయో భవిస్సతీ”తి? సత్థా “ఆమానన్ద, సత్తాహమేవ జీవిత్వా సో మచ్చుముఖే పతిస్సతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

“అజ్జేవ కిచ్చమాతప్పం, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
న హి నో సఙ్గరం తేన, మహాసేనేన మచ్చునా.

“ఏవం విహారిం ఆతాపిం, అహోరత్తమతన్దితం;
తం వే భద్దేకరత్తోతి, సన్తో ఆచిక్ఖతే మునీ”తి. (మ॰ ని॰ ౩.౨౭౨);

గచ్ఛామిస్స, భన్తే, ఆరోచేస్సామీతి. విస్సత్థో గచ్ఛానన్దాతి. థేరో సకటట్ఠానం గన్త్వా భిక్ఖాయ చరి. వాణిజో థేరం ఆహారేన పతిమానేసి. అథ నం థేరో ఆహ – “కిత్తకం కాలం ఇధ వసిస్ససీ”తి? “భన్తే, అహం దూరతో ఆగతో”. సచే పున గమిస్సామి, పపఞ్చో భవిస్సతి, ఇమం సంవచ్ఛరం ఇధ వసిత్వా భణ్డం విక్కిణిత్వా గమిస్సామీతి. ఉపాసక, దుజ్జానో జీవితన్తరాయో, అప్పమాదం కాతుం వట్టతీతి. “కిం పన, భన్తే, అన్తరాయో భవిస్సతీ”తి. “ఆమ, ఉపాసక, సత్తాహమేవ తే జీవితం పవత్తిస్సతీతి” . సో సంవిగ్గమానసో హుత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం దత్వా అనుమోదనత్థాయ పత్తం గణ్హి. అథస్స సత్థా అనుమోదనం కరోన్తో, “ఉపాసక, పణ్డితేన నామ ‘ఇధేవ వస్సాదీని వసిస్సామి, ఇదఞ్చిదఞ్చ కమ్మం పయోజేస్సామీ’తి చిన్తేతుం న వట్టతి, అత్తనో పన జీవితన్తరాయమేవ చిన్తేతుం వట్టతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౨౮౬.“ఇధ వస్సం వసిస్సామి, ఇధ హేమన్తగిమ్హిసు;
ఇతి బాలో విచిన్తేతి, అన్తరాయం న బుజ్ఝతీ”తి.

తత్థ **ఇధ వస్స**న్తి ఇమస్మిం ఠానే ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తో చతుమాసం వస్సం వసిస్సామి. **హేమన్తగిమ్హిసూ**తి హేమన్తగిమ్హేసుపి “చత్తారో మాసే ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తో ఇధేవ వసిస్సామీ”తి ఏవం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికం అత్థం అజానన్తో బాలో విచిన్తేతి. **అన్తరాయ**న్తి “అసుకస్మిం నామ కాలే వా దేసే వా వయే వా మరిస్సామీ”తి అత్తనో జీవితన్తరాయం న బుజ్ఝతీతి.

దేసనావసానే సో వాణిజో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసి . వాణిజోపి సత్థారం అనుగన్త్వా నివత్తిత్వా “సీసరోగో వియ మే ఉప్పన్నో”తి సయనే నిపజ్జి, తథానిపన్నోవ కాలం కత్వా తుసితవిమానే నిబ్బత్తి.

మహాధనవాణిజవత్థు దసమం.

౧౧. కిసాగోతమీవత్థు

తం పుత్తపసుసమ్మత్తన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిసాగోతమిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు సహస్సవగ్గే –

“యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం అమతం పదం;
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో అమతం పద”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౪) –

గాథావణ్ణనాయ విత్థారేత్వా కథితం. తదా హి సత్థా “కిసాగోతమి లద్ధా తే ఏకచ్ఛరమత్తా సిద్ధత్థకా”తి ఆహ. “న లద్ధా, భన్తే, సకలగామే జీవన్తేహి కిర మతకా ఏవ బహుతరా”తి. అథ నం సత్థా “త్వం ‘మమేవ పుత్తో మతో’తి సల్లక్ఖేసి, ధువధమ్మో ఏస సబ్బసత్తానం. మచ్చురాజా హి సబ్బసత్తే అపరిపుణ్ణజ్ఝాసయే ఏవ మహోఘో వియ పరికడ్ఢమానో అపాయసముద్దే పక్ఖిపతీ”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౮౭.“తం పుత్తపసుసమ్మత్తం, బ్యాసత్తమనసం నరం;
సుత్తం గామం మహోఘోవ, మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **తం పుత్తపసుసమ్మత్త**న్తి తం రూపబలాదిసమ్పన్నే పుత్తే చ పసూ చ లభిత్వా “మమ పుత్తా అభిరూపా బలసమ్పన్నా పణ్డితా సబ్బకిచ్చసమత్థా, మమ గోణా అభిరూపా అరోగా మహాభారవహా, మమ గావీ బహుఖీరా”తి ఏవం పుత్తేహి చ పసూహి చ సమ్మత్తం నరం. **బ్యాసత్తమనస**న్తి హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీసు వా పత్తచీవరాదీసు వా కిఞ్చిదేవ లభిత్వా తతో ఉత్తరితరం పత్థనతాయ ఆసత్తమానసం వా, చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యాదీసు ఆరమ్మణేసు వుత్తప్పకారేసు వా పరిక్ఖారేసు యం యం లద్ధం హోతి, తత్థ తత్థేవ లగ్గనతాయ బ్యాసత్తమానసం వా. **సుత్తం గామ**న్తి నిద్దం ఉపగతం సత్తనికాయం. **మహోఘోవా**తి యథా ఏవరూపం గామం గమ్భీరవిత్థతో మహన్తో మహానదీనం ఓఘో అన్తమసో సునఖమ్పి అసేసేత్వా సబ్బం ఆదాయ గచ్ఛతి, ఏవం వుత్తప్పకారం నరం మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీతి అత్థో.

దేసనావసానే కిసాగోతమీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

కిసాగోతమీవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. పటాచారావత్థు

న సన్తి పుత్తాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పటాచారం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు సహస్సవగ్గే –

"యో చ వస్ససతం జీవే, అపస్సం ఉదయబ్బయం;

ఏకాహం జీవితం సేయ్యో, పస్సతో ఉదయబ్బయ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౩) –

గాథావణ్ణనాయ విత్థారేత్వా కథితం. తదా పన సత్థా పటాచారం తనుభూతసోకం ఞత్వా "పటాచారే పుత్తాదయో నామ పరలోకం గచ్ఛన్తస్స తాణం వా లేణం వా సరణం వా భవితుం న సక్కోన్తి, తస్మా విజ్జమానాపి తే న సన్తియేవ. పణ్డితేన పన సీలం విసోధేత్వా అత్తనో నిబ్బానగామిమగ్గమేవ సోధేతుం వట్టతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౨౮౮. "న సన్తి పుత్తా తాణాయ, న పితా నాపి బన్ధవా;

అన్తకేనాధిపన్నస్స, నత్థి ఞాతీసు తాణతా.

౨౮౯. "ఏతమత్థవసం ఞత్వా, పణ్డితో సీలసంవుతో;

నిబ్బానగమనం మగ్గం, ఖిప్పమేవ విసోధయే"తి.

తత్థ **తాణాయా**తి తాణభావాయ పతిట్ఠానత్థాయ. **బన్ధవా**తి పుత్తే చ మాతాపితరో చ ఠపేత్వా అవసేసా ఞాతిసుహజ్జా. **అన్తకేనాధిపన్నస్సా**తి మరణేన అభిభూతస్స. పవత్తియఞ్హి పుత్తాదయో అన్నపానాదిదానేన చేవ ఉప్పన్నకిచ్చనిత్థరణేన చ తాణా హుత్వాపి మరణకాలే కేనచి ఉపాయేన మరణం పటిబాహితుం అసమత్థతాయ తాణత్థాయ లేణత్థాయ న సన్తి నామ. తేనేవ వుత్తం – "**నత్థి ఞాతీసు తాణతా**"తి. **ఏతమత్థవస**న్తి ఏవం తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞస్స తాణం భవితుం అసమత్థభావసఙ్ఖాతం కారణం జానిత్వా పణ్డితో చతుపారిసుద్ధిసీలేన సంవుతో రక్ఖితగోపితో హుత్వా నిబ్బానగమనం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం సీఘం సీఘం విసోధేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే పటాచారా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞే చ బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పటాచారావత్థు ద్వాదసమం.

మగ్గవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వీసతిమో వగ్గో.

౨౧. పకిణ్ణకవగ్గో

౧. అత్తనోపుబ్బకమ్మవత్థు

మత్తాసుఖపరిచ్చాగాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అత్తనో పుబ్బకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే వేసాలీ ఇద్ధా అహోసి ఫీతా బహుజనా ఆకిణ్ణమనుస్సా. తత్థ హి వారేన వారేన రజ్జం కారేన్తానం ఖత్తియానంయేవ సత్తసతాధికాని సత్తసహస్సాని సత్త చ ఖత్తియా అహేసుం. తేసం వసనత్థాయ తత్తకాయేవ పాసాదా తత్తకానేవ కూటాగారాని ఉయ్యానే విహారత్థాయ తత్తకాయేవ ఆరామా చ పోక్ఖరణియో చ అహేసుం. సా అపరేన సమయేన దుబ్భిక్ఖా అహోసి దుస్సస్సా. తత్థ ఛాతకభయేన పఠమం దుగ్గతమనుస్సా కాలమకంసు. తేసం తేసం తత్థ తత్థ ఛడ్డితానం కుణపానం గన్ధేన అమనుస్సా నగరం పవిసింసు. అమనుస్సూపద్దవేన బహుతరా కాలమకంసు. తేసం కుణపగన్ధపటిక్కూలతాయ సత్తానం అహివాతరోగో ఉప్పజ్జి. ఏవం దుబ్భిక్ఖభయం అమనుస్సభయం రోగభయన్తి తీణి భయాని ఉప్పజ్జింసు.

నగరవాసినో సన్నిపతిత్వా రాజానం ఆహంసు – "మహారాజ, ఇమస్మిం నగరే తీణి భయాని ఉప్పన్నాని, ఇతో పుబ్బే యావ సత్తమా రాజపరివట్టా ఏవరూపం భయం నామ న ఉప్పన్నపుబ్బం. అధమ్మికరాజూనఞ్హి కాలే ఏవరూపం భయం ఉప్పజ్జతీ"తి. రాజా సన్థాగారే సబ్బేసం సన్నిపాతం కారేత్వా "సచే మే అధమ్మికభావో అత్థి, తం విచినథా"తి ఆహ. వేసాలివాసినో సబ్బం పవేణి విచినన్తా రఞ్ఞో కఞ్చి దోసం అదిస్వా, "మహారాజ, నత్థి తే దోసో"తి వత్వా "కథం ను ఖో ఇదం అమ్హాకం భయం వూపసమం గచ్ఛేయ్యా"తి మన్తయింసు. తత్థ ఏకచ్చేహి "బలికమ్మేన ఆయాచనాయ మఙ్గలకిరియాయా"తి వుత్తే సబ్బమ్పి తం విధిం కత్వా పటిబాహితుం నాసక్ఖింసు. అథఞ్ఞే ఏవమాహంసు – "ఛ సత్థారో మహానుభావా, తేసు ఇధాగతమత్తేసు భయం వూపసమేయ్యా"తి. అపరే "సమ్మాసమ్బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో. సో హి భగవా సబ్బసత్తహితాయ ధమ్మం దేసేతి, మహిద్ధికో మహానుభావో. తస్మిం ఇధ ఆగతే ఇమాని భయాని వూపసమేయ్యు"న్తి ఆహంసు. తేసం వచనం సబ్బేపి అభినన్దిత్వా "కహం ను ఖో సో భగవా ఏతరహి విహరతీ"తి ఆహంసు . తదా పన సత్థా ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ రఞ్ఞో బిమ్బిసారస్స పటిఞ్ఞం దత్వా వేళువనే విహరతి. తేన చ సమయేన బిమ్బిసారసమాగమే బిమ్బిసారేన సద్ధిం సోతాపత్తిఫలం పత్తో మహాలి నామ లిచ్ఛవీ తస్సం పరిసాయం నిసిన్నో హోతి.

వేసాలివాసినో మహన్తం పణ్ణాకారం సజ్జేత్వా రాజానం బిమ్బిసారం సఞ్ఞాపేత్వా "సత్థారం ఇధానేథా"తి మహాలిఞ్చేవ లిచ్ఛవిం పురోహితపుత్తఞ్చ పహిణింసు. తే గన్త్వా రఞ్ఞో పణ్ణాకారం దత్వా తం పవత్తిం నివేదేత్వా, "మహారాజ, సత్థారం అమ్హాకం నగరం పేసేథా"తి యాచింసు. రాజా "తుమ్హేవ జానాథా"తి న సమ్పటిచ్ఛి. తే భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా యాచింసు – "భన్తే, వేసాలియం తీణి భయాని ఉప్పన్నాని, తాని తుమ్హేసు ఆగతేసు వూపసమిస్సన్తి, ఏథ, భన్తే, గచ్ఛామా"తి. సత్థా తేసం వచనం సుత్వా ఆవజ్జేన్తో "వేసాలియం **రతనసుత్తే** (ఖు॰ పా॰ ౬.౧ ఆదయో; సు॰ ని॰ ౨౨౪ ఆదయో) వుత్తే సా రక్ఖా చక్కవాళానం కోటిసతసహస్సం ఫరిస్సతి, సుత్తపరియోసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతి, తాని చ భయాని వూపసమిస్సన్తీ"తి ఞత్వా తేసం వచనం సమ్పటిచ్ఛి.

రాజా బిమ్బిసారో “సత్థారా కిర వేసాలిగమనం సమ్పటిచ్ఛిత”న్తి సుత్వా నగరే ఘోసనం కారేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “కిం, భన్తే, వేసాలిగమనం సమ్పటిచ్ఛిత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, మహారాజా”తి వుత్తే “తేన హి, భన్తే, ఆగమేథ, తావ మగ్గం పటియాదేస్సామీ”తి వత్వా రాజగహస్స చ గఙ్గాయ చ అన్తరే పఞ్చయోజనభూమిం సమం కారేత్వా యోజనే యోజనే విహారం పతిట్ఠాపేత్వా సత్థు గమనకాలం ఆరోచేసి. సత్థా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం మగ్గం పటిపజ్జి. రాజా యోజనన్తరే జణ్ణుమత్తేన ఓధినా పఞ్చవణ్ణాని పుప్ఫాని ఓకిరాపేత్వా ధజపటాకకదలీఆదీని ఉస్సాపేత్వా భగవతో ఛత్తాతిఛత్తం కత్వా ద్వే సేతచ్ఛత్తాని ఏకమేకస్స భిక్ఖునో ఏకమేకం సేతచ్ఛత్తం ఉపరి ధారేత్వా సపరివారో పుప్ఫగన్ధాదీహి పూజం కరోన్తో సత్థారం ఏకేకస్మిం విహారే వసాపేత్వా మహాదానాదీని దత్వా పఞ్చహి దివసేహి గఙ్గాతీరం పాపేత్వా తత్థ నావం అలఙ్కరోన్తో వేసాలికానం సాసనం పేసేసి – “మగ్గం పటియాదేత్వా సత్థు పచ్చుగ్గమనం కరోన్తూ”తి. తే “దిగుణం పూజం కరిస్సామా”తి వేసాలియా చ గఙ్గాయ చ అన్తరే తియోజనభూమిం సమం కారేత్వా భగవతో చతూహి సేతచ్ఛత్తేహి ఏకమేకస్స భిక్ఖునో ద్వీహి ద్వీహి సేతచ్ఛత్తేహి ఛత్తాతిఛత్తాని సజ్జేత్వా పూజం కురుమానా ఆగన్త్వా గఙ్గాతీరే అట్ఠంసు. బిమ్బిసారో ద్వే నావా సఙ్ఘాటేత్వా మణ్డపం కారేత్వా పుప్ఫదామాదీహి అలఙ్కారాపేత్వా సబ్బరతనమయం బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేసి. భగవా తస్మిం నిసీది. భిక్ఖూపి నావం అభిరుహిత్వా భగవన్తం పరివారేత్వా నిసీదింసు. రాజా అనుగచ్ఛన్తో గలప్పమాణం ఉదకం ఓతరిత్వా “యావ, భన్తే, భగవా ఆగచ్ఛతి, తావాహం ఇధేవ గఙ్గాతీరే వసిస్సామీ”తి వత్వా నావం ఉయ్యోజేత్వా నివత్తి. సత్థా యోజనమత్తం అద్ధానం గఙ్గాయ గన్త్వా వేసాలికానం సీమం పాపుణి.

లిచ్ఛవీరాజానో సత్థారం పచ్చుగ్గన్త్వా గలప్పమాణం ఉదకం ఓతరిత్వా నావం తీరం ఉపనేత్వా సత్థారం నావాతో ఓతారయింసు. సత్థారా ఓతరిత్వా తీరే అక్కన్తమత్తేయేవ మహామేఘో ఉట్ఠహిత్వా పోక్ఖరవస్సం వస్సి. సబ్బత్థ జణ్ణుప్పమాణఊరుప్పమాణకటిప్పమాణాదీని ఉదకాని సన్దన్తాని సబ్బకుణపాని గఙ్గం పవేసయింసు, పరిసుద్ధో భూమిభాగో అహోసి. లిచ్ఛవీరాజానో సత్థారం యోజనే యోజనే వసాపేత్వా మహాదానం దత్వా దిగుణం పూజం కరోన్తా తీహి దివసేహి వేసాలిం నయింసు. సక్కో దేవరాజా దేవగణపరివుతో ఆగమాసి, మహేసక్ఖానం దేవానం సన్నిపాతేన అమనుస్సా యేభుయ్యేన పలాయింసు. సత్థా సాయం నగరద్వారే ఠత్వా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి – “ఇమం, ఆనన్ద, రతనసుత్తం ఉగ్గణ్హిత్వా లిచ్ఛవీకుమారేహి సద్ధిం విచరన్తో వేసాలియా తిణ్ణం పాకారానం అన్తరే పరిత్తం కరోహీ”తి.

థేరో సత్థారా దిన్నం రతనసుత్తం ఉగ్గణ్హిత్వా సత్థు సేలమయపత్తేన ఉదకం ఆదాయ నగరద్వారే ఠితో పణిధానతో పట్ఠాయ తథాగతస్స దస పారమియో దస ఉపపారమియో దస పరమత్థపారమియోతి సమతింస పారమియో పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే లోకత్థచరియా ఞాతత్థచరియా బుద్ధత్థచరియాతి తిస్సో చరియాయో పచ్ఛిమభవే గబ్భావోక్కన్తిం జాతిం అభినిక్ఖమనం పధానచరియం బోధిపల్లఙ్కే మారవిజయం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపటివేధం ధమ్మచక్కపవత్తనం నవలోకుత్తరధమ్మేతి సబ్బేపిమే బుద్ధగుణే ఆవజ్జేత్వా నగరం పవిసిత్వా తియామరత్తిం తీసు పాకారన్తరేసు పరిత్తం కరోన్తో విచరి. తేన “యంకిఞ్చీ”తి వుత్తమత్తేయేవ ఉద్ధం ఖిత్తఉదకం అమనుస్సానం ఉపరి పతి. “యానీధ భూతానీ”తి గాథాకథనతో పట్ఠాయ రజతవటంసకా వియ ఉదకబిన్దూని ఆకాసేన గన్త్వా గిలానమనుస్సానం ఉపరి పతింసు. తావదేవ వూపసన్తరోగా మనుస్సా ఉట్ఠాయుట్ఠాయ థేరం పరివారేసుం . “యంకిఞ్చీ”తి వుత్తపదతో పట్ఠాయ పన ఉదకఫుసితేహి ఫుట్ఠఫుట్ఠా సబ్బే అపలాయన్తా సఙ్కారకూటభిత్తిపదేసాదినిస్సితా అమనుస్సా తేన తేన ద్వారేన పలాయింసు. ద్వారాని అనోకాసాని అహేసుం. తే ఓకాసం అలభన్తా పాకారం భిన్దిత్వాపి పలాయింసు.

మహాజనో నగరమజ్ఝే సన్థాగారం సబ్బగన్ధేహి ఉపలిమ్పేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకాదివిచిత్తం వితానం బన్ధిత్వా బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా సత్థారం ఆనేసి. సత్థా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. భిక్ఖుసఙ్ఘోపి లిచ్ఛవీగణోపి సత్థారం పరివారేత్వా నిసీది. సక్కో దేవరాజా దేవగణపరివుతో పతిరూపే ఓకాసే అట్ఠాసి. థేరోపి సకలనగరం అనువిచరిత్వా వూపసన్తరోగేన మహాజనేన సద్ధిం ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. సత్థా పరిసం ఓలోకేత్వా తదేవ రతనసుత్తం అభాసి. దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. ఏవం పునదివసేపీతి సత్తాహం తదేవ రతనసుత్తం దేసేత్వా సబ్బభయానం వూపసన్తభావం ఞత్వా లిచ్ఛవీగణం ఆమన్తేత్వా వేసాలితో నిక్ఖమి. లిచ్ఛవీరాజానో దిగుణం సక్కారం కరోన్తా పున తీహి దివసేహి సత్థారం గఙ్గాతీరం నయింసు.

గఙ్గాయ నిబ్బత్తనాగరాజానో చిన్తేసుం – “మనుస్సా తథాగతస్స సక్కారం కరోన్తి, మయం కిం న కరోమా”తి. తే సువణ్ణరజతమణిమయా నావాయో మాపేత్వా సువణ్ణరజతమణిమయే పల్లఙ్కే పఞ్ఞాపేత్వా పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం ఉదకం కరిత్వా, “భన్తే, అమ్హాకమ్పి అనుగ్గహం కరోథా”తి అత్తనో అత్తనో నావం అభిరుహణత్థాయ సత్థారం యాచింసు. “మనుస్సా చ నాగా చ తథాగతస్స పూజం కరోన్తి, మయం పన కిం న కరోమా”తి భూమట్ఠకదేవేపి ఆదిం కత్వా యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా సబ్బే దేవా సక్కారం కరింసు. తత్థ నాగా యోజనికాని ఛత్తాతిఛత్తాని ఉక్ఖిపింసు. ఏవం హేట్ఠా నాగా భూమితలే రుక్ఖగచ్ఛపబ్బతాదీసు భూమట్ఠకా దేవతా, అన్తలిక్ఖే ఆకాసట్ఠదేవాతి నాగభవనం ఆదిం కత్వా చక్కవాళపరియన్తేన యావ బ్రహ్మలోకా ఛత్తాతిఛత్తాని ఉస్సాపితాని అహేసుం. ఛత్తన్తరేసు ధజా, ధజన్తరేసు పటాకా, తేసం అన్తరన్తరా పుప్ఫదామవాసచుణ్ణధుమాదీహి సక్కారో అహోసి. సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా దేవపుత్తా ఛణవేసం గహేత్వా ఉగ్ఘోసయమానా ఆకాసే విచరింసు. తయో ఏవ కిర సమాగమా మహన్తా అహేసుం – యమకపాటిహారియసమాగమో దేవోరోహణసమాగమో అయం గఙ్గోరోహణసమాగమోతి.

పరతీరే బిమ్బిసారోపి లిచ్ఛవీహి కతసక్కారతో దిగుణం సక్కారం సజ్జేత్వా భగవతో ఆగమనం ఉదిక్ఖమానో అట్ఠాసి. సత్థా గఙ్గాయ ఉభోసు పస్సేసు రాజూనం మహన్తం పరిచ్చాగం ఓలోకేత్వా నాగాదీనఞ్చ అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఏకేకాయ నావాయ పఞ్చపఞ్చభిక్ఖుసతపరివారం ఏకేకం నిమ్మితబుద్ధం మాపేసి. సో ఏకేకస్స సేతచ్ఛత్తస్స చేవ కప్పరుక్ఖస్స చ పుప్ఫదామస్స చ హేట్ఠా నాగగణపరివుతో నిసిన్నో హోతి. భూమట్ఠకదేవతాదీసుపి ఏకేకస్మిం ఓకాసే సపరివారం ఏకేకం నిమ్మితబుద్ధం మాపేసి. ఏవం సకలచక్కవాళగబ్భే ఏకాలఙ్కారే ఏకుస్సవే ఏకఛణేయేవ చ జాతే సత్థా నాగానమనుగ్గహం కరోన్తో ఏకం రతననావం అభిరుహి. భిక్ఖూసుపి ఏకేకో ఏకేకమేవ అభిరుహి. నాగరాజానో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నాగభవనం పవేసేత్వా సబ్బరత్తిం సత్థు సన్తికే ధమ్మకథం సుత్వా దుతియదివసే దిబ్బేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసింసు. సత్థా అనుమోదనం కత్వా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా సకలచక్కవాళదేవతాహి పూజియమానో పఞ్చహి నావాసతేహి గఙ్గానదిం అతిక్కమి.

రాజా పచ్చుగ్గన్త్వా సత్థారం నావాతో ఓతారేత్వా ఆగమనకాలే లిచ్ఛవీతి కతసక్కారతో దిగుణం సక్కారం కత్వా పురిమనయేనేవ పఞ్చహి దివసేహి రాజగహం అభినేసి. దుతియదివసే భిక్ఖూ పిణ్డపాతపటిక్కన్తా సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా కథం సముట్ఠాపేసుం – “అహో బుద్ధానం మహానుభావో, అహో సత్థరి దేవమనుస్సానం పసాదో, గఙ్గాయ నామ ఓరతో చ పారతో చ అట్ఠయోజనే మగ్గే బుద్ధగతేన పసాదేన రాజూహి సమతలం భూమిం కత్వా వాలుకా ఓకిణ్ణా, జణ్ణుమత్తేన ఓధినా నానావణ్ణాని పుప్ఫాని సన్థతాని, గఙ్గాయ ఉదకం నాగానుభావేన పఞ్చవణ్ణేహి

పదుమేహి సఞ్ఛన్నం, యావ అకనిట్ఠభవనా ఛత్తాతిఛత్తాని ఉస్సాపితాని, సకలచక్కవాళగబ్భం ఏకాలఙ్కారం ఏకుస్సవం వియ జాత"న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఏస పూజాసక్కారో మయ్హం బుద్ధానుభావేన నిబ్బత్తో, న నాగదేవబ్రహ్మానుభావేన. అతీతే పన అప్పమత్తకపరిచ్చాగానుభావేన నిబ్బత్తో"తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే తక్కసిలాయం సఙ్ఖో నామ బ్రాహ్మణో అహోసి. తస్స పుత్తో సుసీమో నామ మాణవో సోళసవస్సుద్దేసికో ఏకదివసం పితరం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – "ఇచ్ఛామహం, తాత, బారాణసిం గన్త్వా మన్తే అజ్ఝాయితు"న్తి. అథ నం పితా ఆహ – "తేన హి, తాత, అసుకో నామ బ్రాహ్మణో మమ సహాయకో, తస్స సన్తికం గన్త్వా అధీయస్సూ"తి. సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం గన్త్వా తం బ్రాహ్మణం ఉపసఙ్కమిత్వా పితరా పహితభావమాచిక్ఖి. అథ నం సో "సహాయకస్స మే పుత్తో"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పటిపస్సద్ధదరథం భద్దకేన దివసేన మన్తే వాచేతుమారభి. సో లహుఞ్చ గణ్హన్తో బహుఞ్చ గణ్హన్తో అత్తనో ఉగ్గహితుగ్గహితం సువణ్ణభాజనే పక్ఖిత్తసీహతేలమివ అవినస్సమానం ధారేన్తో న చిరస్సేవ ఆచరియస్స సమ్ముఖతో ఉగ్గణ్హితబ్బం సబ్బం ఉగ్గణ్హిత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తో అత్తనో ఉగ్గహితసిప్పస్స ఆదిమజ్ఝమేవ పస్సతి, నో పరియోసానం.

సో ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా "అహం ఇమస్స సిప్పస్స ఆదిమజ్ఝమేవ పస్సామి, నో పరియోసాన"న్తి వత్వా ఆచరియేన "అహమ్పి, తాత, న పస్సామీ"తి వుత్తే "అథ కో, ఆచరియ, పరియోసానం జానాతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమే, తాత, ఇసయో ఇసిపతనే విహరన్తి, తే జానేయ్యుం, తేసం సన్తికం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛస్సూ"తి ఆచరియేన వుత్తే పచ్చేకబుద్ధే ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – "తుమ్హే కిర పరియోసానం జానాథా"తి? "ఆమ, జానామా"తి. "తేన హి మే ఆచిక్ఖథా"తి? "న మయం అపబ్బజితస్స ఆచిక్ఖామ. సచే తే పరియోసానేనత్థో , పబ్బజస్సూ"తి . సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తేసం సన్తికే పబ్బజి. అథస్స తే "ఇదం తావ సిక్ఖస్సూ"తి వత్వా "ఏవం తే నివాసేతబ్బం, ఏవం పారుపితబ్బ"న్తిఆదినా నయేన ఆభిసమాచారికం ఆచిక్ఖింసు. సో తత్థ సిక్ఖన్తో ఉపనిస్సయసమ్పన్నత్తా నచిరస్సేవ పచ్చేకసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝిత్వా సకలబారాణసినగరే గగనతలే పుణ్ణచన్దో వియ పాకటో లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో అహోసి, సో అప్పాయుకసంవత్తనికస్స కమ్మస్స కతత్తా న చిరస్సేవ పరినిబ్బాయి. అథస్స పచ్చేకబుద్ధా చ మహాజనో చ సరీరకిచ్చం కత్వా ధాతుయో చ గహేత్వా నగరద్వారే థూపం కారేసుం.

సఙ్ఖోపి బ్రాహ్మణో "పుత్తో మే చిరం గతో, పవత్తిమస్స జానిస్సామీ"తి తం దట్ఠుకామో తక్కసిలాతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా మహాజనకాయం సన్నిపతితం దిస్వా "అద్ధా ఇమేసు ఏకోపి మే పుత్తస్స పవత్తిం జానిస్సతీ"తి ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – "సుసీమో నామ మాణవో ఇధాగమి, అపి ను ఖో తస్స పవత్తిం జానాథా"తి? "ఆమ, బ్రాహ్మణ, జానామ, అసుకస్స బ్రాహ్మణస్స సన్తికే తయో వేదే సజ్ఝాయిత్వా పబ్బజిత్వా పచ్చేకసమ్బోధిం సచ్ఛికత్వా పరినిబ్బుతో, అయమస్స థూపో పతిట్ఠాపితో"తి. సో భూమిం హత్థేన పహరిత్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా తం చేతియఙ్గణం గన్త్వా తిణాని ఉద్ధరిత్వా ఉత్తరసాటకేన వాలుకం ఆహరిత్వా చేతియఙ్గణే ఆకిరిత్వా కమణ్డలుతో ఉదకేన పరిప్ఫోసిత్వా వనపుప్ఫేహి పూజం కత్వా సాటకేన పటాకం ఆరోపేత్వా థూపస్స ఉపరి అత్తనో ఛత్తకం బన్ధిత్వా పక్కామి.

సత్థా ఇదం అతీతం ఆహరిత్వా "తదా, భిక్ఖవే, అహం సఙ్ఖో బ్రాహ్మణో అహోసిం. మయా సుసీమస్స పచ్చేకబుద్ధస్స చేతియఙ్గణే తిణాని ఉద్ధటాని, తస్స మే కమ్మస్స నిస్సన్దేన అట్ఠయోజనమగ్గం విహతఖాణుకకణ్టకం కత్వా సుద్ధం

సమతలం కరింసు. మయా తత్థ వాలుకా ఓకిణ్ణా, తస్స మే నిస్సన్దేన అట్ఠయోజనమగ్గే వాలుకం ఓకిరింసు. మయా తత్థ వనకుసుమేహి పూజా కతా, తస్స మే నిస్సన్దేన అట్ఠయోజనమగ్గే నానావణ్ణాని పుప్ఫాని ఓకిణ్ణాని, ఏకయోజనట్ఠానే గఙ్గాయ ఉదకం పఞ్చవణ్ణేహి పదుమేహి సఞ్ఛన్నం. మయా తత్థ కమణ్డలుఉదకేన భూమి పరిప్ఫోసితా, తస్స మే నిస్సన్దేన వేసాలియం పోక్ఖరవస్సం వస్సి. మయా తత్థ పటాకా, ఆరోపితా, ఛత్తకఞ్చ బద్ధం, తస్స మే నిస్సన్దేన యావ అకనిట్ఠభవనా ధజపటాకఛత్తాతిఛత్తాదీహి సకలచక్కవాళగబ్భం ఏకుస్సవం వియ జాతం. ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, ఏస పూజాసక్కారో మయ్హం నేవ బుద్ధానుభావేన నిబ్బత్తో, న నాగదేవబ్రహ్మానుభావేన, అతీతే పన అప్పమత్తకపరిచ్చాగానుభావేనా"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౯౦."మత్తాసుఖపరిచ్చాగా , పస్సే చే విపులం సుఖం;
చజే మత్తాసుఖం ధీరో, సమ్పస్సం విపులం సుఖ"న్తి.

తత్థ **మత్తాసుఖపరిచ్చాగాతి మత్తాసుఖ**న్తి పమాణయుత్తకం పరిత్తసుఖం వుచ్చతి, తస్స పరిచ్చాగేన. **విపులం సుఖ**న్తి ఉళారం సుఖం నిబ్బానసుఖం వుచ్చతి, తం చే పస్సెయ్యాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏకఞ్హి భోజనపాతిం సజ్జాపేత్వా భుఞ్జన్తస్స మత్తాసుఖం నామ ఉప్పజ్జతి, తం పన పరిచ్చజిత్వా ఉపోసథం వా కరోన్తస్స దానం వా దదన్తస్స విపులం ఉళారం నిబ్బానసుఖం నామ నిబ్బత్తతి. తస్మా సచే ఏవం తస్స మత్తాసుఖస్స పరిచ్చాగా విపులం సుఖం పస్సతి, అథేతం విపులం సుఖం సమ్మా పస్సన్తో పణ్డితో తం మత్తాసుఖం చజేయ్యాతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అత్తనోపుబ్బకమ్మవత్థు పఠమం.

౨. కుక్కుటఅణ్డఖాదికావత్థు

పరదుక్ఖూపధానేనాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుక్కుటఅణ్డఖాదికం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియా కిర అవిదూరే పణ్డురం నామ ఏకో గామో, తత్థేకో కేవట్టో వసతి. సో సావత్థిం గచ్ఛన్తో అచిరవతియం కచ్ఛపఅణ్డాని దిస్వా తాని ఆదాయ సావత్థిం గన్త్వా ఏకస్మిం గేహే పచాపేత్వా ఖాదన్తో తస్మిం గేహే కుమారికాయపి ఏకం అణ్డం అదాసి. సా తం ఖాదిత్వా తతో పట్ఠాయ అఞ్ఞం ఖాదనీయం నామ న ఇచ్ఛి. అథస్సా మాతా కుక్కుటియా విజాతట్ఠానతో ఏకం అణ్డం గహేత్వా అదాసి. సా తం ఖాదిత్వా రసతణ్హాయ బద్ధా తతో పట్ఠాయ సయమేవ కుక్కుటియా అణ్డాని గహేత్వా ఖాదతి. కుక్కుటీ విజాతవిజాతకాలే తం అత్తనో అణ్డాని గహేత్వా ఖాదన్తిం దిస్వా తాయ ఉపద్దుతా ఆఘాతం బన్ధిత్వా "ఇతో దాని చుతా యక్ఖినీ హుత్వా తవ జాతదారకే ఖాదితుం సమత్థా హుత్వా నిబ్బత్తేయ్య"న్తి పత్థనం పట్ఠపేత్వా కాలం కత్వా తస్మింయేవ గేహే మజ్జారీ హుత్వా నిబ్బత్తి. ఇతరాపి కాలం కత్వా తత్థేవ కుక్కుటీ హుత్వా నిబ్బత్తి. కుక్కుటీ అణ్డాని విజాయి, మజ్జారీ ఆగన్త్వా తాని ఖాదిత్వా దుతియమ్పి తతియమ్పి ఖాదియేవ. కుక్కుటీ "తయో వారే మమ అణ్డాని ఖాదిత్వా ఇదాని మమ్పి ఖాదితుకామాసి , ఇతో చుతా సపుత్తకం తం ఖాదితుం లభేయ్య"న్తి పత్థనం కత్వా తతో చుతా దీపినీ హుత్వా నిబ్బత్తి. ఇతరాపి కాలం కత్వా మిగీ హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్సా విజాతకాలే దీపినీ ఆగన్త్వా తం సద్ధిం పుత్తేహి ఖాది. ఏవం ఖాదన్తా పఞ్చసు అత్తభావసతేసు అఞ్ఞమఞ్ఞస్స దుక్ఖం ఉప్పాదేత్వా అవసానే ఏకా యక్ఖినీ

హుత్వా నిబ్బత్తి, ఏకా సావత్థియం కులధీతా హుత్వా నిబ్బత్తి. ఇతో పరం "న హి వేరేన వేరానీ"తి (ధ॰ ప॰ ౫) గాథాయ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. ఇధ పన సత్థా "వేరఞ్హి అవేరేన ఉపసమ్మతి, నో వేరేనా"తి వత్వా ఉభిన్నమ్పి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౯౧."పరదుక్ఖూపధానేన, అత్తనో సుఖమిచ్ఛతి;
వేరసంసగ్గసంసట్ఠో, వేరా సో న పరిముచ్చతీ"తి.

తత్థ **పరదుక్ఖూపధానేనా**తి పరస్మిం దుక్ఖూపధానేన, పరస్స దుక్ఖుప్పాదనేనాతి అత్థో. **వేరసంసగ్గసంసట్ఠో**తి యో పుగ్గలో అక్కోసనపచ్చక్కోసనపహరణపటిహరణాదీనం వసేన అఞ్ఞమఞ్ఞం కతేన వేరసంసగ్గేన సంసట్ఠో. **వేరా సో న పరిముచ్చతీ**తి నిచ్చకాలం వేరవసేన దుక్ఖమేవ పాపుణాతీతి అత్థో.

దేసనావసానే యక్ఖినీ సరణేసు పతిట్ఠాయ పఞ్చ సీలాని సమాదియిత్వా వేరతో ముచ్చి, ఇతరాపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

కుక్కుటఅణ్డఖాదికావత్థు దుతియం.

౩. భద్దియభిక్ఖువత్థు

యఞ్హి కిచ్చన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా భద్దియం నిస్సాయ జాతియావనే విహరన్తో భద్దియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర పాదుకమణ్డనే ఉయ్యుత్తా అహేసుం. యథాహ – "తేన ఖో పన సమయేన భద్దియా భిక్ఖూ అనేకవిహితం పాదుకమణ్డనానుయోగమనుయుత్తా విహరన్తి, తిణపాదుకం కరోన్తిపి కారాపేన్తిపి, ముఞ్జపాదుకం కరోన్తిపి కారాపేన్తిపి, పబ్బజపాదుకం హిన్తాలపాదుకం కమలపాదుకం కమ్బలపాదుకం కరోన్తిపి కారాపేన్తిపి, రిఞ్చన్తి ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం అధిసీలం అధిచిత్తం అధిపఞ్ఞ"న్తి (మహావ॰ ౨౫౧). భిక్ఖూ తేసం తథాకరణభావం జానిత్వా ఉజ్ఝాయిత్వా సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తే భిక్ఖూ గరహిత్వా, "భిక్ఖవే, తుమ్హే అఞ్ఞేన కిచ్చేన ఆగతా అఞ్ఞస్మింయేవ కిచ్చే ఉయ్యుత్తా"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౨౯౨."యఞ్హి కిచ్చం అపవిద్ధం, అకిచ్చం పన కరీయతి;
ఉన్నళానం పమత్తానం, తేసం వడ్ఢన్తి ఆసవా.

౨౯౩."యేసఞ్చ సుసమారద్ధా, నిచ్చం కాయగతా సతి;
అకిచ్చం తే న సేవన్తి, కిచ్చే సాతచ్చకారినో;
సతానం సమ్పజానానం, అత్థం గచ్ఛన్తి ఆసవా"తి.

తత్థ **యఞ్హి కిచ్చ**న్తి భిక్ఖునో హి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ అపరిమాణసీలక్ఖన్ధగోపనం అరఞ్ఞావాసో ధుతఙ్గపరిహరణం భావనారామతాతి ఏవమాదీని కిచ్చం నామ. ఇమేహి పన యం అత్తనో కిచ్చం, తం అపవిద్ధం ఛడ్డితం. **అకిచ్చ**న్తి భిక్ఖునో ఛత్తమణ్డనం ఉపాహనమణ్డనం పాదుకపత్తథాలకధమ్మకరణకాయబన్ధనఅంసబద్ధకమణ్డనం అకిచ్చం నామ. యేహి తం

కయిరతి, తేసం మాననళం ఉక్ఖిపిత్వా చరణేన ఉన్నళానం సతివోస్సగ్గేన పమత్తానం చత్తారో ఆసవా వడ్ఢన్తీతి అత్థో. **సుసమారద్ధా**తి సుపగ్గహితా. **కాయగతా సతీ**తి కాయానుపస్సనాభావనా. **అకిచ్చ**న్తి తే ఏతం ఛత్తమణ్డనాదికం అకిచ్చం న సేవన్తి న కరోన్తీతి అత్థో. **కిచ్చే**తి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ కత్తబ్బే అపరిమాణసీలక్ఖన్ధగోపనాదికే కరణీయే. **సాతచ్చకారినో**తి సతతకారినో అట్ఠితకారినో. తేసం సతియా అవిప్పవాసేన సతానం సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం గోచరసమ్పజఞ్ఞం అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞన్తి చతూహి సమ్పజఞ్ఞేహి సమ్పజానానం చత్తారోపి ఆసవా అత్థం గచ్ఛన్తి, పరిక్ఖయం అభావం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

భద్దియవత్థు తతియం.

౪. లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు

మాతరన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లకుణ్డకభద్దియత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి సమ్బహులా ఆగన్తుకా భిక్ఖూ సత్థారం దివాట్ఠానే నిసిన్నం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. తస్మిం ఖణే లకుణ్డకభద్దియత్థేరో భగవతో అవిదూరే అతిక్కమతి. సత్థా తేసం భిక్ఖూనం చిత్తాచారం ఞత్వా ఓలోకేత్వా "పస్సథ, భిక్ఖవే, అయం భిక్ఖు మాతాపితరో హన్త్వా నిద్దుక్ఖో హుత్వా యాతీ"తి వత్వా తేహి భిక్ఖూహి "కిం ను ఖో సత్థా వదతీ"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ముఖాని ఓలోకేత్వా సంసయపక్ఖన్దేహి, "భన్తే, కిం నామేతం వదేథా"తి వుత్తే తేసం ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౯౪."మాతరం పితరం హన్త్వా, రాజానో ద్వే చ ఖత్తియే;
రట్ఠం సానుచరం హన్త్వా, అనీఘో యాతి బ్రాహ్మణో"తి.

తత్థ **సానుచర**న్తి ఆయసాధకేన ఆయుత్తకేన సహితం. ఏత్థ హి "తణ్హా జనేతి పురిస"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౫౫-౫౭) వచనతో తీసు భవేసు సత్తానం జననతో తణ్హా మాతా నామ. "అహం అసుకస్స నామ రఞ్ఞో వా రాజమహామత్తస్స వా పుత్తో"తి పితరం నిస్సాయ అస్మిమానస్స ఉప్పజ్జనతో అస్మిమానో పితా నామ. లోకో వియ రాజానం యస్మా సబ్బదిట్ఠిగతాని ద్వే సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠియో భజన్తి, తస్మా ద్వే సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠియో ద్వే ఖత్తియరాజానో నామ. ద్వాదసాయతనాని విత్థతట్ఠేన రట్ఠసదిసత్తా రట్ఠం నామ. ఆయసాధకో ఆయుత్తకపురిసో వియ తన్నిస్సితో నన్దిరాగో అనుచరో నామ. **అనీఘో**తి నిద్దుక్ఖో. **బ్రాహ్మణో**తి ఖీణాసవో. ఏతేసం తణ్హాదీనం అరహత్తమగ్గఞాణాసినా హతత్తా ఖీణాసవో నిద్దుక్ఖో హుత్వా యాతీతి అయమేత్థత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు.

దుతియగాథాయపి వత్థు పురిమసదిసమేవ. తదా హి సత్థా లకుణ్డకభద్దియత్థేరమేవ ఆరబ్భ కథేసి. తేసం ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౯౫.“మాతరం పితరం హన్త్వా, రాజానో ద్వే చ సోత్థియే;
వేయగ్ఘపఞ్చమం హన్త్వా, అనీఘో యాతి బ్రాహ్మణో”తి.

తత్థ **ద్వే చ సోత్థియే**తి ద్వే చ బ్రాహ్మణే. ఇమిస్సా గాథాయ సత్థా అత్తనో ధమ్మిస్సరతాయ చ దేసనావిధికుసలతాయ చ సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠియో ద్వే బ్రాహ్మణరాజానో చ కత్వా కథేసి. **వేయగ్ఘపఞ్చమ**న్తి ఏత్థ బ్యగ్ఘానుచరితో సప్పటిభయో దుప్పటిపన్నో మగ్గో వేయగ్ఘో నామ, విచికిచ్ఛానీవరణమ్పి తేన సదిసతాయ వేయగ్ఘం నామ, తం పఞ్చమం అస్సాతి నీవరణపఞ్చకం వేయగ్ఘపఞ్చమం నామ. ఇదఞ్చ వేయగ్ఘపఞ్చమం అరహత్తమగ్గఞాణాసినా నిస్సేసం హన్త్వా అనీఘోవ యాతి బ్రాహ్మణోతి అయమేత్థత్థో. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

లకుణ్డకభద్దియత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. దారుసాకటికపుత్తవత్థు

సుప్పబుద్ధన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దారుసాకటికస్స పుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజగహస్మిఞ్హి సమ్మాదిట్ఠికపుత్తో మిచ్ఛాదిట్ఠికపుత్తోతి ద్వే దారకా అభిక్ఖణం గుళకీళం కీళన్తి. తేసు సమ్మాదిట్ఠికపుత్తో గుళం ఖిపమానో బుద్ధానుస్సతిం ఆవజ్జేత్వా “నమో బుద్ధస్సా”తి వత్వా వత్వా గుళం ఖిపతి. ఇతరో తిత్థియగుణే ఉద్దిసిత్వా “నమో అరహన్తాన”న్తి వత్వా వత్వా ఖిపతి. తేసు సమ్మాదిట్ఠికస్స పుత్తో జినాతి, ఇతరో పన పరాజయతి. సో తస్స కిరియం దిస్వా “అయం ఏవం అనుస్సరిత్వా ఏవం వత్వా గుళం ఖిపన్తో మమం జినాతి, అహమ్పి ఏవరూపం కరిస్సామీ”తి బుద్ధానుస్సతియం పరిచయమకాసి. అథేకదివసం తస్స పితా సకటం యోజేత్వా దారూనం అత్థాయ గచ్ఛన్తో తమ్పి దారకం ఆదాయ గన్త్వా అటవియం దారూనం సకటం పూరేత్వా ఆగచ్ఛన్తో బహినగరే సుసానసామన్తే ఉదకఫాసుకట్ఠానే గోణే మోచేత్వా భత్తవిస్సగ్గమకాసి. అథస్స తే గోణా సాయన్హసమయే నగరం పవిసన్తేన గోగణేన సద్ధిం నగరమేవ పవిసింసు. సాకటికోపి గోణే అనుబన్ధన్తో నగరం పవిసిత్వా సాయం గోణే దిస్వా ఆదాయ నిక్ఖమన్తో ద్వారం న సమ్పాపుణి. తస్మిఞ్హి అసమ్పత్తేయేవ ద్వారం పిహితం.

అథస్స పుత్తో ఏకకోవ రత్తిభాగే సకటస్స హేట్ఠా నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. రాజగహం పన పకతియాపి అమనుస్సబహులం. అయఞ్చ సుసానసన్తికే నిపన్నో. తత్థ నం ద్వే అమనుస్సా పస్సింసు. ఏకో సాసనస్స పటికణ్డకో మిచ్ఛాదిట్ఠికో, ఏకో సమ్మాదిట్ఠికో. తేసు మిచ్ఛాదిట్ఠికో ఆహ – “అయం నో భక్ఖో, ఇమం ఖాదిస్సామా”తి. ఇతరో “అలం మా తే రుచ్చీ”తి నివారేతి. సో తేన నివారియమానోపి తస్స వచనం అనాదియిత్వా దారకం పాదేసు గహేత్వా ఆకడ్ఢి. సో బుద్ధానుస్సతియా పరిచితత్తా తస్మిం ఖణే “నమో బుద్ధస్సా”తి ఆహ. అమనుస్సో మహాభయభీతో పటిక్కమిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం ఇతరో “అమ్హేహి అకిచ్చం కతం, దణ్డకమ్మం తస్స కరోమా”తి వత్వా తం రక్ఖమానో అట్ఠాసి. మిచ్ఛాదిట్ఠికో నగరం పవిసిత్వా రఞ్ఞో భోజనపాతిం పూరేత్వా భోజనం ఆహరి. అథ నం ఉభోపి తస్స మాతాపితరో వియ హుత్వా ఉపట్ఠాపేత్వా భోజేత్వా “ఇమాని అక్ఖరాని రాజావ పస్సతు, మా అఞ్ఞో”తి తం పవత్తిం పకాసేన్తా యక్ఖానుభావేన భోజనపాతియం అక్ఖరాని ఛిన్దిత్వా పాతిం దారుసకటే పక్ఖిపిత్వా సబ్బరత్తిం ఆరక్ఖం కత్వా పక్కమింసు.

పునదివసే “రాజకులతో చోరేహి భోజనభణ్డం అవహట”న్తి కోలాహలం కరోన్తా ద్వారాని పిదహిత్వా ఓలోకేన్తా తత్థ అపస్సన్తా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తా దారుసకటే సువణ్ణపాతిం దిస్వా “అయం చోరో”తి తం దారకం గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా అక్ఖరాని దిస్వా “కిం ఏతం, తాతా”తి పుచ్ఛిత్వా “నాహం , దేవ, జానామి, మాతాపితరో మే ఆగన్త్వా రత్తిం భోజేత్వా రక్ఖమానా అట్ఠంసు, అహమ్పి మాతాపితరో మం రక్ఖన్తీతి నిబ్భయోవ నిద్దం ఉపగతో. ఏత్తకం అహం జానామీ”తి. అథస్స మాతాపితరోపి తం ఠానం ఆగమంసు. రాజా తం పవత్తిం ఞత్వా తే తయోపి జనే ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సబ్బం ఆరోచేత్వా “కిం ను ఖో, భన్తే, బుద్ధానుస్సతి ఏవ రక్ఖా హోతి, ఉదాహు ధమ్మానుస్సతిఆదయోపీ”తి పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా, “మహారాజ, న కేవలం బుద్ధానుస్సతియేవ రక్ఖా, యేసం పన ఛబ్బిధేన చిత్తం సుభావితం, తేసం అఞ్ఞేన రక్ఖావరణేన వా మన్తోసధేహి వా కిచ్చం నత్థీ”తి వత్వా ఛ ఠానాని దస్సేన్తో ఇమా గాథా అభాసి.

౨౯౬.“సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, నిచ్చం బుద్ధగతా సతి.

౨౯౭.“సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, నిచ్చం ధమ్మగతా సతి.

౨౯౮.“సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, నిచ్చం సఙ్ఘగతా సతి.

౨౯౯.“సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, నిచ్చం కాయగతా సతి.

౩౦౦. “సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, అహింసాయ రతో మనో.

౩౦౧. “సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి, సదా గోతమసావకా;
యేసం దివా చ రత్తో చ, భావనాయ రతో మనో”తి.

తత్థ **సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తీ**తి బుద్ధగతం సతిం గహేత్వా సుపన్తా, గహేత్వాయేవ చ పబుజ్ఝన్తా సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తి నామ. **సదా గోతమసావకా**తి గోతమగోత్తస్స బుద్ధస్స సవనన్తే జాతత్తా తస్సేవ అనుసాసనియా సవనతాయ గోతమసావకా. **బుద్ధగతా సతీ**తి యేసం “ఇతిపి సో భగవా”తిఆదిప్పభేదే బుద్ధగుణే ఆరబ్భ ఉప్పజ్జమానా సతి నిచ్చకాలం అత్థి, తే సదాపి సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తీతి అత్థో. తథా అసక్కోన్తా పన ఏకదివసం తీసు కాలేసు ద్వీసు కాలేసు ఏకస్మిమ్పి కాలే బుద్ధానుస్సతిం మనసి కరోన్తా సుప్పబుద్ధం పబుజ్ఝన్తియేవ నామ. **ధమ్మగతా సతీ**తి “స్వాఖాతో భగవతా ధమ్మో”తిఆదిప్పభేదే ధమ్మగుణే ఆరబ్భ ఉప్పజ్జమానా సతి. **సఙ్ఘగతా సతీ**తి “సుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో”తిఆదిప్పభేదే సఙ్ఘగుణే ఆరబ్భ ఉప్పజ్జమానా సతి. **కాయగతా సతీ**తి ద్వత్తింసాకారవసేన వా నవసివథికావసేన వా చతుధాతువవత్థానవసేన వా అజ్ఝత్తనీలకసిణాదిరూపజ్ఝానవసేన వా ఉప్పజ్జమానా సతి. **అహింసాయ రతో**తి “సో

కరుణాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతీ”తి (విభ. ౬౪౨) ఏవం వుత్తాయ కరుణాభావనాయ రతో. **భావనాయాతి** మేత్తాభావనాయ. కిఞ్చాపి హేట్ఠా కరుణాభావనాయ వుత్తత్తా ఇధ సబ్బాపి అవసేసా భావనా నామ, ఇధ పన మేత్తాభావనావ అధిప్పేతా. సేసం పఠమగాథాయ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

దేసనావసానే దారకో సద్ధిం మాతాపితూహి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. పచ్ఛా పన పబ్బజిత్వా సబ్బేపి అరహత్తం పాపుణింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

దారుసాకటికపుత్తవత్థు పఞ్చమం.

౬. వజ్జిపుత్తకభిక్ఖువత్థు

దుప్పబ్బజ్జన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేసాలిం నిస్సాయ మహావనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం వజ్జిపుత్తకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం – అఞ్ఞతరో వజ్జిపుత్తకో భిక్ఖు వేసాలియం విహరతి అఞ్ఞతరస్మిం వనసణ్డే, తేన ఖో పన సమయేన వేసాలియం సబ్బరత్తిఛణో హోతి. అథ ఖో సో భిక్ఖు వేసాలియా తూరియతాళితవాదితనిగ్ఘోససద్దం సుత్వా పరిదేవమానో తాయం వేలాయం ఇమం గాథం అభాసి –

“ఏకకా మయం అరఞ్ఞే విహరామ,
అపవిద్ధంవ వనస్మిం దారుకం;
ఏతాదిసికాయ రత్తియా,
కోసు నామమ్హేహి పాపియో”తి. (సం. ని. ౧.౨౨౯);

సో కిర వజ్జిరట్ఠే రాజపుత్తో వారేన సమ్పత్తం రజ్జం పహాయ పబ్బజితో వేసాలియం చాతుమహారాజికేహి సద్ధిం ఏకాబద్ధం కత్వా సకలనగరే ధజపటాకాదీహి పటిమణ్డితే కోముదియా పుణ్ణమాయ సబ్బరత్తిం ఛణవారే వత్తమానే భేరియాదీనం తూరియానం తాళితానం నిగ్ఘోసం వీణాదీనఞ్చ వాదితానం సద్దం సుత్వా యాని వేసాలియం సత్త రాజసహస్సాని సత్త రాజసతాని సత్త రాజానో, తత్తకా ఏవ చ నేసం ఉపరాజసేనాపతిఆదయో, తేసు అలఙ్కతపటియత్తేసు నక్ఖత్తకీళనత్థాయ వీథిం ఓతిణ్ణేసు సట్ఠిహత్థే మహాచఙ్కమే చఙ్కమమానో గగనమజ్ఝే ఠితం పుణ్ణచన్దం దిస్వా చఙ్కమకోటియం ఫలకం నిస్సాయ ఠితో వేఠనాలఙ్కారవిరహితత్తా వనే ఛడ్డితదారుకం వియ అత్తభావం ఓలోకేత్వా “అత్థి ను ఖో అఞ్ఞో అమ్హేహి లామకతరో”తి చిన్తేన్తో పకతియా ఆరఞ్ఞకాదిగుణయుత్తోపి తస్మిం ఖణే అనభిరతియా పీళితో ఏవమాహ. సో తస్మిం వనసణ్డే అధివత్థాయ దేవతాయ “ఇమం భిక్ఖుం సంవేజేస్సామీ”తి అధిప్పాయేన –

“ఏకకోవ త్వం అరఞ్ఞే విహరసి, అపవిద్ధంవ వనస్మిం దారుకం;
తస్స తే బహుకా పిహయన్తి, నేరయికా వియ సగ్గగామిన”న్తి. (సం. ని. ౧.౨౨౯) –

వుత్తం ఇమం గాథం సుత్వా పునదివసే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా నిసీది. సత్థా తం పవత్తిం ఞత్వా ఘరావాసస్స దుక్ఖతం పకాసేతుకామో పఞ్చ దుక్ఖాని సమోధానేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౨. “దుప్పబ్బజ్జం దురభిరమం, దురావాసా ఘరా దుఖా;

దుక్ఖోసమానసంవాసో, దుక్ఖానుపతితద్ధగూ;

తస్మా న చద్ధగూ సియా, న చ దుక్ఖానుపతితో సియా”తి.

తత్థ **దుప్పబ్బజ్జన్తి** అప్పం వా మహన్తం వా భోగక్ఖన్ధఞ్చేవ ఞాతిపరివట్టఞ్చ పహాయ ఇమస్మిం సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజ్జం నామ దుక్ఖం. **దురభిరమన్తి** ఏవం పబ్బజితేనాపి భిక్ఖాచరియాయ జీవితవుత్తిం ఘటేన్తేన అపరిమాణసీలక్ఖన్ధగోపనధమ్మానుధమ్మప్పటిపత్తిపూరణవసేన అభిరమితుం దుక్ఖం. **దురావాసాతి** యస్మా పన ఘరం ఆవసన్తేన రాజూనం రాజకిచ్చం, ఇస్సరానం ఇస్సరకిచ్చం వహితబ్బం, పరిజనా చేవ ధమ్మికా సమణబ్రాహ్మణా చ సఙ్గహితబ్బా. ఏవం సన్తేపి ఘరావాసో ఛిద్దఘటో వియ మహాసముద్దో వియ చ దుప్పూరో. తస్మా ఘరావాసా నామేతే దురావాసా దుక్ఖా ఆవసితుం, తేనేవ కారణేన దుక్ఖాతి అత్థో. **దుక్ఖో సమానసంవాసోతి** గిహినో వా హి యే జాతిగోత్తకులభోగేహి పబ్బజితా వా సీలాచారబాహుసచ్చాదీహి సమానాపి హుత్వా “కోసి త్వం, కోస్మి అహ”న్తిఆదీని వత్వా అధికరణపసుతా హోన్తి, తే అసమానా నామ, తేహి సద్ధిం సంవాసో దుక్ఖోతి అత్థో. **దుక్ఖానుపతితద్ధగూతి** యే వట్టసఙ్ఖాతం అద్ధానం పటిపన్నత్తా అద్ధగూ, తే దుక్ఖే అనుపతితావ. **తస్మా న చద్ధగూతి** యస్మా దుక్ఖానుపతితభావోపి దుక్ఖో అద్ధగూభావోపి, తస్మా వట్టసఙ్ఖాతం అద్ధానం గమనతాయ అద్ధగూ న భవేయ్య, వుత్తప్పకారేన దుక్ఖేన అనుపతితోపి న భవేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు పఞ్చసు ఠానేసు దస్సితే దుక్ఖే నిబ్బిన్దన్తో పఞ్చోరమ్భాగియాని పఞ్చ ఉద్ధమ్భాగియాని సంయోజనాని పదాలేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠహీతి.

వజ్జిపుత్తకభిక్ఖువత్థు ఛట్ఠం.

౭. చిత్తగహపతివత్థు

సద్ధోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చిత్తగహపతిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు బాలవగ్గే “అసన్తం భావనమిచ్ఛేయ్యా”తి గాథావణ్ణనాయ విత్థారితం. గాథాపి తత్థేవ వుత్తా. వుత్తఞ్హేతం తత్థ (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౭౪) –

“కిం పన, భన్తే, ఏతస్స తుమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛన్తస్సేవాయం లాభసక్కారో ఉప్పజ్జతి, ఉదాహు అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్సాపి ఉప్పజ్జతీ”తి. “ఆనన్ద, మమ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తస్సాపి అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్సాపి తస్స ఉప్పజ్జతేవ. అయఞ్హి ఉపాసకో సద్ధో పసన్నో సమ్పన్నసీలో, ఏవరూపో పుగ్గలో యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవస్స లాభసక్కారో నిబ్బత్తతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౩. “సద్ధో సీలేన సమ్పన్నో, యసోభోగసమప్పితో;

యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవ పూజితో”తి. (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౭౪);

తత్థ **సద్ధోతి** లోకియలోకుత్తరసద్ధాయ సమన్నాగతో. **సీలేనాతి** ఆగారియసీలం, అనాగారియసీలన్తి దువిధం సీలం. తేసు ఇధ ఆగారియసీలం అధిప్పేతం, తేన సమన్నాగతోతి అత్థో. **యసోభోగసమప్పితోతి** యాదిసో అనాథపిణ్డికాదీనం

పఞ్చఉపాసకసతపరివారసఙ్ఖాతో ఆగారియయసో, తాదిసోయేవ యసేన ధనధఞ్ఞాదికో చేవ సత్తవిధఅరియధనసఙ్ఖాతో చాతి దువిధో భోగో, తేన సమన్నాగతోతి అత్థో. **యం యం పదేసన్**తి పురత్థిమాదీసు దిసాసు ఏవరూపో కులపుత్తో యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థ ఏవరూపేన లాభసక్కారేన పూజితోవ హోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

చిత్తగహపతివత్థు సత్తమం.

౮. చూళసుభద్దావత్థు

దూరే సన్తోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స ధీతరం చూళసుభద్దం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

అనాథపిణ్డికస్స కిర దహరకాలతో పట్ఠాయ ఉగ్గనగరవాసీ ఉగ్గో నామ సేట్ఠిపుత్తో సహాయకో అహోసి. తే ఏకాచరియకులే సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం కతికం కరింసు “అమ్హాకం వయప్పత్తకాలే పుత్తధీతాసు జాతాసు యో పుత్తస్స ధీతరం వారేతి, తేన తస్స ధీతా దాతబ్బా”తి. తే ఉభోపి వయప్పత్తా అత్తనో అత్తనో నగరే సేట్ఠిట్ఠానే పతిట్ఠహింసు. అథేకస్మిం సమయే ఉగ్గసేట్ఠి వణిజ్జం పయోజేన్తో పఞ్చహి సకటసతేహి సావత్థిం అగమాసి. అనాథపిణ్డికో అత్తనో ధీతరం చూళసుభద్దం ఆమన్తేత్వా, “అమ్మ, పితా తే ఉగ్గసేట్ఠి నామ ఆగతో, తస్స కత్తబ్బకిచ్చం సబ్బం తవ భారో”తి ఆణాపేసి. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా తస్స ఆగతదివసతో పట్ఠాయ సహత్థేనేవ సూపబ్యఞ్జనాదీని సమ్పాదేతి, మాలాగన్ధవిలేపనాదీని అభిసఙ్ఖరోతి , భోజనకాలే తస్స న్హానోదకం పటియాదాపేత్వా న్హానకాలతో పట్ఠాయ సబ్బకిచ్చాని సాధుకం కరోతి.

ఉగ్గసేట్ఠి తస్సా ఆచారసమ్పత్తిం దిస్వా పసన్నచిత్తో ఏకదివసం అనాథపిణ్డికేన సద్ధిం సుఖకథాయ సన్నిసిన్నో “మయం దహరకాలే ఏవం నామ కతికం కరిమ్హా”తి సారేత్వా చూళసుభద్దం అత్తనో పుత్తస్సత్థాయ వారేసి. సో పన పకతియావ మిచ్ఛాదిట్ఠికో. తస్మా దసబలస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా సత్థారా ఉగ్గసేట్ఠిస్సూపనిస్సయం దిస్వా అనుఞ్ఞాతో భరియాయ సద్ధిం మన్తేత్వా తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా దివసం వవత్థపేత్వా ధీతరం విసాఖం దత్వా ఉయ్యోజేన్తో ధనఞ్చయసేట్ఠి వియ మహన్తం సక్కారం కత్వా సుభద్దం ఆమన్తేత్వా, “అమ్మ, ససురకులే వసన్తియా నామ అన్తోఅగ్గి బహి న నీహరితబ్బో”తి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౫౯; ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౫౨ విసాఖావత్థు) ధనఞ్చయసేట్ఠినా విసాఖాయ దిన్ననయేనేవ దస ఓవాదే దత్వా “సచే మే గతట్ఠానే ధీతు దోసో ఉప్పజ్జతి, తుమ్హేహి సోధేతబ్బో”తి అట్ఠ కుటుమ్బికే పాటిభోగే గహేత్వా తస్సా ఉయ్యోజనదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా పురిమభవే ధీతరా కతానం సుచరితానం ఫలవిభూతిం లోకస్స పాకటం కత్వా దస్సేన్తో వియ మహన్తేన సక్కారేన ధీతరం ఉయ్యోజేసి. తస్సా అనుపుబ్బేన ఉగ్గనగరం పత్తకాలే ససురకులేన సద్ధిం మహాజనో పచ్చుగ్గమనమకాసి.

సాపి అత్తనో సిరివిభవం పాకటం కాతుం విసాఖా వియ సకలనగరస్స అత్తానం దస్సేన్తీ రథే ఠత్వా నగరం పవిసిత్వా నాగరేహి పేసితే పణ్ణాకారే గహేత్వా అనురూపవసేన తేసం తేసం పేసేన్తీ సకలనగరం అత్తనో గుణేహి ఏకాబద్ధమకాసి. మఙ్గలదివసాదీసు పనస్సా ససురో అచేలకానం సక్కారం కరోన్తో “ఆగన్త్వా అమ్హాకం సమణే వన్దతూ”తి పేసేసి. సా లజ్జాయ నగ్గే పస్సితుం అసక్కోన్తీ గన్తుం న ఇచ్ఛతి. సో పునప్పునం పేసేత్వాపి తాయ పటిక్ఖిత్తో కుజ్ఝిత్వా “నీహరథ న”న్తి ఆహ. సా “న సక్కా మమ అకారణేన దోసం ఆరోపేతు”న్తి కుటుమ్బికే పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. తే తస్సా నిద్దోసభావం ఞత్వా

సేట్ఠిం సఞ్ఞాపేసుం. సో “అయం మమ సమణే అహిరికాతి న వన్దీ”తి భరియాయ ఆరోచేసి. సా “కీదిసా ను ఖో ఇమిస్సా సమణా, అతివియ తేసం పసంసతీ”తి తం పక్కోసాపేత్వా ఆహ –

“కీదిసా సమణా తుయ్హం, బాళ్హం ఖో నే పసంససి;

కింసీలా కింసమాచారా, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితా”తి. (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౨౪);

అథస్సా సుభద్దా బుద్ధానఞ్చేవ బుద్ధసావకానఞ్చ గుణే పకాసేన్తీ –

“సన్తిన్ద్రియా సన్తమానసా, సన్తం తేసం గతం ఠితం;

ఓక్ఖిత్తచక్ఖూ మితభాణీ, తాదిసా సమణా మమ. (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౨౪);

“కాయకమ్మం సుచి నేసం, వాచాకమ్మం అనావిలం;

మనోకమ్మం సువిసుద్ధం, తాదిసా సమణా మమ.

“విమలా సఙ్ఖముత్తాభా, సుద్ధా అన్తరబాహిరా;

పుణ్ణా సుద్ధేహి ధమ్మేహి, తాదిసా సమణా మమ.

“లాభేన ఉన్నతో లోకో, అలాభేన చ ఓనతో;

లాభాలాభేన ఏకట్ఠా, తాదిసా సమణా మమ.

“యసేన ఉన్నతో లోకో, అయసేన చ ఓనతో;

యసాయసేన ఏకట్ఠా, తాదిసా సమణా మమ.

“పసంసాయున్నతో లోకో, నిన్దాయాపి చ ఓనతో;

సమా నిన్దాపసంసాసు, తాదిసా సమణా మమ.

“సుఖేన ఉన్నతో లోకో, దుక్ఖేనాపి చ ఓనతో;

అకమ్పా సుఖదుక్ఖేసు, తాదిసా సమణా మమా”తి. –

ఏవమాదీహి వచనేహి సస్సుం తోసేసి.

అథ నం “సక్కా తవ సమణే అమ్హాకమ్పి దస్సేతు”న్తి వత్వా “సక్కా”తి వుత్తే “తేన హి యథా మయం తే పస్సామ, తథా కరోహీ”తి వుత్తే సా “సాధూ”తి బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం సజ్జేత్వా ఉపరిపాసాదతలే ఠత్వా జేతవనాభిముఖీ సక్కచ్చం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా బుద్ధగుణే ఆవజ్జేత్వా గన్ధవాసపుప్ఫధుమేహి పూజం కత్వా, “భన్తే, స్వాతనాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేమి, ఇమినా మే సఞ్ఞాణేన సత్థా నిమన్తితభావం జానాతూ”తి సుమనపుప్ఫానం అట్ఠ ముట్ఠియో ఆకాసే ఖిపి. పుప్ఫాని గన్త్వా చతుపరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేన్తస్స సత్థునో ఉపరి మాలావితానం హుత్వా అట్ఠంసు. తస్మిం ఖణే అనాథపిణ్డికోపి ధమ్మకథం సుత్వా స్వాతనాయ సత్థారం నిమన్తేసి. సత్థా

“అధివుత్థం మయా, గహపతి, స్వాతనాయ భత్త”న్తి వత్వా, “భన్తే, మయా పురేతరం ఆగతో నత్థి, కస్స ను ఖో వో అధివుత్థ”న్తి వుత్తే “చూళసుభద్దాయ, గహపతి, నిమన్తితో”తి వత్వా “నను, భన్తే, చూళసుభద్దా దూరే వసతి ఇతో వీసతియోజనసతమత్థకే”తి వుత్తే, “ఆమ గహపతి, దూరే వసన్తాపి హి సప్పురిసా అభిముఖే ఠితా వియ పకాసేన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౪. “దూరే సన్తో పకాసేన్తి, హిమవన్తోవ పబ్బతో;
అసన్తేత్థ న దిస్సన్తి, రత్తిం ఖిత్తా యథా సరా”తి.

తత్థ **సన్తో**తి రాగాదీనం సన్తతాయ బుద్ధాదయో సన్తా నామ. ఇధ పన పుబ్బబుద్ధేసు కతాధికారా ఉస్సన్నకుసలమూలా భావితభావనా సత్తా సన్తోతి అధిప్పేతా. **పకాసేన్తీ**తి దూరే ఠితాపి బుద్ధానం ఞాణపథం ఆగచ్ఛన్తా పాకటా హోన్తి. **హిమవన్తో వా**తి యథా హి తియోజనసహస్సవిత్థతో పఞ్చయోజనసతుబ్బేధో చతురాసీతియా కూటసహస్సేహి పటిమణ్డితో హిమవన్తపబ్బతో దూరే ఠితానమ్పి అభిముఖే ఠితో వియ పకాసేతి, ఏవం పకాసేన్తీతి అత్థో. **అసన్తేత్థా**తి దిట్ఠధమ్మగరుకా వితిణ్ణపరలోకా ఆమిసచక్ఖుకా జీవికత్థాయ పబ్బజితా బాలపుగ్గలా అసన్తో నామ, తే ఏత్థ బుద్ధానం దక్ఖిణస్స జాణుమణ్డలస్స సన్తికే నిసిన్నాపి న దిస్సన్తి న పఞ్ఞాయన్తి. **రత్తిం ఖిత్తా**తి రత్తిం చతురఙ్గసమన్నాగతే అన్ధకారే ఖిత్తసరా వియ తథారూపస్స ఉపనిస్సయభూతస్స పుబ్బహేతునో అభావేన న పఞ్ఞాయన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సక్కో దేవరాజా “సత్థారా సుభద్దాయ నిమన్తనం అధివాసిత”న్తి ఞత్వా విస్సకమ్మదేవపుత్తం ఆణాపేసి – “పఞ్చ కూటాగారసతాని నిమ్మినిత్వా స్వే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉగ్గనగరం నేహీ”తి. సో పునదివసే పఞ్చసతాని కూటాగారాని నిమ్మినిత్వా జేతవనద్వారే అట్ఠాసి. సత్థా ఉచ్చినిత్వా విసుద్ధఖీణాసవానంయేవ పఞ్చసతాని ఆదాయ సపరివారో కూటాగారేసు నిసీదిత్వా ఉగ్గనగరం అగమాసి. ఉగ్గసేట్ఠిపి సపరివారో సుభద్దాయ దిన్ననయేనేవ తథాగతస్స ఆగతమగ్గం ఓలోకేన్తో సత్థారం మహన్తేన సిరివిభవేన ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పసన్నమానసో మాలాదీహి మహన్తం సక్కారం కరోన్తో సపరివారో సమ్పటిచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా మహాదానం దత్వా పునప్పునం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం అదాసి. సత్థాపిస్స సప్పాయం సల్లక్ఖేత్వా ధమ్మం దేసేసి. తం ఆదిం కత్వా చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. సత్థా “చూళసుభద్దాయ అనుగ్గహణత్థం త్వం ఇధేవ హోహీ”తి అనురుద్ధత్థేరం నివత్తాపేత్వా సావత్థిమేవ అగమాసి. తతో పట్ఠాయ తం నగరం సద్ధాసమ్పన్నం అహోసీతి.

చూళసుభద్దావత్థు అట్ఠమం.

౯. ఏకవిహారిత్థేరవత్థు

ఏకాసనన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకవిహారిత్థేరం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర థేరో ఏకకోవ సేయ్యం కప్పేతి, ఏకకోవ నిసీదతి, ఏకకోవ చఙ్కమతి, ఏకకోవ తిట్ఠతీతి చతుపరిసన్తరే పాకటో అహోసి. అథ నం భిక్ఖూ, “భన్తే, ఏవరూపో నామాయం థేరో”తి తథాగతస్సారోచేసుం. సత్థా “సాధు సాధూ”తి తస్స

సాధుకారం దత్వా “భిక్ఖునా నామ పవివిత్తేన భవితబ్బ”న్తి వివేకే ఆనిసంసం కథేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౫. “ఏకాసనం ఏకసేయ్యం, ఏకో చరమతన్దితో;
ఏకో దమయమత్తానం, వనన్తే రమితో సియా”తి.

తత్థ **ఏకాసనం ఏకసేయ్య**న్తి భిక్ఖుసహస్సమజ్ఝేపి మూలకమ్మట్ఠానం అవిజహిత్వా తేనేవ మనసికారేన నిసిన్నస్స ఆసనం ఏకాసనం నామ. లోహపాసాదసదిసేపి చ పాసాదే భిక్ఖుసహస్సమజ్ఝేపి పఞ్ఞత్తే విచిత్రపచ్చత్థరణూపధానే మహారహే సయనే సతిం ఉపట్ఠపేత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన మూలకమ్మట్ఠానమనసికారేన నిపన్నస్స భిక్ఖునో సేయ్యా ఏకసేయ్యా నామ. ఏవరూపం ఏకాసనఞ్చ ఏకసేయ్యఞ్చ భజేథాతి అత్థో. **అతన్దితో**తి జఙ్ఘబలం నిస్సాయ జీవితకప్పనేన అకుసీతో హుత్వా సబ్బిరియాపథేసు ఏకకోవ చరన్తోతి అత్థో. **ఏకో దమయ**న్తి రత్తిట్ఠానాదీసు కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జిత్వా మగ్గఫలాధిగమవసేన ఏకోవ హుత్వా అత్తానం దమేన్తోతి అత్థో. **వనన్తే రమితో సియా**తి ఏవం అత్తానం దమేన్తో ఇత్థిపురిససద్దాదీహి పవివిత్తే వనన్తేయేవ అభిరమితో భవేయ్య. న హి సక్కా ఆకిణ్ణవిహారినా ఏవం అత్తానం దమేతున్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. తతో పట్ఠాయ మహాజనో ఏకవిహారికమేవ పత్థేసీతి.

ఏకవిహారిత్థేరవత్థు నవమం.

పకిణ్ణకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకవీసతిమో వగ్గో.

౨౨. నిరయవగ్గో

౧. సున్దరీపరిబ్బాజికావత్థు

అభూతవాదీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సున్దరిం పరిబ్బాజికం ఆరబ్భ కథేసి.

"తేన ఖో పన సమయేన భగవా సక్కతో హోతి గరుకతో మానితో పూజితో"తి వత్థు విత్థారతో ఉదానే (ఉదా॰ ౩౮) ఆగతమేవ. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – భగవతో కిర భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ పఞ్చన్నం మహానదీనం మహోఘసదిసే లాభసక్కారే ఉప్పన్నే హతలాభసక్కారా అఞ్ఞతిత్థియా సూరియుగ్గమనకాలే ఖజ్జోపనకా వియ నిప్పభా హుత్వా ఏకతో సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు – "మయం సమణస్స గోతమస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ హతలాభసక్కారా, న నో కోచి అత్థిభావమ్పి జానాతి, కేన ను ఖో సద్ధిం ఏకతో హుత్వా సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారమస్స అన్తరధాపేయ్యామా"తి. అథ నేసం ఏతదహోసి – "సున్దరియా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా సక్కుణిస్సామా"తి. తే ఏకదివసం సున్దరిం తిత్థియారామం పవిసిత్వా వన్దిత్వా ఠితం నాలపింసు. సా పునప్పునం సల్లపన్తీపి పటివచనం అలభిత్వా "అపి పనయ్యా, కేనచి విహేఠితత్థా"తి పుచ్ఛి. "కిం, భగిని, సమణం గోతమం అమ్హే విహేఠేత్వా హతలాభసక్కారే కత్వా విచరన్తం న పస్ససీ"తి? "మయా ఏత్థ కిం కాతుం వట్టతీ"తి? "త్వం ఖోసి, భగిని, అభిరూపా సోభగ్గప్పత్తా, సమణస్స గోతమస్స అయసం ఆరోపేత్వా మహాజనం తవ కథం గాహాపేత్వా హతలాభసక్కారం కరోహీ"తి. సా తం సుత్వా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పక్కన్తా తతో పట్ఠాయ మాలాగన్ధవిలేపనకప్పూరకటుకఫలాదీని గహేత్వా సాయం మహాజనస్స సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా నగరం పవిసనకాలే జేతవనాభిముఖీ గచ్ఛతి, "కహం గచ్ఛసీ"తి చ పుట్ఠా "సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గమిస్సామి, అహఞ్హి తేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసామీ"తి వత్వా అఞ్ఞతరస్మిం తిత్థియారామే వసిత్వా పాతోవ జేతవనమగ్గం ఓతరిత్వా నగరాభిముఖీ ఆగచ్ఛన్తీ "కిం, సున్దరి, కహం గతాసీ"తి పుట్ఠా "సమణేన గోతమేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా తం కిలేసరతియా రమాపేత్వా ఆగతామ్హీ"తి వదతి.

అథ తే కతిపాహచ్చయేన ధుత్తానం కహాపణే దత్వా "గచ్ఛథ సున్దరిం మారేత్వా సమణస్స గోతమస్స గన్ధకుటియా సమీపే మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపిత్వా ఏథా"తి వదింసు. తే తథా అకంసు. తతో తిత్థియా "సున్దరిం న పస్సామా"తి కోలాహలం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా "కహం వో ఆసఙ్కా"తి వుత్తా "ఇమేసు దివసేసు జేతవనే వసతి, తత్థస్సా పవత్తిం న జానామా"తి వత్వా "తేన హి గచ్ఛథ, నం విచినథా"తి రఞ్ఞా అనుఞ్ఞాతా అత్తనో ఉపట్ఠాకే గహేత్వా జేతవనం గన్త్వా విచినన్తా మాలాకచవరన్తరే తం దిస్వా మఞ్చకం ఆరోపేత్వా నగరం పవేసేత్వా "సమణస్స గోతమస్స సావకా 'సత్థారా కతం పాపకమ్మం పటిచ్ఛాదేస్సామా'తి సున్దరిం మారేత్వా మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపింసూ"తి రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా "తేన హి గచ్ఛథ, నగరం ఆహిణ్డథా"తి ఆహ. తే నగరవీథీసు "పస్సథ సమణానం సక్యపుత్తియానం కమ్మ"న్తిఆదీని వత్వా పున రఞ్ఞో నివేసనద్వారం ఆగమింసు. రాజా సున్దరియా సరీరం ఆమకసుసానే అట్టకం ఆరోపేత్వా రక్ఖాపేసి. సావత్థివాసినో ఠపేత్వా అరియసావకే సేసా యేభుయ్యేన "పస్సథ సమణానం సక్యపుత్తియానం కమ్మ"న్తిఆదీని వత్వా అన్తోనగరేపి బహినగరేపి భిక్ఖూ అక్కోసన్తా విచరన్తి. భిక్ఖూ తం పవత్తిం తథాగతస్స ఆరోచేసుం. సత్థా "తేన హి తుమ్హేపి తే మనుస్సే ఏవం పటిచోదేథా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౬. ‘‘అభూతవాదీ నిరయం ఉపేతి,

యో వాపి కత్వా న కరోమిచాహ;

ఉభోపి తే పేచ్చ సమా భవన్తి,

నిహీనకమ్మా మనుజా పరత్థా’’తి.

తత్థ **అభూతవాదీ**తి పరస్స దోసం అదిస్వావ ముసావాదం కత్వా తుచ్ఛేన పరం అబ్భాచిక్ఖన్తో. **కత్వా**తి యో వా పన పాపకమ్మం కత్వా ‘‘నాహం ఏతం కరోమీ’’తి ఆహ. **పేచ్చ సమా భవన్తీ**తి తే ఉభోపి జనా పరలోకం గన్త్వా నిరయం ఉపగమనేన గతియా సమా భవన్తి. గతియేవ నేసం పరిచ్ఛిన్నా, ఆయు పన నేసం న పరిచ్ఛిన్నం. బహుకఞ్హి పాపకమ్మం కత్వా చిరం నిరయే పచ్చన్తి, పరిత్తం కత్వా అప్పమత్తకమేవ కాలం. యస్మా పన నేసం ఉభిన్నమ్పి లామకమేవ కమ్మం, తేన వుత్తం – ‘‘**నిహీనకమ్మా మనుజా పరత్థా**’’తి. పరత్థాతి ఇమస్స పన పదస్స పురతో పేచ్చపదేన సమ్బన్ధో. పేచ్చ పరత్థ ఇతో గన్త్వా తే నిహీనకమ్మా పరలోకే సమా భవన్తీతి అత్థో. దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

రాజా ‘‘సున్దరియా అఞ్ఞేహి మారితభావం జానాథా’’తి పురిసే ఉయ్యోజేసి. అథ తే ధుత్తా తేహి కహాపణేహి సురం పివన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరింసు. ఏకో ఏకం ఆహ – ‘‘త్వం సున్దరిం ఏకప్పహారేనేవ మారేత్వా మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపిత్వా తతో లద్ధకహాపణేహి సురం పివసి, హోతు హోతూ’’తి. రాజపురిసా తే ధుత్తే గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. అథ నే రాజా ‘‘తుమ్హేహి సా మారితా’’తి పుచ్ఛి. ‘‘ఆమ, దేవా’’తి. ‘‘కేహి మారాపితా’’తి? ‘‘అఞ్ఞతిత్థియేహి, దేవా’’తి. రాజా తిత్థియే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. తే తథేవ వదింసు. తేన హి గచ్ఛథ తుమ్హే ఏవం వదన్తా నగరం ఆహిణ్డథ – ‘‘అయం సున్దరీ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఆరోపేతుకామేహి అమ్హేహి మారాపితా, నేవ సమణస్స గోతమస్స, న సావకానం దోసో అత్థి, అమ్హాకమేవ దోసో’’తి. తే తథా కరింసు. బాలమహాజనో తదా సద్దహి, తిత్థియాపి ధుత్తాపి పురిసవధదణ్డం పాపుణింసు. తతో పట్ఠాయ బుద్ధానం సక్కారో మహా అహోసీతి.

సున్దరీపరిబ్బాజికావత్థు పఠమం.

౨. దుచ్చరితఫలపీళితవత్థు

కాసావకణ్ఠాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దుచ్చరితఫలానుభావేన పీళితే సత్తే ఆరబ్భ కథేసి.

ఆయస్మా హి మోగ్గల్లానో లక్ఖణత్థేరేన సద్ధిం గిజ్ఝకూటా ఓరోహన్తో అట్ఠిసఙ్ఖలికపేతాదీనం అత్తభావే దిస్వా సితం కరోన్తో లక్ఖణత్థేరేన సితకారణం పుట్ఠో ‘‘అకాలో, ఆవుసో, ఇమస్స పఞ్హస్స, తథాగతస్స సన్తికే మం పుచ్ఛేయ్యాసీ’’తి వత్వా తథాగతస్స సన్తికే థేరేన పుట్ఠో అట్ఠిసఙ్ఖలికపేతాదీనం దిట్ఠభావం ఆచిక్ఖిత్వా ‘‘ఇధాహం, ఆవుసో, గిజ్ఝకూటా పబ్బతా ఓరోహన్తో అద్దసం భిక్ఖుం వేహాసం గచ్ఛన్తం, తస్స సఙ్ఘాటిపి ఆదిత్తా సమ్పజ్జలితా సజోతిభూతా…పే.… కాయోపి ఆదిత్తో’’తిఆదినా (పారా. ౨౩౦; సం. ని. ౨.౨౧౮) నయేన సద్ధిం పత్తచీవరకాయబన్ధనాదీహి డయ్హమానే పఞ్చ సహధమ్మికే ఆరోచేసి. సత్థా తేసం కస్సపదసబలస్స సాసనే పబ్బజిత్వా పబ్బజ్జాయ అనురూపం కాతుం అసక్కోన్తానం పాపభావం ఆచిక్ఖిత్వా తస్మిం ఖణే తత్థ నిసిన్నానం బహూనం పాపభిక్ఖూనం దుచ్చరితకమ్మస్స విపాకం దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౦౭. ‘‘కాసావకణ్ఠా బహవో, పాపధమ్మా అసఞ్ఞతా;

పాపా పాపేహి కమ్మేహి, నిరయం తే ఉపపజ్జరే”తి.

తత్థ **కాసావకణ్ఠా**తి కాసావేన పలివేఠితకణ్ఠా. **పాపధమ్మా**తి లామకధమ్మా. **అసఞ్ఞతా**తి కాయాదిసంయమరహితా, తథారూపా పాపపుగ్గలా అత్తనా కతేహి అకుసలకమ్మేహి నిరయం ఉపపజ్జన్తి, తే తత్థ పచ్చిత్వా తతో చుతా విపాకావసేసేన పేతేసుపి ఏవం పచ్చన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

దుచ్చరితఫలపీళితవత్థు దుతియం.

౩. వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థు

సేయ్యో అయోగుళోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేసాలిం ఉపనిస్సాయ మహావనే విహరన్తో వగ్గుముదాతీరియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికే (పారా. ౧౯౩ ఆదయో) ఆగతమేవ.

తదా హి సత్థా తే భిక్ఖూ “కిం పన తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఉదరస్సత్థాయ గిహీనం అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స వణ్ణం భాసిత్థా”తి వత్వా తేహి “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే తే భిక్ఖూ అనేకపరియాయేన గరహిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౦౮. “సేయ్యో అయోగుళో భుత్తో, తత్తో అగ్గిసిఖూపమో;
యఞ్చే భుఞ్జేయ్య దుస్సీలో, రట్ఠపిణ్డమసఞ్ఞతో”తి.

తత్థ **యఞ్చే భుఞ్జేయ్యా**తి యం దుస్సీలో నిస్సీలపుగ్గలో కాయాదీహి అసఞ్ఞతో రట్ఠవాసీహి సద్ధాయ దిన్నం రట్ఠపిణ్డం “సమణోమ్హీ”తి పటిజానన్తో గహేత్వా భుఞ్జేయ్య, తత్తో ఆదిత్తో అగ్గివణ్ణో అయోగుళోవ భుత్తో సేయ్యో సున్దరతరో. కిం కారణా? తప్పచ్చయా హి ఏకోవ అత్తభావో ఝాయేయ్య, దుస్సీలో పన సద్ధాదేయ్యం భుఞ్జిత్వా అనేకానిపి జాతిసతాని నిరయే పచ్చేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థు తతియం.

౪. ఖేమకసేట్ఠిపుత్తవత్థు

చత్తారి ఠానానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స భాగినేయ్యం ఖేమకం నామ సేట్ఠిపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర అభిరూపో అహోసి, యేభుయ్యేన ఇత్థియో తం దిస్వా రాగాభిభూతా సకభావేన సణ్ఠాతుం నాసక్ఖింసు. సోపి పరదారకమ్మాభిరతోవ అహోసి. అథ నం రత్తిం రాజపురిసా గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా మహాసేట్ఠిస్స లజ్జామీతి తం కిఞ్చి అవత్వా విస్సజ్జాపేసి. సో పన నేవ విరమి . అథ నం దుతియమ్పి తతియమ్పి రాజపురిసా గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం.

రాజా విస్సజ్జాపేసియేవ. మహాసేట్ఠి, తం పవత్తిం సుత్వా తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా, “భన్తే, ఇమస్స ధమ్మం దేసేథా”తి ఆహ. సత్థా తస్స సంవేగకథం వత్వా పరదారసేవనాయ దోసం దస్సేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౦౯. “చత్తారి ఠానాని నరో పమత్తో,
ఆపజ్జతి పరదారూపసేవీ;
అపుఞ్ఞలాభం న నికామసేయ్యం,
నిన్దం తతీయం నిరయం చతుత్థం.

౩౧౦. “అపుఞ్ఞలాభో చ గతీ చ పాపికా,
భీతస్స భీతాయ రతీ చ థోకికా;
రాజా చ దణ్డం గరుకం పణేతి,
తస్మా నరో పరదారం న సేవే”తి.

తత్థ **ఠానానీ**తి దుక్ఖకారణాని. **పమత్తో**తి సతివోస్సగ్గేన సమన్నాగతో. **ఆపజ్జతీ**తి పాపుణాతి. **పరదారూపసేవీ**తి పరదారం ఉపసేవన్తో ఉప్పథచారీ. **అపుఞ్ఞలాభ**న్తి అకుసలలాభం. **న నికామసేయ్య**న్తి యథా ఇచ్ఛతి, ఏవం సేయ్యం అలభిత్వా అనిచ్ఛితం పరిత్తకమేవ కాలం సేయ్యం లభతి. **అపుఞ్ఞలాభో చా**తి ఏవం తస్స అయఞ్చ అపుఞ్ఞలాభో, తేన చ అపుఞ్ఞేన నిరయసఙ్ఖాతా పాపికా గతి హోతి. **రతీ చ థోకికా**తి యా తస్స భీతస్స భీతాయ ఇత్థియా సద్ధిం రతి, సాపి థోకికా పరిత్తా హోతి. **గరుక**న్తి రాజా చ హత్థచ్ఛేదాదివసేన గరుకం దణ్డం పణేతి. **తస్మా**తి యస్మా పరదారం సేవన్తో ఏతాని అపుఞ్ఞాదీని పాపుణాతి, తస్మా పరదారం న సేవేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే ఖేమకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తతో పట్ఠాయ మహాజనో సుఖం వీతినామేసి. కిం పనస్స పుబ్బకమ్మన్తి? సో కిర కస్సపబుద్ధకాలే ఉత్తమమల్లో హుత్వా ద్వే సువణ్ణపటాకా దసబలస్స కఞ్చనథూపే ఆరోపేత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి “ఠపేత్వా ఞాతిసాలోహితిత్థియో అవసేసా మం దిస్వా రజ్జన్తూ”తి. ఇదమస్స పుబ్బకమ్మన్తి. తేన తం నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే దిస్వా పరేసం ఇత్థియో సకభావేన సణ్ఠాతుం నాసక్ఖింసూతి.

ఖేమకసేట్ఠిపుత్తవత్థు చతుత్థం.

౫. దుబ్బచభిక్ఖువత్థు

కుసో యథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర భిక్ఖు అసఞ్చిచ్చ ఏకం తిణం ఛిన్దిత్వా కుక్కుచ్చే ఉప్పన్నే ఏకం భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా, “ఆవుసో, యో తిణం ఛిన్దతి, తస్స కిం హోతీ”తి తం అత్తనా కతభావం ఆరోచేత్వా పుచ్ఛి. అథ నం ఇతరో “త్వం తిణస్స ఛిన్నకారణా కిఞ్చి హోతీతి సఞ్ఞం కరోసి, న ఏత్థ కిఞ్చి హోతి, దేసేత్వా పన ముచ్చతీ”తి వత్వా సయమ్పి ఉభోహి హత్థేహి తిణం లుఞ్చిత్వా అగ్గహేసి. భిక్ఖూ తం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తం భిక్ఖుం అనేకపరియాయేన విగరహిత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౧౧. “కుసో యథా దుగ్గహితో, హత్థమేవానుకన్తతి;
సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠం, నిరయాయుపకడ్ఢతి.

౩౧౨. “యం కిఞ్చి సిథిలం కమ్మం, సంకిలిట్ఠఞ్చ యం వతం;
సఙ్కస్సరం బ్రహ్మచరియం, న తం హోతి మహప్ఫలం.

౩౧౩. “కయిరా చే కయిరాథేనం, దళ్హమేనం పరక్కమే;
సిథిలో హి పరిబ్బాజో, భియ్యో ఆకిరతే రజ”న్తి.

తత్థ **కుసో**తి యం కిఞ్చి తిఖిణధారం తిణం అన్తమసో తాలపణ్ణమ్పి, యథా సో కుసో యేన దుగ్గహితో, తస్స హత్థం అనుకన్తతి ఫాలేతి, ఏవమేవ సమణధమ్మసఙ్ఖాతం సామఞ్ఞమ్పి ఖణ్డసీలాదితాయ దుప్పరామట్ఠం **నిరయాయుపకడ్ఢతి,** నిరయే నిబ్బత్తాపేతీతి అత్థో. **సిథిల**న్తి ఓలీయిత్వా కరణేన సిథిలగాహం కత్వా కతం యంకిఞ్చి కమ్మం. **సంకిలిట్ఠ**న్తి వేసియాదికేసు అగోచరేసు చరణేన సంకిలిట్ఠం. **సఙ్కస్సర**న్తి సఙ్కాహి సరితబ్బం, ఉపోసథకిచ్చాదీసు అఞ్ఞతరకిచ్చేన సన్నిపతితమ్పి సఙ్ఘం దిస్వా “అద్ధా ఇమే మమ చరియం ఞత్వా మం ఉక్ఖిపితుకామావ సన్నిపతితా”తి ఏవం అత్తనో ఆసఙ్కాహి సరితం ఉస్సఙ్కితం పరిసఙ్కితం. **న తం హోతీ**తి తం ఏవరూపం సమణధమ్మసఙ్ఖాతం బ్రహ్మచరియం తస్స పుగ్గలస్స మహప్ఫలం న హోతి, తస్స మహప్ఫలాభావేనేవ భిక్ఖదాయకానమ్పిస్స న మహప్ఫలం హోతీతి అత్థో. **కయిరా చే**తి తస్మా యం కమ్మం కరేయ్య, తం కరేయ్యాథేవ. **దళ్హమేనం పరక్కమే**తి థిరకతమేవ కత్వా అవత్తసమాదానో హుత్వా ఏనం కయిరా. **పరిబ్బాజో**తి సిథిలభావేన కతో ఖణ్డాదిభావప్పత్తో సమణధమ్మో. **భియ్యో ఆకిరతే రజ**న్తి అబ్భన్తరే విజ్జమానం రాగరజాదిం ఏవరూపో సమణధమ్మో అపనేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో తస్స ఉపరి అపరమ్పి రాగరజాదిం ఆకిరతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు, సోపి భిక్ఖు సంవరే ఠత్వా పచ్ఛా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణీతి.

దుబ్బచభిక్ఖువత్థు పఞ్చమం.

౬. ఇస్సాపకతిత్థివత్థు

అకతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఇస్సాపకతం ఇత్థిం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్సా కిర సామికో ఏకాయ గేహదాసియా సద్ధిం సన్థవం అకాసి. సా ఇస్సాపకతా తం దాసిం హత్థపాదేసు బన్ధిత్వా తస్సా కణ్ణనాసం ఛిన్దిత్వా ఏకస్మిం గుళ్హగబ్భే పక్ఖిపిత్వా ద్వారం పిదహిత్వా తస్స కమ్మస్స అత్తనా కతభావం పటిచ్ఛాదేతుం “ఏహి, అయ్య, విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణిస్సామా”తి సామికం ఆదాయ విహారం గన్త్వా ధమ్మం సుణన్తీ నిసీది. అథస్సా ఆగన్తుకఞాతకా గేహం ఆగన్త్వా ద్వారం వివరిత్వా తం విప్పకారం దిస్వా దాసిం మోచయింసు. సా విహారం గన్త్వా చతుపరిసమజ్ఝే ఠితా తమత్థం దసబలస్స ఆరోచేసి. సత్థా తస్సా వచనం సుత్వా “దుచ్చరితం నామ ‘ఇదం మే అఞ్ఞో న జానన్తీ’తి అప్పమత్తకమ్పి న కాతబ్బం, అఞ్ఞస్మిం అజానన్తేపి సుచరితమేవ కాతబ్బం. పటిచ్ఛాదేత్వా కతమ్పి హి దుచ్చరితం నామ పచ్ఛానుతాపం కరోతి, సుచరితం పామోజ్జమేవ జనేతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౧౪."అకతం దుక్కటం సేయ్యో, పచ్ఛా తప్పతి దుక్కటం;
కతఞ్చ సుకతం సేయ్యో, యం కత్వా నానుతప్పతీ"తి.

తత్థ **దుక్కటన్తి** సావజ్జం అపాయసంవత్తనికం కమ్మం అకతమేవ సేయ్యో వరం ఉత్తమం. **పచ్ఛా తప్పతీతి** తఞ్హి అనుస్సరితానుస్సరితకాలే తప్పతియేవ. **సుకతన్తి** అనవజ్జం పన సుఖదాయకం సుగతిసంవత్తనికమేవ కమ్మం కతం సేయ్యో. **యం కత్వాతి** యం కమ్మం కత్వా పచ్ఛా అనుస్సరణకాలే న తప్పతి నానుతప్పతి, సోమనస్సజాతోవ హోతి, తం కమ్మం వరన్తి అత్థో.

దేసనావసానే ఉపాసకో చ సా చ ఇత్థీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తఞ్చ పన దాసిం తత్థేవ భుజిస్సం కత్వా ధమ్మచారినిం కరింసూతి.

ఇస్సాపకతిత్థివత్థు ఛట్ఠం.

౭. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

నగరం యథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే ఆగన్తుకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర ఏకస్మిం పచ్చన్తే వస్సం ఉపగన్త్వా పఠమమాసే సుఖం విహరింసు. మజ్ఝిమమాసే చోరా ఆగన్త్వా తేసం గోచరగామం పహరిత్వా కరమరే గహేత్వా అగమంసు. తతో పట్ఠాయ మనుస్సా చోరానం పటిబాహనత్థాయ తం పచ్చన్తనగరం అభిసఙ్ఖరోన్తా తే భిక్ఖూ సక్కచ్చం ఉపట్ఠాతుం ఓకాసం న లభింసు. తే అఫాసుకం వస్సం వసిత్వా వుత్థవస్సా సత్థు దస్సనాయ సావత్థిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం కతపటిసన్థారో "కిం, భిక్ఖవే , సుఖం వసిత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా, "భన్తే, మయం పఠమమాసమేవ సుఖం వసిమ్హా, మజ్ఝిమమాసే చోరా గామం పహరింసు, తతో పట్ఠాయ మనుస్సా నగరం అభిసఙ్ఖరోన్తా సక్కచ్చం ఉపట్ఠాతుం ఓకాసం న లభింసు. తస్మా అఫాసుకం వస్సం వసిమ్హా"తి వుత్తే "అలం, భిక్ఖవే, మా చిన్తయిత్థ, ఫాసువిహారో నామ నిచ్చకాలం దుల్లభో, భిక్ఖునా నామ యథా తే మనుస్సా నగరం గోపయింసు, ఏవం అత్తభావమేవ గోపయితుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౧౫."నగరం యథా పచ్చన్తం, గుత్తం సన్తరబాహిరం;
ఏవం గోపేథ అత్తానం, ఖణో వో మా ఉపచ్చగా;
ఖణాతీతా హి సోచన్తి, నిరయమ్హి సమప్పితా"తి.

తత్థ **సన్తరబాహిరన్తి**, భిక్ఖవే, యథా తేహి మనుస్సేహి తం పచ్చన్తనగరం ద్వారపాకారాదీని థిరాని కరోన్తేహి సఅన్తరం, అట్టాలకపరిఖాదీని థిరాని కరోన్తేహి సబాహిరన్తి సన్తరబాహిరం సుగుత్తం కతం, ఏవం తుమ్హేపి సతిం ఉపట్ఠపేత్వా అజ్ఝత్తికాని ఛ ద్వారాని పిదహిత్వా ద్వారరక్ఖికం సతిం అవిస్సజ్జేత్వా యథా గయ్హమానాని బాహిరాని ఛ ఆయతనాని అజ్ఝత్తికానం ఉపఘాతాయ సంవత్తన్తి, తథా అగ్గహణేన తానిపి థిరాని కత్వా తేసం అప్పవేసాయ ద్వారరక్ఖికం సతిం అప్పహాయ విచరన్తా అత్తానం గోపేథాతి అత్థో. **ఖణో వో మా ఉపచ్చగాతి** యో హి ఏవం అత్తానం న గోపేతి, తం పుగ్గలం అయం బుద్ధుప్పాదఖణో మజ్ఝిమదేసే ఉప్పత్తిఖణో సమ్మాదిట్ఠియా పటిలద్ధఖణో ఛన్నం ఆయతనానం అవేకల్లఖణోతి సబ్బోపి అయం ఖణో

అతిక్కమతి, సో ఖణో తుమ్హే మా అతిక్కమతు. **ఖణాతీతా**తి యే హి తం ఖణం అతీతా, తే చ పుగ్గలే సో చ ఖణో అతీతో, తే నిరయమ్హి సమప్పితా హుత్వా తత్థ నిబ్బత్తిత్వా సోచన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ ఉప్పన్నసంవేగా అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు సత్తమం.

౮. నిగణ్ఠవత్థు

అలజ్జితాయేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నిగణ్ఠే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి దివసే భిక్ఖూ నిగణ్ఠే దిస్వా కథం సముట్ఠాపేసుం, "ఆవుసో, సబ్బసో అప్పటిచ్ఛన్నేహి అచేలకేహి ఇమే నిగణ్ఠా వరతరా, యే ఏకం పురిమపస్సమ్పి తావ పటిచ్ఛాదేన్తి, సహిరికా మఞ్ఞే ఏతే"తి. తం సుత్వా నిగణ్ఠా "న మయం ఏతేన కారణేన పటిచ్ఛాదేమ, పంసురజాదయో పన పుగ్గలా ఏవ, జీవితిన్ద్రియపటిబద్ధా ఏవ, తే నో భిక్ఖాభాజనేసు మా పతింసూతి ఇమినా కారణేన పటిచ్ఛాదేమా"తి వత్వా తేహి సద్ధిం వాదపటివాదవసేన బహుం కథం కథేసుం. భిక్ఖూ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా నిసిన్నకాలే తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సత్థా, "భిక్ఖవే, అలజ్జితబ్బేన లజ్జిత్వా లజ్జితబ్బేన అలజ్జమానా నామ దుగ్గతిపరాయణావ హోన్తీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౧౬. "అలజ్జితాయే లజ్జన్తి, లజ్జితాయే న లజ్జరే;
మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౩౧౭. "అభయే భయదస్సినో, భయే చాభయదస్సినో;
మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతి"న్తి.

తత్థ **అలజ్జితాయే**తి అలజ్జితబ్బేన. భిక్ఖాభాజనఞ్హి అలజ్జితబ్బం నామ, తే పన తం పటిచ్ఛాదేత్వా విచరన్తా తేన లజ్జన్తి నామ. **లజ్జితాయే**తి అపటిచ్ఛన్నేన హిరికోపీనఙ్గేన లజ్జితబ్బేన. తే పన తం అపటిచ్ఛాదేత్వా విచరన్తా లజ్జితాయే న లజ్జన్తి నామ. తేన తేసం అలజ్జితబ్బేన లజ్జితం లజ్జితబ్బేన అలజ్జితం తుచ్ఛగహణభావేన చ అఞ్ఞథాగహణభావేన చ మిచ్ఛాదిట్ఠి హోతి. తం సమాదియిత్వా విచరన్తా పన తే మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా సత్తా నిరయాదిభేదం దుగ్గతిం గచ్ఛన్తీతి అత్థో. **అభయే**తి భిక్ఖాభాజనం నిస్సాయ రాగదోసమోహమానదిట్ఠికిలేసదుచ్చరితభయానం అనుప్పజ్జనతో భిక్ఖాభాజనం అభయం నామ, భయేన తం పటిచ్ఛాదేన్తా పన అభయే **భయదస్సినో** నామ. హిరికోపీనఙ్గం పన నిస్సాయ రాగాదీనం ఉప్పజ్జనతో తం భయం నామ, తస్స అపటిచ్ఛాదనేన **భయే చాభయదస్సినో**. తస్స తం అయథాగహణస్స సమాదిన్నత్తా మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా సత్తా దుగ్గహిం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ నిగణ్ఠా సంవిగ్గమానసా పబ్బజింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

నిగణ్ఠవత్థు అట్ఠమం.

౯. తిత్థియసావకవత్థు

అవజ్జేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తిత్థియసావకే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే అఞ్ఞతిత్థియసావకా అత్తనో పుత్తే సమ్మాదిట్ఠికానం ఉపాసకానం పుత్తేహి సద్ధిం సపరివారే కీళమానే దిస్వా గేహం ఆగతకాలే "న వో సమణా సక్యపుత్తియా వన్దితబ్బా, నాపి తేసం విహారం పవిసితబ్బ"న్తి సపథం కారయింసు. తే ఏకదివసం జేతవనవిహారస్స బహిద్వారకోట్ఠకసామన్తే కీళన్తా పిపాసితా అహేసుం. అథేకం ఉపాసకదారకం "త్వం ఏత్థ గన్త్వా పానీయం పివిత్వా అమ్హాకమ్పి ఆహరాహీ"తి పహిణింసు. సో విహారం పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా పానీయం పివిత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా "త్వమేవ పానీయం పివిత్వా గన్త్వా ఇతరేపి పానీయపివనత్థాయ ఇధేవ పేసేహీ"తి ఆహ. సో తథా అకాసి. తే ఆగన్త్వా పానీయం పివింసు. సత్థా తే పక్కోసాపేత్వా తేసం సప్పాయం ధమ్మకథం కథేత్వా తే అచలసద్ధే కత్వా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాపేసి. తే సకాని గేహాని గన్త్వా తమత్థం మాతాపితూనం ఆరోచేసుం . అథ నేసం మాతాపితరో "పుత్తకా నో విపన్నదిట్ఠికా జాతా"తి దోమనస్సప్పత్తా పరిదేవింసు. అథ తేసం ఛేకా సమ్బహులా పటివిస్సకా మనుస్సా ఆగన్త్వా దోమనస్సవూపసమనత్థాయ ధమ్మం కథయింసు. తే తేసం కథం సుత్వా "ఇమే దారకే సమణస్స గోతమస్సేవ నియ్యాదేస్సామా"తి మహన్తేన ఞాతిగణేన సద్ధిం విహారం నయింసు. సత్థా తేసం అజ్ఝాసయం ఓలోకేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౧౮. "అవజ్జే వజ్జమతినో, వజ్జే చావజ్జదస్సినో;
మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౩౧౯. "వజ్జఞ్చ వజ్జతో ఞత్వా, అవజ్జఞ్చ అవజ్జతో;
సమ్మాదిట్ఠిసమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి సుగ్గతి"న్తి.

తత్థ **అవజ్జేతి** దసవత్థుకాయ సమ్మాదిట్ఠియా, తస్సా ఉపనిస్సయభూతే ధమ్మే చ. **వజ్జమతినోతి** వజ్జం ఇదన్తి ఉప్పన్నమతినో. దసవత్థుకాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా పన తస్సా ఉపనిస్సయభూతే ధమ్మే చ అవజ్జదస్సినో, ఏతిస్సా అవజ్జం వజ్జతో వజ్జఞ్చ అవజ్జతో ఞత్వా గహణసఙ్ఖాతాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా సమాదిన్నత్తా మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా సత్తా దుగ్గతిం గచ్ఛన్తీతి అత్థో. దుతియగాథాయ వుత్తవిపరియాయేన అత్థో వేదితబ్బో.

దేసనావసానే సబ్బేపి తే తీసు సరణేసు పతిట్ఠాయ అపరాపరం ధమ్మం సుణన్తా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసూతి.

తిత్థియసావకవత్థు నవమం.

నిరయవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ద్వావీసతిమో వగ్గో.

౨౩. నాగవగ్గో

౧. అత్తదన్తవత్థు

అహం నాగో వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా కోసమ్బియం విహరన్తో అత్తానం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు అప్పమాదవగ్గస్స ఆదిగాథావణ్ణనాయ విత్థారితమేవ. వుత్తఞ్హేతం తత్థ (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.సామావతివత్థు) –

మాగణ్డియా తాసం కిఞ్చి కాతుం అసక్కుణిత్వా ‘‘సమణస్స గోతమస్సేవ కత్తబ్బం కరిస్సామీ’’తి నాగరానం లఞ్జం దత్వా ‘‘సమణం గోతమం అన్తోనగరం పవిసిత్వా చరన్తం దాసకమ్మకరపోరిసేహి సద్ధిం అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా పలాపేథా’’తి ఆణాపేసి. మిచ్ఛాదిట్ఠికా తీసు రతనేసు అప్పసన్నా అన్తోనగరం పవిట్ఠం సత్థారం అనుబన్ధిత్వా ‘‘చోరోసి బాలోసి మూళ్హోసి ఓట్ఠోసి గోణోసి గద్రభోసి నేరయికోసి తిరచ్ఛానగతోసి, నత్థి తుయ్హం సుగతి, దుగ్గతియేవ తుయ్హం పాటికఙ్ఖా’’తి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి. తం సుత్వా ఆయస్మా ఆనన్దో సత్థారం ఏతదవోచ – ‘‘భన్తే, ఇమే నాగరా అమ్హే అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి, ఇతో అఞ్ఞత్థ గచ్ఛామా’’తి. ‘‘కుహిం, ఆనన్దా’’తి? ‘‘అఞ్ఞం నగరం, భన్తే’’తి. ‘‘తత్థ మనుస్సేసు అక్కోసన్తేసు పరిభాసన్తేసు పున కత్థ గమిస్సామానన్దా’’తి. ‘‘తతోపి అఞ్ఞం నగరం, భన్తే’’తి. ‘‘తత్థ మనుస్సేసు అక్కోసన్తేసు పరిభాసన్తేసు కుహిం గమిస్సామానన్దా’’తి. ‘‘తతోపి అఞ్ఞం నగరం, భన్తే’’తి. ‘‘ఆనన్ద, న ఏవం కాతుం వట్టతి, యత్థ అధికరణం ఉప్పన్నం, తత్థేవ తస్మిం వూపసన్తే అఞ్ఞత్థ గన్తుం వట్టతి, కే పన తే, ఆనన్ద, అక్కోసన్తీ’’తి. ‘‘భన్తే, దాసకమ్మకరే ఉపాదాయ సబ్బే అక్కోసన్తీ’’తి. ‘‘అహం, ఆనన్ద, సఙ్గామం ఓతిణ్ణహత్థిసదిసో. సఙ్గామం ఓతిణ్ణహత్థినో హి చతూహి దిసాహి ఆగతే సరే సహితుం భారో, తథేవ బహూహి దుస్సీలేహి కథితకథానం సహనం నామ మయ్హం భారో’’తి వత్వా అత్తానం ఆరబ్భ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౨౦.‘‘అహం నాగోవ సఙ్గామే, చాపతో పతితం సరం;
అతివాక్యం తితిక్ఖిస్సం, దుస్సీలో హి బహుజ్జనో.

౩౨౧.‘‘దన్తం నయన్తి సమితిం, దన్తం రాజాభిరూహతి;
దన్తో సేట్ఠో మనుస్సేసు, యోతివాక్యం తితిక్ఖతి.

౩౨౨.‘‘వరమస్సతరా దన్తా, ఆజానీయా చ సిన్ధవా;
కుఞ్జరా చ మహానాగా, అత్తదన్తో తతో వర’’న్తి.

తత్థ **నాగోవా**తి హత్థీ వియ. **చాపతో పతిత**న్తి ధనుతో ముత్తం. **అతివాక్య**న్తి అట్ఠఅనరియవోహారవసేన పవత్తం వీతిక్కమవచనం. **తితిక్ఖిస్స**న్తి యథా సఙ్గామావచరో సుదన్తో మహానాగో ఖమో సత్తిపహారాదీని చాపతో ముచ్చిత్వా అత్తని పతితే సరే అవిహఞ్ఞమానో తితిక్ఖతి, ఏవమేవ ఏవరూపం అతివాక్యం తితిక్ఖిస్సం, సహిస్సామీతి అత్థో. **దుస్సీలో హీ**తి అయఞ్హి లోకియమహాజనో బహుదుస్సీలో అత్తనో అత్తనో రుచివసేన వాచం నిచ్ఛారేత్వా ఘట్టేన్తో చరతి, తత్థ అధివాసనం అజ్ఝుపేక్ఖనమేవ మమ భారో. **సమితి**న్తి ఉయ్యానకీళమణ్డలాదీసు మహాజనమజ్ఝం గచ్ఛన్తా దన్తమేవ గోణజాతిం వా అస్సజాతిం వా యానే యోజేత్వా నయన్తి. **రాజా**తి తథారూపేహేవ వాహనేహి గచ్ఛన్తో రాజాపి దన్తమేవ అభిరూహతి.

మనుస్సేసూతి మనుస్సేసుపి చతూహి అరియమగ్గేహి దన్తో నిబ్బిసేవనోవ సేట్ఠో. **యోతివాక్యన్తి** యో ఏవరూపం అతిక్కమవచనం పునప్పునం వుచ్చమానమ్పి తితిక్ఖతి న పటిప్ఫరతి న విహఞ్ఞతి, ఏవరూపో దన్తో సేట్ఠోతి అత్థో.

అస్సతరాతి వళవాయ గద్రభేన జాతా. **ఆజానీయాతి** యం అస్సదమసారథి కారణం కారేతి, తస్స ఖిప్పం జాననసమత్థా. **సిన్ధవాతి** సిన్ధవరట్ఠే జాతా అస్సా. **మహానాగాతి** కుఞ్జరసఙ్ఖాతా మహాహత్థినో. **అత్తదన్తోతి** ఏతే అస్సతరా చ సిన్ధవా చ కుఞ్జరా చ దన్తావ వరం, న అదన్తా. యో పన చతూహి అరియమగ్గేహి అత్తనో దన్తతాయ అత్తదన్తో నిబ్బిసేవనో, అయం తతోపి వరం, సబ్బేహిపి ఏతేహి ఉత్తరితరోతి అత్థో.

దేసనావసానే లఞ్జం గహేత్వా వీథిసిఙ్ఘాటకాదీసు ఠత్వా అక్కోసన్తో పరిభాసన్తో సబ్బోపి సో మహాజనో సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణీతి.

అత్తదన్తవత్థు పఠమం.

౨. హత్థాచరియపుబ్బకభిక్ఖువత్థు

న హి ఏతేహీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం హత్థాచరియపుబ్బకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకదివసం అచిరవతీనదీతీరే హత్థిదమకం "ఏకం హత్థిం దమేస్సామీ"తి అత్తనా ఇచ్ఛితం కారణం సిక్ఖాపేతుం అసక్కోన్తం దిస్వా సమీపే ఠితే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా ఆహ – "ఆవుసో, సచే అయం హత్థాచరియో ఇమం హత్థిం అసుకట్ఠానే నామ విజ్ఝేయ్య, ఖిప్పమేవ ఇమం కారణం సిక్ఖాపేయ్యా"తి. సో తస్స కథం సుత్వా తథా కత్వా తం హత్థిం సుదన్తం దమేసి. తే భిక్ఖూ తం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర తయా ఏవం వుత్త"న్తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే విగరహిత్వా "కిం తే, మోఘపురిస, హత్థియానేన వా అఞ్ఞేన వా దన్తేన. న హి ఏతేహి యానేహి అగతపుబ్బం ఠానం గన్తుం సమత్థా నామ అత్థి, అత్తనా పన సుదన్తేన సక్కా అగతపుబ్బం ఠానం గన్తుం, తస్మా అత్తానమేవ దమేహి, కిం తే ఏతేసం దమనేనా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౨౩. "న హి ఏతేహి యానేహి, గచ్ఛేయ్య అగతం దిసం;
యథాత్తనా సుదన్తేన, దన్తో దన్తేన గచ్ఛతీ"తి.

తస్సత్థో – యాని తాని హత్థియానాదీని యానాని, న హి ఏతేహి యానేహి కోచి పుగ్గలో సుపినన్తేనపి అగతపుబ్బత్తా "అగత"న్తి సఙ్ఖాతం నిబ్బానదిసం తథా గచ్ఛేయ్య, యథా పుబ్బభాగే ఇన్ద్రియదమేన అపరభాగే అరియమగ్గభావనాయ సుదన్తేన దన్తో నిబ్బిసేవనో సప్పఞ్ఞో పుగ్గలో తం అగతపుబ్బం దిసం గచ్ఛతి, దన్తభూమిం పాపుణాతి. తస్మా అత్తదమనమేవ తతో వరన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

హత్థాచరియపుబ్బకభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. పరిజిణ్ణబ్రాహ్మణపుత్తవత్థు

ధనపాలోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా సావత్థియం విహరన్తో అఞ్ఞతరస్స పరిజిణ్ణబ్రాహ్మణస్స పుత్తే ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో బ్రాహ్మణో అట్ఠసతసహస్సవిభవో వయప్పత్తానం చతున్నం పుత్తానం ఆవాహం కత్వా చత్తారి సతసహస్సాని అదాసి. అథస్స బ్రాహ్మణియా కాలకతాయ పుత్తా సమ్మన్తయింసు – ''సచే అయం అఞ్ఞం బ్రాహ్మణిం ఆనేస్సతి, తస్సా కుచ్ఛియం నిబ్బత్తానం వసేన కులసన్తకం భిజ్జిస్సతి, హన్ద నం మయం సఙ్గణ్హిస్సామా''తి తే తం పణీతేహి ఘాసచ్ఛాదనాదీహి ఉపట్ఠహన్తా హత్థపాదసమ్బాహనాదీని కరోన్తా ఉపట్ఠహిత్వా ఏకదివసమస్స దివా నిద్దాయిత్వా వుట్ఠితస్స హత్థపాదే సమ్బాహన్తా పాటియేక్కం ఘరావాసే ఆదీనవం వత్వా ''మయం తుమ్హే ఇమినా నీహారేన యావజీవం ఉపట్ఠహిస్సామ, సేసధనమ్పి నో దేథా''తి యాచింసు. బ్రాహ్మణో పున ఏకేకస్స సతసహస్సం దత్వా అత్తనో నివత్థపారుపనమత్తం ఠపేత్వా సబ్బం ఉపభోగపరిభోగం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా నియ్యాదేసి. తం జేట్ఠపుత్తో కతిపాహం ఉపట్ఠహి. అథ నం ఏకదివసం న్హత్వా ఆగచ్ఛన్తం ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా సుణ్హా ఏవమాహ – ''కిం తయా జేట్ఠపుత్తస్స సతం వా సహస్సం వా అతిరేకం దిన్నం అత్థి, నను సబ్బేసం ద్వే ద్వే సతసహస్సాని దిన్నాని, కిం సేసపుత్తానం ఘరస్స మగ్గం న జానాసీ''తి. సోపి ''నస్స వసలీ''తి కుజ్ఝిత్వా అఞ్ఞస్స ఘరం అగమాసి. తతోపి కతిపాహచ్చయేన ఇమినావ ఉపాయేన పలాపితో అఞ్ఞస్సాతి ఏవం ఏకఘరమ్పి పవేసనం అలభమానో పణ్డరఙ్గపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా భిక్ఖాయ చరన్తో కాలానమచ్చయేన జరాజిణ్ణో దుబ్భోజనదుక్ఖసేయ్యాహి మిలాతసరీరో భిక్ఖాయ చరన్తో ఆగమ్మ పీఠికాయ నిపన్నో నిద్దం ఓక్కమిత్వా ఉట్ఠాయ నిసిన్నో అత్తానం ఓలోకేత్వా పుత్తేసు అత్తనో పతిట్ఠం అపస్సన్తో చిన్తేసి – ''సమణో కిర గోతమో అబ్భాకుటికో ఉత్తానముఖో సుఖసమ్భాసో పటిసన్థారకుసలో, సక్కా సమణం గోతమం ఉపసఙ్కమిత్వా పటిసన్థారం లభితు''న్తి. సో నివాసనపారుపనం సణ్ఠాపేత్వా భిక్ఖభాజనం గహేత్వా దణ్డమాదాయ భగవతో సన్తికం అగమాసి. వుత్తమ్పి చేతం (సం. ని. ౧.౨౦౦) –

అథ ఖో అఞ్ఞతరో బ్రాహ్మణమహాసాలో లూఖో లూఖపావురణో యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా ఏకమన్తం నిసిన్నేన తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ఏతదవోచ – ''కిన్ను త్వం , బ్రాహ్మణ, లూఖో లూఖపావురణో''తి. ఇధ మే, భో గోతమ, చత్తారో పుత్తా , తే మం దారేహి సంపుచ్ఛ ఘరా నిక్ఖామేన్తీతి. తేన హి త్వం, బ్రాహ్మణ, ఇమా గాథాయో పరియాపుణిత్వా సభాయం మహాజనకాయే సన్నిపతితే పుత్తేసు చ సన్నిసిన్నేసు భాసస్సు –

''యేహి జాతేహి నన్దిస్సం, యేసఞ్చ భవమిచ్ఛిసం;
తే మం దారేహి సంపుచ్ఛ, సావ వారేన్తి సూకరం.

''అసన్తా కిర మం జమ్మా, తాత తాతాతి భాసరే;
రక్ఖసా పుత్తరూపేన, తే జహన్తి వయోగతం.

''అస్సోవ జిణ్ణో నిబ్భోగో, ఖాదనా అపనీయతి;
బాలకానం పితా థేరో, పరాగారేసు భిక్ఖతి.

''దణ్డోవ కిర మే సేయ్యో, యఞ్చే పుత్తా అనస్సవా;

చణ్డమ్పి గోణం వారేతి, అథో చణ్డమ్పి కుక్కురం.

“అన్ధకారే పురే హోతి, గమ్భీరే గాధమేధతి;

దణ్డస్స ఆనుభావేన, ఖలిత్వా పతితిట్ఠతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౦౦);

సో భగవతో సన్తికే తా గాథాయో ఉగ్గణ్హిత్వా తథారూపే బ్రాహ్మణానం సమాగమదివసే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితేసు పుత్తేసు తం సభం ఓగాహిత్వా బ్రాహ్మణానం మజ్ఝే మహారహేసు ఆసనేసు నిసిన్నేసు “అయం మే కాలో”తి సభాయ మజ్ఝే పవిసిత్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా “అహం, భో, తుమ్హాకం గాథాయో భాసితుకామో, సుణిస్సథా”తి వత్వా “భాసస్సు, బ్రాహ్మణ, సుణోమా”తి వుత్తే ఠితకోవ అభాసి. తేన చ సమయేన మనుస్సానం వత్తం హోతి “యో మాతాపితూనం సన్తకం ఖాదన్తో మాతాపితరో న పోసేతి, సో మారేతబ్బో”తి. తస్మా తే బ్రాహ్మణపుత్తా పితు పాదేసు పతిత్వా “జీవితం నో, తాత, దేథా”తి యాచింసు. సో పితు హదయముదుతాయ “మా మే, భో, పుత్తకే వినాసయిత్థ, పోసేస్సన్తి మ”న్తి ఆహ. అథస్స పుత్తే మనుస్సా ఆహంసు – “సచే, భో , అజ్జ పట్ఠాయ పితరం న సమ్మా పటిజగ్గిస్సథ, ఘాతేస్సామ వో”తి. తే భీతా పితరం పీఠే నిసీదాపేత్వా సయం ఉక్ఖిపిత్వా గేహం నేత్వా సరీరం తేలేన అబ్భఞ్జిత్వా ఉబ్బట్టేత్వా గన్ధచుణ్ణాదీహి న్హాపేత్వా బ్రాహ్మణియో పక్కోసాపేత్వా “అజ్జ పట్ఠాయ అమ్హాకం పితరం సమ్మా పటిజగ్గథ, సచే తుమ్హే పమాదం ఆపజ్జిస్సథ, నిగ్గణ్హిస్సామ వో”తి వత్వా పణీతభోజనం భోజేసుం.

బ్రాహ్మణో సుభోజనఞ్చ సుఖసేయ్యఞ్చ ఆగమ్మ కతిపాహచ్చయేన సఞ్జాతబలో పీణిన్ద్రియో అత్తభావం ఓలోకేత్వా “అయం మే సమ్పత్తి సమణం గోతమం నిస్సాయ లద్ధా”తి పణ్ణాకారత్థాయ ఏకం దుస్సయుగం ఆదాయ భగవతో సన్తికం గన్త్వా కతపటిసన్థారో ఏకమన్తం నిసిన్నో తం దుస్సయుగం భగవతో పాదమూలే ఠపేత్వా “మయం, భో గోతమ, బ్రాహ్మణా నామ ఆచరియస్స ఆచరియధనం పరియేసామ, పటిగ్గణ్హాతు మే భవం గోతమో ఆచరియో ఆచరియధన”న్తి ఆహ. భగవా తస్స అనుకమ్పాయ తం పటిగ్గహేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనావసానే బ్రాహ్మణో సరణేసు పతిట్ఠాయ ఏవమాహ – “భో గోతమ, మయ్హం పుత్తేహి చత్తారి ధువభత్తాని దిన్నాని, తతో అహం ద్వే తుమ్హాకం దమ్మీ”తి. అథ నం సత్థా “కల్యాణం, బ్రాహ్మణ, మయం పన రుచ్చనట్ఠానమేవ గమిస్సామా”తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. బ్రాహ్మణో ఘరం గన్త్వా పుత్తే ఆహ – “తాతా, సమణో గోతమో మయ్హం సహాయో, తస్స మే ద్వే ధువభత్తాని దిన్నాని, తుమ్హే తస్మిం సమ్పత్తే మా పమజ్జిత్థా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛింసు.

సత్థా పునదివసే పిణ్డాయ చరన్తో జేట్ఠపుత్తస్స ఘరద్వారం అగమాసి. సో సత్థారం దిస్వా పత్తమాదాయ ఘరం పవేసేత్వా మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా పణీతభోజనమదాసి. సత్థా పునదివసే ఇతరస్స ఇతరస్సాతి పటిపాటియా సబ్బేసం ఘరాని అగమాసి. సబ్బే తే తథేవ సక్కారం అకంసు. ఏకదివసం జేట్ఠపుత్తో మఙ్గలే పచ్చుపట్ఠితే పితరం ఆహ – “తాత, కస్స మఙ్గలం దేమా”తి? “నాహం అఞ్ఞే జానామి, సమణో గోతమో మయ్హం సహాయో”తి. “తేన హి తం స్వాతనాయ పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం నిమన్తేథా”తి. బ్రాహ్మణో తథా అకాసి. సత్థా పునదివసే సపరివారో తస్స గేహం అగమాసి. సో హరితుపలిత్తే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితే గేహే బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా అప్పోదకమధుపాయసేన చేవ పణీతేన ఖాదనీయేన చ పరివిసి. అన్తరాభత్తస్మింయేవ బ్రాహ్మణస్స చత్తారో పుత్తా సత్థు సన్తికే నిసీదిత్వా ఆహంసు – “భో గోతమ, మయం అమ్హాకం పితరం పటిజగ్గామ న పమజ్జామ , పస్సథిమస్స అత్తభావ”న్తి.

సత్థా “కల్యాణం వో కతం, మాతాపితుపోసనం నామ పోరాణకపణ్డితానం ఆచిణ్ణమేవా”తి వత్వా “తస్స నాగస్స విప్పవాసేన, విరూళ్హా సల్లకీ చ కుటజా చా”తి ఇమం ఏకాదసనిపాతే **మాతుపోసకనాగరాజజాతకం** (చరియా. ౨.౧ ఆదయో; జా. ౧.౧౧.౧ ఆదయో) విత్థారేన కథేత్వా ఇమం గాథం అభాసి –

౩౨౪. “ధనపాలో నామ కుఞ్జరో,

కటుకభేదనో దున్నివారయో;

బద్ధో కబళం న భుఞ్జతి,

సుమరతి నాగవనస్స కుఞ్జరో”తి.

తత్థ **ధనపాలో నామాతి** తదా కాసికరఞ్ఞా హత్థాచరియం పేసేత్వా రమణీయే నాగవనే గాహాపితస్స హత్థినో ఏతం నామం. **కటుకభేదనోతి** తిఖిణమదో. హత్థీనఞ్హి మదకాలే కణ్ణచూళికా పభిజ్జన్తి, పకతియాపి హత్థినో తస్మిం కాలే అఙ్కుసే వా కున్తతోమరే వా న గణేన్తి, చణ్డా భవన్తి. సో పన అతిచణ్డోయేవ. తేన వుత్తం – **కటుకభేదనో దున్నివారయోతి. బద్ధో కబళం న భుఞ్జతీతి** సో బద్ధో హత్థిసాలం పన నేత్వా విచిత్రసాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా కతగన్ధపరిభణ్డాయ ఉపరి బద్ధవిచిత్రవితానాయ భూమియా ఠపితో రఞ్ఞా రాజారహేన నానగ్గరసేన భోజనేన ఉపట్ఠాపితోపి కిఞ్చి భుఞ్జితుం న ఇచ్ఛి, తమత్థం సన్ధాయ “బద్ధో కబళం న భుఞ్జతీ”తి వుత్తం. **సుమరతి నాగవనస్సాతి** సో రమణీయం మే వసనట్ఠానన్తి నాగవనం సరతి. “మాతా పన మే అరఞ్ఞే పుత్తవియోగేన దుక్ఖప్పత్తా అహోసి, మాతాపితుఉపట్ఠానధమ్మో న మే పూరతి, కిం మే ఇమినా భోజనేనా”తి ధమ్మికం మాతాపితుఉపట్ఠానధమ్మమేవ సరి. తం పన యస్మా తస్మిం నాగవనేయేవ ఠితో సక్కా పూరేతుం, తేన వుత్తం – **సుమరతి నాగవనస్స కుఞ్జరోతి**. సత్థరి ఇమం అత్తనో పుబ్బచరియం ఆనేత్వా కథేన్తే కథేన్తేయేవ సబ్బేపి తే అస్సుధారా పవత్తేత్వా ముదుహదయా ఓహితసోతా భవింసు. అథ నేసం భగవా సప్పాయం విదిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా ధమ్మం దేసేసి.

దేసనావసానే సద్ధిం పుత్తేహి చేవ సుణిసాహి చ బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహీతి.

పరిజిణ్ణబ్రాహ్మణపుత్తవత్థు తతియం.

౪. పసేనదికోసలవత్థు

మిద్ధీ యదా హోతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజానం పసేనదికోసలం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే రాజా తణ్డులదోణస్స ఓదనం తదుపియేన సూపబ్యఞ్జనేన భుఞ్జతి. సో ఏకదివసం భుత్తపాతరాసో భత్తసమ్మదం అవినోదేత్వావ సత్థు సన్తికం గన్త్వా కిలన్తరూపో ఇతో చితో చ సమ్పరివత్తతి, నిద్దాయ అభిభుయ్యమానోపి ఉజుకం నిపజ్జితుం అసక్కోన్తో ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా ఆహ – “కిం, మహారాజ, అవిస్సమిత్వావ ఆగతోసీ”తి? “ఆమ, భన్తే, భుత్తకాలతో పట్ఠాయ మే మహాదుక్ఖం హోతీ”తి. అథ నం సత్థా, “మహారాజ, అతిబహుభోజనం ఏవం దుక్ఖం హోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౨౫. “మిద్ధీ యదా హోతి మహగ్ఘసో చ,

నిద్దాయితా సమ్పరివత్తసాయీ;
మహావరాహోవ నివాపపుట్ఠో,
పునప్పునం గబ్భముపేతి మన్దో”తి.

తత్థ **మిద్ధీ**తి థినమిద్ధాభిభూతో. **మహగ్ఘసో చా**తి మహాభోజనో ఆహరహత్థకఅలంసాటకతత్రవట్టకకాకమాసకభుత్తవమితకానం అఞ్ఞతరో వియ. **నివాపపుట్ఠో**తి కుణ్డకాదినా సూకరభత్తేన పుట్ఠో. ఘరసూకరో హి దహరకాలతో పట్ఠాయ పోసియమానో థూలసరీరకాలే గేహా బహి నిక్ఖమితుం అలభన్తో హేట్ఠామఞ్చాదీసు సమ్పరివత్తిత్వా అస్ససన్తో పస్ససన్తో సయతేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – యదా పురిసో మిద్ధీ చ హోతి మహగ్ఘసో చ, నివాపపుట్ఠో మహావరాహో వియ చ అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన యాపేతుం అసక్కోన్తో నిద్దాయనసీలో సమ్పరివత్తసాయీ, తదా నో “అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా”తి తీణి లక్ఖణాని మనసికాతుం న సక్కోతి. తేసం అమనసికారా మన్దపఞ్ఞో పునప్పునం గబ్భముపేతి, గబ్భవాసతో న పరిముచ్చతీతి. దేసనావసానే సత్థా రఞ్ఞో ఉపకారవసేన –

“మనుజస్స సదా సతీమతో, మత్తం జానతో లద్ధభోజనే;
తనుకస్స భవన్తి వేదనా, సణికం జీరతి ఆయు పాలయ”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౪);

ఇమం గాథం వత్వా ఉత్తరమాణవం ఉగ్గణ్హాపేత్వా “ఇమం గాథం రఞ్ఞో భోజనవేలాయ పవేదేయ్యాసి, ఇమినా ఉపాయేన భోజనం పరిహాపేయ్యాసీ”తి ఉపాయం ఆచిక్ఖి, సో తథా అకాసి. రాజా అపరేన సమయేన నాళికోదనపరమతాయ సణ్ఠితో సుసల్లహుకసరీరో సుఖప్పత్తో సత్థరి ఉప్పన్నవిస్సాసో సత్తాహం అసదిసదానం పవత్తేసి. దానానుమోదనాయ మహాజనో మహన్తం విసేసం పాపుణీతి.

పసేనదికోసలవత్థు చతుత్థం.

౫. సానుసామణేరవత్థు

ఇదం పురేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సానుం నామ సామణేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకిస్సా ఉపాసికాయ ఏకపుత్తకో అహోసి. అథ నం సా దహరకాలేయేవ పబ్బాజేసి. సో పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సీలవా అహోసి వత్తసమ్పన్నో, ఆచరియుపజ్ఝాయఆగన్తుకానం వత్తం కతమేవ హోతి. మాసస్స అట్ఠమే దివసే పాతోవ ఉట్ఠాయ ఉదకమాళకే ఉదకం ఉపట్ఠాపేత్వా ధమ్మస్సవనగ్గం సమ్మజ్జిత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా దీపం జాలేత్వా మధురస్సరేన ధమ్మస్సవనం ఘోసేతి. భిక్ఖూ తస్స థామం ఞత్వా “సరభఞ్ఞం భణ సామణేరా”తి అజ్ఝేసన్తి. సో “మయ్హం హదయవాతో రుజతి, కాయో వా బాధతీ”తి కిఞ్చి పచ్చాహారం అకత్వా ధమ్మాసనం అభిరూహిత్వా ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ సరభఞ్ఞం వత్వా ఓతరన్తో “మయ్హం మాతాపితూనం ఇమస్మిం సరభఞ్ఞే పత్తిం దమ్మీ”తి వదతి. తస్స మనుస్సా మాతాపితరో పత్తియా దిన్నభావం న జానన్తి. అనన్తరత్తభావే పనస్స మాతా యక్ఖినీ హుత్వా నిబ్బత్తా, సా దేవతాహి సద్ధిం ఆగన్త్వా ధమ్మం సుత్వా “సామణేరేన దిన్నపత్తిం అనుమోదామి, తాతా”తి వదతి. “సీలసమ్పన్నో చ నామ భిక్ఖు సదేవకస్స లోకస్స పియో హోతీ”తి తస్మిం సామణేరే దేవతా సలజ్జా సగారవా మహాబ్రహ్మానం వియ అగ్గిక్ఖన్ధం వియ చ నం మఞ్ఞన్తి. సామణేరే గారవేన తఞ్చ యక్ఖినిం గరుకం కత్వా పస్సన్తి. తా ధమ్మస్సవనయక్ఖసమాగమాదీసు “సానుమాతా

సానుమాతా"తి యక్ఖినియా అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డం దేన్తి. మహేసక్ఖాపి యక్ఖా తం దిస్వా మగ్గా ఓక్కమన్తి, ఆసనా వుట్ఠహన్తి.

అథ ఖో సామణేరో వుడ్ఢిమన్వాయ పరిపక్కిన్ద్రియో అనభిరతియా పీళితో అనభిరతిం వినోదేతుం అసక్కోన్తో పరుళ్హకేసనఖో కిలిట్ఠనివాసనపారుపనో కస్సచి అనారోచేత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఏకకోవ మాతుఘరం అగమాసి. ఉపాసికా పుత్తం దిస్వా వన్దిత్వా ఆహ – "కిం, తాత, త్వం పుబ్బే ఆచరియుపజ్ఝాయేహి వా దహరసామణేరేహి వా సద్ధిం ఇధాగచ్ఛసి, కస్మా ఏకకోవ అజ్జ ఆగతోసీ"తి? సో ఉక్కణ్ఠితభావం ఆరోచేసి. సా ఉపాసికా నానప్పకారేన ఘరావాసే ఆదీనవం దస్సేత్వా పుత్తం ఓవదమానాపి సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తీ "అప్పేవ నామ అత్తనో ధమ్మతాయపి సల్లక్ఖేయ్యా"తి అనుయ్యోజేత్వా "తిట్ఠ, తాత, యావ తే యాగుభత్తం సమ్పాదేమి, యాగుం పివిత్వా కతభత్తకిచ్చస్స తే మనాపాని వత్థాని నీహరిత్వా దస్సామీ"తి వత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. నిసీది సామణేరో. ఉపాసికా ముహుత్తేనేవ యాగుఖజ్జకం సమ్పాదేత్వా అదాసి. అథ "భత్తం సమ్పాదేస్సామీ"తి అవిదూరే నిసిన్నా తణ్డులే ధోవతి. తస్మిం సమయే సా యక్ఖినీ "కహం ను ఖో సామణేరో, కచ్చి భిక్ఖాహారం లభతి, నో"తి ఆవజ్జమానా తస్స విబ్భమితుకామతాయ నిసిన్నభావం ఞత్వా "సామణేరో మే మహేసక్ఖానం దేవతానం అన్తరే లజ్జం ఉప్పాదేయ్య, గచ్ఛామిస్స విబ్భమనే అన్తరాయం కరిస్సామీ"తి ఆగన్త్వా తస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా గీవం పరివత్తేత్వా ఖేళేన పగ్ఘరన్తేన భూమియం నిపతి. ఉపాసికా పుత్తస్స తం విప్పకారం దిస్వా వేగేన గన్త్వా పుత్తం ఆలిఙ్గేత్వా ఊరూసు నిపజ్జాపేసి. సకలగామవాసినో ఆగన్త్వా బలికమ్మాదీని కరింసు. ఉపాసికా పన పరిదేవమానా ఇమా గాథా అభాసి –

"చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;
పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

"ఉపోసథం ఉపవసన్తి, బ్రహ్మచరియం చరన్తి యే;
న తేహి యక్ఖా కీళన్తి, ఇతి మే అరహతం సుతం;
సా దాని అజ్జ పస్సామి, యక్ఖా కీళన్తి సానునా"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౯);

ఉపాసికాయ వచనం సుత్వా –

"చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;
పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

"ఉపోసథం ఉపవసన్తి, బ్రహ్మచరియం చరన్తి యే;
న తేహి యక్ఖా కీళన్తి, సాహు తే అరహతం సుత"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౯) –

వత్వా ఆహ –

"సానుం పబుద్ధం వజ్జాసి, యక్ఖానం వచనం ఇదం;
మాకాసి పాపకం కమ్మం, ఆవి వా యది వా రహో.

“సచే చ పాపకం కమ్మం, కరిస్ససి కరోసి వా;

న తే దుక్ఖా పముత్యత్థి, ఉప్పచ్చాపి పలాయతో”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౮);

ఏవం పాపకం కమ్మం కత్వా సకుణస్స వియ ఉప్పతిత్వా పలాయతోపి తే మోక్ఖో నత్థీతి వత్వా సా యక్ఖినీ సామణేరం ముఞ్చి. సో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా మాతరం కేసే వికిరియ అస్ససన్తిం పస్ససన్తిం రోదమానం సకలగామవాసినో చ సన్నిపతితే దిస్వా అత్తనో యక్ఖేన గహితభావం అజానన్తో “అహం పుబ్బే పీఠే నిసిన్నో, మాతా మే అవిదూరే నిసీదిత్వా తణ్డులే ధోవి, ఇదాని పనమ్హి భూమియం నిపన్నో, కిం ను ఖో ఏత”న్తి నిపన్నకోవ మాతరం ఆహ –

“మతం వా అమ్మ రోదన్తి, యో వా జీవం న దిస్సతి;

జీవన్తం అమ్మ పస్సన్తీ, కస్మా మం అమ్మ రోదసీ”తి. (థేరగా॰ ४४; సం॰ ని॰ ౧.౨౩౮);

అథస్స మాతా వత్థుకామకిలేసకామే పహాయ పబ్బజితస్స పున విబ్భమనత్థం ఆగమనే ఆదీనవం దస్సేన్తీ ఆహ –

“మతం వా పుత్త రోదన్తి, యో వా జీవం న దిస్సతి;

యో చ కామే చజిత్వాన, పునరాగచ్ఛతే ఇధ;

తం వాపి పుత్త రోదన్తి, పున జీవం మతో హి సో”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౮);

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఘరావాసం కుక్కుళసదిసఞ్చేవ నరకసదిసఞ్చ కత్వా ఘరావాసే ఆదీనవం దస్సేన్తీ పున ఆహ –

“కుక్కుళా ఉబ్భతో తాత, కుక్కుళం పతితుమిచ్ఛసి;

నరకా ఉబ్భతో తాత, నరకం పతితుమిచ్ఛసీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౮);

అథ నం, “పుత్త, భద్దం తవ హోతు, మయా పన ‘అయం నో పుత్తకో డయ్హమానో’తి గేహా భణ్డం వియ నీహరిత్వా బుద్ధసాసనే పబ్బాజితో, ఘరావాసే పున డయ్హితుం ఇచ్ఛసి. అభిధావథ పరిత్తాయథ నోతి ఇమమత్థం కస్స ఉజ్ఝాపయామ కం నిజ్ఝాపయామా”తి దీపేతుం ఇమం గాథమాహ –

“అభిధావథ భద్దన్తే, కస్స ఉజ్ఝాపయామసే;

ఆదిత్తా నీహతం భణ్డం, పున డయ్హితుమిచ్ఛసీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౮);

సో మాతరి కథేన్తియా కథేన్తియా సల్లక్ఖేత్వా “నత్థి మయ్హం గిహిభావేన అత్థో”తి ఆహ. అథస్స మాతా “సాధు, తాతా”తి తుట్ఠా పణీతభోజనం భోజేత్వా “కతివస్సోసి, తాతా”తి పుచ్ఛిత్వా పరిపుణ్ణవస్సభావం ఞత్వా తిచీవరం పటియాదేసి. సో పరిపుణ్ణపత్తచీవరో ఉపసమ్పదం లభి. అథస్స అచిరూపసమ్పన్నస్స సత్థా చిత్తనిగ్గహే ఉస్సాహం జనేన్తో “చిత్తం నామేతం నానారమ్మణేసు దీఘరత్తం చారికం చరన్తం అనిగ్గణ్హన్తస్స సోత్థిభావో నామ నత్థి, తస్మా అఙ్కుసేన మత్తహత్థినో వియ చిత్తస్స నిగ్గణ్హనే యోగో కరణీయో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౨౬.“ఇదం పురే చిత్తమచారి చారికం,

యేనిచ్ఛకం యత్థకామం యథాసుఖం;
తదజ్జహం నిగ్గహేస్సామి యోనిసో,
హత్థిప్పభిన్నం వియ అఙ్కుసగ్గహో”తి.

తస్సత్థో – ఇదం చిత్తం నామ ఇతో పుబ్బే రూపాదీసు చ ఆరమ్మణేసు రాగాదీనం యేన కారణేన ఇచ్ఛతి, యత్థేవస్స కామో ఉప్పజ్జతి, తస్స వసేన యత్థ కామం యథారుచి చరన్తస్స సుఖం హోతి, తథేవ విచరణతో యథాసుఖం దీఘరత్తం చారికం చరి, తం అజ్జ అహం పభిన్నం మత్తహత్థిం హత్థాచరియసఙ్ఖాతో ఛేకో అఙ్కుసగ్గహో అఙ్కుసేన వియ యోనిసోమనసికారేన నిగ్గహేస్సామి, నాస్స వీతిక్కమితుం దస్సామీతి.

దేసనావసానే సానునా సద్ధిం ధమ్మస్సవనాయ ఉపసఙ్కమన్తానం బహూనం దేవతానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. సోపాయస్మా తేపిటకం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా మహాధమ్మకథికో హుత్వా వీసవస్ససతం ఠత్వా సకలజమ్బుదీపం సఙ్ఖోభేత్వా పరినిబ్బాయీతి.

సానుసామణేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. పావేయ్యకహత్థివత్థు

అప్పమాదరతాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో పావేయ్యకం నామ హత్థిం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర హత్థీ తరుణకాలే మహాబలో హుత్వా అపరేన సమయేన జరావాతవేగబ్భాహతో హుత్వా ఏకం మహన్తం సరం ఓరుయ్హ కలలే లగ్గిత్వా ఉత్తరితుం నాసక్ఖి. మహాజనో తం దిస్వా “ఏవరూపోపి నామ హత్థీ ఇమం దుబ్బలభావం పత్తో”తి కథం సముట్ఠాపేసి. రాజా తం పవత్తిం సుత్వా హత్థాచరియం ఆణాపేసి – “గచ్ఛ, ఆచరియ, తం హత్థిం కలలతో ఉద్ధరాహీ”తి. సో గన్త్వా తస్మిం ఠానే సఙ్గామసీసం దస్సేత్వా సఙ్గామభేరిం ఆకోటాపేసి. మానజాతికో హత్థీ వేగేనుట్ఠాయ థలే పతిట్ఠహి. భిక్ఖూ తం కారణం దిస్వా సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “తేన, భిక్ఖవే , హత్థినా పకతిపఙ్కదుగ్గతో అత్తా ఉద్ధటో, తుమ్హే పన కిలేసదుగ్గే పక్ఖన్దా. తస్మా యోనిసో పదహిత్వా తుమ్హేపి తతో అత్తానం ఉద్ధరథా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౨౭. “అప్పమాదరతా హోథ, సచిత్తమనురక్ఖథ;
దుగ్గా ఉద్ధరథత్తానం, పఙ్కే సన్నోవ కుఞ్జరో”తి.

తత్థ **అప్పమాదరతాతి** సతియా అవిప్పవాసే అభిరతా హోథ. **సచిత్తన్తి** రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు అత్తనో చిత్తం యథా వీతిక్కమం న కరోతి, ఏవం రక్ఖథ. **దుగ్గాతి** యథా సో పఙ్కే సన్నో కుఞ్జరో హత్థేహి చ పాదేహి చ వాయామం కత్వా పఙ్కదుగ్గతో అత్తానం ఉద్ధరిత్వా థలే పతిట్ఠితో, ఏవం తుమ్హేపి కిలేసదుగ్గతో అత్తానం ఉద్ధరథ, నిబ్బానథలే పతిట్ఠాపేథాతి అత్థో.

దేసనావసానే తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

పావేయ్యకహత్థివత్థు ఛట్ఠం.

౭. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

సచే లభేథాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పాలిలేయ్యకం నిస్సాయ రక్ఖితవనసణ్డే విహరన్తో సమ్బహులే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు యమకవగ్గే "పరే చ న విజానన్తీ"తి గాథావణ్ణనాయ ఆగతమేవ. వుత్తఞ్హేతం (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౫ కోసమ్బకవత్థు) –

తథాగతస్స తత్థ హత్థినాగేన ఉపట్ఠియమానస్స వసనభావో సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి. సావత్థినగరతో "అనాథపిణ్డికో విసాఖా మహాఉపాసికా"తి ఏవమాదీని మహాకులాని ఆనన్దత్థేరస్స సాసనం పహిణింసు "సత్థారం నో, భన్తే, దస్సేథా"తి. దిసావాసినోపి పఞ్చసతా భిక్ఖూ వుట్ఠవస్సా ఆనన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా "చిరస్సుతా నో, ఆవుసో ఆనన్ద, భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మీ కథా, సాధు మయం, ఆవుసో ఆనన్ద, లభేయ్యామ భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మిం కథం సవనాయా"తి యాచింసు. థేరో తే భిక్ఖూ ఆదాయ తత్థ గన్త్వా "తేమాసం ఏకవిహారినో తథాగతస్స సన్తికం ఏత్తకేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఉపసఙ్కమనం అయుత్త"న్తి చిన్తేత్వా తే భిక్ఖూ బహి ఠపేత్వా ఏకకోవ సత్థారం ఉపసఙ్కమి. పాలిలేయ్యకో తం దిస్వా దణ్డమాదాయ పక్ఖన్ది. తం సత్థా ఓలోకేత్వా "అపేహి, అపేహి, పాలిలేయ్యక, మా వారయి, బుద్ధుపట్ఠాకో ఏసో"తి ఆహ. సో తత్థేవ దణ్డం ఛడ్డేత్వా పత్తచీవరపటిగ్గహణం ఆపుచ్ఛి. థేరో నాదాసి. నాగో "సచే ఉగ్గహితవత్తో భవిస్సతి, సత్థు నిసీదనపాసాణఫలకే అత్తనో పరిక్ఖారం న ఠపేస్సతీ"తి చిన్తేసి. థేరో పత్తచీవరం భూమియం ఠపేసి. వత్తసమ్పన్నా హి గరూనం ఆసనే వా సయనే వా అత్తనో పరిక్ఖారం న ఠపేన్తి.

థేరో సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా "ఏకకోవ ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి ఆగతభావం సుత్వా "కహం పన తే"తి పుచ్ఛిత్వా "తుమ్హాకం చిత్తం అజానన్తో బహి ఠపేత్వా ఆగతోమ్హీ"తి వుత్తే "పక్కోసాహి నే"తి ఆహ. థేరో తథా అకాసి. సత్థా తేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా తేహి భిక్ఖూహి, "భన్తే, భగవా బుద్ధసుఖుమాలో చేవ ఖత్తియసుఖుమాలో చ, తుమ్హేహి తేమాసం ఏకకేహి తిట్ఠన్తేహి నిసీదన్తేహి చ దుక్కరం కతం, వత్తపటివత్తకారకోపి ముఖోదకాదిదాయకోపి నాహోసి మఞ్ఞే"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, పాలిలేయ్యకహత్థినా మమ సబ్బకిచ్చాని కతాని. ఏవరూపఞ్హి సహాయం లభన్తేన ఏకకోవ వసితుం యుత్తం, అలభన్తస్స ఏకచారికభావోవ సేయ్యో"తి వత్వా నాగవగ్గే ఇమా గాథా అభాసి –

౩౨౮."సచే లభేథ నిపకం సహాయం,
సద్ధించరం సాధువిహారి ధీరం;
అభిభుయ్య సబ్బాని పరిస్సయాని,
చరేయ్య తేనత్తమనో సతీమా.

౩౨౯."నో చే లభేథ నిపకం సహాయం,
సద్ధించరం సాధువిహారి ధీరం;
రాజావ రట్ఠం విజితం పహాయ,
ఏకో చరే మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో.

330. “ఏకస్స చరితం సేయ్యో,

నత్థి బాలే సహాయతా;

ఏకో చరే న చ పాపాని కయిరా,

అప్పోస్సుక్కో మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో”తి.

తత్థ **నిపకన్తి** నేపక్కపఞ్ఞాయ సమన్నాగతం. **సాధువిహారి ధీరన్తి** భద్దకవిహారిం పణ్డితం. **పరిస్సయానీతి** తాదిసం మేత్తావిహారిం సహాయం లభన్తో సీహబ్యగ్ఘాదయో పాకటపరిస్సయే చ రాగభయదోసభయమోహభయాదయో పటిచ్ఛన్నపరిస్సయే చాతి సబ్బేవ పరిస్సయే అభిభవిత్వా తేన సద్ధిం అత్తమనో ఉపట్ఠితసతీ హుత్వా చరేయ్య, విహరేయ్యాతి అత్థో.

రాజావ రట్ఠన్తి రట్ఠం హిత్వా గతో మహాజనకరాజా వియ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా విజితభూమిపదేసో రాజా “ఇదం రజ్జం నామ మహన్తం పమాదట్ఠానం, కిం మే రజ్జేన కారితేనా”తి విజితం రట్ఠం పహాయ ఏకకోవ మహారఞ్ఞం పవిసిత్వా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా చతూసు ఇరియాపథేసు ఏకకోవ చరతి, ఏవం ఏకకోవ చరేయ్యాతి. **మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగోతి** యథా చ “అహం ఖో ఆకిణ్ణో విహరామి హత్థీహి హత్థినీహి హత్థికళభేహి హత్థిచ్ఛాపేహి, ఛిన్నగ్గాని చేవ తిణాని ఖాదామి, ఓభగ్గోభగ్గఞ్చ మే సాఖాభఙ్గం ఖాదన్తి, ఆవిలాని చ పానీయాని పివామి, ఓగాహా చ మే ఉత్తిణ్ణస్స హత్థినియో కాయం ఉపనిఘంసన్తియో గచ్ఛన్తి, యంనూనాహం ఏకకోవ గణమ్హా వూపకట్ఠో విహరేయ్య”న్తి (మహావ. ౪౬౭; ఉదా. ౩౫) ఏవం పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా గమనతో మాతఙ్గోతి లద్ధనామో ఇమస్మిం అరఞ్ఞే అయం హత్థినాగో యూథం పహాయ సబ్బిరియాపథేసు ఏకకోవ సుఖం చరతి, ఏవమ్పి ఏకోవ చరేయ్యాతి అత్థో.

ఏకస్సాతి పబ్బజితస్స హి పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ ఏకీభావాభిరతస్స ఏకకస్సేవ చరితం సేయ్యో. **నత్థి బాలే సహాయతాతి** చూళసీలం మజ్ఝిమసీలం మహాసీలం దస కథావత్థూని తేరస ధుతఙ్గగుణాని విపస్సనాఞాణం చత్తారో మగ్గా చత్తారి ఫలాని తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా అమతమహానిబ్బానన్తి అయఞ్హి సహాయతా నామ. సా బాలే నిస్సాయ అధిగన్తుం న సక్కాతి నత్థి బాలే సహాయతా. **ఏకోతి** ఇమినా కారణేన సబ్బిరియాపథేసు ఏకకోవ చరేయ్య, అప్పమత్తకానిపి న చ పాపాని కయిరా. యథా సో అప్పోస్సుక్కో నిరాలయో ఇమస్మిం అరఞ్ఞే మాతఙ్గనాగో ఇచ్ఛితిచ్ఛితట్ఠానే సుఖం చరతి, ఏవం ఏకకోవ హుత్వా చరేయ్య, అప్పమత్తకానిపి న చ పాపాని కరేయ్యాతి అత్థో. తస్మా తుమ్హేహి పతిరూపం సహాయం అలభన్తేహి ఏకచారీహేవ భవితబ్బన్తి ఇమమత్థం దస్సేన్తో సత్థా తేసం భిక్ఖూనం ఇమం ధమ్మదేసనం దేసేసి.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు సత్తమం.

౮. మారవత్థు

అత్థమ్హీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా హిమవన్తపదేసే అరఞ్ఞకుటికాయం విహరన్తో మారం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్మిం కిర కాలే రాజానో మనుస్సే పీళేత్వా రజ్జం కారేన్తి. అథ భగవా అధమ్మికరాజూనం రజ్జే దణ్డకరణపీళితే మనుస్సే దిస్వా కారుఞ్ఞేన ఏవం చిన్తేసి – "సక్కా ను ఖో రజ్జం కారేతుం అహనం అఘాతయం, అజినం అజాపయం, అసోచం అసోచాపయం ధమ్మేనా"తి, మారో పాపిమా తం భగవతో పరివితక్కం ఞత్వా "సమణో గోతమో 'సక్కా ను ఖో రజ్జం కారేతు'న్తి చిన్తేసి, ఇదాని రజ్జం కారేతుకామో భవిస్సతి, రజ్జఞ్చ నామేతం పమాదట్ఠానం, తం కారేన్తే సక్కా ఓకాసం లభితుం, గచ్ఛామి ఉస్సాహమస్స జనేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – "కారేతు, భన్తే, భగవా రజ్జం, కారేతు సుగతో రజ్జం అహనం అఘాతయం, అజినం అజాపయం, అసోచం అసోచాపయం ధమ్మేనా"తి. అథ నం సత్థా "కిం పన మే త్వం, పాపిమ, పస్ససి, యం మం త్వం ఏవం వదేసీ"తి వత్వా "భగవతా ఖో, భన్తే, చత్తారో ఇద్ధిపాదా సుభావితా. ఆకఙ్ఖమానో హి భగవా హిమవన్తం పబ్బతరాజం 'సువణ్ణ'న్తి అధిముచ్చేయ్య, తఞ్చ సువణ్ణమేవ అస్స, అహమ్పి ఖో ధనేన ధనకరణీయం కరిస్సామి, తుమ్హే ధమ్మేన రజ్జం కారేస్సథా"తి తేన వుత్తే –

"పబ్బతస్స సువణ్ణస్స, జాతరూపస్స కేవలో;
ద్విత్తావ నాలమేకస్స, ఇతి విద్వా సమఞ్చరే.

"యో దుక్ఖమదక్ఖి యతోనిదానం,
కామేసు సో జన్తు కథం నమేయ్య;
ఉపధిం విదిత్వా సఙ్గోతి లోకే,
తస్సేవ జన్తు వినయాయ సిక్ఖే"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౫౬) –

ఇమాహి గాథాహి సంవేజేత్వా "అఞ్ఞో ఏవ ఖో, పాపిమ, తవ ఓవాదో, అఞ్ఞో మమ, తయా సద్ధిం ధమ్మసంసన్దనా నామ నత్థి, అహఞ్హి ఏవం ఓవదామీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౩౩౧. "అత్థమ్హి జాతమ్హి సుఖా సహాయా,
తుట్ఠీ సుఖా యా ఇతరీతరేన;
పుఞ్ఞం సుఖం జీవితసఙ్ఖయమ్హి,
సబ్బస్స దుక్ఖస్స సుఖం పహానం.

౩౩౨. "సుఖా మత్తేయ్యతా లోకే,
అథో పేత్తేయ్యతా సుఖా;
సుఖా సామఞ్ఞతా లోకే,
అథో బ్రహ్మఞ్ఞతా సుఖా.

౩౩౩. "సుఖం యావ జరాసీలం, సుఖా సద్ధా పతిట్ఠితా;
సుఖో పఞ్ఞాయ పటిలాభో, పాపానం అకరణం సుఖ"న్తి.

తత్థ **అత్థమ్హీ**తి పబ్బజితస్సాపి హి చీవరకరణాదికే వా అధికరణవూపసమాదికే వా గిహినోపి కసికమ్మాదికే వా బలవపక్ఖసన్నిస్సితేహి అభిభవనాదికే వా కిచ్చే ఉప్పన్నే యే తం కిచ్చం నిప్ఫాదేతుం వా వూపసమేతుం వా సక్కోన్తి,

ఏవరూపా సుఖా సహాయాతి అత్థో. **తుట్ఠీ సుఖాతి** యస్మా పన గిహినోపి సకేన అసన్తుట్ఠా సన్ధిచ్ఛేదాదీని ఆరభన్తి, పబ్బజితాపి నానప్పకారం అనేసనం. ఇతి తే సుఖం న విన్దన్తియేవ. తస్మా యా ఇతరీతరేన పరిత్తేన వా విపులేన వా అత్తనో సన్తకేన సన్తుట్ఠి, అయమేవ సుఖాతి అత్థో. **పుఞ్ఞన్తి** మరణకాలే పన యథాజ్ఝాసయేన పత్థరిత్వా కతపుఞ్ఞకమ్మమేవ సుఖం. **సబ్బస్సాతి** సకలస్సపి పన వట్టదుక్ఖస్స పహానసఙ్ఖాతం అరహత్తమేవ ఇమస్మిం లోకే సుఖం నామ.

మత్తేయ్యతాతి మాతరి సమ్మా పటిపత్తి. **పేత్తేయ్యతాతి** పితరి సమ్మా పటిపత్తి. ఉభయేనపి మాతాపితూనం ఉపట్ఠానమేవ కథితం. మాతాపితరో హి పుత్తానం అనుపట్ఠహనభావం ఞత్వా అత్తనో సన్తకం భూమియం వా నిదహన్తి, పరేసం వా విస్సజ్జేన్తి, "మాతాపితరో న ఉపట్ఠహన్తీ"తి నేసం నిన్దాపి వడ్ఢతి, కాయస్స భేదా గూథనిరయేపి నిబ్బత్తన్తి. యే పన మాతాపితరో సక్కచ్చం ఉపట్ఠహన్తి, తే తేసం సన్తకం ధనమ్పి పాపుణన్తి, పసంసమ్పి లభన్తి, కాయస్స భేదా సగ్గే నిబ్బత్తన్తి. తస్మా ఉభయమ్పేతం సుఖన్తి వుత్తం. **సామఞ్ఞతాతి** పబ్బజితేసు సమ్మా పటిపత్తి. **బ్రహ్మఞ్ఞతాతి** బాహితపాపేసు బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకేసు సమ్మా పటిపత్తియేవ. ఉభయేనపి తేసం చతూహి పచ్చయేహి పటిజగ్గనభావో కథితో, ఇదమ్పి లోకే సుఖం నామ కథికం.

సీలన్తి మణికుణ్డలరత్తవత్థాదయో హి అలఙ్కారా తస్మిం తస్మిం వయే ఠితానంయేవ సోభన్తి. న దహరానం అలఙ్కారో మహల్లకకాలే, మహల్లకానం వా అలఙ్కారో దహరకాలే సోభతి, "ఉమ్మత్తకో ఏస మఞ్ఞే"తి గరహుప్పాదనేన పన దోసమేవ జనేతి. పఞ్చసీలదససీలాదిభేదం పన సీలం దహరస్సాపి మహల్లకస్సాపి సబ్బవయేసు సోభతియేవ, "అహో వతాయం సీలవా"తి పసంసుప్పాదనేన సోమనస్సమేవ ఆవహతి. తేన వుత్తం – **సుఖం యావ జరా సీలన్తి**. **సద్ధా పతిట్ఠితాతి** లోకియలోకుత్తరతో దువిధాపి సద్ధా నిచ్చలా హుత్వా పతిట్ఠితా. **సుఖో పఞ్ఞాయ పటిలాభోతి** లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాయ పటిలాభో సుఖో. **పాపానం అకరణన్తి** సేతుఘాతవసేన పన పాపానం అకరణం ఇమస్మిం లోకే సుఖన్తి అత్థో.

దేసనావసానే బహూనం దేవతానం ధమ్మాభిసమయో అహోసీతి.

మారవత్థు అట్ఠమం.

నాగవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తేవీసతిమో వగ్గో.

౨౪. తణ్హావగ్గో

౧. కపిలమచ్ఛవత్థు

మనుజస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కపిలమచ్ఛం ఆరబ్భ కథేసి.

అతీతే కిర కస్సపభగవతో పరినిబ్బుతకాలే ద్వే కులభాతరో నిక్ఖమిత్వా సావకానం సన్తికే పబ్బజింసు. తేసు జేట్ఠో సాగతో నామ అహోసి, కనిట్ఠో కపిలో నామ. మాతా పన నేసం సాధినీ నామ, కనిట్ఠభగినీ తాపనా నామ. తాపి భిక్ఖునీసు పబ్బజింసు. ఏవం తేసు పబ్బజితేసు ఉభో భాతరో ఆచరియుపజ్ఝాయానం వత్తపటివత్తం కత్వా విహరన్తా ఏకదివసం, "భన్తే, ఇమస్మిం సాసనే కతి ధురానీ"తి పుచ్ఛిత్వా "గన్థధురం విపస్సనాధురఞ్చాతి ద్వే ధురానీ"తి సుత్వా జేట్ఠో "విపస్సనాధురం పూరేస్సామీ"తి పఞ్చ వస్సాని ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికే వసిత్వా యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా వాయమన్తో అరహత్తం పాపుణి. కనిట్ఠో "అహం తావ తరుణో, వుడ్ఢకాలే విపస్సనాధురం పూరేస్సామీ"తి గన్థధురం పట్ఠపేత్వా తీణి పిటకాని ఉగ్గణ్హి. తస్స పరియత్తిం నిస్సాయ మహాపరివారో, పరివారం నిస్సాయ లాభో ఉదపాది. సో బాహుసచ్చమదేన మత్తో లాభతణ్హాయ అభిభూతో అతిపణ్డితమానితాయ పరేహి వుత్తం కప్పియమ్పి "అకప్పియ"న్తి వదేతి, అకప్పియమ్పి "కప్పియ"న్తి వదేతి, సావజ్జమ్పి "అనవజ్జ"న్తి, అనవజ్జమ్పి "సావజ్జ"న్తి. సో పేసలేహి భిక్ఖూహి "మా, ఆవుసో కపిల, ఏవం అవచా"తి వత్వా ధమ్మఞ్చ వినయఞ్చ దస్సేత్వా ఓవదియమానోపి "తుమ్హే కిం జానాథ, రిత్తముట్ఠిసదిసా"తిఆదీని వత్వా ఖుంసేన్తో వమ్భేన్తో చరతి. అథస్స భాతు సాగతత్థేరస్సాపి భిక్ఖూ తమత్థం ఆరోచేసుం. సోపి నం ఉపసఙ్కమిత్వా, "ఆవుసో కపిల, తుమ్హాదిసానఞ్హి సమ్మాపటిపత్తి సాసనస్స ఆయు నామ, తస్మా పటిపత్తిం పహాయ కప్పియాదీని పటిబాహన్తో మా ఏవం అవచా"తి ఓవది. సో తస్సపి వచనం నాదియి. ఏవం సన్తేపి థేరో ద్వత్తిక్ఖత్తుం ఓవదిత్వా ఓవాదం అగణ్హన్తం "నాయం మమ వచనం కరోతీ"తి ఞత్వా "తేన, ఆవుసో, పఞ్ఞాయిస్ససి సకేన కమ్మేనా"తి వత్వా పక్కామి . తతో పట్ఠాయ నం అఞ్ఞే పేసలా భిక్ఖూ ఛడ్డయింసు.

సో దురాచారో హుత్వా దురాచారపరివుతో విహరన్తో ఏకదివసం ఉపోసథగ్గే "పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ"తి బీజనిం ఆదాయ ధమ్మాసనే నిసీదిత్వా "వత్తతి, ఆవుసో, ఏత్థ సన్నిపతితానం భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "కో అత్థో ఇమస్స పటివచనేన దిన్నేనా"తి తుణ్హీభూతే భిక్ఖూ దిస్వా, "ఆవుసో, ధమ్మో వా వినయో వా నత్థి, పాతిమోక్ఖేన సుతేన వా అసుతేన వా కో అత్థో"తి వత్వా ఆసనా వుట్ఠహి. ఏవం సో కస్సపస్స భగవతో పరియత్తిసాసనం ఓసక్కాపేసి. సాగతత్థేరోపి తదహేవ పరినిబ్బాయి. కపిలో ఆయుపరియోసానే అవీచిమ్హి మహానిరయే నిబ్బత్తి. సాపిస్స మాతా చ భగినీ చ తస్సేవ దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జిత్వా పేసలే భిక్ఖూ అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా తత్థేవ నిబ్బత్తింసు.

తస్మిం పన కాలే పఞ్చసతా పురిసా గామఘాతకాదీని కత్వా చోరికాయ జీవన్తా జనపదమనుస్సేహి అనుబద్ధా పలాయమానా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తత్థ కిఞ్చి పటిసరణం అపస్సన్తా అఞ్ఞతరం ఆరఞ్ఞికం భిక్ఖుం దిస్వా వన్దిత్వా "పటిసరణం నో, భన్తే, హోథా"తి వదింసు. థేరో "తుమ్హాకం సీలసదిసం పటిసరణం నామ నత్థి, సబ్బేపి పఞ్చసీలాని సమాదియథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సీలాని సమాదియింసు. అథ నే థేరో ఓవది – "ఇదాని తుమ్హే సీలవన్తా, జీవితహేతుపి వో నేవ సీలం అతిక్కమితబ్బం, న మనోపదోసో కాతబ్బో"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛింసు. అథ నే జనపదమనుస్సా తం

ఠానం పత్వా ఇతో చితో చ పరియేసమానా తే చోరే దిస్వా సబ్బే తే జీవితా వోరోపేసుం. తే కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు, చోరజేట్ఠకో జేట్ఠకదేవపుత్తో అహోసి.

తే అనులోమపటిలోమవసేన ఏకం బుద్ధన్తరం దేవలోకే సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే సావత్థినగరద్వారే పఞ్చసతకులికే కేవట్టగామే నిబ్బత్తింసు. జేట్ఠకదేవపుత్తో కేవట్టజేట్ఠకస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, ఇతరే ఇతరేసు. ఏవం తేసం ఏకదివసేయేవ పటిసన్ధిగహణఞ్చ మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనఞ్చ అహోసి. కేవట్టజేట్ఠకో "అత్థి ను ఖో ఇమస్మిం గామే అఞ్ఞోపి దారకా అజ్జ జాతా"తి పరియేసాపేత్వా తేసం జాతభావం ఞత్వా "ఏతే మమ పుత్తస్స సహాయకా భవిస్సన్తీ"తి సబ్బేసం పోసావనికం దాపేసి. తే సబ్బేపి సహపంసుకీళకా సహాయకా హుత్వా అనుపుబ్బేన వయప్పత్తా అహేసుం. తేసం కేవట్టజేట్ఠకపుత్తోవ యసతో చ తేజతో చ అగ్గపురిసో అహోసి.

కపిలోపి ఏకం బుద్ధన్తరం నిరయే పచ్చిత్వా విపాకావసేసేన తస్మిం కాలే అచిరవతియా సువణ్ణవణ్ణో దుగ్గన్ధముఖో మచ్ఛో హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకదివసం తే సహాయకా "మచ్ఛే బన్ధిస్సామా"తి జాలాదీని గహేత్వా నదియా ఖిపింసు. అథ నేసం అన్తోజాలం సో మచ్ఛో పావిసి . తం దిస్వా సబ్బే కేవట్టగామవాసినో ఉచ్చాసద్దమకంసు – "పుత్తా నో పఠమం మచ్ఛే బన్ధన్తా సువణ్ణమచ్ఛం బన్ధింసు, ఇదాని నో రాజా బహుధనం దస్సతీ"తి. తేపి ఖో సహాయకా మచ్ఛం నావాయ పక్ఖిపిత్వా నావం ఉక్ఖిపిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రఞ్ఞాపి తం దిస్వావ "కిం ఏత"న్తి వుత్తే "మచ్ఛో, దేవా"తి ఆహంసు. రాజా సువణ్ణవణ్ణం మచ్ఛం దిస్వా "సత్థా ఏతస్స సువణ్ణవణ్ణకారణం జానిస్సతీ"తి మచ్ఛం గాహాపేత్వా భగవతో సన్తికం అగమాసి. మచ్ఛేన ముఖే వివటమత్తేయేవ సకలజేతవనం అతివియ దుగ్గన్ధం అహోసి. రాజా సత్థారం పుచ్ఛి – "కస్మా, భన్తే, మచ్ఛో సువణ్ణవణ్ణో జాతో, కస్మా చస్స ముఖతో దుగ్గన్ధో వాయతీ"తి?

అయం, మహారాజ, కస్సపభగవతో పావచనే కపిలో నామ భిక్ఖు అహోసి బహుస్సుతో మహాపరివారో లాభతణ్హాయ అభిభూతో అత్తనో వచనం అగణ్హన్తానం అక్కోసకపరిభాసకో, తస్స చ భగవతో సాసనం ఓసక్కాపేసి, సో తేన కమ్మేన అవీచిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా విపాకావసేసేన ఇదాని మచ్ఛో హుత్వా జాతో. యం పన సో దీఘరత్తం బుద్ధవచనం వాచేసి, బుద్ధస్స చ గుణం కథేసి, తస్స నిస్సన్దేన ఇమం సువణ్ణవణ్ణం పటిలభి. యం భిక్ఖూనం అక్కోసకపరిభాసకో అహోసి, తేనస్స ముఖతో దుగ్గన్ధో వాయతి. "కథాపేమి నం, మహారాజా"తి? "కథాపేథ, భన్తే"తి. అథ నం సత్థా పుచ్ఛి – "త్వంసి కపిలో"తి? "ఆమ, భన్తే, అహం కపిలో"తి. "కుతో ఆగతోసీ"తి? "అవీచిమహానిరయతో, భన్తే"తి. "జేట్ఠభాతికో తే సాగతో కుహిం గతో"తి? "పరినిబ్బుతో, భన్తే"తి. "మాతా పన తే సాధినీ కహ"న్తి? "మహానిరయే నిబ్బత్తా, భన్తే"తి. "కనిట్ఠభగినీ చ తే తాపనా కహ"న్తి? "మహానిరయే నిబ్బత్తా, భన్తే"తి. "ఇదాని త్వం కహం గమిస్ససీ"తి? "అవీచిమహానిరయమేవ, భన్తే"తి వత్వా విప్పటిసారాభిభూతో నావం సీసేన పహరిత్వా తావదేవ కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తి. మహాజనో సంవిగ్గో అహోసి లోమహట్ఠజాతో.

అథ భగవా తస్మిం ఖణే సన్నిపతితాయ పరిసాయ చిత్తాచారం ఓలోకేత్వా తఙ్ఖణానురూపం ధమ్మం దేసేతుం "ధమ్మచరియం బ్రహ్మచరియం, ఏతదాహు వసుత్తమ"న్తి సుత్తనిపాతే (సు॰ ని॰ ౨౭౮) **కపిలసుత్తం** కథేత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

334. "మనుజస్స పమత్తచారినో, తణ్హా వడ్ఢతి మాలువా వియ;

సో ప్లవతీ హురా హురం, ఫలమిచ్ఛంవ వనస్మి వానరో.

౩౩౫. "యం ఏసా సహతే జమ్మీ, తణ్హా లోకే విసత్తికా;
సోకా తస్స పవడ్ఢన్తి, అభివట్ఠంవ బీరణం.

౩౩౬. "యో చేతం సహతే జమ్మిం, తణ్హం లోకే దురచ్చయం;
సోకా తమ్హా పపతన్తి, ఉదబిన్దువ పోక్ఖరా.

౩౩౭. "తం వో వదామి భద్దం వో, యావన్తేత్థ సమాగతా;
తణ్హాయ మూలం ఖణథ, ఉసీరత్థోవ బీరణం;
మా వో నళంవ సోతోవ, మారో భఞ్జి పునప్పున"న్తి.

తత్థ **పమత్తచారినో**తి సతివోస్సగ్గలక్ఖణేన పమాదేన పమత్తచారిస్స పుగ్గలస్స నేవ ఝానం న విపస్సనా న మగ్గఫలాని వడ్ఢన్తి. యథా పన రుక్ఖం సంసిబ్బన్తీ పరియోనన్ధన్తీ తస్స వినాసాయ మాలువాలతా వడ్ఢతి , ఏవమస్స ఛ ద్వారాని నిస్సాయ పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో తణ్హా వడ్ఢతీతి అత్థో. **సో ప్లవతీ హురా హుర**న్తి సో తణ్హావసికో పుగ్గలో భవే భవే ఉప్లవతి ధావతి. యథా కిం వియాతి? **ఫలమిచ్ఛంవ వనస్మి వానరో,** యథా రుక్ఖఫలం ఇచ్ఛన్తో వానరో వనస్మిం ధావతి, తస్స తస్స రుక్ఖస్స సాఖం గణ్హాతి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం గణ్హాతి, తమ్పి ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం గణ్హాతి, "సాఖం అలభిత్వా సన్నిసిన్నో"తి వత్తబ్బతం నాపజ్జతి, ఏవమేవ తణ్హావసికో పుగ్గలో హురా హురం ధావన్తో "ఆరమ్మణం అలభిత్వా తణ్హాయ అపవత్తం పత్తో"తి వత్తబ్బతం నాపజ్జతి.

యన్తి యం పుగ్గలం ఏసా లామకభావేన జమ్మీ విసాహారతాయ విసపుప్ఫతాయ విసఫలతాయ విసపరిభోగతాయ రూపాదీసు విసత్తతాయ ఆసత్తతాయ విసత్తికాతి సఙ్ఖ్యం గతా ఛద్వారికతణ్హా అభిభవతి. యథా నామ వస్సానే పునప్పునం వస్సన్తేన దేవేన అభివట్ఠం బీరణతిణం వడ్ఢతి, ఏవం తస్స పుగ్గలస్స అన్తో వట్టమూలకా సోకా అభివడ్ఢన్తీతి అత్థో.

దురచ్చయన్తి యో పన పుగ్గలో ఏవం వుత్తప్పకారం అతిక్కమితుం పజహితుం దుక్కరతాయ దురచ్చయం తణ్హం సహతి అభిభవతి, తమ్హా పుగ్గలా వట్టమూలకా సోకా పపతన్తి. యథా నామ పోక్ఖరే పదుమపత్తే పతితం ఉదకబిన్దు న పతిట్ఠాతి, ఏవం న పతిట్ఠహన్తీతి అత్థో.

తం వో వదామీతి తేన కారణేన అహం తుమ్హే వదామి. **భద్దం వో**తి భద్దం తుమ్హాకం హోతు, మా అహం కపిలో వియ వినాసం పాపుణథాతి అత్థో. **మూల**న్తి ఇమిస్సా ఛద్వారికతణ్హాయ అరహత్తమగ్గఞాణేన మూలం ఖణథ. కిం వియాతి? **ఉసీరత్థోవ బీరణం,** యథా ఉసీరేన అత్థికో పురిసో మహన్తేన కుదాలేన బీరణం ఖణతి, ఏవమస్సా మూలం ఖణథాతి అత్థో. **మా వో నళంవ సోతోవ, మారో భఞ్జి పునప్పున**న్తి మా తుమ్హే నదీసోతే జాతం నళం మహావేగేన ఆగతో నదీసోతో వియ కిలేసమారో మరణమారో దేవపుత్తమారో చ పునప్పునం భఞ్జతూతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చసతాపి కేవట్టపుత్తా సంవేగం ఆపజ్జిత్వా దుక్ఖస్సన్తకిరియం పత్థయమానా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా న చిరస్సేవ దుక్ఖస్సన్తం కత్వా సత్థారా సద్ధిం ఆనేఞ్జవిహారసమాపత్తిధమ్మపరిభోగేన ఏకపరిభోగా అహేసున్తి.

కపిలమచ్ఛవత్థు పఠమం.

౨. సూకరపోతికావత్థు

యథాపి మూలేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో గూథసూకరపోతికం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిం కిర సమయే సత్థా రాజగహం పిణ్డాయ పవిసన్తో ఏకం సూకరపోతికం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి. తస్స సితం కరోన్తస్స ముఖవివరనిగ్గతం దన్తోభాసమణ్డలం దిస్వా ఆనన్దత్థేరో "కో ను ఖో, భన్తే, హేతు సితస్స పాతుకమ్మాయా"తి సితకారణం పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా ఆహ – "పస్ససేతం, ఆనన్ద, సూకరపోతిక"న్తి? "ఆమ, భన్తే"తి. ఏసా కకుసన్ధస్స భగవతో సాసనే ఏకాయ ఆసనసాలాయ సామన్తా కుక్కుటీ అహోసి. సా ఏకస్స యోగావచరస్స విపస్సనాకమ్మట్ఠానం సజ్ఝాయన్తస్స ధమ్మఘోసం సుత్వా తతో చుతా రాజకులే నిబ్బత్తిత్వా ఉబ్బరీ నామ రాజధీతా అహోసి. సా అపరభాగే సరీరవలఞ్జట్ఠానం పవిట్ఠా పుళవకరాసిం దిస్వా తత్థ పుళవకసఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా పఠమం ఝానం పటిలభి. సా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. తతో చవిత్వా పున గతివసేన ఆలులమానా ఇదాని సూకరయోనియం నిబ్బత్తి, ఇదం కారణం దిస్వా మయా సితం పాతుకతన్తి. తం సుత్వా ఆనన్దత్థేరప్పముఖా భిక్ఖూ మహన్తం సంవేగం పటిలభింసు. సత్థా తేసం సంవేగం ఉప్పాదేత్వా భవతణ్హాయ ఆదీనవం పకాసేన్తో అన్తరవీథియం ఠితకోవ ఇమా గాథా అభాసి –

౩౩౮. "యథాపి మూలే అనుపద్దవే దళ్హే,
ఛిన్నోపి రుక్ఖో పునరేవ రూహతి;
ఏవమ్పి తణ్హానుసయే అనూహతే,
నిబ్బత్తతీ దుక్ఖమిదం పునప్పునం.

౩౩౯. "యస్స ఛత్తింసతి సోతా, మనాపసవనా భుసా;
మహావహన్తి దుద్దిట్ఠిం, సఙ్కప్పా రాగనిస్సితా.

౩౪౦. "సవన్తి సబ్బధి సోతా, లతా ఉప్పజ్జ తిట్ఠతి;
తఞ్చ దిస్వా లతం జాతం, మూలం పఞ్ఞాయ ఛిన్దథ.

౩౪౧. "సరితాని సినేహితాని చ,
సోమనస్సాని హోన్తి జన్తునో;
తే సాతసితా సుఖేసినో,
తే వే జాతిజరూపగా నరా.

౩౪౨. "తసిణాయ పురక్ఖతా పజా,
పరిసప్పన్తి ససోవ బన్ధితో;
సంయోజనసఙ్గసత్తకా,
దుక్ఖముపేన్తి పునప్పునం చిరాయ.

౩౪౩. “తసిణాయ పురక్ఖతా పజా,

పరిసప్పన్తి ససోవ బన్ధితో;

తస్మా తసిణం వినోదయే,

ఆకఙ్ఖన్త విరాగమత్తనో”తి.

తత్థ **మూలే**తి యస్స రుక్ఖస్స చతూసు దిసాసు చతుధా హేట్ఠా చ ఉజుకమేవ గతే పఞ్చవిధమూలే ఛేదనఫాలనపాచనవిజ్ఝనాదీనం కేనచి ఉపద్దవేన అనుపద్దవే థిరపత్తతాయ దళ్హే సో రుక్ఖో ఉపరిచ్ఛిన్నోపి సాఖానం వసేన పునదేవ రూహతి, ఏవమేవ ఛద్వారికాయ తణ్హాయ అనుసయే అరహత్తమగ్గఞాణేన అనూహతే అసముచ్ఛిన్నే తస్మిం తస్మిం భవే జాతిఆదిభేదం ఇదం దుక్ఖం పునప్పునం నిబ్బత్తతియేవాతి అత్థో.

యస్సాతి యస్స పుగ్గలస్స “ఇతి అజ్ఝత్తికస్సూపాదాయ అట్ఠారస తణ్హావిచరితాని బాహిరస్సూపాదాయ అట్ఠారస తణ్హావిచరితానీ”తి ఇమేసం తణ్హావిచరితానం వసేన ఛత్తింసతియా సోతేహి సమన్నాగతా మనాపేసు రూపాదీసు ఆసవతి పవత్తతీతి మనాపసవనా తణ్హా భుసా బలవతీ హోతి, తం పుగ్గలం విపన్నఞాణతాయ దుద్దిట్ఠిం పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో మహన్తభావేన మహా హుత్వా ఝానం వా విపస్సనం వా అనిస్సాయ రాగనిస్సితా సఙ్కప్పా వహన్తీతి అత్థో.

సవన్తి సబ్బధి సోతాతి ఇమే తణ్హాసోతా చక్ఖుద్వారాదీనం వసేన సబ్బేసు రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు సవనతో, సబ్బాపి రూపతణ్హా…పే.… ధమ్మతణ్హాతి సబ్బభవేసు వా సవనతో సబ్బధి సవన్తి నామ. **లతా**తి పలివేఠనట్ఠేన సంసిబ్బనట్ఠేన చ లతా వియాతి లతా. **ఉప్పజ్జ తిట్ఠతీ**తి ఛహి ద్వారేహి ఉప్పజ్జిత్వా రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు తిట్ఠతి. **తఞ్చ దిస్వా**తి తం పన తణ్హాలతం “ఏత్థేసా తణ్హా ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతీ”తి జాతట్ఠానవసేన దిస్వా. **పఞ్ఞాయా**తి సత్థేన వనే జాతం లతం వియ మగ్గపఞ్ఞాయ మూలే ఛిన్దథాతి అత్థో.

సరితానీతి అనుసటాని పయాతాని. **సినేహితానీ**తి చీవరాదీసు పవత్తసినేహవసేన సినేహితాని చ, తణ్హాసినేహమక్ఖితానీతి అత్థో. **సోమనస్సానీ**తి తణ్హావసికస్స జన్తునో ఏవరూపాని సోమనస్సాని భవన్తి. **తే సాతసితా**తి తే తణ్హావసికా పుగ్గలా సాతనిస్సితా సుఖనిస్సితా చ హుత్వా సుఖేసినో సుఖపరియేసినో భవన్తి. **తే వే**తి యే ఏవరూపా నరా, తే జాతిజరాబ్యాధిమరణాని ఉపగచ్ఛన్తియేవాతి జాతిజరూపగా నామ హోన్తి. **పజా**తి ఇమే సత్తా తాసకరణేన తసిణాతి సఙ్ఖ్యం గతాయ తణ్హాయ పురక్ఖతా పరివారితా హుత్వా.

బన్ధితోతి లుద్దేన అరఞ్ఞే బద్ధో ససో వియ పరిసప్పన్తి భాయన్తి. **సంయోజనసఙ్గసత్తకా**తి దసవిధేన సంయోజనసఙ్గేన చేవ సత్తవిధేన రాగసఙ్గాదినా చ సత్తా బద్ధా తస్మిం వా లగ్గా హుత్వా. **చిరాయా**తి చిరం దీఘమద్ధానం పునప్పునం జాతిఆదికం దుక్ఖం ఉపగచ్ఛన్తీతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా తసిణాయ పురక్ఖతా పలివేఠితా సత్తా, తస్మా అత్తనో విరాగం రాగాదివిగమం నిబ్బానం పత్థేన్తో ఆకఙ్ఖమానో భిక్ఖు అరహత్తమగ్గేనేతం తసిణం వినోదయే పనుదిత్వా నీహరిత్వా ఛడ్డేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు.

సాపి ఖో సూకరపోతికా తతో చవిత్వా సువణ్ణభూమియం రాజకులే నిబ్బత్తి, తతో చుతా బారాణసియం, తతో చుతా సుప్పారకపట్టనే అస్సవాణిజగేహే నిబ్బత్తి, తతో చుతా కావీరపట్టనే నావికస్స గేహే నిబ్బత్తి, తతో చుతా అనురాధపురే ఇస్సరకులగేహే నిబ్బత్తి, తతో చుతా తస్సేవ దక్ఖిణదిసాయ భోక్కన్తగామే సుమనస్స నామ కుటుమ్బికస్స ధీతా నామేన సుమనా ఏవ హుత్వా నిబ్బత్తి. అథస్సా పితా తస్మిం గామే ఛడ్డితే దీఘవాపిరట్ఠం గన్త్వా మహామునిగామే నామ వసి. తత్థ నం దుట్ఠగామణిరఞ్ఞో అమచ్చో లకుణ్డకఅతిమ్బరో నామ కేనచిదేవ కరణీయేన గతో దిస్వా మహన్తం మఙ్గలం కత్వా ఆదాయ మహాపుణ్ణగామం గతో. అథ నం కోటిపబ్బతమహావిహారవాసీ మహాఅనురుద్ధత్థేరో నామ తత్థ పిణ్డాయ చరిత్వా తస్సా గేహద్వారే ఠితో దిస్వా భిక్ఖూహి సద్ధిం కథేసి, "ఆవుసో, సూకరపోతికా నామ లకుణ్డకఅతిమ్బరమహామత్తస్స భరియభావం పత్తా, అహో అచ్ఛరియ"న్తి. సా తం కథం సుత్వా అతీతభవే ఉగ్ఘాటేత్వా జాతిస్సరఞాణం పటిలభి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉప్పన్నసంవేగా సామికం యాచిత్వా మహన్తేన ఇస్సరియేన పఞ్చబలకత్థేరీనం సన్తికే పబ్బజిత్వా తిస్సమహావిహారే మహాసతిపట్ఠానసుత్తకథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. పచ్ఛా దమిళమద్దనే కతే ఞాతీనం వసనట్ఠానం భోక్కన్తగామమేవ గన్త్వా తత్థ వసన్తీ కల్లమహావిహారే ఆసీవిసోపమసుత్తన్తం సుత్వా అరహత్తం పాపుణి.

సా పరినిబ్బానదివసే భిక్ఖుభిక్ఖునీహి పుచ్ఛితా భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స సబ్బం ఇమం పవత్తిం నిరన్తరం కథేత్వా సన్నిపతితస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మజ్ఝే మణ్డలారామవాసినా ధమ్మపదభాణకమహాతిస్సత్థేరేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా "అహం పుబ్బే మనుస్సయోనియం నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతా కుక్కుటీ హుత్వా తత్థ సేనస్స సన్తికా సీసచ్ఛేదం పత్వా రాజగహే నిబ్బత్తా, పరిబ్బాజికాసు పబ్బజిత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతా సేట్ఠికులే నిబ్బత్తా నచిరస్సేవ చవిత్వా సూకరయోనిం గన్త్వా తతో చుతా సువణ్ణభూమిం, తతో చుతా బారాణసిం, తతో చుతా సుప్పారకపట్టనం, తతో చుతా కావీరపట్టనం, తతో చుతా అనురాధపురం, తతో చుతా భోక్కన్తగామ"న్తి ఏవం సమవిసమే తేరస అత్తభావే పత్వా "ఇదాని ఉక్కణ్ఠిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పత్తా, సబ్బేపి అప్పమాదేన సమ్పాదేథా"తి వత్వా చతస్సో పరిసా సంవేజేత్వా పరినిబ్బాయీతి.

సూకరపోతికావత్థు దుతియం.

౩. విబ్భన్తభిక్ఖువత్థు

యో నిబ్బనథోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం విబ్భన్తకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర మహాకస్సపత్థేరస్స సద్ధివిహారికో హుత్వా చత్తారి ఝానాని ఉప్పాదేత్వాపి అత్తనో మాతులస్స సువణ్ణకారస్స గేహే విసభాగారమ్మణం దిస్వా తత్థ పటిబద్ధచిత్తో విబ్భమి. అథ నం మనుస్సా అలసభావేన కమ్మం కాతుం అనిచ్ఛన్తం గేహా నీహరింసు. సో పాపమిత్తసంసగ్గేన చోరకమ్మేన జీవికం కప్పేన్తో విచరి. అథ నం ఏకదివసం గహేత్వా పచ్ఛాబాహం గాళ్హబన్ధనం బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి తాళేన్తా ఆఘాతనం నయింసు. థేరో పిణ్డాయ చరితుం పవిసన్తో తం దక్ఖిణేన ద్వారేన నీహరియమానం దిస్వా బన్ధనం సిథిలం కారేత్వా "పుబ్బే తయా పరిచితకమ్మట్ఠానం పున ఆవజ్జేహీ"తి ఆహ. సో తేన ఓవాదేన సతుప్పాదం లభిత్వా పున చతుత్థజ్ఝానం నిబ్బత్తేసి. అథ నం "ఆఘాతనం నేత్వా ఘాతేస్సామా"తి సూలే ఉత్తాసేసుం. సో న భాయతి న సన్తసతి. అథస్స తస్మిం తస్మిం దిసాభాగే ఠితా మనుస్సా అసిసత్తితోమరాదీని ఆవుధాని ఉక్ఖిపిత్వాపి తం అసన్తసన్తమేవ దిస్వా "పస్సథ, భో, ఇమం పురిసం, అనేకసతానఞ్హి ఆవుధహత్థానం పురిసానం మజ్ఝే నేవ

ఛమ్భతి న వేధతి, అహో అచ్ఛరియ”న్తి అచ్ఛరియబ్భుతజాతా మహానాదం నదిత్వా రఞ్ఞో తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. రాజా తం కారణం సుత్వా “విస్సజ్జేథ న”న్తి ఆహ. సత్థు సన్తికమ్పి గన్త్వా తమత్థం ఆరోచయింసు. సత్థా ఓభాసం ఫరిత్వా తస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౪౪. “యో నిబ్బనథో వనాధిముత్తో,
వనముత్తో వనమేవ ధావతి;
తం పుగ్గలమేథ పస్సథ,
ముత్తో బన్ధనమేవ ధావతీ”తి.

తస్సత్థో – యో పుగ్గలో గిహిభావే ఆలయసఙ్ఖాతం వనథం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితతాయ నిబ్బనథో దిబ్బవిహారసఙ్ఖాతే తపోవనే అధిముత్తో ఘరావాసబన్ధనసఙ్ఖాతా తణ్హావనా ముత్తో హుత్వా పున ఘరావాసబన్ధనసఙ్ఖాతం తణ్హావనమేవ ధావతి, ఏథ తం పుగ్గలం పస్సథ, ఏసో ఘరావాసబన్ధనతో ముత్తో ఘరావాసబన్ధనమేవ ధావతీతి.

ఇమం పన దేసనం సుత్వా సో రాజపురిసానం అన్తరే సూలగ్గే నిసిన్నోవ ఉదయబ్బయం పట్ఠపేత్వా తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసన్తో సోతాపత్తిఫలం పత్వా సమాపత్తిసుఖం అనుభవన్తో వేహాసం ఉప్పతిత్వా ఆకాసేనేవ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా సరాజికాయ పరిసాయ మజ్ఝేయేవ అరహత్తం పాపుణీతి.

విబ్భన్తభిక్ఖువత్థు తతియం.

౪. బన్ధనాగారవత్థు

న తం దళ్హన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బన్ధనాగారం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిం కిర కాలే బహూ సన్ధిచ్ఛేదకపన్థఘాతకమనుస్సఘాతకే చోరే ఆనేత్వా కోసలరఞ్ఞో దస్సయింసు. తే రాజా అన్దుబన్ధనరజ్జుబన్ధనసఙ్ఖలికబన్ధనేహి బన్ధాపేసి. తింసమత్తాపి ఖో జానపదా భిక్ఖూ సత్థారం దట్ఠుకామా ఆగన్త్వా దిస్వా వన్దిత్వా పునదివసే సావత్థిం పిణ్డాయ చరన్తా బన్ధనాగారం గన్త్వా తే చోరే దిస్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తా సాయన్హసమయే తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా, “భన్తే, అజ్జ అమ్హేహి పిణ్డాయ చరన్తేహి బన్ధనాగారే బహూ చోరా అన్దుబన్ధనాదీహి బద్ధా మహాదుక్ఖం అనుభవన్తా దిట్ఠా, తే తాని బన్ధనాని ఛిన్దిత్వా పలాయితుం న సక్కోన్తి, అత్థి ను ఖో, భన్తే, తేహి బన్ధనేహి థిరతరం అఞ్ఞం బన్ధనం నామా”తి పుచ్ఛింసు. సత్థా, “భిక్ఖవే, కిం బన్ధనాని నామేతాని, యం పనేతం ధనధఞ్ఞపుత్తదారాదీసు తణ్హాసఙ్ఖాతం కిలేసబన్ధనం, ఏతం ఏతేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన థిరతరం, ఏవం మహన్తమ్పి పనేతం దుచ్ఛిన్దనియం బన్ధనం పోరాణకపణ్డితా ఛిన్దిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి –

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం దుగ్గతగహపతికులే నిబ్బత్తి. తస్స వయప్పత్తస్స పితా కాలమకాసి. సో భతిం కత్వా మాతరం పోసేసి. అథస్స మాతా అనిచ్ఛమానస్సేవ ఏకం కులధీతరం గేహే కత్వా అపరభాగే కాలమకాసి. భరియాయపిస్స కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠహి. సో గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం అజానన్తోవ, “భద్దే, త్వం

భతిం కత్వా జీవ, అహం పబ్బజిస్సామీ”తి ఆహ. “సామి, నను గబ్భో మే పతిట్ఠితో, మయి విజాతాయ దారకం దిస్వా పబ్బజిస్ససీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్సా విజాతకాలే, “భద్దే, త్వం సోత్థినా విజాతా, ఇదాని అహం పబ్బజిస్సామీ”తి ఆపుచ్ఛి. అథ నం సా “పుత్తస్స తావ థనపానతో అపగమనకాలం ఆగమేహీ”తి వత్వా పున గబ్భం గణ్హి. సో చిన్తేసి – “ఇమం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా గన్తుం న సక్కా, ఇమిస్సా అనాచిక్ఖిత్వావ పలాయిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. సో తస్సా అనాచిక్ఖిత్వావ రత్తిభాగే ఉట్ఠాయ పలాయి. అథ నం నగరగుత్తికా అగ్గహేసుం. సో “అహం, సామి, మాతుపోసకో నామ, విస్సజ్జేథ మ”న్తి అత్తానం విస్సజ్జాపేత్వా ఏకస్మిం ఠానే వసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞాసమాపత్తియో లభిత్వా ఝానకీళాయ కీళన్తో విహాసి. సో తత్థ వసన్తోయేవ “ఏవరూపమ్పి నామ మే దుచ్ఛిన్దనియం పుత్తదారబన్ధనం కిలేసబన్ధనం ఛిన్న”న్తి ఇమం ఉదానం ఉదానేసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా తేన ఉదానితం ఉదానం పకాసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౪౫. “న తం దళ్హం బన్ధనమాహు ధీరా,
యదాయసం దారుజపబ్బజఞ్చ;
సారత్తరత్తా మణికుణ్డలేసు,
పుత్తేసు దారేసు చ యా అపేక్ఖా.

౩౪౬. “ఏతం దళ్హం బన్ధనమాహు ధీరా,
ఓహారినం సిథిలం దుప్పముఞ్చం;
ఏతమ్పి ఛేత్వాన పరిబ్బజన్తి,
అనపేక్ఖినో కామసుఖం పహాయా”తి.

తత్థ **ధీరా**తి బుద్ధాదయో పణ్డితపురిసా యం సఙ్ఖలికసఙ్ఖాతం అయసా నిబ్బత్తం ఆయసం, అన్దుబన్ధనసఙ్ఖాతం దారుజం, యఞ్చ పబ్బజతిణేహి వా అఞ్ఞేహి వా వాకాదీహి రజ్జుం కత్వా కతం రజ్జుబన్ధనం, తం అసిఆదీహి ఛిన్దితుం సక్కుణేయ్యభావేన థిరన్తి న వదన్తీతి అత్థో. **సారత్తరత్తా**తి సారత్తా హుత్వా రత్తా, బహలతరరాగరత్తాతి అత్థో. **మణికుణ్డలేసూ**తి మణీసు చేవ కుణ్డలేసు చ, మణివిచిత్తేసు వా కుణ్డలేసు. **ఏతం దళ్హ**న్తి యే మణికుణ్డలేసు సారత్తరత్తా, తేసం సో రాగో చ యా పుత్తదారేసు అపేక్ఖా తణ్హా, ఏతం కిలేసమయం బన్ధనఞ్చ పణ్డితపురిసా దళ్హన్తి వదన్తి. **ఓహారిన**న్తి ఆకడ్ఢిత్వా చతూసు అపాయేసు పాతనతో అవహరతి హేట్ఠా హరతీతి ఓహారినం. **సిథిల**న్తి బన్ధనట్ఠానే ఛవిచమ్మమంసాని న ఛిన్దతి, లోహితం న నీహరతి, బన్ధనభావమ్పి అజానాపేత్వా థలపథజలపథాదీసు కమ్మాని కాతుం దేతీతి సిథిలం. **దుప్పముఞ్చ**న్తి లోభవసేన హి ఏకవారమ్పి ఉప్పన్నం కిలేసబన్ధనం దట్ఠట్ఠానతో కచ్ఛపో వియ దుమ్మోచియం హోతీతి దుప్పముఞ్చం. **ఏతమ్పి ఛేత్వానా**తి ఏతం దళ్హమ్పి కిలేసబన్ధనం ఞాణఖగ్గేన ఛిన్దిత్వా అనపేక్ఖినో హుత్వా కామసుఖం పహాయ పరిబ్బజన్తి, పక్కమన్తి పబ్బజన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

బన్ధనాగారవత్థు చతుత్థం.

౫. ఖేమాథేరీవత్థు

యే రాగరత్తాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఖేమం నామ రఞ్ఞో బిమ్బిసారస్స అగ్గమహేసిం ఆరబ్భ కథేసి.

సా కిర పదుముత్తరపాదమూలే పత్థితపత్థనా అతివియ అభిరూపా పాసాదికా అహోసి. “సత్థా కిర రూపస్స దోసం కథేతీ”తి సుత్వా పన సత్థు సన్తికం గన్తుం న ఇచ్ఛి. రాజా తస్సా రూపమదమత్తభావం ఞత్వా వేళువనవణ్ణనాపటిసంయుత్తాని గీతాని కారేత్వా నటాదీనం దాపేసి. తేసం తాని గాయన్తానం సద్దం సుత్వా తస్సా వేళువనం అదిట్ఠపుబ్బం వియ అసుతపుబ్బం వియ చ అహోసి. సా “కతరం ఉయ్యానం సన్ధాయ గాయథా”తి పుచ్ఛిత్వా, “దేవీ, తుమ్హాకం వేళువనుయ్యానమేవా”తి వుత్తే ఉయ్యానం గన్తుకామా అహోసి. సత్థా తస్సా ఆగమనం ఞత్వా పరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తోవ తాలవణ్టం ఆదాయ అత్తనో పస్సే ఠత్వా బీజమానం అభిరూపం ఇత్థిం నిమ్మిని. ఖేమా, దేవీపి పవిసమానావ తం ఇత్థిం దిస్వా చిన్తేసి – “సమ్మాసమ్బుద్ధో రూపస్స దోసం కథేతీతి వదన్తి, అయఞ్చస్స సన్తికే ఇత్థీ బీజయమానా ఠితా, నాహం ఇమిస్సా కలభాగమ్పి ఉపేమి, న మయా ఈదిసం ఇత్థిరూపం దిట్ఠపుబ్బం, సత్థారం అభూతేన అబ్భాచిక్ఖన్తి మఞ్ఞే”తి చిన్తేత్వా తథాగతస్స కథాసద్దమ్పి అనిసామేత్వా తమేవ ఇత్థిం ఓలోకయమానా అట్ఠాసి. సత్థా తస్సా తస్మిం రూపే ఉప్పన్నబహుమానతం ఞత్వా తం రూపం పఠమవయాదివసేన దస్సేత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ పరియోసానే అట్ఠిమత్తావసానం కత్వా దస్సేసి. ఖేమా తం దిస్వా “ఏవరూపమ్పి నామేతం రూపం ముహుత్తేనేవ ఖయవయం సమ్పత్తం, నత్థి వత ఇమస్మిం రూపే సారో”తి చిన్తేసి. సత్థా తస్సా చిత్తాచారం ఓలోకేత్వా, “ఖేమే, త్వం ‘ఇమస్మిం రూపే సారో అత్థీ’తి చిన్తేసి, పస్స దానిస్స అసారభావ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “ఆతురం అసుచిం పూతిం, పస్స ఖేమే సముస్సయం;
>
> ఉగ్ఘరన్తం పగ్ఘరన్తం, బాలానం అభిపత్థిత”న్తి. (అప. థేరీ ౨.౨.౩౫౪);

సా గాథాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. అథ నం సత్థా, “ఖేమే, ఇమే సత్తా రాగరత్తా దోసపదుట్ఠా మోహమూళ్హా అత్తనో తణ్హాసోతం సమతిక్కమితుం న సక్కోన్తి, తత్థేవ లగ్గన్తీ”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౪౭. “యే రాగరత్తానుపతన్తి సోతం,
సయం కతం మక్కటకోవ జాలం;
ఏతమ్పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా,
అనపేక్ఖినో సబ్బదుక్ఖం పహాయా”తి.

తత్థ **మక్కటకోవ జాలన్తి** యథా నామ మక్కటకో సుత్తజాలం కత్వా మజ్ఝే ఠానే నాభిమణ్డలే నిపన్నో పరియన్తే పతితం పటఙ్గం వా మక్ఖికం వా వేగేన గన్త్వా విజ్ఝిత్వా తస్స రసం పివిత్వా పున గన్త్వా తస్మింయేవ ఠానే నిపజ్జతి, ఏవమేవ యే సత్తా రాగరత్తా దోసపదుట్ఠా మోహమూళ్హా సయంకతం తణ్హాసోతం అనుపతన్తి, తే తం సమతిక్కమితుం న సక్కోన్తి, ఏవం దురతిక్కమం. **ఏతమ్పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరాతి** పణ్డితా ఏతం బన్ధనం ఛేత్వా అనపేక్ఖినో నిరాలయా హుత్వా అరహత్తమగ్గేన సబ్బదుక్ఖం పహాయ వజన్తి, గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే ఖేమా అరహత్తే పతిట్ఠహి, మహాజనస్సాపి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసి. సత్థా రాజానం ఆహ – "మహారాజ, ఖేమాయ పబ్బజితుం వా పరినిబ్బాయితుం వా వట్టతీ"తి. భన్తే, పబ్బాజేథ నం, అలం పరినిబ్బానేనాతి. సా పబ్బజిత్వా అగ్గసావికా అహోసీతి.

ఖేమాథేరీవత్థు పఞ్చమం.

౬. ఉగ్గసేనవత్థు

ముఞ్చ పురేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఉగ్గసేనం ఆరబ్భ కథేసి.

పఞ్చసతా కిర నటా సంవచ్ఛరే వా ఛమాసే వా పత్తే రాజగహం గన్త్వా రఞ్ఞో సత్తాహం సమజ్జం కత్వా బహుం హిరఞ్ఞసువణ్ణం లభన్తి, అన్తరన్తరే ఉక్ఖేపదాయానం పరియన్తో నత్థి. మహాజనో మఞ్చాతిమఞ్చాదీసు ఠత్వా సమజ్జం ఓలోకేసి. అథేకా లఙ్ఘికధీతా వంసం అభిరుయ్హ తస్స ఉపరి పరివత్తిత్వా తస్స పరియన్తే ఆకాసే చఙ్కమమానా నచ్చతి చేవ గాయతి చ. తస్మిం సమయే ఉగ్గసేనో నామ సేట్ఠిపుత్తో సహాయకేన సద్ధిం మఞ్చాతిమఞ్చే ఠితో తం ఓలోకేత్వా తస్సా హత్థపాదవిక్ఖేపాదీసు ఉప్పన్నసినేహో గేహం గన్త్వా "తం లభన్తో జీవిస్సామి, అలభన్తస్స మే ఇధేవ మరణ"న్తి ఆహారూపచ్ఛేదం కత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. మాతాపితూహి, "తాత, కిం తే రుజ్జతీ"తి పుచ్ఛితోపి "తం మే నటధీతరం లభన్తస్స జీవితం అత్థి, అలభన్తస్స మే ఇధేవ మరణ"న్తి వత్వా, "తాత, మా ఏవం కరి, అఞ్ఞం తే అమ్హాకం కులస్స చ భోగానఞ్చ అనురూపం కుమారికం ఆనేస్సామా"తి వుత్తేపి తథేవ వత్వా నిపజ్జి. అథస్స పితా బహుం యాచిత్వాపి తం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తో తస్స సహాయం పక్కోసాపేత్వా కహాపణసహస్సం దత్వా "ఇమే కహాపణే గహేత్వా అత్తనో ధీతరం మయ్హం పుత్తస్స దేతూ"తి పహిణి. సో "నాహం కహాపణే గహేత్వా దేమి, సచే పన సో ఇమం అలభిత్వా జీవితుం న సక్కోతి, తేన హి అమ్హేహి సద్ధింయేవ విచరతు, దస్సామిస్స ధీతర"న్తి ఆహ. మాతాపితరో పుత్తస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. సో "అహం తేహి సద్ధిం విచరిస్సామీ"తి వత్వా యాచన్తానమ్పి తేసం కథం అనాదియిత్వా నిక్ఖమిత్వా నాటకస్స సన్తికం అగమాసి. సో తస్స ధీతరం దత్వా తేన సద్ధింయేవ గామనిగమరాజధానీసు సిప్పం దస్సేన్తో విచరి.

సాపి తేన సద్ధిం సంవాసమన్వాయ నచిరస్సేవ పుత్తం లభిత్వా కీళాపయమానా "సకటగోపకస్స పుత్త, భణ్డహారకస్స పుత్త, కిఞ్చి అజానకస్స పుత్తా"తి వదతి. సోపి నేసం సకటపరివత్తకం కత్వా ఠితట్ఠానే గోణానం తిణం ఆహరతి, సిప్పదస్సనట్ఠానే లద్ధభణ్డకం ఉక్ఖిపిత్వా హరతి . తదేవ కిర సన్ధాయ సా ఇత్థీ పుత్తం కీళాపయమానా తథా వదతి. సో అత్తానం ఆరబ్భ తస్సా గాయనభావం ఞత్వా తం పుచ్ఛి – "మం సన్ధాయ కథేసీ"తి? "ఆమ, తం సన్ధాయా"తి. "ఏవం సన్తే అహం పలాయిస్సామీ"తి . సా "కిం పన మయ్హం తయా పలాయితేన వా ఆగతేన వా"తి పునప్పునం తదేవ గీతం గాయతి. సా కిర అత్తనో రూపసమ్పత్తిఞ్చేవ ధనలాభఞ్చ నిస్సాయ తం కిస్మిఞ్చి న మఞ్ఞతి. సో "కిం ను ఖో నిస్సాయ ఇమిస్సా అయం మానో"తి చిన్తేన్తో "సిప్పం నిస్సాయా"తి ఞత్వా "హోతు, సిప్పం ఉగ్గణ్హిస్సామీ"తి ససురం ఉపసఙ్కమిత్వా తస్స జాననకసిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా గామనిగమాదీసు సిప్పం దస్సేన్తో అనుపుబ్బేన రాజగహం ఆగన్త్వా "ఇతో సత్తమే దివసే ఉగ్గసేనో సేట్ఠిపుత్తో నగరవాసీనం సిప్పం దస్సేస్సతీ"తి ఆరోచాపేసి.

నగరవాసినో మఞ్చాతిమఞ్చాదయో బన్ధాపేత్వా సత్తమే దివసే సన్నిపతింసు. సోపి సట్ఠిహత్థం వంసం అభిరుయ్హ తస్స మత్థకే అట్ఠాసి. తం దివసం సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం వోలోకేన్తో తం అత్తనో ఞాణజాలస్స అన్తో పవిట్ఠం దిస్వా "కిం ను

ఖో భవిస్సతీ”తి ఆవజ్జేన్తో “స్వే సేట్ఠిపుత్తో సిప్పం దస్సేస్సామీతి వంసమత్థకే ఠస్సతి, తస్స దస్సనత్థం మహాజనో సన్నిపతిస్సతి. తత్ర అహం చతుప్పదికం గాథం దేసేస్సామి, తం సుత్వా చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో భవిస్సతి, ఉగ్గసేనోపి అరహత్తే పతిట్ఠహిస్సతీ”తి అఞ్ఞాసి. సత్థా పునదివసే కాలం సల్లక్ఖేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో రాజగహం పిణ్డాయ పావిసి. ఉగ్గసేనోపి సత్థరి అన్తోనగరం అపవిట్ఠేయేవ ఉన్నాదనత్థాయ మహాజనస్స అఙ్గులిసఞ్ఞం దత్వా వంసమత్థకే పతిట్ఠాయ ఆకాసేయేవ సత్త వారే పరివత్తిత్వా ఓరుయ్హ వంసమత్థకే అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే సత్థా నగరం పవిసన్తో యథా తం పరిసా న ఓలోకేతి, ఏవం కత్వా అత్తానమేవ ఓలోకాపేసి. ఉగ్గసేనో పరిసం ఓలోకేత్వా “న మం పరిసా ఓలోకేతీ”తి దోమనస్సప్పత్తో “ఇదం మయా సంవచ్ఛరే కత్తబ్బం సిప్పం, సత్థరి నగరం పవిసన్తే పరిసా మం అనోలోకేత్వా సత్థారమేవ ఓలోకేతి, మోఘం వత మే సిప్పదస్సనం జాత”న్తి చిన్తేసి.

సత్థా తస్స చిత్తం ఞత్వా మహామోగ్గల్లానం ఆమన్తేత్వా “గచ్ఛ, మోగ్గల్లాన, సేట్ఠిపుత్తం వదేహి ‘సిప్పం కిర దస్సేతూ’”తి ఆహ. థేరో గన్త్వా వంసస్స హేట్ఠా ఠితో సేట్ఠిపుత్తం ఆమన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఇఙ్ఘ పస్స నటపుత్త, ఉగ్గసేన మహబ్బల;
కరోహి రఙ్గం పరిసాయ, హాసయస్సు మహాజన”న్తి.

సో థేరస్స కథం సుత్వా తుట్ఠమానసో హుత్వా “సత్థా మఞ్ఞే మమ సిప్పం పస్సితుకామో”తి వంసమత్థకే ఠితకోవ ఇమం గాథమాహ –

“ఇఙ్ఘ పస్స మహాపఞ్ఞ, మోగ్గల్లాన మహిద్ధిక;
కరోమి రఙ్గం పరిసాయ, హాసయామి మహాజన”న్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా వంసమత్థకతో వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఆకాసేవ చుద్దసక్ఖత్తుం పరివత్తిత్వా ఓరుయ్హ వంసమత్థకేవ అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా, “ఉగ్గసేన, పణ్డితేన నామ అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నేసు ఖన్ధేసు ఆలయం పహాయ జాతిఆదీహి ముచ్చితుం వట్టతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౪౮. “ముఞ్చ పురే ముఞ్చ పచ్ఛతో,
మజ్ఝే ముఞ్చ భవస్స పారగూ;
సబ్బత్థ విముత్తమానసో,
న పునం జాతిజరం ఉపేహిసీ”తి.

తత్థ **ముఞ్చ పురే**తి అతీతేసు ఖన్ధేసు ఆలయం నికన్తిం అజ్ఝోసానం పత్థనం పరియుట్ఠానం గాహం పరామాసం తణ్హం ముఞ్చ. **పచ్ఛతో**తి అనాగతేసుపి ఖన్ధేసు ఆలయాదీని ముఞ్చ. **మజ్ఝే**తి పచ్చుప్పన్నేసుపి తాని ముఞ్చ. **భవస్స పారగూ**తి ఏవం సన్తే తివిధస్సాపి భవస్స అభిఞ్ఞాపరిఞ్ఞాపహానభావనాసచ్ఛికిరియవసేన పారగూ పారఙ్గతో హుత్వా ఖన్ధధాతుఆయతనాదిభేదే సబ్బసఙ్ఖతే విముత్తమానసో విహరన్తో పున జాతిజరామరణాని న ఉపగచ్ఛతీతి అత్థో.

దేసనావసానే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. సేట్ఠిపుత్తోపి వంసమత్థకే ఠితకోవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా వంసతో ఓరుయ్హ సత్థు సన్తికం ఆగన్త్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన సత్థారం వన్దిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం సత్థా దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా "ఏహి భిక్ఖూ"తి ఆహ. సో తావదేవ అట్ఠపరిక్ఖారధరో సట్ఠివస్సికత్థేరో వియ అహోసి. అథ నం భిక్ఖూ, "ఆవుసో ఉగ్గసేన, సట్ఠిహత్థస్స తే వంసస్స మత్థకతో ఓతరన్తస్స భయం నామ నాహోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "నత్థి మే, ఆవుసో, భయ"న్తి వుత్తే సత్థు ఆరోచేసుం, "భన్తే, ఉగ్గసేనో 'న భాయామీ'తి వదతి, అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తేన ఉగ్గసేనేన సదిసా ఛిన్నసంయోజనా భిక్ఖూ భాయన్తి, న తసన్తీ"తి వత్వా బ్రాహ్మణవగ్గే ఇమం గాథమాహ –

> "సబ్బసంయోజనం ఛేత్వా, యో వే న పరితస్సతి;
>
> సఙ్గాతిగం విసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౩౯౭; సు॰ ని॰ ౬౨౬);

దేసనావసానే బహూనం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. పునేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "కిం ను ఖో, ఆవుసో, ఏవం అరహత్తూపనిస్సయసమ్పన్నస్స భిక్ఖునో నటధీతరం నిస్సాయ నటేహి సద్ధిం విచరణకారణం, కిం అరహత్తూపనిస్సయకారణ"న్తి? సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, ఉభయమ్పేతం ఇమినా ఏవ కత"న్తి వత్వా తమత్థం పకాసేతుం అతీతం ఆహరి.

అతీతే కిర కస్సపదసబలస్స సువణ్ణచేతియే కరియమానే బారాణసివాసినో కులపుత్తా బహుం ఖాదనీయభోజనీయం యానకేసు ఆరోపేత్వా "హత్థకమ్మం కరిస్సామా"తి చేతియట్ఠానం గచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే ఏకం థేరం పిణ్డాయ పవిసన్తం పస్సింసు. అథేకా కులధీతా థేరం ఓలోకేత్వా సామికం ఆహ – "సామి, అయ్యో, పిణ్డాయ పవిసతి, యానకే చ నో బహుం ఖాదనీయం భోజనీయం, పత్తమస్స ఆహర, భిక్ఖం దస్సామా"తి. సో తం పత్తం ఆహరిత్వా ఖాదనీయభోజనీయస్స పూరేత్వా థేరస్స హత్థే పతిట్ఠపేత్వా ఉభోపి పత్థనం కరింసు, "భన్తే, తుమ్హేహి దిట్ఠధమ్మస్సేవ భాగినో భవేయ్యామా"తి. సోపి థేరో ఖీణాసవోవ, తస్మా ఓలోకేన్తో తేసం పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం ఞత్వా సితం అకాసి. తం దిస్వా సా ఇత్థీ సామికం ఆహ – "అమ్హాకం, అయ్యో, సితం కరోతి, ఏకో నటకారకో భవిస్సతీ"తి. సామికోపిస్సా "ఏవం భవిస్సతి, భద్దే"తి వత్వా పక్కామి. ఇదం తేసం పుబ్బకమ్మం. తే తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా తతో చవిత్వా సా ఇత్థీ నటగేహే నిబ్బత్తి, పురిసో సేట్ఠిగేహే. సో "ఏవం, భద్దే, భవిస్సతీ"తి తస్సా పటివచనస్స దిన్నత్తా నటేహి సద్ధిం విచరి. ఖీణాసవత్థేరస్స దిన్నపిణ్డపాతం నిస్సాయ అరహత్తం పాపుణి. సాపి నటధీతా "యా మే సామికస్స గతి, మయ్హమ్పి సా ఏవ గతీ"తి పబ్బజిత్వా అరహత్తే పతిట్ఠహీతి.

ఉగ్గసేనవత్థు ఛట్ఠం.

౭. చూళధనుగ్గహపణ్డితవత్థు

వితక్కమథితస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చూళధనుగ్గహపణ్డితం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర దహరభిక్ఖు సలాకగ్గే అత్తనో పత్తసలాకం గహేత్వా సలాకయాగుం ఆదాయ ఆసనసాలం గన్త్వా పివి. తత్థ ఉదకం అలభిత్వా ఉదకత్థాయ ఏకం ఘరం అగమాసి. తత్థ తం ఏకా కుమారికా దిస్వావ ఉప్పన్నసినేహా, "భన్తే, పున

పానీయేన అత్థే సతి ఇధేవ ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి ఆహ. సో తతో పట్ఠాయ యదా పానీయం న లభతి, తదా తత్థేవ గచ్ఛతి. సాపిస్స పత్తం గహేత్వా పానీయం దేతి. ఏవం గచ్ఛన్తే కాలే యాగుమ్పి దత్వా పునేకదివసం తత్థేవ నిసీదాపేత్వా భత్తం అదాసి. సన్తికే చస్స నిసీదిత్వా , "భన్తే, ఇమస్మిం గేహే న కిఞ్చి నత్థి నామ, కేవలం మయం విచరణకమనుస్సమేవ న లభామా"తి కథం సముట్ఠాపేసి. సో కథిపాహేనేవ తస్సా కథం సుత్వా ఉక్కణ్ఠి. అథ నం ఏకదివసం ఆగన్తుకా భిక్ఖూ దిస్వా "కస్మా త్వం, ఆవుసో, కిసో ఉప్పణ్డుపణ్డుకజాతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఉక్కణ్ఠితోమ్హి, ఆవుసో"తి వుత్తే ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికం నయింసు. తేపి నం సత్థు సన్తికం నేత్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "కస్మా త్వం మాదిసస్స ఆరద్ధవీరియస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా 'సోతాపన్నో'తి వా 'సకదాగామీ'తి వా అత్తానం అవదాపేత్వా 'ఉక్కణ్ఠితో'తి వదాపేసి, భారియం తే కమ్మం కత"న్తి వత్వా "కిం కారణా ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, ఏకా మం ఇత్థీ ఏవమాహా"తి వుత్తే, "భిక్ఖు, అనచ్ఛరియం ఏతం తస్సా కిరియం. సా హి పుబ్బే సకలజమ్బుదీపే అగ్గధనుగ్గహపణ్డితం పహాయ తంముహుత్తదిట్ఠకే ఏకస్మిం సినేహం ఉప్పాదేత్వా తం జీవితక్ఖయం పాపేసీ"తి వత్వా తస్సత్థస్స పకాసనత్థం భిక్ఖూహి యాచితో –

అతీతే చూళధనుగ్గహపణ్డితకాలే తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గహేత్వా తేన తుట్ఠేన దిన్నం ధీతరం ఆదాయ బారాణసిం గచ్ఛన్తస్స ఏకస్మిం అటవిముఖే ఏకూనపఞ్ఞాసాయ కణ్డేహి ఏకూనపఞ్ఞాసచోరే మారేత్వా కణ్డేసు ఖీణేసు చోరజేట్ఠకం గహేత్వా భూమియం పాతేత్వా, "భద్దే, అసిం ఆహరా"తి వుత్తే తాయ తఙ్ఖణం దిట్ఠచోరే సినేహం కత్వా చోరస్స హత్థే అసిథరుం ఠపేత్వా చోరేన ధనుగ్గహపణ్డితస్స మారితభావం ఆవికత్వా చోరేన చ తం ఆదాయ గచ్ఛన్తేన "మమ్పి ఏసా అఞ్ఞం దిస్వా అత్తనో సామికం వియ మారాపేస్సతి , కిం మే ఇమాయా"తి ఏకం నదిం దిస్వా ఓరిమతీరే తం ఠపేత్వా తస్సా భణ్డకం ఆదాయ "త్వం ఇధేవ హోహి, యావాహం భణ్డికం ఉత్తారేమీ"తి తత్థేవ తం పహాయ గమనభావఞ్చ ఆవికత్వా –

"సబ్బం భణ్డం సమాదాయ, పారం తిణ్ణోసి బ్రాహ్మణ;
పచ్చాగచ్ఛ లహుం ఖిప్పం, మమ్పి తారేహి దానితో.

"అసన్థుతం మం చిరసన్థుతేన,
నిమీని భోతీ అద్ధువం ధువేన;
మయాపి భోతీ నిమినేయ్య అఞ్ఞం,
ఇతో అహం దూరతరం గమిస్సం.

"కాయం ఏళగలాగుమ్బే, కరోతి అహుహాసియం;
నయీధ నచ్చం వా గీతం వా, తాళం వా సుసమాహితం;
అనమ్హికాలే సుసోణి, కిం ను జగ్ఘసి సోభనే.

"సిఙ్గాల బాల దుమ్మేధ, అప్పపఞ్ఞోసి జమ్బుక;
జీనో మచ్ఛఞ్చ పేసిఞ్చ, కపణో వియ ఝాయసి.

"సుదస్సం వజ్జమఞ్ఞేసం, అత్తనో పన దుద్దసం;

జీనా పతిఞ్చ జారఞ్చ, మఞ్ఞే త్వఞ్ఞేవ ఝాయసి.

“ఏవమేతం మిగరాజ, యథా భాససి జమ్బుక;
సా నూనాహం ఇతో గన్త్వా, భత్తు హేస్సం వసానుగా.

“యో హరే మత్తికం థాలం, కంసథాలమ్పి సో హరే;
కతఞ్చేవ తయా పాపం, పునపేవం కరిస్ససీ”తి. (జా. ౧.౫.౧౨౮-౧౩౪) –

ఇమం పఞ్చకనిపాతే చూళధనుగ్గహజాతకం విత్థారేత్వా “తదా చూళధనుగ్గహపణ్డితో త్వం అహోసి, సా ఇత్థీ ఏతరహి అయం కుమారికా, సిఙ్గాలరూపేన ఆగన్త్వా తస్సా నిగ్గహకారకో సక్కో దేవరాజా అహమేవా”తి వత్వా “ఏవం సా ఇత్థీ తంముహుత్తదిట్ఠకే ఏకస్మిం సినేహేన సకలజమ్బుదీపే అగ్గపణ్డితం జీవితా వోరోపేసి, తం ఇత్థిం ఆరబ్భ ఉప్పన్నం తవ తణ్హం ఛిన్దిత్వా విహరాహి భిక్ఖూ”తి తం ఓవదిత్వా ఉత్తరిమ్పి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౪౯. “వితక్కమథితస్స జన్తునో,
తిబ్బరాగస్స సుభానుపస్సినో;
భియ్యో తణ్హా పవడ్ఢతి,
ఏస ఖో దళ్హం కరోతి బన్ధనం.

౩౫౦. “వితక్కూపసమే చ యో రతో,
అసుభం భావయతే సదా సతో;
ఏస ఖో బ్యన్తి కాహితి,
ఏస ఛేచ్ఛతి మారబన్ధన”న్తి.

తత్థ **వితక్కమథితస్సా**తి కామవితక్కాదీహి వితక్కేహి నిమ్మథితస్స. **తిబ్బరాగస్సా**తి బహలరాగస్స. **సుభానుపస్సినో**తి ఇట్ఠారమ్మణే సుభనిమిత్తగాహాదివసేన విస్సట్ఠమానసతాయ సుభన్తి అనుపస్సన్తస్స. **తణ్హా**తి ఏవరూపస్స ఝానాదీసు ఏకమ్పి న వడ్ఢతి, అథ ఖో ఛద్వారికా తణ్హాయేవ భియ్యో వడ్ఢతి. **ఏస ఖో**తి ఏసో పుగ్గలో తణ్హాబన్ధనం దళ్హం సుథిరం కరోతి. **వితక్కూపసమే**తి మిచ్ఛావితక్కాదీనం వూపసమసఙ్ఖాతే దససు అసుభేసు పఠమజ్ఝానే. **సదా సతో**తి యో ఏత్థ అభిరతో హుత్వా నిచ్చం ఉపట్ఠితసతితాయ సతో తం అసుభఝానం భావేతి. **బ్యన్తి కాహితీ**తి ఏస భిక్ఖు తీసు భవేసు ఉప్పజ్జనకం తణ్హం విగతన్తం కరిస్సతి. **మారబన్ధన**న్తి ఏసో తేభూమకవట్టసఙ్ఖాతం మారబన్ధనమ్పి ఛిన్దిస్సతీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

చూళధనుగ్గహపణ్డితవత్థు సత్తమం.

౮. మారవత్థు

నిట్ఠఙ్గతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మారం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి వికాలే సమ్బహులా థేరా జేతవనవిహారం పవిసిత్వా రాహులత్థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం ఉట్ఠాపేసుం. సో అఞ్ఞత్థ వసనట్ఠానం అపస్సన్తో తథాగతస్స గన్ధకుటియా పముఖే నిపజ్జి. తదా సో ఆయస్మా అరహత్తం పత్తో అవస్సికోవ హోతి. మారో వసవత్తిభవనే ఠితోయేవ తం ఆయస్మన్తం గన్ధకుటిపముఖే నిపన్నం దిస్వా చిన్తేసి – “సమణస్స గోతమస్స రుజనకఅఙ్గులీ బహి నిపన్నో, సయం అన్తోగన్ధకుటియం నిపన్నో, అఙ్గులియా పీళియమానాయ సయమ్పి పీళితో భవిస్సతీ”తి. సో మహన్తం హత్థిరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా ఆగమ్మ సోణ్డాయ థేరస్స మత్థకం పరిక్ఖిపిత్వా మహన్తేన సద్దేన కోఞ్చనాదం రవి. సత్థా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ తస్స మారభావం ఞత్వా, “మార, తాదిసానం సతసహస్సేనాపి మమ పుత్తస్స భయం ఉప్పాదేతుం న సక్కా. పుత్తో హి మే అసన్తాసీ వీతతణ్హో మహావీరియో మహాపఞ్ఞో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౩౫౧. “నిట్ఠఙ్గతో అసన్తాసీ, వీతతణ్హో అనఙ్గణో;
అచ్ఛిన్ది భవసల్లాని, అన్తిమోయం సముస్సయో.

౩౫౨. “వీతతణ్హో అనాదానో, నిరుత్తిపదకోవిదో;
అక్ఖరానం సన్నిపాతం, జఞ్ఞా పుబ్బాపరాని చ;
స వే అన్తిమసారీరో,
మహాపఞ్ఞో మహాపురిసోతి వుచ్చతీ”తి.

తత్థ **నిట్ఠఙ్గతో**తి ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజితానం అరహత్తం నిట్ఠం నామ, తం గతో పత్తోతి అత్థో. **అసన్తాసీ**తి అబ్భన్తరే రాగసన్తాసాదీనం అభావేన అసన్తసనకో. **అచ్ఛిన్ది భవసల్లానీ**తి సబ్బానిపి భవగామీని సల్లాని అచ్ఛిన్ది. **సముస్సయో**తి అయం ఏతస్స అన్తిమో దేహో.

అనాదానోతి ఖన్ధాదీసు నిగ్గహణో. **నిరుత్తిపదకోవిదో**తి నిరుత్తియఞ్చ సేసపదేసు చాతి చతూసుపి పటిసమ్భిదాసు ఛేకోతి అత్థో. **అక్ఖరానం సన్నిపాతం, జఞ్ఞా పుబ్బాపరాని చా**తి అక్ఖరానం సన్నిపాతసఙ్ఖాతం అక్ఖరపిణ్డఞ్చ జానాతి, పుబ్బక్ఖరేన అపరక్ఖరం, అపరక్ఖరేన పుబ్బక్ఖరఞ్చ జానాతి. పుబ్బక్ఖరేన అపరక్ఖరం జానాతి నామ – ఆదిమ్హి పఞ్ఞాయమానే మజ్ఝపరియోసానేసు అపఞ్ఞాయమానేసుపి “ఇమేసం అక్ఖరానం ఇదం మజ్ఝం, ఇదం పరియోసాన”న్తి జానాతి. అపరక్ఖరేన పుబ్బక్ఖరం జానాతి నామ – అన్తే పఞ్ఞాయమానే ఆదిమజ్ఝేసు అపఞ్ఞాయమానేసు “ఇమేసం అక్ఖరానం ఇదం మజ్ఝం, అయం ఆదీ”తి జానాతి. మజ్ఝే పఞ్ఞాయమానేపి “ఇమేసం అక్ఖరానం అయం ఆది, అయం అన్తో”తి జానాతి. ఏవం మహాపఞ్ఞో. **స వే అన్తిమసారీరో**తి ఏస కోటియం ఠితసరీరో, మహన్తానం అత్థధమ్మనిరుత్తిపటిభానానం సీలక్ఖన్ధాదీనఞ్చ పరిగ్గాహికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతత్తా మహాపఞ్ఞో, “విముత్తచిత్తత్తా ఖ్వాహం, సారిపుత్త, మహాపురిసోతి వదామీ”తి (సం. ని. ౫.౩౭౭) వచనతో విముత్తచిత్తతాయ చ మహాపురిసోతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. మారోపి పాపిమా “జానాతి మం సమణో గోతమో”తి తత్థేవన్తరధాయీతి.

మారవత్థు అట్ఠమం.

౯. ఉపకాజీవకవత్థు

సబ్బాభిభూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా అన్తరామగ్గే ఉపకం ఆజీవకం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా పత్తసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో బోధిమణ్డే సత్తసత్తాహం వీతినామేత్వా అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ ధమ్మచక్కపవత్తనత్థం బారాణసిం సన్ధాయ అట్ఠారసయోజనమగ్గం పటిపన్నో అన్తరామగ్గే ఉపకం ఆజీవకం అద్దస. సోపి సత్థారం దిస్వా "విప్పసన్నాని ఖో తే, ఆవుసో, ఇన్ద్రియాని, పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో పరియోదాతో, కంసి త్వం, ఆవుసో, ఉద్దిస్స పబ్బజితో, కో వా తే సత్థా, కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీ"తి పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా "మయ్హం ఉపజ్ఝాయో వా ఆచరియో వా నత్థీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౫౩. "సబ్బాభిభూ సబ్బవిదూహమస్మి,
సబ్బేసు ధమ్మేసు అనూపలిత్తో;
సబ్బఞ్జహో తణ్హక్ఖయే విముత్తో,
సయం అభిఞ్ఞాయ కముద్దిసేయ్య"న్తి.

తత్థ **సబ్బాభిభూతి** సబ్బేసం తేభూమకధమ్మానం అభిభవనతో సబ్బాభిభూ. **సబ్బవిదూతి** విదితసబ్బచతుభూమకధమ్మో. **సబ్బేసు ధమ్మేసూతి** సబ్బేసుపి తేభూమకధమ్మేసు తణ్హాదిట్ఠీహి అనూపలిత్తో. **సబ్బఞ్జహోతి** సబ్బే తేభూమకధమ్మే జహిత్వా ఠితో. **తణ్హక్ఖయే విముత్తోతి** తణ్హక్ఖయన్తే ఉప్పాదితే తణ్హక్ఖయసఙ్ఖాతే అరహత్తే అసేఖాయ విముత్తియా విముత్తో. **సయం అభిఞ్ఞాయాతి** అభిఞ్ఞేయ్యాదిభేదే ధమ్మే సయమేవ జానిత్వా. **కముద్దిసేయ్యన్తి** "అయం మే ఉపజ్ఝాయో వా ఆచరియో వా"తి కం నామ ఉద్దిసేయ్యన్తి.

దేసనావసానే ఉపకో ఆజీవకో తథాగతస్స వచనం నేవాభినన్ది, న పటిక్కోసి. సీసం పన చాలేత్వా జివ్హం నిల్లాళేత్వా ఏకపదికమగ్గం గహేత్వా అఞ్ఞతరం లుద్దకనివాసనట్ఠానం అగమాసీతి.

ఉపకాజీవకవత్థు నవమం.

౧౦. సక్కపఞ్హవత్థు

సబ్బదానన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సక్కం దేవరాజానం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే తావతింసదేవలోకే దేవతా సన్నిపతిత్వా చత్తారో పఞ్హే సముట్ఠాపేసుం "కతరం దానం ను ఖో దానేసు, కతరో రసో రసేసు, కతరా రతి రతీసు జేట్ఠకా, తణ్హక్ఖయోవ కస్మా జేట్ఠకోతి వుచ్చతీ"తి? తే పఞ్హే ఏకా దేవతాపి వినిచ్ఛితుం నాసక్ఖి. ఏకో పన దేవో ఏకం దేవం, సోపి అపరన్తి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం పుచ్ఛన్తా దససు చక్కవాళసహస్సేసు ద్వాదస సంవచ్ఛరాని విచరింసు. ఏత్తకేనాపి కాలేన పఞ్హానం అత్థం అదిస్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతా సన్నిపతిత్వా చతున్నం మహారాజానం సన్తికం గన్త్వా "కిం, తాతా, మహాదేవతాసన్నిపాతో"తి వుత్తే "చత్తారో పఞ్హే సముట్ఠాపేత్వా

వినిచ్ఛితుం అసక్కోన్తా తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతమ్హా”తి. “కిం పఞ్హం నామేతం, తాతా”తి. “దానరసరతీసు కతమా దానరసరతీ ను ఖో సేట్ఠా, తణ్హక్ఖయోవ కస్మా సేట్ఠో”తి ఇమే పఞ్హే వినిచ్ఛితుం అసక్కోన్తా ఆగతమ్హాతి. తాతా, మయమ్పి ఇమేసం అత్థే న జానామ, అమ్హాకం పన రాజా జనసహస్సేన చిన్తితే అత్థే చిన్తేత్వా తఙ్ఖణేనేవ జానాతి, సో అమ్హేహి పఞ్ఞాయ చ పుఞ్ఞేన చ విసిట్ఠో, ఏథ, తస్స సన్తికం గచ్ఛామాతి తమేవ దేవగణం ఆదాయ సక్కస్స దేవరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తేనాపి “కిం, తాతా, మహన్తో దేవసన్నిపాతో”తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసుం. “తాతా, ఇమేసం పఞ్హానం అత్థం అఞ్ఞోపి జానితుం న సక్కోతి, బుద్ధవిసయా హేతే. సత్థా పనేతరహి కహం విహరతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “జేతవనే”తి సుత్వా “ఏథ, తస్స సన్తికం గమిస్సామా”తి దేవగణేన సద్ధిం రత్తిభాగే సకలం జేతవనం ఓభాసేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో “కిం, మహారాజ, మహతా దేవసఙ్ఘేన ఆగతోసీ”తి వుత్తే, “భన్తే, దేవగణేన ఇమే నామ పఞ్హా సముట్ఠాపితా, అఞ్ఞో ఇమేసం అత్థం జానితుం సమత్థో నామ నత్థి, ఇమేసం నో అత్థం పకాసేథా”తి ఆహ.

సత్థా “సాధు మహారాజ, మయా హి పారమియో పూరేత్వా మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజిత్వా తుమ్హాదిసానం కఙ్ఖచ్ఛేదనత్థమేవ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిద్ధం, తయా పుచ్ఛితపఞ్హేసు హి సబ్బదానానం ధమ్మదానం సేట్ఠం, సబ్బరసానం ధమ్మరసో సేట్ఠో, సబ్బరతీనం ధమ్మరతి సేట్ఠా, తణ్హక్ఖయో పన అరహత్తం సమ్పాపకత్తా సేట్ఠోయేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౫౪.“సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతి,
సబ్బరసం ధమ్మరసో జినాతి;
సబ్బరతిం ధమ్మరతి జినాతి,
తణ్హక్ఖయో సబ్బదుక్ఖం జినాతీ”తి.

తత్థ **సబ్బదానం ధమ్మదానన్తి** సచేపి హి చక్కవాళగబ్భే యావ బ్రహ్మలోకా నిరన్తరం కత్వా సన్నిసిన్నానం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవానం కదలిగబ్భసదిసాని చీవరాని దదేయ్య, తస్మిం సమాగమే చతుప్పదికాయ గాథాయ కతానుమోదనావ సేట్ఠా. తఞ్హి దానం తస్సా గాథాయ సోళసిం కలం నాగ్ఘతి. ఏవం ధమ్మస్స దేసనాపి వాచనమ్పి సవనమ్పి మహన్తం. యేన చ పుగ్గలేన బహూనం తం ధమ్మస్సవనం కారితం, తస్సేవ ఆనిసంసో మహా. తథారూపాయ ఏవ పరిసాయ పణీతపిణ్డపాతస్స పత్తే పూరేత్వా దిన్నదానతోపి సప్పితేలాదీనం పత్తే పూరేత్వా దిన్నభేసజ్జదానతోపి మహావిహారసదిసానం విహారానఞ్చ లోహపాసాదసదిసానఞ్చ పాసాదానం అనేకాని సతసహస్సాని కారేత్వా దిన్నసేనాసనదానతోపి అనాథపిణ్డికాదీహి విహారే ఆరబ్భ కతపరిచ్చాగతోపి అన్తమసో చతుప్పదికాయ గాథాయ అనుమోదనావసేనాపి పవత్తితం ధమ్మదానమేవ వరం సేట్ఠం. కిం కారణా? ఏవరూపాని హి పుఞ్ఞాని కరోన్తా ధమ్మం సుత్వావ కరోన్తి, నో అసుత్వా. సచే హి ఇమే సత్తా ధమ్మం న సుణేయ్యుం, ఉళుఙ్కమత్తం యాగుమ్పి కటచ్ఛుమత్తం భత్తమ్పి న దదేయ్యుం. ఇమినా కారణేన సబ్బదానేహి ధమ్మదానమేవ సేట్ఠం. అపిచ ఠపేత్వా బుద్ధే చ పచ్చేకబుద్ధే చ సకలకప్పం దేవే వస్సన్తే ఉదకబిన్దూని గణేతుం సమత్థాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతా సారిపుత్తాదయోపి అత్తనో ధమ్మతాయ సోతాపత్తిఫలాదీని అధిగన్తుం నాసక్ఖింసు, అస్సజిత్థేరాదీహి కథితధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికరింసు, సత్థు ధమ్మదేసనాయ సావకపారమీఞాణం సచ్ఛికరింసు. ఇమినాపి కారణేన, మహారాజ, ధమ్మదానమేవ సేట్ఠం. తేన వుత్తం – ‘‘**సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతీ**’’తి.

సబ్బే పన గన్ధరసాదయోపి రసా ఉక్కంసతో దేవతానం సుధాభోజనరసోపి సంసారవట్టే పాతేత్వా దుక్ఖానుభవనస్సేవ పచ్చయో. యో పనేస సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మసఙ్ఖాతో చ నవలోకుత్తరధమ్మసఙ్ఖాతో చ ధమ్మరసో, అయమేవ సబ్బరసానం సేట్ఠో. తేన వుత్తం – ‘‘**సబ్బరసం ధమ్మరసో జినాతీ**’’తి . యాపేసా పుత్తరతిధీతురతిధనరతిఇత్థిరతినచ్చగీతవాదితాదిరతిపభేదా చ అనేకప్పభేదా రతీ, సాపి సంసారవట్టే పాతేత్వా దుక్ఖానుభవనస్సేవ పచ్చయో. యా పనేసా ధమ్మం కథేన్తస్స వా సుణన్తస్స వా వాచేన్తస్స వా అన్తో ఉప్పజ్జమానా పీతి ఉదగ్గభావం జనేతి, అస్సూని పవత్తేతి, లోమహంసం జనేతి, సాయం సంసారవట్టస్స అన్తం కత్వా అరహత్తపరియోసానా హోతి. తస్మా సబ్బరతీనం ఏవరూపా ధమ్మరతియేవ సేట్ఠా. తేన వుత్తం – ‘‘**సబ్బరతిం ధమ్మరతి జినాతీ**’’తి తణ్హక్ఖయో పన తణ్హాయ ఖయన్తే ఉప్పన్నం అరహత్తం సకలస్సపి వట్టదుక్ఖస్స అభిభవనతో సబ్బసేట్ఠమేవ. తేన వుత్తం – ‘‘**తణ్హక్ఖయో సబ్బదుక్ఖం జినాతీ**’’తి.

ఏవం సత్థరి ఇమిస్సా గాథాయ అత్థం కథేన్తేయేవ చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. సక్కోపి సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏవమాహ – ‘‘భన్తే, ఏవంజేట్ఠకే నామ ధమ్మదానే కిమత్థం అమ్హాకం పత్తిం న దాపేథ, ఇతో పట్ఠాయ నో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స కథేత్వా పత్తిం దాపేథ, భన్తే’’తి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా, ‘‘భిక్ఖవే, అజ్జాదిం కత్వా మహాధమ్మస్సవనం వా పాకతికధమ్మస్సవనం వా ఉపనిసిన్నకథం వా అన్తమసో అనుమోదనమ్పి కథేత్వా సబ్బసత్తానం పత్తిం దదేయ్యాథా’’తి ఆహ.

సక్కపఞ్హవత్థు దసమం.

౧౧. అపుత్తకసేట్ఠివత్థు

హనన్తి భోగాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అపుత్తకసేట్ఠిం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర కాలకిరియం సుత్వా రాజా పసేనది కోసలో ‘‘అపుత్తకం సాపతేయ్యం కస్స పాపుణాతీ’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘రఞ్ఞో’’తి సుత్వా సత్తహి దివసేహి తస్స గేహతో ధనం రాజకులం అభిహరాపేత్వా సత్థు సన్తికం ఉపసఙ్కమిత్వా ‘‘హన్ద కుతో ను త్వం, మహారాజ, ఆగచ్ఛసి దివాదివస్సా’’తి వుత్తే ‘‘ఇధ, భన్తే, సావత్థియం సేట్ఠి, గహపతి, కాలకతో, తమహం అపుత్తకం సాపతేయ్యం రాజన్తేపురం అభిహరిత్వా ఆగచ్ఛామీ’’తి ఆహ. సబ్బం సుత్తే (సం. ని. ౧.౧౩౦) ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బం.

సో కిర సువణ్ణపాతియా నానగ్గరసభోజనే ఉపనీతే ‘‘ఏవరూపం నామ మనుస్సా భుఞ్జన్తి, కిం తుమ్హే మయా సద్ధిం ఇమస్మిం గేహే కేళిం కరోథా’’తి భోజనే ఉపట్ఠితే లేడ్డుదణ్డాదీహి పహరిత్వా పలాపేత్వా ‘‘ఇదం మనుస్సానం భోజన’’న్తి కణాజకం భుఞ్జతి బిళఙ్గదుతియం. వత్థయానఛత్తేసుపి మనాపేసు ఉపట్ఠాపితేసు తే మనుస్సే లేడ్డుదణ్డాదీహి పహరన్తో పలాపేత్వా సాణాని ధారేతి, జజ్జరరథకేన యాతి పణ్ణఛత్తకేన ధారియమానేనాతి ఏవం రఞ్ఞా ఆరోచితే సత్థా తస్స పుబ్బకమ్మం కథేసి.

భూతపుబ్బం సో, మహారాజ, సేట్ఠి, గహపతి, తగరసిఖిం నామ పచ్చేకబుద్ధం పిణ్డపాతేన పటిపాదేసి. ‘‘దేథ సమణస్స పిణ్డ’’న్తి వత్వా సో ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. తస్మిం కిర అస్సద్ధే బాలే ఏవం వత్వా పక్కన్తే తస్స భరియా సద్ధా పసన్నా ‘‘చిరస్సం వత మే ఇమస్స ముఖతో ‘దేహీ’తి వచనం సుతం, అజ్జ మమ మనోరథం పూరేన్తీ పిణ్డపాతం దస్సామీ’’తి

పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తం గహేత్వా పణీతభోజనస్స పూరేత్వా అదాసి. సోపి నివత్తమానో తం దిస్వా "కిం, సమణ, కిఞ్చి తే లద్ధ"న్తి పత్తం గహేత్వా పణీతపిణ్డపాతం దిస్వా విప్పటిసారీ హుత్వా ఏవం చిన్తేసి – "వరమేతం పిణ్డపాతం దాసా వా కమ్మకరా వా భుఞ్జేయ్యుం. తే హి ఇమం భుఞ్జిత్వా మయ్హం కమ్మం కరిస్సన్తి, అయం పన గన్త్వా భుఞ్జిత్వా నిద్దాయిస్సతి, నట్ఠో మే సో పిణ్డపాతో"తి. సో భాతు చ పన ఏకపుత్తకం సాపతేయ్యస్స కారణా జీవితా వోరోపేసి. సో కిరస్స అఙ్గులిం గహేత్వా విచరన్తో "ఇదం మయ్హం పితుసన్తకం యానకం, అయం తస్స గోణో"తిఆదీని ఆహ. అథ నం సో సేట్ఠి "ఇదాని తావేస ఏవం వదేతి, ఇమస్స పన వుడ్ఢిప్పత్తకాలే ఇమస్మిం గేహే భోగే కో రక్ఖిస్సతీ"తి తం అరఞ్ఞం నేత్వా ఏకస్మిం గచ్ఛమూలే గీవాయ గహేత్వా మూలకన్దం వియ గీవం ఫాలేత్వా మారేత్వా తత్థేవ ఛడ్డేసి. ఇదమస్స పుబ్బకమ్మం. తేన వుత్తం –

"యం ఖో సో, మహారాజ, సేట్ఠి, గహపతి, తగరసిఖిం పచ్చేకబుద్ధం పిణ్డపాతేన పటిపాదేసి, తస్స కమ్మస్స విపాకేన సత్తక్ఖత్తుం సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జి, తస్సేవ కమ్మస్స విపాకావసేసేన ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా సత్తక్ఖత్తుం సేట్ఠిత్తం కారేసి. యం ఖో సో, మహారాజ, సేట్ఠి, గహపతి, దత్వా పచ్ఛా విప్పటిసారీ అహోసి 'వరమేతం పిణ్డపాతం దాసా వా కమ్మకరా వా భుఞ్జేయ్యు'న్తి, తస్స కమ్మస్స విపాకేన నాస్సుళారాయ భత్తభోగాయ చిత్తం నమతి, నాస్సుళారాయ వత్థభోగాయ, నాస్సుళారాయ యానభోగాయ, నాస్సుళారానం పఞ్చన్నం కామగుణానం భోగాయ చిత్తం నమతి. యం ఖో సో, మహారాజ, సేట్ఠి, గహపతి, భాతు చ పన ఏకపుత్తం సాపతేయ్యస్స కారణా జీవితా వోరోపేసి, తస్స కమ్మస్స విపాకేన బహూని వస్ససతాని బహూని వస్ససహస్సాని బహూని వస్ససతసహస్సాని నిరయే పచ్చిత్థ, తస్సేవ కమ్మస్స విపాకావసేసేన ఇదం సత్తమం అపుత్తకం సాపతేయ్యం రాజకోసం పవేసేతి. తస్స ఖో పన, మహారాజ, సేట్ఠిస్స గహపతిస్స పురాణఞ్చ పుఞ్ఞం పరిక్ఖీణం, నవఞ్చ పుఞ్ఞం అనుపచితం. అజ్జ పన, మహారాజ, సేట్ఠి, గహపతి, మహారోరువే నిరయే పచ్చతీ"తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౧).

రాజా సత్థు వచనం సుత్వా "అహో, భన్తే, భారియం కమ్మం, ఏత్తకే నామ భోగే విజ్జమానే నేవ అత్తనా పరిభుఞ్జి, న తుమ్హాదిసే బుద్ధే ధురవిహారే విహరన్తే పుఞ్ఞకమ్మం అకాసీ"తి ఆహ . సత్థా "ఏవమేతం, మహారాజ, దుమ్మేధపుగ్గలా నామ భోగే లభిత్వా నిబ్బానం న గవేసన్తి, భోగే నిస్సాయ ఉప్పన్నతణ్హా పనేతే దీఘరత్తం హనతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౫౫."హనన్తి భోగా దుమ్మేధం, నో చ పారగవేసినో;

భోగతణ్హాయ దుమ్మేధో, హన్తి అఞ్ఞేవ అత్తన"న్తి.

తత్థ **నో చ పారగవేసినోతి** యే పన నిబ్బానపారగవేసినో పుగ్గలా, న తే భోగా హనన్తి. **అఞ్ఞేవ అత్తన**న్తి భోగే నిస్సాయ ఉప్పన్నాయ తణ్హాయ దుప్పఞ్ఞో పుగ్గలో పరే వియ అత్తానమేవ హనతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అపుత్తకసేట్ఠివత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. అఙ్కురవత్థు

తిణదోసానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పణ్డుకమ్బలసిలాయం విహరన్తో అఙ్కురం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు "యే ఝానప్పసుతా ధీరా"తి (ధ. ప. ౧౮౧) గాథాయ విత్థారితమేవ. వుత్తఞ్హేతం తత్థ ఇన్దకం ఆరబ్భ. సో కిర అనురుద్ధత్థేరస్స అన్తోగామం పిణ్డాయ పవిట్ఠస్స అత్తనో ఆభతం కటచ్ఛుమత్తకం భిక్ఖం దాపేసి. తదస్స పుఞ్ఞం అఙ్కురేన దసవస్ససహస్సాని ద్వాదసయోజనికం ఉద్ధనపన్తిం కత్వా దిన్నదానతో మహప్ఫలతరం జాతం. తస్మా ఏవమాహ. ఏవం వుత్తే సత్థా, "అఙ్కుర, దానం నామ విచేయ్య దాతుం వట్టతి, ఏవం తం సుఖేత్తే సువుత్తబీజం వియ మహప్ఫలం హోతి. త్వం పన తథా నాకాసి, తేన తే దానం న మహప్ఫలం జాత"న్తి ఇమమత్థం విభావేన్తో –

"విచేయ్య దానం దాతబ్బం, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం;
విచేయ్య దానం సుగతప్పసత్థం,
యే దక్ఖిణేయ్యా ఇధ జీవలోకే;
ఏతేసు దిన్నాని మహప్ఫలాని,
బీజాని వుత్తాని యథాసుఖేత్తే"తి. (పే. వ. ౩౨౫) –

వత్వా ఉత్తరిమ్పి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౫౬. "తిణదోసాని ఖేత్తాని, రాగదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతరాగేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

౩౫౭. "తిణదోసాని ఖేత్తాని, దోసదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతదోసేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

౩౫౮. "తిణదోసాని ఖేత్తాని, మోహదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతమోహేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫలం.

౩౫౯. "తిణదోసాని ఖేత్తాని, ఇచ్ఛాదోసా అయం పజా;
తస్మా హి విగతిచ్ఛేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫల"న్తి.

తత్థ **తిణదోసానీ**తి సామాకాదీని తిణాని ఉట్ఠహన్తాని పుబ్బణ్ణాపరణ్ణాని ఖేత్తాని దూసేన్తి, తేన తాని న బహుఫలాని హోన్తి. ఏవం సత్తానమ్పి అన్తో రాగో ఉప్పజ్జన్తో సత్తే దూసేతి, తేన తేసు దిన్నం మహప్ఫలం న హోతి . ఖీణాసవేసు దిన్నం పన మహప్ఫలం హోతి. తేన వుత్తం –

"తిణదోసాని ఖేత్తాని, రాగదోసా అయం పజా;
తస్మా హి వీతరాగేసు, దిన్నం హోతి మహప్ఫల"న్తి. –

సేసగాథాసుపి ఏసేవ నయో.

దేసనావసానే అఙ్కురో చ ఇన్దకో చ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అజ్కరవత్థు ద్వాదసమం.

తణ్హావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతువీసతిమో వగ్గో.

౨౫. భిక్ఖువగ్గో

౧. పఞ్చభిక్ఖువత్థు

చక్ఖునా సంవరోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చ భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తేసు కిర ఏకేకో చక్ఖుద్వారాదీసు పఞ్చసు ద్వారేసు ఏకేకమేవ రక్ఖి. అథేకదివసం సన్నిపతిత్వా "అహం దురక్ఖం రక్ఖామి, అహం దురక్ఖం రక్ఖామీ"తి వివదిత్వా "సత్థారం పుచ్ఛిత్వా ఇమమత్థం జానిస్సామా"తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, "భన్తే, మయం చక్ఖుద్వారాదీని రక్ఖన్తా అత్తనో అత్తనో రక్ఖనద్వారమేవ దురక్ఖన్తి మఞ్ఞామ, కో ను ఖో అమ్హేసు దురక్ఖం రక్ఖతీ"తి పుచ్ఛింసు. సత్థా ఏకం భిక్ఖుమ్పి అనోసాదేత్వా, "భిక్ఖవే, సబ్బాని పేతాని దురక్ఖానేవ, అపి చ ఖో పన తుమ్హే న ఇదానేవ పఞ్చసు ఠానేసు అసంవుతా, పుబ్బేపి అసంవుతా, అసంవుతత్తాయేవ చ పణ్డితానం ఓవాదే అవత్తిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణిత్థా"తి వత్వా "కదా, భన్తే"తి తేహి యాచితో అతీతే తక్కసిలజాతకస్స వత్థుం విత్థారేత్వా రక్ఖసీనం వసేన రాజకులే జీవితక్ఖయం పత్తే పత్తాభిసేకేన మహాసత్తేన సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా రాజాసనే నిసిన్నేన అత్తనో సిరిసమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా "వీరియం నామేతం సత్తేహి కత్తబ్బమేవా"తి ఉదానవసేన ఉదానితం –

"కుసలూపదేసే ధితియా దళ్హాయ చ,
అనివత్తితత్తాభయభీరుతాయ చ;
న రక్ఖసీనం వసమాగమిమ్హసే,
స సోత్థిభావో మహతా భయేన మే"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౩౨) –

ఇమం గాథం దస్సేత్వా "తదాపి తుమ్హేవ పఞ్చ జనా తక్కసిలాయం రజ్జగహణత్థాయ నిక్ఖన్తం మహాసత్తం ఆవుధహత్థా పరివారేత్వా మగ్గం గచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే రక్ఖసీహి చక్ఖుద్వారాదివసేన ఉపనీతేసు రూపారమ్మణాదీసు అసంవుతా పణ్డితస్స ఓవాదే అవత్తిత్వా ఓలీయన్తా రక్ఖసీహి ఖాదితా జీవితక్ఖయం పాపుణిత్థ. తేసు పన ఆరమ్మణేసు సుసంవుతో పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధన్తిం దేవవణ్ణిం యక్ఖినిం అనాదియిత్వా సోత్థినా తక్కసిలం గన్త్వా రజ్జం పత్తో రాజా అహమేవా"తి జాతకం సమోధానేత్వా, "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ సబ్బాని ద్వారాని సంవరితబ్బాని. ఏతాని హి సంవరన్తో ఏవ సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౬౦. "చక్ఖునా సంవరో సాధు, సాధు సోతేన సంవరో;
ఘానేన సంవరో సాధు, సాధు జివ్హాయ సంవరో.

౩౬౧. "కాయేన సంవరో సాధు, సాధు వాచాయ సంవరో;
మనసా సంవరో సాధు, సాధు సబ్బత్థ సంవరో;
సబ్బత్థ సంవుతో భిక్ఖు, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ"తి.

తత్థ **చక్ఖునాతి** యదా హి భిక్ఖునో చక్ఖుద్వారే రూపారమ్మణం ఆపాథమాగచ్ఛతి, తదా ఇట్ఠారమ్మణే అరజ్జన్తస్స అనిట్ఠారమ్మణే అదుస్సన్తస్స అసమపేక్ఖనేన మోహం అనుప్పాదేన్తస్స తస్మిం ద్వారే సంవరో థకనం పిదహనం గుత్తి కతా నామ హోతి. తస్స సో ఏవరూపో చక్ఖునా సంవరో సాధు. ఏస నయో సోతద్వారాదీసుపి. చక్ఖుద్వారాదీసుయేవ పన సంవరో వా అసంవరో వా నుప్పజ్జతి, పరతో పన జవనవీథియం ఏస లబ్భతి. తదా హి అసంవరో ఉప్పజ్జన్తో అస్సద్ధా అక్ఖన్తి కోసజ్జం ముట్ఠసచ్చం అఞ్ఞాణన్తి అకుసలవీథియం అయం పఞ్చవిధో లబ్భతి. సంవరో ఉప్పజ్జన్తో సద్ధా ఖన్తి వీరియం సతి ఞాణన్తి కుసలవీథియం అయం పఞ్చవిధో లబ్భతి.

కాయేన సంవరోతి ఏత్థ పన పసాదకాయోపి చోపనకాయోపి లబ్భతి. ఉభయమ్పి పనేతం కాయద్వారమేవ. తత్థ పసాదద్వారే సంవరాసంవరో కథితోవ. చోపనద్వారేపి తంవత్థుకా పాణాతిపాతఅదిన్నాదానకామేసుమిచ్ఛాచారా. తేహి పన సద్ధిం అకుసలవీథియం ఉప్పజ్జన్తేహి తం ద్వారం అసంవుతం హోతి, కుసలవీథియం ఉప్పజ్జన్తేహి పాణాతిపాతావేరమణిఆదీహి సంవుతం. **సాధు వాచాయా**తి ఏత్థాపి చోపనవాచాపి వాచా. తాయ సద్ధిం ఉప్పజ్జన్తేహి ముసావాదాదీహి తం ద్వారం అసంవుతం హోతి, ముసావాదావేరమణిఆదీహి సంవుతం. **మనసా సంవరో**తి ఏత్థాపి జవనమనతో అఞ్ఞేన మనేన సద్ధిం అభిజ్ఝాదయో నత్థి. మనోద్వారే పన జవనక్ఖణే ఉప్పజ్జమానేహి అభిజ్ఝాదీహి తం ద్వారం అసంవుతం హోతి, అనభిజ్ఝాదీహి సంవుతం హోతి. **సాధు సబ్బత్థా**తి తేసు చక్ఖుద్వారాదీసు సబ్బేసుపి సంవరో సాధు. ఏత్తావతా హి అట్ఠ సంవరద్వారాని అట్ఠ చ అసంవరద్వారాని కథితాని. తేసు అట్ఠసు అసంవరద్వారేసు ఠితో భిక్ఖు సకలవట్టమూలకదుక్ఖతో న ముచ్చతి, సంవరద్వారేసు పన ఠితో సబ్బస్మాపి వట్టమూలకదుక్ఖా ముచ్చతి. తేన వుత్తం – "సబ్బత్థ సంవుతో భిక్ఖు, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ"తి.

దేసనావసానే తే పఞ్చ భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చభిక్ఖువత్థు పఠమం.

౨. హంసఘాతకభిక్ఖువత్థు

హత్థసంయతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం హంసఘాతకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థివాసినో కిర ద్వే సహాయకా భిక్ఖూసు పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదా యేభుయ్యేన ఏకతో విచరన్తి. తే ఏకదివసం అచిరవతిం గన్త్వా న్హత్వా ఆతపే తప్పమానా సారణీయకథం కథేన్తా అట్ఠంసు. తస్మిం ఖణే ద్వే హంసా ఆకాసేన గచ్ఛన్తి. అథేకో దహరభిక్ఖు సక్ఖరం గహేత్వా "ఏకస్స హంసపోతకస్స అక్ఖిం పహరిస్సామీ"తి ఆహ, ఇతరో "న సక్ఖిస్సామీ"తి ఆహ. తిట్ఠతు ఇమస్మిం పస్సే అక్ఖి, పరపస్సే అక్ఖిం పహరిస్సామీతి. ఇదమ్పి న సక్ఖిస్ససియేవాతి. "తేన హి ఉపధారేహీ"తి దుతియం సక్ఖరం గహేత్వా హంసస్స పచ్ఛాభాగే ఖిపి, హంసో సక్ఖరసద్దం సుత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేసి. అథ నం ఇతరం వట్టసక్ఖరం గహేత్వా పరపస్సే అక్ఖిమ్హి పహరిత్వా ఓరిమక్ఖినా నిక్ఖామేసి. హంసో విరవన్తో పరివత్తిత్వా తేసం పాదమూలేయేవ పతి. తత్థ తత్థ ఠితా భిక్ఖూ దిస్వా, "ఆవుసో, బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా అననుచ్ఛవికం వో కతం పాణాతిపాతం కరోన్తేహీ"తి వత్వా తే ఆదాయ గన్త్వా తథాగతస్స దస్సేసుం.

సత్థా “సచ్చం కిర తయా భిక్ఖు పాణాతిపాతో కతో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు కస్మా ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఏవమకాసి, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే అగారమజ్ఝే వసమానా అప్పమత్తకేసుపి ఠానేసు కుక్కుచ్చం కరింసు , త్వం పన ఏవరూపే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా కుక్కుచ్చమత్తమ్పి న అకాసీ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్తనగరే ధనఞ్చయే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా అనుపుబ్బేన విఞ్ఞుతం పత్తో తక్కసిలాయం సిప్పాని ఉగ్గహేత్వా పితరా ఉపరజ్జే పతిట్ఠాపితో అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో కురుధమ్మే వత్తిత్థ. కురుధమ్మో నామ పఞ్చసీలాని, తాని బోధిసత్తో పరిసుద్ధాని కత్వా రక్ఖి. యథా చ బోధిసత్తో, ఏవమస్స మాతా అగ్గమహేసీ కనిట్ఠభాతా ఉపరాజా పురోహితో బ్రాహ్మణో రజ్జుగాహకో అమచ్చో సారథి సేట్ఠి దోణమాపకో మహామత్తో దోవారికో నగరసోభినీ వణ్ణదాసీతి ఏవమేతేసు ఏకాదససు జనేసు కురుధమ్మం రక్ఖన్తేసు కలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే కలిఙ్గే రజ్జం కారేన్తే తస్మిం రట్ఠే దేవో న వస్సి. మహాసత్తస్స పన అఞ్జనసన్నిభో నామ మఙ్గలహత్థీ మహాపుఞ్ఞో హోతి. రట్ఠవాసినో “తస్మిం ఆనీతే దేవో వస్సిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా తస్స హత్థిస్స ఆనయనత్థాయ బ్రాహ్మణే పహిణి. తే గన్త్వా మహాసత్తం హత్థిం యాచింసు. సత్థా తేసం యాచనకారణం దస్సేతుం ఆహ –

“తవ సద్ధఞ్చ సీలఞ్చ, విదిత్వాన జనాధిప;
వణ్ణం అఞ్జనవణ్ణేన, కలిఙ్గస్మిం నిమిమ్హసే”తి. (జా॰ ౧.౩.౭౬) –

ఇమం తికనిపాతే జాతకం కథేసి. హత్థిమ్హి పన ఆనీతేపి దేవే అవస్సన్తే “సో రాజా కురుధమ్మం రక్ఖతి, తేనస్స రట్ఠే దేవో వస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ “యం సో కురుధమ్మం రక్ఖతి, తం సువణ్ణపట్టే లిఖిత్వా ఆనేథా”తి పున కాలిఙ్గో బ్రాహ్మణే చ అమచ్చే చ పేసేసి. తేసు గన్త్వా యాచన్తేసు రాజానం ఆదిం కత్వా సబ్బేపి తే అత్తనో అత్తనో సీలేసు కిఞ్చి కుక్కుచ్చమత్తం కత్వా “అపరిసుద్ధం నో సీల”న్తి పటిక్ఖిపిత్వాపి “న ఏత్తావతా సీలభేదో హోతీ”తి తేహి పునప్పునం యాచితా అత్తనో అత్తనో సీలాని కథయింసు. కాలిఙ్గో సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా ఆభతం కురుధమ్మం దిస్వావ సమాదాయ సాధుకం పూరేసి. తస్స రట్ఠే దేవో పావస్సి, రట్ఠం ఖేమం సుభిక్ఖం అహోసి. సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా –

“గణికా ఉప్పలవణ్ణా, పుణ్ణో దోవారికో తదా;
రజ్జుగాహో చ కచ్చానో, దోణమాపకో చ కోలితో.

“సారిపుత్తో తదా సేట్ఠీ, అనురుద్ధో చ సారథీ;
బ్రాహ్మణో కస్సపో థేరో, ఉపరాజానన్దపణ్డితో.

“మహేసీ రాహులమాతా, మాయాదేవీ జనేత్తికా;
కురురాజా బోధిసత్తో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి. –

జాతకం సమోధానేత్వా “భిక్ఖు ఏవం పుబ్బేపి పణ్డితా అప్పమత్తకేపి కుక్కుచ్చే ఉప్పన్నే అత్తనో సీలభేదే ఆసఙ్కం కరింసు, త్వం పన మాదిసస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా పాణాతిపాతం కరోన్తో అతిభారియం కమ్మమకాసి, భిక్ఖునా నామ హత్థేహి

పాదేహి వాచాయ చ సంయతేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౬౨. “హత్థసంయతో పాదసంయతో,

వాచాసంయతో సంయతుత్తమో;

అజ్ఝత్తరతో సమాహితో,

ఏకో సన్తుసితో తమాహు భిక్ఖు”న్తి.

తత్థ **హత్థసంయతో**తి హత్థకీళాపనాదీనం వా హత్థేన పరేసం పహరణాదీనం వా అభావేన హత్థసంయతో. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. వాచాయ పన ముసావాదాదీనం అకరణతో వాచాయ సంయతో. **సంయతుత్తమో**తి సంయతత్తభావో, కాయచలనసీసుక్ఖిపనభముకవికారాదీనం అకారకోతి అత్థో. **అజ్ఝత్తరతో**తి గోచరజ్ఝత్తసఙ్ఖాతాయ కమ్మట్ఠానభావనాయ రతో. **సమాహితో**తి సుట్ఠు ఠపితో. **ఏకో సన్తుసితో**తి ఏకవిహారీ హుత్వా సుట్ఠు తుసితో విపస్సనాచారతో పట్ఠాయ అత్తనో అధిగమేన తుట్ఠమానసో. పుథుజ్జనకల్యాణకఞ్హి ఆదిం కత్వా సబ్బేపి సేఖా అత్తనో అధిగమేన సన్తుస్సన్తీతి సన్తుసితా, అరహా పన ఏకన్తసన్తుసితోవ. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

హంసఘాతకభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. కోకాలికవత్థు

యో ముఖసంయతోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు “అథ ఖో కోకాలికో భిక్ఖు యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీ”తి సుత్తే (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౧; సు॰ ని॰ కోకాలికసుత్త; అ॰ ని॰ ౧౦.౮౯) ఆగతమేవ. అత్థోపిస్స అట్ఠకథాయ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

కోకాలికే పన పదుమనిరయే ఉప్పన్నే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “అహో కోకాలికో భిక్ఖు అత్తనో ముఖం నిస్సాయ వినాసం పత్తో, ద్వే అగ్గసావకే అక్కోసన్తస్సేవ హిస్స పథవీ వివరం అదాసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి కోకాలికో భిక్ఖు అత్తనో ముఖమేవ నిస్సాయ నట్ఠో”తి వత్వా తమత్థం సోతుకామేహి భిక్ఖూహి యాచితో తస్స పకాసనత్థం అతీతం ఆహరి.

అతీతే హిమవన్తపదేసే ఏకస్మిం సరే కచ్ఛపో వసతి. ద్వే హంసపోతకా గోచరాయ చరన్తా తేన సద్ధిం విస్సాసం కత్వా దళ్హవిస్సాసికా హుత్వా ఏకదివసం కచ్ఛపం పుచ్ఛింసు – “సమ్మ, అమ్హాకం హిమవన్తే చిత్తకూటపబ్బతతలే కఞ్చనగుహాయ వసనట్ఠానం, రమణీయో పదేసో, గచ్ఛిస్ససి అమ్హేహి సద్ధి”న్తి. “సమ్మ, అహం కథం గమిస్సామీ”తి? “మయం తం నేస్సామ, సచే ముఖం రక్ఖితుం సక్ఖిస్ససీ”తి. “రక్ఖిస్సామి, సమ్మా గహేత్వా మం గచ్ఛథా”తి. తే “సాధూ”తి వత్వా ఏకం దణ్డకం కచ్ఛపేన డంసాపేత్వా సయం తస్స ఉభో కోటియో డంసిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్దింసు. తం తథా హంసేహి నీయమానం గామదారకా దిస్వా “ద్వే హంసా కచ్ఛపం దణ్డేన హరన్తీ”తి ఆహంసు. కచ్ఛపో “యది మం సహాయకా నేన్తి,

తుమ్హాకం ఏత్థ కిం హోతి దుట్ఠచేటకా”తి వత్తుకామో హంసానం సీఘవేగతాయ బారాణసినగరే రాజనివేసనస్స ఉపరిభాగం సమ్పత్తకాలే దట్ఠట్ఠానతో దణ్డకం విస్సజ్జేత్వా ఆకాసఙ్గణే పతిత్వా ద్వేధా భిజ్జి. సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా –

“అవధీ వత అత్తానం, కచ్ఛపో బ్యాహరం గిరం;
సుగ్గహీతస్మిం కట్ఠస్మిం, వాచాయ సకియావధీ.

“ఏతమ్పి దిస్వా నరవీరియసేట్ఠ,
వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలం;
పస్ససి బహుభాణేన, కచ్ఛపం బ్యసనం గత”న్తి. (జా॰ ౧.౨.౧౨౯-౧౩౦);

ఇమం దుకనిపాతే **బహుభాణిజాతకం** విత్థారేత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ ముఖసంయతేన సమచారినా అనుద్ధతేన నిబ్బుతచిత్తేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౬౩. “యో ముఖసంయతో భిక్ఖు, మన్తభాణీ అనుద్ధతో;
అత్థం ధమ్మఞ్చ దీపేతి, మధురం తస్స భాసిత”న్తి.

తత్థ **ముఖసంయతో**తి దాసచణ్డాలాదయోపి “త్వం దుజ్జాతో, త్వం దుస్సీలో”తిఆదీనం అవచనతాయ ముఖేన సంయతో. **మన్తభాణీ**తి మన్తా వుచ్చతి పఞ్ఞా, తాయ భణనసీలో. **అనుద్ధతో**తి నిబ్బుతచిత్తో. **అత్థం ధమ్మఞ్చ దీపేతీ**తి భాసితత్థఞ్చేవ దేసనాధమ్మఞ్చ కథేతి. **మధుర**న్తి ఏవరూపస్స భిక్ఖునో భాసితం మధురం నామ. యో పన అత్థమేవ సమ్పాదేతి, న పాళిం, పాళింయేవ సమ్పాదేతి, న అత్థం, ఉభయం వా పన న సమ్పాదేతి, తస్స భాసితం మధురం నామ న హోతీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కోకాలికవత్థు తతియం.

౪. ధమ్మారామత్థేరవత్థు

ధమ్మారామోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మారామత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సత్థారా కిర “ఇతో మే చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బానం భవిస్సతీ”తి ఆరోచితే అనేకసహస్సా భిక్ఖూ సత్థారం పరివారేత్వా విచరింసు. తత్థ పుథుజ్జనా భిక్ఖూ అస్సూని సన్ధారేతుం నాసక్ఖింసు, ఖీణాసవానం ధమ్మసంవేగో ఉప్పజ్జి. సబ్బేపి “కిం ను ఖో కరిస్సామా”తి వగ్గబన్ధనేన విచరన్తి. ఏకో పన ధమ్మారామో నామ భిక్ఖు భిక్ఖూనం సన్తికం న ఉపసఙ్కమతి. భిక్ఖూహి “కిం, ఆవుసో”తి వుచ్చమానో పటివచనమ్పి అదత్వా “సత్థా కిర చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సతి, అహఞ్చమ్హి అవీతరాగో, సత్థరి ధరమానేయేవ వాయమిత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సామీ”తి ఏకకోవ విహరన్తో సత్థారా దేసితం ధమ్మం ఆవజ్జేతి చిన్తేతి అనుస్సరతి. భిక్ఖూ తథాగతస్స ఆరోచేసుం – “భన్తే, ధమ్మారామస్స తుమ్హేసు సినేహమత్తమ్పి నత్థి, ‘సత్థా కిర పరినిబ్బాయిస్సతి, కిం ను ఖో కరిస్సామా’తి అమ్హేహి సద్ధిం సమ్మన్తనమత్తమ్పి

న కరోతీ”తి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం ఏవం కరోసీ”తి పుచ్ఛి. “సచ్చం, భన్తే”తి. “కిం కారణా”తి? తుమ్హే కిర చతుమాసచ్చయేన పరినిబ్బాయిస్సథ, అహఞ్చమ్హి అవీతరాగో, తుమ్హేసు ధరన్తేసుయేవ వాయమిత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సామీతి తుమ్హేహి దేసితం ధమ్మం ఆవజ్జామి చిన్తేమి అనుస్సరామీతి.

సత్థా “సాధు సాధూ”తి తస్స సాధుకారం దత్వా, “భిక్ఖవే, అఞ్ఞేనాపి మయి సినేహవన్తేన భిక్ఖునా నామ ధమ్మారామసదిసేనేవ భవితబ్బం. న హి మయ్హం మాలాగన్ధాదీహి పూజం కరోన్తా మమ పూజం కరోన్తి నామ, ధమ్మానుధమ్మం పటిపజ్జన్తాయేవ పన మం పూజేన్తి నామా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౬౪.“ధమ్మారామో ధమ్మరతో, ధమ్మం అనువిచిన్తయం;
ధమ్మం అనుస్సరం భిక్ఖు, సద్ధమ్మా న పరిహాయతీ”తి.

తత్థ నివాసనట్ఠేన సమథవిపస్సనాధమ్మో ఆరామో అస్సాతి **ధమ్మారామో**. తస్మింయేవ ధమ్మే రతోతి **ధమ్మరతో**. తస్సేవ ధమ్మస్స పునప్పునం విచిన్తనతాయ **ధమ్మం అనువిచిన్తయం**, తం ధమ్మం ఆవజ్జేన్తో మనసికరోన్తోతి అత్థో. **అనుస్సర**న్తి తమేవ ధమ్మం అనుస్సరన్తో. **సద్ధమ్మా**తి ఏవరూపో భిక్ఖు సత్తతింసభేదా బోధిపక్ఖియధమ్మా నవవిధలోకుత్తరధమ్మా చ న పరిహాయతీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ధమ్మారామత్థేరవత్థు చతుత్థం.

౫. విపక్ఖసేవకభిక్ఖువత్థు

సలాభన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం విపక్ఖసేవకం భిక్ఖుం ఆరబ్బ కథేసి.

తస్స కిరేకో దేవదత్తపక్ఖికో భిక్ఖు సహాయో అహోసి. సో తం భిక్ఖూహి సద్ధిం పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “కుహిం గతోసీ”తి పుచ్ఛి. “అసుకట్ఠానం నామ పిణ్డాయ చరితు”న్తి. “లద్ధో తే పిణ్డపాతో”తి? “ఆమ, లద్ధో”తి. “ఇధ అమ్హాకం మహాలాభసక్కారో, కతిపాహం ఇధేవ హోహీ”తి. సో తస్స వచనేన కతిపాహం తత్థ వసిత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి . అథ నం భిక్ఖూ “అయం, భన్తే, దేవదత్తస్స ఉప్పన్నలాభసక్కారం పరిభుఞ్జతి, దేవదత్తస్స పక్ఖికో ఏసో”తి తథాగతస్స ఆరోచేసుం. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం ఏవమకాసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, భన్తే, అహం తత్థ ఏకం దహరం నిస్సాయ కతిపాహం వసిం, న చ పన దేవదత్తస్స లద్ధిం రోచేమీ”తి. అథ నం భగవా “కిఞ్చాపి త్వం లద్ధిం న రోచేసి, దిట్ఠదిట్ఠకానంయేవ పన లద్ధిం రోచేన్తో వియ విచరసి. న త్వం ఇదానేవ ఏవం కరోసి, పుబ్బేపి ఏవరూపోయేవా”తి వత్వా “ఇదాని తావ, భన్తే, అమ్హేహి సామం దిట్ఠో, పుబ్బే పనేస కేసం లద్ధిం రోచేన్తో వియ విచరి, ఆచిక్ఖథ నో”తి భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరిత్వా –

“పురాణచోరాన వచో నిసమ్మ,
మహిళాముఖో పోథయమన్వచారీ;
సుసఞ్ఞతానఞ్హి వచో నిసమ్మ,

గజుత్తమో సబ్బగుణేసు అట్ఠా”తి. (జా॰ ౧.౧.౨౬) –

ఇమం **మహిళాముఖజాతకం** విత్థారేత్వా, “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ సకలాభేనేవ సన్తుట్ఠేన భవితబ్బం, పరలాభం పత్థేతుం న వట్టతి. పరలాభం పత్థేన్తస్స హి ఝానవిపస్సనామగ్గఫలేసు ఏకధమ్మోపి నుప్పజ్జతి, సకలాభసన్తుట్ఠస్సేవ పన ఝానాదీని ఉప్పజ్జన్తీ”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౬౫.“సలాభం నాతిమఞ్ఞేయ్య, నాఞ్ఞేసం పిహయం చరే;
అఞ్ఞేసం పిహయం భిక్ఖు, సమాధిం నాధిగచ్ఛతి.

౩౬౬. “అప్పలాభోపి చే భిక్ఖు, సలాభం నాతిమఞ్ఞతి;
తం వే దేవా పసంసన్తి, సుద్ధాజీవిం అతన్దిత”న్తి.

తత్థ **సలాభ**న్తి అత్తనో ఉప్పజ్జనకలాభం. సపదానచారఞ్హి పరివజ్జేత్వా అనేసనాయ జీవికం కప్పేన్తో సలాభం అతిమఞ్ఞతి హీళేతి జిగుచ్ఛతి నామ. తస్మా ఏవం అకరణేన సలాభం నాతిమఞ్ఞేయ్య. **అఞ్ఞేసం పిహయ**న్తి అఞ్ఞేసం లాభం పత్థేన్తో న చరేయ్యాతి అత్థో. **సమాధిం నాధిగచ్ఛతీ**తి అఞ్ఞేసఞ్హి లాభం పిహయన్తో తేసం చీవరాదికరణే ఉస్సుక్కం ఆపన్నో భిక్ఖు అప్పనాసమాధిం వా ఉపచారసమాధిం వా నాధిగచ్ఛతి. **సలాభం నాతిమఞ్ఞతీ**తి అప్పలాభోపి సమానో ఉచ్చనీచకులే పటిపాటియా సపదానం చరన్తో భిక్ఖు సలాభం నాతిమఞ్ఞతి నామ. **తం వే**తి తం ఏవరూపం భిక్ఖుం సారజీవితతాయ సుద్ధాజీవిం జఙ్ఘబలం నిస్సాయ జీవితకప్పనేన అకుసీతతాయ అతన్దితం దేవా పసంసన్తి థోమేన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

విపక్ఖసేవకభిక్ఖువత్థు పఞ్చమం.

౬. పఞ్చగ్గదాయకబ్రాహ్మణవత్థు

సబ్బసోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చగ్గదాయకం నామ బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సస్సే ఖేత్తే ఠితకాలేయేవ ఖేత్తగ్గం నామ దేతి, ఖలకాలే ఖలగ్గం నామ దేతి, ఖలభణ్డకాలే ఖలభణ్డగ్గం నామ దేతి, ఉక్ఖలికకాలే కుమ్భగ్గం నామ దేతి, పాతియం వడ్ఢితకాలే పాతగ్గం నామ దేతీతి ఇమాని పఞ్చ అగ్గదానాని దేతి, సమ్పత్తస్స అదత్వా నామ న భుఞ్జతి. తేనస్స **పఞ్చగ్గదాయకో**త్వేవ నామం అహోసి. సత్థా తస్స చ బ్రాహ్మణియా చస్స తిణ్ణం ఫలానం ఉపనిస్సయం దిస్వా బ్రాహ్మణస్స భోజనవేలాయం గన్త్వా ద్వారే అట్ఠాసి. సోపి ద్వారపముఖే అన్తోగేహాభిముఖో నిసీదిత్వా భుఞ్జతి, సత్థారం ద్వారే ఠితం న పస్సతి. బ్రాహ్మణీ పన తం పరివిసమానా సత్థారం దిస్వా చిన్తేసి – “అయం బ్రాహ్మణో పఞ్చసు ఠానేసు అగ్గం దత్వా భుఞ్జతి, ఇదాని చ సమణో గోతమో ఆగన్త్వా ద్వారే ఠితో. సచే బ్రాహ్మణో ఏతం దిస్వా అత్తనో భత్తం హరిత్వా దస్సతి, పునపాహం పచితుం న సక్ఖిస్సామీ”తి. సా “ఏవం అయం సమణం గోతమం న పస్సిస్సతీ”తి సత్థు పిట్ఠిం దత్వా తస్స పచ్ఛతో తం పటిచ్ఛాదేన్తీ ఓనమిత్వా పుణ్ణచన్దం పాణినా పటిచ్ఛాదేన్తీ వియ అట్ఠాసి. తథా ఠితా ఏవ చ పన “గతో ను ఖో నో”తి సత్థారం అడ్ఢక్ఖికేన ఓలోకేసి. సత్థా తత్థేవ అట్ఠాసి. బ్రాహ్మణస్స పన

సవనభయేన “అతిచ్ఛథా”తి న వదేతి, ఓసక్కిత్వా పన సణికమేవ “అతిచ్ఛథా”తి ఆహ . సత్థా “న గమిస్సామీ”తి సీసం చాలేసి. లోకగరునా బుద్ధేన “న గమిస్సామీ”తి సీసే చాలితే సా సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ మహాహసితం హసి. తస్మిం ఖణే సత్థా గేహాభిముఖం ఓభాసం ముఞ్చి. బ్రాహ్మణోపి పిట్ఠిం దత్వా నిసిన్నోయేవ బ్రాహ్మణియా హసితసద్దం సుత్వా ఛబ్బణ్ణానఞ్చ రస్మీనం ఓభాసం ఓలోకేత్వా సత్థారం అద్దస. బుద్ధా హి నామ గామే వా అరఞ్ఞే వా హేతుసమ్పన్నానం అత్తానం అదస్సేత్వా న పక్కమన్తి. బ్రాహ్మణోపి సత్థారం దిస్వా, “భోతి నాసితోమ్హి తయా, రాజపుత్తం ఆగన్త్వా ద్వారే ఠితం మయ్హం అనాచిక్ఖన్తియా భారియం తే కమ్మం కత”న్తి వత్వా అడ్ఢభుత్తం భోజనపాతిం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా, “భో గోతమ, అహం పఞ్చసు ఠానేసు అగ్గం దత్వావ భుఞ్జామి, ఇతో చ మే మజ్ఝే భిన్దిత్వా ఏకోవ భత్తకోట్ఠాసో భుత్తో, ఏకో కోట్ఠాసో అవసిట్ఠో, పటిగ్గణ్హిస్ససి మే ఇదం భత్త”న్తి. సత్థా “న మే తవ ఉచ్ఛిట్ఠభత్తేన అత్థో”తి అవత్వా, “బ్రాహ్మణ, అగ్గమ్పి మయ్హమేవ అనుచ్ఛవికం, మజ్ఝే భిన్దిత్వా అడ్ఢభుత్తభత్తమ్పి, చరిమకభత్తపిణ్డోపి మయ్హమేవ అనుచ్ఛవికో. మయఞ్హి, బ్రాహ్మణ, పరదత్తూపజీవిపేతసదిసా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“యదగ్గతో మజ్ఝతో సేసతో వా,
పిణ్డం లభేథ పరదత్తూపజీవీ;
నాలం థుతుం నోపి నిపచ్చవాదీ,
తం వాపి ధీరాముని వేదయన్తీ”తి. (సు॰ ని॰ ౨౧౯);

బ్రాహ్మణో తం సుత్వావ పసన్నచిత్తో హుత్వా “అహో అచ్ఛరియం, దీపసామికో నామ రాజపుత్తో ‘న మే తవ ఉచ్ఛిట్ఠభత్తేన అత్థో’తి అవత్వా ఏవం వక్ఖతీ”తి ద్వారే ఠితకోవ సత్థారం పఞ్హం పుచ్ఛి – “భో గోతమ , తుమ్హే అత్తనో సావకే భిక్ఖూతి వదథ, కిత్తావతా భిక్ఖు నామ హోతీ”తి. సత్థా “కథంరూపా ను ఖో ఇమస్స ధమ్మదేసనా సప్పాయా”తి ఉపధారేన్తో “ఇమే ద్వేపి జనా కస్సపబుద్ధకాలే ‘నామరూప’న్తి వదన్తానం కథం సుణింసు, నామరూపం అవిస్సజ్జిత్వావ నేసం ధమ్మం దేసేతుం వట్టతీ”తి, “బ్రాహ్మణ, నామే చ రూపే చ అరజ్జన్తో అసజ్జన్తో అనోచన్తో భిక్ఖు నామ హోతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౬౭. “సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితం;
అసతా చ న సోచతి, స వే భిక్ఖూతి వుచ్చతీ”తి.

తత్థ **సబ్బసో**తి సబ్బస్మిమ్పి వేదనాదీనం చతున్నం, రూపక్ఖన్ధస్స చాతి పఞ్చన్నం ఖన్ధానం వసేన పవత్తే నామరూపే. **మమాయిత**న్తి యస్స అహన్తి వా మమన్తి వా గాహో నత్థి. **అసతా చ న సోచతీ**తి తస్మిఞ్చ నామరూపే ఖయవయం పత్తే “మమ రూపం ఖీణం…పే॰… మమ విఞ్ఞాణం ఖీణ”న్తి న సోచతి న విహఞ్ఞతి, “ఖయవయధమ్మం మే ఖీణ”న్తి పస్సతి. **స వే**తి సో ఏవరూపో విజ్జమానేపి నామరూపే మమాయితరహితోపి అసతాపి తేన అసోచన్తో భిక్ఖూతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే ఉభోపి జయమ్పతికా అనాగామిఫలే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

పఞ్చగ్గదాయకబ్రాహ్మణవత్థు ఛట్ఠం.

౭. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

మేత్తావిహారీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే ఆయస్మన్తే మహాకచ్చానే అవన్తిజనపదే కురరఘరం నిస్సాయ పవత్తపబ్బతే విహరన్తే సోణో నామ కోటికణ్ణో ఉపాసకో థేరస్స ధమ్మకథాయ పసీదిత్వా థేరస్స సన్తికే పబ్బజితుకామో థేరేన "దుక్కరం ఖో, సోణ, యావజీవం ఏకభత్తం ఏకసేయ్యం బ్రహ్మచరియ"న్తి వత్వా ద్వే వారే పటిక్ఖిత్తోపి పబ్బజ్జాయ అతివియ ఉస్సాహజాతో తతియవారే థేరం యాచిత్వా పబ్బజిత్వా అప్పభిక్ఖుకత్తా దక్ఖిణాపథే తిణ్ణం వస్సానం అచ్చయేన లద్ధూపసమ్పదో సత్థారం సమ్ముఖా దట్ఠుకామో హుత్వా ఉపజ్ఝాయం ఆపుచ్ఛిత్వా తేన దిన్నం సాసనం గహేత్వా అనుపుబ్బేన జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో సత్థారా ఏకగన్ధకుటియంయేవ అనుఞ్ఞాతసేనాసనో బహుదేవ రత్తిం అజ్ఝోకాసే వీతినామేత్వా రత్తిభాగే గన్ధకుటిం పవిసిత్వా అత్తనో పత్తసేనాసనే తం రత్తిభాగం వీతినామేత్వా పచ్చూససమయే సత్థారా అజ్ఝిట్ఠో సోళస అట్ఠకవగ్గికాని (సు॰ ని॰ ౭౭౨ ఆదయో) సబ్బానేవ సరభఞ్ఞేన అభణి. అథస్స భగవా సరభఞ్ఞపరియోసానే అబ్భానుమోదేన్తో – "సాధు సాధు, భిక్ఖూ"తి సాధుకారం అదాసి. సత్థారా దిన్నసాధుకారం సుత్వా భూమట్ఠకదేవా నాగా సుపణ్ణాతి ఏవం యావ బ్రహ్మలోకా ఏకసాధుకారమేవ అహోసి.

తస్మిం ఖణే జేతవనతో వీసయోజనసతమత్థకే కురరఘరనగరే థేరస్స మాతు మహాఉపాసికాయ గేహే అధివత్థా దేవతాపి మహన్తేన సద్దేన సాధుకారమదాసి. అథ నం ఉపాసికా ఆహ – "కో ఏస సాధుకారం దేతీ"తి? అహం, భగినీతి. కోసి త్వన్తి? తవ గేహే అధివత్థా, దేవతాతి. త్వం ఇతో పుబ్బే మయ్హం సాధుకారం అదత్వా అజ్జ కస్మా దేసీతి? నాహం తుయ్హం సాధుకారం దమ్మీతి. అథ కస్స తే సాధుకారో దిన్నోతి? తవ పుత్తస్స కోటికణ్ణస్స సోణత్థేరస్సాతి. కిం మే పుత్తేన కతన్తి? పుత్తో తే అజ్జ సత్థారా సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా ధమ్మం దేసేసి, సత్థా తవ పుత్తస్స ధమ్మం సుత్వా పసన్నో సాధుకారమదాసి. తేనస్స మయాపి సాధుకారో దిన్నో. సమ్మాసమ్బుద్ధస్స హి సాధుకారం సమ్పటిచ్ఛిత్వా భూమట్ఠకదేవే ఆదిం కత్వా యావ బ్రహ్మలోకా ఏకసాధుకారమేవ జాతన్తి. కిం పన, సామి, మమ పుత్తేన సత్థు ధమ్మో కథితో, సత్థారా మమ పుత్తస్స కథితోతి? తవ పుత్తేన సత్థు కథితోతి. ఏవం దేవతాయ కథేన్తియావ ఉపాసికాయ పఞ్చవణ్ణా పీతి ఉప్పజ్జిత్వా సకలసరీరం ఫరి.

అథస్సా ఏతదహోసి – "సచే మే పుత్తో సత్థారా సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా సత్థు ధమ్మం కథేతుం సక్కి , మయ్హమ్పి కథేతుం సక్ఖిస్సతియేవ . పుత్తస్స ఆగతకాలే ధమ్మస్సవనం కారేత్వా ధమ్మకథం సుణిస్సామీ"తి. సోణత్థేరోపి ఖో సత్థారా సాధుకారే దిన్నే "అయం మే ఉపజ్ఝాయేన దిన్నసాసనం ఆరోచేతుం కాలో"తి భగవన్తం పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు వినయధరపఞ్చమేన గణేన ఉపసమ్పదం ఆదిం కత్వా (మహావ॰ ౨౫౯) పఞ్చ వరే యాచిత్వా కతిపాహం సత్థు సన్తికేయేవ వసిత్వా "ఉపజ్ఝాయం పస్సిస్సామీ"తి సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా జేతవనా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం అగమాసి.

థేరో పునదివసే తం ఆదాయ పిణ్డాయ చరన్తో మాతు ఉపాసికాయ గేహద్వారం అగమాసి. సాపి పుత్తం దిస్వా తుట్ఠమానసా వన్దిత్వా సక్కచ్చం పరివిసిత్వా పుచ్ఛి – "సచ్చం కిర త్వం, తాత, సత్థారా సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా సత్థు ధమ్మకథం కథేసీ"తి. "ఉపాసికే, తుయ్హం కేన ఇదం కథిత"న్తి? "తాత, ఇమస్మిం గేహే అధివత్థా దేవతా మహన్తేన సద్దేన సాధుకారం దత్వా మయా 'కో ఏసో'తి వుత్తే 'అహ'న్తి వత్వా ఏవఞ్చ ఏవఞ్చ కథేసి. తం సుత్వా మయ్హం ఏతదహోసి – 'సచే మే పుత్తో సత్థు ధమ్మకథం కథేసి, మయ్హమ్పి కథేతుం సక్ఖిస్సతీ'తి. అథ నం ఆహ – 'తాత, యతో తయా సత్థు

సమ్ముఖా ధమ్మో కథితో, మయ్హమ్పి కథేతుం సక్ఖిస్ససి ఏవ. అసుకదివసే నామ ధమ్మస్సవనం కారేత్వా తవ ధమ్మం సుణిస్సామి, తాతా’’తి. సో అధివాసేసి. ఉపాసికా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా పూజం కత్వా ‘‘పుత్తస్స మే ధమ్మకథం సుణిస్సామీ’’తి ఏకమేవ దాసిం గేహరక్ఖికం ఠపేత్వా సబ్బం పరిజనం ఆదాయ అన్తోనగరే ధమ్మస్సవనత్థాయ కారితే మణ్డపే అలఙ్కతధమ్మాసనం అభిరుయ్హ ధమ్మం దేసేన్తస్స పుత్తస్స ధమ్మకథం సోతుం అగమాసి.

తస్మిం పన కాలే నవసతా చోరా తస్సా ఉపాసికాయ గేహే ఓతారం ఓలోకేన్తా విచరన్తి. తస్సా పన గేహం సత్తహి పాకారేహి పరిక్ఖిత్తం సత్తద్వారకోట్ఠకయుత్తం, తత్థ తేసు తేసు ఠానేసు చణ్డసునఖే బన్ధిత్వా ఠపయింసు. అన్తోగేహే ఛదనస్స ఉదకపాతట్ఠానే పన పరిఖం ఖణిత్వా తిపునా పూరయింసు. తం దివా ఆతపేన విలీనం పక్కుథితం వియ తిట్ఠతి, రత్తిం కఠినం కక్ఖళం హుత్వా తిట్ఠతి. తస్సానన్తరా మహన్తాని అయసఙ్ఘాటకాని నిరన్తరం భూమియం ఓదహింసు. ఇతి ఇమఞ్చారక్ఖం ఉపాసికాయ చ అన్తోగేహే ఠితభావం పటిచ్చ తే చోరా ఓకాసం అలభన్తా తం దివసం తస్సా గతభావం ఞత్వా ఉమఙ్గం భిన్దిత్వా తిపుపరిఖాయ చ అయసఙ్ఘాటకానఞ్చ హేట్ఠాభాగేనేవ గేహం పవిసిత్వా చోరజేట్ఠకం తస్సా సన్తికం పహిణింసు ‘‘సచే సా అమ్హాకం ఇధ పవిట్ఠభావం సుత్వా నివత్తిత్వా గేహాభిముఖీ ఆగచ్ఛతి, అసినా నం పహరిత్వా మారేథా’’తి. సో గన్త్వా తస్సా సన్తికే అట్ఠాసి.

చోరాపి అన్తోగేహే దీపం జాలేత్వా కహాపణగబ్భద్వారం వివరింసు. సా దాసీ చోరే దిస్వా ఉపాసికాయ సన్తికం గన్త్వా, ‘‘అయ్యే, బహూ చోరా గేహం పవిసిత్వా కహాపణగబ్భద్వారం వివరింసూ’’తి ఆరోచేసి. ‘‘చోరా అత్తనా దిట్ఠకహాపణే హరన్తు, అహం మమ పుత్తస్స ధమ్మకథం సుణామి, మా మే ధమ్మస్స అన్తరాయం కరి, గేహం గచ్ఛా’’తి తం పహిణి. చోరాపి కహాపణగబ్భం తుచ్ఛం కత్వా రజతగబ్భం వివరింసు. సా పునపి గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. ఉపాసికాపి ‘‘చోరా అత్తనా ఇచ్ఛితం హరన్తు, మా మే అన్తరాయం కరీ’’తి పున తం పహిణి. చోరా రజతగబ్భమ్పి తుచ్ఛం కత్వా సువణ్ణగబ్భం వివరింసు. సా పునపి గన్త్వా ఉపాసికాయ తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం ఉపాసికా ఆమన్తేత్వా, ‘‘భోతి జే త్వం అనేకవారం మమ సన్తికం ఆగతా, ‘చోరా యథారుచితం హరన్తు, అహం మమ పుత్తస్స ధమ్మకథం సుణామి, మా మే అన్తరాయం కరీ’తి మయా వుత్తాపి మమ కథం అనాదియిత్వా పునప్పునం ఆగచ్ఛసియేవ. సచే ఇదాని త్వం ఆగచ్ఛిస్ససి, జానిస్సామి తే కత్తబ్బం, గేహమేవ గచ్ఛా’’తి పహిణి.

చోరజేట్ఠకో తస్సా కథం సుత్వా ‘‘ఏవరూపాయ ఇత్థియా సన్తకం హరన్తానం అసని పతిత్వా మత్థకం భిన్దేయ్యా’’తి చోరానం సన్తికం గన్త్వా ‘‘సీఘం ఉపాసికాయ సన్తకం పటిపాకతికం కరోథా’’తి ఆహ. తే కహాపణేహి కహాపణగబ్భం, రజతసువణ్ణేహి రజతసువణ్ణగబ్భే పున పూరయింసు. ధమ్మతా కిరేసా, యం ధమ్మో ధమ్మచారినం రక్ఖతి. తేనేవాహ –

‘‘ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం,
ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహాతి;
ఏసానిసంసో ధమ్మే సుచిణ్ణే,
న దుగ్గతిం గచ్ఛతి ధమ్మచారీ’’తి. (థేరగా. ౩౦౩; జా. ౧.౧౦.౧౦౨);

చోరాపి గన్త్వా ధమ్మస్సవనట్ఠానే అట్ఠంసు. థేరోపి ధమ్మం కథేత్వా విభాతాయ రత్తియా ఆసనా ఓతరి. తస్మిం ఖణే చోరజేట్ఠకో ఉపాసికాయ పాదమూలే నిపజ్జిత్వా ‘‘ఖమాహి మే, అయ్యే’’తి ఆహ. ‘‘కిం ఇదం, తాతా’’తి? ‘‘అహఞ్హి తుమ్హేసు

ఆఘాతం కత్వా తుమ్హే మారేతుకామో అట్ఠాసి”న్తి. “తేన హి తే, తాత, ఖమామీ”తి. సేసచోరాపి తథేవ వత్వా, “తాతా, ఖమామీ”తి వుత్తే ఆహంసు – “అయ్యే, సచే నో ఖమథ, పుత్తస్స వో సన్తికే అమ్హాకం పబ్బజ్జం దాపేథా”తి. సా పుత్తం వన్దిత్వా ఆహ – “తాత, ఇమే చోరా మమ గుణేసు తుమ్హాకఞ్చ ధమ్మకథాయ పసన్నా పబ్బజ్జం యాచన్తి, పబ్బాజేథ నే”తి. థేరో “సాధూ”తి వత్వా తేహి నివత్థవత్థానం దసాని ఛిన్దాపేత్వా తమ్బమత్తికాయ రజాపేత్వా తే పబ్బాజేత్వా సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. ఉపసమ్పన్నకాలే చ నేసం ఏకేకస్స విసుం విసుం కమ్మట్ఠానమదాసి. తే నవసతా భిక్ఖూ విసుం విసుం నవసతకమ్మట్ఠానాని గహేత్వా ఏకం పబ్బతం అభిరుయ్హ తస్స తస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కరింసు.

సత్థా వీసయోజనసతమత్థకే జేతవనమహావిహారే నిసిన్నోవ తే భిక్ఖూ ఓలోకేత్వా తేసం చరియవసేన ధమ్మదేసనం వవత్థాపేత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా సమ్ముఖే నిసీదిత్వా కథేన్తో వియ ఇమా గాథా అభాసి –

౩౬౮. “మేత్తావిహారీ యో భిక్ఖు, పసన్నో బుద్ధసాసనే;
అధిగచ్ఛే పదం సన్తం, సఙ్ఖారూపసమం సుఖం.

౩౬౯. “సిఞ్చ భిక్ఖు ఇమం నావం, సిత్తా తే లహుమేస్సతి;
ఛేత్వా రాగఞ్చ దోసఞ్చ, తతో నిబ్బానమేహిసి.

౩౭౦. “పఞ్చ ఛిన్దే పఞ్చ జహే, పఞ్చ చుత్తరి భావయే;
పఞ్చసఙ్గాతిగో భిక్ఖు, ఓఘతిణ్ణోతి వుచ్చతి.

౩౭౧. “ఝాయ భిక్ఖు మా పమాదో,
మా తే కామగుణే రమేస్సు చిత్తం;
మా లోహగుళం గిలీ పమత్తో,
మా కన్దీ దుక్ఖమిదన్తి దయ్హమానో.

౩౭౨. “నత్థి ఝానం అపఞ్ఞస్స, పఞ్ఞా నత్థి అఝాయతో;
యమ్హి ఝానఞ్చ పఞ్ఞా చ, స వే నిబ్బానసన్తికే.

౩౭౩. “సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;
అమానుసీ రతీ హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో.

౩౭౪. “యతో యతో సమ్మసతి, ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం;
లభతీ పీతిపామోజ్జం, అమతం తం విజానతం.

౩౭౫. “తత్రాయమాది భవతి, ఇధ పఞ్ఞస్స భిక్ఖునో;
ఇన్ద్రియగుత్తి సన్తుట్ఠి, పాతిమోక్ఖే చ సంవరో.

౩౭౬. "మిత్తే భజస్సు కల్యాణే, సుద్ధాజీవే అతన్దితే;
పటిసన్థారవుత్యస్స, ఆచారకుసలో సియా;
తతో పామోజ్జబహులో, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సతీ"తి.

తత్థ **మేత్తావిహారీ**తి మేత్తాకమ్మట్ఠానే కమ్మం కరోన్తోపి మేత్తావసేన తికచతుక్కజ్ఝానే నిబ్బత్తేత్వా ఠితోపి మేత్తావిహారీయేవ నామ. **పసన్నో**తి యో పన బుద్ధసాసనే పసన్నో హోతి, పసాదం రోచేతియేవాతి అత్థో. **పదం సన్త**న్తి నిబ్బానస్సేతం నామం. ఏవరూపో హి భిక్ఖు సన్తం కోట్ఠాసం సబ్బసఙ్ఖారానం ఉపసన్తతాయ సఙ్ఖారూపసమం, పరమసుఖతాయ సుఖన్తి లద్ధనామం నిబ్బానం అధిగచ్ఛతి, విన్దతియేవాతి అత్థో.

సిఞ్చ భిక్ఖు ఇమం నావన్తి భిక్ఖు ఇమం అత్తభావసఙ్ఖాతం నావం మిచ్ఛావితక్కోదకం ఛడ్డేన్తో సిఞ్చ. **సిత్తా తే లహుమేస్సతీ**తి యథా హి మహాసముద్దే ఉదకస్సేవ భరితా నావా ఛిద్దాని పిదహిత్వా ఉదకస్స సిత్తతాయ సిత్తా సల్లహుకా హుత్వా మహాసముద్దే అనోసీదిత్వా సీఘం సుపట్టనం గచ్ఛతి, ఏవం తవాపి అయం మిచ్ఛావితక్కోదకభరితా అత్తభావనావా చక్ఖుద్వారాదిఛిద్దాని సంవరేన పిదహిత్వా ఉప్పన్నస్స మిచ్ఛావితక్కోదకస్స సిత్తతాయ సిత్తా సల్లహుకా సంసారవట్టే అనోసీదిత్వా సీఘం నిబ్బానం గమిస్సతి. **ఛేత్వా**తి రాగదోసబన్ధనాని ఛిన్ద. ఏతాని హి ఛిన్దిత్వా అరహత్తప్పత్తో తతో అపరభాగే అనుపాదిసేసనిబ్బానమేవ ఏహిసి, గమిస్ససీతి అత్థో.

పఞ్చ ఛిన్దేతి హేట్ఠాఅపాయసమ్పాపకాని పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనాని పాదే బద్ధరజ్జుం పురిసో సత్థేన వియ హేట్ఠామగ్గత్తయేన ఛిన్దేయ్య. **పఞ్చ జహే**తి ఉపరిదేవలోకసమ్పాపకాని పఞ్చుద్ధమ్భాగియసంయోజనాని పురిసో గీవాయ బద్ధరజ్జుకం వియ అరహత్తమగ్గేన జహేయ్య పజహేయ్య, ఛిన్దేయ్యాతి అత్థో. **పఞ్చ చుత్తరి భావయే**తి ఉద్ధమ్భాగియసంయోజనానం పహానత్థాయ సద్ధాదీని పఞ్చిన్ద్రియాని ఉత్తరి భావేయ్య. **పఞ్చసఙ్గాతిగో**తి ఏవం సన్తే పఞ్చన్నం రాగదోసమోహమానదిట్ఠిసఙ్గానం అతిక్కమనేన పఞ్చసఙ్గాతిగో భిక్ఖు **ఓఘతిణ్ణోతి వుచ్చతి,** చత్తారో ఓఘే తిణ్ణోయేవాతి వుచ్చతీతి అత్థో.

ఝాయ భిక్ఖూతి భిక్ఖు త్వం ద్విన్నం ఝానానం వసేన ఝాయ చేవ, కాయకమ్మాదీసు చ అప్పమత్తవిహారితాయ మా పమజ్జి. **రమేస్సూ**తి పఞ్చవిధే చ కామగుణే తే చిత్తం మా రమేస్సు. **మా లోహగుళ**న్తి సతివోస్సగ్గలక్ఖణేన హి పమాదేన పమత్తా నిరయే తత్తం లోహగుళం గిలన్తి, తేన తం వదామి "మా పమత్తో హుత్వా లోహగుళం గిలి, మా నిరయే డయ్హమానో 'దుక్ఖమిద'న్తి కన్దీ"తి అత్థో.

నత్థి ఝానన్తి ఝానుప్పాదికాయ వాయామపఞ్ఞాయ అపఞ్ఞస్స ఝానం నామ నత్థి. **పఞ్ఞా నత్థీ**తి అఝాయన్తస్స "సమాహితో భిక్ఖు యథాభూతం జానాతి పస్సతీ"తి వుత్తలక్ఖణా పఞ్ఞా నత్థి. **యమ్హి ఝానఞ్చ పఞ్ఞా చా**తి యమ్హి పుగ్గలే ఇదం ఉభయమ్పి అత్థి, సో నిబ్బానస్స సన్తికే ఠితోయేవాతి అత్థో.

సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్సాతి కిస్మిఞ్చిదేవ వివిత్తోకాసే కమ్మట్ఠానం అవిజహిత్వా కమ్మట్ఠానమనసికారేన నిసిన్నస్స. **సన్తచిత్తస్సా**తి నిబ్బుతచిత్తస్స. **సమ్మా**తి హేతునా కారణేన ధమ్మం విపస్సన్తస్స విపస్సనాసఙ్ఖాతా అమానుసీ రతి అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతా దిబ్బాపి రతి హోతి ఉప్పజ్జతీతి అత్థో.

యతో యతో సమ్మసతీతి అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు కమ్మం కరోన్తో యేన యేనాకారేన, పురేభత్తాదీసు వా కాలేసు యస్మిం యస్మిం అత్తనా అభిరుచితే కాలే, అభిరుచితే వా కమ్మట్ఠానే కమ్మం కరోన్తో సమ్మసతి. **ఉదయబ్బయ**న్తి పఞ్చన్నం ఖన్ధానం పఞ్చవీసతియా లక్ఖణేహి ఉదయం , పఞ్చవీసతియా ఏవ చ లక్ఖణేహి వయం. **పీతిపామోజ్జ**న్తి ఏవం ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం సమ్మసన్తో ధమ్మపీతిం ధమ్మపామోజ్జఞ్చ లభతి. **అమత**న్తి తం సప్పచ్చయే నామరూపే పాకటే హుత్వా ఉపట్ఠహన్తే ఉప్పన్నం పీతిపామోజ్జం అమతనిబ్బానసమ్పాపకత్తా విజానతం పణ్డితానం అమతమేవాతి అత్థో.

తత్రాయమాది భవతీతి తత్ర అయం ఆది, ఇదం పుబ్బట్ఠానం హోతి. **ఇధ పఞ్ఞస్సా**తి ఇమస్మిం సాసనే పణ్డితభిక్ఖునో. ఇదాని "తం ఆదీ"తి వుత్తం పుబ్బట్ఠానం దస్సేన్తో **ఇన్ద్రియగుత్తీ**తిఆదిమాహ. చతుపారిసుద్ధిసీలఞ్హి పుబ్బట్ఠానం నామ. తత్థ **ఇన్ద్రియగుత్తీ**తి ఇన్ద్రియసంవరో. **సన్తుట్ఠీ**తి చతుపచ్చయసన్తోసో. తేన ఆజీవపారిసుద్ధి చేవ పచ్చయసన్నిస్సితఞ్చ సీలం కథితం. **పాతిమోక్ఖే**తి పాతిమోక్ఖసఙ్ఖాతే జేట్ఠకసీలే పరిపూరకారితా కథితా.

మిత్తే భజస్సు కల్యాణేతి విస్సట్ఠకమ్మన్తే అపతిరూపసహాయే వజ్జేత్వా సాధుజీవితాయ సుద్ధాజీవే జఙ్ఘబలం నిస్సాయ జీవికకప్పనాయ అకుసీతే అతన్దితే కల్యాణమిత్తే భజస్సు, సేవస్సూతి అత్థో. **పటిసన్థారవుత్యస్సా**తి ఆమిసపటిసన్థారేన చ ధమ్మపటిసన్థారేన చ సమ్పన్నవుత్తితాయ పటిసన్థారవుత్తి అస్స, పటిసన్థారస్స కారకా భవేయ్యాతి అత్థో. **ఆచారకుసలో**తి సీలమ్పి ఆచారో, వత్తపటివత్తమ్పి ఆచారో. తత్థ కుసలో సియా, ఛేకో భవేయ్యాతి అత్థో. **తతో పామోజ్జబహులో**తి తతో పటిసన్థారవుత్తితో చ ఆచారకోసల్లతో చ ఉప్పన్నేన ధమ్మపామోజ్జేన పామోజ్జబహులో హుత్వా తం సకలస్సాపి వట్టదుక్ఖస్స అన్తం కరిస్సతీతి అత్థో.

ఏవం సత్థారా దేసితాసు ఇమాసు గాథాసు ఏకమేకిస్సాయ గాథాయ పరియోసానే ఏకమేకం భిక్ఖుసతం నిసిన్ననిసిన్నట్ఠానేయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా సబ్బేపి తే భిక్ఖూ ఆకాసేనేవ వీసయోజనసతికం కన్తారం అతిక్కమిత్వా తథాగతస్స సువణ్ణవణ్ణం సరీరం వణ్ణేన్తా థోమేన్తా పాదే వన్దింసూతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు సత్తమం.

౮. పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు

వస్సికా వియ పుప్ఫానీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

తే కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞే సమణధమ్మం కరోన్తా పాతోవ పుప్ఫితాని వస్సికపుప్ఫాని సాయం వణ్టతో ముచ్చన్తాని దిస్వా "పుప్ఫానం వణ్టేహి ముచ్చనతో మయం పఠమతరం రాగాదీహి ముచ్చిస్సామా"తి వాయమింసు. సత్థా తే భిక్ఖూ ఓలోకేత్వా, "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ వణ్టతో ముచ్చనపుప్ఫేన వియ దుక్ఖతో ముచ్చితుం వాయమితబ్బమేవా"తి వత్వా గన్ధకుటియం నిసిన్నోవ ఆలోకం ఫరిత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౭౭. "వస్సికా వియ పుప్ఫాని, మద్దవాని పముఞ్చతి;
ఏవం రాగఞ్చ దోసఞ్చ, విప్పముఞ్చేథ భిక్ఖవో"తి.

తత్థ **వస్సికాతి** సుమనా. **మద్దవానీతి** మిలాతాని. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా వస్సికా హియ్యో పుప్ఫితపుప్ఫాని పునదివసే పురాణభూతాని ముఞ్చతి, వణ్టతో విస్సజ్జేతి, ఏవం తుమ్హేపి రాగాదయో దోసే విప్పముఞ్చేథాతి.

దేసనావసానే సబ్బేపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

పఞ్చసతభిక్ఖువత్థు అట్ఠమం.

౯. సన్తకాయత్థేరవత్థు

సన్తకాయోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సన్తకాయత్థేరం నామ ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిర హత్థపాదకుక్కుచ్చం నామ నాహోసి, కాయవిజమ్భనరహితో సన్తఅత్తభావోవ అహోసి. సో కిర సీహయోనితో ఆగతో థేరో. సీహా కిర ఏకదివసం గోచరం గహేత్వా రజతసువణ్ణమణిపవాళగుహానం అఞ్ఞతరం పవిసిత్వా మనోసిలాతలే హరితాలచుణ్ణేసు సత్తాహం నిపజ్జిత్వా సత్తమే దివసే ఉట్ఠాయ నిపన్నట్ఠానం ఓలోకేత్వా సచే నఙ్గుట్ఠస్స వా కణ్ణానం వా హత్థపాదానం వా చలితత్తా మనోసిలాహరితాలచుణ్ణానం విప్పకిణ్ణతం పస్సన్తి, "న తే ఇదం జాతియా వా గోత్తస్స వా పతిరూప"న్తి పున సత్తాహం నిరాహారా నిపజ్జన్తి, చుణ్ణానం పన విప్పకిణ్ణభావే అసతి "ఇదం తే జాతిగోత్తానం అనుచ్ఛవిక"న్తి ఆసయా నిక్ఖమిత్వా విజమ్భిత్వా దిసా అనువిలోకేత్వా తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నదిత్వా గోచరాయ పక్కమన్తి. ఏవరూపాయ సీహయోనియా ఆగతో అయం భిక్ఖు. తస్స కాయసమాచారం దిస్వా భిక్ఖూ సత్థు ఆరోచేసుం – "న నో, భన్తే, సన్తకాయత్థేరసదిసో భిక్ఖు దిట్ఠపుబ్బో. ఇమస్స హి నిసిన్నట్ఠానే హత్థచలనం వా పాదచలనం వా కాయవిజమ్భితా వా నత్థీ"తి. తం సుత్వా సత్థా, "భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ సన్తకాయత్థేరేన వియ కాయాదీహి ఉపసన్తేనేవ భవితబ్బ"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౭౮. "సన్తకాయో సన్తవాచో, సన్తవా సుసమాహితో;
వన్తలోకామిసో భిక్ఖు, ఉపసన్తోతి వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **సన్తకాయోతి** పాణాతిపాతాదీనం అభావేన సన్తకాయో, ముసావాదాదీనం అభావేన **సన్తవాచో,** అభిజ్ఝాదీనం అభావేన **సన్తవా,** కాయాదీనం తిణ్ణమ్పి సుట్ఠు సమాహితత్తా **సుసమాహితో,** చతూహి మగ్గేహి లోకామిసస్స వన్తతాయ **వన్తలోకామిసో** భిక్ఖు అబ్భన్తరే రాగాదీనం ఉపసన్తతాయ **ఉపసన్తోతి** వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో థేరో అరహత్తే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

సన్తకాయత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. నఙ్గలకులత్థేరవత్థు

అత్తనా చోదయత్తానన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నఙ్గలకులత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర దుగ్గతమనుస్సో పరేసం భతిం కత్వా జీవతి, తం ఏకో భిక్ఖు పిలోతికఖణ్డనివత్థం నఙ్గలం ఉక్ఖిపిత్వా గచ్ఛన్తం దిస్వా ఏవమాహ – "కిం పన తే ఏవం జీవనతో పబ్బజితుం న వర"న్తి. కో మం, భన్తే, ఏవం జీవన్తం పబ్బాజేస్సతీతి? సచే పబ్బజిస్ససి , అహం తం పబ్బాజేస్సామీతి. సాధు భన్తే , సచే మం పబ్బాజేస్సథ, పబ్బజిస్సామీతి. అథ నం సో థేరో జేతవనం నేత్వా సహత్థేన, న్హాపేత్వా మాళకే ఠపేత్వా పబ్బాజేత్వా నివత్థపిలోతికఖణ్డేన సద్ధిం నఙ్గలం మాళకసీమాయమేవ రుక్ఖసాఖాయం ఠపాపేసి. సో ఉపసమ్పన్నకాలేపి **నఙ్గలకులత్థేరో**త్వేవ పఞ్ఞాయి. సో బుద్ధానం ఉప్పన్నలాభసక్కారం నిస్సాయ జీవన్తో ఉక్కణ్ఠిత్వా ఉక్కణ్ఠితం వినోదేతుం అసక్కోన్తో "న దాని సద్ధాదేయ్యాని కాసాయాని పరిదహిత్వా గమిస్సామీ"తి తం రుక్ఖమూలం గన్త్వా అత్తనావ అత్తానం ఓవది – "అహిరిక, నిల్లజ్జ, ఇదం నివాసేత్వా విబ్భమిత్వా భతిం కత్వా జీవితుకామో జాతో"తి. తస్సేవం అత్తానం ఓవదన్తస్సేవ చిత్తం తనుకభావం గతం. సో నివత్తిత్వా పున కతిపాహచ్చయేన ఉక్కణ్ఠిత్వా తథేవ అత్తానం ఓవది, పునస్స చిత్తం నివత్తి. సో ఇమినావ నీహారేన ఉక్కణ్ఠితఉక్కణ్ఠితకాలే తత్థ గన్త్వా అత్తానం ఓవది. అథ నం భిక్ఖూ తత్థ అభిణ్హం గచ్ఛన్తం దిస్వా, "ఆవుసో, నఙ్గలత్థేర కస్మా ఏత్థ గచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛింసు. సో "ఆచరియస్స సన్తికం గచ్ఛామి, భన్తే"తి వత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పాపుణి.

భిక్ఖూ తేన సద్ధిం కేళిం కరోన్తా ఆహంసు – "ఆవుసో నఙ్గలత్థేర, తవ విచరణమగ్గో అవళఞ్జో వియ జాతో, ఆచరియస్స సన్తికం న గచ్ఛసి మఞ్ఞే"తి. ఆమ, భన్తే, మయం సంసగ్గే సతి అగమిమ్హా, ఇదాని పన నో సంసగ్గో ఛిన్నో, తేన న గచ్ఛామాతి. తం సుత్వా భిక్ఖూ "ఏస అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి సత్థు తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "ఆమ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో అత్తనావ అత్తానం చోదేత్వా పబ్బజితకిచ్చస్స మత్థకం పత్తో"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౭౯. "అత్తనా చోదయత్తానం, పటిమంసేథ అత్తనా;
సో అత్తగుత్తో సతిమా, సుఖం భిక్ఖు విహాహిసి.

౩౮౦. "అత్తా హి అత్తనో నాథో, కో హి నాథో పరో సియా;
అత్తా హి అత్తనో గతి;
తస్మా సంయమమత్తానం, అస్సం భద్రంవ వాణిజో"తి.

తత్థ **చోదయత్తాన**న్తి అత్తనావ అత్తానం చోదయ సారయ. **పటిమంసేథా**తి అత్తనావ అత్తానం పరివీమంసథ. **సో**తి సో త్వం, భిక్ఖు, ఏవం సన్తే అత్తనావ గుత్తతాయ **అత్తగుత్తో**, ఉపట్ఠితసతితాయ **సతిమా** హుత్వా సబ్బిరియాపథేసు సుఖం విహరిస్ససీతి అత్థో.

నాథోతి అవస్సయో పతిట్ఠా. **కో హి నాథో పరో**తి యస్మా పరస్స అత్తభావే పతిట్ఠాయ కుసలం వా కత్వా సగ్గపరాయణేన మగ్గం వా భావేత్వా సచ్ఛికతఫలేన భవితుం న సక్కా, తస్మా కో హి నామ పరో నాథో భవేయ్యాతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా అత్తావ అత్తనో గతి పతిట్ఠా సరణం, తస్మా యథా భద్రం అస్సాజానీయం నిస్సాయ లాభం పత్థయన్తో వాణిజో తస్స విసమట్ఠానచారం పచ్ఛిన్దిత్వా దివసస్స తిక్ఖత్తుం నహాపేన్తో భోజేన్తో సంయమేతి పటిజగ్గతి, ఏవం త్వమ్పి అనుప్పన్నస్స అకుసలస్స ఉప్పాదం నివారేన్తో సతిసమ్మోసేన ఉప్పన్నం అకుసలం పజహన్తో అత్తానం సంయమ గోపయ, ఏవం సన్తే పఠమజ్ఝానం ఆదిం కత్వా లోకియలోకుత్తరవిసేసం అధిగమిస్ససీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

నజ్గలకులత్థేరవత్థు దసమం.

౧౧. వక్కలిత్థేరవత్థు

పామోజ్జబహులోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో వక్కలిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరాయస్మా సావత్థియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పిణ్డాయ పవిట్ఠం తథాగతం దిస్వా సత్థు సరీరసమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా సరీరసమ్పత్తిదస్సనేన అతిత్తో "ఏవాహం నిచ్చకాలం తథాగతం దట్ఠుం లభిస్సామీ"తి సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా యత్థ ఠితేన సక్కా దసబలం పస్సితుం, తత్థ ఠితో సజ్ఝాయకమ్మట్ఠానమనసికారాదీని పహాయ సత్థారం ఓలోకేన్తోవ విచరతి. సత్థా తస్స ఞాణపరిపాకం ఆగమేన్తో కిఞ్చి అవత్వా "ఇదానిస్స ఞాణం పరిపాకం గత"న్తి ఞత్వా "కిం తే, వక్కలి, ఇమినా పూతికాయేన దిట్ఠేన, యో ఖో, వక్కలి, ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతి. యో మం పస్సతి, సో ధమ్మం పస్సతీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౮౭) వత్వా ఓవది. సో ఏవం ఓవదితోపి సత్థు దస్సనం పహాయ నేవ అఞ్ఞత్థ గన్తుం సక్కోతి. అథ నం సత్థా "నాయం భిక్ఖు సంవేగం అలభిత్వా బుజ్ఝిస్సతీ"తి ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ రాజగహం గన్త్వా వస్సూపనాయికదివసే "అపేహి, వక్కలి, అపేహి, వక్కలీ"తి పణామేసి. సో "న మం సత్థా ఆలపతీ"తి తేమాసం సత్థు సమ్ముఖే ఠాతుం అసక్కోన్తో "కిం మయ్హం జీవితేన, పబ్బతా అత్తానం పాతేస్సామీ"తి గిజ్ఝకూటం అభిరుహి.

సత్థా తస్స కిలమనభావం ఞత్వా "అయం భిక్ఖు మమ సన్తికా అస్సాసం అలభన్తో మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయం నాసేయ్యా"తి అత్తానం దస్సేతుం ఓభాసం ముఞ్చి. అథస్స సత్థు దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తావమహన్తోపి సోకో పహీయి. సత్థా సుక్ఖతళాకం ఓఘేన పూరేన్తో వియ థేరస్స బలవపీతిపామోజ్జం ఉప్పాదేతుం ఇమం గాథమాహ –

౩౮౧. "పామోజ్జబహులో భిక్ఖు, పసన్నో బుద్ధసాసనే;
అధిగచ్ఛే పదం సన్తం, సఙ్ఖారూపసమం సుఖ"న్తి.

తస్సత్థో – పకతియాపి పామోజ్జబహులో భిక్ఖు బుద్ధసాసనే పసాదం రోచేతి, సో ఏవం పసన్నో బుద్ధసాసనే సన్తం పదం సఙ్ఖారూపసమం సుఖన్తి లద్ధనామం నిబ్బానం అధిగచ్ఛేయ్యాతి. ఇమఞ్చ పన గాథం వత్వా సత్థా వక్కలిత్థేరస్స హత్థం పసారేత్వా –

"ఏహి వక్కలి మా భాయి, ఓలోకేహి తథాగతం;
అహం తం ఉద్ధరిస్సామి, పఙ్కే సన్నంవ కుఞ్జరం.

"ఏహి వక్కలి మా భాయి, ఓలోకేహి తథాగతం;
అహం తం మోచయిస్సామి, రాహుగ్గహంవ సూరియం.

"ఏహి వక్కలి మా భాయి, ఓలోకేహి తథాగతం;
అహం తం మోచయిస్సామి, రాహుగ్గహంవ చన్దిమ"న్తి. –

ఇమా గాథా అభాసి. సో "దసబలో మే దిట్ఠో, ఏహీతి చ అవ్హానమ్పి లద్ధ"న్తి బలవపీతిం ఉప్పాదేత్వా "కుతో ను ఖో గన్తబ్బ"న్తి గమనమగ్గం అపస్సన్తో దసబలస్స సమ్ముఖే ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పఠమపాదే పబ్బతే ఠితేయేవ సత్థారా వుత్తగాథా ఆవజ్జేన్తో ఆకాసేయేవ పీతిం విక్ఖమ్భేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా తథాగతం వన్దమానోవ ఓతరిత్వా సత్థు సన్తికే అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా అపరభాగే సద్ధాధిముత్తానం అగ్గట్ఠానే ఠపేసీతి.

వక్కలిత్థేరవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. సుమనసామణేరవత్థు

యో హవేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో సుమనసామణేరం ఆరబ్భ కథేసి. తత్రాయం అనుపుబ్బీ కథా –

పదుముత్తరబుద్ధకాలస్మిఞ్హి ఏకో కులపుత్తో సత్థారా చతుపరిసమజ్ఝే ఏకం భిక్ఖుం దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా తం సమ్పత్తిం పత్థయమానో సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా, "భన్తే, అహమ్పి అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స సాసనే దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో భవేయ్య"న్తి పత్థనం ఠపేసి. సత్థా కప్పసతసహస్సం ఓలోకేన్తో తస్స పత్థనాయ సమిజ్ఝనభావం విదిత్వా "ఇతో కప్పసతసహస్సమత్థకే గోతమబుద్ధసాసనే దిబ్బచక్ఖుకానం అగ్గో అనురుద్ధో నామ భవిస్ససీ"తి బ్యాకాసి. సో తం బ్యాకరణం సుత్వా స్వే పత్తబ్బం వియ తం సమ్పత్తిం మఞ్ఞమానో పరినిబ్బుతే సత్థరి భిక్ఖూ దిబ్బచక్ఖుపరికమ్మం పుచ్ఛిత్వా సత్తయోజనికం కఞ్చనథూపం పరిక్ఖిపిత్వా అనేకాని దీపరుక్ఖసహస్సాని కారేత్వా దీపపూజం కత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవమనుస్సేసు కప్పసతసహస్సాని సంసరిత్వా ఇమస్మిం కప్పే బారాణసియం దలిద్దకులే నిబ్బత్తో సుమనసేట్ఠిం నిస్సాయ తస్స తిణహారకో హుత్వా జీవికం కప్పేసి. **అన్నభారో**తిస్స నామం అహోసి. సుమనసేట్ఠిపి తస్మిం నగరే నిచ్చకాలం మహాదానం దేతి.

అథేకదివసం ఉపరిట్ఠో నామ పచ్చేకబుద్ధో గన్ధమాదనే నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠాయ "కస్స ను ఖో అజ్జ అనుగ్గహం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "అజ్జ మయా అన్నభారస్స అనుగ్గహం కాతుం వట్టతి, ఇదాని చ సో అటవితో తిణం ఆదాయ గేహం ఆగమిస్సతీ"తి ఞత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఇద్ధియా గన్త్వా అన్నభారస్స సమ్ముఖే పచ్చుట్ఠాసి. అన్నభారో తం తుచ్ఛపత్తహత్థం దిస్వా "అపి , భన్తే, భిక్ఖం లభిత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా "లభిస్సామ మహాపుఞ్ఞా"తి వుత్తే "తేన హి, భన్తే, థోకం ఆగమేథా"తి తిణకాజం ఛడ్డేత్వా వేగేన గేహం గన్త్వా, "భద్దే, మయ్హం ఠపితభాగభత్తం అత్థి, నత్థీ"తి భరియం పుచ్ఛిత్వా "అత్థి, సామీ"తి వుత్తే వేగేన పచ్చాగన్త్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తం ఆదాయ "మయ్హం దాతుకామతాయ సతి దేయ్యధమ్మో న హోతి, దేయ్యధమ్మే సతి పటిగ్గాహకం న లభామి. అజ్జ పన మే పటిగ్గాహకో చ దిట్ఠో, దేయ్యధమ్మో చ అత్థి, లాభా వత మే"తి గేహం గన్త్వా భత్తం పత్తే పక్ఖిపాపేత్వా పచ్చాహరిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థే పతిట్ఠపేత్వా –

"ఇమినా పన దానేన, మా మే దాలిద్దియం అహు;
నత్థీతి వచనం నామ, మా అహోసి భవాభవే. –

భన్తే ఏవరూపా దుజ్జీవితా ముచ్చేయ్యం, నత్థీతి పదమేవ న సుణేయ్య"న్తి పత్థనం ఠపేసి. పచ్చేకబుద్ధో "ఏవం హోతు మహాపుఞ్ఞా"తి వత్వా అనుమోదనం కత్వా పక్కామి.

సుమనసేట్ఠినోపి ఛత్తే అధివత్థా దేవతా “అహో దానం పరమదానం, ఉపరిట్ఠే సుపతిట్ఠిత”న్తి వత్వా తిక్ఖత్తుం సాధుకారమదాసి. అథ నం సేట్ఠి “కిం మం ఏత్తకం కాలం దానం దదమానం న పస్ససీ”తి ఆహ. నాహం తవ దానం ఆరబ్భ సాధుకారం దేమి, అన్నభారేన పన ఉపరిట్ఠస్స దిన్నపిణ్డపాతే పసీదిత్వా మయా ఏస సాధుకారో పవత్తితోతి. సో “అచ్ఛరియం వత, భో, అహం ఏత్తకం కాలం దానం దదన్తో దేవతం సాధుకారం దాపేతుం నాసక్ఖిం, అన్నభారో మం నిస్సాయ జీవన్తో ఏకపిణ్డపాతేనేవ సాధుకారం దాపేసి, తస్స దానే అనుచ్ఛవికం కత్వా తం పిణ్డపాతం మమ సన్తకం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “అజ్జ తయా కస్సచి కిఞ్చి దిన్న”న్తి పుచ్ఛి. “ఆమ, సామి, ఉపరిట్ఠపచ్చేకబుద్ధస్స మే అజ్జ భాగభత్తం దిన్న”న్తి. “హన్ద, భో, కహాపణం గహేత్వా ఏతం మయ్హం పిణ్డపాతం దేహీ”తి? “న దేమి, సామీ”తి. సో యావ సహస్సం వడ్ఢేసి, ఇతరో సహస్సేనాపి నాదాసి. అథ నం “హోతు, భో, యది పిణ్డపాతం న దేసి, సహస్సం గహేత్వా పత్తిం మే దేహీ”తి ఆహ. సో “అయ్యేన సద్ధిం మన్తేత్వా జానిస్సామీ”తి వేగేన పచ్చేకబుద్ధం సమ్పాపుణిత్వా, “భన్తే సుమనసేట్ఠి, సహస్సం దత్వా తుమ్హాకం పిణ్డపాతే పత్తిం యాచతి, కిం కరోమీ”తి పుచ్ఛి.

అథస్స సో ఉపమం ఆహరి “సెయ్యథాపి, పణ్డిత, కులసతికే గామే ఏకస్మిం ఘరే దీపం జాలేయ్య, సేసా అత్తనో తేలేన వట్టిం తేమేత్వా జాలాపేత్వా గణ్హేయ్యుం, పురిమపదీపస్స పభా అత్థీతి వత్తబ్బా నత్థీ”తి. అతిరేకతరా, భన్తే, పభా హోతీతి. ఏవమేవం పణ్డిత ఉళుఙ్కయాగు వా హోతు, కటచ్ఛుభిక్ఖా వా, అత్తనో పిణ్డపాతే పరేసం పత్తిం దేన్తస్స యత్తకానం దేతి, తత్తకం వడ్ఢతి. త్వఞ్హి ఏకమేవ పిణ్డపాతం అదాసి, సేట్ఠిస్స పన పత్తియా దిన్నాయ ద్వే పిణ్డపాతా హోన్తి ఏకో తవ, ఏకో తస్సాతి.

సో “సాధు, భన్తే”తి తం అభివాదేత్వా సేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా “గణ్హ, సామి, పత్తి”న్తి ఆహ. తేన హి ఇమే కహాపణే గణ్హాతి. నాహం పిణ్డపాతం విక్కిణామి, సద్ధాయ తే పత్తిం దమ్మీతి. “త్వం సద్ధాయ దేసి, అహమ్పి తవ గుణే పూజేమి, గణ్హ, తాత, ఇతో పట్ఠాయ చ పన మా సహత్థా కమ్మమకాసి, వీథియం ఘరం మాపేత్వా వస. యేన చ తే అత్థో హోతి, సబ్బం మమ సన్తికా గణ్హాహీ”తి ఆహ. నిరోధా వుట్ఠితస్స పన దిన్నపిణ్డపాతో తదహేవ విపాకం దేతి. తస్మా రాజాపి తం పవత్తిం సుత్వా అన్నభారం పక్కోసాపేత్వా పత్తిం గహేత్వా మహన్తం భోగం దత్వా తస్స సేట్ఠిట్ఠానం దాపేసి.

సో సుమనసేట్ఠిస్స సహాయకో హుత్వా యావజీవం పుఞ్ఞాని కత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే కపిలవత్థునగరే అమితోదనస్స సక్కస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, **అనురుద్ధో**తిస్స నామం అకంసు. సో మహానామసక్కస్స కనిట్ఠభాతా, సత్థు చూళపితు పుత్తో పరమసుఖుమాలో మహాపుఞ్ఞో అహోసి. ఏకదివసం కిర ఛసు ఖత్తియేసు పూవే లక్ఖం కత్వా గుళేహి కీళన్తేసు అనురుద్ధో పరాజితో పూవానం అత్థాయ మాతు సన్తికం పహిణి. సా మహన్తం సువణ్ణథాలం పూరేత్వా పూవే పేసేసి. పూవే ఖాదిత్వా పున కీళన్తో పరాజితో తథేవ పహిణి. ఏవం తిక్ఖత్తుం పూవేసు ఆహటేసు చతుత్థే వారే మాతా “ఇదాని పూవా నత్థీ”తి పహిణి. తస్సా వచనం సుత్వా “నత్థీ”తి పదస్స అసుతపుబ్బతాయ “నత్థిపూవా నామ ఇదాని భవిస్సన్తీ”తి సఞ్ఞం కత్వా “గచ్ఛ నత్థిపూవే ఆహరా”తి పేసేసి. అథస్స మాతా “నత్థిపూవే కిర, అయ్యే, దేథా”తి వుత్తే “మమ పుత్తేన నత్థీతి పదం న సుతపుబ్బం, కథం ను ఖో నత్థిభావం జానాపేయ్య”న్తి సువణ్ణపాతిం ధోవిత్వా అపరాయ సువణ్ణపాతియా పటికుజ్జిత్వా “హన్ద, తాత, ఇమం మమ పుత్తస్స దేహీ”తి పహిణి. తస్మిం ఖణే నగరపరిగ్గాహికా దేవతా “అమ్హాకం సామినా అన్నభారకాలే ఉపరిట్ఠస్స పచ్చేకబుద్ధస్స భాగభత్తం దత్వా ‘నత్థీతి పదమేవ న సుణేయ్య’న్తి పత్థనా నామ ఠపితా. సచే మయం తమత్థం ఞత్వా అజ్ఝుపేక్ఖేయ్యామ, ముద్ధాపి నో సత్తధా

ఫలేయ్యా"తి చిన్తేత్వా దిబ్బపూవేహి పాతిం పూరయింసు. సో పురిసో పాతిం ఆహరిత్వా తస్స సన్తికే ఠపేత్వా వివరి. తేసం గన్ధో సకలనగరం ఫరి. పూవో పన ముఖే ఠపితమత్తోవ సత్తరసహరణిసహస్సాని ఫరిత్వా అట్ఠాసి.

అనురుద్ధోపి చిన్తేసి – "న మం మఞ్ఞే ఇతో పుబ్బే మాతా పియాయతి. న హి మే అఞ్ఞదా తాయ నత్థిపూవా నామ పక్కపుబ్బా"తి. సో గన్త్వా మాతరం ఏవమాహ – "అమ్మ, నాహం తవ పియో"తి. తాత, కిం వదేసి, మమ అక్ఖీహిపి హదయమంసతోపి త్వం పియతరోతి. సచాహం, అమ్మ, తవ పియో, కస్మా మమ పుబ్బే ఏవరూపే నత్థిపూవే నామ న అదాసీతి. సా తం పురిసం పుచ్ఛి – "తాత, కిఞ్చి పాతియం అహోసీ"తి. ఆమ, అయ్యే, పూవానం పాతి పరిపుణ్ణా అహోసి, న మే ఏవరూపా దిట్ఠపుబ్బాతి. సా చిన్తేసి – "పుత్తో మే కతపుఞ్ఞో, దేవతాహిస్స దిబ్బపూవా పహితా భవిస్సన్తీ"తి. సోపి మాతరం ఆహ – "అమ్మ, న మయా ఏవరూపా పూవా ఖాదితపుబ్బా, ఇతో పట్ఠాయ మే నత్థిపూవమేవ పచేయ్యాసీ"తి. సా తతో పట్ఠాయ తేన "పూవే ఖాదితుకామోమ్హీ"తి వుత్తకాలే సువణ్ణపాతిం ధోవిత్వా అఞ్ఞాయ పాతియా పటికుజ్జిత్వా పహిణతి, దేవతా పాతిం పూరేన్తి. ఏవం సో అగారమజ్ఝే వసన్తో నత్థీతి పదస్స అత్థం అజానిత్వా దిబ్బపూవేయేవ పరిభుఞ్జి.

సత్థు పన పరివారత్థం కులపటిపాటియా సాకియకుమారేసు పబ్బజన్తేసు మహానామేన సక్కేన, "తాత, అమ్హాకం కులా కోచి పబ్బజితో నత్థి, తయా వా పబ్బజితబ్బం, మయా వా"తి వుత్తే సో ఆహ – "అహం అతిసుఖుమాలో పబ్బజితుం న సక్ఖిస్సామీ"తి. తేన హి కమ్మన్తం ఉగ్గణ్హ, అహం పబ్బజిస్సామీతి. కో ఏస కమ్మన్తో నామాతి? సో హి భత్తస్స ఉట్ఠానట్ఠానమ్పి న జానాతి, కమ్మన్తం కిమేవ జానిస్సతి, తస్మా ఏవమాహ. ఏకదివసఞ్హి అనురుద్ధో భద్దియో కిమిలోతి తయో జనా "భత్తం నామ కహం ఉట్ఠాతీ"తి మన్తయింసు. తేసు కిమిలో "కోట్ఠేసు ఉట్ఠాతీ"తి ఆహ. సో కిరేకదివసం వీహీ కోట్ఠమ్హి పక్ఖిపన్తే అద్దస, తస్మా "కోట్ఠే భత్తం ఉప్పజ్జతీ"తి సఞ్ఞాయ ఏవమాహ. అథ నం భద్దియో "త్వం న జానాసీ"తి వత్వా "భత్తం నామ ఉక్ఖలియం ఉట్ఠాతీ"తి ఆహ. సో కిరేకదివసం ఉక్ఖలితో భత్తం వడ్ఢేన్తే దిస్వా "ఏత్థేవేతం ఉప్పజ్జతీ"తి సఞ్ఞమకాసి, తస్మా ఏవమాహ. అనురుద్ధో తే ఉభోపి "తుమ్హే న జానాథా"తి వత్వా "భత్తం నామ రతనుబ్బేధమకుళాయ మహాసువణ్ణపాతియం ఉట్ఠాతీ"తి ఆహ. తేన కిర నేవ వీహిం కోట్టేన్తా, న భత్తం పచన్తా దిట్ఠపుబ్బా, సువణ్ణపాతియం వడ్ఢేత్వా పురతో ఠపితభత్తమేవ పస్సతి, తస్మా "పాతియంయేవేతం ఉప్పజ్జతీ"తి సఞ్ఞమకాసి, తస్మా ఏవమాహ. ఏవం భత్తుట్ఠానట్ఠానమ్పి అజానన్తో మహాపుఞ్ఞో కులపుత్తో కమ్మన్తే కిం జానిస్సతి.

సో "ఏహి ఖో తే, అనురుద్ధ, ఘరావాసత్థం అనుసాసిస్సామి, పఠమం ఖేత్తం కసాపేతబ్బ"న్తిఆదినా నయేన భాతరా వుత్తానం కమ్మన్తానం అపరియన్తభావం సుత్వా "న మే ఘరావాసేన అత్థో"తి మాతరం ఆపుచ్ఛిత్వా భద్దియపముఖేహి పఞ్చహి సాకియకుమారేహి సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా అనుపియమ్బవనే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజి. పబ్బజిత్వా చ పన సమ్మాపటిపదం పటిపన్నో అనుపుబ్బేన తిస్సో విజ్జా సచ్ఛికత్వా దిబ్బేన చక్ఖునా ఏకాసనే నిసిన్నోవ హత్థతలే ఠపితఆమలకాని వియ సహస్సలోకధాతుయో ఓలోకనసమత్థో హుత్వా –

"పుబ్బేనివాసం జానామి, దిబ్బచక్ఖు విసోధితం;
తేవిజ్జో ఇద్ధిపత్తోమ్హి, కతం బుద్ధస్స సాసన"న్తి. (థేరగా॰ ౩౩౨, ౫౬౨) –

ఉదానం ఉదానేత్వా "కిం ను ఖో మే కత్వా అయం సమ్పత్తి లద్ధా"తి ఓలోకేన్తో "పదుముత్తరపాదమూలే పత్థనం ఠపేసి"న్తి ఞత్వా పున "సంసారే సంసరన్తో అసుకస్మిం నామ కాలే బారాణసియం సుమనసేట్ఠిం నిస్సాయ జీవన్తో అన్నభారో నామ

అహోసి”న్తిపి ఞత్వా –

> “అన్నభారో పురే ఆసిం, దలిద్దో తిణహారకో;
> పిణ్డపాతో మయా దిన్నో, ఉపరిట్ఠస్స తాదినో”తి. –

ఆహ . అథస్స ఏతదహోసి – “యో నో తదా మయా ఉపరిట్ఠస్స దిన్నపిణ్డపాతతో కహాపణే దత్వా పత్తిం అగ్గహేసి, మమ సహాయకో సుమనసేట్ఠి కహం ను ఖో నో ఏతరహి నిబ్బత్తో”తి. అథ నం “విఞ్ఝాటవియం పబ్బతపాదే ముణ్డనిగమో నామ అత్థి, తత్థ మహాముణ్డస్స నామ ఉపాసకస్స మహాసుమనో చూళసుమనోతి ద్వే పుత్తా, తేసు నో చూళసుమనో హుత్వా నిబ్బత్తో”తి అద్దస. దిస్వా చ పన చిన్తేసి – “అత్థి ను ఖో తత్థ మయి గతే ఉపకారో, నత్థీ”తి. సో ఉపధారేన్తో ఇదం అద్దస “సో తత్థ మయి గతే సత్తవస్సికోవ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సతి, ఖురగ్గేయేవ చ అరహత్తం పాపుణిస్సతీ”తి. దిస్వా చ పన ఉపకట్ఠే అన్తోవస్సే ఆకాసేన గన్త్వా గామద్వారే ఓతరి. మహాముణ్డో పన ఉపాసకో థేరస్స పుబ్బేపి విస్సాసికో ఏవ. సో థేరం పిణ్డపాతకాలే చీవరం పారుపన్తం దిస్వా పుత్తం మహాసుమనం ఆహ – “తాత, అయ్యో, మే అనురుద్ధత్థేరో ఆగతో, యావస్స అఞ్ఞో కోచి పత్తం న గణ్హాతి, తావస్స గన్త్వా పత్తం గణ్హ, అహం ఆసనం పఞ్ఞాపేస్సామీ”తి. సో తథా అకాసి. ఉపాసకో థేరం అన్తోనివేసనే సక్కచ్చం పరివిసిత్వా తేమాసం వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హి, థేరోపి అధివాసేసి.

అథ నం ఏకదివసం పటిజగ్గన్తో వియ తేమాసం పటిజగ్గిత్వా మహాపవారణాయ తిచీవరఞ్చేవ గుళతేలతణ్డులాదీని చ ఆహరిత్వా థేరస్స పాదమూలే ఠపేత్వా “గణ్హథ, భన్తే”తి ఆహ. “అలం, ఉపాసక, న మే ఇమినా అత్థో”తి. “తేన హి, భన్తే, వస్సావాసికలాభో నామేస, గణ్హథ న”న్తి? “న గణ్హామి, ఉపాసకా”తి. “కిమత్థం న గణ్హథ, భన్తే”తి? “మయ్హం సన్తికే కప్పియకారకో సామణేరోపి నత్థీ”తి. “తేన హి, భన్తే, మమ పుత్తో మహాసుమనో సామణేరో భవిస్సతీ”తి. “న మే, ఉపాసక, మహాసుమనేనత్థో”తి. “తేన హి, భన్తే, చూళసుమనం పబ్బాజేథా”తి. థేరో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా చూళసుమనం పబ్బాజేసి. సో ఖురగ్గేయేవ అరహత్తం పాపుణి. థేరో తేన సద్ధిం అడ్ఢమాసమత్తం తత్థేవ వసిత్వా “సత్థారం పస్సిస్సామీ”తి తస్స ఞాతకే ఆపుచ్ఛిత్వా ఆకాసేనేవ గన్త్వా హిమవన్తపదేసే అరఞ్ఞకుటికాయ ఓతరి.

థేరో పన పకతియాపి ఆరద్ధవీరియో, తస్స తత్థ పుబ్బరత్తాపరరత్తం చఙ్కమన్తస్స ఉదరవాతో సముట్ఠహి. అథ నం కిలన్తరూపం దిస్వా సామణేరో పుచ్ఛి – “భన్తే, కిం వో రుజ్జతీ”తి? “ఉదరవాతో మే సముట్ఠితో”తి . “అఞ్ఞదాపి సముట్ఠితపుబ్బో, భన్తే”తి? “ఆమావుసో”తి. “కేన ఫాసుకం హోతి, భన్తే”తి? “అనోతత్తతో పానీయే లద్ధే ఫాసుకం హోతి, ఆవుసో”తి. “తేన హి, భన్తే, ఆహరామీ”తి. “సక్ఖిస్ససి సామణేరా”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. తేన హి అనోతత్తే పన్నగో నామ నాగరాజా మం జానాతి, తస్స ఆచిక్ఖిత్వా భేసజ్జత్థాయ ఏకం పానీయవారకం ఆహరాతి. సో సాధూతి ఉపజ్ఝాయం వన్దిత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా పఞ్చయోజనసతం ఠానం అగమాసి . తం దివసం పన నాగరాజా నాగనాటకపరివుతో ఉదకకీళం కీళితుకామో హోతి. సో సామణేరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ కుజ్ఝి, “అయం ముణ్డకసమణో అత్తనో పాదపంసుం మమ మత్థకే ఓకిరన్తో విచరతి, అనోతత్తే పానీయత్థాయ ఆగతో భవిస్సతి, న దానిస్స పానీయం దస్సామీ”తి పణ్ణాసయోజనికం అనోతత్తదహం మహాపాతియా ఉక్ఖలిం పిదహన్తో వియ ఫణేన పిదహిత్వా నిపజ్జి. సామణేరో నాగరాజస్స ఆకారం ఓలోకేత్వావ “కుద్ధో అయ”న్తి ఞత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “సుణోహి మే నాగరాజ, ఉగ్గతేజ మహబ్బల;

దేహి మే పానీయఘటం, భేసజ్జత్థమ్హి ఆగతో”తి.

తం సుత్వా నాగరాజా ఇమం గాథమాహ –

“పురత్థిమస్మిం దిసాభాగే, గఙ్గా నామ మహానదీ;
మహాసముద్దమప్పేతి, తతో త్వం పానీయం హరా”తి.

తం సుత్వా సామణేరో “అయం నాగరాజా అత్తనో ఇచ్ఛాయ న దస్సతి, అహం బలక్కారం కత్వా అనుభావం జానాపేత్వా ఇమం అభిభవిత్వావ పానీయం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “మహారాజ , ఉపజ్ఝాయో మం అనోతత్తతోవ పానీయం ఆహరాపేతి, తేనాహం ఇదమేవ హరిస్సామి, అపేహి, మా మం వారేహీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“ఇతోవ పానీయం హస్సం, ఇమినావమ్హి అత్థికో;
యది తే థామబలం అత్థి, నాగరాజ నివారయా”తి.

అథ నం నాగరాజా ఆహ –

“సామణేర సచే అత్థి, తవ విక్కమ పోరిసం;
అభినన్దామి తే వాచం, హరస్సు పానీయం మమా”తి.

అథ నం సామణేరో “ఏవం, మహారాజ, హరామీ”తి వత్వా “యది సక్కోన్తో హరాహీ”తి వుత్తే – “తేన హి సుట్ఠు జానస్సూ”తి తిక్ఖత్తుం పటిఞ్ఞం గహేత్వా “బుద్ధసాసనస్స ఆనుభావం దస్సేత్వా మయా పానీయం హరితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా ఆకాసట్ఠదేవతానం తావ సన్తికం అగమాసి. తా ఆగన్త్వా వన్దిత్వా “కిం, భన్తే”తి వత్వా అట్ఠంసు. “ఏతస్మిం అనోతత్తదహపిట్ఠే పన్నగనాగరాజేన సద్ధిం మమ సఙ్గామో భవిస్సతి, తత్థ గన్త్వా జయపరాజయం ఓలోకేథా”తి ఆహ. సో ఏతేనేవ నీహారేన చత్తారో లోకపాలే సక్కసుయామసన్తుసితపరనిమ్మితవసవత్తీ చ ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. తతో పరం పటిపాటియా యావ బ్రహ్మలోకం గన్త్వా తత్థ తత్థ బ్రహ్మేహి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఠితేహి “కిం, భన్తే”తి పుట్ఠో తమత్థం ఆరోచేసి. ఏవం సో అసఞ్ఞే చ అరూపిబ్రహ్మానో చ ఠపేత్వా సబ్బత్థ ముహుత్తేనేవ ఆహిణ్డిత్వా ఆరోచేసి. తస్స వచనం సుత్వా సబ్బాపి దేవతా అనోతత్తదహపిట్ఠే నాళియం పక్ఖిత్తాని పిట్ఠచుణ్ణాని వియ ఆకాసం నిరన్తరం పూరేత్వా సన్నిపతింసు. సన్నిపతితే దేవసఙ్ఘే సామణేరో ఆకాసే ఠత్వా నాగరాజం ఆహ –

“సుణోహి మే నాగరాజ, ఉగ్గతేజ మహబ్బల;
దేహి మే పానీయఘటం, భేసజ్జత్థమ్హి ఆగతో”తి.

అథ నం నాగో ఆహ –

“సామణేర సచే అత్థి, తవ విక్కమ పోరిసం;
అభినన్దామి తే వాచం, హరస్సు పానీయం మమా”తి.

సో తిక్ఖత్తుం నాగరాజస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఆకాసే ఠితకోవ ద్వాదసయోజనికం బ్రహ్మత్తభావం మాపేత్వా ఆకాసతో ఓరుయ్హ నాగరాజస్స ఫణే అక్కమిత్వా అధోముఖం నిప్పీళేసి, తావదేవ బలవతా పురిసేన అక్కన్తఅల్లచమ్మం వియ నాగరాజస్స ఫణే అక్కన్తమత్తే ఓగలిత్వా దబ్బిమత్తా ఫణపుటకా అహేసుం. నాగరాజస్స ఫణేహి ముత్తముత్తట్ఠానతో తాలక్ఖన్ధపమాణా ఉదకవట్టియో ఉగ్గఞ్ఛింసు. సామణేరో ఆకాసేయేవ పానీయవారకం పూరేసి. దేవసఙ్ఘో సాధుకారమదాసి. అథ నాగరాజా లజ్జిత్వా సామణేరస్స కుజ్ఝి, జయకుసుమవణ్ణానిస్స అక్ఖీని అహేసుం. సో "అయం మం దేవసఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా పానీయం గహేత్వా లజ్జాపేసి, ఏతం గహేత్వా ముఖే హత్థం పక్ఖిపిత్వా హదయమంసం వాస్స మద్దామి, పాదే వా నం గహేత్వా పారగఙ్గాయం ఖిపామీ"తి వేగేన అనుబన్ధి. అనుబన్ధన్తోపి నం పాపుణితుం నాసక్ఖియేవ. సామణేరో గన్త్వా ఉపజ్ఝాయస్స హత్థే పానీయం ఠపేత్వా "పివథ, భన్తే"తి ఆహ. నాగరాజాపి పచ్ఛతో ఆగన్త్వా, "భన్తే అనురుద్ధ, సామణేరో మయా అదిన్నమేవ పానీయం గహేత్వా ఆగతో, మా పివిత్థా"తి ఆహ. ఏవం కిర సామణేరాతి. "పివథ, భన్తే, ఇమినా మే దిన్నం పానీయం ఆహట"న్తి ఆహ. థేరో "ఖీణాసవసామణేరస్స ముసాకథనం నామ నత్థీ"తి ఞత్వా పానీయం పివి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్స ఆబాధో పటిపస్సమ్భి. పున నాగో థేరం ఆహ – "భన్తే, సామణేరేనమ్హి సబ్బం దేవగణం సన్నిపాతేత్వా లజ్జాపితో, అహమస్స హదయం వా ఫాలేస్సామి, పాదే వా నం గహేత్వా పారగఙ్గాయ ఖిపిస్సామీ"తి. మహారాజ, సామణేరో మహానుభావో, తుమ్హే సామణేరేన సద్ధిం సఙ్గామేతుం న సక్ఖిస్సథ , ఖమాపేత్వా నం గచ్ఛథాతి. సో సయమ్పి సామణేరస్స ఆనుభావం జానాతియేవ, లజ్జాయ పన అనుబన్ధిత్వా ఆగతో. అథ నం థేరస్స వచనేన ఖమాపేత్వా తేన సద్ధిం మిత్తసన్థవం కత్వా "ఇతో పట్ఠాయ అనోతత్తఉదకేన అత్థే సతి తుమ్హాకం ఆగమనకిచ్చం నత్థి, మయ్హం పహిణేయ్యాథ, అహమేవ ఆహరిత్వా దస్సామీ"తి వత్వా పక్కామి.

థేరోపి సామణేరం ఆదాయ పాయాసి. సత్థా థేరస్స ఆగమనభావం ఞత్వా మిగారమాతుపాసాదే థేరస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తో నిసీది. భిక్ఖూపి థేరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తచీవరం పటిగ్గహేసుం. అథేకచ్చే సామణేరం సీసేపి కణ్ణేసుపి బాహాయమ్పి గహేత్వా సఞ్చాలేత్వా "కిం, సామణేర చూళకనిట్ఠ, న ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి ఆహంసు. సత్థా తేసం కిరియం దిస్వా చిన్తేసి – "భారియం వతిమేసం భిక్ఖూనం కమ్మం ఆసీవిసం గీవాయ గణ్హన్తా వియ సామణేరం గణ్హన్తి, నాస్స ఆనుభావం జానన్తి, అజ్జ మయా సుమనసామణేరస్స గుణం పాకటం కాతుం వట్టతీ"తి. థేరోపి ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి – "ఆనన్ద, అనోతత్తఉదకేనమ్హి పాదే ధోవితుకామో , సామణేరానం ఘటం దత్వా పానీయం ఆహరాపేహీ"తి. థేరో విహారే పఞ్చమత్తాని సామణేరసతాని సన్నిపాతేసి. తేసు సుమనసామణేరో సబ్బనవకో అహోసి. థేరో సబ్బమహల్లకం సామణేరం ఆహ – "సామణేర, సత్థా అనోతత్తదహఉదకేన పాదే ధోవితుకామో, ఘటం ఆదాయ గన్త్వా పానీయం ఆహరా"తి. సో "న సక్కోమి, భన్తే"తి న ఇచ్ఛి. థేరో సేసేపి పటిపాటియా పుచ్ఛి, తేపి తథేవ వత్వా పటిక్ఖిపింసు. "కిం పనేత్థ ఖీణాసవసామణేరా నత్థీ"తి? అత్థి, తే పన "నాయం అమ్హాకం బద్ధో మాలాపుటో, సుమనసామణేరస్సేవ బద్ధో"తి న ఇచ్ఛింసు, పుథుజ్జనా పన అత్తనో అసమత్థతాయేవ న ఇచ్ఛింసు. పరియోసానే పన సుమనస్స వారే సమ్పత్తే, "సామణేర, సత్థా అనోతత్తదహఉదకేన పాదే ధోవితుకామో, కుటం ఆదాయ కిర ఉదకం ఆహరా"తి ఆహ. సో "సత్థరి ఆహరాపేన్తే ఆహరిస్సామీ"తి సత్థారం వన్దిత్వా, "భన్తే, అనోతత్తతో కిర మం ఉదకం ఆహరాపేథా"తి ఆహ. "ఆమ, సుమనా"తి. సో విసాఖాయ కారితేసు ఘనసువణ్ణకోట్టిమేసు సేనాసనకుటేసు ఏకం సట్ఠికుటఉదకగణ్హనకం మహాఘటం హత్థేన గహేత్వా "ఇమినా మే ఉక్ఖిపిత్వా అంసకూటే ఠపితేన అత్థో నత్థీ"తి ఓలమ్బకం కత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా హిమవన్తాభిముఖో పక్ఖన్ది.

నాగరాజా సామణేరం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా కుటం అంసకూటేన ఆదాయ, “భన్తే, తుమ్హే మాదిసే దాసే విజ్జమానే కస్మా సయం ఆగతా, ఉదకేనత్థే సతి కస్మా సాసనమత్తమ్పి న పహిణథా”తి కుటేన ఉదకం ఆదాయ సయం ఉక్ఖిపిత్వా “పురతో హోథ, భన్తే, అహమేవ ఆహరిస్సామీ”తి ఆహ. “తిట్ఠథ తుమ్హే, మహారాజ, అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధేన ఆణత్తో”తి నాగరాజానం నివత్తాపేత్వా కుటం ముఖవట్టియం హత్థేన గహేత్వా ఆకాసేనాగఞ్ఛి. అథ నం సత్థా ఆగచ్ఛన్తం ఓలోకేత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “పస్సథ, భిక్ఖవే, సామణేరస్స లీలం, ఆకాసే హంసరాజా వియ సోభతీ”తి ఆహ. సోపి పానీయఘటం ఠపేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా ఆహ – “కతివస్సోసి త్వం, సుమనా”తి? “సత్తవస్సోమ్హి, భన్తే”తి. “తేన హి, సుమన, అజ్జ పట్ఠాయ భిక్ఖు హోహీ”తి వత్వా దాయజ్జఉపసమ్పదం అదాసి. ద్వేయేవ కిర సామణేరా సత్తవస్సికా ఉపసమ్పదం లభింసు – అయఞ్చ సుమనో సోపాకో చాతి.

ఏవం తస్మిం ఉపసమ్పన్నే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, “అచ్ఛరియం ఆవుసో, ఏవరూపో హి నామ దహరసామణేరస్స ఆనుభావో హోతి, న నో ఇతో పుబ్బే ఏవరూపో ఆనుభావో దిట్ఠపుబ్బో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, మమ సాసనే దహరోపి సమ్మా పటిపన్నో ఏవరూపం సమ్పత్తిం లభతియేవా”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౮౨.“యో హవే దహరో భిక్ఖు, యుఞ్జతి బుద్ధసాసనే;
సోమం లోకం పభాసేతి, అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా”తి.

తత్థ **యుఞ్జతీ**తి ఘటతి వాయమతి. **పభాసేతీ**తి సో భిక్ఖు అత్తనో అరహత్తమగ్గఞాణేన అబ్భాదీహి ముత్తో చన్దిమా వియ లోకం ఖన్ధాదిభేదం లోకం ఓభాసేతి, ఏకాలోకం కరోతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సుమనసామణేరవత్థు ద్వాదసమం.

భిక్ఖువగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవీసతిమో వగ్గో.

౨౬. బ్రాహ్మణవగ్గో

౧. పసాదబహులబ్రాహ్మణవత్థు

ఛిన్ద సోతన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పసాదబహులం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర బ్రాహ్మణో భగవతో ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నచిత్తో అత్తనో గేహే సోళసమత్తానం భిక్ఖూనం నిచ్చభత్తం పట్ఠపేత్వా భిక్ఖూనం ఆగతవేలాయ పత్తం గహేత్వా "ఆగచ్ఛన్తు భోన్తో అరహన్తో, నిసీదన్తు భోన్తో అరహన్తో"తి యంకిఞ్చి వదన్తో అరహన్తవాదపటిసంయుత్తమేవ వదతి. తేసు పుథుజ్జనా "అయం అమ్హేసు అరహన్తసఞ్ఞీ"తి చిన్తయింసు, ఖీణాసవా "అయం నో ఖీణాసవభావం జానాతీ"తి. ఏవం తే సబ్బేపి కుక్కుచ్చాయన్తా తస్స గేహం నాగమింసు. సో దుక్ఖీ దుమ్మనో "కిన్ను ఖో, అయ్యా, నాగచ్ఛన్తీ"తి విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా "కిం ఏతం, భిక్ఖవే"తి పుచ్ఛిత్వా తేహి తస్మిం అత్థే ఆరోచితే "సాదియథ పన తుమ్హే, భిక్ఖవే, అరహన్తవాద"న్తి ఆహ. "న సాదియామ మయం, భన్తే"తి. "ఏవం సన్తే మనుస్సానం ఏతం పసాదభఞ్ఞం, అనాపత్తి , భిక్ఖవే, పసాదభఞ్ఞే, అపి చ ఖో పన బ్రాహ్మణస్స అరహన్తేసు అధిమత్తం పేమం, తస్మా తుమ్హేహిపి తణ్హాసోతం ఛేత్వా అరహత్తమేవ పత్తుం యుత్త"న్తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౮౩. "ఛిన్ద సోతం పరక్కమ్మ, కామే పనుద బ్రాహ్మణ;
సఙ్ఖారానం ఖయం ఞత్వా, అకతఞ్ఞూసి బ్రాహ్మణా"తి.

తత్థ **పరక్కమ్మా**తి తణ్హాసోతం నామ న అప్పమత్తకేన వాయామేన ఛిన్దితుం సక్కా, తస్మా ఞాణసమ్పయుత్తేన మహన్తేన పరక్కమేన పరక్కమిత్వా తం సోతం ఛిన్ద. ఉభోపి **కామే పనుద** నీహర. **బ్రాహ్మణా**తి ఖీణాసవానం ఆలపనమేతం. **సఙ్ఖారాన**న్తి పఞ్చన్నం ఖన్ధానం ఖయం జానిత్వా. **అకతఞ్ఞూ**తి ఏవం సన్తే త్వం సువణ్ణాదీసు కేనచి అకతస్స నిబ్బానస్స జాననతో అకతఞ్ఞూ నామ హోసీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పసాదబహులబ్రాహ్మణవత్థు పఠమం.

౨. సమ్బహులభిక్ఖువత్థు

యదా ద్వయేసూతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సమ్బహులే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి తింసమత్తా దిసావాసికా భిక్ఖూ ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సారిపుత్తత్థేరో తేసం అరహత్తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఠితకోవ ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛి – "భన్తే, ద్వే ధమ్మాతి వుచ్చన్తి, కతమే ను ఖో ద్వే ధమ్మా"తి? అథ నం సత్థా "ద్వే ధమ్మాతి ఖో, సారిపుత్త, సమథవిపస్సనా వుచ్చన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౮౪."యదా ద్వయేసు ధమ్మేసు, పారగూ హోతి బ్రాహ్మణో;

అథస్స సబ్బే సంయోగా, అత్థం గచ్ఛన్తి జానతో”తి.

తత్థ **యదా**తి యస్మిం కాలే ద్విధా రితేసు సమథవిపస్సనాధమ్మేసు అభిఞ్ఞాపారగాదివసేన అయం ఖీణాసవో పారగూ హోతి, అథస్స వట్టస్మిం సంయోజనసమత్థా సబ్బే కామయోగాదయో సంయోగా ఏవం జానన్తస్స అత్థం పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

దేసనావసానే సబ్బేపి తే భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసూతి.

సమ్బహులభిక్ఖువత్థు దుతియం.

౩. మారవత్థు

యస్స పారన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మారం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరేకస్మిం దివసే అఞ్ఞతరో పురిసో వియ హుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – “భన్తే , పారం పారన్తి వుచ్చతి, కిన్ను ఖో ఏతం పారం నామా”తి. సత్థా “మారో అయ”న్తి విదిత్వా, “పాపిమ, కిం తవ పారేన, తఞ్హి వీతరాగేహి పత్తబ్బ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౮౫.“యస్స పారం అపారం వా, పారాపారం న విజ్జతి;

వీతద్దరం విసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **పార**న్తి అజ్ఝత్తికాని ఛ ఆయతనాని. **అపార**న్తి బాహిరాని ఛ ఆయతనాని. **పారాపార**న్తి తదుభయం. **న విజ్జతీ**తి యస్స సబ్బమ్పేతం “అహ”న్తి వా “మమ”న్తి వా గహణాభావేన నత్థి, తం కిలేసదరథానం విగమేన **వీతద్దరం** సబ్బకిలేసేహి **విసంయుత్తం అహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మారవత్థు తతియం.

౪. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు

ఝాయిన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర చిన్తేసి – “సత్థా అత్తనో సావకే, ‘బ్రాహ్మణా’తి వదతి, అహఞ్చమ్హి జాతిగోత్తేన బ్రాహ్మణో, మమ్పి ను ఖో ఏవం వత్తుం వట్టతీ”తి. సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం పుచ్ఛి. సత్థా “నాహం జాతిగోత్తమత్తేన బ్రాహ్మణం వదామి, ఉత్తమత్థం అరహత్తం అనుప్పత్తమేవ పనేవం వదామీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౮౬.“ఝాయిం విరజమాసీనం, కతకిచ్చమనాసవం;

ఉత్తమత్థమనుప్పత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **ఝాయిన్తి** దువిధేన ఝానేన ఝాయన్తం కామరజేన **విరజం** వనే ఏకక**మాసీనం** చతూహి మగ్గేహి సోళసన్నం కిచ్చానం కతత్తా **కతకిచ్చం** ఆసవానం అభావేన **అనాసవం ఉత్తమత్థం** అరహత్తం **అనుప్పత్తం అహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు చతుత్థం.

౫. ఆనన్దత్థేరవత్థు

దివా తపతీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా మిగారమాతుపాసాదే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

పసేనది కోసలో కిర మహాపవారణాయ సబ్బాభరణపటిమణ్డితో గన్ధమాలాదీని ఆదాయ విహారం అగమాసి. తస్మిం ఖణే కాళుదాయిత్థేరో ఝానం సమాపజ్జిత్వా పరిసపరియన్తే నిసిన్నో హోతి, నామమేవ పనస్సేతం, సరీరం సువణ్ణవణ్ణం. తస్మిం పన ఖణే చన్దో ఉగ్గచ్ఛతి, సూరియో అత్థమేతి. ఆనన్దత్థేరో అత్థమేన్తస్స చ సూరియస్స ఉగ్గచ్ఛన్తస్స చ చన్దస్స ఓభాసం ఓలోకేన్తో రఞ్ఞో సరీరోభాసం థేరస్స సరీరోభాసం తథాగతస్స చ సరీరోభాసం ఓలోకేసి. తత్థ సబ్బోభాసే అతిక్కమిత్వా సత్థావ విరోచతి. థేరో సత్థారం వన్దిత్వా, "భన్తే, అజ్జ మమ ఇమే ఓభాసే ఓలోకేన్తస్స తుమ్హాకమేవ ఓభాసో రుచ్చతి. తుమ్హాకఞ్హి సరీరం సబ్బోభాసే అతిక్కమిత్వా విరోచతీ"తి ఆహ. అథ నం సత్థా, "ఆనన్ద, సూరియో నామ దివా విరోచతి, చన్దో రత్తిం, రాజా అలఙ్కతకాలేయేవ, ఖీణాసవో గణసఙ్గణికం పహాయ అన్తోసమాపత్తియంయేవ విరోచతి, బుద్ధా పన రత్తిమ్పి దివాపి పఞ్చవిధేన తేజేన విరోచన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౮౭. "దివా తపతి ఆదిచ్చో, రత్తిమాభాతి చన్దిమా;
సన్నద్ధో ఖత్తియో తపతి, ఝాయీ తపతి బ్రాహ్మణో;
అథ సబ్బమహోరత్తిం, బుద్ధో తపతి తేజసా"తి.

తత్థ **దివా తపతీ**తి దివా విరోచతి, రత్తిం పనస్స గతమగ్గోపి న పఞ్ఞాయతి. **చన్దిమా**తి చన్దోపి అబ్భాదీహి విముత్తో రత్తిమేవ విరోచతి, నో దివా. **సన్నద్ధో**తి సువణ్ణమణివిచిత్తేహి సబ్బాభరణేహి పటిమణ్డితో చతురఙ్గినియా సేనాయ పరిక్ఖిత్తోవ రాజా విరోచతి, న అఞ్ఞాతకవేసేన ఠితో. **ఝాయీ**తి ఖీణాసవో పన గణం వినోదేత్వా ఝాయన్తోవ విరోచతి. **తేజసా**తి సమ్మాసమ్బుద్ధో పన సీలతేజేన దుస్సీల్యతేజం, గుణతేజేన నిగ్గుణతేజం, పఞ్ఞాతేజేన దుప్పఞ్ఞతేజం, పుఞ్ఞతేజేన అపుఞ్ఞతేజం, ధమ్మతేజేన అధమ్మతేజం పరియాదియిత్వా ఇమినా పఞ్చవిధేన తేజసా నిచ్చకాలమేవ విరోచతీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఆనన్దత్థేరవత్థు పఞ్చమం.

౬. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణపబ్బజితవత్థు

బాహితపాపోతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణపబ్బజితం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకో కిర బ్రాహ్మణో బాహిరకపబ్బజ్జాయ పబ్బజిత్వా ‘‘సమణో గోతమో అత్తనో సావకే ‘పబ్బజితా’తి వదతి, అహమ్పి పబ్బజితో, మమ్పి ఖో ఏవం వత్తుం వట్టతీ’’తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛి. సత్థా ‘‘నాహం ఏత్తకేన ‘పబ్బజితో’తి వదామి, కిలేసమలానం పన పబ్బాజితత్తా పబ్బజితో నామ హోతీ’’తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౮౮.‘‘బాహితపాపోతి బ్రాహ్మణో, సమచరియా సమణోతి వుచ్చతి;

పబ్బాజయమత్తనో మలం, తస్మా పబ్బజితోతి వుచ్చతీ’’తి.

తత్థ **సమచరియా**తి సబ్బాకుసలాని సమేత్వా చరణేన. **తస్మా**తి యస్మా బాహితపాపతాయ బ్రాహ్మణో, అకుసలాని సమేత్వా చరణేన సమణోతి వుచ్చతి, తస్మా యో అత్తనో రాగాదిమలం పబ్బాజయన్తో వినోదేన్తో చరతి, సోపి తేన పబ్బాజనేన పబ్బజితోతి వుచ్చతీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణపబ్బజితో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణపబ్బజితవత్థు ఛట్ఠం.

౭. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

న బ్రాహ్మణస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిం కిర ఠానే సమ్బహులా మనుస్సా ‘‘అహో అమ్హాకం , అయ్యో, ఖన్తిబలేన సమన్నాగతో, అఞ్ఞేసు అక్కోసన్తేసు వా పహరన్తేసు వా కోపమత్తమ్పి నత్థీ’’తి థేరస్స గుణే కథయింసు. అథేకో మిచ్ఛాదిట్ఠికో బ్రాహ్మణో ‘‘కో ఏస న కుజ్ఝతీ’’తి పుచ్ఛి. ‘‘అమ్హాకం థేరో’’తి. ‘‘నం కుజ్ఝాపేన్తో న భవిస్సతీ’’తి? ‘‘నత్థేతం, బ్రాహ్మణా’’తి. ‘‘తేన హి అహం నం కుజ్ఝాపేస్సామీ’’తి? ‘‘సచే సక్కోసి, కుజ్ఝాపేహీ’’తి. సో ‘‘హోతు, జానిస్సామిస్స కత్తబ్బ’’న్తి థేరం భిక్ఖాయ పవిట్ఠం దిస్వా పచ్ఛాభాగేన గన్త్వా పిట్ఠిమజ్ఝే మహన్తం పాణిప్పహారమదాసి. థేరో ‘‘కిం నామేత’’న్తి అనోలోకేత్వావ గతో. బ్రాహ్మణస్స సకలసరీరే డాహో ఉప్పజ్జి. సో ‘‘అహో గుణసమ్పన్నో, అయ్యో’’తి థేరస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా ‘‘ఖమథ మే, భన్తే’’తి వత్వా ‘‘కిం ఏత’’న్తి చ వుత్తే ‘‘అహం వీమంసనత్థాయ తుమ్హే పహరి’’న్తి ఆహ. ‘‘హోతు ఖమామి తే’’తి. ‘‘సచే మే, భన్తే, ఖమథ, మమ గేహేయేవ నిసీదిత్వా భిక్ఖం గణ్హథా’’తి థేరస్స పత్తం గణ్హి, థేరోపి పత్తం అదాసి. బ్రాహ్మణో థేరం గేహం నేత్వా పరివిసి.

మనుస్సా కుజ్ఝిత్వా ‘‘ఇమినా అమ్హాకం నిరపరాధో అయ్యో పహటో, దణ్డేనపిస్స మోక్ఖో నత్థి, ఏత్థేవ నం మారేస్సామా’’తి లేడ్డుదణ్డాదిహత్థా బ్రాహ్మణస్స గేహద్వారే అట్ఠంసు. థేరో ఉట్ఠాయ గచ్ఛన్తో బ్రాహ్మణస్స హత్థే పత్తం అదాసి. మనుస్సా తం థేరేన సద్ధిం గచ్ఛన్తం దిస్వా, ‘‘భన్తే, తుమ్హాకం పత్తం గహేత్వా బ్రాహ్మణం నివత్తేథా’’తి ఆహంసు. కిం ఏతం ఉపాసకాతి? బ్రాహ్మణేన తుమ్హే పహటా, మయమస్స కత్తబ్బం జానిస్సామాతి. కిం పన తుమ్హే ఇమినా పహటా, ఉదాహు అహన్తి? తుమ్హే, భన్తేతి. ‘‘మం ఏస పహరిత్వా ఖమాపేసి, గచ్ఛథ తుమ్హే’’తి మనుస్సే ఉయ్యోజేత్వా బ్రాహ్మణం నివత్తాపేత్వా థేరో విహారమేవ గతో. భిక్ఖూ ఉజ్ఝాయింసు ‘‘కిం నామేతం సారిపుత్తత్థేరో యేన బ్రాహ్మణేన పహటో, తస్సేవ గేహే నిసీదిత్వా భిక్ఖం గహేత్వా ఆగతో. థేరస్స పహటకాలతో పట్ఠాయ ఇదాని సో కస్స లజ్జిస్సతి, అవసేసే పోథేన్తో విచరిస్సతీ’’తి. సత్థా

ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణం పహరన్తో నామ నత్థి, గిహిబ్రాహ్మణేన పన సమణబ్రాహ్మణో పహటో భవిస్సతి, కోధో నామేస అనాగామిమగ్గేన సముగ్ఘాతం గచ్ఛతీ"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౮౯."న బ్రాహ్మణస్స పహరేయ్య, నాస్స ముఞ్చేథ బ్రాహ్మణో;
ధీ బ్రాహ్మణస్స హన్తారం, తతో ధీ యస్స ముఞ్చతి.

౩౯౦. "న బ్రాహ్మణస్సేతదకిఞ్చి సేయ్యో, యదా నిసేధో మనసో పియేహి;
యతో యతో హింసమనో నివత్తతి, తతో తతో సమ్మతిమేవ దుక్ఖ"న్తి.

తత్థ **పహరేయ్యా**తి "ఖీణాసవబ్రాహ్మణోహమస్మీ"తి జానన్తో ఖీణాసవస్స వా అఞ్ఞతరస్స వా జాతిబ్రాహ్మణస్స న పహరేయ్య. **నాస్స ముఞ్చేథా**తి సోపి పహటో ఖీణాసవబ్రాహ్మణో అస్స పహరిత్వా ఠితస్స వేరం న ముఞ్చేథ, తస్మిం కోపం న కరేయ్యాతి అత్థో. **ధీ బ్రాహ్మణస్సా**తి ఖీణాసవబ్రాహ్మణస్స హన్తారం గరహామి. **తతో ధీ**తి యో పన తం పహరన్తం పటిపహరన్తో తస్స ఉపరి వేరం ముఞ్చతి, తం తతోపి గరహామియేవ.

ఏతదకిఞ్చి సేయ్యోతి యం ఖీణాసవస్స అక్కోసన్తం వా అపచ్చక్కోసనం, పహరన్తం వా అప్పటిపహరణం, ఏతం తస్స ఖీణాసవబ్రాహ్మణస్స న కిఞ్చి సేయ్యో, అప్పమత్తకం సేయ్యో న హోతి, అధిమత్తమేవ సేయ్యోతి అత్థో. **యదా నిసేధో మనసో పియేహీ**తి కోధనస్స హి కోధుప్పాదోవ మనసో పియో నామ. కోధో హి పనేస మాతాపితూసుపి బుద్ధాదీసుపి అపరజ్ఝతి. తస్మా యో అస్స తేహి మనసో నిసేధో కోధవసేన ఉప్పజ్జమానస్స చిత్తస్స నిగ్గహో, ఏతం న కిఞ్చి సేయ్యోతి అత్థో. **హింసమనో**తి కోధమనో. సో తస్స యతో యతో వత్థుతో అనాగామిమగ్గేన సముగ్ఘాతం గచ్ఛన్తో నివత్తతి . **తతో తతో**తి తతో తతో వత్థుతో సకలమ్పి వట్టదుక్ఖం నివత్తతియేవాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు సత్తమం.

౮. మహాపజాపతిగోతమీవత్థు

యస్స కాయేన వాచాయాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాపజాపతిం గోతమిం ఆరబ్భ కథేసి.

భగవతా హి అనుప్పన్నే వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తే అట్ఠ గరుధమ్మే మణ్డనకజాతియో పురిసో సురభిపుప్ఫదామం వియ సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా సపరివారా మహాపజాపతి గోతమీ ఉపసమ్పదం లభి, అఞ్ఞో తస్సా ఉపజ్ఝాయో వా ఆచరియో వా నత్థి. ఏవం లద్ధూపసమ్పదం థేరిం ఆరబ్భ అపరేన సమయేన కథం సముట్ఠాపేసుం "మహాపజాపతియా గోతమియా ఆచరియుపజ్ఝాయా న పఞ్ఞాయన్తి, సహత్థేనేవ కాసాయాని గణ్హీ"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా భిక్ఖునియో కుక్కుచ్చాయన్తియో తాయ సద్ధిం నేవ ఉపోసథం న పవారణం కరోన్తి, తా గన్త్వా తథాగతస్సపి తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా తాసం కథం సుత్వా "మయా మహాపజాపతియా గోతమియా అట్ఠ గరుధమ్మా దిన్నా, అహమేవస్సాచరియో, అహమేవ ఉపజ్ఝాయో. కాయదుచ్చరితాదివిరహితేసు ఖీణాసవేసు కుక్కుచ్చం నామ న కాతబ్బ"న్తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౯౧. “యస్స కాయేన వాచాయ, మనసా నత్థి దుక్కటం;
సంవుతం తీహి ఠానేహి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **దుక్కటన్తి** సావజ్జం దుక్ఖుద్రయం అపాయసంవత్తనికం కమ్మం. **తీహి ఠానేహీతి** ఏతేహి కాయాదీహి తీహి కారణేహి కాయదుచ్చరితాదిపవేసనివారణత్థాయ ద్వారం పిహితం, తం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాపజాపతిగోతమీవత్థు అట్ఠమం.

౯. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

యమ్హాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరాయస్మా అస్సజిత్థేరస్స సన్తికే ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలం పత్తకాలతో పట్ఠాయ “యస్సం దిసాయం థేరో వసతీ”తి సుణాతి, తతో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ తతోవ సీసం కత్వా నిపజ్జతి. భిక్ఖూ “మిచ్ఛాదిట్ఠికో సారిపుత్తో, అజ్జాపి దిసా నమస్సమానో విచరతీ”తి తమత్థం తథాగతస్స ఆరోచేసుం. సత్థా థేరం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం, సారిపుత్త, దిసా నమస్సన్తో విచరసీ”తి పుచ్ఛిత్వా , “భన్తే, మమ దిసా నమస్సనభావం వా అనమస్సనభావం వా తుమ్హేవ జానాథా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో దిసా నమస్సతి, అస్సజిత్థేరస్స పన సన్తికా ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలం పత్తతాయ అత్తనో ఆచరియం నమస్సతి. యఞ్హి ఆచరియం నిస్సాయ భిక్ఖు ధమ్మం విజానాతి, తేన సో బ్రాహ్మణేన అగ్గి వియ సక్కచ్చం నమస్సితబ్బోయేవా”తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౯౨. “యమ్హా ధమ్మం విజానేయ్య, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితం;
సక్కచ్చం తం నమస్సేయ్య, అగ్గిహుత్తంవ బ్రాహ్మణో”తి.

తత్థ **అగ్గిహుత్తంవాతి** యథా బ్రాహ్మణో అగ్గిహుత్తం సమ్మా పరిచరణేన చేవ అఞ్జలికమ్మాదీహి చ సక్కచ్చం నమస్సతి, ఏవం యమ్హా ఆచరియా తథాగతపవేదితం ధమ్మం విజానేయ్య, తం సక్కచ్చం నమస్సేయ్యాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు నవమం.

౧౦. జటిలబ్రాహ్మణవత్థు

న జటాహీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం జటిలబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర “అహం మాతితో చ పితితో చ సుజాతో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తో. సచే సమణో గోతమో అత్తనో సావకే బ్రాహ్మణాతి వదతి, మమ్పి ను ఖో తథా వత్తుం వట్టతీ”తి సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా “నాహం, బ్రాహ్మణ,

జటామత్తేన, న జాతిగోత్తమత్తేన బ్రాహ్మణం వదామి, పటివిద్ధసచ్చమేవ పనాహం బ్రాహ్మణోతి వదామీ’’తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౯౩. ‘‘న జటాహి న గోత్తేన, న జచ్చా హోతి బ్రాహ్మణో;
యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చ, సో సుచీ సో చ బ్రాహ్మణో’’తి.

తత్థ **సచ్చన్తి** యస్మిం పుగ్గలే చత్తారి సచ్చాని సోళసహాకారేహి పటివిజ్ఝిత్వా ఠితం సచ్చఞాణఞ్చేవ నవవిధో చ లోకుత్తరధమ్మో అత్థి, సో సుచి, సో బ్రాహ్మణో చాతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

జటిలబ్రాహ్మణవత్థు దసమం.

౧౧. కుహకబ్రాహ్మణవత్థు

కిం తేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా కూటాగారసాలాయం విహరన్తో ఏకం వగ్గులివతం కుహకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర వేసాలినగరద్వారే ఏకం కకుధరుక్ఖం ఆరుయ్హ ద్వీహి పాదేహి రుక్ఖసాఖం గణ్హిత్వా అధోసిరో ఓలమ్బన్తో ‘‘కపిలానం మే సతం దేథ, కహాపణే దేథ, పరిచారికం దేథ, నో చే దస్సథ, ఇతో పతిత్వా మరన్తో నగరం అనగరం కరిస్సామీ’’తి వదతి. తథాగతస్స భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతస్స నగరం పవిసనకాలే భిక్ఖూ తం బ్రాహ్మణం దిస్వా నిక్ఖమనకాలేపి నం తథేవ ఓలమ్బన్తం పస్సింసు. నాగరాపి ‘‘అయం పాతోవ పట్ఠాయ ఏవం ఓలమ్బన్తో పతిత్వా మరన్తో నగరం అనగరం కరేయ్యా’’తి చిన్తేత్వా నగరవినాసభీతా ‘‘యం సో యాచతి, సబ్బం దేమా’’తి పటిస్సుణిత్వా అదంసు. సో ఓతరిత్వా సబ్బం గహేత్వా అగమాసి. భిక్ఖూ విహారూపచారే తం గావిం వియ విరవిత్వా గచ్ఛన్తం దిస్వా సఞ్జానిత్వా ‘‘లద్ధం తే , బ్రాహ్మణ, యథాపత్థిత’’న్తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఆమ, లద్ధం మే’’తి సుత్వా అన్తోవిహారం గన్త్వా తథాగతస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా ‘‘న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో కుహకచోరో, పుబ్బేపి కుహకచోరోయేవ అహోసి. ఇదాని పనేస బాలజనం వఞ్చేతి, తదా పన పణ్డితే వఞ్చేతుం నాసక్ఖీ’’తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతమాహరి.

అతీతే ఏకం కాసికగామం నిస్సాయ ఏకో కుహకతాపసో వాసం కప్పేసి. తం ఏకం కులం పటిజగ్గి. దివా ఉప్పన్నఖాదనీయభోజనీయతో అత్తనో పుత్తానం వియ తస్సపి ఏకం కోట్ఠాసం దేతి, సాయం ఉప్పన్నకోట్ఠాసం ఠపేత్వా దుతియదివసే దేతి. అథేకదివసం సాయం గోధమంసం లభిత్వా సాధుకం పచిత్వా తతో కోట్ఠాసం ఠపేత్వా దుతియదివసే తస్స అదంసు. తాపసో మంసం ఖాదిత్వావ రసతణ్హాయ బద్ధో ‘‘కిం మంసం నామేత’’న్తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘గోధమంస’’న్తి సుత్వా భిక్ఖాయ చరిత్వా సప్పిదధికటుకభణ్డాదీని గహేత్వా పణ్ణసాలం గన్త్వా ఏకమన్తం ఠపేసి. పణ్ణసాలాయ పన అవిదూరే ఏకస్మిం వమ్మికే గోధరాజా విహరతి. సో కాలేన కాలం తాపసం వన్దితుం ఆగచ్ఛతి. తందివసం పనేస ‘‘తం వధిస్సామీ’’తి దణ్డం పటిచ్ఛాదేత్వా తస్స వమ్మికస్స అవిదూరే ఠానే నిద్దాయన్తో వియ నిసీది. గోధరాజా వమ్మికతో నిక్ఖమిత్వా తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తోవ ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా ‘‘న మే అజ్జ ఆచరియస్స ఆకారో రుచ్చతీ’’తి తతోవ నివత్తి. తాపసో తస్స నివత్తనభావం

ఇత్వా తస్స మారణత్థాయ దణ్డం ఖిపి, దణ్డో విరజ్ఝిత్వా గతో. గోధరాజాపి ధమ్మికం పవిసిత్వా తతో సీసం నీహరిత్వా ఆగతమగ్గం ఓలోకేన్తో తాపసం ఆహ –

"సమణం తం మఞ్ఞమానో, ఉపగచ్ఛిమసఞ్ఞతం;
సో మం దణ్డేన పాహాసి, యథా అసమణో తథా.

"కిం తే జటాహి దుమ్మేధ, కిం తే అజినసాటియా;
అబ్భన్తరం తే గహనం, బాహిరం పరిమజ్జసీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౯౭-౯౮);

అథ నం తాపసో అత్తనో సన్తకేన పలోభేతుం ఏవమాహ –

"ఏహి గోధ నివత్తస్సు, భుఞ్జ సాలీనమోదనం;
తేలం లోణఞ్చ మే అత్థి, పహూతం మయ్హ పిప్పలీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౯౯);

తం సుత్వా గోధరాజా "యథా యథా త్వం కథేసి, తథా తథా మే పలాయితుకామతావ హోతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

"ఏస భియ్యో పవేక్ఖామి, వమ్మికం సతపోరిసం;
తేలం లోణఞ్చ కిత్తేసి, అహితం మయ్హ పిప్పలీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౧౦౦);

ఏవఞ్చ పన వత్వా "అహం ఏత్తకం కాలం తయి సమణసఞ్ఞం అకాసిం, ఇదాని పన తే మం పహరితుకామతాయ దణ్డో ఖిత్తో, తస్స ఖిత్తకాలేయేవ అసమణో జాతో. కిం తాదిసస్స దుప్పఞ్ఞస్స పుగ్గలస్స జటాహి, కిం సఖురేన అజినచమ్మేన. అబ్భన్తరఞ్హి తే గహనం, కేవలం బాహిరమేవ పరిమజ్జసీ"తి ఆహ. సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా "తదా ఏస కుహకో తాపసో అహోసి, గోధరాజా పన అహమేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేత్వా తదా గోధపణ్డితేన తస్స నిగ్గహితకారణం దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౩౯౪. "కిం తే జటాహి దుమ్మేధ, కిం తే అజినసాటియా;
అబ్భన్తరం తే గహనం, బాహిరం పరిమజ్జసీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౯౮);

తత్థ **కిం తే జటాహీ**తి అమ్భో దుప్పఞ్ఞ తవ బద్ధాహిపి ఇమాహి జటాహి సఖురాయ నివత్థాయపి ఇమాయ అజినచమ్మసాటికాయ చ కిమత్థోతి. **అబ్భన్తర**న్తి అబ్భన్తరఞ్హి తే రాగాదికిలేసగహనం, కేవలం హత్థిలణ్డం అస్సలణ్డం వియ మట్ఠం బాహిరం పరిమజ్జసీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కుహకబ్రాహ్మణవత్థు ఏకాదసమం.

౧౨. కిసాగోతమీవత్థు

పంసుకూలధరన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా గిజ్ఝకూటే పబ్బతే విహరన్తో కిసాగోతమిం ఆరబ్భ కథేసి.

తదా కిర సక్కో పఠమయామావసానే దేవపరిసాయ సద్ధిం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తే సారణీయధమ్మకథం సుణన్తో నిసీది. తస్మిం ఖణే కిసాగోతమీ "సత్థారం పస్సిస్సామీ"తి ఆకాసేనాగన్త్వా సక్కం దిస్వా నివత్తి. సో తం వన్దిత్వా నివత్తన్తిం దిస్వా సత్థారం పుచ్ఛి – "కా నామేసా , భన్తే, ఆగచ్ఛమానావ తుమ్హే దిస్వా నివత్తతీ"తి? సత్థా "కిసాగోతమీ నామేసా, మహారాజ, మమ ధీతా పంసుకూలికత్థేరీనం అగ్గా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౯౫."పంసుకూలధరం జన్తుం, కిసం ధమనిసన్థతం;
ఏకం వనస్మిం ఝాయన్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **కిసన్తి** పంసుకూలికా హి అత్తనో అనురూపం పటిపదం పూరేన్తా అప్పమంసలోహితా చేవ హోన్తి ధమనిసన్థతగత్తా చ, తస్మా ఏవమాహ. **ఏకం వనస్మిన్తి** వివిత్తట్ఠానే ఏకకం వనస్మిం ఝాయన్తం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

కిసాగోతమీవత్థు ద్వాదసమం.

౧౩. ఏకబ్రాహ్మణవత్థు

న చాహన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర "సమణో గోతమో అత్తనో సావకే బ్రాహ్మణాతి వదతి అహఞ్చమ్హి బ్రాహ్మణయోనియం నిబ్బత్తో, మమ్పి ను ఖో ఏవం వత్తుం వట్టతీ"తి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా "నాహం, బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణయోనియం నిబ్బత్తమత్తేనేవం వదామి, యో పన అకిఞ్చనో అగహణో, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౯౬."న చాహం బ్రాహ్మణం బ్రూమి, యోనిజం మత్తిసమ్భవం;
భోవాది నామ సో హోతి, సచే హోతి సకిఞ్చనో;
అకిఞ్చనం అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **యోనిజన్తి** యోనియం జాతం. **మత్తిసమ్భవన్తి** బ్రాహ్మణియా మాతు సన్తకే ఉదరస్మిం సమ్భూతం. **భోవాదీతి** సో పన ఆమన్తనాదీసు "భో, భో"తి వత్వా విచరన్తో భోవాది నామ హోతి, సచే రాగాదీహి కిఞ్చనేహి సకిఞ్చనో. అహం పన రాగాదీహి **అకిఞ్చనం** చతూహి ఉపాదానేహి **అనాదానం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ఏకబ్రాహ్మణవత్థు తేరసమం.

౧౪. ఉగ్గసేనసేట్ఠిపుత్తవత్థు

సబ్బసంయోజనన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఉగ్గసేనం నామ సేట్ఠిపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు "ముఞ్చ పురే ముఞ్చ పచ్ఛతో"తి (ధ. ప. ౩౪౮) గాథావణ్ణనాయ విత్థారితమేవ.

తదా హి సత్థా, "భన్తే, ఉగ్గసేనో 'న భాయామీ'తి వదతి, అభూతేన మఞ్ఞే అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి భిక్ఖూహి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మమ పుత్తసదిసా ఛిన్నసంయోజనా న భాయన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౯౭. "సబ్బసంయోజనం ఛేత్వా, యో వే న పరితస్సతి;

సఙ్గాతిగం విసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **సబ్బసంయోజనన్తి** దసవిధసంయోజనం. **న పరితస్సతీతి** తణ్హాయ న భాయతి. **తమహన్తి** తం అహం రాగాదీనం సఙ్గానం అతీతత్తా **సఙ్గాతిగం,** చతున్నమ్పి యోగానం అభావేన **విసంయుత్తం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఉగ్గసేనసేట్ఠిపుత్తవత్థు చుద్దసమం.

౧౫. ద్వేబ్రాహ్మణవత్థు

ఛేత్వా నద్ధిన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే బ్రాహ్మణే ఆరబ్భ కథేసి.

తేసు కిరేకస్స చూళరోహితో నామ గోణో అహోసి, ఏకస్స మహారోహితో నామ. తే ఏకదివసం "తవ గోణో బలవా, మమ గోణో బలవా"తి వివదిత్వా "కిం నో వివాదేన, పాజేత్వా జానిస్సామా"తి అచిరవతీతీరే సకటం వాలుకాయ పూరేత్వా గోణే యోజయింసు. తస్మిం ఖణే భిక్ఖూపి న్హాయితుం తత్థ గతా హోన్తి. బ్రాహ్మణా గోణే పాజేసుం. సకటం నిచ్చలం అట్ఠాసి, నద్ధివరత్తా పన ఛిజ్జింసు. భిక్ఖూ దిస్వా విహారం గన్త్వా తమత్థం సత్థు ఆరోచయింసు. సత్థా, "భిక్ఖవే , బాహిరా ఏతా నద్ధివరత్తా, యో కోచి ఏతా ఛిన్దతేవ, భిక్ఖునా పన అజ్ఝత్తికం కోధనద్ధిఞ్చేవ తణ్హావరత్తఞ్చ ఛిన్దితుం వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౯౮. "ఛేత్వా నద్ధిం వరత్తఞ్చ, సన్దానం సహనుక్కమం;

ఉక్ఖిత్తపలిఘం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **నద్ధిన్తి** నయ్హనభావేన పవత్తం కోధం. **వరత్తన్తి** బన్ధనభావేన పవత్తం తణ్హం. **సన్దానం సహనుక్కమన్తి** అనుసయానుక్కమసహితం ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిసన్దానం, ఇదం సబ్బమ్పి ఛిన్దిత్వా ఠితం అవిజ్జాపలిఘస్స ఉక్ఖిత్తత్తా **ఉక్ఖిత్తపలిఘం,** చతున్నం సచ్చానం బుద్ధత్తా **బుద్ధం** తం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

ద్వేబ్రాహ్మణవత్థు పన్నరసమం.

౧౬. అక్కోసకభారద్వాజవత్థు

అక్కోసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అక్కోసకభారద్వాజం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స హి భాతు భారద్వాజస్స ధనఞ్జానీ నామ బ్రాహ్మణీ సోతాపన్నా అహోసి. సా ఖిపిత్వాపి కాసిత్వాపి పక్ఖలిత్వాపి "నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్సా"తి ఇమం ఉదానం ఉదానేసి. సా ఏకదివసం బ్రాహ్మణపరివేసనాయ పవత్తమానాయ పక్ఖలిత్వా తథేవ మహాసద్దేన ఉదానం ఉదానేసి. బ్రాహ్మణో కుజ్ఝిత్వా "ఏవమేవాయం వసలీ యత్థ వా తత్థ వా పక్ఖలిత్వా తస్స ముణ్డకస్స సమణకస్స వణ్ణం భాసతీ"తి వత్వా "ఇదాని తే, వసలి, గన్త్వా తస్స సత్థునో వాదం ఆరోపేస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం సా "గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, నాహం తం పస్సామి, యో తస్స భగవతో వాదం ఆరోపేయ్య, అపి చ గన్త్వా తం భగవన్తం పఞ్హం పుచ్ఛస్సూ"తి ఆహ. సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా అవన్దిత్వావ ఏకమన్తం ఠితో పఞ్హం పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

"కింసు ఛేత్వా సుఖం సేతి, కింసు ఛేత్వా న సోచతి;
కిస్సస్సు ఏకధమ్మస్స, వధం రోచేసి గోతమా"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౭);

అథస్స పఞ్హం బ్యాకరోన్తో సత్థా ఇమం గాథమాహ –

"కోధం ఛేత్వా సుఖం సేతి, కోధం ఛేత్వా న సోచతి;
కోధస్స విసమూలస్స, మధురగ్గస్స బ్రాహ్మణ;
వధం అరియా పసంసన్తి, తఞ్హి ఛేత్వా న సోచతీ"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౭);

సో సత్థరి పసీదిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. అథస్స కనిట్ఠో అక్కోసకభారద్వాజో "భాతా కిర మే పబ్బజితో"తి సుత్వా కుద్ధో ఆగన్త్వా సత్థారం అసబ్భాహి ఫరుసాహి వాచాహి అక్కోసి. సోపి సత్థారా అతిథినం ఖాదనీయాదిదానఓపమ్మేన సఞ్ఞత్తో సత్థరి పసన్నో పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. అపరేపిస్స సున్దరికభారద్వాజో బిలఙ్గికభారద్వాజోతి ద్వే కనిట్ఠభాతరో సత్థారం అక్కోసన్తావ సత్థారా వినీతా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, "ఆవుసో, అచ్ఛరియా వత బుద్ధగుణా, చతూసు నామ భాతికేసు అక్కోసన్తేసు సత్థా కిఞ్చి అవత్వా తేసంయేవ పతిట్ఠా జాతో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, అహం మమ ఖన్తిబలేన సమన్నాగతత్తా దుట్ఠేసు అదుస్సన్తో మహాజనస్స పతిట్ఠా హోమియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౩౯౯. "అక్కోసం వధబన్ధఞ్చ, అదుట్ఠో యో తితిక్ఖతి;
ఖన్తీబలం బలానీకం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **అదుట్ఠో**తి ఏతం దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసఞ్చ పాణిఆదీహి పోథనఞ్చ అన్దుబన్ధనాదీహి బన్ధనఞ్చ యో అకుద్ధమానసో హుత్వా అధివాసేతి , ఖన్తిబలేన సమన్నాగతత్తా **ఖన్తిబలం,** పునప్పునం ఉప్పత్తియా అనీకభూతేన తేనేవ ఖన్తిబలేన సమన్నాగతత్తా **బలానీకం తం** ఏవరూపం **అహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అక్కోసకభారద్వాజవత్థు సోళసమం.

౧౭. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

అక్కోధనన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తదా కిర థేరో పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం పిణ్డాయ చరన్తో నాలకగామే మాతు ఘరద్వారం అగమాసి. అథ నం సా నిసీదాపేత్వా పరివిసమానా అక్కోసి – “అమ్భో, ఉచ్ఛిట్ఠఖాదక ఉచ్ఛిట్ఠకఞ్జియం అలభిత్వా పరఘరేసు ఉళుఙ్కపిట్ఠేన ఘట్టితకఞ్జియం పరిభుఞ్జితుం అసీతికోటిధనం పహాయ పబ్బజితోసి, నాసితమ్హా తయా, భుఞ్జాహి దానీ”తి. భిక్ఖూనమ్పి భత్తం దదమానా “తుమ్హేహి మమ పుత్తో అత్తనో చూళుపట్ఠాకో కతో, ఇదాని భుఞ్జథా”తి వదేతి. థేరో భిక్ఖం గహేత్వా విహారమేవ అగమాసి. అథాయస్మా రాహులో సత్థారం పిణ్డపాతేన ఆపుచ్ఛి. అథ నం సత్థా ఆహ – “రాహుల, కహం గమిత్థా”తి? “అయ్యికాయ గామం, భన్తే”తి. “కిం పన తే అయ్యికాయ ఉపజ్ఝాయో వుత్తో”తి? “అయ్యికాయ మే, భన్తే, ఉపజ్ఝాయో అక్కుట్ఠో”తి. “కిన్తి వత్వా”తి? “ఇదం నామ, భన్తే”తి. “ఉపజ్ఝాయేన పన తే కిం వుత్త”న్తి? “న కిఞ్చి, భన్తే”తి. తం సుత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, “ఆవుసో, అచ్ఛరియా వత సారిపుత్తత్థేరస్స గుణా, ఏవంనామస్స మాతరి అక్కోసన్తియా కోధమత్తమ్పి నాహోసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే, “భిక్ఖవే, ఖీణాసవా నామ అక్కోధనావ హోన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౦.“అక్కోధనం వతవన్తం, సీలవన్తం అనుస్సదం;
దన్తం అన్తిమసారీరం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **వతవన్త**న్తి ధుతవతేన, సమన్నాగతం చతుపారిసుద్ధిసీలేన **సీలవన్తం,** తణ్హాఉస్సదాభావేన **అనుస్సదం** , ఛళిన్ద్రియదమనేన **దన్తం,** కోటియం ఠితేన అత్తభావేన **అన్తిమసరీరం తమహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు సత్తరసమం.

౧౮. ఉప్పలవణ్ణాథేరీవత్థు

వారి పోక్ఖరపత్తేవాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉప్పలవణ్ణథేరిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు “మధువా మఞ్ఞతి బాలో”తి గాథావణ్ణనాయ (ధ॰ ప॰ ౬౯) విత్థారితమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౯) –

అపరేన సమయేన మహాజనో ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసి "ఖీణాసవాపి మఞ్ఞే కామసుఖం సాదియన్తి, కామం సేవన్తి, కిం న సేవిస్సన్తి. న హేతే కోళాపరుక్ఖా, న చ వమ్మికా, అల్లమంససరీరావ, తస్మా ఏతేపి కామసుఖం సాదియన్తీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఖీణాసవా కామసుఖం సాదియన్తి, న కామం సేవన్తి. యథా హి పదుమపత్తే పతితం ఉదకబిన్దు న లిమ్పతి న సణ్ఠాతి, వినివత్తిత్వా పన పతతేవ. యథా చ ఆరగ్గే సాసపో న ఉపలిమ్పతి న సణ్ఠాతి, వినివత్తిత్వా పతతేవ, ఏవం ఖీణాసవస్స చిత్తే దువిధోపి కామో న లిమ్పతి న సణ్ఠాతీ"తి అనుసన్ధిం ఘటేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౦౧."వారి పోక్ఖరపత్తేవ, ఆరగ్గేరివ సాసపో;
యో న లిమ్పతి కామేసు, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **యో న లిమ్పతీ**తి ఏవమేవం యో అబ్భన్తరే దువిధేపి కామే న ఉపలిమ్పతి, తస్మిం కామే న సణ్ఠాతి, **తమహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఉప్పలవణ్ణాథేరీవత్థు అట్ఠారసమం.

౧౯. అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు

యో దుక్ఖస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి.

తస్స కిరేకో దాసో అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే పలాయిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. బ్రాహ్మణో తం ఓలోకేన్తో అదిస్వా ఏకదివసం సత్థారా సద్ధిం పిణ్డాయ పవిసన్తం ద్వారన్తరే దిస్వా చీవరం దళ్హం అగ్గహేసి. సత్థా నివత్తిత్వా "కిం ఇదం, బ్రాహ్మణా"తి పుచ్ఛి. దాసో మే, భో గోతమాతి . పన్నభారో ఏస, బ్రాహ్మణాతి. "పన్నభారో"తి చ వుత్తే బ్రాహ్మణో "అరహా"తి సల్లక్ఖేసి. తస్మా పునపి తేన "ఏవం, భో గోతమా"తి వుత్తే సత్థా "ఆమ, బ్రాహ్మణ, పన్నభారో"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౨."యో దుక్ఖస్స పజానాతి, ఇధేవ ఖయమత్తనో;
పన్నభారం విసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **దుక్ఖస్సా**తి ఖన్ధదుక్ఖస్స. **పన్నభార**న్తి ఓహితఖన్ధభారం చతూహి యోగేహి సబ్బకిలేసేహి వా **విసంయుత్తం తమహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో. దేసనావసానే సో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, సమ్పత్తానమ్పి సాత్థికా ధమ్మదేసనా అహోసీతి.

అఞ్ఞతరబ్రాహ్మణవత్థు ఏకూనవీసతిమం.

౨౦. ఖేమాభిక్ఖునీవత్థు

గమ్భీరపఞ్ఞన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా గిజ్ఝకూటే విహరన్తో ఖేమం నామ భిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి పఠమయామసమనన్తరే సక్కో దేవరాజా పరిసాయ సద్ధిం ఆగన్త్వా సత్థు సన్తికే సారణీయధమ్మకథం సుణన్తో నిసీది. తస్మిం ఖణే ఖేమా భిక్ఖునీ "సత్థారం పస్సిస్సామీ"తి ఆగన్త్వా సక్కం దిస్వా ఆకాసే ఠితావ సత్థారం వన్దిత్వా నివత్తి. సక్కో తం దిస్వా "కో ఏసా, భన్తే, ఆగచ్ఛమానా ఆకాసే ఠితావ సత్థారం వన్దిత్వా నివత్తీ"తి పుచ్ఛి. సత్థా "ఏసా, మహారాజ, మమ ధీతా ఖేమా నామ మహాపఞ్ఞా మగ్గామగ్గకోవిదా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౩. "గమ్భీరపఞ్ఞం మేధావిం, మగ్గామగ్గస్స కోవిదం;
ఉత్తమత్థమనుప్పత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **గమ్భీరపఞ్ఞ**న్తి గమ్భీరేసు ఖన్ధాదీసు పవత్తాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతం ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతం **మేధావిం** "అయం దుగ్గతియా మగ్గో, అయం సుగతియా మగ్గో, అయం నిబ్బానస్స మగ్గో, అయం అమగ్గో"తి ఏవం మగ్గే చ అమగ్గే చ ఛేకతాయ **మగ్గామగ్గస్స కోవిదం** అరహత్తసఙ్ఖాతం **ఉత్తమత్థం అనుప్పత్తం తమహం బ్రాహ్మణం** వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ఖేమాభిక్ఖునివత్థు వీసతిమం.

౨౧. పబ్భారవాసీతిస్సత్థేరవత్థు

అసంసట్ఠన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పబ్భారవాసీతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సప్పాయం సేనాసనం ఓలోకేన్తో ఏకం లేణపబ్భారం పాపుణి, సమ్పత్తక్ఖణేయేవస్స చిత్తం ఏకగ్గతం లభి. సో "అహం ఇధ వసన్తో పబ్బజితకిచ్చం నిప్ఫాదేతుం సక్ఖిస్సామీ"తి చిన్తేసి. లేణేపి అధివత్థా దేవతా "సీలవా భిక్ఖు ఆగతో, ఇమినా సద్ధిం ఏకట్ఠానే వసితుం దుక్ఖం. అయం పన ఇధ ఏకరత్తిమేవ వసిత్వా పక్కమిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా పుత్తే ఆదాయ నిక్ఖమి. థేరో పునదివసే పాతోవ గోచరగామం పిణ్డాయ పావిసి. అథ నం ఏకా ఉపాసికా దిస్వావ పుత్తసినేహం పటిలభిత్వా గేహే నిసీదాపేత్వా భోజేత్వా అత్తానం నిస్సాయ తేమాసం వసనత్థాయ యాచి. సోపి "సక్కా మయా ఇమం నిస్సాయ భవనిస్సరణం కాతు"న్తి అధివాసేత్వా తమేవ లేణం అగమాసి. దేవతా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "అద్ధా కేనచి నిమన్తితో భవిస్సతి, స్వే వా పరసువే వా గమిస్సతీ"తి చిన్తేసి.

ఏవం అడ్ఢమాసమత్తే అతిక్కన్తే "అయం ఇధేవ మఞ్ఞే అన్తోవస్సం వసిస్సతి, సీలవతా పన సద్ధిం ఏకట్ఠానే పుత్తకేహి సద్ధిం వసితుం దుక్కరం, ఇమఞ్చ 'నిక్ఖమా'తి వత్తుం న సక్కా, అత్థి ను ఖో ఇమస్స సీలే ఖలిత"న్తి దిబ్బేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తీ ఉపసమ్పదమాళకతో పట్ఠాయ తస్స సీలే ఖలితం అదిస్వా "పరిసుద్ధమస్స సీలం, కిఞ్చిదేవస్స కత్వా అయసం ఉప్పాదేస్సామీ"తి తస్స ఉపట్ఠాకకులే ఉపాసికాయ జేట్ఠపుత్తస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా గీవం పరివత్తేసి. తస్స అక్ఖీని నిక్ఖమింసు, ముఖతో ఖేళో పగ్ఘరి. ఉపాసికా తం దిస్వా "కిం ఇద"న్తి విరవి. అథ నం దేవతా అదిస్సమానరూపా ఏవమాహ – "మయా ఏస గహితో, బలికమ్మేనపి మే అత్థో నత్థి, తుమ్హాకం పన కులూపకం థేరం లట్ఠిమధుకం యాచిత్వా తేన తేలం పచిత్వా ఇమస్స నత్థుకమ్మం దేథ, ఏవాహం ఇమం ముఞ్చిస్సామీ"తి. నస్సతు వా ఏస మరతు వా, న సక్ఖిస్సామహం అయ్యం లట్ఠిమధుకం యాచితున్తి. సచే లట్ఠిమధుకం యాచితుం న సక్కోథ, నాసికాయస్స హిఙ్గుచుణ్ణం పక్ఖిపితుం

వదేథాతి. ఇదమ్పి వత్తుం న సక్కోమాతి. తేన హిస్స పాదధోవనఉదకం ఆదాయ సీసే ఆసిఞ్చథాతి. ఉపాసికా "సక్కా ఇదం కాతు"న్తి వేలాయ ఆగతం థేరం నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా అన్తరభత్తే నిసిన్నస్స పాదే ధోవిత్వా ఉదకం గహేత్వా, "భన్తే, ఇదం ఉదకం దారకస్స సీసే ఆసిఞ్చామా"తి ఆపుచ్ఛిత్వా "తేన హి ఆసిఞ్చథా"తి వుత్తే తథా అకాసి. సా దేవతా తావదేవ తం ముఞ్చిత్వా గన్త్వా లేణద్వారే అట్ఠాసి.

థేరోపి భత్తకిచ్చావసానే ఉట్ఠాయాసనా అవిస్సట్ఠకమ్మట్ఠానతాయ ద్వత్తింసాకారం సజ్ఝాయన్తోవ పక్కామి. అథ నం లేణద్వారం పత్తకాలే సా దేవతా "మహాపేజ్జ మా ఇధ పవిసా"తి ఆహ. సో తత్థేవ ఠత్వా "కాసి త్వ"న్తి ఆహ. అహం ఇధ అధివత్థా దేవతాతి. థేరో "అత్థి ను ఖో మయా వేజ్జకమ్మస్స కతట్ఠాన"న్తి ఉపసమ్పదమాళకతో పట్ఠాయ ఓలోకేన్తో అత్తనో సీలే తిలకం వా కాళకం వా అదిస్వా "అహం మయా వేజ్జకమ్మస్స కతట్ఠానం న పస్సామి, కస్మా ఏవం వదేసీ"తి ఆహ. న పస్ససీతి. ఆమ, న పస్సామీతి? ఆచిక్ఖామి తేతి. ఆమ, ఆచిక్ఖాహీతి. తిట్ఠతు తావ దూరే కతం, అజ్జేవ తయా అమనుస్సగహితస్స ఉపట్ఠాకపుత్తస్స పాదధోవనఉదకం సీసే ఆసిత్తం, నాసిత్తన్తి? ఆమ, ఆసిత్తన్తి. కిం ఏతం న పస్ససీతి? ఏతం సన్ధాయ త్వం వదేసీతి? ఆమ, ఏతం సన్ధాయ వదామీతి. థేరో చిన్తేసి – "అహో వత మే సమ్మా పణిహితో అత్తా, సాసనస్స అనురూపం వత మే చరితం, దేవతాపి మమ చతుపారిసుద్ధిసీలే తిలకం వా కాళకం వా అదిస్వా దారకస్స సీసే ఆసిత్తపాదధోవనమత్తం అద్దసా"తి తస్స సీలం ఆరబ్భ బలవపీతి ఉప్పజ్జి. సో తం విక్ఖమ్భేత్వా పాదుద్ధారమ్పి అకత్వా తత్థేవ అరహత్తం పత్వా "మాదిసం పరిసుద్ధం సమణం దూసేత్వా మా ఇధ వనసణ్డే వసి, త్వమేవ నిక్ఖమాహీ"తి దేవతం ఓవదన్తో ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"విసుద్ధో వత మే వాసో, నిమ్మలం మం తపస్సినం;
మా త్వం విసుద్ధం దూసేసి, నిక్ఖమ పవనా తువ"న్తి.

సో తత్థేవ తేమాసం వసిత్వా వుత్థవస్సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా భిక్ఖూహి "కిం, ఆవుసో, పబ్బజితకిచ్చం తే మత్థకం పాపిత"న్తి పుట్ఠో తస్మిం లేణే వస్సూపగమనతో పట్ఠాయ సబ్బం తం పవత్తిం భిక్ఖూనం ఆరోచేత్వా, "ఆవుసో, త్వం దేవతాయ ఏవం వుచ్చమానో న కుజ్ఝీ"తి వుత్తే "న కుజ్ఝి"న్తి ఆహ. భిక్ఖూ తథాగతస్స ఆరోచేసుం, "భన్తే, అయం భిక్ఖు అఞ్ఞం బ్యాకరోతి, దేవతాయ ఇదం నామ వుచ్చమానోపి న కుజ్ఝిన్తి వదతీ"తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా "నేవ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో కుజ్ఝతి, ఏతస్స గిహీహి వా పబ్బజితేహి వా సంసగ్గో నామ నత్థి, అసంసట్ఠో ఏస అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో"తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౦౪."అసంసట్ఠం గహట్ఠేహి, అనాగారేహి చూభయం;
అనోకసారిమప్పిచ్ఛం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **అసంసట్ఠ**న్తి దస్సనసవనసముల్లపనపరిభోగకాయసంసగ్గానం అభావేన అసంసట్ఠం. **ఉభయ**న్తి గిహీహి చ అనాగారేహి చాతి ఉభయేహిపి అసంసట్ఠం . **అనోకసారి**న్తి అనాలయచారిం తం ఏవరూపం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పబ్భారవాసీతిస్సత్థేరవత్థు ఏకవీసతిమం.

౨౨. అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు

నిధాయ దణ్డన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞే వాయమన్తో అరహత్తం పత్వా "పటిలద్ధగుణం సత్థు ఆరోచేస్సామీ"తి తతో నిక్ఖమి. అథ నం ఏకస్మిం గామే ఏకా ఇత్థీ సామికేన సద్ధిం కలహం కత్వా తస్మిం బహి నిక్ఖన్తే "కులఘరం గమిస్సామీ"తి మగ్గం పటిపన్నా అన్తరామగ్గే దిస్వా "ఇమం థేరం నిస్సాయ గమిస్సామీ"తి పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధి. థేరో పన తం న పస్సతి. అథస్సా సామికో గేహం ఆగతో తం అదిస్వా "కులగామం గతా భవిస్సతీ"తి అనుబన్ధన్తో తం దిస్వా "న సక్కా ఇమాయ ఏకికాయ ఇమం అటవిం పటిపజ్జితుం, కం ను ఖో నిస్సాయ గచ్ఛతీ"తి ఓలోకేన్తో థేరం దిస్వా "అయం ఇమం గణ్హిత్వా నిక్ఖన్తో భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా థేరం సన్తజ్జేసి. అథ నం సా ఇత్థీ "నేవ మం ఏస భదన్తో పస్సతి, న ఆలపతి, మా నం కిఞ్చి అవచా"తి ఆహ. సో "కిం పన త్వం అత్తానం గహేత్వా గచ్ఛన్తం మమ ఆచిక్ఖిస్ససి, తుయ్హమేవ అనుచ్ఛవికం ఇమస్స కరిస్సామీ"తి ఉప్పన్నకోధో ఇత్థియా ఆఘాతేన థేరం పోథేత్వా తం ఆదాయ నివత్తి. థేరస్స సకలసరీరం సఞ్జాతగణ్డం అహోసి. అథస్స విహారం గతకాలే భిక్ఖూ సరీరం సమ్బాహన్తా గణ్డే దిస్వా "కిం ఇద"న్తి పుచ్ఛింసు. సో తేసం తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం భిక్ఖూ, "ఆవుసో, తస్మిం పురిసే ఏవం పహరన్తే త్వం కిం అవచ, కిం వా తే కోధో ఉప్పన్నో"తి. "న మే, ఆవుసో, కోధో ఉప్పజ్జీ"తి వుత్తే సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా, "భన్తే, ఏస భిక్ఖు 'కోధో తే ఉప్పజ్జతీ'తి వుచ్చమానో 'న మే, ఆవుసో, కోధో ఉప్పజ్జతీ'తి అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి ఆరోచేసుం. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, "భిక్ఖవే, ఖీణాసవా నామ నిహితదణ్డా, తే పహరన్తేసుపి కోధం న కరోన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౫."నిధాయ దణ్డం భూతేసు, తసేసు థావరేసు చ;

యో న హన్తి న ఘాతేతి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **నిధాయా**తి నిక్ఖిపిత్వా ఓరోపేత్వా. **తసేసు థావరేసు చా**తి తణ్హాతాసేన తసేసు, తణ్హాఅభావేన థిరతాయ థావరేసు చ. **యో న హన్తీ**తి యో ఏవం సబ్బసత్తేసు విగతపటిఘతాయ నిక్ఖిత్తదణ్డో నేవ కఞ్చి సయం హనతి, న అఞ్ఞే ఘాతేతి, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఞ్ఞతరభిక్ఖువత్థు బావీసతిమం.

౨౩. సామణేరానం వత్థు

అవిరుద్ధన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చత్తారో సామణేరే ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకా కిర బ్రాహ్మణీ చతున్నం భిక్ఖూనం ఉద్దేసభత్తం సజ్జేత్వా బ్రాహ్మణం ఆహ – "విహారం గన్త్వా చత్తారో మహల్లకబ్రాహ్మణే ఉద్దిసాపేత్వా ఆనేహీ"తి. సో విహారం గన్త్వా "చత్తారో మే బ్రాహ్మణే ఉద్దిసిత్వా దేథా"తి ఆహ. తస్స సంకిచ్చో పణ్డితో సోపాకో రేవతోతి సత్తవస్సికా చత్తారో ఖీణాసవసామణేరా పాపుణింసు. బ్రాహ్మణీ మహారహాని ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా ఠితా సామణేరే దిస్వావ కుపితా ఉద్ధనే పక్ఖిత్తలోణం వియ తటతటాయమానా "త్వం విహారం గన్త్వా అత్తనో

నత్తుమత్తేపి అప్పహోన్తే చత్తారో కుమారకే గహేత్వా ఆగతోసీ”తి వత్వా తేసం తేసు ఆసనేసు నిసీదితుం అదత్వా నీచపీఠకాని అత్థరిత్వా “ఏతేసు నిసీదథా”తి వత్వా “గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, మహల్లకే ఓలోకేత్వా ఆనేహీ”తి ఆహ. బ్రాహ్మణో విహారం గన్త్వా సారిపుత్తత్థేరం దిస్వా “ఏథ, అమ్హాకం గేహం గమిస్సామా”తి ఆనేసి. థేరో ఆగన్త్వా సామణేరే దిస్వా “ఇమేహి బ్రాహ్మణేహి భత్తం లద్ధ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “న లద్ధ”న్తి వుత్తే చతున్నమేవ భత్తస్స పటియత్తభావం ఞత్వా “ఆహర మే పత్త”న్తి పత్తం గహేత్వా పక్కామి. బ్రాహ్మణీపి “కిం ఇమినా వుత్త”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఏతేసం నిసిన్నానం బ్రాహ్మణానం లద్ధుం వట్టతి, ఆహర మే పత్త”న్తి అత్తనో పత్తం గహేత్వా గతో, న భుఞ్జితుకామో భవిస్సతి, సీఘం గన్త్వా అఞ్ఞం ఓలోకేత్వా ఆనేహీతి. బ్రాహ్మణో గన్త్వా మహామోగ్గల్లానత్థేరం దిస్వా తథేవ వత్వా ఆనేసి. సోపి సామణేరే దిస్వా తథేవ వత్వా పత్తం గహేత్వా పక్కామి. అథ నం బ్రాహ్మణీ ఆహ – “ఏతే న భుఞ్జితుకామా, బ్రాహ్మణవాదకం గన్త్వా ఏకం మహల్లకబ్రాహ్మణం ఆనేహీ”తి.

సామణేరాపి పాతోవ పట్ఠాయ కిఞ్చి అలభమానా జిఘచ్ఛాయ పీళితా నిసీదింసు. అథ నేసం గుణతేజేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జేన్తో తేసం పాతోవ పట్ఠాయ నిసిన్నానం కిలన్తభావం ఞత్వా “మయా తత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి జరాజిణ్ణో మహల్లకబ్రాహ్మణో హుత్వా తస్మిం బ్రాహ్మణవాదకే బ్రాహ్మణానం అగ్గాసనే నిసీది. బ్రాహ్మణో తం దిస్వా “ఇదాని మే బ్రాహ్మణీ అత్తమనా భవిస్సతీ”తి ఏహి గేహం గమిస్సామా”తి తం ఆదాయ గేహం అగమాసి. బ్రాహ్మణీ తం దిస్వావ తుట్ఠచిత్తా ద్వీసు ఆసనేసు అత్థరణం ఏకస్మింయేవ అత్థరిత్వా, “అయ్య, ఇధ నిసీదాహీ”తి ఆహ. సక్కో గేహం పవిసిత్వా చత్తారో సామణేరే పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా తేసం ఆసనపరియన్తే భూమియం పల్లఙ్కేన నిసీది. అథ నం దిస్వా బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణం ఆహ – “అహో తే ఆనీతో బ్రాహ్మణో, ఏతమ్పి ఉమ్మత్తకం గహేత్వా ఆగతోసి, అత్తనో నత్తుమత్తే వన్దన్తో విచరతి, కిం ఇమినా, నీహరాహి న”న్తి. సో ఖన్ధేపి హత్థేపి కచ్ఛాయపి గహేత్వా నిక్కడ్ఢియమానో ఉట్ఠాతుమ్పి న ఇచ్ఛతి. అథ నం బ్రాహ్మణీ “ఏహి, బ్రాహ్మణ, త్వం ఏకస్మిం హత్థే గణ్హ, అహం ఏకస్మిం హత్థే గణ్హిస్సామీ”తి ఉభోపి ద్వీసు హత్థేసు గహేత్వా పిట్ఠియం పోథేన్తా గేహద్వారతో బహి అకంసు. సక్కోపి నిసిన్నట్ఠానేయేవ నిసిన్నో హత్థం పరివత్తేసి. తే నివత్తిత్వా తం నిసిన్నమేవ దిస్వా భీతరవం రవన్తా విస్సజ్జేసుం. తస్మిం ఖణే సక్కో అత్తనో సక్కభావం జానాపేసి. అథ నేసం ఆహారం అదంసు. పఞ్చపి జనా ఆహారం గహేత్వా ఏకో కణ్ణికామణ్డలం వినివిజ్ఝిత్వా, ఏకో ఛదనస్స పురిమభాగం, ఏకో పచ్ఛిమభాగం, ఏకో పథవియం నిముజ్జిత్వా, సక్కోపి ఏకేన ఠానేన నిక్ఖమీతి ఏవం పఞ్చధా అగమంసు . తతో పట్ఠాయ చ పన తం గేహం పఞ్చఛిద్దగేహం కిర నామ జాతం.

సామణేరేపి విహారం గతకాలే భిక్ఖూ, “ఆవుసో, కీదిస”న్తి పుచ్ఛింసు. మా నో పుచ్ఛిత్థ, అమ్హాకం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ బ్రాహ్మణీ కోధాభిభూతా పఞ్ఞత్తాసనేసు నో నిసీదితుమ్పి అదత్వా “సీఘం సీఘం మహల్లకబ్రాహ్మణం ఆనేహీ”తి ఆహ. అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ఆగన్త్వా అమ్హే దిస్వా “ఇమేసం నిసిన్నబ్రాహ్మణానం లద్ధుం వట్టతీ”తి పత్తం ఆహరాపేత్వా నిక్ఖమి. “అఞ్ఞం మహల్లకం బ్రాహ్మణం ఆనేసీ”తి వుత్తే బ్రాహ్మణో మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆనేసి, సోపి అమ్హే దిస్వా తథేవ వత్వా పక్కామి. అథ బ్రాహ్మణీ “న ఏతే భుఞ్జితుకామా, గచ్ఛ బ్రాహ్మణవాదకతో ఏకం మహల్లకబ్రాహ్మణం ఆనేహీ”తి బ్రాహ్మణం పహిణి. సో తత్థ గన్త్వా బ్రాహ్మణవేసేన ఆగతం సక్కం ఆనేసి, తస్స ఆగతకాలే అమ్హాకం ఆహారం అదంసూతి. ఏవం కరోన్తానం పన తేసం తుమ్హే న కుజ్ఝిత్థాతి? న కుజ్ఝిమ్హాతి. భిక్ఖూ తం సుత్వా సత్థు ఆరోచేసుం – “భన్తే, ఇమే ‘న కుజ్ఝిమ్హా’తి అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తీ”తి. సత్థా, “భిక్ఖవే, ఖీణాసవా నామ విరుద్ధేసుపి న విరుజ్ఝన్తియేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౬."అవిరుద్ధం విరుద్ధేసు, అత్తదణ్డేసు నిబ్బుతం;
సాదానేసు అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **అవిరుద్ధన్తి** ఆఘాతవసేన విరుద్ధేసుపి లోకియమహాజనేసు ఆఘాతాభావేన అవిరుద్ధం. హత్థగతే దణ్డే వా సత్థే వా అవిజ్జమానేపి పరేసం పహారదానతో అవిరతత్తా అత్తదణ్డేసు జనేసు నిబ్బుతం నిక్ఖిత్తదణ్డం, పఞ్చన్నం ఖన్ధానం అహం మమన్తి గహితత్తా సాదానేసు తస్స గహణస్స అభావేన అనాదానం తం ఏవరూపం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సామణేరానం వత్థు తేవీసతిమం.

౨౪. మహాపన్థకత్థేరవత్థు

యస్స రాగో చాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో మహాపన్థకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో హాయస్మా చూళపన్థకం చతూహి మాసేహి ఏకం గాథం పగుణం కాతుం అసక్కోన్తం "త్వం సాసనే అభబ్బో, గిహిభోగాపి పరిహీనో, కిం తే ఇధ వాసేన, ఇతో నిక్ఖమా"తి విహారా నిక్కడ్ఢిత్వా ద్వారం థకేసి. భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం, "ఆవుసో, మహాపన్థకత్థేరేన ఇదం నామ కతం , ఖీణాసవానమ్పి మఞ్ఞే కోధో ఉప్పజ్జతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఖీణాసవానం రాగాదయో కిలేసా అత్థి, మమ పుత్తేన అత్థపురేక్ఖారతాయ చేవ ధమ్మపురేక్ఖారతాయ చ కత"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౭."యస్స రాగో చ దోసో చ, మానో మక్ఖో చ పాతితో;
సాసపోరివ ఆరగ్గా, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **ఆరగ్గాతి** యస్సేతే రాగాదయో కిలేసా, అయఞ్చ పరగుణమక్ఖనలక్ఖణో మక్ఖో ఆరగ్గా సాసపో వియ పాతితో, యథా సాసపో ఆరగ్గే న సన్తిట్ఠతి, ఏవం చిత్తే న సన్తిట్ఠతి, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహాపన్థకత్థేరవత్థు చతువీసతిమం.

౨౫. పిలిన్దవచ్ఛత్థేరవత్థు

అకక్కసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో పిలిన్దవచ్ఛత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిరాయస్మా "ఏహి, వసలి, యాహి, వసలీ"తిఆదీని వదన్తో గిహీపి పబ్బజితేపి వసలివాదేనేవ సముదాచరతి. అథేకదివసం సమ్బహులా భిక్ఖూ సత్థు ఆరోచేసుం – "ఆయస్మా, భన్తే, పిలిన్దవచ్ఛో భిక్ఖూ వసలివాదేన సముదాచరతీ"తి. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం పిలిన్దవచ్ఛ భిక్ఖూ వసలివాదేన సముదాచరసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఏవం, భన్తే"తి వుత్తే

తస్సాయస్మతో పుబ్బేనివాసం మనసికరిత్వా “మా ఖో తుమ్హే, భిక్ఖవే, వచ్ఛస్స భిక్ఖునో ఉజ్ఝాయిత్థ, న, భిక్ఖవే, వచ్ఛో దోసన్తరో భిక్ఖూ వసలివాదేన సముదాచరతి, వచ్ఛస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పఞ్చ జాతిసతాని అబ్బోకిణ్ణాని సబ్బాని తాని బ్రాహ్మణకులే పచ్చాజాతాని, సో తస్స దీఘరత్తం వసలివాదో సముదాచిణ్ణో, ఖీణాసవస్స నామ కక్కసం ఫరుసం పరేసం మమ్మఘట్టనవచనమేవ నత్థి. ఆచిణ్ణవసేన హి మమ పుత్తో ఏవం కథేతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౮.“అకక్కసం విఞ్ఞాపనిం, గిరం సచ్చముదీరయే;
యాయ నాభిసజే కఞ్చి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **అకక్కస**న్తి అఫరుసం. **విఞ్ఞాపని**న్తి అత్థవిఞ్ఞాపనిం. **సచ్చ**న్తి భూతత్థం. **నాభిసజే**తి యాయ గిరాయ అఞ్ఞం కుజ్ఝాపనవసేన న లగ్గాపేయ్య, ఖీణాసవో నామ ఏవరూపమేవ గిరం భాసేయ్య, తస్మా తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

పిలిన్దవచ్ఛత్థేరవత్థు పఞ్చవీసతిమం.

౨౬. అఞ్ఞతరత్థేరవత్థు

యోధ దీఘన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో మిచ్ఛాదిట్ఠికో బ్రాహ్మణో సరీరగన్ధగహణభయేన ఉత్తరసాటకం అపనేత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా గేహద్వారాభిముఖో నిసీది. అథేకో ఖీణాసవో భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గచ్ఛన్తో తం సాటకం దిస్వా ఇతో చితో చ ఓలోకేత్వా కఞ్చి అపస్సన్తో “నిస్సామికో అయ”న్తి పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వా గణ్హి. అథ నం బ్రాహ్మణో దిస్వా అక్కోసన్తో ఉపసఙ్కమిత్వా “ముణ్డక , సమణ, మమ సాటకం గణ్హాసీ”తి ఆహ. తవేసో, బ్రాహ్మణాతి. ఆమ, సమణాతి. “మయా కఞ్చి అపస్సన్తేన పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహితో, గణ్హ న”న్తి తస్స దత్వా విహారం గన్త్వా భిక్ఖూనం తమత్థం ఆరోచేసి. అథస్స వచనం సుత్వా భిక్ఖూ తేన సద్ధిం కేళిం కరోన్తా “కిం ను ఖో, ఆవుసో, సాటకో దీఘో రస్సో థూలో సణ్హో”తి. ఆవుసో, దీఘో వా హోతు రస్సో వా థూలో వా సణ్హో వా, నత్థి మయ్హం తస్మిం ఆలయో, పంసుకూలసఞ్ఞాయ నం గణ్హిన్తి. తం సుత్వా భిక్ఖూ తథాగతస్స ఆరోచేసుం – “ఏస, భన్తే, భిక్ఖు అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి. సత్థా “భూతం, భిక్ఖవే, ఏస కథేతి, ఖీణాసవా నామ పరేసం సన్తకం న గణ్హన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౦౯.“యోధ దీఘం వ రస్సం వా, అణుం థూలం సుభాసుభం;
లోకే అదిన్నం నాదియతి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తస్సత్థో – సాటకాభరణాదీసు దీఘం వా రస్సం వా మణిముత్తాదీసు అణుం వా థూలం వా మహగ్ఘఅప్పగ్ఘవసేన సుభం వా అసుభం వా యో పుగ్గలో ఇమస్మిం లోకే పరపరిగ్గహితం నాదియతి, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఞ్ఞతరత్థేరవత్థు ఛబ్బీసతిమం.

౨౭. సారిపుత్తత్థేరవత్థు

ఆసా యస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

థేరో కిర పఞ్చభిక్ఖుసతపరివారో జనపదే ఏకం విహారం గన్త్వా వస్సం ఉపగఞ్ఛి. మనుస్సా థేరం దిస్వా బహుం వస్సావాసికం పటిస్సుణింసు. థేరో పవారేత్వా సబ్బస్మిం వస్సావాసికే అసమ్పత్తేయేవ సత్థు సన్తికం గచ్ఛన్తో భిక్ఖూ ఆహ – “దహరానఞ్చేవ సామణేరానఞ్చ మనుస్సేహి వస్సావాసికే ఆహటే గహేత్వా పేసేయ్యాథ, ఠపేత్వా వా సాసనం పహిణేయ్యాథా”తి. ఏవం వత్వా చ పన సత్థు సన్తికం అగమాసి. భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “అజ్జాపి మఞ్ఞే సారిపుత్తత్థేరస్స తణ్హా అత్థియేవ. తథా హి మనుస్సేహి వస్సావాసికే దిన్నే అత్తనో సద్ధివిహారికానం ‘వస్సావాసికం పేసేయ్యాథ , ఠపేత్వా వా సాసనం పహిణేయ్యాథా’తి భిక్ఖూనం వత్వా ఆగతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తస్స తణ్హా అత్థి, మనుస్సానం పన పుఞ్ఞతో దహరసామణేరానఞ్చ ధమ్మికలాభతో పరిహాని మా అహోసీతి తేనేవం కథిత”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౦.“ఆసా యస్స న విజ్జన్తి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ;
నిరాసాసం విసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **ఆసాతి** తణ్హా. **నిరాసాస**న్తి నిత్తణ్హం. **విసంయుత్త**న్తి సబ్బకిలేసేహి విసంయుత్తం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సారిపుత్తత్థేరవత్థు సత్తవీసతిమం.

౨౮. మహామోగ్గల్లానత్థేరవత్థు

యస్సాలయాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పురిమసదిసమేవ. ఇధ పన సత్థా మోగ్గల్లానత్థేరస్స నిత్తణ్హభావం వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౧.“యస్సాలయా న విజ్జన్తి, అఞ్ఞాయ అకథంకథీ;
అమతోగధమనుప్పత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **ఆలయాతి** తణ్హా. **అఞ్ఞాయ అకథంకథీతి** అట్ఠ వత్థూని యథాభూతం జానిత్వా అట్ఠవత్థుకాయ విచికిచ్ఛాయ నిబ్బిచికిచ్ఛో. **అమతోగధమనుప్పత్త**న్తి అమతం నిబ్బానం ఓగాహేత్వా అనుప్పత్తం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

మహామోగ్గల్లానత్థేరవత్థు అట్ఠవీసతిమం.

౨౯. రేవతత్థేరవత్థు

యోధ పుఞ్ఞఞ్చాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో రేవతత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు "గామే వా యది వారఞ్ఞే"తి (ధ॰ ప॰ ౯౮) గాథావణ్ణనాయ విత్థారితమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౮) –

పున ఏకదివసం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "అహో సామణేరస్స లాభో, అహో పుఞ్ఞం, యేన ఏకకేన పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం పఞ్చకూటాగారసతాని కతానీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే, "భిక్ఖవే, మయ్హం పుత్తస్స నేవ పుఞ్ఞం అత్థి, న పాపం, ఉభయమస్స పహీన"న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౪౧౨. "యోధ పుఞ్ఞఞ్చ పాపఞ్చ, ఉభో సఙ్గముపచ్చగా;
అసోకం విరజం సుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తత్థ **ఉభో**తి ద్వేపి పుఞ్ఞాని చ పాపాని చ ఛడ్డేత్వాతి అత్థో. **సఙ్గ**న్తి రాగాదిభేదం సఙ్గం. **ఉపచ్చగా**తి అతిక్కన్తో. వట్టమూలకసోకాభావేన అసోకం అబ్భన్తరే రాగరజాదీనం అభావేన విరజం నిరుపక్కిలేసతాయ సుద్ధం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

రేవతత్థేరవత్థు ఏకూనతింసతిమం.

౩౦. చన్దాభత్థేరవత్థు

చన్దం వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చన్దాభత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బీ కథా – అతీతే ఏకో బారాణసివాసీ వాణిజో "పచ్చన్తం గన్త్వా చన్దనం ఆహరిస్సామీ"తి బహూని వత్థాభరణాదీని గహేత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి పచ్చన్తం గన్త్వా గామద్వారే నివాసం గహేత్వా అటవియం గోపాలదారకే పుచ్ఛి – "ఇమస్మిం గామే పబ్బతపాదకమ్మికో కోచి మనుస్సో అత్థీ"తి? "ఆమ, అత్థీ"తి. "కో నామేసో"తి? "అసుకో నామా"తి. "భరియాయ పనస్స పుత్తానం వా కింనామా"న్తి? "ఇదఞ్చిదఞ్చా"తి. "కహం పనస్స ఠానే గేహా"న్తి? "అసుకట్ఠానే నామా"తి. సో తేహి దిన్నసఞ్ఞాయ సుఖయానకే నిసీదిత్వా తస్స గేహద్వారం గన్త్వా యానా ఓరుయ్హ గేహం పవిసిత్వా "అసుకనామే"తి తం ఇత్థిం పక్కోసి. సా "ఏకో నో ఞాతకో భవిస్సతీ"తి వేగేనాగన్త్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేసి. సో తత్థ నిసీదిత్వా నామం వత్వా "మమ సహాయో కహా"న్తి పుచ్ఛి. "అరఞ్ఞం గతో, సామీ"తి. "మమ పుత్తో అసుకో నామ, మమ ధీతా అసుకా నామ కహా"న్తి సబ్బేసం నామం కిత్తేన్తోవ పుచ్ఛిత్వా "ఇమాని నేసం వత్థాభరణాని దదేయ్యాసి, సహాయస్సాపి మే అటవితో ఆగతకాలే ఇదం వత్థాభరణం దదేయ్యాసీ"తి అదాసి. సా తస్స ఉళారం సక్కారం కత్వా సామికస్స ఆగతకాలే "సామి, ఇమినా ఆగతకాలతో పట్ఠాయ సబ్బేసం నామం వత్వా ఇదఞ్చిదఞ్చ దిన్న"న్తి ఆహ. సోపిస్స కత్తబ్బయుత్తకం కరి.

అథ నం సాయం సయనే నిసిన్నో పుచ్ఛి – “సమ్మ, పబ్బతపాదే చరన్తేన తే కిం బహుం దిట్ఠపుబ్బ”న్తి? “అఞ్ఞం న పస్సామి, రత్తసాఖా పన మే బహూ రుక్ఖా దిట్ఠా”తి. “బహూ రుక్ఖా”తి? “ఆమ, బహూ”తి. తేన హి తే అమ్హాకం దస్సేహీతి తేన సద్ధిం గన్త్వా రత్తచన్దనరుక్ఖే ఛిన్దిత్వా పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా ఆగచ్ఛన్తో తం ఆహ – “సమ్మ, బారాణసియం అసుకట్ఠానే నామ మమ గేహం, కాలేన కాలం మమ సన్తికం ఆగచ్ఛేయ్యాసి, అఞ్ఞేన చ మే పణ్ణాకారేన అత్థో నత్థి, రత్తసాఖరుక్ఖే ఏవ ఆహరేయ్యాసీ”తి. సో “సాధూ”తి వత్వా కాలేన కాలం తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో రత్తచన్దనమేవ ఆహరతి, సోపిస్స బహుధనం దేతి.

తతో అపరేన సమయేన పరినిబ్బుతే కస్సపదసబలే పతిట్ఠితే కఞ్చనథూపే సో పురిసో బహుం చన్దనం ఆదాయ బారాణసిం అగమాసి. అథస్స సో సహాయకో వాణిజో బహుం చన్దనం పిసాపేత్వా పాతిం పూరేత్వా “ఏహి, సమ్మ, యావ భత్తం పచతి, తావ చేతియకరణట్ఠానం గన్త్వా ఆగమిస్సామా”తి తం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా చన్దనపూజం అకాసి. సోపిస్స పచ్చన్తవాసీ సహాయకో చేతియకుచ్ఛియం చన్దనేన చన్దమణ్డలం అకాసి. ఏత్తకమేవస్స పుబ్బకమ్మం.

సో తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం తత్థ ఖేపేత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహనగరే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. తస్స నాభిమణ్డలతో చన్దమణ్డలసదిసా పభా ఉట్ఠహి, తేనస్స **చన్దాభో**త్వేవ నామం కరింసు. చేతియే కిరస్స చన్దమణ్డలకరణనిస్సన్దో ఏస. బ్రాహ్మణా చిన్తయింసు – “సక్కా అమ్హేహి ఇమం గహేత్వా లోకం ఖాదితు”న్తి. తం యానే నిసీదాపేత్వా “యో ఇమస్స సరీరం హత్థేన పరామసతి, సో ఏవరూపం నామ ఇస్సరియసమ్పత్తిం లభతీ”తి వత్వా విచరింసు. సతం వా సహస్సం వా దదమానా ఏవ తస్స సరీరం హత్థేన ఫుసితుం లభన్తి. తే ఏవం అనువిచరన్తా సావత్థిం అనుప్పత్తా నగరస్స చ విహారస్స చ అన్తరా నివాసం గణ్హింసు. సావత్థియమ్పి పఞ్చకోటిమత్తా అరియసావకా పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం గన్ధమాలవత్థభేసజ్జాదిహత్థా ధమ్మస్సవనాయ గచ్ఛన్తి. బ్రాహ్మణా తే దిస్వా “కహం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛింసు. సత్థు సన్తికం ధమ్మస్సవనాయాతి. ఏథ తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సథ, అమ్హాకం చన్దాభస్స బ్రాహ్మణస్స ఆనుభావసదిసో ఆనుభావో నత్థి. ఏతస్స హి సరీరం ఫుసన్తా ఇదం నామ లభన్తి, ఏథ పస్సథ నన్తి. తుమ్హాకం చన్దాభస్స బ్రాహ్మణస్స కో ఆనుభావో నామ, అమ్హాకం సత్థాయేవ మహానుభావోతి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తా “విహారం గన్త్వా చన్దాభస్స వా అమ్హాకం వా సత్థు ఆనుభావం జానిస్సామా”తి తం గహేత్వా విహారం అగమంసు.

సత్థా తస్మిం అత్తనో సన్తికం ఉపసఙ్కమన్తేయేవ చన్దాభాయ అన్తరధానం అకాసి. సో సత్థు సన్తికే అఙ్గారపచ్ఛియం కాకో వియ అహోసి. అథ నం ఏకమన్తం నయింసు, ఆభా పటిపాకతికా అహోసి. పున సత్థు సన్తికం ఆనయింసు, ఆభా తథేవ అన్తరధాయి. ఏవం తిక్ఖత్తుం గన్త్వా అన్తరధాయమానం ఆభం దిస్వా చన్దాభో చిన్తేసి – “అయం ఆభాయ అన్తరధానమన్తం జానాతి మఞ్ఞే”తి. సో సత్థారం పుచ్ఛి – “కిం ను ఖో ఆభాయ అన్తరధానమన్తం జానాథా”తి? ఆమ, జానామీతి. తేన హి మే దేథాతి. న సక్కా అపబ్బజితస్స దాతున్తి. సో బ్రాహ్మణే ఆహ – “ఏతస్మిం మన్తే గహితే అహం సకలజమ్బుదీపే జేట్ఠకో భవిస్సామి, తుమ్హే ఏత్థేవ హోథ, అహం పబ్బజిత్వా కతిపాహేనేవ మన్తం గణ్హిస్సామీ”తి. సో సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా ఉపసమ్పజ్జి. అథస్స ద్వత్తింసాకారం ఆచిక్ఖి. సో “కిం ఇద”న్తి పుచ్ఛి. ఇదం మన్తస్స పరికమ్మం సజ్ఝాయితుం వట్టతీతి. బ్రాహ్మణాపి అన్తరన్తరా ఆగన్త్వా “గహితో తే మన్తో”తి పుచ్ఛన్తి. న తావ గణ్హామీతి. సో కతిపాహేనేవ అరహత్తం పత్వా బ్రాహ్మణేహి ఆగన్త్వా పుచ్ఛితకాలే “యాథ తుమ్హే, ఇదానాహం అనాగమనధమ్మో జాతో”తి ఆహ. భిక్ఖూ తథాగతస్స

ఆరోచేసుం – “అయం, భన్తే, అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి. సత్థా “ఖీణాసవో ఇదాని, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో చన్దాభో, భూతమేవేస కథేతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౩.“చన్దంవ విమలం సుద్ధం, విప్పసన్నమనావిలం;
నన్దీభవపరిక్ఖీణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **విమల**న్తి అబ్భాదిమలరహితం. **సుద్ధ**న్తి నిరుపక్కిలేసం. **విప్పసన్న**న్తి పసన్నచిత్తం. **అనావిల**న్తి కిలేసావిలత్తరహితం. **నన్దీభవపరిక్ఖీణ**న్తి తీసు భవేసు పరిక్ఖీణతణ్హం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

చన్దాభత్థేరవత్థు తింసతిమం.

౩౧. సీవలిత్థేరవత్థు

యో ఇమన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా కుణ్డకోలియం నిస్సాయ కుణ్డధానవనే విహరన్తో సీవలిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే సుప్పవాసా నామ కోలియధీతా సత్తవస్సాని గబ్భం ధారేత్వా సత్తాహం మూళ్హగబ్భా దుక్ఖాహి తిబ్బాహి కటుకాహి వేదనాహి ఫుట్ఠా “సమ్మాసమ్బుద్ధో వత సో భగవా, యో ఇమస్స ఏవరూపస్స దుక్ఖస్స పహానాయ ధమ్మం దేసేతి. సుప్పటిపన్నో వత తస్స భగవతో సావకసఙ్ఘో, యో ఇమస్స ఏవరూపస్స దుక్ఖస్స పహానాయ పటిపన్నో. సుసుఖం వత తం నిబ్బానం, యత్థిదం ఏవరూపం దుక్ఖం న సంవిజ్జతీ”తి (ఉదా॰ ౧౮) ఇమేహి తీహి వితక్కేహి తం దుక్ఖం అధివాసేన్తీ సామికం సత్థు సన్తికం పేసేత్వా తేన తస్సా వచనేన సత్థు వన్దనాయ ఆరోచితాయ “సుఖినీ హోతు సుప్పవాసా కోలియధీతా, అరోగా అరోగం పుత్తం విజాయతూ”తి సత్థారా వుత్తక్ఖణేయేవ సుఖినీ అరోగా అరోగం పుత్తం విజాయిత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం అదాసి. పుత్తోపిస్సా జాతదివసతో పట్ఠాయ ధమ్మకరణం ఆదాయ సఙ్ఘస్స ఉదకం పరిస్సావేసి. సో అపరభాగే నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో అరహత్తం పాపుణి.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “పస్సథావుసో, ఏవరూపో నామ అరహత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నో భిక్ఖు ఏత్తకం కాలం మాతుకుచ్ఛిస్మిం దుక్ఖం అనుభోసి, కిమఙ్గం పన అఞ్ఞే, బహుం వత ఇమినా దుక్ఖం నిత్థిణ్ణ”న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “ఆమ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో ఏత్తకా దుక్ఖా ముచ్చిత్వా ఇదాని నిబ్బానం సచ్ఛికత్వా విహరతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౪.“యోమం పలిపథం దుగ్గం, సంసారం మోహమచ్చగా;
తిణ్ణో పారఙ్గతో ఝాయీ, అనేజో అకథంకథీ;
అనుపాదాయ నిబ్బుతో, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తస్సత్థో – యో భిక్ఖు ఇమం రాగపలిపథఞ్చేవ కిలేసదుగ్గఞ్చ సంసారవట్టఞ్చ చతున్నం అరియసచ్చానం అప్పటివిజ్ఝనకమోహఞ్చ అతీతో, చత్తారో ఓఘే తిణ్ణో హుత్వా పారం అనుప్పత్తో, దువిధేన ఝానేన ఝాయీ, తణ్హాయ అభావేన అనేజో, కథంకథాయ అభావేన అకథంకథీ, ఉపాదానానం అభావేన అనుపాదియిత్వా కిలేసనిబ్బానేన నిబ్బుతో, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

సీవలిత్థేరవత్థు ఏకతింసతిమం.

౩౨. సున్దరసముద్దత్థేరవత్థు

యోధ కామేతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సున్దరసముద్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

సావత్థియం కిరేకో కులపుత్తో సున్దరసముద్దకుమారో నామ చత్తాలీసకోటివిభవే మహాకులే నిబ్బత్తో. సో ఏకదివసం పచ్ఛాభత్తం గన్ధమాలాదిహత్థం మహాజనం ధమ్మస్సవనత్థాయ జేతవనం గచ్ఛన్తం దిస్వా "కహం గచ్ఛథా"తి పుచ్ఛిత్వా "సత్థు సన్తికం ధమ్మస్సవనత్థాయా"తి వుత్తే "అహమ్పి గమిస్సామీ"తి వత్వా తేన సద్ధిం గన్త్వా పరిసపరియన్తే నిసీది. సత్థా తస్స ఆసయం విదిత్వా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. సో "న సక్కా అగారం అజ్ఝావసన్తేన సఙ్ఖలిఖితం బ్రహ్మచరియం చరితు"న్తి సత్థు ధమ్మకథం నిస్సాయ పబ్బజ్జాయ జాతుస్సాహో పరిసాయ పక్కన్తాయ సత్థారం పబ్బజ్జం యాచిత్వా "మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతం తథాగతా న పబ్బాజేన్తీ"తి సుత్వా గేహం గన్త్వా రట్ఠపాలకులపుత్తాదయో వియ మహన్తేన వాయామేన మాతాపితరో అనుజానాపేత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో "కిం మే ఇధ వాసేనా"తి తతో నిక్ఖమిత్వా రాజగహం గన్త్వా పిణ్డాయ చరన్తో వీతినామేసి.

అథేకదివసం సావత్థియం తస్స మాతాపితరో ఏకస్మిం ఛణదివసే మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన తస్స సహాయకకుమారకే కీళమానే దిస్వా "అమ్హాకం పుత్తస్స ఇదం దుల్లభం జాత"న్తి పరిదేవింసు. తస్మిం ఖణే ఏకా గణికా తం కులం గన్త్వా తస్స మాతరం రోదమానం నిసిన్నం దిస్వా "అమ్మ, కిం కారణా రోదసీ"తి పుచ్ఛి. "పుత్తం అనుస్సరిత్వా రోదామీ"తి. "కహం పన సో, అమ్మా"తి? "భిక్ఖూసు పబ్బజితో"తి. "కిం ఉప్పబ్బాజేతుం న వట్టతీ"తి? "వట్టతి, న పన ఇచ్ఛతి, ఇతో నిక్ఖమిత్వా రాజగహం గతో"తి. "సచాహం తం ఉప్పబ్బాజేయ్యం, కిం మే కరేయ్యాథా"తి? "ఇమస్స తే కులస్స కుటుమ్బసామినిం కరేయ్యామా"తి. తేన హి మే పరిబ్బయం దేథాతి పరిబ్బయం గహేత్వా మహన్తేన పరివారేన రాజగహం గన్త్వా తస్స పిణ్డాయ చరణవీథిం సల్లక్ఖేత్వా తత్థేకం నివాసగేహం గహేత్వా పాతోవ పణీతం ఆహారం పటియాదేత్వా థేరస్స పిణ్డాయ పవిట్ఠకాలే భిక్ఖం దత్వా కతిపాహచ్చయేన, "భన్తే, ఇధేవ నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కరోథా"తి పత్తం గణ్హి. సో పత్తమదాసి.

అథ నం పణీతేన ఆహారేన పరివిసిత్వా, "భన్తే, ఇధేవ పిణ్డాయ చరితుం ఫాసుక"న్తి వత్వా కతిపాహం ఆలిన్దే నిసీదాపేత్వా భోజేత్వా దారకే పూవేహి సఙ్గణ్హిత్వా "ఏథ తుమ్హే థేరస్స ఆగతకాలే మయి వారేన్తియాపి ఇధాగన్త్వా రజం ఉట్ఠాపేయ్యాథా"తి ఆహ. తే పునదివసే థేరస్స భోజనవేలాయ తాయ వారియమానాపి రజం ఉట్ఠాపేసుం. సా పునదివసే, "భన్తే, దారకా వారియమానాపి మమ వచనం అసుణిత్వా ఇధ రజం ఉట్ఠాపేన్తి, అన్తోగేహే నిసీదథా"తి అన్తో నిసీదాపేత్వా కతిపాహం భోజేసి. పున దారకే సఙ్గణ్హిత్వా "తుమ్హే మయా వారియమానాపి థేరస్స భోజనకాలే మహాసద్దం కరేయ్యాథా"తి

ఆహ. తే తథా కరింసు. సా పునదివసే, “భన్తే, ఇమస్మిం ఠానే అతివియ మహాసద్దో హోతి, దారకా మయా వారియమానాపి వచనం న గణ్హన్తి, ఉపరిపాసాదేయేవ నిసీదథా”తి వత్వా థేరేన అధివాసితే థేరం పురతో కత్వా పాసాదం అభిరుహన్తీ ద్వారాని పిదహమానావ పాసాదం అభిరుహి. థేరో ఉక్కట్ఠసపదానచారికో సమానోపి రసతణ్హాయ బద్ధో తస్సా వచనేన సత్తభూమికం పాసాదం అభిరుహి.

సా థేరం నిసీదాపేత్వా “చత్తాలీసాయ ఖలు, సమ్మ, పుణ్ణముఖ ఠానేహి ఇత్థీ పురిసం అచ్చావదతి విజమ్భతి వినమతి గిలసతి విలజ్జతి నఖేన నఖం ఘట్టేతి, పాదేన పాదం అక్కమతి, కట్ఠేన పథవిం విలిఖతి, దారకం ఉల్లఙ్ఘేతి ఓలఙ్ఘేతి, కీళతి కీళాపేతి, చుమ్బతి చుమ్బాపేతి, భుఞ్జతి భుఞ్జాపేతి, దదాతి ఆయాచతి, కతమనుకరోతి, ఉచ్చం భాసతి, నీచం భాసతి, అవిచ్చం భాసతి, వివిచ్చం భాసతి, నచ్చేన గీతేన వాదితేన రోదితేన విలసితేన విభూసితేన జగ్ఘతి, పేక్ఖతి, కటిం చాలేతి, గుయ్హభణ్డకం చాలేతి, ఊరుం వివరతి, ఊరుం పిదహతి, థనం దస్సేతి, కచ్ఛం దస్సేతి, నాభిం దస్సేతి, అక్ఖిం నిఖణతి, భముకం ఉక్ఖిపతి, ఓట్ఠం పలిఖతి, జివ్హం నిల్లాలేతి, దుస్సం ముఞ్చతి, దుస్సం బన్ధతి, సిరసం ముఞ్చతి, సిరసం బన్ధతీ”తి (జా॰ ౨.౨౧.౩౦౦) ఏవం ఆగతం ఇత్థికుత్తం ఇత్థిలీలం దస్సేత్వా తస్స పురతో ఠితా ఇమం గాథమాహ –

“అలత్తకకతా పాదా, పాదుకారుయ్హ వేసియా;
తువమ్పి దహరో మమ, అహమ్పి దహరా తవ;
ఉభోపి పబ్బజిస్సామ, జిణ్ణా దణ్డపరాయణా”తి. (థేరగా॰ ౪౫౯, ౪౬౨);

థేరస్స “అహో వత మే భారియం అనుపధారేత్వా కతకమ్మ”న్తి మహాసంవేగో ఉదపాది. తస్మిం ఖణే సత్థా పఞ్చచత్తాలీసయోజనమత్థకే జేతవనే నిసిన్నోవ తం కారణం దిస్వా సితం పాత్వాకాసి. అథ నం ఆనన్దత్థేరో పుచ్ఛి – “భన్తే, కో ను ఖో హేతు, కో పచ్చయో సితస్స పాతుకమ్మాయా”తి. ఆనన్ద, రాజగహనగరే సత్తభూమికపాసాదతలే సున్దరసముద్దస్స చ భిక్ఖునో గణికాయ చ సఙ్గామో వత్తతీతి. కస్స ను ఖో, భన్తే, జయో భవిస్సతి, కస్స పరాజయోతి? సత్థా, “ఆనన్ద, సున్దరసముద్దస్స జయో భవిస్సతి, గణికాయ పరాజయో”తి థేరస్స జయం పకాసేత్వా తత్థ నిసిన్నకోవ ఓభాసం ఫరిత్వా “భిక్ఖు ఉభోపి కామే నిరపేక్ఖో పజహా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౫.“యోధ కామే పహన్త్వాన, అనాగారో పరిబ్బజే;
కామభవపరిక్ఖీణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తస్సత్థో – యో పుగ్గలో ఇధ లోకే ఉభోపి కామే హిత్వా అనాగారో హుత్వా పరిబ్బజతి, తం పరిక్ఖీణకామఞ్చేవ పరిక్ఖీణభవఞ్చ అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే సో థేరో అరహత్తం పత్వా ఇద్ధిబలేన వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా కణ్ణికామణ్డలం వినివిజ్ఝిత్వా సత్థు సరీరం థోమేన్తోయేవ ఆగన్త్వా సత్థారం వన్ది. ధమ్మసభాయమ్పి కథం సముట్ఠాపేసుం, “ఆవుసో, జివ్హావిఞ్ఞేయ్యం రసం నిస్సాయ మనం నట్ఠో సున్దరసముద్దత్థేరో, సత్థా పనస్స అవస్సయో జాతో”తి. సత్థా తం కథం సుత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఏతస్స రసతణ్హాయ బద్ధమనస్స అవస్సయో జాతోయేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో తస్సత్థస్స పకాసనత్థం అతీతం ఆహరిత్వా –

“న కిరత్థి రసేహి పాపియో,

ఆవాసేహి వా సన్థవేహి వా;

వాతమిగం గహననిస్సితం,

వసమానేసి రసేహి సజ్జయో”తి. (జా. ౧.౧.౧౪) –

ఏకకనిపాతే ఇమం **వాతమిగజాతకం** విత్థారేత్వా “తదా సున్దరసముద్దో వాతమిగో అహోసి, ఇమం పన గాథం వత్వా తస్స విస్సజ్జాపేతా రఞ్ఞో మహామచ్చో అహమేవా”తి జాతకం సమోధానేసీతి.

సున్దరసముద్దత్థేరవత్థు బత్తింసతిమం.

౩౩. జటిలత్థేరవత్థు

యోధ తణ్హన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో జటిలత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

తత్రాయం అనుపుబ్బీ కథా – అతీతే కిర బారాణసియం ద్వే భాతరో కుటుమ్బికా మహన్తం ఉచ్ఛుఖేత్తం కారేసుం. అథేకదివసం కనిట్ఠభాతా ఉచ్ఛుఖేత్తం గన్త్వా “ఏకం జేట్ఠభాతికస్స దస్సామి, ఏకం మయ్హం భవిస్సతీ”తి ద్వే ఉచ్ఛుయట్ఠియో రసస్స అనిక్ఖమనత్థాయ ఛిన్నట్ఠానే బన్ధిత్వా గణ్హి. తదా కిర ఉచ్ఛూనం యన్తేన పీళనకిచ్చం నత్థి, అగ్గే వా మూలే వా ఛిన్దిత్వా ఉక్ఖిత్తకాలే ధమ్మకరణతో ఉదకం వియ సయమేవ రసో నిక్ఖమతి. తస్స పన ఖేత్తతో ఉచ్ఛుయట్ఠియో గహేత్వా ఆగమనకాలే గన్ధమాదనే పచ్చేకబుద్ధో సమాపత్తితో వుట్ఠాయ “కస్స ను ఖో అజ్జ అనుగ్గహం కరిస్సామీ”తి ఉపధారేన్తో తం అత్తనో ఞాణజాలే పవిట్ఠం దిస్వా సఙ్గహం కాతుం సమత్థభావఞ్చ ఞత్వా పత్తచీవరం ఆదాయ ఇద్ధియా ఆగన్త్వా తస్స పురతో అట్ఠాసి. సో తం దిస్వావ పసన్నచిత్తో ఉత్తరసాటకం ఉచ్చతరే భూమిపదేసే అత్థరిత్వా, “భన్తే, ఇధ నిసీదథా”తి పచ్చేకబుద్ధం నిసీదాపేత్వా “పత్తం ఉపనామేథా”తి ఉచ్ఛుయట్ఠియా బన్ధనట్ఠానం మోచేత్వా పత్తస్స ఉపరి అకాసి, రసో ఓతరిత్వా పత్తం పూరేసి. పచ్చేకబుద్ధేన తస్మిం రసే పీతే “సాధుకం వత మే అయ్యేన రసో పీతో. సచే మే జేట్ఠభాతికో మూలం ఆహరాపేస్సతి, మూలం దస్సామి. సచే పత్తిం ఆహరాపేస్సతి, పత్తిం దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “భన్తే, పత్తం మే ఉపనామేథా”తి దుతియమ్పి ఉచ్ఛుయట్ఠిం మోచేత్వా రసం అదాసి. “భాతా మే ఉచ్ఛుఖేత్తతో అఞ్ఞం ఉచ్ఛుం ఆహరిత్వా ఖాదిస్సతీ”తి ఏత్తకమ్పి కిరస్స వఞ్చనచిత్తం నాహోసి. పచ్చేకబుద్ధో పన పఠమం ఉచ్ఛురసస్స పీతత్తా తం ఉచ్ఛురసం అఞ్ఞేహిపి సద్ధిం సంవిభజితుకామో హుత్వా గహేత్వావ నిసీది . సో తస్స ఆకారం ఞత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, యో అయం మయా దిన్నో అగ్గరసో, ఇమస్స నిస్సన్దేన దేవమనుస్సేసు సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా పరియోసానే తుమ్హేహి పత్తధమ్మమేవ పాపుణేయ్య”న్తి పత్థనం పట్ఠపేసి. పచ్చేకబుద్ధోపిస్స “ఏవం హోతూ”తి వత్వా “ఇచ్ఛితం పత్థితం తుయ్హ”న్తి ద్వీహి గాథాహి అనుమోదనం కత్వా యథా సో పస్సతి, ఏవం అధిట్ఠహిత్వా ఆకాసేన గన్ధమాదనం గన్త్వా పఞ్చన్నం పచ్చేకబుద్ధసతానం తం రసం అదాసి.

సో తం పాటిహారియం దిస్వా భాతు సన్తికం గన్త్వా “కహం గతోసీ”తి వుత్తే “ఉచ్ఛుఖేత్తం ఓలోకేతుం గతోమ్హీ”తి. “కిం తాదిసేన ఉచ్ఛుఖేత్తం గతేన, నను నామ ఏకం వా ద్వే వా ఉచ్ఛుయట్ఠియో ఆదాయ ఆగన్తబ్బం భవేయ్యా”తి భాతరా వుత్తో – “ఆమ, భాతిక, ద్వే మే ఉచ్ఛుయట్ఠియో గహితా, ఏకం పన పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా మమ ఉచ్ఛుయట్ఠితో రసం దత్వా

‘మూలం వా పత్తిం వా దస్సామీ’తి తుమ్బాకమ్పి మే ఉచ్ఛుయట్ఠితో రసో దిన్నో, కిం ను ఖో తస్స మూలం గణ్హిస్సథ, ఉదాహు పత్తి”న్తి ఆహ. “కిం పన పచ్చేకబుద్ధేన కత”న్తి? “మమ ఉచ్ఛుయట్ఠితో రసం పివిత్వా తుమ్బాకం ఉచ్ఛుయట్ఠితో రసం ఆదాయ ఆకాసేన గన్ధమాదనం గన్త్వా పఞ్చసతానం పచ్చేకబుద్ధానం అదాసీ”తి. సో తస్మిం కథేన్తేయేవ నిరన్తరం పీతియా ఫుట్ఠసరీరో హుత్వా “తేన మే పచ్చేకబుద్ధేన దిట్ఠధమ్మస్సేవ అధిగమో భవేయ్యా”తి పత్థనం అకాసి. ఏవం కనిట్ఠేన తిస్సో సమ్పత్తియో పత్థితా, జేట్ఠేన పన ఏకపదేనేవ అరహత్తం పత్థితన్తి ఇదం తేసం పుబ్బకమ్మం.

తే యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏకం బుద్ధన్తరం ఖేపయింసు. తేసం దేవలోకే ఠితకాలేయేవ విపస్సీ సమ్మాసమ్బుద్ధో లోకే ఉప్పజ్జి. తేపి దేవలోకతో చవిత్వా బన్ధుమతియా ఏకస్మిం కులగేహే జేట్ఠో జేట్ఠోవ, కనిట్ఠో కనిట్ఠోవ హుత్వా పటిసన్ధిం గణ్హింసు. తేసు జేట్ఠస్స **సేనో**తి నామం అకంసు, కనిట్ఠస్స **అపరాజితో**తి . తేసు వయప్పత్తకాలే కుటుమ్బం సణ్ఠాపేత్వా విహరన్తేసు “బుద్ధరతనం లోకే ఉప్పన్నం, ధమ్మరతనం, సఙ్ఘరతనం, దానాని దేథ, పుఞ్ఞాని కరోథ, అజ్జ అట్ఠమీ, అజ్జ చాతుద్దసీ, అజ్జ పన్నరసీ, ఉపోసథం కరోథ, ధమ్మం సుణాథా”తి ధమ్మఘోసకస్స బన్ధుమతీనగరే ఘోసనం సుత్వా మహాజనం పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం ధమ్మస్సవనాయ గచ్ఛన్తం దిస్వా సేనకుటుమ్బికో “కహం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛిత్వా “సత్థు సన్తికం ధమ్మస్సవనాయా”తి వుత్తే “అహమ్పి గమిస్సామీ”తి తేహి సద్ధింయేవ గన్త్వా పరిసపరియన్తే నిసీది.

సత్థా తస్స అజ్ఝాసయం విదిత్వా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. సో సత్థు ధమ్మం సుత్వా పబ్బజ్జాయ ఉస్సాహజాతో సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. అథ నం సత్థా “అత్థి పన తే అపలోకేతబ్బా ఞాతకా”తి పుచ్ఛి. అత్థి, భన్తేతి. తేన హి అపలోకేత్వా ఏహీతి. సో కనిట్ఠస్స సన్తికం గన్త్వా “యం ఇమస్మిం కులే సాపతేయ్యం, తం సబ్బం తవ హోతూ”తి ఆహ. తుమ్హే పన, సామీతి. అహం సత్థు సన్తికే పబ్బజిస్సామీతి. సామి కిం వదేథ, అహం మాతరి మతాయ మాతరం వియ, పితరి మతే పితరం వియ తుమ్హే అలత్థం, ఇదం కులం మహాభోగం, గేహే ఠితేనేవ సక్కా పుఞ్ఞాని కాతుం, మా ఏవం కరిత్థాతి. మయా సత్థు సన్తికే ధమ్మో సుతో, న సక్కా తం అగారమజ్ఝే ఠితేన పూరేతుం, పబ్బజిస్సామేవాహం, త్వం నివత్తాహీతి. ఏవం సో కనిట్ఠం నివత్తాపేత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. కనిట్ఠోపి “భాతు పబ్బజితసక్కారం కరిస్సామీ”తి సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా భాతరం వన్దిత్వా ఆహ – “భన్తే, తుమ్హేహి అత్తనో భవనిస్సరణం కతం, అహం పన పఞ్చహి కామగుణేహి బద్ధో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితుం న సక్కోమి, మయ్హం గేహే ఠితస్సేవ అనుచ్ఛవికం మహన్తం పుఞ్ఞకమ్మం ఆచిక్ఖథా”తి. అథ నం థేరో “సాధు సాధు, పణ్డిత, సత్థు గన్ధకుటిం కరోహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నానాదారూని ఆహరాపేత్వా థమ్భాదీనం అత్థాయ తచ్ఛాపేత్వా ఏకం సువణ్ణఖచితం, ఏకం రజతఖచితం, ఏకం మణిఖచితన్తి సబ్బాని సత్తరతనఖచితాని కారేత్వా తేహి గన్ధకుటిం కారేత్వా సత్తరతనఖచితాహేవ ఛదనిట్ఠకాహి ఛాదాపేసి. గన్ధకుటియా కరణకాలేయేవ పన తం అత్తనా సమాననామకో అపరాజితోయేవ నామ భాగినేయ్యో ఉపసఙ్కమిత్వా “అహమ్పి కరిస్సామి, మయ్హమ్పి పత్తిం దేథ మాతులా”తి ఆహ. న దేమి, తాత, అఞ్ఞేహి అసాధారణం కరిస్సామీతి. సో బహుమ్పి యాచిత్వా పత్తిం అలభమానో “గన్ధకుటియా పురతో కుఞ్జరసాలం లద్ధుం వట్టతీ”తి సత్తరతనమయం కుఞ్జరసాలం కారేసి. సో ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే **మేణ్డకసేట్ఠి** హుత్వా నిబ్బత్తి.

గన్ధకుటియం పన సత్తరతనమయాని తీణి మహావాతపానాని అహేసుం. తేసం అభిముఖే హేట్ఠా సుధాపరికమ్మకతా తిస్సో పోక్ఖరణియో కారేత్వా చతుజ్జాతికగన్ధోదకస్స పూరేత్వా అపరాజితో, గహపతి, పఞ్చవణ్ణాని కుసుమాని రోపాపేసి తథాగతస్స అన్తో నిసిన్నకాలే వాతవేగేన సముట్ఠితాహి రేణువట్టీహి సరీరస్స ఓకిరణత్థం. గన్ధకుటిథూపికాయ కపల్లం రత్తసువణ్ణమయం అహోసి, పవాళమయా సిఖరా, హేట్ఠా మణిమయా ఛదనిట్ఠకా. ఇతి సా నచ్చన్తో వియ మోరో సోభమానా అట్ఠాసి. సత్తసు పన రతనేసు కోట్టేతబ్బయుత్తకం కోట్టేత్వా ఇతరం సకలమేవ గహేత్వా జణ్ణుమత్తేన ఓధినా గన్ధకుటిం పరిక్ఖిపిత్వా పరివేణం పూరేసి.

ఏవం గన్ధకుటిం నిట్ఠాపేత్వా అపరాజితో, గహపతి, భాతికత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “భన్తే, నిట్ఠితా గన్ధకుటి, పరిభోగమస్సా పచ్చాసీసామి, పరిభోగేన కిర మహన్తం పుఞ్ఞం హోతీ”తి . సో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా, “భన్తే, ఇమినా కిర వో కుటుమ్బికేన గన్ధకుటి కారితా, ఇదాని పన పరిభోగం పచ్చాసీసతీ”తి ఆహ. సత్థా ఉట్ఠాయాసనా గన్ధకుటిఅభిముఖం గన్త్వా గన్ధకుటిం పరిక్ఖిపిత్వా పరిక్ఖిత్తరతనరాసిం ఓలోకేన్తో ద్వారకోట్ఠకే అట్ఠాసి. అథ నం కుటుమ్బికో “పవిసథ, భన్తే”తి ఆహ. సత్థా తత్థేవ ఠత్వా తతియవారే తస్స భాతికత్థేరం ఓలోకేసి. సో ఓలోకితాకారేనేవ ఞత్వా కనిట్ఠభాతరం ఆహ – “ఏహి, తాత, ‘మమేవ రక్ఖా భవిస్సతి, తుమ్హే యథాసుఖం వసథా’తి సత్థారం వదేహీ”తి. సో తస్స వచనం సుత్వా సత్థారం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా, “భన్తే, యథా మనుస్సా రుక్ఖమూలే పవిసిత్వా అనపేక్ఖా పక్కమన్తి, యథా వా నదిం తరిత్వా ఉళుమ్పం అనపేక్ఖా పరిచ్చజన్తి, ఏవం అనపేక్ఖా హుత్వా తుమ్హే వసథా”తి ఆహ. కిమత్థం పన సత్థా అట్ఠాసి? ఏవం కిరస్స అహోసి – “బుద్ధానం సన్తికం పురేభత్తమ్పి పచ్ఛాభత్తమ్పి బహూ ఆగచ్ఛన్తి, తేసు రతనాని ఆదాయ పక్కమన్తేసు న సక్కా అమ్హేహి వారేతుం, పరివేణమ్హి ఏత్తకే రతనే వోకిణ్ణే అత్తనో ఉపట్ఠాకే హరన్తేపి న వారేతీతి కుటుమ్బికో మయి ఆఘాతం కత్వా అపాయూపగో భవేయ్యా”తి ఇమినా కారణేన అట్ఠాసి. తేన పన , “భన్తే, మమేవ రక్ఖా భవిస్సతి, తుమ్హే వసథా”తి వుత్తే పావిసి.

కుటుమ్బికో సమన్తా రక్ఖం ఠపేత్వా మనుస్సే ఆహ – “తాతా, ఉచ్ఛఙ్గేన వా పచ్ఛిపసిబ్బకేహి వా ఆదాయ గచ్ఛన్తే వారేయ్యాథ, హత్థేన గహేత్వా గచ్ఛన్తే పన మా వారయిత్థా”తి. అన్తోనగరేపి ఆరోచాపేసి “మయా గన్ధకుటిపరివేణే సత్త రతనాని ఓకిణ్ణాని, సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా గచ్ఛన్తా దుగ్గతమనుస్సా ఉభో హత్థే పూరేత్వా గణ్హన్తు, సుఖితాపి ఏకేన గణ్హన్తూ”తి. ఏవం కిరస్స అహోసి “సద్ధా తావ ధమ్మం సోతుకామా గమిస్సన్తియేవ, అస్సద్ధాపి పన ధనలోభేన గన్త్వా ధమ్మం సుత్వా దుక్ఖతో ముచ్చిస్సన్తీ”తి. తస్మా జనసఙ్గహత్థాయ ఏవం ఆరోచాపేసి. మహాజనో తేన వుత్తనియామేనేవ రతనాని గణ్హి. సకిం ఓకిణ్ణరతనేసు ఖీణేసు యావతతియం జణ్ణుమత్తేన ఓధినా ఓకిరాపేసియేవ. సత్థు పన పాదమూలే తిపుసమత్తం అనగ్ఘం మణిరతనం ఠపేసి. ఏవం కిరస్స అహోసి – “సత్థు సరీరతో సువణ్ణవణ్ణాయ పభాయ సద్ధిం మణిపభం ఓలోకేన్తానం తిత్తి నామ న భవిస్సతీ”తి. తస్మా ఏవమకాసి. మహాజనోపి అతిత్తోవ ఓలోకేసి.

అథేకదివసం ఏకో మిచ్ఛాదిట్ఠికబ్రాహ్మణో “సత్థు కిర పాదమూలే మహగ్ఘం మణిరతనం నిక్ఖిత్తం, హరిస్సామి న”న్తి విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దితుం ఆగతస్స మహాజనస్స అన్తరేన పావిసి. కుటుమ్బికో తస్స పవిసనాకారేనేవ “మణిం గణ్హితుకామో”తి సల్లక్ఖేత్వా “అహో వత న గణ్హేయ్యా”తి చిన్తేసి. సోపి సత్థారం వన్దన్తో వియ పాదమూలే హత్థం ఉపనామేత్వా మణిం గహేత్వా ఓవట్టికాయ కత్వా పక్కామి. కుటుమ్బికో తస్మిం చిత్తం పసాదేతుం నాసక్ఖి. సో ధమ్మకథావసానే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “భన్తే, మయా తిక్ఖత్తుం గన్ధకుటిం పరిక్ఖిపిత్వా జణ్ణుమత్తేన ఓధినా సత్త రతనాని ఓకిణ్ణాని, తాని మే

గణ్హన్తేసు అభూతో నామ నాహోసి, చిత్తం భియ్యో భియ్యో పసీదియేవ. అజ్జ పన ‘అహో వతాయం బ్రాహ్మణో మణిం న గణ్హేయ్యా’తి చిన్తేత్వా తస్మిం మణిం ఆదాయ గతే చిత్తం పసాదేతుం నాసక్ఖి”న్తి. సత్థా తస్స వచనం సుత్వా “నను, ఉపాసక, అత్తనో సన్తకం పరేహి అనాహరణీయం కాతుం సక్కోసీ”తి నయం అదాసి. సో సత్థారా దిన్ననయే ఠత్వా సత్థారం వన్దిత్వా “అజ్జ ఆదిం కత్వా మమ సన్తకం దసికసుత్తమత్తమ్పి మం అభిభవిత్వా అనేకసతాపి రాజానో వా చోరా వా గణ్హితుం సమత్థా నామ మా హోన్తు, అగ్గినాపి మమ సన్తకం మా డయ్హతు, ఉదకేనపి మా వుయ్హతూ”తి పత్థనం అకాసి . సత్థాపిస్స “ఏవం హోతూ”తి అనుమోదనం అకాసి. సో గన్ధకుటిమహం కరోన్తో అట్ఠసట్ఠియా భిక్ఖుసతసహస్సానం అన్తోవిహారేయేవ నవ మాసే మహాదానం దత్వా దానపరియోసానే సబ్బేసం తిచీవరం అదాసి. సఙ్ఘనవకస్స చీవరసాటకా సహస్సగ్ఘనకా అహేసుం.

సో ఏవం యావతాయుకం పుఞ్ఞాని కరిత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా ఏత్తకం కాలం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా ఇమస్మిం బుద్ధుప్పాదే రాజగహే ఏకస్మిం సేట్ఠికులే పటిసన్ధిం గహేత్వా అడ్ఢమాసాధికే నవ మాసే మాతుకుచ్ఛియం వసి. జాతదివసే పనస్స సకలనగరే సబ్బావుధాని పజ్జలింసు, సబ్బేసం కాయరూళ్హాని ఆభరణానిపి పజ్జలితాని వియ ఓభాసం ముఞ్చింసు, నగరం ఏకపజ్జోతం అహోసి. సేట్ఠిపి పాతోవ రాజుపట్ఠానం అగమాసి. అథ నం రాజా పుచ్ఛి – “అజ్జ సబ్బావుధాని పజ్జలింసు, నగరం ఏకపజ్జోతం జాతం, జానాసి ను ఖో ఏత్థ కారణ”న్తి? “జానామి, దేవా”తి. “కిం, సేట్ఠీ”తి? “మమ గేహే తుమ్హాకం దాసో జాతో, తస్స పుఞ్ఞతేజేనేవం అహోసీ”తి. “కిం ను ఖో చోరో భవిస్సతీ”తి? “నత్థేతం, దేవ, పుఞ్ఞవా సత్తో కతాభినీహారో”తి. “తేన హి నం సమ్మా పోసేతుం వట్టతి, ఇదమస్స ఖీరమూలం హోతూ”తి దేవసికం సహస్సం పట్ఠపేసి. అథస్స నామగహణదివసే సకలనగరస్స ఏకపజ్జోతభూతత్తా **జోతికో**త్వేవ నామం కరింసు.

అథస్స వయప్పత్తకాలే గేహకరణత్థాయ భూమితలే సోధియమానే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కిం ను ఖో ఇద”న్తి ఉపధారయమానో “జోతికస్స గేహట్ఠానం గణ్హన్తీ”తి ఞత్వా “నాయం ఏతేహి కతగేహే వసిస్సతి, మయాపేత్థ గన్తుం వట్టతీ”తి వడ్ఢకీవేసేన తత్థ గన్త్వా “కిం కరోథా”తి ఆహ. “జోతికస్స గేహట్ఠానం గణ్హామా”తి. “అపేథ, నాయం తుమ్హేహి కతగేహే వసిస్సతీ”తి వత్వా సోళసకరీసమత్తం భూమిపదేసం ఓలోకేసి, సో తావదేవ కసిణమణ్డలం వియ సమో అహోసి. పున “ఇమస్మిం ఠానే పథవిం భిన్దిత్వా సత్తరతనమయో సత్తభూమికపాసాదో ఉట్ఠహతూ”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేసి, తావదేవ తథారూపో పాసాదో ఉట్ఠహి. పున “ఇమం పరిక్ఖిపిత్వా సత్తరతనమయా సత్త పాకారా ఉట్ఠహన్తూ”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేసి, తథారూపా పాకారా ఉట్ఠహింసు. అథ “నేసం పరియన్తే కప్పరుక్ఖా ఉట్ఠహన్తూ”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేసి, తథారూపా కప్పరుక్ఖా ఉట్ఠహింసు. “పాసాదస్స చతూసు కణ్ణేసు చతస్సో నిధికుమ్భియో ఉట్ఠహన్తూ”తి చిన్తేత్వా ఓలోకేసి, సబ్బం తథేవ అహోసి. నిధికుమ్భీసు పన ఏకా యోజనికా అహోసి, ఏకా తిగావుతికా, ఏకా అడ్ఢయోజనికా, ఏకా గావుతప్పమాణా. బోధిసత్తస్స నిబ్బత్తనిధికుమ్భీనం పన ఏకముఖప్పమాణం అహోసి, హేట్ఠా పథవీపరియన్తావ అహేసుం. జోతికస్స నిబ్బత్తనిధికుమ్భీనం ముఖపరిమాణం న కథితం, సబ్బా ముఖఛిన్నతాలఫలం వియ పరిపుణ్ణావ ఉట్ఠహింసు. పాసాదస్స చతూసు కణ్ణేసు తరుణతాలక్ఖన్ధప్పమాణా చతస్సో సువణ్ణమయా ఉచ్ఛుయట్ఠియో నిబ్బత్తింసు. తాసం మణిమయాని పత్తాని, సోవణ్ణమయాని ఖన్ధాని అహేసుం. పుబ్బకమ్మస్స దస్సనత్థం కిరేతాని, నిబ్బత్తింసు.

సత్తసు ద్వారకోట్ఠకేసు సత్త యక్ఖా ఆరక్ఖం గణ్హింసు. పఠమే ద్వారకోట్ఠకే యమకోళీ నామ యక్ఖో అత్తనో పరివారేన యక్ఖసహస్సేన సద్ధిం ఆరక్ఖం గణ్హి, దుతియే ఉప్పలో నామ అత్తనో పరివారయక్ఖానం ద్వీహి సహస్సేహి సద్ధిం, తతియే వజిరో నామ తీహి సహస్సేహి సద్ధిం, చతుత్థే వజిరబాహు నామ చతూహి సహస్సేహి సద్ధిం, పఞ్చమే కసకన్దో నామ

పఞ్చహి సహస్సేహి సద్ధిం, ఛట్ఠే కటత్థో నామ ఛహి సహస్సేహి సద్ధిం, సత్తమే దిసాముఖో నామ సత్తహి సహస్సేహి సద్ధిం ఆరక్ఖం గణ్హి. ఏవం పాసాదస్స అన్తో చ బహి చ గాళ్హారక్ఖా అహోసి. "జోతికస్స కిర సత్తరతనమయో సత్తభూమికపాసాదో ఉట్ఠితో, సత్త పాకారా సత్తద్వారకోట్ఠకా చతస్సో నిధికుమ్భియో ఉట్ఠితా"తి సుత్వా బిమ్బిసారో రాజా సేట్ఠిచ్ఛత్తం పహిణి. సో జోతికసేట్ఠి నామ అహోసి.

తేన పన సద్ధిం కతపుఞ్ఞకమ్మా ఇత్థీ ఉత్తరకురూసు నిబ్బత్తి. అథ నం దేవతా తతో ఆనేత్వా సిరిగబ్భే నిసీదాపేసుం. సా ఆగచ్ఛమానా ఏకం తణ్డులనాళిం తయో చ జోతిపాసాణే గణ్హి. తేసం యావజీవం తాయేవ తణ్డులనాళియా భత్తం అహోసి. సచే కిర తే సకటసతమ్పి తణ్డులానం పూరేతుకామా హోన్తి, సా తణ్డులనాళి నాళియేవ హుత్వా తిట్ఠతి. భత్తపచనకాలే తణ్డులే ఉక్ఖలియం పక్ఖిపిత్వా తేసం పాసాణానం ఉపరి ఠపేతి, పాసాణా తావదేవ పజ్జలిత్వా భత్తే పక్కమత్తే నిబ్బాయన్తి. తేనేవ సఞ్ఞాణేన భత్తస్స పక్కభావం జానన్తి. సూపేయ్యాదిపచనకాలేపి ఏసేవ నయో. ఏవం తేసం జోతిపాసాణేహి ఆహారో పచ్చతి. మణిఆలోకేన చ వసన్తి, అగ్గిస్స వా దీపస్స వా ఓభాసం నేవ జానింసు. "జోతికస్స కిర ఏవరూపా సమ్పత్తీ"తి సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి. మహాజనో యానాదీని యోజేత్వా దస్సనత్థాయ ఆగచ్ఛతి. జోతికసేట్ఠి ఆగతాగతానం ఉత్తరకురుతణ్డులానం భత్తం పచాపేత్వా దాపేసి. "కప్పరుక్ఖేహి వత్థాని గణ్హన్తు, ఆభరణాని గణ్హన్తూ"తి ఆణాపేసి. "గావుతికనిధికుమ్భియా ముఖం వివరాపేత్వా యాపనమత్తం ధనం గణ్హన్తూ"తి ఆణాపేసి. సకలజమ్బుదీపవాసికేసు ధనం గహేత్వా గచ్ఛన్తేసు నిధికుమ్భియా అఙ్గులిమత్తమ్పి ఊనం నాహోసి. గన్ధకుటిపరివేణే వాలుకం కత్వా ఓకిణ్ణరతనానం కిరస్స ఏసో నిస్సన్దో.

ఏవం మహాజనే వత్థాభరణాని చేవ ధనఞ్చ యదిచ్ఛకం ఆదాయ గచ్ఛన్తే బిమ్బిసారో తస్స పాసాదం దట్ఠుకామోపి మహాజనే ఆగచ్ఛన్తే ఓకాసం నాలత్థ. అపరభాగే యదిచ్ఛకం ఆదాయ గతత్తా మనుస్సేసు మన్దీభూతేసు రాజా జోతికస్స పితరం ఆహ – "తవ పుత్తస్స పాసాదం దట్ఠుకామమ్హా"తి. సో "సాధు, దేవా"తి వత్వా గన్త్వా పుత్తస్స కథేసి – "తాత, రాజా తే పాసాదం దట్ఠుకామో"తి. "సాధు, తాత, ఆగచ్ఛతూ"తి. రాజా మహన్తేన పరివారేన తత్థ అగమాసి. పఠమద్వారకోట్ఠకే సమ్మజ్జిత్వా కచవరఛడ్డికా దాసీ రఞ్ఞో హత్థం అదాసి, రాజా "సేట్ఠిజాయా"తి సఞ్ఞాయ లజ్జమానో తస్సా బాహాయ హత్థం న ఠపేసి. ఏవం సేసద్వారకోట్ఠకేసుపి దాసియో "సేట్ఠిభరియాయో"తి మఞ్ఞమానో తాసం బాహాయ హత్థం న ఠపేసి. జోతికో ఆగన్త్వా రాజానం పచ్చుగ్గన్త్వా వన్దిత్వా పచ్ఛతో హుత్వా "పురతో యాథ, దేవా"తి ఆహ. రఞ్ఞో మణిపథవీ సతపోరిసపపాతో వియ హుత్వా ఉపట్ఠహి. సో "ఇమినా మమ గహణత్థాయ ఓపాతో ఖణితో"తి మఞ్ఞమానో పాదం నిక్ఖిపితుం న విసహి. జోతికో "నాయం, దేవ, ఓపాతో, మమ పచ్ఛతో ఆగచ్ఛథా"తి పురతో అహోసి. రాజా తేన అక్కన్తకాలే భూమిం అక్కమిత్వా హేట్ఠిమతలతో పట్ఠాయ పాసాదం ఓలోకేన్తో విచరి. తదా అజాతసత్తుకుమారోపి పితు అఙ్గులిం గహేత్వా విచరన్తో చిన్తేసి – "అహో అన్ధబాలో మమ పితా, గహపతికే నామ సత్తరతనమయే పాసాదే వసన్తే ఏస రాజా హుత్వా దారుమయే గేహే వసతి, అహం దాని రాజా హుత్వా ఇమస్స ఇమస్మిం పాసాదే వసితుం న దస్సామీ"తి.

రఞ్ఞోపి ఉపరిమతలాని అభిరుహన్తస్సేవ పాతరాసవేలా జాతా. సో సేట్ఠిం ఆమన్తేత్వా, "మహాసేట్ఠి, ఇధేవ పాతరాసం భుఞ్జిస్సామా"తి. జానామి, దేవ, సజ్జితో దేవస్సాహారోతి. సో సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హత్వా రతనమయే సేట్ఠిస్స నిసీదనమణ్డపే పఞ్ఞత్తే తస్సేవ నిసీదనపల్లఙ్కే నిసీది. అథస్స హత్థధోవనూదకం దత్వా సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణపాతియా కిలిన్నపాయాసం వడ్ఢేత్వా పురతో ఠపయింసు. రాజా "భోజన"న్తి సఞ్ఞాయ భుఞ్జితుం ఆరభి. సేట్ఠి

“నయిదం, దేవ, భోజనం, కిలిన్నపాయాసో ఏసో”తి అఞ్ఞేస్సా సువణ్ణపాతియా భోజనం వడ్ఢేత్వా పురిమపాతియం ఠపయింసు. తతో ఉట్ఠితఉతునా కిర తం భుఞ్జితుం సుఖం హోతి. రాజా మధురభోజనం భుఞ్జన్తో పమాణం న అఞ్ఞాసి. అథ నం సేట్ఠి వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ “అలం, దేవ, ఏత్తకమేవ హోతు, ఇతో ఉత్తరిం జిరాపేతుం న సక్కా”తి ఆహ. అథ నం రాజా ఆహ – “కిం, గహపతి, గరుకం కత్వా కథేసి అత్తనో భత్త”న్తి? దేవ, నత్థేతం, తుమ్హాకం సబ్బస్సాపి హి బలకాయస్స ఇదమేవ భత్తం ఇదం సుపేయ్యం. అపి చ ఖో అహం అయసస్స భాయామీతి. కిం కారణాతి? సచే దేవస్స కాయాలసియమత్తం భవేయ్య, “హియ్యో రఞ్ఞా సేట్ఠిస్స గేహే భత్తం భుత్తం, సేట్ఠినా కిఞ్చి కతం భవిస్సతీ”తి వచనస్స భాయామి, దేవాతి. తేన హి భత్తం హర, ఉదకం ఆహరాతి. రఞ్ఞో భత్తకిచ్చావసానే సబ్బో రాజపరివారో తదేవ భత్తం పరిభుఞ్జి.

రాజా సుఖకథాయ నిసిన్నో సేట్ఠిం ఆమన్తేత్వా, “కిం ఇమస్మిం గేహే సేట్ఠిభరియా నత్థీ”తి ఆహ? “ఆమ అత్థి, దేవా”తి. “కహం సా”తి? “సిరిగబ్భే నిసిన్నా, దేవస్స ఆగతభావం న జానాతీ”తి. కిఞ్చాపి హి పాతోవ రాజా సపరివారో ఆగతో, సా పనస్స ఆగతభావం న జానాతేవ. తతో సేట్ఠి “రాజా మే భరియం దట్ఠుకామో”తి తస్సా సన్తికం గన్త్వా “రాజా ఆగతో, కిం తవ రాజానం దట్ఠుం న వట్టతీ”తి ఆహ. సా నిపన్నకావ “కో ఏస, సామి, రాజా నామా”తి వత్వా “రాజా నామ అమ్హాకం ఇస్సరో”తి వుత్తే అనత్తమనతం పవేదేన్తీ “దుక్కటాని వత నో పుఞ్ఞకమ్మాని, యేసం నో ఇస్సరోపి అత్థి. అస్సద్ధాయ నామ పుఞ్ఞకమ్మాని కత్వా మయం సమ్పత్తిం పాపుణిత్వా అఞ్ఞస్స ఇస్సరియట్ఠానే నిబ్బత్తమ్హా. అద్ధా అమ్హేహి అసద్దహిత్వా దానం దిన్నం భవిస్సతి, తస్సేతం ఫల”న్తి వత్వా “కిం దాని కరోమి, సామీ”తి ఆహ. తాలవణ్టం ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం బీజాహీతి. తస్సా తాలవణ్టం ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం బీజేన్తియా రఞ్ఞో వేఠనస్స గన్ధవాతో అక్ఖీని పహరి, అథస్సా అక్ఖీహి అస్సుధారా పవత్తింసు. తం దిస్వా రాజా సేట్ఠిం ఆహ – “మహాసేట్ఠి, మాతుగామో నామ అప్పబుద్ధికో, ‘రాజా మే సామికస్స సమ్పత్తిం గణ్హేయ్యా’తి భయేన రోదతి మఞ్ఞే, అస్సాసేహి నం ‘న మే తవ సమ్పత్తియా అత్థో’”తి. న ఏసా, దేవ, రోదతీతి. అథ కిం ఏతన్తి? తుమ్హాకం వేఠనగన్ధేనస్సా అస్సూని పవత్తింసు. అయఞ్హి దీపోభాసం వా అగ్గిఓభాసం వా అదిస్వా మణిఆలోకేనేవ భుఞ్జతి చ నిసీదతి చ నిపజ్జతి చ, దేవో పన దీపాలోకేన నిసిన్నో భవిస్సతీతి? ఆమ, సేట్ఠీతి. తేన హి, దేవ, అజ్జ పట్ఠాయ మణిఆలోకేన నిసీదథాతి మహన్తం తిపుసమత్తం అనగ్ఘం మణిరతనం అదాసి. రాజా గేహం ఓలోకేత్వా “మహతీ వత జోతికస్స సమ్పత్తీ”తి వత్వా అగమాసి. అయం తావ **జోతికస్స ఉప్పత్తి**.

ఇదాని జటిలస్స ఉప్పత్తి వేదితబ్బా – బారాణసియఞ్హి ఏకా సేట్ఠిధీతా అభిరూపా అహోసి, తం పన్నరససోళసవస్సుద్దేసికకాలే రక్ఖణత్థాయ ఏకం దాసిం దత్వా సత్తభూమికస్స పాసాదస్స ఉపరిమతలే సిరిగబ్భే వాసయింసు. తం ఏకదివసం వాతపానం వివరిత్వా బహి ఓలోకయమానం ఆకాసేన గచ్ఛన్తో ఏకో విజ్జాధరో దిస్వా ఉప్పన్నసినేహో వాతపానేన పవిసిత్వా తాయ సద్ధిం సన్థవమకాసి. సా తేన సద్ధిం సంవాసమన్వాయ న చిరస్సేవ గబ్భం పటిలభి. అథ నం సా దాసీ దిస్వా, “అమ్మ, కిం ఇద”న్తి వత్వా “హోతు మా కస్సచి ఆచిక్ఖీ”తి తాయ వుత్తా భయేన తుణ్హీ అహోసి. సాపి దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయిత్వా నవభాజనం ఆహరాపేత్వా తత్థ తం దారకం నిపజ్జాపేత్వా తం భాజనం పిదహిత్వా ఉపరి పుప్ఫదామాని ఠపేత్వా “ఇమం సీసేన ఉక్ఖిపిత్వా గఙ్గాయ విస్సజ్జేహి, ‘కిం ఇద’న్తి చ పుట్ఠా ‘అయ్యాయ మే బలికమ్మ’న్తి వదేయ్యాసీ”తి దాసిం ఆణాపేసి. సా తథా అకాసి.

హేట్ఠాగఙ్గాయమ్పి ద్వే ఇత్థియో న్హాయమానా తం భాజనం ఉదకేనాహరియమానం దిస్వా ఏకా "మయ్హేతం భాజన"న్తి ఆహ. ఏకా "యం ఏతస్స అన్తో, తం మయ్హ"న్తి వత్వా భాజనే సమ్పత్తే తం ఆదాయ థలే ఠపేత్వా వివరిత్వా దారకం దిస్వా ఏకా "మమ భాజనన్తి వుత్తతాయ దారకో మమేవ హోతీ"తి ఆహ. ఏకా "యం భాజనస్స అన్తో, తం మమేవ హోతూతి వుత్తత్తాయ మమ దారకో"తి ఆహ. తా వివదమానా వినిచ్ఛయట్ఠానం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా అమచ్చేసు వినిచ్ఛితుం అసక్కోన్తేసు రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రాజా తాసం వచనం సుత్వా "త్వం దారకం గణ్హ, త్వం భాజనం గణ్హా"తి ఆహ. యాయ పన దారకో లద్ధో, సా మహాకచ్చానత్థేరస్స ఉపట్ఠాయికా అహోసి. తస్మా సా దారకం "ఇమం థేరస్స సన్తికే పబ్బాజేస్సామీ"తి పోసేసి. తస్స జాతదివసే గబ్భమలస్స ధోవిత్వా అనపనీతతాయ కేసా జటితా హుత్వా అట్ఠంసు, తేనస్స **జటిలో**త్వేవ నామం కరింసు. తస్స పదసా విచరణకాలే థేరో తం గేహం పిణ్డాయ పావిసి. ఉపాసికా థేరం నిసీదాపేత్వా ఆహారమదాసి. థేరో దారకం దిస్వా "కిం ఉపాసికే దారకో లద్ధో"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, భన్తే, ఇమాహం దారకం తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బాజేస్సామీతి పోసేసిం, పబ్బాజేథ న"న్తి అదాసి. థేరో "సాధూ"తి ఆదాయ తం గచ్ఛన్తో "అత్థి ను ఖో ఇమస్స గిహిసమ్పత్తిం అనుభవితుం పుఞ్ఞకమ్మ"న్తి ఓలోకేన్తో "మహాపుఞ్ఞో సత్తో మహాసమ్పత్తిం అనుభవిస్సతి, దహరో ఏస తావ, ఞాణమ్పిస్స పరిపాకం న గచ్ఛతీ"తి చిన్తేత్వా తం ఆదాయ తక్కసిలాయం ఏకస్స ఉపట్ఠాకస్స గేహం అగమాసి.

సో థేరం వన్దిత్వా ఠితో తం దారకం దిస్వా "దారకో వో, భన్తే, లద్ధో"తి పుచ్ఛి. ఆమ, ఉపాసక, పబ్బజిస్సతి, దహరో తావ, తవేవ సన్తికే హోతూతి. సో "సాధు, భన్తే"తి తం పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పటిజగ్గి. తస్స పన గేహే ద్వాదస వస్సాని భణ్డకం ఉస్సన్నం హోతి. సో గామన్తరం గచ్ఛన్తో సబ్బమ్పి తం భణ్డం ఆపణం హరిత్వా దారకం ఆపణే నిసీదాపేత్వా తస్స తస్స భణ్డకస్స మూలం ఆచిక్ఖిత్వా "ఇదఞ్చ ఇదఞ్చ ఏత్తకం నామ ధనం గహేత్వా దదేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కామి. తందివసం నగరపరిగ్గాహికా దేవతా అన్తమసో మరిచజీరకమత్తేనాపి అత్థికే తస్సేవ ఆపణాభిముఖే కరింసు. సో ద్వాదస వస్సాని ఉస్సన్నం భణ్డకం ఏకదివసేనేవ విక్కిణి. కుటుమ్బికో ఆగన్త్వా ఆపణే కిఞ్చి అదిస్వా "సబ్బం తే, తాత, భణ్డకం నాసిత"న్తి ఆహ. న నాసేమి, సబ్బం తుమ్హేహి వుత్తనయేనేవ విక్కిణిం, ఇదం అసుకస్స మూలం, ఇదం అసుకస్సాతి. కుటుమ్బికో పసీదిత్వా "అనగ్ఘో పురిసో, యత్థ కత్థచి జీవితుం సమత్థో"తి అత్తనో గేహే వయప్పత్తం ధీతరం తస్స దత్వా "గేహమస్స కరోథా"తి పురిసే ఆణాపేత్వా నిట్ఠితే గేహే "గచ్ఛథ, తుమ్హే అత్తనో గేహే వసథా"తి ఆహ.

అథస్స గేహపవిసనకాలే ఏకేన పాదేన ఉమ్మారే అక్కన్తమత్తే గేహస్స పచ్ఛిమభాగే భూమిం భిన్దిత్వా అసీతిహత్థో సువణ్ణపబ్బతో ఉట్ఠహి. రాజా "జటిలకుమారస్స కిర గేహే భూమిం భిన్దిత్వా సువణ్ణపబ్బతో ఉట్ఠితో"తి సుత్వావ తస్స సేట్ఠిచ్ఛత్తం పేసేసి. సో **జటిలసేట్ఠి** నామ అహోసి. తస్స తయో పుత్తా అహేసుం. సో తేసం వయప్పత్తకాలే పబ్బజ్జాయ చిత్తం ఉప్పాదేత్వా "సచే అమ్హేహి సమానభోగం సేట్ఠికులం భవిస్సతి, పబ్బజితుం దస్సన్తి. నో చే, న దస్సన్తి. అత్థి ను ఖో జమ్బుదీపే అమ్హేహి సమానభోగం కుల"న్తి వీమంసనత్థాయ సువణ్ణమయం ఇట్ఠకం సువణ్ణమయం పతోదలట్ఠిం సువణ్ణమయం పాదుకఞ్చ కారాపేత్వా పురిసానం హత్థే దత్వా "గచ్ఛథ, ఇమాని ఆదాయ కిఞ్చిదేవ ఓలోకయమానా వియ జమ్బుదీపతలే విచరిత్వా అమ్హేహి సమానభోగస్స సేట్ఠికులస్స అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా ఞత్వా ఆగచ్ఛథా"తి పహిణి.

తే చారికం చరన్తా భద్దియనగరం పాపుణింసు. అథ నే మేణ్డకసేట్ఠి దిస్వా, "తాతా, కిం కరోన్తా విచరథా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఏకం ఓలోకేన్తా విచరామా"తి వుత్తే "ఇమేసం ఇమాని గహేత్వా కిఞ్చిదేవ ఓలోకేతుం విచరణకిచ్చం నత్థి, రట్ఠం పరిగ్గణ్హమానా విచరన్తీ"తి ఞత్వా, "తాతా, అమ్హాకం పచ్ఛిమగేహం పవిసిత్వా ఓలోకేథా"తి ఆహ. తే తత్థ అట్ఠకరీసమత్తే ఠానే

హత్థిఅస్సఉసభప్పమాణే పిట్ఠియా పిట్ఠిం ఆహచ్చ పథవిం భిన్దిత్వా ఉట్ఠితే హేట్ఠా వుత్తప్పకారే సువణ్ణమేణ్డకే దిస్వా తేసం అన్తరన్తరా విచరిత్వా నిక్ఖమింసు. అథ నే సేట్ఠి, "తాతా, యం ఓలోకేన్తా విచరథ, దిట్ఠో వో సో"తి పుచ్ఛిత్వా "పస్సామ, సామీ"తి వుత్తే "తేన హి గచ్ఛథా"తి ఉయ్యోజేసి. తే తతోవ గన్త్వా అత్తనో సేట్ఠినా "కిం, తాతా, దిట్ఠం వో అమ్హాకం సమానభోగం సేట్ఠికుల"న్తి వుత్తే, "సామి, తుమ్హాకం కిం అత్థి, భద్దియనగరే మేణ్డకసేట్ఠినో ఏవరూపో నామ విభవో"తి సబ్బం తం పవత్తిం ఆచిక్ఖింసు. తం సుత్వా సేట్ఠి అత్తమనో హుత్వా "ఏకం తావ సేట్ఠికులం లద్ధం, అపరమ్పి ను ఖో అత్థీ"తి సతసహస్సగ్ఘనికం కమ్బలం దత్వా "గచ్ఛథ, తాతా, అఞ్ఞమ్పి. సేట్ఠికులం విచినథా"తి పహిణి.

తే రాజగహం గన్త్వా జోతికసేట్ఠిస్స గేహతో అవిదూరే దారురాసిం కత్వా అగ్గిం దత్వా అట్ఠంసు. "కిం ఇద"న్తి పుట్ఠకాలే చ "ఏకం నో మహగ్ఘకమ్బలం విక్కిణన్తానం కయికో నత్థి, గహేత్వా విచరన్తాపి చోరానం భాయామ, తేన తం ఝాపేత్వా గమిస్సామా"తి వదింసు. అథ నే జోతికసేట్ఠి దిస్వా "ఇమే కిం కరోన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా పక్కోసాపేత్వా "కిం అగ్ఘనకో కమ్బలో"తి పుచ్ఛి. "సతసహస్సగ్ఘనకో"తి వుత్తే సతసహస్సం దాపేత్వా "ద్వారకోట్ఠకం సమ్మజ్జిత్వా కచవరఛడ్డికాయ దాసియా దేథా"తి తేసంయేవ హత్థే పహిణి. సా కమ్బలం గహేత్వా రోదమానా సామికస్స సన్తికం ఆగన్త్వా "కిం మం, సామి, అపరాధే సతి పహరితుం న వట్టతి, కస్మా మే ఏవరూపం థూలకమ్బలం పహిణిత్థ, కథాహం ఇమం నివాసేస్సామి వా పారుపిస్సామి వా"తి. నాహం తవ ఏతదత్థాయ పహిణిం, ఏతం పన పలివేఠేత్వా తవ సయనపాదమూలే ఠపేత్వా నిపజ్జనకాలే గన్ధోదకేన ధోతానం పాదానం పుఞ్ఛనత్థాయ తే పహిణిం, కిం ఏతమ్పి కాతుం న సక్కోసీతి. సా "ఏతం పన కాతుం సక్ఖిస్సామీ"తి గహేత్వా అగమాసి. తే చ పురిసా తం కారణం దిస్వా అత్తనో సేట్ఠిస్స సన్తికం గన్త్వా "కిం, తాతా, దిట్ఠం వో సేట్ఠికుల"న్తి వుత్తే, "సామి, కిం తుమ్హాకం అత్థి, రాజగహనగరే జోతికసేట్ఠిస్స ఏవరూపా నామ సమ్పత్తీ"తి సబ్బం గేహసమ్పత్తిం ఆరోచేత్వా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖింసు. సేట్ఠి తేసం వచనం సుత్వా తుట్ఠమానసో "ఇదాని పబ్బజితుం లభిస్సామీ"తి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "పబ్బజితుకామోమ్హి, దేవా"తి ఆహ. సాధు, మహాసేట్ఠి, పబ్బజాహీతి . సో గేహం గన్త్వా పుత్తే పక్కోసాపేత్వా సువణ్ణదణ్డం వజిరకుద్దాలం జేట్ఠపుత్తస్స హత్థే ఠపేత్వా, "తాత, పచ్ఛిమగేహే సువణ్ణపబ్బతతో సువణ్ణపిణ్డం ఉద్ధరాహీ"తి ఆహ. సో కుద్దాలం ఆదాయ గన్త్వా సువణ్ణపబ్బతం పహరి, పిట్ఠిపాసాణే పహటకాలో వియ అహోసి. తస్స హత్థతో కుద్దాలం గహేత్వా మజ్ఝిమపుత్తస్స హత్థే దత్వా పహిణి, తస్సాపి సువణ్ణపబ్బతం పహరన్తస్స పిట్ఠిపాసాణే పహటకాలో వియ అహోసి. అథ నం కనిట్ఠపుత్తస్స హత్థే దత్వా పహిణి, తస్స తం గహేత్వా పహరన్తస్స కోట్టేత్వా రాసికతాయ మత్తికాయ పహటకాలో వియ అహోసి. అథ నం సేట్ఠి "ఏహి, తాత, అలం ఏత్తకేనా"తి వత్వా ఇతరే ద్వే జేట్ఠభాతికే పక్కోసాపేత్వా "అయం సువణ్ణపబ్బతో న తుమ్హాకం నిబ్బత్తో, మయ్హఞ్చ కనిట్ఠస్స చ నిబ్బత్తో, ఇమినా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా పరిభుఞ్జథా"తి ఆహ. కస్మా పన సో తేసమేవ నిబ్బత్తతి, కస్మా చ జటిలో జాతకాలే ఉదకే పాతితోతి? అత్తనో కతకమ్మేనేవ.

కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స హి చేతియే కరియమానే ఏకో ఖీణాసవో చేతియట్ఠానం గన్త్వా ఓలోకేత్వా, "తాతా, కస్మా చేతియస్స ఉత్తరేన ముఖం న ఉట్ఠహతీ"తి పుచ్ఛి. "సువణ్ణం నప్పహోతీ"తి ఆహంసు. అహం అన్తోగామం పవిసిత్వా సమాదపేస్సామి, తుమ్హే ఆదరేన కమ్మం కరోథాతి. సో ఏవం వత్వా నగరం పవిసిత్వా, "అమ్మా, తాతా, తుమ్హాకం చేతియస్స ఏకస్మిం ముఖే సువణ్ణం నప్పహోతి, సువణ్ణం జానాథా"తి మహాజనం సమాదపేన్తో సువణ్ణకారకులం అగమాసి. సువణ్ణకారోపి తఙ్ఖణేయేవ భరియాయ సద్ధిం కలహం కరోన్తో నిసిన్నో హోతి. అథ నం థేరో "చేతియే తుమ్హేహి గహితముఖస్స సువణ్ణం నప్పహోతి, తం జానితుం వట్టతీ"తి ఆహ. సో భరియాయ కోపేన "తవ సత్థారం ఉదకే ఖిపిత్వా

గచ్ఛా’’తి ఆహ. అథ నం సా ‘‘అతిసాహసికకమ్మం తే కతం, మమ కుద్ధేన తే అహమేవ అక్కోసితబ్బో వా పహరితబ్బో వా, కస్మా అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నేసు బుద్ధేసు వేరమకాసీ’’తి ఆహ. సువణ్ణకారో తావదేవ సంవేగప్పత్తో హుత్వా ‘‘ఖమథ మే, భన్తే’’తి వత్వా థేరస్స పాదమూలే నిపజ్జి. తాత, అహం తయా న కిఞ్చి వుత్తో, సత్థారం ఖమాపేహీతి. కిన్తి కత్వా ఖమాపేమి, భన్తేతి. సువణ్ణపుప్ఫానం తయో కుమ్భే కత్వా అన్తోధాతునిధానే పక్ఖిపిత్వా అల్లవత్థో అల్లకేసో హుత్వా ఖమాపేహి, తాతాతి.

సో ‘‘సాధు, భన్తే’’తి వత్వా సువణ్ణపుప్ఫాని కరోన్తో తీసు పుత్తేసు జేట్ఠపుత్తం పక్కోసాపేత్వా ‘‘ఏహి, తాత, అహం సత్థారం వేరవచనేన అవచం, తస్మా ఇమాని పుప్ఫాని కత్వా ధాతునిధానే పక్ఖిపిత్వా ఖమాపేస్సామి, త్వమ్పి ఖో మే సహాయో హోహీ’’తి ఆహ. సో ‘‘న త్వం మయా వేరవచనం వదాపితో, త్వంయేవ కరోహీ’’తి కాతుం న ఇచ్ఛి. మజ్ఝిమపుత్తం పక్కోసిత్వా తథేవాహ, సోపి తథేవ వత్వా కాతుం న ఇచ్ఛి. కనిట్ఠం పక్కోసిత్వా తథేవాహ, సో ‘‘పితు ఉప్పన్నకిచ్చం నామ పుత్తస్స భారో’’తి వత్వా పితుసహాయో హుత్వా పుప్ఫాని అకాసి. సువణ్ణకారో విదత్థిప్పమాణానం పుప్ఫానం తయో కుమ్భే నిట్ఠాపేత్వా ధాతునిధానే పక్ఖిపిత్వా అల్లవత్థో అల్లకేసో సత్థారం ఖమాపేసి. ఇతి సో సత్తక్ఖత్తుం జాతకాలే ఉదకే పాతనం లభి. అయం పనస్స కోటియం ఠితో అత్తభావో. ఇధాపి తస్సేవ నిస్సన్దేన ఉదకే పాతితో. యే పనస్స ద్వే జేట్ఠభాతికా పుత్తా సువణ్ణపుప్ఫానం కరణకాలే సహాయా భవితుం న ఇచ్ఛింసు, తేసం తేన కారణేన సువణ్ణపబ్బతో న నిబ్బత్తి, జటిలస్స చేవ కనిట్ఠపుత్తస్స చ ఏకతో కతభావేన నిబ్బత్తి. ఇతి సో పుత్తే అనుసాసిత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పాపుణి. సత్థా అపరేన సమయేన పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం పిణ్డాయ చరన్తో తస్స పుత్తానం గేహద్వారం అగమాసి, తే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అడ్ఢమాసం భిక్ఖాదానం అదంసు.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం ‘‘అజ్జాపి తే, ఆవుసో జటిల, అసీతిహత్థే సువణ్ణపబ్బతే చ పుత్తేసు చ తణ్హా అత్థీ’’తి. ‘‘న మే, ఆవుసో, ఏతేసు తణ్హా వా మానో వా అత్థీ’’తి. తే ‘‘అయం జటిలత్థేరో అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ’’తి వదింసు. సత్థా తేసం కథం సుత్వా ‘‘న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తస్స తేసు తణ్హా వా మానో వా అత్థీ’’తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౧౬.‘‘యోధ తణ్హం పహన్త్వాన, అనాగారో పరిబ్బజే;
తణ్హాభవపరిక్ఖీణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ’’న్తి.

తస్సత్థో – యో ఇధ లోకే ఛద్వారికం తణ్హం వా మానం వా జహిత్వా ఘరావాసేన అనత్థికో అనాగారో హుత్వా పరిబ్బజతి, తణ్హాయ చేవ భవస్స చ పరిక్ఖీణత్తా తణ్హాభవపరిక్ఖీణం తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

జటిలత్థేరవత్థు తేత్తింసతిమం.

౩౪. జోతికత్థేరవత్థు

యోధ తణ్హన్తి పున ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో జోతికత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

అజాతసత్తుకుమారో హి దేవదత్తేన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా పితరం ఘాతేత్వా రజ్జే పతిట్ఠితో “జోతికసేట్ఠిస్స మహాపాసాదం గణ్హిస్సామీ”తి యుద్ధసజ్జో నిక్ఖమిత్వా మణిపాకారే సపరివారస్స అత్తనో ఛాయం దిస్వా “గహపతికో యుద్ధసజ్జో హుత్వా బలం ఆదాయ నిక్ఖన్తో”తి సల్లక్ఖేత్వా ఉపగన్తుం న విసహి. సేట్ఠిపి తం దివసం ఉపోసథికో హుత్వా పాతోవ భుత్తపాతరాసో విహారం గన్త్వా సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుణన్తో నిసిన్నో హోతి. పఠమే ద్వారకోట్ఠకే ఆరక్ఖం గహేత్వా ఠితో పన యమకోళి నామ యక్ఖో తం దిస్వా “కహం గచ్ఛసీ”తి సపరివారం విద్ధంసేత్వా దిసావిదిసాసు అనుబన్ధి. రాజా విహారమేవ అగమాసి.

అథ నం సేట్ఠి దిస్వావ “కిం, దేవా”తి వత్వా ఉట్ఠాయాసనా అట్ఠాసి. గహపతి, కిం త్వం తవ పురిసే “మయా సద్ధిం యుజ్ఝథా”తి ఆణాపేత్వా ఇధాగమ్మ ధమ్మం సుణన్తో వియ నిసిన్నోతి. కిం పన దేవో మమ గేహం గణ్హితుం గతోతి? ఆమ, గతోమ్హీతి. మమ అనిచ్ఛాయ మమ గేహం గణ్హితుం రాజసహస్సమ్పి న సక్కోతి, దేవాతి. సో “కిం పన త్వం రాజా భవిస్ససీ”తి కుజ్ఝి. నాహం రాజా, మమ సన్తకం పన దసికసుత్తమ్పి మమ అనిచ్ఛాయ రాజూహి వా చోరేహి వా గహేతుం న సక్కాతి. కిం పనాహం తవ రుచియా గణ్హిస్సామీతి? తేన హి, దేవ, ఇమా మే దససు అఙ్గులీసు వీసతి ముద్దికా, ఇమాహం తుమ్హాకం న దేమి. సచే సక్కోథ, గణ్హథాతి . సో పన రాజా భూమియం ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా ఉల్లఙ్ఘన్తో అట్ఠారసహత్థం ఠానం అభిరుహతి, ఠత్వా ఉల్లఙ్ఘన్తో అసీతిహత్థం ఠానం అభిరుహతి. ఏవంమహాబలో సమానోపి ఇతో చితో చ పరివత్తేన్తో ఏకం ముద్దికమ్పి కడ్ఢితుం నాసక్ఖి. అథ నం సేట్ఠి “సాటకం పత్థర, దేవా”తి వత్వా అఙ్గులియో ఉజుకా అకాసి, వీసతిపి ముద్దికా నిక్ఖమింసు. అథ నం సేట్ఠి “ఏవం, దేవ, మమ సన్తకం మమ అనిచ్ఛాయ న సక్కా గణ్హితు”న్తి వత్వా రఞ్ఞో కిరియాయ ఉప్పన్నసంవేగో “పబ్బజితుం మే అనుజాన, దేవా”తి ఆహ. సో “ఇమస్మిం పబ్బజితే సుఖం పాసాదం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకవచనేనేవ “త్వం పబ్బజాహీ”తి ఆహ. సో సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా న చిరస్సేవ అరహత్తం పత్వా జోతికత్థేరో నామ అహోసి. తస్స అరహత్తం పత్తక్ఖణేయేవ సబ్బాపి సా సమ్పత్తి అన్తరధాయి, తమ్పిస్స సతులకాయిం నామ భరియం దేవతా ఉత్తరకురుమేవ నయింసు.

అథేకదివసం భిక్ఖూ తం ఆమన్తేత్వా, “ఆవుసో జోతిక, తస్మిం పన తే పాసాదే వా ఇత్థియా వా తణ్హా అత్థీ”తి పుచ్ఛిత్వా “నత్థావుసో”తి వుత్తే సత్థు ఆరోచేసుం – “అయం, భన్తే, అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి. సత్థా “నత్థేవ, భిక్ఖవే, మమ పుత్తస్స తస్మిం తణ్హా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౬.“యోధ తణ్హం పహన్త్వాన, అనాగారో పరిబ్బజే;
తణ్హాభవపరిక్ఖీణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

ఇమిస్సా గాథాయత్థో హేట్ఠా జటిలత్థేరవత్థుమ్హి వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

జోతికత్థేరవత్థు చతుతింసతిమం.

౩౫. నటపుత్తకత్థేరవత్థు

హిత్వాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం నటపుత్తకం ఆరబ్భ కథేసి.

సో కిర ఏకం నటకీళం కీళయమానో విచరన్తో సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. తస్మిం బుద్ధప్పముఖేన భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం పిణ్డాయ పవిసన్తే భిక్ఖూ ఏకం నటపుత్తం కీళన్తం దిస్వా, “ఆవుసో, ఏస తయా కీళితకీళితం కీళతి, అత్థి ను ఖో తే ఏత్థ సినేహో”తి పుచ్ఛిత్వా “నత్థీ”తి వుత్తే “అయం, భన్తే, అభూతం వత్వా అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి ఆహంసు. సత్థా తేసం కథం సుత్వా, “భిక్ఖవే, మమ పుత్తో సబ్బయోగే అతిక్కన్తో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౭.“హిత్వా మానుసకం యోగం, దిబ్బం యోగం ఉపచ్చగా;
సబ్బయోగవిసంయుత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **మానుసకం యోగన్తి** మానుసకం ఆయుఞ్చేవ పఞ్చ కామగుణే చ. దిబ్బయోగేపి ఏసేవ నయో. **ఉపచ్చగాతి** యో మానుసకం యోగం హిత్వా దిబ్బం యోగం అతిక్కన్తో, తం సబ్బేహి చతూహిపి యోగేహి విసంయుత్తం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

నటపుత్తకత్థేరవత్థు పఞ్చతింసతిమం.

౩౬. నటపుత్తకత్థేరవత్థు

హిత్వా రతిఞ్చాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం నటపుత్తకంయేవ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పురిమసదిసమేవ. ఇధ పన సత్థా, “భిక్ఖవే, మమ పుత్తో రతిఞ్చ అరతిఞ్చ పహాయ ఠితో”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౧౮.“హిత్వా రతిఞ్చ అరతిఞ్చ, సీతిభూతం నిరూపధిం;
సబ్బలోకాభిభుం వీరం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **రతిన్తి** పఞ్చకామగుణరతిం. **అరతిన్తి** అరఞ్ఞవాసే ఉక్కణ్ఠితత్తం. **సీతిభూతన్తి** నిబ్బుతం. **నిరూపధిన్తి** నిరుపక్కిలేసం. **వీరన్తి** తం ఏవరూపం సబ్బం ఖన్ధలోకం అభిభవిత్వా ఠితం వీరియవన్తం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

నటపుత్తకత్థేరవత్థు ఛత్తింసతిమం.

౩౭. వఙ్గీసత్థేరవత్థు

చుతిం యో వేదీతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో వఙ్గీసత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి.

రాజగహే కిరేకో బ్రాహ్మణో వఙ్గీసో నామ మతమనుస్సానం సీసం ఆకోటేత్వా “ఇదం నిరయే నిబ్బత్తస్స సీసం, ఇదం తిరచ్ఛానయోనియం, ఇదం పేత్తివిసయే, ఇదం మనుస్సలోకే, ఇదం దేవలోకే నిబ్బత్తస్స సీస”న్తి జానాతి. బ్రాహ్మణా “సక్కా

ఇమం నిస్సాయ లోకం ఖాదితు”న్తి చిన్తేత్వా తం ద్వే రత్తవత్థాని పరిదహాపేత్వా ఆదాయ జనపదం చరన్తా మనుస్సే వదన్తి “ఏసో వఙ్గీసో నామ బ్రాహ్మణో మతమనుస్సానం సీసం ఆకోటేత్వా నిబ్బత్తట్ఠానం జానాతి, అత్తనో ఞాతకానం నిబ్బత్తట్ఠానం పుచ్ఛథా”తి. మనుస్సా యథాబలం దసపి కహాపణే వీసతిపి సతమ్పి దత్వా ఞాతకానం నిబ్బత్తట్ఠానం పుచ్ఛన్తి. తే అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా జేతవనస్స అవిదూరే నివాసం గణ్హింసు. తే భుత్తపాతరాసా మహాజనం గన్ధమాలాదిహత్థం ధమ్మస్సవనాయ గచ్ఛన్తం దిస్వా “కహం గచ్ఛథా”తి పుచ్ఛిత్వా “విహారం ధమ్మస్సవనాయా”తి వుత్తే “తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సథ, అమ్హాకం వఙ్గీసబ్రాహ్మణేన సదిసో నామ నత్థి, మతమనుస్సానం సీసం ఆకోటేత్వా నిబ్బత్తట్ఠానం జానాతి, ఞాతకానం నిబ్బత్తట్ఠానం పుచ్ఛథా”తి ఆహంసు. తే “వఙ్గీసో కిం జానాతి , అమ్హాకం సత్థారా సదిసో నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇతరేహిపి “వఙ్గీససదిసో నత్థీ”తి వుత్తే కథం వడ్ఢేత్వా “ఏథ, దాని వో వఙ్గీసస్స వా అమ్హాకం వా సత్థు జాననభావం జానిస్సామా”తి తే ఆదాయ విహారం అగమంసు. సత్థా తేసం ఆగమనభావం ఞత్వా నిరయే తిరచ్ఛానయోనియం మనుస్సలోకే దేవలోకేతి చతూసు ఠానేసు నిబ్బత్తానం చత్తారి సీసాని, ఖీణాసవసీసఞ్చాతి పఞ్చ సీసాని ఆహరాపేత్వా పటిపాటియా ఠపేత్వా ఆగతకాలే వఙ్గీసం పుచ్ఛి – “త్వం కిర సీసం ఆకోటేత్వా మతకానం నిబ్బత్తట్ఠానం జానాసీ”తి? “ఆమ, జానామీ”తి. “ఇదం కస్స సీస”న్తి? సో తం ఆకోటేత్వా “నిరయే నిబ్బత్తస్సా”తి ఆహ. అథస్స సత్థా “సాధు సాధూ”తి సాధుకారం దత్వా ఇతరానిపి తీణి సీసాని పుచ్ఛిత్వా తేన అవిరజ్ఝిత్వా వుత్తవుత్తక్ఖణే తథేవ తస్స సాధుకారం దత్వా పఞ్చమం సీసం దస్సేత్వా “ఇదం కస్స సీస”న్తి పుచ్ఛి, సో తమ్పి ఆకోటేత్వా నిబ్బత్తట్ఠానం న జానాతి.

అథ నం సత్థా “కిం, వఙ్గీస, న జానాసీ”తి వత్వా, “ఆమ, న జానామీ”తి వుత్తే “అహం జానామీ”తి ఆహ. అథ నం వఙ్గీసో యాచి “దేథ మే ఇమం మన్త”న్తి. న సక్కా అపబ్బజితస్స దాతున్తి. సో “ఇమస్మిం మన్తే గహితే సకలజమ్బుదీపే అహం జేట్ఠకో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తే బ్రాహ్మణే “తుమ్హే తత్థేవ కతిపాహం వసథ, అహం పబ్బజిస్సామీ”తి ఉయ్యోజేత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో వఙ్గీసత్థేరో నామ అహోసి. అథస్స సత్థా ద్వత్తింసాకారకమ్మట్ఠానం దత్వా “మన్తస్స పరికమ్మం సజ్ఝాయాహీ”తి ఆహ. సో తం సజ్ఝాయన్తో అన్తరన్తరా బ్రాహ్మణేహి “గహితో తే మన్తో”తి పుచ్ఛియమానో “ఆగమేథ తావ, గణ్హామీ”తి వత్వా కతిపాహేనేవ అరహత్తం పత్వా పున బ్రాహ్మణేహి పుట్ఠో “అభబ్బో దానాహం, ఆవుసో, గన్తు”న్తి ఆహ. తం సుత్వా భిక్ఖూ “అయం, భన్తే, అభూతేన అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ”తి సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “మా, భిక్ఖవే, ఏవం అవచుత్థ, ఇదాని, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో చుతిపటిసన్ధికుసలో జాతో”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౪౧౯.“చుతిం యో వేది సత్తానం, ఉపపత్తిఞ్చ సబ్బసో;

అసత్తం సుగతం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం.

౪౨౦.“యస్స గతిం న జానన్తి, దేవా గన్ధబ్బమానుసా;

ఖీణాసవం అరహన్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **యో వేదీ**తి యో సత్తానం సబ్బాకారేన చుతిఞ్చ పటిసన్ధిఞ్చ పాకటం కత్వా జానాతి, తమహం అలగ్గతాయ **అసత్తం,** పటిపత్తియా సుట్ఠు గతత్తా **సుగతం,** చతున్నం సచ్చానం బుద్ధతాయ **బుద్ధం** బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో. **యస్సా**తి యస్సేతే దేవాదయో గతిం న జానన్తి, తమహం ఆసవానం ఖీణతాయ **ఖీణాసవం,** కిలేసేహి ఆరకత్తా **అరహన్తం** బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

వఙ్గీసత్థేరవత్థు సత్తతింసతిమం.

౩౮. ధమ్మదిన్నత్థేరీవత్థు

యస్సాతి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ధమ్మదిన్నం నామ భిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకదివసఞ్హి తస్సా గిహికాలే సామికో విసాఖో ఉపాసకో సత్థు సన్తికే ధమ్మం సుత్వా అనాగామిఫలం పత్వా చిన్తేసి – “మయా సబ్బం సాపతేయ్యం ధమ్మదిన్నం పటిచ్ఛాపేతుం వట్టతీ”తి. సో తతో పుబ్బే ఆగచ్ఛన్తో ధమ్మదిన్నం వాతపానేన ఓలోకేన్తిం దిస్వా సితం కరోతి. తం దివసం పన వాతపానేన ఠితం అనోలోకేన్తోవ అగమాసి. సా “కిం ను ఖో ఇద”న్తి చిన్తేత్వా “హోతు, భోజనకాలే జానిస్సామీ”తి భోజనవేలాయ భత్తం ఉపనామేసి. సో అఞ్ఞేసు దివసేసు “ఏహి, ఏకతో భుఞ్జామా”తి వదతి, తం దివసం పన తుణ్హీభూతోవ భుఞ్జి. సా “కేనచిదేవ కారణేన కుపితో భవిస్సతీ”తి చిన్తేసి. అథ నం విసాఖో సుఖనిసిన్నవేలాయ తం పక్కోసిత్వా “ధమ్మదిన్నే ఇమస్మిం గేహే సబ్బం సాపతేయ్యం పటిచ్ఛాహీ”తి ఆహ. సా “కుద్ధా నామ సాపతేయ్యం న పటిచ్ఛాపేన్తి, కిం ను ఖో ఏత”న్తి చిన్తేత్వా “తుమ్హే పన, సామీ”తి ఆహ. అహం ఇతో పట్ఠాయ న కిఞ్చి విచారేమీతి. తుమ్హేహి ఛడ్డితం ఖేళం కో పటిచ్ఛిస్సతి, ఏవం సన్తే మమ పబ్బజ్జం అనుజానాథాతి. సో “సాధు, భద్దే”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మహన్తేన సక్కారేన తం భిక్ఖునీఉపస్సయం నేత్వా పబ్బాజేసి. సా లద్ధూపసమ్పదా ధమ్మదిన్నత్థేరీ నామ అహోసి.

సా పవివేకకామతాయ భిక్ఖునీహి సద్ధిం జనపదం గన్త్వా తత్థ విహరన్తీ న చిరస్సేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా “ఇదాని మం నిస్సాయ ఞాతిజనా పుఞ్ఞాని కరిస్సన్తీ”తి పునదేవ రాజగహం పచ్చాగఞ్ఛి. ఉపాసకో తస్సా ఆగతభావం సుత్వా “కేన ను ఖో కారణేన ఆగతా”తి భిక్ఖునీఉపస్సయం గన్త్వా థేరిం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “ఉక్కణ్ఠితా ను ఖోసి, అయ్యేతి వత్తుం అప్పతిరూపం, పఞ్హమేకం నం పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సోతాపత్తిమగ్గే పఞ్హం పుచ్ఛి, సా తం విస్సజ్జేసి. ఉపాసకో తేనేవ ఉపాయేన సేసమగ్గేసుపి పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా అతిక్కమ్మ పఞ్హస్స పుట్ఠకాలే తాయ “అచ్చయాసి, ఆవుసో, విసాఖా”తి వత్వా “ఆకఙ్ఖమానో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి వుత్తే థేరిం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా సత్థు సన్తికం గన్త్వా తం కథాసల్లాపం సబ్బం భగవతో ఆరోచేసి. సత్థా “సుకథితం మమ ధీతాయ ధమ్మదిన్నాయ, అహమ్పేతం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో ఏవమేవ విస్సజ్జేయ్య”న్తి వత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౨౧. “యస్స పురే చ పచ్ఛా చ, మజ్ఝే చ నత్థి కిఞ్చనం;

అకిఞ్చనం అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తత్థ **పురేతి** అతీతేసు ఖన్ధేసు. **పచ్ఛాతి** అనాగతేసు ఖన్ధేసు. **మజ్ఝేతి** పచ్చుప్పన్నేసు ఖన్ధేసు. **నత్థి కిఞ్చనన్తి** యస్సేతేసు ఠానేసు తణ్హాగాహసఙ్ఖాతం కిఞ్చనం నత్థి, తమహం రాగకిఞ్చనాదీహి **అకిఞ్చనం** కస్సచి గహణస్స అభావేన **అనాదానం** బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

ధమ్మదిన్నత్థేరీవత్థు అట్ఠతింసతిమం.

౩౯. అఙ్గులిమాలత్థేరవత్థు

ఉసభన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఙ్గులిమాలత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు "న వే కదరియా దేవలోకం వజన్తీ"తి (ధ॰ ప॰ ౧౭౭) గాథావణ్ణనాయ వుత్తమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ –

భిక్ఖూ అఙ్గులిమాలం పుచ్ఛింసు – "కిం ను ఖో, ఆవుసో అఙ్గులిమాల, దుట్ఠహత్థిం ఛత్తం ధారేత్వా ఠితం దిస్వా భాయీ"తి? "న భాయిం, ఆవుసో"తి. తే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహంసు – "అఙ్గులిమాలో, భన్తే, అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి. సత్థా "న, భిక్ఖవే, మమ పుత్తో అఙ్గులిమాలో భాయతి. ఖీణాసవఉసభానఞ్హి అన్తరే జేట్ఠకఉసభా మమ పుత్తసదిసా భిక్ఖూ న భాయన్తీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహా –

౪౨౨."ఉసభం పవరం వీరం, మహేసిం విజితావినం;

అనేజం న్హాతకం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ"న్తి.

తస్సత్థో – అచ్ఛమ్భితట్ఠేన ఉసభసదిసతాయ **ఉసభం** ఉత్తమట్ఠేన **పవరం** వీరియసమ్పత్తియా **వీరం** మహన్తానం సీలక్ఖన్ధాదీనం ఏసితత్తా **మహేసిం** తిణ్ణం మారానం విజితత్తా **విజితావినం** న్హాతకిలేసతాయ **న్హాతకం** చతుసచ్చబుద్ధతాయ **బుద్ధం** తం ఏవరూపం అహం బ్రాహ్మణం వదామీతి అత్థో.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసూతి.

అఙ్గులిమాలత్థేరవత్థు ఏకూనచత్తాలీసం.

౪౦. దేవహితబ్రాహ్మణవత్థు

పుబ్బేనివాసన్తి ఇమం ధమ్మదేసనం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవహితబ్రాహ్మణస్స పఞ్హం ఆరబ్భ కథేసి.

ఏకస్మిఞ్హి సమయే భగవా వాతరోగేన ఆబాధికో హుత్వా ఉపవాణత్థేరం ఉణ్హోదకత్థాయ దేవహితబ్రాహ్మణస్స సన్తికం పహిణి. సో గన్త్వా సత్థు ఆబాధికభావం ఆచిక్ఖిత్వా ఉణ్హోదకం యాచి, తం సుత్వా బ్రాహ్మణో తుట్ఠమానసో హుత్వా "లాభా వత మే, యం మమ సన్తికం సమ్మాసమ్బుద్ధో ఉణ్హోదకస్సత్థాయ సావకం పహిణీ"తి ఉణ్హోదకస్స కాజం పురిసేన గాహాపేత్వా ఫాణితస్స చ పుటం ఉపవాణత్థేరస్స పాదాసి. థేరో తం గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా ఉణ్హోదకేన ఫాణితం ఆలోళేత్వా భగవతో పాదాసి, తస్స తఙ్ఖణేయేవ సో ఆబాధో పటిపస్సమ్భి. బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – "కస్స ను ఖో దేయ్యధమ్మో దిన్నో మహప్ఫలో హోతి, సత్థారం పుచ్ఛిస్సామీ"తి సో సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహా –

"కత్థ దజ్జా దేయ్యధమ్మం, కత్థ దిన్నం మహప్ఫలం;

కథఞ్హి యజమానస్స, కథం ఇజ్ఝతి దక్ఖిణా"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౯౯);

అథస్స సత్థా “ఏవరూపస్స బ్రాహ్మణస్స దిన్నం మహప్ఫలం హోతీ”తి వత్వా బ్రాహ్మణం పకాసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౨౩.“పుబ్బేనివాసం యో వేది, సగ్గాపాయఞ్చ పస్సతి;
అథో జాతిక్ఖయం పత్తో, అభిఞ్ఞావోసితో ముని; (సం॰ ని॰ ౧.౧౯౯);
సబ్బవోసితవోసానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణ”న్తి.

తస్సత్థో – యో పుబ్బేనివాసం పాకటం కత్వా జానాతి, ఛబ్బీసతిదేవలోకభేదం సగ్గఞ్చ చతుబ్బిధం అపాయఞ్చ దిబ్బచక్ఖునా పస్సతి, అథో జాతిక్ఖయసఙ్ఖాతం అరహత్తం పత్తో, అభిఞ్ఞేయ్యం ధమ్మం అభిజానిత్వా పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానిత్వా పహాతబ్బం పహాయ సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికత్వా వోసికో నిట్ఠానం పత్తో, వుసితవోసానం వా పత్తో, ఆసవక్ఖయపఞ్ఞాయ మోనభావం పత్తత్తా ముని, తమహం సబ్బేసం కిలేసానం వోసానం అరహత్తమగ్గఞాణం బ్రహ్మచరియవాసం వుత్థభావేన సబ్బవోసితవోసానం బ్రాహ్మణం వదామీతి.

దేసనావసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. బ్రాహ్మణోపి పసన్నమానసో సరణేసు పతిట్ఠాయ ఉపాసకత్తం పవేదేసీతి.

దేవహితబ్రాహ్మణవత్థు చత్తాలీసం.

బ్రాహ్మణవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛబ్బీసతిమో వగ్గో.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా సబ్బపఠమే యమకవగ్గే చుద్దస వత్థూని, అప్పమాదవగ్గే నవ, చిత్తవగ్గే నవ, పుప్ఫవగ్గే ద్వాదస, బాలవగ్గే పన్నరస, పణ్డితవగ్గే ఏకాదస, అరహన్తవగ్గే దస, సహస్సవగ్గే చుద్దస, పాపవగ్గే ద్వాదస, దణ్డవగ్గే ఏకాదస, జరావగ్గే నవ, అత్తవగ్గే దస, లోకవగ్గే ఏకాదస, బుద్ధవగ్గే నవ, సుఖవగ్గే అట్ఠ, పియవగ్గే నవ, కోధవగ్గే అట్ఠ, మలవగ్గే ద్వాదస, ధమ్మట్ఠవగ్గే దస, మగ్గవగ్గే ద్వాదస, పకిణ్ణకవగ్గే నవ, నిరయవగ్గే నవ, నాగవగ్గే అట్ఠ, తణ్హావగ్గే ద్వాదస, భిక్ఖువగ్గే ద్వాదస, బ్రాహ్మణవగ్గే చత్తాలీసాతి పఞ్చాధికాని తీణి వత్థుసతాని పకాసేత్వా నాతిసఙ్ఖేపనాతివిత్థారవసేన ఉపరచితా ద్వాసత్తతిభాణవారపమాణా **ధమ్మపదస్స అత్థవణ్ణనా** నిట్ఠితాతి.

పత్తం ధమ్మపదం యేన, ధమ్మరాజేనసుత్తరం;
గాథా ధమ్మపదే తేన, భాసితా యా మహేసినా.

సతేవీసా చతుస్సతా, చతుసచ్చవిభావినా;
సతత్తయఞ్హి వత్థూనం, పఞ్చాధికా సముట్ఠితా.

విహారే అధిరాజేన, కారితమ్హి కతఞ్ఞునా;

పాసాదే సిరికూటస్స, రఞ్ఞో విహరతా మయా.

అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నం, అత్థాయ చ హితాయ చ;
లోకస్స లోకనాథస్స, సద్ధమ్మట్ఠితికమ్యతా.

తాసం అట్ఠకథం ఏతం, కరోన్తేన సునిమ్మలం;
ద్వాసత్తతిపమాణాయ, భాణవారేహి పాళియా.

యం పత్తం కుసలం తేన, కుసలా సబ్బపాణినం;
సబ్బే ఇజ్ఝన్తు సఙ్కప్పా, లభన్తు మధురం ఫలన్తి.

పరమవిసుద్ధసద్ధాబుద్ధివీరియపటిమణ్డితేన సీలాచారజ్జవమద్దవాదిగుణసముదయసముదితేన సకసమయసమయన్తరగహనజ్ఝోగాహణసమత్థేన పఞ్ఞావేయ్యత్తియసమన్నాగతేన తిపిటకపరియత్తిప్పభేదే సాట్ఠకథే సత్థుసాసనే అప్పటిహతఞాణప్పభావేన మహావేయ్యాకరణేన కరణసమ్పత్తిజనితసుఖవినిగ్గతమధురోదారవచనలావణ్ణయుత్తేన యుత్తముత్తవాదినా వాదీవరేన మహాకవినా పభిన్నపటిసమ్భిదాపరివారే ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిప్పభేదగుణపటిమణ్డితే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మే సుప్పతిట్ఠితబుద్ధీనం థేరవంసప్పదీపానం థేరానం మహావిహారవాసీనం వంసాలఙ్కారభూతేన విపులవిసుద్ధబుద్ధినా **బుద్ధఘోసో**తి గరూహి గహితనామధేయ్యేన థేరేన కతాయం **ధమ్మపదట్ఠకథా** –

తావ తిట్ఠతు లోకస్మిం, లోకనిత్థరణేసినం;
దస్సేన్తీ కులపుత్తానం, నయం సద్ధాదిబుద్ధియా.

యావ బుద్ధోతి నామమ్పి, సుద్ధచిత్తస్స తాదినో;
లోకమ్హి లోకజేట్ఠస్స, పవత్తతి మహేసినోతి.

ఇతి తేవీసాధికచతుసతగాథాపఞ్చాధికతిసతవత్థుపటిమణ్డితా

ఛబ్బీసతివగ్గసమన్నాగతా ధమ్మపదవణ్ణనా సమత్తా.

ధమ్మపద-అట్ఠకథా సబ్బాకారేన నిట్ఠితా.